L. APULEII

OPERA OMNIA

EX

FIDE OPTIMORUM CODICUM AUT PRIMUM AUT DENUO COLLATORUM

RECENSUIT

NOTAS OUDENDORPII INTEGRAS AC CETERORUM EDITORUM EXCERPTAS

ADIECIT

PERPETUIS COMMENTARIIS ILLUSTRAVIT

PROLEGOMENIS ET INDICIBUS

INSTRUXIT

Dr. G. F. HILDEBRAND

SCHOL. LAT. ORPHANOTROPH. HALENS. COLLABORATOR.

PARS II.

FLORIDA, DE DEO SOCRATIS, DE DOGMATE PLATONIS, DE MUNDO LIBROS, ASCLEPIUM, APOLOGIAM, FRAGMENTA ET INDICES CONTINENS.

LIPSIAE

SUMTIBUS C. CNOBLOCHII.

MDCCCXLII.

F. A. ECKSTEINIO

SCHOL. LAT. ORPHANOTROPH. HAL. RECTORI

ET

C. WERNERO

SCHOL. SERVEST. PROFESSORI

D. D. D.

AUCTOR.

L. APULEII MADAURENSIS

FLORIDA, DE DEO SOCRATIS, DE DOGMATE PLATONIS, DE MUNDO LIBRI, ASCLEPIUS, APOLOGIA ET FRAGMENTA.

L. APULEII MADAURENSIS FLORIDA.

LIBER I.

NUM. I.

Ut ferme religiosis viantium moris est, cum aliqui lucus aut aliqui locus 2
sanctus in via oblatus est, votum postulare, pomum adponere, | paulisper 3

religiosi coniecit Becichemus Epist. 96. ediditque Scriverius. *aliqui* utroque loco est in F. 3. p. In cett. est *aliquis*. *aut alius locus* emendavit Stewech. *natum* pro *votum* p. *votum postulare poscum apponere* F. 2. 3. L. p. Venet. 2. Iunt. 2. *votum postulare portum apponere* F. 1. Mss. Urs. ed. pr. Vicent. Iunt. 1. Ald. Colv. Pric. *donum apponere* Vulc. 2. Elm. Florid. *servum apponere* codd. Becichemi. *veniam postulare votum apponere* Fulvius emendavit, sequentibus Sciopp. Rycquio Primit. Epist. 88. Wower. Oud. *donum apponere* Lipsii est coniectura, *sertum apponere* mavult Becichem. *portum postulare*, *votum apponere* verborum ordine transmutato legit Rutgers. Var. Lect. V. 5. *serviam apponere* G. Voss. *pothon apponere* vir doctus (Gronov.) in Miscell. Observ. Vol. V. T. 3. p. 108. *preces apponere* Ryckius Primit. Ep. l. c. *veniam tum postulare* Salmas.

Num. I. *religiosis viantium* i. e. religiosis viantibus per Graecismum, cuius exempla supersunt innumera. Verum quia ille mos quem narret Apuleius vix possit dici proprius esse solis religiosis, sed potius omnibus apud ethnicos viatoribus, qui modo ignorantes ea loca non transcurrant, vulgaris, Oud. Becichemo accedit opinanti legendum esse *religiosi*. [Haec vero mirifice dicta sunt. Quomodo enim sententia utriusque lectionis discrepet, equidem non video. Morem enim religiosum ii tantummodo observare solent, qui religiosi sunt hisque superstitionibus addicti, ceteri secure loca transcurrunt. Ad idem igitur redit, utrum *religiosis* an *religiosi* legatur. Praeterea quae in sequentibus extat sententia maiorem vim habet, si quidem *religiosis* retinetur, quum ita cur Apuleius pedem retinuerit aptius declaretur. Denique usus loquendi coniecturae adversari videtur. Quod enim sciam, *moris est*, si infinitivus sequitur, nunquam adiectivum adsciscit, sed aut absolute aut addito personae dativo legitur. Hoc observari licet in omnibus Taciti exemplis, quae satis multa sunt. Hunc locum citat Burm. Ovid. Met. VI. 327. De hoc more viantium religioso cf. Intt. ad Minuc. c. 3.]

aliqui. Hanc formam ex consensu optimorum codd. cum Oud. praetuli, qui Gronov. Observatt. in Eccl. auct. p. 21. et ad Gell. XI. 13. XV. 2. excitat. Item Apuleius infra de Deo Socrat. p. 129. *obiecerit aliqui*. [cf. ad Met. VI. p. 440. Intt. ad Cic. de N. D. III. 38. ad eiusd. Tusc. I. 11. p. 81. I. 34. p. 276. IV. 16. p. 348. V. 21. p. 131. ed. Moser. Plures VV. DD. enumerat Eckst. ad Voss. Aristarch. T. III. p. 939.]

votum postulare, pomum adponere. Diversissimae sunt virorum doctorum de hoc loco sententiae. Plurimi enim quum sibi respondere putarent verba: votum

postulare, pomum apponere, paulisper assidere, et *praefanda venia et habenda oratio et inhibenda properatio est.* in coniecturas huic loco longe alienissimas inciderunt. Primum Fulvius, quem alii ut Sciopp. Wower. sequuntur, emendat: *veniam postulare, votum apponere* i. e. preces fundere. Lipsius Elect. I. 18., qui cetera verba recte se habere dicit, in verbis *pomum apponere* offendens corrigit *donum apponere* ex Apol. p. 516. *si posueris donum aliquod;* Becichemus, qui in suis libris *servum apponere* invenit, *sertum apponere* mavult ex noto veterum more, deorum aras et simulacra sertis coronandi; Rutgers. Var. Lect. v. 15. placet transmutato verborum ordine scribi *portum postulare, votum adponere,* quo loco multa habet de votorum in ceratis tabulis conceptorum adfixione. Et sane *ponere, apponere, affigere vota* obvium est. Intelligit ergo vota pro felici itinere sive ut occurrit aliquoties in Inscriptionibus *PRO SALUTE ITUS ET REDITUS.* Verum praeter quam quod dura sit catachresis in terrestri itinere facere mentionem portus, haec respondere debent quodammodo seqq. Oud. ipse emendationem Ursini probat, quae etiam a Bosscha in textu reposita est. Comparat ille Met. VI. p. 384. *editis precibus veniam postulabat.* XI. p. 808. *colloque eius inhaerens veniam postulabam.* In seqq. quid probari debeat, Oud. valde dubius est, inter codd. fidem et virorum doctorum auctoritatem nutans. Primum Becichemi lectionem *sertum,* quam etiam Salmas. et Gronov. Diatr. Stat. T. I. p. 227. Hand. praebuerant, quamvis non improbet, tamen cum G. Voss. melius legi censet *serviam* ex Plin. H. N. XXI. 2. *cum vero e floribus fuerint serta a serendo serviae appellatae sunt.* At vero quum hic locus suspectus ei esse videatur, inclinat potius ad coniecturam: *fertum* sive antiquitatis more *fortum* vel *forctum,* quam emendationem non negandum est ad lectionem edd. vett. *portum* quam proxime accedere. Excitat Oud. Fest. v. *fertum* et *strufertarius.* Isid. Gloss. p. 680. *fertores ferto libantes;* Salm. ad Solin. p. 891. Casaubon. ad Persii Sat. II. 48. *extis et opimo vincere ferto;* Neap. et Burm. ad Ovid. Fast. I. 276. Schoetgen. ad Caton. de R. R. c. 134. *te hoc fercto obmovendo preces precor,* Intt. ad Gell. X. 15. *cum strue et ferto.* Postea vero hanc coniecturam, quae ante eum iam Theod. Sellio Observ. c. 14. in mentem incidit, plane damnat, quia non intelligendum sit, unde viatori tam cito in ipsa via et itinere tale cibi genus petendum fuerit; qua de caussa etiam Gronovii emendationem *pothon* reiicit hisce verbis in Miscell. Observ. Vol. V. T. 3. p. 108. propositam: *pothos* planta est, cuius meminit Plin. Hist. Nat. XXI. 11. *Item tiphyon et amaracus quem Phrygium cognominant. Sed maxime spectabilis pothos. Duo genera huius: unum cui flos hyacinthi est, alterum candidius. qui fere nascitur in tumulis, quoniam fortius durat.* Accedit etiam locus insignis Theophrasti ab Athenaeo alligatus, quem et ipse Plinius ante oculos habuisse videtur, Lib. XV. 7. *πόθος οὕτως τις στέφανος ὀνομάζεται, ὡς Νίκανδρός φησι ὁ Κολοφώνιος ἐν Γλώσσαις καὶ ἴσως ἀπὸ τοῦ οὕτω καλουμένου πόθου ἄνθος πλεκόμενον οὗ μνημονεύει ὁ αὐτὸς Θεόφραστος ἐν ς΄ τῶν Φυτικῶν, γράφων ὧδε· τὰ μὲν θερινὰ μᾶλλον ἤτε λύχνις καὶ τὸ Διὸς ἄνθος καὶ τὸ κρίνον καὶ ἔφυον καὶ ἀμάρακος ὁ Φρύγιος, ἔτι δ᾽ ὁ πόθος καλούμενος· οὗτος δ᾽ ἐστὶ διττὸς ὁ μὲν ἔχων τὸ ἄνθος ὅμοιον ὑακίνθῳ· ὁ δ᾽ ἕτερος ἄχρως, ἔκλευκος...* Eadem ex Athenaeo repetit Eustath. ad Hom. Odyss. *Λ.* 201." Hinc verisimilior Oudendorpio est scriptura *pomum,* quae placuit Ion. Pyrrho, pro re qualibet sacrificii caussa oblata, ex more veterum qui sacris coronis etiam poma adhibuerint, conf. Apul. Met. XI. p. 759. *corona totis floribus totisque constructa pomis,* praesertim quum diis vialibus Priapo, Silvano, Laribus ruralibus et compitalibus, de quibus omnibus itinerum ducibus cf. Otto de diis vial. c. 9. 10., soliti sint *poma* offerre, ut Priap. carm. 53. Propert. IV. 2. 17. *insitor hic solvit*

adsidere: ita mihi ingresso sanctissimam istam civitatem quamquam oppido *festini*, praefanda venia et habenda oratio et inhibenda properatio est. | Neque 4

festino codd. et edd. vett. et recentt. praeter Vulc. 2., quae Lipsii coniecturam *festini* recepit, et Elmenh. typothetarum sine dubio errore *festinae* habentem. *festino* Fruter. Veris. II. 17. Oud. *festinem*. *est* non comparet in F. 1.

pomosa vota corona et Broukh. Tibull. I. 1. 17. et seqq.: *et quodcunque mihi pomum novus educat annus Libatum agricolae ponitur ante Deo.* Gor. Inscr. Etrusc. I. p. 181. At ne hoc quidem ei satisfacit, quia propter verba *habenda oratio* his respondentia agi debeat de *verbis*, eoque retinet lectionem *veniam postulare*, *votum apponere* pro felici itineris sui cursu. [Ego lectionem codd. optimorum *votum postulare*, *pomum apponere* quamvis subobscuram et valde difficilem retineo. Primum enim non videndum est, qui omnes ad unum codd. et edd. lectionem *votum postulare* scripturae *veniam postulare* longe tritissimae supponere potuerint, quod idem cadet in emendationes *votum* et *donum*, quae codd. lectiones *pomum* et *portum* minime explicant. Omnes enim interpretes eo decepti sunt, quod, ut supra iam dictum est, singulas enuntiationes *ad verbum* sibi respondere putabant, etsi enuntiatorum *sententias* inter se convenire non negandum est. Recte iam Theodor. Sellius *votum postulare* eodem sensu sumit, quo *preces precari* apud Caton. de R. R. c. 134., quem praeivit Taubm. ad Plaut. Rud. I. 5. 1. *qui sunt qui a patrona preces mea expetessunt*, et ita bene sibi opponuntur *votum postulare* et *praefanda venia*. Qui enim *votum postulat* s. preces fundit divis, locum sanctum aditurus deos sibi placidos et faventes reddere studet, nec aliter is qui veniam praefatur commendat se deorum tutelae. De dictionis *veniam praefari* apud Apuleium vi ac significatione cf. ad Met. I. p. 11. ed. meae. *Pomum apponere* locutio quamquam prius mihi quoque suspecta erat, quia nullum eius moris in promtu exemplum est, quosque adtulit Oud. locos, ii plane alieni sunt, tamen defendi posse ea videtur, si quidem *pomum* hic pro omni fructu accipiatur, quo viator alia re destitutus suam venerationem atque pietatem testificetur. Ut igitur viator qualemcunque rem in deorum honorem apponit, ita sophista, qui publice recitaturus orationes circumerrat, urbi sanctissimae reverentiam praestat, orationem pro dono quasi ponens. De *ponere* et *apponere* voc. in rebus quae diis dedicantur propriis cf. Burm. ad Prop. II. 15. 18. ad Anthol. I. p. 59. Broukh. ad eund. II. 11. 27. Ruhnk. ad Ovid. Heroid. XX. 237. p. 114. Mitscherl. ad Horat. Od. III. 26. 6.]

paulisper adsidere. Colvius haecce adnotat: ritus adorationis et eorum qui precabantur deos. Tertull. de Orat. c. 12: *Porro cum perinde faciant nationes adoratis sigillaribus residendo vel propterea in nobis reprehendi meretur, quod apud idola celebratur* et paulo ante *quod assignata oratione assidendi mos est quibusdam.* Item supplicum et eorum qui tutelae sui caussa confugiebant ad deum aras; Plaut. Rud. II. 3. 56. *I sane in Veneris fanum huc intro: Sedentem flentemque opprimes*; Parthen. Erotic. 18. *καὶ ἐπειδὴ φωρὴρ ἐζήτει, ὁ ὑπερχρέων ἱκέτης προσεκαθίζετο ἐπὶ τῆς ἑστίας τῆς ἐν τῷ πρυτανείῳ.* [cf. Intt. ad Prop. II. 21. 45. Tibull. I. 3 29. Virg. Aen. IX. 3.]

festini. [Hanc Lipsii emendationem omnium probabilissimam in textum recepi, quum praesertim lectio propter formae insolentiam facile posset corrumpi, quae, quantum scio, in uno Titinii loco reservata est apud Non. v. *festinem* p. 482: *nunc hoc uror*; *nunc haec res me facit festinem.* Oud. coniectura *festinem* per se facillima est, quia non raro a librariis lineola super *ē* in accusativi terminatione omittitur, et multa sunt praeceteris poetarum et posteriorum scriptorum loca, in quibus

enim iustius religiosam moram viatori obiecerit aut arà floribus redimita, aut spelunca *floribus* inumbrata, aut quercus cornibus onerata, aut fagus pellibus

floribus inumbrata F. 3. L. p. In cett. *frondibus*. *coronis ornata* Fulv. *honorata* Scott. Observ. Poet. I. 12.

quamquam cum subiunctivo copulatur. Ita Cyprianus fere semper hunc modum huic particulae apponit, cf. Apul. Met. III. p. 175. *quamquam... incederem* p. 209. *quamquam... videare* et saepius. Oud. comparat Dr. ad Liv. II. 4. Cic. de Invent. II. 2.]

spelunca floribus inumbrata. [Cum optimi codd. constanter ita scribant, equidem quid melius huic lectioni substitui possit nescius *floribus* retineo, quamquam et sententia verborum et repetitio eiusdem vocabuli satis molesta aliud quid legendum esse persuadet. Oud. recepit cett. codd. scripturam *frondibus*, quam pro inconcinno librariorum glossemate potius habuerim, qui in iteratione *floribus* vocis item offenderunt. Nam verisimilius videtur, prius quam posterius a librariis commutatum esse, ac praeterea *frondes* nisi pro arbustis et virgultis acceperis, vix hoc verborum nexu probari posse videntur. Ego vocabulum desidero paulo inusitatius, quod tamen multa perquirenti in mentem nondum venit. *Arboribus* quod a vestigiis codd. non ita multum recedit, praesertim quum praecedens vocabulum in *a* desinat, per se quidem probum est, sed mori librariorum non convenit, qui tam trita rarissime corrumpunt; forsitan *vepribus* coniectura maiorem habeat probabilitatem, etsi non multum ei ipse tribuo. Acutiores de hoc loco diiudicent. De re cf. Porphyr. de Nymph. Ant. p. 20. Specus enim et speluncae, quemadmodum luci, sacrae et diis dicatae apud veteres erant.]

quercus cornibus onerata. Fulv. Ursin. *coronis ornata*, cui vix est ut assentiri possimus. Cervorum et id genus ferarum cornua de arboribus sacris suspensa numinibus dedicabant et Dianae inprimis cf. Intt. ad Propert. II. 15. 17 sq. *Ipse ego venabor. Iam nunc me sacra Dianae Suscipere et Veneri ponere vota iuvat*; Symmach. Epist. V. 63. *nam ut honori numinum datur cornua sacrare cervorum, et aprinos dentes liminibus affigere, ita amicorum cultui dedicantur libamina silvarum*. [Martin. Lag. ad Lucan. I. 136. et Intt. ad eiusd. 143. ad Claud. Rapt. Pros. III. 338. ad Ovid. Met. VIII. 723. Scott. Observat. Poet. I. 12., qui perperam *honorata* emendat. Plura de hoc more exposuit Tomasin. de Don. Vet. c. 31. in Graev. Thes. Ant. T. XII. p. 861. cf. ad Met. VI. p. 388.] *Onerata*, quod omnes codd. et edd. legunt, probum est, quum sane pondus ingens multorum cornuum esse debuerit, nisi potius *onerari* notat honoris magnitudinem et gravitatem quacunque in re. Certe hinc frequentissima est confusio horum verborum: cf. ad Met. XI. p. 803. [uti emendandum puto locum Petron. V. p. 34. ed. Burm.: *Hinc Romana manus circumfluat et modo Graio Exornanda sono mutet suffusa saporem*, ubi Ms. Leid. *exonerando sonos* praebet i. e. Romana lingua exornanda Graeco sono permixta (i. e. suffusa) mutet saporem.]

fagus pellibus coronata. Ad morem arboribus vota affigendi alludere videtur Colvio Augustin. de Tempore Serm. 241: *Quicunque in agro suo aut villa aut iuxta villam aliquas arbores aut aras vel quaelibet fana habuerit, ubi miseri homines solent aliqua vota reddere, si non eas destruxerit vel succiderit, in illis sacrilegiis quae ibi facta fuerint sine dubio particeps erit*. Accuratius excitat Wower. Lactant. ad Stat. Theb. IX. 194 sq.: *de venatione gloria aut ferae magnitudine, quae rura ovilia que vastaverat. Luco vero Dianae aut Silvani alia sunt quae figuntur, alia quae a pastoribus templorum tholis suspenduntur, dentes et cornua figuntur, pelles et alia suspenduntur*, [ubi tamen pro *alia* emendaverim *taeniae*

coronata, vel enim colliculus sepimine consecratus, vel truncus | dolamine effi- 5
giatus, vel cespes libamine fumigatus, vel lapis unguine delibutus. | Parva 6

vel enim **F. 1. 3. edd. ante Colv. Elm. Florid.** ***vel etiam*** **p. L. Iunt. 2. Colv. et seqq. Groslot. et Becich. Epist. 96. Lipsius coniecit** ***vel levi coll.*****, alius vir doctus** ***vel leni.*** ***consertus*** **vel** ***consecratus*** **Stewech.** ***conseptus*** **Marcilius ad Pers. p. 61. ed. Morell.** ***fumigatus*** **F. 1. 3. cod. Fab. Oud. Pyrrhus. In cett.:** ***humigatus.*** ***pauca*** **pro** ***parva*** **Ursin.**

suspenduntur, quia *alia* hoc sententiarum nexu, ubi singula enumerantur, languidum videtur esse. Ita Arnob. I. 39: *venerabar ... veternosis in arboribus taenias*, ubi vide Intt. T. I. p. 323. Orell.] cf. Burm. ad Ovid. Met. VIII. 723. 745. Longi Pastor. p. 58. ἔθυσέ τε ταῖς νύμφαις καὶ κρεμάσας ἀπέδειρε καὶ τὸ δέρμα ἀνέθηκεν.

vel enim. Ita legunt codd. optimi cum edd. ante Colvium, item Elm. et Florid. ut sit asseverantis particula, et ita scribit Apul. in libro de Deo Socratis p. 141. (Merc. ad Non. p. 691.) et in Apol. p. 576. *vel enim sub ulmo marita cubet.* Oud. praefert alteram lectionem *vel etiam*, quae mihi glossa videtur esse librariorum significationem particularum ignorantium. Nam uti tota sequentis enuntiati ratio probat, non solum nova moris religiosorum viantium exempla Apuleius addit, cui rei *vel etiam* sufficeret, sed clariora et longe usitatiora, ut notionem suam *vel enim* particulae optime retineant; cf. Hand. Tursell. II. p. 396. qui quum ceteros veterum locos bene explicuerit, auctoritate Oud. deceptus hoc loco *vel etiam* praefert.]

colliculus sepimine consecratus. Ineptit Stewech. aiens sepiminis munus non in consecrando sed includendo positum esse, adeoque legit *consertus* vel *conseratus*; Marcil. ad Pers. p. 61. ed. Morell. emendat etiam *conseptus*, falli dicens eos qui ad fulgurita trahant. Sed nihil certius est, quam auctorem hic non agere nisi de rebus locisve consecratis, ac bene Colv. docuit, bidental seu locum tactum fulmine intelligi. Oud. excitat Intt. ad Lucan. I. 608. et VIII. 864. Plura dabo ad de Deo Socrat. p. 135.

truncus dolamine effigiatus. Stipitem finalem intelligit, quam polite exasciare floribusque ornare sueverant veteres. Prudent. περὶ στεφ. X. 381. *deasciato supplicare stipiti, Verris cruore scripta saxa spargere*, Pith. Advers. Subsec. II. 14. Cic. Acad. II. 31. §. 100. [De verbo *effigiare* cf. praeceteris Savar. ad Sidon. Epist. VI. 12. Elm. ad Minuc. III. §. 1. *in lapides eum patiaris impingere effigiatos sane et unctos et coronatos*; Stewech. ad Arnob. VI. 10. qui pro *effigitur* codicis lectione emendat *effigiatur*, at vero *efficitur* legendum est. Buenem. ad Lact. Inst. VI. 23. §. 18. p. 832.]

cespes libamine fumigatus. Aram intelligit ex cespite, thuris et id genus libaminis fumo vaporatam. cf. Intt. ad Calp. Ecl. II. 62. *Saepe vaporato mihi cespite palpitat agnus*; Horat. Od. III. 8. 2. *positusque carbo in cespite vivo*, unde *humigiatus* tantummodo corruptelam esse facillime perspicitur. [Plurima quae huc pertinent habet Barthald. de Ara c. 6. in Graev. Thes. Ant. T. VI. p. 273 sq.]

unguine delibutus. Apol. p 519. *negant vidisse qui fuere unum saltem in finibus eius aut lapidem unctum aut ramis coronatum*; Arnob. I. 39. *si quando conspexeram lubricatum lapidem et ex olivi unguine sordidatum tanquam inesset vis praesens adulabar, affabar*, ubi vide Intt. T. I. p. 323. Orell. Augustin. de Civit. D. XVI. 38: *nec more idolatriae lapidem perfudit oleo Iacobi velut faciens illum deum, neque adoravit eundem lapidem vel ei sacrificavit.* Haec profert Colv. unde palam est veterum superstitio, ut qui quodlibet in via temere oblatum sacrum aliquo modo esse opinantes id venerarentur. Lapis vero ille est itinerarius, sed etiam agrarius. Oud. excitat Becich. Epist. 96. Bapt. Pium Th. Crit. T. I. Pith. Subsec. II. 14. [Plurima

haec quippe et quamquam paucis percontantibus adorata, tamen ignorantibus transcursa.

N U M. II.

At non itidem maior meus Socrates, qui cum decorum adolescentem et diutule tacentem conspicatus foret: Ut te videam, inquit, aliquid eloquere. Scilicet Socrates tacentem hominem non videbat: etenim arbitrabatur homines non oculorum sed mentis acie et animi obtutu considerandos. Nec ista re cum Plautino milite congruebat, qui ita ait:

Pluris est oculatus testis unus, quam auriti decem.

Immo enimvero hunc versum ille ad examinandos homines converterat:

percunctantibus Scriv. Florid., quos Oud. ita refutat: Non notat hic *morantibus*, ut videtur Scriverius sumsisse, sed *investigantibus* et scientibus loca vel res illas sacras. Opponit enim *ignorantibus*. Alioquin videtur dicere debuisse *transcurrentibus pauca*.

mei minus bene hic margini Sopingius adlevit. *adulescentem* F. 1. In cett. *adolescentem*. *diutile* p. L. Vicent. unde vir doctus in ed. Vicent. meae margine emendavit *diutine*. *loquere* L. cum Edd. Colv. Vulc. Wow. *et loquere* F. 1. 3. p. In cett. *eloquere*, uti etiam praebuit cod. Salm. *obtutus* p. *Plantino* ed. pr. Vic. *in uno* F. 1. cod. Colv. *ad* non comparet in p. *examinandum* equidem tantummodo inveni in F. 1. teste Lind. et ed. Oud. Ceteri quotquot vidi libri et editi et scripti praebent *examinandos*. *converteret* Vulc. 2. et F., si excerptis Lindenbr. fides est, qui lectionem Scal. *converteret* non emendavit, quum Elm. in F. 2. *converterat* legi adnotaverit. Fruterius idem *converteret* vel *converterit* correxit et Lipsius cum aliis margini adlevit. Verbum plane abest a cod. L.

proferunt Intt. ad Minuc. III. §. 1. praeceteris Ouzel. p. 12 sqq. pro more suo omnia undique compilans, Guther. de Iure Pontif. III. 5. Intt. ad Tibull. I. 1. 11. Kopp. Palaeogr. T. III. 1. c. 3. §. 36. p. 43.]

Num. II. *at non.* Pyrrhus haecce adnotat: Transit ad philosophicas recitationes. Sententia haec est vulgatissima: *ex sermone homines agnosci.* Est namque oratio vitae speculum et animi indicium.

maior meus Socrates. Elm. bene intelligit *maiorem* hic esse *auctorem* sc. sectae Platonicae, excitans Gell. XI. 9. ubi Musconius Athenienses suos maiores nominet, Lactant. Inst. II. 7. et Casaub. ad Strabon. p. 22. Minus recte mihi Oud. videtur explicare *magistrum*, unde didicimus quidquid scimus. Sic locos Apologiae p. 477. *sed iam pridem maiores meos Aristotelem dico et Theophrastum et Eudemum et Lyconem ceterosque Platonis minores* et Met. III. p. 194. capiendos esse dicit, qui tamen ita comparati sunt, ut quam perverse de magistris et praestantioribus viris *maiores* Oud. explicuerit, bene possit perspici. Equidem aliter exposui Met. III. p. 194. ubi vide et Voss. in Arist. T. I. p. 479. ed. Foertsch.]

eloquere. [Ita contra librorum optimorum auctoritatem Oud. potissimum secutus edidi, quum qui *et loquere* probe intelligi queat nesciam. *Et* enim tantummodo *etiam* hoc loco posset significare; quae tamen vis per sententiam improbatur, quum Socrates tacentem hominem omnino non videret, atque ex sola oratione neque vero *etiam* facie externa hominem se vidisse diceret. Tum *eloqui* non sine consilio posuisse videtur Apuleius opponens homini tacenti, ex cuius ore ne verbum quidem prodiit. Nec raro *loqui* et *eloqui* in codd. corrupta sunt; cf. Buenem. ad Lact. de Opif. 10. §. 12. p. 1174.]

Plautino milite i. e. Stratophane, cf. Trucul. II. 6. 8.

oculatus. [De sententia cf. Taubm. ad Plauti locum cit.]

immo enimvero. [Propria comicorum haec est particularum copulatio, de cuius significatione cf. Hand. Tursell. T. III. p. 282. Hic igitur non sollicitanda erat, quia plane contrarium demonstrat prioris sententiae.]

Pluris est auritus testis unus, quam oculati decem.

Ceterum si magis pollerent oculorum quam animi iudicia, profecto de sapientia foret aquilae concedendum. Homines vero neque longule dissita neque proxime adsita possumus cernere; verum omnes quodammodo caecutimus: ac si ad oculos et obtutum istum terrenum redigas et hebetem, profecto verissime poeta egregius dixit, velut nebulam nobis ob oculos offusam, nec cernere nos 7

indicia reponi voluit vir doctus in marg. ed. Vicent. meae. *homines vero* male e cod. L. recepit Colv., at Scriver. *enim* revocavit monitu Vicent. Contaren. V. L. I. 5. Miscell. Observ. V. T. 3. p. 109. *proxume* F. 3. In cett. *proxime*. *quoddam modo* F. 3. *caecustimus* F. 3. *caecutimus* F. 1. Iunt.' 2. Bas. 2. Elm. Scriv. Florid. Oud. In cett. *caeci sumus*. *at si* Ms. Colv. et Sciopp. *adsi* p. *dirigas* Wow. ex Marcilii emendatione. *nebula ... offusa*, *non cernere nos nisi ... valere* φ. teste Elm. *nebula nobis ... offusa cernere non nisi .... non valere* φ. teste Oud. *nebula ... effusa* φ. teste Sciopp. *non cernere* edd. ante Colv. praeter ed. pr. Vicent. In cett. *nebulam ... nec cernere ... valere*. *effusam* in Mss. omnibus et ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. Ald. Bas. 1. Colv. Vulc. esse testatur Oud. idemque probat Sciopp. in Symb. *offusam* habet cod. Fabr., ut emendatum est in marg. ed. Vic. meae, et cett. mei libri et aperte ita Lind. e F. 1. enotavit. *ab oculis* L.

ad examinandos homines. [Si plures libri consensissent, lectionem cod. F. 1. *examinandum* recipere in textum non dubitassem, quae forsitan docti librarii vetus est emendatio. De constructione egi ad Met. X. p. 708. *ad explorandam mansuetudinem* ubi aliquot codd. item *ad explorandum mansuetudinem* praebent.]

converterat. Oud. Fruterii in Veris. II. 17. emendata *converterit* vel *converteret*, quod posterius marg. adleverunt Lips. et alii quodque ab aliquot edd. receptum est, hisce verbis defendit: Socrates versum Plautinum non *converterat*, sed ille ex Apuleii iudicio, si sui res iudicii fuisset, *convertisset*. [Nihilominus Boscha lectionem omnium codd. *converterat* retinuit, *hunc versum* interpretatus: hanc sententiam a Plautino milite usurpatam. Atque bene ita restituit. *Converterat* enim non ad Socratem referendum est, qui si penes eum res fuisset, plane contrarium versum protulisset, sed ex mente Apuleii dictum est, qui bene gnarus, quae esset Socratis in hominibus examinandis ratio atque conspicatus, quid discriminis inter Plautinum militem et Socratem ea quidem in re intercederet, versum, quem salvo metro converti posse vidit, transtulit eoque commutato Socratis sententiam repetivit.]

redigas. Marcil. ad Iuven. Sat. I. 66. legit *diregas* vel *dirigas*, ut tacite edidit Wower. Nihil tamen mutat Oud. Subintelligit enim ἀπὸ κοινοῦ *nos*, aitque Apuleii sententiam esse: *sive solum nos consideres*, quod ad visum terrenum et corporeum pertinet, sive coartos nos intra angustias visus terreni, exemplo dictionum: *redigere ad incitas*, *inopiam*, *in ordinem*. [Quamquam ego dictionem: *redigere ad oculos et obtutum* non improbo, tamen offendo in omissione obiecti, quae hic molesti quid habet. Hinc erat, quum ego pro *ac* corrigerem *haec* vel *ea* vel *hoc* ea sententia: Si id quod modo protuli, homines neque longule dissita neque proxume assita cernere posse, quodque profecto ad animum pertinet, ad oculos corporis nostri referre velimus, vere dicit poeta cett. *Terrenus* aliter quam Oud. explico. Nam plane inusitata hic dictum est significatione, de obtutu, qui a terra ad coelum quasi provehi aquilae instar atque per nebulam, qua terra circumdata est, penetrare nequit, oppositus ille aquilae obtutui, qui *cum se nubium tenus altissime sublimavit, erecta alis de coelo* improvisa simul sub eodem impetu cernit nec unquam errat; hinc *et hebetem* verba pro appositione sunt habenda, uti *et* particula vim habeat explicativam pro *id est*, qua notione saepius legitur. cf. ad Met. p. 424. 458. 549 ed. meae.]

poeta egregius [est Homerus Il. III. 12. τόσσον τις δ' ἐπιλεύσσει ὅσον τ' ἐπὶ λᾶαν ἵησιν.]

offusam. Haec lectio non solum codd. auctoritate sed etiam usu loquendi probatur, qui verbum *offundere* tenebris

nisi intra lapidis iactum valere. Aquila enimvero cum se nubium tenus altissime
8 sublimavit evecta alis, totum istud spatium qua pluitur | et ninguitur, ultra quod
cacumen nec fulmini nec fulguri locus est, in ipso ut ita dixerim solo aetheris
et fastigio hiemis: cum igitur eo sese aquila extulit, nutu clementi laevorsum

vero] *enim* L. *nubibus* L. *sublimabit* L. *sublimat* p. *enecta* ed. pr. Vic. Venet. 2. *illud* ed. Florid. *ninguitur* F. 3. In cett. *ningitur*. *çulmini* L. p. Pro *solo* vir doctus forte Putschius marg. ed. Colv. quae Hamburgi asservatur adscripsit *polo*; Gul. (teste Oud.) *solio*. In marg. ed. meae Vicent. vir doctus emendavit: *solio aetherio et fastigio ignis*. *et nutu* L. *nutu clementi* F. 1. Florid. Oud. Idem coniecerunt Lips. Colv. Merc. Minus bene vir doctus marg. ed. Iunt. 2. Oud. adlevit *nisu clementi* et Heins. ad Ovid. A. Am. II. 45. *natura clementi*. In cett. *nutu elementi*.

et illis quae subito oculis occurrunt vindicat, cf. Meurs. Exerc. Crit. p. 227. Turpiter Floridus *offussam* cf. Plin. III. 9. 16. At perpetua haec est in Mss. variatio. cf. Oud. ad Frontin. II. 4. §. 3. Cuper. Obs. II. 6. [Plurima dat Buenem. ad Lactant. Institt. II. 1. §. 13. p. 164. De dictione *intra lapidis ictum* cf. Ded. in Gloss. ad Dict. Cret. II. 40. p. 303.]

aquila. Elm. citat Auct. incertum de natura animalium: *ὁ παμμέγιστος ὀρνίθων ὄντως ἄναξ Ὑψιδρόμων πάντων γε ἀετὸς πέλει. Και ὀξυδέρκης ὢν μὲν ὁ πτηνοκράτωρ Καὶ μεχρὶ σητὸς ἐκ νεφῶν πάντα βλέπει. Τούτου δὲ καὶ τὸν ῥοῖζον ἀκούσας δράδων Ἔπτηξε παραχρῆμα δὲ συνεστάλη, Χεὶς χηραμοὺς ὑπῆλθε τοὺς ἀποκρύφει Μὴ θᾶττον αὐτὸν συλλαβὼν διασπάσῃ Θῆρα καὶ τὸν χῆνα καὶ τὴν δορκάδα Καὶ τὸν λαγωὸν καὶ τὸ μὲν ταύρων γένος Καὶ ἄλλα πολλὰ ὧν τροφὴν οἱ παρέχει.* [cf. Plin. X. 3. 3. qui haliaeetum inter aquilas oculorum acie clarissima esse dicit, cogentem pullos adversus solis radios intueri, cf. quae collegit Barth. ad Claudian. Praef. III. Cons. Hon. p. 469. Intt. ad Lucan. IX. 902.]

ninguitur. [De orthographia cf. Prisc. IX. c. 2. T. I. p. 480. Krehl. Intt. ad Lucret. VI. 736. ad Virg. Georg. III. 367. Serv. ad Aen. III. 250.]

solo aetheris. *Solum aeth.* Oud. bene explicat ex Graecorum dictione *οὐράνιον ἔδαφος*, comparans Heins. et Burm. ad Ovid. Fast. I. 110. [Servius ad Aen. V. 199. Intt. ad Fest. p. 669. ed. Lind. et ad Ovid. Met. I. 73. Doed. Syn. I. p. 176.]

cum igitur. [Monendum est, in Floridis potissimum hanc interruptam orationem, quae postea per particulam *igitur* vel pronomen demonstrativum eo redit unde digressa erat, reperiri, quam rem aliter explicare nequeo, nisi quod subito et memoriter saepius multa Apuleius protulerit, et ita per memoriae, ut ita dixerim, negligentiam et quia res minus ad argumentum pertinentes commemoravit, filum orationis retexere coactus sit. Nam contra quae scripta sunt perlegi et emendari possunt; cf. p. 19. *Indi ... eorum igitur Indorum*. p. 22. et 24. *Alexandro illi ... eius igitur Alexandri*; p. 28. *si qui ... si qui igitur*. p. 56. *Brachmanas ... eorum ergo*; p. 87. *Protagoras ... eum Protagoram*; p. 102. *sicut navem ... eam navem* et saepius; etiam in Apolog. p. 387. 430. 523. De hac particulae *igitur* vi demonstrativa cf. Hand. Tursell. T. III. p. 192 sqq. Ita etiam *inquam* usurpari notum est post parenthesin, ut in loco corrupto Minuc. Fel. c. 8. §. 3. ubi pro *inclitae* legendum puto *insipidae*, quae vox rarissima est.]

laevorsum. [cf. Buenem. ad Lact. Inst. III. 6. §. 4. p. 298.]

nutu clementi. [Primum ferri tantum potest lectio unius codicis Florent. *clementi*, quum quae ceterorum codd. et plurimarum edd. est *elementi* per loquendi consuetudinem improbetur. Vix enim putaverim *nutu elementi* pro motu aëris dicere umquam Apuleium potuisse, neque hic sermo est de aëre se movente, sed de aquila quae sua tanta mole per aetherem quasi navigat. Haec est caussa, cur in lectione *nutu* offendam, quod vocabulum mihi sensum praebere non videatur, quia *nutus*, quantum video, de ponderibus tantum dicitur deorsum vergentibus, hic vero aquila cogitetur, directo aetherem perstringens, nec sur-

vel dextrorsum tanta mole corporis labitur, velificatas alas quo libuit advertens, modico caudae gubernaculo, inde cuncta despiciens, ibidem pinnarum eminus indefessa remigia ac paulisper contabundo volatu paene eodem loco pendula

tota mole in F. cod. legi male adnotat Floridus. In coll. Lind. certe nihil emendatum est. Ante eum iam Stewech. ita ex coniectura emendavit et in textum recepit. *mō* pro *modico* cod. Colv. *indefesso remigio* tacite edidit Florid. sequente Bosscha. *indefessa remigio* Scal. probante Oud., cui praeterea vox *ibidem* suspecta est cum Heins. qui ad Ovid. Met. V. 450. emendat: *et inhibens pinnarum eminularum ceu defessa remigia.* Grosl. correxit *pinnaminis indefesso remigio.* *pennarum* Ald. Iunt. 1. 2. *cunctabundo* F. 1. *contrabundo* Bas. 1.

sum nec deorsum vergens. Si *nutu* hic suo loco stat, de motu intelligendum est in satis clementi, quo hominis nutantis instar aquila alas agit. Hinc non alienus sum ab elegantissima Heinsii emendatione *natatu*, quod vocabulum ut *natare* et *nare* de volatu avium bene dici potest, unde in seqq. *velificatas alas*; cf. Cort. ad Lucan. V. 554. Intt. ad Virg. Aen. X. 265. Dr. ad Sil. XII. 94. cf. ad Met. VI. p. 409 ubi Oud. defendit *nutu* hoc loco retinendum esse. Equidem prius volebam *motu*, quod de *volatu* dici probavi ad Met. l. d.]

tanta mole. [Male Oud. Floridi auctoritatem secutus praetulit lectionem *tota*, quae in nullo quod sciam codice extat, sed mere emendatio vel potius interpretatio esse Stewechii videtur, quamquam non nego, *totus* et *tantus* saepius inter se commutari; cf. Oud. ad Met. XI. p. 793. et *totus* pro *omnis* cum apud ceteros tum apud Apuleium non raro inveniri cf. ad Met. p. 658.]

inde cuncta despiciens, ibidem .... indefessa remigia. Corruptum hunc locum esse quum omnes interpretes videant, vario modo ei succurrere studuerunt. Floridus emendavit *indefesso remigio*; *ibidem ex alto indefetigato motu alarum* interpretatus; sequente Bosscha, qui hunc ablativum, quem Oud. nusquam pendere dicit, cum verbis *cunctabundo volatu* connectit et utrumque eadem ratione dictum esse pronuntiat. Oud. probat Scaligeri emendationem *indefessa remigio*, quae etiam propius scriptae lectioni accedit, constanter cum cdd. *indefessa remigia* praebenti. Ipse tamen offendit in voce *ibidem*, quam mendae sedem esse putat, Groslotium probans, qui *pinnanimis indefesso remigio* coniecit. Heins. idem sentiens ad Ovid. Met. V. 450. emendat: *et inhibens pinnarum eminularum seu defessa remigia*, cui coniecturae duo obstare recte iam Oud. monet: primum quia voc. *eminus* necessario sive hic sive potius seq. *circumtuetur* coniungi debeat, atque in ea omnis argumenti Apuleiani vis de longinquo visu dependeat; tum quia aves hae rapaces ut milvi, mergi, aquilae in aëre pendentes non alas inhibeant ut defessas, sed tremulo motu et indefesse eas incutiant, ut pendulae eodem loco maneant et se in aëre sustineant. Hinc Oud. corrigit: *innitensque pinnarum eminus indefessa remigio*, hac in re *inniti* non infrequens esse demonstrans ex dictatis Heins. et Burm. ad Ovid. Met. VII. 401. *innixamque novis neptem Polypaemonis alis.* [Ego hanc coniecturam duplici de caussa probare nequeo. Primum enim voc. *ibidem* mihi necessario requiri videtur, quod in eo totae sententiarum vires ac nervi insunt; nam opponitur sibi *terrenus* iste hominis et *coelestis* quasi aquilae obtutus, et ubique idem repetitum videmus: *inde cuncta, ibidem ... circumtuetur... de coelo improvisa.* Tum *innixa* et *inhibens* propter seqq. improbantur, quae non *inniti* aquilam sed *cunctabundo volatu paene eodem loco pendere* demonstrent: utrumque vero *inniti* et *inhibere* de avibus uno eodemque loco se sustinentibus dicitur ac plane immobilibus. Denique mihi quoque magis se commendat scriptura *indefessa remigio*, quippe quae codd. auctoritati quam proxime accedat. Mirum est, qui Bosscha *indefesso remigio* probans post haec verba comma ponere potuerit, quum ita *ac* particula ad *circumtuetur* per-

circumtuetur; et quaerit quorsus potissimum in praedam superne sese ruat ful-
9 minis vicem: de | coelo improvisa simul campis pecua, simul montibus feras, simul homines urbibus uno obtutu sub eodem impetu cernens; unde rostro transfodiat, unde unguibus inuncet vel agnum incuriosum vel leporem meticulosum, vel quodcumque esui animatum vel fors obtulit laniatum.

superne se proruat F. 1. in alio Longob. *ruat* teste Lind. *l predcī superne se seruat* cod. Colv. In cett. *superne sese ruat* praeter Oud. qui *sese proruat* in textum recipi voluit, Bosscha sequente. *vicem* F. 3. In cett. *vice.* *urbibus homines* Oud. edit. *unum* pro *unde* bis ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. Ald. Bas. 1. *agnum curiosum* maluit Beroald. *quocunque* Iunt. 1. Ald. *animatum esui* Scriv. *esui animantum* Florid. *laniatum* F. 1. 3. cod. Colv. ed. pr. Vicent. Venet. 2. *lanatum* Ald. Iunt. 1. 2. *laniatur* p. *inanimatum* L. Becich. Epist. 96. Colv. Vulc. *laniatui* Scal. Elm. seqq. quod coniecerat etiam Grosl. *fors* F. 3. cod. Salm. Iunt. 1. 2. Ald. Bas. 1. Becich. Verborum ordo in codd. F. 1. 3. is est: *vel fors* (aut *sors*) *obtulit laniatum* et edd. post Vulc. In cett. vel *fors laniatum obtulit* quod probat Oud. ex F. 1.

tinens totam enuntiatorum concinnitatem evertat, nec *indefesso remigio* habeat quo referri possit. Attamen in textu retinui lectionem codd. *indefessa remigia*, pro accusativo quem dicunt graeco *remigia* habens, quem pluralem contra ceterorum quod sciam scriptorum consuetudinem de alis volucrum Apuleius solus usurpavit cf. de Deo Socrat. p. 140. *remigia pennarum.* Ita *indefessa* et *pendula* optime sibi respondent; cf. ad Met. XI. p. 811. De re compara Orell. ad Horat. Od. IV. 4. 9. 10.]

quorsus [de hac formatione cf. Voss. Arist. T. III. p. 983. ed. Eckst., qui hunc locum citat.]

sese ruat fulminis vicem. Hanc lectionem ex optimis codd. restitui. De dictione *se ruere* cf. Gron. ad Gell. VI. 2. *in errores se ruunt. Proruat* praetulerunt e Terentio Scriverius et Heins. ad Ovid. Met. V. 450. Solin. p. 11. *se primum Padus proruit;* p. 19. *aquarum pondera se in campos ruunt;* Apul. de Dogm. Plat. I. p. 212. *ne desuper proruat.* [Hinc utrumque dici posse et auctoritati tantummodo codd. obsequendum esse apparet. *Vicem* reposui ex cod. Florent. 3., de qua forma cf. ad Met. p. 149. ed. meae.]

simul homines urbibus. Oud. maluit *simul urbibus homines*, quia non solum in praegressis *simul* ubique ante casum suum positum sit, sed dubitat etiam, num praepositio ita a casu suo divelli queat, de qua cf. Burm. ad Val. Flacc. IV. 89. Dr. ad Sil. VIII. 396. Virg. Aen. V. 356. [Haec ipsa vero adverbii positio mihi argumento est, a codd. non esse recedendum. Poetae enim non raro inter praepositionem et casum ab ea rectum aliquid interponere solent. cf. Virg. Ecl. VI. 19. *iniiciunt ipsis ex vincula sertis;* Aen. II. 278. alibi; praesertim quum *simul* magis adverbii vim retineat.]

agnum incuriosum. [Mirifice errarunt interpretes qui hic ad *agnum curionem* Plauti (Aul. III. 6. 27.) allusisse Apuleium putant, ut *incuriosus* foret *pinguis* agnus, curis non macer, cf. Fruter. II. Veris. 17. Becich. Epist. 68., quorum ineptias versu Plautino cum Rostio in Comment. Plaut. XXI. p. 243., ubi de *agno curione* agit, refutare liceat: *heus tu si quid per iocum dixi nolito in serium convertere.* At hic *incuriosus agnus* est qui nullas cavet insidias et sine cura in prato oberrat atque hinc facile ab aquila rapitur. cf. Doed. Syn. V. p. 22. Ceterum cf. de *agno curione* Rost. Ferc. Plaut. d. l. ad Pseud. IV. 7. 24., ubi mutandum esse reor *tibi a torvo infortunio*, Intt. ad Fest. T. II. p. 386. ed. Lind. Voss. Etymol. s. v. *curae*, Doed. Syn. VI. 93.]

vel fors obtulit laniatum. Esui animatum vel laniatui fors obtulit emendatio est elegantissimi Dousae, quam verissimam Oud. putat. Schik. voluit *alatum* vel *lanatum;* Becich. Epist. 96. cum Colv. et Vulc. *inanimatum* praetulerunt contra aquilae consuetudinem, quae inanimata rapere non soleat.

N U M. III.

Hyagnis fuit, ut fando accepimus, Marsyae tibicinis pater et | magister rudibus adhuc musicae seculis, solus ante alios cantus canere, nondum quidem

catus canere Scal. Elm. et seqq. ex Colv. emendatione, sequente Oud., qui alteram eius coniecturam *solitus... cantus canere* a Bas. 2. expressam minus probavit; *cautus canere* pro varia lectione in ed. Vic. mea adscriptum est, sine dubio scribentis errore, *cantus canere*, quod omnes codd. et cett. edd. habent, corrigere volentis *solers ... cantus canere* maluerunt Vulc. et Wower.

Alatum Schiker. coniectura probari nequit, quia Apuleius de animalibus agit terrenis quae ex alto eminus despiciunt, non quae prope in aëre volant; nec tantum alatas lanatasve bestias sed et alias ut vulpes catulos captat aquila. Hinc *laniatui* placuit Oud. receptum a Bosscha i. e. ut edat ea aquila, *laniat* et discerpit quicquid rapuit. [Totum vero locum Oud. non intellexit. *Laniatum* enim non est participium, ex quo errore plurimae editorum allucinationes profluxere, sed supinum atque variata constructione *esui vel laniatum* Apuleius coniunxit, quae hypallage in aliis non ita rara est cf. ad Met. p. 57. et p. 465. ed. meae. Sententia vero verborum ita explicanda videtur: eorum quae fors obtulit alia aquila edit, alia tantummodo laniat, qui mos est harum bestiarum. Contra mentem Oud. Bosscha bene restituit *fors*, quod optimus codex Florent. 3. praebet; ex quo ordinem verborum restitui, quem etiam cett. codd. habere videntur.]

Num. III. *Hyagnis.* Hyagnim primum tibia cecinisse, deinde filium eius Marsyam, tum postea Olympum ait Plutarch. de Musica p. 1132. Alii alium tibiarum inventorem nominant. cf. de Hyagni Salm. ad Solin. p. 84. Spanh. ad Callim. p. 296. Hymn. in Dian. p. 245. Munk. ad Hygin. 165. p. 278. ed. Stav. [Eust. ad Dionys. Perieg. 791. Lactant. ad Stat. Theb. II. 666. Plurima de tibiarum inventione quae huc pertinent profert Buleng. de Theat. II. c. 29. in Graev. Thes. T. IX. p. 1038. sq. Boettig.: *Ueber die Erfindung der Flöte* in Wieland. Att. Mus. T. I. p. 285.]

magister. [Aliter narrant Minervam tibiarum inventricem tibias abiecisse, abiectas Marsyam sibi vindicasse, cf. Kopp. ad Mart. Capell. IX. §. 924. p. 717.]

solus ante alios cantus canere. Colvius primus in hac lectione offendit, quippe nescius, unde infinitivus pendeat, ideoque *catus* corrigens, quod adiectivum cum infinitivo pro gerundii genitivo vel ablativo construi posse Oud. demonstrat analogia aliorum adiectivorum, ut de Deo Socrat. p. 160. *praestabilis ariolari.* Auson. Parent. I. 18. *praeditis porrigere.* De voce *catus* Oud. profert exempla Auson. Epigr. 93. *catus arte palaestrae* Parent. XVII. 15. Apul. de D. S. p. 158. *catus experimentis.* [Hoc vocabulum quamquam saepius commutatum est cum *cautus, cantus* cf. VV. LL. apud Cic. de Nat. D. II. 15. et constructionis *catus canere* praesertim apud poetas multa exempla inveniuntur, cf. Gronov. ad Stat. Silv. II. 1. 168. Cort. ad Lucan. III. 347. Deder. Gloss. ad Dict. Cret. II. 21. p. 286. Heinr. ad Iuvenal. IV. 134. p. 176., ut *cupidus mori* apud Ovid. Met. XIV. 215., ex quo et Horatio multa congessit Loers. ad Trist. V. 7. 19., significatio tamen vocis *catus* ab hoc loco aliena videtur esse, ubi de primo eoque rudi etiamtum tibicine sermo est. *Catus* enim, uti Schol. Cruq. ad Hor. Epist. II. 2. 39. explicat, est *doctus, expertus* cf. Varr. de Ling. L. VI. 3. qui interpretatur per *acutus, solers, gnarus;* cf. Intt. ad Cic. de Legg. I. 16. 15. Tross. ad Auson. Mosell. 400. Mos. ad Cic. Tusc. II. 19. p. 554. T. III. p. 317. Eckst. ad Voss. Arist. T. II. p. 829. Ita emendanda Gloss. Placid. p. 444. *catus* (codd. *cautus*) *acutus, callidus, sapiens, prudens.*

tam *infessa anima* sono, nec tamen pluriformi modo nec tamen multiforatili

infexa anima sono F. 3. p. ed. pr. Vic. Venet. 2. *infixa anima* F. 2. L. Bas. 1. in marg. Bas. 2. Colv. Vulc. *infessa anima* Ald. Iunt. 1. Bas. 1. quod Pyrrhus probavit. *inflexa anima sono* Colv. restituit. *infexo animo* Wow. *inflexa animae* Becich. cod. cf. Epist. 96. unde Oud. coniecit *inflexae animae* a Bosscha receptum; *flexanimo* Lips. Scal. Elm. Florid. In marg. ed. Vulc. qua Scal. ipse usus est, emendavit *flexanimi*. *infissa malim inflixa* adnotat vir doctus in ed. Vic. p cod.; ab recentiore manu adscriptum est *inflexanimo*. *indefessa anima* Iunt. 2. *indefessae animae* Scriv. *inflexanimo* est coniectura Brant. *nec tamen plur.* .... *nec tamen multif.* F. 1. 3. In cett. *nec tam* utrobique. *multiforatili* F. 1. 3. L. et edd. omnes. In aliis *multiforabili*. cf. ad Met. X. p. 745.

Praeterea ne id argumentum tam grave sit, ipse loquendi modus *solus cantus canere* rarissimus mihi videtur, qui nisi apud Apuleium legeretur, vix probaretur. *Solus* enim hic puto cum infinitivo constructum esse ex graeca dicendi ratione, cuius alterum exemplum apud Romanos in eo certe vocabulo invenire non potui. Deinde etiam verborum iunctura *cantus canere* insolentior est, cui fere semper adiectivum vel pronomen addi soleat cf. Plaut. Pers. I. 1. 7. *qui hero suo servire vult bene servus servitutem*. Mil. II. 6. 1. Apul. Met. XI. p. 814. *cogitationes cogitabam* p. 817. *disseminationes disserere* alia; eaque melius respondent artificio Hyagnis rudissimo, qui incondite carmina quaelibet cecinit.]

infessa anima sono. Diversissime hunc locum, qui in codd. corruptus est, interpretes tentarunt. Scal. et Lips. restituere *flexanimo sono* i. e. qui animos flectere valet ad hos illosve affectus, prout cantori s. tibicini visum fuerit; [cf. Heins. ad Ovid. Met. XIV. 341.] quam eandem sententiam Brantius coniectura sua *inflexanimo* exprimere voluit, *in* praepositionem hic ut saepe apud Apuleium abundare ratus. Oud. vero neutra se probat emendatio, quod nimium a Mss. recedat et aliud quid auctor expressurus sit. Nam bene ei videntur viri docti intellexisse, *anima* hic significare spiritum tibiarum cantu efflatum propiusque verum coniecisse Colvius *inflexa anima*, quum id magis congruat epith. Musicae. Ipse scribit *inflexae animae sono* i. e. spiritus variatos sonos et diversos tonos edentis ac *pluriformes modos*. De voc. *anima* comparat seqq. *duas tibias uno spiritu animare*; Arnob. VI. 10. *bucinarum animantes tortus intestinis et domesticis flatibus*, idemque esse dicit, quod Plautus in re tibicinii nominet *animam vertere*, cf. Salm. Plin. Exc. p. 85. Broukh. ad Tibull. I. 8. 37. Unice enim hanc flexionem hic in animo habere auctorem, non autem tam amabilem sonum, qui auditoris animum flectat. [cf. Cyprian. de Spect. p. 371. ed. Paris.: *alter lugubres sonos spiritu tibiam inflante moderatur, alter cum choris et cum hominis canora voce, contendens spiritu suo quem de visceribus suis superioribus nitens hauserat, tibiarum foramina modulans, nunc effuso et nunc intus recluso ac represso, nunc certis foraminibus emisso atque in aerem profuso item in articulos sonum frangens in digitis loqui elaborat:* Item *anima* intellexit Taubm. ad Plaut. Merc. I. 2. 15. *infessa animae sono* legens nescio quo sensu. Ego quia melius proferre non possum, in Oud. emendatione acquiesco, licet aliud latere in his corruptis verbis persuasum sit.]

nec tamen pluriformi modo, nec tamen multiforatili. [Ex codd. optimis recepi lectionem *nec tamen*, quae propter verba *tam infl.* commutata a librariis videtur esse. Significat enim: Principio rudis fuit tibiarum constructio, paucis tantum foraminibus patentium hincque modos non multum variantium; postea demum multis foraminibus factis etiam modulorum variatio extitit, etsi Hyagnis *primus erat, qui manus discapedinavit et primus laevis et dexteris foraminibus acuto tinnitu et gravi bombo concentum miscuit musicum*, quae verba seduxisse videntur interpretes, ut *nec tam* utrobique corrigerent. At bene utrumque potest inter sese coniungi. Hyagnis

tibia: quippe adhuc ars ista repertu novo commodum oriebatur. | Nec quicquam 11
omnium est quod possit in primordio sui perfici, sed in omnibus ferme ante est spei rudimentum, quam rei experimentum. Prorsus igitur ante Hyagnin nihil aliud plerique callebant, quam Virgilianus opilio seu bubsequa:

Stridenti miserum stipula disperdere carmen.

Quod si quis videbatur paulo largius in arte promovisse, ei quoque tamen mos fuit una tibia velut una tuba personare. Primus Hyagnis in canendo manus discapedinavit; primus duas tibias uno spiritu animavit; primus laevis et dexteris

commode p. cf. Met. I. p. 27. Hand. Tursell. T. II. p. 102. *tāte est* cod. Colv. *aut agri* p. *tacite* L. *hiagni* F. 3. unde edidi *Hyagnin*, *n* omisso propter sequentis vocabuli *nihil* primam litteram. *ante Hyagni nihil al. pl. canebant* cod. Colv. *plurique* p. *canebant* Lips. et Becich. Epist. 96. Male Elm. ait Colvio placere *cantabant*. *hulipio* p. *upilio* Elm. Scriv. Florid. Oud. *Vergilianus hopilio* F. 3. In cett. *opilio*. *bussequa* L. *busequa* Iunt. 1. 2. Ald. *miserum* non est in L. *discerpere* Vulc. 1. teste Oud. *una tibia* non est in coll. Voss. Lips. *dexteris* F. 3. In cett. *dextris*.

quamvis tibias rudes emendaret plurifariam, tamen ratione habita posterioris aevi tibicinii, in initiis erat artis. Per initia enim tria vel quatuor tantum fuisse tibiarum foramina testatur Acro ad Hor. Art. Poet. 202. ubi vide Intt. Sidon. c. 12. *iam sectus recalet Corybas cui gutture rauco Ignem per bifores regemunt cava buxa cavernas.* Ovid. Fast. VI. 697. *Prima terebrato per rara foramina buxo, ut daret effeci tibia longa sonos.* De tibia *multiforatili* cf. Intt. ad Hor. l. c. Buleng. de Theatr. II. c. 25. et 26. in Graev. Thes. p. 1028 sqq.]

opilio. [Mirum est, quantum codd. Apuleii in huius vocis orthographia variant. modo *opilio* modo *upilio* praebentes. Met. V. p. 367. et Apolog. p. 407. optimi quique codd. praebent *upiliones*, VIII. p. 505. 558. X. 746. omnes *opiliones*, nec aliter Colum. XI. 1. 18. ibid. VII. 3. §. 12. tamen lectio variat. Serv. ad Ecl. X. 19. ita distinxit, ut propter metrum poetae tantummodo *upiliones* scripsissent, celeri *opiliones* dixissent. Apud Virgil. l. c. Medic. et Roman. codd. lectionem *upilio* retinent, unde in Apolog. quoque, ubi Virgilii meminit auctor, cum codd. ita scribi debet; hincque eo magis mirandum est, quod hic, ubi etiam Virgilium innuit, omnes codd. praeter Pith. *opilio* scribunt. Equidem cum accuratius quid ea de re statuere nequeam, certissimum esse habui, codd. auctoritati obtemperare. Bosscha contra mentem Oud. *upilio* recepit in textum, qui ad Met. V. p. 367. haecce profert: „Sed non temere extra metrum *u* scribam.“ Hinc male ad Met. VIII. p. 505. addidi, me mea in editione *opilio* semper retinuisse.]

bubsequa. [Etiam in hoc vocabulo scribendo ex auctoritate codd. pendere malui, quam temere cum Intt. huc illuc nutare, qui *bosequa*, *busequa*, *bossequa*, *bussequa* praebent. Ita de Deo Socrat. p. 129 fere omnes codd. consentiunt in *bossequa* vel *bosequa* et *busequa* nec minus in Apol. p. 407., ubi etiam F. 3. *bussequas* habet. Vocabulum cum mere Apuleianum sit, ex aliis codd. probari nihil potest. Attamen *bubsequa* et *bussequa* veras formationes duco, et posteriorem assimilatione vocalium esse exortam. Hinc *bubsequa* ubique scripsi.]

stridenti. [cf. Virg. Ecl. III. 27.]

largius. Pro *largius* Sciopp. mavult *longius*, ab Oud. recte refutatum, qui *largiter* hic notare *abunde*, *magnopere* demonstrat ex Met. XI. p. 792. *largiter succedere.*

promovisse. [De neutrali huius verbi significatione cf. Voss. Arist. T. II. p. 732. Eckst.]

discapedinavit [i. e. distinxit, discrevit cf. Barth. Advers. XXXIX. 1. p. 1754.]

duas tibias. [cf. Kopp. ad Mart. Capell. IX. §. 909. p. 705. qui h. l. excitans sine dubitatione memoriae lapsu pro *animavit* scribit *inflavit*. Buleng. de Theatr. II. 26. in Graev. Thes. l. c. plura exponit de *laevis* et *dexteris* tibiis.]

foraminibus, acuto tinnitu et gravi bombo concentum musicum miscuit. Eo
12 genitus Marsyas cum in artificio patrissaret tibicinii, Phryx cetera | et barbarus, vultu ferino trux, hispidus, illutibarbus, spinis et pilis obsitus, fertur (proh

finitu e cod. L. Colv. prave reposuit, quem tamen secuti sunt in Edd. suis Vulc. et Scal. Sed Vulc. margini adlevit *sonitu*. *et gravi* F. 3. p. edd. vett. ante Colv. Oud. In cett. *et* abest. *tibicinus* p. et edd. ante Colv. praeter Iunt. 2. Bas. 2. De vocab. *tibicinium* eiusque confusione vide Gron. ad Gell. I. 11. Moser. ad Cic. de Nat. D. II. 8. p. 243. *patris foret* edd. ante Colv. praeter Iunt. 2. *patricaret* cod. Colv. *multibarbus* edd. ante Colv. et F. teste Putschio in ed. Colv. *illutibarbarus* p. *pannis* coniecit vir doctus pro *spinis*.

tinnitu. Mirifice nonnulli interpretes probant *finitu*. *Tinnitus* est clarior et acutior sonus et *tinnire* aures dicuntur. cf. Contaren. V. L. I. c. 5. Apul. Met. XI. p. 741. *tibicen doricum canebat bellicosum et permiscens bombis gravibus tinnitus acutos in modum tubae*. [*bombus* etiam proprius est tibiarum; cf. Catull. 64. 263. Intt. ad Pers. Sat. I. 99. Proprie *bombus* dicitur de apibus cf. Varro de R. R. III. 16. Kopp. ad Mart. Capell. IX. §. 999. p. 771. tum de aliis ut de formicis, cf. Philox. Gloss. p. 31. *bombites* μύρμηκες; Apuleius eas nominat *borrientes*, quae quamquam non audiuntur, tamen summa scaturigine decurrunt. Deinde de omni clamore et boatu dicitur, unde videndum est, quam male Vulc. Philox. p. 31. pro *bominatores* θορυβοποιοὶ, θρύλλον ποιοῦντες ἢ ταραχὴν emendaverit *bovinatores* ex Isid. Gloss. p. 671. *bobinatores inconstantes*, quod idem legitur apud Placid. Gloss. p. 436. *bobinator tricosus et inconstans*, quum potius scribendum sit apud Philox. *bombinatores*. Item corrupta est glossa Philox. l. c. *bomvis* βόμβος, quae emendanda videtur in *bombis* βόμβοις et *bobantes* βοῶντες in *bombantes*, cf. Gloss. Cyrill. p. 409. *bombio* βομβῶ. Ita in Gloss. Placid. p. 437. legi debet *bombinari comboare* vel *bombitare clamare* pro *bombinari combicare, clamare*. Hinc apud Mart. Capell. IX. §. 999. p. 771. lectio *bombinatore*, si quidem propter metrum ferri potest, non mutanda est in *bombilatore*, quod vocab. latinum esse nego, quum in carm. de Philom. 36. cum Gifhan. ad Lucret. II. 1114. legendum sit *bombitat* neque *bombilat* a *bombilo*. Hunc Florid. locum citat Tomasin. de Donar. Vett. c. 31. in Graev. Thes. T. XII. p. 849. pro *discapedinavit* legens *discupedinavit*.]

Phryx cetera et barbarus. Hominem ineptum, rudem et imperitum veteres nominabant Phrygem. Cic. Orat. 8. §. 27. *quomodo igitur modo audiretur Mysus aut Phryx Athenis, cum etiam Demosthenes agitaretur putidus*. et ad Quint. Fr. I. 1. 6. *nisi forte me Paconii nescio cuius hominis ne Graeci quidem at Mysi aut Phrygis potius querelis moveri putas, aut Tuscenii hominis furiosi ac sordidi vocibus*. Ita *barbarus* κατ' ἐξοχὴν Phryx est cf. Met. X. p. 726. Horat. Epist. I. 2. 7. *Graecia barbariae lento commissa duello*. Virg. Aen. XI. 777. Sic apud Lucret. II. 499. *barbaricae vestes*, a quarum confectione *barbaricii* dicti L. I. l. 10. Cod. tit. tib. X. C. Donat. in Virgilium l. c. *Barbaricarii dicuntur, qui ex auro exprimunt hominum formas*. Haec exempla Colvius protulit [cf. Turneb. Advers. V. 25. IX. 17. Gron. ad Senec. Med. 125. Intt. ad Iuv. III. 16. ad Virg. Aen. 504. ibique Serv. Ovid. Heroid. I. 26. III. 2.]

illutibarbus i. e. squalida et illota barba cf. Philostrat. Imag. p. 837. de Marsya ἀναβλέπει δὲ ἐς τὸν Μαρσύαν γλαυκίων τὼ ὀφθαλμὼ καὶ κόμην τινα διανιστὰς ἀγρίαν τε καὶ αὐχμῶσαν. Ipse enim Marsyas se laudat, *quod erat barba squalidus*. Hinc Wower. coniectura *squallibarbus* mera interpretatio est lectionis genuinae. [cf. Orell. in App. ad Arnob. p. 13. Taubm. ad Plaut. I. 2. 23.]

spinis. cf. Cic. de Nat. D. II. 47. *spinis hirsutae*. Heins. ad Ovid. XIV. 166. *spinis conserto tegmine nullis*, quibus locis haec lectio defenditur. [*Pannis* sordida coniectura est a viro docto facta,

nefas!) cum Apolline certavisse: teter cum decoro, agrestis cum | erudito, 13 bellua cum deo. Musae cum Minerva dissimulamenti gratia iudices adstitere ad deridendam scilicet monstri illius barbariam nec minus ad stoliditatem puniendam. Sed Marsyas, quod stultitiae maximum specimen, non intelligens se deridiculo haberi, priusquam tibias occiperet inflare, prius de se et Apolline quaedam deliramenta barbare effutivit, laudans sese, quod erat et coma relicinus et barba squalidus et pectore hirsutus et arte tibicen et | fortuna egenus: contra 14

concanisse Ms. L. pro V. L. *pro* edd. aliquot ut Colv. Vulc. *Aeser* F. 3. sed in margine ex manu antiqua *aeger*. *teter* F. 2. *turpis* Iunt. 2. In cett. *Thersites*. *sus cum Minerva* Becich. codd. *scilicet* non est in p. et cod. Salm. *barbariam* F. 3. p. edd. ante Colv. In cett. *barbariem*. *poeniendam* F. 3. *sed Marsye* cod. Colv., unde Brant. emendavit *Marsya*. *specimen est* codd. et edd. praeter F. 3. et L. qui *est* omittunt. *squalidus* in aliquot edd. ut Colv. Vulc. Elm.

qui seqq. non perlegerat, in quibus de vestibus laceris et putide scissis sermo non fit.]

certavisse. Quum cod. Lips. pro varia lectione habeat *concanisse*, Colvius ingeniose emendavit *concanuisse* ex Sall. Fragm. Hist. I. p. 954. Cort. quem vide. [Eckst. ad Voss. Arist. T. II. p. 849.]

teter cum decoro. [Quamquam aliud cod. F. 3. lectio *Aeser* innuere videtur, retinere tamen scripturam cod. F. 2. *teter* malui, quam ad coniecturas confugere eo magis incertas, quod quid in cett. libris extet Oud. ne verbo quidem commemoravit. Recte igitur iam Oud. vindicavit eam lectionem, quam emendatione prius Barth. ad Stat. Theb. I. 708. assecutus est. *Teter* vero de externa oris foeditate aliquoties apud Apuleium legitur; cf. Apol. p. 429. *teterrimum os tuum* et p. 445. *unde tibi potius quam ob istam teterrimam faciem Charon nomen est*. Praeterea si *Thersites* legitur, claudicat comparatio, in qua nomen proprium opponitur communi, unde Heins. ad Ovid. Art. II. 109. correxit: *Thersites teter cum decoro Nereo*, quod tamen nimium recedit a codd. vestigiis. De Thersite cf. Hom. Il. β. 216. αἴσχιστος δὲ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθε.]

agrestis. [cf. Kopp. ad Mart. Cap. IX. §. 998. p. 770.]

Musae cum Minerva. Quum ceteri auctores, qui huius fabulae meminerint, iudices huius certaminis tantum fecerint *Musas* non *Minervam*, et mox auctor ipse solummodo dicat: *risere Musae*, placet Oud. lectio codd. Becichemi, cui tamen nulla fides tribuenda est (unde vir doctus emendavit in Miscell. Observ. Vol. V. T. III. p. 110. *Thersites cum Nireo, agrestis cum decoro, bellua cum deo, sus cum Minerva, dicis tamen Musae gratia iudices adstitere*, quae coniectura et propter verborum ordinem displicet et ob inconcinnitatem comparationis, *sus cum Minerva*, ex qua ante *Thersites cum decoro* lectio improbata est). Oud. praeterea excitat Theocrit. V. 23. ὗς ποτ' Ἀθαναίαν ἔριν ἤρισεν, Schol. Meurs. Spicileg. et notas ad Ael. V. H. XIII. 25. Quodsi recipias *Musae*, inserendum esse censet ante *dissimulamenti*. Vulc. male margini adscripsit *delectamenti* non capiens vim vocis *dissimulamenti*, quae praeter h. l. extat etiam Apol. p. 574. *dissimulamenti caussa et deridiculi*. [Ego vulgatam codd. et edd. lectionem recte habere puto. Nullius enim momenti est, quod in seqq. *Musae* tantum commemorantur *ridentes*, neque vero *Minerva*. Tum *Minervam* in iudicium vocatam esse bene cogitari potest, quippe quae apud veteres habita sit inventrix tibiarum; cf. Kopp. ad Mart. Capell. IX. §. 924. p. 717. De certamine Marsyae et Apollinis cf. Herod. VII. 26. Apollod. I. 4. 2. Diod. Sicul. III. p. 192. Hygin. fab. 165. Palaeph. c. 48. Plat. de Rep. III. p. 399. E. al.]

coma relicinus. cf. Serv. et Phylarg. ad Virg. Georg. III. 55. Meurs. Exerc. Crit. p. 227. Est recrispus, incomptus, reflexis in occipitium capillis, uti explicat Pyrrhus. [cf. Voss. Etym. v. *relicinus* et Vulc. ad Gloss. p. 47.]

Apollinem (ridiculum dictu) adversis virtutibus culpabat, quod Apollo esset et coma intonsus et genis gratus et corpore glabellus et arte multiscius et fortuna opulentus. Iam primum, inquit, crines eius praemulsis antiis et promulsis

fortuna egenas F. 3. ex correctione, nam antiqua lectio ferebat *fortunae genas*, quod etiam Colvii cod. habet. *fortuna egens* F. 1. sed alia manu, notante Lindenbrogio. *fortuna egenus* Salm. e suo cod., quod primus Scal. recepit. In cett. *fortunae egenus. circa* pro *contra* L. ed. pr. Vicent. Venet. 1. *et* ante *praemulsis* non est in edd. ante Colv. *praemulsis* codd. et edd. praeter Oud. qui sequente Bosscha probat *promulsis*.

arte tibicen. [Hunc locum citat Munk. ad Hygin. 14. p. 38. Stav., ubi vel cum eodem legendum est *mantis et citharista* vel *catus citharista.*]

coma intonsus. [*Intonsus* s. *crinitus* depingebatur Apollo cf. Munk. ad Hygin. fab. 9. p. 32., ubi retinendum est *vestem deorsum*, quam duram huius scriptoris ellipsin quum interpretes in memoriam sibi non revocassent, saepius temere emendare voluerunt. ut fab. 14. p. 49. *hae fuisse dicuntur capitibus gallinaceis, pennatae, alasque et brachia humana*, ubi male corrigunt *alisque, unguibus magnis .... brachia humana habuisse*. Loers. ad Ovid. Trist. III. 1. 60.]

genis gratus. [Emendabat olim Colv. *genis rasus*, quod tamen defendi nequit, quia revera *imberbis* depingitur Apollo cf. Munk. et Staveer. ad Fulg. Myth. I. 17. p. 647. et ad Albric. de Deor. Imag. c. 4. *Apollo semper imberbis*. Buen. ad Lact. Inst. II. 4. 18. p. 187 sq. Kopp. ad Mart. Capell. I. §. 31. p. 72. Intt. ad Minuc. Fel. c. 21. §. 13., hicque *gratus* opponitur *illutibarbo*, qui et *multam* et *horridam* barbam habebat. Quae si respexeris, non contemnenda videbitur cod. Flor. 1. lectio *multibarbus.*]

praemulsis antiis. Pyrrhus explicat anterioribus capillis in ordinem dispositis. Oud. disputatio quum longior sit et singula accuratius tractet, quam quae in compendium contrahi queat, liceat totam describere: Notat Colvius non satis discrimen nosci inter *antias* et *caproneas*, atque ita Broukh. quoque ad Prop. II. 18. 9. *crines puris in frontibus errant* ait, istos prominulos capillos a veteribus vocatos fuisse *antias* et *caproneas*, quasi sine ulla distinctione, adeoque horum duorum unam esse sententiam vulgo existimat cum lexicographis, atque ita etiam Dacer. ad Fest. [cf. Lindem. T. II. p. 324.] Floridus tamen distinctionem facit eam, ut *antiae* crines sint, qui ex sincipite in frontem pendeant, *caproneae* vero, qui ex temporibus in malas et aures redeant. N. vero Heins. ad Ovid. Met. V. 450. hunc locum sic citat: *promissis antiis et prominulis capronei*s additque: *quae quid sibi velint nemo nos docuit.* Puto *prolis missutiis an. et prominulis caproneis. Promittere crines* elegans. Haec ille quae non capio et typographicis vitiis infecta suspicor. Colvius etiam olim coniecit *praemissis antiis.* ut et Bourdelot. ad Petron. c. 126. p. 780. et Lips. qui etiam adlevit *promissis.* Errant autem vehementer viri docti. Nam *antiae* quas memorat etiam Mart. Capell. II. §. 11. p. 231. Kopp., sunt crines διὰ τῶν κροτάφων, ut aiunt grammatici graeci sive per tempora adeoque etiam in fronte et hinc ad aures et genas pendentes, quales Ausonio intelliguntur Mosell. 236. *aut frontis ad oram vibratos captat digitis extendere crines* eaedemque quae in columnis Ionicis sunt *volutae*, ubi *cymatia* et *incarpi* referunt *capronas* cf. Vitruv. IV. 1. Isidor. Orig. XIX. 31. *antiae sunt cincinni dependentes prope auriculas graeco vocabulo ab auribus*, Aristaenet. I. 11. ἡ κόμη περικειμένη μὲν τῷ μετώπῳ, συγκατιοῦσα δὲ τῶν ἰούλων παρὰ τὸ οὖς V. Varron. in παπιπάππῳ citatum Colv. ad Met. II. p. 110. Sunt igitur *antiae* capilli in anteriore parte capitis et *antevenduli* in oppositionem crinium, qui pererrant cervicem et hinc *retropenduli* vocantur nostro Met. V. p. 361. *Caproneae* vel potius *capronae*, ut esse in aliis testatur I. Pyrrhus, sunt crines in frontem proni, ut diserte apud Non. p. 32. in hac voce docet Lucil. *comas*

fluitare capronas altis frontibus immissas. *Comas priores* vocat Lucan. V. 142. et Schol. ad Lucan. II. 335. *Antias* autem deductas ab *antibus* sive oris et extremitatibus tales esse quos dixi crines, luculenter iam olim docuit Salm. ad Tertull. Pall. 4. *genuini inter antias adumbrati* i. e. dentes leonis inter cincinnos ab utraque aure dependentes inserti. Ibique simul nostrum locum explicat citans, quasi ita in suo haberet libro: *remulsis antiis et promulsis caproneis*. Sic vero legi debet vel sine copula *et*, ut habent edd. Colvio priores. *Remulcere* καταψήχειν Graecis et Polluci, ut puto, IV. §. 152. est leniter retrorsum, ne nimis propendeant, reflectere. *Promulcere* παραψήχειν ibid. ita flectere ut propendeant. Hinc bene etiam legas Florid. n. 15. *crinibus a fronte parili separatu per malas remulsis*. De verbis *remulcere* et *promulcere* cf. ad Met. VII. p. 478. et de re ad Suet. Caes. c. 45. Verum ne quem sua laude defraudem, discrimen tamen vidit quoque inter *antias* et *capronas* Elm. in indice, scribens *antias* esse cinnos circa aures, *capronas* in fronte. Porro Apollo talibus *antiis* circa aures usque ad humeros demissis erat celeber. Unde Ovidius docens puellam facie rotunda non ornatam esse antiis, quas bene illic describit Heinsius, ait: *Exiguum summa nodum sibi fronte relinqui Ut pateant aures ora rotunda volunt, Alternis crines humero iactantur utroque Talis es assumta, Phoebe decore, lyra*. De antiis quoque intelligendus Val. Flacc. VI. 62. de capillo Auchi: *dat longior aetas Iam spatium triplici percurrens tempora nodos*. Quid plura? *Remulsas* Apollinis *antias* et *promulsas capronas* egregie videre potes in tabella, qua ipse Broukh. ornari iussit Tibullum p. 318. *Promulsis* etiam non mutandum in *promissis* uti et facit Bourdelot. ad Petron. d. l. Amat enim auctor vehementer idem verbum iungere variatis praepositionibus, ut *demeare, remeare* Met. I. p. 61. Met. VI. p. 385. *perhibere, adhibere, exhibere* Met. VI. p. 437. *deferre, proferre*. Met. VII. p. 461. *abducere, producere*. Met. X. p. 677. *comparare, praeparare*. Met. X. p. 686 *praestruere, superstruere*. X. p. 715 sq. [De *antiis* vide Fest. p. 15. *antiae muliebres capilli demissi in frontem appellati ex graeco videntur, quod enim nos contra illi ἄντιον dicunt*. Gloss. Vulc. p. 11. *antiae* προκόμιον, alias glossas citat Scal. ad Fest. Lind. p. 324. *antidc* κόμαι διὰ τῶν κροτάφων κρεμαμέναι γυναικεῖαι *antiae* τρίχες αἱ μεταξὺ τῶν κεράτων τῶν βοῶν. Haec omnia mihi comprobare videntur, *antias* esse comas s. cincinnos, in frontem dependulos, neque vero qui prope aures dependebant. Ita etiam locus Tertull. de Pall. c. 4. explicandus est, ubi *hiatum* leoninae pellis Herculeae ille dicit crinibus infartum esse Omphalae, *genuinos* vero leonis inter frontis cincinnos contectos. Ita etiam explicant Gloss. Isidori: *Antiae capilli emissi vel capillos quos mulieres proximos* (cf. Lucan. V. 142. *priores comas* vel legendum *promulos*) *in capite componunt* et aperte corrigenda Placid. Gloss. p. 433. *antiis* (codd. *antis*) *capillis muliebribus ante* i. e. a fronte *pendentibus*. Quae si unica est huius vocabuli significatio, *praemulsis* tantum defendi potest de capillis, qui in frontem demittuntur et ita eam angustam faciunt. Ea capillamenti structura saepius depingitur ornatus Apollo; cf. Broukh. ad Tibull. l. c. *Capronae* vel *caproneae*, quam formam omnes Apuleii codd. retinent, a Non. p. 22. explicantur: *comae, quae ante frontem sunt, quasi a capite pronae*, quod ille concludit ex Lucil. Sat. XV. *aptari caput atque comas fluitare capronas Altas frontibus immissas, ut mos fuit illis*, ubi tamen qui sint capilli recte intelligi nequit, quum *fluitare* dicantur comae, ita ut etiam *caproneae* facile frontem contegere possint, quamquam frontis non sint cincinni. Ego *caproneas* intelligo comarum quasi iubas, quae in utraque cervicum parte ante auriculas dependent ita ut tempora, partem frontis, obumbrent. Hoc mihi quidem comprobatur ex Gloss. Placid. p. 448. *capronas iubas equorum*, Fest.

15 caproneis anteventuli et propenduli, corpus totum | gratissimum, membra nitida;
lingua fatidica; seu tute oratione seu versibus malis utrobique facundia acqui-
pari. Quid quod et vestis textu tenuis, tactu mollis, purpura radians? Quid
quod et lyra eius auro fulgurat, ebore candicat, gemmis variegat? Quid quod
16 et doctissime et gratissime cantillat? | Haec omnia, inquit, blandimenta ne-
quaquam virtuti decora, sed luxuriae accommodata, contra corporis sui quali-

capronis est V. L. in ed. Vic. et Oud. cum Bosscha. *anteventili* F. 3. *soluta oratione* Salm. in marg. et Heins. ad Ovid. Met. XI. 620. *aequipari* F. 1. 3. φ. Groslot. Elm. seqq. In cett. *aequiparari*. *tenus* Coll. Voss. *fulguratur* L. *canticat* L. *candidat* p. edd. ante Colv. *gravissime* Iunt. 2. *contra* F. 3. p. φ. β. cod. Becich., uti etiam Salm. *cetera* F. 1. notante Lindenbrog. *intra* cod. Colv. et Brant. quod Oud. volente Bosscha recepit. In cett. *circa*.

s. v. p. 37. *capronae equorum iubae in frontem devexae quasi a capite pronae*. De cincinnis enim qui post aures demissi in cervices descendunt, sermonem esse non posse, demonstrant verba sequentia *anteventuli* et *propenduli*, unde colligendum est, quam futilis sit coniectura *remulsis*: Quo accedit, quod *praemulsis* et *promulsis* hic semel leguntur, *remulsis* usitatius est. Intelligit Apuleius *cincinnorum* conseriem, qui frontem et genas Apollinis partim contegebant et eximie curati dependebant, quum Marsyae contra capillamentum hirsutum et spinosum trucem efficeret eius adspectum. *Soluti* sunt Apollinis capilli, quibus ornatus ille describitur; cf. Tibull. II. 3. 25. Peerlkamp. ad Hor. Epod. XV. 8.]

gratissimum. [De eximia Apollinis formositate cf. Tibull. II. 3. 11. Propert. II. 31. 5. Gronov. ad Gell. XIII. 26.]

tute oratione seu versibus malis. [Miror Oud., qui frigidam Heinsii coniecturam *soluta* comprobare potuerit. *Tute* enim familiare est fabularum auctoribus ut Plauto cf. Aul. IV. 7. 5. Bacch. I. 2. 2. II. 3. 30. IV. 3. 41. alibi, et Cicero ipse Orat. c. 21. §. 70. ita *orationem poematis* opponit: *Huius ignoratione non modo in vita sed saepissime et in poematis et in oratione peccatur*. Praeterea si ad *oratione* adiectivum poneretur, orationis concinnitas, quam Apuleius hic accuratissime servat, funditus tolleretur.]

tenuis. [cf. Burm. ad Ovid. Met. IV. 221.]

candicat. [Non solum codd. auctoritas hanc formationem commendat, sed analogia etiam ceterorum eiusdem terminationis vocabulorum. Quae enim in *co* desinunt verba, omnia significatione usurpantur neutrali, siquidem ab verbis neutris proficiscuntur, ut *albico*, *nigrico*, *splendico*, in quo vocabulo eadem ratione peccarunt codd. et Intt. Apuleii. Nam *splendicant* recte scribunt codd. optimi Met. V. p. 337. *quae splendicant gemmae*, ubi codd. et edd. variant inter *splendidant*, *splenditant* et *splendicant*; Apol. tamen p. 602 legendum est *splendidas dentes*.]

variegat. [Contra Apuleii consuetudinem, qui in Floridis potissimum ut singula enuntiatorum membra non solum ad constructionem sed ad syllabarum quoque sonum sibi respondeant efficere solet, id quod alio loco fusius demonstrabitur, Heins. ad Ovid. Met. XI. 167. probante Oudendorpio corrigit *variegatur*, quia nusquam hoc verbum, quamvis saepius usurpetur, neutrali sensu auctor scripserit cf. Florid. II. p. 33. *coloribus variegatum*; p. 54. *picturis variegatam*. Licet facilis sit emendatio, quia creberrime nota syllabae *ur* in Mss. omitti solet, tamen si ita in Apuleii libris quae minus usitata sunt vel ab uno Apuleio usurpata corrigere vellemus, textum quam corruptissimum daremus. Amat vero Apuleius verba activa neutrali notione ponere; cf. ad Met. I. p. 57. ed. meae. Paulo ante *promovere* pro *promotum esse* dixit; *variegare* in analogiam sequitur verbi *variare*. Praeterea *fulgurat* — *candicat* — *variegat* — *cantillat* propter soni similitudinem accurate ab Apuleio electa esse quisque intelligit. Bossch. hinc recte *variegat* in textu retinuit.]

tatem prae se maximam speciem ostentare. | Risere Musae, cum audirent hoc genus crimina sapienti exoptanda, Apollini obiectata: et tibicinem illum certamine superatum velut ursum bipedem corio exsecto nudis et laceris visceribus reliquerunt. Ita Marsyas in poenam cecinit et cecidit. Enimvero Apollinem tam humilis victoriae puditum est.

obtrectanda L. unde Brant. *obtrectata*. *rursum* L. *bipedem* p. *relinquunt* p. *et cecidit* p. quae verba absunt in L. *in poena* Vulc. 1. et Wow. teste Oud.

contra corporis sui qualitatem prae se maximam speciem ostentare. Varie haec viri docti legunt et explicant. Floridus maluit *citra corporis sui qualitatem*, Rycquius in Primit. Ep. 88. p. 162. *citra ... squalitatem* et Brantius *contra squalitatem*. Est etiam qui coniecit *circa qualitatem operosi*, quod vix intelligi potest. Placuit tamen viro docto in Miscell. Observ. Vol. V. T. III. p. 110. Oud. *intra* ex cod. Lips. probat ita explicans: Dicit Marsyas: Haec luxuriae in Apolline blandimenta prae se maximam speciem ostentare, sed esse tamen *intra* qualitatem corporis sui sive minora. Haec enim vis est praepositionis *intra* vel si mavis *infra*. Utriusque exempla vide ad Sil. XV. 107. Caes. B. G. VI. 28. Burm. ad Vell. II. 127. [Hand. Tursell. III. p. 434 seqq.] Hac de caussa hanc elegantem lectionem retinet Oud., non improbans tamen Contareni V. L. I. c. §. 4. lectionem *contra c. s. q. per se* ... ut *contra* sit adverbium ea sententia, ut dicat Marsyas: Haec Apollinis blandimenta luxuriae accommodata esse; at e contrario sui corporis qualitatem ostentare maximam speciem *per se* i. e. nullo lenocinio aliunde arcessito. [Melius hunc locum intellexit Hand. demonstrans, *intra* ea qua voluit Oud. significatione dici non posse. cf. Tursell. III. p. 435 sq. ubi: in Apuleii Floridis inquit, bene restituerunt codd. (?) scripturam: *haec omnia inquit blandimenta nequaquam virtuti decora sed luxuriae accommodata, intra corporis sui qualitatem prae se maximam speciem ostentare.* Sed male explicant: minora qualitate corporis sui. Est enim intelligendum: in tali corporis sui condicione. Equidem probo Contareni explicationem, quamquam *per se* non emendo. Marsyam enim talibus blandimentis usum non fuisse, iudices videbant, ille in squalore et illuvie et per qualitatem corporis ipsam pulchrum se esse opinabatur. Memorandus tamen est orationis directae in indirectam transitus, praesertim quum *inquit* praecedat. Viceversa legitur apud Tacit. Ann. II. 77. *multa ... in melius casura. An festinamus cum Germanici cineribus adpellere.* cett. III. 12. 46. apud Liv. I. 13. §. 2. sq. 57. §. 2. sq. 57. §. 7. II. 2. §. 7. *id officere, id obstare libertati. Hunc tu inquit... remove metum.* II. 7. §. 9. *Vitelliosque recidisse. Numquamne ergo, inquit, ulla adeo ... virtus erit;* III. 9. §. 11. *se deprecari. Vos, inquit, ceteri tribuni oramus.* cf. ibid. 19. §. 6. et c. 48. §. 3. VI. 24. §. 8. sq. XXI. 10. §. 3. sq. XXXV. 49. §. 9. Eadem ratione qua nostro loco dicit Xenoph. Anab. VII. 1. 39. *ἐλθὼν δὲ Κλέανδρος· Μάλα μόλις ἔφη διαπραξάμενος ἥκω. λέγειν γὰρ Ἀναξίβιον, ὅτι οὐκ ἐπιτήδειον εἴη.*]

corio exsecto, nudis et laceris visceribus. [In hac fabula enarranda, ut prius iam vidimus, Apuleius a ceteris scriptoribus recessit. Omnes fere Marsyan ab ipso Apolline excoriatum esse tradunt, Hygin. vero fab. 165. Scythae traditum esse ab Apolline membratim separandum narrat, hic ipsae Musae poenam irrogatam exsolvunt. Apollinem enim victoriae puduit.]

in poenam. Male alii *in poena*. Est enim *ut puniretur* cf. Oud. ad Lucan. II. 151. Miscell. Observ. Vol. V. T. II. ad Avien. 1190. *in fluctus qui cymbam navita texit.* [Intt. ad Lucan. I. 306. Hand. Tursell. T. III. p. 317. De *poena Marsyae* cf. Munk. et Staver. ad Hygin. fab. 145. p. 280.]

puditum est. [cf. Apol. p. 448. *nonne*

NUM. IV.

17 Tibicen quidam fuit Antigenidas, omnis voculae melleus | modulator et idem omnimodis peritus modificator; seu tu velles Aeolion simplex seu *Iastium* varium, seu Lydium querulum seu Phrygium religiosum seu Dorium bellicosum

omnis notulae Glarean. male emendavit. *omnimodis* codd. et edd. omnes praeter Iunt. 2. et Florid., quae *omnis modi* habent, et Oud. in qua ex emendatione huius viri Bosscha recepit *omnibus modis*. *aeolion* F. 3. Vicent. *colion* p. *collimo* L. In cett. *Aeolium*. *sive As.* F. 3. In cett. *seu*. *asivarium* F. 3. *asunarium* p. et L. In cett. *asium varium* praeter Iunt. 1. quae *Asinum varium* habet et Bossch. ex emendatione Oud. recepit *Iasium*. *seu* ante *Lyd.* male exulat in Bas. edd.

ros puditum est. Florid. p. 34. *quod illum non puditum est ostentare;* cf. Voss. Aristarch. T. III. p. 959 Eckst.]

NUM. IV. *Antigenidas.* cf. Cic. Brut. 50. §. 187. Gell. XV. 17. Salm. Plin. Exercitt. p. 83. sqq. Quod noster Antigenidae, id alii Ismeniae, eius discipulo, tribuunt; cf. Vales. Emendd. II. c. 22.

omnimodis peritus modificator. Hoc adverbium hic praeferunt codd. omnes et edd. praeter Floridum, qui fraudulenter secutus Salmasii emendationem d. l. edidit *omnis modi*, quod ante illos iam occupavit Iunt. 2. Probat quidem hoc Oud., sed praefert suam emendationem *omnibus modis*, ut *peritus* cum ablativo iunctum sit, cuius constructionis exempla apud veteres extent multa exc. dict. ad Hirt. B. Afr. c. 31. *mirabili peritus scientia bellandi.* Gronov. ad Gell. IV. 8. Burm. ad Suet. Claud. c. 42. Arnob. II. 11. *omni genere ...peritos.* Cum accusativo etiam id construi demonstrat ex Auson. Epigr. 137. *arma virumque peritus.* Male vero viros doctos h. l. coniecturam suam firmare Met. VII. p. 479. *omnimodis ille deterrimus*, quum ibi legendum sit *omnibus ille deterr.* [Ego ex codd. auctoritate sensu adverbiali retinui *omnimodis* pro *omnino peritus.* De hoc loco iam egi ad Met. l. c., ubi Oud. demonstravit *omnimodis* nunquam apud Apuleium adverbialiter legi, quae potissima videtur fuisse caussa, cur ille *omnimodis* hic reiecerit. Hic igitur unus locus est, in quo hanc habere vim id vocabulum negare nequeas, nisi corruptum eum esse statuas. *Omnimodis* eo sensu usurpat saepius Lucretius ut I. 684. II. 489. II. 700. et analogia firmatur adverbii *multimodis.* Ceterum elegantissima est Oud. coniectura. De constructione voc. *peritus* egi ad Met. II. p.85. ed. meae. Eleg. in Maecen. obit. 110. *Aetias et sucis omne perita suis.*]

Aeolion [graecam terminationem probante Oud. ex F. 3. et Vicent. recepi, Bosscha *Aeolium* retinuit.]

Iastium varium. Glarean. *Iastium* reponit atque ita citant Salmas. i. e. Ionium, quod melius *Iadum* formari Oud. sententia est. Ipse mavult *Iasium* cum Berkel. ad Steph. Byz. V. δώριον ab Iasio Cariae urbe ex Themist. Orat. 19. [Hoc ego quoque non improbo. *Asium* enim si legere velis, ad Asiam, Lydiae partem, non referendum esse apparet, cuius regionis queruli modi statim commemorentur; sed ad modi speciem, quae ad Cephionem Terpandri discipulum facta et *Asiaticus* s. *Asias* nominata est, quod Lesbii ea uterentur, Asiae proximi. De modorum varietate cf. quae fusius exponit Buleng. de Theatr. II. c. 17. in Graev. Thes. T. IX. p. 1011 sq. Lucian. in Harmonid. καὶ τῆς ἁρμονίας ἑκάστης διαφυλάττειν τὸ ἴδιον, τῆς Φρυγίου τὸ ἔνθεον, τῆς Λυδίου τὸ βακχικὸν, τῆς Δωρίου τὸ σεμνὸν, τῆς ἰωνικῆς τὸ γλαφυρόν, quaeque accuratius disputat Stallbaum. ad Plat. de Rep. III. p. 398. e. T. I. p. 235. seqq. Si vero musicorum libros quique ea de re egerunt sequi mavis, *Iastius* restituendum est. cf. Mart. Capell. IX. §. 935. p. 729. Kopp., qui eosdem quinque principales modos s. tropos enumerat:

Is igitur cum esset in tibicinio apprime nobilis, nihil aeque se laborare et animo augi et mente dicebat, quam quod monumentarii ceraulae | tibicines dicerentur. 18
Sed ferret aequo animo hanc nominum communionem, si mimos spectavisset. Animadverteret illic paene simili purpura alios praesidere, alios vapulare; itidem si munera nostra spectaret: nam illic quoque videret hominem praesidere, hominem depugnare, togam quoque parari et voto et funeri, item pallio cadavera operiri et philosophos amiciri.

N U M. V.

Bono enim studio in theatrum convenistis, ut qui sciatis, non locum auctoritatem orationi derogare, sed cum primis hoc spectandum esse, quid in

is igitur Antigenidas ex glossa L. *in tibicine* Bas. 1. *at prime* F. 1. teste Lind. *momentarii* codd. aliquot teste Pyrrho et ita pro varia lectione in Vicent. mea. *monimentarii* libri quidam teste Oud. *caeraulae et choraulae* edd. quaedam notante Colvio. *cenulae* L. *cernulae* p. *dicuntur* p. *expectavisset* p. *vestra β*. *ille quoque* L. *quoque togam* p. *pari* Vicent. teste Oud.; sed ibi est *pari*. *et voto funeri* Iunt. 1. Ald.

ēt theatrum p. *lavit auctoritatem* L. *orationi derogare* F. 3. *derogare oratori φ*. In cett. *derogare orationi*. *spectaculum* Ald. Iunt. 1.

Tropi vero sunt quindecim sed principales quinque, quibus bini cohaerent, id est Lydius, cui adhaerent ὑπερλύδιος et ὑπολύδιος, secundus Iastius, cui sociatur ὑποιάστιος et ὑπεριάστιος, item Aeolius cum ὑποαιολίῳ et ὑπεραιολίῳ, quartus Phrygius cum duobus ὑποφρυγίῳ et ὑπερφρυγίῳ, quintus Dorius cum ὑποδωρίῳ et ὑπερδωρίῳ. Athen. XIV. p. 624. *τὴν οὖν ἀγωγὴν τῆς μελῳδίας ἣν οἱ Δωριεῖς ἐποιοῦντο Δώριον ἐκάλουν ἁρμονίαν· ἐκάλουν δὲ καὶ Αἰολίδα ἁρμονίαν ἣν Αἰολεῖς ᾖδον· Ἰαστὶ δὲ τὴν τρίτην ἔφασκον.* Apuleius in his tropis enumerandis accurate non versatus est, quum qui certo ordine recenseantur, inter se miscuerit; cf. Kopp. ad Mart. Capell. l. c. p. 730.]

monumentarii ceraulae. [Plura huc pertinentia h. l. excitato profert Buleng. de theatro II. c. 22. p. 1023 sq. et c. 23. p. 1027. cf. ad Met. VIII. p. 578.]

nostra. Lectionem *vestra* in Bemb. cod. extantem probat Vincent. Contaren. V. L. I. 5., intelligens Carthaginienses, qui munere gladiatorio fuerint perquam dediti v. Orbis Descript. sub Constantio c. 53. et ibi Gothofred., ubi Carthaginiensium *μουνέρων* mentio. Ceterum ineptissime Floridus notat in muneribus gladiatoriis praesedisse lanistam, cum nihil notius sit quam praesedisse semper vel principem vel magistratum munera edentem, immo lanistas ipsos fuisse gladiatores modo, sed vel rude donatos vel arma praeceteris edoctos, ut magistrum in reliquos agere possent.

togam. [De *toga* in mortuis usurpata vide Lips. Elect. 1. 6. p. 653. ed. Vess. Cuper. Observ. II. 9. Aelian. V. H. VI. 6. Intt. ad Iuven. III. 172. Morestell. Pomp. Feral. I. 15. in Graev. Thes. Antt. T. XII. p. 1377. De philosophorum indumento cf. ad Met. p. 769; defunctorum cadavera obvoluta apud veteres esse vestibus demonstrant Intt. ad Arnob. V. 7. Elm. p. 159. Kirchm. de funer. p. 51.]

Num. V. *in theatrum.* [Qui publice artem suam profitebantur sophistae propter magnam hominum frequentiam non raro theatra eligebant, in quibus recitabant cf. Ferrar. de vett. Accl. III. c. 1. in Graev. Thes. T. V. p. 89. Buleng. de Theatr. I. 31. ibid. T. IX. p. 889.]

auctoritatem orationi derogare. [De usu dictionis *derogare fidem, auctoritatem* cf. Buen. ad Lact. Epit. 50. §. 2. p. 1290. Orell. ad Arnob. III. 43. T. II. p. 182., unde Ryckius Primit. Epist. p. 152. frustra substituere conatur: *auctoritati derogare orationis.* Nec rectius habet lectio *oratori* Oud. probata, quia Apul. statim homines ipsos, non solum exercitia, recenseat. Melius enim

theatro deprehendas. Nam si mimus est, riseris; si funerepus, timueris; si comoedia est, faveris; si philosophus, didiceris.

NUM. VI.

19 Indi, gens populosa cultoribus et finibus maxima, procul a nobis ad orientem siti prope oceani reflexus et solis exortus, primis sideribus ultimis terris, super Aegyptios eruditos et Iudaeos superstitiosos et Nabathaeos mercatores et fluxos vestium Arsacidas et frugum pauperes Ityraeos et odorum divites

minus Coll. Voss. Ald. cf. Pith. Subc. 17. *si* ante *fun* non est in edd. ante Bas. 2. *funereus plus* F. 3. *funere plus* p. L. edd. vett. praeter Iunt. 2. quae habet *funepeus* ex emendatione Beroaldi in Fac. Crit. Grut. T. I. p. 236. vel Becich. Epist. 96. *funereptus* citat Pithoeus; legendum esse *funerepus* monuit iam Modius. In cett. *funerepus* quod probum esse demonstrat locus Florid. p. 83. ubi optimi codd. ita scribunt. *comoedus* legit Modius, quod Oud. maluit cum Tollio, et Bosscha in textum recepit.

ingens Ms. L. *Scythi* pro *siti* emendavit Lips., ut in seqq. item corrupta utraque vox est. *refluxus* Scriver. ex Elm. emendatione, quam ex Lindenbrog. ille sibi arripuit. Markl. ad Stat. Silv. II. 316. legit *primi et ultimi*. *Ithyraeos* Iunt. 2. marg. Bas. 1. Colv. et seqq. et in collat. codd. Florent. nec Lind. nec mea lectio varia enotata est, unde eos idem legisse probabile fit. *Ithyticos* Ald. *Scythios* Iunt. 1. *Sythireos* Ms. Colv. *Sythuraeos* Coll. Lips. In cett. *Scythicos*.

docere poterat scriptura *si comoedia est*, quam tamen idem cum aliis prave in *comoedus* commutat, eam potius interpretationem loci quam emendationem esse mirifice non intelligens. Utroque igitur loco abstractum retinui, cuius usus hoc quidem loco magis offensioni est.]]

funerepus. [De *funambuli* s. *funivii* artibus cf. Argol. ad Panv. de Lud. II. c. 1. in Graev. Thes. IX. p. 279. Buleng. de Theatr. I. c. 41. ibid. p. 903 seqq. Burm. ad Anthol. Lat. T. I. p. 623. Orell. in Append. ad Arnob. p. 26. sq.]

Num. VI. *reflexus*. Caussa perspici nequit, cur Lindenbrog. maluerit *refluxus*, quae vox non magis alibi reperitur, quam *reflexus*. Sed *flecti* cum compositis passim dicitur de mari, cum se in alteram regionem versus agit et circumfundendo se flectitur circum terras, ut hic ab oriente versus septemtrionem vel meridiem; Avien. Descr. Orb. 140. *Se marmora fundunt in Boream Zephyrumque dehinc deflexa*; v. 537. *in iubar Eoum rursus se cernua flectunt Aequora*. Substantivum *flexus* in hac re Avien. v. 173. *flexu lubricus errat Gurges*; de flumine Lucan. X. 290. Mel. III. c. 7. 72.

super Aegyptios eruditos [cf. ad Met. p. 6.]

Iudaeos superstitiosos. [cf. Iuvenal. XIV. 96 sqq. ibique Intt. et ad VI. 159 sqq. et ad Hor. Sat. I. 5. 100. cf. Dio Cass. XXXVII. 17.]

Nabathaeos. [cf. Iuvenal. XIV. 126. Strabo XVI. p. 779. Plin. XII. 20. s. 44. Diod. II. 48. Ioseph. Antiq. Iud. I. 12. 4.

Arsacidas [i. e. Persas. cf. Amm. Marc. XXIII. 6. de Persis: *indumentis plerique eorum ita operiuntur, ut, licet sinus lateraque dissuta relinquant flatibus agitare ventorum, inter calceos tamen et verticem nihil videatur intectum*, ad quem locum plura profert Vales.; cf. Cort. ad Lucan. III. 367. *Fluere* et *undare* de vestibus dicuntur cf. Gron. Observ. II. 17. Heins. ad Phaedr. V. 1. Broukh. ad Tib. I. 7. 47. Propert. II. 22. 26. Ruhnk. Dict. ad Suet. Caes. 45. p. 76. Arnob. III. 14. *fluidarum vestium superiectione*. cf. Intt. ad Petron. c. 133. Anthol. Lat. T. I. p. 27.]

Ityraeos. [Ita ex codd. auctoritate scripsi, quam etiam aliorum scriptorum optimi codd. defendunt, ut Virg. Georg. II. 448. ubi optimus, Mediceus, *Ityreos* habet. Graecos ea in re audiendos esse nego, apud quos Ἰτουραῖοι nominabantur. Quantopere enim *u* et *y* litterae apud Graecos et Romanos variaverint, notissimum est; nec aliter apud Oros. VI. 6.

Arabas. Eorum igitur Indorum non aeque miror eboris strues et piperis messes et cinnami merces et ferri temperacula et argenti metalla et auri fluenta, nec quod Ganges apud eos omnium amnium maximus

Eois regnator aquis in flumina centum
Discurrit, centum valles illi oraque centum, |
Oceanique fretis centeno iungitur amni;

nec quod iisdem Indis ibidem sitis ad nascentem diem tamen in corpore color noctis est; nec quod apud illos immensi dracones cum immanibus elephantis pari periculo in mutuam perniciem concertant, quippe lubrico volumine indepti revinciunt, et illis expedire gressum nequientibus vel omnino abrumpere tena-

nus prave omissum est in ed. Florid. *qui flumina* Coll. Lips. Voss., unde Oud. scriptum fuisse *q* pro *per* coniicit. *discurrunt* p. *anni* Vic. ut ante *annum*. *hisdem* ed. pr. Vic. Venet. 2. Ald. *isdem* F. 3. *annascentem* Ms. Colv. *adnascentem* Vic. *Scythis* Coll. Voss. *consertant* legit Medius vel *concurrant* vel potius *corruant*. *revincunt* Coll. Lips. Voss. Pro *et* Florid. mavult *ut*. Oud. *et* defendit sed pro *sit* paulo post reponendum esse censet *fit*, ut monuit Heins. ad Ovid. Met. XIV. 208. VIII. 72. et Bosscha recepit, quod necessarium est. Immo iam sic expressum erat in Bas. 1. quod Colv. sciens neglexit. *neque certantibus* Ms. Colv. unde Brant. novum verbum *nequitantibus* fecit. *neque certibus* p. Tacite Elm. *nequientibus* quod est in cett. edd. et Mss. mutavit in *nequeuntibus*, quod tamen in mea coll. F. 3. non correctum est, unde id codicem praebere verisimile est, nisi hic librarium lapsum esse potius dixeris. Ego *nequientibus*, formationem plane inusitatam retinui. *vel immo* coniecit Soping.

Ms. Medic. *Ithyraeos* habet; de iis cf. Intt. ad Virg. l. c. Strabo XVI. p. 518. 520.]

Arabas. Tzetz. Chil. VIII. hist. 259. Ἡρόδοτος, Διόδωρος, Κτησίας πάντες ἄλλοι λέγουσι τὴν εὐδαίμονα τυγχάνειν Ἀραβίαν ὥσπερ καὶ γῆν τὴν Ἰνδικὴν εὐωδεστάτην ἔγαν ἀρώμασιν ἐκπνεύουσαν ὡς καὶ τὴν γῆν ἐκείνης καὶ λίθους κοπτομένους τε ταύτης ἀρωματίζειν. Τοὺς δὲ ἀνθρώπους τοὺς ἐκεῖ λυθέντας εὐωδίαις ὀστᾶ τινα καὶ κέρατα καὶ φύσεις τὰς ὀζώδεις τότε καπνίζεσθαι λοιπὸν καὶ ἀνακτᾶσθαι πάλιν. cf. Heliod. in Aethiop. p. 494.

fluenta. [*Fluere* de aere dicitur, quod igne liquefactum funditur ad formandum signum; cf. Hand. ad Stat. Silv. I. 1. 2. p. 38.]

regnator aquis. cf. Heins. ad Ovid. Met. IX. 17. [Ita Dict. Cret. III. 15. *regina Amazonibus* cf. Ded. in Gloss. ad h. l. p. 325. et de hac construct. ad Apol. p. 594. Dativus etiam ex constructione verbi regnandi cui tertius casus additur explicari posset. cf. eund. ad III. 14. p. 324.]

centum. [cf. de hoc numerali, quo infinitus vel satis magnus numerus exprimitur, Intt. ad Ovid. Met. VIII. 532. ad Pers. I. 29. V. 1. 191. VI. 48. Loers. ad Ovid. Trist. I. 3. 55. Apul. Met. V. p. 330. *centies moriar.*]

ora centum. [Septem ora fere omnes scriptores veteres numerant cf. Mel. III. 7. 5. Strabo V. p. 690. Arrhian. Indic. c. 10. Intt. ad Prop. III. 21. 16.]

color noctis est. [cf. Intt. ad Iuven. XI. 125. *et Mauro obscurior Indus,* ad Lucan. IV. 679.]

immensi dracones cum immanibus elephantis. Plin. H. N. VIII. 11. *Elephantes fert Africa ... sed maximos India bellantesque cum iis perpetua discordia dracones tantae magnitudinis, ut et ipsos circumflexu facili ambiant nexuque nodi praestringant. Commoritura dimicatio; victusque corruens complexum elidit pondere.* [Polyb. V. 84. Appian. Syr. 31. Intt. ad Iuven. X. 150. et XI. 125. Met. XI. p. 804.]

indepti. Colvius mutat temere *implexi*. *Indipisci* vero est assequi, occupare, Plaut. Asin. II. 2. 13. Heins. volebat *impeditos* vel *voluminum impeditu* ad Ovid. Met. IV. 364. Verum haec ipsa notio est in *indepti;* nam etiam participium *aptus* passim significat *colligatum, vinctum.* cf. Florid. 15. *cithara balteo apta* Broukh. ad Tib. I. 10. 70. Dr. ad Liv. I. 46. de la Cerd. ad Virg. Georg. I. 168. Met. VI. p. 391. *nec indipisci iam maritum volatilem quiens.*

cissimorum serpentium squameas pedicas, necesse fit ultionem a ruina molis suae petere, ac retentores suos toto corpore oblidere. Sunt apud illos et varia colentium genera. Libentius ego de miraculis hominum quam naturae disse-
21 ruerim. Est apud illos genus, qui nihil amplius quam bubulcitare novere | *indeque* cognomen illis bubulcis inditum. Sunt et mutandis mercibus callidi et obeundis proeliis strenui vel sagittis eminus vel ensibus cominus. Est praeterea genus apud illos praestabile; Gymnosophistae vocantur. Hos ego maxime admiror, quod homines sunt periti non propagandae vitis nec inoculandae arboris nec proscindendi soli; non illi norunt arvum colere vel aurum colare, vel equum

moles sui Coll. Colv. cf. ad Met. V. p. 323. *recentiores* p. Verba inde a *sunt apud illos* usque ad *disseruerim* desunt in Coll. Colv., quia utraque enuntiatio in hoc codice fere iisdem vocabulis incipit. *et* ante *varia* abest in edd. ante Colv. praeter Iunt. 2. et Bas. 2. *avaria* p. *libentius* F. 3. et edd. vett. In cett. *lubentius*. *Sunt* pro *est* cod. Colv., quod corruptum est ex utriusque enuntiati conflatione, quorum prius verbis *sunt apud illos*, alterum *est apud illos* incipit. Vide supra. *genus hominum qui* F. 1. In al. Long. est *genus q.* Haec verba sunt Lind., unde Elm. error corrigendus est, qui in F. esse *est ... genus hominum quod* dicit. *genus qui* F. 3. et ita iam ediderunt Iunt. 2. Scriv. Florid. et probante Oud. Bosscha. *gens qui* p. *gens qua*. In cett. *gens quae*. *balbutire* Ms. Colv. *bulbucitare* Iunt. 2. *bubulcitatem* φ. *idque ad cognomen* F. 1. 3. et edd. usque ad Colv. Hinc Colv. vel potius Lipsius, ut ex margine apparet, coniecit *idque adeo cognomen*; Piccart. Peric. Crit. c. 16. *inde adeo;* Rycquius Primit. p. 160. *ideoque id*; Bourdelot. ad Heliod. p. 15. *idque ideo*. *cognomen illis Bulbulci inditum est;* I. Isacius III. 17. *idque* pro *ideoque* dici contendit. In cett. *ideoque cogn.* *commutandis* cod. Colv. Pro *callidi* Crus. Prob. Crit. p. 260. legi vult *candidi*. *ad obeundas praelia* cod. Colv. *est genus ... praestabile* F. 1. 3. p. cod. Salm. edd. ante Colv., qui male e Ms. Lips. mutavit cum seqq. in *gens praestabilis*. Sed alterum bene iam revocavit Scriver. *qui* vel *quae Gymnos*, ex glossemate cf. ad Met. I. p. 76. IX. p. 617. *inoculandas arbores* Coll. L. p. edd. ante Bas. 2. praeter Iunt. 2., quae dat cum Ms. alio *inculcandae*. Paris. *incolendae*. *arvum colere vel uvam colare* Oud. coniecit, Bosscha recepit.

genus qui. Ubivis obvia est synthesis *genus qui novere*; cf. Oud. ad auct. de B. Hisp. p. 951. *genus quibus.* Florid. 9. *hoc quoque genus invenitur, qui meliores obtrectare malint;* Ovid. Met. VII. 656. *parcumque genus — et qui quaesita reservent* infra No. 22. *servitium eius hilares sunt atque epulantur;* Auson. Griph. Tern. 45. *Humanae efficiunt habitacula ter genus artis Parietibus qui saxa locant, qui culmine tigna Et qui supremo comunt tentoria cultu.* [cf. Cort. ad Lucan. VIII. 278. De significatione voc. *genus* et *genus hominum* pro *gente* cf. Oud. ad Caes. B. G. IV. c. 3.]

indeque. [*Indeque adeo* Pric. Peric. Crit. c. 16. dedit, quamquam aliud quid in hoc corrupto loco latere ipsi persuasum est. Oud. emendatio, quam Bosscha in textum recepit, *ideoque cognomen* a codd. vestigiis nimium recedit. Nimis dura est viri docti coniectura *idque ob* pro *obidque*, etsi ita totius loci difficultas tollatur. Quid vero sibi velit Oud. *ad cognomen* forsitan latine dici posse pronuntians, non capio. Fortasse loci corruptio ita exorta esse possit, ut prius *agnomen* scriptum et a viro docto *cognomen* quod ille exspectavit, supra additum fuerit, deinde utraque lectione conflata hinc monstrum illud lectionis evaserit. Ita in seqq. eo, quod nonnulli codd. *adferre* alii *offerre* habent, explicanda est aliorum lectio *adofferre.* Quodsi verum est, simpliciter scribe: *indeque cognomen* vel *agnomen.* cf. Met. p. 527. ed. meae. Et ita recepi.]

Gymnosophistae. [cf. Lips. Manud. Stoic. Philos. I. diss. 5. August. de Civ. Dei XIV. 17. XV. 20. Voss. Etym. V. *gymnosophistae.*. Hieron. adv. Iovian. II. T. I. p. 206. ed. Paris.]

aurum colare. [Quia desiderat Oud. exemplum, ubi *colare* proprie sumtum inveniatur de auri, argenti vel similis rei solidae purgatione, nec videt, qui hic mentio fieri possit auri, quum agat tantum de rusticis operibus, legendum arbitratur *uvam colare*, exc. Heins. ad Ovid. Met. XII. 487. Sed quamquam vera sunt, quae contra omnium librorum lectionem profert Oud., tamen quicquam mutari nolo, quia insolentior est dicendi

domare vel taurum subigere vel ovem vel capram tondere vel pascere. | Quid 22 igitur est? Unum pro his omnibus norunt: sapientiam percolunt tam magistri senes quam discipuli minores. Nec quicquam aeque penes illos laudo, quam quod torporem animi et otium oderunt. Igitur ubi mensa posita priusquam edulia apponantur, omnes adulescentes ex diversis locis et officiis ad dapem conveniunt, magistri perrogant, quod factum a lucis ortu ad illud diei bonum fecerint. Hic alius se commemorat inter duos arbitrum delectum, sanata simultate, reconciliata gratia, purgata suspicione amicos ex infensis reddidisse; itidem alius sese parentibus quaepiam imperantibus obedisse; et alius aliquid meditatione sua reperisse, vel alterius demonstratione didicisse. Denique ceteri commemorant. Qui nihil habet adferre cur prandeat, impransus ad opus foras extruditur.

NUM. VII.

Alexandro illi, longe omnium excellentissimo regi, cui ex rebus actis

subiicere F. teste Elm. (at *subgere* in Lind. coll. est.) Vulc. Scal. Wow. In cett. *subigere*. *iuniores* F. 2. edd. vett. quod praeferebat Piccart. c. 16. In cett. *minores*. *aeque penes illos laudo* F. 3. p. edd. ante Colv., praeterquam quod *laudo* non est in Ald. Iunt. 1. 2. Bas., uti in L. In cett. *nec quicquam apud illos aeque laudo*. *adulescentes* F. 3. edd. aliquot ut Scal. Elm. Florid. In cett. *adolescentes*. *dapes* p. *et magistri* Margar. Poetic., accedit p. *fecerint* F. 3. In cett. *fecerit*. *itidem alius* F. 3. p. et edd. ante Colv. *alias item* V. L. in Vicent. mea. In cett. *inde alius*. *quaepiam* F. 3. uti coniecerat G. Voss. *quēpiam* L. p. *quidpiam* Marg. Poet. et cett. *repetisse* Ms. Colv. *commemorant* glossam esse marginalem suspicatur Tollius. *adferre* F. 3. Mss. Becich. Iunt. 2. Colv. sqq. In cett. *adofferre*, unde Oud. emendat *habeat offerre*. Pro *impransus* apud Becich. Epist. 96. *impensus*, uti vitiose habet Vicent.

Alexandri illi Iunt. 2. *excellentissimi regis* Iunt. 2.

ratio, quam quae ab librariis ita corrumpi potuerit. Apuleius enim magis sonorum similitudinem captasse, cui quantopere studeat in Floridis, a quoque vel obiter perlegenti intelligetur, quam sollicitus fuisse de sententiarum veritate mihi quidem videtur. *Aurum colare* referri possit ad praegressa *Indorum ...auri fluenta*: Certe nego veram esse Oud. emendationem, quum nemo veterum *uvam colare* unquam dixerit, sed potius *vinum colare*, nisi quis *uva* pro *vino* hic poni putet.]

subigere. Praefert Oud. *subigere*, quia *subiicere* et *subdere*, quod utrumque ex lectione codicis Flor. *subgere* corrigi possit, absolute non ponantur. [Ita *subigere* et *domare* coniungit Front. de Bell. Parth. p. 201. qui locus ita restituendus videtur: *quamvis leones tigres* (vel *lynces*) *et tauri subigi iungendo domarique potuere, praequam nostri exercitus sub iugum missi victi sunt, sed eosdem illos, qui sub iugum egerant, paulo post ante triumphum nostri egere et captivos sub corona vendidere.*]

minores. [*Iuniores*, quae altera lectio est, ego pro glossemate potius habuerim, eorum, qui *seniores* et *iuniores* respondere sibi debere putabant; cf. Miscell. Observ. Vol. V. T. III. p. 111. Ovid. Met. VII. 477. supra ad p. 6. Notissimus est huius vocabuli pro *iuniore* usus.]

igitur ubi mensa cett. [Fere idem mos observabatur a Pythagoraeis cf. Vers. Aur. Pyth. 40. *μηδ' ὕπνον μαλακοῖσιν ἐπ' ὄμμασιν προςδέξασθαι Πρὶν τῶν ἡμερινῶν ἔργων τρὶς ἕκαστον ἐπελθεῖν Πῇ παρέβην τί δ' ἔρεξα; τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη Ἀρξάμενος δ' ἀπὸ πρώτου, ἐπέξιθι καὶ μετέπειτα Δειλὰ μὲν ἐκπρήξας ἐπιπλήσσεο χρηστὰ δὲ τέρπου*. In eo tantum differebant utrique, quod illi priusquam somno se dederent, hoc examen secum egere. Plura vide apud Toll. ad Anth. Lat. T. II. p. 419. ed. Burm. et Lips. Manud. ad Stoic. Philosoph. III. 24.]

NUM. VII. *Alexandro illi*. Pessime hunc locum interpolarunt viri docti. Pri-

... est. ne vir unicam gloriam ad... Nam solus condito aevo, quantum hom... orbis auctus fortuna sua maior... provocavit ut strenuus, et aequiperav...

... Iunt. 2. *magnum* p. ed. pr. Vicent. Iunt. ... legi *Magnus*. *placuit* ut anacoluthon exp... *ne vir unicam* F. 3. edd. vett. *ne nisi uni*... Sed in collat. Lind. quamquam nil emendatum ... codici esse videri possit, hic tamen fidem haber... in Scal. ed. extat, a F. cod. abesse per Lind. enotat... versatum fuisse emendando dilucide apparet. *ne* ... Gruter. coniecit et post eum etiam Wow. expressit ... *nunquam nom.*, quod placet Viro docto in Misc. ... *ne nisi unus*. Vincent. Contaren. V. L. I. 15. *ne uti vir u*... simpliciter veterem lectionem ad Ovid. Met. III. 454., asse... Nov. Vol. IV. T. IV. p. 747. Quia tamen in Mss. sit *nis*... in cuius editione est: *ne vir uti unicam*. *nunqua*... recentiores edd. intrudunt non est in F. 3. p. L. ed. pr. ... *amplissimo* F. 3. p. Ms. Colv. In cett. *amplissimos*. *ae*... decest in p.

... nullo cod. aut ed. vet. ... quod recentiores intruduntur ... *Cui* delendum placuit ... in Miscell. Observ. Vol. V. T. III. p. 111. Heins. ad Ovid. Met. III. ... coniectura legit *eius igitur Alexandri* in seqq. De huius anacoluthi ... et indole iam dictum est supra ad p. 8. *cum igitur*. ubi adde Oud. ad Caes. B. G. I. 35. Dr. ad Sil. XII. 441.

magno. [Haec tantummodo codd. ferri potest lectio, neutiquam vero quam Oud. probavit *magnum*, exc. Gell. XV. 29. *quia Tarquinium nomen esset*. Utrumque enim exemplum toto coelo inter se distat. Aliquoties sane pro nomine proprio in hac quidem dictione usurpatur adiectivum, ut apud Hor. Sat. II. 3. 25. *Mercuriale mihi imposuere cognomen*, et ita *Tarquinium nomen* dicere licuit Gell., quia *Tarquinius* nominis et adiectivi forma est; cf. Liv. I. 47. §. 5. *et nomen Tarquinium creat vocatque regem*. Hinc tamen non consectarium est, ut cuique intelligitur, *magnum mihi nomen est* poni posse pro *magno mihi nomen est*, quod prius ne latinum quidem esse iudico. De diversa huius dictionis constructione fusius iam expositum est ad Met. l. II. p. 126. ed. meae.]

ne vir unicam gloriam adeptus sine laude unquam nominaretur. [Facillima sententia optimi codd. ita praebent, mirum est, cur viri docti hunc l... tantopere corruperint. Dicere enim ... Apuleius, Alexandro nomen Magno esse inditum, ne a posteris unquam ... laude nominaretur is, qui summa ... excellentissimam omnium gloriam ...ptus esset. Duas negationes *ne* ... *quam*, quae Oud. non displicent ... Met. p. 328. ed. meae, probare nequeo. Certe *unicam* hic mutan... non erat, i. e. talem, quae similem habeat, excellentissimam; cf. Me... p. 106. *unica cura*; III. p. 193. *s*... *didissima et unica Thessalia civ*... VII. p. 458. *unica fidei femina*, DD. ad Suet. Tit. c. 8. Verheyl... Eutrop. p. 404. Heins. ad Ovid. ... III. 454.]

inexsuperabili imperio i. e. qua... viveret Alexander, in imperio su... victus fuit. Nihili ergo scrupulus H... faciendus est, qui suspicatur hic ...quid subesse, quia statim ab exc... eius imperium dirutum et dissipatum ... unde coniecit *inexaequiparabili* i. e. ... par vel simile non erat. [*Maior* fir... fortis, invictus est cf. Cort. ad Lu... IV. 642., ut *minor*: infirmus, invali... cf. infra ad p. 591. De re cf. Iu... Caes. ed. franc. p. 231. et p. 172.

amplissimos. [Invitus tantum ...pturam retineo, quae a longe plur...

meritus, et superavit ut melior, solusque sine aemulo clarus, adeo ut nemo eius audeat virtutem vel sperare, fortunam vel optare. Eius igitur Alexandri multa sublimia facinora et praeclara edita fatigaberis admirando vel belli ausa vel domi provisa, quae omnia aggressus est meus Clemens, eruditissimus et suavissimus poetarum, pulcerrimo carmine illustrare. Sed cumprimis Alexandri illud praeclarum, quod imaginem suam, quo certior posteris proderetur, noluit a multis artificibus vulgo contaminari, sed edixit universo orbi suo, ne quis effigiem regis temere assimilaret aere, colore, caelamine;

eius audeat virtutem vel sperare fortunam vel optare F. 3. cod. Colv. *eius audeat vel sperare virtutem vel optare fortunam* Becich. Epist. 96. Iunt. 2. Bas. Colv. et seqq. F. 1. teste Oud. Certe in collat. Lind. nihil enotatum est. *audeat virtute eius vel sperare fortunam vel optare* L. p. edd. ante Colv. *nemo audeat eius vel sperare virtutem vel fortunam adoptare* φ. *multi* cod. Colv. *edicta* legit Brant. propter illud antitheton: *domi provisa*. *fatigaveris* ed. pr. Vicent. Iunt. 1. Bas. *est* post *aggressus* vulgo deesse testatur Colv. In vett. quotquot ego comparare potui edd. verbum legitur. *clemens* Vic. scribit littera minuscula ut nomen appellativum. *est suavissimus* non comparent in Coll. Voss. *pulcerrime* Vicent. Iunt. 1. Ald. Bas. 1. *inprimis* Iunt. 2. *cum primus* F. 3. *illud praeclarum Alexandri* p. ed. pr. Vic. Iunt. 1. Ald. Bas. 1. *ceteris* pro *posteris* p. *ne qui* ed. pr. Vicent. Iunt. 1. Bas. 1. cum Heinsio, quod quamquam unice verum esse Oud. pronuntiavit, Boscha tamen *quis* in textu retinuit. Idem extare in Flor. testatur Modius in ed. Colv. marg., qui in seqq. *ipse* legi adnotat, quae utraque lectio unica est, quam in Floridis ex hoc codice Modius protulit. *assimularet* ed. Colv. aliaeque. *celamine* Elm. typothetarum errore.

Mss. praebetur, ut nisi verborum positus et orationis concinnitas obessent, optima foret optimorum codd. scriptura *amplissimo*, quam formam esse adverbii censeo Apuleio satis tritam, ut *meritissimo*, *rarissimo*, *proximo*] Brant. comparat Solin. c. 17. *ita enim affluenter successus eius ampliandis opibus proficiebant, ut ante omnes Apollini Delphos, Iovi Elidem statuas aureas dono miserit.* W. Goesius adscripsit orae libri sui: *Eius* pro *suos* hic positum videtur. At intellige *successus fortunae ipsius*.

assimilaret. [Diversissima de huius vocabuli orthographia VV. DD. protulere, quorum sententias accuratius perlustrat Hand. ad Gronov. Diatrib. in Stat. p. 72 sqq. ed. Lips., qui ita exponit: „Antiquissimi scriptores pronuntiarunt et scripserunt *simulare*, *adsimulare*. Quum vero postea litteram *u* medio illo sono (nostro *ü*) reddere soleret vulgus, auctores tamen cultioris stili non mutarunt scribendi antiquam formam. Recentiores autem scriptores, puto illos post Augustum formam *similare* etiam in libros suos recipere non dubitarunt, unde demum usus invaluit apud recentissimos.“ Negat vero apud Ciceronem unquam scribi posse *adsimilare*, apud Apuleium vero Apol. p. 420. *artificio adsimulatum* legendum esse. Primum consideret velim Handius, quam difficile sit ea de re iudicium, quoniam si invaluerit apud recentissimos usus *adsimilare* scribendi, librarios vel optimos quam genuinam inveniebant in codd. scripturam eam, non raro corrupisse verisimile est. Deinde semper restat scrupulus, qui pupugit Gronov. animum, veteres *similis*, neque vero *simulis* dixisse. Quidni ergo *similare* eos scripsisse et pronuntiasse probabile est? Vix putaverim rem ex codd., in quibus solis nititur disputationis fundamentum, dirimi posse. Ii enim quantopere fluctuent, ipsi Apuleii loci argumento sunt; hic enim omnes codd. praebent *assimilaret*, infra p. 26. cod. Florent. habet cum Iunt. 2. optima editione *assimularet*, nec aliter codd. Apol. p. 420. *assimulatum* scribunt; quum si fides meae collationi Flor. 3. habenda est, is *assimilatum* unus praebeat, ut de deo Socr. p. 120. eadem ratione codd. inter *assimulant* et *assimilant* variantur. Hinc optimos codd. ubique sequendos esse reor, quum utrumque dixisse certe posteriores persuasum mihi sit. De significatione voc. cf. Tross. ad Auson. Mos. 172. p. 23.]

ne quis — caelamine. [Historia haec de Alexandro narrata apud veteres erat

quin saepe solus eam Polycletus aere duceret, solus Apelles coloribus delir solus Pyrgoteles | caelamine excuderet. Praeter hos tres, multo nobilissimos artificiis si quis uspiam reperiretur alius sanctissimae imagini regis manus a tus, haud secus in eum quam in sacrilegum vindicaturum. Eo igitur omniur

quin saepe solus F. 3. et edd. ante Elm. *quin ipse solus* L. Iunt. 2. atque ita voluit Becich. E et cum eo Colv., unde quoque id recepit Scriver. *Saepe* audacter eiecerunt Wow. Sciopp. Florid. Ex Oud. sententia unice vere habet emendatio Stewechii *quidni* vel potius *quippeni* Bosscha in textum recepit. *delimaret* ed. pr. Vic. In plurimis edd. est *deliniaret*. Hoc voc deest in L. *excluderet* p. L. edd. ante Colv. Vir doctus in marg. ed. Vic. emendavit e cod *deret* et ipse *exculperet* coniecit. *treis* Scal. Elm. al. *sanctissimae* F. 3. p. codd. Colv. Florid. Oud. In cett. *sanctissimi*. *vindicaturum* F. 3. cod. Salm. ed. pr. Vicent. Iunt. 1. Bas Heinsius *vindicatum iri* emendavit. In cett. *vindicaturus*.

pervulgata. cf. Hor. Epist. II. 1. 237. *idem rex ille, poema Qui tam ridiculum tam care prodigus emit, Edicto vetuit ne quis se praeter Apellem, Pingeret aut alius Lysippo duceret aera Fortis Alexandri vultum simulantia*; Plin. Hist. N. VII. 37. *idem hic imperator edixit, ne quis ipsum alius quam Apelles pingeret, quam Pyrgoteles sculperet, quam Lysippus ex aere duceret;* XXXV. 10. XXXVII. 7. Plutarch. vit. Alex. c. 1. de Fort. Alex. Or. 2. 2. *μόνος γὰρ οὗτος, ὡς ἔοικε, κατεμίγνυε τῷ χαλκῷ τὸ ἦθος αὐτοῦ καὶ συνεξέφερε τῇ μόρφῃ τὴν ἀρετήν. οἱ δὲ ἄλλοι τὴν ἀποστροφὴν τοῦ τραχήλου καὶ τῶν ὀμμάτων τὴν διάχυσιν καὶ ὑγρότητα μιμεῖσθαι θέλοντες οὐ διεφύλαττον αὐτοῦ τὸ ἀῤῥενωπὸν καὶ λεοντῶδες.* Plura dabunt Intt. ad Hor. l. d. et ad Cic. Epist. ad Div. V. 12. Tzetz. Chil. II. 369. *ὁ βασιλεὺς ὁ μέγιστος Ἀλέξανδρος Φιλίππου Γλαῦκον τὸν ἕνα ὀφθαλμὸν ἔχειν θρυλλεῖται πᾶσιν. τοιοῦτον καὶ ὁ Λύσιππος ἐκεῖνον ἐχαλκούργει.* Hi tamen scriptores et alii quotquot sunt omnes Lysippum, neque Polycletum nominant, unde Apuleius memoriae vitio unum pro altero posuisse putandus est. De *Polycleto* cf. Intt. ad Cic. Tuscul. I. 2. apud Moser. T. I. p. 26. et Tom. III. p. 274 sq.]

quin saepe solus. [Primum *saepe* retinui, quod primus Wow. audacter e textu coniecit. Non unam illi artifices sed plures ut conficerent imagines Alexandrum edixisse, ea particula pronuntiatum est. *Quippeni*, quod pro *quin* hic legendum esse Oud. putat, ne per sententiam quidem ferri potest. *Quin* equidem habeo pro particula adver summa cum vi asseverandi hic ex praegressa vero *ne* particula pius, cogitatione addendum est quo coniunctivus pendet, quod ni unde coniunctivus ille aptus sit, cari nequit, cf. Intt. ad Virg. Aen. I

aere duceret. [De hac dictio Intt. ad Hor. l. d. Anthol. Lat. p. 452. ibique Burm.]

caelamine excuderet. *Exc* nonnulli codd. et edd. perperam sc dicitur enim de avibus pullos fove ita ut ex ovis exeant, sed *excuder* est quod *exsculpere, elaborare* cf. ad Solin. p. 63. *excuduntur* c *multa gestamina*; p. 82. *excudi* *signa*, Auson. praef. ad Cent. *o* *lum quod nec labor excudit.* [c ad Arnob. II. 17. T. II. p. 25. ubi Stewech. maluit *excluderen* *excuderent*, quod utrumque et *e* *dere* fere semper inter se commut cf. Heins. ad Ovid. Am. III. 5. 3 apud Tert. adv. Marc. I. 1. *uber* *tunduntur* pro *excluduntur* placet.]

vindicaturum. [*Vindicaturus* videtur correctio vel potius interp esse eorum, qui quomodo accus ille explicandus esset ignorabant. structionis autem est variatio, si i cere licet, non tam infrequens: tiatione enim finali praegressa se accusativus cum infinitivo, qui h cessario requiritur. Eo tantum offe possimus, quod *se* pronomen om est, ex praegressis tamen facilius plendum.]

factum, solus Alexander ut ubique imaginum *similis* esset: utique omnibus statuis et tabulis et toreumatis idem vigor acerrimi bellatoris, idem ingenium maximi honoris, eadem forma viridis iuventae, eadem gratia relicinae frontis 26
cerneretur. Quod utinam pari exemplo philosophiae edictum valeret, ne qui

simus esset F. 2. 3. *unus esset* φ. *sumus esset* Iunt. 2. Ald. *imaginis simus* β. In cett. *imaginum summus*; Oud. maluit *suus esset*, quod Bosscha in textu posuit. *utique* F. 3. p. edd. ante Colv. [quod male Oud. interpretatus est *saltem*. Est enim pro *utque*, quemadmodum *uti* pro *ut* saepius dicitur. cf. Cic. Phil. IX. 7. §. 16.] *et* ante *toreumatis* non comparet, in F. 3. p. quod tamen necessarium est, nam trifariam partitur artificum opera, ut aut utroque loco eiicienda aut retinenda sit copula. *toreumati* p. ed. pr. Vicent. Iunt. 1. Ald. Pro *ingenium*, quae vetus lectio est, manus recens F. 3. habet *genium*, quae emendatio mirifice etiam in F. 2. a manu recenti est, notante Lindenbrogio: 2 Ms. *genium* sed alia manu. In Ms. Longob. *ingenium*. *herois* pro *honoris* emendavit Colv. cum Heins. et iam edidit Florid., sequente Bosscha in ed. Oudendorpii, qui mavult *hominis*. *fortuna* pro *forma* p. Pro *relicinae* Soping. ad Hesychii V. ἀναοεσυλιᾶσθαι malit *resillinae* i. e. *refuge capillo nudae*. *frontis reclinae* Wower. *quo* p. *phine* pro *philosophiae* ex compendio *phie* corruptum Vicent. Venet. 2. Ald. *Phine* ut nomen proprium scribit Iunt. 1. *dictum* edd. ante Colv. praeter Iunt. 2. *ne quis* Iunt. 2. Ald.

similis esset. Quum codd. *simus* et *sumus* corrupte praebeant, multifariam VV. DD. hunc locum restituere conabantur. Plurimi scribunt *summus* exponentes: *excellentissimus artificiosissimus*; Ursinus mavult *unus*; Manganus tuetur lectionem Bemb. iunctim scribens *imaginissimus* εἰκονικώτατος probante Contareno, qui tamen etiam coniecit *imaginis simillimus* atque ita fere N. Heinsius *imaginum sui simillimus* et simpliciter Floridus *imag. similis*, quomodo etiam ad marg. ed. Ald. coniecit Groslot.: quas omnes emendationes falsas esse Oud. opinatur, Pricaei tantum coniecturam ad Met. I. p. 59. pro vera habens *suus* i. e. se plane referens et ubique *idem*, atque ita legere dicit etiam Io. Toussaintium in Coniect. ad Lactant. de Mort. Persec. per Is. Cahai editis. Oud. de eleganti hac elocutione comparari iubet Gronov. Observ. I. 11. Ovid. Met. XIV. 166. *iam non hirsutus amictus, iam suus*. Burm coniecit *primus*, addens has voces ita confundi apud Virg. Aen. X. 476. Ovid. Fast. II. 594. [Ego probo coniecturam *similis*, quae vox quomodo corrupta sit in codd., facilius potest intelligi. Scriptum enim erat per compendium, ut solet in codd., *sil'is*, tum *l* littera in *i* mutata *siu's* vel *siu's* i. e. *simus*. Ceterum nota dictionem *ubique imaginum*.]

maximi honoris. [Frigida est Colvii emendatio *herois*, frigidior Oud. *hominis*. *Honoris* retinendum esse censeo; abstractum enim pro concreto positum est; *honor maximus* pro homine honorificentissimo, summo honore digno, ut honor et τιμή non raro de magistratibus dicuntur, quippe qui potissimum honoribus afficiantur, cf. Arntz. ad Plin. Paneg. c. 48. §. 8. p. 227 sq. ad Met. p. 49. ed. meae. At insolenter dictum esse non nego. cf. supra Florid. 5.]

relicinae frontis. Schlaeger. in nummo Alex. Mag. p. 16. negat latinum esse *frons relicina*. Hinc legit *reclinae*, ut tacite edidit etiam Wow. At *frons relicina* est alta, capillis recrispis cf. supra ad Nro. 3. et Alexandri faciem in nummis. *Cilones* et *cilunculi* vocantur quibus eiusmodi frons est; [cf. Herald. ad Arnob. III. p. 14.]

pari exemplo. [De philosophorum pravitate et vitiis alii huius seculi scriptores queruntur, cf. Quint. Inst. I. Prooem. §. 15. *veterum quidem sapientiae professorum multos et honesta praecepisse et ut praeceperunt, etiam vixisse facile concesserim, nostris vero temporibus sub hoc nomine in plerisque vitia latuerunt, non enim virtute ac studiis ut haberentur philosophi laborabant, sed vultum et tristitiam et dissentientem a ceteris habitum pessimis moribus praetendebant.* Iacobs. ad Anthol. Gr. T. I. P. I. p. 134. Gatak. ad Marc. Anton. p. 277. Dio Chrysost. in oratione περὶ σχήματος alii.]

imaginem eius temere assimularet, uti pauci boni artifices id est probe omnifariam sapientiae studium contemplarent, neu rudes, sordidi, imperit tenus philosophos imitarentur, et disciplinam regalem tam ad bene dic quam ad bene vivendum repertam male dicendo et similiter vivendo co narent. Quod utrumque scilicet perfacile est. Quae enim facilior res linguae rabies et vilitas morum, alterum ex aliorum contemtu, alterum e
27 Nam viliter | semetipsum colere sui contemtus est, barbare alios insect dientium contumelia est. An non summam contumeliam vobis imponit, c arbitratur maledictis optimi cuiusque gaudere, qui vos existimat mala et verba non intelligere, aut si intelligatis, boni consulere? Quis ex rupic baiulis, tabernariis tam infans est, ut si pallium accipere velit, di maledicat?

assimularet F. 3. Iunt. 2. In cett. *assimilaret*. Pro *uti* d'Orleans ad Tac. Ann. I. *et ut* coniecit. *boni pauci* L. *id est* F. 3. p. cod. Salm. et ita etiam Salmas. in mar libri coniecisse testatur Oud. Ceteras vero quae in ed. quam ego contuli leguntur scriptu non habet, quod argumento est, eum alia Salm. editione usum fuisse. In cett. *iidem*. *omn* Scriver. *contemplarent* L. p. Colv. et seqq. In mea F. 3. et Lind. F. 1. collatio emendatum est, unde idem eos habere verisimile est. In cett. *contemplarentur*. *dis regulam* divinavit Sciopp. in Symbol. et Wow. tacite in textum intrusit. *simulte* coniecit Brantius. *res est* edidit Elm. ex F. 1., Scriv. et Florid. seqq. In cett. *est* ab gantius. *tab. et vilita* L. *alterum ... alterum* F. 3. Lind. e F. 1. haec enotat: Longob. erat '*alt* ... *alt* et utrobique correctum *alterum alterum*" et sic adscriptum a Lipsio. Hanc lectionem quamquam Oud. fusius comprobavit, Bosscha tamen *alte altera* in textu reposuit, quod est in φ. Marg. poet. et a viro docto in marg. ed. Vic. r varia lect. appositum. In cett. *alter — alter*. *rabide* in φ. legi falso dicit Wow. Na lectura tantum Ursinus hic maluit *rabide*, ut respondeat *rabiei*, quemadmodum *viliter* re *vilitati*. Audacter tamen sic edidit Wow. atque ita quoque W. Goesius margini adlevit *rabies* supra *barbaries*. *at non* F. 1. L. In cett. *an non*. *nobis* L. *intellegere* et *int* Iunt. 2. *non* ante *intelligere* delet vir doctus in Vicent. mea et ante *intelligatis* *rupicoribus* L. *baiolis* F. 3. p. Vicent. *quin si* φ. *disertis maledicat* φ. edd. a qui etiam *disertis* praetulit. *non maledicat* Wow. Florid.

contemplarent. [Cum optimis codd. ita scribendum esse optime vidit Oud. cf. Voss. Arist. T. II. p. 764. ibique Eckst. Idem vitium in seqq. latere arbitror pro *imitarentur* legens *imitarent*. Ita enim ad sonum accurate sibi respondent, qui mos est Apuleii in Floridis, *contemplarent, imitarent, contaminarent*. De forma *imito* cf. Non. p. 473. Merc. et Voss. l. c. p. 766.]

disciplina regalis. Errant qui *regalis* hic mutent; est enim praestantissima et aurea βασιλική. Ita Apul. de dogm. Plat. p. 258. *regia prudentia*. [cf. Intt. ad Hor. Epist. I. 7. 44. 7. 7. ad Phaedr. I. 27. 10. Fronto de Feriis Alsiens. III. p. 207. Mai. *convivium regium*. cf. Met. p. 238.]

alterum — alterum. Neutrum genus crebro subiicitur feminino; cf. ad Caes. B. Civ. I. 7. III. 1. ad Suet. Claud. c. : *atque iracundiae conscius sibi*, *que excusavit*; Vitruv. I. 1. *de rebus ... ex his unum et alt* Vell. II. c. 49. *partes lauda et illa gloriosa et haec terri duceret*; Burm. ad eiusd. I. c. 16 Auson. Grat. Act. fin. *ut sellam c ... ut praetextam meam ... ut t quae ... honestavit*. [cf. Munk. ac fab. 37. p. 98. ed. Stav. Buen Lact. Inst. V. 17. §. 16. p. 665. ad Voss. Arist. T. III. p. 1029

an non. [Si optimus cod. F. diceret, probarem scripturam I *non*. Quoties enim *non* pro *no* ctum, sed male intellectum et co sit, probat locus Horat. Epist. II ubi vide Intt.]

N U M. VIII.

Hic enim plus tibi debet quam dignitati, quamquam nec haec illi sit cum aliis promiscua. Nam ex innumeris hominibus pauci senatores, ex senatoribus pauci nobiles genere, et ex iis consularibus pauci boni, et adhuc | ex bonis 28
pauci eruditi. Sed ut loquar de solo honore, non licet insignia eius vestitu vel calceatu temere usurpare.

N U M. IX.

Si quis forte in hoc pulcerrimo coetu ex illis invisoribus meis malignus sedet, quoniam ut in magna civitate hoc quoque genus invenitur, qui meliores obtrectare malint quam imitari, et quorum similitudinem desperent eorumdem affectent simultatem, scilicet uti qui suo nomine obscuri sunt meo innotescant: si qui igitur ex illis lividinis splendidissimo huic auditorio velut | quaedam macula se immiscuit; velim velim paulisper suos oculos per hunc incredibilem consessum 29

sibi mavult Colv., item Floridus et Oud., unde Bosscha in textum recepit. *haec* abest a cod. Colv. *hunt senat.* Florid. contra orationis concinnitatem. *ex iis* F. 3. In cett. *ex his*. Fulv. in seqq. reponere tentat quum hic omnes gradus non adsint: *pauci nobiles genere*, *ex nobilibus pauci consules et ex his consularibus pauci boni*; Gron. in Miscell. Observ. Vol. V. T. 3. p. 112. *nob. gen. et ex his pauci consulares et ex consul.*; Oud.: *nob. gen.*, *ex nobilibus pauci consulares*, *ex consularibus*. *ex* ante *bonis* non est in p. *paucis erud.* ed. pr. Vicent. Venet. Fulvius coniicit legendum: *de sapientiae honore.* Si quid in tam incertis fragmentis mutandum sit, Oud. praefert: *solido* i. e. verae virtutis honore. W. Goes. adscripsit *heroe*. cf. Oud. in Miscell. Obs. Vol. IX. T. 2. p. 408. *calciatu* aliquot edd.

si qui Oud. et inde Bosscha, quia sequatur: *si qui igitur*, quae initio connectenda sunt. Ego codd. omnes et edd. secutus sum. *exilis* pro *ex illis* F. 3. *et illis* Bas. 1. *ut* F. 1. 3. φ. Coll. Lips. Voss. Wow. Scriver. Oud. In cett. *ut* abest. *obtractare* p. *malunt* L. *desperem* Elm. vitiose. *eorundem* F. 3. p. Sch. Canneg. edd. ante Colv. et Scriv. In cett. *eorum afferte* pro *affectent* p. *ut qui suo n. obsc. sunt me* cod. Colv. *ut qui* Scriv. Florid. Bosscha contra Oud. mentem. *si quis* emendat V. D. in marg. ed. Vicent. meae eadem de caussa qua Oud. supra *si qui* restituere voluit. *ex* ante *illis* abest a Bas. 1. *libidinis* F. 2. 3. p. Voss. aliaque Coll. cod. L. *lividis* φ. Scriv. *lividineis* Grut. *libitinariis* Stewech. In cett. *libitinis*. *livedinis* Bosscha ex Oud. emendatione. *adiutorio* Ald. *se* F. 3. p. L. Sched. Canneg. ed. pr. Vic. Venet. 2. In cett. *sese*. *velim in* Coll. Voss. *vel ēt* p. *velim velim* Sched. Canneg. Vicent. Venet. 2. Scriv. cf. ad Met. I. p. 20., quod ego cum Oud. probo, et Bosscha in textu posuit. In cett. semel tantum *velim* scriptum est. *concessum* Scriver.

Num. VIII. *calceatu*. Ut in vestitu ita etiam in *calceatu* distincti erant Romani pro ordinibus, alii calcei plebeiis alii equitibus et senatoribus, alii patriciis s. laticlaviis; cf. Ruben. de calc. p. 148. Balduin. p. 60.

Num. IX. *lividinis*. Lectione *libitinis* interpretes decepti fere omnes de Libitina, Romanorum Proserpina hic agi putabant. Ita *libitinariis* reposuit Stewech. i. e. vespillonibus cf. Gloss. Cyrill. p. 546. νεκροθάπται *vispillo, libitinarius*; invisum enim fuisse hoc genus hominum sive ob quaestum sordidum et abominandum, quo ex aliena morte lucrum captarent, sive ob contactum mortuorum. Hinc ergo *libitinas* s. *libitinarios* obtrectatores dixisse Apuleium, viles et ominosos pronuntiavit Wower. Colv. maluit *linbidulis* i. e. *linvidulis* et *Vatiniis*. At durissima foret vocis translatio et abusus, si libitinarios dictos censeamus *libitinas*, licet ipsa *Libitina facere lucrum* apud Phaedrum dicatur, ubi dea et quae ad ipsam pertinent intelliguntur vel locus, ubi funeralia vendebantur. Rectius Stewech. coniecit *lividis*, verissima tamen est Gruter. Susp. I. c. 12. et Salm. Plin. Exerc. p. 89. *lividineis* vel *livedineis*, nisi malis *lividinis* a *lividinus* de quo ad Met. IX. p. 616. accuratius egi.]

circumferat, contemplatusque frequentiam tantam quanta ante me in audi philosophi numquam visitata est, reputet cum animo suo, quantum peric conservandae existimationis hic adeat, qui contemni non consuevit, cui arduum et oppido difficile, vel modicae paucorum exspectationi satisfa praesertim mihi, cui et ante parta existimatio et vestra de me benigna sumtio * nihil quicquam * sinit negligenter ac de summo pectore hiscere. enim vestrum mihi unum soloecismum ignoverit; quis vel unam syllabam bare pronuntiatam donaverit; quis incondita et vitiosa verba temere quas lirantibus oborientia permiserit blaterare? Quae tamen aliis facile et sane ritissimo ignoscitis. Meum vero unumquodque dictum acriter examinatis dulo pensiculatis, ad limam et lineam certam redigitis: cum torno et coth

usitata Iunt. 2. Dous. Plaut. Lect. IV. 25. *omi animo* cod. Colv. *nihil non quicquam sin gligenter* F. 3. Colv. *nihil non quicquam sinit diligenter* edd. ante Colv. et Sch. Canneg. elecere Florid. et Scriv. *nihil ne quicquam s. neglegenter* Vulc. Scal. Wow. Elm. ut in Mss esse videtur. At Wower. illud *nequicquam* inter typothetarum errores retulit, proque eo co *quicquam*. W. Goes. margini adlevit: *nihil quicquam s. indiligenter*. Bosscha edidit *nihil quam sinit negligenter*. *aut* pro *ac* melius legi putat Brant. *mihi unum* F. 3. L. Iunt. 2. I *unum mihi*. *ignoverit* abest cod. Colv. qui necessarium esse negat hoc verbum. *mih quis* contra Mss. et edd. inculcavit Florid. *donavit* Coll. Voss. et alia L. (ex compendio *do* corruptum.) *blaterare* F. 3. In cett. *blatterare*. cf. ad Met. p. 271. ed. meae. *qua tamen* Sched. Canneg. ed. pr. Vicent. Venet. 2. In cett. *quae*. *inertissimo* Ms. Colv. *presisensici* ed. pr. unde Colv. rescribi voluit *perpendiculatis*. *torno et cortino*. vetera exemplaria aliquot Colv. unde Becich. *et circino*. *conturno* Vicent. *terno et coth*. Venet. 2. Vir doctus ad mar Vic. meae: *terno et quaterno* ex libris teste Pyrrho.

repulet cum animo suo. [De hac dictione cf. Hand. Tursell. T. II. p. 150. Deder. ad Dict. Cret. II. 22. Gloss. p. 287. qui h. l. excitat.]

nihil quicquam sinit negligenter. [Quum optimorum codd. lectionem per regulas grammaticas defendere equidem nequeam, praetuli cum Oud. reponere *nihil quicquam,* licet id non satisfacere mihi fatendum sit. *Nihil quicquam* coniungere amat Terentius cf. Hec. III. 3. 40. *Hic tibi nihil est quicquam incommodi.* Phorm. II. 1. 20. *horum nil quicquam accidet animo novum.* Terent. Andr. I. 1. 63. *comperiebam nihil ad Pamphilum quicquam attinere;* Hec. I. 1. 10. *nemo illorum quisquam ad te venit.* Ego prius volui scribere *nihil nunc* (compendio n̄c) vel *nihilum.*]

hiscere. [*Hiscere* de iis potissimum dicitur qui locuturi os aperiunt, sed graviore aliquo animi affectione commoti et impediti pressa voce abrupta tantummodo verba efferre possunt. cf. Intt. ad Virg. Aen. III. 314. ad Met. IV. p. 428. Hic de homine infante qui barbare loquens incompositas et inconcinnas voces pronuntiat dictum est. Arnob. I. *Ipsa denique hiscere si anima minuta potis essent* cett.]

soloecismum. [cf. Isidor. Origg. I *soloecismus est plurimorum ve rum inter se inconveniens compos sicut barbarismus unius verbi corru* auct. ad Herenn. IV. 12. Sarisb. m I. 18. p. 771. Quint. I. 5. 35. I. 6. qui varia proponunt; Tertull. adv. I. 3. *ego arbitror nullam esse voca aut nomini querelam, nisi cum aut barbarum sonat, aut infau sapit vel impudicum vel aliter q enuntiantem delectet. Haec vocab rum aut nominum crimina sicut borum atque sermonum barbarismu vitium et soloecismus et insul figura.*]

ad limam et lineam. [De *lima* eiusque significatione cf. Kopp. ad M Capell. III. §. 225. p. 259.]

torno et cothurno. *Cothurnus* tinet ad orationis gravitatem et gra loquentiam, *tornus* tantum ad ele tiam, qua in *concinnum orbem* exeat quaeque periodus. Immo *tor* operis levioris, *cothurnum* grav

verum comparatis. Tantum habet vilitas excusationis, dignitas difficultatis. Agnosco igitur difficultatem meam, nec deprecor quin sic existimetis. Nec tamen vos parva quaedam et prava similitudo falsos animi habeat, quoniam quaedam, ut saepe dixi, palliata mendicabula obambulant. Praeco *ceu* proconsul et ipse tribunal ascendit et ipse togatus illic videtur, et quidem perdiu stat aut ambulat aut plerumque contentissime clamitat: enimvero proconsul ipse moderata voce rarenter et sedens loquitur et plerumque de tabella legit: quippe praeconis vox garrula ministerium est, proconsulis autem tabella | sentenția est, 31
quae semel lecta neque augeri littera una neque autem minui potest, sed utcumque recitata est, ita provinciae instrumento refertur. Patior et ipse in meis studiis aliquam pro meo captu similitudinem. Nam quodcumque ad vos protuli, exceptum illico et lectum est, nec evocare illud nec ante mutare nec

verum F. 2. 3. cod. Colv. p. In cett. *iterum*. Goes.: *verbum*. *utilitas* F. 2. Bas. 2. *quantum* quod ante *dignitas* intrudunt edd. non est in F. 2. 3. probante Oud., sed Bosscha retinuit. *nec tam* Colv. cod. *palleata* F. 3. *praeco proconsul* Ms. Colv. *procons*. F. 3. *proceres* i. e. *procons*. p. ut infra statim Colv. cod. In cett. *cum proconsule*. *et ipsa* p. *perdius* mallit Pricaeus cum Brant. Sed *perdiu* valet valde *diu*. *contemptissime* ed. Colv. *proceres ipse* cod. Colv. *procons. ipse* F. 3. In cett. *ipse proconsul*. *aut imminui* ed. Wower. d'Orl. ad Tac. Ann. XII. p. 643. coniecit *authentico*, quod Graeci vocant *ἀρχέτυπον*. *provinciis* cod. Colv. *protuli ad vos* φ. et edd. ante Colv. *excerptum* F. 1. 3. L. Bas. Vulc. Scal. Elm. cum Scioppio. In cett. *exceptum*. Stewech. emendat: *exceptum illico ut lectum est*, *nec revocare illud nec inde mutare*. Fulv.: *illico ac dictum est*. V. D. in marg. ed. Vic. meae: *exceptum illico lectum est*. *nec a me mutare* F. 3. *nec ante mutare* p. edd. ante Wow. qui primus recepit cum seqq. *nec autem*. *ne ante* L. Salm. coniecit *neque autem*. *nec immutare*. Stewech. voluit *nec inde*; Vulc.: *nec immutare*.

accurate opponit Propert. II. 25. 43. *desine Achilleo componere verba cothurno, Desine et ad molles membra resolve choros, Incipe iam angusto versus includere torno Inque tuos ignes dure poeta veni*, ubi vide Intt. Ceterum de torno pleraque congesserunt Bentl. et Fea ad Hor. A. P. 441. Burm. ad Virg. Ecl. III. 38. Salm. Plin. Exercit. p. 735. Heyne: *Antiq. Aufsätze* Part. II. p. 143. sqq. Coray. ad Heliod. p. 65. Schaef. ad Dionys. Hal. c. 25. p. 404.]

verum. *Iterum* quod edd. praebent per sententiam probari non posse videtur. Neque enim antea semel ipsa verba cum rei de qua disserebat qualitate vel quantitate comparaverant sed tum primum, cum illa audiverant. [Oud. probat coniecturam G. Voss. *ad verbum*; ego malim *in verum*. *Iterum* si defendere velis, id significare statuas *aliquoties*, ut nos *zu wiederholten Malen*; de repetito auditorum Apuleii studio cf. Hand. Tursell. T. III. p. 530. At vero desidero adverbium in *im*, quod severitatem et diligentiam denotet, priori adverbio *sedulo* respondens.]

palliata mendicabula. [cf. Taubm. ad Plaut. Aul. IV. 8. 5. ubi *palliolata mendicabula* extat; Apol. p. 442.]

praeco ceu proconsul. [Ita locum sententia facillima emendavi ex vestigiis meorum librorum qui omnes nominativum defendere videntur. cf. Hand. Turs. T. II. p. 48. *Ceu* et *cum* in codd. confundi, probat ipse Oud. ad Met. p. 94. De *vocali praecone* cf. Pollet. Hist. For. Lib. V. c. 13. in Polen. Suppl. Thes. Antiq. T. I. p. 639. et Argol. ad Panvin. de Lud. I. 16. in Graev. Thes. Ant. T. IX. p. 197.]

quae semel lecta .... neque autem minui. [De sententia huius loci cf. quae fusius exponit Pollet. l. c. p. 652 sqq. De particulis *neque autem* earumque usu cf. Hand. Tursell. T. I. p. 585., quocum tamen nego in sqq. ita emendare licere: *nec autem mutare* pro *nec ante* ob sequens idem *nec*.]

exceptum. Hoc verbum qui non intelligebant interpretes, ii in longe facilius *excerptum* emendabant. Sermo vero est de notariis, qui quodcunque Apuleius proferebat ore, illico calamo denotabant s. *excipiebant*, et sic descripta aliis legendum tradebant. Saepius ho-

emendare mihi inde quicquam licet. Quo maior religio dicendi habend:
et quidem non in uno genere studiorum. Plura enim mea extant in Cam(
[346] quam | Hippiae in *opificis operibus*. Quid istud sit, si animo attendatis,
gentius et accuratius disputabo.

32 Et Hippias e numero sophistarum est, artium multitudine prior omr

est habenda L. *opificiis. operibus* F. 1. 3. et codd. omnes et edd. vett. In cett. *opificiis* Vulc. delendum censebat *opificiis*. Wower. ad Petron. c. 91. *operibus*. *quod* p. *si anim* Coll. L. In cett. *si* abest. *disputando* p.

et F. 1. 3. ceteri Mss. Colv. Vulc. Scal. *ut Hipp.* edd. ante Colv. *Is* Wower. cum seqq. Bossch. Wower. ad Petron. c. 91. omnino delendam censet hanc voculam. *Et* retinui quia be ordio ponitur narrationis cum praegressis arctissime connectendae. *Hispias* Bosschae ed. \

sensu legitur *excipere* et hinc notarii vocantur *exceptores*. cf. Suet. in Caes. c. 55. *orationem magis ab actuariis exceptam male subsequentibus verba dicentis quam ab ipso editam* [cf. Ner. 12. *versus dictante aliquo exceptos*; Tit. 3. *notis quoque excipere velocissime solitum*, cf. de *exceptoribus* d'Orv. ad Charit. L. I. c. 1. p. 199. ed. Lips. et Cramer. ad Schol. Iuven. VII. 104. p. 288.]

opificis operibus. [Qui *opificiis* hic pro adiectivi ablativo habebant interpretes, ii recte mihi quidem quomodo *operibus* explicandum esset, sensisse videntur, attamen adiectivi terminationem minus recte probarunt. Ego malim *opificis* a nominativo *opificus*, ex analogia voc. *lanificus* et *lanificium*. *Opifica* vero nominat opera, quia in seqq. legitur: *sed suis sibi manibus confecerat*. *Opificis operibus* quum quid sibi velit ignorarent librarii, factum est, ut emendarent in *opificiis*, quippe formam iis notissimam.]

disputabo. [Sequentia de Hippia pertinent ad ea quae hoc libro leguntur. Male igitur separata sunt. Mirum vero est, quod omnes omnino codd. alterum librum hic incipiunt, ut F. 3. *Apuleii Platonici Floridorum L. I. explicit incipit II.* Ego consensum Mss. sequi hic nolui, quia plane ineptum suadent, et Oud. obtemperans novum fragmentum non incepi, sed spatio tantum intermisso narrationem ipsam exordiri indicavi. Oud. hac in re religiosior est, qui quamquam Mss. ineptias vituperat, ab his tamen verbis librum secundum incipiat.]

Hippias. [Idem de eo tradun
Orat. III. 32. §. 127. *Eleus Hip
quum Olympiam venisset, ma
illa quinquennali celebritate lud
gloriatus est, cuncta paene aud
Graecia, nihil esse ulla in arte r
omnium quod ipse nesciret; nec s
has artes, quibus liberales doct
et ingenuae continerentur, geomet
musicam, litterarum cognitione
poetarum atque illa quae de na
rerum, quae de hominum moribus,
de rebus publicis dicerentur;
annulum quem haberet, pal
quo amictus, soccos quibu
dutus esset se sua manu co
cisse*; Quint. XII. 11. 21. *Eleum
piam transeam, qui non liber
modo disciplinarum prae se scier
tulit, sed vestem et annulum
pidasque, quae omnia sua m
fecerat, in usu habuit atque i
praepararit, ne cuius alterius ope
ret ullius rei.* Plat. Hipp. Min. p.
§. 10. *ἴθι δὴ ὦ Ἱππία ἀνέδην οι
ἐπίσκεψαι κατὰ πασῶν τῶν ἐπιστ
εἴ πού ἐστιν ἄλλως ἔχον ἢ οὕτως. π
δὲ πλείστας τέχνας πάντων σοφώτα
ἀνθρώπων, ὡς ἐγώ ποτέ σου ἤκουο
γαλαυχούμενον, πολλὴν σοφίαν καὶ
τὴν σαυτοῦ διεξιόντος ἐν ἀγορᾷ ἐπὶ
τραπέζαις. ἔφησθα δὲ ἀφικέσθαι
εἰς Ὀλυμπίαν ἃ εἶχες περὶ τὸ σῶμα ἅπ
σαυτοῦ ἔργα ἔχων πρῶτον μὲν δακτ
— ἐντεῦθεν γὰρ ἤρχου — ὃν εἶχες σ
ἔχειν ἔργον ὡς ἐπιστάμενος δακτυ
γλύφειν καὶ ἄλλην σφραγῖδα σὸν ἔργ
στλεγγίδα καὶ λήκυθον ἃ αὐτὸς εἰρ
ἔπειτα ὑποδήματα ἃ εἶχες ἔφησθα
σκυτοτομῆσαι καὶ τὸ ἱμάτιον ὑφῆναι*

eloquentia nulli secundus: aetas illi cum Socrate, patria Elis, genus ignoratur: gloria vero magna, fortuna modica, sed ingenium nobile, memoria excellens, studia varia, aemuli multi. Venit Hippias iste quondam certamine Olympio Pisam, non minus cultu visendus quam elaboratu mirandus. Omnia secum quae habebat nihil eorum emerat sed suis sibi manibus confecerat, et indumenta quibus indutus, et calceamenta quibus erat inductus, et gestamina quibus erat conspicatus. Habebat indutui ad corpus tunicam interulam tenuissimo textu,
| triplici licio, purpura duplici: ipse eam sibi solus domi texuerat. Habebat 33
cinctui balteum, quod genus pictura Babylonica, miris coloribus variegatum; nec in hac eum opera quisquam adiuverat. Habebat amictui pallium candidum

patriclis F. 1. 3. *patria vel genus* edd. vett. usque ad Elm., qui verissimam Antonii Quaerengi correctionem apud Vincent. Contaren. V. L. I. 30. pro more sibi arripuit. Idem voluit Salmas. in marg. ed. Scal. Ceterae edd. hanc emendationem receperunt. *patriae genus* L. p., unde sine dubio tacite Wower. edidit *patria et genus*. *et* habet F. 3. pro *venit* sed ex correctione. *quaecunque* pro *quae* emendat anonymus, ut gr. πάντα ὅσα. *memorat* pro *emerat* F. 3. p. *calciamenta* aliquot edd. vett. et Vicent., quae supra p. 28. *calciata* habent. *inductus* F. 1. 3. L. Iunt. 2. Bas. 2. edd. post Colv. Beeich. Epist. 97. qui tamen et *indutus* coniecit. cf. ad Met. II. p. 159. VII. p. 460. In cett. *indutus*. *conspicatus* F. 3. Sched. Canneg. L. ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. Bas. 1. In cett. *conspicuus*. Beeichem. maluit *conseptus* vel *conseptatus*, Vulcan. et Salm. adscripsere *constipatus*, quod etiam in mea collat. adnotat. Salm. extat. *interviam* F. 2. 3. *interuleam* Ald. In ceteris *interulam*. *cinctus* edd. Vulc. Scal. cf. Stew. et Iuret. ad Symm. Epist. III. 10. *quot genus* Brant. coniecit et Oud. probavit, sed a Bosscha non receptum est. *varietatum* Ms. Colv.

τὸ χιτωνίσκον καὶ ὅ γε πᾶσιν ἔδοξεν ἀτοπώτατον καὶ σοφίας πλείστης ἐπίδειγμα, ἐπειδὴ τὴν ζώνην ἔφησθα τοῦ χιτωνίσκου ἣν εἶχες εἶναι μὲν οἷαι αἱ Περσικαὶ τῶν πολυτελῶν ταύτην δὲ αὐτὸς πλέξαι. πρὸς δὲ τούτοις ποιήματα ἔχων ἐλθεῖν καὶ ἔπη καὶ τραγῳδίας καὶ διθυράμβους καὶ καταλογάδην πολλοὺς λόγους καὶ παντοδαποὺς συγκειμένους etc. cf. Lips. Manud. ad Stoic. phil. III. 17.]

conspicatus. [Miror Oud., quod lectionem *conspicuus*, quae librariorum est interpretatio, probare potuit. Primum enim *conspicatus* significatione passiva non ita frequens est, cf. Voss. Arist. T. II. p. 752. ibique Eckstein., tum ea notione qua hic pro *conspiciendus*, *conspicabilis* legitur plane inusitatum.]

tunicam interulam. Tunicam interulam Floridus capit de tunica interiore bis colore purpureo tincta. Et certe moris erat purpura bis tingere, cf. Heins. ad Ovid. Fast. II. 407. *induerat Tyrio bis tinctam murice pallam.* Oud. tamen videtur denotare, tunicam fuisse textu seu stamine tenuissimo, sed subtemine trium *liciorum* s. *μίτων* graece, quorum duo fuerint purpurea fila adeoque vestem fuisse *virgatam* s. *ῥαβδωτόν*. cf. Xen. Cyropaed. VIII. p. 215. Pretiosas fuisse has vestes intextas auro vel purpura demonstratum est ad Met. VIII. p. 580. cf. Spanh. ad Callim. H. in Apoll. 83. Praeterea etiam Oud. defendit lectionem *intervias;* at inverso ordine scribendum esse *tenuissimo textu, interviam triplici licio.* Has enim virgas apud veteres etiam *vias* nominari coll. Tibull. II. 6. 35. *illa gerat vestes tenues quas femina Coa Texuit auratas disposuitque vias,* ad quem locum cf. Broukh. Serv. ad Virg. Aen. VIII. 660. Ruben. de R. Vest. p. 15. [De *interula* cf. Boettig. Sabin. T. II. p. 113. ed. 2. *Intervia* neutiquam probandum est: praeterquam quod plane novum est vocabulum, etiam id quod Oud. iam monuit, ob verborum positionem ferri nequit, quae si mutaretur, totius enuntiati concinnitas disturbaretur].

opera. [Maluit Oud. *opere*, cum *vestis texta* passim *ἔργον* et *opus* diceretur; quod tamen necessarium non est; cf. Doed. Synonym. I. p. 113. qui in discrimine utriusque vocis constituendo minus accurate versatus est; cf. Cic. ad Att. XV. 13. Vorst. et Graev. ad Iustin. praef. *otii operam.* Fortasse etiam hic de ipso labore quo istud confecerat propria significatione potest intelligi.]

quod superne circumiecerat; id quoque pallium *comperitur* ipsius laborem fuisse. Etiam pedum tegumenta crepidas sibimet compegerat etiam annulum in laeva aureum faberrimo signaculo quem ostentabat: ipse eius annuli et orbiculum

34 circulaverat | et *pyelen* clauserat et gemmam insculpserat. Nondum omnia eius commemoravi. Enim non pigebit me commemorare, quod illum non puditum est ostentare, qui magno in coetu praedicavit, fabricatum semet sibi

35 ampullam quoque oleariam | quam gestabat, lenticulari forma, tereti ambitu, pressula rotunditate; iuxtaque honestam strigileculam, recta fastigatione

circumierat p. *copertoris* F. 3. *copertoris* p. *coptoīs ipsius laboravisse* Ms. Col. *cohopatoris* Sched. Canneg. Vic. *cooperatoris* edd. vett. Colv. Vulc. *comperitur* Scal. seqq. Colv. mavult *compertoris ipsius laborem fuisse* vel *cooperatoris ipsius laborem fugisse*; Voss.: *compertum est ipsum laboravisse*; Salmas.: *compertum est ipsius laborem fuisse.* *et in ped.* mavult Oud. Sed temere. *compeierat* F. 3. *compleverat* cod. Colv. *etiam annulum* F. 3. Sched. Canneg. p φ. ed. pr. Vicent. In cett. *et.* *figuraculo* φ. *figriculo* cod. Colv. *fraberr.* *frigaculo* Coll. L. Voss. *ostendebat* Bas. 1. et ita vir doctus in marg. ed. Vicent. meae. *ipse eius annulum* Iunt. 2. *paliem* F. 3. et 2. teste Oud. Sed ex iis codd. adnotat Lindenb.: „al. *paliem paléem* 2." *paliē* cod. Colv. Wow. in aliis libris *patelam* in aliis *paletam* esse asseverat. In edd. vett. *pallam* usque ad Colv. In cett. *palam.* *insculpescerat* Vic. vitiose. *omnia eius* F. 3. p. Sched. Canneg. et edd. ante Colv. In cett. *eius omnia.* *enim non* F. 3. p. cod. Colv. ed. pr. Vicent. Oud. cf. ad Met. IV. p. 254. In cett. *etenim.* *enim non non* Sched. Canneg. *incoeptu* F. 3. *inceptu* F. 1. et edd. vett. usque ad Colv. praeter Iunt. 2. In cett. *in coetu.* *praedictum* p. *sibimet* F. 1. L. Elm. Scriv. Florid. Oud. qui tamen *fabricatam* mavult, receptum a Bosscha. In cett. *semet sibi.* *fabricatum* non est in Coll. Voss. et alia L. *ampollam* F. 3. *olectriam* cod. Colv. *iustaque* cod. Colv. cf. Dr. ad Liv. VI. 6. 18. *tecta* cod. Colv. *fastigatione* F. 1. φ. L. Vic. Oud. *fatigatione* p. edd. ante Colv. *fastigiatione* Iunt. 2. Bas. et seqq. Colv. edit. et cett. Mss. ut F. 3.

comperitur. [Corruptissima est codicum lectio *coperatoris* vel *cooperatoris* vel *copertoris*, quam suis coniecturis in integrum restituisse viros doctos nego. Oud. maluit: *comperimus* vel *compertum, manus ipsius laboravisse.* Quomodo locus sanari possit, nondum pro certo constat. Erat quum legerem *id quoque pallium dicitur* (ex compendio *dr̄* in *co* corruptum) *operatoris ipsius* vel *operationis ipsius laborem fuisse. Dicitur* enim cum accusativo et infinitivo iungi notum est; cf. Roth. Excurs. VI. ad Tacit. Agr. *Cooperatoris,* quod alii scribunt, ferri nequit, nisi *con* praepositionem nullam vim in hac compositione habere statuas. Tum offendit oratio indirecta, quam vix hoc quidem sententiarum nexu defendere possis. Quod alius quis coniecit *aio operatoris ipsius laborem fuisse* duriusculum videtur esse.]

crepidas. [cf. Intt. ad Pers. I. 127. p. 167. ed. Plum.]

annulum. [cf. Kirchm. de Annul. p. 11.]

pyelen. Colvius coniecit *paletam* ex Gloss. Philox. p. 152. *paleta* σφενδόνη δακτυλίου ὡς Τγῖτος et paulo post *paleta* σφενδόνη δακτυλίων. *Palam* nominat Cic. de Off. III. 9. §. 38. cf. Salm. Plin. Exerc. p. 290. et 847. Ego cum Oud. *pyelen* corrigo, quod ad codicis vestigia quam accuratissime accedit.

magno in coetu. [Cicero dicit de Orat. l. c. *cuncta paene audiente Graecia.* Soping. maluit *in septo.*]

fabricatum semet sibi. [Hanc lectionem, cur Intt. mutaverint equidem non video, quum *fabrico* et *fabricor* vel ab ipso Cicerone promiscue usurpentur; cf. Voss. Arist. T. II. p. 745. Eckst. Hinc *fabricatum* participii perfect. forma est deponentialis et repetitione *se sibimet* sententia augetur.]

ampulla olearia. [De his utensilibus balnearibus cf. Pollux. X. 16. Intt. ad Plaut. Pers. I. 3. 44. ad Pers. Sat. V. 126. De *strigili* Intt. ad Arnob. II. 24. T. II. p. 36. Orell. ad Iuven. III. 263. Eschenbach de unctionibus c. 3. p. 478. Boettiger. in libro: *Aldobrand. Hochzeit* p. 159. Plura de hoc loco disputat Pignor. de Serv. in Polen. Suppl. Thes. Antiqq. T. III. p. 1160 sq.]

fastigatione. [Ita scribendum duxi contra optimum cod. Florent. 3. *Fa-*

cylaulae, **flexa** tubulatione ligulae, ut et ipsa in manu capulo moraretur et sudor ex ea **rivulo labaretur.** Quis *tamen* | non laudabit hominem tam numerosa 36
arte **multiscium**, totiugi scientia magnificum, tot utensilium peritia Daedalum? Quin ipse **Hippian** laudo, sed ingenii eius fecunditatem malo doctrinae quam supellectilis **multiformi** instrumento aemulari, fateorque me sellularias quidem artes **minus callere**: vestem de textrina emere, baxeas istas de sutrina prae-

cylaule F. 2. 3. p. L. φ. cod. Colv. In cett. *clausulae*. *subulatione* nonnulli volunt. *motaretur* Oud. coniecit recepitque Bosscha. *quis tum* F. 3. p. Sched. Canneg. cod. Salm. edd. ante Colv. In cett. *autem*. *laudavit* p. Sched. Canneg. et edd. ante Wow. *toti iugi* Sched. Canneg. Vic. Venet. 2. *totiiugi* Iunt. 1. Ald. Bas. 1., quod placuit una dictione Becich. Epist. 97. et Gronov. Misc. Observ. Vol. V. T. 3. p. 112. sed male cf. ad Met. II. p. 130. *ipsum* Florid. *quin ipse ēt Hippian.* (*ēt* ex additamento recenti) F. 3. In cett. *quin et ipse Hippiam*. *doctrinae* omnes codd. et edd. praeter Scriv. Florid. et Bosscham, qui scribunt *doctrina*. Bosscha sua iniuria fecit, quum Oud. *doctrinae* comprobasset. *multiforme instrumentum* emendavit Ursin. *me* non est in p. *selluarias* Vicent. *arteis* Vulc. Scal. Elm. *veste de text.* Colv. cod. *texterna* Sched. Canneg. edd. ante Scal. praeter Iunt. 2. quae eaedem etiam *suterna* praebent. *buxeas* alii libri testibus Pyrrh. et V. D. in marg. ed. Vic. *meae*, alii *bacchas*.

stigium enim a *fastigo* neque vero vice versa ducendum est, ut a *navigio*: *navigium*, *a refrigero*: *refrigerium*; qui vero *fastigium* primitivum esse opinabantur, rectius scribi oportere censebant *fastigiare*, quod equidem ne latinum quidem esse contendo. cf. Dr. ad Sil. V. 50. Periz. Miscell. Observ. Vol. VII. p. 458. et Oud. ad Caes. B. G. II. 9.]

cylaulae. [Quid ex hac voce emendandum sit, frustra adhuc quaero. *Clausulae* enim emendationem esse librariorum, iam Oud. intellexit, qui *syllabam* voluit emendare. Graecum hoc esse vocabulum apparet: forsitan *labridae* ab accusativo *labrida*, uti saepius fit *cratera*, *craterae*, *Salamina*, *Salaminae*; cf. infra ad p. 92. Multum vero abest, ut mea mihi ipsi coniectura satisfaciat. Vir doctus putavit, opem quaerendam esse ex glossa Philox. p. 17., *ansa* *ἰσχλοσώτιον* σκεύους, quod nego, quum ibi legendum sit *ἴσχλος σῶτρον σκεύους*.]

ligulae. Habet strigilis formam parvae *lingulae* s. *ligulae* introrsus *tabulatae* seu instar tubi excavatae, ut rivulo sudor ex eo delabatur, quod videri est in figuris cf. Pignor. l. c., unde Lactant. in Symp. c. 86. vocatur *curva*, *capax*. Inde patet, male a nonnullis scribi *subulatione* [de *ligula* pluribus disserit Heinr. ad Iuvenal. V. 20. p. 200. et Schol. ad h. l.]

moraretur. [Vix puto, *motaretur* cum Oud. probandum esse, quum non de motu strigilis sed de facili structura eius sermo sit, ex qua ea bene in manu per capulum retineri adeoque morari queat. Ita equidem intelligo.]

quis tamen. [Ita emendavi ex codd. optimis *tum* praebentibus, quod nisi *laudavit* retinueris, ferri nequit. At vero prius magis placet ob totum sententiarum connexum. Sic enim homines, qui Hippiam admirantur propter has artes sane conspiciendas, at vero sellularias, opponuntur Apuleio, qui fecunditatem ingenii prae istis maluit. Nihil vero tritius est utriusque vocabuli confusione.]

doctrinae. Bene Oud. explicat *instrumentum doctrinae* apparatum, uti ipse Apuleius dixit Apol. p. 581. *doctrinae instrumentum et eruditionis memoriam.* [Opponuntur enim sibi *doctrina* et *supellex*, illud de eruditione, hoc de opificiis et artibus dictum sellulariis. Eae enim artes sunt sordidae et viles; cf. Intt. ad Arnob. III. 21. T. II. p. 141. Orell. Eadem ratione apud eund. c. 23. sibi opposita vides: *neque natura deposcat i n g e n i o s u m aliquid aut s e l l u l a r i u m scire.*]

textrina. Non est, cur *textrino*, *sutrino* cum Colv. legatur contra Mss., quia *textrinum* in neutro genere plerumque de taberna vel officina dicitur; cf. Serv. ad Aen. II. 16. At contra *sutrina* hoc sensu legitur, non vero *sutrinum*. Quin et *textrina* ἱστουργεῖον in Gloss. Vulc. p. 153. [*texterna et su-*

stinare, enimvero annulum nec gestare, gemmam et aurum iuxta ac plumbum et lapillos nulli aestimare, strigilem et ampullam ceteraque balnei utensilia nundinis mercari. Prorsùm enim non eo infitias, nec radio nec subula nec lima
37 nec torno nec id genus ferramenta uti nosse, sed pro his praeoptare me fateor,
[347] uno chartario calamo me reficere poemata | omne genus apta virgae, lyrae, socco, cothurno, item satyras ac griphos, item historias varias rerum, nec non orationes laudatas disertis, nec non dialogos laudatos philosophis atque haec alia et eiusdem modi tam graece quam latine, gemino voto, pari studio, simili stilo. Quae utinam possem equidem non singulatim ac discretim, sed
38 cunctim et *coacervatim* tibi, proconsul, vir | *vel* optime, offerre ac praedi-

ac desunt Sched. Canneg. et Ed. Florid. *nihili* pro *nulli* male emendat Brant. *ampollam* F. 3. p. *prorsus* L. Florid. cf. ad Apol. p. 389. *infitilias* F. 3. *ferramenta* F. 3. p. Sched. Canneg. edd. vett. usque ad Colv. *ferramenti* L. *ferramenti ut i' osse* cod. Colv. In cett. *ferramentis*. *omnigenus* Sched. Canneg. L. p. Vicent. Iunt. 1. Ald. Bas. 1. *item satyr. ac gryph.* non extant in Coll. Voss. L. *ac reppus* F. 3. *geryppos* cod. Colv. edd. vett. praeter Iunt. 2. quae habet *gryppos*. *gryphos* Bas. 2. *rationes* F. 3. p. L. ed. pr. Vic. Venet. 2. Iunt. 1. Ald. In cett. *orationes*. cf. Heind. ad Cic. de Nat. D. III. 31. p. 283. *alia et* F. 3. Sched. Canneg. L. edd. ante Colv. In cett. *et alia*. *huiusmodi* L. *eiusdemmodi* Sched. Canneg. *graeca quam latina* Oud. eumque secutus Bosscha. In meis codd. et edd. omnibus *graece quam latine*. *posse me quidem* F. 3. *possim me quidem* L. *post se me quidem* Sched. Canneg. ed. pr. Vicent. Iunt. 1. Ald. Bas. 1. Becich. Ep. 97.: *possem quidem*; Lips. *possim equidem*; Grosl. *possem equidem* ut cett. edd. habent; Oud. *potis sum* vel *potessum equidem*. *sigillatim* F. 3. cod. Colv. *singillatim* F. 1. Sched. Canneg. *singillatim* Vicent. *singulatim* edd. vett. *sigillatim* plurimae edd. habent. cf. ad Met. VII. p. 501. *cuncti mea* cod. Colv. *ea* pro *et* Coll. Voss. L. *coacervatim* F. 1. Coll. Voss. Iunt. 2. Bas. 2. Colv. seqq. In cett. *concertatim*. *iunctim et confertim* coniecit Fulv. *coacervatim vel ductim* f. *vinctim* Groslot. *ut optime* F. 3. In cett. *ut* non est.

terna legit Taubm. ad Plaut. Men. II. 3. 40., ubi de *baxeis* etiam sermo est, Gatak. Adv. Miscell. Postum. c. 26.] Colv. profert exempla Tertull. de Testim. Anim. 1. fin. *qualem habent qui te solam habent illam ipsam de compito, de trivio, de textrino totam*. Sidon. Apoll. Epist. II. 7. *hinc egressis frons triclinii matronalis offertur: cui continuatur vicinante textrino cella penuaria;* Isidor. Origg. XIV. 8. 38.

nulli [est pro *nullius* cf. Voss. Arist. T. III. p. 932. Eckst.]

ferramenta. [Hanc lectionem retinui ex more scriptorum, diversos casus uni verbo iungendi, cf. p. 57. et p. 461., quamquam invitus hic cum codd. facio. Sane offendimur in praegressis omnia sexto casu exprimi, unde magis inclino ad coniecturam *ferramento* satis facilem, singulari numero significatione abstracti pro plurali posito. De *uti* cum accusativo constructo cf. Intt. ad Lucret. V. 1033. VI. 1135.]

apta virgae. [cf. quae de hoc loco exposui in comment. de vita et script. Apuleii VII. 7.]

possem equidem. [Oud. coniectura *potissum* vel *potessum* non solum a codd. nimium recedit sed etiam per regulas grammaticas ferri nequit, quae imperfecti coniunctivum hic poni postulent. De his formis cf. Voss. Arist. T. II. p. 874. Eckst. Intt. ad Cic. Tusc. II. 16. p. 528. Moser.]

coacervatim. [Optimorum codd. lectionem *concertatim* locum habere non posse apertum est, quum *singulatim ac discretim* et *cunctim et coacervatim* sibi respondeant. Attamen malo *congregatim*, quod scripturae *concertatim* propius accedere videatur et a Prudent. usurpatum sit Cathem. 7, 143. *cursant per ampla congregatim moenia*. Sed quia in cod. Voss. *coacervatim* extare dicit Oud., coniecturam scripturae librorum praeferre nolui.]

vel optime. [*Vel* addidi ex coniectura. Cod. enim Flor. 3. praebet *ut* quod quoties ex particula *vel* corruptum sit propter compendium *ul* i. e. *vel* vix dici potest. *Vel* ad superlativos poni demonstratum est ad Met. p. 382. ed. meae.]

cabili testimonio tuo ad omnem nostram Camoenam frui! non hercule penuria laudis, quae mihi dudum integra et florens per omnes antecessores tuos ad te reservata est; sed quoniam nulli me probatiorem volo, quam quem ipse ante omnes merito probo. Enim sic natura comprobatum est, ut eum quem laudes etiam ames: porro quem ames etiam laudari ab illo velis. Atque ego me dilectorem tuum profiteor, nulla tibi privatim sed omni publicitus gratia obstrictus. Nihil quippe a te impetravi, quia nec postulavi. Sed philosophia me docuit non tantum beneficium amare sed etiam maleficium, magisque iudicio impertire quam commodo inservire, et quod in commune expediat malle quam quod mihi. Igitur bonitatis tuae diligunt plerique fructum, ego studium. Idque facere adortus sum, dum modo rationem tuam in provincialium negotiis contemplor, qua effectius amare te debeant: experti propter | beneficium, expertes propter exemplum. Nam et 39
beneficio multis commodasti et exemplo omnibus profuisti. Quis enim a te non amet discere, quanam moderatione obtineri queat tua ista gratia, vita iucunda, mitis austeritas, placida constantia blandusque vigor animi? Neminem pro-

tuo F. 1. 3. Coll. Voss. L. Elm. Scriv. Florid. Oud. In cett. abest. *omneis* Vulc. Scal. Elm. *me nulli* L. *quamque* F. 3. *quamquam* edd. ante Colv. praeter Iunt. 2. et Bas. 2. ex monitu Becich. Ep. 97. *omnis* Vulc. Scal. Elm. *sic enim* Ald. Iunt. 2. Bas. 2. *comprobatum* F. 3. ed. pr. Vic. Iunt. 1. Bas. 1. In cett. *comparatum*. *et ames* p. ed. pr. Vicent. Iunt. 1. Ald. Bas. 1. *pū* pro *porro* cod. Colv. *porro quem ames* non sunt in ed. Elm. *etiam* ante *laudari* non est in p. ed. pr. Vic. Iunt. 1. Bas. 1. 2. *te* quod post *laudari* scribunt plurimi libri et omnes edd. non est in F. 3. Bas. 1. 2. *at* pro *atque* alii libri teste V. D. in marg. ed. Vic meae. *debitorem* Brant. contra orationis nexum. *tui* V. D. in marg. ed. Vic. meae. *cū nbl.* cod. Colv. *neque tantum* ed. pr. teste Colv. *beneficia* Coll. Voss. L. *magisque* F. 3. Iunt. 2. Bas. 2. Colv. sqq. *magne* ed. pr. In cett. *magno*. *iudicio* non est in Iunt. 2. *indicio* Bas. 2. Iunt. 1. Ald. Vulc. *impertire* F. 3. ed. pr. Vulc. Scal. Elm. In cett. *impartire* cf. Met. p. 18. ed. meae. *quod nihil* pro *quod mihi* cod. Colv. *quod* abest a L., si Coll. Voss. fides habenda. *bonitati* p. *idque* F. 3. p. cod. Salm. edd. ante Colv. In cett. *id quod*. *adortus* F. 1. 3. Colv. cod. Iunt. 2. frequenti confusione. In cett. *adorsus* cf. ad Met. p. 36. ed. meae. *dummodo rationem* F. 3. Mss. Oud. Colv. seqq. *dum moderationem* Salm. edd. ante Colv. *dummodo de ratione tua* p. *qua* Vic. Iunt. 2. Colv. seqq. cum Mss. In cett. *quam*. *effectius* F. 3. p. *effectim* Coll. Voss. L. ed. pr. Ven. Vic. Iunt. 1. Ald. Bas. *effectim* Sopiug. et V. D. in marg. ed. Vic. meae. In cett. *efflictim*. *praebuisti* p. *gravitas iucunda* placet scribere Lipsio; recepit id Florid. et ante eum probavit Acidal. ad Vell. Pat. II. 98. Oud. maluit lectionem vulgatam; nihilominus Bosscha Lipsii coniecturam reposuit. *blandumque vigorem* (*rigorem* in Ms. Colv. esse typothetarum error est) F. 1. 3. L.; Oud. *blandique* coniecit. In cett. *blandusque vigor animi*.

dudum. [Duo sunt Apuleii loci, ex quibus discrimen quod inter *dudum* et *iam pridem* intercedere dicunt V. V. D. D. non omnino verum esse, accuratissime potest intelligi. Certe errant, qui *dudum* et *iam dudum* de parvo tempore unius horae aut semihorae aut duarum horarum aut certe de brevissimo tempore dici autumant; cf. Doed. Synonym. T. IV. p. 264 sqq.; si quidem ad omnes scriptores referre hoc volueris, cf. Met. X. p. 701. *et dudum praestolantem*, ubi vitiose extat in mea edit. *iamdudum*. Hic certe locus ita comparatus est, ut de eo dubitari nequeat, quum hic nulla sit codd. discrepantia; in altero sane melioris notae codd. aliquot *etiam dudum* praebent.]

comprobatum. [i. e. pro vero constitutum et confirmatum est.]

in commune expediat. [cf. de hac dictione Buenem. ad Lact. Instt. III. 21. §. 2. p. 381. c. 25. §. 1. p. 396. Ded. ad Dict. Cret. II. 48. Gloss. p. 310. c. 51. p. 311.]

effectius. [cf. Amm. XVI. 5. *cum haec effecte pleneque colligeret*, Florid. p. 76. *ego perfectius quum vos effectius*. Est igitur *plenius, summo cum effectu*. De *efflictim* vid. ad Met. III. p. 210.]

gratia vita iucunda. Lipsio placet scribere *gravitas iucunda*, quia appareat e seqq. auctorem hic captasse oxymoron, ut temperamentum hic indicaret. Auson. Par. 2, 6. *et gravitas comis laetaque serietas*; 9, 23. *laeta, pudica, gravis*. Vell. Pat. II. 127. *virum severitatis laetissimae*. At ipse iam Oud. codd. secutus est, *vitam* interpretatus esse *vitae rationem*.

blandusque vigor. [Non necessarium

consulum, quod sciam, provincia Africa magis reverita est, minus verita: nullo nisi tuo anno ad coercenda peccata plus pudor quam timor valuit. Nemo te alius pari potestate saepius profuit, rarius terruit; nemo similiorem virtute filium adduxit. Igitur nemo Carthagini proconsulum diutius fuit. Nam etiam eo tempore quo provinciam circumibas, manente nobis Honorino, minus sensimus absentiam tuam, *quum* te magis desideraremus. Paterna in filio aequitas,
40 senilis in iuvene prudentia, | consularis in legato auctoritas. Prorsus omnis virtutes tuas ita effingit ac repraesentat, ut medius fidius admirabilior esset in iuvene quam in te parta laus, nisi eam tu talem dedisses, qua utinam perpetuo

scientia pro *sciam* Vic. *magna rev.* edd. vett. praeter Iunt. 2. cf. Becich. Epist. 97. *provinciam* F. 1. 3. L. Salm. Elm. Scriv. Florid. Oud. In cett. *provincias*. *Honoro non* F. 1. *Honori non* p. *quam ut te marg.* edd. plurimae. *ut* non est in F. 1. p. φ. L. unde mihi verisimile est, in F. 3. quoque particulam desiderari, licet in librarii collat. nihil adnotatum sit, quae ideo cum ed. Elm. conspirare videri possit. Colv. emendavit *qua te magis* i. e. ob quam; Lips. *quamquam te magis*, quod a Scriver. et Bosscha receptum est, *quamvis te* Wower. edidit; Ursin. coniecit *magis sensimus absent. quam te desid.* *senis.* cod. Colv. *semel* p. *auctoritas prudentia consularis in legato auctoritas* F. 3. p. Coll. Voss. Quid Lind. voluerit intelligi nequit. Utrumque enim vocabulum *prudentia* et *auctoritas* in ed. Scal. linea subducta insignitum est, qua variam lectionem in marg. quaerendam esse indicatur. Laeva extat signum ~~A~~, quo Lind. abesse vocabulum denotat, dextera repetitum est *prudentia* vocabulum. Elm. in F. 1. legi dicit *in iuvene auctoritas consul. in l. prudentia.* *effigit* p. cod. L. *vite* pro *in te* cod. Colv. *patre* pro *parta* Brant. emendavit, quod quum Oud. probatum esset, a Bosscha receptum est. Vir doctus ad marg. ed. Iunt. Oud. legit *in iuvene nata* vel *orta*. In seqq. idem Bosscha legit *eum* et *quo* cum Elm. ac Scriver. qui tamen *qua* retinuerunt. Cett. *eam* et *qua*. *dedisse* alii teste Colv.

est, cum Oud. redeamus ad coniecturam *blandique vigor animi*, qua praeterea disturbatur enuntiati concinnitas, quia ceteris nominativis adiectiva adposita sunt. Monstrum lectionis ita explico: Per negligentiam scriptoris nota *aī* i. e. *animi* vocabulo *vigor* adhaesit et hinc *vigorem* corruptum est, quo facto librarii *blandum* necessitate quadam coacti emendarunt.] Dousa filius correxit *blandusque rigor*, quod probat praeter Colv. etiam Acidal. ad Vell. II. 98. Verum hoc idem foret, inquit Oud., ac *mitis austeritas*. Sed ut priora ad mores, sic haec malim referre ad actiones; negotia scilicet agebat cum *constantia* sed *placida*, cum *vigore animi*, sed *blando*. De *vigore animi* cf. Oud. ad Hirt. B. Alex. c. 11. et Dr. ad Liv. VII. 4., de confusione voc. *vigor* et *rigor* Dr. ad Sil. VI. 271.

quum te magis desideraremus. Verissimam esse Lipsii coniecturam *quamquam* putat Oud. ita explicans: quum filium tuum hic reliquisti, minus quidem sensimus tuam absentiam, sed tamen ideo te ipsum magis desideravimus, qui videbamus, quam esses egregius proconsul, qui tam admirabilem *iuvenem nobis dedisses*. Et hoc voluit etiam Wow. tacite edens *quamvis*. Mos enim librariorum est, ex duabus paribus syllabis unam omittendi, ut in *utrum utrum*, *unde unde*. [Ego qui eandem huius loci sententiam esse statuo, minima mutatione legere malo *quum* i. e. *quamquam*.]

senilis in iuvene, prudentia, consularis. [Ratio totius enuntiati postulat ut *auctoritas*, quod ante *prudentia* in optimis codd. repetitur, eiiciatur, quia non solum molestum est et priore loco intelligi nequit, sed quia singula orationis membra: *paterna in filio aequitas, senilis in iuvene prudentia, consularis in legato auctoritas* accuratissime sibi respondent, qua in re summa ars consistit Apuleii.]

prorsus ... repraesentat. [Hunc locum excitat Cort. ad Lucan. I. 538. sed quasi ab voce *aequitas* haec enuntiatio pendeat.]

parta laus. [Brantii coniecturam *patre* comprobavit Oud., quum Apuleius patrem et filium comparasset. Primum autem puto Apuleium tum non *iuvene* et *patre* sed aut *iuvene* et *sene* aut *filio* et *patre* scripturum fuisse. Tum *in te* verba ita offensioni forent, quod Apuleius in hisce enuntiatis verbum verbo

liceret frui! Quid nobis cum istis proconsulum vicibus, quid cum annis brevibus et festinantibus | mensibus? O celeres bonorum hominum dies, o praesi- [348]
dum optimorum citata curricula! Iam te, Severiane, tota provincia desideramus. Enimvero Honorinum et honos suus ad praeturam vocat, et favor Caesarum ad consulatum format, et amor noster impraesentiarum tenet, et spes Carthaginis in futurum spondet; uno solatio freta exempli tui, quod qui legatus mittitur proconsul ad nos cito reversurus est.

quod nobiscum ed. pr. *qui cum annis* p. *o celers* F. 3. *celer* cod. Colv. *sceleres* p. *praesidium* edd. ante Colv. et Florid. *desideravimus* Colv. cod. *desiderabimus* Salm. *Karthaginis* cod. Colv. *reversurus est* F. 3. L. p. et Scriv. cum edd. ante Vulc. in cuius editionem operarum credo vitio irrepsit *reversus* sine sensu, quod tamen seqq. praeter Oud. receperunt.

opponit, nec per talia additamenta orationis tenorem et concinnitatem convertit. In sequenti vero emendatio *eum* et *quem* non necessaria est. *Ea* enim est *parta laus* quae ex eius virtutibus proficiscebatur, et ita eae ipsae virtutes, quas pater filio in eius laudem dederat. Carthaginienses igitur, qui retinent laudem Honorini, servant etiam ipsas virtutes, ex quibus laudes redundabant, ideoque filium ipsum. Ita sententia loci apertissima est.]

praesidum. De genitivo *praesidium* cf. Oud. ad Caes. B. G. IV. 2. ad Veget. II. 19. Manut. ad Cic. de Off. I. 24.

freta exempli tui i. e. Severianus primo Carthaginem venerat legatus proconsulis ac postea ipse proconsul fuerat factus, unde Carthagini ait spem esse, Honorinum tunc patris legatum brevi proconsulem reversurum, ut explicat Floridus.

LIBER II.

NUM. X.

Sol qui candentem fervido cursu atque equis
Flammam citatis fervido ardore explicas:

sol qui candentem fervido cursu atque equis F. 1. 3. p. L. edd. ante Colv. In cett. *sol qui micantem candido curru atque equis.* Becich. ait antiquos fere codd. habere *punicantem.* *citatu* Elm. vitiose, in erratis correctum. *ardori* Elm. Scriver. Florid. quod potius pro vitio typothetarum habuerim, quam cum Bosscha qui retinuit pro antiqua forma cf. Voss. Anal. I. 42., nec me movet cod. F. 2. auctoritas, ex quo librarius meus nihil enotavit.

Num. X. *Sol qui.* Audacter Colvius primus hos Attii versus edidit ut exhibentur in edd. et Mss. Prisc. de metr. Comm. p. 1326. ed. Putsch. T. II. p. 411. Krehl. Desumti autem sunt ex Euripidis Phoenissarum initio, ut iam vidit G. I. Vossius: *ὦ τὴν ἐν ἄστροις οὐρανοῦ τέμνων ὁδὸν καὶ χρυσοκολλήτοισι ἐμβεβὼς δίφροις Ἥλιε θοαῖς ἵπποισιν εἱλίσσων φλόγα,* ubi videmus primum versum ab Attio latine non redditum esse. Vehementer vero dubito, an Apuleius ita hos reliquerit, nec sive memoriae vitio sive Euripidis potius vestigiis ipse insistens primum versum aliter expresserit, quemadmodum de Deo Socr. p. 120. e Catulli versu

41 itemque luminis eius Luna discipula nec non quinque ceterae vagantium potestates: Iovis benefica, Veneris voluptifica, pernix Mercurii, perniciosa Saturni, Martis ignita. Sunt et aliae mediae deum potestates, quas licet sentire, non

decipula malunt Fulv. I: Isaac. Wow. et Florid. *itérque* cod. Colv. *cetera evagantium* cod. Colv. *beneficia* p. Vicent. Bas. 1. Venet. 2. *voluptica* Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. Bas. 1. *deum mediae* p.

qui stellarum ortus comperit atque obitus fecit auctor, *qui signorum ortus atque obitus comperit* (nec raro uti videbimus aliis locis Apuleius versus ex aliis scriptoribus memoriter excitatos mutavit). Certe hanc opinionem confirmant Mss. omnes, in quibus hoc modo: *sol, qui candentem fervido cursu atque equis*, unde quia sequitur *fervido* corrigi possit *perdio curru*, ut Ovid. Met. IV. 629. vocat *solis currus diurnos*, vel potius cum viro docto ad marginem ed. Iunt. post. *pervio cursu*, quo exprimitur illud Euripidis *οὐρανοῦ τέμνων ὁδόν*. *Candens flamma* est fulgens; cf. ad Met. IV. p. 236. *candens rosarium* et Gell. XVII. c. 10. *candente favilla*. Becichemus tamen ait antiquos fere codices habere *punicantem* atque hinc facit *micantem*. *Punicantes phalerae* Aurorae equis tribuuntur ab Apuleio Met. III. init. Ceterum properante oculo Floridus inspexisse debuit Colvii notas aiens: *Colv. hos versus ex Prisciani libello de Metris Ms. paulo aliter refert, eidem tamen Accio tribuens. Sol qui candentem fervido cursu atque equis, Flammam cit. fervido ard. expl.* Haec sunt verba Oud.

discipula. Solis *discipula* luna videtur dici, quia omnia quae habet a sole accipit eiusque exemplo quasi orbem illuminare quoque discit, et *fraternis ignibus obnoxia* est, ut ait Virg. Georg. I. 396. vel *aemula* ut Apul. de Deo Socrat. init. Certe accedere non possum viris doctis qui malunt *decipula*, sive quae intercipit lumen solis. Sed velim mihi dari locum, ubi *decipula* s. *decipulum* in usu sit sine significatione fraudis vel laquei.

quinque. [Sunt qui *quinque* tantum planetas numerant Arat. phaen. Antw. 1553. p. 304. Cic. Arat. 227. Macrob. Saturn. II. 10. Hygin. II. 42. p. 496. Senec. Quaest. VII. 3. Sext. Empir. V. p. 343. Kopp. Palaeogr. T. III. lib. II. c. 3. p. 332.]

Iovis benefica. [cf. Mart. Capell. VIII. §. 885. *Stella vero Iovis salutaris ad omnia ut pote superior*, Manetho IV. 496. *Ζεὺς δ' ὁπότ' ἂν Φαέθων ὡροσκόπον ὄμμα τιταίνῃ, Εὐμόρφους τε τίθησι καὶ εὐτυχέας καὶ ἐπόλβους, Ἔν τ' ἀρχαῖς πλειστῆσι πάτρης τὰ βέβαια φρονοῦντας*, Intt. ad Pers. Sat. V. 50. Fragm. incert. script. post Censor. c. 3. §. 3. *Iovis stella in singulis signis annum manet, signiferum duodecim annis evadit, salutaris et temperata universis euntibus prospera* (ego malim *entibus* cf. Met. p. 173.]

Veneris voluptifica. [Fragm. incert. l. c. §. 5. *stella Veneris genitalis et roscida et prospera et salutaris*.]

perniciosa Saturni. Fragm. Incert. l. c. §. 3. *Saturni stella ... frigida et sterilis, infecunda, terris nascentibus non salutaris facit adversa diurna et subita*; Kopp. ad Mart. Capell. I. §. 17. p. 53. *haec Saturni vocabatur exitium*. Lucan. I. 651. *summo si frigida coelo Stella nocens nigros Saturni accenderet ignis*, ubi vide Intt. Lips. Saturn. I. 5.]

Martis ignita. [Fragm. Inc. l. c. §. 4. *Martis stella ... ignea, intemperans, et in adversis et in mortalibus subita vel ferit repentinis morbis vel ferro perimit*. Hinc *ruber iuvenis* apud Mart. Capell. I. §. 82. p. 122. Kopp. Ceterum de hac veterum superstitione, qua alios planetarum dexteros alios sinistros esse putabant cf. Kopp. Palaeogr. II. c. 3. §. 241. p. 291 sq. ad Mart. Capell. I. §. 14. et 15. p. 49 sqq. et p. 240 sqq. d'Orvill. ad Charit. VIII. p. 673.]

mediae deum potestates. [cf. infra de Deo Socr. p. 132. Male Sopingius hic emendavit *aëriae*.]

datur cernere, ut Amoris ceterorumque id genus, quorum forma invisitata, vis cognita; item in terris, utcumque providentiae ratio poscebat, alibi montium arduos vertices extulit, alibi camporum supinam planitiem coaequavit: itemque ubique distinxit amnium fluores, pratorum virores, item dedit volatus avibus, volutus serpentibus, cursus feris, gressus hominibus.

N U M. XI.

Patitur enim quod qui herediolum sterilem et agrum scruposum | meras 42
rupinas et senticeta miseri colunt, quoniam nullus in tesquis suis fructus est nec ullam illic aliam frugem vident, sed

Infelix lolium et steriles dominantur avenae:

suis frugibus indigent, aliena furatum eunt et vicinorum flores decerpunt, scilicet ut eos flores carduis suis misceant: ad eumdem modum qui suae virtutis sterilis est.

ut non est in Coll. Voss. *i'usitate* cod. Colv. *inusitata* F. 1. 3. p. Venet. 2. vir doctus ad marg. Vicent. meae. *non visitata* edd. ante Colv. In cett. *invisitata*. cf. ad Met. VIII. p. 515. *vix* p. *quae* quod ante *item in terris* omnes habent edd. non est in F. 3. p. Coll. Voss. cod. Salm. *arduos vertices* F. 3. p. L. cod. Salm. Iunt. 2. In cett. *vertices arduos*. *summam* pro *supinam* p. *itemque* F. 3. cod. Salm. In cett. *item quae*. *annum* pro *amnium* Vicent.

patitur enim quod qui F. 3. Ms. Colv. p. cod. Salm. Iunt. 2. *pariter enim quod qui* F. 1. Oud. *pariter enim ut qui* in cett. est. *praediolum* in F. 1. esse enotat Elm. At in Lind. coll. nihil emendatum est. *sterile* Colv. Wow. Scriv. Florid. Goes. et Becich. Ep. 98. et Salm. in marg. In cett. *sterilem*. *scrupusum* F. 3. *scrupulosum* F. 1. L. Bosscha contra mentem Oud., qui quamquam non damnavit, tamen dari id profecto noluit. *meras* Elm. ed. operarum errore inter errata correcto. Perperam Stewech. coniecit *spinas* neque melius Goesius *rubinas* a *rubus* cf. ad Met. VI. p. 431. ed. meae. *quis sum* p. pro *tesquis suis*. *vident* negligenter excidit ex Florid. *herbae* pro *avenae* p. *ū vicin.* Coll. Voss. Verba *decerpunt* usque ad *flores* desunt in Coll. Voss. librarii vitio, qui oculorum errore a priore vocabulo *flores* ad idem subsequens delapsus est. *qui suae* codd. edd. primae et edd. inde a Colv. *quae suae* Iunt. 2. Ald. *modum suae* omisso *qui* Iunt. 1. *quisque suae* Scriver.

supinam planitiem [i. e. quae molliter descendit, de qua vocis significatione plura vide apud Arntz. ad Plin. Paneg. c. 30. p. 140. qui nostrum locum excitavit.]

Num. XI. ***herediolum sterilem.*** [Ego cum Oud. contra omnes codd. lectionem *sterile* emendare nequeo, quamquam bene scio, veteres non *heredius* sed *heredium* dixisse ceterisque locis genere neutro non masculino hoc vocabulum efferri. Hunc errorem, si ita dicere licet, Apuleius utrum sciens an invitus commiserit, confirmare nolim, nec tamen Oud. sententiam sequar, qui ut *lorus* et *lorum*, *lucrus* et *lucrum* dixerint veteres, ita etiam *heredium* et *heredius* eos dixisse putat. Potius equidem ad similitudinem eorum verborum retulerim, quae contra constantem Romanorum regulam in deminutivis genus primitivi non servant; cf. Diomed. I. p. 313. *ut scutum scutella*; *pistrinum pistrilla*; *scamnum scamillus*; *panus panicula*; cf. Voss. Arist. T. II. p. 699. ibique Eckst.]

scruposum. [Non improbo Oud. sententiam, qui *scrupulosus* idem esse quod *scruposus* confirmat atque ex cod. Florent. ita in textum recipiendum esse bene iussit, nec ipse ita facere dubitarem, ni meus codex optimus cum cett. aperte refragaretur. Difficile est in singulis locis iudicium, quum utrimque ita ratiocinari possis: Librarii qui *scrupulosum* pro *scrupeus* dici nesciebant, *scruposus* emendabant, quum e contrario *scruposus* saepius in *scrupulosus* iidem correxisse videantur, quod altero longe tritius esset. Hinc optimum esse duxi, locupletissimorum codd. testimoniis obsequi. Ceterum vide Intt. ad Cic. Tusc. IV. 14. T. II. p. 336. et T. III. p. 331. Moser. Lennep. ad Ovid. Heroid. II. 121.]

infelix lolium. [Extat hic versus in Virg. Georg. I. 154. et Ecl. V. 37. ubi tamen pro *dominantur* est *nascuntur*.]

furatum eunt. [Hunc locum excitat Taubm. ad Plaut. Pers. I. 2. 11. ubi accuratius de constructione agitur.]

N U M. XII.

43 Psittacus, avis Indiae, avis est instar illi minimo minus quam columbarum | sed color *non* columbarum: non enim lacteus ille vel lividus vel utrumque subluteus aut sparsus est: sed color psittaco viridis et intimis plumulis et extimis palmulis; nisi quod sola cervice distinguitur. Enimvero cervicula eius

psittacus avis India avis est F. 3. p. edd. vett. praeter Iunt. 2. *psittacus avis ut Indiae avis* Salm. cod. Colvio ante *instar illi* visum est aliquid deesse unde notam asterisci in edit. sua affixit; Groslot. emendavit *pinnamenti* vel *psitt. avis Indiae est prim.* Oud. lectionem codd. F. 3. p. non improbat, Bosscha tamen lectionem vulgatam *psittacus Indiae avis est* retinuit. *in die* Vic. *istarum* L. *sed colorum columbarum* F. 1. 3. ed. pr. Vicent. *sed color columbarum* φ. p. Iunt. 2. *sed nec colorum columbarum* Venet. Iunt. 1. Ald. Bas. Colv. Vulc. *ne colorum columb.* L. Bas. 1. *sed nec color columbarum* Salm. Oud. *sed nec color ei columb.* Elm. seqq. *sed nec color ut* Scal. Wow. e Colvii coniectura. Vir doctus in marg. ed. Vic. meae emendat: *columbae est color columbarum nam lact.*; Fulv.: *avis est minimo minus quam columba, sed nec color columbarum;* Casaub.: *color ei;* Gulielm. *sed decolorum columb.* Becichemi lectio *colo* videtur esse typographi error pro *color.* *non ē* cod. Colv. *utrimque* Lipsius emendavit et receperunt Wow. et seqq. praeter Oud. Salm. Plin. Exerc. 713. legit *utroque sublitus* i. e. livido et albo colore tinctus *aut sparsus.* *spersus* Iunt. 1. *etiam intimis* p. *pamulis* Vicent. *parmulis* Lipsii coniecturam receperunt Vulc. Scal. Elm.; Salm. maluit *pinnulas.*

Num. XII. *Indiae avis.* [cf. Burm. ad Anthol. Lat. T. II. p. 441. *Indica purpureo genuit me littore tellus;* Ovid. Am. II. 6. 1. *Psittacus Eois imitatrix ales ab Indis.* Plin. H. N. X. 42.]

instar illi minimo minus. Sunt qui perperam *instar* inducant, quod hic graecorum significat ὁμοίωμα, ἀπεικόνισμα ea sententia: forma, imago ei paulo minor quam columbis, ut bene exponunt Casaub. ad Apol. p. 146. Vicent. Contar. V. L. I. 5. Salmas. Plin. Exercit. p. 207. Ursinus igitur peius coniecit: *avis est minimo minus quam columba.* Valet autem *minimo minus* idem quod *fere,* cf. ad Met. I. p. 23. ed. meae. [De substantivo *instar* cf. Virg. Aen. VI. 866. et alibi.]

sed color non columbarum. [Ita emendavi et in textum recepi ex codd. optimorum lectione *colorum,* quae facile corrumpi poterat ex compendio *colorñ,* postea in *colorū* commutato. Sententia loci quam aptissima est, quum magnitudinem psittaci convenire columbis Apuleius velit exprimere, colorem vero non ad instar esse columbarum, quippe quae lacteo colore sint; illos vero esse viridi.]

utrumque. Coniecit Lipsius et recepit Wow. cum seqq. *utrimque* sive ab utraque parte, ut exponit Florid. Sed nullae columbae, uti monet Oud., ab utraque corporis parte sunt luteae vel subluteae. Quaedam sunt totae candidae ac lacteae, plures vero lividae. Nonnullae quidem luteae partim sed multae albo et livido mixtae i. e. *utrumque.*

color ... viridis. Plin. H. N. X. 42. *viridis toto corpore torque tamen miniato in cervice distincta* i. e. sanguineo, rubro. Solin. c. 55. *India mittit Psittacum avem colore viridi, torque puniceo.*

palmulae. Supervacaneae sunt virorum doctorum emendationes *parmulae* et *pinnulae:* Apuleius enim *palmulas* notat *alas* s. ταρσούς, quae vox notat *pinnas* in ala, *remos* in nave, *digitos* in manu, quia haec expansa fere eandem speciem referunt; cf. Suid. et Steph. in Thes. p. 1311. Ael. Hist. Anim. II. 1. ταρσῷ τῶν πτερῶν. Catull. IV. 3. 17. de nave: *sive palmulis opus foret volare sive linteo* cf. Fest. s. v. p. 119. Lindem. *palmulae nominantur remi a similitudine manus humanae.* [Isid. Origg. XIX. 2. 7. *Remi* vero et *alae* πτερὰ saepius de volatu et navigatione ponuntur, ita ut *palmulae,* quod voc. proprie de remis dicitur, ad alas Apuleius transferre suo iure potuerit; cf. ad Met. p. 367. ed. meae.]

circulo mineo velut aurea torqui pari fulgoris circumactu cingitur et coronatur.
Rostri prima duritia: cum in petram quampiam concitus altissimo volatu prae-
cipitat, rostro se velut ancora excipit. Sed et capitis eadem duritia quae
rostri. Cum sermonem nostrum cogitur aemulari, ferrea clavicula caput tun-
ditur, | imperium magistri ut persentiscat: haec discenti ferula est. Discit 44
autem statim pullus usque ad duos aetatis suae annos, dum facile os uti con-
formetur, *dum* tenera lingua uti convibretur: senex autem captus et indocilis
est et obliviosus. Verum ad disciplinam | humani sermonis facilior est psittacus, [349]
glande qui vescitur et cuius in pedibus ut hominis quini digituli numerantur.
Non enim omnibus psittacis id insigne; sed illud omnibus proprium, quod eis
lingua latior quam ceteris avibus: eo facilius verba hominum articulant
patentiore plectro et palato. Id vero quod didicit ita similiter nobis canit vel

praecipitatur p. *in petra* F. 3. *et* ante *capitis* non est in Iunt. 2. *rosticum* F. 3. *rusticum* edd. ante Colv. Lips. *quare cum sermonem* Lips. emendavit. *quae rostro* Iunt. 2. *discenti ferula* F. 3. p. L. Salm. In cett. ordine inverso. *suae* non est in p. *de* pro *dum* p. *dum facile os uti conformetur dum* Elm. et seqq. monentibus. Stewech. Salm. Brant. In cett. *uti conformetur cum*, nisi quod in F. 3. est: *confirmetur* [et in Colv. cod. et p. *confirmetur uti*.] [De confusione voc. *firmare* et *formare* cf. Intt. ad Quint. Declam. VIII. 7. p. 172. Burm.] *capitis et indocilis* cod. Colv. Brant. emendat: *senex autem captu et ind.* *quod eis* F. 3. p. Salm. ed. pr. Vicent. Iunt. 1. Bas. 1. In cett. *quo*. *hominis* p. Salm. edd. ante Bas. 2. *articulant* F. 3. L. p. Salm. Iunt. 2. Oud. In cett. *articulantur*. *patenti ore* F. 3. L. *plectus* p. *didicit* Wow. et seqq. ex emendatione Stewech. vel Schikheradi. In cett. *dicit*. *homines* L. *non quidem* vir doctus in marg. Vic. meae. *nam quidem si audias* F. 1. 3. φ. p. Ms. Colv. *id est* pro *idem* Fulv. emendat. *conate* F. 3. *conantem* Ms. Colv. In cett. *conari*. *tonare non loqui* emendavit Lips., *cantare non loqui* Brant. Audacissime vero Salmas. reponere tentat: *ut longe si audias hominem putes*, *non quidem si audias idem coram te loqui*. In cett. *nam quidem si videas idem conari non*. *loqui* F. 3. L. *loqui non* p. In cett. *eloqui*.

coronatur [i. e. *cingitur* et *circumdatur*, de qua huius vocis eleganti significatione cf. Buenem. ad Lact. Instit. IV. 26. §. 23. p. 540. ubi h. l. excitat et de Opific. X. 27. p. 1182.]

ferrea clavicula. Solin. l. c. *caput tam validum ut si quando ad discendum plagis sit admonendus, ferrea clavicula sit verberandus.* [De psittaci senis indocilitate cf. Erasm. Adag. p. 82. et Solin. l. c. *dum pullus est atque adeo intra alterum aetatis suae annum quae monstrata sunt et citius discit et tenacius retinet; paulo senior et indocilis est et obliviosus.*]

dum. Ita necessario scribendum est, quia eadem particula praecedit atque ita distingui debet: *dum facile os* (sc. *est*) *uti conf.*, *dum tenera lingua* (sc. *est*) *uti convibretur*.

quini digituli. Solin. l. c. *inter nobiles et plebeios discretionem digitorum facit numerus. Qui praestant binos in pede habent digitos, ceteri ternos.*

quod. [Ita ex codd. scripsi ea sententia: In eo differunt a ceteris animalibus psittaci, quod latior iis est lingua, hincque *(eo)* facilius verba hominum articulantur, quum praeter latiorem linguam etiam palatum patentius habeant. Solin. l. c. *lingua lata multoque latior quam caeteris avibus, unde perficitur, ut articulata verba penitus eloquatur.*]

articulant. [cf. Lucret. IV. 551. *mobilis articulat verborum daedala lingua* ibique Intt.]

plectro. [cf. Cic. de Nat. D. II. 59. *Itaque plectri similem linguam nostri solent dicere*, ubi cf. Intt. Nemes. de Nat. Hom. c. 14. p. 173. *τῆς μὲν γλώσσης καὶ τοῦ γαργαρεῶνος πλήκτρου λόγον ἐπέχοντος — τῶν δὲ ὀδόντων καὶ τῆς ποιᾶς τοῦ στόματος διανοίξεως, ὡς ἐν λύραις τὴν τῶν χορδῶν ἀναπληρούντων χρείαν, συντελούσης τι καὶ τῆς ῥινὸς πρὸς εὐφωνίαν ἤττοι καλλιφωνίαν, ὡς δῆλον ἐκ τῶν ἀδόντων*; Prudent. *περὶ στεφ.* 10, 6. *plectrum palati et faucium.*]

corvi quidem si audias, idem co-

potius eloquitur; | ut vocem si audias, hominem putes: *corvi* quidem si audias, idem conare, non loqui. Verum enimvero et corvus et psittacus nihil aliud quam quod didicerunt pronunciant. Si convicia docueris, conviciabitur diebus ac noctibus perstrepens maledictis, hoc illi carmen est, hanc putat cantionem. Ubi omnia quae didicit maledicta percensuit, denuo repetit eamdem cantilenam. Si carere convicio velis, lingua excidenda est aut quamprimum in silvas suas remittendus est.

an noctibus p. *insulas* Vlc. *remittendus est* F. 3. p. edd. ante Colv. In cett. *est* desideratur.

nare non loqui. [Hanc qualemcunque meam coniecturam eo minus in textum admittere dubitavi, quod viri docti, quotquot fecere coniecturas, ne sententiam quidem loci intellexerunt, et ita nihil assecuti sunt. Oud. legens: *vel potius eloquitur, ut vocem si audias hominem putes: nam quidem si videas idem conari non eloqui* interpretatur: dicit Apul. aliquem, qui psittacum non videns eius vocem modo audiat existimaturum, se audire hominem. At vero si videat eum, tum putaturum, illam avem id quidem conari, non eloqui. Deinde ut lectionem codicum *audias* pro *videas,* quae mera glossa est, explicet, emendat *nam quidem si avim videas,* ita ut ob repetitionem syllabarum *vim vi* exciderit una et hinc factum sit *audias.* Coniectura ipsa quam longe a loci veritate abeat nunc explicare longum est, at vero quae oro ista est interpretatio, qua totius loci difficultatem interpretes quodammodo iugulabant? Qui ergo procul audit psittacum is putat se hominem audire, qui vero prope spectat, non loquentem sed balbutientem et vocem humanam imitari conantem audiri sibi persuadetur? Quid ineptius et absurdius dici potest? Psittaci vox semper humanam imitatur, sive procul eum audis, sive oculis spectas loquentem. Tum velim mihi explicent interpretes significationem particularum *nam quidem,* quas omnes neglexerunt; tertio denique loco qui fit, ut corvi, qui in praegressis non commemoratur, mentio fiat et uterque et psittacus et corvus in hac una re consentire dicantur, ut quae didicerint pronuntient: quae ipsa sententia argumento est, in praegressis aliquid positum fuisse, unde diversas inter se has aves esse eluceat. Hoc etiam particulae *verum enimvero* indicant quibus priori sententiae oppositi quid notatur. Ita emendavi: *corvi quidem si audias, idem conare non loqui* ea sententia: si psittacus quae didicit pronuntiat, illum non canere sed eloqui voce humana putaveris, quum contra, si corvum audias qui item verba quaedam vocis humanae profert, non loqui eum sed tantum loqui conari censeas. Quamquam igitur psittacus vocem humanam accurate reddit, et ita homini similis est, tamen ea tantummodo pronuntiare potest, quae didicit nec omnia quae audivit. Quam diversae sint corvi et psittaci voces Arnobius nostrum locum firmans significat: II. 25. *verba psittacus et integrare et nomina corvus expromere discit.* *Conare* restitui, secutus vestigia codd., qui optimi vel *conate* vel *conantem* praebent, quamquam hanc activam huius vocis terminationem altero exemplo comprobare nequeo. Nam quod alii in Enn. fragm. apud Prisc. excitant exemplum, quo *conaret* pro *conaretur* scriptum sit, invenire ipse nequeo, cf. ad Met. p. 68. ed. meae. Ceterum *conata* passiva notione non raro legimus. *Conari vocem* in eadem fere sententia usurpat, ubi sermonis res est Plaut. Pers. Prol. 9. *picasque docuit nostra verba conari,* cf. Taubm. ad Plaut. Merc. I. 1. 36. De *psittacis loquentibus* cf. Intt. ad Pers. Prol. 13. Plin. H. N. X. 43. Macrob. Sat. II. 4.]

N U M. XIII.

Non enim mihi philosophia id genus orationem largita est, ut natura quibusdam avibus brevem et temporarium cantum commodavit, hirundinibus matutinum, cicadis meridianum, noctuis serum, ululis vespertinum, | bubonibus 46
nocturnum, gallis antelucanum. Quippe haec animalia inter se, vario tempore et vario modo, occinunt et occipiunt carmine: scilicet galli expergifico, bubones gemulo, ululae querulo, noctuae intorto, cicadae obstreporo, hirundines perar-

enim deest p. *id genus orationem* F. 3. cod. Colv. ed. pr. Vicent. et Oud. Colv. ita scribendum primus pronuntiavit sed in edit. non recepit. In cett. *id genus orationis.* [De constructione cf. ad Met. XI. p. 771.] *gallis expr.* p. *bubonis* L. *obstreporo* F. 3. ed. pr. Vicent. Venet. Iunt. 1. Ald. In cett. *obstrepero.*

Num. XIII. *hirundinibus matutinum.* Artemidor. p. 153. de hirundine: *ὅταν δὲ τὸ ἔαρ παραβάλῃ πρώτη πρόςεισιν· ὡς ἂν εἴποι τις ἀποδεικνύουσα τῶν ἔργων ἕκαστα καὶ ὅταν γε φαίνηται οὐδέποτε ἑσπέρας ᾄδει ἀλλ' ἕωθεν ἡλίου ἀνίσχοντος οὓς ἂν ζῶντας καταλαμβάνοι ὑπομιμνήσκουσα τῶν ἔργων.* Nonn. Dionys. III. 13. *ὄρθριον ὕπνον ἄμερσι λάλος τρύζουσα χελιδών,* quae exempla citat Elm.

cicadis meridianum Elm.: Ambros. Hexaem. V. 22. *Quam dulcis etiam in exiguo cicadis gutture cantilena, quarum cantibus medio aestu arbusta rumpuntur, eo quod magis canorae meridianis caloribus, quo puriorem aërem id temporis attrahunt spiritu.*

noctuis serum. Elm. Ambros. Hexaem. V. 26. *Habet etiam nox carmina sua quibus vigilias hominum mulcere consuevit habet et noctua suos cantus.* [cf. Anthol. L. V. epigr. CXLIII. 33 sqq. *bubilat horrendum ferali murmure bubo Humano generi tristia fata ferens, Strix nocturna sonans et vespertilio strident; Noctua luci fuga cucubat in tenebris. At ululant ululae lugubri voce canentes,* ad quem locum vide Intt., quorum adnotata etiam seqq. egregie illustrant.]

gallis antelucanum Elm.: Heliod. Aethiop. I. p. 36: *καθ' ὃν γὰρ καιρὸν ἀλεκτρυόνες ᾄδουσιν εἴτε (ὡς λόγος) αἰσθήσει φυσικῇ τῆς τοῦ ἡλίου καθ' ἡμᾶς περιστροφῆς ἐπὶ τὴν τοῦ θεοῦ πρόςρησιν κινούμενοι, εἴτε τοῦ θερμότητος ἅμα καὶ τῆς περὶ τὸ κινεῖσθαι καὶ σιτεῖσθαι θᾶττον ἐπιθυμίας τοὺς συνοικοῦντας ἰδίῳ κηρύγματι ἐπὶ ἔργον ἐγείροντες, ὄναρ αὐτῷ θεῖον ἔρχεται τοιόνδε,* Mart. XIV. 223. *lucis aves.* Isid. de N. R. c. 3. *lucis praenuncii.* Antipat. Thessal. Anthol. VII. 162. *ὄρθρος, ἔβη χρύσιλλα πάλαι δ' ἠῷος ἀλέκτωρ κηρύσσων, φθονερὴν ἠριγένειαν ἄγει Ὀρνίθων ἔῤῥοις φθονερώτατε ὅς με διώκεις· Οἰκόθεν εἰς πολλοὺς ἠιθέων ὀάρους· Γηράσκεις τιθωνέ. τί γὰρ σὴν εὔνετιν ἠῶ Οὕτως ὀρθριδίην ἤλασας ἐκ λέχεων;* [De caussa cur galli ante lucem canant; cf. Cic. de Div. II. 26. ibique Intt.]

occinunt, [Hoc verbum hic pro simplice inusitata significatione dictum est, quum alias *contra canere* denotet. Ad sonos enim sibi respondere *occinunt* et *occipiunt* voluit Apuleius. Ita *occentus* et *accentus* pro *cantu* dicuntur, cf. Plin. VIII. 57. *soricum occentu;* Fronto de Oratt. p. 242. ed. Rom.: *Isti autem tam oratores quam poetae consimile faciunt, ut quae citharoedi; solent unam aliquam vocalem litteram de Herone vel de Aedone multis et variis accentibus decantare. Quid ergo verborum sordes et illuvies,* sic enim hic locus legendus et interpungendus est; cf. Ammian. Marc. XVI. 12. §. 36.]

expergifico. [cf. Plin. X. 21. Plaut. Mil. Glor. III. 1. §. 96. *verum priusquam galli cantent, quae me somno suscitet.* Ambros. Hexaem. V. 88. 89. 90.]

gemulo. [*Gemere* proprium est columbarum; cf. Anthol. Lat. V. ep. 143. T. II. p. 425. Burm.: *atque columba gemit.*]

querulo. [cf. Intt. in Lucan VI. 689 sq.

nquit, Crates te manumittes. Exinde non modo solus verum nudus et
ıium, quoad vixit, beate vixit. Adeoque eius cupiebatur vita, ut virgo
retis iunioribus procis *ultroneum* sibi optaverit. Cumque interscapu-

uit Crates te manumittes F. 1. 3. cett. codd. et pleraeque edd. *Crates inquit Cratetem*
' φ. *Crates inquit Cratem manumittit* Scriv. Florid. *quod vixit* Iunt. 2. cf. ad Met. I.
ıque eius cupiebatur vita F. 1. 3. (in F. 1. teste Elm. est *adeoque eius vita cupiebatur.*)
us cupiebatur imago φ. L. Mss. Becich. *adeoque eius cupiebatur ut* p. ed. pr. Vicent.
. Bas. 1. Oud. *adeoque is cupiebatur* Becich. Epist. 98. Iunt. 2. Colv. et seqq. *ehim*
imago Coll. Voss. *ei* Coll. Voss. atque hinc Colvius *eius* Voss. *enim* fecit. Pyrrh. emen-
ione graeca: *eius capiebatur.* Oud.: *adeoque usque*, quae coniectura satis ieiuna est.
us prave exulant ab ed. Florid. *nubilis* vir doctus in marg. ed. Vic. meae qui idem *ut*
ltroneum F. 1. 3. edd. ante Colv. Elm. In cett. *ultro eum.* *optaverat* Coll. Voss. L.
ium Vulc. Scal. Elm. Scriver.; alii malunt *interscaplium.* *interscrapulum* p. In cett.
lum.

. 139. Hic tamen contra codd.
averim. Non raro enim *inquit*
Romanis, quamquam praecedit
n, quo eius notio iam expressa
.d Met. p. 263. ed. meae.]
. *inquit, Crates te manumittes.*
s inquit Cratetem manu mittit
ıtt., ii provocant ad Suid. in
ἰρθεὶς ἐπὶ τοῦ βωμοῦ εἶπεν ἐλευ-
ιηται Θηβαῖον Κράτης. Plutarch.
ı T. III. p. 117. Isidor. Pelus.
hilo f. 558. [Hieronym. contra
. T. I. p. 204. ed. Par. 1706.
le Thebanus proiecto in mari
vo auri pondere: Abite, in-
num malae cupidines ego, vos
ne ipse mergar a vobis. Hie-
pist. XLIX. ad Paulin. de Instit.
ibid. p. 563: *Crates ille The-*
uo quondam ditissimus quum
sophandum Athenas pergeret,
auri pondus abiecit. Nec
ne simul posse et virtutes et
possidere; cf. Epist. LII. ad
id. p. 578. et Epist. LIV. ad
ı. ibid. p. 585. In lectione con-
auctoritatem codicum secutus
e mihi satis gravis videtur esse.
ı enim dimittit eo, quod suam
rsonam alloquitur, aliam se
ı esse promittens.]
ue eius cupiebatur vita. [*Vita*
n est pro *vitae ratio* ut Florid.
ta iucunda, i. e. *adeo eius*
o alliciebat videntium animos
s. *Nubilis* cum viro docto legi
o vetat Diogen. Laert. l. VI. 87
eandem fabulam de *Hippar-*
o nomine eam appellat, repetit
dicens: *οὐδενὸς μνηστευομένων ἐπιστρεφομένη, οὐ πλούτου οὐκ εὐγενείας οὐ κάλλους,* sed etiam sententiarum nexus. Nam mirum non erat, quod *nubilis* virgo amore eius capiebatur, quae et infimo loco nata esse poterat, sed quod a *nobili* femina cupiebatur, quae ditissimorum ac nobilissimorum iuvenum nuptias spreverat.]

ultroneum. Facile intelligi potest, id quod Oud. iam ante me vidit, *ultroneum*, si accusativus sit, ferri non posse, quum non Crates *ultroneus* eam peteret, sed illa *ultronea* Cratetem, quod posterius emendare in mentem venit Oud. At minus bene lectionem *ultro eum* Oud. defendit, quippe quae a librariis profecta sit; qui *ultro* saepius legi apud Apuleium observaverunt. *Ultroneus* enim quater tantum in Metam. legitur I. p. 63. *ultroneum exilium*, VI. p. 391. *ultroneam;* VII. p. 485. *ultroneum accessitse* et VIII. p. 546. *ultronea vobis* sine ulla scripturae varietate. *Ultroneum* in textu retinui, ne a codd. auctoritate nimium recederem, cum adverbium esse possit pro *ultroneo* vel *ultronee*, quae tamen in usu non sunt. Magis tamen inclino in emendationem *ultronee eum*, quam vel in textum recipere non dubitarem, ni usus dicendi Apuleianus adiectivum flagitare videretur: unde in promptu est corrigere *ultronea eum.*]

interscapulium. [*Interscapulum* constanter Mss. et edd. ante Vulcan., qui cum quibusdam iam Beroaldi aetate sed refragante Becich. Epist. 98. edidit *interscapilium*, uti fere ad unum omnes Mss. habent. Hygin. Astron. III. 1. *in summo*

48 lium Crates retexisset, quod erat aucto gibbere, | peramque cum baculo et pallium humi posuisset, eamque supellectilem sibi esse puellae profiteretur eamque formam quam viderat; proinde sedulo consuleret, ne post que-

alto pro *aucto* divinavit Burm., V. D. ad marginem ed. Iunt. Oud. *acuto*, ut Oud. monuit legendum ad Suet. Aug. 78. *auctor* p. unde Oud. *auctiore* conlicit, Bosscha *auctius gibbere* ego *auctior gibbere*. *peram cum baculo et pillium viae* [sed *viae* ex correctione. Ego putaverim corruptelam ex scriptura *umi* pro *humi* natam esse.] F. 3. In cett. *peramque cum baculo et pallium humi*. *videat* ed. pr. Vicent. Iunt. 1. Ald. *videret* Iunt. 2. In cett. *viderat*.

interscapilio unam, c. 17. c. 19., ubi cod. Susian. habet *inter scapula*, c. 23. 25. 26. 27. 34. 37. Difficile ea de re est iudicium, quod ex codd. utrumque defendi posse videatur. At sive *interscapulum* sive *interscapilium* legis, unum offendet. Nam si *scapulum* neutro genere extaret, *interscapulum* analogia defendi posset verborum *interregnum intervallum intermenstruum*, quae ex praepositione et substantivo simpliciter composita sunt; cetera enim quae eadem ratione formata videntur ut *internuntium interpretium, intervigilium* quum *i* litteram in penultima iam haberent, proferri aliter non potuere. Ea vero quae a masculini et feminini generis substantivis ita formantur, in *ium* exeunt, ut *intercolumnium, interdigitium, interfeminium, interlunium, intermetium, intermundium, internodium, interordinium, internundinium, interturrium, interusurium* vel ipsa a neutris derivata ita determinantur ut *intersignium, intertignium*. Hinc probabilius fit, a *scapulae*, ut a *nundinae internundinium*, veteres formasse *interscapulium*, quod Not. Tiron. p. 128. probant. Miror igitur cur non *interscapulium* in codd. legatur sed potius *interscapilium*, quod soni rationem hic praevaluisse verisimile non est: *interscapulum* autem propter analogiam ferri nequit. Hinc unicam huius vocis formationem habeo *interscapulium*, quae facilius in *interscapulum* et *interscapilium* iam antiquitus corrumpi potuit; *interscapulum* habent Gloss. Philox. p. 133. et Cyrill. p. 539., quo utroque loco aliter se invenisse testatur Munker. ad Hygin. III. 1. priore *inter scapulam* altero *interscapilium* legens. Hygini autem codd. non ita multum fidei tribuendum est, quum si semel corrupta erat lectio, in sqq., idem vitium a librariis repetitum esse non difficile intellectu sit. Hinc igitur et in glossis et in Hygin. et quotquot aliis hoc vocabulum invenitur libris emendandum esse censeo *interscapulium*.]

quod erat aucto gibbere. [*Aucto* vocis significationem qui ignorabant interpretes, locum emendare studebant, ut praeter alios in adnot. critica enumeratos Brant.: *quod auxerat gibbere*, ut *auxerat* esset pro *auctus erat*, Florid.: *quod erat auctum*. *Auctus* vero idem est, quod *altus* et *amplus*; cf. Salm. ad Trebell. Poll. c. 18. T. II. p. 242. *atque in auctissima basi poni*.]

pallium humi posuisset. [Nudius et inverecundius incedebant Cynici, et paene nudum ante oculos puellae stetisse Cratetem leviore interula tantum indutum, putandum est, cf. Intt. ad Iuvenal. XIII. 122. De dictione *humi ponere*, cf. Ded. in Gloss. ad Dict. Cret. III. 8. p. 320.]

viderat. [Mirum est, quod Oud. tam subtilis latinae linguae cognitor indicativum tolerari non posse pronuntiavit, quum ille in oratione obliqua praeceteris apud historiarum auctores satis frequens sit: cf. Tac. Ann. II. 26. *posse et Cheruscos quando Romanae ultioni consultum est internis discordiis relinqui*: III. 69. *non quidem sibi ignara. quae de Silano vulgabantur*; IV. 19. *cunctaque quae acciderant aut metuebantur fraude ducum evenire*. Liv. III. 2. §. 3. *bellum afferre eadem dextra armata quam pacatam illis dederat*; XXXVI. 39. §. 10. al. Walch. Emend. Liv. p. 191. Herm. ad Viger. p. 900.]

proinde sedulo consuleret... caperet. [Elliptice haec enuntiatio prolata est, unde factum, ut seqq. tam corrupta in

rela eam caperet; enimvero Hipparche condicionem accipit. Iamdudum sibi provisum satis et satis consultum respondit, neque ditiorem maritum neque formosiorem uspiam gentium posse invenire: proinde duceret quo liberet. Ducit cynicus in porticum: ibidem in loco celebri coram, luce | clarissima accubuit, 49

querela eam caperet F. 3. edd. ante Colv. Elm. Scriver. *querela eam* cod. Colv. *ne praeter querelam caussam caperet* φ. *querelam eam caperet* p. et F. 1. teste Oud. qui in altero *querelae eam cap.* enotat. Elm. in F. legi *querelam caperet* asseverat. In collat. Lind. hoc adscriptum est, quum ed. Scal. habeat: *post querelae causam caperet* „ *querelam eam caperet* 2. Alterius codicis lectionem unde Oud. exhauserit, non capio. In cett. *querelae causam caperet.* *in partem* pro *Hipparche* Ms. Colv. *imparse* F. 2. *respondet* V. D. in marg. ed. meae Vic., qui idem *invenire* emendavit. *uspiam gentium* non leguntur in Coll. Voss. L. *duxit* φ. Salm. Becich. Ep. 98. Stewech. *dux* L. p. et edd. priores. *ducit* Wower. seqq. nec emendatum est in coll. F. 3., unde hunc codicem idem legere probabile est, praesertim quum Lind. e cod. F. 1. nihil correxerit. *ibique* φ. *loco celebri incoram* emendavit Stewech.

codd. et edd. appareant. Coniunctivus enim non habet, unde pendeat et cogitatione addendum est *exhortatus est* vel tale quid. Pari ratione Tac. Hist. V. 16. *Cerialis veterem Romani nominis gloriam, antiquas recentesque victorias (sc. praedicabat) ut perfidum ignavum hostem in aeternum exscinderent (sc. exhortatus est).* De hac verborum *dicendi* et *sentiendi* ellipsi cf. Spald. ad Quint. X. 12. 38. Bernhardy Synt. p. 133. cf. infra p. 64.... *reliquum ... perlecturum. Querela* proprie de animi offensa coniugiali amori interveniente dicitur; cf. Forcell. Lex. s. v. Ita saepius in vett. monumentis: *cum qua vixit sine querela.*]

enimvero. [De adversativa huius particulae vi prius dictum est ad Met. p. 243. ed. meae. Certe Apuleium hanc particulae vim sibi vindicasse non negandum est cum Handio.]

condicionem. [*Condicio* proprie dicitur de nuptiarum pactis. cf. Intt. ad Arnob. IV. 20. *atque in coniugalia foedera condicionibus veniunt ante quaesitis.* Cort. ad Plin. Epist. I. X. p. 42. ed. Longol. Casaub. ad Capitol. Anton. c. 19. T. I. p. 362. Intt. ad Plaut. Aulul. III. 5. 2. Mil. IV. 1. 6. Trin. I. 2. 122. II. 4. 54. 87. 100. III. 3. 18. Stich. I. 5. 52. 61. Fest. v. *conventae* p. 47. Lindem. *conventae condicio dicebatur, quum primus sermo de nuptiis et earum condicione habebatur.*]

accipit ... invenire. [Consimilem rem narrat Suet. Galb. c. 3. de Galbae imperatoris patre: *Pater consulatu functus quamquam brevi corpore atque etiam gibber modicaeque in dicendo facultatis caussas industrie actitavit. Uxores habuit... Liviam Ocellinam ditem admodum et pulcram, a qua tamen nobilitatis caussa appetitus ultro existimatur et aliquanto enixius, postquam subinde instanti vitium corporis secreto posita veste detexit, ne quasi ignaram fallere videretur.*]

in loco celebri. [Saepius istud libidinis monstrum usu venisse at ebriis docet Senec. Epist. 83. §. 19. cf. Plato de Rep. III. c. 4. p. 390. B. sq. ἢ *Δία καθευδόντων τῶν ἄλλων θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων ὡς μόνος ἐγρηγορὼς ἃ ἐβουλεύσατο τούτων πάντων ῥᾳδίως ἐπιλανθανόμενον διὰ τὴν τῶν ἀφροδισίων ἐπιθυμίαν καὶ οὕτως ἐκπλαγέντα ἰδόντα τὴν Ἥραν ὥστε μηδ' εἰς τὸ δωμάτιον ἐθέλειν ἐλθεῖν ἀλλ' αὐτοῦ βουλομένου χαμαὶ ξυγγίγνεσθαι*, quos locos debeo Heinrich. ad Iuvenal. Sat. I. 63. De hoc more Cynicorum sordido cf. Lactant. de Institt. III. 13. §. 20. p. 347. Buenem. Tatian. contra Graec. fol. 348. Isid. Origg. VIII. 6. 14. *Cynici ab immunditia impudentiae nuncupati. Contra humanam enim verecundiam in propatulo coire cum coniugibus eis mos erat, censentes licitum honestumque esse cum uxoribus concumbere...* cf. ad Clem. Alexand. Strom. IV. p. 619. ed. Oxon. Iacobs. ad Anth. Pal. p. 319. Optime de Cynicorum obscoenitatibus agit August. de Civ. Dei XIV. 20.]

coramque virginem imminuisset paratam pari constantia, ni Zeno procinctu palliastri circumstantis coronae obtutu *magistrum* in secreto defendisset.

N U M. XV.

Samos Icario in mari modica insula est; exadversum Miletos: ad occidentem eius sita nec ab ea multo pelagi dispescitur. Utrumvis clementer | navi-

cum imminuisset cod. Colv. *inivisset* Pyrrh. qui in codd. id legi fraudulenter dixit. Vulcan. quoque suae ed. margini adlevit *inivisset*. *pari* exulat a Iunt. 1. 2. Ald. Bas. *proiectu* reponit Fulvius, cui Sclopp. assentitur. Propius accederet *protentu*. *a* ante *circumstantis* non est in F. 3. ceterisque ut videtur codd. et edd. ante Elm. qui addidit scilicet e cod. F. 1. e quo a Lind. enotatum est. Elm pro suo more id siluit. *recondisset* antiquam lectionem esse ait Becich. *magistri* F. 3. Ms. Colv. unde Brant.: *magistri in secreta defend.* Alius vir doct. *magistri secretum*, dein Burm. coniecit *ut in secr.* In Pith. est *magistri et secr. offend.* In cett. *magistrum*.

Icaria p. *exadverso* Ms. Colv. *exadversum Mileto* Florid. Oud. cum Sclopp. In cett. *exadversum Miletos*. *despicitur* F. 1. *dispescitur* Colv. et seqq. correxerunt. In cett. *dispicitur*, uti Lips. Groslot. Colv. et Tit. Controv. VI. 9. *verumvis* cod. Colv. *utrimvis* Salm. Mavult V. D. Miscell. Obs. Vol. V. T. 3. p. 114. *utramvis* vel *utrimvis* quod probat Oud.; at Bosscha in textum non recepit. *Utrumvis* vero est utrum versum sive Mileto Samum sive Samo Miletum.

imminuisset. [i. e. constuprasset, de qua vocis significatione cf. Intt. ad Plaut. Cistell. I. 1. 89. Curcul. I. 1. 51. Taubm. p. 311. Burm. ad Anthol. T. II. p. 505. Buenem. ad Lact. de Mort. Pers. c. 38. §. 4. p. 1461. Intt. ad Arnob. IV. 16. T. II. p. 49. Orell.]

circumstantis. [*A* praepositio quam Edd. post Colv. addunt, mihi non probatur; offenderunt in eius omissione et librarii et edd. Propter codd. in seqq. aberrationem emendare maluerim: *ni Zeno .... circumstanti coronae obtutum magistri in secreto defendisset*, primum quod mihi exemplum in promtu non est, ubi *defendere* omissa *a* praepositione invenitur, deinde quod *magistri* lectio ab optimis codd. confirmatur, quamquam loco etiam ita succurrere possis, ut pro *magistri in secreto* scribas: *magistrum secreto*. At vero probabile non est, quae in codd. virgula significatur *um* syllaba, eam a librariis in praepositionem *in* commutatam fuisse, praesertim quum *in secreto* multo rarius sit quam *secreto*. De constructione *defendere alicui aliquid* cf. Heins. ad Ovid. Her. V. 16. Dr. ad Sil. V. 490. Intt. ad Virg. Ecl. VII. 47. Quam facile mea sit coniectura, cuique persuadebitur; nam, vix dici potest, quoties in Mss. compareat, prioris vocabuli postremam litteram alteri vocabulo adhaerere vel propter eandem sequentem litteram omitti.]

NUM. XV. *Samos*. Errant vehementer Tortellius et Pyrrhus, cum hunc locum capiunt de Samothracia in Aegaeo mari, quae sane nunquam *Iunonia Samos* dicta nec vicina est Mileto, nec Polycrati tyranno subiecta fuit, uti nec Pythagorae patria. Est Samos *Ionica* s. prima πρώτη Ἰώνων. Quae praeterea hic de Ionica Samo dicuntur, memorantur etiam a Strabone XIV. p. 944. ed. Amstel. et Plin. H. N. V. 37.

exadversum Miletos. Qui ita in codd. legi videbant Intt., ii gravem errorem commisisse Apuleium sibi persuadebant, quum quae sequuntur *ad occidentem* cett. non ad Samum sed ad Miletum referri opinarentur. Hinc Contaren. V. L. I. c. 1. emendavit *ad orientem*, Groslot. vero, Sciopp. et Pric. ut locum quam integrum relinquerent, maluerunt *Mileto*. Hanc vero lectionem non omnino probare Oud. videtur, etsi a Bosscha recepta est, quia *exadversum* plerumque vel absolute ut apud Plin. VI. 6. vel cum accusativo construatur, cf. Salm. ad Solin. p. 827. Quid vero pro eo substituendum sit ipse non addit. *Exadverso* scribendum videtur Burm. ad Suet. Tiber. c. 33; sed *exadversum* tuetur Oud. ad Suet. Caes. c. 39. [Ego retinui *exad-*

gantem dies alter in portu sistit. Ager frumento piger, aratro irritus, fecundior oliveto, nec vinitori nec oleri scalpitur. Ruratio omnis in sarculo et surculo, quorum proventu magis fructuosa insula est quam frugifera. Ceterum et incolis frequens et hospitibus celebrata. Oppidum habet nequaquam pro gloria, sed quod fuisse amplum semiruta moenium multifariam indicant. Enimvero fanum Iunonis antiquitus famigeratum: id fanum secundo littore, si recte
|recordor viam, viginti haud amplius stadia oppido abest. Ibi donarium deae 51
perquam opulentum; plurima auri et argenti ratio in lancibus, speculis, poculis

navigante diem p. *alter dies* edd. vett. *in portus* F. 3. *ager* non est in p. *aratur* L. *viridus* p. *foecundiore* Bas. 1. *oleri* F. 1. 3. L. p. Ms. Colv. edd. vett. *olitori* F. 1. teste Elm. *olivitori* Colv. et seqq. praeter Oud., qui *olitori* restituendum esse putat, quod primum Beciehemi inventum est et comparet in edd. Bas. 1. *sculpitur* L. p. edd. vett. usque ad Colv. praeter Iunt. 2. *omnes* Ms. Colv. p. *et in surculo* L. *magni* cod. Colv. *fuisset* edd. vett. usque ad Colv. *semirupta* omissa voce *moenium* cod. Colv. *semituta* Vic. *multifaria* p. *indicatur* Coll. Voss. *et fanum* p. *secundo littore* F. 1. 3. L. φ. edd. ante Colv. Scriv. Oud. In cett. *secundum littora*. *stadiis* F. 1. L. Elm. seqq. In cett. *stadia*. *ab oppido* F. 1. Elm. Oud. In cett. *ab* non est. *praequam* F. 3. et F. 1. teste Elm.; at Lindenbrog. hanc varietatem non enotavit. *auri est et argenti* cod. Colv.

versum Miletos i. e. *exadversum est Miletos.* interpungens maiore signo post *est* et *Miletos sita* non ad Miletum sed ad Samum referens, etsi paulo durius dictum videatur. Si quid mutandum, quod tamen dubito, malo *Mileton,* quia graecorum verborum terminationes graece fere semper Apuleius profert cf. p. 56. *Zoroastren, Pythagoran* et p. 36. *Hippian.* De *exadversum* cf. Hand. Tursell. T. II. p. 663. Voss. Aristarch. T. III. p. 999. Apol. p. 425. Ita Fronto absolute dixit in Epist. ad Anton. Imper. I. 3. p. 151. ed. Rom. *tamen vidi te non exadversum modo sed locupletius.*]

nec vinitori nec oleri scalpitur. Mirum si ita dedit Apuleius. Probabile videtur, pro *vinitori* aliud quid Apuleium scripsisse, neque vero pro *oleri,* quod quoquomodo vertatur tolli nequit. Oud. emendat *nec vineto nec oleri* i. e. ad vineta et olera. Colvii coniecturam *olivitori* falsam esse probat praegressum *olivetum.* [Ego in re tam difficili corrigere quicquam non audeo. *Scalpitur* defendit Fea ad Hor. Od. I. 1. 11. De insulae qualitate cf. Strabo l. c.]

fanum Iunonis. [Virg. Aen. I. 15. 16. ad Met. p. 405. ed. meae.]

secundo littore. Haec est constans codd. et edd. lectio, quam e Colvii sive potius Lipsii coniectura alii commuarunt in *secundum littora* sive iuxta littus ac mare. Verum idem notat vulgata scriptura, ut bene vidit Brant. et recte veterem lectionem revocavit Scriver. Docuit id clare Wass. ad Sall. Iug. c. 19., ubi *secundo mari* est *versus secundum mare* euntibus, quicquid obloquitur Cortius. Caes. B. G. VII. 58. de itinere terrestri: *Exercitum transduxit et secundo flumine ad Lutetiam iter facere coepit.* Sic ergo hic *secundo littore* i. e. versus littus euntibus.

si recte recordor viam, viginti haud amplius stadia. [Ut ita interpungerem, mihi suasit loci difficultas, quod duplex accusativus mihi quidem se probare nequit, quamvis *viam* potius ad sequens quam ad prius enuntiatum retulerim, quocum per sententiam arctissime coniunctum est. Hinc puto legendum *stadium* ex compendio *stadi;* corruptum, quod virgula neglecta propter sequens *oppido* facilius in *stadia* abire potuit. Genitivi forma *stadium* pro *stadiorum* satis trita est.]

perquam. [Lectionem *praequam* ab optimo cod. F. 3. commendatam in textum recipere non ausus sum, diu quamquam cunctatus, quid de hac particula statuendum esset, quae ut suo loco reponeretur suadere videbatur locus Gell. XVI. 1. §. 3. *quae* (oratio) *etsi laxioribus paulo longioribusque verbis com-*

et cuiuscemodi utensilibus. Magna etiam vis aeris vario effigiatu, veterrimo et spectabili opere. *Vel inde*ante aram Bathylli statua a Polycrate tyranno dicata, qua nihil videor effectius cognovisse: quidam Pythagorae eam falso existimant. Adulescens est visenda pulcritudine, crinibus fronte parili separatu
[351] per malas *remulsis*, pone autem coma prolixior interlucentem cervicem scapu-
52 larum finibus obumbrat. Cervix suci plena, malae uberes, genae teretes, at | me-

cuiuscemodi F. 1. 3. Salm. cf. Met. p. 700. *huiuscemodi* Florid. In cett. *eiuscemodi*. *exspectabili* p. *vel inde* Mss. et Berich. cum Edd. Iunt. 2. Colv. sqq. Hoc Floridus interpretatur: *documento sit, vel unum signum Bathylli*. In aliis edd. erat *vel tamen* unde Groslot. coniecit *vel tantum*. Scriver. edidit *vel vide statuam . . . dicatam*, ut coniecerat quoque Goesius, qui tamen retinuit *statua*. Bosscha emendat *veluti ante aram*. [Ego malim *denique ante* i. e. ut exemplo utar cf. ad Met. p. 22. ed. meae. Forsitan etiam *vel* retineri potest. *Denique*, *deinde* et *inde* inter se confunduntur cf. Schwarz. ad Plin. Paneg. 45. 1. Dr. ad Liv. XL. 22. 13.] *a* non est in Coll. Voss. *video efficacius* Ms. Colv. *adulescens* F. 3. Vulc. Scal. seqq. In cett. *adolescens*. *a fronte* maluit Oud. sed Bosscha in textum non admisit. *separata* edd. ante Colv. *revulsus* edd. ante Colv. *remulsis* Oud. Recte; nam *revulsis* quod in cett. est neutiquam ferri potest. De utriusque vocis confusione cf. Buenem. ad Lact. Institt. III. 10. §. 2. p. 318. *pone aurem* Scriver. Sed nulla mutatione opus est. Primo descripsit *antias* ad malas et per aures dependentes, iam pergit depingere crines a capite promissos pone cervices sive *aversos*, quos *retropendulos* dicit Met. V. p. 161. *suci* F. 1. 3. p. Vic. In cett. *succi teretes sat medio mento* F. 3. *at medio mento* Mang. cod. β. L. Lindenbrog. e codd. Flor. haec profert: „2 *Ms. ut medio Ms. Longb.* 2.“ *ac modico mento* edd. praeter Bossch. ubi extat: *ac medio mento*.

prehensa est, praequam illud Graecum quod diximus. ubi adverbiorum *praeceteris*, *inprimis* significationem habet. Attamen qui accuratius hunc locum perspexerit, plane aliam nostri esse rationem inveniet. Quum enim in ceteris ubique exemplis *praequam* aut cum verbo iungatur aut sequatur enuntiatio arctissime cum *praequam* coniungenda, ut semper apud Plautum Amphit. II. 2. 2. Aul. III. 5. 33. Mostell. IV. 3. 43. V. 2. 25. Fronto de Bell. Parth. p. 202. *praequam nostri exercitus sub iugum missi sunt*, et apud Gellium cogitatione addendum ex praegressis sit, quod ad *praequam* pertinet, Apuleii loco neutrum conspicitur. Vix vero probabile est, *praequam* ut *perquam* adiectivis unquam adpositum esse, ut vim eorum augeat; quo accedit quod aliis quoque locis item particula corrupta est; ut Met. II. p. 103. *tuccetum perquam sapidissimum*, quod cod. Fux. mutavit in *praequam*, Apol. p. 534. *perquam impudenti* nulla est scripturae diversitas. Hinc *praequam* hoc loco pro librariorum errore potius quam pro vera lectione habeo.]

effectius. Frustra emendarunt alii *exactius* et *effigiatius*; est enim elaboratius, perfectius hic potissimum de statua, quae ab artificibus passim *effici* dicitur, cum elaboratur; cf. ad Met. II. p. 92. Florid. No. 16. *Affectatius* citat Britannicus ad Iuvenal. XIII. 118. ad quem locum cf. Intt. de *Bathyllo* et Athen. XII. 9. p. 535. cf. supra ad p. 38.

suci plena. De scriptura *sucus* cf. Met. p. 119. ed. meae. Bosscha citat: Terent. Eun. II. 3. 27. *corpus solidum et suci plenum*; Apol. p. 534. *vide quam facies eius decora et suci palaestrici plena sit*; Arnob. V. 22. *quam verveceus Iupiter bene validam, floridam et suci esse conspiceret plenioris*. [cf. Add. ad p. 506. Anthol. Lat. T. II. p. 699.]

malae uberes. Floridus buccosas et nimis protuberantes malas intelligens *impuberes* legendum esse proponit. Sed sunt istae suculentae, *plenae* nec macidae et lapsae, de quibus vide ad Met. X. p. 681. *Sic equitem uberrimum et habilissimum* habemus apud Gell. IV. 20. §. 11. Has malas Anacreon vocat Od. XXVIII. 10. ὅλην παρειάν.

dio mento *lacunatura* cique prorsus citharoedicus status, deam conspiciens, canenti similis, tunicam picturis variegatam deorsus ad pedes deiectus ipsos, graecanico cingulo, chlamyde velat utrumque brachium adusque articulos pal-

iacullatur F. 3. *lacullatur* p. *laculatur* β. *ioculatur* Mang. V. D. in marg. ed. Vic. *iaculatur* L. Bas. Scriver. *laculatur* edd. vett. usque ad Colv., quod etiam in F. 2. extare perperam profert Oud. Nam lectio *laculatur* quam in marg. adscriptum est in aliis esse, non ad F. cod. pertinet, sed ad edd. vett., neque haec notula a Lindenbrog. profecta est, sed ab alia manu. Wow. emendavit *ac medio mento acutulae* vel *acutulae;* Mangan. *ac medio mento laculatur.* Gronov. in Misc. Obs. Vol. V. T. 3. p. 114. *ac medium mentum loculatum.* Contaren. *ac modice mentum bucculae* vel *laculatum.* Interpolate magis Floridus edidit *ac modica mento lacuna:* nam ut verum sit cavitatem in medio virorum mento, si modica sit, gratiam iis et venustatem afferre, et sine dubio id hoc loco voluerit auctor, nimis haec scriptura abit a Mss. Turpius locum interpolavit Vulc. cum seqq., pro *laculatur* supposito *facies* Oud. unice amplectitur Pulean. coniecturam *ac medio mento lacunatur* vel *ac modice medio mento lacunatur;* Bosscha recepit *ac medio mento lacuna.* Lennep. corrigit: *ac medio mento lacuna truncique* vel *trunci quoque prorsus* i. e. corporis praeter caput. *cytharoedicus* V. L. in marg. ed. Vicent. *canentis simul* p. cod. Colv. *variegatum* p. *clamyde* F. 3. *chlamyde* F. 1. p. Coll. L. edd. ante Colv. praeter Iunt. 2. In cett. *chlamyda.*

lacunatura. [Hanc ex corruptae lectionis varietate erui emendationem quae, quantum mihi videtur, Mss. vestigiis quam proxime accedit. Per *lacunam* enim intelligo cavum illud quod in mento quorundam hominum cernitur, quod si modicum est gratiam reddit et venustatem ori. Oud. lectionem *lacunatur* his verbis defendit: „*lacuna* vocatur omnis cavitas vel sectio seu fissio in quacunque re. Hinc *lacunae imaginum* Solin. p. 138; *oculorum lacunae* Plin. apud Salm. Exerc. p. 290; de sulco aratri Varro R. R. I. c. 29; de vulneribus Auson. IV. 32.; de ore aperto Ovid. Art. Am. III. 283. Graece βόθρος dicitur. Vias incisas fossis et rivulis Apuleius saepe *lacunosas* vocat, cf. Met. I. p. 33. Plura de *lacunis* vide apud Gron. ad Gell. I. 3. *Lacunatur* impersonaliter est pro: *est lacuna*, apparet lacuna in medio mento. Ovid. Met. VIII. 563. Plin. H. N. XV. 10. *Laculatur* tamen defendi posset a *lacus* ut a *pullus pullulari* a *tubus tubulari*,“ et reciperem hanc lectionem, si impersonalis huius verbi significatio nimis durior ac plane contraria analogiae videretur esse. Tum verbum finitum, praegressis substantivis, offensioni est, quia turbat enuntiati concinnitatem, quae nisi vetaret, emendarem *luculatus*, ut in seqq. *deiectus*. Forsitan etiam *lacunula* vel *lacellula* corrigere non alienum est ex analogia voc. *cista cistula*, *cistellula* vel *cavernula;* et ita multis modis tentari potest locus, in quo restituendum esse vocabulum apparet longe rarissimum vel semel ab Apuleio usurpatum. *Lacunatura*, quod ego lego, ex analogia verborum *pressura*, *fissura*, *rasura*, *fultura* formatum est a verbo *lacuno*. *Aggressura* eodem modo Apuleius fere solus usurpavit. Ita Tertullian. solus dixit *paratura* pro *apparatu*; cf. de Pall. 3. Spect. 4. Cor. Mil. 1. Virg. Vel. 12. *At* ex optimis codd. retinui non improbante Oud.]

citharoedicus status. [De eo compara Buleng. de theatr. L. I. c. 55. in Graev. Thes. T. IX. p. 966. qui hunc locum excitat legens *modico mento iaculatur* et eund. II. 40. ibid. p. 1053.]

tunicam. [cf. Stat. Theb. VI. 365. *Differt avidas audire sorores, Dumque chelyn lauro textumque illustre coronae Subligat et picto distinguit pectora limbo*; Varro de R. R. III. 13. *stolam* appellat.]

chlamyde. [*Chlamyda* emendationem librariorum esse puto, qui ablativum *chlamyde* sine sensu dictum esse opinabantur, in quem errorem etiam Oud. incidit. *Chlamyde* vero aptum est a voc. *velat*, ad quod ex praegressis *adulescens* cogitatione addendum est, uti ad *deiectus*, quod neutiquam ad *status* referendum est. Forsitan tamen rectius scribas *chlamyde velatus*, ut enuntiati concinnitas restituatur. Facile compendium *velat'* i. e. *velatus* in *velat* abire potuit.]

53 marum: | cetera decoris in striis dependent. Cithara balteo caelato apta strictim sustinetur: manus eius tenera, procerula laeva distantibus digitis nervos

cetam ed. pr. *Coetam* Vicent. pro *cetera*. *histris* F. 1. *histrii* cod. Colv. qui emendat *decoris striis*. *histriis* L. vetus cod. Wow. qui corrigit *decoris in striis*. *decoris histrici* Lipsii coniecturam receperunt Colv. et seqq. et mirum est, e F. 3. in mea collat. nihil enotari, ut cod. ille *histrici* legere videri possit. *decoris instrumentis* edd. ante Colv. *decoris in striis* p. *strictim* Mss. et Vulc. cum seqq. In cett. *structim*. *stricti sustinent* p. *tenera procerula* F. 3. p. φ. Coll. L. *tenerae* L. *procerulae* Bas. 2. Colv. Vulc. Scal. Wow. Scriv. et Lindenbrog. nihil e suis codd. correxit. *tenera procerule* edd. ante Bas. *tenerae procerula laeva* Elm. Florid.

decoris in striis. Quum errore, opinor, librarii varia, quam esse in Florent. 3. mihi probatur, lectio non enotata sit, cod. Pith. in textu constituendo secutus sum, qui cum Florent. 3. fere semper in gravissimis locis consentiat atque hic quoque optimam scripturam praebeat. Oud. lectionem *histrici* refutat; et *in striis* probat hisce verbis: „Vellem nobis explicasset, quae *cetera decoris histrici sint* quae dependent. Colvius ait esse instrumenta musica ad decorem histrionum pertinentia. Atqui subdit auctor citharam balteo nexam strictim sustineri et pectinem *per* adolescentis dextram citharae admoveri ac laeva nervos citharae tangi. Hinc ex codd. auctoritate nullum mihi dubium est, quin legi debeat cum Wower. *decoris in striis*, ut diserte est in Pith. vel simpliciter *decoris striis* cum Pricaeo. Sic *striam* vel *in striam* potius abiit quoque in *histriam* apud Non. e Varr. de R. R. I. c. 29., ubi cf. Gesner. Monui iam ad Suet. Aug. 70., ubi vide. Intelligit autem vestium scilicet tunicae et chlamydis *cetera dependere decoris plicis* s. sulcatis rugis, quales in columnis Ionicis et statuis arte elaboratis visuntur creberrime in monumentis. Talis inprimis Ceres *striata stola* adparet in praetorio Heemstediano. Loquitur hoc loco de palla citharoedica, qualis Apollini et Arioni apud Ovid. Fast. II. 107. Hygin. Astron. II. 17. De voce *striis* vide Vitruv. III. c. ult. et IV. c. 1. Comment. ad Met. X. p. 683. *Histrici* lectio alioquin firmari posset, quia sic *striculus* pro *hystriculus*, *strio* pro *histrio*, *storia* pro *historia*, *spania* pro *hispania* scribitur: cf. Salm. ad Tertull. Pall. p. 133. Spart. Hadr. c. 27. Capit. Vit. Ant. c. 1. Munk. ad Fulg. Mythol. III. 7. Córp. Epist. T. V. p. 417. D. *histricis* adi Beroald. Thes. Crit. T. I. p. 263.

apta i. e. vincta, connexa ad balteum caelaturis insignem; cf. Apol. p. 568. *verbis pinnis apta*; de Dogm. Plat. II. p. 228. *ut ex se apta sit*; de Mundo p. 361. *aptam et revinctam*; Cic. de Off. I. 4. *in vita omnia apta sint inter se*. [cf. Beier. ad Cic. de Off. I. 18. §. 61. T. I. p. 140. et Intt. ad Cic. de Nat. Deor. I. 4. ad Tuscul. V. 21. Et ita apud Fronton. de Fer. Als. p. 213. ed Rom. ubi legendum est: *Post id Iuppiter alas non ut Mercurio talares sed ut Amori humeros exaptas* (cod. *umeros exaptos* vel *umeris exaptans*) *Somno adnexuit*.]

strictim. cf. Met. XI. p. 772. *cinctum pectoralem adusque vestigia strictim iniecti*; Gell. XV. c. 3. *fasciis ventrem strictissime circumligare*.

manus eius tenera, procerula laeva. [Singularem cum optimis codd. retinui, cui Oud. pluralem cum aliis perperam praeposuit, aut ut *tenera*, *procerula* item ad *dextera* cogitatione addenda sint et signo interpunctionis minore ante *dextra* posito singulae enuntiati partes in unum copulentur. aut ut voc. *manus* ut inter nostrates, in singulari numero pro utraque dictum sit, et *laeva* et *dextera* in seqq. per se intelligantur. Certe non videndum est, quomodo pluralem longe faciliorem librarii in singularem commutare potuerint.] Ceterum hinc videmus, veteres cithara quoque lusisse simul digitis et plectro adeoque utraque manu, ut apud Virg. Aen. VI. 647. *Iamque chelyn digitis iam pectine pulsat eburno*. Plerumque citharam tenebant manu sinistra, plectrum dextra ut in geminorum figura in Arateis et Hygin. (p. 523. Stav.),

molitur, dextra psallentis gestu *quassabulum* citharae admovet, ceu parata percutere, cum vox in | cantico interquievit, quod interim canticum videtur ore tereti 54
semihiantibus in conatu labellis eliquare. Verum haec quidem statua est cuiuspiam puberum, qui Polycrati tyranno dilectus, *Anacreontem Teium* amicitiae gratia cantillat; | ceterum multum abest Pythagorae philosophi statuam 55

dextra F. 3. edd. vett. In cett. *dextera.* *suo sabulum* F. 2. 3. p. L. edd. vett. unde *suum sabulum* vel *pulsabulum* emendavit Lips. Scriptura *suosabulum* ex memoriae vitio deceptus Scal. in Varr. Coniect. p. 121. putabat se aliquando legisse apud Apuleium *sabulum* de instrumento musico, quod plectro pinseretur, cum hic debeat intelligi ipsum plectrum. Colvii coniectura *suscitabulum* placuit Vinc. Contar. V. L. I. 26. et Goesio eamque recepere Vulcan. et Scal. sed qui male addiderunt *suo*, quod hic nihil est. *Suscitabulum* proxime accedens ad scripturam *suosabulum* etiam Oud. apprime placet, qui tamen mavult *pulsabulum*, quia ita e manu sec. legatur in Mss. Florentt. et a Iunt. 2. iam ita edatur e correctione scilicet Becichemi, antequam ita coniecerat Lipsius, quem secuti sunt Wow. et Scriver., qui recte non agnoscunt pronomen *suo*, quod ab Elm. sine indicio retentum est. De Florent. errat Oud., nam quod adscripsit Lind. *corr. pulsabulum* non a librarii manu est secunda sed ab ipso Lind. profectum. *pulsabulum* etiam Salm. voluit. *interquietum* p. *interquievit quod* F. 1. 3. L. Iunt. In cett. abest *quod*, etiam post *percutere* plene distinguentibus. *interquiererit* Florid. *semimatibus* p. *semihantibus* Vicent. cf. ad Met. V. p. 534. *quis est* in F. Scal. Wow. et Florid. contra Apuleii mentem esse adnotat Oud. Sed in edit. Scal. et F. haec lectio non comparet, in Wow. et Florid. est. *quis* F. 3. p. L. In cett. *qui.* *Anacreonte vel* F. 3. cod. Colv., qui emendat: *quem Polycrati tyranno dilectum Anacreon Teius.* *dilectus Anacreon Teius* Vulc. Scal. Wow. et hinc etiam ita esse in F. quia Lind. nihil enotaverit, sententia est Oud. Habet ita quoque Elm. sed in erratis monuit legendum esse *quem Polycrati tyranno dilectum, Anacreon.* *Anacrontem* p. L. edd. vett.; Iunt. 2. et Bas. 2. e coniectura Becichemi exhibent *qui ... dilectus Anacreonta Teium am. gr. cantillat.* Oud. probat vett. edd. scripturam etiam a Bosscha receptam. Vir doctus in marg. ed. Colv. in Bib. Reg. legit *quos P. t. dilectos Anacreon Teius.* Est sine dubio Salmas. qui eandem emendationem marg. ed. Vulc. in bibl. Guelf. asservatae adscripsit. *philosophista Pythagore tuam ēē* Ms. Colv. Cuper. Observ. II. 6. legit *non multum*, quia Pythagoras natu Samius pulcher et amator musicae fuerit; Vir doctus in Observ. Miscell. Vol. V. T. 3. p. 114. legit *non multum ... qui et natu.* Alius *is et natu;* Oud. *non multum abest .., etsi is.* Vir doctus ad marg. ed. Colv. in Bibl. Reg. *etsi* coniecit, uti Salmas. ad marg. ed. Vulc. quod recepit Bosscha. In cett. *et natu.*

vel solo plectro cantabant, vel etiam solis digitis manus laevae sine plectro, ut Musae in tabula Apoth. Homeri; cf. Scal. ad Manil. Sphaer. Barb. p. 376.

molitur. [De hac voce in carminibus propria cf. Heins. ad Ovid. Met. XIV. 341. Burm. ad XI. 154.]

quassabulum. [Hanc meam emendationem in textum recepi, quia codd. lectionem *suosabulum* accuratissime reddit; quae enim alii coniiciunt *pulsabulum* vel *suscitabulum*, ea nimis abeunt. *S.*, quod omnes firmant codd., ita bene possit explicari, ut pro *quassabulum* ex more scriptum fuerit *cuassabulum* vel *cuasabulum* postea in *suasabulum* et *suosabulum*, corruptum, cf. Vel. Long. p. 1219. Gruter. Inscr. p. 593. 5. *acuae* pro *aquae.* Ita *cassabundus* scribitur pro *quassabundus*, ut emendandae sunt Gloss. Placid. p. 447. et p. 450. Mai, ubi bis legitur *crassabundus.* De *C* et *S* litterarum confusione vide ad Met. p. 545. ed. meae. *Quassabulum* eadem ratione formatum est, ut *pulsabulum* et ἅπαξ λεγόμενον; amat ista Apuleius cum comicis v. c. *mendicabulum.* Ut igitur *rutabulum* instrumentum est ad ruendum, ita *quassabulum* instrumentum ad quassandum. Plura de his instrumentis dabit Buleng. de theatr. l. c. p. 1024. et p. 1030.]

quod interim. Sententia est: adolescentem videri canere *ore*, dextera dum interim parata videtur ad citharam pulsandam, simul ac vox cessaverit dicere *canticum*, *quod canticum interim* etc. cf. Petav. ad Themist. p. 565. [De voce *eliquare* de vatibus dicta cf. Buleng. l. c. p. 994. qui graecum ὑγρὸν μελῳδεῖν comparat.]

qui Polycrati tyr. dilectus Anacreontem Teium. gratia cantillat. Oud. haecce profert: „Primum dixerat Apuleius, Bathylli, Anacreontis amasii, statuam esse, si quidem ibi non e glossa

esse, *licet* natu Samius et pulcritudine apprime insignis et psallendi musicaeque omnis multo doctissimus ac ferme id aevi quo Polycrates Samum potiebatur. Sed haudquaquam philosophus tyranno dilectus est. Quippe eo commodum dominari orso profugit ex insula clanculo Pythagoras, patre Mnesarcho nuper
56 amisso: quem | comperio inter sellularios artifices gemmis faberrime sculpendis

natus edd. aliquot. *sanus* p. *at ferme* cod. Colv. *ad ferme* p. *Samno* Elm. vitiose. *Samon* Bosscha. *Samum* F. 3. p. Scriv. edd. ante Colv. In cett. *Samo*. *est* non comparet in p. *commode* p. *Vesarco* cod. Colv. *Phesarcho* Coll. Voss. *Vesarcho* p. *Nesarcho* ed. pr. *Nesarco* Vic. *Mnesarco* Iunt. 2. *Mesarco* Iunt. 1. Ald. *Masarco* V. L. in marg. Vic. meae. *comperior* edd. ante Colv. In cett. *comperio* cf. ad Met. II. p. 143. *selluarios* Vicent. *scalpendis* Ald. Iunt. 2. Scriver. cf. Met. IX. p. 605. et Burm. ad Suet. Galb. c. 10.

vox *Bathylli* intrusa est. Ab hac ergo opinione iam recedit, et pernegans Pythagorae statuam esse, concedit posse etiam esse statuam *cuiuspiam puberum*, quem Colv. et seqq. putant fuisse Smerdien, Polycratis amasium et hinc ab Anacreonte cantatum. In Smerdiae honorem carmina ab Anacreonte composita esse docent Ael. V. H. IX. 4. Max. Tyr. Diss. 10. Verum eo ille puer suspectus evasit Polycrati, adeo ut ille Anacreonti cupiens dolorem facere puero comas abraserit, ut praeter Aelianum testatur Athen. XII. p. 540., unde carmen in ipsum puerum ita comas abrasum fecit, uti ibidem Aelian. et Stob. Serm. 160. Hinc non videtur mihi istum puerum, qui etiam potius *impuber* quam *puber* dicendus foret, tanto honore affecisse Polycrates. Ad haec debuisset dici *cantillavit*. Praeterea cum haec sit statua *psallentis gestu*, necesse est, ut expresserit aliquem, qui ipse canere solitus fuerat, non in cuius honorem ut Bathylli vel Smerdiae alius carmen cecinit. Adeoque potius ipse esset Anacreon, nisi is *senex* fuisset. Adparet ergo emendationem Colvii falsissimam esse quaeque praeterea praebent codd. Nam clare patet ex argumento Apuleii, quod Pythagorae statua esse non possit, quia ille *philosophus tyranno dilectus non fuit*, vocem *dilectus* pertinere ad eum, cuius statua haec sit, non ad Anacreonta. Rectius ergo Iunt. 2. et Bas. 2. *qui ... dilectus Anacreonta Teium ... cantillat* hoc sensu: Esto ergo statua *cuiuspiam puberum* vel *poetarum*, qui dilectus a Polycrate tyranno, utpote Musarum et poetarum amantissimo, si historicis fides est, et praesertim quia ille Anacreonta suum carminibus celebrarat, hoc statuae honore a Polycrate insignitus est et quidem eo gestu, ut nunc quoque Anacreonta cantillare videatur. [Haec ratiocinatio Oud. quum mihi quoque se comprobaverit, recepi lectionem quae ex Mss. vestigiis omnium facillime eruitur: *Anacreontem Teium*, quaeque ex compendio *Anacreontē teiʒ* in *Anacreonte vel* et in *Anacreonteum*, omissa iterata syllaba *te*, ut saepius fit, corrupta est, quamquam *Anacreonteum* per se probabile est carmen Anacreontis vel ad instar Anacreontis confectum posse dici. *Quis* quod cod. F. 3. praebet forsitan corrigi possit in *quivis*, uti p. 77. codd. inter *quis* et *quivis* variant.]

licet natu Samius. [Ita hunc locum emendavi, qui ut codd. praebent intelligi nequit. *Etsi* coniectura quae ad sensum probatissima est, tamen per Mss. vestigia ferri nequit, quibus accurate respondere videatur *lʒ* i. e. *licet*, cuius compendii priore *l* littera omissa restitit *ʒ* i. e. *et*. De elliptica huius enuntiati constructione et ubi locum habeat cf. Hand. Tursell. T. III. p. 546.]

Samum. De *potiri* cum accusativo constructo Oud. comparat dict. ad Hirt. Bell. Afr. c. 87. Gell. XIII. 1. Heins. ad Ovid. Met. X. 627. XIII. 728. cf. ad Met. X. p. 797. ed. meae. [De tota historia cf. Intt. ad Ovid. Met. XV. 60 sqq. inprimis Bachium.]

Mnesarcho. cf. Intt. ad Laërt. VIII. 1. Iustin. XX. 6. Alias audit etiam *Vescates*, *Demarathus* et *Maramachus*.

laudem magis quam opem quaesisse. Sunt qui Pythagoran aiant eo temporis inter captivos Cambysae regis, Aegyptum cum adveheretur, doctorés habuisse Persarum magos ac praecipue Zoroastren, omnis divini arcanum antistitem, posteaque eum a quodam Gillo Crotoniensium principe reciperatum. Verum

opes (non *opus* ut e typothetarum vitio extat in Bossch. ed.) hic voluit Beroald., affirmans tamen in omnibus Mss. esse *opem*. cf. Miscell. Observ. Vol. V. T. 3. p. 114. Sed cf. Voss. Arist. T. I. p. 498. ibique Foertsch. Singularem Apuleius posuit, ut praegressae vocis *laudem* sono responderet. *Pythagora naiante o temporis* i. e. *Pythagoran aiant eo temporis* quod recepi F. 3. In cett. *Pythagoram. amant* p. *ductures* F. 3. *ductores* F. 1. Ms. Colv. p. Elm. Scriv. In cett. *doctores*. *Zoroastren* ed. pr. Vicent. Venet. et Bosscha recepit. *Zoroasten* F. 3. In cett. *Zoroastrem*. *arcanum* F. 1. 3. edd. ante Vulc. qui primus edidit *arcani*, et monuit ita e vet. libro legendum esse Wower. in Polym. Sed *divinum* est τὸ θεῖον omnis res divina, *arcanum* vero genitivus pro *arcanorum* quam contractionem Apuleius amat cf. ad Met. p. 200. 527. ed. meae. *reciperatum* F. 1. 3. Elm. seqq. In cett. *recuperatum*.

doctores. [Vix crediderim, *ductor* ut nonnulli putant, de magistro dici posse. qui alicuius disciplinae dux quasi et auctor est, nisi additus sit genitivus rei, ad quam ducit. Hinc cum Oud. praefero *doctores*, praesertim quum sequatur: *tot ille doctoribus eruditus*. Florent. 3. saepius *o* in *u* mutat, ut supra p. 41. habet *scrupusum* pro *scrupusum*. De confusione verbb. *ductor* et *doctor* cf. Bentl. ad Hor. Od. IV. 6. 25.]

Zoroastren. Floridus haecce adnotat: Zoroastres de quo hic sermo, fuerit aliquis ex Cambysis aulae magis. Pythagorae certe magister memoratur *Zaράτας* quidam apud Plutarch. in περὶ τῆς ἐν Τιμαίῳ ψυχογονίας, qui Ζαβράτος Malcho, Ναζάρατος apud Clem. Strom. I. dicitur; quemque nonnulli veterum Ezechielem prophetam fuisse putarunt. Ex Ζαράτῳ illo seu Ζαβράτῳ et Nazarato potuit fieri *Zoroastres*. [Vellem cautius fuisset Floridus in hoc nomine refutando. *Zoroastren* enim illustrem neque alium significasse Apuleium demonstrant verba: *omnis divini arcanum antistitem*, de quo viro testimonia collegit Elm. ad Arnob. I. 52. et Intt. ad h. l. qui demonstrant plures fuisse huius nominis viros. Horum antiquissimus isque magiae auctor fuit Oromazis filius cf. Plato Alcib. I. §. 37. Vales. ad Amm. Marcell. XXIII. 6. §. 32., Nini Assyriorum regis aequalis cf. ad Arnob. I. 5; ex aliorum opinione vero Guhstaspis regis tempore vixit. quem alii Darium Hystaspis filium, alii Cyaxarem esse putant. Rhodius in libro: *die heilige Sage des Zendvolks* demonstrare conatur assyricae potestatis temporibus eum inter Persas vixisse. Prior sententia, aequalem fuisse Nini, nititur in fide Hieronym. in Hos. c. 2. *primum omni Asiae regnasse Ninum, Beli filium omnes et graecae et barbarae narrant historiae... hic adversus Zoroastrum magum regem Bactrianorum, forti certamine dimicavit.* At Diodor. II. 6. eum nominat *Oxyartem*. Itidem incerti sunt ceteri scriptores in tempore quo ille vixerit constituendo, ita tamen ut intra seculum sextum et quintum ante Christum eum floruisse appareat. Apuleius hic favet sententiae eorum, qui Guhstaspin Darium Hystaspis esse volunt, quum Cambysen hic in regno exceperit. Fortasse ipsum *Zoroastren* memoriae lapsu vel errore aperto Apuleius nominavit. Hinc tamen mutandum esse illud nomen nego. Pythagoram in Aegypto fuisse plurimi tradunt; cf. Iamblich. in vit. Pythag. p. 9. Plutarch. de Iside p. 354. Porphyr. vit. Pythag. p. 10. Clem. Alex. Strom. I. 302. Diod. Sicul. I. 96.]

Gillo. Themist. Orat. IV. αὐτὸς δὲ γὰρ ὁ Μνησάρχου τόσονδε ἄρα ἀπέλαυσε τῆς πολυμνήτου σοφίας ὥστε μετανάστης ἀεὶ διέβω διὰ τοὺς βασκαίνοντας καὶ κολούοντας ἐκ Σάμου μὲν εἰς Κρότωνα διὰ Πολυκράτην ἐκ Κρότωνος δὲ εἰς Λοκροὺς διὰ Γύλωνα, cf. Menag. ad Diog. Laert. II. 46. et VIII. 49.

reciperatum. [Ita ex optimis codd. scripsi, ut infra p. 68. *reciperari*, quod e cod. recipiendum est apud Arnob. VII. 47. pro *recuperata*: *reciperata*, de qua utraque scriptura ex auctoritate codd. diiudicandum est.]

enimvero celebrior fama obtinet, sponte eum petisse Aegyptias disciplinas atque ibi a sacerdotibus cerimoniarum incredundas potentias, numerorum admirandas vices, geometriae solertissimas formulas: nec his artibus animi expletum mox Chaldaeos atque inde Brachmanos (hi sapientes viri sunt: Indiae gens est)
57 eorum | ergo Brachmanum Gymnosophistas adisse. Chaldaei sideralem scientiam luminum vagantium statos ambitus utrorumque varios effectus in genituris ho-

incredundas F. 3.; e F. 1. 2. Lindenbrog. enotat *incredulas*, *incredundas* non addito, in utro codice prior posteriorve lectio inveniatur. Hinc male Elm. F. 1. *incredulas* F. 2. *incredundas* habere asseverat. *incredulas* Lips. quoque habet, Oud. non improbatum, conferenti Gell. IX. 4. *res inauditae*, *incredulae*, ubi eadem ratione passiva significatione ea vox inveniatur. Attamen *incredundas* praefert, a Bosscha in textum receptum, cett. *incredendas*. Sed cf. Apol. p. 504. *propter incredundas frugum illecebras*. *vires* legendum coniecerunt Colv. Goes. Grosl. et Scheffer. de Philos. Pyth. c. 5. *geometricae* Coll. Voss. L. cf. p. 97. *didicisse* quod edd. omnes post *formulas* habent non est in F. 3. p. et in F. 1. teste Elm. In collatione Lindenbrog. nihil adscriptum est. *sed* quod ante *nec* legitur, non est in F. 3. L. et edd. vett. praeter Iunt. 2. et Bas. 2. *Seneca* pro *sed nec* Ald., unde forsan Scaliger. *nec ab his*. *Brachmanos* F. 3. *Barcinanos* Ms. al. *Bragmanos* p. In cett. *Brachmanas*. Verba *hi sapientes viri sunt* prave Floridus pro glossemate delevit, uti etiam Colv. *Indiae gens est* glossematium marginale fuisse falso credit. Verba *hi* usque ad *adisse* Bong. teste et probante Groslot. puram putam glossam esse opinatur. *numinum* F. 1. L. φ. et edd. vett. usque ad Vulc. qui cum Scalig. Wower. in Polymath. c. 22. ac Brantio reposuit *luminum*, uti etiam seqq. edd. V. D. in Vic. mea pro var. lect. habent nec in mea collatione F. 3. correctum est. *statos* F. 1. 3. Wow. e cod. φ. et Brantius emendarunt, eisque accedunt edd. sequentes. In cett. *status*. Hinc vir doctus est qui legit *luminum fixorum status*, *vagantium ambitus*, quo facit sequens vox *utrorumque* si lectio sana est. *utroque* p. *eorumque* Becich. codd. Wow. et Colv. Bosscha probante Oud. In cett. *utrorumque*.

numerorum admirandas vices. Non damnaret Oud. coniecturam *vires*, si constaret, hic ante oculos Apuleium habuisse astronomiam, quam certe in Aegypto quoque didicisset Pythagoras. De *numerorum* vi hac in re confert Intt. ad Lucan. I. 640. Auson. Parent. IV. 17. [cf. ad Lucan. VI. 429. Munk. ad Hygin. p. 389. Stav.] Verum cum haec tantum pars sit *arithmeticae potentiae* eamque a Chaldaeis deinde acceperit, mavult retinere *vices* i. e. computandi rationes, variationes et vicissitudines, auctore Brucker. in Amoenit. Litt. T. VII. p. 191.

geometriae. [cf. Diodor. Sicul. I. 98. Πυθαγόραν τε τὰ κατὰ τὸν ἱερὸν λόγον καὶ τὰ κατὰ γεωμετρίαν θεωρήματα καὶ τὰ περὶ τοὺς ἀριθμοὺς ... μαθεῖν παρ' Αἰγυπτίων.]

formulas. [*Didicisse* post *formulas* qui intrudebant interpretes, ii unde accusativus *formulas* aptus esset non intelligebant: is vero pendet e verbo *petisse*, quamquam singulare quid habet oratio. *Sed* iidem ut necessarium interponebant.]

Brachmanos. [Hanc huius nominis proprii terminationem praeter Apuleium nunquam vidi, sed quia in seqq. ea repetitur, non sollicitanda est. Ceteri habent *Brachmanes* vel *Brachmanae*; cf. Tertull. Apolog. c. 42. De his sectis cf. Lips. Manud. ad Stoicor. Phil. I. diss. 5.]

Chaldaei sideralem scientiam. [De hoc loco Kopp. Palaeogr. T. III. 1. c. 10. §. 134. p. 141. ita disputat: Apuleius Chaldaeos nominat astronomiae inventores, de qua re magna lis est; cf. Plin. H. N. V. 12. Strab. XVI. p. 757. Mart. Capell. VIII. p. 274. Goen. ad Porphyr. de antro nymph. p. 113. Lucian. Astrol. c. 3. T. V. p. 216. Disceptant inter Aegyptos, Babylonios et Phoenices.]

luminum vagantium. Oud. probat *numina* atque intelligit *planetas*, quas *vagantium deorum potestates* Apuleius appellet p. 41. et de Deo Socr. p. 120. *visibiles deos*; cf. ad Met. XI. p. 995. ed. meae. Ego optimos codd. secutus hic *luminum* retinui.

statos. Plin. H. N. XVIII. 29. *statos siderum meatus*; de Deo Socrat. p. 120. *stato cursu*. [cf. Eckst. ad Voss. Arist. T. III. p. 965. De superstitione veterum, a stellarum compositione et constellatione ea, qua quis lucem conspexerit,

minum ostendere, nec non medendi remedia mortalibus latis pecuniis terra coeloque et mari conquisita. Brachmani autem pleraque philosophiae eius contulerunt, quae mentium documenta, quae corporum exercitamenta, quot partes animi, quot vices vitae; quae diis Manibus pro merito suo cuique tormenta vel praemia. Quin etiam Pherecydes Syro ex insula oriundus, qui primus versuum [352]
nexu | repudiato conscribere ausus est passis verbis, soluto locutu, libera 58
oratione, eum quoque Pythagoras magistrum coluit, et infandi morbi putredine
in | serpentium scabiem solutum religiose humavit. Fertur et penes Anaximan- 59
drum Milesium naturabilia commentatus, nec non et Cretensem Epimeniden, inclitum fatiloquum et *piatorem* disciplinae gratia sectatus, itemque Leo-

se tū cod. Colv. *me deinde* Ald. *medicinae* coniecit Groslot. *grā* pro *terra* cod. Colv. *conquisitis* var. lect. in Vic. mea. *Brachmani* F. 1. 3. p. *Bracinani* cod. Colv. In cett. *Brachmanae*. *quae* deest L. *quae corporum exercitamenta* F. 1. 3. p. Salm. ed. pr. Vic. Elm. Scriv. Florid. Oud. Schef. de Philos. Pythagor. legit *quaeve*. *quam corp.* φ. Ald. Iunt. 1. 2. Bas. *corporumque* L. Colv. Vulc. Scal. Wower. *excitamenta* φ. et Coll. Voss. L. *sui cuique* Vulc. Wow. vitiose. *Scyro* Iunt. 2. probante Brant. *Syro* non est in cod. Colv. *Syria* Bas. 2. *Stio* p. *passis verbis* F. 3. Lind. e F. codd. enotat *passis verbis* et *versibus*, codd. non addito numero. *passis* habent cett. Oud. Mss. Iunt. 2. Bas. 3. Stewech. Colv. Vulc. Elm. seqq. In cett. est *passim*. *passivis verbis* Scal. *versibus* Elm. pro *verbis*. *loculo* cod. Colv. *scabrem* Colv. cod. et ed. Voss. in Etymol. cf. ad Met. IX. p. 604. Iacob. ad Lucil. Aetn. 475. *Anaxamandrum* F. 3. p. *naturalia* V. L. in marg. ed. Vic. meae. *commentitus* p. *Epimeniden* F. 3. In cett. *Epimenidem*. *et Platonem* F. 2. 3. cett. Mss. et edd. vett. Lectio *poetam* profecta est a Vulc. qui cum seqq. ita exhibuit. Casaubonus voluit *et Solonem*; Lips. *piatorem*. Soping. *Thaletem*. Pyrrh. *Pittacum*. *gratiam* L. *idemque* p.

indolem eius et naturam, stúdia commoda et incommoda vitae futurae pendere cf. Koenig. ad Pers. V. 46 sq. et Rupert. ad Iuvenal. VI. 531. T. II. p. 366 sqq. Verheyk. in Eutrop. p. 347.]

utrorumque. [*Eorumque* cum Beichemo aliisque, quos Oud. et Losscha secuti sunt, non emendo, *utraque* cum sidera, ut fixa et Zodiacum, tum planetas esse intelligens, quae priora ad genituras vim habere negare Oud. non debebat. Ita ἀγαθοποιοὶ ἀστέρες erant praeter *Venerem*, *Iovem*, *Lunam* etiam *Virgo*, *Taurus*, *Libra*: Κακοποιοὶ praeter *Saturnum* et *Martem* etiam *Scorpio*, *Capricornus*.]

latis pecuniis. Observa dictionem *latis pecuniis* pro amplis, magnis, unde Stewech. emendare non debebat *late pecuniis* vel *lautis*; cf. Met. VI. p. 396. *latissimum cachinnum*.

Syro ex insula. cf. Hom. Od. ο, 402. νῆσος Συρίη. [Strab. X. p. 487. Paus. I. 20. 7.] Isid. Origg. I. 37. de *Pherecyde* cf. Menag. ad Diog. Laert. I. §. 119. Pontian. ad Pomp. Mel. II. c. 7. Heins. ad Ovid. Met. VII. 465. [Schott. Observ. III. c. 11. p. 145. et Kopp. ad Mart. Capell. II. §. 142. p. 195 sq.]

passis verbis. Roaldus restituit *prorsis verbis*, de qua voce cf. ad Florid. p. 91. Sed *verba passa* sunt soluta, metricis pedibus non ligata, quomodo *passi crines*, *passae manus*. De re cf. Plin. H. N. VII. 56. et V. 29. [*Passivis* cum Colv. praefert Lips. Manud. ad Phil. Stoic. I. diss. 7.]

infandi morbi putredine. Plin. VIII. 51. *Ut Pherecydes Syrius copia serpentium* (ut hic Apuleius) *ex eius corpore erumpente exspiraverit*. Hellad. apud Phot. fol. 870. ὅτι τρεῖς ἱστοροῦνται φθειριάσει τεθνᾶναι .... δεύτερος ὁ Σύρος Φερεκύδης. Pausan. I. 20. §. 7. Theod. Orat. I. Aelian. N. H. IV. 28.

solutum. [i. e. defectum et exsanguem cf. de Dogm. Plat. p. 209. *solutiores sensus* i. e. molliores, leviores. Heins. Advers. p. 49. Cort. ad Lucan. II. 559.]

Anaximandrum naturabilia. [Intt. ad Cic. de N. D. I. 10.]

piatorem. [Elegantem Lipsii emendationem in textum recipere non dubitavi, quia ad Mss. quam proxime accedit et optimam quoque sententiam praebet; cf. Apol. p. 453. *Empedocli Catharmoe*, ubi plura de eius viribus magicis disseram. *Platonem* si philosophum esse

damantem Creophyli discipnlum, qui Creophylus memoratur poetae Homeri h
et aemulator canendi fuisse. Tot ille doctoribus eruditus, tot tamque multi
comitibus disciplinarum toto orbe haustis vir praesertim ingenio ingen

Hermodamantem Colv. voluit ex Laert. VIII. §. 2. *Creopyli* et *Creopylus* F. 3. *Creopili* Vic. Bas. 1. *Creophili* Iunt. 1. 2. Ald. *Compili* p. *errupili* cod. Colv. *tot tantaque* Coll. V *comitibus* Mss. Oud. et edd. vett. Colv. *fomitibus* ex Lipsii coniectura Vulc. Scal. Elm. Scrive emendatum est in collat. F. 3. sed ut puto librarii errore. *fontibus* ex emendatione Colv. runt Wow. Florid. Oud. Vir doctus ad marg. ed. Iunt. 2. coniecit *comtibus* i. e. co Oud. cogitavit aliquando *caliculis* i. e. poculis ut Florid. 20. *Musarum cratera . . . ego et crateras Athenas bibi : poeticae* cett. cf. Bapt. Pii Thes. Crit. I. p. 503.

putas, vitiosa scriptura est, quippe qui multis post Pythagoram annis natus sit; cf. Menag. ad Laert. I. 110. *Thaletem* Oud. probat, quia eodem fere, quo noster, ordine Pythagorae praeceptores nominet et in iis recenseat Thaletem Iamblich. de vit. Pythag. §. 11. qui tamen Epimenidae non meminerit. Huic igitur ratiocinationi quantum tribuendum sit, iam ex hoc uno potest dilucide intelligi. Deinde tota enuntiati ratio postulare videtur, ut pro *Platonem* non nomen proprium sed nomen appellativum, id quod Lipsius bene intellexit, substituatur. *Piator* vero vox est plane inaudita, quae librarios facile decipere potuit.]

Leodamantem. Oud. haec dicit: Diogen. Laert. VIII. §. 2. *καὶ ἤκουσεν Ἑρμοδάμαντος τοῦ ἀπογόνου Κρεωφύλου*. Certum igitur est, vel errasse auctorem vel quod malo ex Laertio, Iamblicho, Porphyrio etc. emendandum. Adi Menag. ad Laert. VIII. §. 2. Rittersh. ad Malch. p. 3. l. 14. *Hermodamas* ille ab aliis etiam vocatur *Creophylus*, ut diserte ait Iamblichus. Quid si legamus *Hermodamantem* vel *Leodamantem* (ut memoria deceperit Apuleium) *Creophylum dictum alii* vel *aliis*. Apud eosdem scriptores aeque ut apud nostrum *Creophylus* audit *Homeri hospes*, quod indicio est, haec verba ab auctore dum scribebat ex antiquiore scriptore excerpta fuisse.“ Huic Oud. opinioni Bosscha ita bene adversatus est: Si ab Apuleio profecta esset lectio quam proponit Oud., auctor dixisset puto *Leodamantem Creophylum dictum aliis, qui Laodamas* non *qui Creophylus*. Cum autem in ipso philosophi nomine auctorem errasse con-

stet, quidni et hic memoria dece fuisse dicamus? Ceterum de Pythag praeceptoribus vide Harles. ad I Bib. Gr. L. II. c. 12. Vol. I. p. 75 peculiariter de *Hermodamante* s. (*phylo* qui ibi citantur Stanlei Hist. p. VIII. c. 2. Bruker. I. p. 998. n [*Creophylum* ex Graeca pronuntia dedi, quamquam saepius *p* in *ph* bunt antiquissimi codd. Ita Front orat. I. p. 242. ed. Rom. de *sipun* cf. ind. Maii orthogr. ad hanc edit. p.

comitibus haustis. [Offendunt i lectione viri docti variisque modis succurrere tentant *fomitibus, font cultibus* emendantes. Oud. probat *tibus*, quippe quod solum conveniat *exhaustis*, quae de *fomitibus* dici possit. Ego defendo *comitibus*. *Co* enim honestiore vocabulo nominab apud Romanos praeceptores et pe gogi, quia discipulos comitabantu Suet. Aug. 98. Claud. 35.: nec sine ca Apuleius Pythagorae magistros *co* appellasse putandus est, qui ab e latere nunquam discesserit et ita c comites eos semper ac socios hab Huc facit etiam vocabulum *haurire*, quamquam proprie de rebus dicitur percipi possunt, tum tamen referti omnia quae aviditate devorantur: c significationis exempla lexica prae Praeterea librarios apparet *fontibu* commutaturos fuisse in *comitibus* vice versa. Si quid mutandum est. v *capitibus* i. e. principibus. Quod der addit Oud., *fontibus* probari propter *multiiuges*, quia fontes saepius *i* nominentur, in eo magnopere err quum *multiiugis* non ex *iugis* co situm sit, cuius prior syllaba produ

profecto super captum hominis animi augustior, primus philosophiae nuncupator et conditor, nihil | prius discipulos suos docuit quam tacere, primaque apud 60
eum meditatio sapienti futuro linguam omnem coërcere: verbaque quae volantia poetae appellant, ea verba detractis pinnis intra murum candentium dentium premere. Prorsus, inquam, hoc erat primum sapientiae rudimentum, meditari condiscere, loquitari dediscere. Non in totum aevum tamen vocem desuescebant, nec omnes pari tempore elingues magistrum sectabantur, sed gravioribus viris brevi spatio satis videbatur taciturnitas modificata: loquaciores enimvero ferme in quinquennium velut exsilio vocis puniebantur. Porro noster Plato nihil ab hac secta vel paululum devius pythagorissat in plurimis: aeque *ut* ipse in nomen eius a | magistris meis adoptarer, utrumque meditationibus Aca- 61

super F. 3. p. L. Vicent. Iunt. 1. Ald. Bas. 1. In cett. *supra* crebra variatione. cf. ad Met. p. 493. ed. meae. *nuncupattor* F. 3. *creditor* edd. ante Colv. et Scheff. de Phil. Pyth. c. 6. *omnino* frustra coniecit Rittersh. ad Porphyr. de Vit. Pyth. c. 19. eodem sensu cf. Miscell. Observ. Vol. V. T. 3. p. 114. *verba* non addito *que* p. cod. Colv. Salmas. *colentia* Venet. 2. *poeta appellat* Rittersh. *pennis* Iunt. 2. Ald. *primere* p. *mediatori condidere* p. *liquitari* Ald. *aevum* non est in Vulc. Wow. *desuescebat* Ms. Colv. *bienni* Brant. inepte voluit ex Gell. I. 9. *Sed non minus quisquam tacuit quam biennium.* *tum* pro *velut* cod. Colv. *uti* vult Brant. *veluti* Rittersh. *exilio* codd. et edd. ante Colv. qui e Margarita poetica reposuit *in exilium vocis* cett. sequentibus. Vir doctus in Miscell. Observ. Vol. V. T. 3. p. 115. legit *in quinquenne veluti exilium.* *puniebatur* p. *nihil* non est in p. *aeque et* codd. et edd. *adoptarer* F. 1. 3. cod. Colv. *adoptaret* p. Vir doctus ad marg. ed. Colv. in Reg. Bibl. legit: *et quum ipse ... adoptarer* et Salm. ad marg. ed. Vulc. In cett. *adoptatus.*

sed ex *iugum* et pro *varius multiplex* praesertim apud Afros usurpetur. Ex lectione *domitibus* defendere quis posset *ductoribus* in praegressis; at hic *disciplinarum* additum est, quo vocabulo tota sententia illustratur.]

super captum hominis augustior. [cf. Lips. Manud. ad Stoic. Phil. I. diss. VI.]

volantia. cf. Apol. p. 568. *verba, ita uti poetae aiunt, pinnis apta vulgo volarent,* qui locus indicio est quam prave Rittersh. hic emendaverit, *poeta appellat* sc. Homerus. Ttzetz. Chil. X. hist. 345. ὁ Ὅμηρος πτηροέντα τὰ ἔπη ὀνομάζει Ἢ ὅτι ἡ φωνή ἐστί τις πλῆξις τοῦ ἀέρος Τά τε πτερωτά πέτονται ὁμοίως ἐν ἀέρι Εἴτε μὴν ὡς ταχύτατα πτερόεντα εἴρηκεν. Οὐ γάρ ἐστι ταχύτερον, οὐδὲ πτερὸν τοῦ λόγου. Εἰς γάδειρα πορεύσομαι καὶ γὰρ καὶ πορρωτέρω Ἐν βραχυτάτῃ τῇ ῥοπῇ λέγειν εἰμὶ τοῖς λόγοις Πόσαις δὲ ἡμέραις πτερωτὸν ἀφίκηται γαδείροις, quem locum citat Elm. cf. Plaut. Amph. I. 1. 170. *vox mihi ad aures advolavit* So. *Nae ego homo infelix fui qui non alas intervelli, volucrem vocem gestito* ibique Intt. [Ita Varro apud Fulgent. Exposit. p. 773. Stav. *sermoneque inferius derelicto deum depinnato attollam orationis eloquio.* Ita *volare* de navigantibus; cf. Munk. ad Hygin. fab. LVII. p. 122. Met. p. 358.]

murum ... dentium. [cf. Buenem. ad Lact. de Opif. dei c. X. §. 17. *Lingua itaque palati concavo tamquam testudine tegitur eamque dentium septis deus quasi muro circumvallavit;* Apol. p. 394. *e dentium muro proficiscitur;* de Dogm. Plat. I. p. 211. *dentium vallum.* Homer. ποῖόν σε ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων.]

prorsus. [i. e. *in summa, verbo,* cf. Deder. ad Dict. Cret. I. 19. Gloss. p. 261.]

exilio vocis. Ttzetz. Chil. VII. 116. ὁ Πυθαγόρας κορυφὴν πάσης φιλοσοφίας τὴν σιωπὴν ἐνόμιζε καὶ τὸ κρατεῖν τῆς γλώττης ὅταν μετὰ συμπεράσματα πάσης φιλοσοφίας καὶ τὸ σιγᾶν πενταετῶς ἐδίδασκε τοῖς μύσταις βραχέσι κατορθούμενον συῤῥιθμήτοις ἄγαν. cf. Serv. ad Virg. Aen. X. 564. quos locos citat Elm.

aeque ut ipse in nomen eius a magistris meis adoptarer. [Levi mutatione dedi *aeque ut* i. e. pari ratione ut, quae sententia est expeditissima atque coniunctivus ita explicatur. Apuleius enim priusquam in nomen eius adoptatus est, meditationibus Academicis et loqui et tacere didicit et ita tantum Platonis discipulus revera factus est. Item corrigi possit *aeque qui et ipse.*]

demicis didici, et cum dicto opus est, impigre dicere, et cum tacito opus est, libenter tacere. Qua moderatione videor ab omnibus tuis antecessoribus haud minus opportuni silentii laudem quam tempestivae vocis testimonium consecutus.

opus est F. 3. Bosscha. In cett. *est opus.* In p. *est* desideratur. In F. 3. *Apuleii Platonici Floridorum Liber II. explicit, incipit III.*

LIBER III.

NUM. XVI.

[353] Priusquam vobis occipiam, principes Africae viri, gratias agere ob statuam, quam mihi praesenti honeste postulastis et absenti benigne decrevistis, prius volo caussam vobis allegare, cur aliquammultos dies a conspectu auditorii
62 afuerim contulerimque me ad Persianas aquas, gratissima prorsus et | sanis natabula et aegris medicabula. Quippe ita institui omne vitae meae tempus probare, quibus me in perpetuum firmiter dicavi; nihil tantum nihil tantulum faciam, quin eius vos et gnaros et iudices habeam. Quid igitur de repentino ab hoc splendidissimo conspectu vestro distulerim, exemplum eius rei paulo secus simillimum memorabo, quam improvisa pericula hominibus subito oboriantur, de Philemone comico. De ingenio eius qui satis nostis, de interitu

vos p. *principet A. V.* F. 2. p. i. e. *Africae viri.* *princeps Augusti* Vic. *principes Augusti* Iunt. 1. Ald. Bas. *principes Afr.* vel *A. V.* Iunt. 2. Vulc. Scal. In cett. edd. *principes Africae viri* quod Lipsius Elect. I. 18. et Wow. probarunt cum Lind. G. Voss. Elm. aliis cf. Tertull. de Pall. c. 1. infra p. 72. *laudator mihi apud principes Africae viros.* Colv. emendavit *Principis Augustae urbis.* *obstituam* Ms. Colv. *aliqua multos* Venet. 2. Ald. *auditorum* maluit V. D. in marg. ed. Vic. meae. *afuerim* F. 3. Oud. ad Caes. B. G. I. 36. VII. 63. [Intt. ad Cic. Tusc. V. 36. T. III. p. 226. ed. Moser.] In cett. *abfuerim.* *contulerim* abest a Coll. Voss. L. *gratissimas* Coll. Voss. L. *notabula* p. *vobis* non est in Florid., quae eadem mox habet *dicavi.* *imperpetuum* quidam una voce legunt cf. Menk. Misc. N. L. Vol. II. T. 4. *nihil tantum* primus addidit Colv. et seqq. paruerunt e codd. In cett. *nihil tantulum.* *derepente* mavult Fulv. Oud. non una voce scribendum esse *derepentino* sed duabus ut *de improviso;* cf. N. 23. p. 106. *quia de repentino oborta est.* [cf. Hand. Tursell. T. II. p. 226.] *distulerit* emendat Wow. *distulerim me* Oud. at Bosscha non recepit. *quam .... oboriantur* pro glossa deleri volunt Sciopp. Elm. Wower. et Scriver. tamquam e glossa marginali nata ex edit. eiecit. Quum vero posita sint post verba *eius rei* non video cur temere proscribi videantur. Wow. in veteri exemplari puto φ. haec non legi pronuntiat, cui tamen dicto minus fidei habuerim. *Philomone* p. *nostris* Venet. 2.

Num. XVI. *distulerim.* [Notanda est dictio, si quidem proba est, *distulerim* pro *me distulerim,* quam altero exemplo firmare nequeo; cf. Oud. ad Caes. 82. de locutione *se differre.* Idem vocabulum male torsit Intt. Mart. Capell. II. §. 109. p. 149. ubi legitur: *Philologia ... nihil differens animo, decori formae substantiae male coeperit formidare,* quae verba Kopp. prave interpretatur: neutiquam cadens animo; ego vero malui: nihil quod considerandum erat animo, ad aliud tempus differens: quae explicatio bene respondet verbis p. 140: *Philologia pervigilans multa secum ingenti cura anxia retractabat.* Pro *animo* aptius forsitan *omnino* legeris, quod convenit praegressis: *ex alio mentis fluctu multibida concitavit.*]

ɔgnoscite. An etiam de ingenio pauca vultis? Poeta fuit hic Philemon, ;omoediae scriptor: fabulas cum Menandro in scenam dictavit | certa- 63
um eo, fortasse impar, certe aemulus. Namque eum etiam vicit saepe- pudet dicere. Reperias tamen apud ipsum multos sales, argumenta flexa, agnatos lucide explicatos, personas rebus competentes, sententias ngruentes, ioca non infra soccum, seria non usque ad cothurnum. apud illum corruptelae et uti errores, concessi amores. Nec eo minus 64
periurus et amator fervidus et servulus callidus et amica illudens et iibens et mater indulgens et patruus obiurgator et sodalis opitulator et oeliator: sed et parasiti edaces et parentes tenaces et meretrices pro- Hisce laudibus diu in arte comoedica nobilis forte recitabat partem quam recens fecerat. Cumque iam in tertio actu, quod genus in co- .eri amat, iucundiores affectus moveret, imber repentino coortus, ita ut

p. *vultus* ed. pr. Vicent. Venet. 1. vitiose ut iam monuit Becich. Epist. 99. *a Menan-* *·enam* F. 3. Oud. uti Brant. iam emendavit i. e. ut in scena agerentur. In cett. *in scena*, lefendi posse dicit Oud.: quia id egit Philemon et ipse populo prius recitavit in theatro quam ab histrionibus in scena agebantur. *In scenis* emendat V. D. in marg. ed. Vic. meae. *uod* quod Scriver. et Florid. habent Mss. et edd. priores cum Oud. *namque*, unde Oud. pro *etiam vicit*, seu ut in Edd. ante Colv. *et vicit*, recte emendasse Pice. Peric. 3. *etiam vicisse*. *nam eum* p. *reperies* p. *adgnatos* cod. Colv. p. *ac nodos* :. Scal. et Piccart. Per. Crit. 16. *gnatos .... expiscatos* Schott. Observ. I. 5. Casaubon. e. ἀναγνωρίσεις. Scip. Gentil. Parerg. ad Pand. I. 37. *dramatas ... explicatas*; *'gnitos*. In cett. *agnatos*. *loca* Oud. Mss. et edd. omnes praeter Bas. 2. Colv. Scal. Monuere iam Becich. Stewech. Roald. Scott. et Sciopp. *servulus callidus* absunt a Coll. *niles proeliator* desunt cod. Colv. *praedicator* mavult Wow. *Proeliator* nominatur, quia oelia iactat et vulnera enumerat vel etiam proeliari semper studet, qualis apud Terentium *et* ante *parasiti* non est in p. *quamquam recens* p. *in* ante *tertio* non habent edd. ante Equidem puto Elm. in F. *in* invenisse, nam unde illud addiderit, nisi ex codd. intelligendum ind. collectio *in* non habet. *actu* non est in cod. Colv. In F. 3. extat et retinendum est.

[*Vicisse* cum Oud. in textum ɔi, quia contra omnium librorum ɪritatem. Duo potius sunt enun- ɪrum alterum quasi parenthesi est. Hinc colori ante *pudet* f. Gell. XVII. 4. de re ipsa.]
os. Oud. sententia ea est: Au- e dubio intelligit ἀναγνωρίσεις m et consanguineorum vel filio- ositorum, quae priscis comoe- erat operosissima sed et optima sese totius fabulae intricata ınt *argumenta*; cf. Bourdelot. ɔd. p. 99. [Attamen offendo ce, cum Casaubono abstractum :spectans. Hinc erat quum con- *agnatus* sive agnationes, co- *s*, i. e. stirpis lucidam exposi- t enarrationem, quamquam hoc ave videtur ad comoediarum Phi- rim et naturam illustrandam. At ı. l. proferam melius non habeo.]
Sall. B. I. 96. *ioca atque seria*. Cicero amat uti neutro *ioca* ut exponit Bosscha conf. Phil. II. 4. de Fin. II. 26. Epp. ad Att. XIV. 15. [Lectionem *loca* commendat Fea ad Hor. Art. Poet. 319. exponens de sententiis e philosophis petitis et locis communibus. Totum locum accurate ille excitat usque ad *proeliator*, nisi quod *et* ante *mater* omiserit. De confusione vocc. *iocus* et *locus* eundem vide quosque alios V.V. DD. citat.]

errores. [*Concesso amori* hic *error* opponitur, quasi sit ille amor illicitus. *Error* proprie de amore dicitur tam vehementi, ut in insaniam et furorem excedat; quodque amoribus qui non concedantur amantes eo magis inflammari et in amentiam abripi notum est, *errores* hic bene de illicitis amoribus dictos esse iudico. De *errore* pro amore insano cf. Intt. ad Virg. Ecl. VIII. 41. Heins. ad Ovid. Met. X. 342. Am. I. 10. 9.]

fieri amat. cf. Dict. Cret. I. 3. Quint. IX. 3. Intt. ad Sall. Iug. c. 3. [ad Horat. Epist. I. 14. 9. Arnob. II. 56.]

mihi ad vos venit usus nuperrime, differri auditorii coetum et auditioni
ptum coegit: reliquum tamen variis postulantibus sine intermissione dei
die perlecturum. Postridie igitur maximo studio ingens hominum freq
65 | convenere, sese quisque exadversum quam proxime collocat. Serus
niens *amicis* annuit, locum sessui impertiunt; extimus quisque excuneat
runtur: farto toto theatro ingens stipatio, occipiunt inter se queri. Qu
affuerant percontari ante dicta; qui affuerant recordari audita; cunctisqu

relicum tamen F. 3. p. ed. pr. Vic. *reliquum tum* Ald. Iunt. 2. et a Iunt. 1. particula abest.
reliquum autem. *vanis* F. 3. p. edd. ante Colv., unde Fruter. emendavit *convenis.* Colv.
Ald. habet *vanis postulatibus.* V. D. ad marg. ed. Iunt. 2. pro *variis* adscripsit *annuit* sc. s
cturum, ut est in Mss. et edd. ante Vulc. non *perrecturum*, quod sine dubio ortum e typograph
retentum est; quia Edd. non ceperunt mentem auctoris praeter Florid. *deincipiti* F. 3. Elm
Florid. et edd. vett. usque ad Colv. cum Fruter. sed edd. omnes seorsim scribunt. *deincipi*
Colv. Wow. *deincipe* Vulc. Scal. Dousa Goesius, quod etiam Oud. magis placet et a Bos
textum receptum est. *de ancipite die* cod. Colv. *exadverso* cod. Colv. *collocant* Oud. et inde B
Vulgo male editur *amicis annuit locum sessui* ut in ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. Ald. Vulc. Sca
Wower. primus interpunxit *amic. annuit; locum sessui impertiunt. amicus* F. 1. 3. L. φ. p.
omnes praeter Wow. Elm. seqq. Bossch. quae habent *amicis.* Floridus frigide inseruit *suis.*
emendavit *serus amicus amicis annuit*, Wower. *adveniens amicus ambit locum sessui*, q
male *cessui* habeat cum ed. Paris. *sexui* Ms. Colv. *sensui* Vicent. Venet. 2. V. D. in marg.
meae totum locum ita corrigere tentavit: *serus adveniens et extimus quisque annuit locum*
amici impertiunt: excuneati queruntur, farto cett. *extimi quique* F. 3. ex correctione.
Colv. cod. defensum a Brantio. In cett. *fartum* [cf. Apul. Met. III. p. 176. *aditum etiam et*
(theatri) *omne fartim stipaverant;* Voss. Arist. T. II. p. 864. Eckst.] *in se p.* *qui ....*
non sunt in cod. Colv.

ad vos venit usus. [I. Dousa et Colv.
emendarunt *apud vos venit usui.* Sed cf.
Intt. ad Cic. Tuscul. III. 21. T. II. p. 155 sqq.
Moser. Munker. ad Hygin. fab. 3. p. 25.
ed. Stav. Ded. ad Dict. Cret. not. crit. III.
20., ubi *ad Troiam* retinendum est; Hand.
Tursell. T. I. p. 90. De re cf. Maff. de
Amphith. II. 14. in Polen. Suppl. Thes.
Ant. T. V. p. 263.]

reliquum .... perlecturum. [De el-
liptica hac dicendi ratione dixi ad Florid.
p. 48. ubi vide.]

deincipiti. [Quamquam *deinceps* non
deincipitis sed *deincipis* in genitivo
formare constat non solum ex analogia
vocabulorum eadem ratione a *capere*
derivatorum, sed etiam ex Fest. aucto-
ritate qui dicit p. 56: *deincipem*
antiqui dicebant proxime quemque
captum, ut principem primum captum
et p. 54. *deinceps qui deinde coepit*
ut princeps, qui primum coepit, for-
mam tamen *deincipiti* quam optimi qui-
que codd. praebent retinui, quum ana-
logia vocabuli *praeceps,* quod *praecipis*
et *praecipitis* in genitivo habere testan-
tur Priscian. VI. 18. p. 287. T. I. Krehl.
et Plaut. Rud. III. 3. 8., genitivum *dein-*
cipitis defendere videatur. Pro
enim est, veteres in eadem d
radicis terminatione vel consilio v
rore variasse, unde eorum sent
accedere nequeo, qui si *deincipi*
batur, commissum esse vitium
ponunt. *Deincipiti* ex optimo c
tinui, quamvis *deincipite* probu
De adiectivo *deinceps* cf. Hand. T
T. II. p. 232. Eckst. ad Voss. Ar
III. p. 989.]

frequentia convenere. [Hunc
citat Munk. ad Hygin. fab. 32. p. 68.

serus adveniens amicis annuit
cilem Wow. emendationem secutu
Amicis enim necessario requirit
sententia: Qui sero advenit loci
occupatis, *annuit* amicis signo
velint recedere, vel nutu loquitur
ginquo; illi enim potuerunt sed
medio cuneo. Hi autem locum
impertiunt.

excuneati. [cf. Maffei de Am
II. c. 8. l. c. p. 211. *Excuneatu*
matum est ut *excuriatus* a Varro
ποσύνῃ; apud Non. p. 36. *Apoll*
ideo excuriant, quia nihil ha
Excuriati emendavit Brant.]

: gnaris sequentia exspectare. Interim dies ire neque Philemon ad
n venire: | quidam tarditatem poetae murmurari, plures defendere. [354]
diutius aequo sedetur nec Philemon uspiam comparet, missi ex prom-
qui *accirent*, | atque eum in suo sibi lectulo mortuum offendunt. 66
um ille anima edita obriguerat, iacebatque incumbens toro similis co-
adhuc manus volumini implexa, adhuc os recto libro impressus; sed
animae vacuus, libro oblitus et auditorii securus. Stetere paulisper qui
nt, perculsi tam inopinatae rei, tam formosae mortis miraculo. Dein
ad populum renuntiavere, Philemonem poetam, qui exspectaretur,
eatro fictum argumentum finiret, iam domi veram fabulam consummasse.
o iam dixisse rebus humanis: VALERE ET PLAUDERE, suis vero fa-
s: dolere et plangere; hesternum illi imbrem lacrimas auspicasse;
ım eius prius ad funebrem facem quam ad nuptialem venisse. Proin

Wow. Male: *gnarus* hic passive cf. ad Met. VII. p. 613. ed. meae. *conditum* Vic. Venet. 2.
d. *sidetur* Ald. *accirent* Stewech. Lips. Colv. et Roaldus emendarunt, qui proposuit
rserent. In cett. *acciperent*. Groslot. *accierent*. V. D. in marg. ed. Vicent. mese *ad-*
. *commode* p. *incubans* ed. pr. Vicent. Iunt. 1. Bas. 1. Ovid. Met. XI. 657. cf. ad Met. IV.
olumen L. *os* abest a cod. Colv. *impresus* F. 3. p., qui posterior etiam *adhos* habet.
Coll. Voss. L. In cett. *impressum*. Colv. emendat *adhuc os lecto libro impr.* vel *lecto*
essa ut ad manum referatur. *percussi* Ms. Colv. *famosae* Wow. quod Elm. probare non
lli enim qui primi eum sic mortuum viderunt non possunt dici perculsi esse *famosa morte*
sa s. pulchra, quia similis cogitanti incumbebat lecto. *Dein* F. 3. L. In cett. *deinde*.
w. et seqq. praeter Oud. quod in repetito pronomine *qui* offendebant. *dolore* Vic. *illum*
. *enim* pro *eius* L. *facere* pro *facem* ed. pr. Vicent. Venet.

urari. [cf. ad Met. III. p. 189.
: et Voss. Arist. T. II. p. 746.
ckst.]
nt. [*Accierent* Groslot. emen-
ı unice veram esse prius statui,
·arii non solum propter sonorum
inem, sed propter formam plane
m *accierent* et *acciperent* inter
ıutare facilius potuissent. *Ac-*
n secunda declinatione extitisse
:eres, quicquid de loco Plaut.
3. 60. diiudicandum est, te-
Diomed. de Art. Gr. I. p. 363.
ro *accirent* probo, quum con-
verborum *accire* et *accipere* nil
ius sit, cf. Dr. ad Liv. X. 19. §. 1.]
: *os recto libro impressus*. [cf.
n. IV. 659. *Os impressa toro*,
emplum quamquam non effugit
m, ideo tamen lectionem *im-*
recipere noluit, quia tum le-
foret *manus volumen implexa*,
ɔ quoque probo; at contra codd.
non posui. Tum hac emenda-
ıntiatorum concinnitas, quam
lectione disturbari putavit Bos-
nnino non restituitur, quod tum
um foret *manus volumini im-*
plexus, quod tamen dici nequit. Variat
igitur Apuleius pro more constructionem.
Ait vero Apuleius faciem eius obversam
stetisse et infixam libro, quem *rectum* ut
legere posset tenebat.]

animae vacuus. [De constructione
cf. Ded. ad Dict. Cret. II. 22. Gloss. p. 287.]

valere et plaudere. Elm. haec exem-
pla profert: Inscript. apud Gruter. p. 742.
IAM. MEA. PERACTA. MOX.
VESTRA. FABULA. VALETE.
ET. PLAUDITE. Sueton. August.
c. 99. Cedren. Annal. fol. 150. [cf. Intt.
ad Terent. Andr. V. 6. 17. Eun. V. 8.
64. Heaut. V. 25. saep. Plaut. Epid. V. 2.
67. *Plaudite, valete, lumbos surgite*
atque extollite, ad quem locum vide
Intt. Bacch. V. 2. 93. *spectatores vos*
valere volumus et clare adplaudere.
Men. V. 9. 100. *nunc spectatores va-*
lete et nobis clare adplaudite.
Pers. V. 2. 75. Truc. V. 76. ibique Intt.
Quint. VI. 1. §. 52.]

auspicasse. [cf. ad Met. XI. p. 780.]

funebrem facem. [cf. Kirchm. de
Fun. p. 84. Morestell. de Pomp. Feral.
II. c. 22. in Graev. Thes. Antiq. T. XII.
p. 1394; cf. Florid. p. 95. *faces abi-*

67 quoniam poeta optimus personam | vitae deposuerit, recta de auditorio eius exsequias eundum, legenda eius esse nunc ossa, mox carmina. Haec ego ita facta, ut commemoravi, olim didiceram, sed *(audies)* *cum* meo periculo recordatus. Nam, ut meministis profecto, cum impedita esset imbri recitatio, in propinquum diem vobis volentibus protuli, et quidem Philemonis exemplo paenissime: quippe eodem die in palaestra adeo vehementer talum inverti, ut minimum abfuerim, quin articulum etiam a crure defregerim; tamen articulus loco concessit exque eo luxu adhuc fluxus est; etiam dum eum ingenti plaga

ad exsequias eundum **cod. Colv.** ***eundem*** **Iunt. 2.** ***esse*** **non est in p. Ceterum in** ***legenda ossa carmina*** **κακοζηλίαν observat d'Orv. ad Charit. p. 397.** ***sed audies me meo periculo recordatus*** **haec est Mss. et edd. vett. lectio usque ad Wower. qui edidit** ***sed audietis me meo periculo recordatum,*** **quod nimium a Mss. recedit. Scioppium qui** ***sed haud ea sine meo per. record.*** **emendat, secutus est Scriver. Floridus tacite exhibuit:** ***sed hodie sum m. p. recordatus*****, quod suffuratus videtur ex marg. ed. Colv. in Bibl. Reg. idemque Salm. in marg. adnotavit. Piccart. Peric. Crit. c. 16. coniecit:** ***hodie ferme meo peric.*** **vel** ***ante hos dies ferme meo per.;*** **Bontius:** ***hodie e meo per.*** **Oud.:** ***sed haud sine meo periculo recordatus*****, quod recepit Bosscha. V. D. in marg. Vic. meae** ***in dies meo periculo.*** **Elm. lectionem veterem habet.** ***vobis*** **non est in Coll. Voss. L.** ***plenissime*** **L. edd. vett. praeter Iunt. 2. et Bas. 2. In cett.** ***paenissime.*** **Recte Wow. distinguit** ***exemplo paenissime*** **i. e. fere exemplo Philemonis, quum supra in edd. post** ***paenissime*** **vel** ***plenissime*** **intercisum sit. Sola Iunt. 2. veram distinctionem praebet. De adverb.** ***paenissime*** **cf. ad Met. p. 660. et 718. ed. meae.** ***die*** **non est p.** ***averti*** **p.** ***adfuerim*** **F. 3.** ***affuerim*** **Ven. Iunt. 1. Ald. i. e.** ***afuerim*** **cf. init.** ***defregerim*** **F. 1. 3. L. Scriver. Oud.** ***defringerem*** **Iunt. 2. Bas. 2. Colv. Vulc. Scal. Wow.** ***destringerem*** **edd. vett.** ***distringerem*** **p.** ***fregerim*** **Elm. et Florid. negligenter.** ***Defregerim*** **est valde infregerim.** ***adhuc fluxu est*** **p.** ***et iam dum*** **L. p. Colv. Scal. Elm.** ***etiam dum*** **F. 3. et edd. vett. Scriver.** ***et iam dum*** **Florid.** ***iam*** **omittit F. 1.**

gerent. Intt. ad Ovid. Heroid. XXI. 172. *et face pro thalami fax mihi mortis adest.* Fast. II. 562. *Conde tuas Hymenaee faces et ab ignibus atris Aufer, habent alias moesta sepulcra faces.*]

exsequias eundum.... legenda ossa. [cf. Kirchm. de Funer. p. 118. et p. 231. Florid. p. 93. *qui exsequias venerant;* ad Met. p. 524. Prop. II. 19. 34.]

audies cum meo periculo recordatus. [Aliter locum emendare non potui, qui ut hodie in codd. legitur, corruptissimus est, quamquam mihi ipsi non satisfacio. *Hodie* quod alii legunt ferri nequit; nam *hodie* talum non infregerat sed aliquot ante diebus, cum imbri impedita eius recitatio ut Philemonis esset, tunc eius recordatus fuit. Si *audies* defendi possit, ad morem referas Apuleii personas mutandi, ut de Deo Socrat. p. 177. *Ceterum omnes laudes eius viri audistis. Nihil inde nec Laërtes sibi nec Anticlia ... vindicat. Haec tota ut vides laudis huius propria Ulixi possessio est;* et per parenthesin illud accipiendum est. Aliter corrigi possit: *sed hos dies cum meo periculo recordatus.*]

luxus. Ut constet allusio, *luxum* Apuleius pro luxatione dicit. Oud. haec profert: *luxus* pro luxatione nusquam (?) occurrit. Nil temere tamen muto, quia *luxus* adiect. aliquoties usurpatur pro luxato. Vide Bynkershoek. Obs. Iur. Rom. III. 1. Mart. Capell. IX. §. 914. *fidibusque luxa Fescennina prodeant.* Sed et in Glossis Phil. p. 134. *luxum* στρέμμα λυγισμός. An ergo et hic *luxo,* quomodo salva manebit quoque auctoris captata allusio *ex luxo fluxus?* [Idem *luxum* non *luxus* probat Non. p. 55. *luxum i. e. vulsum et loco motum;* cf. Intt. ad Fest. p. 478. 479. Lindem. Gloss. Cyrill. p. 615. στρέμμα *luxum luxatio.* Attamen fugit Oud. locus in libro qui Apuleio adscribitur de Virt. Herb. c. 31. *ad luxum ... vel tumoribus ex luxu concitatis.* Quod praeterea affertur in lexicis exemplum e Cat. de R. R. 160., id nihil probat, quum hic *ad luxum* legatur, quod neutrum esse statuerim ex praegressis; *luxum si quod est.* Barth. Advers. VII. 8. p. 328. tertium affert locum Plin. Valerian. II. 49. *Vitulinus fimus luxui ac tortis talis aliquo casu.* Quod Barthius ex Sexto Placito addit exemplum *stercus luxum sanat,* id dubium est.]

recconcilio, iamiam sudoro affatim corpore diutule | obrigui. Inde acerbus dolor 68
intestinorum coortus, modico ante sedatus est, quam me denique violentus exanimaret: et Philemonis ritu compelleret ante letum abire quam lectum: potius implere fata quam fanda; consummare potius animam quam historiam. Cum primum igitur apud Persianas aquas leni temperie nec minus utili quam blando fomento gressum reciperavi, nondum quidem ad innitendum idonee, sed quantum ad vos festinanti satis videbatur, veniebam redditum quod pepigeram; cum interim vos mihi beneficio vestro non tantum claudilatem dempsistis verum etiam pernicitatem addidistis. An non properandum mihi erat, ut pro eo honore vobis multas gratias dicerem, pro quo nullas preces dixeram? Non quin magnitudo Carthaginis mereatur etiam *philosopho* precem pro honore;
sed ut integrum et intemeratum | esset vestrum beneficium, si nihil ex gratia [355]
eius petitio mea defregisset, id est ut usquequaque esset | gratuitum. Neque 69

sudore p. edd. ante Colv. *effatim* Becich. *diutule* F. 3. Iunt. 2. *diutile* p. edd. ante Elm. *diutine* F. 1. L. Elm. Scriv. Florid. Oud. *violenter* Coll. Voss. L. *examinaret* ed. pr. Vicent. Venet. *abiret* edd. ante Colv. *facta* p. *utiquam* F. 2. p. Coll. L. Voss. *utique* Scriver. Oud. i. e. profecto. Ego cum cett. praefero *utili quam*. *recuperavi* edd. ante Colv. *veniebantur* p. *depressistis* edd. ante Colv. praeter Iunt. 2. *preces direxeram* ut allusionem efficeret emendavit Stewech.; *ducerem* Brant. Sed patet auctorem pro more suo ludere in eodem verbo. cf. ad Met. p. 787. ed. meae. Oud. ad Caes. B. G. VI. 34. *quia* Iunt. 1. 2. Ald. *a* quod ante *philosopho* in edd. ponitur non est in F. 1. 3. Coll. Voss. L. p. Mirifice Oud. *a* in p. esse et abesse dicit in adnot. crit.: *a philosopho precem* p. et edd. vett. *philosopho precem* F. 3. In cett. *precem philosopho* vel *a philosopho*. *esset vestrum* F. 3. Iunt. 2. In cett. *vestrum esset*. *defrugasset* emendavit Brant. *idem et* Colv. cod. *idem ut* p. Temere Floridus cum aliis tales interpretationes suspectas habet, qui mos est virorum doctorum [cf. ad Met. I. p. 42. Sic male apud Arnob. I. 48. *materiae id est medicaminis alicuius* ultima verba glossema esse ducit Mercer.]

etiam dum. [Male distinxit Oud., quamquam bene intellexit sententiam Apuleii, qui dicit se obriguisse, dum luxatum membrum vehementi pulsu suam in sedem reconciliat, corpore suo iamiam a palaestra sudoro. Ad luxationem accessisse praeterea rigorem nervorum, et inde coortum dolorem intestinorum. *Iam*, quod ponit Oud., explicari vix potest. *Etiam* hic est *praeterea*, *insuper*; cf. Hand. Tursell. T. II. p. 547. et ab iis in *et-iam* mutatum est interpretibus, qui utrumque enuntiatum coniungi particula debere putabant.]

diutule. [Ex Mss. diiudicandum est, utrum ponendum sit *diutine* an *diutule* cf. Met. p. 123. *Milone diutine sermocinante*; Florid. p. 88. *diutuleque nec disserere velle*; p. 101. *si diutule ille quippiam procontetur, ambulat diutule*; Florid. p. 6. *diutule tacentem*.]

abire. De constructione haec Bosscha in indice: Hoc suspectum erat Oud. Quoniam tamen *redire hortum*, *delabi Oceanum*, *deducere civitatem* et passim similia apud Apul. inveniuntur cf. ad Met. p. 623., Mss. lectionem servare tutius visum est. Sic *ripam abire* in Virg. Aen. VI. 375. cum multis codd. tuentur Heins. et Burm. Sed in Virgil. alii Mss. praebent *adire* quod ibi praestare videtur. [Ita *descendere* c. acc. cf. Met. p. 361. ed. meae.]

philosopho. [Mirum est, omnes omnino codd. et edd. ante Colv. *a* praepositionem omittere, quam posteriores addiderunt, idque quantum equidem video iure suo. Quomodo enim ille casus, sive ablativus sive dativus est, explicari possit, non intelligo; quae enim ex scriptoribus afferri licet exempla, ubi ablativus omissa *a* praepositione positus est, ea ad passivam pertinent verbi constructionem. Hinc hoc vocabulum asteriscis ut corruptum insignivi. Pronum est *philosophi* emendare. Oud. de hac difficultate ne verbum quidem protulit.]

neque enim levi. Senec. de Benef. II. 1. *non tulit gratis qui cum rogasset accepit. Quoniam quidem ut maioribus*

enim aut levi mercede emit qui precatur, aut parum pretium accipit qui rogatur, adeo ut omnia utensilia emere velis quam rogare. Id ego arbitror praecipue in honore observandum, quem qui laboriose exoraverit, sibi debet unam gratiam quod impetrarit: qui vero sine molestia ambitus adeptus est, duplam

pa'uum pretium cod. Colv. *pavum* cod. Brant. *parum* F. 1. 3. p. L. edd. vett. Vulc. Scal. Scriv. Oud. *pretii* voluit Beeich. Ep. 99. In cett. *parvum pretium*. *accipis* Vicent. Venet. 2. *potius* quod adiiciunt edd. plurimae ante *velis* non est in F. 1. L. Colv. Vulc. Scal. Oud. Elm. denuo intrusit ex edd. vett., unde remansit in seqq. In F. 3. collatione nihil emendatum est, unde *potius* extitisse in eo videtur, nisi mei librarii vitio id est neglectum. *conservandum* Vulc. *quod qui* cod. Colv. et Beeich. *quem mihi* Vulc. Wower. *nam gratia quod imperarit* F. 3. [De hac confusione voce. *imperare et impetrare* vide Dr. ad Liv. II. 4. §. 6. 54. §. 1.] *una grā* cod. Colv. *una gratia* Coll. Voss. L. *nam gratia quod impetravit* p. β. quod legit Vicent. Contar. V. L. I. 5. pro *nam* recipiens *una*. In cett. *unam gratiam quod impetrarit*. *quam impetr.* Marg. poet.

nostris gravissimis viris visum est, nulla res carius constat, quam quae precibus empta est, quem locum Elm. protulit.

parum pretium. Oud. de ea constructione confert Plaut. Bacch. III. 6. 41. *si pergis parum mihi fidem arbitrarier;* et Terent. Eun. I. 2. 22. *Forsitan hic mihi parum habeat fidem.* Adverbialiter enim ponitur, ut *satis, affatim*, de quibus dictum est ad Met. p. 61. 76. et 465. Immo adiective *parus* pro *paucus* occurrit in Glossis apud Zinzerling. Prom. Crit. I. c. 4. [Ita emendari possit locus Hygin. 89. de Laomedonte: *Alii dicunt, parum eum promisisse* in *parum aurum eum promisisse*, quod cod. Barth. *aurum* praebet, at melius scribitur *pactum aurum eum non promsisse*, quae sententia ex historia comprobatur.]

emere velis quam rogare. [Expressit Apuleius verba Ciceronis, quae in proverbium abiisse videantur, Verr. II. IV. 6. *emere malo quam rogare*, cf. Erasm. Adag. p. 105., unde qui hic a codd. auctoritate standum esse putent, ii *potius* defendere possunt. Diu haesitavi, utram lectionem probarem, quum unam codd. fides, alteram dictionis insolentia commendet; denique ad posteriorem inclinavi, quippe quae a Lips. cod. defendatur cum F. 3. plurimis in locis certe huius Floridi conspirante. Nam si Lindenbrogii collatio Florent. codd. accuratior esset, ut, ubi sileret, eandem cum editionis Scal. scriptura esse codicum lectionem ponere possemus, res mihi quidem in dubio non esset; ita vero utrum codd. Flor. 1. 2. re vera *potius* particulam omittant, affirmare non ausim. Tum vero dicendi ratio est paulo insolentior, de qua haec profert Oud.: „*potius* et *magis* eleganter per ellipsin omittuntur, ut apud Graecos *μᾶλλον*. cf. Stewech. ad Veget. III. c. 23. Weitz. ad Val. Flacc. VII. 428. et quos laudant Burm. ad Vell. II. 129. Cort. ad Sall. B. Cat. c. 8. Gell. II. 7. VII. 3. Pomp. Mel. III. 10. ubi eadem est lectionis varietas, Colum. III. 2. 27.“ quibus Bosscha addit Staver. ad Nep. Dat. 8. §. 1. Arntz. ad Plin. Paneg. p. 75. V. D. in Miscell. Observ. Vol. IV. T. 3. p. 411. Praeterea adde Dr. ad Liv. IV. 33. §. 2. Buen. ad Lact. I. 3. §. 7. p. 17 sq. V. 7. §. 3. p. 603. de Opif. 19. §. 10. p. 1216. Salm. ad Vulcat. Gall. Cass. Avid. c. 2. T. I. p. 446. Munk. ad Fulg. I. p. 596. et ad III. 3. p. 709. Hand. Tursell. T. III. p. 571. Ita explico locum Arnob. I. 57. *aut non simillimum veri, fidem vicinis et finitimis, quam spatiorum inesse longinquitate distantibus*, quo loco superlativum pro comparativo poni putat Orell.; et VI. 7. *nec erubuit civitas maxima et numinum cunctorum cultrix, vocabulum templo dare, ex Oli capite Capitolium, quam ex nomine Iovis nuncupare;* sic enim emendandum est; et ibid. VII. 30. ex cod. Reg. *nimirum quia apud vos valet nullam habens consuetudo rationem, quam rerum inspectata natura*, ubi edd. ante *valet* male *plus* intrudunt. Ita Elm. Minuc. Fel. c. 5. §. 3. *potius* male retinuit.]

ı praebentibus debet: et quod non petierit et quod acceperit. Duplam vobis gratiam debeo, immo enimvero multiiugam, quam ubique | equidem per praedicabo. Sed nunc impraesentiarum libro isto ad hunc honorem ɔnscripto, ita ut soleo, publice protestabor: certa est enim ratio quae philosopho, ob decretam sibi publice statuam gratias agere, a qua paulemutabit libere quam Strabonis Aemiliani excellentissimus honor flagiem librum sperabo me commode posse conscribere, *sitis* eum hodie vo-

bus F. 3. L. In cett. *praebentibus*. *non acceperit* F. 3. In cett. *non* exulat. *duplam igitur* . ante Colv. In cett. *duplam ergo*. *vobis gratiam* F. 3. L. In cett. *gratiam vobis*. *uno* cod. Colv. *quae debeat philosopho* F. 3. et edd. vett. usque ad Colv. *qua debeat philo-* *qua debeat philosophus* Colv. et seqq. Salm. Stewech. emendat *quum debeat philosophus*; *ae* vel *qua deceat philosophum*. V. D. in marg. ed. Vic. meae. *vel philosophus v. doceat* (?) *hum*. *demutavit* F. 3. edd. vett. usque ad Wow. In cett. *demutabit*. *libere* F. 3. cod. Colv. *ber*. *quam* F. 3. Coll. Voss. L. In cett. *quem*. *sitis* F. 1. *scitis* L. p. edd. vett. Schiker. olv. et Lips. emendarunt *si scitis eum* vel *si is eum h. vobiscum probarit*, uti etiam Salm. . Vulc. adscripsit. In cett. *si itis*, etiam Bosscha contra Oud. mentem.

unc. Minus bene Sciopp. putat, d incipere fragmentum. Gratias o statua agere pergit.

aesentiarum. Hoc vocabulum ut um barbarismum e latinitate prolum perperam putat Sciopp. cf. in Act. Ienens. V. 4. p. 212. d. Tursell. T. II. p. 234 sqq.]

deceat philosopho .... agere. ld. corrupta lectione hanc conı feci, quae omnium videtur esse . *Decere* enim cum dativo con- alios proferam scriptores, prot. Amphit. II. 2. 188. ad q. l. . *Istuc facinus nostro generi cet*; Pers. II. 2. 31. *ut decet familiae*; Intt. ad Terent. III. 4. 45. Sallust. apud Serv. Aen. VIII. 127. cf. ad de Mund. *Agere* vero infinitivus pro gerunivo positus est, qui exspectari ; de qua constructione cf. Dr. ad 4. §. 9. Markl. ad Stat. Sil. I. 4. Ovid. Fast. I. 40. *curaque finiincere maior erat*.]

ı *paululum demutabit libere, trab*. [Ita locum restitui ex od. F. 3. ea sententia: a ratione, osophum decet pro statua sibi atias agere, paululum libere et iorem demutabit ea, quam poqq. Tantus enim vir insolitam ratias agendi rationem. Haec tentia parenthesi quodammodo ta, ita ut *quem librum* ad verba *libro isto* in praegressis referri necesse sit; quod qui non intellexerunt interpretes, ii *libere* in *liber* et *quam* in *quem* corrupere. De neutrali verbi *demutare* significatione cf. Voss. Arist. T. II. p. 733. ibique Eckst.]

sitis .... vobiscum probare. [Ita ex codd. optimorum lectione textum restituere conatus sum. Primum *si itis* Vulcanii coniecturam sequi nequeo, quoniam nullum extare videatur exemplum, ex quo *ire* hac significatione cum infinitivo pro supino construi posse comprobetur; cf. Dr. ad Liv. III. 63. §. 5. Hinc placet Oud. sententia, *sitis* hic pro *si vultis* positum esse, ut *sis* pro *si vis*, quod cum infinitivo iungi constat ex Plaut. Asin. III. 3. 93. *Libane, sis herum tuis factis sospitari. da mihi istas viginti minas*. Haec formatio utrum ab Apuleio profecta sit an ante eum iam extiterit, omnino nequit affirmari, quum praeter hunc locum, si quidem probus sit, alias non reperiatur. Nullus tamen dubito, quin latinitate condonanda sit. *Sitis* pro *sivitis*, quod Stewech. vult, durum est, licet *sirim* in praes. subiunct. apud Prop. II. 15. 4. placuerit Scalig., Passeratio aliis. At praestaret tum *si siritis* a *sirim* pro *siverim* antiqua inflexione, de qua vide Gron. et Dr. ad Liv. I. 32. *Vobiscum* dedi ex optimo codice F. 3. i. e. *apud animos vestros, vobis ipsis*, ut apud Propert. II. 8. 17. *tolle animos et tecum finge triumphos*. Terent. Hec. I. 2. 32.

biscum probare. Est enim tantus in studiis, *quo* praenobilior sit proprio
71 ingenio quam patricio consulatu. Quibusnam verbis tibi, Aemiliane Strabo, vir omnium, *quot* unquam fuerunt aut sunt aut etiam erunt, inter optimos clarissime, inter clarissimos optime, inter utrosque doctissime; quibus tandem verbis pro hoc tuo erga me animo gratias *habitum et* commemoratum eam, qua digna ratione tam honorificam benignitatem tuam celebrem, qua remune-

tantus in studiis F. 3. L. Iunt 2. *tantum* p. In cett. *in studiis tantus*. *tantus praenobilior sic* edd. ante Colv. *tant. quod prae nobilior* F. 3. In cett. *ut praenobilior*. *patricio* F. 3. *patritio* F. 1. Beroald. L. et edd. vett. *patrio* ς. ut aiunt Wow. Scriver. Florid. *patrito* Vulc. Scal. Elm. *quod umquam* F. 3. In cett *qui*. *Numantiae* quod ante *fuerunt* in edd. intrusum est, non comparet in Mss. et Iunt. 2. *qui n̄. m̄a fuerunt* p. unde Lipsius: *ante* aut *etiamnum*; Brant. *in ante*. *fuere* edd. ante Colv. *et* ante *clarissimos* omnes codd. et edd. habent praeter F. 3. L. Iunt. 2. *inter utrosque doctissime* desunt in Coll. Voss. L. *habitum es commemoratu meam qua* F. 3. *habitum es commemoratum eam* p. L. e coll. Voss. et Lips. *commematū cū* cod. Colv., unde Oud.: *gratias habiturus te commemoratum eam*. Vir doctus in marg. ed. Colv. in Bibl. Reg. *habitum et commemoratam eam*, quod recepit Bosscha. In edd. usque ad Elm. *habiturus es commemoratu meo*. Hic tacitus cum seqq. dedit *hab. sum*. *Sum* voluit Scal., non Lind. uti putat Oud. Nam Lindenbrog. manus ea non est. *quam* Iunt. 2. *qua dignatione* ς. p. Scriver. Salm. Alii *digna oratione*. *qua* abest ab Ald. et Iunt. 2.

haud propterea te rogo ut hoc proferam, sed ut tacita mecum gaudeam. Nobiscum enim, quod probum sensum per se praebet, non solum facilior est lectio, sed etiam offendit me propter molestam singularis et pluralis numeri commutationem: *sperabo me* et *nobis*. Ita in seqq. ubique singulari numero auctor pergit.]

quo praenobilior sit. [Lectionis Florent. 3. vestigia secutus emendavi *quo*, postea a librariis in *ut* per glossam corruptum: cf. Ovid. Remed. Am. 517. *ne sibi tam placeat, quo te contemnere possit*, quam scripturam probo.]

patricio. Patris et *patrito* ob codd. auctoritatem reiicienda sunt, quamvis Oud. prius refutans posterius defendat, consulatum eum esse dicens *patritum*, qui a patre et avis iam profectus sit et familiae ipsius proprius. Recte vero monet Bosscha *patrius* et *patritus* hic idem fore; utrumque enim significaturum esse: a maioribus relictum, non solum a patre. *Patricium* indicat non solum consulem sed etiam patricium et nobilem esse Aemilianum. [De *patrius* et *patritus* cf. Intt. ad Arnob. II. 62. T. II. p. 90. Orell. et ad Cic. Tuscul. I. 19. §. 50.]

quot unquam fuerunt. [*Numantiae* delevi cum Oud. et aliis, quod locum hic minime habet. De Carthagine enim agi nemo non videt. Cur vero Bosscha † signum ante *fuerunt* posuerit, quo codd. hic mutilatos esse indicaturus est, non capio, licet ad liquidum perduci nequeat, qui librarii in hanc glossam inciderint. *Quot* ex cod. Flor. 3. scripsi pro *quod* significatione pronominis *quotquot*. De usu Apuleii, quem puto, simplex pronomen aut particulam pro iterata eius forma posuisse, fusius dicam ad Apol. p. 498.]

habitum et commemoratum eam. [*Sum* et *es* quae codd. et edd. praebent propter seqq. *celebrem aequiparem* improbanda sunt. Ego Salmas. emendationem in textum recepi, quippe quae ad vestigia Mss. et scriptoris sententiam quam proxime accedat. De constructione *commemoratum eam* cf. ad Met. VIII. p. 557. Salm. ad Tertull. de Pall. p. 106.]

digna ratione. Dignatione, quod Scriver. maluit, huc non pertinet. Est enim auctoritas, veneratio, dignitas, quae in viro illustri inest, non quam illi praestat alius sive reverentia et cultus; cf. Oud. ad Suet. Caes. 4.; vel notat munus et affectum honestum, quo maior donat et dignatur minorem, ut Met. I. p. 71. *nam et maiorem domum dignatione tua feceris*, et XI. p. 799. *magni numinis dignatione*; p. 815. *numinum dignatione*. [cf. Intt. ad Plin. Panegyr. 47. §. 1. p. 216 Arntz. et Buen. ad Lactant. VI. 5. §. 4. p. 721.]

ratione | dicendi gloriam tui facti aequiparem, *haud* dumhercle reperio. Sed 72
quaeram sedulo et connitar:

Dum memor ipse mei, dum spiritus hos regit artus.

Nam nunc impraesentiarum (neque enim diffitebor) laetitia facundiae obstrepit, et cogitatio voluptate impeditur, ac mens occupata delectatione mavult impraesentiarum gaudere, quam praedicare. Quid faciam? Cupio gratus videri, sed prae gaudio nondum mihi vacat gratias agere. Nemo me, nemo ex illis tristioribus velit in isto vituperare, quod honorem meum non minus mereor quam intelligo, quod clarissimi et eruditissimi viri tanto testimonio exsulto; quippe testimonium mihi perhibuit in curia Carthaginiensium non minus splendidissima quam benignissima vir consularis; cui etiam notum esse tantummodo summus honor est: is etiam laudator mihi apud principes Africae viros quodammodo adstitit. Nam, ut comperior, nudiustertius libello misso, per quem postulabat

an dum F. 3. *audum* cod. Colv. p., unde rectissime Brant. Soping. et ed. Scriv. *hauddum* cf. Hand. Tursell. T. III. p. 88. In cett. *nondum*. *quaeram sedulo* F. 1. 3. L. Iunt. 2. Bas. 2. et seqq. In edd. prioribus *sed sedulo et commentabor et connitar*, unde Becich. Epist. 99. *quaeram sedulo et commentabor et connitar*. Oud. conicit glossas in textum receptas et scribendum esse: *sedulo et rimabor* i. e. quaeram et investigabo. cf. ad Met. V. p. 321. Ego cum codd. facio. *regit* F. 3. p. In cett. *reget*. *mavult delectationem* Coll. Voss. L. *gratis videri* F. 3. p. In cett. *gratus*. *vereor* Iunt. 1. Ald. Bas. 1. Bosscha. In cett. *mereor*. Brant. *revereor*. *intellego* Vulc. Scal. Elm. *testimonio* F. 1. 3. et edd. ante Colv. qui cum seqq. praeter Oud. *honore* e cod. L. recepit. *Honor* emendatio est librariorum qui repetitionem eiusdem substantivi ferre non potuerunt. *Carthaginensium* Mss. et edd. vett. ut infra in iisdem legi dicit Oud. Sed e F. 1. et 3. nihil varietatis enotatum video. Oud. comparat dict. ad Frontin. I. 3. [Huius formae patronus prae ceteris extitit Voss. Arist. T. I. p. 114. Foertsch.] *extitit* p. ed. pr. Vic. Bas. 1. *extiti* Iunt. 1. et Ald. In cett. *adstitit*. *postulabar* L.

dum memor. [Versus est Virgil. Aen. IV. 336. ubi codd. item fluctuant inter *regit* et *reget*, sed prius praeferendum est.]

vacat gratias agere. [*Vacat* hic idem est quod *licet*; cf. Munk. ad Fulgent. I. p. 596. Stav. *Vacatque hoc tempore potentibus opprimere;* Venant. Fort. Hodop. 29.]

tristioribus [i. e. severioribus; cf. Salm. et Casaub. ad Capitol. vit. Anton. c. 1. p. 245. T. I., ubi *tristis* alii male emendabant in *castus*, ut iidem Intt. iam viderant.]

mereor. *Vereor* malunt nonnulli probante Oud., quia *mereor* propriam laudem nimium oleat et multum detrahat Carthaginiensium beneficio, quod adeo hic iactet auctor. Oud. *veretur* hisce verbis defendit: Severiores in eo reprehenderent, quod non minus reverebatur honorem, quam intelligebat eum magnum esse, quia non modo magnus sed etiam profectus esset a clarissimo viro, in quo carperent forsan eius adulationem. *Vereor* explico colo et magni facio, proprie enim veremur deum et parentes, cf. Met. II. p. 86. *vereor* *ignotae mihi feminae.*“ [De *vereri* pro *revereri* cf. Dr. ad Liv. V. 28. §. 4.] Ut bonam sententiam efficeret, Florid. transponere verba maluit scribens: *quod honorem meum non minus intelligo quam mereor* i. e. quod ut mereor, ita sentiam honorem mihi perlatum et ex eo gaudeam ac prae gaudio etiam gestiam; quod sane illi severiores censores ex animi sui tristitia damnare possint. [Ego quoque in *mereor* offendo, quod nisi *consequi* explices, non habeo, qui defendam; cf. Intt. ad Plin. Epist. I. 8. 14. Spald. ad Quint. IV. 2. 39. ea sententia: ego mihi non solum *honorem meum* consequor, honor mihi non solum ab aliis tribuitur, sed etiam intelligo me honoratum esse et publice id eloquor, id quod severiores facilius mihi vitio vertere queant.]

libello misso. Elm. haec adnotat: Locus statuae ponendae olim peti a municipibus solebat, ut indicant aliquoties I. C. Lib. XIV. D. de condit. et demon. L. II. D. de loco publ. fru. ex decreto autem ordinis decernebatur. Id indicat inscriptio vetus Exone:

73 | locum celebrem statuae meae, cumprimis commemoravit inter | nos iura ami-
56] citiae a commilitio studiorum eisdem magistris honeste inchoata: nunc postea
vota omnia mea secundum dignitatis suae gradus recognovit. Iam illud primum
beneficium, quod condiscipulum se meminit. Ecce et hoc alterum beneficium,
quod tantus diligi se ex pari praedicat. Quin etiam commemoravit, et alibi gentium
et civitatium honores mihi statuarum et alios decretos. Quid addi potest ad hoc
praeconium viri consularis? Immo etiam docuit argumento suscepti sacerdotii,
summum mihi honorem Carthaginis adesse. Iam hoc praecipuum beneficium
ac longe ante ceteros excellens, quod me vobis locupletissimus testis suo etiam
suffragio commendat. Ad summam pollicitus est, se mihi Carthagini de suo
statuam positurum, vir cui omnes provinciae quadriiuges et seiuges currus ubi-
74 que gentium ponere gratulantur. Quid igitur superest ad honoris | mei tribunal

ac commilitiae p. edd. ante Colv., quasi *commilitia* in fem. gener. dici posset, quod suspicatur Colv.; at Stewech. inde fecit *ac commilitia*, quod probat Oud., quamquam frustra quaerit huius pluralis exempla. In cett. *a commilitio*. *honeste* non est in cod. Colv. *honeste inchoata* F. 3. p. Iunt. 2. In cett. *inchoata honeste*. *nunc* F. 1. 3. Coll. L. in ed. Colv. in Bibl. Reg. Oud. In cett. *tunc*. *nunc* est *hodie*. *vota mea omnia* edd. vett. praeter Iunt. 1. quae habet *mea vota omnia*. *illum pr. .... et disc.* p. *se diligi* p. et edd. vett. *quin et* Ald. Bas. 1. Iunt. 1. 2. *civitatium* F. 3. In cett. *civitatum*. *et hoc* pro *adhoc* edd. ante Colv. *argumenti* p. *extollens* p. *naufragio* pro *suffragio* Vet. cod. Ald. teste Colv. *commendat suffragio* p. *ad summa* Bas. 2. Colv. Vulc. Scal. *seiuge* p. *pavere* pro *ponere* cod. Colv. *igitur* F. 3. p. Ald. Iunt. 1. Bas. 1. In cett. *ergo*.

P+MAR.+MARAN. FILIO. CALPURNIANO. OR. RET. DEFUNCTO. AN. XVIII. MAR. MARANUS. COMMUNI. AFFECTIONE. CALPURNIAE. UXORIS. ET. MATRIS. RECEPTO. IN. CLIENTELAM. CIVIUM. AESONES. + ET. LIBERALIBUS. STUDIIS. ERUDITO. IMPETRATO. LOCO. EXD. ORD. STATUA. FOVENS. MEMORIAM. PIETATIS. HONORAVIT. DATISQ. SPORTULIS. DEDICAVIT.

alibi gentium. [cf. Hand. Tursell. T. I. p. 227 sq. Florid. p. 86. *alibi gentium:* ut de Deo Socrat. p. 154. *alibi gentium.* De genitivo *civitatium* cf. Voss. ad Arist. T. II. p. 627. Eckst.]

ante ceteros. [cf. Hand. Tursell. I. p. 387. Met. p. 620. *ante cunctas mulieres.*]

quadriiuges et seiuges. Elm. pro more compilavit Lindenbrog. scrinia: Arnob. I. (?) *admirantes plaudentes ad coeli sustollitis sidera, bibliothecarum reponitis in arcanis, quadriiugis et statuis muneramini.* Inscriptio vetus ad D. Iohannem Maioris apud Aldum in Orthogr. p. 177. *VERATIO. A. F. PAL. SEVERIANO. EQUITI. HUIC. CUM. ET. POPULUS. IN. SPECTACULIS. ASSIDUE. BIGAS. STATUI. POSTULASSET. ET. SPLENDIDISSIM. ORDO. MERITO. DECREVISS. PRO. INSITA. MODESTIA. SUA. UNIUS. BIGAE. HONORE. CONTENT. ALTERIUS. SUMPTUS. REIP. REMISIT. L. D. D. C. I.* Pro *seiuges* Vulc. margini adlevit *sexiuges*, quomodo corrigit Glossam *sexiugae* ἑξζευξις; cf. Inscript. Gruter. ac Plin. H. N. XXXIV. 5. *seiuges currus.*

columen. *Culmen*, quod plurimae edd. habent, nihil quam contractio est ex *columen*, quod proprie significat tecti summitatem, deinde de summo honore, ut *fastigium* dicitur; cf. Gronov. ad Senec. Thyest. 55. Burm. ad Ovid. Met. I. 689. et Serv. ad Virg. Aen. VIII. 664. [cf. Intt. ad Arnob. I. 7. T. I. p. 289. Orell. ibid. I. 29. *caput et columen;* et ita emendavit Orell. II. 60. *in deo rerum capite et cognitione defixus*, pro *cognitione* : *columine*, ubi ego malim: *progenitore*, cf. p. 17. ed. meae. Cort. ad Lucan. VII. 594. Anthol. Lat. T. II. p. 244. Burm.]

quid superest. Vir doct. in marg. ed. Colv. in Bibl. Reg. haec adnotat: *ïσ. quid non superest?* Primo loco *super-*

et columen, ad laudis meae cumulum? Immo enimvero quid superest? Aemilianus Strabo, vir consularis, brevi votis omnium futurus proconsul, sententiam de honoribus meis in curia Carthaginiensium dixit: omnes eius auctoritatem secuti sunt. Nonne videtur hoc vobis senatusconsultum esse? Quid quod et Carthaginienses omnes, qui in illa sanctissima curia aderant, tam libenter decreverunt omnes locum statuae, ut illos scires idcirco alteram statuam, quantum spero, in sequentem curiam protulisse, ut salva veneratione, salva reverentia consularis sui viderentur factum eius non aemulati sed secuti, id est ut integro die beneficium ad me publicum perveniret? Ceterum meminerant optimi magistratus et benivolentissimi principes, mandatum sibi a vobis quod volebant.
| Id ego nescirem ac praedicarem? ingratus essem. Quinetiam universo ordini 75
vestro pro amplissimis erga me meritis quantas maximas possum gratias ago atque habeo, qui me in illa curia honestissimis acclamationibus decoravere, in qua curia vel nominari tantummodo summus honor est. Igitur quod difficile factu erat quodque revera arduum *non* existimabatur, gratum esse populo, placere ordini, probari magistratibus et principibus: id (praefascine dixerim)

columen F. 3. φ. L. Iunt. 2. probante Colvio, ed. Oud. In cett. *culmen.* *ex culmen* emendat Stewech. *cubiculum* p. *vir Strabo* p. *vatis* cod. Colv. p. *vocis* ed. pr. Vicent. Venet. *voce* Iunt. 1. 2. Ald. Bas. *quodquod et* ed. pr. Vic. Venet. *curia ea Karthag.* cod. Colv. *decreverint* L. *omnes* quod post *decrev.* intrudunt edd. non est in F. 1. 3. L. ac delevere Wow. et Scriver. Uncinulis inclusit Elm. Oud. hinc coniecit legendum *Carth. omnes decreverunt, omnes scilicet* de qua repetitione agi dicit ad Met. VII. p. 469. Stewech. emendat *quod Carthaginienses qui in illa sane curia aderant tam lib. decreverunt Omnes, Omnes.* *statuere* F. 3. edd. vett. ante Colv. In cett. *statuae.* *illos* F. 1. 3. φ. L. p. ed. pr. Vic. Wow. In aliis *illo.* Elm. et seqq. eiecerunt prave hanc vocem. *salva reverentia* delet L. *idem ubique* cod. Colv. *d. integro* Brant. emendat; Lips. *integrum dein.* *nolebant* Bas. 1. *nescirem ac praed.* Mss. et edd. priores Colv. qui emendavit: *id ego ni scirem ac praedicarem*, quam coniecturam Lips. quoque marg. adlevit et Salm. in Vulc. Si quid mutandum, sequere Vossium *nec praed.* Sed e praegresso *nescirem* negatio ἀπὸ κοινοῦ ut dicunt repetenda est cf. ad Met. VI. p. 437. ed. meae infra de Dogm. Plat. p. 197. *nostro amplissimis* edd. ante Colv. V. D. in Vic. meae marg. *de amplissimis* coniecit. *pro* etiam exulat a Colv. *honorum* Ald. Iunt. 2. *non existimabatur* F. 3. p. cod. Colv. In cett. *nobis existim.* *probari a mag.* Coll. Voss. L. *praefascine* F. 1. 3. *praefasire* cod. Colv. *praefusine* p. et Coll. L. In edd. vett. *praefusice* usque ad Colv. qui cum seqq. legit *praefiscine.*

est pro restat, deest; altero pro adest, praesto est. Plaut. Bacchid.: *quid fecit? immo quid non fecit?* Plato Polit. II. 598. *οὔτε γὰρ ὅπως βοηθῶ ἔχω οὔτε αὖ ὅπως μὴ βοηθήσω ἔχω.*

non existimabatur. [Negativam particulam pro *nobis* e codd. in textum recepi ea sententia: *gratum esse populo, ordini placere* etc. difficile factu quidem erat, sed revera arduum esse non existimabatur. *Nobis* non placet, quia statim sequuntur *dixerim* et *mihi obtigit*, quamquam haec numerorum mutatio non tam infrequens est, sed ibi tantummodo admittenda, ubi codd. optimorum auctoritas flagitat. Nec tamen negandum est, sententiam quae negatione eruitur partim displicere, quia Apuleius rem non solum factu difficillimam fuisse, sed ita quoque ab omnibus existimatam exprimere voluisse mihi videtur cum ceteris Intt. Hinc emendo *quodque revera arduum omnino* (ex compendio *oīo* quod facile in *nō* abire potuit.)]

praefascine. [Accuratius de hoc vocabulo, de cuius vi et significatione iam inter veteres non accurate constitit, novissimis temporibus egit Rost. Quaest. Plaut. Fercul. XV. p. 168., qui ex obsoleto vocabulo *praefascinum* quum exortum id putet, hunc ablativum explicat: quasi adhibito praefascino. Iam cum ablativis nominum saepissime modus rerum indicetur, facile fieri potuisse, ut nomen illud adverbii speciem acciperet et pro *praefascino* diceretur *praefascine* s. *praefiscini.* At vero contra consuetudinem dicendi haec sententia facit, quoniam ex analogia intelligi nequit, quomodo illud *praefascino*, quod pri-

[illegible] Quid igitur superest ad statuae meae honorem, [illegible] ministerium, quae mihi ne in mediocribus quidem [illegible], ne ut Carthagini desint, ubi splendidissimus ordo [illegible] iudicare potius | solet quam computare? Sed de hoc [illegible] cum vos effectius. Quinetiam tibi, nobilitas senatorum, [illegible] amicorum, mox ad dedicationem statuae meae libro

[illegible] Mirum est, quod in Venet. 2. post verba *ad statuae meae honorem* verba [illegible] *a pavimenti* usque ad *culminum* leguntur et suo loco p. 83. repetuntur. [illegible] *et artificis* F. 3. Salm. et edd. ante Colv. In cett. abest particula. *arti-* [illegible] Scriverch. et Brant. *ne in Carthag.* Iunt. Ald. Bas. 1. *tamen* pro *tum* [illegible] Venet. Bas. 2. *a dedicatione* Vir doctus in marg. Ed. Colv. in Bib. Reg.

[illegible] Rostius ponit, ita in *prae-* [illegible] *praefiscini* abierit. Ego de [illegible] plane aliter sentio. Mihi [illegible] videtur esse eiusdem [illegible], qua *peregre*, *praepostere* [illegible] esse videmus; uti enim [illegible] a *peragro* mutata vocali penultimae idem est, quod *peragrando*, ita quoque *praefascine* vel mutata vocali *praefiscine* est *praefascinando*. Postea utrumque adverbiorum significationem accipiebat. *Praefascinare* Not. Tiron. p. 182. habent, et idem significare videtur quod *ante fascinare*. Qui vero ante fascinat, suo fascino avertit, quominus alter ipsi noceat, et ita est fascinando avertere. Duplicem huius adverbii terminationem probant *peregre* et *peregri*, *tempore* et *tempori*. Hinc Scaliger. sententia perversissima est, *praefiscine* de praesenti, *praefiscini* de futuro tempore dici. Charisii allucinationes vide II. p. 189. Putsch. De voce cf. Intt. ad Plaut. Asin. II. 2. 84. p. 132. Taubm. Rud. II. 5. 4. p. 1201. Casin. V. 3. 43. Eckst. ad Voss. Arist. T. III. p. 980. De re haec protulit Elm. „Vetus erat opinio, periculum esse aliquod a fascino ubi quis impensius aut laudaret ipse se aut praesens ab alio laudaretur, ideoque in laudando plerumque addebant *praefiscine*, quo invidiam et fascinum a se averterent; Heliod. Aethiop. III. p. 141. Unde et ad fascinum arcendum stultae aniculae infantum collo olim appendebant crepitacula cum stamine coccineo aut in balneis eorum frontes luteo ungebant; cf. Iohann. Constant. Comment. Paul. ad Corinth. I. 4. Hom. 12. fol. 320. ed. Savel.: *τί ἂν τις εἴπῃ τὰ περίαπτα καὶ τοὺς κώδωνας τοὺς τῆς χειρὸς ἐξηρτημένους καὶ τὸν κόκκινον στήμονα καὶ τὰ ἄλλα τὰ πολλῆς ἀνοίας γέμοντα, δέον μηδὲν ἕτερον τῷ παιδὶ περιτιθέναι ἀλλ' ἢ τὴν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ φυλακήν, νῦν δὲ οὗτος μὲν καταφρόνηται .... βόρβορον αἱ γυναῖκες ἐν τῷ βαλανείῳ λαμβάνουσι τρόφοι καὶ θεραπαινίδες καὶ τῷ δακτύλῳ χρίσασαι κατὰ τοῦ μετώπου τυποῦσι τοῦ παιδίου, τί δὲ ὁ πηλός; ὀφθαλμὸν πονηρὸν ἀποστρέφει, φησί, καὶ βασκανίαν καὶ φθόνον.* [Plura vide apud Putean. Reliq. Conviv. Prisc. in Graev. Thes. Antt. T. XII. p. 274. Hartung.: *Relig. d. Römer* T. II. 260.]

ne ut. *Ne* hoc sensu pro *nedum* saepissime tam apud Apuleium quam apud alios in usu esse docent Gron. et Dr. ad Liv. III. 52. §. 9. Sciop. Gent. ad Apol. in Append. Nro. 38. [Intt. ad Propert. I. 4. 9. ad Sall. Cat. XI. §. 8.]

ad dedicationem. [Male interpungunt Intt. ante *mox* et *meae*, ita ut haec verba ad *plenius gratias* pertineant, ideoque quum sententia paulo impeditior evadat, factum est, ut V. D. emendaret *a mea dedicatione.* Sed verba *mox ad dedicationem statuae meae* arctissime cum seqq. *libro etiam conscripto* cohaerent, et eadem ratione explicanda sunt, qua Apuleius p. 70. dicit: *sed nunc impraesentiarum libro isto ad hunc honorem mihi conscripto.*]

etiam conscripto, plenius gratias *agam ociusque* libro mandabo, uti per omnes | provincias eat, totoque abhinc orbe totoque abhinc tempore laudes benefacti 77
tui ubique gentium semper annorum repraesentet.

N U M. XVII.

Viderint, quibus mos est oggerere se et otiosis praesidibus, ut impatientia linguae commendationem ingenii quaerant et affectata amicitiae vestrae specie glorientur. Utrumque eius a me, Scipio Orfite, longe abest. Nam et quantulumcunque ingenium meum iampridem pro captu suo hominibus notius est, quam ut indigeat novae commendationis. Et gratiam tuam tuorumque similium malo quam iacto, magisque sum tantae amicitiae cupitor quam gloriator, quoniam cupere nemo nisi vere (*putem*) potest; potest autem quivis falso gloriari.

canacique F. 3. (Lindenbrog.: „Ms. alius *canaciusque* Ms. *canaci* in marg. *canam inque*") Iunt. 2. Bas. 2. Vulc. *canentique* cod. Colv. φ. *canacius* codd. Becich. edd. vett. Colv. Elm. ac Scriver. *gratius* Coll. Voss. L. *tenacius* Scal. cum Burm. Miscell. Observ. Vol. II. T. II. p. 192. et alius ibid. *cumulatiusque*. Bapt. Pius Thes. Crit. T. I. p. 368. testatur quosdam legere *causatiusque* et ipse reponit *capaciusque*. Wower. emendavit: *canacius gratias libro mandabo* vel *plenius gratias canam itemque libro;* Sciopp.: *canam ociusque libro*, quam lectionem recepit Florid.; V. D. in marg. ed. Colv. in Bibl. Reg. *agam ociusque* idemque Salm. Elm. praeoptat *canam inque*, Oud. *canam itemque*, quod Bosscha recepit, vel *eique* vel *graecanico* vel *graecacius*, quae minime satisfaciunt. *ut* Lips. *beneficii* p. Coll. Voss.

gerere Ms. Colv. *hoc gerere* p. *se et otiosis* Mss. edd. ante Vulc., qui cum seqq. *semet* recepit e coniectura Colvii sive potius Lipsii qui adlevit quoque *odiosis*. Scriver. *et* particulam expulit, Brant. inepte emendavit *exotiosis* vel *exitiosis;* Stewech. *se nec otiosis* vel *negotiosis*. *impotentia* Sciopp.; *impudentia* Stewech. correxit, atque Florid. prius in textum temere recepit cf. Met. II. p. 128. VII. p. 450. *eius* F. 3. p. edd. ante Colv. In cett. *enim*. *Scipiorfite* Vicent. teste Oud. In mea *Scipio orfite*. *tui similium* in aliis esse dicit Pyrrhus nescio quibus. *cupior* Coll. Voss. L. *putem* F. 3. p. Coll. Voss. L. Iunt. 1. 2. Ald. Lips. coniecit *nisi vere*, *ut putem*, *potest*. Lipsius coniecit *nisi mereri;* hoc verbum deleri vult Vincent. Contar. V. L. I. 5. In cett. *putet*. *potest* non extat in p. Coll. Voss. et Vulc. 1. *quis* p. et L.

agam ociusque. [Hanc emendationem, quam omnium quae a viris doctis propositae sunt optimam esse arbitror, in textum recepi. Corruptela ex scriptura *acam* pro *agam* explicari potest. *Canam* ne reciperem, dissuasit dictio *canere gratias*, quae mihi non modo insolens sed inepta etiam hoc quidem loco videtur esse. Frustra desudant qui *canacius* defendere studeant, licet adiectivum *canax* per se non damnare ausim. De his adiectivis in *ax* cf. Heins. ad Ovid. Am. II. 6. 23. Munk. ad Fulgent. Mythol. II. 3. p. 668. Stav. Intt. ad Anthol. Lat. T. II. p. 503. Burm. Barth. Advers. XXXV. 9. p. 1648. Ita emendandam puto Gloss. Isid. p. 687. *norax peccator criminosus* in *nocax* ut *tenax*, *olax* formatum. Vulc. vult *noxax* contra analogiam.]

Num. XVII. *oggerere se et otiosis praesidibus.* [Difficile est de vera loci scriptura iudicium proferre, quum quid Apuleius praemiserit initio huius Floridi, statui nequeat. Hinc tutius duxi, lectionem codd. optimorum integram reponere, quam coniecturis locum depravare. *Et* significare potest *vel, etiam.*]

Scipio Orfite. [Mihi videtur hic idem esse cum *Orfito*, qui a Capitol. in vit. Anton. Pii c. 8. commemoratur et praefectus urbi fuisse ibi dicitur. De *Orfitorum* familia vide Burm. ad Anthol. Lat. T. I. p. 327.]

tuorum. Tui exspectatur. Sed cf. Intt. ad Lucan. V. 680. *genitusque suorum*, Gron. ad Liv. XXXIII. 48. §. 2. *Tui* ergo ut graeci οἱ ἀμφί σε pro σύ. [Ego adhuc de loco dubito.]

putem. [Ita in textu retinui, quum coniecturae quas alii proferunt displiceant, et quid melius huius lectionis loco substitui possit, ego ignorem. Si vero defendere velis, parenthetice sumendum est; quod tamen fateor mihi non probari.]

Ad hoc ita semper ab ineunte aevo bonas artes sedulo colui, eamque exi
tionem morum ac studiorum tum in provincia nostra tum etiam Romae
amicos tuos quaesisse me, tute ipse locupletissimus testis es, ut non
78 vobis amicitia mea capessenda sit quam mihi vestra concupiscenda. | (
non prompte veniam impertire rarenter adeundi, assiduitatem eius requ
est; summumque argumentum amoris frequentibus delectari, cessantibu
rasci, perseverantem celebrare, desinentem desiderare, quoniam neces
aequiparem esse, cuius angat absentia. Ceterum vox cohibita silentio
non magis usui erit, quam nares gravedine oppletae, aures spiritu obs
oculi albugine obducti. Quid si manus manicis restringantur? quid si
79 pedicis coarctentur? iam rector nostri animus aut somno solvatur aut
mergatur aut morbo sepeliatur? Profecto ut gladius usu splendescit, situ
ginat: ita vox in vagina silentii condita diutino torpore hebetatur. Des

tum in prov. F. 3. L. *cum etiam prov.* p. In cett. *cum in pr. nostra* F. 3. edd. ante Colv. In cet
concupiscenda F. 1. 3. φ. L. p/. Bas. Colv. Vulc. Scal. Wow. *est concupiscenda* Bas. Oud. *est cu*
Iunt. 1. 2. Ald. In cett. *inconcupiscenda* V. D. in Vlc. mea emendavit *quam vobis mea concup.*
habent Mss. et edd. ut non necesse sit cum Becich. Lips. Salmas. Colv. Elm. (in adnotatis,
est *adeundi)* et Florid. reponere *adeunti.* *impartire* ed. pr. Vic. Venet. *rarentur* Vicei
siduitatemque req. F. 3. Sed in marg. manu posteriore appositum est *eius.* *subirasci* en
Sciopp. male, cf. Apol. p. 385. *commoveantur et obirascantur:* Gron. ad Liv. XLII. 1
equidem esse F. 3. p. *eiusmodi* Philom. Pisan. in Add. Ed. Iunt. 2. In cett. *eiusdem.* *usui erit*
mas. *usu iuverit* F. 1. *usu iverit* L. p. edd. vett. quod Brant. et Colv. exponunt per *usu iuver*
fuerit Colv. e coniectura Groslot., quomodo male reposuerunt seqq. Rectius Lipsius cum G.
marg. *usu fuerit.* *silentii p. usu non magis velut β.* Hinc Vincent. Contar. V. L. I. c.
Oud. *valueris.* *silentii* p. unde Oud. *silentii perpeti usu non magis iuverit* quod Bosscha
carcerentur cod. Colv. unde *coarcerentur* Brant. Verbo *carcerare* usus est Salvian. II. de
solitudine carceratur. Nihil tamen temere mutandum est. *robiginat* p. In cett. *rubigin*
pere hebebatur Ald. Iunt. 2. Al. *tempore habebatur.* Hinc Scott. Observ. Phil. L. c. 5.
hebetatur contra mentem auctoris.

concupiscenda. [*Inconcupiscenda* solum est librarii cuiusdam figmentum, nullo codice comprobatum cf. infra ad p. 93., ubi *incognoscere* habent nonnullae edd. Fusius egi de hac librariorum temeritate, quam interpretes qui talibus somniis patrocinantur superant, ad Met. p. 527. ed. meae, ubi *adoppetere* et *adcognoscere* aliquot VV. DD. latinitati vindicare voluerunt.]

rarenter adeundi, assiduitatem eius requirentis est. Recte hunc locum sanarunt Sciopp., Wower. et Scriver., cum ante contra auctoris mentem iungerent *adeundi assid.* Dicit Apuleius argumentum esse amicitiae, quempiam requirere, ut ad se assidue venias, qui non prompte permittit ut raro venias, seu veniam raro adeundi non tribuit. Quid F. 3. lectio *assiduitatemque* sibi velit ego non capio, licet veram scripturam in ea latere probabile sit.

necesse est aequiparem esse cuius angat absentia. [Hic locus omnium est difficillimus, nec scriptura *eiusden*
mihi quidem interpretamentum
esse librarii sanatur. *Eiusdem* a
Colv. cogitatione addendum esse
amoris, nimis durum et molestu
unde etiam Oud. ad coniecturam
Pisani *eiusmodi* inclinavit. Se
loci non difficilis est intellectu
cesse est eum quoque similiter
te, cuius absentia te angat. Cod
morum vestigia secutus, qui p
necesse est equidem, ego emend
cesse est aequiparem, ex con
equipem in *equidem* corruptum;
par posterioris latinitatis est voca
unde eo facilius librarii in f
abduci poterant. Ad *aequipar*
gitatione adde *amorem* ea se
necesse est amorem parem ess
cuius angat absentia. Ellipsin
minis *eius* quamvis paulo durio
men fero.]

robiginat. [cf. de hac scriptu
adnotat Wagner. in Orthogr. Verg

omnibus pigritiam, pigritia veternum parit. Tragoedi adeo ni quotidie proclament, claritudo arteriis obsolescit: igitur identidem boando purgant *raucum*. Ceterum ipsius vocis hominis exercendi cassus labor supervacaneo studio plurifariam superatur, siquidem voce hominis et tuba rudore torvior et lyra | con- 80

pariat p. *arteriis* Mss. et edd. vett. cum Colv. et seqq. *arterine* Ald. Iunt. 2. Bas. 2. Scriver. *raucium* (ex correctione) F. 3. *raium* φ. unde Fulv. *ravum*; in alia φ. est *ranium*. *raucum* Iunt. 1. 2. Ald. In cett. *ravim*. *vocis* F. 3. sed *voces* ab eadem manu e supra scripto. *vobis* Ms. Colv. *casus* edd. vett., quod in *cassus* bene emendarunt Becich. Epist. 90. Colv. Sciopp. cum seqq. *supervacaneus* L., unde Oud. suspicatur glossam esse vocis *cassus* et pro *studio* rescribendum *sonitu*. *voces* F. 1. *vocem* p. L. ed. pr. Vic. Venet. *vox* Vulc. Scal. Elm. Scriv. Florid. In cett. *voce* ut in F. 3. Si quid mutandum est, malim *vocis* genitivum comparationis ex Graecorum usu pro Romanorum ablativo; cf. ad Met. p. 170 et 735. ed. meae. *tuda tordior* L. *tubae* Ald.

ed. Virg. p. 468. quem librum ab hac inde plagula in meum usum converti. Cort. ad Lucan. I. 243. Neutrum est verbum pro *robiginem contrahere*. Gloss. Vulc. p. 132. *rubigino ἰοῦμαι*, et apud Theoph. Charact. 10. *κλεῖς ἰουμένας* ubi vide Duport. De sententia cf. Peerlk. ad Hor. Carm. II. 2. 3. p. 162.]

tragoedi .... boando. [Hunc locum egregie illustrant quae Kopp. in Palaeogr. I. 3. §. 24. T. III. p. 26 sq. profert: „Extat gemma apud Capellum inter geminas quas Basilidianis tribuit n. 154., cuius in face postica conspicitur Melpomenes simulacrum, quae sedens os apertum habet canenti simile atque leonis capite insignita, quo melius tragoediae *boatus* et quasi rugitus inde significaretur. Ita Auson. Idyll. 20, 2. *Melpomene tragico proclamat moesta boatu* et Ovid. Amor. II. 1. 11. *Venit et ingenti violenta Tragoedia passu Fronte comae torva, palla iacebat humi*.“]

raucum. [Pro *ravim* quod Oud. praefert dedi *raucum*, quod vestigiis Mss. quam proxime accedit. De sententia vide Plaut. Prol. Poen. 10 sqq. *exsurge praeco fac populo audientiam. - Iamdudum exspecto, si tuum officium scias. Exerce vocem, quam per vivis et colis. Nam nisi clamabis, tacitum te obrepet fames*. De *ravim* cf. Intt. ad Fest. p. 641. Lind.]

vocis hominis exercendi ... superatur. [Multa de hoc loco allucinati sunt Intt. Male interpretatus est Floridus: *irritus labor superatur multismodis cura superflua*, quae cum Oud. non probata essent, quippe sententiam Apuleii esse opinato: Labor exercendae vocis humanae ad magnum sonum est irritus, quia superatur plurifariam a sono instrumentorum et animantium, pro *studio* scribi *sonitu* [cf. Eckst. ad Voss. Arist. T. II. p. 661.] voluit, quod certe non fecisset, si priora accuratius perspexisset. *Exercere* enim *vocem* hic non solum de eo dicitur qui verba profert, non tacet, sed quum de boatu tragoedorum sermo sit in praecedentibus, magna cum vi et studio quasi agitat vocem. Ita Plaut. l. c. de praecone garrulo et boante dixit *exerce vocem* et ita intelligendus locus Cic. de Orat. I. 33. §. 150. *sed plerique in hoc vocem modo et vires exercent suas*. *Studio* de nimia contentione bene potest intelligi, qua vocis vim multi adaugere moliuntur, quamvis supervacanea, quum hac in re a multis animalibus superentur. Vocem enim dicit Apuleius non ad boatum, sed p. 80. ad utilitatem et delectationem factam esse. *Studio supervacaneo* aut ablativi sunt absoluti pro: quum studium supervacaneum sit, aut e *cassus* voce pendent. Nec tamen negandum, molesti quid in iterata sententia *cassus* et *supervacaneo studio* inesse. Tum observa constructionem *exercendi vocis* de qua vide Gron. ad Gell. IV. 15. Casaubon. ad Suet. Aug. c. 98. Merc. ad Dict. Cret. IV. 8. De voce *cassus* cf. Eckst. ad Voss. Arist. T. II. p. 888. Intt. ad Arnob. II. 4.]

torvior. [*Torvus* est terribilis et potissimum ad vocem raucam refertur; cf. Intt. ad Ovid. Met. II. 752. Virg. Aen. VII. 399. Ita legendum puto in Anthol. Lat. T. I. p. 199.

centu variatior et tibia questu delectabilior et fistula susurru iucundior et bucina significatu longinquior. Mitto dicere multorum animalium immeditatos sonores
[358] distinctis|proprietatibus admirandos, ut est taurorum gravis mugitus, luporum acutus ululatus, elephantorum tristis barritus, equorum hilaris hinnitus, nec non avium instigati clangores, nec non leonum indignati fremores, ceteraeque id genus voces animalium truces ac liquidae, quas infesta rabies vel propitia voluptas ciant. Pro quibus homini vox divinitus data angustior quidem, sed maiorem habet utilitatem mentibus quam auribus delectationem. Quo magis celebrari debet frequentius usurpata, et quidem non nisi in auditorio, tanto viro praesidente, in hac excellenti celebritate multorum eruditorum, multorum benignorum. Equidem etsi fidibus apprime callerem, non nisi confertos homines consectarer. In solitudine cantillavit

81 | *Orpheus in silvis, inter delphinas Arion.*

Quippe, si fides fabulis, Orpheus exilio desolatus, Arion navigio praecipitatus. Ille immanium bestiarum delenitor, hic misericordium beluarum oblectator:

questus p. *sursū* p. *bucina* F. 3. L. In cett. *buccina*. *mutorum* L. Venet. 2. Iunt. 1. 2. Ald. Bas., quod probat Oud. *animalia muta* explicàns quae edant sonum confusum et non articulatum; coll. Gronov. ad Senec. Epist. 90. Stat. Theb. V. 334. Misc. Observ. Vol. IX. p. 214. *immediatos* edd. vett. praeter Iunt. 2. usque ad Colv. In cett. *immeditatos*. *angores* L. p. edd. ante Wower. Voss. coniecit *ovium instar angores*. *fremos* Vicent. *frenores* Venet. 2. *qua* Ald. *cient* vult Becich. Epist. 99. sed *ciant* est a *cire* cf. ad Met. p. 524. *et* ante *quidem* non est in Coll. Voss. L. *in auditorio* F. 1. 3. L. φ. p. Elm. Florid. Bossch. In cett. *in* abest, nisi quod in edd. Iunt. 1. 2. Ald. est *adiutorio*. Stewech. emendat *celebrari debet, frequentius usurpari et quidem non nisi auditorio*. *quidem* pro *equidem* Ald. Iunt. 2. *et fidibus* Venet. 2. Iunt. 1. 2. Ald. *fidubus* Vicent. *non nisi inter consertos* Ms. Colv. *inter confertos* φ. et Ms. Brant. sed *inter* e versu sequenti irrepsit. *consecrarer* Ms. Colv. et Brant., qui coniecit *conversarer*. *consectare* Ald. *cantilavit* F. 3. edd. vett. cf. supra p. 20. 54. et Met. p. 252. ubi in optimis codd. F. 1. 3. nulla est scripturae diversitas. *Orion* F. 2. (bis). *delphines* Ald. Iunt. 2. Bas. 1. *delenitor* F. 3. ed. pr. Vicent. Iunt. 1. 2. Ald. In cett. *delinitor*. cf. ad Met. p. 169. ed. meae.

Ep. XXI. de Scaevola: *plus flammis patriae confert quam torva securis Una domans bellum funere dextra suo*, et *securis* ad bellum et arma pertinere volo.]

susurru. [cf. Voss. Arist. T. II. p. 662. ibique Eckst. et ad Met. p. 6. ed. meae.]

bucina. [*Bucina* nec *buccina* scribendum esse probat Wagn. in Orthogr. Vergil. p. 103. cf. Voss. Arist. T. I. p. 114. ed. Foertsch.]

acutus ululatus. [*Ululare* luporum proprium est cf. Burm. ad Anthol. Lat. T. II. p. 431.]

barritus [unde elephanti ipsi *barri* cf. Burm. ad Anthol. l. c. p. 439. Intt. ad Fest. T. II. p. 343. Lindem.]

clangores. Non improbat Oud. coniecturam Vossii *ovium instar angores*, quia Apuleius hic de quadrupedibus tantum agere videatur; commemorari enim in seqq. *leones* et mox demum de avibus dici. Recte tamen monet, illic de avibus dulce canentibus sermonem esse, hic de gravi sono; et inde non esse, cur hic aves omiserit maiores praesertim eas, quibus incondita sit vox et propria *clangere*; coll. Aelian. Hist. Anim. V. 51. [cf. Voss. Arist. T. II. p. 843. ibique Eckst. Burm. ad Anthol. Lat. T. II. p. 427. Florid. p. 110. *dum vult clarissime clangere;* Senec. Herc. Oet. 1390. Heins. et Burm. ad Ovid. Met. XII. 528.]

fremores. [Leonum est *fremor* et *fremere*; cf. Burm. Anthol. l. c. p. 424. *leones fremunt* et p. 431.]

liquidae. [*Liquidus* de mollitie cuiuscunque rei dicitur; cf. Gron. ad Stat. Silv. c. 25. T. I. p. 259. ed. Hand., cuius adnotationem compares velim; Intt. ad Pers. Sat. I. 17.]

Orpheus. [cf. Virg. Ecl. VIII. 56.; de *Arione* ad Met. p. 440. et Kopp. ad Mart. Capell. §. 907. p. 703.]

desolatus [de hac voce cf. Ded. ad Dict. Cret. IV. 9. Gloss. p. 345.]

ambo miserrimi cantores, quia non sponte ad laudem sed necessario ad salutem nitebantur. Eos ego impensius admirarer, si hominibus potius quam bestiis placuissent. Avibus haec secretaria *ut inquam magis congruerint* merulis et lusciniis | et oloribus. Et merulae in remotis tesquis fringultiunt, lusciniae 82
in solitudine Africana canticum adolescentiae garriunt, olores apud avios fluvios carmen senectae meditantur. Enimvero qui pueris et adolescentibus et senibus

videbantur ed. Vic. teste Colv., unde Brant. emendavit *trudebantur* vel *ludebant*. *admiraretur* ed. pr. Vicent. *admiretur* Venet. 2. *secretari aut* Ms. Colv. *utique* Brant. coniecit et receperunt Scriv. et Florid. Oud. *utiquam* emendavit Salm. *ut ita inquam* Wow. *ut inque β*. unde Contaren. V. L. I. 5. *utrimque* i. e. *in aquis et silvis*. In cett. *ut inquam*. Vir Doct. in Vicent. mea: *Avibus haec inquam secretaria*. *conguerint* deest in L. et p. cf. comment. *aut luscin*. Coll. Voss. L. *luciniis* Vicent. *fingultiunt* p. *friguttiunt* V. D. ad marg. Iunt. 2. *gurriunt* L. Colv. Vulcan. [cf. Doed. Syn. T. III. p. 74. qui male dicit, ante Elm. ita in edd. legi. De voce *garrire* cf. ad Mel. p. 186. ed. meae.] *Asios* pro *avios* Brant. *et adolescent*. F. 3. p. edd. ante Colv. In cett. *et* abest. *senibus* p.

secretaria. [Plurima de hoc vocab. disseruit Colvius, quae tamen minus huc pertinent. Proprie locus est secretus a vulgo, in quo iudices sedebant et caussas examinabant; tum de quocunque loco secreto et abdito dicitur; cf. de Mund. p. 326. *ignes qui terrae secretariis continentur*. Ita emendandus est locus Minuc. Fel. c. 9. §. 1. *secretaria ista teterrima impiae coitionis adolescunt*. *Sacraria* defendi nequit propter verba c. X. §. 1: *cur nullas aras habent, templa nulla, nulla nota simulacra*.]

ut inquam magis congruerint. [Hunc locum corruptum esse affirmo, nec coniecturam *utique* satisfacere quisque intelligit. Quum enim in Mss. Lips. et Pith. desit vocabulum *congruerint*, suspicor in corruptis vocc. *ut inquam* latere aliquod vocabulum, quod ad significationem glossae respondeat, postea vero depravatum ansam dederit, alterum substituendi. Quid genuinum fuerit, nondum liquet; erat quum coniicerem *relinquant* sc. Orpheus et Arion. Praeterea mihi persuasum est, librarium alioquin solertissimum hoc loco Florent. 3. negligenter contulisse. Sine ullo enim dubio in eo *congruerint*, uti in Lips. et Pith., quibuscum fere semper conspirat Florent. 3., omissum est.]

fringultiunt. [cf. Burm. Anthol. Lat. T. II. p. 428. qui *fringutire* probat; et ad T. I. p. 604. *Frigultire* dicit Fronto de Eloquent. p. 229. Mai. *murmurare et frigultire potius quam clangere*; Heins. Advers. p. 27. Apuleius ubique formam *fringultire* praebet; cf. Apol. p. 595., ut Sidon. Apollin. Epist. VIII. 9. *angulatim fringultientibus*; Fulgent. Expos. Serm. p. 775. ed. Stav.]

in solitudine Africana. Elm. excitat: Senec. Octav. 914 sqq.; et Auctor. Incert. *περὶ τῆς τῶν ζώων ἰδιότητος· ὅταν ἀηδῶν ἀκροώμενον βλέπῃ, Μελῶν ἀγαθῶν ἐξερεύγεται κτύπους Ἀγχίστροφον γὰρ τὴν βοὴν διαπλέκει Καὶ γὰρ γαλισμοὺς ὀργανοῖ κεκλασμένους, Ἐκ τῆς ἐν ἀκμῇ τακερᾶς μουσουργίας· Καὶ μακρὸν ἂν δήπουθεν εὐφραίνοι χρόνον. Εἰ μή τις αὐτὴν ἐκταράττοι συγχέων. Ὅταν δὲ γῆν ἄβατον ἀνθρώποις ἴδοι Τὸν φθόγγον ἁπλοῦν καὶ βραχὺν παραπτύει Μελῶν δὲ ῥυθμοὺς ἐκδιδάσκει τὰ βρέφη*. Ambros. Hexaem. V. 24. [Oud. offendit in voce *Africana*, quia in seqq. tantum *apud avios fluvios* et in praegressis in *remotis tesquis* legatur; adiectivum vero per enuntiationum concinnitatem necessarium erat. Cur vero solitudinem potissimum *Africanam* Apuleius nominarit, vix potest dici.]

carmen senectae meditantur. [Vetus est opinio, olorem morti proximum dulcissimos cantus fundere; cf. Hygin. fab. CLIV. Plin. Hist. Nat. XIX. 23. Aelian. V. H. I. 14. Dr. ad Sil. XI. 440. Ruhnk. Dict. ad Ovid. Heroid. VII. 2. Intt. ad eiusd. Met. XIV. 430. Heind. ad Plat. Phaedr. p. 84. E. p. 124. ed. suae Voss. Mythol. Br. T. II. p. 98 sqq.]

meditantur. [i. e. exercent et tentant; cf. Fea ad Hor. Od. IV. 13. 28. qui h. l. excitat; Plin. Paneg. 13. §. 1. p. 69.]

utile carmen prompturus est, in mediis millibus hominum canat, ita ut hoc meum de virtutibus Orfiti carmen est, serum quidem fortasse sed serium, nec minus gratum quam utile Carthaginiensium pueris iuvenibus et senibus, quos indulgentia sua praecipuus omnium proconsul sublevavit; temperatoque desiderio et moderato remedio dedit pueris saturitatem, iuvenibus hilaritatem, senibus securitatem. Metuo quidem, Scipio, quoniam laudes tuas attigi, ne me impraesentiarum refrenes vel tua generosa modestia vel mea ingenua verecundia. Sed
83 | nequeo, quin ex plurimis quae in te meritissimo admiramur, ex his plurimis quin vel paucissima attingam. Vos ea mecum, cives ab eo servati, recognoscite.

is quod ante *mediis* edd. habent non est in F. 1. 3. et contra mentem Oud. pronomen a Bosscha retentum est. *cantat* edd. ante Colv. *Orfici* Vicent. *onfici* Bas. 1. *fortassean* Elm. et seqq. praeter Oud. qua auctoritate nescio cf. ad Met. V. p. 338. *viventibus* pro *iuvenibus* Ms. Colv. Brant. maluit *inventuti;* G. Voss. adlevit orae libri *f. vigentibus.* Sed *viventibus* nihil aliud quam calami error est. *sua* male abest in ed. Bosscha sine auctoritate codd. et edd. *hominum* pro *omnium* ed. pr. Vicent. Venet. *que* post *temperato* non est in Vic. Venet. 2. *ne me* non sunt in Iunt. 1. 2. Ald. *refrenes* F. 1. 3. L. edd. vett. usque ad ed. Wow., quae Piccarti coniecturam in Peric. Crit. c. 18. *refrenet* habet. Mirum quod etiam Oud. praeplacuit. *mitissimo* edd. ante Colv. *meratissimo* p. *merentissimo* cod. Colv. *mitissimum* F. 1. teste Elm., sed nec mea nec Lindenbrog. collatio hanc scripturam agnoscit. *Meritissimo* est adverbium cf. de Deo Socr. p. 138. *meritissimo dixeris;* et Florid. p. 29. *meritissimo ignoscitis.* Florent. 3. in calce haec habet: *Apuleii Platonici Floridorum Liber III. desinit; incipit Liber IV.*

LIBER IV.

NUM. XVIII.

Tanta multitudo ad audiendum convenistis, ut potius gratulari Carthagini debeam, quod tam multos eruditionis amicos habet quam excusare, quod philosophus non recusaverim dissertare. Nam et pro amplitudine civitatis fre-
[359] quentia collecta et pro magnitudine frequentiae locus | delectus est. Praeterea in auditorio hoc genus spectari debet, non pavimenti marmoratio nec proscenii contabulatio nec scenae columnatio; sed nec culminum eminentia nec lacunarium refulgentia nec sedilium circumferentia, nec quod hic alias mimus alucinatur,

Tanta. Verisimile est Groslotio, hanc fuisse praefationem ad Lib. II. de Deo Socrat. usque ad illa verba *Asclepiades ille. frequent. dilecta* Coll. Lips. Oud. *deiectus* Ms. Colv. *delectatus* p. *ut non pavim.* L. *lacunarum* F. 2. L. ed. Floridi qui tamen in indice verborum habet *lacunarium,* quod ego cum Oud. praefero cf. Voss. Arist. T. II. p. 624. *minus* L. edd. vett. ante Colv. praeter Iunt. 2. solito errore, ut observarunt Becich. Epist. 100. et Canter. ad Arnob. Lib. V. p. 23.

Num. XVIII. *mimus alucinatur.* Florid. haec adnotat: Observa verbum *hallucinari* activa significatione hic usurpari pro eo quod est *fallere, decipere,* cum vulgo significet *decipi;* et Oud.: Ceterum de significatione verbi *hallucinatur* reliqui interpretes praeter Floridum tacent, nisi quod rectius Brantius videatur sumere de lusibus eius ridiculis. Sed forsan respicit auctor ad ipsam vocis originem ab *hallo,* qui est ποδὸς μέγας δάκτυλος, ut sit saltat. Adi G. I. Voss. in Etymol., licet alii ab ἀλύκη *alucinari* scribant; cf. Gron. ad

comoedus sermocinatur, tragoedus vociferatur, funerepus periclitatur, praestigiator furatur, histrio gesticulatur ceterique omnes ludiones | ostentant populo, 84 quod cuiusque artis est: sed istis omnibus supersessis nihil amplius *spectari debet, quam convenientium ratio et dicentis oratio.* Quapropter, ut poetae solent, hic ibidem varias civitates substituere, ut ille tragicus qui in theatro dici facit:

Liber qui augusta haec loca Cythaeronis colis;

item ille comicus,

Perparvam partim postulat Plautus loci
De vestris magnis atque amoenis moenibus,
Athenas quo sine architectis conferam:

comoediis cod. Colv. *funereus* p. *funepeus* ed. pr. Vicent. Venet. 2. cf. ad Florid. p. 18. *spectare* cod. Colv. *spectare debes* p. *spectari debes* F. 3. qui ex correctione tantum *debet* scribit. Priorem lectionem probarem, si iidem codd. *rationem* et *orationem* praeberent, quod posterius Lips. habet. Locum corruptum esse apparet, unde asteriscis insignivi. *solent ut* p. Male Sopingius margini adlevit *alicubi dum.* *hic ibidem* est *hic loci* Met. I. p. 69. *hic ibidem opperiminor.* *dici facit* F. 1. 3. p. φ. L. Iunt 2. Colv. seqq. In cett. *dici solet.* *angusta* F. 1. *Ciceronis scolis* L. *Citherois* Iunt. 1. 2. Ald. *Citheronis* ed. pr. Vicent. *qui* quod post *comicus* codd. et edd. scribunt non est in F. 3. *perparvam* F. 3. Colv. Wow. *parvam* p. L. edd. vett., quod corruptum ex *pparvam*, priore *p* littera omissa. *quam parvam* F. 1. L. Vulc. Scal. Elm. seqq. [Bis L. codicem enumerat Oud. Priorem lectionem veram puto.] *partim* F. 3. p. In cett. *partem.* *nostris* cod. Colv. et edd. ante Colv. Oud. maluit *de vostris* quod Bosscha recepit. *Athenis* alii teste V. D. in marg. ed. Vicent. meae. *Athenas quos in archit.* F. 1. 3. p. L. edd. ante Colv. *quis sine* Vulc. Scal. Elm. Scriv. Voss. margini adlevit *quasi in arctis tectis conferam* vel *quo is in arctis tectis conferat.* *conferam* F. 3. p. edd. ante Colv. codd. Plauti. *feram* L. in cett. *conferat.*

Gell. IV. 20. alii aliter cf. ad Gell. XVI. 12. Singulorum enim ludionum artes designat et mimi *hallucinationem* distinguit ab histrionis *gesticulatione.* Mimorum autem exprimentium aliquam personam propria est saltatio, cf. Ovid. Art. Am. I. 501. *aliquam mimo saltante puellam* ubi vide Heins. Gell. I. 11. *planipedi* i. e. μίμῳ testibus Auson. Ep. XI. et Diomede *saltanti.* [De scriptura *alucinari* cf. Fulgent. Expos. Serm. p. 782. Stav. Intt. ad Cic. de Nat. Deor. I. 26. p. 114. et 734. Creuz. De significatione vocis cum Oud. facere nequeo. *Alucinari* enim ineptias et res ludicras proferre proprie denotare evincunt loci Arnob. VI. 8. *utrumne istud serio et cum proposito faciatis gravi an ridendo res ipsas puerili alucinatione ludatis.* IV. 36. *et quando animum desidem otiosis vultis alucinationibus occupari;* Senec. de vit. beat. 26. §. 5. *Sic vestras alucinationes fero, quemadmodum Iupiter optimus maximus ineptias poetarum.* Itaque *alucinari* est nugari, ineptire et res ludicras tractare, quod bene mimis convenit nec aliter Apuleius dicit Apol. p. 417. *mimi centunculo* ad risum spectatoribus movendum; cf. de his mimis Buleng. de Theatro I. 42. 48. 51. in Graev. Thes. Ant. T. XII. p. 909. 920 sqq. 933.]

sermocinatur [ad comicam et satiricam comoediarum vim *sermocinari* bene refert Buleng. de Theat. l. c. I. 9., quia Horatius satiras suas *sermones* dixerit; cf. Horat. Serm. I. 4. 42. sqq. ibique Intt.]

gesticulatur, cf. Salm. ad Hist. Aug. p. 433. et Tertull. Pall. p. 292.

ludiones [cf. Salm. ad Treb. Poll. Claud. 5. T. II. p. 362. Burm. ad Ovid. Art. Am. I. 112. Ita emendandum puto locum Petron. c. 33. p. 176. Burm. ed. 2. *et dum ille omnium ludionum* (vel *aleatorum*) *dicta inter lusum consumit,* ubi hodie corruptum est *textorum.* *Aleatorum dicta* sunt ea quae inter ludendum ad singulos iactus proferunt.]

facit [cf. infra *facio quemdam percontari,* Gell. V. 1. *non vociferari facit;* Intt. ad Ovid. Met. XIIII. 692. VII. 690. X. 357. Heroid. XVIIII. 174. ad Virg. Aen. II. 539.]

perparvam [cf. Plaut. Trucul. Prolog 1. sqq.].

partim ... quo sine architectis conferam. [*Partim* delere ex codd. optimorum

85 | non secus et mihi liceat nullam longinquam et transmarinam civitatem hic, sed enim ipsius Carthaginis vel curiam vel bibliothecam substituere. Igitur proinde habetote, si curia digna protulero, ut si in ipsa curia me audiatis; si erudita fuerint, ut si in bibliotheca legantur. Quo utinam mihi pro amplitudine auditorii prolixa oratio suppeteret ac non hic maxime clauderet, ubi me facundissimum cuperem! Sed verum verbum est profecto qui aiunt: Nihil quicquam homini tam prosperum divinitus datum, quin ei tamen admixtum sit aliquid difficultatis, ut etiam in amplissima quaque laetitia subsit quaepiam vel parva querimonia coniugatione quadam mellis et fellis. Ubi uber ibi tuber. Id ego cum ante alias tum etiam nunc impraesentiarum usu experior. Nam quanto

liceat codd. Iunt. 2. et edd. post Colv. In cett. *licet.* *hoc* p. *quo utinam* F. 3. edd. ante Colv. In cett. *quod.* *Quo* hic est *quam ob rem qua de caussa* cf. Forcell. Lex. V. *amplitudinem* ed. pr. Vicent. Venet. Ald. *auditorii prolixi* cod. Colv. *suppetent* Vicent. *clauderetur* p. edd. vett. ante Colv. praeter Iunt. 2., quod reponere tentat Florid. *profecto* L. non habet. *qui aiunt* F. 3. In cett. *quod.* *prospere* cod. Colv. *et tamen* p. edd. vett. ante Colv. praeter Iunt. 2. *in alias* F. 3. φ. p. et edd. vett. *etiam alias* F. 1. L. aliquot codd. Becich. Vulc. Colv. Scal. Wow. In cett. *cum alias.* Oud. e cod. Becich. sequente Bosscha *cum ante alias.* *nunc* eiecit Colv. sequentibus eum Vulc. Scal. Wow. cf. Florid. p. 70. *nunc impraesentiarum*, et p. 72.

consensu non ausus sum, quamquam eius accusativi cum adiectivo iuncti exemplum mihi nondum usu venit. Tertium versum, uti apud Plautum extat, dedi, quia Apul. librorum corruptelae proxime ita accedit. Praeterea citatur ita hic locus apud Prisc. de Metr. Com. p. 1322; ubi tamen vulgo *conferat* cf. Par. in Anal. Plaut. et Petit. Miscell. II. c. 7. Sententia est clarissima: Histrio e Plauti persona postulat locum scenae, quo spectatoribus videndas praebeat Athenas sive comoediam Athenis gestam, et sic Athenas Romam conferat sine ope architectorum. *Conferam* autem habent Plauti Vaticani codd. et mei omnes Apuleii. Nam sequitur apud Plautum in eadem persona: *Meditor enim vobis me ablaturum sine mora.* De adverb. *quo* ad pluralem relato cf. Oud. ad Caes. B. G. V. 14. *liberi eorum sunt quo virgo deducta est.*]

clauderet. i. e. claudicaret, deficeret, de quo verbo vide Gron. et Dr. ad Liv. XXII. 39. §. 3. *ut si in altera parte claudet respubl.*, Gell. IV. 7. *numerus clausurus est*, XIII. 20. Auson. Prol. ad 7. Sap. *si memoria claudit* [Atque ita in Dict. Cret. II. 22. *Omnia foederis iura ac pietatis apud barbaros et Graecos clauserunt* emendandum esse pro *clausa erunt* Oud. putat, quod tamen recte habet; de neutrali huius verbi significatione cf. Intt. Si quid mutandum est, velim *claudebunt*; secunda coniugatione vett. protulisse hoc voc. testantur Caecil. apud Prisc. X. 4. p. II. p. 489. ed Krehl. et Glossa Vulc. p. 26. *claudeo* χωλεύω et ita legenda est Glossa Cyrill. p. 662. χωλεύω *claudico claudeo* pro *claudio.*]

qui aiunt. [*Qui* hic ablativum esse puto ex more comicorum cum substantivo iunctum pro *quo;* cf. Plaut. Aul. IV. 10. 47. *novisti, genere qui sim gnatus;* Capt. IV. 2. 48. Ita *qui* pro *qua* cf. Plaut. Capt. V. 4. 7.]

mellis et fellis. Huc pertinent quae Elm. ad Met. II. p. 113 adnotavit: *dulce et amarum gustulum carpis:* Plaut. Pseud. I. 1. 61. *dulce et amarum una nunc misces mihi*; Trucul. II. 3. 25. *postquam scio dulce et amarum quid sit ex pecunia;* Cistell. I. 1. 71. *namque amor et melle et felle est fecundissimus, gustu dat dulce, amarum ad satietatem usque oggerit.*

ubi uber, ibi tuber [cf. de hoc proverbio Voss. Etymol. V. *tuber. Tuber* est quicunque callus prominens, uti emendandam puto glossam Isid. p. 697. *tuber calli subterranei* pro *siti subterranei*, quodque restituendum est loco Petron. c. 38. *lanae, credrae, super*, ubi scribe *lanae, cerae et tuber.*]

cum ante alias. [Ita cum Oud. e cod. Becich. scripsi, quum in nullam sen-

videor plura apud vos habere ad commendationem suffragia, tanto sum ad di-
cendum nimia reverentia vestri contatior. Et qui penes extrarios | saepenu- 86
mero promptissime disceptavi, idem nunc penes meos haesito, ac mirum dictu,
ipsis illecebris deterreor et stimulis refrenor et incitamentis cohibeor. An non
multa mihi apud vos adhortamina suppetunt, qui sum vobis nec lare alienus
nec pueritia invisitatus nec magistris peregrinus nec secta incognitus nec voce
inauditus nec libris illectus improbatusve? Ita mihi et patria in concilio Africae
id est vestro et pueritia apud vos et magistri vos. Et secta licet Athenis
Atticis confirmata, tamen hic inchoata est, et vox mea *utrimque* lingua iam
vestris auribus ante proximum sexennium probe cognita. | Quin et libri mei [360]
non alia ubique laude carius censentur, quam quod iudicio vestro comproban-
tur. Haec tanta ac totiuga invitamenta communia non minus vos ad audiendum
prolectant, quam me ad *audendum* retardant, faciliusque laudes vestras alibi
gentium quam apud vos praedicarim, ita apud *vos* cuique modestia obnoxia
est; apud | extrarios autem veritas libera. Semper adeo et ubique vos quippe 87
ut parentis ac primos magistros meos celebro mercedemque vobis rependo,

cunctatior F. 1. Ald. Iunt. 2. Oud. In cett. *contatior* solita aberratione. *extraneos* p. edd. vett. ante Colv. cf. ad Met. p. 565. *dissertavi* emendavit Wower. *simultis* F. 1. 3. p. ed. pr. Vicent. Venet. *etsi multis* Iunt. 1. Ald. *etsi stimulis* L. In cett. *et stimulis*. *cohibebor* cod. Colv. *at non* edd. ante Colv. *invisitata* F. 1. quae lectio enuntiationis concinnitati adversatur. *inusitatus* edd. ante Colv. praeter Iunt. 2. cf. Met. p. 515. *et pueritia apud vos et secta licet Athenis Atticis confirmata tamen hic et magistri vos inchoata est* confuse habent Iunt. 2. et Ald. Pro *concilio* male Colv. Pric. Florid. et Iacob. de Rhoer. in Fer. Dav. p. 228. *confinio*, ut *Africa* proprie dicta intelligatur ex Apul. Apol. p. 445. *Numidiae et Getuliae in ipso confinio*. *id est vestro* F. 3. et edd. ante Colv. In cett. *enimvero*; cf. ad Met. p. 766., quo loco negavi particulam *enimvero* hic ferri posse. *id est vestro* bene respondent seqq. *apud vos et magistri vos*. *apud nos* L. *utrique lingua* F. 3. p. Iunt. 2. In cett. *utraque*, unde emendo *utrimque* i. e. a parte Athenarum et Africae i. e. lingua graeca et Africa vel latina. V. D. voluit *utique*. *denique* pro *ubique* Vic. Bas. 1. *clarius* Florid. *totiiuga* Bas. 1. et vir doctus in marg. ed. Vic. meae pro varia lectione; cf. ad Met. II. p. 150. *perlectant* L. *audiendum retardant* F. 3. p. Coll. Voss. L., unde G. Voss. margini adlevit *ad audendum* de qua paronomasia vide ad Met. p. 208. ed. meae. Hanc optimam emendationem recepi. *Dicendum* nihil aliud quam glossema est, quod tamen cett. codd. et omnes edd. praeferunt. *apud vos* Mss. et edd. *suos* Stewech. Florid. et Oud. Brant. voluit *utique*. *extraneos* p. et edd. vett. ut supra. *aut* pro *autem* L. *vexitas libera. Semper adeo* rectius distinxerunt cum Scioppio Wow. et seqq., quam Colv. vel edd. priores, quae habent *libera semper adeo et ubique*. *Vos*. Groslot. *est ubique*. Elm. in ed. sua prave distinxerat cum Colv. sed correxit in erratis. *parentis* F. 3. p. In cett. *parentes*. *magistratus* al. teste V. D. in marg. ed. Vic. meae. *impendo* p. ed. pr. Vicent. Venet., quod etiam in F. esse perperam testatur Elm. Nec enim in mea nec Lindenbrogii coll. varietas lectionis extat.

tentiam hic habeat, nec comprobari possit, quod Oud. proponit, *in alias* fortasse divisim esse scribendum. Nam *ante alias* optime respondent sequentibus *nunc impraesentiarum*. Ut enim hae particulae bis eandem sententiam exprimunt, sic *ante* et *alias* unum idemque bis significant. *Alias* enim idem valere quod *antea*, *prius* demonstrat Hand. Tursell. T. I. p. 221. *Ante* ex compendio *an̄* facile in *in* abire potuit.]

contatior. De hoc comparativo conferri iubet Oud. Burm. ad Suet. 60. Gron. Var. Lect. ad Tacit. Hist. III. 4.

Athenis Atticis [cf. ad Met. p. 68. Kopp. ad Martian. Capell. §. 653. p. 534.]

apud vos. [*Vos* quum non respondeat sententiae quae sequitur *apud extrarios*, nonnulli Intt. contra omnes codd. et edd. emendarunt *apud suos*, quod bene convenit pronomini *cuique*. Ego quoque in *vos* offendo, quod, quum *cuique* additum sit, ad Carthaginienses relatum probam sententiam efficere non videatur. Fortasse *cumque* pro *cuique* corrigendum est ex veterum scriptorum usu, qui *cumque* pro *quoquomodo*, *in universum* ponunt. cf. Hand. Tursell. T. II. p. 174. Attamen ne audacior esse viderer, hunc archaismum in textum non recepi.]

non illam quam Protagoras sophista pepigit nec accepit; sed quam Thales sapiens nec pepigit et accepit. Video quid postuletis: utramque narrabo. Protagora qui sophista fuit longe multiscius et cum primis rhetoricae *repertionibus* perfacundus, Democriti physici civis aequaevus; inde ei suppeditata doctrina est. Eum Protagoran aiunt cum suo sibi discipulo Euathlo mercedem nimis uberem condicione temeraria pepigisse, uti sibi tum demum id argenti daret, si primo tirocinio agendi penes iudices vicisset. Igitur Euathlus postquam cuncta illa exorabula iudicantium et decipula adversantium et artificia dicentium
88 versutus | alioquin et ingeniatus ad astutiam facile perdidicit, contentus scire

Protagora qui sophista pepigit pro *Protagoras sophista* in F. 3. legi adnotatum est in collat. mea. Sed puto inter se utrumque locum confudisse librarium, quum enim pro *Protagoras quidem sophista* legi in F. 3. *Protagora qui sophista* indicare voluerit, uti optimi codd. et edd. in seqq. praebent, oculorum errore ad priora verba lapsus est et ita omnia miscuit.[1] *utrumque* p. et Salm. quod non improbabile est.: *Protagoras quidam* Wow. et seqq. In cett. praeter Oud. *Protagoras qui. repertoribus* F. 1. 3. edd. et cett. Oud. codd. cum edd. usque ad Vulc. In cett. *repertis*. Colv. mavult *in primis*, Oud. *pro primis*. *socius aeq.* φ. Coll. Voss. L. codd. Becich. probantibus ipso et Colvio. *cuius aeq.* p. *in* p. *unde* praefert Oud. cum Stewech.; at Bosscha *inde* retinuit. *mihi* coll. Voss. L. *hunc* Iunt. 1. 2. Bas. Ald. *cum* p. *Protagoran* F. 3. cf. Florid. p. 36. *Hippian*. In cett. *Protagoram*. *Evado* p. et cod. Colv. Apud Sarisb. Nug. Cur. V. 12. legitur *Evallus*, attamen ille habet *Pythagoram* pro *Protagora*. *uti* F. 3. p. Vic. Iunt. 1. 2. Ald. In cett. *ut*. *vilibus* pro *vicisset* p. *decipulas* pro var. lect. adscripsit V. D. in marg. ed. Vicent. meae. Sed cf. ad Met. p. 964. ed. meae. *discipula* Elm. in textu habet, at in erratis correctum. *dicibula* maluit Colv. *et artif. dicentium* absunt in Coll. Voss. L. *alio quieti* cod. Colv. *et* ante *ingen.* non est in p. ed. pr. Vicent. Iunt. 1. Ald. (in qua *alioqui*) et Bas. 1. *ingenatus* Ald. *ingenuatus* Iunt. 1. *perdidit* p. et edd. ante Colv. *contentusque* Iunt. 1. 2. Ald. Bas. *certent se* Coll. Voss. L.

Protagora qui. Male nonnulli emendant *Protagoras quidam.* De eiusmodi nominativis in initio enuntiati positis cf. Burm. ad Lucan. III. 46. 663. Florid. p. 106. *Aristippus ... sectae repertor Eum quidem.* [Cort. ad Sall. Iug. 30. Davis. ad Caes. B. C. I. 41. Goerenz. ad Cic. de Fin. III. 3. 11. Ceterum observa nominativum *Protagora*, quem si tertio loco p. 88. codd. probarent, primo loco *Protagora sophista* reciperem, quoniam sequens *S* littera priori vocabulo facilius adhaerere potuit. De hac terminatione vide Voss. Arist. T. II. p. 541 sq. Eckst.] De *Protagora* et *Euathlo* (alii dicunt *Coracem* et *Tesiam*) vide auctores citatos ad Quint. III. 1. Fabr. ad Sext. Empir. advers. Rhet. p. 306. Apost. Cent. X. §. 64. ubi ὁ Σιλίας male vocatur discipulus, cf. Intt. ad Cic. de Inv. II. 2.

cum primis rhetoricae repertionibus perfacundus. Oud. qui ex Mss. *repertoribus* recipi in textum voluit, explicavit: perfacundus erat, sicuti primi rhetoricae repertores; ita ut *cum* praepositio sit. Equidem in dictione *perfacundum esse cum aliquo* i. e. ad instar alicuius valde offendo, atque *cum primis* pro adverbio habens eos sententiam loci recte intellexisse reor, qui *repertis* scripserunt i. e. disertissimus erat Protagoras eo, quod novos semper dolos et sophismata contra adversarios reperit. Hinc pro *repertoribus* emendavi et in textu posui *repertionibus*, quod vocab. quum ignotum esset librariis, in eius locum substituerunt *repertoribus*. *Repertio* ab Apuleio noviter formatum est, ut alia id genus vocabula.]

inde [Nescio cur Oud. probaverit Stewechii coniecturam *unde*, quum utrumque de hominibus dicatur; cf. Plaut. Pseud. II. 2. 28. *quia videre inde esse* i. e. ab illo milite. Hand. Tursell. T. III. p. 363. De usu particulae *unde* de personis cf. ad Met. p. 558. ed. meae.]

ingeniatus. cf. Guliel. Misc. Quaest. c. 3. Gronov. ad Gell. XII. 1. Sic quoque *geniatus*; vide Salm. ad I. Capit. vit. Veri c. 10. [Ita supplendam esse puto lacunam apud Fronton. Epist. ad Caes. I. 5. p. 11. ed. Mai et *ingeniatas opes* vel *magnas ingenii opes*, ut *opes* sint *vires* cf. Epist. ad Ver. 10. p. 194. *ex summis voluntatis opibus*.]

quod concupierat, coepit nolle quod pepigerat, sed callide nectendis moris frustrari magistrum diutuleque *nec a se revellere* nec reddere, usque dum Protagoras eum ad iudices provocavit, expositaque condicione qua docendum receperat anceps argumentum ambifariam proposuit. Nam sive ego vicero, inquit, solvere mercedem debebis ut condemnatus, seu tu viceris, nihilominus reddere debebis ut pactus, quippe qui hanc caussam primam penes iudices viceris. Ita si vincis, | in condicionem incidisti, si vinceris, in damnationem. 89
Quid quaeris? Ratio conclusa iudicibus acriter et invincibiliter videbatur. Enimvero Euathlus, utpote tanti veteratoris perfectissimus discipulus, biceps illud argumentum retorsit. Nam si ita est, inquit, neutro modo quod petis debeo. Aut enim vinco et iudicio dimittor, aut vincor et pacto absolvor; ex quo non debeo mercedem, si hanc primam caussam fuero penes iudices victus. Ita me omni modo liberat, si vincor condicio, si vinco sententia. Nonne vobis

nolle dare emendat Burm. *calide* Ald. *nectundis* φ. Scriv. Oud. sequente Bosscha. *nectendi* Ald. Ven. In cett. *nectendis*. *diutuleque* F. 1. 3. p. L. Scriv. Florid. Oud. In cett. *diutileque* cf. Flor. p. 68. *nec a se revelle* F. 3. *nec a se revellere* F. 1. cod. Colv. φ. In cett. *nec asserere velle*. Oud. emendavit *neque disserere velle nec reddere*, quam lectionem Bosscha in textum recepit, nisi quod pro *neque* scripsit *nec*. Praeterea Oud. correxit: *neque id se refellere nec reddere*; Brant. et Salm.: *neque agere velle*; Stewech.: *nec asserere velle nec renuere*. *ad iudices provocatum ... proposuit* L. p. ed. pr. Vic. Venet. Elm. Scriv. Flor., quod Oud. defendit per anacoluthi usum non infrequentem, ad quod tamen refugere necessarium non est, quum optimi codd. et edd. praebeant *provocavit*, uti rectissime iam correctum est a Becich. Epist. 100. G. Voss. adleverat *provocatus* deponentiali forma. *quam in docendum* F. 1. cod. Colv. L. edd. Colv. Vulc. Scal. pro *in quam docendum*. Wow. *qua in docendum*. Vulcan. divinavit *qua eum docendum*. [Mirandum vero est, qui Oud. Brantii emendationem *qua im* i. e. *eum* cf. Macrob. Sat. I. 4. probare potuerit. Talem enim archaismum Apuleio intrudere ineptissimum est. In cett. *qua docendum* quod retinui. Forsitan *indocere* pro *docere* dixit Apuleius, ut *indoctor* cf. Plaut. Asin. III. 2. 6. ubi tamen variat scriptura, uti emendavi *indoctus* pro *valde doctus* Met. p. 386. ed. meae.] *ut condemnatus ... pactus* haec omnia absunt a Ms. Colv. et p. *hac prima causa* F. 1. *hanc caussam primam* F. 3. L. p. edd. vett. usque Colv. nisi quod ed. pr. et Vic. *caussam prima* vitiose scribunt. In cett. *hanc primam caussam*. *in* ante *condit* non est in p. *et si vinc.* cod. Colv. *quod quaeris* edd. ante Colv. *Euadus ut poete* p. *omnino* pro *omni modo* p. *si vincor cond. si vinco* F. 1 L. Oud. In cett. *si vinco condic., si vincor sententia.*

nec a se revellere. [Quia coniecturae interpretum quotquot sunt non satisfaciunt et quid ego melius in corruptae lectionis locum substituam nescio, retinui Mss. scripturam satis depravatam. Oud. emendationem suam *neque disserere velle nec reddere* ex Gell. V. 10. defendit: *cum abunde promovisset, caussas tamen non reciperet et facere id videretur, ne reliquum mercedis daret*, ita interpretatus: Euathlus ne reddere mercedem ex pacto cogeretur, nolebat apud iudices caussam agere contentus scire quod didicerat. Vix tamen putaverim, notione caussam agendi *disserere* absolute usurpari posse; tum a codd. vestigiis nimium recedit. *Nec adserere velle*, quod edd. praebent, sententiae loci minime convenit, unde perperam Florid. hoc defendit exponens: *neque negare velle* sc. quod deberet pecuniam, quum plane contrarium notetur. Forsitan *a se refellere* i. e. refutare a se, pepigisse se cum Protagora nec dare quod pepigerat. At coniectura displicet, ideoque locum in medio relinquo.]

hanc primam caussam. Lectio haec optime se habet, quum sic probatae latinitatis scriptores soleant dicere; cf. Burm. ad Vell. I. 5. ex Graecorum usu, qui νικᾶν μάχην, δίκην alia habent; cf Casaub. ad Theoph. Charact. 17. Oud ad Herodian. III. 6. Gell. XVII. 19. *victos esse Persas illam pugnam.* d'Orvill. ad Charit. VI. 2. p. 513. Ovid. Heroid. XVI. 76. *non omnes caussam vincere posse suam.* Dict. Cret. III. 20. ibique Ded. Glossar. p. 322. Bosscha excitat Intt. ad Thom. Mag. p. 628. Ruhnk. ad Vell. I. 8. §. 2. [Munk. et Stav. ad Hygin. fab. 91. p. 172.]

si vincor condicio, si vinco sententia. Sic optimi codices et sanus sensus legi

videntur haec sophistarum argumenta obversa invicem vice spinarum quas ventus
90 convolverit inter se cohaerere, paribus utrimque aculeis, simili penetratione,
[361] mutuo | vulnere? Atque ideo merces Protagorae tam aspera, tam | senticosa versutis et avaris relinquenda est. Cui scilicet multo tanto praestat illa altera merces quam Thalem memorant suasisse. Thales Milesius ex septem illis sapientiae memoratis viris facile praecipuus: enim geometriae penes Graios primus repertor et naturae rerum certissimus explorator et astrorum peritissimus contemplator: maximas res parvis lineis reperit: temporum ambitus, ventorum flatus, stellarum meatus, tonitruum sonora miracula, siderum obliqua curricula, solis annua reverticula, idem lunae vel nascentis incrementa vel

sophistarum F. 1. L. Oud. *sophistatum* F. 3. In cett. *sophismatum*. *obversus* Colv. cod. *cum volverit* edd. ante Colv. *terere* F. 1. cod. Colv. Scal. Wow. Elm. *cohercere* in p. et edd. Colvio prioribus extat, unde Schikerad. Wower. et Groslot. legunt *cohaerere* probantibus Elm. et Brantio, quod F. 3. confirmat. Floridus edidit *haerere*. *sententiosa* Ms. Colv. p. *sentiosa* Ald. *cui sed* edd. ante Colv. praeter Iunt. 2. *multo tanta* p. L. cf. Met. p. 366. et 577. ed. meae. *Thales mem.* Coll. Voss. L. *sapientiae* F. 3. ed. pr. Vicent. In cett. *sapientia*. *fuit* quod ante *enim* legunt edd. non est in F. 3. L. p. ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. Bas. 1. *Finit enim* Ald. Iunt. 2. *geometriae* F. 3. In cett. *geometricae*. *Gaios* F. 3. Verba *explorator et astrorum peritissimus* ab ed. Bosschae typothetarum negligentia exulant. *astroon* Ald. *fulgurum obliqua curricula* Oud. conlecit et Bosscha in textum recepit. *deliquantis* cod. Colv. φ. Wow. *deliquentis* Iunt. 1. *incrementa vel senescentis* non sunt in p. *prodivi* Vicent. *obstiticula* cod. Colv. φ.

iubent. Nam si vinceretur, liberaretur condicione solvendi qua pactus erat pecuniam solum, si vinceret; contra quoque si vinceret, sententia iudicum eum absolvebat. Bene hoc iam monuit Gronov., unde mirum est, omnes interpretes praeter Floridum sicco pede id transiisse.

ex septem illis sapientiae. [cf. Munk. ad Hygin. Fab. CCXXI. p. 339.]

sapientiae memoratis. Ex optimo cod. Florent. 3. et vetustissimis edd. hanc lectionem recepi, cuius perversam emendationem *sapientia* esse puto. Mirum enim esset, si librarii genitivum pro ablativo in hac dictione longe tritiore emendassent. *Memoratum* cum genitivo iunctum reor, ut *clarus* apud Plin. Hist. Nat. XXXVII. 1. et Vell. II. 5. *clarissimus disciplinae;* et Tertull. de Pall. 4. *nisi insignes libidinum.* Plane respondet constructio participii *notus* apud Horat. Od. II. 2. 6. *notus in fratres animi paterni*; Stat. Theb. II. 274. *notique operum.*]

siderum obliqua curricula. [Quia iam praecesserint *stellarum meatus* ideoque bis eandem sententiam Apuleius repetat, Oud. emendat *fulgurum* vel *fulgetri obliqua curricula*, *obliquum* de fulminibus dici demonstrans ex dict. ad Lucan. I. 154. *obliqua perstringens lumina flamma.* Vix tamen putandum est, librarios sententiam tam certam et perspicuam ita commutaturos fuisse, quum praesertim in eo quo Oud. ii quoque offendere deberent, ut si e contrario *siderum* mutassent, non miraremur. *Stella* vero et *sidus* inter se differre notum est; ita iungit utrumque Apul. de dogm. Plat. p. 204. *siderumque stellas* et p. 211. *siderumque circuitus et astrorum obitus.* Cic. Somn. 3. *ex illis sempiternis ignibus quae sidera et stellas vocatis.* Lucret. II. 209. Doed. Synonym. T. IV. p. 411. Hinc admirationem facit, quod Oud. in sequentibus verbis *solis annua reverticula* non offenderit, quum *sol* inter *stellarum* vel *astrorum* meatus comprehensus sit.]

lunae vel nascentis incrementa. [Observanda est dictio a poetis frequentata, quippe qui epitheta adfinia substantivis addere soleant ut *pavidus metus.* cf. Burm. ad Ovid. Met. II. 66. Sic *nascens ortus* Virg. Georg. I. 441.]

senescentis. [Ita apud Plaut. Stich. V. 1. 8. *dies quasi senex tabescere* dicitur et Lucret. V. 679. *crescere itemque dies licet et tabescere nocteis,* quod vocabulum restituendum puto in

senescentis dispendia vel delinquentis obstacula. Idem sane iam proclivi senectute divinam rationem de sole commentus est, quam equidem non didici modo verum etiam experiundo comprobavi; quotiens sol magnitudine sua circulum quem permeat metiatur. Id a se recens inventum Thales memoratur edocuisse Mandraytum Prienensem, qui nova et inopinata cognitione impendio delectatus optare iussit, quantam vellet mercedem sibi pro tanto documento rependi. Satis, inquit, mihi fuerit mercedis, Thales sapiens, si id quod a me didicisti, cum proferre ad quospiam coeperis, tibi non adsciveris, | sed eius inventi me 91
potius quam alium repertorem praedicaveris. Pulchra merces prorsum ac tali viro digna et perpetua. Nam et in hodiernum ac dehinc semper Thali ea merces persolvetur ab omnibus nobis, qui eius coelestia studia vere cognovimus. Hanc ego vobis mercedem, Carthaginienses, ubique gentium dependo pro disciplinis quas in pueritia sum apud vos adeptus. Ubique enim me vestrae civitatis alumnum fero, ubique vos omnimodis laudibus celebro, vestras disciplinas studiosius percolo, vestras opes gloriosius praedico, vestros etiam deos religiosius veneror. Nunc quoque igitur principium mihi apud vestras aures auspicatissimum ab Aesculapio deo capiam, qui arcem nostrae Carthaginis indubitabili numine propitius *specit*. Eius dei hymnum graeco et latino carmine vobis hic canam iam

dici p. *quotiens* F. 3. edd. vett. et recentt. Oud. *quoties*. *ad se* cod. Colv. *adivisse* Coll. Voss. L. *memora* p. *Mandritum* F. 1. L. *Priennensem* F. 3. *cogitatione* p. Post *inquit* voces *Thales sapiens* posuit Floridus. *non* abest a Coll. Voss. *praedicaris* p. *praedicatis* Vic. Venet. 2. *prorsus* Ms. Colv. *ac perpetua* p. *deinde* L. *de his* p. *Thalica* cod. Colv. *recognovimus* suspicatur Fulv. *mercedem vobis* L. *Karthaginiensibus* codd. Colv. *rependo* cod. Colv. Sed vide ad Met. IX. p. 667. Verba *pro disciplinis* usque ad *ubique* desunt in p. *opeis* Vulc. Scal. Elm. *etiam* deest p. *religionis* ed. pr. Vic. *et nunc quoque* edd. ante Colv. *aureis* Vulc. Scal. Elm. *nostrae* F. 3. edd. ante Colv., quod equidem probo, Oud. conicit *vostrae*. In cett. *vestrae*. *p pius* cod. Colv. *strepit* F. 3. L. p. edd. ante Colv., unde Colvius sive potius Lipsius coniecit *repit*; Groslot. *regit*; *respicit* Becich. Iunt. 2. Bas. 2. Colv. seqq. *haec canam* F. 1. 3. *hic* L. quomodo e coniectura Scioppii edidit Florid. et ego edi malo. *sic* cas. Bas. 2. Colv. Vulc. Scal. Wow. Elm. In edd. prioribus *vobis occinam*, quod placet Wower. et Oud. qui tamen mavult *occanam* [cf. Voss. Arist. T. II. p. 849.] *hoc canam* p. *heic canam* Scriv., quod probatum Oud. a Bosscha in textu positum est. [De confusione vocabb. *hic* et *haec*, quorum compendia eadem sunt *h'* cf. Intt. ad Cic. de Nat. Deor. I. 36. 101. Propert. II. 10. 21. saepius.]

fragm. Incert. Auct. post Censorin c. 3., ubi legitur hodie ex Mss.: *hac* (luna) *universa gignentia crescente pubescunt, pubescente tenuantur*. Legas *tabescente tenuantur*. Eadem ratione dicit Minuc. Fel. c. 17. §. 7. *vide et annum ut solis ambitus faciat et mensem, vide ut luna auctu, senio, labore circumagit*, ubi *labore* si vera est lectio, non de defectu ἐκλείψει solis dictum esse potest, sed aliqua ratione cum verbo *labi* coniungendum est, id est *cadere* et ita *disparere*.]

delinquentis. Male alii *deliquantis* probarunt, alii *deliquentis* quasi ab *deliqueo*, unde videtur remansisse praeteritum *delicuit* apud Ovid. Met. VII. 380. [*Deliqueo* tamen huius perfecti radicem esse nego, sed *deliquesco*. Extat enim solum perfectum, quod restituendum puto in Placid. Gloss. p. 455.: *delicuisse in liquorem et defectum conversum esse* pro *deplicuisse*. *Delinquentis* autem vera est lectio, quum *delinquere* proprie *deficere* significet; cf. Serv. ad Aen. IV. 390.]

optare [i. e. *eligere praemium* vel *postulare*, de qua huius vocis significatione cf. Ded. ad Dict. Cret. V. 6. Gloss. p. 360.]

inquit ... Thales sapiens [Miror hunc verborum positum, quem Oud. sicco pede transivit quique altero exemplo defendi nequit. Transponi tamen verba nolo.]

specit [Quum lectio codd. nemini unquam probata esse queat, coniecturam meam *specit*, quae vestigiis codd. accurate respondet, in textum recepi. Praeter alios usus est hoc verbo simplici Plaut. Bacch. III. 2. 15. Casin. III. 1. 2. Mostell. I. 2. 49. cf. ad Met. p. 152. ed. meae.]

illi a me dedicatum. Sum enim non ignotus *illius sacricola* nec recens cultor nec ingratus antistes, ac iam et prorsa et vorsa facundia veneratus sum, ita ut etiam nunc hymnum eius utraque lingua canam: cui dialogum similiter graecum et latinum praetexui, in quo sermocinabuntur Sabidius Severus et Iulius
92 Persius, viri et inter se mutuo | et vobis et utilitatibus publicis merito amicis-
[362] simi, doctrina et eloquentia et benivolentia paribus, incertum modestia | quietiores an industria promptiores an honoribus clariores. Quibus cum sit summa concordia, tamen haec sola aemulatio et in hoc unum certamen est, uter eorum magis Carthaginem diligat; atque summis medullitus viribus contendunt ambo: vincitur neuter. Eorum ego sermonem ratus et vobis auditu gratissimum *et mihi compositu congruentem et dedicatu religiosum, in* principio libri *facio* quemdam ex his qui mihi Athenis condidicerunt percontari a Persio graece, quae ego pridie in templo Aesculapii disseruerim: paulatimque illis Severum adiungo: cui interim Romanae linguae partes dedi. Nam *id* Persius quamvis et ipse optime possit, tamen hodie vobis atticissabit.

N U M. XIX.

Asclepiades ille, inter praecipuos medicorum, si unum Hippocratem ex-

illis agricola cod. Colv. p. *illius agricola* edd. omnes ante Wow. In seqq. *illius sacricola* et ita Florent. 3., Gulielm. Miscell. Quaest. 4. etiam *illius sacricola* (ex compendio *illi' sacricola* tum in *illis agricola* corrupto.) V. Doct. in marg. ed. Colv. in Bibl. Reg. *illi sacricola* quod recepit Oud. et ego quoque probarem, nisi auctoritas codicis F. 3. obsisteret. *et vorsa* desunt p. *sermocinabuntur* F. 3. L. p. edd. ante Colv. *Safidius* F. 3. cod. Colv. p. *Savidius* edd. ante Scriv., qui primus rescripsit *Sabidius*, quod cett. omnes dant. *Perseus* F. 3. L. *nobis* edd. ante Colv. *pares* malit cum Becich. et Sopingio Oudendorpius. *ac honoribus* Ms. Colv. *in haec* ed. pr. Vicent. Venet. *deligatus* cod. Colv. Pro *atque* V. C. *ad quod*. V. D. in marg. ed. Colv. in Bibl. Reg. *et* ante *mihi* non est in F. 1. 3. et edd. ante Colv. *mihi composite congruentem et dedicatur religio summo in principio libri ratio quendam* F. 1. 3. φ. L. et edd. ante Wow. Lipsius in Elect. I. 18. et Sciopp. restituerunt, quos secuti sunt Wow. Elm. et seqq.: *et mihi compositu congruentem et dedicatu religiosum in principio libri facio quendam*. Pro *summo* in L. est *summam*; pro *religio* in Vulc. et Scal. *elegio*. Becich. emendavit: *et dedicatu religiosum, principio libri ratio quaedam ex his a me condidicere;* Oud. has lectiones inter se commiscuit. Ego quoque Lipsii emendationem utpote optimam secutus sum. *a me* pro *mihi* Becich. male. *condidicerunt* F. 3. L. p. In cett. *condidicere*. *Perseo* F. 1. 3. L. p. qui codd. eandem scripturam in seqq. praebent, ut supra. *optime possit* F. 1. 3. omittentes *latine*, quod ceteri codd. et edd. omnes ante *possit* scribunt, [ego tamen e glossemate natum esse existimo, pro *et* codicum et edd. lectione ante *Persius*, quae particula propter sequens *et ipse* supervacua est, scribens *id* ad *Romanae linguae* ex noto Latinorum usu referendum, qui pronomina demonstrativa et relativa neutro genere ponunt, quamquam ad aliud genus pertinent; cf. Dr. ad Liv. II. 38. 5.] *vobis atticissabit* F. 1. 3. p. et edd. ante Colv. In cett. *nobis ac vobis attissibabit*, quod quamquam ab Oud. reprobatum, Bosscha tamen retinuit. *atticissavit* Ms. Colv. p.
et si unum Oud. mavult.

Sabidius [Cum Scriver. dedi ex Inscriptt. Gruter. p. 650, 3. *P. SABIDIUS. HERMES. SABIDIAES. ECLOGES. LIB. VIX. AN. LXVII. DIS. MANIBUS. SABIDES. DORIS. VIX. DONEC. FATA. PERMISERUNT.* vel pro *Sabidius* legendum est *Safinius* ex Inscriptt. p. 953, 5. *SAFINIA. PRIMULLA. FECIT. SIBI.* et *M. SAFINIO. ONOMASTRO. PATRONO. SUO.* cf. p. 987, 7. p. 1092, 7. et 1075, 2.]

Persius. [cf. Inscriptt. Grut. p. 700, 4. *A. PERSIUS. A. F. SEVERUS. V. ANN. VIII. M. III. D. XIX.* et p. 920, 10.]

Num. XIX. *Asclepiades*. [Prusiensis fuit et medicus Pompeii magni aetate, qui cum dicendo quaestum sterilem faceret, ad medicinam ut pote quaestiosiorem se contulit vinoque temperato multis medebatur; cf. de hac narratiuncula Plin. XXV. 13. ibique Intt. Kirchm. de Funerib. p. 69. et praeceteris Patin.

cipias, ceteris princeps, primus etiam vino reperit aegris opitulari, sed
dando scilicet in tempore: cuius rei observationem probe callebat, ut qui di- 93
ligentissime animadverterat venarum pulsus inconditos vel praeclaros. Is
igitur cum forte in civitatem sese reciperet et rure suo suburbano rediret,
aspexit in pomoeriis civitatis funus ingens locatum, plurimos homines ingenti
multitudine qui exsequias venerant circumstare omnes tristissimos et obsoletissimos vestitu. Propius accessit, ut *inde* cognosceret more ingenii quisnam

reperit aegris opitulari F. 3. p. edd. vett. praeter Iunt. 2. quae habet *aegris reperit opitulari.* In cett. *opitulari aegris reperit.* *et qui* edd. ante Colv. praeter Iunt. 2. *animadverterat* F. 3. uti Beichem. coniecit vel *animadvertat. animadvertant* ed. pr. Vicent. In cett. *animadvereteret.* *praevaros* Scaligeri divinationem primus expressit Vulcan. et quasi de suo Wow. et seqq. praeter Oud. Stewech. emendavit *praeceleres.* *pomariis* Scriver. operarum vitio. *collocatum* Brant. *omnis* edd. plurimae vett. usque ad Elm. *obsolentissimos* p. cod. Colv. Bas. 1. *obsoletissimo* quod G. Voss. margini adleverat Wower. et Oud. praeferunt, sed Bosscha in textum non recepit. *etiam cognosceret* F. 1. L. Becich. Colv. Vulc. Scal. Wower. Oud. Colvius ipse praefert lectionem priorum codd. p. quam etiam F. 3. habet: *ut incognosceret.* In cett. *ut etiam incognosceret.* *humani* quod addunt recentiores edd. post *ingenii* non est in F. 3. p. edd. ante Colv.

Comment. in Antiq. Monum. Marci Astorii in Polen. Suppl. ad Thes. Antiq. T. II. p. 1150.]

vino. cf. Scribon. Larg. de Composit. medicam. praef. *Ille* (Asclepiades) *enim febricitantibus vitiisque praecipitibus correptis quae ὀξῆ πάθη Graeci dicunt, negavit medicamenta danda, quia cibo vinoque apte interdum dato remediari tutius eos existimavit.* — Plin. H. N. VII. 37. [Anthol. Lat. III. 83. T. I. p. 538. ibique Intt.]

ut qui .... animadverterat .... praeclaros. [Observa constructionem particularum *ut qui* cum indicativo, quam quum librarii et interpretes ignorarent, coniunctivum praeferebant. cf. de Dogm. Plat. p. 252. *ut qui in se reponit omnia nec .... potest.* Item *quippe qui* et *ut pote qui* ab Apuleio cum indicativo et coniunctivo iunguntur; cf. ad Met. p. 545. ed. meae.] Oud. lectionem *praeclaros* optime defendit contra sententiam eorum, qui *praevaros* vel *praeceleres* maluerunt: Auctor videtur sibi contrarios pulsus opponere. *Inconditi* enim (*reconditi* coniecit Groslot.) sunt confusi ita ut singuli non satis distingui queant; cf. ad Met. VI. p. 400. et p. 103. infra *venarum pulsum et momenta captat, si quid illic turbatum atque inconditum offendit.* His iam contrarii sunt *pulsus praeclari*, qui bene discerni possunt et certa stataque habent momenta, unde *clarus* et *certus* saepe iunguntur; cf. Gronov. ad Liv. I. 18. *uti tu nobis signa certa adclarassis.* Ita *lux praeclara, sol praeclarus* apud Lucret. (II. 1032. V. 121.) Si Apuleius hisce vocibus fere idem exprimere voluisset, videtur non debuisse subdere *vel* disiunctivum sed copulativum *et, ac, atque.*

locatum, i. e. magnus funeris apparatus vel *funus ingens* pro: hominis potentis et viri principis. (cf. ad p. 300. ed. meae.) Colv. excitat Senec. Epist. 99. §. 20. *quam multis cum maxime funus locatur, quam multis vitalia emuntur, quam multi post luctum tuum lugent.* [Intt. ad Plaut. Aul. III. 6. 32.]

inde cognosceret. [Ita ex coniectura dedi, quod lectio *incognosceret* propter ipsius compositionis insolentiam minus comprobetur. Facilis error est librariorum ex *ĩn* i. e. *inde in* corrumpentium.] Etiam Oud. displicet decompositum sensu *valde cognoscere*, qui ita pergit de loco: si statim mecum *an* legis, hic omnino subintelligendum est quoque *an* vel *ne*, ut solet saepissime ἐλλείπειν. Auctor enim fingit se dubitare, an Asclepiades ad corpus hoc accesserit e curiositate *an vero ut aliquid in illo ex arte deprehenderet.* Vide ergo num corruptus sit locus pro *utne cognosceret* i. e. *an ut cognosceret.* Sic ipse auctor infra hoc fragm. *Quodne tam hereditatem arebant, an quod adhuc.* Sin vero ibidem cum aliis

91 esset, | quoniam percontanti nemo responderat; an vero ut ipse aliqu
ex arte deprehenderet? Certe quidem iacenti homini ac prope deposi
attulit. Iam miseri illius membra omnia aromatis perspersa, iam (
unguine odore delibutum, iam eum pollinctum, iam coenae parat

an F. 3. p. L. Becichem. et Ursini codd., ipsis et Lipsio probantibus, ed. pr. Vicent. Iunt
Scriv. Florid. Oud. qui *an* male hic explicat per *sive*, de qua significatione infra dica
p. 378. *at* F. 1. Coll. Voss. et Colv. Lips. Iunt. 1. Ald. Bas. Colv. Vulc. Scal. Elm. Inep
delent Colv. et Brant. leguntque *venit ut* vel *adseverat ipse vivi aliquid.* Pro *vero* autem
ed. pr. Vicent. Iunt. 1. Ald. Bas. 1. [quod contra mentem auctoris dictum esse Oud. aff
debebat. cf. Curt. VII. 1. §. 29. Plaut. Capt. II. 2. 7. cf. Hand. Tursell. T. I. p. 357.] Del
ab edd. Vulc. Scal. Elm., qui edidere *deprehenderat* cum Scriver., *ut* retinente, quod t
postquam simul ac; ac certe sic arari videtur in L. et F. 1. e quo nihil enotavit Lind. Sed
hendere id poterat priusquam accessisset. In cett. edd. usque ad Wower. sine sensu extat
deret. Insuper in L. *ipse vir.* *fatum attulit* codd. et edd. *vitam attulit* e coniectura
potius Ursini edidit Scriver. Oud. praefert alteram Wower. coniecturam, quam receperu
Florid. *abstulit* i. e. mortem abstulit et eum ex Orci faucibus, quibus iam quasi adhaereb
Ego retineo *attulit.* *omnia* deest in Coll. Lips. *sparsa* cod. Colv. *istius* cod. Colv. *s*
unguine alii teste V. D. in marg. Vic. meae. *unguine odore* F. 3. L. p. *unguinis odore* F.
odoro. *pollicitum* p. *penae* Coll. L. ed. pr. Vicent. *poenae* Venet. 2. *scenae* p. Wower

retineas *at*, hic omnino scribi debuit *ut non cognosceret* vel *non ut cognosceret.* Sed malim prius. [At totum locum Oud. mihi intellexisse non videtur. *An vero* enim particulae novam incipiunt sententiam et a re certa et confessa ad rem dubiam et negatam transitum faciunt, uti bene exponit Hand. Tursell. T. I. p. 349 seqq. quem cf. Unum, in quo offendere possis, est *ut*, quod ideo nonnulli interpretes eiecerunt. Haec tamen insolita dicendi ratio, pro qua *ut* omisso *deprehenderat* vel *deprehendere voluit* exspectaveris, ipsa caussa est, cur lectionem ab optimis codd. datam retineam. *Humani* quod edd. et codd. aliquot praebent exulare iussi; *ingenium* hic est natura atque indoles, quae erat Asclepiadis. De dictione *more ingenii humani* vide Ded. Gloss. ad Dict. Cret. II. 15. p. 281.]

fatum adtulit [i. e. fatum adtulit Asclepiadem, qui illi iacenti a fato in salutem missus erat. Oud. *fatum abstulit* defendens *fatum* et *fatalem mortem* de morte naturali dici demonstrat ex Gell. XIII. 1. Cic. Tim. XI.]

aromatis perspersa. Cadavera olim odoribus et aromatis omne genus sparsa sunt ad putorem illum letalem abigendum; cf. Apol. p. 468. *situs, et casiam et myrrham ceterosque id genus odores funeri emtos arbitreris*, ad quem locum plura proferam.

unguine odore. [Mirum es
optimos *odore* constanter retine
quum librarius F. 2. non int
unguinis apte correxit. Oud.
ctionem ne verbo quidem refut
odoro ex aliquot Apuleii locis
bavit, quo videndum est omnes
tates violenter eum sustuliss
odore quamquam audacter dict
tamen ex analogia adiectivorum
gracilus, sterilus, concinnis,
aliorum a nominativo *odoris* p
rus peti volo, quam terminatio
plicem vel contra usum in r
adiectivis protulisse Apuleium
ad Met. p. 356. ed. meae. Au
cet, *odor* hic pro plurali *odore*
est, ut Senec. Hippolyt. 393. e
LXVIII. 144. *fragrans Assyr*
odore domum. Duo vero sub
sine copula iungi demonstra
ad Met. p. 233. ed. meae. De
para Fragm. Enn. ed. Hessel
Tarquinii corpus bona femi
et unxit. cf. Savaro ad Sidon. I
III. p. 191. Arnob. V. 14. De
ctum cf. ad fragm. Apul. p. 60

coenae. [De hac coena s. *si*
cf. Kirchm. de Fun. IV. c. 4
Intt. ad Plaut. Pseud. I. 3. 127.
de Iur. Man. I. 25. in Graev. T
XII. p. 1150. Lips. ad Tac. A
5. Hemsterh. ad Lucian. de c
c. 22. Intt. ad Pers. VI. 33. ad

us | (enim diligentissime quibusdam signis *animum* adversit) etiam atque
ertrectavit corpus hominis et invenit in illo vitam latentem. Confestim
ıvit vivere hominem: procul igitur faces abigerent, procul ignes amo-
; rogum demolirentur, coenam feralem a tumulo ad mensam referrent.
r interea exortum; partim medico credendum dicere, partim etiam irri-
edicinam. Postremo propinquis etiam hominibus invitis, ,quodne iam

atus enim dilig. F. 3. edd. vett. usque ad Vulc. qui primus edidit *contemplatus eum; cont.*
gentissime p. L. Bas. 1. Wower. In cett. *contemplatus eum dil.* *animadversit* F. 3. p. ed.
ıt. In cett. *animadvertit.* Vir doctus (est Salmas. in marg. ed. Vulc.) *animadversis.*
animadvertit. Burm. *vivere eum* vel *agere eum. d. q. s. animam adv.* Oud.: *contemplatus*
entissime q. s. animadvertit et etiam a. e. p. c. h. invenit, et ita edidit Bosscha. *pertre-*
3. ed. pr. Vicent. In cett. *pertractavit.* *et* ante *invenit* non est in L. *iacentem* p. *pro-*
r F. 3. p. edd. ante Colv. In cett. *ergo.* *abiicerent* Mod. coniecit cum Stewech. et Goes.
ver. edidit. Sed *abigerent* bene habet i. e. removerent et repellerent eos qui faces admovere
cf. Met. IX. p. 556. *omnibus* pro *hominibus* ex coniectura Stewechii reposuerunt Wow.
orid. In cett. *omnibus* cf. Grut. Susp. IV. 2. *qui* pro *quod* p. *quod ne an* Stewech. *quo-*
ow.

. Hartung. *Relig. der Römer*
48.]
emplatus, (enim diligentissime
lam signis animum adversit.)
loco corrupto aliter succurrere
tuerim, hanc lectionem recepi in
optimorum codd. vestigia secu-
nim particula si sana sit, tota
tio per parenthesin intelligenda
enim saepius praepositum est
leio, cf. Met. p. 234. 425., quam-
onfiteor hanc explicandi rationem
inus comprobari. Magis inclino
ecturam *animum diligent......*
versit, quod vocabulum com-
aim scriptum facilius in *enim*
i potuit, in quam corruptelam
s eo proniores fuisse verisimile
od *animum animadvertere* quid
llet non intelligebant, priusque
um superfluum esse putabant.
mendatio *animum adversit* est
a, quum *animadvertere* et *ani-*
dvertere in codd. millies con-
ur, cf. Dr. ad Liv. IV. 45. §. 4.
n *animum* vel *animam adver-*
l *animadvertere* legendum esse
ci sententia; nam verba *quibus-*
gnis animadversit requirunt ne-
nomen, quo quid ille viderit
tur. Unde mirandum est Ouden-
n optimam Stewech. emendatio-
imum advertit ideo improbasse,
idem mox demum sequeretur.

Prius enim *vidit,* hominem esse viventem, deinde ut certior fieret pertractavit eius corpus, et ita *invenit* vitam latentem. *Animus* pro *anima* poni certum est cf. Intt. ad Virg. Aen. X. 487. Plaut. Aul. IV. 8. 37. 6. 46. Trucul. II. 4. 16. *Animadversit,* quam perfecti terminationem optimi quique codd. servant, retinui; et eo loco firmatam puto lectionem apud Ovid. Trist. I. 9. 51. *versit,* quae tam varie in codd. mutata est.]

faces. [Faces in pompa funebri iustis persolvendis adhibitae sunt, cf. Virg. Aen. VI. 224. ibique Serv.]

hominibus. [De hoc usu vocabuli *homo,* quod hic superfluum est, cf. Gron. Observ. II. 13. p. 159. ed. Lips. et ad Liv. I. 34. §. 11.]

quodne. [De insolito *ne* particulae usu in relativis nonnulli interpretes ad h. l. agunt; cf. Intt. ad Hor. Sat. I. 10. 21. *o seri studiorum quine putetis.* Plaut. Truc. II. 6. 52. et ita *quodne* interrogativa sententia saepius apud Plaut. extat, ut Aul. III. 1. 19. Curcul. V. 3. 27. Rud. IV. 7. 5. Merc. III. 3. 12. At hic usus minime nostro loco convenit. Potius huc facit *an* particulae usus pro *sive* vel *aut;* cf. Hand. Tursell. T. I. p. 301. ad Apol. p. 378. quamquam singularis hic est locus, quia illud *ne* plane superfluum est. Notandus igitur est.]

96 ipsi hereditatem avebant, | an quod adhuc illi fidem non habebant, aegr
ac difficulter Asclepiades impetravit brevem mortuo dilationem. At
vispillonum manibus extortum velut ab inferis postliminio domum retul
festimque spiritum recreavit; confestim animam in corporis latibulis del
tem quibusdam medicamentis provocavit.

NUM. XX.

[363] |Sapientis viri super mensam celebre dictum est: Prima, inquit, c

habebant pro *avebant* omnes codd. et edd. praeter Oud. *vispillonum* F. 1. 3. p. L. ed. pr. V
cett. Floridus reposuit cum Iunt. 2. Bas. 2. *vespillonum*. *villispillonum* Iunt. 1. Ald. *exo*
2. *confestim animam* F. 3. p. Salm. edd. ante Colv. In cett. *confestimque*. *delitiscen*
In cett. *delitescentem*. In p. *delitescentis*.

craterra F. 3. (sed in margine a manu recentiore *cratera*) et sic in sequentibus *crat*
cratera [quam scripturam recepi, quia in Apol. p. 466. idem codex optimus *craterram*
Gloss. Vulc. p. 32. *creterra ὑδρία*. Apud Fest. p. 41. Lind. in optimis codd. *creterrae* ex
p. 547. Intt. ad Cic. de Nat. Deor. II. 44. Epist. ad Div. VII. 2. §. 1. Osann. Anal. c
Intt. ad Pers. V. 52. Male vero Drakenborg. inter *cratera* et *craterra* distinxit, prius esse
alterum *situlam* interpretatus, quum *craterra* vas vini esse aperte doceat Fest. l. c.] In cett.

avebant. Accedo Lipsio, Colvio, Stewechio et Oud. legentibus *avebant* i. e. cupiebant, inhiabant. Non enim credibile eos iam hanc adiisse hereditatem. [Praeterea offendimus in repetita voce *habebant*, quum contra *avebant* et *habebant* paronomasiam efficiant Apuleio praeceteris frequentatam. De confusione vocc. *avere* et *habere* cf. infra ad de Dogm. Plat. II. p. 243.]

vispillo. [Variae de hoc vocabulo virorum doctorum extant sententiae. Fulgent. Expos. Prisc. Serm. p. 768. ed. Stav. *Vispillones*, inquit; *sunt baiuli, quamvis Antidamas Heracleotes vispillones dixerit cadaverum nudatores*, quocum optime consentit Ioann. Gemuens. in Catholico *vespillonem* dici tradens *quia mortuos vestibus spoliet.* Aliter Festo v. *vespae* et *vespillones dicuntur qui funerandis funeribus officium gerunt, non a minutis illis volucribus sed quia vespertino tempore eos efferunt qui funebri pompa duci propter inopiam nequeunt. Hi etiam vespulae nominantur.* Sed a partibus Fulgentii stat vetus Gloss. Graeco-Latin. p. 641. *τυμβώρυχος sepulcri violator vispiliator*, ubi lege *vispillator.* et Gloss. Isidor. p. 698. *vespillo sepulcrorum violator*, qui p. 697. *vespeliones* explicat *fossarii qui mortuos sepeliunt.* Duplicem igitur habes, ni

fallor, huius vocabuli explica
quarum alteram fere omnes nu
batum eunt a *vespere*, quae tame
placet. Altera vero sententia
vespillo refert ad vestium quil
davera amictae erant spoliati
vestis et *pilare*. Quam vero de
et *vespillone* Festus profert sent
ea ideo displicet, quod intelligi i
quit, cur a pauperum santapilari
genus denominatum fuerit. Tert
que sententia quam nostra ae
huius vocis origine Doederl. Sy
T. VI. p. 400. proponit ab gr. ἀ
talpa deducens nemini unquan
probabitur. Quum tamen qui fu
cadavera curitabant homines se
sent vel infimae sortis, qui h
raro ad vestes vel alias res
deripiendas aut inopia aut ava
ducebantur, totum genus, qu
contemptissimum, ita nominabatu
dem ratione dicti sunt *bustirapi*

delitiscentem. [De hac scrip
ad Met. p. 865. ed. meae.]

Num. XX. *sapientis viri.* Ana
dictum est apud Diogen. Laert
Vetus poeta apud Suid. voce οἰνο
citat Elm.: *τρεῖς γὰρ μόνους κ*
ἐγκεραννύω Τοῖς εὐφρονοῦσι, τὸν μὲν
εἵνεκα, Ὃν πρῶτον ἐκπίνουσι· τὸν
τερον. Ἔρωτος ἡδονῆς τε· τὸν τρίτο
νον Ὃν ἐκπίνοντες οἱ σόφοι κεκ

ad sitim pertinet, secunda ad hilaritatem, tertia ad voluptatem, quarta | ad in- 97
saniam. Verum enimvero Musarum craterra versa vice quanto crebrior quan-
toque meracior, tanto propior ad animi sanitatem. Prima craterra litteratoris
ruditu eximit, secunda grammatici *doctrina instruit:* tertia rhetoris elo-
quentia armat. Hactenus a plerisque potatur. Ego et alias craterras Athenis
bibi: poeticae *commentam,* geometriae limpidam, musicae dulcem, | dialecticae 98

crebior ed. Scriv. *promptior* Coll. Lips. *litteratores* F. 1. 3. cod. Colv. p. In cett. *litteratoris*. *ruato* F. 2. 3. Salm. p. L. *rudato* edd. vett. praeter Iunt. 2. quae cum Bas. 2. Wow. et seqq. habet *ruditatem*. *ruditu* habent Vulc. Scal. quod ego comprobo. *doctrinam* F. 2. Colv. In cett. *doctrina*. *instravit* F. 2. 3. In cett. *instruit*. *rhetores* F. 2. cod. Colv. *ergo* Bas. 2. *aliam crateram* cod. Colv. *commentam* F. 3. et omnes edd. *commatam al' comentam* F. teste Lindenbrog. *commentum* cod. Colv. *commentu* p. *connitam* φ. V. D. e V. C. citat *comtam*. Sciopp. coniicit *conditam*, Oud. *bammatam*, Bosscha *commixtam* cf. supra p. 90. quod etiam in textum recepit. *geometriae* F. 1. 3. φ. ed. pr. Vicent. Iunt. Ald. quod etiam Oud. probare hic videtur, sed Bosscha non secutus est. In cett. *geometricae*.

Οἰκάδε βαδίζουσι ὁ δὲ τέταρτος οὐκέτι Ἡμέτερός ἐστιν ἀλλὰ ὕβριος· ὁ δὲ Πέμπτος βοῆς· ἕκτος δὲ κώμων, ἕβδομος δ' Ἐπωπίων· ὁ δὲ ὄγδοος τοῦ κλήτορος· Ὁ δ' ἔνατος, χολῆς δέκατος δὲ μανίας Ὡς ἐκβαλεῖν ποιεῖ· πολὺς γὰρ εἰς ἓν ἀγγεῖον Χυθεὶς ὑποσκελίζει τοὺς πεπωκότας. [cf. Fulgent. Mythol. II. 15. p. 692.: *quatuor sunt ebrietatis genera id est prima vinolentia, secunda rerum oblivio, tertia libido, quarta insania.* Erasm. Adag. Ch. II. Cent. VIII. *servatori tertius.* Ericius Putean. Reliq. Conviv. Prisc. in Graev. Thes. T. XII. p. 254. Peerlk. ad Hor. Od. III. 19. 12. p. 319.]

litteratoris ruditu eximit. [Cum Vulcan. probo hanc lectionem, quae codd. scripturam quam accuratissime reddit, et ex analogia certe potest probari. *Rudire* enim a *rudis* est rudem facere, unde est *ruditus, ruditas*. *Rudire* vero in usu fuisse apud veteres cum verbum *erudire* tum *ruditas* substantivum evincit, atque extat in Vulc. Gloss. p. 132. *rudire ἐκπαιδεύειν*, quorum vocab. alterutrum falsum est; quum *rudire* nunquam *erudire* esse possit. *Ruditu* dativus est pro *ruditui*, cf. Met. p. 27. et 154. ed. meae, qua ratione fere semper apud Tacitum construitur, cf. Ann. IV. 55. *quos mors odio et gratiae exemit*, ubi lectio edd. variat inter *odio et gratia*, XII. 56. *occidioni exemit*, quo loco scriptura altera est *occidione*. Ii vero librarii, qui accusativum necessario requiri putabant, *litteratoris* in *litteratores* emendabant, quo facto necessarium erat, ut in seqq. corrigerent *rhetores*. De *litteratoris* officio vide Bernhardy in Hist. Litt. Rom. p. 21. Adnot. 40. Schott. Observ. Hist. III. 14. Kopp. ad Martian. Capell. III. §. 229. p. 262.]

doctrina instruit. [Locum qualem dedi non sanum esse, ex scripturae diversitate apparet, quae aliud quid necessario postulat. Primum enim in accusativo *doctrinam* offendo, quam mirum est F. 3. non praebere, quum *instravit* habeat, nisi hoc excusandum librarii vitium sit; tum *instravit* satis triti vocabuli *instruit* corruptela quomodo exorta sit vix intelligi potest. *Doctrinam* equidem puto genuinam esse lectionem, et pro *instravit* legendum puto *insinuat*, cuius rarior constructio et usus quum librarios effugerent, in tale lectionis monstrum id corruptum est; cf. Aurel. Vict. Orig. Gent. Rom. c. 3. *vitam moresque .... insinuat.* Spart. Vit. Hadr. c. 25., *ut insinuaret Adriano.*]

poeticae commentam. [Recte iam Oud. vidit *commentam*, quod Burm. exponit *in fabulis et fictionibus occupatam*, Florid. *fabulosam* vel *inventricem* aut *excogitatricem* coll. Cuper. Apoth. Hom. p. 57., hic ad craterram relatum ferri non posse, quia non solum metaphorae, qua usus est Apuleius, non convenit, sed etiam cetera adiectiva evincunt, hic saporem exprimi debere. Ipse coniecit *bammatam*, quo infelicius quicquam excogitari non potuit, quia *iurulentum* vinum vel cui quid intingui

austerulam; iam vero universas philosophiae inexplebilem scilicet, necta Canit enim Empedocles carmina, Plato dialogos, Socrates hymnos, Ep mus modos, Xenophon historias, Xenocrates satyras; Apuleius vester omnia novemque Musas pari studio colit, maiore scilicet voluntate qua cultate: eoque propensius fortasse laudandus est, quod omnibus bonis in conatus in laude, effectus in casu est; ita ut contra in maleficiis etiam co scelera non perfecta adhuc vindicantur, cruenta mente, pura manu. sicut ad poenam sufficit meditari punienda, sic et ad laudem satis est praedicanda. Quae autem maior laus aut certior quam Carthagini bened ubi tota civitas eruditissimi estis, penes quos omnem disciplinam pueri di iuvenes ostentant, senes docent? Carthago provinciae nostrae magistra rabilis, Carthago Africae Musa coelestis, Carthago Camoena togatorum.

amarulam Bas. 1. *iamvero* F. 3. cod. Colv. Salm. edd. vett. In cett. *enimvero*. [De usu pa rum *iam vero* vide Hand. Tursell. T. III. p. 150.] *universitas* p. L. edd. vett. praeter Iunt. cum F. 1. 3. V. L. in marg. ed. Vic. meae. Bas. Colv. Vulc. Scal. Elm. Scriver. habet *uni* *universae* Florid. Oud. *universas ph. ... inexplebiles et nectareas* Wow. G. Voss. adscrips e cod. *universam*. *universa* habet Salm. Ego *universas* retineo propter seqq. *inexplebilem* *nectaream*, quamquam de loco mihi non bene constat. *nectariam* edd. vett. *noster* p. et ed praeter Iunt. 2. *eo* p. *fortasse* F. 3. p. L. edd. vett. In cett. *fortassis*. *circa* pro *contra* ed. pr. Iunt. 1. Ald. Bas. 1. *iudicantur* p. Ms. Colv. ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. Bas. 1. Corre Becich. et cum iure Romano convenit. cf. Bynkersh. Observ. III. 10.

possit plane ineptum est. Bosscha emendat *commixtam* i. e. quae in variis rebus adamandis et augendis occupata est et coniecturam mirifice eo munit, quod Apuleius *commiscere* saepius usurparit. At vero *commentam* doctiorem coniecturam requirit: *commixtam* enim lectionem facilem librarii in *commentam* neutiquam commutassent. Equidem quomodo loco mederi possim, adhuc nescio; erat quum *ommellitam* i. e. *obmellitam* corrigerem. *Ob* enim praepositionem in compositis amat Apuleius, ut *obauratus, obunctus*, quae sola apud eum leguntur ab inusitatis verbis formata; tum *obnatus, obraucatus, obsimulatus, obstupratus, obuncatus, obustus*, quorum participiorum verba hodie non extant. — Ceterum *commentus* passiva notione saepius legitur; cf. Eckst. ad Voss. Arist. T. III. p. 951. et *comminisci* de poesi rerum inventrice bene dici posse, nemo negabit. Ita legerim apud Fronton. Arion. p. 224. pro: *ibi Arion studio impense cantare orditur scilicet mari et terrae supremum commemoramentum: commentamentum*. *Commemoramentum* enim plane aliud est.]

Xenocrates. Quoniam haec de Xenocrate alias non leguntur, non solum Casaub. II. de Satir. poes. c. 33. p. 222. Wower., Menagius alii hic *Xenophanes*, sed etiam pro *satyr* saubonus cum Menagio explica emendant *sillos*, satyrarum genu quibus vide ad Diog. Laert. IX. 111. Cuper. ad Apoth. Hom. Intt. ad Gell. III. 17. Ammian. M XXII. 16. [Idem probat Bulen Theatr. I. 9. in Graev. Thes. A IX. p. 950., qui *Xenophanes* Apuleium legi negligenter prom De *Xenophane* eiusque sillis cf. ad Panvin. de Ludis II. c. 19. il 467. Inde vero quod de Xenocratis inter veteres, quotquot hodie no nihil commemoratur, colligi nequit, leium in eo errasse. Ceterum Ap celeberrimos ac diversissimarum rum philosophos in aliis praeter ph phiam litteris excelluisse commem ut sui gloriam inde adaugeret, q qui omnia haec perficere posset. *charmus* enim Pythagoraeus era losophus; cf. Iamblich. vit. Pyth 36. p. 520. ed Kiessl. Diogen. VIII. 78.]

ita ut contra .... manu. [D teutia huius loci vide d'Orvill. ad V. 7. p. 487. ed. Lips.]

Africae Musa coelestis. Recte Floridus, hic non respici ad *dean*

NUM. XXI.

Habet interdum et necessaria festinatio honestas moras, saepe uti malis 99 interpellatam voluntatem. Quippe et illis quibus curriculo confecta via opus est, adeo uti praeoptent pendere equo, quam carpento sedere propter molestias sarcinarum et pondera vehiculorum et moras orbium et salebras orbitarum; adde et lapidum globos et caudicum toros et camporum rivos et collium clivos. Hisce igitur moramentis omnibus qui volunt devitare, | advectorem sibimet 100 equum deligunt diutinae fortitudinis, vivae pernicitatis: id est et ferre validum et ire rapidum:

Qui campos collesque gradu perlabitur uno,

honestatis mores Iunt. 1. Ald. Bas. 1. cf. Met. VII. p. 484. *ut in aliis* inepte coniecit Colv. *adeo uti* F. 3. p. L. et edd. ante Colv. Oud. *utique* Ms. Colv. In cett. *adeo ut.* *hisce g̃* cod. Colv. *devitare* F. 1. testibus Elm. et Oud.; sed in Lindenbrog. collatione nihil adnotatum est; F. 3. L. *devitatum* p. In cett. *devitari.* Stewech. voluit *deviare* vel *debitare* i. e. a via deduci, Florid.: *obviare* vel *deviare*; quod posterius ante eum iam Stewech. et Brantius coniecerunt. *ac victorem* F. 2. cod. Colv. In cett. *advectorem* cf. Met. I. p. 60. Colv. emendat *atque vectorem* i. e. *statim* Wow. *ad vecturam*, Brant. *ad vectorem* quod latinum non est. *diligunt* ed. pr. Vicent. *vivae pernicit* F. 3. *vivace* p. In cett. *vivacis.* *pertinacitatis* p. *id est* F. 3. *idem* in cett. est. *item* Colv. et Soping. malunt, quod Bosscha recepit; *itidem* V. D. pro varia lect. adnotat in marg. ed. Vicent. Dousa *eundem.* cf. Florid. p. 26. *id est probe eruditi.* *irae rapidum* edd. vett. praeter Iunt. 2. *valide et ire rapide* p. cod. Colv. *immo* edd. ante Colv. Est qui malit *imos.*

lestem, Africae proprium numen, ut putat Pith. Subs. I. 4. (cf. Casaub. ad Pertinac. c. 4. *de templo Coelestis*, Ortel. Theat. ad Tab. Afric. et maxime Boecler ad Herodian. V. 6. Illa enim est Venus sive Iuno vel Cybele et Dea Syria; cf. ad Met. p. 406. ed. meae [et Tzschirn. in libro: *Fall des Heidenth.* p. 73.]) sed cum hic addatur *Musa*, intelligendam esse *Uraniam*, cf. Ovid. Fast. V. 55., quam hic faciat ipsam Carthaginem ut magistram philosophorum et Camoenam eruditorum. [De Carthaginis eo tempore praestantia cf. Kopp. ad Mart. Capell. VI. §. 669. p. 546.]

Num. XXI. *devitare.* [Hanc optimorum codd. lectionem reiicere non ausus sum, etsi alterum exemplum afferri non licet, quo *devitare* vel *evitare* cum dativo iungitur. Forsitan huc facit analogia verborum *elabi, arcere* et *prohibere* quae cum dativo et accusativo iunguntur, ut Stat. Theb. VI. 884. *elabi oneri* Virg. Aen. IX. 99. *evadere undis.* De *arcere* cum dativo structo cf. ad Met. p. 628.]

vivae. [*Vivacis* emendatio est eorum qui *vivus* idem significare ignorabant. Sed cf. Arnob. III. 6. *homines pectoris vivi* et Plin. Epistol. VIII. 6. *scio quam sit tibi vivus et ingenuus animus*, cf. Gronov. Observ. III. 4. Arntz. ad Plin. Pan. c. 44. §. 6. de *vivax* vocc. et *vividus.*]

qui campos. Colvio videtur Lucilius XIV. seu XV. ut apud Gellium est descripsisse virtutes equi praestantioris et eam in rem locos aliquot grammaticis singulatim laudatos ita componit:

Ipse equus non formosus gradarius, optimus vector (Non. p. 17.)
Qui colles, campos, gradu perlabitur uno
Quem neque Lucanis oriundi montibus tauri
Ducere protelo validis cervicibus possunt. (Non. p. 363.)
Hunc mille passum qui vicerit atque duobus
Campanus sonipes subcursor nullus sequetur
Maiore spatio ac diversus videbitur ire.

[cf. Mercer. ad Non. p. 647. ed. Lips. De hoc versu cf. Wernsd. Poet. min. T. IV. praef. 12. 13.]

ut ait Lucilius; tamen cum eo equo per viam concito pervolant; si qu terea conspicantur ex principalibus viris nobilem hominem, bene consultu cognitum, quamquam oppido festinent, tamen honoris eius gratia c
[364] cursum, *recellunt* gradum, retardant equum, et illico | in pedes desiliunt, f
101 | quem verberando equo gestant, eam virgam in laevam manum tran Itaque expedita dextra adeunt ac salutant, et si diutule ille quippiam tetur, ambulant diutule et fabulantur: denique quantumvis morae in o benter insumunt.

N U M. XXII.

Crates ille Diogenis sectator qui ut lar familiaris apud homines suae Athenis cultus est: nulla domus umquam clausa erat, nec erat pa milias tam absconditum secretum, quin eo tempestive Crates interveniret

tamen F. 1. 3. L. p. ed. pr. Vic. Oud. In cett. *tum*. *concitato* Ms. Colv. et Becich. cf p. 279. [Ded. Gloss. ad Dict. Cret. III. 15. p. 326.] *et principalibus* L. p. *festin* p. L. edd. ante Colv. Oud. In cett. *festinant*. cf. ad Florid. p. 3. *revelant* F. 1. 3. c p. edd. vett. praeter Iunt. 2. quae cum seqq. habet *relevant*. Lipsius coniecit *re leniunt*, C *tant* vel *rebetant*, alii *resecant*, *repetant*, *relentant*. V. D. in marg. ed. Vic. *reclinant*. *t fructicem* Iunt. 1. Ald. *dextera* Scriv. *ac salutant* F. 1. 3. L. Becich. Iunt. 2. Bas. *auscultant* edd. usque ad Bas. 2. *ac sultant* p. Stewech. emendavit *osculantur*, pro quo ego *diutile* L. p. solita aberratione. *percontetur* F. 1. 3. L. et edd. inde e Colv. In cett. *per*

Codex Florent. 3. paululum mutilatus est hoc Florido, unde accuratissimus librarius dictiones ex Cod. 2. Plut. XXIX. quem ego F. 4. nominabo supplevit. Ego uncinulis haec sup indicavi. *domus .... clausa erat* F. 3. *(unquam)*. *ei* quod edd. omnes habent post *dom* in p. L. et F. 4., unde ego quoque omisi. *nunquam* p. quod esse possit *ei unquam*. Dupli negationem invitis ceteris codd. non statuerim. *patris familias* non est in p. *quidem* pr *qua* V. D. in Vicent. mea.

recellunt. [Qui *relevant* i. e. suspendunt emendavere VV. DD., ii quae sententia sit loci bene intelligebant i. e. retrahit freno equum ita ut gradum suum et priores pedes adlevet, quo in cursu retardetur. Minus tamen probatur emendatio propter librariorum corruptelam *revelant*, quae aliud quid in codd. idque paulo inusitatius extitisse probat. Ego ex Apuleio emendo *recello*, i. e. retraho, reflecto. Met. VII. p. 493. *Quam* (ursam) *simul prospexi, pavidus et repentina facie conterritus totum corporis pondus in postremos poplites* *recello*, quo l. codd. item fluctuant, ubi vide.]

honoris eius ... transferunt. De re cf. Gell. II. 2. Lips. Elect. I. 23. Orell. ad Arnob. VII. 13.: *ut si quispiam viso potentissimi nominis atque auctoritatis viro, via decedat, assurgat, caput revelet vehiculoque assiliat, tum deinde salutet acclinis*. [d'Orvill. ad C 3. p. 473. ed. Lips.]

Num. XXII. *Crates ille*. [I traxi cum Oud., Mss. et ed auctoribus, hoc fragmentum, q inde ab Elm. praeposuerant fr decimo quarto, quia et illud de agit. Nec tamen Florid. et O tentiam sequi possum, qui verb *navem* ad hoc floridum pertinere quia non solum argumentum u plane diversum est, sed etiam ratur apodosis post protasin *p intellexit*, id quod explicari n est, nisi mutilatum hoc prius f tum esse et a verbis *sicuti naven* incipere statuas. Elm. ne litter scula quidem indicat ab his verbi fragmentum incipere, sed colo *sumunt* posito, pergit: *sicuti n*

nulla domus. Diog. Laert. VI ἐκαλεῖτο δὲ καὶ Θυρεπανοίκτης δ πᾶσαν εἰςιέναι οἰκίαν καὶ νουθετε

omnium et iurgiorum inter propinquos disceptator atque arbiter. Quod Herculem olim poetae memorant monstra illa immania hominum ac ferarum virtute subegisse orbemque terrae purgasse: similiter adversum Iracundiam | et Invidiam atque Avaritiam atque Libidinem ceteraque animi humani monstra et flagitia philosophus iste Hercules fuit. Eas omnes pestes mentibus exegit, familias purgavit, malitiam perdomuit; seminudus et ipse et clava insignis; etiam Thebis oriundus, unde Herculem fuisse memoria extat. Igitur priusquam plane Crates factus, inter proceres Thebanos numeratus est: lectum genus, frequens famulitium, domus amplo ornata vestibulo; ipse bene vestitus, bene praediatus. Post ubi intelligit nullum sibi in re familiari praesidium legatum, quo fretus aetatem agat; omnia fluxa infirmaque esse; quicquid sub coelo divitiarum est, eas omnes ad bene vivendum quicquam esse.** 102

N U M. XXIII.

Sicuti navem bonam fabrefactam bene intrinsecus compactam, extrinsecus eleganter depictam, mobili clavo, firmis rudentibus, procero malo, insigni carchesio, splendentibus velis, postremo omnibus armamentis idoneis ad usum et honestis ad contemplationem: eam navem si aut gubernator non agat aut tem-

Herculum Ald. *poetam memorant* F. 3. *poetam memorari* V. C. teste Oud. *illa ... hominum* F. 3. *(immania).* *orbemque ... purgasse* F. 3. *(terrae.)* *adversus* p. *atque avaritiam* F. 3. edd. ante Vulc. In cett. *atque* abest. *omni* pro *animi* p. *omneis* Vulc. Scal. Elm. Bosscha. *malitiam .... dus et ipse (perdomuit seminu)* F. 3. *Thebis .... unde (oriundus)* F. 3. *domus ... ornato vestibulo* F. 3. p. ed. pr. Vicent. Iunt. 1. 2. Ald. *(amplo)*; in cett. *ornata*. Ego *ornato* retineo. *praeditus* Salmas. ad Vopisc. Aurelian. c. 35. p. 108. et Solin. p. 892. *intellegit* F. 3. Iunt. 2. In cett. *intellexit.* Utra vera sit lectio diiudicari nequit, quum apodosis desideretur. Codicem F. 3. secutus retinui *intelligit.* *vitae famulare* edd. ante Colv. V. D. in marg. Vicent meae. *famulari.* *Familiaris* et *famularis* inter se confunduntur in Mss. cf. ad Val. Max. V. 6. 1. VI. 7. 3. *lega .. (tum)* F. 3. *infimaque* edd. ante Colv. et Stewech. *omneis* Vulc. Scal. Elm. Bosscha. *non quicquam esse* Colv. cum seqq. *nequicquam* Becich. Stewech. et Iunt. 2. In cett. *quicquam esse.* Brant. emendavit *non cicci esse* vel *ciccum* aut *cicum.*

securi L. *et extrinsecus* edd. ante Colv. *cabero* φ. p. *splentibus* p. *eam autem* Elm. Scriv. Florid. e coniectura Stewechii contra Mss. et edd. vett. *Aut* quod idem Stewech. delebat *ποιησάμενος*? bene sequitur. *navim* L.

monstra illa ... purgasse. [cf. Apul. Apol. p. 442. *Hercules lustrator orbis, purgator ferarum, gentium domitor.* Lact. Institt. I. 9. §. 1. p. 53. Bünem. Huc facit locus Serv. ad Virg. Aen. I. 745. *Constat enim Herculem fuisse philosophum et est ratio cur omnia illa monstra vicisse dicatur.* Mart. Lag. ad Lucan. IV. 610.]

atque Avaritiam. [Simili ratione iungit Virg. Georg. IV. 461. *flerunt Rhodopeiae arces altaque Pangaei et Rhesi Mavortia tellus atque Getae atque Hebrus et Actias Orithyia.*]

inter proceres Thebanos, ut qui teste Laert. l. c. genus ab Alexandro magno duceret.

praediatus intelligo de eo qui praediis locuples est, unde *praeditus* emendatio minus necessaria est.

postubi. [*Postibi* legendum esse sibi postea in mentem venisse, in indice monet Bosscha, quia desideretur apodosis. Hanc emendationem ego probarem, si sequentia cum hoc Florido bene cohaererent. Ea vero cum ex plane alio fragmento deprompta sint, quippe quae in plane diverso argumento versentur, prius fragmentum mutilatum esse reor, id quod praeter alia ex perversa lectione *quicquam* pro *ne quicquam* intelligi potest. Hoc asteriscis fine positis indicavi. *Postibi* Plautinum est. cf. Intt. ad Plaut. Rud. III. 1. 8.]

103 pestas agat, ut facile cum illis egregiis | instrumentis aut profunda h aut scopuli comminuerint! Sed et medici cum intraverint ad aegrum ut nemo eorum, quod tabulina perpulcra in aedibus cernant, et lacunai oblita et gregatim pueros ac iuvenes eximia forma in cubiculo circa stantis, aegrum iubet uti sit animo bono: sed ubi iuxtim consedit,

ne facile legit Lipsius. *sed et med. cum intrav.* desunt in p. *intractaverint* Ald. Iunt. 2. *quidem* V. D. in marg. ed. Vic. meae. *p tabul* V. C. teste Elm. *iuxta* V. D. in marg. Vic. meae. *stantis* F. 3. In cett. *stantes*.

Num. XXIII. *comminuerint* [cf. Intt. ad Ovid. Met. XII. 472. Heroid. III. 134. Arntz. ad Plin. Panegyr. 30. Dict. Cret. VI. 1. *in quis Locrorum classis turbatis per tempestatem officiis nautarum et inter se implicitas ratibus ad postremum fulmine comminuta aut incensa erat.* *Ratibus* enim nec *remigiis* legendum est, quod omnes codd. ignorant. Quomodo vero *remigiis* omnibus Mss. excidere potuerit, si quidem in Mss. fuerit, non intelligo, praesertim quum in prioribus iam indicetur, *nautarum officia* sive *remigia* vento disturbata fuisse. Hinc potius coniecerim *ratibus*, quod per compendium *ratib'* scriptum praecedente *implicatis* facile absorberi potuit. Huc accedit, quod Dict. Cretens. locum Sall. Hist. IV. 1. *implicatae ratis ministeria prohibebant* ante oculos habuisse videtur.]

medici cum intraverint. Euseb. praep. Evang. VIII. 5. fol. 228. ὅσοι δὲ νόθον παιδείας ἐπεμελήθησαν οὐδὲ τοὺς ἰατροὺς ἐμιμήσαντο τὸ δοῦλον ψυχῆς σῶμα θεραπεύοντας, οἱ τὴν δέσποιναν ἐπιφάσκοντες ἰᾶσθαι· ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ἐπειδάν τις εὐτυχὴς νοσήσῃ κἂν ὁ μέγας ᾖ βασιλεύς, πάνθ' ὑπερβάντες τὰ περίστωα, τοὺς ἀνδρῶνας τοὺς γυναικωνίτιδας, γραφάς, ἄργυρον, χρυσόν, ἄσημον, ἐπίσημον ἐκπωμάτων ἢ ὑφασμάτων πλῆθος, τὸν ἄλλον τῶν βασιλέων ἀοίδιμον κόσμον, ἔτι δὲ τὸν οἰκετικὸν ὄχλον καὶ τῶν φίλων ἢ συγγενῶν ὑπηκόων τῶν ἐν τέλει θεραπείαν ἄξαντες, τῶν σωματοφυλάκων ἀχρὶ τῆς εὐνῆς ἀφικόμενοι καὶ τῶν περὶ αὐτὸ τὸ σῶμα ἀλογήσαντες, οὐθ' ὅτι κλίναι λιθοκόλλητοι καὶ ὁλόχρυσοι θαυμάσαντες, οὐθ' ὅτι ἀραχνοϋφεῖς ἢ λίθῳ γεγραφημέναι στρωμναί, οὐθ' ὅτι ἐσθημέναι ἰδέαι διάφοροι· προσέτι δὲ τὰς περὶ αὐτὸν χλαίνας ἀναμφιέσαντες ἅπτονται χειρῶν, φλέβας προςπιεζοῦντες ἀκριβοῦ παλμούς, εἰ σωτήριοι· πολλάκι τοὺς χιτῶνας ἀναστείλαντες, εἰ πε ἐστ' ἡ γαστὴρ ἐξετάζουσιν, εἰ π νος ὁ θώραξ εἰ ἄτακτα ἡ καρδι κἄπειτα τὴν οἰκείαν προςφέρου πείαν.

lacunaria. [Heinrich. ad Iuve I. 56. p. 52. haec profert: s *lacunaria, Bezeichnung von kenlosigkeit, ähnlich dem spri lichen tectum intueri.* Quint. I X. 3. 15. Senec. Controv. p. Bip. et Apul. Florid. Haec v hic sibi velint equidem non i De *lacunaribus* vide Pignor. in Polen. Suppl. Thes. Antiq. 1277.]

tabulina perpulcra. Ait h chemus: „Sunt codd. qui habe *lae marmoreae* s. quae incrus dicuntur quod magis placet.“ H intelligi nequeunt. Videtur vol *bulas marmoreas:* et sane *tab* quibus seu *tablinis* vide Fest. s Hist. Nat. XXXI. 2. Non. in v p. 83., hic locum non habere De incrustatione marmorea vide ad Met. V. init. *totique solidati massis aureis.* Elegante X. 114.: *nec summis crustata sectisque nitebat Marmoribus.*

iubet uti sit. [De hac consl vide Munk. ad Hygin. fab. 196. Stav. Burm. ad Ovid. Met. VI Deder. ad Dict. Cret. II. 25. Apol. p. 534. *iussi curricul* Spart. vit. Hadr. c. 18. *iuben suis nominibus publicarint;* c. *sam tamen Adriano dicere*

hominis prehendit, eam pertractat, venarum pulsum et momenta captat; si quid illic turbatum atque inconditum offendit, illi renuntiat male morbo haberi. Dives ille cibo interdicitur, ea die in sua sibi copiosa domo panem non accipit, cum interea totum eius servitium hilares sunt atque epulantur. Nec in ea re quicquam efficit condicione.

pertrectat Iunt. 2. *ille* Scriver. *in domo sua cop.* L. *non accepit panem* Ms. Colv. *totum eius servitium hilarescunt* Colv. maluit [cf. ad Florid. p. 20: *est genus qui novere;* Eckst. ad Arist. T. III. p. 1032.] *conditio* Florid. et V. D. in marg. ed. meae Vic. Gruter. marg. adlevit *efficit conditioni.*

genua eius oscularetur; Capitolin. vit. Anton. Phil. c. 11. *iubens ut quinos aureos scenici acciperent;* c. 21. *iussit ut statuae ... decernerentur;* Spart. in Sever. c. 5. p. 597. *qui iuberet ut ... discederent;* id. in vit. Pescen. Nigr. c. 10. p. 669. *iussit ne ... portarent.*]

efficit condicione. Aeger ille nihil proficit nihilque quod volupe est praestare sibi potest condicione sua i. e. fortuna beata et divitiis.

L. APULEII MADAURENSIS

LIBER

DE DEO SOCRATIS.

PROLOGUS.

104 Qui me voluistis dicere ex tempore, accipite rudimentum | post experimentum. Quippe prout mea opinio est, bono periculo periculum faciam, postquam re probata meditata sum dicturus incogitata. Neque enim metuo ne in frivolis displiceam, qui in gravioribus placui. Sed ut me omnifariam noveritis, etiam in isto, ut ait Lucilius, schedio et incondito experimini, an idem sim repen-

Vi pro *qui* extat in G. 1. ex more librariorum, qui litteram initialem minio aliove colore adpingendam postea omiserunt; cf. ad Met. I. p. 1. Infra idem habebimus vitium. *mea* non est in Bened. collat. Cantabrig. *postquam re probata meditata dicturus sum incogitata* plurimi codd. et edd. inde a Vulcan. habent. Antea una voce legebatur *reprobata* et *incognita*, quod idem remansit in ed. Floridi, qui monuit hic hiulcam esse orationem, adeoque legit *cum post. reprobata*, quod posterius etiam in Guelf. 1. est, quum edd. primae e contrario *re probata* praebeant. *ducturus* Vulc. et Scal. vitio operarum. *dicturus sum* G. 1. *sunt* Lips. *incogitatam* Bened. *nec* edd. ante Elm. *non enim* Guelf. 2. *fribolis* Voss. *sed me* ed. pr. Colv. vir doctus in marg. ed. Vicent. *meae*. *sed ne* edd. ante Vulcan., qui primus ex codd. *sed ut me omnif.* cum P. Pithoeo Subsec. II. 20. restituit. In aliquo cod. esse *sed et me* testis est Oud. *etiam in isto* F. 1. φ. teste Elm. Brem. Cantab. 1. 2. Harl. Voss. Oud. ex φ. cod. lectionem *etiam isto* protulit. In edd. ante Elm. *et in isto*. *in schedio* habet G. 2. *schedio* G. 1. φ. *scedio* cod. Fabr. *schedito* Cant. *schedico* edd. ante Vulc., nisi quod in Vicent. est *scedico*. In cett. *schedio*. *et* quod ante *incondito* omnes habent codd. et edd. unus, quantum scio, omittit φ., ex quo Wower. particulam deleri maluit. Eius sententiae Oud. obsecutus est, unde omisit Bosscha. *experiamini* G. 2. Brem. Ab voce *experim.* ed. pr. Vicent. et Venet. 2. novam periodum incipiunt.

meditata. [cf. Met. X. p. 690. *meditatis ambagibus;* de dogm. Plat. I. p. 206. *meditata ad finem venire:* II. p. 242. *meditata comitia.* Voss. Arist. T. II. p. 756. Eckst.]

ut ait Lucilius schedio. Colv. haec adnotat: Ad Lucillinianum hoc etiam respexit Petron. Arbiter (c. 4.) *sed ne me putes improbasse schedium Lucillianae humilitatis.* Scheda sive schedium i. e. scriptum inemendatum, inconditum, rude. Isid. Origg. VI. (14. §. 8.) *scheda est, quod adhuc emendatur et necdum in libris redactum est.* Sidon. Apoll. Epist. IX. *si quod schedium temere iacens chartulis putribus ac veternosis continebatur,* [Plura dabunt Intt. ad Petronii l. l. p. 27. seqq. Burm. ed. 2. Fest. s. v. p. 148. 259. 704. Lind.]

tinus, qui praeparatus; si qui tamen vestrum subitaria ista nostra nondum cognostis, quae scilicet audietis, pari labore quo scribimus venia propensiore quam legimus. Sic enim ferme assolet apud prudentes viros esse in operibus elaboratis iudicatio restrictior, in rebus subitariis venia prolixior. Scripta
enim | pensiculatis et examinatis, repentina autem noscitis simul et ignoscitis 105
|nec iniuria. Illa enim quae scripta legimus etiam tacentibus vobis talia erunt, [365]
qualia illata sunt: haec vero quae impraesentiarum et quasi vobis compartienda sunt talia erunt, qualia vos illa favendo feceritis. Quanto enim exinde ora-

et quod ante *praeparatus* in aliquot codd. plurimisque edd. legitur delent F. 1. Cant. 1. 2. G. 1. 2. Harl. Voss. edd. vett. usque ad Vulc., qui cum Scaliger. Wow. ex suis codd. Brem. aliisque particulam restituit, etiam Oud. probatam et hinc a Bosscha in textum receptam. Ego ex auctoritate non solum Mss. *et* reieci, sed quod concinnitati orationis minus aptum videtur esse. Melius enim particula omissa sibi respondent *repentinus* i. e. αὐτοσχέδιος ac *praeparatus*. *Et* recentioris librarii est additamentum. Male edd. primae *praeperatur*. *si qui tamen tamen subitaria nostra ista nondum cognoscitis*. Harl. *si qui tamen vestrum subitaria ista nostra nondum cognoscitis* G. 1. *si qui tum* Ald. Iunt. 2. Ceteri codd. et edd. *si qui tamen vestrum*. Utrumque conflavit Colvius, *tamen tum* legens, pro quo maluit *tamendum*. In cett. *si qui tamen vestrum nondum sub. ista nost. cognostis* F. 1. Elm. Scriv. Florid. In cett. *cognoscitis*. Ego Oud. secutus propter verborum sententiam *cognostis* retinui. *quos* pro *quo* Voss., *s* littera ex sequenti vocabulo adhaerente. *quae audietis pari scilicet labore* G. 2. *expressiore* pro *propensiore* ex interpretamento Bened. *qua legimus* Harl. edd. ante Vulc. forsitan *quam qua legimus*. *prudenteis* Iunt. 2. Colv. Vulc. Elm. *esse quod* Vulc. Scal. Heins. *resecratior* ed. pr. Vicent. (in meae edit. margine adiectum est a viro docto *restrictior*.) Bas. 1. *resecatior* Ald. Iunt. Colv. *elaboratis* non comparet in edd. ante Vulc. *in* ante *rebus* desideratur in Bened. *prolixior venia* G. 1. *pensiculatis*, *praeconsideratis*, *examinatis* Brem.; quam lectionem etiam G. 2. praebet, qui tamen ante *examinatis* particulam *et* habet. Nec dubito, quin in Brem. quoque ita legatur, quum uterque codex ad verbum congruat. *pensiculatius* Bas. 1. *pensiculatus* Vicent. *exminatis* Bened. *repentinam* edd. vett. ante Colv. *et tacentibus* Bened. Vicent. Ald. Iunt. Colv. Bas. *vobis* Scal. Elm. et seqq. dedere cum Mss. praeter Vulc. Harl. et Edd. ceteras. Sententia verborum *vobis* aperte flagitat, quae haec est: licet vos de scriptis taceatis, iis tamen manebit suum pretium, prout bona aut mala erunt. *quali* F. 1. *quae* ante *impraesent.* exulat ab editt. ante Vulc. praeter ed. pr. *et* ante *quasi* delevit Wow.; recte ex Stewechii sententia: Colv. legerat *inpr. et quae quasi*. *quasi vobis compartienda* G. 1. Brem. et excerpt. Batav. s. Leid. Harl. Cantabr. *et quae vobiscum comparcienda* G. 2. *vobiscum partienda* Stewech. Vulc. et seqq. cum Ms. Voss. Vulgo olim inepte edebatur *nobiscum patienda*. Colvius coniecerat *vobis impartienda*. *alia* pro *talia* Venet. 2. Ald. Iunt. *faciendo* F. 1. G. 1. Leid. Voss. Harl. cod. Fabr. In cett. *favendo*.

ut solet apud prudentes. [Hunc totum locum Barth. Advers. XV. 17. ita vitiose excitat: *Solet esse apud prudentes viros in operibus elaboratis vindicatio restitutioni; in rebus subitaneis venia prolixior*, licet suas membranas ita habere audacter affirmet; cf. ad Apol. p. 432., ubi alia de hac Barthii malignitate proponam.] De voce *restrictior* Oud. comparari iubet Graev. ad Iustin. XII. 3. Cort. ad Plin. Epist. V. 8. §. 13. [Bünem. ad Lact. de Ira. 20. p. 1004. Orell. ad Arnob. II. 62. T. II. p. 90.]

vobis compartienda. [Hanc lectionem ex optimis codd. recepi, Oud. etiam probatam, qui tamen alteram *vobiscum partienda* praetulit, quia nusquam reperiebat *compartior*. Unus locus extat in Anton. Pii veteri decreto apud Gruter. p. 408. Lin. 39. *CUM. QUIBUS. MUNERA. DECURIONATUS. UT. PAUCIS. IAM. ONEROSA. HONESTE. DE. PLANO. COMPARTIAMUR.* quod decretum aperte demonstrat, hoc vocabulum Apuleii temporibus in usu fuisse. cf. du Cang. Lex. s. v. cuius exempla ex scriptoribus recentissimae aetatis deprompta sunt. Alia exempla habent glossae; cf. Met. p. 1068. ed. meae. Forsitan rectius scribes *vobiscum compartienda*, uti habet G. 2.]

quanto — tolletur. [Haec verba in optimis codd. non comparere mirationem facit, quum e manu glossatoris neutiquam proficisci potuerint. Ne ad singula verba totiusque enuntiati colorem respiciam, verba *orationi modificabor* satis demonstrant, ab Apuleio ea esse scripta, cuius videtur esse proprium,

tioni modificabor, tanto a vobis in maius tolletur. Vos animadverto libenter audire. Proinde in vestra manu situm est, vela nostra sinuare et iam remit-

Verba inde a *tanto* usque ad *tolletur* non comparent in F. 1. G. 1. 2. Voss. Harl. Brem. cod. Fabr. *vos animadverto* F. 1. G. 1. 2. H. Elm. Scriver. Florid. *vos enim adverto* Cant. 1. 2. et edd. vett. Oud. *vos enim animadverto* alii codd. cum Vulc. Scal. Wower. *perinde* ed. pr. Vicent. Venet. 2. Ald. Bas. *manu vestra* Voss. et edd. vett. usque ad Vulc. *situm esse* Cant. 1. 2. G. 2. (ex confusione compendiorum ẽe i. e. *esse* et ẽ i. e. *est.*) *vela nostra sinuare etiam remittere* F. 2. teste Lind.; qui addit: *al' Ms.* Elm. Scriver. *vela nostra sinuare etiam mittere* G. 1. *vela nostra sinuare et iam mittere* Cant. 1. 2. Voss. cod. Fabr. *vela nostra sinuare etiam pendere*, *mittere ne pendula et flaccida* excerpt. Bat. *vela nostra sinuare et pendere mittere* Harl. Leid. *Sinuare* est in omnibus codd. *summare* ed. pr. Vicent. Venet. 2. Bas. Florid. *sumere* Iunt. Ald., quas edd. lectiones Oud. omnes perturbat, in ed. pr. *summa*, in Ald. Iunt. Bas. Florid. *sinuare*, in Vicent. et Venet. *sumere* scribi pronuntians. *et iam immittere* edd. vett. usque ad Vulc., qui cum G. 2. Scaliger. Heins. Wower. praebet *et mittere*. *auram immittere*, quod etiam Schikerad. coniecit teste Modio, voluere Stewech. Manganus et Elm., immo edidit iam Florid., quod tamen hic nihili est.

modificari cum dativo iungere. cf. Met. XI. 798. *ut solent parentes immaturis liberorum desideriis m o d i f i c a r i*; aliter construitur de dogm. Plat. p. 237. *si m o d i f i c e t u r in sumtibus*; et infra p. 141. *seu m o d i f i c a t a utriusque rei participatione.*]

vos animadverto. Contra Oud., qui *vos enim adverto* protulit, lectionem optt. codd. *vos animadverto* defendo; utrum enim horum vocabulorum eligendum sit, e Mss. sola pendet auctoritate, quum idem utrumque significet. De *advertere* Oud. conferri iubet dictat. ad Caes. B. G. IV. 26. VII. 46. ad Hirt. B. Alex. c. 30. Cic. de Inv. II. 51. [Intt. ad Tac. Ann. II. 32.]

sinuare. Oud. haecce adnotat: Ita omnino legendum est optimo sensu. Ait auctor, suam orationem navigio comparans, ut Cicero aliique: potestis vos meam mentem vocemque vestra impulsione et favore ita intendere, ut non langueat et flaccida sit, sed et simul mihi vestra lenitate et facilitate liberum dicendi aequor dare, velis ingenii immissis et quasi pede funium remisso laxatis, ne constringatur in artum oratio vel rugosi et caperati supercilii notas prae se ferat. „*Summare* perperam edidit Florid., qui ait ei contrarium esse *deducere*, idque idem esse quod *legere*. Ineptissime. Sed bonus vir forsan non viderat maritima navigia, in quibus, uti nec hodie, non attollebant vela ut ea expenderent, sed antennis demissis *deducebant*, cui contrarium est *legere* et *contrahere*; cf. Burm. ad Ovid. Met. III. 663. et interpretes ad Lucan. II. 697. Ovid. Met. XI. 476. Hirt. B. Alex. 45. Ad haec *summare* non est latinum verbum; praeterea non sunt ἀντίθετα *summare* et *pendula flaccidaque esse*; at quidem *sinuare*, quod fit, cum ventus ita tendit velum, ut sinum faciat et incurvet, uti haec vox est frequens et *sinuosa vela* Ovid. Met. VIII. 23. *sinuatae undae* ibid. XI. 523.

et iam remittere. Oud. suam coniecturam *et immittere* in textum recipi voluit, quod voc. diceretur, cum pedali fune emisso laxarentur vela; ne nimis *adstricta* et *caperata* essent sed laxa fluerent. Lectio *et iam remittere* eo tantum improbabilis ei visa est, quod *remittere vela* potius videretur notare: *sinere ut flaccida pendeant*; ut in illis *remittere frena, arcum* etc. Denique pronus fuit emendare *habenam immittere* metaphora de equorum frenis sumta, comparans dictat. ad Lucan. IX. 332. Duk. ad Flor. II. 2. [cf. Intt. ad Ovid. Met. I. 280. Lobeck. ad Soph. Aiac. p. 191. ed. nov. *Habenae* ita de igni dicuntur Virg. Aen. V. 662. *furit im m i s s i s Volcanus h a b e n i s*, ad quem locum vide Intt. At nimis subtilis videtur esse ista Oud. dubitatio. *Restringi* enim omnes res dicuntur quae coercentur et presse revinciuntur, ne movere se queant libere; ita *restricta* sunt *vela*, quae ita vinculis sunt illigata, ut ventus ea inflare et sinuosa reddere non possit. Contrarium

tere: ne pendula | et flaccida neve restricta et caperata sint. At ego, quod 106
Aristippus dixit, experiar. Aristippus ille Cyrenaicae sectae repertor, quodque malebat ipse, Socrati discipulus. Eum quidam tyrannus rogavit, quid illi philosophiae studium tam impensum tamque diutinum profuisset? Aristippus respondit: Ut cum omnibus, inquit, hominibus secure et intrepide fabularer. Verbo subito sumpta sententia est, quia de repentino oborta est, quasi velut in maceria lapides temerario interiectu poni necesse est: neque interiecto intrinsecus pondere, neque collineato pro fronte situ, neque conniventibus ad re-

neve flaccida Scalig. Elm. Scriv. Florid. perperam exhibent. Neque enim distinguenda haec verba sunt; agitur de una re. *ne restricta* Ald. Iunt. Bas. *ve restricta* Vicent. ex typothetarum errore pro *ne*, quod ex ea Oud. protulit. *caperrata* G. 1. Voss. Harl. In cett. *caperata* cf. ad Met. p. 790. ed. meae. *Aristippus ille enim* G. 2. *cironaice* G. 1. *cirrenane* G. 2. *Cyrenaceqe* Bened. *cyrenaciae* ed. pr. teste Oud. In meis excerptis nihil correctum est. *Socrati* G. 1. Harl. Voss. cf. ad Met. I. p. 46. In cett. *Socratis*. *quique* G. 2. *quod illi* Voss. cod. Fabr. *ille* Bened. *studium philosophiae* G. 2. *omnibus hominibus inquit* G. 2. *fabularet* ed. Wower. *sententia est* G. 1. et edd. vett. usque ad Vulc. Oud. male ex iis protulit *est sententia*, quod Bosscha in textu reposuit. Quum codd. ab Oud. non commemorentur, verisimile est eos *sententia est* omnes habere. *est orbata* G. 1. *aborta* Harl. *vel o aborta* G. 2. *quasi velit* (non *velut*) ed. pr. Vicent. Venet. 2. Ald. Iunt. *quam velut* Colv. Wower. peius delevit *quasi*. *materia* G. 1. Harl. Leid. s. excerpt. Bat. testibus Oud. et Elm. sed male. Nam quum Lind. duobus codd. usus sit in libro de deo Socrat. emendando, altero Lugd. Batav. 1595, altero Lut. Paris. a. 1601, prioris ubi lectiones adscribit, semper addit Bat. Ms. ita ut, his litteris omissis, ubique Paris. designetur. Hoc vero loco *materia* ex cod. Paris. est. Quum Elm. et Oud., quorum prior has lectiones nomine *Excerpt. Bat.*, alter *cod. Leid.* excitat, in utriusque Leid. et Paris. codicis collatione minus accurate versati sint, utroque inter se commutato, eorum error saepius corrigendus erit. *Materia* etiam est in ed. pr. Vicent. Venet. 2. In G. 2. est *vel marceria. materia.* De ratione Lind. codd. singulos enotandi hoc proferri debet. Collatio Florent. aut ad lineas verborum adscripta est quae corriguntur, aut in charta scriptoria singulis foliis intertexta, modo addito modo omisso signo „*Florent.* vel *cod. Florent.*“ Sed variantes huius codicis lectiones possunt bene dignosci, quia atramento nigriore et calamo obtusiore scriptae sunt. Cod. Batav. excerpta eodem calamo sed atramento pallidiore et ubique signo: *Ms. Bat.* enotata sunt, variantes cod. Paris. nigriore atramento at calamo graciliore descriptae sunt: ubi signum 2. legitur, codd. Bat. et Paris. mihi quidem intelligendi videntur esse. *est necesse* Harl. *intersecto* G. 1. Harl. Leid. cod. Fabr. In cett. *interiecto*. *colliniato pro fronte* F. 1. *coliniato proponte* Ms. Sciopp. 1. *conlineato pro fronte* cod. alter, quod etiam Oud. testatur, sicut habent Culac. et codd. plurimi et edd. recentt. *collimato pro fronte* G. 1. 2. cod. Fabr. Bened. et Vulc. *inclinato profunde* edd. vett. usque ad Colv. *fonte* Voss. cf. Met. p. 675. *conibentibus* F. 1. *coniventibus* G. 1. Putean. s. Paris. et Excerpt. Bat. teste Elmh., ex quibus Oud. *conniventibus*, ut est in cod. Fabr., protulit. Sed uterque erravit. In collatione enim Lindenbrog. ex Excerpt. Bat. enotatur *conmˢ'entibus*, ita ut Elm. lectionem cod. Paris. pro Bat. sumsisse, Oudendorpium virgulam neglexisse appareat. *conhibentibus* Voss. *cohibentibus* Ms. Thuan. et codd. plerique et edd. ut G. 2. *cohibente* Bened. *convenientibus* Harl. et vir doctus ad marg. ed. Vicent. meae. cf. ad Met. p. 291.

est remittere; uti enim *frena remittere* eques dicitur, qui ea relaxat et in liberum arbitrium equo tradit, ita *vela remitti* dicuntur, quae relaxata et vinculis non restricta sunt.]

respondit... inquit. [cf. ad Met. p. 263. ed. meae. *Fabularet* correxit Wower., quia praecederet oratio obliqua, idemque probavit Voss. de Anal. T. II. p. 765. qui hunc locum adtulit inter ea, in quibus *fabulo* activa terminatione legeretur.]

ut cum omnibus. Diog. Laert. II. §. 68. ἐρωτηθεὶς τί αὐτῷ περιγέγονεν ἐκ φιλοσοφίας, ἔφη· τὸ δύνασθαι πᾶσι θαῤῥούντως ὁμιλεῖν.

quasi velut. [Amat Apuleius hanc eiusdem significationis particularum copulationem, ut *en ecce*; cf. ad Met. p. 9. p. 58. *curiose sedulo tandem denique*, p. 288. et 526. Ita *quasi ut* in vulgatis est edd. Apol. p. 389. cf. Bünem. ad Lact. III. 24. §. 10. p. 395. Intt. ad Minuc. Fel. 21. §. 13.]

temerario interiectu poni necesse est neque interiecto intrinsecus pondere. [Simili ratione Lucil. Aet. 106 sqq. dicit, qui versus ita emendandi

107 gulam lineis. Quippe qui structor | orationis huius egomet non e meo monte lapidem directim caesum afferam, probe omnifariam complanatum, laeviter ex optimis oris ad unguem coaequatum: sed cuique operi accommodem, vel inae-
108 qualitate aspera, vel lenitate lubrica, vel | angulis eminula, vel rotunditate volubilia, sine regulae correctione, et mensurae parilitate, et perpendiculi solertia. Nulla enim res potest esse eadem festinata simul et examinata: nec est quicquam omnium quod *habeat* et laudem diligentiae simul et gratiam celeritatis.

Floridus tacite eiecit *qui*, quod Oud. probaretur, si codd. addicerent. *structior* Harl. cod. Fabr. (ex quo a librario emendatum est in marg. *structor*) *structum* Voss. Cant. edd. vett. usque ad Vulc., qui primus reposuit *structor* cum seqq. Edd. *stinctum* Bened. *orationis est egomet* G. 2. Oud. emendat *quippe qui in structum* seu *structuram huius*. *non e monte modo* ed. pr. Vicent. Basil. Colv. *non ne monte modo*. Ald. Iunt. *nomine meo in fonte* Bened. Recte Vulc. adstipulantibus ceteris Mss. correxit *non e monte meo*. Aliunde suae orationis materiam petitam esse ait, non e solo ingenio vel propria penu. *derectum caesum* G. 1. 2. Brem. Harl. cod. Fabr. *directum caesum* Voss. *erectum caesis*, Bened. *e directo caesum* edd. vett. usque ad Colvium, qui *directo* legit. *directim caesum* Vulcan. cum ceteris Mss. et seqq. edd. *planatum* Bened. *leviter sent ex opt. horis* perperam est in ed. Scalig. *leniter* edd. vett. usque ad Vulc. *ex optimis oris* F. 1. teste Oud. [sed Lindenbrog. lectionem ed. Scal. *ex optimis horis* non correxit] Excerpt. Bat. et Paris. (nisi quod in coll. Lind. est: *optumis* et Putean. ipse teste Elm. *ad existimas horas* enotavit.) G. 1. Thuan. Harl. Elm. Scriv. *ex optimis horis* G. 2. Fulv. Brem. Vulc. Scal. Wower. temere ex coniectura edidit *ex omnibus oris*, quod probat cod. Fabr. Floridus exhibuit *ex extimis oris*, quod surripuisse eum opinor Salmasio, qui ad Solin. p. 207. legit *laeviter extimis oris*, vel potius *extimas oras*, ut habent quidam libri quos vidit. Id unice verum putavit Oud., quamquam Bosscha in textu *ex optimis oris* retinuit, quo quidem faciunt edd. vett. usque ad Vulc. *ad extremas oras*, et Voss. *ex optimas oras* et Cantabr. uterque *ex optimas hora* legentes. *sed quem* ed. pr. Vicent. Venet. 2. Bas. *sed quae* Ald. Iunt. Colv. *sed qui* Wower. In cett. *sed cuique*. *accomodem* F. 1. G. 1. 2. edd. vett. usque ad Scal. *accomodum* Brem. Quid in cett. codd. legatur, Oud. non profert, sed *accomodem* omnium esse lectionem verisimile est. *accomodabo* Scalig. Elm. Florid. edidere. Scriver. autem e Ms. Brem. probante quoque Elmenhorstio *accomodum*. Sed est subiunctivus e voce *quippe qui* aptus. [Hunc locum excitat Cort. ad Lucan. III. 378.] *lenitate* F. 1. edd. vett. Elm. Florid. *levitate* G. 1. Thuan. ex more pro *laevitate*, ut habent Colv. Vulc. Scalig. Wow. et cett. Mss. Sententia postulat; opponuntur enim verba *inaequalitate aspera* et *laevitate lubrica*. *rotunditate volubilia* F. 1. Elm. Scriv. Florid. Oud. *rotunda vol.* G. 1. Cant. 1. 2. cod. Fabr. *coequitate vol.* G. 2. *coaequalitate vol.* Brem. *rotundo vol.* edd. vett. Colv. Vulc. Scal. et cett. codd. *correptione* Cant. 1. 2. Voss. *simul* non est in F. 1., quare uncis incluserunt Elm. Scriver. Florid. Apertum est propter sequens *simul* ex suo ingenio librarium omisisse. *nec est* G. 1. 2. Ms. Thuan. Harl. Cant. 1. 2. cod. Fabr. atque ita calamo editioni suae adlevit Scriver. ac correxit Florid. In cett. *nec esse*. In Voss. a manu prima exaratum fuit *nec esse est*, et pro *quod habeat*, ut edd. omnes praebent, in F. 1. Voss. Cant. a m. p. G. 1. Harl. extat *quod habere*. In Bened. Cant. a m. s. *non habere*. In G. 2. *habere possit*: unde Oud. emendavit *nec est quicquam omnium pote habere*. Forsitan *quod habuerit*. Pro *quicquam* Bened. *quicquid*. *diligentiae suae simul* edd. ante Vulc. *diligentiae summae simul* Lips.

videntur: *at, qualis acervus Exsilit, imparibus iactis ex tempore saxis Ut crebro introrsus spatio vacuante corymbus Pendeat in se: Sic simili quoque terra figura.*]

ad unguem. [Hunc locum citat Fea ad. Hor. de Art. Poet. 294. qui tamen *structum, e directo* et *leniter ad extremas oras* legit.]

directim. Recte ita constituit Vulc., ut saepius in libro de dogm. Platonis, ubi aliquoties codd. inter *directim* et *directum* variant.

ex optimis oris. [Quamquam lectionem omnium fere codd. perversam esse scio, alteram tamen *ad extremas oras* quam edd. vulg. praebent, recipere nolo, quia aperte glossema est. At quomodo loco succurri possit, adhuc equidem nescio.]

rotunditate. [Nisi cod. Florent. e Lind. collatione aperte hanc lectionem haberet, praeferrem *rotundo*, quod ad scripturam codd. optimorum *rotunda* quam proxime accedit. cf. Munk. ad Hygin. Astron. 1. 1. et II. c. 27. *stellae in rotundo deformatae*. Displicet Oud. emendatio: *rotunde volutabilia*.]

festinata. [cf. Eckst. ad. Arist. T. III. p. 1962. Hunc locum Barth. Ad-

Praebui me quorundam voluntati, qui oppido *quaequae* a me *desiderabant* ut
dicerem ex tempore. Et est hercule formido, ne id mihi evenerit, quod corvo
suo evenisse Aesopus fabulatur. Id erit, ne, dum hanc novam laudem *capto,*
parvam illam, quam ante peperi, cogar amittere. Sed de apologo quaeritis,
non pigebit aliquid fabulari. Corvus et vulpis unam offulam simul viderant,
eamque raptum festinabant pari studio | impari celeritate, vulpis cursu, corvus 109
volatu. Igitur ales bestiam praevenit et secundo flatu propassis utrimque
pennis praelabitur et anticipat, atque ita praeda simul et victoria laetus, sublime evectus in quadam proxima quercu in summo eius cacumine tutus sedit.

voluerunt, quod post *oppido* intrudunt edd. omnes, non est in F. 1. G. 1. Cant. 1. 2. Voss. Harl. cod. Fabr. *qui oppido a me desiderabantur ut dicerem expetivere* Brem. *qui oppido quae a me desiderabantur, ut dicerem expetivere* G. 2. Thuan. omissis verbis *ex tempore*. In cett. *qui oppido voluerunt quae a me desiderabantur ut dicerem ex tempore*. Supponit Cantab. a m. s. *volunt. Sed est herc*. G. 1. *advenerit* Bened. *esopus evenisse* mutato ordine verborum G. 2. *id erit nedum hanc novam laudem parum illam quam ante peperi cogar* G. 1. *id erit ne dum hanc novam laudem capto parvam illam* G. 2. *nedum hanc laudem novam capto parum* cod. Fabr. *pariter parvam illam* φ. Scriver. *parum* habent Cantabr. 1. 2. Harl. In edd. vett. usque ad Vulc. est *laudem hanc novam captare apparo illam quam;* Vulc. correxit *laudem hanc novam capto parvam illam*, cui obtemperarunt seqq. At in lectionibus codd. enumerandis Oud. minus accurate versatus videtur esse. *si de apologo* G. 2. Scal. Elm. Florid. *vulpis*. Sic lego cum Vulcan., ad cuius Ed. Heinsiana ad apicem expressa est, adstipulantibus Ms. Harl. G. 2. et cod. Fabr. et mox aliis quoque. Oud. eandem lectionem probavit et Bosscha in textum recepit. In cett. *vulpes*. *raptam* edd. vett. ante Colv. quod ante eum iam correxerant Dousa. Stewech. et Groslot. *simul* ad *raptum* addidit Floridus ex Ms. Thuan. *sed impari* Thuan. et Floridus, nullo iudicio. cf. p. 532. *vulpis* G. 1. 2. Harl. Vulc. Oud. In cett. *vulpes*: *Igitur vulpes* Bened. *bestia* Mss. Vulc. et Edd. ante Bas. 2. *propassis* edd. inde a Vulc. et codd. omnes ut videtur, certe est in G. 1. 2. Fabr., praeter Harl., qui dat *praepassu*. *passis alis utr. prael.* edd. vett. usque ad Vulc. *utrimque* G. 1. 2. Voss. Harl. Cant. 1. cod. Fabr. alii Vulc. Oud. *utrimque* edd. vett. et Colv. *utrisque* Scalig. Elm. Florid. *pennis* codd. omnes praeter Cant. 1. 2. qui retinent *alis*. Abest a Voss. [cf. ad Met. VI. p. 407: *propansis utrimque pinnis* et Cort. ad Lucan. I. 344.] *et iam anticipat* edd. ante Vulcan., unde emendat Oud.: *et eam anticipat*, rectius tamen omitti eam voculam censens, quam nullus Mss. agnoscat. *in sublime evectus* Iunt. Ald. Bas. 2. Colv. cf. ad Met. IX. p. 670. *acumine* Cant. 1. 2. *tutius* Harl.

vers. XV. 17. p. 815. ita excitat: *Nulla enim potest esse res eadem simul festinata et elaborata; nec est quicquam quod habere possit et laudem diligentiae simul et gratiam celeritatis.*]

praebui me ... voluntati. [cf. Cort. ad Lucan. V. 536.]

qui oppido quaequae a me desiderabant ut dicerem ex tempore. [Ita emendavi ex vestigiis codd. Oud. voluit *quaeque ... desiderabant.* Pluralis pronominis *quisquis* quamquam rarus est, exempla tamen in promptu sunt; cf. Plaut. Cas. III. 1. 10. Menaech. V. 9. 97. Poen. III. 2. 11. Liv. XLI. 8. §. 10. *quibusquibus Romanis.* Burm. correxit: *quia oppido a me desiderabatur.*]

hanc novam laudem. [Minus accurate mihi Oud. versatus videtur esse in huius loci lectionibus recensendis, quia positum verborum *hanc novam laudem*, quem in omnibus optimis codd. probabile est inveniri, ne verbo quidem commemoravit. Tum Guelf. 1. omittit vocabulum *capto* et pro *parvam* scribit *parum*, quod posterius etiam Cant. 1. 2. et Harl. praebent. Hinc mihi quidem verisimile est, *capto* glossam esse librarii, qui quum *parum* vitiose in codd. scribi et verbum deesse conspicaretur, quod ad *dum* pertineret, *capto* ex loci nexu supplevit et *parum* in *parvam* correxit. Ego malim pro *parum* scribi *parem* i. e. *comparem.* Sed ne audacior essem, lectionem quae in G. 2. est reposui. Florent. enim cum scriptura ed. Scal. quae vulgata est consentire, quamquam in collat. Lindenb. nihil emendatum est, neutiquam credo.]

Eo quoque tamen vulpis, *quia illuc pedem nequibat,* dolum iecit; namque eandem arborem successit, et subsistens, cum superne raptorem praeda ovantem videret, laudare astu adorsa est: Nae ego inscita, | quae cum alite Apollinis frustra certaverim, quippe cui iampridem corpus tam concinnum est, ut neque oppido parvum neque nimis grande sit sed quantum | satis ad usum decoremque: pluma mollis, caput argutum, rostrum validum. Iam ipse ales oculis perspicax, unguibus pertinax. Nam de colore quid dicam? Nam cum duo colores praestabiles forent piceus et niveus, quibus inter se nox cum die differunt, utrumque colorem Apollo suis alitibus condonavit, candidum olori, nigrum corvo. Quod

[366]

eoque tamen ed. pr. Vicent. Venet. 2. Ald. *eo tum.* Harl. cum cett. edd. Quid ceteri codd. praebeant, Oud. non pronuntiat. In meis inveni *eo quoque tamen*, ut in G. 1. 2. unde probabile fit, in ceteris quoque id legi. Oud. probavit *eo tum*, quod a Bosscha in textum receptum est. In cod. Fabr. est *eo quae tamen. vulpis* F. 1. teste Oud. (certe in Lindenbrog. coll. nihil mutatum est, quum Scalig. ed. item habeat *vulpis*) G. 1. 2. Leid. Harl. Vulc. Scalig. In cett. *vulpes. qui alipedem nequibat* F. 1. teste Elm. quod tamen collatione Lindenbrog. non comprobatur, Cant. 1. 2. G. 1. Voss. alii. *quae alipedem nequibat* Excerpt. Batav. Harl. Fabr. cod. *quia illic pedem nequibat* Brem. cod. Boumanni (qui forsitan idem est.) G. 2. *quia lapidem nequibat* Bas. 2. Vulc. e cod. suo et seqq. praeter Wow., qui edidit *quia alitem nequibat consequi. quo alipedem nequibat consequi dolum iecit* edd. vett. Colv. Scal. *quia illuc pedem nequibat* Oud. *victorem* pro *raptorem* edd. ante Vulcan. *ociantem* Bened. *adorsa* G. 1. 2. Harl. cod. Fabr. Elm. Scriv. Florid. Oud. In cett. cum edd. prioribus *adorta* perpetua variatione. cf. Met. p. 36. ed. meae. *nae ego quidem inscia* G. 2. Excerpt. Bat. et Brem. teste Elm. Sed erravit. Lindenbrog. enim ex Bat. cod. tantum *inscia* enotat, ex cod. Boum. vero *inscia quidem*, quod utrumque Elm. inter se perperam commutavit. *Inscia* habet etiam Harl. à m. s. *quippe cui iam pridem corpus tam concinnum est ut* G. 1. cod. Fabr. Elm. seqq. *quippe cui iam pridem corpus tam vel concinnum / contiguum ut* G. 2. *quippe cum iam pridus tam concinnum* Voss. *quippe iam corvus pridus tam concinentium* Cant. 2. *quippe cum pridem tam concinnum est neque* edd. ante Vulc. *quippe cui iam corpus tam concinnum est* Vulc. et seqq. usque ad Elm. Lips. in Elect. II. 21. emendat: *corpus eidem tam conc. est. nimis grande* abest a Bened. *sit quantum ad usum*, omissis *sed et satis* Bened. *sed quantum satis est* G. 2. *decorem pluma* Iunt. *dearem* Bened. *ales* ante *oculis* primus intrusit Vulc. sed uncis inclusum, quod tamen recepere ceteri praeter Wower. Extat tamen in plerisque Mss., ut G. 1. 2.; *alis* in Vulc. cod. Abest a Cant. Voss. rectius de Oud. sententia, cui glossam redolere videatur. *oculis persequax* Lindenbrog. codd. 2. cod. Vulc. Bas. 2. Vulc. Wow. et seqq. *perspicax* habent F. 1. G. 1. 2. Put. Voss. Harl. Cantabr. 1. 2. edd. vett. et Scalig., quod quamquam probatur Oud., a Bosscha tamen in textum non receptum est. *tenax* edd. ante Vulc. *enimvero cum* edd. ante Vulc., quod Oud. non improbatur, quum *nam* praecedat; nihilominus tamen contra codd. mutare quicquam non audet. *differt* Bened. *donavit* Bened.

quia illuc pedem nequibat. [Ex corruptissima huius loci lectione cod. Brem. scripturam Oud. praefert, pro *illic* reponens *illuc*. Attamen aliud quid corrigendum esse probat vocabulum *alipedem*, quod rarissime tantum de alite dicitur, unde librarios id mutaturos fuisse ex *illuc* vel *illic pedem* verisimile non est, quum contrarium magis comprobetur. *Alipedem* igitur retinens *petere* vel simile quid, quod ad huius vocabuli litteras quam proxime accedat, addendum esse existimo; nec raro usu venit in codd., ut sequens vocabulum praegresso eodem vel simili omissum sit; *pedem* vero et *petere* propter litterarum et soni similitudinem facilius librarios decipere potuerunt.]

perspicax. Altera lectio *persequax* nimium captata videtur esse Oud. qui praefert vulgatam *perspicax*, quae non solum ex usu communi desumta sed etiam paronomasiae voc. *pertinax* accommodatior sit. Ego sequor.

pertinax i. e. valde tenax, fortiter retinens; cf. Plaut. Capt. II. 2. 39. *tenaxne pater est eius. Immo edepol pertinax.* Horat. Od. I. 9. 23.

suis alitibus. [De *cygno* et *corvo* Apollini sacris cf. Munk et Stav. ad Fulg. Mythol. I. 12. p. 638. Intt. ad Cic. Tusc. I. 30. Mart. Cap. I. §. 26. p. 61. Kopp. *augurales vero alites ante currum Delio constiterunt*, quem locum omnes interpretes de *cygnis* tantum intelligunt. *Corvos* etiam augurales

utinam sicuti cycno cantum indulsit, ita huic quoque vocem tribuisset! ne tam pulcra ales quae ex omni avitio longe praecellit, voce viduata, delicie facundi dei, muta viveret et elinguis. Id vero ubi corvus audit, hoc solum sibi prae ceteris deesse, dum vult clarissime clangere; ut ne *hoc* olori concederet, oblitus offulae quam mordicus retinebat toto rictu hiavit, atque ita quod volatu pepererat cantu amisit: enimvero vulpis | quod cursu amiserat astu recuperavit. 111
Eandem istam fabulam in pauca cogamus, quantum fieri potest cohibentes.

cicno pro *cygno* Voss. *ita quoque huic* G. 2. *quae omi avitio longe praecellit voce viduata* φ. *quae ex omni aviculo* Brem. *quae omni aviculo* G. 2. *vitio* Cant. *a vitio* edd. quaedam (?) teste Oud. *viduata voce* cod. Wow. *delicie* G. 1. 2. Excerpt. Bat. Voss. alii codd. et edd. vett. *delicia* φ. quod recepit Wower. et coniecerat Colv. In cett. *deliciae*. *ubi corvus* F. 1. G. 1. Cant. Voss. Harl. Elm. Scriver. Florid. Oud. In reliquis *ut*. *audivit* Florid. G. 2., qui hunc totum locum ita legit: *Id vero corvus ubi audivit, hoc solum sibi prae ceteris deesse, ut ne id saltem olori concederet, dum vult clarissime clangere oblitus.* *ut ne illud saltem* Ms. Sciopp. 1. aliis: *ut ne hoc saltem*. *ut ne id hoc* G. 1. Cant. 1. 2. Voss. Harl. Vulc. *adhoc* edd. ante Vulcan. *Hoc* placet Scioppio, Oud. *isthoc*, quod etiam Bosscha recepit. In cett. *ut ne id saltem*, quod Fabr. cod. testatur. *ut ne hoc olori* φ. *tuto* pro *toto* Iunt. *acquisiverat* pro *pepererat* ex glossa G. 2. Brem. *vulpis* F. G. 1. Put. Leid. Harl. Cant. cod. Fabr. Vulc. Scal. Elm. Florid. In cett. *vulpes*. *reciperavit* Harl. edd. vett. usque ad Vulc. et Oud. In cett. *recuperavit*. *Eandem eam* G. 1. Harl. cod. Fabr. quod dubito num dici queat. Forsitan corrigendum est *eandem hanc*. In cett. *eandem istam*. *fieri potest* G. 1. 2. Harl. cod. Fabr. In cett. *potest fieri*. *cohibentes* G. 1. 2. Harl. Thuan. Brem. cod. Fabr. In ceteris *cohibiliter*.

fuisse notum est; cf. Ovid. Met. II. 550. Cic. de Div. I. 39. Cuper. Harpocr. in Polen. Suppl. Antiq. T. II. p. 451. Buleng. de Augur. II. c. 6. in Graev. Thes. Antiq. T. V. p. 419. 423. De *corvo* Apollinis alite cf. praeterea Kopp. ad Mart. Capell. V. §. 435. p. 392. IX. §. 894. p. 695. Palaeogr. T. III. 1. c. 3. §. 30. p. 37.]

delicie. [Hunc locum sine dubio indigitavit Voss. Arist. T. I. p. 444. Förtsch. in Apuleii de Deo Socrat. libro dicens legi *delicies*.]

delicie. Oud. haec adnotat: *Delicia* recepit Wow. ex cod. Fulv. et coniecerat Colv. Sed non opus est mutare hunc casum, si subponamus eum regi a *viduatus*. Id enim participium alibi iunxit quoque auctor cum genitivo, cf. ad Met. III. p. 210. *praesentium viduata*. Tunc autem per *deliciam* intelligit vocem, qua facundus deus delectatur, immo hoc sensu videtur sumsisse Wower. Verum Mss. ceteri, ni fallor, habent *voce deliciae*, ut *deliciae* vocetur ipse corvus; cf. Intt. ad Prop. IV. 2. 25. *deliciaeque meae Latris cui nomen ab usu.* Mihi tamen magis placet *voce viduata, delicie* seu *delicia*. [Quum de *voce* tantum sermo sit et in praegressis iam corvus Apollinis ales esse et delicia dicatur, ego probo Oud. sententiam, *delicie* scribens. cf. ad Apol. p. 401.]

ut ne hoc. [Locum corruptum Oud. emendatione *istoc* sanare studet, quae mihi quidem valde displicet. Ego quum loco quo succurram dubius haeream, lectionem cod. Fulv. recepi.]

pepererat. Alii codd. *acquisiverat* e glossa; cf. Burm. ad Phaed. 1. 13. 10. Oud. ad Veget. IV. in Misc. Observ. Vol. IX. T. 2. p. 214.

cohibentes. [Ex consensu optimorum codd. hanc scripturam praetuli, quum Oud. *cohibiliter* scribat de oratione habili et suas proportiones decenter habente intelligens; coll. Apol. p. 478. *praesertim quum ordinatius et cohibilius eadem graece et latine adnitar conscribere*, ubi tamen nunc vulgo *cohibitius* legitur; Gell. XVI. 19. *celeri et cohibili oratione*, ubi alii legunt *coibili*, alii per *cohaerentem* exponunt. Sed male mihi Oud. *cohibiliter* de oratione habili explicare videtur, quum potius de brevi et intra arctos terminos coercita ubique intelligendum sit, id quod ex hoc loco bene potest percipi nec aliter Apol. locum interpretor. Sed ducibus optimis Mss. recepi *cohibentes* i. e. coercentes et *comprehendentes*, nisi *cohibenter* praeferre velis.]

Corvus ut se vocalem probaret, quod solum deesse tantae eius formae ↄ simulaverat, crocare adortus, praedae quam ore gestabat inductricem potivit.

112 Iamdudum scio, quid hoc significatu flagitetis, ut cetera latinae | mat
113 persequamur. Nam et in principio vobis diversa tendentibus ita | memini liceri, ut neutra pars vestrum nec qui graece nec qui latine petebatis, dici huius expertes abiretis. Quapropter si ita videtur, satis oratio nostra at saverit. Tempus est in Latium demigrare de Graecia. Nam et quaest huius ferme media tenemus, ut quantum mea opinio est, ars ista posterior

corvus utut Venet. 2. *praeberet* edd. ante Vulc. *vulpis* iidem codd. qui modo dicti sunt, Scalig. G. 2. *simulavat i. e. simulabat* Faber. ex suo cod. Ego malim pro *simulave*ʃ*t* i. e. *si verat*. *grocare* G. 1. *grotare* Excerpt. Bat. Harl. *crocitare* G. 2. Brem. edd. vett. Colv. S *grocitare* Bas. *groccire* Vulc. Scal. Wow. Elm. et Mss. plerique teste Oud. *crocire* Thuan. Fl Oud. *adorsus* legit Oud. contra codd., ut videtur, et edd., quia in praegressis legatur sequente Bo *praedae* non est in G. 1. *praedae quam* F. Excerpt. Bat. teste Elm. (sed erravit, ut saepius, L brog. e solo cod. F. id enotavit:) Voss. Elm. Florid. *praeda* codd. plurimi ut G. 2. Colv. Vulc. Wower. *praedam quam ore gestabat in seductricem competivit* edd. ante Colv. *sedu*ct omissa *in* particula, quae in edd. vett. conspicitur, Colv. *Inductricem*, quod extat consta Mss. vel *industricem* reposuit Vulc. cum Scalig. Elm. seqq. *compotuit* Excerpt. Bat. testibu et Oud. (Quem vero codicem Florent. Leid. an Paris. significaverit Lindenbrogius, neutiquam dicari potest, quum nullo signo addito tantum enotet *al' compotuit*. Ex litterarum ductu e mento ad Par. pertinet lectionis varietas.) *Compotuit* praeterea habent Cant. et Vulc.

Iamdudum. In G. 1. inter hoc priusque fragmentum spatium extat unius lineolae, qua d gendum utrumque esse librarius, prout in cod. invenerat, significare voluit. Porro littera I dem cod. omissa est, ut initio prioris fragmenti, quam postea librarius minio alieve colore gere in animo habuit. *quid hoc significatu* F. 1. G. 1. Voss. Harl. Merc. s. cod. Fabr. alii seqq. *quod hoc significatu flag.* Vulc. Scal. Wower. *quod haec significari* edd. vett. usque ad *hoc segregatus flores ut* Bened. inepte. *flagitetis vobis latine ut neutra pars*, interpositis plane omissis edd. vett. et Colv. *latine narrare persequamur* φ. Scriver. Coniecturam Merce *cetera materiae latine persequamur*, quae etiam Oud. placet, expressit in Ed. sua Baro de C res, qui eum ubique sequitur. Voss. solemni variatione *prosequi*. *nobis* G. 1. Harl. Brem. Paris cod. et Leid. [teste Oud. sed male ex Paris. tantum hanc varietatem notat Lindenbrog. ut bene, Elm. testatur.] In cett. *vobis*. *tendentibus* G. 1. 2. Thuan. Paris. Brem. Voss. Harl. Cantab Merc. Ord. Ex Florent., ut voluit Oud., Lindenbrog. nihil protulit. In cett. *petentibus*. *videret* pr. Vic. Venet. Ald. Bas. Colv., male; certe in ed. pr. Vicent. Venet. et Ald. extat *videtur*. *vest nostra* Harl. *oratio nostra cessaverit* φ. 1. *atticis faverit* φ. 2. *atticassaverit* Bened. *la* G. 1. 2. Harl. nec dubito, quin in aliis quoque legatur. In cett. *Latium*. *demeare* pro *dem* Bened. ex glossemate. *ferme* Cuiac. 1. 2. Brem. Ald. *forme* Cuiac. 3., quae vox male aber et libro Fabri teste Oud. Sed in coll. mea nihil ex posteriore cod. enotatum est. *formae* Scal. pro *ut* edd. ante Vulc., unde Colv. et Bas. pro *sit* habent *fit*, quod Oud. praetulit et a Bosscha in t receptum est. In codd. quantum video omnibus est *ut*, praeter Harl. qui hanc particulam omnino *mea* non comparet in Bened. *ars ista* pro *pars*, quod edd. praebent, est in F. et Leid. test (In coll. Lindenbrog. legitur 2. *ars*, quam lectionem item refero ad Paris. ex caussis, quae expositae sunt) Voss. φ. Cant. 1. Harl. G. 1. 2. et Merc. codd. teste Oud. In collat. mea ex Fabri nihil adnotatum est. *ars ista* exulant a cod. Bened.

crocare. [*Crocare* apud veteres in usū fuisse, quidquid Oud. obloquitur, apertissime probant quae Burm. Anthol. Lat. T. II. p. 427. doctissime exponit.]

praedae ... compotivit; cf. Met. XI. p. 800. *voti compotiret.*

tendentibus. Tendere proprium est de iis, qui certatim quadam de re contendunt, cf. Met. II. p. 164. *populus aestuat diversa tendentes;* VI. p. 441. Burm. Anthol. Lat. T. I. p. 136.

ars ista. [Mirum est quod omnes on codd. hanc lectionem retinent, i *pars* tantum glossa videatur esse riorum. *Ars* intelligenda est sine oratio ex tempore artificiose h quamquam audacius *ars posterio* dici neutiquam negaverim. Hic sensus librorum unice me movit *pars* reciperem, quum saepius *a pars* in codd. commutentur; cf. de D Plat. p. 251.]

illa graeca quae antevertit nec argumentis sit effetior nec sententiis rarior nec exemplis pauperior nec oratione defectior.

per illa greca in edd. ante Scal. praeter ed. pr. *post* Bened. In cett. *prae illa.* *quae ān* *r con vertit* G. 1. *vel quae quam antevertit* G. 2. *agreas* pro *argumentis* Bened. *effeetior* Harl. Venet. 2. Ald. Iunt. Vulc. pro var. lect. *efficacior* ed. pr. Bas. *effoetior* Pith. Subs. II. 10. Becich. Epist. 66. cf. ad Apul. p. 557.

prae. De comparativo cum praepositione *prae* iuncto Oud. comparat dictata sua ad Caes. B. G. I. 32. *graviorem fortunam prae reliquorum;* Herod. I. 62. ἡ τύραννις πρὸ ἐλευθερίας ἦν ἀσπαστότερον.

NARRATIONIS EXORDIUM.

CAPUT I.

Plato omnem naturam rerum, quod eius ad animalia praecipue pertineat, {115 [41]
trifariam divisit: censuitque esse deos *summos summum* medium et infimum.

Iate G. 1. vide supra. *quod eius ad animalia praecipue pertineat* G. 1. cod. Fabr. et cett. Mss. teste Oud. Vulc. Scal. Elm. seqq. In edd. prioribus *quae ad animalia iure pertineat.* Hinc vir doctus margini Iunt. Oud. adlevit *ad animarum iura.* Wower. edidit *quae ad animalia praecipue pertinet.* In Ms. Bened. extat *quod est; ad oīa animalia pertinebat praecipue* G. 2. *dividi* pro *divisit* Bened. *censuitque esse summos deos summum* G. 1. 2. Harl. Fulv. Mss. Lind. 2. Cantabr. Voss. cod. Fabr. *censuitque summos deos summum medium* etc. edd. vett. usque ad Wower. *censuitque secundum deos summum* emendavit Stewech. *censuitque esse deos secundum summum* coniecit Wower. et omnes dein in textum recepere, etiam Oud. Ios. Mercer. modo distinctione sanari putat locum *censuitque esse summos deos; summum, medium et infimum fac intelligas*, ut etiam Vulc. in marg. coniecit et Salm. ad marg. ed. suae adscripsit. Bosscha emendavit *censuitque esse secundum deos summam, mediam et infimam.* *et* ante *infimum* non comparet in ed. Vulc. Scal. et Wower.

Cap. I. De titulo haec Colv. protulit: titulus huius libri est *de deo Socratis* nec alius, ut de *Daemonio Socratis,* quemadmodum quidam scribunt. Quos falsi coarguit Augustin. de Civ. Dei, VIII. 14. Et Elm. addidit: „Hic liber in Ms. Brem. appellatur duplici titulo: *de deo Socratis sive natura daemonum.* In Flor. et Leid. prior saltem comparet inscriptio, quam veram et germanam esse docent nos August. d. l. Prisc. X. c. 3. T. I. p. 484. Krehl. Sarisb. de Nug. Cur. VI. 28. et Epist. 172. p. 280. Vincent. Bellov. Spec. Hist. III. 66. IV. 7.“ De *daemonio Socratis* hunc librum citant Serv. ad Virg. Aen. III. 63. Pius Thes. Crit. T. I. p. 570. [In meis codd. liber inscriptus est *de deo Socratis,* unde hanc inscriptionem veram esse statuo.]

censuitque esse deos, summos summum. Quae sententia sit horum verborum, viri docti valde discrepant. Stewech. refert ad tres deorum gradus, quos Apul. ex Platone postea recenseat et in libro de Dogm. Plat. I. p. 204. commemoret, unum summum, incorporeum, patrem et orbis architectum, tum *coelicolas,* denique *medioximos.* Wower. legens *deos secundum summum, medium et infimum* explicat *secundum: post, summo proximum,* de qua significatione Oud. conferri iubet Cic. de Off. II. 3. Liv. XXXVI. 17. Gell. V. 13. Veget. II. 5. de Dogm. Plat. II. p. 220. *prima bona esse deum summum .... secundum ea.* [cf. Intt. ad

Fac intelligas non modo loci disclusione verum etiam naturae dignitate, quae
116 | et ipsa neque gemino modo sed pluribus cernit. Ordiri tamen manifestius fuit a loci dispositione. Nam proinde ut maiestas postulabat, diis immortalibus coelum dicavit, quos quidem deos coelites partim visu usurpamus, alios intellectu vestigamus. Ac visu quidem cernimus

— — *Vos, o clarissima mundi*
Lumina, labentem coelo quae ducitis annum.

117 Nec modo ista praecipua; diei opificem lunamque solis aemulam, noctis | decus:
[42] seu corniculata seu dividua seu protumida seu | plena sit, varia ignium face,

dissolutione pro *disclusione* G. 2. *naturae dignitate* S; *et ipsa* G. 2. *nec uno nec gemino modo cernitur* G. 2. omissis *sed pluribus* vocabulis. *cernit* G. 1. Cuiac. 1. 3. Bened. Merc. Oud. *tenuit* Cuiac. 2. *discernit* cod. Fabr. *pluribus cis* (non *eis* ut Oud. testatur) *cernitur* cod. Lindenbrog. (uter vero Paris. an Leid. non constat, quum nullum signum additum sit.) *cernitur* G. 2. et cett. codd. et edd. praeter Elm. et Florid. in quibus extat *discernitur*. *Cernitur* etiam de Coutur. habet. *ordiri tum* Ald. Iunt. Bas. 2. Colv. *proinde* Mss. omnes Oud. meique praeter G. 2. Scal. Elm. Oud. In cett. *perinde* solita aberratione; cf. ad Met. V. p. 342. *dicarat* Ms. Fabr. *at* pro *ac* Harl. *visitis* Bened. *quae coelo ducitis* transmutato ordine G. 2. *praecipue* G. 2. *solem* quod ante *dici* plurimi addunt, non est in G. 1. 2. Brem. Cant. 1. 2. Harl. Voss. et cett. codd. teste Merc. Coutur. Lindenbrog. ex glossa interlineari *solem* irrepsisse adnotavit margini, unde in ipsius codd. hoc vocabulum non legi evincitur. In cett. *solem*, etiam in ed. Oud. *dimidia* Harl. a m. s. *divina* Bened. *pertumida* edd. ante Vulc. contra Mss. Lipsius adlevit *praetumida*.

Liv. VIII. 10. §. 9. XXIV. 10. §. 11. Tertull. Apol. c. 26. *secundum deos philosophi daemonas deputant*. Bosschae emendatio, uti Merceri. quam idem in Add. p. 585. probat, mihi quidem ferenda non videtur, quum Bosschae interpretamentum tantummodo sit, Merceri vero probam sententiam neutiquam efficiat. Oud. sententiam loci eam esse voluit: quemadmodum tria animantium rationalium genera Plato statuit et in tres tales species divisit, sic etiam tria deorum genera posuit, unde emendavit: *censuitque esse existimandos* vel *sumendos*, vel potius *censuitque ea ut suos deos, summum, medium et infimum*. Posterior autem emendatio minus placet, quia hic de diis neque vero de animalibus sermonem fieri sequentia aperte evincunt. Ego quomodo locum restituam omnium impeditissimum, adhuc nescio. Omnis vero error inest in voce *summos*, in qua latere substantivum videatur, unde *summum, medium et infimum* pendeat, quibus vocabulis *genus* deorum indicari manifestum est. Florid. explicuit: *et existimavit deos existere iuxta summum, medium et infimum*.]

fac intelligas. *Fac* hoc loco abundantia quadam sermonis positum esse bene observavit Stewech. [cf. Plaut. Cistell. I. 1. 63. *facito ut facias stultitiam sepelibilem;* Menaech. II. 3. 82. *tum facito ante solis occasum ut venias advorsum mihi;* Truc. IV. 4. 30. *fac valeas*; Capt. II. 3. 79. *fac fidelis sis fideli*; Cas. III. 1. 13. Typothetarum vitio a Bas. et Par. edd. excidit vocula *non*, hinc Stewech. pro *modo* coniecit legendum *non*, de quo usu dixi ad Met. p. 151. ed. meae. Exemplis ibi citatis adde Intt. ad Cic. Tusc. V. 6. 37. Arntz. ad Plin. Paneg. c. 8. §. 1. p. 42.]

cernit. sc. Plato i.e. discernit cf. Heins. ad Ovid. Met. VII. 223. [Eckst. ad Voss. Arist. T. II. p. 851.]

vos o clarissima. [cf. Virg. Georg. I. 5 sq.]

diei opificem. [Recte Merc. indicat cum codd. eiiciendum esse *solem*, quod e glossa interlineari ante *dici* intrusum esse apparet, Oud. id retinuit, quia hoc omisso rectius scribendum foret *illius aemulam* pro *solis aemulam*, quam caussam equidem non capio. Quis vero sit ille diei opifex satis intelligitur.]

dividua. cf. ad Apol. p. 581. Met. XI. p. 757.

face. Oud. comparat de Mund. p. 297.

gius facessat a sole, tanto longius collustrata, pari incremento itineris mensis suis auctibus ac dehinc paribus dispendiis aestimans, sive illa ı perpeti candore, ut Chaldaei arbitrantur, parte luminis compos, a cassa fulgoris, pro circumversione oris discoloris multiiugâ pollens ıi variat, seu tota proprii candoris expers, alienae lucis | *indigua*, 118
ore seu laevi, ceu quodam speculo *radios* solis *obstiti* vel adversi : ut verbis utar Lucretii:

Notham iactam de corpore lucem.

longius G. 2. *ea cessat a sole* edd. ante Colv. cf. Pith. Subs. II. 10. *et* ante *luminis* in Bened. *mensis* G. 1. 2. Harl. Culac. 2. Mercer. in cett. omnibus *mensem* esse, ıdd. habent, asseverat. *actibus* Mss. quidam et edd. ante Vulc. perpetua variatione , quod Canter. iam emendavit. cf. Oud. ad Lucan. X. 217. Burm. ad Anth. Lat. T. I. *deh.* Bened. *ac deinde* Ms. Fabr. *ac de paribus* edd. ante Colv., qui *ac paribus* legit. ıinc. *dispectus* pro *dispendiis* Bened. *aestuans* G. 2. Brem. *extimans* ed. pr. Vi- v. Scal. In cett. *aestimans*. *seu illa* Bened. et edd. ante Vulc. *sui perpeti* G. 2. *sive* Fabr. Lipsius delet *seu* et Dousa *et* legit ad Catull. C. sec. XXXV.; Oud. coniecit *ceu*. ı. Bened. *oris* bis repetunt Venet. 2. et Ald. *pro circ. oris discoloris* codd. et edd. ante ı totum locum statuit ita legendum esse aut *parte altera cassa fulgoris*, *pro cir- oris*, *discoloris*, *multivaga*, *pollens*, aut: *cassa fulgoris*, *circumversione oris ıltiiuga pollens*, quam posteriorem coniecturam tacite exhibuerunt Elm. et seqq. ıt edd. priores constanter habent *pro circumversione*; Stewech. et Lips. *multivaga* ırunt; certe *multivaga* extat in G. 2. Brem. Leid. edd. vett. Colv. Vulc. Wow. Scriver., voces passim variari. Bosscha edidit *pro circumversione oris discolor*, *multiiuga* endatione Oud. *expars* Harl. *lucis indicia* G. 1. cod. Vulc. Harl. Bened. Voss. ed. idem legi adnotat in F. In coll. Lindenbrog. pro varia lectione *indicia* extat, non addito . quo ita inveniatur. Calamus et atramentum Florent. esse vindicant. Forsitan, quod verisimile est, in omnibus ita legitur. In cett. *indiga*. *corpori* G. 1. *seu laevi ceu ılo radios solis obstiti vel adversi usurpat* emendatio est Scaligeri, quam receperunt Coutur. Scriver. Oud. In edd. cett. et codd. primum est *ceu*; tum *obstitit* habet F. G. 1. ıique; *obsistit* edd. vett. ceterae, quae *obstiti* non praebent G. 2., Leid. Excerpt. Bat. odd. et edd. *et* pro *vel adv.* habent ed. pr. Vicent. Venet. 2. Ald. Iunt. *et* ante *ut* absunt 'ulc. *notam* G. 1. edd. vett. usque ad Wower. *iactam* G. 1. Voss. Harl. cod. Fabr.

illustribus facibus ignes- 36. *et conditorum siderum ornarit*, attamen emendari *ie* ex Plin. H. N. II. 9. *cur- nua facie*, ut sint eius *quá- face* ex Apuleii locis retineri

i. cf. Intt. ad Lucret. V. 727. d. p. 56.

umversione oris discoloris pollens speciem. Diversa . hunc locum emendare stu- amvis probus sit. *Os* enim ıt *faciem lunae*, quae ideo ıminatur, quod pro sui cir- e colorem variat nec unquam *Multiiuga* est ablativus per- *ircumversione*, cf. ad Met. 5.: *pollens* appellatur luna, ınversione faciei speciem sui *it.* Non spernenda est aliquot › *orbis*, quam praeferrem, ıri addicerent; cf. Lucret. V. 719 sqq. *versarique potest globus ut si forte pilai Dimidia ex parte candenti lumine tinctus: Inde minutatim retro contorquet et aufert Luciferam partem glomeraminis atque pilai, Ut Babylonica Chaldaeum doctrina fatetur;* Vitruv. IX. 4. *Berosus qui a Chaldaeorum civitate sive natione progressus ... patefecit pilam esse ex dimidia parte candentem, reliqua habere caeruleo colore,* unde Salmas. emendasse videtur *multiiuga pollae speciem suae*, ut *polla* sit *pila* σφαῖρα, quam emendationem G. Voss. in margine irridet. [De voc. *discolor* cf. Kopp. ad Mart. I. §. 67. p. 112.]

indigua. [Ex vitiosa librorum lectione *indicia* restitui *indigua*, de quo adiectivo prius ad Met. p. 777. ed. meae fusius exposui.]

solis obstiti. Omnes quantum scio interpretes Scalig. emendationem *obstiti* in textum receperunt, quae mihi

CAPUT II.

Utraque harum vera sententia est; (nam hoc postea videro) tamen
119 de luna | neque de sole quisquam Graecus aut barbarus facile contaverit
esse, nec modo istos, ut dixi, verum etiam quinque stellas quae vulgo

utraque harum vera sententia est Mss. quantum video omnes, ut G. 1. 2. cod. Fabr. *u ex animarum vera sententia est* edd. vett. usque ad Colv., qui cum seqq. lectionem Mss. tuet *utraque enim harum* corrigit. *utra harum vera sententia est* Floridus tacite edidit ex e tione Merceri, Oud. probante. Vir doctus marg. ed. Iunt. Oud. adlevit: *utra quaeram haru sententia est.* *nam hoc postea videro tamen* F. et Lind. 2. G. 1. 2. (nisi quod habet poste *debo)* Voss. Cant. Harl. cod. Fabr. Merc. Elm. et seqq. *nam hoc postea videro cur* Vulc. et seq Elm. *nec haec postea video sum neque* ed. pr. Vicent. Venet. *nec haec postea video cur* s usque ad Vulc. *nec haec postea video sed* Bas. *videro cur vero* Ms. Vulc. s. Palat. *conta* G. 1. 2. Lind. 2. Harl. Voss. Cant. Vulc. Merc. et edd. Oud. In cett. *coniectaverit.* *non faci iectaverit* Florid. e coniectura. *quinque stellas* G. 1. 2. Excerpt. Bat. Paris. Brem. Harl Merc. cod. Fabr. Elm. Oud. *septem* Vulc. Scal. Wower., quod etiam in F. legi Oud. perper notat. Est enim Par. cod. varia lectio. In Cant. est *ū*, in altero et Voss. *ut*, edd. primae c. I In cett. *verum etiam stellas*, ut in Ald. Iunt. Colv. *vagae* exulat ab edd. ante Vulc.

quoque omnium optima visa est. *Sol* enim *obstitus* est *obliquus*; cf. infra p. 120. et de la Cerd. ad Virg. Ecl. I. 17. Intt. ad Cic. de Legg. II. 9. ad Fest. T. II. p. 553. et 612. Lindem. Hinc *radios* corrigi debuit. [Ad Lucil. Aetn. 233. hunc locum Scal. ita excitat: *alienae lucis indigo, denso corpore seu laevi cum quodam speculo radios solis obstiti et adversi usurpat.*]

notham iactam de corpore lucem [Ita ex optimis codd. contra ceteros edd. restitui, quia Apuleium videndum est memoriter hunc versum recitasse, quum apud Lucret. V. 575. legatur: *lunaque sive notho fertur loca lumine lustrans, Sive suo proprio iactat de corpore lucem*, ita ut *iactat* librariorum videatur esse emendatio, qui *iactat* in Lucretii loco legi cognoverant. De voc. *nothus* cf. Munk. ad Hygin. fab. 85. p. 164. ed. Stav. et Intt. ad Arnob. II. 20. T. II. p. 290. Orell.]

Cap. II. *utraque harum vera sententia est.* [Hic locus in omnibus libris et scriptis et editis ante Mercerum pessime habebatur, qui intelligens duas Chaldaeorum et Graecorum de luna opiniones recenseri, de quarum veritate Apuleius alio tempore diiudicaturus est, emendabat *utra harum*, quod pronomen ipse *utraris* explicuit, Bosscha vero pro *ut ut est* positum esse autumavit. Vera est Merceri sententia, quum aliquoties *uter* significatione indefinita vel apud Cice legatur; cf. Verr. II. 3. c. 14. §. *uter velit edicit* et paullo post s *volet, recuperatores dabo*; cf. Par 2. §. 24. Tum post *est* signum punctionis ponendum est maius, quentes enuntiationes cum priore n haereant. Attamen in constanti lib scriptura *utraque* offendo, quan ruptam esse Mercerus male pron bat ex frequenti vocabulorum *u uterque* in codd. confusione. V exemplis suam sententiam confirm Nec cum Oud. consentire possum *quippeni* legente, quod hoc adve ab hoc loco alienissimum est. tan rectius scripseris *utraris* ve *quippe*, quamquam utrumque non facit. Hinc igitur locum in medio reli

videro. [De usu huius futuri cf. Cic. de Rep. II. 9. *post vi* pro Coel. c. 15. *sed videro hoc* *rius*; Müller. ad Cic. de Orat. II §. 37. Ellendt. ad Cic. Brut. 5. §. 21 ex varia huius loci lectione eme *Nam hoc postea videro tamen*,

contaverit i. e. dubitans delib cf. infra p. 165. *de quo nihil cun tur*; Gronov. Observ. I. 18. Hei Val. Flacc. I. 156. De formatione verbi activa cf. ad Met. I. p. 74. p. 793. *quod sedulo percontav*

vagae. Hoc vocabulum exulat a ante Vulc. Hinc Oud. graecam

ritis nuncupantur, quae tamen indeflexo et certo et stato cursu meatus linatissimos diutinis vicibus aeternos efficiunt, varia quidem curriculi : sed una semper et aequabili pernicitate; tunc progressus tunc vero mirabili vicissitudine assimilant pro situ et flexu et abstituto circulos probe callet qui signorum ortus et obitus comperit. In eodem visibilium umero cetera quoque sidera qui cum Platone sentis *locato;*

I. *quae tamen inflexo* φ., ex compendio scribendi *iñ* (i. e. *inde) flexo* virgula omissa *et statuto* Harl. *et e stato* (i. e., *stato constato)* Voss. *constatuto* Bened. *diutinis* quod etiam in suo cod. esse Cort. notat ad Lucan. I. 663. Est *ille* G. Oud. In cett. *divinis*. m F. Elm. c. seqq. In cett. *varia quippe* praeter cod. Fabr., qui utramque lectionem *varia quippe quidem*. *variam quippe curriculi cui speciem* Bend. *circuli* Brem. edd. ante Elm. contra omnes codd. Verba inde ab *specie* usque ad *mirabili* desiderantur Vulc.; qui primus ea addidit, per sententiam et codd. auctoritatem comprobata. *ae*-abr. *tum progr*. G. 2. Florid. *tunc vero* G. 1. Harl. φ. Voss. cod. Fabr. *tum autem*, alc. cum aliis praebet et in edd. Vulc. Wow. et Scal. receptum est, ab Lindenbrog. linea sed in marg. eadem lectio *tum autem* pro varia cod. Flor. lectione adscribitur, sine egligentiam. *tunc* autem excitat Oud. ex cod. Palat., quod mirifice fecit, quippe qui . Vulc. qui idem est Palat. *tum autem* excitaverit. *assimulant* plerique codd. et edd., . et edd. vett. In G. 1. 2. inveni *assimilant*, unde id retinui. *abstituto* F. G. 1. 2. Harl. 1. 2. cod. Fabr. Vulc. Merc. e codd. suis. *obstituto* ed. pr. Vic. Venet. 2. Iunt. Ald. Colv. vit Lipsius et emendavit Scalig. Wow. amplius voluit *et flexu obstito*. *Abstito* est in cuius margini Lindenbrog. adlevit ita Ms. Paris. sed verius *obstito* ut legit Scalig.: . Scalig. emendationem receperunt. *prope* G. 2. *competit* Bas. *compererit* Harl. *visibilium deorum numero*. *Ceterum*; male haec edd. vett. ante Vulc. connectunt *comperit* habentque *eorum* contra Mss. *quoque* abest cod. Harl. *sentis iccirco* Exc. Batav. et deest Ms. cuius variae lectiones a Burmanno margini ed. Floridi e, qui liber forte est Leid. vel Brem. Alias enim cum his consentit. In cett. *idcirco*.

scripsisse Apuleium autumat: gnaris librariis postea plane et ita lacunam in codd. ex e.

t. [Optime codd. duo ita scrim ceteri *divinis* praebeant, erborum confusione cf. Met. I. p. 281. et VIII. p. 506.]

to. [Mercerus hanc lectionem terpretatus *recessu* ἀποστάσει Dogm. Plat. I. p. 201. *Ceum ille ordinator ita reverum, ortus, obitus, recessus, ogressusque constituit*. Ceteri *stito*, quod etiam Oud. proest *obliquitate*. Forsitan re-*abstituto* scripseris *abstitutu*. in loco tam difficili, in quo i inesse debet aut rarissimum novum, emendare quicquam m mihi quidem *abstitutum utus* substantiva, in quibus praeceteris plurimus est, ab analogia recedere non videantur. Contrarium est *adstituo*, quod Apuleius habet Met. III. p. 175., ad quem locum mea cf. et Plaut. Capt. IV. 2. 67. Grotius ad Mart. Cap. VIII. §. 884. p. 686. Kopp. correxit *absidibus*, quod tamen a vestigiis codd. nimium abit.]

locato. [Ne audacior esse viderer, dedi aliquot codd. lectionem *locato*, quae mihi ex genuina Apuleii scriptura *inserito* per librariorum interpretationem exorta videatur, praesertim quum ad codd. optimorum qui *iccirco* praebent vestigia haec emendatio propius accedat. *Inserere* cum ablativo adiuncta *in* praepositione construi evincunt loci Ovid. Am. II. 15. 12., ubi codd. nonnulli scribunt: *et laevam in tunicis inseruisse manum*, et Quint. VIII. 5. §. 28. *clavus et purpurae in loco insertae*. Tum simplici ablativo iunctum est apud Quint. VIII. 2. 15. *medio sermone aliquem inserant sensum*, ubi forsitan *in medio sermone* emendari debet.]

Arcturum pluviasque Hyadas geminosque Triones,

121 | aliosque itidem radiantis deos, quibus coeli chorum comtum et cor suda tempestate visimus, pictis noctibus severa gratia, toro decori, cientes in hoc perfectissimo mundi, ut ait Ennius, clipeo miris fulgoril riata caelamina. Est aliud genus deorum, quod natura visibus nostri gavit, nec non tamen intellectu eos rimabundi contemplamur, acie acrius contemplantes. Quorum in numero sunt illi duodecim numero nominum in duos versus ab Ennio coartati:

arcturum p. h. g. t. Ms. φ. teste Sciopp., at Oud. ex eo enotavit *arcturum phygi. arcturu tum geminosque triones* habent Membranae Leid. Excerpt. Bat. et Florent. teste Elm.; et Oud. Florent. Leid. Harl. Merc. *arcturum PhyGt* vel *phigi*. At Lindenbrog. e cod. Flo scripsit pro varia lectione *arcturum G. T.* et ex Ms. Bat. *idcirco arcturum pẏybt'* *arcturum pyb̄t* (h) G. 1. *arthurum phiolum* (l' *phialeum*) *aliosque* G. 2. *arcturum phiGi* cod. Fabr. *arc G. t.* vir doctus ex alio cod. in marg. ed. Vicent. Dresd. *arcturum G. L.* Voss. Ante Elm., qui *a pluviasque hyadas geminosque triones* ex emendatione Fulv. et Wower. cum seqq. edidit, tur: *arcturum geminos Leonem.* *radiantis* G. 1. ed. pr. Vicent. Venet. 2. *radianteis* Co Scalig. Wow. Elm. *radiantes* Oud., qui hanc variam lectionem omnino ignoravit, *itadia* ex Bened. et *radientes* ex Iunt. et Ald. excitans, in quibus tamen *radienteis* est. *computu* ex aliquot edd. excitant Stewech. et Colv., in meis non inveni. Lipsius emendavit *co coptum* G. 2. *suda* (l' *serena*) G. 2. *vicinus* Excerpt. Bat. teste Lind. ex quibus Elm. et Oud. n enotarunt *vicimus*. *infimus* Bened. *serena* pro *severa* Bened. *torno* cod. Fabr. *decori* G. Bened. Voss. cod. Fabr. In cett. *decore*. *eternus* pro *Ennius* Bened. *varieta* Bened. a n *naturam* Bened. *rimabundi* G. 1. 2. Thuan. Put. Harl. Leid. Brem. aliique cod. Fabr. et a ad marg. ed. Vic. Dresd. Vulc. Scal. Wow. Brant. Oud. *mirabundi* F. Voss. Cant. cum cf. ad Met. I. p. 95. *facie* Venet. Ald. Iunt. *arctius contemplantes* Excerpt. Bat. Harl. *dentes* pro *contemplantes* vir doctus ad marg. ed. Iunt. Oud. *de quorum numero* Paris. te *numerositate nominum in duos versus* G. 1. Harl. Excerpt. Bat. vet. lib. Rapheleng. teste *numero situ nominum* libri Merc. praeter Cuiacian. 2., qui *site* habet. Idem praebent ed. pr teste Oud. Venet. 2. Iunt. Ald. Bas. Colv. In mea ed. pr. collatione et Vicent. extat *sit scite* (ta) *nominum* cod. Fabr. al. cod. *situ nominum*. *locum d. situ nominum* Putean. te *XII situ nominum in u* (os) *versus* G. 2. *duodecim situ nominum*. Excerpt. Bonn. In cett. *n situ nominum*. *inartati* cod. Fabr. *coarctatis* Vic. teste Oud., at vero non in Vicen Iunt. extat.

Arcturum. [Ex monstris lectionum quae in codd. comparent quum nihil certi erui queat, secutus sum Fulvii emendationem, quam recentiores Edd. omnes amplexi sunt, quamquam mihi constat, locum aliter descriptum fuisse ab Apuleio, quippe qui poetarum versus memoriter recitare soleat. Versus quem Apuleius ante oculos habuit est apud Virg. Aen. III. 516.]

radiantis. [cf. Intt. ad Mart. Capell. II. §. 204. p. 243. Kopp. *poscitque quosdam tres deos aliosque diei noctisque septimo radiatos.* De voc. *radiare* stellarum splendentium proprio cf. Intt. ad Prop. I. 15. 7. cf. de Mund. p. 355. *radiantibus stellis.*]

quibus coeli chorum. [De voc. *chorus* cf. infra de Mund. p. 355.]

decori. [Hanc veterem ablativi formam, quam Plautus praeceteris restitui ex Mss. optimorum cor cf. Lindem. ad Plaut. Capt. IV. Mil. Glor. II. 2. 109. et III. Ita *oneri* scribitur apud eund. I. 2. 64. Ita in seqq. p. 124. v

clipeo. [Hoc Ennii ex Iphiger mentum extat apud Varr. de L. §. 18. Muell.: in *altisono cael peo*, et VII. 72.]

contemplantes. [Vir quidam marg. ed. Iunt. adlevit *conten* quippe qui in geminatione voce *templamur ... contemplantes* offe Sed cf. quae dixi ad Met. p. 159. ed. Met. III. p. 179. *elapsus ... elab* etsi hoc repetitionis exemplum. est. Unde etiam Oud. suspecta fuit.]

numeroso situ nominum. Opti

Iuno, *Vesta*, *Minerva*, *Ceres*, *Diana*, *Venus*, *Mars*,
Mercurius, *Iovi'*, *Neptunus*, *Vulcanus*, *Apollo*.

id genus, quorum nomina quidem sunt nostris auribus iam diu 122
otentiae vero animis coniectatae per varias utilitates in vita agenda
sae in iis rebus, quibus eorum singuli curant.

C A P U T III.

um profana philosophiae turba|imperitorum, vana sanctitudinis, priva [13]
onis, inops religionis, impos veritatis, scrupulosissimo cultu, inso-

2. *Iupiter* Harl. a m. s. *Iovi'* Scriv. Florid. Oud. In cett. *Iovis*. *generis* Bened. *ıuribus* cod. Fabr. *possumus vero animis coniectare* Harl. et in edd. ante Vulc. In *e vero animis coniectatae*. *animae* Bened. *propter varias* Harl. *animadversos ossumus coniectare* edd. vett. usque ad Colv. qui pessime praebet *animadversas*. *hiis* G. 1. Mss. Oud. Merc. cett. edd. veteres usque ad Vulc., qui cum seqq. Scal. Wow. *uas* immutavit, et pro coniectura *careant* adscripsit. Quod vero Elm. ex Florent. et lectionem *quibus* enotavit, in eo perperam fecit, quum in Lind. collat. signum 2. adquod ad Excerpt. Bat. et Par. pertinet. *de quibus eorum* G. 2.
ıae s. prophane edd. ante Vulc. *philosophiae* non comparet in Bened. *prava verae* Voss. Harl. Brem. Bas. 1. (neque vero in Florent., ut Elm. testatur.) *parva* Ursin. *rationis* nimis temere ex glossemate edidit Philomathes Pisan. in ed. Iunt. *Privata* rid. cum aliis emendarunt. *vera* Urs. *vero* Bened. *vultu* cod. Vulc. Leid.

mendatio, quam codd. plus ıiunt, et si excerptis Lind. etiam Florent. habet, i. e. ecim nomina ἐμμέτρῳ ordine ersus artata. Colvius maluit *itu*, *nomine*, deos deasque epte interpretatus non solum versibus Ennianis esse, sed ne suo, quo hic maior ille antecedere ille subsequi dillocatos.

esta Minerva. [Hos versus n Mart. Capell. §. 42. p. 89. em de diis consentibus cf. m vide Panvin. de lud. Circ. raev. Thes. T. IX. p. 354. Argol. Burm. ad Ovid. Met. hott. Nod. Cicer. II. 14. p. aeceteris Intt. ad Arnob. III.). 174. Orell., qui locus clashos *Consentes et Complices* *unt et nominant, quod una t occidant una, sex mares feminas nominibus ignotis tionis parcissimae* (ita leo *miserationis*, cf. ad Suet. ubi eadem est varietas) *sed Iovis consiliarios ac prinimari*.] *ovi'* in his versibus scribendum esse demonstravit Vives. ad Augustin. de Civit. Dei. IV. 23. quem etiam Kopp. in edit. Mart. sequitur, in eo tamen errans, quod apud Apuleium *Iovi'* extare pronuntiat, quae lectio, quod sciam, in nullo codice invenitur, sed potius *Iovis*. *Iovi'* est Scriver. et Florid. emendatio. Repetiti sunt hi versus in Anthol. Lat. T. I. p. 1. Burm. quem vide de scriptura *Iovi'*. De nominativo *Iovis* cf. quae dixi ad Met. p. 198. ed. meae.]

quibus. *Curare* apud veteres saepe dativum habet; cf. Gronov. ad Gell. XVII. 9. *qui rebus eius absentis curabant*; Sciopp. Suspect. Lect. IV. p. 1. Broukh. ad Tibull. I. 5. 33. Apul. Apol. p. 477. *rebus meis curat*; cf. infra p. 154. *certis potestatibus curant*; cf. ad lib. de Mund. p. 358. *ordinibus principes curant*. Ita *procurare* cf. Met. XI. p. 795. et de Dogm. Plat. II. p. 232. *utilitati animae procurat* [cf. Intt. ad. Plaut. Rud. I. 2. 92. Voss. de Constr. c. 34.]

Cap. III. *profana*. Observa voc. *profanus* cum genitivo constructum esse pro: *expers sacrorum philosophorum*.

vana sanctitudinis, *priva rationis*. [De adiect. *vanus* cum genitivo iuncto

lentissimo spretu deos negligit; pars in superstitione, pars in contemtu
123 vel tumida. Hos namque cunctos | deos in sublimi aetheris vertice loc
humana contagione procul discretos, plurimi sed non rite venerantur,
sed inscie metuunt, pauci, sed impie diffitentur. Quos deos Plato ex
naturas incorporales, animales neque fine ullo neque exordio, sed pro
retro aeviternas, corporis contagione *sua quoque* natura remotas, ing

insolentissimos precii G. 1. cod. Vulc. et Fabr. *l' insolventis* *insolentis precii* G. 2. *insolentissimo sp* vett. usque ad Wower., qui cum Sciopp. ex codd. Ursini et Merc. *spretu* reposuit seqq. Eli Oud. *s̄pto* Cant. *spreto* Voss. *insolentissimos precum* Harl. *deos negligit* non est in V dubio typothetarum errore. *pars in superstitione pars in contemtu* G. 1. 2. cod. Fabr. V Voss. Harl. Vulc. Merc. codd. In edd. quantum video omnibus praeter Oud. extat: *pars in* *tionem*, *pars in contemtum*, nisi quod verba *pars in superstitionem*, non comparent Iunt. Prius etiam ex Florent. Elm. et Oud. excitarunt, at perperam. Certe in Lindenbrog. accusativus quem ed. Scal. praebet e codd. non correctus est in ablativum. *timida vel tum* cod. Fabr. Voss. Merc. Cantabr. 1. cod. Vulc. teste Mercer., etiam Florent. testibus Elm. et Me Lindenbrog. collatione quamquam lectio ed. Scal. *timida vel tumida* non correcta est, ut in eum ita invenisse conlici queat, tamen pro ratione qua has comparationes confecit, certi stitui nequeat. Certe quod de Flor. dicitur, etiam de Excerpt. Bat. et Paris. valet. Primus et lectionem Scal. Elm. Scriver. uncis incluserunt *timida vel*, agnoscunt hanc lectionem quoque cum Coutur. et Florid. In G. 2. extat *l' timida* *tumida*, unde librarium pro glossemate alterutra cepisse manifestum est. In cett. edd. et Mss. solum *tumida* vel solum *timida*, ut in Harl teste Oud. *tumida* solum in edd. vett. Colv. Vulc. extat. *deos cunctos* inverso ordine G. 2. *l' edisertos* cod. Fabr. *disertos* G. 1. Harl. Exc. Bat. In cett. *discretos* *sed verissime* LL. Burmanni. *quod eos* F. 1. Brem. Cantabr. Voss. In cett. *quos deos* praeter Wow. *quod deos*. *naturas* G. 1. Thuan. Voss. Putean. Leid. Vulc. Harl. Cant. Edd. Vulc. Sc Cout. Florid. *natura* Florent. Brem. Bas. 1. quod perperam receperunt Elm. et Scriver. seqq. feminino genere. In G. 2. legitur *l' naturas* *naturales*. Pro *naturas* edd. vett. ante Vulc. hab et in seqq. necessario *aeviternos — remotos — bonos*, idemque Wower. In Ald. Iunt. Co legitur *incorporaleis* et *animaleis*. *aiedis* pro *animales* Bened. *sine* pro *fine* ed. pr. Vi net. 2. *neque sine ullo fine neque exordio* Ald. *sine ullo neque fine neque exordio* Iunt. Col *nec fine ullo nec exordio* cod. Fabr. *nec principio sive exordio* G. 2. ex glossemate. *co* (per sequens *suapte* corruptum) G. 1. *contagionis* Voss. *suaque natura* F. G. 1. 2. φ. cod Merc. Voss. Harl. Vulc. Cant. et Lind. 2. edd. Elm. Scriver. Merc. Cout. et cod. in Vic. Dr *quidem* edd. ante Elm. *suapte* Florid. Oud. et Th. Sellius Observ. Add. ad p. 26.

cf. Virg. Aen. X. 631. *Privus* h. l. dictum est pro privato, spoliato et experte, cuius significationis alterum exemplum invenire adhuc non potui. De voc. *privus* egi ad Met. p. 161. ed. meae.]

spretu. Lectio *spiritu* per se damnanda non est, quum hoc voc. de insolentibus et animo elatis dicatur; cf. ad Met. p. 338. Sed unice verum est *spretu.*

superstitione. Optime locupletissimi libri ablativos praebent, quia non quantitatem indicat Apuleius, sed caussam cur sint *timidi* vel *tumidi;* cf. Met. p. 25. et 504. ed. meae. [Hanc lectionem enotavit e Guelf. cod. Cort. ad Lucan. III. 223.]

ab humana contagione seqq. [Hunc locum habet Cort. ad Lucan. V. 91.]

discretos. [Plane aliam fuisse huius loci scripturam probat codd. optimorum auctoritas, in quibus *disertos* exstat, quod quum defendi nequeat, aut in *disiectos*, i. e. divisos, et d natos, aut quod V. D. suasit *d* fortasse mutandum est, etsi *d* ea significatione num dici possi vehementer dubito. De confusio usque vocabuli cf. ad Liv. II. Proxime tamen accedere possi *ptūs* i. e. disclusus. *Discretos* i tatio tum foret librariorum, qui *d* rarioris usus vocabulum ignora

naturas. Pluralem ex librorum sensu cum recentt. Intt. retinui: *I* sunt τὰ ὄντα cf. de Mund. p. 3 Intt. ad Arnob. I. 31. T. I. p. 311. Obstare videntur huic lectioni *suapte natura.* Nihilominus plac Mss. femininum genus servant Adi de talibus d'Orv. Vann. Crit.

sua quoque. Recepi Merceri dationem, quae codd. lectioni proxime accedit.

summam beatitudinem perfecto, nullius extrarii boni participatione sed ex se bonas et ad omnia competentia sibi promptu facili, simplici, libero, absoluto; quorum parentem, qui omnium | rerum dominator atque auctor est, solutum ab 124
omnibus nexibus patiendi aliquid gerendive, nulla vice ad alicuius rei mutua obstrictum cur ego nunc dicere exordiar? cum Plato coelesti facundia praeditus, aequiparabilia diis immortalibus disserens frequentissime praedicet, hunc solum maiestatis incredibilis quadam nimietate ineffabili non posse penuria sermonis humani quavis oratione vel modice comprehendi, vix sapientibus viris,

perfecto Harl. et Mss. multi teste Oud. quod reposuit Vulc. cum seqq. *prorecto* Cantab. et edd. vett. Colv. et Oud. testantibus. Sed sine dubio Colvii errore etiam Oud. deceptus est, quum eae potius legant *pro recto* aut iunctim aut divisim scriptum. *perrecto* Voss. et VV. LL. Burm. *pro recto* Bas. Colv. et vir doctus in Vic. Dr. *protecto* Bened. *nullus* ed. pr. Vicent. Venet. 2. *externi* G. 2. *extrarii* Bened. *participationem* Cantabr. 1. *ex se bonas* F. *ex sese bona* G. 1. 2. Harl. cod. Fabr. Mss. Merc. *ex se bona* G. 1. 2. Harl. cod. Fabr. Mss. Merc. *ex se bona* G. 1. 2. Harl. cod. Fabr. Mss. Merc. *ex se bona* Cant. Voss. *ex sese bono* Vulcan. et alii; *ex bono* edd. vett. usque ad Vulc. qui primus legit *ex sese bonas*, quod cett. Edd. receperunt. *ad* non comparet in Brem. Bas. 1. *sibi* abest edd. ante Vulc. *promptu facili* F. G. 1. 2. cod. Fabr. Lind. 2. Mss. plerique teste Oud. Elm. Scriver. Florid. *prompto facili* Harl. Vulc. et Merc. codd. *prono nutu facili* edd. vett. usque ad Vulc., qui cum Scal. Wower. edidit *prompto nutu facili*. *promtu nutu* VV. LL. Burm. *libero absoluto* G. 1. 2. Harl. Voss. Cantabr. Palat. edd. Vulc. Wow. Merc. Coutur. *absolvit* Oud. ex Harl. excitavit, qui idem *absoluto* antea enotaverat. *absoluto* Voss. In cett. *et absoluto*. *parentemque omnium* G. 2. Cantabr. Harl. cod. Fabr. Voss. Idem est in G. 1. a m. p., tum *que* abrasum est, ut in seqq. *est*, quod prior manus scripsit, posterior delevit. In cett. *quorum parentem qui omnium*. *actor* G. 2. *solum* pro *solutum* edd. ante Vulc. *gerundive* cod. Fabr. *mutua* F. G. 1. Cantabr. Harl. Voss. Merc. et edd. vett. usque ad Vulc. qui primus e marg. sui codicis vel Stewechii emendatione recepit *munia*. *cur ego* in omnibus scriptis et editionibus separantur a superioribus tanquam initium novae periodi. Mercerus primus cum praegressis coniungenda haec esse voluit. *ego* Mss. plerique item Ald. Iunt. Vulc. Scal. Elm. Scriver. Correxit iam Mercer. sed denuo recepit ed. Bipont. *exordiare* Vicent. *lesti* pro *coelesti* Vicent. *aequiperabilia* edd. vett. usque ad Vulc. *discernens* (vel *disserens* in margine) G. 2. *incredibilis* G. 1. Harl. cod. Vulc. cum edd. Vulc. Wower. *incredibilis* (*l' incredibili*) G. 2. In cett. *incredibili*. *quedam* Bened. *et* quod ante *ineffabili* habent aliquot codd. edd. plurimae non est in G. 1. H. cod. Vulc. cum edd. Vulc. Wow. uncis inclusit Scriver. *quamvis* codd. Augustini de Civ. Dei IX. 16. *comprehendi vix sap. viris* male olim iungebant ante Wower., immo praepositionem *a* inculcaverunt contra Mss. Vulc. Scal. Elm. et Scriv. *vix autem* codd. August.

promtu facili. Assentior Intt. qui *promtu* ceteris lectionibus praeferunt, quamquam id alias legi non videatur, in locutionibus *in promptu habere, esse* tantummodo obvium. *Promtus* hic voluntatem et naturalem quasi impetum indicat, cf. infra p. 163. *enim Socrates utpote vir apprime perfectus ex sese et ad omnia congruentia sibi officia promtus*.

ad alicuius rei mutua. *Mutua* retinet Merc. explicans: mutationis expers; Oud. emendat *mutua munia* interpretans: ut scilicet ad deorum parentem nullae vices obeundi munia deveniant, quae ceteri dii mutua inter se exercent. Alioqui enim *nulla vi* legendum esse. [Ego restitui *mutua*, cuius sententiam probe explicat Cic. de Nat. Deor. I. 17.: *quod aeternum beatumque sit, id nec habere ipsum negotii quicquam, nec exhibere alteri*. De ista deorum ἀπαθείᾳ cf. Intt. ad Cic. l. c. et ad Mart. Capell. §. 150. p. 204. Kopp.]

Plato. [Haec verba Apuleii repetit August. de Civ. Dei, IX. 16. *Deum quidem summum omnium creatorem, quem nos verum deum dicimus, sic a Platone praedicari asserverat* (Apuleius), *quod ipse sit solus qui non possit penuria sermonis humani quavis oratione vel modice comprehendi. vix autem sapientibus viris, cum se vigore animi, quantum licuit, a corpore removerint, intellectum huius dei et id quoque interdum velut in altissimis tenebris rapidissimo coruscamine lumen candidum intermicare*. *Et* ante *id* ex cod. Corb. et Paris. B. et Apul. codd. delendum est. cf. Plat. Tim. p. 280. Cic. de Univers. c. 2.]

sapientibus viris. Ex August. effici-

cum se vigori animi, quantum licuit, a corpore moverunt, intellectum dei, (id quoque interdum *ut* in artissimis tenebris rapidissimo corusc lumen candidum) intermicare. | Missum igitur hunc locum faciam, in qu mihi quidem tantum, sed ne Platoni quidem meo quiverunt ulla verb amplitudine rei suppetere: **ac iam* rebus mediocritatem meam et quidem superantibus* receptui canam, tandemque orationem de coelo in terram

vigori G. 1. 2. Cantabr. Voss. cod. Fabr. In cett. *vigore*. *removerint* Augustini codd. *move* G. 1. Harl. Voss. Vulc. Marg. Poet. Merc. eiusque edit. cum Wow. et Vulc. cod. Fabr. *adm* G. 2. Brem. *se moverint* edd. vett. usque ad Vulc. In cett. *semoverunt*. *moveri* Cantabr. *et que* Wower. et Colv. et August. codd. aliquot. *diei* pro *dei* G. 2. *vel* pro *ut* F. G. 1. 2. Vos Cant. In cett. *velut*. *altissimis* Colv. emendavit et recepit ex August. d. l. cuius omnes praebent. Idem extat in VV. LL. Burm. In cett. *artissimis*. *rapidissimo* habent constant omnes etiam apud August., ubi ante Vives. et hic ante Vulc. vulgo legebatur *rapacissimo*. pro *quidem* Bened. *quidem* abest ed. Colv. *quieverunt* cod. Fabr. *valuerunt* pro *quiverunt* semate edd. ante Vulcan. *illa verba* G. 1. *quid igitur*, *faciam* quod edd. omnes praeb *suppetere* praeter Merc. et Florid. et Oud., non extat in G. 1. 2. Harl. Voss. Cant. 1. Mss. Me Fabr., et sine dubio etiam cett. codd. omnes *faciam*, quod post *igitur* etiam in edd. et codd. s ctis extat, retinent praeter G. 2. qui habet *suppetere*. *Rebus mediocr.*, et Bened. qui pro *qui faciam* solum scribit *et*. *in* ante *rebus* quod edd. omnes praebent, non legitur in G. 1. 2 Harl. Bened. et codd. Merc. qui emendavit *ac iam rebus* probante Oud., contra cuius sen Bosscha legit *ac iam in rebus*. *In* praepositio in cett. quoque codd. abesse mihi quidem *in longe* G. 1. 2. Cant. 1. Voss. Harl. Merc. Mss. ipso probante, et cod. Fabr. In cett. *et quidem receptum* VV. LL. Burm. Bas. 2. et Vulc. In cett. *receptui*.

tur, verba *sapientibus viris* pendere e sequenti verbo *intermicare*, ut bene Augustini locum cepit Vives. et hinc Wower. post *dei* non per colon sed per comma distinxit. Ineptissime Floridus supplevit sensum verbo *vix sapientibus viris obtingere intellectum*. Hoc modo locus distinguendus est cum Mercero: *comprehendi, vix sapientibus viris, cum se .... moverunt, intellectum huius dei (id quoque ... candidum) intermicare.*

vigori. [cf. supra p. 121. *decori*. dem probat Cort. ad Lucan. VI. 451.]

moverunt. *Semoverunt* emendatio est librariorum qui dictionem *se movere a corpore* non intellexerunt. Bene hic simplex pro composito ferri potest, unde plane supervacaneam puto esse coniecturam Oud.: *comprehendi vix sapientibus viris intellectum huius dei cum a corpore semoverunt*.

ut in artissimis tenebris. [Pro *velut* quod nullus codd. proborum habet scripsi *ut*, quum eae particulae ob compendium *ut* i. e. *vel* saepius inter se commutentur. *Vel* enim mea quidem sententia hoc loco defendi nequit, quamquam scio esse, qui *vel* fere idem quod *velut* esse in aliquot veterum ex confirment. Sed ibi tantummodo p ubi ex multis unum commemorat quo quid satis apparet, ita ut d dicere opus non sit. cf. Brouk Tibull. I. 9. 53. Ruhnk. ad Ter III. 1. 7. ad Suet. Tiber. c. 67. p Peerlk. ad Horat. Epod. 12, 13.

artissimis i. e. densissimis. M emendant *altissimis*; cf. Suet. N *trahi se in artissimas tenebr* quem locum vide Ruhnk. Dict. p. Caes. B. G. VII. 18. *artiores*

rapidissimo. *Rapidus* de ig lumine celerrimo dicitur; cf. Ovid Am. 700. [Burm. ad Am. III. 1 et ad Met. VII. 326. De conf verborum *rapidus* et *rapax* in M Oud. ad Frontin. I. 6. 2.]

ac iam. [Corruptissimus est l cus, quem dedi Mercerum secut adhuc omnium optime eum emen mihi videtur. Attamen vulnus alt sidet, cui rei argumento est sc *in longe*, quam ex librariorum i profectam esse cum Oud. statue queo. Incidit in mentem legere *vel* aut *quam longe*, aut *ita longe*.]

**cabo, in qua praecipuum animal homines sumus, quamquam plerique se incuria disciplinae ita omnibus erroribus ac piacularibus depravaverint, sceleribus imbuerint, et prope exesa mansuetudine | generis sui immane efferarint; ut possit 126
videri nullum animal in terris homine postremius. Sed nunc non de errorum disputatione sed de naturae distributione disseremus.**

bellae, quod ante *disciplinae* e suis addidit Vulcan., invenitur in uno Cuiaciano et Cantab. 1. unde iam Wower. Merc. et Cout. reiecerunt, Elm. et Scriver. uncinis incluserunt. *ita omnibus erroribus ac piacularibus depravarunt*, *sceleribus imbuerunt* ... *efferarunt* F. Lind. 2. Brem. φ. *ita in omnibus erroribus ac piacularibus depravaverint sceleribus imbuerint* ... *efferarint* G. 1. 2. cod. Fabr. *in omnibus* etiam est in Harl., ex quo et Leid. Cant. 1. 2. Voss. Brem. Merc. Oud. enotavit: *omnibus erroribus ac piacularibus depravaverunt*, *sceleribus imbuerint et effecerint*, quod postremum *effeçerint* ego pro errore aut Oud. aut typothetarum habere malo. Elm. ex Leid. descripsit: *A. p. erroribus depravaverint sceleribus incubuerint*. *ita omnibus erroribus depravarunt ac piacul. scel. praebuerunt* ... *efferarunt* edd. vett. usque ad Colv. Vulc. eandem lectionem praebet, nisi quod pro *praebuerunt* habet *incubuerunt*, sequentē Scalig. *Imbuerunt* primus exhibuit Wower. Colv. emendavit *polluerunt*. *depravarunt omnibus erroribus ac piacularibus sceleribus imbuerunt* Florid. neque vere Elm. et Scriver., ut Oud. dixit, quum ii cum Florent. consentiant. *ita depravarint*, *omnibus erroribus ac piacularibus sceleribus imbuerint* ... *efferarint* Oud. *exesa* omnes codd. et edd. praeter Oud. ex Colv. emendatione *exosa* legentem. *sui* non est in Florid. *posset* Cantabr. *videri* Harl. *posterius* G. 2. (*l' indignius*) *postremus* Bened. *erroris* Harl. *earum dispunctione* Lips. *sed de naturae distributione* non sunt in Bened. Venet. 2. Iunt. Ald. *disseremus* I. G. 1. 2. Voss. Harl. Cantabr. Elm. *disserimus* Merc. Oud. In cett. *disseramus*.

animal homines sumus. [De hac constructione vide Cort. ad Lucan. VII. 363.]

ita omnibus erroribus ac piacularibus depravaverint, sceleribus imbuerint. [Oud. suspicatur *depravarunt* e glossa verbi *imbuere* in textum irrepsisse, quod mihi probabile non videtur esse. Tum offendo in dictione *piacularia scelera*, non eo quia *piacularis*, quotquot afferuntur loci, veteres significatione utuntur eius quod vim piandi habet, neque vero quod piaculo est purgandum, id quod postea demonstrabo, sed quia ita superfluum est, quoniam omnia scelera ex veterum opinione sunt *piacularia*, unde piaculum ipsum scelus significat. Hinc effici videtur, utramque vocem esse cum Mss. seiungendam, et *piacularia* hoc loco pro flagitiis, pro ipsis piaculis esse dicta, uti Tertullian. dicit de Pud. c. 22. fin. *qui piaculariter negaverunt* i. e. sceleste et nefarie, ubi cum Rigalt. *peculiariter* emendandum non est. Ita *piaculum* pro *scelere* cf. Intt. ad Virg. Aen. VI. 568. De part. *quamquam* cum coniunctivo iuncta cf. ad Florid. p. 3. Praeterea Oud. lectio *ita deprav., omnib. err. ac piac. scel. imbuerint* eo improbanda est, quod *depravaverint* ablativum non habet, qui quum ad cetera verba positus sit, enuntiati concinnitate hic quoque necessario requiritur.]

exesa mansuetudine. Vehementer dubitat Oud. num *exesa* poni possit de mansuetudine, quum proprie tantum de animo dicatur, quare cum Florido praefert *exosa*, licet exempla huius participii in passiva significatione admodum rara sint. [cf. Eckst. ad Voss. Arist. T. III. p. 956.] Oud. affert Gell. II. 18. Macrob. Sat. I. 11. Avian. Fab. II. 13. [At quamvis singulare sit hoc dicendi genus, nec pluribus exemplis possit confirmari, tamen quia ad *res* in universum refertur, cf. Intt. ad Virg. Aen. V. 785., non dubitandum est, quin etiam de animi qualitatibus poni id possit, quae plane consumtae et longo scelere perditae sunt. Eadem ratione Apuleius usurpat *interficere*, de quo voc. usu accuratius agam infra ad p. 157. Ita *devorato pudore* Met. II. p. 124.]

[illegible] IV.

[illegible] ratione [illegible] ratione [illegible]. Immortalibus a [illegible] obnoxiis corp[illegible] [illegible] pertinaci spe, [illegible] tamen universo [illegible]

[illegible] Augustin [illegible] Principio tant [illegible] novam edit. Paris. [illegible] Editiones [illegible] excellentes [illegible] Regius Paris. n 205 [illegible] cluentes, quo [illegible] constans est, q [illegible] orationis [illegible] Bened. est [illegible] non com [illegible] Florent. cod. variantem sev [illegible] in nonnullis [illegible] Vicent. Vene [illegible] Vicent. in quo Verb [illegible] sique ad perp [illegible] p. 1242: [illegible] etiam [illegible] Larcher. Et sic A [illegible] Patres Benedictini maxis ex I [illegible] Lips. et Cantero le [illegible] cunctim probant [illegible] receptam etiam in Oud. [illegible] pro tamen G.

Cap. IV. *plaudentes.*] Bene Oud. hanc lectionem reponi iussit quae eo tantum singularis est, quod *sibi* brevitatis et concinnitatis caussa ab Apuleio omissum est. cf. Hor. Sat. I. 1. 66. i. e. sibi gratulantes et gaudentes. Ineptissime *plaudentes* explicat Ferrar. de Vett. Acclam. et Plaus. I. c. 4. in Graev. Thes. Antiqq. T. VI. p. 21. *homines ratione pollentes et oratione plaudentes* legens. Nam quum ille duplicem plausuum modum statuat et *manuum* et *oris*, posteriorem eum nominat, qui in dicendum oratione positus sit, ad quod demonstrandum hunc Apuleii locum excitat et Hieronym. in Epist. 139.: *po*[illegible] *ut difficilium psalmu*[illegible] *composita ver*[illegible] *oratione plausuque populari qu*[illegible] *imperitos aud*[illegible] *decipere atq*[illegible] *pure sed simplici oratione.* A[illegible] linguae plausum respicere non p[illegible] Apuleium luce clarius est. Alii h. l. [illegible]runt *cluentes*, de qua voce vide E[illegible] Voss. Arist. T. II. p. 871.: alii *po*[illegible] quod non improbum foret, si cod[illegible]rent, quia *pollens* et *potens* in cod[illegible] pius copulantur: cf. Intt. ad Sall. [illegible]

moribundis] i. e. mortalibus cf. [illegible] Quaest. Virg. XXIX. 2. 6. Apul. p. 509. *moribundo corpore.*]

cunctim ex emendatione Lipsi[illegible]

|perpetui, vicissim sufficienda prole|mutabiles, volucri tempore, tarda sapientia, 127 [44]
cita morte, querula vita terras incolunt. Habetis interim bina animalia, deos ab hominibus plurimum differentes loci sublimitate, vitae perpetuitate, naturae perfectione, nullo inter se propinquo communicatu; cum ea habitacula summa infimis tanta intercapedo fastigii dispescat, et vivacitas illic aeterna et indefecta sit; hic caduca et subsiciva et ingenia illa ad beatitudinem sublimata sint, haec ad miserias infimata. Quid igitur, nullone connexu natura se vinxit,

suffienda cod. Fabr. *sufficiendam prolem* cod. Corbeiens. apud August. l. c. IX. 8. *quaerula* ed. Scal. *interra* pro *interim* ridicule Cantabr. Verba inde ab *habetis* usque ad *infimata* bis extant apud eundem August. de Civ. Dei IX. 12. Pro *bina* Vulc. emendavit *viva*. *differeatos loci* Iunt. *sullimitate* habet G. 1. ut semper in hac eiusdemque radicis vocibus, quemadmodum in seqq. *sullimitatis*. *concomitatu* Fulv. cod. *municatu* (omissa virgula) Cantabr. *cōnicatu* G. 2. *ea habitacula* G. 1. 2. Harl. Voss. Cantabr. 1. 2. Fulv. Elm. Scriv. et Florid. In cett. codd. et edd., uti etiam in omnibus August. libris *et*, quod abesse a suis codd. Florent. et 2. Lindenbrog. adnotavit. Sed probabile est, per negligentiam pronomen *ea* eum non addidisse. Et probat etiam Prisc. X. 3. p. 484. T. I. Krehl., qui haec dicit: *Excipiuntur praeterea eiusdem terminationis compesco, compescui, dispesco, dispescui, quod ponit Apuleius in dialogo qui est de Deo Socratis: Cum et habitacula summa ab infimis tanta intercapedine fastigii dispescant pro distent.*“ *ab* quod ante *infimis* est in edd. non comparet in G. 1. 2. Harl. Voss. Cantabr. 1. 2. Merc. Cout. *intimis* G. 1. *intercapedine fastigii dispescant* Prisc. et edd. ante Vulc., quibus accedit Salmas. Plin. Exercitt. p. 565., Mss. vulgares corruptos esse pronuntians. In Apuleii et Augustini codd. *intercapedo fastigii dispescat*. In G. 2. est *dispescat* (superscr. *dissociet*). *subsiciva* Novus August. editor haec protulit: Corbeiensis ms. *subsicava*, ut paulo post offert Codex C. utrobique *subsciva*. Exemplaria nescio quae apud Ludovicum *succidua*,“ cuius auctoritate Oud. deceptus est tam vehementer, ut *succidua* apud Apuleium recipi vellet. Josscha pro more obsecutus est. *subsçiva* item habet Voss. *successiva* G. 2. Brem. *subsiciva* in cett. est seu *subcisiva* quod posterius editor August. probavit. Salmasius Plin. Exerc. p. 515. effingit novam vocem inventam a se, ut ait, in Ms. *substitiva*. *et* ante *ingenia* non est in edd. ante Vulc. Codices August. A. C. priore loco habent *in beatudinem*, et ut videtur, Cod. B. a manu prima. Sed infra cum edito consentiunt. *sunt* Harl. *infirmata* F. G. 1. Leid. Voss. Cant. Harl. In cett. *infimata*. cf. ad Met. I. p. 38. ed. meae. *qui igitur ullone* Harl. *natura se vinxit* Vulc. cum seqq. et Mss. In cett. edd. aut *se iunxit* aut *seiunxit*.

quod sibi respondent *singillatim*, *cunctim* et *vicissim*; ut Florid. p. 37. *non singulatim ac discretim sed cunctim.*

sufficienda prole. [cf. Intt. ad Virg. Georg. III. 65. ad Arnob. II. p. 9. T. II. p. 126. Orell. Ita legendum esse puto apud Censorin. de Die Nat. 4. §. 2. pro *successione prolis multa saecula prorogare*: *suffectione prolis*, ut apud Tertull. de Anim. c. 28. p. 289. B. Rigalt. *ex alterna mortuorum atque viventium suffectione*, ex quo loco emendari debent verba quae praecedunt: *rursus ex mortuis effici viros* in *ex mortuis suffici vivos.*]

propinquo. [Stewech. ad Arnob. VIII. p. 142. ed. Lugd. ut quadrarent haec verba diis et hominibus, de quibus hic ageretur, reposuit *propinquoc communicatu* i. e. *propinquos*. Librarios enim consonantes non geminasse idque posteris imposuisse.]

infimis. [Bene hanc lectionem defendit Cort. ad Lucan. IV. 32. demonstrans verba *distandi*, *discernendi* etiam tertium casum sibi adiungere. De *dispescere* cf. ad Florid. p. 49.]

intercapedo [cf. Munk. ad Fulgent. Mythol. p. 603. Stav.]

subsiciva. Oud. lectionem *succidua* his verbis confirmat: *Succidua* vere, non ut notet vulgari significatione (de qua vide Burm. ad Ovid. Met. VIII. 364. et X. 468. et Ruhnk. ad Heroid. XIII. 24.) labantem et defectam opponaturque voc. *indefecta*, huic enim opponitur *caduca*, sed ut significet *successivam, succedaneam*. Nam in Gloss. Vulc. p. 147. *succiduus* διάδοχος. Et sic clare Oros. VI. 10. *cum iam VII. dies noctesque succidui hostium cunei pugnarent.*“ At quum nullus cod. Apuleii ita praebeat, retinenda est lectio *subsiciva*. cf. ad Met. p. 164. ed. meae. [Est hoc loco *interrupta et quasi dissecta.*]

sed in divinam et humanam partem *cretam se et* interruptam ac velu
128 lem passa est? | Nam, ut idem Plato ait, nullus deus miscetur hominib
hoc praecipuum eorum sublimitatis est specimen, quod nulla adtrec
nostra contaminatur. Pars eorum tantummodo obtutu hebeti visuntur,
dera: de quorum adhuc et magnitudine et coloribus homines ambigunt;
autem solo intellectu neque prompto noscuntur. Quod quidem mirari su
immortalibus nequaquam congruerit; cum alioquin et inter homines, q
tunae munere opulentia elatus et usque ad regni nutabilem suggestum
129 dulum tribunal | evectus est, raro *aditus, et* longe remotis arbitris

partem campse et interruptam F. G. 1. Cant. 1. 2. libri Merc. alii *carapse* alii *camse*. *parten*
et interruptam Urs. cod. teste Oud. et Vulc. cod. Fabr. *partem eam ipse et interruptam* cod. I
Sclopp. *partem seiugatam, campse* cod. Wow. *partem et interruptam* G. 2. Brem. *partem*
tam esse et interruptam edd. vett. usque ad Wower. qui *partem seiugatam et campse inte*
edidit, seqq. probatum, nisi quod *et* omiserunt. Merc. edidit: *inter divinam et humanam*
cassam se et interruptam. Oud. emendavit: *seiugatam sectamque se et interrúptam* vel
sectamque se. Bosscha edidit partem *sectam se et interruptam*. *ac veluti* G. 1. 2. Voss. H
Ed. Merc. cod. Fabr. Coutur. In cett. *et veluti*, quod quamquam ab Oud. improbatum tamen
Bosscha retinuit. *homini* pro *hominibus* habet August. IX. 16. *est specimen* G. 1. In ce
men est. *principum* Bened. *contractione* edd. vett. usque ad Vulc. In August. est *contre*
sine ulla codd. varietate, ut etiam in Var. Lect. Burm., quum Colvius et Elm. in August.
trectatione asseverent. In omnibus Apuleii codd. *adtrectatione* est. *contaminantur* codd.
et Mss. Apuleii plerique teste Oud. At G. 1. 2. Cant. 1. 2. Voss. et edd. ante Vulc. *conta*
quod Oud. displicet. *contaminatur pars eorum*. *Tantummodo* G. 2. *tamen* pro *tantuma*
compendio *tum* corruptum altero *m* omisso) G. 2. edd. ante Vulc. *ebeto* G. 1. *habete* G. 2. *de*
magnitudine et coloribus homines adhuc ambigunt G. 2. inverso ordine. *et* ante *magnit*
etiam a Bened. *ambigunt*. *Coelo autem soli intellecta neque* edd. ante Vulc. *celeri* Flor. Vo
intellecta F. Voss. Cantabr. 1. 2. *solo intellecto* Harl. In cett. *ceteri autem solo intellec*
prompto cod. Fabr. *n; in promtu* G. 2. *nascuntur* F. Bened. Voss. *quo quidem* Iunt. *super*
ante Vulc. *congruit* Bas. 1. Colv. *alioqui* Voss Ald. *aliq* G. 1. *cum aliquis et inter* G. 2
lentia edd. usque Merc. qui monuit *a* esse intrusum, quia librarii quidam *e* vocales per dip
scripsissent, ut hic Voss. *opulenti aelatus*, in quo etiam *aelementum* pro *elementum*. *n*
F. Cant. 1. 2. Elm. Scriv. Florid. Oud. In cett. *mutabilem*. *aditur* Wower. et Coutur. tacit
runt ex Vulcani coniectura, quod placuit etiam Mercero, sed omnes codd. *aditus et long*
Oud. emendavit *aditus det*, *longe*, quam coniecturam Bosscha non recepit sed *aditus* reti
cett. *arbitriis* Bened. ed. pr. Vicent. Venet. Ald. cf. Met. I. p. 52. In cett. *arbitris*.

cretam se et interruptam. [Ex constanti librorum lectione *campse* hanc emendationem erui, quae, si compendio scriptum fuisse statuis vocabulum *c'tam*, non ita multum a codd. vestigiis recedit, quamquam mihi ipse non plaudo. De *cernere* pro *discernere* cf. supra p. 116. Ita Pallad. XII. 12. *cineris bene creti*. *Eampse* quod Wow. edidit ex Plauto ut Mil. IV. 2. 78. Aul. V. 1. 7. Truc. I. 2. 37. Cistell. I. 3. 22. probum non est, quia auctor tum *se ipsam* dicere debuit.]

nullus deus. Plat. Sympos. p. 203. Augustin. IX. 16. [cf. Voss. Institt. Rhetor. I. c. 2. Nro. 5. Hunc locum excitavit Ded. ad Dict. Cret. II. 52. gloss. p. 311.]

nutabilem. [Hunc locum excita
ad Lucan. V. 250. *Nutabilem* e
Florent. praetuli alteri lectioni *n*
lem propter sequens vocabulun
dulum, de quo vide Munker. a
p. 697.]

raro aditus. [Multifariam hunc
emendarunt Edd. Florid. *aditus* p
ticipio habet passivo verbi *ad*
quod cogitatione addendum puta
raro aditus sit idem esse quo
adeatur. Hoc vero supplementu
cessarium non est, quam ex *adi*
quod codd. praebent, facilius
possit *aditus sit*. Vehementer
dubito nam perfectum hoc loco d
queat. Vir quidam doctus suasit
tus sirit emendarem.]

busdam dignitatis suae penetralibus degens. Parit enim conversatio contemptum, raritas conciliat ipsa rebus admirationem.

CAPUT V.

Quid igitur (orator obiecerit aliqui) post istam coelestem quidem sed paene inhumanam tuam sententiam faciam, si omnino homines a diis immortalibus procul repelluntur atque ita in haec terrae tartara relegantur, ut omnis sit illis adversus coelestes deos communio denegata, nec quisquam eos e coelitum numero velut pastor vel equiso vel bubsequa seu balantium vel hinnientium vel mugientium greges intervisat, qui ferocibus moderetur, | morbidis medeatur, 130 egenis opituletur? Nullus, inquis, deus humanis rebus intervenit. Cui igitur preces allegabo? cui votum nuncupabo? cui victimam caedam? quem miseris auxiliatorem, quem bonis fautorem, quem adversatorem malis in omni vita ciebo? quem denique (quod frequentissimum est) iuriiurando arbitrum adhibebo? an ut Virgilianus Ascanius,

Per caput hoc iuro, per quod pater ante solebat?

dignitatis suae non agnoscit cod. Fabr. Verba inde a *parit* usque ad *admirat.* habet Vinc. Bell. Spec. V. 7. *ipsa rebus*, quod ante *conciliat* in nonnullis edd. perperam legitur, non est in F. G. 1. 2. Lind. 2. Thuan. Brem. Voss. Cantabr. 1. 2. Harl. cod. Fabr. Merc. Coutur. A Fulviano abest quoque *ipsa*, quod hinc tacite induxit Wower. Verba *ipsa rebus* Elm. et Scriv. uncis inclusere.

orator obiecerit aliqui F. G. 1. Voss. Merc. codd. *orator obiecerit* $^{i}_{a}$*s* G. 2. *orator obiecerit aliqui* Fulv. 2. Vulc. cod. In cett. *orator obiecerit aliquis.* In nonnullis Merc. codd. etiam *aliquid* extat, qui ipse coniecit: *quid igitur oro te*, *quid post istam c. q. sed p. inh. sententiam*; Oud. mavult cum Gronov. Observ. in Eccl. auct. c. 21. p. 667. ed. Lips.: *oro te obiecerit aliqui*, quam lectionem Boscha in textu reposuit. *primo* pro *post* edd. ante Vulc. *illam* pro *istam* G. 2. *sententiam faciam* F. G. 1. 2. Lind. 2. cod. Fabr. *patefaciam* Bas. 2. Fulv. 2. et cod. Vulcani, qui cum Scaligero sic edidit, cum antea exprimeretur *missam faciam*. Inde a Wower. codd. lectio *sententiam faciam* recepta est. Oud. coniecit *rite faciam* pro *patefaciam*. *pelluntur* VV. LL. Burm. c. ed. Scal. *tarta* Harl. *celestis* ed. pr. Vicent. Venet. 2. Ald. *ne quisquam* G. 1. Harl. Cant. edd. ante Vulc. In cett. *nec quisquam*. *e* quod ante *coelitum* legitur in omnibus edd., non est in G. 1. 2. Harl. cod. Fabr. et forsitan in aliis. *et velut* G. 2. *equitio* F. G. 1. 2. Lind. 2. Cant. 1. 2. Voss. cod. Fabr. *equisio* Harl. edd. ante Bas. 2., quae cum cod. Vulc. praebet *equisitio*, seqq. Vulc. et Scalig. cf. Met. VIII. p. 473. ubi omnes codd. consentiunt in *equiso*. *bossequa* G. 1. *busseca* G. 2. *busequa* Cant. Voss. cod. Fabr. Venet. 2. Ald. Iunt. *bosequa* Harl. Vulc. Bas. 2. Excerpt. Bat. Put. teste Elm., sed in coll. Lind. varians lectio adnotata est nulla pro *bobsequa*, Scaligeri lectione, quam etiam Elm. et Scriver. recepere. In edit. pr. Vicent. Colv. est *bubsequa*. cf. ad Met. l. c. *ceu* Vulc. cum seqq. praeter Wow. reposuit, quamquam ita videtur esse in nonnullis codd. teste Oud. In meis vero legitur *seu*, quod idem Oud. invenit in Fulv. et Harl.; de copulatione particularum *seu* et *vel* cf. ad Met. p. 380 et 381. ed. meae. *balantum* edd. ante Vulc. *interius* pro *intervisat* Harl. *mederetur* Bened. *inquit* Vicent. Venet. 2. Ald. Iunt. Bas. Colv. *iniquis* vitiose Vulc. In cett. *inquis*. *rebus* abest ab Ed. Scal. *allongabo* VV. LL. Burm. *votum*. Partim falsa est Oud. adnotatio: Praefero *vota* e Mss. utroque Cantabr. Voss. Harl. atque ita Edd. Vulc. Wow. Merc. et Coutur. Florid. et alii *votum*" quum e contrario in Vulc. et Wow. sit *votum*, at in edd. ante Vulc. in Scal. Elm. Scriv. Florid. Cont. sit *vota*. Idem error ex Mss. cognoscitur, ex G. 1. 2. (cum quorum priore Harl. consentit,) *votum* legentibus, uti etiam cod. Fabr. habet; *vota* pro emendatione librariorum habuerim ex antecedenti *preces* nata. *victima* Venet. 2. Iunt. Ald. *fautorem bonis* ordine mutato G. 2. edd. ante Vulc. *cum vita ciebo* edd. ante Vulc. *malis omni vita* Voss. Bened. *aversatorem* emendat Stewech. *quem denique frequentissimum in iure iurando* G. 2. Verba inde ab *arbitrum* usque ad *iureiurando* non leguntur in edd. ante Vulc. 2., quod negligentiae typothetae ed. pr. tribuendum est, ab priore vocabulo *iureiurando* ad idem sequens aberrantis, quem deinceps omnes Edd. sequebantur.

parit enim conversatio. [De sententia cf. Kopp. ad Mart. Cap. II. §. 151. p. 205.; de voc. *conversatio* cf. ad Met. p. 789. ed. meae.]

Cap. V. *per caput hoc.* [Versus est Virgilii in Aen. IX. 300.]

At enim, o Iule, pater tuus hoc iureiurando uti poterat inter Troianos stirpe cognatos et fortassean inter Graecos proelio cognitos; at enim inter Rutulos 131 [45] recens cognitos si nemo huic | capiti crediderit, quis pro te deus fidem dicet? | An *ut* ferocissimo Mezentio dextra et telum (quippe haec sola advenerat quibus propugnabat.)

Dextra mihi deus et telum quod missile libro.

Apagesis tam cruentos deos dextram caedibus fessam telumque sanguine rubiginosum: utrumque idoneum non est per quod adiures, neve per ista iuretur,

Pro *poterat* eaedem omnes habent *potero*. *creatos vel cognatos* alterum ex glossemate habet G. 2. *fortasse* edd. ante Vulc. *fortasse aut* G. 2. cf. Met. V. p. 338. *gentes proelio cognitas* edd. ante Vulc. Unde vero Florid. suum *Graios* habeat, ipse viderit. *at enim* ante *Rutulos* extat in G. 1. 2. Cant. 1. 2. Voss. Thuan. Harl. Fulv. nec dubitat Oud. de ceteris, etiam in edd. ante Vulc.; *enim* excidit ex ed. Vulc. et hinc ex seqq. praeter Oud. *inter nuculos recens* edd. ante Vulc. Colv. emendavit *inter tirunculos*. *fidem deus* G. 2. inverso ordine. *dicit*. Harl. Cant. 1. 2. *ut se feroc.* G. 1. Cant. 1. 2. Harl. Voss. Vulc. cod. Fulv. cod. Fabr. In cett. *se* abest. Oud. pro more correxit *scilicet*. *fortissimo* Brem. ex glossemate et G. 2. *dextera* ed. Scriver. Verba inde a *quippe* usque ad *deus et telum* absunt ab cod. Bened. edd. ante Vulc. negligentia librarii, qui oculorum errore ab uno ad idem alterum vocab. delapsus est. *advenerat* libri omnes Lindenbrog. et Merc. Thuan. G. 1. Vulc. Merc. ed. Coutur. et Oud. teste omnes codd., nisi quod in Cant. et Harl. sit *advenerant*. *advenerat* etiam cod. Fabr. habet cum emendatione viri docti *aderant*. *aduragerat (adiuraverat* forsitan, quod Vulc. quoque coniiciebat) G. 2. Inde a Scalig. in edd. extat *quippe haec sola adiurat*. Floridus correxit frigide *adveneratur*. *cruentis* cod. Fabr. *cruento* Bened. *dextram* G. 1. 2. In edd. omnibus *dexteram*. *dextra caede fessa* Bened. *rubigiosum* VV. LL. Burm. nec Ald., ut Elm. dicit. *propter quod* F. G. 1. 2. cod. Fabr. Voss. Thuan. Cantabr. aliique, cum edd. Wow. Merc. Coutur. et Elm. in notis. In G. 1. extat *est*. *Propter quod*. In reliquis codd. et edd. *per quod*. Rectius utrumque et *per* et *propter* deleri Oud. sententia est, cui Bosscha non obsecutus est. *utve per ista iurent* edd. vett. ante Colv. *utne per ista iurent* Colv. *neve per ista iuretur* libri omnes teste Oud. et mei praeter G. 2. qui *ne per ista iuretur* praebet et edd. Vulc. et seqq., quod totum enunciatum Wow. glossema esse censuit adeoque expunxit. Elm. et Scriv. pro *per ista* legunt *propter ista*, antecedentem praepositionem iterantes. Mercer. maluit *ne ut*, ab Oud. probatum et a Bosscha in textu repositum.

at enim. [cf. ad Apol. p. 491.]

Rutulos. Si scripsit Apuleius *Rutulos*, de qua lectione dubitandum non est, erravit, id quod Floridus iam monuit, quum non Rutulis iuret Iulus sed Euryalo, qui et ipse Troianus erat et Priamo a materna stirpe cognatus. Hinc Oud. putavit, pro *enim* scribendum esse *Euryalo*, ut *pro te* ad ipsum non ad *Iulum* spectaret. *Internuculos* Is. Voss. inepte probat hic et apud Petron. c. 7. p. 44. exponens grassatores nocturnos ad Catull. p. 153. [Forsitan apud Petron. emendandum est: *Video quosdam inter vitiatos nudasque meretrices furtim conspatiantes*; codd. inter *niculis* et *niculos* variant.]

ut ferocissimo. Optimi codd. quum *ut se ferocissimo* praebeant, Oudendorpio quid deesse vel latere mendum videtur, legenti vel *adsunt* ex Virg. Aen. X. 733. vel *sc.* i. e. *scilicet*. Similiter Achillem iurasse per *sceptrum* stare dicit et sic per caput suum et Achillis iurasse Briseida apud Ovid. Heroid. III. 107. [Tota vero huius enunciati ratio singularis videtur esse, quod verbum non adest, unde *ferocissimo Mezentio* pendere possit. Sine dubio *quippe haec sola advenerat quibus propugnabat* verba parenthesi circumscribenda sunt, et versus Virgilianus subsequens cum verbis *an ut* accuratius coniungendus.]

advenerat. Frigide Floridus *advenerátur* coniecit, quod compositum sic extat apud Varron. de R. R. I. 1. *adveneror Minervam et Venerem*, Auson. Par. 18, 8. *Ore pio et verbis advenerare bonis*. Sed recte *venerat* intelligunt pro *veneratur*; cf. Plaut. Bacch. II. 1. 4. *Veneroque te*. Ac passim *veneror* passiva significatione in usu est cf. Canter. Nov. Lect. VI. 24. Apul. Met. XI. p. 754. [cf. Eckst. Arist. T. II. p. 772.]

propter quod adiures ... per ista iuretur. Oud. *propter* vel *per* ante *quod*

cum sit summi deorum hic honor proprius. Nam et iusiurandum Iovisiurandum | dicitur, ut ait Ennius. Quid igitur censes? Iurabo per Iovem lapidem 132 Romano vetustissimo ritu? Atque si Platonis vera sententia est, numquam se deum cum homine communicare, facilius me audierit lapis quam Iupiter.

CAPUT VI.

Non usque adeo (responderit enim Plato pro sententia sua mea voce): non

istam Voss. *hic* exsulat a Bened. *Iovisiurandum* Vulc. e suo codice primus textui inseruit, cui adstipulantur G. 1. 2. Harl. cod. Fabr. Putean. (teste Oud.) Brem. alii. A. F. hoc vocabulum abesse testatur Lindenbrog. Num in cett. suis legatur, non addit, sed probabile est. Vulgo deerat, ut etiam in Bened. Contra Cantabr. habet *nam et (ad* in Ms.) *Iovisiurandum dicitur*, uti coniecerat Lipsius. Vir marg. ed. Iunt. Oud. *ei iusiurandum dicitur*. Non male Brant. *iusiurandum Iovis dicitur*. *censes* abest Edd. ante Vulc., quod Oud. non improbaret, si Mss. addicerent. *atque* G. 1. 2. cod. Fabr. Voss. Harl. In cett. *atqui*.

non usque adeo .... non usque adeo codd. omnes et edd. Vulc. cum seqq. In edd. vett. usque ad Colv. *non (....) non usque adeo*. *responderit* F. G. 1. Lind. 2. Harl. Voss. Cantabr. *respondit* Bened. *R'* G. 2. i. e. *respondet*. *respondebit* edd. omnes praeter Oud., qui *responderit* praetulit. In Elm. ed. vitio typothetarum in calce libri correcto extat *respondent*. *enim* exulat ab ed. Wow. *sua* non comparet in Cant. et Voss. *sua sententia* ed. vett. usque ad Vulc. *voce mea* inverso ordine G. 2.

delendum esse censet, quod ex interpretatione suprascriptum sit. Wower. posteriorem sententiam *ne ... iuretur* expungit non considerans, seqq. *quum sit summi* etc. plane contrarium suadere. Optime explicat Mercer.: non digna sunt propter quae iuretur, tantum abest ut per ista iurandum sit; unde *ne ut* coniicit, i. e. *nedum ut*, cf. ad Florid. p. 76. [At ex codd. *neve* retinui i. e. *et caveatur ne per ista iuretur*.]

Iovis iurandum. [cf. Intt. ad Plaut. Rud. III. 2. 4. Accuratius de hoc loco agunt Intt. ad Cic. de Off. III. 29. §. 104. qui fere omnes cum Heusing. statuunt, posterius *iurandum* ab inepto grammatico repetitum esse, qui notationem *iuris iurandi* sectatus fuerit. cf. Hansen. de Iur. Iur. Vett. c. 6. in Graev. Thes. Antiqq. T. V. p. 815.]

per Iovem lapidem. [cf. Polyb. III. 26. *τὸν ὅρκον ὀμνύειν ἔδει τοιοῦτον ἐπὶ μὲν τῶν πρώτων συνθηκῶν, Καρχηδονίους μὲν τοὺς θεοὺς πατρῴους, Ῥωμαίους δὲ διὰ λίθον κατὰ τὸ παλαιὸν ἔθος· ἐπὶ δὲ τούτῳ τὸν Ἄρην καὶ Ἐνυάλιον. Ἔστι δὲ τὸ διὰ λίθου τοιοῦτον· λαβὼν εἰς τὴν χεῖρα λίθον ὁ ποιούμενος τὰ ὅρκια περὶ τῶν συνθηκῶν ἐπειδὰν ὀμόσῃ δημοσίᾳ πίστει λέγει τάδε εὐορκοῦντι μὲν ποιεῖν τἀγαθά, εἰ δ᾽ ἄλλως διανοηθείην ἢ πράξαιμι, πάντων τῶν ἄλλων σωζομένων ἐν ταῖς ἰδίαις πατρίσιν ἐν τοῖς ἰδίοις νόμοις, ἐπὶ τῶν ἰδίων βίων, τάφων, ἐγὼ μόνος ἐκπέσοιμι οὕτως, ὡς ὅδε λίθος νῦν, καὶ ταῦτα εἰπὼν ῥίπτει τὸν λίθον ἐκ τῆς χειρός*. Fest. p. 68. v. *Feretrius. Feretrius Iupiter dictus a ferendo, quo pacem ferre putaretur, ex cuius templo sumebant sceptrum per quod iurarent et lapidem silicem quo foedus ferirent.* Liv. XXX. 43. I. 24. IX. 5. Fest. p. 85. v. *lapidem silicem*. Serv. ad Virg. Aen. VIII. 641. *antiquum Iovis signum lapidis silicem putaverunt esse;* Hansen. l. d. c. 21. in Graev. Thes. T. V. p. 849 sq. Putean. de Iure Iur. Antiq. Iudic. ibid. p. 895 sq. Pollet. Hist. For. Rom. IV. 14. in Polen. Suppl. Thes. Antiqq. T. I. p. 572. et 574. Cic. Epist. ad Div. VII. 12. §. 2. ex quo loco Apuleium proprie *iurabo Iovem lapidem* dicere debuisse apparet, cf. Heum. ad Minuc. Felic. c. 7. §. 9. p. 38. Lindn. et Eckst. ad Voss. Arist. T. III. p. 903.]

atque. [Male emendant alii *atqui:* hic enim non est particula adversativa, sed significat *quae quum ita sint*. Optime de ista vi huius particulae, quam eandem esse cum *atqui* perperam multi VV. DD. opinabantur, ut etiam Bosscha ad Apul. Apol. p. 518., agit Hand. Tursell. T. I. p. 492 sqq.]

usque adeo, inquit, seiunctos et alienatos a nobis deos praedico, ut ne quidem nostra ad illos arbitrer pervenire. Neque enim *illos a cura* humanarum sed contrectatione sola removi. Ceterum sunt quaedam di mediae potestates inter summum aethera et infimas terras in isto inte
133 aeris spatio, per | quas et desideria nostra et merita ad deos commeant Graeci nomine δαίμονας nuncupant, inter *homines* coelicolasque vec hinc precum inde donorum, qui ultro citro portant, hinc petitiones inde supp ceu quidam utriusque interpretes et salutigeri. Per hos eosdem, ut Pl Symposio autumat, cuncta denuntiata, et magorum varia miracula omn

inquit desideratur in edd. ante Scalig. *ne quidem vota* inverso ordine G. 2. *vestra* edd. v que ad Vulc., quae eaedem verba *ad illos* omittunt, ab Vulc. uncinulis circumclusa. *nequ illos sacra* F. Brem. Bened., unde Sciopp. *neque enim ipsos a cura rerum humanarum* eme *illa sacra rerum* G. 1. cod. Fulv. *ipsa sacra rerum* Thuan., unde Floridus *ipsos a cura* c *illa sacris* Harl. *nec enim ipsa sacra humanarum rerum* G. 2. *illos sacris* edd. cett. Oud *cura* ex VV. LL. Burm. probavit, quae lectio ab Bosscha recepta est. *a contrectatione* ed usque ad Vulc. *contrectationem solam* G. 2. *medicae* Cantabr. *ut isto* G. 2. *inter* Brem., quod placet Oud. cf. p. 138. *elementum, quod tanto spatio intersitum est*, cui Bosscha non obsecutus est, *intersitae* lectionem codd. et edd. retinens ex loco p. 147. *ad e* Harl. Voss. cod. Fabr. *ad ad eos* G. 2. In cett. *ad deos.. graeci* F. G. 1. 2. Lind. 2. Voss. Cant e Merc. In cett. *graeco*. cf. Met. II. p. 120. *demones* latinis litteris in meis codd. perscript *terricolas* quod ante *coelicolas* intrudunt plures edd. non comparet in F. G. 1. cod. Fabr. e Merc. Cant. Voss. Harl. qui *inter coelicolasque* legunt. *Mortales* dant edd. ante Vulc., Colv. *taleis*. *inter homines coelicolasque* G. 2. Brem. *Terricolas* primus dedit Vulc. e suo cod. de Mund. init. *quae ultro* cod. Fulv. *ultro citro* F. G. 1. 2. codd. Merc. Voss. Cantabr. H Merc. Coutur. Oud. In cett. *ultro citroque*. cf. Met. p. 26. *subpetitis* G. 1. *suppeticias* Cant *suppetias petitis* cod. Fabr. *seu* Harl. *utriusque* F. G. 1. 2. Harl. Voss. cod. Vulc. Bened. edd. Vulc. Elm. Scriv. Merc. Coutur. Florid. Oud. praetulit *utrimque*, quod in reliquis est; a Bosscha *utriusque* retinuit. *salutiferi* G. 2. Brem. *salutigeruli* emendat Fulv. *simpon deum nuntiata* Lips. Epist. Quaest. II. emendavit. Hinc Wow. edidit tacite *deum denu varia magorum miracula* Harl. ed. Merc.

Cap. VI. *illos a cura*. [Ita ex vestigiis codd. emendavi, qui optimi quique in lectione *illos* vel *illa sacra* consentiunt.]

ceterum sunt. [cf. Plat. Epim. 984. E. μετὰ δὲ τούτους αἰσθανόμεθα γεγονότα καὶ ὑπὸ τούτοις ἑξῆς δαίμονας ἀέριον δὲ γένος ἔχον ἕδραν τρίτην καὶ μέσην τῆς ἑρμηνείας αἴτιον, εὐχαῖς τιμᾶν μάλα χρέων, χάριν τῆς εὐφήμου διαπορείας, cf. Florid. p. 41. Herald. ad Arnob. V. p. 187. ed. Lugd. Plura habet Kopp. Palaeogr. T. III. 1. c. 7. §. 93. p. 100.]

inter homines coelicolasque. *Homines* veram esse lectionem Mercerus censuit eamque latere in voce *nomine*, quae prorsus alieno loco versu praecedenti posita esset. Ego quoque *homines* ex codd. Brem. et Guelf. 2. retinui, quum in cett. codd. lacuna sit. Aliud quid vocabulum substituendum esse Oud. persuadetur.

interpretes. De his comparat Oud. Cuper. Apoth. Hom. p. 275. Herald. ad Arnob. l. d. de Dogm. Plat. I. p. [Lips. Quaest. Epist. II. 22. T. I. p ed. Vesal.]

salutigeri. [cf. Pignor. de Se Polen. Supp. Thes. Antiqq. T. 1269. et Intt. ad Plaut. Aul. I 28.]

Plato in Symposio. [p. 202. μηνεῦον καὶ διαπορθμεῦον θεοῖς τὰ ἀνθρώπων καὶ ἀνθρώποις τὰ παρ θεῶν, τῶν μὲν τὰς δεήσεις καὶ θ τῶν δὲ τὰς ἐπιτάξεις τε καὶ ἀμοιβὰ θυσιῶν. ἐν μέσῳ δὲ ὂν ἀμφότερον πληροῖ ὥστε τὸ πᾶν αὐτὸ αὑτῷ ξυν σθαι· διὰ τούτου καὶ ἡ μαντικὴ χωρεῖ καὶ ἡ τῶν ἱέρων τέχνη, τῶν τ τὰς θυσίας καὶ τὰς τελετὰς καὶ ἐ καὶ τὴν μαντείαν πᾶσαν καὶ γοητεία quem locum vide Stallbaum. et p. 498. Elm. citat notata ad M Fel. fol. 4. Chalcid. p 225.]

magorum varia miracula. [cf. h Minuc. Fel. c. 26. §. 9. *magi q non tantum sciunt daemonas sed*

um species reguntur.. *Eorum quippe de numero praediti curant* orum* | proinde ut est eorum cuique tributa provincia, vel somniis 134
dis vel extis fissiculandis vel praepetibus gubernandis vel oscinibus vel vatibus inspirandis vel fulminibus iaculandis vel nubibus co- ceterisque adeo per quae futura dinoscimus. Quae cuncta coelestium et numine et auctoritate, sed daemonum obsequio atque opera et fieri arbitrandum est.

n *proinde ut* F. G. 1. 2. cod. Fabr. Merc. libr. Brem. *singula proinde ut est eorum* Scatlo, quum Vulc. edidisset *singula eorum proinde ut est tributa provincia*. Scalig. pol. secuti sunt. In edd. ante Vulc. *curant singuli eorum provide. singuli proinde ut est eorum* quod post *est* legitur non extat in edd. ante Vulc. et Bened. *cuique horum est* ne G. 2. *somnis* G. 1. Harl. ed. pr. et Venet. 2. *conformandis* F. G. 1. Harl. codd. et Fulv. Wower. et seqq. cf. p. 136. *somnum pingat*. In cett. *confirmandis*. *fusi*l. Vulc. *fissiculandis* codd. plurimi teste Oud. ut etiam est in meis. In edd. ante Vulc. is. *tagibus inspirandis* Scal. quem nemo hic merito audivit. Verba *et ministerio* usque comparent in edd. ante Vulc. uno versu omisso, quia idem vocabulum *opera* in seqq. *tque opera* F. G. 1. Harl. cod. Fabr. Voss. Cant. In cett. *et*. Quia *atque opera* in nonnullis et praecedat *et opera*, sequatur *atque cura*, Oud. putat *et opera* in seqq. delendum esse.

niraculi ludunt, per dae- ciunt, illis adspirantibus et ibus praestigias edunt, vel sunt videri vel quae sunt i. Plura de hac veterum opi- : Lips. Physiol. I. c. 19. p. Vesal., ubi hunc Apuleii lo- atius tractat.]

i i. e. praepositi, praefecti; cf. *i nobis praeditus fuit*, cf. a exempla habet Pric. ad Apol. f. Mai. ad Fronton. Epist. ad 9. p. 72. *de quo deus ei re is*, de Dogm. Plat. p. 257.]

eorum. [*Eorum* hoc loco fal- apertissime potest intelligi, ocabulo substitui potest aut um, quod ad *curant* pertineat ium quo ratio *curandi* stu- rimatur. *Singulis* cum Oud. equeo. At latius patere vul- quidem persuadetur, quum non addito dativo vix unquam , huncque latere existimo in *umero*, quae plane superflua probam efficiunt sententiam. corrigendus locus sit, nescio.]

ndis. Florid. haec de hoc vo- tulit: Elm. explicat *rimari*. crediderim potius *fissiculare* ac fissuris exta distinguere, te extispicium, quod munus, ationem somniorum, eruditio- m ceteraque ad divinationem spectantia daemonibus tribuit post Platonem Apuleius, quam explicationem cum Oud. sequor. [De voc. *fissiculare* eiusque scribendi ratione cf. Intt. ad Mart. Cap. I. §. 9. p. 35. Kopp. ad Plaut. Aulul. III. 6. 28. Burm. ad Anthol. Lat. T. II. p. 506.]

praepetibus. [Serv. in fragm. p. 414. ed. Dan. *praepetes sunt quae secundo auspicio ante eum volant qui auspicatur. Aves enim aut oscines sunt aut praepetes; oscines quae ore futura praedicunt, praepetes, quae volatu augurium significant, cum sunt prospera. Sed praepetes aut superiora tenent et praepetes vocantur, aut inferiora et dicuntur inferae. Praepetes autem ideo, quia omnes aves priora petunt volantes*. cf. Intt. ad Fest. v. *praepetes* p. 129. et p. 559. Lindem. Mueller. Etrusc. II. p. 189 sqq. cf. Apul. Met. II. p. 140. De diversis his auspiciorum generibus vide Bulenger. de Sort. I. 5. in Graev. Thes. T. V. p. 381 sqq.]

voluntate et numine et auctoritate. [cf. Cic. de Finib. IV. 5. *quod sit summi rectoris et domini numen, quod sit consilium, quae voluntas*. Plura de hac verborum copulatione protulit Hartung. in libro: *Rel. d. Röm.* T. I. p. 30 sq.]

daemonum obsequio. [cf. Mart. Capella II. §. 150. p. 204. Kopp. *At in-*

CAPUT VII.

Horum enim munus et opera atque cura est, ut Hannibali somnia orbi oculi comminitentur, Flaminio extispicia periculum cladis praedicent, Navio auguria miraculum cotis addicant; item ut nonnullis regni futuri praecurrant, ut Tarquinius Priscus aquila obumbretur ab apice, Servius

est post *cura* non comparet in edd. ante Vulc. *comminarentur* Mss. omnes habent Fulv. qui *comminarent* habet. *comminarentur* Vulc. et seqq. usque ad Wower. recepere, q Merc. Coutur. Florid. Bossch. *comminentur* edidit. In edd. vett. *commoneant* quod Oud. p ret, nisi codd. adversarentur. *Flamminion* Voss. *flamini* G. 1. *auspicia* Exc. Bat. (te denbrog. nec Florent., uti perperam enotavit Elm.) Harl. edd. vett. usque ad Colv. *extispic* In cett. *extispicia*. *praedicent* G. 1. Cant. 1. 2. Mss. Merc. et edd. vett. usque ad Scal. *pr ret* G. 2. Exc. Bat. Harl. (neque vero F. uti Elm. testatur) *praedicerent* cod. Fabr. et Ful Elm. et Scriv. In Wow. Merc. Coutur. et Florid. extat *praedicant*, quod Bosscha etiam *Accio Navio* cod. Fulv. et edd. vett. usque ad Vulc. qui *Attio Navio* edidit. *Attio* etiam Sca priore loco, altero *Accio*. *accio novio* G. 2. utroque loco. *avio navigio* et post *Quatio Nav* Voss. *actio* habet, legitur in Bened. *Naevio* Bas. 2. utroque loco. *auguri* cod. Fulv. *a* non comparet in edd. ante Vulc. *auguria mira periculum cotis* G. 2. *adiiciant* VV. LL. E Edd. ante Colv. *ita ut* G. 1. 2. cod. Fabr. Mss. cett. edd. Vulc. Scal. Elm. Scriv. *item u* Coutur. Florid. Oud. *atque ut* edd. ante Vulc. non *itaque ut* teste Oud. Wow. silens *ita nonnulla* edd. ante Vulc. *q̃ Tarq*. Bened.

tra solis meatum usque lunarem globum secundae beatitatis numina supparisque potentiae, per quae tamen vaticinia somniaque ac prodigia componuntur. Haec aruspicio exta fissiculant admonentia quaedam vocesque transmittunt auguratisque loquuntur ominibus; Plat. Epin. p. 984.]

Cap. VII. *comminitentur.* [Optima haec est Oud. emendatio quam in textum recipere non dubitavi. *Comminarentur* ferri nequit, quia enuntiati ratio praesens postulat. *Commoneant* quod in edd. est glossa mihi videtur esse, quamquam hoc verbum somnis est proprium, cf. Heins. ad Ovid. Met. XIII. 216. Broukh. ad Tibull. III. 4. 11., quos Oud. excitat, quibus adde Burm. ad Anthol. Lat. T. I. p. 39. et Bünem. ad Lact. Inst. I. 20. §. 33. p. 131. Ruhnk. Dict. ad Suet. Caes. 86. p. 118. Aug. 91. p. 198. Ita apud Capit. Anton. 3. p. 258. *monitus est, penetralibus Hadriani simulacrum inserere*, ut emendandum puto pro *penitis eius* vel *pennus eius* quas lectiones codd. praebent; aut *penitis aedibus*.]

Hannibali. [cf. Cic. de Divin. II. 24. §. 48. De *Flaminii* historia vide Liv. XXI. 63. §. 13.]

praedicent. [cf. ad Met. p. 1 p. 283. ed. meae.]

Attius. [Ita nominatur apud C N. D. II. 3. et de Div. I. 17. et saepius, et defendunt VV. DD. aevi hanc scribendi rationem; c ad Horat. Epist. II. 1. 56. Intt. a Tusc. I. 44. p. 361. Dr. ad Liv. probavit *Attus*, quod Oud. aucto cepit Bosscha. Discrimen alii st inter *Attus* et *Attius* ut inter *Tu Tullius*. cf. Weichert. de Fur. B p. 335. et Loers. ad Ovid. Trist 75. De re vide Dionys. Antiq. III. 70. Liv. I. 36.]

addicant. [*Addicere* auspiciis guriis proprium; cf. ad Met. p. 7 meae.]

item ut. Ita necessario scrib esse pro *ita ut*, quod Oud. pe explicat *adeo ut*, vel referri a *addicant* ut sit *ita*, ut voluerat N bene vidit Hand. Tursell. III. p. 4 saepius *item* et *ita* in Mss. com demonstrat.]

Tarquinius Priscus. [cf. Liv. Intt. ad Cic. de Legg. I. 1. §. 5.

Servius Tullius. [cf. Liv. I. 3 Plin. H. N. II. 110. Val. Max. I Flor. I. 6. 1. Cic. de Div. I. 53.

ıma colluminetur a capite, postremo cuncta ariolum praesagia, Tusco-
cula, fulguratorum bidentalia, carmina Sibyllarum, quae omnia, | ut dixi, [46]
: quaepiam potestates inter homines ac deos obeunt. Neque enim pro 136
:e deum coelestium fuerit, ut eorum quisquam vel Hannibali somnium
vel Flaminio hostiam *abroget*, vel Attio Navio *cotem mollificet*, vel

ur Brem. *ut a capite* Bas. 1. *ariolorum* G. 2. Scalig. *Tuscorum piacula* desunt Cant.
. ante Vulc. Rescribi iussit Scal. e Ms. Ursini, cui accedunt G. 1. 2. Put. Harl. Merc.
ırobarunt Elm. Merc. alii. *Tonitrorum* reposuerunt Colv. et Vulc. *fulguratorum* F. G. 1.
br. Harl. Merc. codd. Voss. Cant. 1. 2. Vulc. et seqq. *fulguritorum* Ms. Putean. In cett.
. *pedentalia* Bened. *sybillarum* Scal. Elm. *Syllabarum* Voss. *Sibyllis* Bened. *obediunt*
.c. Venet. Ald. cf. ad Met. X. p. 710. *vel* non est in Bened. *Hannibalis* G. 1. *fingat*
ss. citat Salm. ad Solin. p. 781. *conroget* pro varia lectione e Florent. enotat Lind. *cor-*
. vett. ante Vulc. *corripiat* Wower. Oud. emendat *abroget* vel *obroget*. *navem velificet*
rem. cod. Fabr. Thuan. et Mss. omnes Oud. Vulc. Scal. *avem velificet* Lindenbrog. emen-
:epitque Wow. Florid. Merc. Coutur. Oud. *cotificet* VV. LL. Burm. edd. vett. ante Vulc.
v. Lipsius Elect. I. 18. mavult *cotem sicet*. Salm. ad Solin. p. 781. *novaclam levificet*.
ı comparet in Voss. et Cant.

ıratorum. De hac lectione du-
n non est: *fulguritum* enim
ur quod fulmine tactum est, ut
onuit Mercer.; cf. Casaub. ad
. p. 129. Gronov. Observ. I. 13.
le Iov. Fulg. c. 8.; *fulgurator*
ıi fulgura condit. De personis
ıquitur, ut de *ariolis*, *Tuscis*,
; sic de *fulguratoribus*, non
ılguritis cf. Cic. de Div. II. 53.
.ntt. [cf. Mueller. Etrusc. II. p.
Buleng. de Terrae Mot. et Fulm.
in Graev. Thes. T. V. p. 527.]
ıtalia. [Vetus Persii Scholiast.
7. *In usu fuit ut augures vel*
es adacti de Etruria certis tem-
fulgura transfigurata in la-
ıfra terram absconderet, cuius
etratione (ubi emendo *cuius rei*
etrationem) oves immolaban-
idental locus est sacro per-
'ulmine, qui bidente ab harus-
consecratur, quem calcare ne-
cf. Merc. ad Non. p. 663. ed.
ɔtt. ad Arnob. V. 1. T. II. p.
ell.; ad Iuven. VI. 587. Buleng.
11. p. 532 sqq., Guther. de Iur.
4. ibid. T. XII. p. 1098 sq.
:. in libro: *Rel. d. Röm.* T. II. p.

ina Sibyllarum [cf. de iis Creuz.
de N. D. II. 3. p. 221.]
ıt [cf. Lindenbrog. in Anthol.
I. p. 364. Burm.]
ıget. [Male ita omnes codd. scri-
bunt. Livius enim XXI. 63. §. 13. scribit sacrificanti vitulum aufugisse, unde proba videtur Oud. emendatio *abroget*, quae facile in *arroget* adeoque in *corroget* abire potuit. At nihilominus singularis est dictio, cui fortasse aliud quid substituendum est.]

cotem mollificet. [Haec est emendatio quam ex codd. eruere potui. *Avem velificet* probari nequit, quia totis praecedentibus *auguria miraculum cotis addicant*, non respondent sed tantum verbis *auguria addicant*, quae minus respiciuntur quam *cotis miraculum*. Huc accedit, quod qui *n* littera voci *avem* adhaeserit percipi non potest. Erat igitur quum prius *rallum levificet* legerem. *Rallum* enim extat in glossa Cyrill. p. 550. *ralla, rallum, rallus* rasorium. cf. Gloss. Vulc. p. 126. *rallum, rallus* (ita enim emendandum est pro *ramus*) et p. 127. pro *rastrum* ἡ ξίστρα videtur legendum *rallum* ἡ ξύστρα vel *rutrum* ex Non. p. 18. *Rallum* vero s. *rallam* ad codd. vestigia quam proxime accedit. At praeferrem aliud vocabulum, quod in Gloss. Cyrill. p. 550. legitur ξυρὸν κουρέως *traver*, si huius vocis etymon, quod latinum videtur non esse, eruere possem. Alterum locum, quo hoc vocabulum legitur, invenire non potui. Priorem coniecturam ne nunc probem, obstat significatio vocabuli *levificet*, quod Salm. coniecit, ea de caussa, quia *levificare* vix *acuere* esse possit

[illegible] versificet: vel Tarquinio velit apicem rapere sed re[illegible] [illegible] inflammare verticem, nec exurere. Non est operae diis [illegible] [illegible] descendere. Mediorum divorum ista sortitio est, quia in aëris [illegible] conterminis nec minus confinibus coelo perinde versantur, ut i[illegible] [illegible] parte naturae propria animalia, in aethere volantia, in terra gra[illegible]

CAPUT VIII.

Nam cum quatuor sint elementa notissima, veluti quadrifariam magnis partibus disterminata, sintque propria animalia *terrae aquae fl[illegible]rumque,* siquidem Aristoteles | auctor est, in fornacibus flagrantibus q[illegible]

Verba *vel Sibyllae fatiloquia versificet* non sunt in F., quare Elm. et Scriver. uncis incl[illegible] *rapere sed* non agnoscunt Ca. Voss. et edd. ante Vulc. minus bene, ut ex historia no[illegible] *divorum* non comparet in Ca. Voss. et edd. ante Vulc. *sortio* Vic. Bas. *aëris* F. H. G. 2. B[illegible] vett. usque ad Vulc. Florid. Oud. *aeriis* G. 1. cod. Fb. Vulc. Wow. Merc. *aereis* Ca. alii c[illegible] Elm. *terrae* non est in Vulc. *continuis* Lind. 2., H. *contiguis* G. 2. Br. quod Bosscha [illegible] Oud. recepit. In cett. *conterminis.* *aut in* F. Ca. Voss. In cett. *ut.* *sint animalia et in* [illegible] *volantia et in terra grad.* edd. ante Vulc. *gradienti* Venet. 2.

IIII G. 1. 2. compendio scribunt pro *quatuor.* *quadripharia* G. 2. *quadrifari*[illegible] Vic. Bas. *disterminа* Voss. et edd. ante Vulc. *sit quae* F. et Exc. B. teste Elm. Merc. [illegible] H. Voss. Ca. 1. 2. G. 1. et Lind. 3. teste Oud. At in collat. Lind. trium codd. legitur *sint* [illegible] etiam G. 2. habet scribens *sint quae propr. an.* et edd. ante Vulc., qui edidit e suo cod. se[illegible] Wow. *sint quaedam propria.* Edd. vett. scripturam amplexi sunt Merc. Coutur. et Florid. [illegible] ita primum corrigere credit ex scripta viri docti manu in ora sui Elm. exemplaris adiect[illegible] fuit monente Oud. ipsius Merceri, nam saepius illa manus cum eo consentit.) *quae sit* [illegible] Elm. Scriver. *terrarum flammarum* G. 1. 2. cod. Fb. Ca. Voss. et Merc. codd. *terra*[illegible] *flammarumque* H. Oud. In cett. *terrarum et flammarum.* *terrarum et aquarum flamm*[illegible] Coutur. *si quidem et Arist.* Iunt. Ald. Colv.

sed tantum *polire. Mollificare* vero est mollem facere ac bene de cote dicitur quae etsi durissima tamen novacula dissecta est. Porro magis placet haec emendatio, quia miraculum minus in eo constitit, quod novacula ita acuta erat, ut cotem secare posset, sed quod cos per duritiam suam nativam novaculae non obstitit. Gloss. Vulc. p. 90. *mollifico* μαλάσσω; Cyrill. p. 382. ἁπαλύνω *mollifico, mollio.* Voc. *mollificet* propter homoeoteleuton Apuleius elegit, quod postquam in *velificet* commutatum est, necessaria erat emendatio *navem* pro *cotem.*]

non est operae [cf. Intt. ad Plaut. Aul. II. 2. 22. qui hunc locum commemorant, Apol. p. 482. *sed non est operae.*]

in aëris plagis. [De sententia vide Intt. ad Arnob. I. 22. in Add. p. 8. Orell. cf. Augustin. de Civ. Dei VII. 6. *inter lunae gyrum et nimborum et ventorum cacumina aërias esse animas, sed eas animo non oculis vider[illegible] cari heroas et lares et genios.*]

CAP. VIII. *terrae aquae f[illegible] rumque.* [Ita ex H. scripsi, qua[illegible] ceteri omnes codd. *aquarum* o[illegible] *Aquam* enim commemorari iube[illegible] seqq. *cur hoc solum quartum* [illegible] *tum*, et ea quoque lectio magis [illegible] datio librarii quam Apuleii videt[illegible] Attamen genuinam suspicor lo[illegible] pturam fuisse *terrarum, un*[illegible] *flammarum.*]

Aristoteles. [cf. Hist. Anim. [illegible] ἔν τε Κύπρῳ οὗ ἡ χαλκῖτις λίθος [illegible] ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐμβαλλόντων [illegible] γίγνεται θηρία ἐν τῷ πυρὶ τῶν [illegible] μυιῶν μικρόν τι μείζονα, ὑπό[illegible] κατὰ τοῦ πυρὸς βαδίζει καὶ πηδ[illegible] θνήσκουσι δὲ καὶ σκώληκες καὶ ταῦ[illegible] ζόμενα τὰ μετὰ τοῦ πυρὸς, οἱ [illegible] χιόνος, ὅτι δὲ ἐνδέχεται μὴ καίεσ[illegible] στάσεις τινῶν ζώων, ἡ σαλαμάνδρ[illegible] φανερόν· αὕτη γὰρ ὥς φασι διὰ το[illegible] βαδίζουσα κατασβέννυσι τὸ πῦρ.]

propria animalia pennulis apta volitare, tótumque aevum suum in igni diversari, cum eo exoriri cumque eo extingui; praeterea cum totiuga sidera, ut iam prius dictum est, sursum in aethere id est in ipso liquidissimo ignis ardore compareant, cur hoc solum quatuor *elementùm* aëris, quod tanto spatio intersitum est, cassum ab omnibus, desertum a cultoribus suis natura pateretur? quin in eo quoque aëre animalia gigneret, ut in igne flammida, in unda fluxa, in terra glebulenta? Nam quidem qui aves aëri attribuet, falsum sententiae meritissimo dixeris, quippe *quia* aves nulla earum ultra Olympi verticem sublimatur, qui cum | excellentissimus omnium perhibeatur, tamen altitudinem per- 139
pendiculo si metiare, ut geometrae autumant, stadia decem altitudo fastigii non

pinnulis VV. LL. Burm. ed. pr. Vicent. Venet. 2. Bas. Colv. *apta* non est in G. 2. *volitare evumque suum totum* mutato ordine G. 2. *igne* H. *versari* G. 2. B. *deversari* H. Colv. *tot iuga* F. Voss. codd. Merc. Oud. In cett. *totvaga*. *iam* non comparet in edd. ante Vulc. *cursum in aeth.* F. φ. H. G. 1. Voss. Vulc. cod. Ca. Br. *cursu* et in marg. *vel cursum* G. 2. In cett. *sursum*. *sursus* Bd. *id* Voss. *id est* Merc. codd. G. 1. *i.* G. 2. *cum* pro *cur* F. Br. *solum quatuor elementa aeris* F. G. 1. (scribens IIII) H. Ca. Voss. Br. cod. Fb. Lind. 3. teste Lind., unde *elementùm* cum Oud. emendavi et reposui. IIIIor *elementorum* G. 2. Bd. *ex quatuor, elementum aeris* edd. ante Vulc. *solum quartum elementum* Vulc. seqq. *interpositum* Vulc. Wow. ex glossa. *ab hominibus* G. 2. Br. *que* quod in edd. et aliquot codd. adiectum est vocabulo *desertum* non extat in G. 1. 2. H. Voss. Ca. cod. Fb. edd. Merc. et Cout. *gigneret* G. 1. 2. H. Cu. 2. Merc. et Cout. *gignerent* Voss. aliique codd. In edd. est *gignerentur*. *in* ante *igni* non est in Voss. *igni* H. Voss. edd. ante Vulc. Oud. In cett. *igne*. *fluxida* G. 2. Br. *fluida* vir doctus in marg. ed. Iunt. Oud. coniecit. *glebulenda* Ca. *Nam quod quidem* edd. ante Vulc. *avas* Voss. *attribuet* G. 1. 2. cod. Fb. cod. Merc. Voss. H. et edd. Merc. Cout. In cett. *attribuat*. *falsum sentire* edd. ante Vulc. *sentient* H. *attribuet sententiae quidem attribuet quippe qui* G. 2. *meritissime* Bd. *quippe qui* vel *quae* (quod utrumque compendio distingui non potest.) *aves nulla earum* Mss. et edd. nisi quod Venet. 2. Ald. Iunt. dant *avis*. *quippe quum avis nulla earum* Colv. Florid. *quippe quum nulla earum* Scriv. *quae aves* delent Merc. Cout. Oud. legentes, *quippe nulla earum*. *quippe quae aves nulla earum* etiam Elm. habet in edit. contextu, sed inter errores typographicos emendatum est *quippe quae aves nulla*. Pro *earum* Brant. emendavit *parum*. *id* pro *cum* Bd. *sublimatur* G. 1. *excelsissimus* coniecturam Colvii temere ac tacite in textum receperunt Wow. et Florid., uti etiam citat Vives. ad August. de Civ. Dei VIII. 15. *stadia centum* Br. VV. LL. Burm. C. *stadia* G. 2. *stadia decem* emendavit Colv. et Wow. sequentibus reliquis edd. Reliqui codd. et edd. lacunam hic habent, quae in plurimis ne conspici quidem potest, quum tenor verborum non interrumpatur, in aliis ut in edd. pp. lacuna est unius vocabuli conspicua, in aliis, ut Colv. Vulc. asteriscis duobus vocem esse supplendam indicatum est.

totiuga [cf. Florid. p. 36. *totiugi scientia*, p. 86. *totiuga invitamenta*; Met. II. p. 120. ubi codd. variant.]

cur hoc. [Cic. de Nat. Deor. II. 15. *cum igitur aliorum animantium ortus in terra sit, aliorum in aqua, in aëre aliorum, absurdum esse Aristoteli videtur, in ea parte quae sit ad gignenda animalia aptissima, animal gigni nullum putare*, ad quem locum vide Intt.]

gigneret. [Ex consensu optimorum codd. scripsi *gigneret* sc. natura. Alii malunt *gignerent*, pro *gignerentur*, cuius significationis exemplum adhuc inveni nullum, quamquam *gignentia* pro *genita* dici constat, cf. de Dogm. Plat. p. 193.]

quippe quia aves nulla earum. [Mss. et edd. priorum lectionem secutus ita emendavi, licet *aves* vel *earum* superflue sic dici videatur; *aves*, si sanus locus est, in singulari numero dictum esse accipias pro *avis*, ut *valles* pro *vallis*; cf. Oud. ad Caes. B. G. VII. 47. §. 2. Alius vir doctus tentavit *quia vix ulla*. Verba *quae aves* cum Mercero eiicere audacius est.]

excellentissimus i. e. excelsissimus; cf. Petron. c. 88. *in cacumine excellentissimi montis consenuit*; Macrob. V. 20. *Gargarum pro excellentissimo montis loco accipi*, Sarisb. I. 13. *cunctis avibus excellentius volat*, quae exempla Mercer. protulit; Oud. ex Solin. p. 46. *excellentissimi luci*, p. 49. *mons in excellentissimam consurgit sublimitatem* excitavit et ex Gloss. (?) *excellens* ὑψηλός [cf. Gron. ad Senec. de Vit. Beat. c. 14.]

stadia decem. Bene ita restituit Colv.

aequiparat; cum sit aëris agmen immensum usque ad citimam lunae h
140 quae porro aetheris sursum | versus exordium est. Quid igitur tanta vis quae ab humillimis lunae anfractibus usque ad summum Olympi vertic teriacet? quid tandem? vacabitne animalibus suis, atque erit ista natura mortua ac debilis? Imo enim si sedulo advertas, ipsae quoque aves terrestre animal, non aërium rectius perhibeantur. Semper enim illis omnis in terra, ibidem pabulum, ibidem cubile: tantum quod aëra pro terrae volitando transverberant. Ceterum cum illis fessa sunt remigia rum, terra seu portus est.

aequiperat Iunt. Scal. Colv. *aeris augmentum* edd. ante Vulc. *usque ad citimam* F. G. Ca. 1. 2. codd. Lind. et Merc. Voss. Th. φ. Br. Florid. Oud. *citima* G. 2. cod. Fb. Iunt. 2. Vu et seqq. *stitima* ed. pr. Vicent. Ald. *stima* Venet. 2. *lunae helicemque* F. φ. Vulc. Scal. sec *cem quae* Oud. *helicen que* Florid. *felicemque* s. *foelicemque* G. 1. 2. H. Exc. B. Merc. e Voss. Vulc. cod. Ca. 1. 2. edd. ante Vulc. *citimam lunae falcem* Iunt. Bas. Colv. *facemque* 1. Merc. ed. Contar. *cemque* cod. Fb. unde vir doctus *celsique* in marg. ed. Vic. meae em *porro* non extat in Pa. Exc. B. Vives. ad Aug. de Civ. Dei VIII. 15. citat *usque ad extin caelique, porro aetheris sursum versus*, Colv. emendavit *usque ad ultima lunae salte porro*. Pro *porro* in Br. esse *partem* citat Elm. mea quidem sententia perperam. Quum eni quorum Br. ubique fere consentit legatur *porro partem*, utrumque etiam in Br. extare persua *verso* Bd. *exortum* G. 1. 2. cod. Fb. H. Lind. 2. Br. φ. Voss. codd. Merc. In cett. *exordiu militibus* edd. ante Vulc. Verba *lunae anfractibus usque ad summum* vitiose desunt in ed. *tum* pro *tandem* edd. vett. *sedule* G. 2. Br. *queque* H. *per terrestre animal* F. G. 1. 2. cod. Fb. H. Voss. codd. Merc. Venet. 2. Ald. Iunt. Merc. Cont. *semper terrestre animal* C Vic. Bas. Par. Colv. In cett. *terrestre animal.* *perhibentur* G. 1. *enim semper* F. teste I cod. Fb. teste Mercero, Voss. cf. Met. 231. et 425. ed. meae. *semper enim* G. 1. 2. H. Ca. ante Vulc. In cett. *est enim semper.* *et ibidem cubile* Bd. *tantumque* H. edd. ante Vulc. *ter rimum* inverso ordine G. 2. *volando* edd. ante Vulc. *sesse* Elm. in textu, at inter erro graphicos emendatum est. *regimina* G. 2. Br. *pinnarum* Voss. *precatus* pro *portus* Bd *tus* Vic. Bas.

ex Mart. II. §. 149. p. 202. Kopp. *Non enim de humilitate aëris illius quaero qui volucribus permeatur, quem Olympi montis cacumen excedit, qui vix decem stadiorum altitudine sublimatur*: cf. Plutarch vit. Paul. Aem. p. 263. [illegible]

[illegible] cf. Met. IV. p. 2[illegible] [illegible]

[illegible] lunae *helicem*. *Helicem* est [illegible] voce graeca [illegible] ad Met. IV. p. 331. [illegible]

auctor exteriorem anfractum, que suo motu describit, ut ipse se e auctor, subdens *humillimos lun fractus*: cf. Mart. Capell. I. §. 2 *citimum circulum* (amplex *est in luna collocavit hospitiu* Somn. Scip. 3. §. 8.: de voce cf. Intt. ad Cic. de Rep. I. 21. sq. Creuz.]

perterrestre. [Vix putaverim restre unquam dici posse de quod totum terrestre est. nec improbabilis est constructio *per tur per terrestre animal*. unde corruptum esse autumo.]

tantum quod. De hac formul [illegible] ad Nep. Dat. c. ad Petron. c. 7[illegible] ad Vell. II. 117. ad Lucian. [illegible] et Salm. c. 19. in I. *textum quod* [illegible] Hanc [illegible] ad Ovid. Met. I. 3[illegible]

CAPUT IX.

Quod si manifestum flagitat ratio, debere propria animalia etiam in aëre intelligi, superest ut quae tandem et cuiusmodi ea sint, disseramus. Igitur terrena nequaquam, devergunt enim | pondere, sed ne flammida, ne sursum [147]
versus calore rapiantur. Temperanda ergo nobis pro loci medietate media natura, ut ex regionis ingenio sit etiam cultoribus eius ingenium. Cedo igitur mente formemus et gignamus animo id genus corporum texta, quae neque tam bruta quam terrea neque tam | levia quam aetherea, sed quodammodo utrim- 141
que seiugata; vel enim utrimque commixta sint sive amolita sive modificata utriusque rei participatione. Sed facilius ex utroque quam ex neutro intelliguntur. Habeant igitur haec daemonum corpora et modicum ponderis, ne ad superna incedant; aliquid levitatis, ne ad inferna praecipitentur.

flagitet H. *propria animalia etiam* G. 1. cod. Fb. Bd. *debere etiam propria anim.* mutato ordine G. 2. In cett. *propria etiam animalia.* *ut qui* Bd. *devergant* Florid. *ne flam.* G. 1. H. Vulc. cod. Voss. Bd. Merc. codd. cum Merc. edd. Cout. Oud. i. e. *ne quidem* cf. Met. p. 66. ed. meae. In cett. *nec.* *flammea* edd. vett. *temperande* Voss. *temperanda est* frigide e Merceri coniectura Cout. et Florid. *et in genio* G. 2. *sit etiam* G. 1. 2. H. φ. Voss. Bd. ed. Merc. Cout. Oud., quod in F. extare falso notat Oud., quum in eo legatur *sic etiam.* *sit et in* Ca. edd. ante Vulc. *sed et* Vulc. et seqq. *omnino pro animo* edd. vett. *id genus corporum texta quae* F. G. 1. cod. Fb. Merc. codd. Vulc. cod. Th. Voss. Merc. Cout. Florid. *id genus corporum textu* G. 2. *genus corpus.* *Tertia quaedam animalia quae* edd. vett. usque ad Vulc. *corporum tertia quaedam animalia quae* Vulc. Wow. *corporum tertia quae* Scal. Elm. Scriv. *neque sint tam bruta* habent plurimae edd. praeter Vulc. Scal. Merc. Cout. Oud., quae cum codd. *sint* abiiciunt. *ut terr.* Bd. *terrena* Cu. 2. G. 2., quod praetulit Merc. *utrinque secus iugata* Brant. emendavit. *utrisque* altero loco G. 2. *vel enim* Mss. omnes Scal. Elm. seqq. In cett. *velut enim.* *vel en. utrumque* Voss. cf. Florid. p. 4. *sunt* pro *sint* cod. Fb. *inolita* Scal. Wow. Elm. in conspectu errorum typographicorum, quum in contextu extet *molita.* *Inolita* est coniectura Scal. *sive modif.* G. 1. 2. H. Cout. In cett. *seu.* *intelliguntur* Elm. Scriv. Florid. *et* ante *modicum* non est in edd. ante Vulc. *corporis ponderis* G. 2. *ne* non comparet in Bd. *incedat* F. Voss. *recedant* G. 2. Th. *et* quod ante *aliquid* in edd. et codd. aliquot extat, desideratur in G. 1. 2. H. Ca. Edd. ante Vulc. tum Vulc. Wower. *infera* G. 2.

Cap. IX. *medietate* [De hoc vocabulo quo saepius usus est Apuleius, ut Met. I. p. 91. de Dogm. Plat. I. p. 204. II. p. 228. de Mund. p. 290. et p. 323. cf. Bünem. ad Lactant. de Opif. c. 10. §. 19. p. 1177.]

ingenio. [i. e. natura φύσει; cf. Intt. ad Plaut. Poen. V. 4. 12. Burm. ad Ovid. Met. VI. 575. Dr. ad Sil. Ital. IV. 90. Ruhnk. Dict. ad Ovid. Heroid. VI. 117. cf. infra p. 147. et de Mund. p. 285.]

texta [i. e. iuncturas; cf. Kopp. ad Mart. Capell. I. §. 37. p. 81.]

terrea. Alii scribunt *terrena,* de quibus vocabulis cf. Oud. ad Front. IV. 1. ad Caes. B. G. I. 43. Periz. ad Mel. in Observ. Misc. Vol. VIII. p. 218. *Terrea* eo magis retinendum est, quod hoc uno loco apud Apuleium legitur.

amolita constans Mss. est lectio et sana, quam male aliquot edd. reiecerunt prae coniectura Scaligeri *inolita* plane perversa. Dicit Apuleius, haec aëria corpora vel esse contexta e commixtione aetheris et terrae *modificata utriusque rei participatione,* vel contra *utrimque esse seiugata,* et quaedam tertiae materiae habere, *amolita participatione terrae et aetheris,* sed se prius credere et id facilius intelligi. De *amolitus* notione passiva cf. p. 173. *sed istis omnibus exuviis amolitis;* Curt. VIII. 5. §. 17. *prius ab oculis mortalium amolita natura est.*

incedant. Plane supervacua est Florid. emendatio *inscendant.* *Incedere* habet implicitam in se maiestatis et divinitatis altae significationem; cf. Broukh. ad Tibull. II. 6. 34. cf. ad Met. p. 96. ed. meae.

CAPUT X.

142 Quod ne vobis videar poetico ritu incredibilia | confingere, dabo pı exemplum huius libratae medietatis. Neque enim procul ab hac corpori: tilitate nubes concretas videmus, quae si usque adeo leves forent, ut ea omnino carent pondere, numquam infra iuga, ut saepenumero animadvert gravatae caput editi montis ceu quibusdam curvis torquibus coronarent. si suapte natura tam spissae, tam graves forent, ut nulla illas vegetioris tatis admixtio sublevaret, profecto non secus quam plumbi *rodus* et lapis nisu caducae terris illiderentur. Nunc enimvero pendulae et mobiles huc illuc vice navium in aëris pelago ventis gubernantur, paululum immut proximitate et longinquitate. Quippe si aquae humore fecundae sunt vel
143 fetum edendum, deorsus degrassantur. Atque | ideo humectiores hu meant, *aquiliori* agmine, tractu segniore, sudis vero sublimior cursus e

sed pro *quod* Wow. *exempli* Bd. *sublimitate* pro *subtilitate* cod. Fb. Ca. *quod si ad* *intra* H. *infixa* Ca. *saepe nos animadv.* G. 2. *montibus seu* H. *suapte* G. 1. a m. p. *sui apte* *spissae tam graves* G. 1. 2. H. Voss. cod. Merc. Fb. Ca. *spissae ac tam gr.* (non *iam*, ut Oud. e Vulc., quod etiam Wow. ed. praebet. In cett. *tam spissae ac graves*. *nullam* Voss.. *illa* Bd. *e* *veterioris* F. Voss. Ca. *vegetioris* G. 1. 2. Vulc. cod. Cu. 2. Vulc. et seqq. In cett. *vetustioris* Bd., qui cum aliis teste Oud. habet *exterioris*. In Merc. codd. aut *veterioris* aut *exteriori* Schikerad. voluit *ventosioris*, alius *vastioris*, Lips. *velut sudioris*. *robur* G. 1. 2. H. φ. B Scriv., *robus* F. cum glossa interlineari *pistillum perpendiculi* Merc. codd. Ca. 1. 2. Voss. *globus*. Burm. ad Ovid. Am. I. 8. 7. et Fast. II. 575. legit *rhombus*. *vel lapis* φ. edd. ant *suopte nisu* F. G. 1. (a m. p.; *suapte* a m. s.) G. 2. Exc. B. P. cod. Fb. H. φ. Th. Voss. codd Elm. seqq. *suapte ñ* Bd. In cett. *suapte vi*. Ceterum pessime in margine Bas. 1. e coniectura *caduca*: nam *caducae* ad nubes referendum est. *nunc vero* G. 2. *et illuc* edd. ante Vulc. *tantes* Ca. *aliquo humore* F. G. 1. cod. Fb. et plurimi codd. cum edd. omnibus, praeter *aquae humore* scribit, et G. 2. et Br. in quibus *aliquo humecto* extat. *alia quo humore* Cu. voluit *aliquo* (vel *aqueo*), Bosscha retinuit *aquae*. *foecunde* Elm. in textu per errorem cor in indice mendorum. *velut* H. *fletum* Bd. edd. ante Vulc. *deorsus* F. G. 1. Voss. Bd. Elm. Florid. In cett. *deorsum*. *degrassantur* Mss. et edd. omnes praeter Elm. Audacissime Co Florid. ex coniectura Merceri et alius viri docti, cuius manum in exemplari Elm. suo invenit *degravantur* reposuere. *omnino* pro *ideo* edd. ante Vulc. *aquilonis agmine* codd. et edd. *aquilo agmine* emendatio est Lipsii in marg. et Merceri, quam in textum receperunt Contur. Oud., Wower. emendavit *aquilonis agmine factae segniores*. *segniores* est omnium codd. lectio praeter Florid. et Oud. qui *tractu segniore* dant e coniectura Merceri.

CAP. X. *concretas*. [*Concrescere* de exhalationibus dicitur et de nubibus cf. Cort. ad Lucan. IV. 65., qui hunc Apuleii locum excitavit.]

rodus. Egregia est Merc. emendatio *rodus*, quam lectiones *robur* et *robus* confirmant. [De voc. *rodus* cf. Fest. s. v. p. 134. et p. 136. s. v. *roduscculana* et p. 236. Lind. Merc. ad Non. p. 649. ed. Lips. Allusisse vero videtur Apuleius ad Lucilii versum apud Fest. p. 236. *plumbi pauxillum rodus*, unde coniecturam in textum recepi, quamquam scio *robus* bene dici posse pro *robur*, cf. Lexic. et eadem ratione Mart. Capell. I. §. 16. p. 51. *tertia liventis plumbi fusili robore videbatur*.]

aquiliori agmine, tractu seg [*Aquiliori* mea est emendatio ceteris VV. DD. coniecturis ideo tuli, quod accuratius vestigiis Ms omnes *aquilonis* praebent resp Lipsius emendavit *aquilo ag* *tractu segniore*, sibi opponi *aq.* et *cano agmine* bene conspicatus rupta lectio fortasse ita enata qui *aquiliori* vocem ignorabant I *aquilonis*, quod multo notius substituerunt; ita Met. II. p. 88. nullae edd. pro *aquilinos* habent *lonis*; *segniores* depravatum e sequenti vocabulo, cuius prima adhaesit. De voc. *aquilus* i. e. fı niger, cf. Kopp. ad Mart. Cape

lanarum velleribus similes aguntur, cano agmine, volatu perniciore. Nonne audis quid super tonitru Lucretius facundissime disserat:

Principio tonitru quatiuntur caerula coeli,
**Propterea quia* concurrunt sublime volantes*
*Aethereae nubes, *contra* pugnantibu' ventis.*

CAPUT XI.

Quod si nubes sublime volitant, quibus omnis et exortus terrenus et retro 141
defluxus in terras, quid tandem censes daemonum corpora, quae sunt | concreta multo minus et tanto subtiliori? Non enim ex hac feculenta nubecula

cum *lanarum* F. G. 1. 2. cod. Fb. edd. ante Vulc. In cett. *tum*. *lanatum* Bas. 1. *agunt* G. 1. *aguntur* Bd. *aguntur* in G. 2. a m. p. omissum, et a m. s. supra scriptum est. *cavo* edd. ante Vulc. *tonitruum* edd. ante Vulc. *tonitrum* Colv. quod coniecit Stewech. extatque in Ms. Ca. *propter alia* F. G. 1. Voss. Bd. et omnes codd. teste Elm. *propter ατια* i. e. *animalia* G. 2. *propterea alia* cod. Fb. *propterea quia* Mu. Pu. teste Lind. *propter ava* Excerpt. B. teste Lind. In cett. *propterea quia*. *concurrant* Bas. 1. *propugnantibus* F. G. 1. 2. cod. Fb. Ca. et cod. Merc. H. Voss. *propter nantibus* Exc. Bat. teste Lind. In cett. est *contra pugnantibus*. Oud. scripsit et in ed. eius Bosscha recepit *contra pugnantibu'*; Merc. emendavit *porro pugnantibus*. *venis* G. 1. *velis* H. Voss. Exc. B. In cett. *ventis*. Ceterum edd. vett. nec non Scal. et Wow. addunt tres sequentes Lucretii versus. VI. 99 sqq. *Nec fit enim sonitus coeli de parte serena; Verum ubicunque magis denso sunt agmine nubes, Tam magis hinc magno fremitus fit murmure saepe*, verum eos agnoscit nullus meorum codd. nec Oud., nec Merceri, qui bene notat eos nihil facere ad mentem Apuleii.

omnique et edd. ante Vulc. *ominibus* G. 1. *exortus est terrenus* Mss. omnes teste Oud.; quos secuti sunt Scal. Elm. sqq. Solos H. et Ca. omittere *est*, idem adnotat, quibus mei accedunt G. 1. 2. cod. Fb. In Voss. est *et exortus et terrenus*. In cett. *et exortus et terminus*. *defluus* G. 1. H. *deflexus* Bd. *defluxus earum* edd. ante Vulc. *in terris* G. 2. *est* quod post *terras* in edd. legitur, non comparet in G. 1. 2. H. Ca. Voss. edd. Merc. et F. Cout.; quod quamquam deleri maluit Oud., Bosscha tamen retinuit. *futura censes* edd. ante Vulc. contra Mss. *multo tanto* F. cod. Fb. Ca. 1. 2. et plurimi codd. *multo tanta* G. 1. Voss. Bd. cf. Met. p. 306. 577. ed. meae. *multo subt.* G. 2. H. Br. *multo minus et tanto* edd. ante Elm. et Scriv. *qui multo tanto* lectionem receperunt cum Oud.. *concreta* codd. et edd. plurimae. *subtilior* F. G. 1. Voss. cod. Fb. duo optimi Merc. *subtiliora* G. 2. edd. omnes, *subtiliori* H. et Oud., qui emendat: *concreta multo tanto subtiliori filo*. Mercer. et Coutur. ediderunt: *concreta multo tanto subtiliori*, quos Bosscha secutus est. *sunt* quod ante *ex hac* intrudunt edd. non est in G. 1. 2. H. Ca. cod. Fb. et Merc. et ed. Coutur.

§. 164. p. 218. Intt. ad Plaut. Poen. V. 2. 152. Prius emendabam *aquiliores agmine, tractu segniores*. In variata comparativi *aquiliori* et *segniore* terminatione ne offendas cf. p. 154. *posteriore numero, praestantiori dignitate.*].

vellera [de nubibus cf. Cort. ad Lucan. IV. 124.]

tonitru. Alii scribunt *tonitrum*. At *super* hoc sensu non habet accusativum. [De *tonitrus* cf. Heins. ad Ovid. Met. VII. 621. Intt. ad Lucan. VII. 197. Eckst. ad Voss. Arist. T. II. p. 642. cf. Apul. Met. VIII. p. 529. Arnob. V. 10. *tonitrusque patrios*.]

principio tonitru [cf. Lucret. VI. 96. Mirum est, quod optimi codd. in lectione horum versuum tantopere discrepant. Primum optimi quique praebent *propter alia*, quae verba neque ob sententiam nec ob metrum ferri possunt, et in seqq. pro *contra pugnantibu'* habent iidem *pro pugnantibus*, quod per metri rationem improbandum est, nec negligenda est lectio *velis* pro *ventis*. Hinc Merc. emendavit *porro pugn.*]

CAP. XI. *concreta multo minus et tanto subtiliori*. [Hanc Harl. cod. lectionem ut pote omnium probabilissimam in textum recepi. Omnes Intt., qui putabant substantivum hic abesse, plurifariam locum emendare conati sunt, unde Oud. emendavit *concreta multo tanto subtiliori filo*, quod interpretaturi glossatores in margine scripsissent *sutura*, unde *futura* in praegressis irrepsisse sibi persuasit. Ego *subtiliori* pro substantivo interpretor.]

tumida caligine conglobata, sicuti nubium genus est, sed ex illo purissimi liquido et sereno elemento coalita, eoque nemini hominum temere visibili divinitus speciem sui offerant, quod nulla in illis terrena soliditas locum l
[48] occuparit, quae nostris oculis possit obsistere, qua solidate necessario | (
145 acies immoretur, sed fila corporum possident rara et | splendida et tenui que adeo ut radios omnis nostri tuoris et raritate transmittant, splend verberent et subtilitate frustrentur. Hinc est illa Homerica Minerva, mediis coetibus Graium cohibendo Achilli intervenit. Versum graecu paulisper operiamini, latine enuntiabo, atque adeo hic sit impraesent Minerva igitur, ut dixi, Achilli moderando, iussu Iunonis advenit,

Soli perspicua est, aliorum nemo tuetur.

Hinc et illa Virgiliana Iuturna, quae mediis millibus auxiliabunda frat versatur,

Humida pro *tumida* coniecerunt Lips. in marg. Colv. et extat in VV. LL. Burm. Venet 2. Ald. *sint* pro *sicuti* Bd. *tenus* edd. ante Vulc. Colv. iam *genus* maluit sed in ed. ceptum est. *cohalita* Vic. Venet. 2. *eaque* edd. ante Vulc. *nemini* F. G. 1. 2. Ca. 1. H. Lind. 2. et edd. ante Vulc., quem illud in *nulli* mutantem temere secuti sunt posteriores praeter Merc. et Coutur. cf. ad Met. V. p. 325. *offert* F. Ca. Voss. *quia nulla* G. 2. G. 2. *occuparet* Voss. *occupaverit* Ca. edd. ante Vulc. *quae nostris* G. 1. 2. Voss. Wov Coutur. Florid. Oud. In cett. *qui*. *oculis* non est in Bd. *obsistere possit* inverso ordine H Ca. *nec essaria* Voss. *nostra* pro *necessario* edd. ante Vulc. [Hoc ex vitiosa compendior mutatione corruptum est *nã* i. e. *nostra* et *nĉa* i. e. *necessaria*.] *immoriatur* VV. LL. Bur *moraretur* ed. Wow. *moretur* G. 2. *moriatur* Br. *filia corpor*. edd. vett. usque ad Colv. ed. pr. *sida corp*. Bd. *fida* Voss. de voce *filum* cf. ad Met. p. 270. ed. meae. *vigoris* φ. 2. glossa pro *tuoris* φ. 1. *cruoris* H. *transmutant* Exc. B. Br. H. *transmittent* G. 2. *et* q *splendore* omnes edd. et plerique codd. habent non est in F. Ca. *frustantur* Voss. *hinc es* G. 1. 2. H. Ca. φ. Voss. cod. Fb. Wow. Elm. seqq. In cett. exulat *est*. *Homerica Minerva* G Voss. edd. ante Vulc. Merc. Cout. August. de Civ. D. IX. 7. In cett. *Minerva Homerica*. G Iunt. *cohibendum* Ald. Iunt. *graecum illum* Vulc. e suo cod. Scal. Wow. In cett. pronome *latinae* Vic. *nuntiabo* G. 1. H. *nuncupabo* G. 2. Br. In cett. *enuntiabo*. Post *enuntiabo* edit. est lacuna dimidiae lineae, qua versum excidisse graecum sine dubio editor indicar Nam pergitur in verbis *atque adeo* et versus latine conversus additur. *ideo* Voss. *fit* H. pro *est*. *ast* edd. ante Vulc. *virginum alia* G. 2. Br. *Vergiliana* Iunt. *matrona* Br. e Vulc. *in mediis* edd. ante Vulc. et Wower.

tumida. Male Lipsius coniecit *humida*; densam enim et protuberantem nubis caliginem notat. Sic *custodum tumor* pro densa corona Prop. II. 18. 70. ubi vide Intt.

fila corporum. [Hunc locum excitat Lips. Physiol. Stoic. I. c. 20. p. 888. ed. Vesal. quem locum cf.]

tuoris [cf. Isid. Gloss. p. 697. a verbo *tuor* i. e. videri, de quo vide Doed. Synon. T. IV. p. 306.]

versum graecum [cf. Il. α, 198. οἴῳ φαινομένη· τῶν δ' ἄλλων οὔτις ὁρᾶτο.]

Achilli moderando. [Erat quum *morando* pro *moderando* emendarem, quia hoc praegresso *cohibendo* aptius esse videbatur. Sed nunc intelligo, recte se scripturam codd. habere, quamquam rarius *moderari aliquid* pro *moderari alicui rei* i. e. modum alicui imponere dicitur; cf. Tac. Ann. *actum deinde in senatu ab Ar et Ateio an ob moderandas exundationes verterentur flum lacus, per quos augescit.* Ceteru *derari* et *morari* in codd. co notum est. Ita apud Mart. Ca §. 87. p. 126. legendum est *totius demoderator*. Kopp. defendit *de tor* pro *morator* ex loco chronici VI. in Du Cang. Gloss. *demora batiam suam decem annos cum moderatione aequa.* Aptius affe tuit glossam Philox. p. 65. *dem διοικεῖ οἰκονομεῖ*, sed utroque loco *deratur* et *demoderavit* legendu quod ex duplici forma *demor demorari*, quae non in *morari moderari* cadit, corruptum ess quidem perspicuum est.]

Miscetque viris, neque cernitur ulli;
s quod Plautinus miles super clypeo suo gloriatur:
Praestringens oculorum aciem hostibus.

CAPUT XII.

: ne ceteros longius persequar, ex hoc ferme daemonum numero poetae iaudquaquam procul a veritate osores et amatores quorundam hominum iugere, *evehere et secundare illos, illos adversari* et affligere. Igitur 146

G. 1. H. Voss. Merc. Cout. cum optimis codd. Virgil. Oud. In cett. *nec.* *prorsusque* H. Ca. *quod* VV. LL. Burm. *protinusque* edd. ante Vulc. *potius quam quod* emendavit Florid. *'orsus quod.* *perstringens* H. Br.
:tos pro *ceteros* VV. LL. Burm. et edd. ante Vulc. *persequitur* Bd. *ex hoc* et seqq. c locum Augustin. de Civ. Dei IX. 3., cuius codd. omnes, quantum video, constanter le- *hoc ferme daemonum numero poetae solent haudquaquam procul a veritate osores et t quorumdam hominum deos fingere hos prosperare et evehere, illos contra adversari et . Igitur et misereri et indignari et angi et laetari omnemque humani animi faciem pati, tu cordis et salo mentis per omnes cogitationum aestus fluctuare. Quae omnes turbelae tesque procul a deorum coelestium tranquillitate exulant.*“ *numero daemonum* G. 2. rdine. *quaquam* abest ab edd. ante Vulc. *censores caussae* pro *osores* edd. ante Colv. *'los secundum adversari et affligere* F. codd. Merc. H. Voss. Ca. 1. 2. *et vere secundum :rsari et affligere* G. 2. Cu. cod. Fb. *et vere & illos adversari et affligere* G. 1. *et tueri :erdum adversari et affligere* edd. ante Colv. *hos prosperare et evehere, illos contra i et affligere* edd. post Colv., nisi quod in Vulc. est *aversari.* Oud. emendavit et Bosscha recepit: *hos evehere et secundare, illos adversari et affligere.*

:tque viris; cf. Virg. Aen. I. 440. *sus quod.* Lipsius legit Elect. II. *tius quod*, a Florido probatum tante: Iuturnam fratri in proeliis tem ideo potius a ceteris conspici uisse, quod eorum visum tenui- ugeret, quam quod ipsis oculo- em praestringeret nimio splen- nalem clypeo suo conciliari prae- pud Plautum miles gloriosus. a in ind. s. v. *prorsus* haec *prorsus quod* quomodo expli- incertum est; sed videntur illa sque ad *hostibus* ab aliena manu :e corrupta esse.“ *Prorsus* mihi detur esse quod *revera*, in sum- :bo; cf. Deder. ad Dict. Cret. I. ss. p. 261., *quod* est accusa- l *revera* pertinens.]
stringens [cf. de controversia m *perstringere* an *praestrin-* cendum sit Eckst. ad Arist. T. 44. Versus ille est Plauti Mil. . 1. 4. *oculorum praestringat in acie hostibus*, quem memo- tavit Apuleius.]
XII. *evehere et secundare illos, illos adversari et affligere.* [Augustini et Apuleii codd. ope adiutus hanc dedi lectionem, quae ad sententiam aptis- sima, ad codd. vestigia facillima vide- tur esse. Merc. cum Salm. ad Solin. p. 770., qui legit praeterea *adversare,* putat *secundum* pro *contra* e vitioso scribendi more decurtato irrepsisse. *Evehere* legendum esse probant Au- gustin. et lectio codd. *et vere,* quae postquam corrupta est, necessario se- quens *et,* quod interposui, eradebatur. Post *evehere* verbum legendum esse evincit idem Augustinus et enuntiati con- cinnitas, quae, quum in seqq. duo verba legantur, ut duo praegrediantur postu- lat: atque *secundare* accuratissime re- spondet Mss. lectioni *secundum.* Au- gustinus eius loco habet *prosperare* vel vitio memoriae vel e suo codice inter- polato. *Secundare* enim pro *prospe- rare* optimo cuique poetae in usu est. Tum *illos*, quod post *secundum* habent plurimi codd., his posui, ut enuntiatio- nes sibi respondeant, et ita *ille* pro- nomen usurpatum est apud Terent. Phorm. II. 2. 17. *quia enim in illis*

et misereri et indignari et angi et laetari omnemque humani animi facie
simili motu cordis et salo mentis ad omnes cogitationum aestus fluctuar
omnes turbulae tempestatesque procul a deorum coelestium tranquillitate e
Cuncti enim coelites semper eodem statu mentis aeterna aequabilitate pot
qui numquam illis nec ad dolorem versus nec ad voluptatem finibus suis p
nec quoquam a sua perpetua secta ad quempiam subitum habitum din
nec alterius vi; nam nihil est deo potentius, neque suapte natura; na
est deo perfectius. Porro autem qui potest videri perfectius fuisse,
147 priore statu ad alium rectiorem statum migrat, cum | praesertim nemo
capessat nova, nisi quem poenituit priorum? Non potest enim subse
mutata ratio sine praecedentium infirmatione. Quapropter debet deus
perpeti vel *opis* vel amoris temporalem perfunctionem, et iccirco ne

agni Vic. *faciam* Voss. *ac* ante *simili* in edd. positum non est in G. 1. 2. Ca. Voss. H. cod et edd. Merc. et Cout. et codd. August. *corporis* Vulc. cod. pro varia lect. *cordis*. *solamen* vitiose. cf. ad Met. p. 1090. ed. meae. *ad omneis* Colv. Scal. *turbulae* F. teste Oud. (In L collatione, quum ed. Scal. habeat *turbulae*, nihil varietatis enotatum est) G. 1. 2. Vulc. codd. Voss. Ca. Br. Pu. H. edd. Merc. Vulc. Scal. Coutur. *turbelae* F. teste Elm. Bd. In cett. *t* *turbae* Wow. *turbelaeque tempestatesque* Bosscha vitiose scripsit. cf. ad Met. p. 208. e *exsultant* Ald. Iunt. *eodem semper* G. 2. inverso ordine. *qui* G. 1. 2. (2 ita habet aperte) H. Merc. codd. Voss. et edd. Merc. Cout. *quia* Ms. Vulc. Oud. In cett. *quae*. *versus* non es ante Scal. et in Wower. Mss. aut *usus* ut G. 1. 2. aut *versus* habent ut cod. Fb. *quaquam* *enim mens illa a sua* edd. ante Vulc. *demovetur* Ca. Voss. ed. pr. Vicent. Iunt. Verba in *tentius* usque ad *deo* in Bd. non leguntur librarii negligentia, qui oculorum errore a priori *deo* ad idem sequens lapsus est. *neque suapte* F. G. 1. Voss. Ca. H. alii edd. Elm. sqq. In *sua natura* Exc. B. teste Elm. *suapte natura* G. 1. 2. Lind. 2. ex collat. Lind. Th. *sua sponte* In cett. *suapte sponte*. cf. de Deo Socr. p. 123. Ceterum verba *nam nihil est deo perfect* *neque suapte* ponuntur in edd. Vulcaniana prioribus. *porro autem ei quid* G. 2. *quod* H. *qui*. *perfectius* F. G. 1. 2. cod. Fb. H. Voss. Vulc. cod. Wower. In cett. *perfectus*. *qui* *videri imperfectius fuisse quam is qui* edd. ante Vulc. *statim* Vulc. *migrat* F. G. 1. Voss. H. cod. Fb. Scriv. Merc. Cout. Florid. Oud. In cett. *migrarit*. *n̄ migrat* G. 2. *pr* *cum* transmutato ordine G. 2. *sponte* non est in Vulc. Scal. Wower., ut *capessat* exu *non potest enim* G. 1. 2. H. Ca. Voss. codd. Fb. et Merc. cf. ad Met. p. 517. ed. meae. In *enim potest*. *mutatio* VV. LL. Burm. et edd. ante Vulc. *muta ratio* Voss. *opis* G. 1. Ca Voss. Merc. codd. et edd. Merc. Cout. Florid. *odii* emendarunt Lipsius, Mercerus et rec suadente Bosscha. In cett. *operis*.

fructus est, in illis opera luditur, uti ex codd. legi debet; emendatio facillima est, quoniam ubi bis eadem vocula scribenda est, una in codd. saepius omittitur; aut si hoc non placet lege *istos, illos*, ut Met. IV. p. 267. *gladiatores isti ... venatores illos.* Quod V. D. proposuit *evehere et secundare, alios adversari et affligere,* ut alterum *alios* cogitatione addendum esset, hoc sententiarum nexu fieri nequit; cf. ad Met. p. 268. ed meae. *Adversari* cum accusativo iunctum habet Tacit. Hist. I. 1. *ambitionem scriptoris facile adverseris.* Hist. IV. 84. *vulgus adversari regem.* cf. Arntz. ad Plin. Pan. 46. §. 4. p. 212. Excitavit hunc locum Cort. ad Lucan. VI. 314. cuius qui sint codd. ex quibus *deos ... contra adversari et affligere*

legendum esse dicit nescio. D pturae controversia *aversari* an *sari* cf. ad Met. p. 487.]

perfectius fuisse. [*Esse* hoc lo adverbio iunctum est, ut saepius notionem *se habere* vel *comp* *esse* habet, ut hic: quomodo is fectiori statu fuisse potest, qui a rectiorem migrat. Cf. de hoc u ad Sall. Cat. 58. §. 9. Iug. 8 *Romanos remoto metu laxius* *tiusque futuros.*]

vel amoris. Mercerus suam c ram *odii* his verbis defendit: daemones osores et amatores h et inde concluserat omnibus eti passionibus obnoxios. Contra nu ait odii et amoris expertes et i fert etiam aliis passionibus sol liberos. [Tale quid legendum es

gnatione nec misericordia contingi, nullo angore contrahi, nulla alacritate gestire, sed ab omnibus passionibus liber nec dolere unquam, nec aliquando laetari, nec aliquid repentinum velle vel nolle.

CAPUT XIII.

Sed et haec cuncta et id genus cetera daemonum mediocritati rite congruunt. Sunt enim inter nos et deos ut loco regionis ita ingenio mentis intersiti, habentes cum superis communem immortalitatem, cum inferis passionem. Nam proinde ut nos, pati possunt omnia | animorum placamenta vel [49]
incitamenta, et ira incitantur et misericordia flectuntur et donis invitantur et
precibus leniuntur et | contumeliis exasperantur et honoribus mulcentur aliis- 148
que omnibus ad similem nobis modum variantur: quippe, ut in fine compre-

misericordia (*mīa*) G. 2. *ira* pro *misericordia* edd. ante Vulc., quod corruptum est ex more scribendi *mīa*. *trahi* Bd. *animi*, quod plurimi codd. et edd. habent ante *passionibus*, non est in F. Elm. et Scriv. hinc uncis incluserunt. *autem* Bd. *passionibus animi* inverso ordine edd. ante Vulc. Verba *nec dolere* usque ad *repentinum* desiderantur in Bd. *nec unquam dolere* inverso ordine G. 2. *dolore* Ca. *inquam* cod. Fb. *alii* pro *aliquando* H. (compendio *al'n* vel *a-l-n* corrupto vel perperam lecto). *vel velle* Bd.

ut hoc pro *et id* edd. ante Vulc. *et hoc* Ca. *ut et hoc* Voss. *medicritati* Ca. *mediocritate* (ti) G. 2. *rite* non est in edd. ante Vulc. et Ca. *conveniunt* pro *congruunt* G. 2. Br. ex glossa. cf. Met. I. p. 75. *inter homines* pro *inter nos* edd. ante Vulcan. et ed. Wow. *et deos* G. 1. 2. H. In cett. *ac deos*. *deo* Voss. *in loco* Bd. *religionis* G. 1. 2. Ca. Voss. Vulc. cod. *cum superis communem immort*. G. 1. 2. *communem cum superis immortal*. in cett. est. *proinde* codd. omnes praeter Voss. et Edd. Scal. Elm. etc. In reliquis *perinde*. *animorum* G. 1. H. Ca. edd. vett. Oud. quod Vulc. e suo codice et sequentes ex aliis mutarunt in *animarum*. Mirifice in seqq. inter coniunctivos et indicativos aberrant codd., aut *et* aut *ut* legentes et *incitantur* — *flectuntur* — *invitantur* — *leniuntur* — *mulcentur* — *exasperantur* — *variantur*. Ita G. 1. 2. cod. Fb. φ. nisi quod in G. 2. verba *honoribus mulcentur* verbis *contumeliis exasperantur* praeposita sunt. Mirifice F. habet in collat. Lind. *flectantur invitentur*, *leniantur*, *exasperantur*, *mulcerentur* et *variantur* quod posterius omnes 3. codd. praebere testatur. Coniunctivos omnium verborum habent edd. vett. praeter Iunt. et Venet. 2. quae *exasperantur* scribunt et ed. Elm. cum seqq. In cett. omnibus indicativi leguntur. *et ira incitantur* cett. plurimi codd. et Vulc. Scal. Wow. usque ad Elm. *ut in ira incitentur* etc. edd. usque ad Vulc. *ut ira incitentur* F. Elm. seqq. *et ira incitentur* seqq. Voss. *ut et ira incitentur* Ca. 1. 2. Bd. nisi quod Bd. vitiose *nitentur* scribit. *in misericordia* edd. ante Vulc. *et* ante *donis* exulat a F., unde eiecerunt Elm. et seqq. Ita etiam in seqq. ubique *et* Elm. cum seqq. praeter Oud. omisit contra codd. *donis mutantur* φ. *mutentur* VV. LL. *et contumeliis exasperantur* non sunt in G. 1. H. Vulc. *variant* edd. Vulc. Scal. Wow. Merc. Cout. *varient* Voss. *ut in fine* F. cod. Fb. *ut finem* Th. et edd. ante Vulc. In reliquis *ut fine*.

apertissime demonstrant; nam *nec icirco indignatione nec misericordia contingi* respondent prioribus verbis: *et misereri et indignari*; *nullo angore contrahi* verbis *et angi*; *nulla alacritate gestire* verbis *et laetari*, unde *osores* et *amatores* huic enuntiationi opposita esse debent. Hinc apparet *opis* non esse ferendum, nec *operis* quod alii volunt; forsitan rectius emendaveris *oneris* i. e. miseriae et angustiarum vel doloris.]

Cap. XIII. *variantur*. [*Varient* quod unus codex praebet et *variant*, quod edd. recent. habent, non solum propter codd. constantiam sed etiam propter enuntiationis rationem reiicienda sunt; huius concinnitas disturbaretur, si post terminationem passivam toties repetitam activa sequeretur. Oud. vero argumentum tanti non faciam, activum ideo displicere, quia neutraliter *variare* nunquam auctor usurpaverit.]

hendam, daemones sunt genere animalia, ingenio rationabilia, animo passiva, corpore aëria, tempore aeterna. Ex his quinque quae commemoravi tria a principio eadem *quae* nobiscum, quartum proprium, postremum commune cum diis immortalibus habent, sed differunt ab his passione. Quae propterea passiva non absurde, ut arbitror, nominavi, quod sint iisdem quibus nos perturbationibus mentis obnoxii.

CAPUT XIV.

Unde etiam religionum diversis observationibus et sacrorum variis suppliciis fides impertienda est. Et sunt nonnulli ex hoc divorum numero, qui nocturnis vel diurnis, promptis vel occultis, laetioribus vel tristioribus hostiis
149 vel cerimoniis vel ritibus | gaudeant, uti Aegyptia numina ferme plangoribus,

' *aprehendam* Bd. Verba a *Daemones* usque ad *aeterna* habet Vincent. Bell. Spec. V. 7. *rationabilis* Bd. *rationalia* G. 2. que G. 2. *tria quae commemoravi a principio* inverso ordine G. 2. *a* non est in Ald. Iunt. *eadem quae nobiscum* F. G. 1. cod. Fb. et sic ediderunt Merc. Cout. et Florid. *eademque nobiscum* Ca. 1. 2. H. Voss. *eadem quae nobis quartum* G. 2. In cett. *eadem nobiscum*. *quintum* pro *postremum* Bd. ex glossa. *Quapropter ea pass.* G. 2. *ut arbitror non absurde* transmutato ordine G. 2. *quia* Ca. H. edd. ante Vulc. In cett. *quod*. *sint* Ca. et alii quos Oud. nominatim non protulit. *mentes* desideratur in Ca. et edd. ante Vulc. *turbonibus* Ca. *etiam turbationibus* Merc. Cout.

unde etiam F. G. 1, 2. H. Voss. Elm. Scriv. Merc. Cout. Florid. Oud. In cett. *unde et*. *impertinenda est* cod. Fb. *impartienda* edd. vett. usque ad Vulc. Scriver. *impetrienda* VV. LL. Burm. et Scaligeri emendatio. *et sunt nonnulli* G. 1. 2. cod. Fb. H. Th. Merc. codd. et ed. Cout. Florid. *etsi nonnullas* Voss. In cett. *etsi nonnulli sunt*. *diversorum* pro *divorum* Ca. *pompis* φ. *et occultis* Bas. 1. et Colv. *et tristioribus* Voss. *gaudent* edd. ante Vulc. *Aegyptiaca* G. 2. Br. Florid.; probante ante eum Elmenhorstio. *numera* Bd. *Aeg. Minerva* edd. ante Vulc.

ingenio rationabilia. cf. Augustin. de Civit. Dei VIII. 16. IX. 8. Gerbas. Tilber. Otiis Imper. Decis. III. c. 86. p. 989.

eadem quae nobiscum. Sic ediderunt recentt. edd., quam ego constructionem non capio, licet sic extet in optimis codd. At alii codd. praebent *eademque nobiscum.* Sed ita etiam *que* abundare videtur, uti in aliis non comparet. Tria habent eadem *communia* sc. nobiscum vel *eadem nobiscum*, de qua constructione vide dictata Oud. ad Hist. B. Afr. c. 83. Augustin. l. c. habet *tria priora illis esse nobiscum communia.* Sine dubio ante *eadem* vocabulum excidit, ut *communia* vel tale quid. [De constructione pronominis *idem* cum praepositione *cum* cf. Dr. ad Liv. XXX. 12. §. 15. Hand. Tursell. T. II. p. 140.]

Cap. XIV. *impertienda.* [Scalig. voluit *impetrienda*, de qua voce vide Intt. ad Cic. de Div. I. 2. §. 3. ad I. 16. §. 28. et II. 15. §. 34. Intt. ad Plaut. Asin. II. 2. 11.; sed hic minus probaverim, quum vocabulum sit potissimum augurale. Ita *artire, armitus, metiri* dicebant cett. cf. Intt. ad Plaut. Asin. II. 4. 45. Turneb. Advers. XI. 13. *Impartienda* habent aliquot edd., de qua orthographia egi ad Met. I. p. 18. ed. meae. Ita apud Dict. Cret. I. 15. nonnulli codd. habent *dispartiens*, ad quem locum vide Deder. not. crit. p. 31., et ibid. I. 19. legitur *quadripertitur* pro *quadripartitur* in ed. pr., quo loco *numeri* retinendum est, i. e. copiae militum, quae cuique quatuor ducum adtributa est, *partes* ad munera et vices principum pertinent. Ex Mss. vero auctoritate pendet, utrum scribendum sit, nec formas *impertire, dispertire* aevi esse recentioris temere putandum est.]

laetioribus. Elm. Augustin. de Civ. Dei, II. 11. excitat: *Labeo quem huiusmodi rerum peritissimum praedicant, numina bona a numinibus malis, ista etiam cultus diversitate distinguit, ut malos deos propitiari caedibus et tristibus supplicationibus asserat, bonos autem obsequiis laetis atque iucundis, qualia sunt, ut ipse ait, ludi, convivia, lectisternia.*

uti Aegyptia. [De toto hoc loco cf.

plerumque choreis, barbara autem strepitu cymbalistarum et tympani-et choraularum. Itidem pro regionibus et cetera in sacris differunt ırietate: pomparum agmina, mysteriorum silentia, sacerdotum officia, ntium obsequia; item deorum effigies et exuviae, templorum religiones, m cruores et | colores. Quae omnia pro cuiusque more loci solemnia 150 sunt, ut plerumque somniis et vaticinationibus et oraculis comperimus nero indignata numina, si quid in sacris socordia vel superbia negliga-us generis mihi exempla affatim suppetunt, sed adeo celebrata et fre-sunt, ut nemo ea commemorare adortus sit, quin multo plura omiserit censuerit. Iccirco supersedebo impraesentiarum in his rebus orationem ;, quae si non apud omnes certam fidem, at certe penes cunctos noti-

Voss. cod. Fb. *aū* G. 2. In cett. *autem*. *et tympanistarum* non comparent in G. 2. Br. *rum* Br. *coraulearum* G. 2. *coraularum* Voss. *cor* ..... H. *et cetera* abest ab edd. ante *ıge* F. Ca. 1. 2. et edd. ante Vulc., quae male iungunt *varietate pomp. agm.* Aliae ut ed. ıs recte post *pomparum* distinguunt. In cett. *longa*. *ministrorum* Ca. et edd. ante Vulc. *um* G. 1. *effigies* optimi codd. teste Oud.; ex meis F. G. 1. 2., Vulc. codd. et edd. ante . seqq.: *effigiae* Bas. 2. Vulc. Scal. Wow. *ut eximiae* edd. ante Vulc. *et regiones* quae *'ones* plurimae edd. recentiores intrudunt, non leguntur in F. Lind. 2. G. 1. 2. H. Ca. 1. 2. ante Vulc., unde Elm. et Scriv. uncis incluserunt; Oudendorpium, qui haec verba omit-t, Bosscha non secutus est. *calores* Bd. *loci* non est in edd. ante Vulc. *in* quod ante . edd. recentt. legitur, omittunt F. G. 1. 2. H. Br. Bd. edd. ante Vulc. et Oud. *vaticinanti-ıticinaonibus* Voss. *naucinoībus* Ca. *si quidem* emendatio est viri docti ad marg. ed. Vic. *quod* Bd. *cuius generis exempla mihi* G. 2. mutato ordine. *frequentata et celebrata* vett. Vulc. Wow., nisi quod in Ald. et Iunt. *frequèntia* extat. *et* abest ab H. *iccirco tiarum in his rebus supersedeo* inverso ordine G. 2. *residebo* edd. ante Vulc. *in his* H. Ca. 1. 2. edd. omnes praeter Vulc. Scal. Wow. quae *in* emittunt. *quae* Lind. 3. G. 1. ı. Merc. codd. Bd. Elm. seqq. In cett. *quod*. *cunctam* pro *certam* Bd. *certam fidem* non : Bd. G. 2. *certas* pro *certe* Voss.

sius disserit Argol. ad Onuph. de lud. Circens. II. c. 1. in Thes. T. IX. p. 298 sq. Intt. ad Fel. c. 21. §. 7.]

[i. e. maxima ex parte cf. Hand. T. II. p. 700.]

es et exuviae. [cf. ad Met. XI. Eos enim codices qui *effigiae* hic t, corrupisse locum apparet. Si Mss. addicerent, emendarem *et exuviae. Effigium* enim ex-loss. Cyrill. p. 393. ἀποτύπωμα ı. De *exuviis* cf. Met. p. 1021. e.]

ligiones. Floridus lectionem *re-et regiones* his verbis defen-le hanc vocem Elm. delendam faventibus licet Florent. et Leid. nis. Observa orationem binis membris procedentem. Et certe lixit Apuleius *religiones et re-*Uti enim variis ritibus et cere-dii colebantur, ita et variis in t regionibus sua templa habe-am qui Paci, qui Pudicitiae, qui rtibus praeessent dii, eos intra moenia collocandos veteres putaverunt, qui vero voluptatibus, rixis, incendiis, ut Venus, Mars, Vulcanus eos excludere ex urbibus solebant. Vestam autem, Iovem et Minervam, qui dii tutores sunt urbium, in ipsarum et arcium medio collocabant, Neptunum ad maris littus; Aesculapium Romani in insula Tiberina reposuerunt, quod aegroti maxime aqua indigeant; alibi tamen extra urbem templa habuit, quod ibi aër sit salubrior. Vitruv. I. 2. *naturalis autem decor sic erit, si primum omnibus templis saluberrimae regiones* etc. At mihi cum Oud. sensus vocis *regiones* ineptus videtur, qui foret *regiones* variant pro *regionibus et cuiusque more loci*, quare malim cum cett. codd. *regiones* eiicere. [Nec tamen locum corruptum esse puto, cuius ne disturbetur coepta compositio, necessarium est, ut post *religiones* substantivum aliquod *et* particula addita interponatur.]

cruores. [De hoc plurali, quem reperiri unquam negavit Charis. I. p. 19. cf. Voss. Arist. T. I. p. 451. ibique Förtsch.]

tiam promiscuam possident. Id potius praestiterit latine dissertare, species daemonum philosophis perhiberi, quo liquidius et plenius de pr Socratis deque eius amico numine cognoscatis.

CAPUT XV.

Nam quodam significatu et animus humanus etiam nunc in corpoı *δαίμων* nuncupatur: *diine hunc ardorem menti accommodant?* Igitur ı cupido animi bonus deus est. Unde nonnulli arbitrantur, ut iam diu
[50] est, *εὐδαίμονας* dici | beatos, quorum daemon bonus id est animus
151 perfectus est. *Eum* nostra lingua, ut ego interpretor, haud sciam | a

possidet F. G. 1. 2. Bd. edd. ante Vulc. *hoc potius* Bd. *hic potius* Voss. *haec potius* Vulc. *edissertare* Scriv, Florid. cf. Met. VII. p. 451. *divinorum numinum* pro *daemonu* vett. usque ad Vulc. *dum unum* G. 1. Ca. Voss. *divinum* Bd. *daemonum* Vulc. et sqq. cum Mss. *a* quod ante *philosophis* in plurimis edd. extat non comparet in G. 1. 2. cod. Fb. H. I edd. Merc. et Cout. *quod liquidius* teste Oud. 6 Mss. habent. Ego inveni in Lind. 3. G. 1. 2 *quo* bene. *Socrati* Ca. Voss., quod Oud. probavit, Bosscha autem non recepit cf. ad Met. In cett. *Socratis*. *amico* non est in edd. ante Vulc., unde Stewech. tentabat *deique eius nomine* Bd.

et pro *etiam* Bd. *etiam in corpore nunc* mutato ordine G. 2. In primis edd. usque ad A graeca *δαίμων* et *εὐδαίμονας* latinis litteris conscripta sunt. *diique hunc ardorem menti dant* Lind. 2. H. cod. Fb. *diine hunc ardorem mortalibus addunt* G. 2. *diine hunc anim talibus addunt* Th. *diine nunc ardorem aa. a* G. 1. *diine nunc ardorem M. A.* Voss. In e *hunc ardorem mentibus addunt*. Qui in omnibus edd. sequitur versus: *Euryale? an su deus fit dira cupido*, is non legitur in F. Lind. 2. G. 1. 2. Ca. 1. 2. H. Voss. Th. cod. Fb. Pro d Iunt. habet. *deus bonus est* edd. ante Vulc. *bonus est deus* Florid. *deus est* omisso voca G. 2. *ut* non extat in Voss. *iam diu dictum* F. Th. Elm. In cett. *prius* et sic emendatum vid in suo exemplari Elmenh. *iam dictum* est Scriv. *eudemones* G. 2. *demon bonus anim* exulat a Vulc. et H. codd. *cum nostra lingua* F. G. 1. 2. H. φ. Bd. Voss., unde Sciopp. ı *eum*, et tacite ediderunt Elm. Scriv. Merc. Cout. Florid. Oud. In cett. *quem*. *hausciam* G. pro *bono* G. 2.

Cap. XV. *nam quodam significatu.* cf. Munker. ad Fulg. p. 744.]

situs [i. e. collocatus versans cf. Deder. ad Dict. Cret. III. 4. Gloss. p. 317.]

diine [cf. Virg. Aen. IX. 184 sq. Sed quum alter versus *Euryale? an sua cuique deus fit dira cupido*, quem edd. addere solent, in codd. non legatur, ex eisdem optimis verba priora sic restituenda puto: *diique hunc ardorem menti accommodant*, quae Apuleii verba esse puto respicientis ad Virgil. l. d. Hoc iam Oud. voluit. Qui enim *bona cupido* verba opposita esse in seqq. cuidam sententiae putabant, ii sequentem versum ex Virgilio addebant.]

igitur et bona cupido. [Haec verba Barthius Advers. LII. c. 12. p. 2451. ita descripsit: *bona cupido animi deus est: quem nostra lingua ut ego interpretor, haud sciam an bono certe quidem meo periculo, poteris genium vocare, quoniam is deus qui e mus sui cuiusque, quamquam mortalis, tamen quodammod homine gignitur.* Idem locus apud Lips. in Physiol. Stoic. I. 884. ubi vide.]

ut iam diu dictum est. [De h egi in prolegg. Prius enim ab A haec dicta non erant. Item miru unde Serv. ad Aen. III, 63. fr tum Apuleii depromserit, quod num est, ad h. l. referri deb *qua etiam sententia videtur ess leius de daemonio Socratis: A inquit, animae dicuntur me meriti, quae in corpore n genii dicuntur; corpori r tiantes, Lemures; cum dom cursionibus infestarent, L appellabantur, contra si et faventes essent, Lares liares.* cf. Fea ad Horat. Sat. I.

ıidem meo periculo, poteris Genium vocare: quod is deus, qui est animus cuique, quamquam sit immortalis, tamen quodammodo cum homine ·: ut eae preces quibus Genium et *Geniam* precantur coniunctionem | 152
nexumque videantur mihi obtestari, corpus atque animum duobus

edd. vett. ante Vulc. *quia* H. pro *quod*. *idem deus* G. 2. *animosus sui* Iunt. *suus cui-* Th. *sui cuiusque* edd. ante Vulc. *civiumque* Bd. *sui* non est in ed. Wow. *genitur* Colv. G. 1. pro *hec* ut habent G. 2. cod. Fb. *ut eae preces testantur* Wow. Elm. Scriv. *quibus* *genia*. G 1. 2. H. Cu. 2. Th. codd. Fb. et Vulc. *genua* F. teste Oud. (certe a Lind. nihil enotatum est, quum Scalig. edit. habeat *genium et genua*.) Br. Pu. (teste Oud.) φ. Scal. r. Florid. In cett. edd. *et genia* vel *genua* absunt. *genium et genitam* emendavit Merc. et Oud. recepit Bosscha. *precantur* F. G. 1. 2. Th. Ca. Merc. Vulc. In Voss. *precatur*. In cett. . *ad coniunctionem* edd. omnes praeter Merc. Cout. Florid., qui *ad* omittunt nec in ullo odd. id inveni. Utrum Oud. in suis repererit nec ne, non adnotat. *nec sunt* F. G. 1. Th. Ca. 1. .Vulc. Merc. *nec sunt qui* G. 2. *nec desunt qui* edd. omnes praeter Merc. Cout. Florid. Oud., unt *nexumque*. *sibi obtest*. G. 2. *obstare* φ. *testantur* F. In cett. *obtestari*.

s. [*Genii* duo erant et malus et cf. Pers. IV. 27. Serv. ad Aen. . *cum nascimur, duos genios* r, *unus est qui hortatur ad* ılter qui depravat ad mala*; Epist. II. 2. 189. Censorin. de . c. 3. De *geniis* qui accuratius runt, plures protulit Kopp. ad ıpell. I. §. 50. p. 96. et Palaeogr. . c. 2. §. 684. p. 126. cf. Taffin. Secul. c. 13. in Graev. Thes. p. 541 sqq. Serv. ad Georg. I. *enium autem dicebant antiqui em deum uniuscuiusque loci aut hominis*, unde apud Virg. . 59. legendum puto *precamur* cf. Ovid. Fast. II. 545. De ge- tutelaribus cf. Intt. ad Pers. I. udent. contra Symm. II. 444.]
s sui cuique [cf. Censorin. de . c. 3. §. 4. *sed omnes hi semel quoque homine numinum suo- ectum repraesentant*, ad quem ide Lindenbrog. p. 18. Hartung. *Röm.* T. I. p. 34. quem cf. velim loco.]
rtalis [cf. de hoc loco Intt. ad Epist. II. 2. 187. et Hartung. l. . not. **.]
tur. [cf. Censorin. de D. N. c. 3. *est deus, cuius in tutela, ut natus est, vivit. Hic sive quod r curat, sive quod una geni- iscum sive etiam quod nos ge- scipit ac tuetur, recte a ge- Genius appellatur*; Intt. ad 438. T. II. Lindem.; ad Horat. Epist. I. 7. 94. et II. 1. 144. Ruhnk. Dict. ad Suet. Aug. 60. p. 177. et praeceteris Kopp. ad Mart. Capell. II. §. 151. p. 206. Hinc quod *genius* dicatur de *geno*, Colvius legendum hic esse opinatur *cum homine genitur*. At minus ad vocis originem quam significationem auctor respexisse videtur, ita ut *gignitur*, quod codd. et edd. omnes habent, retineri debeat. De *geno* cf. Intt. ad Gell. III. 16. Pontan. ad Macrob. p. 693. qui apud Arnob. II. 43. *generent* pro *gererent* legi voluit, ubi forte *tererent* emendandum est. Orell. ad Arnob. IV. 23. T. II. p. 222. ad Horat. Carm. III. 21. 2.]

quibus genium et geniam precantur, coniunctionem nostram nexumque. [Hanc Merceri emendationem, quum omnium optima semper visa sit, pro corruptissima Mss. lectione in textu reposui. Quamquam sunt qui negent, *geniam* unquam esse posse; cf. Ottfr. Müller. Etrusc. II. p. 88., quia dea generationis cogitari nequeat, genium tamen ut ita dicam femininum Romanos sibi finxisse negare non possumus, ex loco Plutarch. Quaest. Rom. 51. *διὰ τί τῇ καλουμένῃ Γενείτῃ Μάνῃ κύνα θύουσι καὶ κατεύχονται μηδένα χρηστὸν ἀποβῆναι τῶν οἰκογενῶν; ἢ ὅτι δαίμων ἐστιν ἡ Γενεῖτα περὶ τὰς γενέσεις καὶ τὰς λοχείας τῶν φθαρτῶν.* Hos genios feminae *Iunones* nominabant; cf. Senec. Epist. 110. §. 1. *singulis enim et Genium et Iunonem dederunt.* Plin. Hist. Nat. II. 5. 7. *cum singuli quoque ex semet ipsis to-*

nominibus comprehendentes, quorum communio et copulatio sumus. E secundo significatu species daemonum, animus humanus emeritis stipendiis corpore suo abiurans: hunc vetere latina lingua reperio Lemurem dictit Ex iisdem ergo Lemuribus qui posteriorum suorum curam sortitus placa

Et secundo signatu species demonum sit animus VV. LL. Burm. et edd. ante Vulc. *ut secu gnatu species daemonum sit animus* Colv. *sigcata* (s tu) G. 2. *emeritis* F. G. 1. 2. codd. Fb. et Elm. seqq. et cett. codd. praeter Br. Vulc., qui cum edd. Vulc. Scal. Wow. praebent *emeritu* glossa in edd. ante Vulc. legitur *exutus et liber stipendiis.* *corpore suo abiurans* codd. pler edd. Vulc. seqq. G. 1. 2. F. et Lind. 2. nihil varietatis enotatum est. *corpori suo abiurans* H. cod. Fb. Merc. Cont. *corpore se abiurans* Bd. *corpore suo abiuratis* VV. LL. Burm. edd. ante *abiurans* non est in Th. *obiurans* G. 1. *abiurans* (ob) G. 2. *Lemurum* F. H. Voss. Cu. 2. *lemuru* In cett. *lemurem.* *dictatum* G. 2. Ald. Iunt. *hiisdem* F. H. In cett. *hisce.* *quo* F. *poste* F. H. Ca. 1. 2. edd. ante Vulc., quod quamquam Oud. placuit, a Bosscha tamen receptum n In cett. *posterorum.* *qui officiorum* Bd. *cura* Bd. *sortitur* Iunt. Ald. *sortitu* Venet. 2. *sortitus.* *pacato* edd. ante Vulc. [cf. Intt. ad Hor. Epist. I. 2. 45.]

tidem deos faciant, Iunones Geniosque adoptando sibi et praeceteris Kopp. ad Mart. Capell. II. §. 168. p. 233. Hinc apud Arnob. III. 40., qui locus multa negotia facessivit interpretibus, genius masculus nominatur *genius Iovialis* opp. *genio Iunonio.* Minus tamen putem Apul. ad *Genitam* istam deam s. *Manam* respexisse, sed in universum ad utramque geniorum speciem et masculam et femininam, quam posteriorem in oppositionem *Genii* nominabat *Geniam.* Tum *precantur* ex optimis codd. retinui sc. homines, quamquam minus placet propter seq. *nostram,* ob quod *precamur* potius exspectaveris. Erat igitur quum *genius et genia precantur* legerem, quae correctio eo probabilior est, quod codd. *genua* et alii vel *genia* habent. *Precari* passiva significatione veteres dixisse, probat locus Varr. in Eumenid. apud Non. p. 480. *Ego medicina Serapi utor, cotidie precantur,* et activum *preco* testatur Priscian. VIII. c. 6. T. I. p. 380. Krehl. Pro *ne sunt* Mercer. bene restituit *nexum,* quod seqq. aperte postulant.]

emeritis stipendiis. cf. Plaut. Mostell. I. 2. 48. *unum ubi emeritum est stipendium.* Oud. ad Lucan. VII. 258. *emerito faciat vos Marte colonos;* Dr. ad Sil. VII. 17. cf. Herm. Trismeg. p. 296. ed. Bip. *ut emeritos atque exutos mundana custodia nexibus mortalitatis absolutos.* [cf. Stewech. ad Arnob. I. p. 62. ed. Lugd.]

corpore suo abiurans. [Rectius dici latine videtur Oud. *corpore se abi* vel *corpori suo abiurans,* quae t dictiones item singulares sunt ut *pore abiurare,* quum *abiurare* bonos scriptores tantummodo cu tivo personae et accusativo rei iun Unum medii aevi scriptoris exem probat Oud. sententiam Frodoard. Rem. IV. 35. *Comites .... qu coeperunt, ut .... sacerdotali m nisterio penitus abiurarem;* Cang. Lex. ed. nov. T. I. p. 22. re tam difficili lectionem optimorum corrigere non audeo, etsi alter *abiurare aliqua re* forsitan analo ctionis *abdicare se aliqua re,* e dem est significatio, magis confirm Pric. coniecit *abiugatus.*]

Lemurem. [cf. Intt. ad Hor. II. 2. 209. Kopp. ad Mart. Cape §. 162. *verum illi Manes, quonian poribus illo tempore tribuuntur fit prima conceptio, etiam post iisdem corporibus delectantur cum his manentes appellantur res. Qui si vitae prioris adiuti f honestate, in Lares domorum u que vertuntur; si autem deprav ex corpore Larvae perhibentu Maniae. Manes igitur hic tam quam truces sunt constituti.* Ha in libro *Rel. d. Röm.* T. I. p. 5 De singulari *Lemur* cf. Voss. T. I. p. 477. ed. Foertsch. Hunc locum excitavit Lips. Physiol. St 18. p. 18. p. 880.]

posteriorum. [Male plurimi

omine domum possidet, Lar dicitur familiaris; qui vero ob adversa
erita, nullis bonis sedibus, incerta vagatione seu quodam exilio punitur, 153
rriculamentum bonis hominibus, ceterum malis noxium, id genus ple-
irvas perhibent. Cum vero incertum est, quae cuique eorum sortitio
, utrum Lar sit an Larva, nomine Manem deum nuncupant: scilicet
gratia dei vocabulum additum est. Quippe tantum eos deos appellant,
odem numero iuste ac prudenter curriculo vitae gubernato praenomine
iominibus praediti, fanis et cerimoniis vulgo *advertuntur*, ut in

ss. *ad adversa* Voss. Ca. *propter adversa* edd. ante Vulc. *ad adversa ad universa*
bonis eiecit Markl. Epist. Crit. p. 103. ut repetitum e versu sequenti. *nullis propriis sedi-*
emendavit; *nullis positis sed.* Stewech. *incerta vacatione* F. Ca. Voss. *incerta vagatione*
l. Fb. Br. et edd. inde a Colv., quum in prioribus et VV. LL. Burm. sit *in terra vaga-*
seorsim aut iunctim scriptum. *seu* H. *excidio* Ca. Voss. *exordio* Al. cod. teste Oud.
olin. p. 891. ex V. Cod. *exsortio.* *ponitur* G. 2. codd. Fb. et Vulc. *pō* H. quasi fuisset
inanes H. *terricolamentum* Ca. Voss. *terriculatum* Bd. *malis noxium* G. 1. 2. cod.
l. *noxium malis.* *hoc ego plerique larvas* Ca. [in qua lectione sine dubio erravit. Esse
, compendiose $\overset{o}{g}$ scriptum, quod facilius cum compendio g^{9} i. e. *genus* confundi poterat.]
Voss. *est hoc genus pleraque* Bd. *hunc plerique Larvam* edd. ante Vulc. *quae* exulat a
horum Bd. *eorum* non est in cod. Vulc. et edd. Vulc. Scal. Wow. *sortio* Voss. *sortito*
runque Ald. Iunt. *sit lar* H. *alii larva* Bd. *nomen* Bd. *nomine* delendum esse Merc.
l in altero cod. Cu. scriptum fuisset *nomine*, erasum deinde et rescriptum *manem*. Hinc
librarios utrumque posuisse pro more suo si quid incerti sequerentur. *manum* Ald. Iunt.
pr. Vic. Bas. *Manium* Colv. *monendum* in ed. pr. esse testatur librarius meus. *nuncu-*
b. Bd. *scilicet* non extat in Ca. H. et edd. ante Vulc. *et* ante *honoris*, quod in omnibus
r, non comparet in F. G. 2. Oud. ed., unde Elm. et Scriv. uncis circumcluserunt. *nomen*
dum ed. Merc. vitiose. *quippe cum eos deos appellent* edd. ante Vulc. *tantum* abest in
quippe eos tantum inverso ordine G. 2. *curriculo vitae* G. 1. 2. H. Voss. In cett. *vitae*
gubernato postea omissis *p. nomine* verbis G. 2. *praenomine* G. 1. H. Voss. *φ.* Vulc. et
. cod. Fb. Bd. *pronomine* edd. vett. usque ad Colv. In cett. *pro numine.* *ab* ante *hominibus*
. 1. 2. Ca. Voss. H. Merc. Cout. *omnibus* ed. pr. Vic. Bas. 1. *praediti* codd. edd. usque
qui emendationem Wow. *proditi* cum seqq. et Oud. recepit; *praebiti* emendavit Lips.
ur pro *advertuntur* edd. usque ad Vulc. et ed. Wow.

um praeferunt, quum *posterio-*.
sint *posteris*; cf. Gloss. Cyrill.
εταγενέστερος posterior; Gloss.
p. 165. *posteri ἔκγονοι μεταγε-*
Paul. Digest. XXXVIII. 10. 10.]
n possidet. [cf. Intt. ad Arnob.
T. II. p. 177 sq. Orell.]
[cf. Intt. ad Pers. Sat. V. 31.
id Cic de Nat. Deor. III. 25.
. T. II. p. 83. et 442. Mueller.
I. 90. Kopp. ad Martian. Capell.
p. 98 sq. Boxhorn. Quaest.
n Graev. Thes. T. V. p. 924. Plut.
Rom. 50. ibid. p. 1016. De *Lare*
i cf. del culto superstizioso di
. 6 sqq. Intt. ad Tertull. Apol.
ng. l. d. T. I. p. 56 sqq.]
ro. [cf. de hoc loco Guther.
Man. II. 16. in Graev. Thes.
p. 1200 sq.]
terriculamentum. [cf. ad Apol.

in Larva. [cf. Intt. ad Arnob.
III. 21. T. II. p. 179 sq. Orell. Hartung. l. d. T. I. p. 68 sqq. Kopp. ad Mart. II. p. 163. p. 217.]

Manem. August. de Civ. Dei IX. 11. Brod. Misc. V. 11. Casaub. ad Pers. p. 464. Periz. Misc. Observ. Vol. VIII. p. 121. Boudelot. Util. des Voyag. T. I. p. 144., quos Oud. excitat, [quibus adde Intt. ad Fest. p. 511. T. II. ed. Lind. Mueller. Etrusc. II. 95 sqq. Intt. ad Hor. Epist. II. 1. 138. Kopp. Mart. Capell. I. §. 35. p. 100. et II. §. 161. p. 216. Hartung. l. d. T. I. p. 43 sqq. De singulari *Manem* cf. Voss. Arist. T. I. p. 479. ibique Foertsch.]

quippe tantum eos deos appellant. [De sententia cf. Herald. ad Arnob. II. 64. T. II. p. 92. Orell.]

praenomine postea hominibus praediti. Corruptum censet locum Boudelot. Util. des Voyag. T. I. p. 149. *Praenomine* Oud. non displicet i. e. nomine dei, qui tamen quum *ab* non

154 Boeotia | Amphiaraus, in Africa Mopsus, in Aegypto Osiris, alius alib
tium, Aesculapius ubique.

CAPUT XVI.

Verum haec omnis distributio eorum daemonum fuit, qui quondam i pore *humano* fuere. Sunt autem non posteriore numero, praestantiori dignitate, superius aliud augustius genus daemonum, qui semper a co
155 compedibus et nexibus liberi certis potestatibus curant. Quorum | e n Somnus atque Amor; diversam inter se vim possident, Amor vigilandi, nus soporandi. Ex hac igitur sublimiore daemonum copia Plato autum gulis hominibus in vita agenda testes et custodes singulis additos, qui i conspicui semper adsint, arbitri omnium non modo actorum verum etiam

Boeotica Bd. *Amphiareus* F. H. *amfiareus* G. 1, *aphiareus* Voss. *amphioraus* G. 2. *Amphiaraus* praeter ed. pr. Vic. quae habent cum VV. LL. Burm. *Amphiaranus*. *affrica* *Mobsus* Ca. Voss. *Asiris* Bd. *alibi* ed. pr. Vic. Bas. Elm. seqq. Oud. *aliqui* Ca. Voss. In cet
fuit eorum daemonum quondam qui G. 2. inverso ordine. *corpore numero* F. G. 1. co et Merc. Voss. Ca. *corpore vivo* H. Pu. Exc. B. G. 2. edd. Merc. Cout. *in corpore unio* Cu *corpore humano* Vulc. e suo cod. et seqq. In edd. ante Vulc. *in corporis numero*. Oud. em *mundano* vel *terreno*. *fuerunt* cod. Fb. *posteriores* omisso *numero* edd. ante Vulc. *pra tiore* Bd. Voss. edd. ante Vulc. *praestantiora* G. 2. *genus aliud augustius animo daemon* ante Vulc., nisi quod in Ald. est *demonii*. *que* quod *augustius* annexum est non agnoscunt cod. Vulc. Voss. Ca. 1. 2. (quorum prior habet *augustinus* g^{o}, alter *augustius* g_{9}) edd. Mer *vel nexibus* G. 2. *certis potestatibus curant* G. 1. cod. Fb. H. φ. Voss. Pu. Vulc. cod. et alii et seqq. In cett. *curantur*. At in ed. pr. Vic. Venet. 2. et Colv. *procurantur certis precati* Iunt. et Ald. *procurantur certis precantibus*. *diversa* Voss. Iunt. Ald. *possideant* Vo *hac igitur* G. 1. 2. H. cod. Fb. Voss. Ca. In cett. *ergo*. *sublimiore* G. 1. 2. H. Voss. edd. ant In cett. *sublimiori*. *singulis additos* F. G. 1. H. Voss. cod. Vulc.; prius vocabulum in G. 2. ratur. In cett. *singulos*. *semper asserit* G. 2. *arbitri* non est in edd. ante Vulc., quae vicem post *actorum* vocem *testes* inserunt. *omni* Bd.

extet in codd., capere malit *praediti* pro *praefecti*, de quo usu supra egi ad h. l. p. 133. Paulo inusitatior est dictio *mihi praeditus est* pro *a me praeditus est*, sed contra codd. auctoritatem eam non muto; *hominibus* etiam ablativus esse potest omissa *a* praepositione, de qua constructione quam accuratissime egit Eckst. ad Voss. Arist. T. III. p. 1154.]

advertuntur. [Intt. comparant locum p. 156. *bonorum probator, si rite animadvertatur sedulo cognoscatur* et Florid. interpretatur *coluntur*. At valde dubito, hoc vocabulum ita explicari posse, quum altero loco suam significationem retineat. Hinc erat quum *admoventur* emendarem, quod per zeugma dictum esset. cf. de confusione utriusque vocabuli Goer. ad Cic. Acad. II. 47. §. 145.]

ut in Boeotia Amphiaraus. Tertull. de Anim. c. 45. [Serv. ad Aen. VIII. 275. *Varro dicit deos alios esse, qui ab initio certi et sempiterni sunt, qui immortales ex hominibus fact et de his ipsis alios esse privatos, communes, privatos quos una qu gens colit, ut nos Faunum, Th Amphiaraum*. cf. Elm. ad I Fel. p. 42. ed. fol. Intt. ad Cic. d Deor. II. 3. ad Hygin. fab. 73. p et fab. 128. p. 231. ad Propert. II. 25 Kopp. ad Mart. Capell. II. §. 159. p.

in Africa Mopsus. [Tertull. de c. 47. Intt. ad Cic. de N. D. l. c. B de Sort. I. 2. in Graev. Thes. p. 371. et 372. Hygin. fab. 128. p.

Cap. XVI. *corpore humano*. ruptam hanc esse lectionem vel glossam genuinae scripturae exi optimi enim libri praebent *nu* unde cum Oud. probem *mundan* voce Apul. in Herm. Trism. saepe est.

singulis — cogitatorum. [cf. Capell. II. §. 152. *sed quoniam u*

. At ubi vita edita remeandum est, eundem illum qui nobis praeditus
tare illico et trahere veluti custodiam suam ad iudicium, atque illic in
icunda assistere, si qua commentiatur, redarguere, si qua vera dicat,
ıre: prorsus illius testimonio ferri sententiam. Deinde vos omnes, qui
atonis divinam sententiam me interprete|auscultatis, ita animos vestros [51]
cunque agenda vel meditanda formate, ut sciatis nihil homini prae
todibus nec intra animum nec foris esse secreti, | quin omnia curiose 156
icipet, omnia visat, omnia intelligat, in ipsis penitissimis mentibus vice
ıtiae deversetur. Hic quem dico prorsus custos, singularis praefectus,
us speculator, proprius curator, intimus cognitor, assiduus observator,
us arbiter, inseparabilis testis, malorum improbator, bonorum probator,

. ante Vulc. *reddita* G. 2. Br. *eundi it* pro *eundem* H. *praeditus fuit certum* et *raptare*
tare Scriver. *illico* non est in Vulc. cod. et edd. Vulc. Scal. et Wow. *dicunda* F. Voss.
n cett. *dicenda*. *pro illius* emendavit Scal. *testimonia* Voss. *deinde* G. 1. 2. Voss. Ca.
l. Cout. In cett. *proinde*. *nos* ed. pr. Vic. Venet. 2. Ald. Verba *deinde* usque ad *senten-*
unt in H. *oscultatis* Bd. cod. Fb. *ascultatis* Voss. G. 2. *obscultatis* Voss. *osculatis* ed.
ıs. *nostros* ed. pr. Vic. Venet. 2. Ald. *vel* quod ante *agenda* in edd. legitur non est in
Voss. Ca. Merc. codd. et Cout., hincque abesse in cod. Fb. verisimile est, in quo alterum
e enotatur errore viri docti, qui quum priori puncta subscribere deberet, posteriori sup-
ihil omnino F. Ca. edd. ante Vulc. Elm. et seqq. *nihil homine* Vulc. Wow. *nihil homini*
G. 1. 2. cod. Fb. Cu. 2. Scal. Merc. Cout. Oud. *ni intra* Voss. *quando* pro *quin* edd. ante
rcipiat H. Pu. *viset* G. 1. Ca. cod. Fb. In cett. *visat*. *et in illis* edd. ante Vulc. *et in*
. 2. cod. Fb. *deversetur* Ca. Voss. Oud. In cett. *diversetur*. *pro se custos* Bd. *spicu-*
proprius abest in Bd. Verba *speculator* usque ad *observator* non sunt in edd. ante
. ita distinguit: *cust. sing.*, *praef. dom.*, *spec. ind.*, *arbiter in sep.*, *testis malorum im-*
t observator Bd. *insperabilis* Scal.

eriorum deorum singuli qui-
erviunt, ex illorum arbitrio
ue comitatu generalis omnium
et specialis singulis mor-
Genius admovetur, ad quem
de Kopp. p. 205. et paulo post
lator fidissimusque germanus
omnium mentesque custodit.
iam cogitationum arcana su-
lnuntiant potestati, etiam an-
terit nuncupari. Plat. de Rep.
9. A. Tim. 90. A. ὡς ... *αὐτὸ*
θεὸς ἑκάστῳ δέδωκε de Rep. X.
Ξ. *ἐκείνην δὲ ἑκάστῳ ὃν εἵλετο*
τοῦτον φύλακα ξυμπέμπειν τοῦ
ἀποπληρωτὴν τῶν αἱρεθέντων cf.
17. E. et Phaed. p. 107. D.
οὕτως, ὡς ἄρα τελευτήσαντα ὁ
δαίμων ὅσπερ ζῶντα εἰλήχει,
ειν ἐπιχειρεῖ εἰς δή τινα τόπον,
ὡς ξυλλεγέντας διαδικασαμένους
πορεύεσθαι μετὰ ἡγεμόνος ἑκά-
quem locum vide Intt. Lips.
Stoic. I. I. diss. 19. p. 883.
dvers. LII. 12. p. 2452, qui
ım ita legit: *Plato autumat*
singulis hominibus in vita agenda te-
stes et custodes singulos additos, non
modo omnium actorum testes verum
cogitatorum. At ubi vita remeandum
est, eumdem diem illum, qui nobis
praeditus, raptare illico et trahere
veluti custodiam suam ad iudicem at-
que illic in caussa dicenda adsistere,
si qua commentiatur redarguere, si
qua vera dicat adseverare.]

vita edita i. e. peracta, gesta et ad-
hibita in scena orbis terrarum. At contra
etiam *edere animam, vitam* est mori; cf.
Burm. ad Ovid. Heroid. IX. 62. Gron.
ad Gell. III. 15. *Custodiam* hic observa
pro custode positum esse, ut Plin.
Epist. X. 31.

deinde vos omnes [i. e. *quum hoc ita*
sit vel *ergo*; cf. Hand. Tursell. T. II.
p. 247. et n. 8. p. 244. Quint. Decl. 17,
19. *venenum quod videretur depreken-*
sum, nemo ideo bibisse crederetur, quia
sibi paraverat. Dic nunc; non fui
passurus, si bibere voluisses. Deinde
hoc sic probas.]

si rite animadvertatur, sedulo cognoscatur, religiose colatur, ita ut a iustitia et innocentia est cultus; in rebus incertis prospector, dubiis p nitor, periculosis tutator, egenis opitulator, qui tibi queat tum in somn signis tum etiam fortasse coram, cum usus postulat, mala averruncare prosperare, humilia sublimare, nutantia fulcire, obscura clarare, secu gere, adversa corrigere.

CAPUT XVII.

Igitur mirum, si Socrates, vir perfectus apprime et Apollinis
157 testimonio sapiens, hunc | deum suum cognovit et coluit, ac propter custos, prope dicam, par contubernio, familiaris, cuncta quae arcen arcuit, quae cavenda sunt praecavit; et praemonenda praemonuit: sicub intersectis sapientiae officiis non consilio sed praesagio indigebat, ut

advertatur Scal. emendavit et Elm. et seqq. praeter Merc. et Cout. ediderunt. At in omni cett. edd. constanter *animadvertatur*. *iuste et innocenter* Mss. Vulc. pro varia lectione. *tus* G. 1. In cett. *cultus est*. *prospectator* Ca. et edd. ante Vulc. *prospectior* Wow. *pra* Bd. *tutator* Mss. et Vulc. c. seqq. *viator* ed. Bas. Par. *vitator* edd. ante Vulc. Brant. e *iuvator*. *in* ante *somn.* non est in edd. ante Vulc. *somnis* G. 1. 2. H. Voss. Vulc. cod. et e Wow. cf. Met. XI. p. 794. In cett. *somniis*. *tum signis* F. G. 1. Merc. codd. edd. ante Vu *in signis cum somniis* Ca. Voss. *in signis* non est in Merc. Cout. In cett. *in signis*. *postu* *autruncare* G. 1. Ca. H. *auttruncare* Voss. *intruncare* Br. *truncare* G. 2. In edd. *avertere*. *sidera adversa corrigere* edd. ante Vulc.

Igitur mirum F. G. 1. 2. cod. Fb. Voss. Merc. codd., Vir doctus emendavit *igitur mi* quum in H. et ante Vulc. legeretur *igitur nimirum*. Vulc. et sqq. *non igitur mirum* cum In Bd. est *igitur quid mirum*, quod Oud. probatum Bosscha in textum recepit. *perfectus* G. 1. H. In cett. *apprime perf.* *suum* non comparet in Scal. *incoluit* Bd. *custos prope* G. 1. 2. H. Ca. Voss. et edd. ante Vulc. In cett. *et prope ut ita dicam*. *et prope dicam* Oud. et edd. omnes. Merc. coniecturam *Lar* Oud. probavit et Bosscha in textu posuit. Verba ind *liaris* usque ad *praecavit* exulant ab edd. ante Vulc. *qua* Scal. *cavenda sunt* F. Elm. cett. *sunt* abest. *praemovenda* Scal. *quae praemonenda* cod. Fb. *praemovenda praemo* *intersectis* G. 1. 2. cod. Fb. Br. et plurimi codd. *interiectis* φ. Wow. emendavit *imperfect* *terceptis*. In cett. *interfectis*. *concilio* [is] G. 2. *praesagiis* G. 2. *ibi dub. claud. ubi div*

averruncare. cf. Gronov. ad Liv. XXIX. 27. §. 2.

Cap. XVII. *igitur mirum.* [Enuntiatio est interrogativa, cui interrogandi particula praeposita non est, quamquam *igitur* principio enuntiati positum offensioni sit, quum potius *mirum igitur* exspectaveris. *Igitur quid mirum* glossa tantum est lectionis genuinae.]

et Apollinis. [cf. ad Met. p. 977. ed. meae et Intt. ad Plat. Apol. p. 21. A.]

par contubernio familiaris. [Mercerus emendavit *Lar contubernio famil.* explicans: daemonium Socratis non domus sed ipsius Socratis larem fuisse subiicit Auctor, qui non domum eius sed ipsum possideret et tueretur.“ Sed vix putaverim librarios vocem *Lar* quae paulo ante praecesserat, in *par*, quod hic difficillimum est, commutaturos *Par* mihi videtur esse *idem*, qu usu et familiaritate tam similis erat sui daemonis, ut uterque vellet, eadem nollet, ut discer se neuter posset. Post *cont* interponam *ac*, quo sententiae connectantur. cf. Minuc. Fel. c. *Socrates novit qui adsidentis s monis vel declinabat negotia tebat* et ad h. l. Elm.]

intersectis. Diversissimae au rum doctorum coniecturae. *Int* debetur Casaub. ad Apol. p. 1 id subripuit Florid. I. G. Gro Gell. I. 7. legebat *desectis*, quo quam bene ad sensum dictum nis tamen a codd. abit. Oud. *interseptis* coll. Front. I. 5. §.

ne clauderet, ibi | divinatione consisteret? Multa sunt enim de quibus 158
sapientes viri ad ariolos et oracula cursitent. An non apud Homerum
dam ingenti speculo clarius cernis haec duo distributa, seorsus divinatio-
eorsus sapientiae officia? Nam cum duo columina totius exercitus dissi-
\gamemnon regno pollens et Achilles bello potens, desideratur vir fa-
laudatus et peritia memoratus, qui Atridae superbiam *sedet*, Pelidae
ım compescat atque eos auctoritate advertat, exemplis moneat, oratione
lceat: quis igitur tali in tempore ad dicendum exhortatus est? Nempe
orator, eloquio comis, experimentis catus, senecta venerabilis; cui
sciebant corpus annis hebere, animum prudentia vigere, verba dulce-
fluere.

ut F. Voss. 3. Ca. Merc. codd. edd. Merc. Cout. In cett. *claudicaret.* *ibi* non est in Vulc. Scal.
: cod. Vulc. *ut ubi claudicaret dubitatione*, *divinatione consisteret* G. 2. *divinationem* Bd.
quod post *enim* repetunt edd. recentt., non est in F. G. 1. 2. edd. ante Vulc. Wow. Florid. *cum*
Ca. *multa enim sunt* G. 2. *multa sunt enim* exulant a Bd. *at nū* G. 1. cod. Fb. *at eum* H. *at*
. Bd. Voss. *ac non* Bas. In cett. *an non*. *in* quod ante *quodam* habent edd. omittunt Vulc. Scal.
omnes. Bosscha retinuit praepositionem. *quadam ingenti specula* edd. ante Vulc. *ut quae-*
genti speculo G. 1. *specula* Ca. *ingentis* Bd. *seorsum* bis G. 2. Vulc. Scal. Wow. ii pro
?. *collumina* Venet. 2. *dissiderent* Bd. *agamemno* G. 2., quam terminationem si plures
aeberent, recipere eam non dubitarem. cf. ad Met. p. 452. ed. meae. *que* quod post *deside-*
ddunt edd. et codd. nonnulli non est in G. 1. H. cod. Fb. *peritia vitae moratus* edd. ante
qui et atridae G. 2. *sed et* edd. post Vulc. F. G. 1. *sedet* edidit Florid. recte cf. Sall. Iug. 38.
Pelid. H. φ. Wow. *sed Pelidae* cod. Fb. In cett. *sed et* exulant. *aut eos* G. 2. *avertat* G. 2.
cod. Fb. Scriver. Merc. *quid igitur* F. *qui igitur* φ. *me ad dicendum* F. H. Voss. Ca.
de Oud. *qui se igitur tali in tempore ad dicendum exhortatus est.* In G. 1. 2. cod. Fb.
inveni, ut etiam in edd. abest. *exhortatus est* F. G. 2. Br. edd. ante Wow. quae tamen
est ad dicendum exhortatus. *exortus est* cod. Fb. Ca. φ. Wow. Elm. Merc. seqq. Oud.
us est G. 1. Stewech. emendavit: *exoptatus.* *Philius* cod. Fb. *Phyclidus* Ca. *Phiclidus*
canus G. 2. Br. *cautus* edd. omnes praeter Scal. Merc. Cout., quae cum codd. F. G. 1. Lind.
Fb. Ca. φ. Voss. codd. Merc. et Vulc. H. praebent *catus*. cf. ad Florid. p. 10. *senecto* Iunt.
te ex glossa Bd. *abire* pro *hebescere* edd. ante Colv. *hebescere* Elm. cum seqq. praeter
out. Oud.; Stewech. correxit *vegere* [cf. Doed. Synonym. T. IV. p. 442.]

v. VI. 9. Attamen probavit ille
ectis ex more veterum, qui *in-*
re et similia pro exstinguere,
e res inanimas dicunt; cf. Met.
327. *interfecta virginitas* et Met.
806. *singultu crebro sermonem*
ficiens, ubi omnes codd. in ea
e consentiunt. [cf. Non. p. 449.
ura exempla huius usus protulit;
d Virg. Georg. IV. 330. Arnob.
. *interficit nocentissimum fri-*
ta emendanda est Placid. Gloss.
. ed. Mai *interficito interrumpe*
terficto-interrumpe.] Oud. com-
t praeterea Apul. Met. III. p. 188.
n dirae factionis formido fun-
perimatur; Gron. ad Cic. Off.
. Salm. ad Solin. p. 94. Lucan.
3. *dira pudoris funera.* Quint.
XII. 24. *pudorem sepultum.*
Ovid. ex Pont. I. 5. 85. Heroid. X. 76.
ubi vide Burm. Terent. Phorm. V. 5.
50. *sepultus sum.* [Intt. ad Horat.
Carm. IV. 9. 29. Nec tamen *interse-*
ctis, quod optimi codd. praebent, propter
vocis insolentiam reiicere audeo, est
enim in partes dissectis et ita plane
dissolutis adeoque exstinctis.]

clauderet cf. ad Florid. p. 85.

exhortatus est. [i. e. quis dicendi
fiduciam sumsit. Passiva enim signifi-
catione verbum usurpavit Apuleius,
quam aliquot Intt. vindicant ex Cic. de
Senect. 12. *exhortatus in convivio*
a scorto est, ubi alii malunt *exoratus*
est, ut h. l. Guelf. 1. habet. cf. Voss.
Aristarch. T. II. p. 735. ibique Eckst.
Exoratus hic ferri nequit, quia surrexit
Nestor non invitatus.]

Pylius orator [cf. Hom. Il. α, 247 sqq.]

C A P U T XVIII.

159 Itidem cum rebus creperis et adflictis speculatores diligendi su nocte intempesta castra hostium penetrent; nonne Ulysses cum Diome guntur, veluti consilium et auxilium, mens et manus, animus et gladius? vero cum ab Aulide desedibus et obsessis ac taedio abnuentibus, difficult

corporeis G. 2. Br. Bd. *crepereis* G. 1. Voss. In cett. *creperis*. *dubiis* a manu sec. H. *speculatores* contra codd. et edd. constanter *spectatores* legentes maluit Oud. ex VV. LL. coniectura Urs. et Markl. Epist. Crit. p. 134., receptum a Bosscha. *diligendi* G. 1. H. cod Vulc. et Stewech. Colv. Vulc. Scal. Wow. Merc. Cout. In cett. *deligendi*. *eligendi* Iunt. p. 582. ed. meae. *diliguntur* F. Br. teste Elm., sed in coll. Lind. F. *deliguntur* habet cu Th. Voss. Br. Ca. 1. 2. edd. ante Vulc. *diriguntur* Vulc. e suo cod. c. seqq. praeter Merc. C rid. Oud. *diligentur* Bd. In H. vacat locus. *et* ante *manus* deest in G. 1. *En. ab Aulide* I Merc. codd. et edd. Merc. Cout. Florid. *En. cum ab Aulide* G. 1. 2. cod. Fb. Ca. 1. Voss *enimvero in Aulide*. Oud.: *Enimvero cum Aulide*. *de caedibus* F. *de sedibus* Merc. cod. Vulc. cod. *desedibus* G. 1. H. Ca. 1. 2. Voss. cod. Fb. *desidentibus* edd. ante Vulc. et Wow *desidibus*. *ac taedio abnuentibus* F. G. 1. 2. cod. Fb. Ca. 1. 2. H. Voss. Br. codd. Vul Vulc. Cout. Merc. *taediose ventis abnuentibus* Scal. Elm. Scriv. *ac retro ventis abnuent* ante Vulc. Schikerad. emendavit *ac Rhoeteo ventis abnuentibus;* Oud.: *cum Aul. des. e ab ventis ac taedio abnuentibus difficultati belli*, quum *difficultas* in omnibus codd. e *belli et facultas* absunt in cod. Fb. propter antecedens *difficultas*.

Cap. XVIII. *creperis* [cf. Non. p. 13. et Kopp. ad Mart. Capell. I. §. 2. p. 12.]

speculatores. Sic contra codd. et cett. edd. cum Oud. recepi, quia *spectatores*, quantum scio, hac quidem significatione dici nequit. Facilius corrumpi potuit ex *specl'atores* i. e. *speculatores*.

ab Aulide desedibus et obsessis ac taedio abnuentibus difficultas belli. [Constantem hanc optimorum librorum lectionem cum coniecturis VV. DD. commutare non ausus sum, praesertim quum probam sententiam efficere ea mihi videatur. *Ab Aulide* puto dicta esse pro *propter Aulidem*, de qua praepositionis *ab* significatione cf. Hand. Tursell. I. p. 32 sq., ita ut Aulis tanquam caussa sit cur desides et obsessi fuerint Graeci. At paulo insolentior haec dicendi ratio est, quum *Aulis* hic pro rebus dicatur quae ibi geruntur; unde erat, cur emendarem *ob Aulidem* i. e. *ad* vel *circum*, ut Ennius loquitur apud Fest. p. 186. Lindem. *ob Romam noctu legiones ducere coepit*. *Desedibus* ex constanti librorum scriptura contra usum recepi. *Obsessi* nominantur Graeci, quia undique quasi clausi et cincti sunt, ut naves solvere nequeant; *ab vent* est interpretamentum librarii, q ex historia cogitatione addi potes addidit; cf. Cort. ad Lucan. *Taedio abnuentibus* denique di quam depromsit Apuleius ex Liv. 49. *ille pugnantes hortando que obeundo pericula sustin fessos abnuentesque taedi bore incendit*. cf. Ded. ad Di III. 13. Gloss. p. 325. et not. 132., qui hunc verbi usum plur emplis illustravit. Fere eadem s dixit Dict. Cret. II. 35. *tempor frustra trito seditione an recor suorum domi seditionem occi* qui locus corruptissimus ita eme est: *tempore frustra trito se an recordatione suorum dom itionem occipiebant;* cf. Fronto Hist. p. 318. Mai. *omnibus arti praecipue rei militari desidi est*. Hinc vides, cum Oud. le *cultati* necessarium non esse, cedit, quod codd. lectio propt *et facultas itineris* turbanda Ceterum constat *abnuere* eti dativo et accusativo construi; cf p. 411 sq. ed. meae.]

et facultas itineris | et tranquillitas maris et clementia ventorum per fibrarum 160 notas et alitum escas et serpentium vias explorandae: tacent nempe mutuo duo [52] illa sapientiae Graiae summa cacumina, Ithacensis et Pylius. Calchas autem longe praestabilis | ariolari simul alites et altaria *et arbores* contemplatus 161 est, ac tum sua divinatione et tempestates flexit et classem deduxit et decennium praedixit. Non secus et in Troiano exercitu; cum divinatione res indigent, tacet ille sapiens senatus nec audet aliquid pronuntiare vel *Hicetaon*

et ante *tranquillitas* non est in H. G. 2. Scriv. Florid. *altum* Vic. *alitum escas serpentum vias* El. Elm. Scriv. Florid. ex emendatione Lindenbrogii ad Auct. El. in Ob. Drusi 136. *serpentum* Th. et alii codd. teste Oud. edd. vett. Colv. Vulc. Scal. *exploratae sunt* edd. vett. usque ad Vulc. nisi quod Iunt. habet *explorata*. *explorandae essent* Scal. Elm. Scriv. *explorate* Vulc. *exploranda* G. 2. In cett. *explorandae* omisso *essent*, ut Merc. Cout. Florid. Oud. *muta* edd. ante Vulc. *graeciae* Bd. et edd. ante Vulc. citaturque ab Acidal. ad Vell. I. 4. *gratiae* Voss. [cf. de hac confusione Peerlk. ad Hor. Carm. I. 31. 5.] *Phylius* cod. Fb. *philius* G. 1. *phillius* Ca. *Calcas* G. 1. 2. *arioli* Voss. *ariolus* Ca. edd. ante Vulc. *arbores* Lind. 2. G. 1. cod. Fb. H. Cu. *arborum* Cu. 1. Voss. edd. Vulc. et seqq. *arborum foetum* G. 2. *foetum arborum* Th. Br. In cett. *arborem*. *actum* F. G. 1. *ac tum* Lind. 2. Ca. Cu. Th. Br. Merc. Cout. Florid. *ac cum* G. 2. *actutum* Oud. edd. usque ad Vulc., quae cum seqq. habet *ictum*. Rutgers. emendavit *auctum*. *est* delevit Wower. *et* ante *decennium* non comparet in G. 2. Bd. Voss. *et in Tr.* G. 1. 2. H. Voss. Bd. Merc. Cout. In cett. *etiam*. cum non est in G. 2. *indigeret* F. G. 1. cod. Fb. H. In cett. *indigent*. *hic etiam* F. G. 1. 2. Ca. 1. 2. cod. Vulc. Voss. Br. *hoc etiam* H. *Hector* edd. ante Elm. qui cum seqq. ex Merc. coniectura *Hicetaon* recepit. Plus iam viderat *hic etiam* verbis hic locum non esse T. I. Thes. Crit. p. 571.

per fibras [cf. Intt. ad Pers. Sat. II. 45.]

alitum vias et serpentium escas. Sunt qui cum Lindenbrog. legant *alitum escas et serpentium vias*, ut in genere per *alitum escas* Apuleius intelligat augurium ex avium esu captatum et de occursu serpentum ominoso. At bene monuit Oud. tale tripudium solistimum non habuisse Graecos, nec de infausto serpentum concursu hic esse cogitandum. *Alitum vias* explicuit meatus avium in aëre, unde captarent auguria, et *serpentium escas* delibationem serpentis vel draconis ex iis, quae sacra essent vel deo cuidam in ara vel aliter oblata, cf. Lindenbrog. ad Auct. Eleg. in Ob. Drusi. 136. Ipsos dracones ad auguria fuisse opportunos et prosperos demonstravit Spanh. de Praest. Num. Dial. IV. p. 214. 215. 225. Verisimile est, Apuleium ad passeres a serpente devoratos in augurium Troiae decimo anno capiendae allusisse cf. Hom. Il. *β.* 300 seqq.

mutuo. Oud. non alienus est a lectione edd. Vulcanio priorum *muta*, excitans Auct. El. de Ob. Drusi. 185. *Iura silent mutaeque tacent sine vindice leges*, ubi tamen alii melius *iacent* scribunt. Hic vero absurdissime Apuleius dixisset *muta cacumina tacent.*

Colchas. [De eo cf. Intt. ad Hygin. fab. 128.]

simul aliter et altaria et arbores contemplatus est ac tum. [Locus corruptus videtur esse. Nam si *arbores* ad platanum pertinet, sub qua absconditi erant pulli passeris cf. Il *β.* 311. mirum est, cur pluralem auctor posuerit. Tum in voce *arbor* ipsa offendo, quia non *arborem* Calchas contemplatus est, sed nidum qui in arbore erat, unde aliud vocabulum pro eo substituendum esse non improbabile fit, quod serpentem, colubram significet, quae commemorari debebat. Ne tamen nimis a codd. vestigiis recederem, emendabam *cum arbore*, cui quum adhaesisset sequentis voc. *contemplatus* prima littera, ex *cum* librarii emendabant *et*. *Simul* h. l. adverbium neque vero coniunctio est, unde *ac tum* lectio Mss. bene potest retineri, nec cum Oud. in *actutum* commutanda est.]

Hicetaon. Optima haec est Merceri emendatio, quam posteriores Intt. iure amplexi sunt [cf. Hom. Il. *γ.* 147. Apollod. III. 12. 2. Dictys Cret. IV. 22., qui eosdem iungit *ex Laomedonte Hicetaonem, Clytium, Lampum*, ubi Homer. d. l. *Λάμποντα Κλυτίον θ' Ἱκετάονά τ', ὄζον Ἄρηος.*]

162 vel *Lampo* vel *Clytius*; | sed omnes silentio auscultant aut ingrata Heleni aut incredita vaticinia Cassandrae. Ad eundem modum Socra que sicubi locorum *aliena* sapientiae officiis consultatio ingruerat, ibi monis praesaga regebatur: verum eius monitis sedulo obediebat eoque suo longe acceptior.

CAPUT XIX.

Quod autem incepta Socrati quaepiam daemon ille ferme prohibitı

Iambo codd. et edd. ante Vulc. *Lampes* Vulc. *Lampus* Elm. et seqq. *Rambo* cod. Fb. emendarunt Merc. et Pius l. c. receptum a Scal. Wow. Oud. *Clytias* vel *Clitias* codd. V *Cliciae* G. 2. *Clytis* Elm. sed in erratis correctum *Clytias*. *Bicias* (non *Binalus*) *Bicias* usque ad Vulc. *Clytius* emendarunt Pius et Merc. receperunt Wow. Scriv. Cout. Fl *omnsis* Scal. *ascultant* ut supra G. 1. *Helenae* Ca. Vulc. cod. Venet. 2. Ald. Iunt. Colv. pr. Vic. Bas. 2. *aug. flava* Bas. 2. *Heleni* F. Br. Pu. H. G. 1. 2. cod. Fb. et alii cum cett. Thes. Crit. I. p. 571. emendabat *Panthoi* aut *Phoebi*. *non credita* edd. ante Vulc. *Socra* ut infra p. 166. Bd. habet pro *Socrates*. *Socratis* G. 2. Ca. Voss. H. In cett. *Socrates*. *s* *pientiae officiis* ex Merceri emendatione ediderunt Cout. Florid. et Oud. et Caus. ad Ap iam antea ita correxerat. Ante Vulc. legebatur *alienae sapientiae consultatio*; in cett. *a* *pientiae officiis consultatio*. *consulatio* Vic. Bas. 1. *vi daem*. G. 1. 2. codd. Lind. et F Elm. Merç. Scriv. Oud. aliique codd. *sui daemonis* ed. pr. Vic. Bas. 1. Vulc. Wow., quo B. quoque legi perperam adnotavit Elm. Lindenbrog. enim in marg. haec adscripsit: „*al'*. *monis praesagio regebatur* sed Mss. ut editum est." *praesagia* Mss. Lind. G. 1. 2. Fb. Merc. Scriv. et plurimi codd. *praesaga* φ. Florid. Oud. In cett. *praesagio*. *sui dei prae* Ll. Burm. *regebatur* φ. edd. vett. Vulc. Wow. Flor. Oud. *regebat* in cett. codd. et edd. pr qui *rebat* habet. *verum* abest in Merc. ed. et Oud. *sedule* Bd. *de suo* F. G. 1. Voss. Ca. Colv. In cett. *deo*.

Cui autem incepta Venet. 2. Iunt. Ald. *qui ante incepta* ed. pr. Vic. Bas. 1. Colv. Florid. *Socr. quaepiam daemonum* F. G. 2. Voss. *Socr. quispiam daemonum* φ. *Socr. daemon*. Elm. Scriv. *Socrati* daemon*. ed. pr. Vic. Ald. Iunt. *Socr. quaepiam daemonum* In cett. *Socrat. quaepiam daemon*.

Lampo cf. Apoll. l. c. *Λάμπωνα, Κλύτιον Ἱκετάονα* Athen. VIII. 7. *καὶ Λάμπωνα δὲ τὸν μάντιν κωμῳδοῦσιν*. Sic contra *Glaucus* Apuleio dicitur, qui aliis *Glauco* cf. de Dogm. Plat. I. p. 180.; sic *Iasion* et *Iasius*, *Emathion* et *Emathius*. cf. Heins. ad Ovid. Trist. II. 300. Amant autem Latini ex graeca *ων* terminatione inclinare nominativum per *o*; cf. Met. IV. p. 308. et V. 413. *Lampo* coniectura est eiusdem Merceri pro *Iambo*, quod codd. praebent. [cf. Dict. Cret. V. 6. ibique Deder. not. crit.]

Heleni. [cf. Intt. ad Dict. Cret. IV. 18. V. 9. Intt. ad Cic. de Nat. Deor. II. 3. de Divin. I. 40. ad Virg. Aen. III. 295.]

Cassandrae. [cf. Hygin. in fab. 93. p. 175. Stav. et Intt. ad Virg. Aen. II. 246.]

aliena sapientiae. Bene ita Casaubon. pro *alienae sapientia* sensum non habet. *Aliena off* remota a muneribus consultati nulla humana prudentia potest [De constructione vide Intt. Tuscul. II. 27. p. 605. et V 212. ed. Moser.]

vi daemonis praesaga re [Plurimi codd. praebent *praes* *gebat* contra scriptoris sen quum Socrates non regeret p daemonis sed regeretur ab ii corrigere voluit *sui daemonis p* *rogabat* sive consulebat quasi quod tamen item ferri nequit, sponte daemon ille Socrati sua tatem indicavit, nec vero eius quid faciendum ei esset praedi

Cap. XIX. *prohibitum ibat* cf p. 557.

nunquam *adhortatum, | quodammodo* ratio praedicta est. Enim Socrates, 163
utpote vir apprime perfectus ex sese, ad omnia congruentia sibi officia promptus, nullo adhortatore unquam indigebat, at vero prohibitore nonnunquam, si quibus forte conatibus eius periculum suberat, ut monitus praecaveret, omitteret coepta impraesentiarum, quae tutius vel postea capesseret vel alia via adoriretur. In huiuscemodi rebus vocem quampiam divinitus exortam dicebat se audire: ita enim apud Platonem: ne quisquam arbitretur omina eum vulgo loquentium captitasse. | Quippe etiam semotis arbitris uno cum Phaedro 164
extra pomoerium sub quodam arboris opaco umbraculo signum illud adnuntium sensit; ne prius transcenderet Ilissi amnis modicum fluentum, *quam increpitu indignatum amorem recinendo* placasset: cum praeterea si omina observita-

nunquam quod admonendum ratio Ca. 1. 2. (sed in marg. Ca. 1. est *quodammodo*) et edd. vett. ante Vulc.; *nunquam adhortatum quodammodo* Vulc. cum seqq. *adhortatum* non est in F. Lind. 2. G. 1. 2. edd. Fb. Voss. H. *adhortatus* Wow. *quod ad modo* Voss. *praedicta est ...... Socrates* ed. pr. Vic. Bas. 1. *est* caret Bd. *enim Socrat.* F. Merc. 3. Ca. 1. 2. Voss. Merc. Cout. Oud. *cum vero Socr.* cod. Fb. In cett. *enimvero.* *et* quod ante *ad omnia* intruditur non est in G. 1. 2. H. Voss. Bd. edd. ante Vulc. Merc. Cout. *omnia ad* H. *perfectus: sese ad omnia* Vic. *sibi congruentia* inverso ordine G. 2. *nunquam* Ca. *ac omitteret* edd. ante Vulc. *omittere* Merc. Cout. *omittebat* G. 2. *impraesentiarumque* Vulc. *vel potius* Vulc. e suo cod. et Elm. Exc. B. teste Elm.; at male cum in Lind. collatione disertis verbis extet: *al' vel potius.* *rebus dixit vocem quampiam divinitus exortam discebat audire* G. 1. *rebus dicit se quampiam vocem divinitus exortam audire* G. 2. *rebus dixit vocem quampiam div. exort. audire* cod. Fb. Cu. 1. 2. *rebus vocem quampiam div. exort. dicebat se audire* Lind. 3. *rebus duntaxat vocem quamp. div. exort. dicebat audire* edd. usque ad Vulc. *rebus ut Plato dicit vocem quamp. div. exortam dicebat se audire* Ms. Vulc. eiusque edit. cum Scal.; Ca. 1. 2. Voss. et H. *dicit* etiam inserunt, Cu. 2. *dixit* cum edd. Merc. et Cout., at idem cum H. pro sequenti *dicebat* locum reliquit vacuum, probante Mercero, qui ibi delevit cum Couteur.; Ca. 1. 2. et Voss. habent *discebat.* Non agnoscunt *se* Merc. Cout. Ca. Voss. Cett. codd. habent ut Lind. 3. *ita enim apud* G. 1. 2. H. Ca. 1. 2. In cett. *est* ante *apud* inseritur. *quispiam* pro *quisquam* in Oud. edit. est sine dubio editoris negligentia. *omnia* Mss. aliquot ut G. 1. 2. et edd. ante Scal. *cum omnia* G. 2. inverso ordine. *cum* Ald. Iunt. *liquentium* Bd. *captitasse* F. G. 1. H. Voss. φ. Ca. codd. Fb. et Merc. Elm. Merc. Cout. Florid. Oud. *ceptitasse* Bd. In cett. *captasse.* *arbitriis* Ca. ed. pr. Vic. Ald. Bas. *uno* G. 1. H. Ca. Vulc. Merc. Cout. Wow. Oud. In cett. *una.* *Phaedito* H. *opacae* Bd. Wow. seqq. ex Casaubon. emendatione ad Apol. p. 164. In cett. *opaco,* quod Oud. probavit, Besscha tamen non recepit. *adnuntium* Lind. 3. G. 1. 2. Br. et plurimi codd. Colv. Merc. Elm. Oud. *ac nuntium* Leid. teste Elm. Vulc. Scal. Wow. et vir doctus in marg. ed. Vic. meae. In cett. *ad nuntium.* *illius* pro *Ilissi* codd. et edd. ante Wower. *Ilissi* Casauboni et Merceri ad Aristaen. I. 3. est coniectura. *amnis* exulat a cod. Fb. *fluenti* G. 1. cod. Fabr. Ca. Voss. VV. LL. Burm. In cett. *fluentum.*

adhortatum quodammodo. [Mirum est optimos quosque codd. *adhortatum* omittere, quod vitium Oud. ita commissum esse explicat, quia librarii non invenerint, hanc rationem prius esse dictam; quam ipse dicit fuisse Socratis sapientiam, qua omnia quidem viderit sed periculosa effugere non potuerit, nisi cum dehortatus eum fuerit daemon. Mihi vero loci difficultas in voc. *quodammodo* versari semper visa est, quam tamen dissolvere nondum potui.]

omitteret coepta. [De hac locutione vide Ded. ad Dict. Cret. I. 21. Gloss. p. 265.]

opaco [cf. ad Met. VIII. p. 537. *opacae tenebrae*; ita *caecae tenebrae* Met. p. 437. *caeca nox.*; p. 496. *silvosa nemora; arcana secreta; aeriae aurae* cf. Intt. ad Ovid. Met. VII. 219.]

adnuntium Ambros. de Off. I. c. 2. *vox hominis plerumque peccati adnuntia est.*

Ilissi. Sic bene emendavit Casaubon. cf. Platon. Phaedr. p. 229. A. *Δεῦρ' ἐκτραπόμενοι κατὰ τὸν Ἰλισσὸν ἴωμεν; εἶτα, ὅπου ἂν δόξῃ, ἐν ἡσυχίᾳ καθιζησόμεθα· ΦΑΙ. Εἰς καιρὸν, ὡς ἔοικεν, ἀνυπόδητος ὢν ἔτυχον· σὺ μὲν γὰρ δὴ ἀεί· ῥᾷστον οὖν ἡμῖν κατὰ τὸ ὑδάτιον βρέχουσι τοὺς πόδας ἰέναι καὶ οὐκ ἀηδές, ἄλλως τε καὶ τήνδε τὴν ὥραν τοῦ ἔτους καὶ τῆς ἡμέρας. ΣΩΚ. Πρόαγε δὴ καὶ σκόπει ἅμα ὅπου καθιζησόμεθα. ΦΑΙ. Ὁρᾷς*

ret, aliquando eorum nonnulla etiam hortamenta haberet, et videmus plerisque usu venire, qui nimia omnium superstitione non suopte corde sed alterius verbo reguntur, ac per | angiporta reptantes consilia ex alienis vocibus colligunt, et ut ita dixerim, non animo sed auribus cogitant.

CAPUT XX.

Verum enimvero ut ista sunt, *certe quid ominum arioli vocem audiunt, saepenumero auribus suius usurpatam, de qua nihil cunctentur, de

increpitum inclinatum Amorem retinendum Mss. et edd. ante Wow., qui palmariam emendationem Casaub. et Merc. ad Aristaen. I. 3. suo iure in textum primus recepit: *increpitu indignatum Amorem recinendo*. *placasse* G. 1. H. cod. Fb. Ca. 1. 2. Voss. In cett. *placasset*. *omina* Voss. φ. alii codd. In meis *omnia*, ut edd. habent ante Wow., qui tamen male *omina omnia* legit. Sequentes *omina* reposuerunt. *ornamenta* F. Voss. Ca. 1. 2. *opinamenta* edd. ante Vulc. In cett. *hortamenta*. *habere* G. 1. cod. Fb. H. Ca. Venet. 2. Iunt. Ald. *habent* Bd. In cett. *haberet*. *et videmus* G. 1. cod. Fb. et Mss. plerique. Vulc. Scal. Wow. Elm. Merc. Cout. *sed videmus* G. 2. In cett. *ut videmus*, quod etiam Bosscha in textu posuit, quum Oud. e coniectura *et ut* restituere vellet. *plerosque* edd. ante Vulc. cod. Fb. In cett. *plerisque*. *usu evenire* G. 1. 2. H. cod. Fb. Ca. 1. 2. Voss. Merc. Cout. In cett. *usu venire*. cf. ad Met. I. p. 64. *invia* pro *nimia* Bd. *omnium* Vulc. Scal. Verba *nimia ominum superstitione* non comparent in edd. ante Vulc. *suopto* Ca. *suapte* G. 2. ed. pr. Vicent. Bas. 1. Venet. 2. Haec verba ita extant apud Vincent. Bellov. Spec. V. 7: *quidam per angiportam rept. consilia non ex suo corde sed alienis vocibus colligunt et ut ita dixerim non animo sed auribus cogitant*. *qui ex angiportu* edd. ante Vulc. *angiportum* G. 2. In cett. *ac per angiporta*. *captant* pro *colligunt* ex glossa G. 2, quod in Bd. etiam legi dicit Elm. cum G. 2. ubique consentiente, etsi in ed. Oud. typothetarum negligentia *coeptant* in eo esse legitur. *uti ita* edd. ante Vulc. *cogitanti .... verum* H. Exc. Bat.

utut ista Wow. Merc. Cout. Florid. Oud. ex emendatione Stewechii. *ubi ista* G. 2. In cett. edd. et codd. omnibus *ut ista*. *qui* vel *quid* vel *quod omnium arioli vocem aud. saepen. aur. suis usurpatam vocem de qua nihil cunctentur*, *de q. sciunt* Lind. 3. Br. G. 1. φ. Th. Ca. 1. 2. H. codd. Vulc. et Merc. nisi quod in φ. est *voces* et *usurpatum*, et *de quo nihil cunct.* in G. 1. Ca. Voss. H. In Lind. 3. inveni *quid ominum* et G. 1. *quid omnium*, et ab E. 1. G. 1. Th. H. Voss. Ca. 1. 2. secundo *vocem* abest, in cod. Fb. *qui omnium: ariolorum (auriolorum* Vlc.) *voces audiunt saepen. auribus suis usurpant vocem de qua nihil contentur, quam sciunt* Wow. et edd. ante Vulc., qui in his consentit. nisi quod pro *voces* priore loco legit *vocem* et pro *contentur: cunctentur*. *qui hominum ariolorum vocem audiunt saepen. suis aur. usurpant vocem de qua nihil cunctentur*, *quam sciunt* Scal. et seqq. *certe quidem omnium vocem arioli audiunt saepen. suis auribus usurpatam de qua nihil cunctantur*, *de qua sciunt* G. 2.; Lips. in marg. *omnium ariolorum* et *quin sciunt*. Oud. divinavit:

οὐν ἐκείνην τὴν ὑψηλοτάτην πλάτανον. ΣΩΚ. Τί μήν; ΦΑΙ. Ἐκεῖ σκιά ἐστι καὶ πνεῦμα μέτριον; et p. 242. B. *ΣΩΚ. ἡνίκ' ἔμελλον, ὦ 'γαθέ, τὸν ποταμὸν διαβαίνειν, τὸ δαιμόνιόν τε καὶ τὸ εἰωθὸς σημεῖόν μοι γίγνεσθαι ἐγένετο - ἀεὶ δέ με ἐπίσχει ὃ ἂν μέλλω πράττειν — καί τινα φωνὴν ἔδοξα αὐτόθεν ἀκοῦσαι, ἥ με οὐκ ἐᾷ ἀπιέναι, πρὶν ἂν ἀφοσιώσομαι, ὥς τι ἡμαρτηκότα εἰς τὸ θεῖον.*

increpitu indignatum amorem recinendo placasset. Nemini dubium erit, quin iure hanc optimam Casauboni emendationem in textum receperim; Amorem enim carmine increpuerat Socrates, unde indignatum Amorem esse nec placandum nisi palinodia monebat eum Genius teste Platone, ut vidimus cf. ibid. p. 243. B. *Increpitu* dictum est pro *increpatione* [de qua voce cf. Eckst. ad Voss. Arist. T. II. p. 812.] *Recinere* in *retinere* abiit quoque Met. V. p. 367.

non suopte corde. Elm. comparat dictum Pacuv. apud Cic. de Div. I. 57. §. 135.: *Nam istis qui avium linguam intelligunt, Plusque ex alieno iecore sapiunt quam ex suo, Magis audiendum quam auscultandum censeo.*

ac per angiporta reptantes. [cf. Casaub. ad Sueton. p. 209. et Buleng. de Omin. III. 2. in Graev. Thes. T. V. p. 451.]

Cap. XX. *ut* cf. ad Apol. p. 498.

certe quid ominum arioli? vocem audiunt, saep. aur. suis usurpatam

qua sciunt ex ore humano profectam*. Atenim Socrates non *vocem* sibi, sed *vocem quampiam* dixit oblatam, quo additamento profecto intelligas, non usitatam vocem nec|humanam significari, quae si foret, frustra *quaepiam*, quin [55]
potius aut *vox* aut certe *cuiuspiam* vox diceretur, ut ait illa Terentiana meretrix:

Audire vocem visa sum modo militis.

|Qui vero vocem dicat *quampiam* audiisse, aut nescit unde ea exorta sit, 166
aut in ipsa aliquid addubitat, aut eam quiddam insolitum et arcanum demonstrat habuisse, ita ut Socrates eam, quam sibi ac divinitus editam tempestive

qui divinorum (vel *hominum*) *ariolum voces audiunt saepenumero, auribus suis usurpatum, de quo nihil cunctentur equidem, sciunt ex ore humano profectum.* Bosscha in textu posuit: *qui omnium arioli, vocem audiunt, saepenumero auribus suis usurpant, de qua nihil cunctentur, de qua sciant ex ore humano profectam*, quae lectio est etiam Merceri et Cout., nisi quod illi pro *sciant* habent *sciunt*. *profectum* Bas. 1. *en* pro *non* Bd. *non vocem sibi sed ducem quampiam* F. G. 1. Fb. φ. Voss. Ca. 1. 2. *ducem vel vocem* H. *dulcedinem quampiam* G. 2. Br., quem habere *quempiam* male Elm. mihi enotare videatur. *vocem dixit quampiam* edd. ante Vulc. *vocem quampiam dixit* Vulc. et seqq. c. Oud. *divinitus oblatam* edd. ante Vulc. contra Mss. qui *divinitus* cum edd. Vulc. Scal. Wow. Merc. Cout. Oud. omittunt. *abdimento* Ca. *visitatam* Bd. *cur non* pro *quin* edd. ante Vulc. *aut uxor* Bas. *aut vox aut certe* male emendavit Stewech. *quid vero* edd. ante Vulc. *qui vero vocem dicat aud.* F. G. 1. 2. H. Voss. Ca. 1. 2. *vocem quampiam dicat aud.* edd. ante Vulc. *dicit se quampiam* Vulc. Scal. Wow. *vocem dicat se quampiam* cett. edd. praeter Merc. et Cout. que *se* omittunt. *vocem dicat quampiam* Oud. *audisse* G. 1. 2. Ca. 1. 2. H. Merc. Cout. unde certe *audiisse* restituendum est. In cett. *audivisse*. *aut* ante *nescit* carent H. Bd. *ea* non comparet in Ca. 1. 2. edd. ante Vulc. *orta sit* Vulc. Scal. Wow. *aut in ea aliquid dubitat aut in eam* G. 2. *aut etiam quidam* G. 1. *addubit. ante* H. *aut dubit. aut eam* Bd. *et arcanum* desideratur in Ca. et edd. ante Vulc. *ita et* (Ald. et Iunt. *et* omittunt.) *S. eam quidem sibi ac divinitus editam tempestive* edd. ante Scal. qui reposuit *ita ut Socr. eam quam. Ac* Wow. tacite delevit. *edita* Ald. Venet. 2. Vulgatam lectionem seqq. restituerunt. *accidebat* F. G. 1. 2. cod. Fb. Voss. H. Br. *accedebat* Ca. 1. 2. edd. vett. Scriv. *aiebat* Vulc. Scriv. Wow. Elm. Merc. Florid. Cout. Oud. Florid. transposuit praeterea *tempestive ac divinitus editam aiebat*. Oud. correxit: *quae aeque sibi ac divinitus edita tempestive accidebat* vel *accedebat*. Bosscha *asserebat*.

de qua n. c. de qua sciunt ex ore humano profectam. [Quia locus perturbatior est, quam qui meo ingenio emendari possit, nec placent virorum doctorum coniecturae, quae plus minusve a vestigiis codd. abeunt, locum integrum reposui, qualis in cod. Florent. legitur, quocum cett. fere omnes consentiunt, nisi quod plurimi pro *de qua* legunt *de quo*, acutioribusque in pristinam integritatem eum restituere relinquo. Prior huius loci pars levibus tantum vitiis laborare videatur, quum altera *de qua sciunt* per regulas latinitatis ferri nequeat. Sententia verborum ea est: qui arioli voces audiunt et suis auribus usurpant quamquam sciunt ex ore humano eam esse profectam, tamen de eo non cunctantur. De dictione *auribus usurpare* cf. Ruhnk. ad Rut. Lup. I. §. 13. p. 116. sq. ed. Frotsch. et statim: *quod equidem arbitror non modo auribus eum verum etiam oculis signa daemonis sui usurpasse.*]

vocem quampiam. Plato Phaed. p. 242. δαιμόνιόν τι. *Vocem* necessario restituendum est pro *ducem* propter seqq. *quo additamento. Divinitus* bene eiecit Oud. cum aliis, quum locum non habeat; nam quia *non humana* ista vox erat, concludere potuit eam *divinam* esse. Hinc Bosscha audiendus non est, qui *divinitus* hic eo retineri posse putat, quia Socrates vocem sibi *divinitus* editam esse dixerit saepius cf. p. 163. p. 164.

audire vocem. [cf. Terent. Eun. III. 2. 1.]

quampiam. Plurimi codd. quamquam hanc vocem omittunt, tamen per sententiam tam necessaria esse mihi visa est, ut eam recipere non dubitarim.

quam sibi ac divinitus editam tempestive accredebat. [*Accredebat* facillima mihi videtur esse huius loci emendatio. Hoc vocabulum de rebus creditu difficilibus potissimum dici demonstrant Intt. ad Nepot. Dat. c. 3. Nec ita fre-

accredebat. Quod equidem arbitror non modo auribus eum, verum oculis signa daemonis sui usurpasse. Nam frequentius non per voce signum sibi divinum oblatum prae se ferebat. Id signum potest et ipsiu monis species fuisse, quam solus Socrates cerneret, ita ut Homericus A Minervam. Credo plerosque vestrum hoc quod commodo dixi contantiu dere et impendio mirari formam daemonis Socrati visitatam. Atenim
167 dum Pythagoricos mirari solitos oppido, | si quis se negaret unquam daemonem, satis, ut reor, idoneus auctor est Aristoteles. Quod si cuiv est evenire facultas contemplandi divinam effigiem, cur non apprime potu crati obtingere, quem cuius amplissimo numini sapientiae dignitas coaeq Nihil est enim deo similius et gratius, quam vir animo perfecte bonus, q minibus ceteris antecellit, quam ipse a diis immortalibus distat.

eum non est in Vulc. *verum eum etiam* Vic. Venet. 2. *verum etiam eum* ed. pr. Ald. Iunt. F. G. 1. 2. φ. Voss. Ca. 1. 2. H. Merc. Wow. seqq. In cett. *signum.* *hoc namque freq.* G. 2 *p̄ vocem* F. G. 1. H. Merc. 3. Ca. 1. 2. *non per vocem* G. 2. Exc. B. quartus Merc. cod. *non cem sed per signum* G. 2., unde Oud. emendavit: *non quampiam vocem.* In cett. *non vo signum.* *sibi divinum* G. 1. 2. H. et sine dubio etiam in aliis. In cett. *divinum sibi.* *pote* ante Vulc., quae *daemonis* non habent. *habuisse* pro *fuisse* H. edd. ante Vulc. *solus* Bd in quo est *Socrati* cf. p. 164. *nostrum* H. *id quod* G. 2. *commodo* F. G. 1. Voss. *modo*, quae vox exulat a Bd. *contatius* Vic. Bas. Colv. In cett. *cunctatius.* *usitatam* Lind. 2. Ald. Iunt. In cett. *visitatam.* *secundum Pyth.* F. G. 1. 2. H. Ca. 1. codd. Fb. Vulc., quod Oud. probatum a Bosscha non receptum est. In cett. *secundum* desideratur. *ho Pyth.* Bd. *solitos oppido* G. 1. H. In cett. *oppido solitos.* *apido* Bd. *se denegaret* edd. an *satis* non est in edd. ante Vulc. *aristotiles* G. 2. *dignamque* pro *divinam* Bd. *potuit* G. Oud. probavit, Bosscha non recepit. In cett. *potuerit.* *obtingere* omittunt edd. vett. ante Vul *plifico* G. 2. Br. *numi* Vic. vitiose. *coaequaret* Ca. 1. G. 1. 2. Vulc. Scal. *nihil est enim* G Iunt. Bas. 1. In cett. *nihil enim est.* *perfecto* Bd. *tam* quod ante *hominibus* in codd. legitur, a G. 1. Ca. Voss. Vulc. Scal.

quens istud est, unde in errorem deduci librarios potuisse non improbabile est.]

non per vocem sed signum sibi divinum oblatum prae se ferebat. [Iubentibus Mss. ita emendavi eo sensu: non per vocem sed per signum ei oblatum est, ut prae se ferebat, divinum illud et daemonium. *Divinum* igitur non ad *signum* pertinere volo, sed esse vim qua gloriabatur Socrates divinam et daemoniam, quam ipse ita nominabat Apol. p. 31. D. τούτου δὲ αἴτιόν ἐστιν ὃ ὑμεῖς ἐμοῦ πολλάκις ἀκηκόατε πολλαχοῦ λέγοντος, ὅτι μοι θεῖόν τι καὶ δαιμόνιον γίγνεται [φωνή]; Cic. de Divin. I. 54. *hoc nimirum est illud quod de Socrate accepimus quodque ab ipso in libris Socraticorum saepe dicitur, esse divinum quiddam, quod daemonion appellat, cui semper ipse paruerit nunquam impellenti, saepe revocanti,* ad quem locum vide Dav. Hinc est cur verborum positio *sibi divinum* magis mihi placeat, ab iis librariis mutatam eam arbitranti, qui *divinum* et *signum* inter se cohaerere opinal De re quam tractat Apul. vide Theag. p. 128 sqq.]

commodo [i. e. in tempore. cf. Tursell. T. I. p. 101.]

secundum Pythagor. Oud. ha ctionem ita defendit: an *auctor dum Pythag.* non possit significa *Pythagoricis* eorumque sententi *secundum Platonem* est statim *dum ipsum* i. e. iuxta eius sente Horat. Epod. VII. 9. *secundum Parthorum* i. e. pro votis. Ita p *secundum aliquem sententiam* i. e. ex eius voto. Quare id o placet. Salm. ad Solin. p. 770 Mercero putat, hic significare *co* [Attamen displicet Oud. sententia, fallaci tantum argumentatione ass est. *Auctor secundum Pyth.* nu *auctor pro Pythagoricis* esse p quod posterius ne dici quidem mihi persuasum est. Hinc puto *dum* significare *post*, de eo qui tur, cf. ad Met. p. 115.]

qui hominibus. [*Tam,* quod an

CAPUT XXI.

ın potius nos quoque Socratis exemplo et commemoratione erigimur,
ιecundo studio philosophiae *paris* similium numinum caventes permitti-
: quo quidem nescio qua ratione | dirapimur. Et nihil aeque miror, 168
ım omnes et cupiant optime vivere, et sciant non alia re quam animo

udio F. G. 1. 2. Exc. B. H. Br. Vulc. Merc. codd. et Elm. Merc. edd. seqq. Oud. *secundum* s. *sancto studio* Pu. *sedulo studio* φ. *secundum ipsum studio* Ca. 1. 2. edd. ante Vulc., qui et Wow. scribit: *ac nos studio.* At ex Vulc. nota apparere videtur, typothetarum incuria *undo* editioni eius deesse. Sed nescio quo casu factum est, ut Vulcanii istae in Philosophi- notulae primae eius editioni A. 1594 praemissae sed in Scal. Ed. A. 1601. non repetitae Ou- m fugerint. *paris* Florid. ab Oud. vituperatus, cuius emendationem Bosscha nihilominus recepit. Cett. edd. et codd. omnes *pari.* *canentes* Ex B. edd. ante Vulc. *aventes* Scal., onem Vulc. suaserat. In cett. *caventes;* cui in Voss. superscriptum est *cupientes.* Wow. *similium numinum conventes promitt.* ꟼnttm. *minimum caventes* G. 2. *promittimus* Vulc. *quid dī* pro *quidem* Ca. 1. $\overset{a}{q}$ Bd. *dei rapimur* F. Lind. 2. G. 1. Voss. H. Vulc. cod. *apimur* G. 2. Br. *dis rapiamur* Elm. teste Ald. et ed. pr. Sed in edd. ante Vulc. est *disra-* eter Iunt., quae cum cett. habet *dirapimur.* *cupiant optime et sciant quantum vivax lendus sit* edd. ante Colv. *cupiant optime vivere et sciant non alia re vivi quam animo posse quin ut optime vivas anim. col. sit* ed. Colv. quacum conspirant codd. et edd. nisi *alia re quam animo vivi* legunt. Cum Colv. consentit cod. Fb. qui etiam *possit* habet. id. *quam nisi animo* [non *visi* ut Oud. excitat sine dubio typothetarum errore] F. *quis vas, nisi animus* Elm. Scriv. Hunc totum locum inde a verbis *Nihil aeque miror* usque epetiit Sarisb. de nug. Curial., quem librum conferri licuit ed. Lugd. Bat. 1639. Haec edi- *quod cum omnes cupiant*, adnotata variante in marg.: *al' quam*, et eodem verborum *on alia re vivi quam.*

in edd. legitur, a librariis in- est, qui hanc particulam *quam* saepius omitti ignorabant; cf. Liv. II. 56. §. 9. XXV. 15. §. Iug. 100. §. 4. praeceterisque i vix adstipulari possum neganti, itti posse, sicubi negatio *non* it. Periculosum enim est omnes locos, in quibus *tam* omittitur, s esse confirmare, quum non n iis locis, quos Gronov. ad :. profert, optimi quique codd. ım eiiciant, sed etiam probabi- eatur librarios, qui huius usus nem non haberent, *tam* omis- idisse, quam vice versa positum lexisse. Certe argumenta, qui- m sententiam stabiliat Kritzius, dem satisfacere nequeunt, quam- ıнter confitear, quoties vir ille n rebus grammaticis vera vide- negandum non est, locos ali- rperam esse explicatos ut Tac. [. 8. *quem haud fratris interitu quam remoto aemulo aequio- sperabat*, ubi *trucem* pro comparativo positum sit omisso *magis*, de quo usu disserui ad Florid. p. 69. cf. Tac. Ann. V. 6. *ne memoriam nostri per maerorem quam laeti retineatis.* Huc accedit, quod saepius *ita* omittitur sequente aut praemissa particula *sicut* vel *ut* cf. Gron. et Dr. ad Liv. IX. 17. §. 4. XXXIV. 9. §. 10. XXXIX. 41. §. 1.]

Cap. XXI. *secundo studio philosophiae paris.* [Bene ita ex codd. restituit et interpretatus est Floridus: felici studio similis philosophiae. Oud. potius amplexus est lectionem: *secundum ipsum pari philosophiae*, i. e. ex eius more, exemplo, placito, ut ipse fecit. De dictione *se permittere studio*, cf. Gell. VI. 16. *qui inconditis linguae exercitationibus ad famem se facundiae permiserat.* In seqq. *numinum caventes* mutanda non sunt ex analogia voc. *metuens* dicta cf. Met. I. p. 39. *captivitatis metuens* ad q. l. vide notata. Sententia est: verentes conscientiam Genii sui philosophiae se studiis dedunt, ut quae sit virtutum indagatrix expultrixque vitiorum.]

vivi. nec fieri posse quin, ut optime vivas, animus colendus sit; tamen a suum non colant. At si quis velit acriter cernere, oculi curandi sunt cernitur: si velis perniciter currere, pedes curandi sunt quibus curritur, si pugilari valde velis, brachia vegetanda | sunt quibus pugilatur. Simil omnibus ceteris membris sua cuique cura pro studio est. Quod cum facile perspiciant, nequeo satis mecum reputare et proinde ut res est, adı cur non etiam animum suum ratione excolant. Quod quidem ratio v omnibus aeque necessaria est, non ratio pingendi nec ratio psallendi; quivis bonus vir sine ulla animi vituperatione, sine turpitudine, sine labor [illegible]erit. Nescio ut sibi Ismenias tibiis canere, | sed non pudet me tibicine

quin si *optime vivas* Ca. Vulc. Wow. *quin ut optime vivas an.* Lind. 2. (qui dicit in alio omitti, unde erravit Elm., in Bat. Exc. particulam desiderari dicens.) G. 1. 2. H. Bd. Tl Merc. codd. Colv. e Sarisb. Merc. Florid. In cett. *quia optime vivas.* *tamen homines anim.* Sarisb. sed contra Mss., mallet alioquin Oud. *omnes*, ut praecedit. *ac si* G. 2. *si qui* Ca probante Oud. Bosscha reposuit; *si quid* Voss. *si quod* Bd. in cett. et Sarisb. *si quis.* *si* *curritur* non sunt in edd. ante Colv. *id idem* G. 1. *ut idem* Ca. Voss. *pugillari* Florid. G. 1. cod. Fb. Ca. 1. 2. H. Voss. Merc. Cout. In cett. et Sarisb. *valide.* *vultus vel brachia* Colv. *velanda* pro *vegetanda* edd. ante Colv. unde V. D. *validanda* coniecit. *omnibus* *ceteris* Colv. vitioso verborum ordine. *est pro studio* G. 2. inverso ordine. *studiosa* Bd. G. 1. *facile omnes* Sar. *respiciant* Bd. Voss. edd. ante Colv. *persiciant* G. 2. *proin* Vulc. et seqq. De ceteris suis codd. Oud. nihil profert. In meis reliquis *perinde* ut in edd. Sarisb. inveni. cf. ad Met. V. p. 342. Colv. in exemplari suo Sarisb. legit *providere.* *suum* G. 2. *quod quidem* G. 1. φ. Oud. *quae quaeso vivendi* Bd. *quandoquidem ratio* edd. ante C cett. et Sarisb. *quae quidem.* *ratio* ante *psallendi* non est in Bd. *quisque bonus vir* edd. an *vir* non est in Sarisb. Colv. Wow. Scriv. et cod. Bd. *laboris* F. *labore* G. 1. 2. Exc. Bat. B Bd. H. ed. pr. Ald. Sarisb. In cett. *labe.* *sibi menias* Lind. 2. H. G. 1. Sarisb. (in marg. *al'* *nias.*) *hismenias* G. 2. et cett. codd. et edd. usque ad Vulc. qui *Ismenias* scribit cum seqq.

valde velis. [*Valide* emendationem librariorum esse puto, qui *valide* hic desiderabant dictum de eo, qui fortiter et summis cum viribus pugnaturus est. *Valde* vero ex codd. praeferendum est, quod ex *valide* contractum docet Prisc. XV. 3. T. I. p. 621. Krehl.: *Sanus pro validus accipitur ergo et sane pro valide; hoc quoque notandum, quod a valide valde pro valide per syncopen profertur.* Hic locus lectionem defendere videatur apud Cic. de Nat. D. I. 25. *Timuit Epicurus ne si unum visum falsum, nullum esset verum; omnes sensus veri nuntios dixit esse, nihil eorum, nisi valde.* quod primum in *valide* tum in *calide* abiit. At *valde* plurimi codd. praebent. De *valide* cf. Intt. ad Cic. l. c. Deder. ad Dar. Phryg. c. 1. p. 36. Atque idem quin legendum sit non dubito apud Fulgent. Myth. c. 15. p. 692. ex Ms. Leid.: *valide sit vino dedita.*]

sine labore. [Apertum est *labe* emendationem esse nec veram Apuleii manum. Primum enim *labe* vocabulum est non ita inusitatum, quod librarioru nitionem effugere potuit, ut eiu aliud substituere maluissent, tum usitata significatione si correxiss brarii, hoc loco plane ineptum quum *labes, macula* vel tale q cessario reponendum esse senten nexus optime doceat. Prius iam p. 90. locum Minuc. Fel. 18. §. 7. quo mihi quidem *labore* signific plane insolita dictum videatur d quae labitur et evanescit: *et n vide ut luna auctu, senio, l circumagit,* cf. Intt. ad h. l. Hin non improbabile fit, *labor* easde vocis *labes* habuisse significa quam tamen sententiam timide pronuntio, aliisque exemplis me confirmare posse. Attamen retinui. Forsitan tum rectius ex ctione *laboris* legas *labori,* cf. ablativi terminatione ad p. 121.]

Ismenias. [cf. de hoc tibicine simo Gutberleth. Coniect. in M Heriae Thisbes in Polen. Suppl. T. IV. p. 354.]

nescio ut Apelles coloribus pingere, sed non pudet me non esse signi- et idem in ceteris artibus, si omnes prosequar, licet tibi nescire nec

CAPUT XXII.

nimvero dic sodes, nescio bene vivere, ut Socrates, ut Plato, ut Pytha- vixerunt, nec pudet me | nescire bene vivere: nunquam hoc dicere aude- Sed cumprimis mirandum est, quod ea quae minime videri volunt nescire : tamen negligunt, et eiusdem artis simul disciplinam et ignorantiam ant. Igitur quotidiana eorum aera dispungas, invenias in rationibus prodige profusa, et in semet nihil, in sui dico daemonis cultum, qui

d usque ad *nescio* non sunt in edd. ante Colv. *coloribus* abest ab edd. ante Colv. et Scriv. clusit. *ut Lysippus fingere* quae edd. multae intrudunt post: *pingere* nec extant in F. G. ld. Merc. et Fb. Ca. 1. 2. H. Voss. nec probante Merc. in Cout. *significum* G. 1. 2. Ca. 1. 2. oss. H. alii teste Oud. Sarisb. edd. ante Colv. Merc. Cout. In cett. *significem*. *et id* Bd. *et* lv. inveni in sua Sar. editione. Mercer. coniecit *itidem*. *ut ceteris* edd. ante Colv. *arti-* st cod. Vulc. *si omnes* G. 1. H. Sar. i. e. fac me omnes persequi velle. *si* Voss. *non* (*ne*) G. 2. ett. *omnibus* cod. Vulc. *persequar* G. 1. 2. H. Vulc. Merc. codd. Voss. Scriv. Merc. Cout. Oud. Sarisb. In cett. *prosequar*.

: *pudet*. *At* Bosscha recepit nescio unde, quum in reliquis sit *nec pudet enimvero*, certe e . 1. 2. Th. H. ita enotat Oud. *nec pudeat*. *En* edd. ante Colv. *et Pyth.* Bd. *hoc numquam* in- rdine G. 2. *nunquid* pro *nunquam* Fb. Verba inde a *mirandum* usque ad *detrectant* sunt in . Bell. Spec. V. 7. *inprimis* Vulc. Scal. Wow. Merc. Cout. Sar. *videri* exulat a mea ed. Sarisb. *videri* inverso ordine G. 2. *nolunt* vir doctus in marg. ed. Vic. meae. *simul disciplinam* G. 1. b. in ed. mea. In cett. ordine inverso. *decuritant* ed. pr. Vic. Venet. 2. *decurritant* Ald. *de-* *t* Iunt. Bas. 2. In cett. *detrectant*. *si*, quod post *igitur* Vulc. et seqq. intrudunt, non est in edd. vett. Colv. Merc. Cout. Oud. Sarisb. Sed iam est in Venet. 2. *ora dicere inv.* ed. pr. Vic. t. *eorum dispongas inv.* Venet. 2. In cett. *aera dispungas* praeter Th. G. 2. et B., in quibus *dispungas* quod Florid. probat. *invenias* G. 1. 2. H. cod. Fb. Voss. edd. pp. In Edd. inde a . *invenies*. *et invenies* Sarisb. *in rationibus* Mss. c. edd. Vulc. et seqq. In cett. *in* abest. *nihil* post *semet* Venet. 2. Ald. Iunt.

non pudet me non esse signi- [Verba *ut Lysippus fingere* dditamentum docti librarii, qui praegressis egisset Apuleius de e quodam celebri, verba *sed udet me non esse significum* pro- eum non potuisse autumavit, et *pum* et *Apellem* apud veteres fere r iunctim commemorari gnarus ioque eius mentionem fieri de- ibi persuasit. Atque recte ille erba *sed non pudet* ad Apel- qui non signifex sed pictor ninus bene referri posse. Pau- ur negligentior erat Apuleius, *gnificus* notione usurpavit nimis ali de quocunque artifice res les sive coloribus sive caela- exprimente. Gravis vero acce- ussa, cur haec verba ab Apu- rofecta esse negandum sit, quia nitas orationis ita perturbatur, postulat, ut enuntiatis a voce *nescio* incipientibus respondeat altera a particulis *sed non* incipiens, unde con- sectarium est, aut plura in Mss. Apu- leii excidisse aut nulla. Posterius magis probatur. *Significus* etsi nullo vete- rum exemplo munire possum, tamen ex Mss. fide in textum recepi.]

Cap. XXII. *cumprimis* [cf. Hand. Tursell. T. II. p. 173.]

Igitur quotidiana. *Si*, quod post *igitur* in multis edd. legitur, eleganter omitti notissimum est cf. Gronov. Observ. IV. 20. Broukh. ad Tibull. I. 7. 43. [Intt. ad Cic. Tusc. II. 24. p. 587. Moser. Bentl. ad Hor. Sat. II. 6. 48. Dr. ad Liv. XXI. 10. §. 6. Mai. ad Fronton. Epist. ad Ver. I. p. 182. *quod quis dicat, non enim didicerant.* Arnob. V. 21. *aucto- rem aliquis desiderabit rei, tum illum citabimus.* Vocis *dispungere* Colvius multa exempla ad h. l. enumerat, quae tamen notissima sunt nec repeti debent.]

cultus non aliud quam philosophiae sacramentum est. Plane quidem opipare exstruunt et domos ditissime exornant et familias numerosissim parant, sed in istis omnibus | tanta affluentia rerum nihil est praete
171 ipse dominus pudendum: nec iniuria; cumulata enim habent quae sedul colunt, ipsi autem horridi indocti incultique circumeunt. Igitur illa spec quae patrimonia sua profuderunt, amoenissima et exstructissima et ornat deprehendas, villas aemulas urbium conditas, domus vice templorum e: tas, familias numerosissimas et calamistratas, opiparam supellectilem, affluentia, omnia opulentia, omnia ornata praeter ipsum dominum, qu

non aliud Mss. et Sar. cum Colv. Scal. Wow. In reliquis *nihil aliud*, quod contra Oud. mentem Bosscha. *est* non comparet in Bd. Oud. in F. abesse verba, inde a *plane* usque ad *pudendum* vi saudo errore adnotat; ita tamen explicando: *In*, quod ante *tanta aff.* in Scal. ed. legitur, de esse signo ⅄ in marg. posito Lind. indicavit, quod signum quo referri debeat quum Oud. non quia verba inde a *plane* usque ad *pudendum* lineis subnotata sunt, iisque lineola quae sub voc sita erat fere evanuit, ut acerrimis tantum oculis ea dinosci queat, totum locum abesse e est. Ab hoc vero errore defendi debebat primum, quod hic locus atramento rubro enota quum Lind. variantes suas lectiones atramento nigro ubique indicet, tum quod signum parvum ad eam tantum lineam positum est, in qua *in* praepositio extat. *Platone* pro *pl quidam* Wow. e Sar. recepit, probatum Oud. nec tamen a Bosscha repositum. In cett. *opipere* Vic. *villas oppida exstruunt* φ. unde Wower. emendabat *villas ut oppida ex* quod ante *tanta* in nonnullis libris et edd. legitur non comparet in F. G. 1. 2. Voss. Ca. Mer *tantaque* G. 2. *nihil est indignum praeterquam ipse dominus aedium* edd. ante Colv. *ipse dominus* G. 1. cuius ultimae duae paginae mihi quidem ab alia manu perscripta videantur. In cett. *nihil est praeterquam ipse dominus pudendum*, quod etiam in Sarisb. statur Oud. At vero in mea editione extat: *nihil est praeterquam dominus ipse pudendum.* pro *indignum* emendavit *indigum*, quod ego melius corrigi posse putaverim in *indiguum*, forma cf. supra p. 117. Ceterum mihi *indignum* glossa videtur esse vocis *pudendum*, a deinde alio loco interposita. *sordidi* pro *horridi* Sarisb. e glossemate. Verba *indocti in* inverso ordine in edd. inde a Vulc. In Oud. editione bene leguntur. *illas aedificiorum spe* omnes praeter Venet. 2. Ald. Iunt., quae *aedificationum* praebent et Oud. qui *illa species* em Vox *aedificiorum* abest a Lind. 3. G. 1. 2. H. Voss. Ca. 1. 2. codd. Merc. Br. Sar., qui om *species* legunt praeter G. 2. qui habet *illa species.* *in quae* Ms. Merc. G. 2. Voss. H. e Colv., quod Oud. etiam in suo Sarisb. exemplari invenit. In meo est *in quos*, quod Lind. 3. edd. habent. In G. 1. est *in qua.* *amoenissima et exstructissima* F. G. 1. 2. Ca. 1. 2. Voss. Merc. Cett. *amoenissimas et exstructissimas.* *et ornatissima* G. 1. 2. cod. Fb. *et or mas* Vulc. et seqq. praeter Oud. *et exornatissima* Merc. et Cout. *et ornatissimas*, quod etia Scal. extat, in sua collatione Lindenbrog. ne correxit quidem, quamquam prius *amoenis exstructissima* emendaverat, unde puto in F. reliquisque eius codd. *et ornatissima* fuisse nalione *as* negligenter relicta. In cett. *et ornatissima* vel *ornatissimas* desideratur. *a villas* edd. vett. usque ad Colv. *domus* G. 1. cod. Fb. Vulc. Scal. Wow. Elm. Scriv. Merc. cett. *domos*, quod etiam edd. Sarisb. praebent. *vicem templ.* Brant. emendavit et edd. Scri xit sine auctoritate Mss. et Sarisb. cf. ad Met. I. p. 46. *et* non extat in ed. pr. Vicent. et *supellectibilem* Bd. *omni affluentia* Scal. Elm. *omnia opulentia* desunt edd. ante Colv. u quibusdam Sarisb. uti meae. *opulenta* G. 2. H. Leid. Bd. edd. ante Oud. *oppitulentia* G. 1. *lenta* Voss. In cett. *opulentia.* *vicem* rursus edd. Scriv. cum Brantio.

plane quidem. [Hunc locum excitavit Lind. ad Anthol. Lat. III. 70. 8. *aedibus in totis gemmae licet omnia claudant Turpe est, nil domino turpius esse suo;* cf. Burm. T. I. p. 511.]

pudendum. [cf. Eckst. ad Voss. Arist. T. III. p. 960.]

horridi. cf. ad Met. p. 372.

illa species. [Ridiculo plane librariorum errore *illas species* primum depravatum et tum sensu postulante *aedificationum* vel *aedificiorum* additum est. Illi vero non videbant, *speci* verbum a *specere*, de quo egi a p. 152. ed. meae neque vero su tivum.]

domus vice templorum exo [De hoc loco agit Kobierzyk. d Roman. II. c. 8. in Graev. Thes. T p. 1365. Lips. de Magnitud. Ro c. 14. Meiners. in libro: *Uebe Verfall der Sitten* p. 167 sqq.]

domus [de hac pluralis termi cf. ad Met. p. 244. ed. meae.]

li vice in suis divitiis inops egens pauper | non quidem fluentem illum 172
rum captat et fallacis undae *sitit*, sed verae beatitudinis, id est secundae et prudentiae fortunatissimae esurit et sitit. Quippe non intelligit, aeque spectari solere, ut equos mercamur.

CAPUT XXIII.

ieque enim in emendis equis phaleras consideramus et baltei polimina in-

ed. Vic. *illum* pro *ipsum* Ca. *suis divit. inops*, *egenus*, deleto *in* H. *fluentem illum* Sarisb. Mss. Oud. et Merc. Vulc. Scal. Merc. Cout. *fluentum ullum* edd. ante Vulc. *fluentem* *agitium fugitiv.* Exc. Bat. H. *flue nullum* Bd. In cett. *fluentum illum.* Lenneplus correxit *dem fructum illum*, quod in textum recipere Bosscha non dubitavit, quum Oud. maluerit *m* transponere ad seqq. *fallacis pomi flagitium* legens. *capte* pro *captat* Bd. *sitim* G. 1. codd. cum Sarisb. et edd. praeter Merc. Cout. et Florid., quae ex Merc. emendatione praebent quod etiam Bosscha in textum recepit. *et* pro *id est* ed. pr. Vic. Bas. 1. Iunt. Colv. *et in* Ve- Ald. *secundae vitae* G. 1. 2. cod. Fb. Sarisb. et Mss. plerique Oud. Vulc. edd. et seqq. nec br. in sua collat. quicquam correxit, unde in suis 3. codd. idem invenisse eum probabile fit. *sincerae*, ut in H. et edd. ante Vulc., quod quamquam magis placuit Oud., altera tamen Bosscha praelata est. Florid. dubitavit, *secundae* utrum positum esset pro *alterius vitae* *faustae ac fortunatae.* *formatissimae* habet cod. Fb. pro *fortunatissimae.* *sitit et esurit* b. Oudendorpio probatum Bosscha non recepit. Verba inde ab *aeque* usque ad *inspicimus* Vinc. Bell. Spec. V. 7. *homines aeque spect.* pro *aeque divites spect.* edd. ante Vulc. ri e G. 2. *spectare solemus ut equos quos mercamur* Vincent. Bell.

tas pro *phaleras* Bd. *faleras* G. 1. H. Voss. et edd. aliquot ut ed. p. Vic. *consideramusque* 1. Proprium enim est ultimarum paginarum librarii, *que* pro *et* ubique fere ponere. *bal-* *m* adscripsit Scriver. ex Barth. Advers. XV. 17. ut in seqq. Quia in edd. pr. Vic. Bas. 1. cor- gebatur *polimiam*, hinc Bapt. Pius T. I. Thes. Crit. p. 571. coniecit *polymitam*, Lips. Epist. II. 22. *politiam* sed idem bene *polimina* probat. Sed cf. Intt. ad Fulg. p. 619.

tali vice. [cf. Munk. ad Hygin. 3.]

ntem illum fugitivum. [Nimium io consuluisse mihi videntur inter- qui *fluentem* optimorum codd. scri- a emendabant, unum idemque du- ententia exprimi videntes. Quod quam verum est, et seq. *esurit* aliud ostulare videtur, tamen vocabulum plane inusitatum est, ut pro alio ntivo id posuisse librarii neuti- putandi sint. De voc. *fluens* iam Met. p. 417., ubi *fluens* unquam ivio dici posse perperam negavi. enim optimos codd., qui *fluentem* ent, tum nondum cognovissem, vero loci quos Oud. adtulit, alia explicandi sint, hunc locum pro to habui. *Fluens* ex analogia di- est vocis *animans*, quae triplici apud veteres legitur. Forsitan etiam in loco Met. p. 417. *pi- fluentem* ex Florent. 1. scribas.] . [Unice probanda haec Merceri emendatio, cuius corruptela *sitim* ex sto- liditate librariorum explicanda est, *sitit* cum genitivo construi nescientium; cf. ad Met. V. p. 329. Mirum est, qui Oud. *sitim* retinere et ad *esurit* et *sitit* id per- tinere potuerit pronuntiare, quum primum non solum dictio *sitim esurit et sitit* durissima ne dicam ineptissima sit, sed etiam sententiarum nexus plane repu- gnet, quem alium esse particula *sed* evincit. Pariter inepte alius V. D. *sitim* cum *captat* coniungens, poetice ita dici pronuntiat.]

Cap. XXIII. *neque enim* cett. De sententia Colvius comparat Senec. Epist. 80. §. 8. *Equum empturus solvi iubes stratum, detrahis vestimenta venalibus. ne quae vitia lateant.* Horat. Serm. I. 2. 86. Macrob. Saturn. I. 11. [De his equorum ornamentis cf. Lobeck. ad Aiac. 847. p. 372. ed. nov. Scheffer. de Antiq. Torquib. in Graev. Thes. T. XII. p. 945.]

phalerae. [In meis codd. modo *phale- rae*, modo *falerae* scribitur, quod poste-

similiter aliena numeres licebit. Generosus est; parentes laudas. Dives est; non credo fortunae. Nec ista dinumero. Validus est; aegritudine fatigabitur. Pernix est; abibit in senectutem. Formosus est; exspecta paulisper et non erit. Atenim bonis artibus doctus et apprime est eruditus, et quantum licet homini, sapiens et boni consultus; tandem aliquando ipsum virum laudas. Hoc enim nec a patre hereditarium est nec casu pendulum nec a suffragio anniculum nec a corpore caducum nec ab aetate mutabile. Haec omnia meus Socrates habuit, et ideo cetera habere contempsit.

Verba: *generosus est*, *parentes laudas*, *dives est*, *non credo fortune* extant in Vincent. Bellov. Specul. Hist. V. 7. *est* post *dives* non comparet in G. 2. *es ... es* H. vitiose. pro *non credo* Scriv. adscripsit: *ne crede*. *nec ante magis* non est in Colv. Scal. Wow. Scriv. neque habent Mss. praeter Br., uti nec edd. quaedam Sarisb., in quarum numero etiam mea est. Abest certe in meis codd. *nec magis ista demiror* edd. ante Colv. *nec magis ista denumero* Br. *dinumero* est in Mss. omnibus, Sarisb. Colv. Vulc. Wow. Scriv. Merc. Cout. *adnumero* Scal. Elm. Florid. Deficit autem hic collatio codd. Cantabrig. Heins. Advers. p. 114. legit *nec gazis ista adnumero*. pro *pernix* al. cod.' *iuvenis* teste Scriverio. Verba *abibit* usque ad *formosus est* non comparent in G. 1. *abit* G. 2. H. Voss. hinc Salm. ad Solin. p. 706. *ibit*, quod eodem redit. *que non erit* G. 1. pro more. *et apprime eruditus quantum* G. 2. *consolatus* Ex. B. H. *consulatus* Leid. teste Oud. *iure* pro *virum* Edd. quaed. Sarisb. teste Colv. In mea edit. est *virum* cum varia lectione *iure*. *ne a* Voss. H. *a parte* Exc. B. *anniculum* F. Exc. B. φ. G. 1. cod. Fb. Th. Voss. II. Mercer. codd. Wow. seqq. *amminiculum* ed. pr. Br. *aminiculum* G. 2. Vinc. Scal. *adminiculum* Ald. Iunt. Vulc. Lindenbrog. haec adnotavit: Ms. (i. e. Put.) *arcunculum al' anniculum* 3. sed quid hoc sibi velit ne coniectura quidem assequi possum. Sarisb. editio mea habet *adminiculum* cum varia lectione *anniculum*. Pro: *haec omnia* Scriv. adscripsit: *hoc unum*. Pro *ideo* edd. ante Colv. habent *omnino* Al. i. e. Barthius *imno* teste Scriv. unde facit *in uno*.

innui Socratis avum et auctorem velle, veram laudem non oriri ex pecunia, nobilitate, certe non Socrati, cui *sat gloria* sive satis gloriae fuit ortum esse ex *statuario* (cuius nomen hic corruptum foret) qui talis fuit et vir tam probus, licet non nobilis nec dives, ut *nepotem* Socratem eius non puderet sc. se tali avo ortum esse. Hinc quoque Lips. coniecit in margine *protavo*. Sed potius si constaret, ut in vita eius asserit Wow. (cf. Salmas. Proleg. ad Plin. Exerc.) Plutarcho ortum esse nostrum auctorem et id ab ipso in Milesiis non fictum esse, omnino legerem, ut auctor de se loquatur: *Sat e protavo meo* (vel *sat e Plutarcho meo*, aut tale quid; *Ph. Chaeroneo* i. e. philosopho Chaeroneo, vel *Pl. tritavo meo*) *gloria est* sc. *Plutarcho* et *nepotem eius* intelligerem *Sextum philosophum*. Nam sic in initio Metamorph. Sed de Apuleio et maioribus eius hoc loco cogitandum non esse recte monuit Bosscha, cui probatur Lennepii emendatio: *Stemma profers, avo* (vel *avi* vel *avi tui*) *gloria est, qui talis fuit* vel sic *de (in) prosapia, avi tui gloria est*, quae emendationes, si ita appellandae sunt, nemini unquam probare se poterunt. [Ego velim cum Mercero sumere, nomen avi Socratis hic positum fuisse, quod utrum tale fuerit, quale hodie in Mss. exstat pro certo affirmare nequeo, sed cur tale non fuerit non intelligo. Pro *sate* tamen cum aliis *sato* lego i. e. stirpi Protanii gloria erat.]

formosus est. [Barth. l. c. *Nam si generosus est, nobilitatis primos laudas parentes; si dives est, non crede fortunae, iuvenis si est, in senectutem abit; formosus est, exspecta paulisper et accidet humi, quemadmodum flosculi inter sepes. Sed si bonis artibus edoctus, quantum liberali sufficit sapiens suis bonis iure laudabitur*.]

anniculum. Bene Stewech. explicuit: magistratum annuum tangit, qui suffragiis adipiscebatur. [Saepius de iis dicitur, quae unum annum durant; hinc perbreve et instabile quodque.]

Haec omnia. [Barth. l. c. *hic** omnia dixit, ipse meus Socrates habuit, et imno* habere cetera contemsit*.]

CAPUT XXIV.

Quin igitur et tu ad studium | sapientiae te ingeris vel properas altum, ut 176
nihil alienum in laudibus tuis audias, sed ut qui te volet nobilitare aeque laudet? ut Attius Ulixen laudavit in Philocteta suo, in eius tragoediae principio:

Inclute, parva prodite patria
Nomine celebri claroque potens
|*Pectore, Achivis classibus auctor,* 177

cum igitur pro *quin igitur* H. *quin igitur* G. 1. 2. Voss. cod. Fb. Sarisb. In cett. *quin ergo. et tu ad stud. sap. ingeris* omisso *te* ante *ingeris* G. 1. 2. Voss. H. Sarisb. *tu qui te ad stud. sapient. ingeris* edd. ante Vulc. In cett. *quin ergo et tu ad stud. sap. te ingeris.* *ingens* pro *ingeris* Cu. 2. cod. Fb. *vel properas altum* Oud. codd. et Merc. 2. G. 1. Vulc. Scal. Elm. Scriv. Florid. *vel propera saltum* cod. Fb. *vel properas saltum* G. 2. Br. *properas saltem* Sarisb. teste Colv. *propera saltem vel salutem* Sarisb. teste Oud. In mea edit. legitur *salutem* cum varia lectione *saltem.* *ingeris aliquando caves, ut nihil alienum* edd. ante Vulc. et Wow.; *te ingeris vel propere saltem* Bosscha edidit; Lennep. emendavit *vel propero saltu.* Scriv. adscripsit *propera saltim.* Merc. probante Oud. correxit: *ingenii velis properas, saltem. in* non est in G. 1. *in tuis laudibus* G. 2. *Accius* Lind. 2. G. 1. 2. Voss. Sarisb. edd. ante Colv. Elm. seqq. *Attius* Lind. alius H. Colv. Vulc. Wower. *Actius* Scal. et in aliis. *Ulyssem* edd. post vett. ut Ald. Iunt. Vulc. Scal. Elm. Florid. *Ulixem* G. 2. ed. pr. Vicent. Venet. 2. In cett. *Ulixen.* *philotecta* G. 1. *philoteta* G. 2. *philotheta* ed. pr. Vicent. Venet. 2. *Philotheca* Sarisb. cum varia lectione *Philocteta.* *sua* G. 2. In cett. *suo*, quod pronomen plane desideratur in Sarisb., qui totum locum ita protulit: *primo eiusdem tragoediae suae principio*, unde Colv. recepit: *Philocteta suo, primo eiusdem tragoediae principio. praedite* G. 1. omnesque codd. et edd. praeter G. 2. et Br. Elm. Scriv. Florid. Oud. *prodite* praeferentes id quod iam ex ingenio suspicatus fuerat Stewechius. A F. hoc vocabulum plane abest, et ex interpretamento minus bene tentabat vir doctus in marg. ed. Iunt. Oud. mutare *edite.* *prima* pro *patria* Ald. Iunt. Venet. 2. In edd. pr. et Vic. *pria.* *praedite forma* Colv. e Saris., cuius edit. mea praebet *patria*, in margine vero pro varia lectione *forma.* Veteres editiones inde a Vicent., quae cum prioribus uno tenore verba scribit, usque ad Colv. versus ita distinguunt: *Inclyte .... celebri: Claroque ... author: Gravis .... Laertiad.* *ductor* pro *autor* Vulc. Wow. Scriv. Merc. Cout Sarisb. ed. pro varia lectione habet *ductor.*

ingeris. [Omnes codd. *te* omittunt, unde Oud. legi voluit *tute ad st. sapientiae ingeris.* Vix puto *ingerere* hic absolute pro *se ingerere* dici potuisse, quamquam apud Plin. Pan. 86. §. 2. exstat: *Praefectum Praetorii non ex ingerentibus sed ex subtrahentibus legere,* qui locus ni corruptus est, valde memorandus.]

properas altum. [Abeant omnes interpretum alucinationes, quum codd. lectio vere se habeat. Ut enim *properare pecuniam* dicitur, qui pecuniam sibi comparare studet, ita *altum properare* is qui altum petit et sibi acquirere conatur. cf. Virg. Aen. IX. 401. XII. 425. Hor. Od. III. 24. 62. Intt. ad Prop. III. 20. 21. ad Sall. Iug. 37. §. 4. Dr. ad Sil. VIII. 52. *Altus* quicquid sublime et excelsum significare notum est et hic opponitur iis, quae caduca et terrena sunt. Oud. quamquam *properas altum* retinuit, minus tamen bene explicavit: valde vehementer vel ex imo corde, comparans dictat. ad Met. IV. 290. *metuens altius. Altus* vero tantum de rebus quae ad animum et pectus pertinent ea notione dici potest, neque vero de incessu et gradibus. Bosscha emendavit *vel propere*, quae vox Plauti potissimum est et summam festinationem indicat. Elegans est Merceri coniectura *ingenii velis properas*, ut *orationis vela pandere*, cf. Cic. Tuscul. IV. 5. et 44. ad quos locos vide Intt. p. 274. et 337. Moser.]

Attius. [cf. supra ad p. 135.]

suo. [Si plures codd. addicerent, lectionem Guelf. 2. *sua* reciperem; cf. Terent. Eun. Prol. 32. *transtulisse in Eunuchum suam.* Suet. vit. Terent. 2. *Eunuchus bis die acta est.*]

Gravis Dardanis gentibus ultor,
Laertiade.

Novissime patrem memorat. Ceterum omnes laudes eius viri audisti.
inde nec Laërtes sibi nec Anticlia nec Arcisius vindicat. Haec t
vides, laudis huius propria Ulixi possessio est. Nec aliud te in eoden
Homerus docet, qui semper ei comitem voluit esse prudentiam, quam
178 ritu | Minervam nuncupavit. Igitur hac eadem comitante omnia h
subiit, omnia adversa superavit. Quippe ea adiutrice Cyclopis specus i
sed egressus est; Solis boves vidit, sed abstinuit; ad Inferos demea
adscendit: eadem sapientia comite Scyllam praeternavigavit, nec erept

gravis exulat a cod. Fb. *Dardanis* F. G. 1. 2. Lind. 2. Br. Voss. H. edd. ante Colv. I in Sar. eiusque Mss. testatur Oud. At vero in mea editione legitur, ut in cett. codd. et edd *Dardaniis*. *Lerciade* G. 1. *Laercide* G. 2. *audisti* G. 1. 2. H. Voss. Sarisb. teste Ou edit. sine ulla varia lectione extat *audistis*, quod omnes ceteri codd. et edd. habent prae Vicent. Venet. 2. Ald. Iunt. Merc. Cout., quae priorem scripturam praebent. *mihi* pro ante Colv. *lertes* G. 1. *sibi* non comparet in edd. ante Vulc. *anticlia* G. 1. Voss. H. Colv. *antischia* G. 2. In cett. *Anticlea* et in Sar. mea edit. *Antidia* cum varia lectione [cf. Serv. ad Aen. VI. 529., ubi eadem est lectionis varietas.] *Arcesius* Br. quomodo e iecit Ian. Parrhasius in Epist. ad Apuleianum p. 68. *Arcissius* F. G. 1. H. Voss. *Arcisiu* Merc. Cout. *Archisius* G. 2. *arctissimus* edd. ante Colv. qui cum seqq. recepit *Acr* Sarisb. In Oud. edit. *Arcesius*. *vendicat* G. 2. et edd. ante Colv. *enim*, quod ante *tota* non est in F. H. Sarisb. Merc. Cout. Oud. *haec ne tota* Voss. *Ulyxis* Ald. Iunt. *Ul* Florid. ut eaedem in seqq. *nec aliud te scilicet quam qualis esse debeas in eo* *comitante* Colv. e Sarisb. F. G. 1. 2. H. Fb. Lind. adnotavit al. *comite*, quod in re praeter Oud. *comitate* Voss. *adiuvectrice* G. 2. *introiit* G. 1. 2. Sarish. Vicent. Bas H. Venet. 2. Iunt. Ald. In cett. *introivit*. *sed abstituit* G. 1. *et abstin.* edd. a *et adscendit* G. 1. et edd. ante Colv. cum cett. praeter Colv. Scal. Wow. Merc. Cout., *sed* est. Fortasse *et* habent alii etiam codd., certe in F. H. Voss. esse adnotat Ou erravit, nam Lind. particulam in hoc cod. omnino desiderari adnotat. In Fb. et *sed*. *comitante* G. 2. H. Br. cod. Fb. Pu. Sarisb. In cett. *comite*. *et ereptus es* *ereptus est* Lind. 2. G. 1. 2. cod. Fb. Sarisb. Vulc. seqq.; in cett. *nec abreptus es*

Dardanis. Gentile posuit pro possessivo, poëtarum more, apud quos sic *Colcha venena*, *Maura iacula*, *Itala rura*, *Medae et Parthae sagittae*; cf. Casaubon. ad Theocr. I. Passerat. ad Prop. I. 1. 13. Graev. Epist. ad Gud. p. 52. Heins. ad Ovid. Met. X. 309. XII. 70. Bentl. ad Hor. Od. I. 22. 2. II. 13. 8. Sic *Dardana Troia* Ovid. Trist. V. 10. 4. *Dardanus ductor* Sil. I. 14.

Anticlia. [cf. Serv. ad Aen. VI. 539. Ovid. Met. XIII. 31. De scriptura *Anticlia* Hygin. fab. 243. p. 352. Serv. ad Virg. Ecl. VI. 2.]

Arcisius. [Ex consensu optimorum codd. edidi *Arcisius*, quo etiam facit lectio codd. apud Ovid. Met. XIII. 144.

Acrisius. Graece sonat Ἀρκείσιο ξ. 180. Ita apud Diomed. G emendandum est: *Ut est Ulyx men*, *Polyides*; *nam praenom ut ait Ibycus*, *Ulixes nomen*; *A des* pro *Acrisiades*.]

comitum esse prudentiam nerva s. προνοίᾳ cf. Lennep. larid. Epist. p. 142 — 150.]

Cyclopis specus. [Odyss. IX.

Solis boves. [Odyss. XII. 2

ad Inferos. [Odyss. XI.]

Scyllam. [Odyss. XII. 200

ereptus est sc. e navi, ut be cat Bosscha contra Oud. qui probavit; [cf. Odyss. XII. 123. φῶτας ἕληται.]

conseptus est, nec retentus est; Circae poculum bibit, nec mutatus ɩotophagos accessit, nec remansit; Sirenas audiit, nec accessit.

. *caribdi* G. 2. *conseptus est* Lind. 3. G. 1. 2. φ. et omnes Mss. Oud. praeter duo Merc. tertium in quorum priore est *conceptus*, in altero *concoptus*, Sarisb. ed. pr. Vicent. Bas. Elm. Scriv. *arybdim conspectus est* Ald. Iunt., unde vir doctus *conspicatus est* emendavit. *Charybdi est* Colv.. Vulc. Scal. Merc. Cout. Lennep. coniecit *consorptus est*. *Circe* G. 1. Voss. . Venet. 2. *Circae* Merc. Cout. Oud. In cett. *Circes*. *Laophagos* vel *Loophagos* edd. *endit* pro *accessit* G. 2. *Sirenas* G. 1. 2. Voss. Sarisb. edd. Merc. Cout. Oud. In cett. *audiit* G. 1. 2. II. Voss. edd. ante Colv. Merc. Cout. Oud. *Adiit* vitiose habet Sarisb. In *t*.

bdi conseptus [i. e. et undique t obsessus; cf. Virg. Aen. III. *xtrum Scylla latus, laevum Charybdis obsidet*. De *i* vide Intt. ad h. l. et Hygin. p. 222; de re Odyss. XII. 9.]

poculum. [De confusione terminationum *Circes* et *Circae* cf. Intt. ad Horat. Epist. I. 2. 23., qui iidem de voce *poculum* i. e. *veneficia* agunt; de nominativo *Circa* cf. Peerlk. ad Hor. Epod. XVII. 17. Intt. ad Plaut. Epid. IV. 2. 34. De re Odyss. X. 189 sqq.]

Lotophagos. [Odyss. IX. 61—104.]

Sirenas. Odyss. XII. 142—200.

L. APULEII MADAURENSIS

DE

DOGMATE PLATONIS PHILOSOPHI

LIBER I.

DE PHILOSOPHIA NATURALI.

Cap. I. [Variis titulis hic liber insignitur. Florent. dat: *Lucii Apuleii de habitudine, doctrina et nativitate Platonis philosophi*, non ut putat ediditque Elmenh.: *doctrinarum* cum Florido; Mss. Harl. et Voss. *de Platone et eius dogmate liber incipit;* Cod. Fabr. in marg. ed. Vicent. meae: *de habitudine doctrinaque Platonis*; Aldus: *Vita, instituta, dogmata Platonis per Apuleium.* Scriv. et alii *de Philosophia.* In cett. ut videtur codd. et edd. plurimis *de dogmate Platonis;* quem titulum equidem reponere cum Oud. satius duxi. In aliis enim qui in Bibliotheca Florent. asservantur et a Bandinio recensentur codd. eadem inscriptio ubique conspicitur, ut T. II. Plut. LIV. Cod. XII. ibid. Cod. 14. T. III., nisi quod unus habet Plut. LXXXIV. Cod. 24. IV. *Apuleii de habitudine, doctrinaque et nativitate Platonis Philosophi* liber 2. et: *Eiusdem de habitudine doctrinaque Platonis liber III.*, ex quo eiusdem codicis dissidio intelligi iam potest, non ex Apuleii manu hunc titulum profectum fuisse, sed ex librarii cuiusdam inepta mente, qui non solum philosophiam Platonis sed eius etiam originem atque habitudinem in primo libro exponi videbat: Vincent. Bellov. Spec. Hist. IV. 7. vocat *de vita et moribus Socratis.* Maior esse possit de librorum dispositione dissensio. Praetulit Oud. eum ordinem, ut in tres libros divideret, quorum primus continet philosophiam naturalem, alter moralem, tertius denique rationalem, ex notissima illa Platonica philosophiae distributione. Praeterea inclinavit ad Vulcanii et Scaligeri dispositionem, qui librum de *mundo* praeponunt et hunc vocant *Lib. secundum Philosophicorum,* tum *de philosophia morali* etc. Et sane sic clare Ms. Florentinus, qui non habet librum περὶ ἑρμηνείας, uti nec edd. vett. et Iunt. post., in qua hic *Liber primus* ponitur et vocatur et tum *liber de mundo*, tunc *de dogmate Platonis Liber tertius, secundus enim desideratur.* Ridicule et mirum Philomathen Pisanum non vidisse hunc et *de mundo* libros modo transpositos esse. Adhaec libros hos se invicem secutos fuisse et *de mundo* praeponendum videtur Oud. effici ex allocutione auctoris ad

CAPUT I.

Platoni habitudo corporis cognomentum dedit: namque Aristocles prius [1] 180

Platonici quod in edd. additur non est in Mss. nonnullis ut in F. 1. *Platonis*, *discipuli* H. *LUCII APULEI. DOCTRINAQ. et nativitate Platonis Philosophi Lib. secund.* Hunc titulum e cod. F. enotat Lindenbrog. quocum Leidenses codd. consentire dicit Elm. In cod. quo usus est, Vir Doctus quidam et cuius varias lectiones adscripsit Vicent. edit. quae Dresdae asservatur, quemque cod. D. nominavi, extat titulus: *de habitudine doctrinaque Platonis*, Is ubi edd. alterum librum incipiunt addit: *In Ms. non est liber distinctus sed sequitur praecedentem*, quo indicatur utrumque librum in codd. uno tenore esse perscriptum idemque observavit in suo cod. Ursin. et Oud. de suis omnibus codd. asseverat. In F. 1. et Leid. novum titulum incipere prave pronuntiat Elm. certe a Lindenbrog. novus titulus non prolatus est. Post alteram *de dogmate Platonis* partem quae est de *philosophia morali* in cod. D. est: *explicit liber primus*, ita ut unum librum utrumque confecisse appareat. In fronte libri *de Mundo* extat in eodem: *Incipit liber secundus de eadem.* *Aristoteles* ed. pr. Vicent. Venet. 1. 2. Sarisb. *est* post *prius* non comparet in Voss. Bd. et edd. ante Elm.

Faustinum, qui est in libro *de mundo* et *de Phil. Morali.* Alii *unum* vel *unicum* hunc librum vocant. Ex Mss. nihil certi elici potest, quorum pars hos, pars illos et incerto ordine tantum exhibent. [Codd. quos Bandin. l. c. recenset, librum primum et secundum sine distinctione adnectunt, ut Plut. LIV. Cod. XII.: *verum enim vero hunc exitium copo moralis philosophiae caput est*; in eiusdem plutei cod. XIII. coniunctio ipsorum fit inter verba *exitium* et *moralis* ita tamen ut lacuna vocis inter utrumque relinquatur, omisso *copo*. Idem valet de ceteris codd. atque aliis ut Voss. Fulv. Bened. Vix tamen ita fieri potuit, quum ita allocutio *Faustine* ferri nequeat. Quomodo tamen libri disponendi sint, difficile est dictu, ita ut mihi quidem Oudendorpii dispositionem sequi praestare visum sit.]

Platoni liceat. [Liceat apponere verba Sarisb. de Nug. Cur. VII. 5. quae maximam partem ex Apuleio depromta sunt: *Sunt qui Platonem credant non vel Aristonis* (al. lect. *non Aristidis filium*) *vel Aristidis filium sed augustiore conceptu natum eo quod Apollinis figuratio matri eius Perictione se miscuerit, quam constat a Solone sapientissimo, fundatore legum Atticarum originem traxisse. Natus est autem mense qui apud Atticos Targelion dicitur die qua apud Delon Latona peperisse creditur Apollinem et Dianam, pridie quidem Socratem genitum ferunt. Talis ergo et de talibus oriundus non solum heroum virtutibus praestitit sed aequiparasse dictus est deorum potestates* (p. 183.) *Nam Pseusippus domesticis documentis instructus et pueri eius acre in percipiendo ingenium admirandae verecundiae indolem laudat et pubescentes primitias labore atque amore studendi imbutas refert et in viro harum incrementa virtutem convenisse testatur* (p. 184.) *Ex eisdem genitoribus Glaucus et Adamantus ei fratres fuerunt.* Tum sequuntur verba inde a *doctores* usque ad *dignitatis* (p. 186.) fere eodem modo quo ab Apuleio perscripta. Tum pergit: *Socrati si quidem excedente se ad Pythagorae contulit disciplinam quam etsi ratione diligenti et magnifica videbat instructam, rerum tamen continentiam et castitatem magis cupiebat imitari. Deinde Theodorum Ciraenensem* (al. *Cyrinensem*) *adiit, ut geometriam disceret; inde Aegyptum petiit, ut astrologiae vacaret,* ibique a plerisque *creditus est didicisse oracula prophetarum. Unde rursus in Italiam rediit et Pythagoreum Tarentinum Architam secutus est atque ad Indos,*

est nominatus: ei Ariston fuisse pater dictus est. Ceterum Perictione filia mater fuit; et de utroque nobilitas satis clara. Nam Ariston pa

ei Ariston fuisse F. et edd. ante Vulc. teste Oud. qui cum Scalig. et Wow. male edidit *et Arist* nam *ei* et *fuisse* agnoscunt codd. Oud. sed *ei* praeponunt cum edd. vett. Ceterum Iunt. 1. 2. C ver. habent *Aristo* et mox edd. fere omnes ut saepius cf. ad Met. VI. p. 413. Sed *Ariston* Mss. omnes, nisi quod in Bd. vitiose legitur *Aristion*. Glossa est apud Sarisb. *Aristonis vel*. [At veteres edd. non praeponunt *ei* sed postponunt *Ariston ei fuisse* legentes, ut etiam O Florent. cod. secutus lectionem recentiorum edd. restitui. *Ariston* Ms. omnes et edd. pr et Florid. habere dicit Oud. nescio quo errore deceptus. Nam in iis quoque *Ariston* legi enim Colv. Vulc. Scal. edd. quae *Aristo* praebent cum seqq. usque ad Elm.

Medos, Magos animum intendisset, nisi eum procedere vetuissent bella Caletica. Quapropter inventa Parmenidae et Zenonis diligentius exsecutus, quae apud magnos philosophos admirationi fuerant singula, in libris suis collegit universa; docens primus studia philosophiae non modo non esse contraria sed invicem necessaria sibi eo quod mutuis auxiliis universa consistunt. Multi auditorum eius etc..... *Sed primo ut historiam naturae cerneret in Aetna et incendiorum intelligeret rationem illuc profectus est. Secundo petitu Dionysii, ut Syracusanis adsisteret et ut municipales provinciae illius disceret leges. Tertio ut fugientem Dionem restitueret patriae suae, venia a Dionysio impetrata. Sed in his omnibus adeo diligens extitit, ut a studiis aut officiis philosophiae nullo unquam tempore suspenderetur. Itaque cum studium philosophiae partim in actione partim in contemplatione versetur, Socrates activam exercuit, mores instituens quibus fideliter ad beatitudinem vita transigitur. Pythagoras contemplativae institit per quam ingenium exercetur et propagatur scientia. Proinde Plato utramque iungendo alteri philosophiam perfecisse laudatur, quam in tres partes distribuit Ethicam, Physicam et Logicam id est moralem, naturalem et rationalem, qua verum disterminatur a falso et sine qua disseri nequeunt, quae vel in actione vel in contemplatione versantur.*]

habitudo corporis. [Diogen. Laert. ibid. *ἐγυμνάσατο δὲ παρὰ Ἀρίστωνι τῷ Ἀργείῳ παλαιστῇ· ἀφ' οὗ καὶ διὰ τὴν εὐεξίαν μετωνομάσθη .* δὲ διὰ τὴν πλατύτητα τῆς ἑρμηνεί ὀνομασθῆναι, ἢ ὅτι πλατὺς ἦν πον, ὥς φησι Νεάνθης. cf. Men p. 461.]

Aristocles. [Sarisb. VII. 5. *Platonis qui teste Apuleio pr stoteles dictus est.* Diogen. Lae *πρότερον Ἀριστοκλῆς ἀπὸ τοῦ καλούμενος καθά φησιν· Ἀλέξα Διαδοχαῖς* ad quem locum vide Vol. I. p. 461. ed. Huebner. cf. Observ. Vol. VIII. T. 3. p. 41

Ariston. Diog. Laert. 1. *Ἀρίστωνος καὶ Περικτιόνης ἢ Ἀθηναῖος ἥτις τὸ γένος ἀνέφερε λωνα. Τούτου γὰρ ἦν ἀδελφὸς οὗ Κριτίας, οὗ Κάλλαισχρος, οἱ ὁ τῶν τριάκοντα καὶ Γλαύκων, μίδης καὶ Περικτιόνη, ἧς καὶ Ἀ Πλάτων ἐκτὸς ἀπὸ Σόλωνος.* I Tim. Plat. p. 25. hanc cognat riem accurate exponit.

Glauci filia. Alii dicunt G et statim ait ipse Apuleius frat tonis fuisse *Glauconem*, und bon. hic putat mendum librario ad init. Diog. Laert. in Vit. Socra ipse paulo post observavit fratre nis a Suida nominari *Glaucum*. autem Suidam corrigere vult M Solent enim multa nomina term duas habere *ων* et *ος*; cf. de crat. p. 161. *Lampon* et *Lam*

Ariston pater ... ab ipso [Aliter Diog. Laert. l. c. ὁ δ *εἰς Νηλέα καὶ Ποσειδῶνα ἀνέφερε* unde a materno sanguine stirpe Neptuni apparet. cf. Menag.

ab ipso Neptuno originem duxit: a Solone sapientissimo qui legum
n fundator fuit maternus derivatus est sanguis. Sunt qui Platonem
e conceptu prosatum dicunt, cum *quaedam* Apollinis figuratio *Peri-*
: | miscuisset. Mense etiam qui apud Atticos Thargelion dicitur natus 181
jua apud Delon Latona fertur Apollinem Dianamque peperisse. Pridie

. Voss. In cett. *ab Solone.* *dicant* H. Voss. Leid. Bd. Vulc. Scal. Wow. In cett. *dicunt* notavit Lind. quod recepi. *quidam* F. 1. *quaedam* Vulc. Scal. Elm. seqq. In cett. *qui-ictioni* F. Voss. II. Bd. Elm. Scriv. *Perictionae* Colv. Vulc. Florid. In cett. *Perictione.* Casaubon. ad Diog. Laert. §. 2. mavult *Perictiona.* *Thargius* Bd. *Thargion* Voss. ed. pr. Vicent. Venet. *θαργιλιὼν* Ald. Iunt. 1. *θαργιλίων* Iunt. 2. peius in aliis ı. *pari die* Barth. Advers. XXIV. 7. p. 1292. *Apollinem peperisse Dianamque pridie So-*iv. edidit.

juaedam Apollinis figuratio *ie. Quidem* placuit praeter un Casaub. ad Diog. Laert. III. nnino legendum cum Bosscha ', quum *quidem* quid hic sibi i non constet. *Figurationes* ›rum sunt variae formae quas re solent, quum mortales con- Tot igitur sunt Apollinis figu- quot eiusmodi formae. *Phan-* *›ollinis* in hac re commemorat ı. advers. Iovian. I.: *Speusip-ris Platonis filius et Clearchus 'lides Perictionen matrem Pla-iantasmate Apollinis op-ferunt et sapientiae principem er arbitrantur nisi de partu editum.* Haec Bosscha. [*Pe-*propter codd. constantiam *Pe-* praebentium scripsi, quia fa- litterarum *E* et *I* in codd. com- quam *A* et *I*, uti voluit Oud. *na* scribens. *Perictione* vero ıtivus an ablativus sit pro certo non licet, quum utraque struendi ›roba sit cf. Met. III. p. 219. *m rore* et codd. inter *ae* et *e* ernant. Diogen. Laert. l. c. 2. *τος δ' ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ Πλά-εριδείπνῳ καὶ Κλέαρχος ἐν τῷ ς ἐγκωμίῳ καὶ Ἀναξιλίδης ἐν τῷ περὶ φιλοσόφων φασὶν ὡς Ἀθή-λόγος, ὡραίαν οὖσαν τὴν Περι-ιάζεσθαι τὸν Ἀρίστωνα καὶ μὴ , παυόμενόν τε τῆς βίας ἰδεῖν τὴν λωνος ὄψιν ὅθεν καθαρὰν γάμου ἕως τῆς ἀποκυήσεως*, ad quem : Menag. p. 454 sqq.]

jelion. Diog. l. c. 2. *Καὶ γίνεται Πλάτων ὥς φησιν Ἀπολλόδωρος ἐν Χρονικοῖς ὀγδόῃ καὶ ὀγδοηκοστῇ Ὀλυμπιάδι Θαργηλιῶνος ἑβδόμῃ καθ' ἣν Δήλιοι τὸν Ἀπόλλωνα γενέσθαι φασί.* Plutarch. Sympos. VIII. Quaest. 2. [T. II. p. 717. D.] Thargelion mensis Apollini sacer erat cuius bonam partem convivando et potando consumere solebant. Suidas, Hesych. et Harpocrat. V. *Θαργήλια.* Concelebrant autem Platonis sectatores eius natalem per annua reverticula festivissime sacris faciendis ut apparet ex Porphyr. in vita Plotin., ubi se carmen *ἐν Πλατωνίοις* recitasse dicit. Haec Elmenh. profert. [Menag. ad Laert. I. excitat Plutarch. supra iam allatum: *τῇ ἕκτῃ τοῦ Θαργηλιῶνος ἱσταμένου τὴν Σωκράτους ἀγαγόντες γενέθλιον, τῇ ἑβδόμῃ τὴν Πλάτωνος ἤγομεν.*]

qua apud Delon. Mirifice nonnullis VV. DD. ut Wower. et Colv. hic locus videtur suspectus esse, quia Diogen. Laert. II. 5. 23. eodem die natum esse Socratem dicat, quo Apollinem i.e. sexto Thargelionis, cui sententiae Apuleium aperte adversari videtur, unde vel *pridie* vel *Socratem* delendum esse putant; Diog. vero Laert. tradit haecce: *ἐγεννήθη (ὁ Σωκράτης) Θαργηλιῶνος ἕκτῃ ὅτι καθαίρουσιν τὴν πόλιν Ἀθηναῖοι καὶ τὴν Ἄρτεμιν γενέσθαι. Δήλιοί φασιν* [cf. Harpocrat. in *φαρμακός*: *δύο ἄνδρας Ἀθήνησιν ἐξῆγον καθάρσια ἐσομένους τῆς πόλεως ἐν Θαργηλίοις· ἕνα μὲν ὑπὲρ τῶν ἀνδρῶν, ἕνα δὲ ὑπὲρ τῶν γυναικῶν.* Meurs. Graec. Feriat. in *Θαργήλια.* Laertius contra vulgarem sententiam Dianam et Apollinem non uno et eodem die natos innuit, sed Dianam sexto

182 Socratem | genitum accepimus. Somnium etiam Socratis scitum ferunt. a vidisse sibi visus est cygni pullum ex altari quod in Academia Cupidini co- ns cratum est volasse et in eius gremio resedisse, et postea olorem illum pe- nn
183 coelum petisse | canore musico auditus hominum deorumque mulcentem. Cu hoc Socrates in conventu hominum referret, Ariston Platonem puerum bla
[2] turus Socrati magistro commodo prosequebatur. Quem ubi aspexit ille | in

Socraten Voss. et Oud. probante Bosscha; in cett. *Socratem* quam vocem glossam esse putant S al. et Wow. assentiente Elm. *pridie quidem Socratem* Sarisb. *scitum ferunt* F. 1. Dr. omnes Oud. codd. et edd. pleraeque nisi quod in Voss. *citum* est. In edd. usque ad Vulc. legitur *circumferunt*. In Vulc. Scal. Wow. *scitum fertur*. *sibi* non esse in excerpt. Putean. adnotat Elm. V. D. tamen *sibi* punctis delet in ed. Scal. in qua collat. Lindenbrog. extat, sed cuius codicis auctoritate non addit, quo puto errore lapsum esse Elm. *visum esse* edd. ante Vulc. *visum est* Voss. *qui* pro *quod* R. *cupiditati* Bd. *residisse* Vicent. Iunt. 1. Bas. 1. Oud. In cett. *resedisse*. *coelum penitus petisse* Bd. *penitus coelum petisse* Voss., unde si plures codd. addicerent, emendarem *penulis; petiisse* ed. Scriver. *auditus* non est in Bd. qui habet *deos hominesque*. *demulcentem* cod. Wower. *cum hoc ergo* edd. ante Vulc. *in conventum* edd. ante Vulc. quod Oud. non improbat. *Ariston* Mss. et edd. Aldina priores Oud. In cett. *Aristo*. *commodo* Harl. Vulc. cod. In cett. *commodum*.

Apollinem vero septimo Thargelionis. Proclus in ἡμέρας: *Τὴν πρώτην ἀνεπιτηδείαν πρὸς κόρης γένεσιν εἶναι βούλεται καίτοι τῆς Ἀρτέμιδος οὖσαν ἱερὰν ὡς γενέθλιον τῆς θεοῦ.* Cur autem Diana prior nata sit ratio est ut nascituro fratri obstetricaretur, uti dicit Procl.: *διὸ καὶ προτέραν γενέσθαι φασὶ τοῦ Ἀπόλλωνος ἵνα καὶ μαιεύσηται τὸν ἀδελφόν.* Sententiam Apuleii aperte defendit locus Plutarch. Symp. quem in priore adnotat. posui. Apuleius a Laertio in eo tantum differt, quod Apollinem et Dianam communem opinionem secutus eodem die natos putet, septimo Thargelionis, quo die Plato natus est, cum Diogen. Dianam pridie natam eodem scilicet die quo Socrates natus est existimet. Observavit hoc diu bene Casaub. ad Diog. l. c. et Meurs. in Graec. Feriat. et ex eo Floridus. De dictione *apud Delum* cf. Ded. ad Dict. Cret. I. 5. Gloss. p. 247.]

somnium. [Diog. Laert. l. c. 5. *λέγεται δ' ὅτι Σωκράτης ὄναρ εἶδε κύκνον νεοττὸν ἐν τοῖς γόνασιν ἔχειν ὃν καὶ παραχρῆμα πτεροφυήσαντα ἀναπτῆναι ἡδὺ κλάγξαντα· καὶ μεθ' ἡμέραν Πλάτωνα αὐτῷ συστῆναι· τὸν δὲ τοῦτον εἰπεῖν εἶναι τὸν ὄρνιν.* Pausan. I. 30. §. 3. *Ἀκαδημίας οὐ πόῤῥω Πλάτωνός μνῆμά ἐστιν, ᾧ προσεσήμαινεν ὁ θεὸς ἄριστον τὰ ἐς φιλοσοφίαν ἔσεσθαι· προσεσήμαινε δὲ οὕτω· Σωκράτης τῇ προτέρᾳ νυκτὶ ἢ Πλάτων ἔμελλε ἔσεσθαι οἱ μαθητὴς ἐσπτῆναι οἱ κύκνον ἐς τὸν κόλπον εἶδεν ὄνειρον· ἔστι δὲ κύκνῳ τῷ ὄρνιθι μουσικῆς δόξα.*]

vidisse sibi visus est. [cf. Burm. ad Anthol. Lat. T. I. p. 72. Cort. ad Lucan. VII. 292.]

in eius gremio resedisse. Non in Cupidinis sed in Socratis gremio, ut omnes reliqui testantur, qui tamen nihil habent de ara Cupidini consecrata. Non tamen ideo cum Menag. ad Laert. l. c. legas *suo*. Nam demonstrativum pronomen aliquando pro reciproco poni quis nescit? [cf. Intt. ad Hist. B. Afr. c. 79. *non eorum virtute confidere* et vice versa pronomen reciprocum ponitur pro demonstrativo; cf. Intt. ad Hist. B. G. VIII. 50.] Ceterum probat Oud. lectionem aliquot codd. *residisse*, quia *sidere* cum compositis eleganter dicatur de avibus sedem quaerentibus, cf. Intt. ad Lucan. III. 407. Burm. ad Suet. Tiber. 14. At codd. obnitentibus mutare scripturam non ausus sum.

commodo. [Codd. secutus Harl. et Vulc. dedi *commodo*, cui ablativi formae nec ratio obstat nec analogia, quae tamen omnibus fere Intt. impedimento erat indeque ab omnibus fere locis ubi codd. praebent eiecta est, cf. Hand. Tursell. T. II. p. 101. Quotquot enim extant Apuleii loci, nunquam varia lectio *commodo* sed tantum *commode* invenitur, quae potissimum in Pith. cod. conspicua est, cuius librarius octies ita lapsus est. Ut tamen lectores ipsi diiu-

: intimum de exteriore conspicatus est facie: Hic ille erat amici, in- Academia Cupidinis cygnus.

C A P U T II.

igitur ac de talibus Plato non solum heroum virtutibus praestitit, am aequiparavit divum potestatibus. Nam Speusippus domesticis do-

oss. *exteriori* edd. usque ad Elm. *est* non comparet in Iunt. 1. Ald. Bas. *es* Iunt. 2. *libus* Bd. *almum* pro *divum* φ. *potestalibus* F. 2. φ. II. Vulc. edd. vett. usque ad t. *potestates*. Sarisb. *aequiparasse dictus est deorum potestates. Speusippus* Vulc. ind. non emendavit; Sarisb. *domesticis documentis instructus* H. Voss. quem ordinem ett. *domesticis instructus documentis*.

eant, deinceps locos enume- is variis lectionibus quae in riuntur: p. 27. *commodum* i cod. Bert. variat in *admo-* 9., p. 70. *commodum coe-* . *commode coenare*, quo eo aut typographi errore ex- editione *commodo*. Oud. e . enotavit *commode*; p. 114.; *ommodum vespera;* Pith. e; p. 126.; p. 153. *commo-* *s*; Pith. et Palat. *commode;* . 251.; p. 291. *iam commo-* n. et Palat. *commode;* p. 371.; *mmodum inequitante*. Pith. t. Dresd. *commode*; p. 452., 6. ubi *modicum* habent d'Orv. 699. *commodum discurso* *mode*; p. 734. *commodum* Pith. *commode*; p. 743. *com-* *volasse* Guelf. 1. *commode;* . 800. Florid. p. 55. *com-* *dominari* Pith. *commode,* *mmodum ille*, Pith. *com-* nus tantum exstat Met. p. ; *qui commodum domo;* lectionem *commodo* affert typothetarum aut ipsius er- ic datum esse putaverim, codex ceteris omnibus locis variam lectionem praebeat. non tanti est momenti prae- in re, in qua librarium pro rsatum esse videmus, ut eius oritate lectio recipiatur. Hic ae notae cod. Harl. cum Vulc., sine dubio alii codd. con- *ommodo* praebent, quod ar-gumento est, Apuleium hic ita scripsisse. Quantum enim Lindenbrogii collationibus tribuendum sit fidei, usu comprobatum mihi est, ut si lectionem ille non enotaverit, hinc colligi nequeat, in Florent. aliisque ipsius codicibus eam non reperiri. Bene igitur in F. 1. *commodo* extare potuit.]

ingenium. Mos Pythagoreis erat per signa in corpore constituta venientes ad eos iudicare, utrum ad meliorem vitam apti forent nec ne cf. Procl. in Plat. Alcib. et Iamblich. de vit. Pythag. c. XVIII. quos excitat Elm.

Cap. II. *aequiparavit divum potestatibus*. Singularis est constructio ut *aequiparare* neutraliter ponatur cum dativo. Forsan ergo sumitur ut *adaequare* neutraliter cum dativo, de quo adi Oud. Hirt. B. G. VIII. 41. Barth. Adv. XXIV. 7. p. 1292. [Haec constructio tuetur lectionem in versibus poetae apud Cic. Tusc. V. 17. §. 49. *Nemo est qui factis aequiperare queat,* ubi alii codd. *me* intrudunt, et Gell. XIV. 1. §. 34. *nam si qui quae eventura sunt provideant, aequiparent Iovi*, quo loco noster apertissime defenditur.]

Speusippus. [Diog. Laert. IV. 1. διεδέξατο (Πλάτωνα) Σπεύσιππος Εὐρυμέδοντος Ἀθηναῖος· τῶν μὲν δήμων Μυῤῥινούσιος ἦν, υἱὸς δὲ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ Ποτώνης; Euseb. Evang. XIV. 2. et Diog. III. 2. ἔσχε Πλάτων ἀδελφὴν Ποτώνην ἐξ ἧς ἦν Σπεύσιππος.]

domesticis documentis instructus. [Haec sine dubio in libro Speusippi Apuleius legit quem in honorem Pla-

cumentis instructus et pueri eius acre in percipiendo ingenium et admi
183 verecundiae indolem laudat, et pubescentis primitias | labore atque amor
dendi imbutas refert, et in viro harum incrementa virtutum et cete
convenisse testatur. Ex iisdem genitoribus Glaucus et Adamantus frat
fuerunt. Doctores habuit in prima litteratura Dionysium: at in palaestr
stonem Argis oriundum, tantosque progressus exercitatio ei contulit, ut l
et Isthmia *de luctatu* certaverit. Picturae non aspernatus artem. Trag

et ante *pueri* non est in edd. ante Elm. *pueritiam* H., unde Oud. bene *pueri iam* emendat. *ritiam eius acre in perciendo ingenium* Dr. *acre impartiendo* Leid. teste Elm. *in aere pa* edd. vett. usque ad Colv. qui *acre in percipiendo* emendavit e Sarisb. ut etiam ex ingenio S T. V. Corp. Epist. p. 6. et Miscell. Obser. Vol. VIII. T. 3. p. 417. atque ita diserte extat in F. H que Voss. habet *aere in partiendo*: Absunt in *percipiendo* a Bd. *Acre* legendum iam vidit qui. V. L. I. 13. emendat *acre in partiendo*, quasi ageretur de arithmetica, ut *aera* celerit *dispungere* didicerit. *pubescentes primitias* H. Vulc. Sarisb. quod probat Oud. Bosscha tam recepit. In cett. *pubescentis*. *Glaucus* Mss. omnes etiam Dr. Sarisb. Vulc. ac Scal. Vulgo *Gla* ad p. 180. *Adamantus* codd. et edd. unde probabile est, Apuleium ita scripsisse ex errore; ed *Adimanthus*, in cett. *Adimantus*. *ei* abest Vulc. Scal. Wow. *fratres ei* F. 1. Dr. et unde Elm. cum seqq. quem sequor. In cett. *ei fratres*. *doctores* F. 2. Put. Voss. H. Bd. Sarisb. Elm. seqq. *doctorem*, quod glossema est librariorum qui unum sequi videbant *Dionysium*; alterum vero *nem* huc non referri posse putabant, quippe particula *at* seiunctum, unde *at* non habet Sari utrumque arctius connectere velit; *aut* scribit Voss. cf. p. 224. *ei exercitatio* Sarisb. *contulit* ante Vulc. *intulit* Bd. *et* ante *Isthmia* abest ab edd. ante Colv. *deluctata* Mss. Lind. (cer correxit) H. Voss. Vulc. Scal. Elm. cum cett. *de* non est in φ. *phice testimia deducta* Bd. *tehistina* H. *Phitiae thethisnua* Voss. Heins. ad Ovid. Epist. XV. 164. T. V. Syll. Epist. p. vers. p. 490. legit *Pythia et Isthmiade lucta*. In cett. *de lucta*. *ut Pythiae luctando cert vicerit* Sarisb. *deluctaverit* Schikerad. *tragoediis* Bd. I. Sarisb. Oud.

tonis ille confecerat cf. Diog. Lart. IV. 1. 5. *καταλέλοιπε δὲ .... Πλάτωνος ἐγκώμιον* vel de coena Platonis funebri cf. III. 2. *Σπεύσιππος ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ Πλάτωνος περιδείπνῳ*.]

pubescentis primitias. [Mirum dictu esset, si *pubescentes primitias* pro *primitias pubescentis* positum esset; de qua constructione accuratius egi ad Met. IV. p. 257. Quae enim affert Oud. exempla ex Veget. I. 4. *incipientem pubertatem ad militiam cogendam* et de Mundo p. 333. *adolescens aetas* et *puber aevum* ex Ausonio, ea huc minime faciunt. Aliquatenus comparare potest locus de Dogm. II. p. 259. *quare dites inferiores nuptias non recusent*. Qui *pubescentis nuptias* legunt codd., rectius mihi scribere videntur atque lectio *pubescentes* ex negligentia librariorum exorta est, qui *pubescentis* accusativum esse rati in *pubescentes* pro more emendarunt. Mihi quidem *pubescentes primitiae* nunquam probare se possunt.]

Adamantus. [Diog. Laert. l. c. 4. *ἔσχε δ' ἀδελφοὺς Ἀδείμαντον καὶ Γλαύκωνα*.]

in prima litteratura. [cf. Senec. Epist. 88. *Litteratura per pueris elementa traduntur non liberales artes sed mox praecipi locum parat*. Kopp. ad Mart. C III. §. 229.: *Hinc mihi Romulus raturae nomen adscripsit quamv fantem me litterationem voluerit cupare, sicut apud Graecos γρ τιστική primitus vocitabar*.]

Dionysium. [Diog. Laert. l. c. *ἐπαιδεύθη τὰ γράμματα παρὰ Δι οὗ καὶ μνημονεύει ἐν τοῖς Ἀντερα ἐγυμνάσατο δὲ παρὰ Ἀρίστωνι τῷ Ἀ παλαιστῇ*· ad quem locum vide M

de luctatu. [*Deluctata* per se batum esset, quum Plaut. Trin. 20. activam formam *deluctavit* pr rit, si *deluctatus* huic sensui ben commodari posset, id quod Oud. vidit *de lucta* cum cett. retinens. malim *de luctatu*, quae coniectura sententiam et ad litteras codd. fide maxime commendatur. *De* praep qua ratione posita sit saepius dixi Met. p. 668. ed. meae et Hand. Tu T. II. p. 225. Oud. *de* praepositi hic abundare more pronuntiat. I

et dithyrambis se utilem finxit. Iamque carminum confidentia elatus certatorem se profiteri cupiebat, nisi Socrates humilitatem cupidinis ex eius mentibus expulisset, et verae laudis gloriam in eius animum inserere curasset. Et | antea 185
quidem Heracliti secta fuerat imbutus. Verum cum se Socrati dedisset, non solum ingenio atque doctrina Socraticos ceteros vicit, verum etiam labore et elegantia illustravit sapientiam ab eo sibi traditam, labore quo eam asserere nisus est: elegantia per quam venustate et maiestate verborum plurimum ei | ad- 186
hibuit dignitatis.

CAPUT III.

Sed posteaquam Socrates homines reliquit, quaesivit unde proficeret, et

ditiambis Sarisb. *fixit* H. Voss. Vulc. Bat., ut saepius codd. variant. [Ita apud Arnob. I. 30. Orell. corrigere non debebat: *Aesculapius Hercules aut Diana rationem imbrium tempestatumque fixerunt* pro *finxerunt*, quum hoc sit: *excogitaverunt*, ut antea Arnob. dixit: *quis undosas excogitavit nubes*. cf. Intt. ad Cic. de N. D. I. 33. p. 150. Creuz.] *actorem* Sarisb., quomodo etiam in veteri quodam libro Defloratorum Lovanii se legisse testatur Th. Canterus. Colv. ad hanc scripturam minus recte inclinat, quia haec vilitas et humilitas animi Platone indigna, actorem se in scena profiteri. *aviditatem cupiditatis* F. 1. teste Elm. Sed in collat. Lindenbrog. extat *aviditatem cupiditatem*, quas glossas esse facile perspicitur. *humilitatem huius cupidinis* Sarisb. *ab eius mente penitus* Colv. (ex compendio *mē peitus.*) *montibus* Voss. *motibus* Bd. Verba inde ab *verae* usque ad *antea* non sunt in Vic. *laudis gloriam ei curasset ingerere* Sarisb. *Heraclidis* F. 2. Pal. H. Voss. Thuan. Bd. Dr. Sarisb. *dedidisset* edd. ante Basil. *sed etiam* Thuan. Elm. seqq. praeter Oud. cum Sarisb. *Socrat. ceteros* Voss. Bd. H. Vulc. In cett. *ceteros Socraticos*. *labore et elegantia illustravit sapientiam ab eo sibi traditam, labore quo eam asserere nisus est, elegantia, per quam venustate et maiestate* Voss. Thuan. Vulc. H. Dr. Oud. nisi quod Vulc. et Voss. codd. dant *elegantiam*, itemque F. 1. habet in quo *eam* post *asserere* legitur. *verum etiam labore et eleg. illustravit; Sapientiam ab eo sibi traditam, labore quoque asserere sibi nisus est et elegantia per quam venustate et maiestate* edd. usque ad Colv.: Vulc. et Scal. eandem habent scripturam, nisi quod *et elegantia perque venusta maiest.* scribunt, quam lectionem etiam Elm. cum seqq. recepit. *elegantia perquam venusta* L. Wower. verba: *labore et* inducenda putat, unde Elm. uncis inclusit. Heins. deleri vult *labore* et *elegantia*. *asserere eam nisus est elegantiaque perquam venustate et* m. Bd. *visus* H. Thuan. Sarisb. hunc totum locum ita circumscripsit: *sed etiam labore et elegantia sapientiam illustravit, eique recta assertione sensuum et maiestate verborum plurimum adhibuit dignitatis.* *ei* non est in edd. ante Vulc.

primo eam quam Exc. Bat. *postquam* Iunt. 2. Ald.

ctione Pythia certare vide Munk. ad Hygin. fab. CCLIII. p. 379. Stav. *pammachum contendit.*]

picturae ..... finxit. [Diog. Laert. l. d. 4. εἰσὶ δὲ οἳ καὶ παλαῖσαί φασιν αὐτὸν Ἴσθμοι καθὰ καὶ Δικαίαρχος ἐν πρώτῳ περὶ βίων. Καὶ γραφικῆς ἐπιμεληθῆναι· Καὶ ποιήματα γράψαι πρῶτον μὲν διθυράμβους ἔπειτα καὶ μέλη καὶ τραγῳδίας, ad quem locum vide Menag. Fabric. Bibl. Graec. T. III. c. 1. n. 5. Versus Platonicos vide in Apul. Apol. p. 407 sqq.]

certatorem. [Haec lectio firmatur a Diog. Laert. d. l. 5: ἔπειτα μέλλων ἀγωνιεῖσθαι τραγῳδίᾳ πρὸ τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου, Σωκράτους ἀκούσας κατέφλεξε τὰ ποιήματα εἰπών· Ἥφαιστε πρόμολ' ὧδε· Πλάτων νύ τι σεῖο χατίζει.]

mentibus. Rarius *mentes* de uno homine dicitur pro *praecordiis*; cf. infra p. 242. *malitia seditionem mentibus pariat, impediens incepta eius.*

Heracliti [*Heraclidis*, quod praebent Mss. plurimi, ex librariorum negligentia natum est, *s* litteram sequentis vocabuli priori addentium.] Omnes enim *Heraclides* Platone sunt recentiores. Aliter Laert. rem narrat l. d. 6. Σωκράτους δ' ἀπελθόντος προςεῖχε Κρατύλῳ τε τῷ Ἡρακλειτείῳ. Aristot. Metaph. I. 6. Πλάτων ἐκ νέου συγγενόμενος πρῶτον Κρατύλῳ καὶ ταῖς Ἡρακλειτείοις δόξαις ὡς ἁπάντων τῶν αἰσθητῶν καὶ ῥεόντων καὶ ἐπιστήμης περὶ αὐτῶν οὐκ οὔσης· Ταῦτα μὲν ὕστερον οὕτως ὑπέλαβε.

ad Pythagorae disciplinam se contulit. Quam etsi ratione diligenti et
fica instructam videbat, rerum tamen continentiam et castitatem magis
bat imitari. Et quod Pythagoreorum ingenium adiutum disciplinis aliis
bat, ad Theodorum Cyrenas, ut geometriam disceret est profectus, et a
giam adusque Aegyptum ivit petitum, ut inde prophetarum ritus etiam a
ret. Et ad Italiam iterum venit et Pythagoreos, *Eurytatum* Tarenti
seniorem Archytam sectatus. Atque ad Indos et Magos intendisset ar
nisi tunc eum bella vetuissent *Asjatica*. Quapropter iuventa Parmeni

oratione Acid. ad Vell. II. 28. *magnidica* V. D. voluit nescio quis, quod tamen magis i
partem pro *gloriosa*, *superba* dicitur. cf. Broukh. ad Tibull. II. 6. 11. Sarisb.: *Socrati*
excedente se ad Pythagorae contulit disciplinam, quam etsi ratione diligenti et magnifica
instructam ... imitari. Deinde Theodorum Ciraenensem adiit ut geometriam disceret,
gyptum petiit ut astrologiae vacaret. *videbat* non est in B. *disciplinis aliis* H. In c
disciplinis. *Cyrenis* Ald. Iunt. 2. *discere* Bd. *fuit petitum* H. Vulc. Bd. Voss. *ritus*
In cett. *etiam ritus.* *etiam* abest a Bd. *Euritatum* F. 1. ed. pr. Vic. Venet. 1. In c
Euritum vel *Eurytum*. Mss. habent *Euricacum*, ut Put., *Euricanum*, *Euritanum*, *Eu*
Euritatum. *sectatum* edd. ante Colv. *Medos Magos* Sarisb. *tunc eum* H. *tunc et*
Voss. In cett. *tunc* post *bella* positum est. *Caletica* F. 2. Put. (Exc. Bat. teste Elm. In Lin
nihil enotatum video) φ. Sar. Dr. Sarisb. ed. pr. habent *Caletica*, quod etiam omnes Oud. c
se ferunt. *Parmenidae* H. Voss. Vulc. φ. Sarisb Oud. *Parmenide* Iunt. 2. In cett. *Parme*

CAP. III. *Pythagorae disciplinam.* [Diog. Laert. l. c. 6. *ἔπειτα εἰς Κυρήνην ἀπῆλθε πρὸς Θεόδωρον τὸν μαθηματικόν· κἀκεῖθεν εἰς Ἰταλίαν πρὸς τοὺς Πυθαγορικοὺς Φιλόλαον καὶ Εὔρυτον*, ad quem locum vide Menag.]

Theodorum Cyrenas. Aldin. et Iunt. 2. edd. habent *Cyrenis*, quod Oud. placet proponenti exemplum *hospes Zacyntho* de quo usu accuratius dicam ad Apolog. p. 485.

Aegyptum. [Diog. d. l. 6. *ἔνθεν εἰς Αἴγυπτον παρὰ τοὺς προφήτας*. cf. Intt. ad Lucan. X. 181.] Diogen. Laert. I. p. 107. Clem. Alex. p. 203.

prophetarum. [Plura de *prophetis* summis Aegyptiorum sacerdotibus dabit Schmidt. de Sacerd. et Sacrif. Deor. p. 107.]

Eurytatum. Oud. haec adnotat: Laertius dicit eum profectum ad *Philolaum* et *Eurytum* sed antequam in Aegyptum iret. Et sane in plurimis Apuleius dissentit a Laertio, ut Menag. multis locis ostendit quem vide p. 467 sq. Huebn. Corruptus hic locus videtur fuisse iam tempore Sarisber. qui modo habet *Pythagoreum Tarentinum Archytam.* Vide num legi debeat *Echecratem et Tarentinum seniorem Archytam.* Priusquam in Aegyptum iret, audivit *Eurytum* sed post reditum au-
divit inprimis seniorem Archyt
ceteros Pythagoreos, in quibus
crates Pliasius et Timaeus Lo
Euryti discipuli. cf. Laert. in v.
gor. §. 46. Cic. de Fin. V. 29. *cur*
Aegyptum peragravit? cur p
rentum ad Archytam? cur ad
Pythagoreos Echecratem, Ti
Acrionem. Si quis tamen *Euryt*
retinere, quod etiam verisimiliu
tur, legat *Eurytum, Timaeum*
rent. Non credibile est, auctoren
oblitum *Timaei*, cuius nomine di
a Platone inscriptum esse quis
[In tanta narrationum discrepanti
certe quid statui nequeat, retinui
nem codd. quamvis vitiosissima

Magos. [Diog. Laert. d. l. 7.
δὴ ὁ Πλάτων καὶ τοῖς Μάγοις σ
διά τε τοὺς τῆς Ἀσίας πολέμους
ad quem locum cf. Menag. p. 470.

Asiatica. [Quum omnes codd
tica legant, Oud. mavult leger
daea vel *Chaldaica*, quia res g
circa Babylonem et hic etiam ma
ceteris nobiles fuerint. Ego
Halytica i. e. Lydia, quia a Lyd
expeditio Cyri minoris contra Arta
facta et hic totum bellum praep
et exstructum est.]

Parmenidae. Hic genitivus
vocabulis non ita rarus est ex

|Zenonis studiosius exsecutus ita omnibus quae admirationi sunt singula suos 187
libros explevit, ut primus tripartitam philosophiam copularet sibique invicem
necessarias partes neque pugnare inter se tantummodo sed etiam mutuis adiu-
vare auxiliis ostenderet. Nam quamvis de diversis officinis haec ei essent phi-
losophiae membra suscepta, | naturalis a Pythagoreis, dialectica atque moralis ab [3]

singula non est in F. 1. male tamen Elm. et Scriv. uncis incluserunt. *copularet* Voss. Bd. Vulc. edd. ante Colv. quam lectionem propter sequens *ostenderet*, quod habent F. 1. Voss. Vulc. recepi. In reliquis *copularit* et *ostenderit*. *non* pro *neque* Bd. *nec* Ald. *neque* non est in Voss. *officinis* deleri vult Toll. *naturalis a Pythagoreis*, *dialectica rationalis atque moralis ex ipso Socratis fonte* F. 1. Voss. Thuan. φ. Bd. *naturalia a Pythagoreis dialect.* Leid. in cett. cum F. 1. consentit et Dr. et ed. pr. *naturalia a Pythagoreis dialectica natura rationalis atque moralis* Put. Ms. Bat. Vulc. H. In edd. usque ad Colv. extat *naturalis ab heracliticis* (Vicent. Iunt. 1., *heraclitis* Venet. 2., *herackiteis* in cett.) *intellectualis a Pythagoreis*, *rationalis atque moralis ipso Socratis fonte*, nisi quod Ald. Iunt. 2. *ab ipso* habent; sequuntur edd. seqq. quae tamen pro *ab* legunt *ex*. Oud. mavult: *Naturalis ab Heracliteis*, *a Pythagoreis rationalis* atque *moralis ex ipso Socratis fonte;* Bosscha coniecit *naturalis ab Herackiteis*, *intellectualis a Pythagoreis*, *moralis ab ipso* quam scripturam in textum recepit pro *ab* quod in adnotatione scribit, in textu *ex* restituens; Gedike in libro Hist. Philosoph. ex Cicerone et aliis exposita Sect. II. 3. §. 11. legi voluit *naturalis ab Heracliticis*, *intellectualis a Pyth.*, *atque moralis ab.* *mortalis* Voss. *et* pro *atque* Vulc. *ab* habet etiam H., quem sequor.

eorum more *Παρμενίδης*, *ον* dicentium; cf. Heins. ad Ovid. Heroid. VIII. 9. Vell. l. 1. §. 9. [Voss. Aristarch. T. II. p. 655 sq. Eckst.]

Parmenidae ac Zenonis. Photius in Excerpt. e vit. Pyth. 713. *τὴν μὲν θεωρητικὴν καὶ φυσικὴν Πλάτωνά φασι παρὰ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Πυθαγορείων ἐκμαθεῖν, τὴν δὲ ἠθικὴν μάλιστα παρὰ Σωκράτους, τῆς δὲ λογικῆς σπέρματα καταβαλεῖν αὐτῷ Ζήνωνα καὶ Παρμενίδην τοὺς Ἐλεάτας.*

neque pugnare. Non opus est, inquit Oud., cum Casaub. ad Laert. III. §. 18. statuere hic graecismum et *non* semel intelligere vel addere cum Scheffer. Misc. Observ. Vol. VIII. T. 3. p. 419. sed *neque* dissolvendum est in *et ostenderet non pugnare.* [Plane tamen oblitus est Oud. sequi particulam *tantummodo* quae cum negativa *non* arctissime iungenda est, in quem eundem errorem etiam Beier. ad Cic. de Off. I. 21. §. 71. p. 166. incidit, hunc locum inter ea exempla referens, ubi particulae *nec* et *sed* simpliciter sibi respondeant, cf. Goer. ad Cic. Acad. I. 10. §. 38. p. 59: *cumque illi ea genera virtutum quae supra dixi seiungi posse arbitrarentur hic nec id ullo modo fieri posse disserebat, nec virtutis usum modo ut superiores sed ipsum habitum per se esse praeclarum*, quod exemplum plane alienum ab hoc loco est, quum hic prius enuntiati membrum non neget, sed affirmet ea quae posteriori fortius affirmantur. Hic vero intelligendum est prius enuntiatum negativam vim habere atque exprimi tantum abesse, ut tripartita philosophia eiusque partes sibi adversentur, ut se ipsas invicem adiuvent atque sustentent. Hinc aliter fieri nequit, quin ad prius enuntiatum *non* cogitatione addatur, quem usum certe Apuleio vindicandum esse, meo mihi iure sumere videor. Nec de Cicerone negaverim, quamquam multi VV. DD. infitias iverint, profecto Livius usum non ignorabat, cf. XXIV. 40. §. 13. *tantus terror omnes occupavit ut non modo alius quisquam arma caperet, sed etiam ipse rex — ad flumen navesque perfugerit*, quem locum Beier. d. l. mirifice ita interpretatus est, ut in pronomine interrogativo *quisquam*, quod *nemo* significare voluit, alteram negationem lateret. Plura legi de particulis *non modo non — sed etiam* exposuisse Anton. in Excurs. ad edit. Cic. Catil. orat. Lips. 1827., quem tamen conferre non licuit.]

naturalis a Pythagoreis, dialectica atque moralis ab ipso Socratis fonte. [Mirum est, quantopere viri docti hunc locum ob Laertii III. §. 8. auctoritatem perturbaverint scribentis: *μίξιν τε ἐποιήσατο τῶν τε Ἡρακλειτείων λόγων καὶ Πυθαγορικῶν καὶ Σωκρατικῶν· τὰ μὲν*

38 ipso Socratis fonte, unum tamen ex omnibus et | quasi proprii partus effecit. Et cum principes harum familiarum impolitas sententias et in

et ante *cum* non est in Bd. *princeps* Iunt. 1. 2. Ald. *incomtas* edd. ante Vulc. pro *in*

γὰρ αἰσθητὰ καθ' Ἡράκλειτον, τά τε νοητὰ κατὰ Πυθαγόραν τὰ δὲ πολιτικὰ κατὰ Σωκράτην ἐφιλοσόφει. Primum *ab Heracliticis* delenda sunt, quia nec in ullo codice haec verba extant nec a Sarisber. ii philosophi commemorantur: *Itaque cum studium philosophiae partim in actione partim in contemplatione versetur, Socrates activam exercuit mores instituens, quibus fideliter ad beatitudinem vita transigitur; Pythagoras contemplativae institit per quam ingenium exercetur et propagatur scientia. Proinde Plato utramque iungendo alteri philosophiam perfecisse laudatur, quam in tres partes distribuit ethicam, physicam et logicam id est moralem, naturalem et rationalem, qua verum disterminatur a falso et sine qua disseri nequeunt, quae vel in actione vel in contemplatione versantur.* Haec si accuratius perlegisset Oud., in tantum errorem cum ceteris Intt. non incidisset. Ille enim, qui loci sententiam explicuit, ut Mss. Apuleii, duos tantum pronuntiat viros quos Plato secutus sit; Pythagoran et Socratem: Pythagoran in philosophia *comtemplativa* quae eadem est naturali, Socratem in *activa* i. e. *morali. Contemplativam* vero *naturalem* esse probat August. de Civ. Dei VIII. cap. 4., ex quo quae Sarisber. profert, deprompta sunt: *Itaque cum studium sapientiae in actione et contemplatione versetur, unde una pars eius activa altera contemplativa dici potest, quarum activa ad agendam vitam id est ad mores instituendos pertinet, contemplativa autem ad conspiciendas naturae caussas et sincerissimam veritatem, Socrates in activa excelluisse memoratur, Pythagoras vero magis contemplativae quibus potuit intelligentiae viribus institit. Proinde Plato utrumque iungendo philosophiam perfecisse lauda-*

tur, quam in tres partes dis
unam moralem quae maxime in
versatur, alteram naturalem
contemplationi deputat
tertiam rationalem qua veri
terminatur a falso, quae licet
id est actioni et contemplati
necessaria, maxime tamen con
tio perspectionem sibi vindicat
cf. Diog. Laert. §. 19. *καὶ τῶν μ*
ρηματικὸς εἰς τὸν φυσικὸν καὶ
Videmus igitur Augustinum in
tentia consentire, naturalem
phiam Platonem a Pythagoreis
moralem a Socrate. Deinde vid
dialectica aut *rationalis* expun
esse ex codd., quia unum iden
gnificant, ita ut alterum alteri
sema esse appareat. Diog.
Platonis dialogos vocat *physic*
cos, logicos, quos Suidas *p*
ethicos, dialecticos. Dialectic
toni adscribunt multi, ut ipse D
56. *δεύτερον προσέθηκε τὸν ἠθι*
τον δὲ Πλάτων τὸν διαλεκτικὸν
λεσίουργε τὴν φιλοσοφίαν, tum
versae essent *rationalis* et *di*
philosophiae, tamen una s
esset, quia non in quatuor s
partes philosophiam Plato
Ego vero cum Oud. non *dialect*
rationalis glossam esse existimo
quae cognominatio longe rario
brariisque ignorata, a quorum
profectam esse totius loci le
natos *Heracliteos* et *intelle*
philosophiam probabile est. *Ab*
Harl. edd. que optimis retinui, u
nis concinnitati magis congruum
praecedat *a Pythagoreis.* In
tum differt Apuleius a vulgari o
quod dialecticam s. rationalem
sophiam cuius auctorem Platone
esse alii autumant, ad fontem
phiae Socraticae retulerit.]

ous tradidissent, eas hic cum ratione limando tum ad orationis : honestissimam speciem induendo perfectas atque etiam admirabiles

CAPUT IV.

lti auditorum eius utriusque sexus in philosophia floruerunt. Patri- in hortulo qui Academiae iunctus fuit et in duobus ministris et in ua diis supplicabat reliquit. Auri tantum quantum puer nobilitatis in- auricula gestavit. Ceterum tres ad Siciliam | adventus mali quidem 189
diversis opinionibus disserentes: sed ille primo historiae gratia, ut Aetnae et incendia concavi montis intelligeret, secundo petitu Dionysii :usanis assisteret profectus, et ut municipales leges eius provinciae ad-

ro *ratione* edd. ante Vulc. quo fit, ut bis idem dicatur. *etiam* post *tum* Vulc. e suo cod. praeter Oud. *induendo* F. 1. φ. Voss. H. Vulc. Dr. cum Edd. Elm. et seqq. In edd. prio- *educendo*. *inducendo* Bd. Th. de quo vide Met. V. p. 375., quod tamen hic non placet. *ores* Bd. *ortulo* H. *ministeriis* Scal. quod bene haberet, si Mss. comprobaretur, unde vers. Add. p. 776. erravit, in aliquot codd. ita legi scribens. *oricilla* in nonnullis libris Wow.. emendans temere *fronticula*. *eius* quod ante *ad Siciliam* edd. omnes et codd. aliquot ı est in H. Voss. et Bd., unde delevi. *quidem* H. Voss. In cett. *quidam*, quam lectionem lleri. *dissentientes* Leid. teste Elm. Brantius emendat *differentes*. *profectus est* codd. eter H. et Voss., unde *est* expunxi. In ed. pr. Vicent. Venet. 1. 2. *est profectus*. *munici*- c. et seqq. *eius leges eus* Voss. *addisceret* F. 1. Elm. et seqq. In cett. *disceret* cum Holsten. legit *leges ei provinciae scisceret* ex Laert. et Platon. Epist. 3, 7, 8. *ipsum* *rgientem* Bd.

V. *auditores*. [cf. Diog. Laert. *μαθηταὶ αὐτοῦ Σπεύσιππος* .... *αὶ γυναῖκες δύο Λασθένεια Μαν- ὶ Ἀξιοθέα Φλιασία*, ad quem ide Menag. p. 504. Huebner.] *lo*. [Diog. §. 20. *ἔνιοι δὲ καὶ ποστεῖλαί φασι τὸ ἀργύριον καὶ ροέσθαι ἀλλὰ καὶ κηπίδιον αὐτῷ καδημίᾳ πρίασθαι*; Suidas V. *Πλάτων ὁ φιλόσοφος πένης ἦν ν τὸν ἐν Ἀκαδημίᾳ ἐκέκτητο κῆ- έρος ἐλάχιστον ἦν τῶν διαδοχι- μὲν γὰρ κῆπος ἔγγυς τι χρυσῶν· μισμάτων ἀπεδίδου· ἡ δὲ ὅλη ὕστερον χιλίων ἢ καὶ πλειόνων γὐξήθη δὲ αὕτη κατὰ τοὺς νεω- ρόνους ἀνθρώπων ἱερῶν τε καὶ ν ἄλλοτε ἄλλων ἀποθνησκόντων : διαθήκας καταλειπόντων τοῖς ῦσιν ἀφορμὴν τῆς ἐπὶ τῷ φιλο- ο σχολῆς καὶ γαλήνης*.] *s ministris*. [Senec. consolat. c. 12. tres ei ministros, Diog. uatuor adscribit ex Platonis stamento: §. 42. *οἰκέτας κατα- ήγωνα, Βίκταν, Ἀπολλωνιάδην* ·. At vero non tam pauperem latonem quam Apuleius eum describit, testamento probatur, quod Laert. nobis reliquit.]

et in patera .... in auricula gestavit. [Diog. l. c. *ἀργυρίου μνᾶς τρεῖς φιάλην ἀργυρᾶν ἕλκουσαν ἑκατὸν ἑξήκοντα πέντε, κυμβεῖον ἄγον τεσσαράκοντα πέντε, δακτύλιον χρυσοῦν καὶ ἐνώτιον χρυσοῦν ἄγοντα συνάμφω τέσσαρας δραχμὰς ὀβολοὺς τρεῖς*. Male Wow. de *cicadis* potius acceperit, de quibus adi Periz. ad Ael. V. H. IV. 22.]

tres eius ad Siciliam. [Diog. Laert. §. 18. *τρὶς δὲ πέπλευκεν εἰς Σικελίαν, πρῶτον μὲν κατὰ θέαν τῆς νήσου καὶ τῶν κρατήρων, ὅτε καὶ Διονύσιος ὁ Ἑρμοκράτους Τύραννος ὢν ἠνάγκασεν ὥστε συμμῖξαι αὐτῷ* .... §. 21. *δεύτερον πρὸς νεώτερον ἧκε Διονύσιον αἰτῶν γῆν καὶ ἀνθρώπους τοὺς κατὰ τὴν πολιτείαν αὐτοῦ ζησομένους* ... §. 23. *τρίτον ἦλθε διαλλάξων Δίωνα Διονυσίῳ· οὐ τυχὼν δὲ ἄπρακτος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα*, ad quos locos vide Menag.] Phot. Bibl. 679. Tzetz. Chiliad. XI. 361. quos citat Elm.

historiae gratia i. e. naturalis cognitionis, ut egregie docet Casaubon. ad Diog. Laert. l. c. §. 18., quem male carpit Colv. exponens ridicule *ut historiam scriberet*.

... eius adventus fugientem Dionem impetrata a Dionysio venia ... Quae autem consulta, quae *δόγματα* graece licet dici, ... vivendique et intelligendi ac loquendi rationem extulerit ... Nam quoniam tres partes philosophiae congruere inter se ... nos quoque separatim dicemus de singulis, a naturali philosophiae exordium.

CAPUT V.

Initia rerum esse tria | arbitrabatur Plato: deum, materiam rerumque formas, quas *ἰδέας* idem vocat, inabsolutas, informes, nulla specie nec qualitatis significatione distinctas. Sed haec de deo sentit, quod sit incorporeus. Is unus

...cumque omnes habere codd. praeter Voss. dicit Oud. At vero Lind. tantum e Put. et Excerpt. B... hanc lectionem enotat. *ac loquendi* H. Voss. Bd. In cett. *et*. *ediderit* Bd. pro *extulerit*. *sebs...* ... male coniecit Colv. *obtinere* enim est pro certo affirmare.

arbitrabatur F. 1. et inde Elm. cum seqq. ut Laert. §. 69. *ἀπέφηνε*. In cett. *arbitrat...* *nulla specie nec* F. 1. φ. Voss. H. Bd. Elm. seqq. Oud. In cett. *vel*, quo sensu *specie* foret genitiv... ... Bd.

reddidit. Si Laertio fides, tantum *reddere voluit* et conatus est, sed res non successit. Et sane sic saepe auctores loquuntur, Apul. Met. I. p. 69. *litteras ei reddo* pro: *reddere volo*. [Quae enim facere conamur, meditamur, incipimus, volumus, iam facere dicimur. Plura de hoc usu dabit d'Orv. ad Charit. I. 1. p. 214. ed. Lips.] At Aelian. cum Apuleio facit V. H. III. 17., unde *reddidit* propria sua vi accipiendum est.

Cap. V. *initia rerum*. Plutarch. de Plac. Philos. I. 3. fol. 878. *Σωκράτης Σωφρονίσκου Ἀθηναῖος καὶ Πλάτων Ἀρίστωνος Ἀθηναῖος· αἱ γὰρ αὐταὶ περὶ παντὸς ἑκατέρου δόξαι· τρεῖς ἀρχὰς τὸν θεὸν καὶ ὕλην καὶ ἰδέαν·* Diogen. duo principia enumerat §. 69. *δύο δὲ τῶν πάντων ἀπέφηνεν ἀρχὰς θεὸν καὶ ὕλην* [ubi Menag. *τρεῖς* coniecit sed vide Kuehn. ad h. l. T. II. p. 520. Plura dabit de hac sententia Menag. ad h. l. p. 521 sqq. Huebner. Idem repetiit Diog. §. 76. *ἀρχὰς μὲν οὖν εἶναι καὶ αἰτία τὰ λεχθέντα δύο ὧν παράδειγμα τὸν θεὸν καὶ τὴν ὕλην*. Aliter statuit Timaeus Locr. p. 94. H. ubi vide.]

arbitrabatur. [Ita legendum esse e Florent. cum Elm. probo. Qui enim componere non poterant *arbitrabatur*, *vocat*, *sentit* librarii, emendarunt *arbitratur*. *Arbitrabatur* in cod. legi... librarium cod. Bd. eo apparet, quod in seqq. *vocavit* correxit. cf. ad de Dogm. II, p. 234.]

rerumque formas. [Diog. Laert. §. 64. *τὴν γοῦν ἰδέαν καὶ εἶδος ὀνομάζει καὶ γένος καὶ παράδειγμα καὶ ἀρχὴν καὶ αἴτιον· καὶ τὴν ἰδέαν οὔτε κινούμενον οὔτε μένον καὶ ταὐτὸ καὶ ἓν καὶ πολλά* et §. 67. *ὡρίζετο δὲ τὴν ἰδέαν τοῦ πάντη διεστῶτος πνεύματος· αὐτοκίνητον δὲ εἶναι*. cf. §. 12 sqq. Agit de ideis Plato in Parmenide Huebner. ad Diog. Laert. p. 525.]

incorporeus. [cf. Diog. Laert. §. 77. *δοκεῖ αὐτῷ τὸν θεὸν ὡς καὶ τὴν ψυχὴν ἀσώματον εἶναι*. Cic. de Nat. Deor. I. 12. *Iam de Platonis inconstantia longum est dicere, qui in Timaeo patrem huius mundi nominari negat posse, in Legum autem libris quid sit omnino deus, inquiri oportere non censet. Quod vero sine corpore ullo deum vult esse ut Graeci dicunt ἀσώματον id quale esse possit intelligi non potest, careat enim sensu necesse est, careat prudentia, careat voluptate, quae omnia una cum deorum notione comprehendimus;* cf. Menag. ad Laert. p. 524.]

περίμετρος rerumque genitor, rerumque omnium *exortor*, beatus
ificus, optimus, nihil indigens, ipse conferens cuncta: quem quidem
m pronuntiat, indictum, innominabilem; et ut ait ipse: *ἀόρατον ἀδά-*
, cuius naturam | invenire difficile est; si inventa sit, in multos eam 191
ri non posse. Platonis haec verba sunt: *θεὸν εὑρεῖν τε ἔργον, εὑρόντα πολλοὺς ἐκφέρειν ἀδύνατον.* Materiam vero improcreabilem incor-
[ue commemorat, non ignem neque aquam nec aliud de principiis et

us is unus et ut ait ἐπίμετρος F. 1. *ἀπίμετρος* Leid. *ἀπηρίμετρος* Iunt. 2. Ald. *apimetros* ett. *aperimetros.* [Hae corruptelae exortae sunt ex compendiis *ἀπ* i. e. *ἀπερὶ*, unde *περὶ* odd. confunduntur cf. Bas. Epist. Crit. p. 783. ed. Schaefer., *apimetros* corruptum est ex s. *rerumque genitor* F. 1. Voss. H. Bd. Elm. seqq. In cett. solum *genitor*. *rerumque omnium* d. Oud. edd. ante Wower. qui edidit *rerumque omnium genitor* exclusa voce *extortor*. In cett. *xtortor. exortor* H. *exorditor* Lips. coniecit. Oud. mavult *exstructor*, Lennep. *exorna-* recepit Bosscha. *pronuntiat* F. 1. Voss. Bd. Wow. Elm. seqq. In cett. *pronuntiant. et* ante h Ald. *ἀόρατον ἄδαμαστον* F. 1. (Lindenbrog. 3. codd.) φ. Voss. Leid. Bd. Vulc. H. Bas. 2. *ὀράνιον ἀμύθητον καὶ ἄῤῥητον* Ald., quae sine dubio editor finxit quia in codd. graeca non sicuti semper ea omisit Iunt. 1. In edd. *ἄῤῥητον ἀκατωνόμαστον*. Bouhier. ad Cic. de Nat. 2. mavult *ἀκατονόμαστον*. *Platonis* abest in Bd. *εὑρόνταγε* φ. Voss. In ed. pr. Vicent. olv. Vulc. 1. Wow. *θεὸν μὲν εὑρεῖν οὐ ῥᾴδιον νοῆσαι δὲ ἀδύνατον* (probante Hasaeo in it. T. 14. p. 187. qui e Mss. hanc esse lectionem male putat) *γνῶναι δὲ ἀδύνατον* Ald. His graecis addunt latinam interpretationem: *id est deum quidem invenisse haud facile lexisse autem impossibile*, quae in codd. non comparet quamque Scal. ac seqq. recte ab- cum contra Graeca pro more desint in Iunt. 1. [Vir doctus in edit. Vic. Dresd.: In veteri graeca desunt, quae tamen ita supplenda ex praecedentibus puto: *θεὸν νοῆσαι μὲν ἐστι φράσαι δὲ ἀδύνατον ᾧ καὶ νοῆσαι δύνατον*, quae verba etsi apud Platonem non legi, ex artyre arbitror, ut re vera sint Hermae Trismegisti. Altera manus recentior addidit: Immo n Timaeo verba sunt.] *improbabilem non corruptam* Bd. *aqua ne* pro *aquam nec* Bd.

or. [Ineptiunt qui *extortor* de- i. e. qui placide omnia ad se *Exortor* quod Harl. praebet n se continere lectionem mihi probatur, quamquam nescio quo- *xortor* explicari possit, quum significationem non habeat, nisi concretum hic pro *exortus* po- i. e. principium omnium rerum. gitur *exorsor* scribi, quod vo- quamquam in usu non est apud s, ex analogia tamen substan- in *or* desinentium probatur, quae imus Apuleius formavit. cf. p. 17. f. Intt. ad Tim. p. 28. C. *τὸν καὶ τὸν πατέρα.*]

τος, ἀδάμαστος. [Omnes Intt. errore decipiuntur, putantes, Apuleium ea expressisse, quae nte pronuntiaverat; unde vel o *indictum* legi voluit *invictum*. Apuleius voluisset, vix omi- *coelestem* graece interpretari, elligens Aldus addit *οὐράνιον* bum cetera vertit. Novas vero Apuleius dei denominationes *ἀό-ρατος ἀδάμαστος*, quae eo non reiiciendae sunt, quod in Platone non leguntur, quem hodie habemus, quum idem in voc. *ἀκατωνόμαστος* cadat. Sententia igitur totius loci ea est: deus est coelestis, nunquam ab ullo dictus nec is qui dici unquam pos- sit, invisibilis et unus semper idemque, qui nunquam teritur; cuius naturam in- venire difficile est.]

cuius naturam. [cf. Tim. l. c. *τὸν μὲν οὖν ποιητὴν καὶ πατέρα τοῦδε τοῦ παντὸς εὑρεῖν τε ἔργον καὶ εὑρόντα εἰς πολλοὺς ἐκφέρειν ἀδύνατον.* Plura de hac sententia dabunt Elm. ad Minuc. Fel. p. XXVIII. ed. fol. Intt. ad Cic. de Nat. Deor. I. 20.]

materiam vero. Plato Tim. p. 51 A. *διὸ τὴν τοῦ γεγονότος ὁρατοῦ καὶ παντὸς αἰσθητοῦ μητέρα καὶ ὑποδοχὴν, μήτε γῆν μήτε ἀέρα μήτε πῦρ μήτε ὕδωρ, λέγομεν, μήτε ὅσα ἐκ τούτων, μήτε ἐξ ὧν ταῦτα γέγονεν, ἀλλ' ἀόρατον εἶδός τι καὶ ἄμορφον πανδεχές.* Diog. Laert. l. d. §. 69. *εἶναι δὲ τὴν ὕλην ἀσχημάτιστον καὶ ἄπειρον ἐξ ἧς γίνεσθαι τὰ συγκρίματα*, ad quem locum vide Menag. p. 522.]

absolutis elementis esse, sed ex omnibus primam figuram capacem facti
192 subiectam, adhuc rudem et figurationis | qualitate viduatam deus artife
format diversam. Infinitam vero iccirco, quod sit ei interminata mag
Nam quod infinitum est, indistinctam magnitudinis habet finem, atqu
[4] cum viduata | sit fine, infinibilis recte videri potest. Sed neque corporea
ne sane incorpoream concedit esse. Ideo autem non putat corpus, quo
corpus specie qualicumque non careat. Sine corpore vero esse non po
cere, quia nihil incorporale corpus exhibeat, sed vi et ratione sibi eam
corpoream: atque ideo nec actu solo neque tamen sola opinione cogit

et ante *absolut.* abest edd. ante Colv. *figuram capacem esse* Bd. *fictioni* mavult Stewec *versa* Voss. Vulc. edd. ante Colv. quod non improbabile; cf. locum Ciceronis. Bipont. habet *d* nescio unde. *quod sit ei* H. *quod dei sit* φ. *quia ei sit* Bd. In cett. *quod ei sit.* *interminat* *indistinctam* Voss. Vulcan. Becich. Oud. In cett. *indistinctum.* *sed sane* F. 1. Bd. Voss. *sane* H. quod Oud. probat pro *ne — quidem.* Bosscha tamen *neque sane* cum cett. exhibet. O quin scribi vult *sed nec sane.* *concedit esse* H. Bd. Voss. In cett. *esse concedit.* *quia o* pro more. *quod nihil* Voss. *ut* pro *vi* Iunt. 1. *secunda* pro *sibi eam* Vulc. Ms. *cogniti* ante Scal. male et contra Mss. *cogitationis opinione* Bd.

factioni. Quia auctor Platonis verba de materia recenseat, Stewech. legendum esse proponit *fictioni*, cui opinioni Elm. his verbis bene adversatur: Plato ubique deum δημιουργὸν ποιητὴν καὶ πατέρα τοῦ ὅλου appellat, eumque ait ποιεῖν, δημιουργεῖν, τεκταίνεσθαι, ἀπεργάζεσθαι, μηχανᾶσθαι. Sic deum *factorem* in Symbolo Trinitatis sive regula fidei (Tertull. de praescript. advers. heret. c. 13. et contra Prax. c. 11. illud voluit) sancta ecclesia confitetur. Deus ergo factor materiae faciem sive εἶδος inducit et Chalcidius sic definit materiam, ex qua prima fit quod gignitur, idem p. 417. *deum primitus operari et facere,* et p. 418. *sylvam, corpus mundumque factum effectu opificis atque operatione eidemque opportunitatem inesse vultus induendi.* Alcin. de doctr. Plat. c. 8. καὶ πρῶτόν γε περὶ ὕλης λέγωμεν. Ταύτην τοίνυν ἐκμαγεῖόν τε καὶ πανδεχὲς καὶ τιθήνην καὶ μητέρα καὶ χώραν ὀνομάζει καὶ ὑποκείμενον ἁπτόν τε μετὰ ἀναισθησίας καὶ νόθῳ λογισμῷ ληπτόν. Ἰδιότητα δὲ ἔχειν τοιαύτην, ὥστε πᾶσαν γένεσιν ὑποδέχεσθαι τιθήνης λόγον ἐπέχουσαν τῷ φέρειν αὐτὰς καὶ ἀναδέχεσθαι μὲν αὐτὴν πάντα τὰ εἴδη αὐτὴν ἄμορφόν τε ὑπάρχειν καὶ ἀνείδεον. [Cic. Acad. I. 8. *subiectam putant omnibus sine ulla specie atque carentem omni illa qualitate materiam quamdam ex qua omnia expressa atque effecta sint, quae tota omnia excipere possit, omni modis mutare atque ex omni eoque interire etiam non in n sed in suas partes, quae infinite ac dividi possint.* Plurima dabi Physiolog. Stoic. II. 2. p. 897 s Voss.]

infinitam vero — corpoream. locum citat Lips. l. d.]

indistinctam. Passim apud c scriptores *finis* genere feminin patur, cf. Victor. ad Cic. Epist. vers. X. 32. Heins. et Burm. ad Art. Am. I. 282. ad Virg. Aen. I cf. Met. p. 246. *totius viae finis* de Mundo p. 333. *varias fines.*

sed neque corpoream sed ne. lectionem ex Harl. cod. probant recepi ab iis librariis correctam, gativas particulas *neque* sibi resp semper debere putabant. Ita ve pius *neque — et* vel *neque — q* nuntur, quod posterius vim hal particulae cf. Cic. Lael. 27. 12 II. 13. 18. Beier. ad Cic. de Off. p. 169. *Ne* valet *ne — quidem* Met. p. 66. ed. meae. *Sed* el repeti probavi ad Met. p. 196. (in Plat. Tim. p. 416. *Quibus cursis ut an corpus sylva sit c remus. Neque corpus neque in reum quiddam posse dici sim puto sed tam corpus quam in reum possibilitate.*]

gi. Namque corpora propter insignem evidentiam sui simili iudicio cog- Sed quae substantiam non habent corporum, ea cogitationibus videri: adulterata opinione ambiguam materiae huius intelligi qualitatem.

CAPUT VI.

Ἰδέας vero id est formas omnium simplices et aeternas esse nec corpora-
sse tamen ex iis quae deus sumpserit exempla rerum, quae sunt eruntve,
ɔsse amplius quam singularum | specierum singulas imagines in exempla- 193
inveniri, gignentiumque omnium ad instar cerae formas et figurationes
a impressione signari. Οὐσίας, quas essentias dicimus, duas esse ait,
ıas cuncta gignantur mundusque ipse, quarum una cogitatione sola con-
·, altera sensibus subiici potest. Sed illa quae mentis oculis comprehen-
semper et eodem modo et sui par ac sui similis invenitur, et quae vere
tenim altera opinione sensibili et irrationabili aestimanda est, quam nasci
erire ait. Et sicut superior vere esse memoratur, hanc non esse vere
nus dicere. Et primae quidem substantiae vel essentiae deum primum, et
iem formasque rerum et animam; secundae substantiae omnia quae | in- 194
ntur quaeque gignuntur, et quae ab substantiae superioris exemplo
em ducunt: quae mutari et converti possunt, labentia et ad instar flumi-

ɑ F. 1. Voss. Bd. H. Vulc. Dr. In edd. ante Wow. *corporea.* *sui* abest Bd. *corporum ea* *videri* H. Voss. Bd. Vulc. quod Oud. quamquam probat, Bosscha tamen non recepit. In cett. *eam cogitationibus ea videri.* *adultera* ed. Scal. vitiose. *huius materiae* inverso ordine ıte Colv.

mpliceis Iunt. 2. Ald. *nec corporales esse tamen ex iis* F. 1. cum ed. Elm. et seqq. *nec cor-* *s tamen: esse autem ex his* Thuan. *corporales tamen: esse autem ex* edd. ante Elm. Oud. . plurimi. *tamen esset aut ex* Bd. Oud. mavult *nec corporales: esse tamen*, quod Bosscha :epit, ego vero probo. *significationes* pro *figurationes* edd. ante Colv. *exemplorum* quod codd. post *illa* legunt non est in F. 1. unde equidem omisi. *figuratione* pro *impressione* edd. ılv. τὰς οὐσίας codd. et edd. praeter H. Voss. Bd. et Oud. *assentias* Ald. *sensus subici* *sui par ac sui similis* Voss. Bd. (sine dubio etiam H.) et edd. ante Vulc. In cett. *sui* ante omittitur. *et quae* F. H. Voss. Bd. Elm. sqq. In cett. *ut quae.* *verae* Iunt. 2. *at enim* Mss. . Bas. 2. Vulc. seqq. In cett. *etenim.* *et* ante *sicut* abest Bd. *sic* pro *sicut* ed. pr. Vic. Ven. ıs. 2. *sicut* non est in Ald. Iunt. 1. *deum primum.* In cett. *primum deum esse.* *materiem* te Florid. Oud. ex Thuan. cod. lectione *matiem.* In cett. *mentem.* *et animam* desunt Bd. *ɔrmantur* Wow. Elm. Florid. [cf. Burm. ad Anthol. Lat. T. I. p. 451.] *quae gignuntur* Bd.

›. VI. *ἰδέας.* [cf. Lips. Physiol. II. 3. p. 900 sqq. qui hunc locum ie multis exemplis illustrat.] *ɪnentium* [i. e. nascentium; cf. . ad Voss. Arist. T. III. p. 949.] *se.* Chalc. p. 408. *ex natura quidem ria primam materiam nuncupans m simile quiddam mollis ceden- : materiae, in quam imprimuntur cula rerum et receptaculum et in- m matrem atque nutriculam totius ationis,* quem locum excitat Elm. *ɪίας.* Maxim. Tyr. diss. I. 7. τῇ ɴθρώπου ψυχῇ δύο ὀργάνων ὄντων σύνεσιν, τοῦ μὲν ἁπλοῦ ὃν καλοῦμεν τοῦ δὲ ποικίλου καὶ πολυμεροῦς καὶ πολυτρόπου, ἃς αἰσθήσεις καλοῦμεν· συνῆπται μὲν αὐτῶν ἡ ἐργασία· κεχώρισται δὲ ἡ οὐσία. ὡς δὲ ταῦτα πρὸς ἄλληλα ἔχει οὕτω κἀκεῖνα ὧν ἐστι ταῦτα ὄργανα. [Plura vide apud Lips. l. d. I. 4. p. 840.]

materiem. [Bene emendat Oud. cum Florido *materiem*, quia in praegressis Apuleius tria rerum principia recensuerit *deum, materiem, ideas. Deus* enim idem est *menti*; cf. Diog. Laert. §. 69. θεὸν καὶ ὕλην ὃν καὶ νοῦν προσαγορεύει.]

labentia et ad instar fluminum. [*Labi* de rebus quae se movent et volvuntur; cf. Cort. ad Lucan. VIII 172. qui hunc locum excitat.]

num profuga: adhuc illa quam dixi intelligendi substantia, quoniam e
nititur robore; etiam quae de illa disputantur ratione stabili et fide ple
At huius, quae veluti umbra et imago est superioris, rationes quoque e
quae de ea disputantur inconstanti sunt disciplina.

CAPUT VII.

Initium omnium corporum materiam esse memoravit: hanc et sig
pressione formarum. Hinc prima elementa esse progenita ignem et
terram et aera. Quae si elementa sunt, simplicia debent esse neque a
syllabarum nexu mutuo copulari. Quod istis evenit, quarum substanti
timoda potestatum* coitione conficitur. Quae cum inordinata perm
[5] essent, ab illo aedificatore mundi deo ad ordinem | numeris et mens
195 ambitum deducta sunt. Haec a plurimis elementis | ad unum redacta e
ignem quidem et aera et aquam habere originem atque principium ex

adhuc illa. Pessime ante Floridum haec iungebantur priori voci *profuga* et post *substan* ponebatur distinctio, cum *illa* sit nominativus verbi *nititur*. Vidit id et monuit Casaub. §. 77. et Vulcan. calamo ad marg. ed. Colv. sic distinxit. Ceterum *adhaec* ibidem legi atque Elm. in add. et edidit Scriver. Oud. praefert cum Lipsio *ad hoc* cf. ad Met. V. p. 340. *intelligenda* Dr. *etiam* F. 1. H. Voss. φ. Elm. seqq. In cett. *et*. *de illa* F. 1. et Elm. cum cett. *de ea*. *huius* F. 1. Voss. Bd. alii et pleraeque edd. *eius* H. Vulc. cod. edd. Vulc. Sc *inconstantis disciplinae* Scriver. Florid. ex Modii coniectura.

materiem φ. *et terram* Voss. *qua* Bd. *debent esse* H. Bd. In cett. *esse debent*. Bd. *quod istis* correxèrunt Lips. et Elm. in Add. atque ediderunt Scriv. Florid. Oud. con Bd. In cett. *quae*. *quorum* Elm. in Add. ut edidit Scriver. *quarum multitudine comm.* *m. multi potestatum* F. 1. *potestatum* φ. Leid. Oud. *potestatem* Vulc. *m. multi potestat* In cett. *potestate*. *comitione* edd. ante Vulc. praeter Ald. Iunt. 2. Colv. quae habent *comm* *commotione* Voss. In cett. *coitione potestate in commune* Bd. *ordinata* Bd. et edd. ante *et* ante *mensuris* abest a Bd. *didicta* Voss. *diducta* Bd. *a plurimis* H. Thuan. *et plurimi* *a pluribus* Bd. In cett. *e plurimis*. *trigone* F. 1. H. Voss. Dr. Bd. á m. p. In cett. *trigono*.

adhuc [e codd. retinui; est enim *praeterea, insuper* cf. Hand. Tursell. T. I. p. 164.]

Cap. VII. *hinc prima.* [cf. Diog. Laert. §. 70. *τράπεσθαι τὴν οὐσίαν ταύτην εἰς τέτταρα στοιχεῖα πῦρ, ὕδωρ, ἀέρα, γῆν*. Plat. de Legg. X. 889. B. *πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ γῆν καὶ ἀέρα φύσει πάντα εἶναι καὶ τύχῃ φασί*. C. *πῦρ καὶ ὕδωρ ... πρῶτα ... τῶν πάντων εἶναι.*]

neque ad instar. cf. Plato Tim. p. 48. B. [*προσῆκον αὐτοῖς οὐδ' ὡς ἐν συλλαβῆς εἴδεσι μόνον εἰκότως ὑπὸ τοῦ καὶ βραχὺ φρονοῦντος κατεικασθῆναι.*]

istis sc. *syllabis* adlevit margini Gronov., *rebus* intelligit Florid., immo vero *formis*.

multimoda potestatum coitione. [Hic locus sanus non est, quamquam quomodo eum restituam, adhuc nescio. *Multi* enim quod codd. optimi post *multimoda* habent, quid sibi velit non capio, certus tamen in eo later loci vitium. Oud. de scripturae tate nihil admonuit.]

numeris. [Plat. Tim. p. 53. *τὸ μὲν πρὸ τούτου πάντα ταῦ ἀλόγως καὶ ἀμέτρως· ὅτε δ' ἐπ κοσμεῖσθαι τὸ πᾶν πῦρ πρῶτον κ καὶ γῆν καὶ ἀέρα, ἴχνη μὲν ἔχοντ ἄττα παντάπασι μὴν διακείμενα εἰκὸς ἔχειν ἅπαν ὅταν ἀπῇ τινο οὕτω δὴ τότε πεφυκότα ταῦτα διεσχηματίσατο εἴδεσί τε καὶ ἀριθ*

trigone. [Oud. contra codd. retinuit *trigono*, quod quamquam videtur dici de *triangulo*, quum de pila dicatur, recipere tamen deo. Hinc *trigone* dedi. Diog. §. 70. *Ἅπαντα γὰρ ἐξ ἑνὸς συγ τοῦ προμήκους τριγώνου· τῆς δὲ γ εἶναι τὸ σχῆμα. πυρὸς μὲν γὰρ εἶν χεῖον πυραμίδα, ἀέρος τὸ ὀκτάεδρ τος τὸ εἰκοσάεδρον, γῆς δὲ κύβον*; a

trianguli recti non paribus angulis. Terram vero directis quidem angulis is et vestigiis paribus esse. Et prioris quidem formae tres species exi- pyramidem, octangulam et vigintiangulam. Sphaeram et pyramidem, m ignis in se habere, octangulam vero aeris, angulatam vicies sphaeram dicatam esse, aequipedum vero trigonum efficere ex sese quadratum, , quae terrae sit propria. | Quapropter mobilem pyramidis formam igni 196
quod eius celeritas agitationi huius videatur esse consimilis. Secundae tatis octangula sphaera est: hanc aeri detulit, qui levitate et pernicitate gnem secundus esset. Vicenalis sphaera loco tertio est: huius forma et volubilis aquae similior est visa. Restat tesserarum figura, quae cum mobilis, terrae constantiam non absurde sortita est. Et alia initia in- forsitan posse, quae aut deo nota sint vel ei qui sit diis amicus.

d. Bas. 1. Colv. Vulc. 1. *qui sit anguli recti* F. 1. Exc. Bat. H. Voss. *qui sint anguli recti non fit trianguli recti* φ. *quae fit anguli recti* edd. vett. *qui fit trianguli recti* Wow. Sciopp. et ui sit angulis rectis Colv. Vulc. Scal. *non paribus angulis* F. 1. Voss. H. edd. *non paribus* Scal. *angulis et prioris quidem formae tres species existere, pyramidem et octangulam ies angulam spheram non paribus terram vero* inepte inserebant edd. ante Scal. et mox em edd. repetuntur. *vestigiis* abest ab edd. ante Iunt. 2. *et* ante *prioris* exulat a Bd. am Bd. a m. s. *et* ante *vigint.* non est in Bd. Verba *sphaeram* usque ad *vicies* non com- n Bd. *pyramidam* Voss. *ignem* edd. ante Iunt. 2. *octangulum* H. In cett. *octangulam.* dd. ante Iunt. 2. *essequipedum* Venet. 2. *trigonorum* φ. *ter enim terni XXVII. ter* . *cubus* Bd. *quadratum vero* quod ante *cubum* intrudunt edd. non est in F. 1. H. Voss. φ. *bon* H. Voss. Bd. In cett. *cubum.* *fit* edd. ante Bas. *huius* F. 1. H. Voss. Bd. φ. Elm. seqq. abest. *vicinalis* F. 1. H. *vicinialis* Voss. *vigisialis* Bd. sed suprascriptum *vicenalis* lis edd. vett. usque ad Colv. *vigesimalis* legentem. In cett. *vicenalis* uti aperte Dr. habet. *tio est* H. Voss. In cett. *est tertio loco.* *fluvida* Voss. *mobilis* F. 1. Elm. seqq. praeter t *aquae* edd. ante Elm. *fit* H. *constantiam* F. 1. H. Voss. Th. edd. ante Vulc. In cett. *sub- m.* *posse ait* φ. Elm. et seqq. *ait aut quae* Wow. In cett. et Oud. *ait* non comparet. *sint* . Bd. In cett. *sunt.*

vide Menag. Accuratissime haec ctat Plato Tim. p. 53 seqq. quem longum est describere.]

nguli. [Hanc cod. Fulv. lectio- cepi cum aliis, corruptam ex com- *t'anguli*, *t'* littera propter ante- is vocis *fit* finalem eandem omissa. git enim triangularem formam, ineae tamen et anguli non aequali agnitudine, id quod Plato probat . c.]

ngulam. Floridus haec adnotat: Apuleius et Platonis ὀκτάεδρον iterpretatur *formam octangulam.* *dron* enim sex tantum habet an- solidos ex quatuor quemquem s planis constantes, cum octo ha- uperficies triangulares aequilate- Neque felicius εἰκοσάεδρον inter- ır *viginti angulam.* Icosaedrum viginti habet superficies triangu- aequilateras, sed duodecim tan- ıgulos solidos, ex quinque planis s quemque constantes.

aeram et pyramidem. [cf. Menag. ad Diog. Laert. p. 522. in seqq. *cubon quae* cf. Plat. Tim. p. 55, γῇ μὲν τὸ κυβικὸν εἶδος δῶμεν.]

mobilem. Plat. Tim. p. 56. C. ἔστω δὴ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ κατὰ τὸν εἰκότα τὸ μὲν τῆς Πυραμίδος στερεὸν γε- γονὸς εἶδος πυρὸς στοιχεῖον καὶ σπέρμα et paulo ante: τὸ δὲ εὐκινητότατον πυρί. τὸ δὲ δεύτερον κατὰ γένεσιν εἴπωμεν ἀέρος, τὸ δὲ τρίτον ὕδατος.]

fluida et *volubilis.* *Fluvida* quod unus cod. praebet, plerumque scribarum aberrationem esse putat Oud., compa- rans Dr. ad Liv. I. 4. 6. [Virg. Georg. III. 483. Aen. III. 663. Cort. ad Lucan. VI. 89. [Intt. ad Ovid. Met. XV. 362.] Idem *mobilis* quod uni Florent. debetur, e glossa ortum esse bene sentit. [*Volvi* de flumine saepius dicitur; cf. Met. V. p. 366. Liv. XXI. 31.]

constantiam i. e. firmitatem et immo- bilitatem; cf. Burm. ad Vell. Paterc. II. 29. [Ita velim emendari Arnob. III. 39. *qui rebus in constantia constitutis in- anissimas subdit et res cassas* pro cod.

CAPUT VIII.

Sed de primis élementis igni et aqua ceterisque et illa constare p
tim animalium et inanimantium corpora. Mundumque omnem ex on
totoque igni et aeris universitate cunctaque terra esse factum, et no
nullam horum partem extra orbem relinqui, sed *ne* vim quidem eiu
197 trinsecus inveniri. Haec autem invicem ex se intra se | apta et conne
Iccircoque in igne atque terrá, aqua et aere ésse situs. Et sicut ig

sed de primis F. 1. Voss. H. φ. In reliquis et edd. ante Wow. *sic.* *igne* Voss. Bd
p. 657. *ex illa* F. 1. *et illa* codd. et edd. praeter Colv. Scal. Elm. Scriv. in quibus *ex ill*
que Voss. Bd. *ignis* Bd. qui *tota* ad *universitate* retulit. *facta* Bd. ' *sed vim quidem* F
Voss. φ. Dr. probante Sciopp. Elm. Oud. *sed quidem eius vim* Scriver. In cett. *sed nihil q*
edd. ante Elm. *ne vim quidem eius* Florid. *et extrinsecus* F. 1. H. Voss. φ. Bd. et edd.
In cett. *et* abest. Oud. recipi voluit, intendere significationem pro *etiam vel* prolocutus;
negligenter omisit. *ex se intra se* 3 Mss. Lindenbrog. et omnes Oud. codd. *inter se* hab
solita variatione. Prave vero ait Elm. in Mss. *et intra* esse, unde ita cum seqq. edidit: *e*
tra se, exponit Florid. *extra se et intra se. intra se* non extant in edd. ante Wow. *con*
nexa Bd. *igne terra aqua et aere* F. 1. Oud. *igne atque terra aqua et aere* H. Voss.
terra et aqua Elm. seqq. Priores cum Bd. *igne atque in terra et aqua.* Ego probo lection
cf. supra p. 194. *hinc prima elementa esse progenita; ignem et aquam, terram et aer*
φ. Wow. et seqq. praeter Oud. *at sicut* Florid. In codd. et edd. *et.*

lectione *instantia* cf. ibid. c. 28. *qui divinitatis constantiam*, ubi *constantia* idem videtur esse quod *substantia* i. e. natura, quam significationem hodie lexica ex uno Ulpiani loco Dig. 32, 11. circa med. evincunt, quamquam de scriptura adhuc Intt. disceptant. Forsitan *constantiam* hic eam significationem habet.]

posse. Ait multae edd. per glossam addunt. Apuleius enim ponit infinitivum, ubique cogitatione adiiciens *Plato sentit*; cf. supra p. 194. *haec a plurimis elementis ad unum redacta esse*; p. 201. *et ire in eam tempus et in eius magnitudinem finiri ac dissolvi posse.* p. 206. saepius, ita ut oratio directa cum obliqua non raro commutetur. [De *aut* et *vel* se invicem excipientibus cf. Hand. Tursell. T. I. p. 548 sqq.]

Cap. VIII. *mundum.* [Diog. Laert. §. 71 sq. *κόσμον τε εἶναι ἕνα γεννητὸν ἐπειδὴ καὶ αἰσθητός ἐστιν ὑπὸ θεοῦ κατεσκευασμένος ἔμψυχόν τε εἶναι διὰ τὸ κρεῖττον εἶναι τοῦ ἀψύχου τὸ ἔμψυχον· τοῦτό τε ὑποκεῖσθαι δημιούργημα τοῦ βελτίστου αἰτίου. ἕνα τε αὐτὸν καὶ οὐκ ἄπειρον κατεσκευάσθαι, ὅτι καὶ τὸ ὑπόδειγμα ἓν ἦν ἀφ' οὗ αὐτὸν ἐδημιούργησε. σφαιροειδῆ δὲ διὰ τὸ καὶ τὸν γεννήσαντα*

τοιοῦτον ἔχειν σχῆμα· ἐκεῖνον
περιέχειν τὰ ἄλλα ζῷα· τοῦτο
σχήματα πάντων λεῖον δὲ καὶ ο
γανον ἔχοντα κύκλῳ διὰ τὸ μηδεμ
χρῆσιν αὐτῶν. ἀλλὰ μὲν καὶ ἀ
διαμένειν τὸν κόσμον διὰ τὸ μὴ δι
εἰς τὸν θεὸν καὶ τῆς μὲν ὅλης
αἴτιον εἶναι τὸν θεόν, ὅτι πέφυ
θοποιὸν εἶναι τὸ ἀγαθόν. cf. Pl
p. 32 sq. Cic. de Nat. Deor. I
ad locum Diog.]

sed ne vim quidem. [Pla
p. 32 C. *μέρος οὐδὲν οὐδενὸς οὐ*
μιν ἔξωθεν ὑπολιπών. Quod C
ne ἀπὸ κοινοῦ ex praegressi
posse, mihi nunquam persuade
Hinc *ne quidem* scribatur nec
esse putavi.]

situs. Colv. emendat *situm*,
subintelligens atque ita edidit
Wower. cum seqq., qui tamen
detur subintellexisse *mundum*
stantive ut debet accepisse.
non situs est in elementis, sed
ex illis elementis. *Situs* est
sedes in qua quodcunque el
est situm, ita ut ignis aeri sit p
et aquae terra sit propior.
Apuleius saepius utitur; cf. d
p. 304. et de Deo Socrat. p. 1

e coniungitur, ita humor affinitati terrenae *iugatur*. Hinc unum dum in eoque omnia, nec relictum locum, in quo alius, nec ele-)eresse, ex quibus alterius mundi corpus possit esse. Ad haec attri- ;i perpetua iuventa et inviolata valetudo. Eoque nihil praeterea ex- est relictum, quod corrumpere posset ingenium eius, et si superesset, laederet, cum ita apud se ex omni parte compositus | atque ordinatus 198
adversantia et contraria naturae disciplinaeque eius officere non pos- circo autem et perfectissimo et pulcerrimo mundo instar pulcrae et sphaerae a fabricatore deo quaesitum est, ut sit nihil indigens, sed omnia coercensque contineat, pulcer et admirabilis, sui similis sibi-)ndens. Hinc *illi ut* etiam septem locorum motus habeantur, pro- t retrocessus dexterioris ac sinistri, sursum etiam deorsumque niten- quae in gyrum circuitumque torquentur: sex superioribus remotis mundo relicta est sapientiae et prudentiae propria, ut rationabiliter

'oss. *iugatur* Colv. In cett. *iungatur*. *in eoque* Mss. Elm. Scriv. Florid. Oud. In cett. *et in eo*. *n locum* F. 1. H. Bd. Oud. *ne relict.* Scal. In cett. *nec relictum esse locum*. *in quo alius* :t Sciopp. aberant. *nec elementa* F. 1. H. Voss. Vulc. In cett. *neque*. *ei adtributa est* Voss. Voss. Bd. Vulc. cum Edd. Vulc. Scal. Oud. *iuventa* H. Dr. In cett. *iuventus*. *esse relictum* :m *eius* Voss. H. In cett. *eius ingenium*. *sis rē etiam* pro *si superesset* Bd. *natura* Bas. 2. In cett. *et* abest. *modo* pro *mundo* φ. *coarcens* Voss. *continua* edd. ante Vulc. *ope- rque coercens*, *pulcer. et adm.* Dr. *suique similis* edd. ante Elm. *hinc illud etiam* H. *hinc illud et* Vulc. In cett. *hinc illi etiam*. Bosscha legit *cumque*, deleta maiori di- ost *torquentur* ex coniectura Lennepii. Oud. emendat *hinc illud. Etiamsi* vel *hinc illi nsi*. *locorum motus* H. Voss. In cett. *motus locorum*. *progressus* H. edd. ante Vulc. Leid. Vulc. cum seqq. *prorsus et* F. 1. Voss. *prorsus processus quod ante et retro* . De aliis codd. tacent viri docti. Oud. emendat *prorsus processus* ut de Deo Socrat. *orsus custos*. *etiam deorsumque* H. Voss. Iunt. 2. Oud. *deorsumque etiam* Bd. : F. 1. Elm. seqq. In cett. *et deorsum*. *sex superioribus remotis* non sunt in edd. ante *ientia et prudentia* Colv. Bas. 3.

r. [Colvii emendationem in :cipere non dubitavi, quoniam 'us *iungatur* nulla ratione ferri Quod enim de variatione mo- ofert Oud. cf. Met. X. p. 710.)ptum est. Ea enim ibi tan- usu venit, ubi duplex est eius- i constructio. In tali vero re- ı coniunctivum pro accusativo itivo ponere inauditum est.]

num esse mundum. [Plat. Tim. . *πρὸς δὲ τούτοις ἕν, ἅτε οὐχ μένων ἐξ ὧν ἄλλο τοιοῦτον γί- ἔτι δὲ ἵνα ἀγήρων καὶ ἄνοσον ᾖ*; ındi natura quae disserit Lips. oic. II. 20. p. 951.]

ı. [Hanc terminationem ex)d. H. restitui, quum *iuventas* nt. non aperte comprobetur, Scal. modo emendata non sit. *iuventas* vide Broukh. ad Ti- . 33. Heins. et Burm. ad Ovid. 17. ad Virg. Georg. III. 63. 398. Nemes. Ecl. III. 35. Duk. ad Flor. I. 7. *Iuventa* rarius in usu fuisse videtur. De discrimine quod aiunt inter haec tria substantiva *iuventus iu- ventas* et *iuventa* interesse cf. Doed. Synonyn. T. V. p. 47 sq.]

compositus atque ordinatus. [cf. Ded. ad Dict. Cret. II. 32. Glossar. p. 296.]

perfectissimo. [cf. de sententia huius loci Lips. l. d. II. diss. 9. p. 918.]

Hinc illi ut etiam septem. [Ita ex codd. scriptura *hinc illud etiam septem* emendavi. *Ut* est quamvis, licet, quod posterius non inepte conieceris corru- ptum esse ex compendiis *lʒ* i. e. *licet* et *i*ᵈ i. e. *illud.* De sententia vide Plat. Tim. p. 34. *κίνησιν γὰρ ἀπένειμεν αὐτῷ τὴν τοῦ σώματος οἰκείαν τῶν ἑπτὰ τὴν περὶ νοῦν καὶ φρόνησιν μάλιστα οὖσαν. διὸ δὴ κατὰ ταὐτὰ ἐν τῷ αὐτῷ καὶ ἐν ἑαυτῷ περιαγαγὼν αὐτὸ ἐποίησε κύκλῳ κινεῖσθαι στρεφόμενον, τὰς τε ἓξ ἁπάσας κινήσεις ἀφεῖλε καὶ ἀπλανὲς ἀπειργάσατο ἐκείνων.* Forsitan *etiam* rectius deleveris.]

volveretur. Et hunc quidem mundum nunc sine initio esse dicit, alia ncm habere natumque esse; nullum autem eius exordium atque initiu ideo quod semper fuerit; nativum vero videri, quod ex his rebus su eius et natura constet, quae nascendi sortitae sunt qualitatem. Hinc gitur et videtur sensibusque corporeis est obvius. Sed quod ei nascen sam deus praestitit, ideo immortali perseverantia est semper futurus.

CAPUT IX.

199 [Animam vero animantium omnium non esse corpoream nec sane ram, cum corpore fuerit absoluta, omniumque gignentium esse senior que ideo et imperitare et regere ea quorum curam fuerit diligentiam tita, ipsamque semper et per se moveri, agitatricem aliorum quae na immota sunt atque pigra. Sed illam, fontem animarum omnium, cc animam optimam et sapientissimam virtutem esse genetricem, subservii

moveretur Th. cf. supra p. 196.: *mobilis* pro *volubilis*. *eius* abest a Bd. *ideo quia* Bd. edd. ante Bas. *ex his rebus subst. eius et nat. constet* F. 1. Exc. Bat. Thuan. Voss *ex his rebus substant. et natura* Bd. Dr. *ex his rebus totius nat. eius et substant* φ. Elm. nisi quod *eius* postponunt. *ex his totius natura et subst.* edd. priores habent. *et* ante *tang* a Bd. *corporis* edd. ante Elm. *causa* Voss. *immortalis* omissa voce *perseverantia* edd.

non esse corpoream H. Voss. *nec esse corp.* φ. In cett. *non corpor. esse*. *omnique* Vulc. *imperitare* Mss. Lind. (certe nihil correxit) et omnes Oud. cum φ. et edd. Vulc. seq ed. Wowerii, qui cum Ursino tacite praetulit *temperare*, quia in altero eius cod. et ed *intemperare*. Sed iam in Iunt. 2. Bas. 2. et Colv. extat *imperare*. *secuta* edd. ante Vulc. Scal. typographi errore. *ipse* pro *per se* Bd. *sed illam fontem animarum omnium coele mam* H. Voss. Bd. Dr. Iunt. 2. In cett. *sed illam coelestem animam fontem animarum et* ante *sapient.* non est in Bd. *virtutum* Bd. Elm. Scriv. Florid. *etiam* deest edd. ante

et hunc quidem mundum [Plat. Tim. p. 28. B. ὁ δὴ πᾶς οὐρανὸς ἢ κόσμος ἢ καὶ ἄλλο ὅτι ποτὲ ὀνομαζόμενος μάλιστ' ἂν δέχοιτο, τοῦθ' ἡμῖν ὠνομάσθω — σκεπτέον δ' οὖν περὶ αὐτοῦ πρῶτον ὅπερ ὑποκεῖται περὶ παντὸς ἐν ἀρχῇ δεῖν σκοπεῖν πότερον ἦν ἀεί, γενέσεως ἀρχὴν ἔχειν οὐδεμίαν, ἢ γέγονεν, ἀπ' ἀρχῆς τινος ἀρξάμενος γέγονεν· ὁρατὸς γὰρ ἁπτός τέ ἐστι καὶ σῶμα ἔχων, πάντα τὰ τοιαῦτα αἰσθητά, τὰ δὲ αἰσθητὰ δόξῃ περιληπτὰ μετὰ αἰσθήσεως γιγνόμενα καὶ γεννητὰ ἐφάνη· Arnob. II. 56: *Mundum quidam ex sapientibus existimant creatum neque ullo modo in tempore esse periturum, immortalem nonnulli quamvis eum conscribant esse natum et genitum,* ita enim hic locus legendus est, ad quem vide Orell. T. II. p. 82.]

Cap. IX. *omniumque gignentium. Animam* hanc cum coelesti anima de qua mox et ante egit confundere videtur Apuleius [cf. Plat. Tim. p. 34. C. ψυχὴν δὲ εἰς τὸ μέσον αὐτοῦ θεὶς διὰ παντός τε ἔτεινε καὶ ἔτι ἔξωθεν τὸ σῶ περιεκάλυψε ταύτῃ καὶ κύκλῳ δ στρεφόμενον οὐρανὸν ἕνα μόνον κ δι' ἀρετὴν δὲ αὐτὸν αὑτῷ δυνάμ γίγνεσθαι καὶ οὐδενὸς ἑτέρου πρ νον, γνώριμον δὲ καὶ φίλον ἱκαν αὑτῷ· διὰ πάντα δὴ ταῦτα εὐδαίμ αὐτὸν ἐγεννήσατο· Τὴν δὲ ψυχὴ νῦν ὑστέραν ἐπιχειροῦμεν λέγει ἐμηχανήσατο καὶ ὁ θεὸς νεωτέραν ἂν ἄρχεσθαι πρεσβύτερον ὑπὸ ξυνέρξας εἴασεν· ἀλλά πως ἡμ μετέχοντες τοῦ προστυχόντος τε ταύτῃ πῃ καὶ λέγομεν, ὁ δὲ κα καὶ ἀρετῇ προτέραν καὶ πρεσβυτέρ σώματος ὡς δεσπότιν καὶ ἄρξουσα νον ξυνεστήσατο ἐκ τῶνδέ τε κα τρόπῳ. Diog. Laert. l. c. 71 sqq. de hac mundi anima disserit K Mart. Capell. I. §. 7. p. 26 sq

imperitare. De hac voce pl apud Heins. ad Sil. Ital. I. 29

genetricem [cf. de hac script Wagner. disserit in Orthogr p. 438.]

tori deo et praesto esse ad omnia inventa eius pronuntiat. Verum sub-
m mentis huius numeris et modis confici congeminatis ac multiplicatis
itis incrementisque per se et extrinsecus partis, et hinc fieri, ut musice
re mundus | moveatur. Naturasque rerum binas esse: et earum alteram 200
ae veniat in mentem, quam quidem *δοξαστὴν* appellat ille, et quae videri
et attingi manu possit, alteram *διανοητικὴν* cogitabilem et intelligibi-
etur enim venia novitati verborum obscuritatibus servienti. Et superio-
uidem partem mutabilem esse ac facilem contuenti, hanc autem quae

i edd. ante Vulc. quae post pro *huius* praebent *eius*. *argumentis* Iunt. 1. Ald. *au-*
Iunt. 2. *musice* Mss. omnes et edd. vett., quae tamen *musicae* scribunt, Stewech.
qq. *musica* Colv. Vulc. Scal. Wow. *musice et canore mundus* F. 1. in excerpt. Lind.
Elm. nec Oud. notarunt. In cett. *musice mundus et canore moveatur*. *et* ante *canore*
in Bd. *et earum alteram esse, quae veniat in mentem.* *quam quidem δοξαστὴν*
. *δοκαξαστήν*) *i. e. opinabilem appellat ille et quae videri oculis et attingi manibus*
alteram cogitabilem et intelligibilem. Detur enim venia edd. ante Wow. Florid. *quae*
n mentem postposuit, quamquam in textum non recepit. Oud. dat: *et earum alteram*
ae videri oculis et attingi manu possit, quam quidem δοξαστὴν etc. *id est opinabilem*
F. 1. H. Voss. φ. Iunt. 2., quae tamen retineri vult Oud., quia vertere auctor graecam vocem
Bosscha *id est* in textu omisit scribens *δοξαστὴν opinabilem.* Fulvii coniectura est
διανοητικὴν et intelligibilem, cogitabilem elicens; Mss. nec edd. ante Wower. habent
, Mss. enim ita scribunt: *earum alteram esse quae veniat in mentem quam quidem*
ὴν appellat ille, et quae videri oc. et attingi manu possit, alteram cogitabilem et intel-
. Edd. post Wower. praeter Oud. dant: *earum alteram esse quae veniat in mentem quam*
δοξαστὴν opinabilem appellat ille et quae videri oculis et manu attingi possit: alteram
τικὴν cogitabilem et intelligibilem. Inde ab *alteram δια.* consentit Oud. cum Elm. seqq.
obscuritatibus omnes codd. et edd. praeter F. 1. *servient* Bd. *quod* pro *quidem* Bd.

ice et canore. [Haec sententia thagoraeorum; cf. Intt. ad Cic. de eor. III. 11. Plat. Cratyl. (p. 405.) Heind. de Rep. VII. p. 530. D. sq. Ast. Mart. Capell. I. §. 12. *edidit, etiam in coelo orbes ratione aut concentus edere ccentibus convenire.* §. 27. *autem globi orbesque septem- suavis cuiusdam melodiae har- s tinnitibus concinebant;* cf. ad nd. p. 355.]

m alteram—intelligibilem. [Hic corruptissimus est, quem qualem constituunt codd. sanari posse o: Ferri enim suo loco nequeunt *quae veniat in mentem,* quae am componi possint cum seqq. *videri oculis et attingi manibus* Aperte enim ita distinguit Apu- um Platone, ut res sint quae in cadant, quaeque mente tantum i queant. cf. Plat. Tim. p. 51. D. *νοῦς καὶ δόξα ἀληθής ἐστον δύο παντάπασιν εἶναι καθ' αὑτὰ ταῦτα, ητα ὑφ' ἡμῶν εἴδη νοούμενα μόνον εἰ δ' ὥς τισι φαίνεται δόξα ἀληθὴς νοῦ διαφέρει μηδὲν, πάνθ' ὁπόσα αὖ διὰ τοῦ σώματος αἰσθανόμεθα θετέον βεβαιότατα. δύο δὴ λεκτέον ἐκείνω, διότι χωρὶς γεγόνατον ἀνομοίως τε ἔχετον· τὸ μὲν γὰρ αὐτῶν διὰ διδαχῆς, τὸ δ' ὑπὸ πειθοῦς ἡμῖν ἐγγίγνεται. καὶ τὸ μὲν ἀεὶ μετὰ ἀληθοῦς λόγου, τὸ δ' ἄλογον. καὶ τὸ μὲν ἀκίνητον πειθοῖ τὸ δὲ μεταπειστόν.* In cett. hunc locum non moror. *Διανοητικὴν* enim docti Fulvii est emendatio, qui quum prius naturarum genus graeco vocabulo interpretatum esse Apuleium videret, idem in altero necessario requiri putavit. Iam vero verba *detur enim novitati verborum* ad vocabula *cogitabilem* et *intelligibilem* referri debent, quamquam praeter Apuleium Seneca iam prior ea usurpavit; sed uno tantum quantum video loco, qui Apuleium effugere potuerat. Neque enim *δοξαστός* neque *διανοητικός* Platoni incognita sunt vocabula, quorum prius saepius, alterum in Tim. p. 89 A. scripsit. De sententia loci vide praeterea Alcin. c. 4 et 9. Plutarch. de Procr. anim. fol. 1024.]

mentis acie videtur et penetrabili cogitatione percipitur atque concipitu corruptam, immutabilem, constantem eandemque et semper esse. I duplicem rationem interpretationemque dicit. Namque illa visibilis, for *irrita* perseveranti suspicione colligitur, at haec intelligibilis, vera, et constanti ratione probatur esse.

CAPUT X.

201 Tempus vero aevi esse imaginem|, siquidem tempus movetur, pei tis fixa et immota natura est; et ire in eam tempus et in eius magnit fluere ac dissolvi posse, si quando hoc decreverit fabricator mundi deus

ex penetrabili H. *conspicitur* edd. ante Vulc. *inita perseveranti* F. 1. Voss. Dr. *iri non ita pers.* ex coniectura Sciopp. ediderunt Wow., qui *et* omisit, Elm. seqq. In reliqui edd. est *muta*. Oud. emendat *irrita perseveranti* vel *invita nec persev. susp.* Lipsius *m mutabili*. *concipitur* pro *colligitur* Bas. 2.

perennitas edd. ante Vulc. *natura est* H. Voss. In cett. *est natura*. *fluere* F. 1. Vulc. Bd. alii cum Vulc. Scal. Wow. In cett. *finiri*. *aut* pro *ac* Florid. *decrevit* Bd.

percipitur atque concipitur. Solet auctor ludere in eodem verbo cum variis praepositionibus composito. cf. ad Florid. p. 15. Vell. II. 97. *virtutum quantas mortalis natura recipit vel industria percipit*. Hinc lectio edd. vett. *conspicitur* damnanda est.

irrita. [Optima est Oud. emendatio *irrita* i. e. vana et fluxa semper manet, quamquam ei non ita multum tribuere ipse videatur. Errat enim putans, *constanti* et *perseveranti* opponi, quum potius *suspicio* i. e. δόξα et *ratio* i. e. νοῦς sibi respondeant; prius enim naturarum genus δοξαστὸν perenni et constanti suspicione nutat et vacillat et colligitur esse, alterum *intelligibile* firma ratione stat et probatur esse.]

Cap. X. *tempus vero aevi esse*. [cf. Plat. Tim. p. 37. D. εἰκὼ δ' ἐπινοεῖ κινητόν τινα αἰῶνος ποιῆσαι καὶ διακοσμῶν ἅμα οὐρανὸν ποιεῖ μένοντος αἰῶνος ἐν ἑνὶ κατ' ἀριθμὸν ἰοῦσαν αἰώνιον εἰκόνα, τοῦτον ὃν δὴ χρόνον ὠνομάκαμεν. ἡμέρας γὰρ καὶ νύκτας καὶ μῆνας καὶ ἐνιαυτοὺς οὐκ ὄντας πρὶν οὐρανὸν γενέσθαι, τότε ἅμα ἐκείνῳ ξυνισταμένῳ τὴν γένεσιν αὐτῶν μηχανᾶται. ταῦτα δὲ πάντα μέρη χρόνου καὶ τὸ ἦν καὶ τὸ ἔσται χρόνου γεγονότα εἴδη, ἃ δὴ φέροντες λανθάνομεν ἐπὶ τὴν ἀΐδιον οὐσίαν οὐκ ὀρθῶς. Diog. Laert. §. 73 sq. χρόνον τε γενέσθαι εἰκόνα τοῦ ἀϊδίου· κἀκεῖνον μὲν ἀεὶ μένειν, τὴν δὲ οὐρανοῦ φορὰν χρόνον εἶναι. καὶ γι καὶ ἡμέραν καὶ μῆνα καὶ τοιαῦτι χρόνου μέρη εἶναι· διόπερ ἄνευ κόσμου φύσεως οὐκ εἶναι χρόνον· ὑπάρχειν αὐτῷ καὶ χρόνον εἶναι. c. 15. καὶ γὰρ τὸν χρόνον ἐποι κινήσεως τοῦ κόσμου διάστημα. χόνα τοῦ αἰῶνος ὥς ἐστι μέτρον νίου κόσμου τῆς μονῆς. Plotin. E lib. VII. 10. Lips. l. d. II. di p. 962 sqq.]

perennitatis fixa. [cf. Cens die Nat. c. 16. §. 3. *Ceterum a quod est tempus unum et m non multum est, quod in pr dicatur. Est enim immensum, gine, sine fine, quod eoden semper fuit et semper futur neque ad quemquam hominum quam ad alterum pertinet;* et Lindenbrog. p. 109. et Munk. a Mythol. I. 2. p. 628. Stav.]

fluere. [Perperam dubitat legi queat *fluere*, quia tempus tum sequatur aliud. *Fluere* saepi significat quod evanescere, perire Orat. 3. §. 10. *nasci occidere labi*. cf. Intt. ad Liv. XXVII. Hinc *fluere* et *ruere* in Mss. to riant cf. Dr. ad Sil. XII. 619. ad Virg. Aen. II. 169. Tempu quod in perennitatem fluit, in solvitur et evanescit.]

ıporis spatiis mensuras mundanae conversationis intelligi: solis quippe
: globum hoc agere ceterasque stellas, quas nos non | recte erroneas [7]
ı dicimus: nostrae enim super earum cursibus opiniones disputationes-
ıunt in errorem *intellectuum* incidere. Ceterum ille rerum ordinator
rsiones earum, ortus, obitus, recessus, moras progressusque consti-
ne modico quidem errori locus esset. Dies quippe cum noctibus men-
atia complere, menses vicissim annorum orbes involvunt, nec prius,
gna haec in luce siderea ardere coeperunt, iniri potuere temporum

ionis H. Voss. Bd. Iunt. Ald. Bas. Colv. In cett. *conversionis*. *solem* Th. *autem* pro . *facere* pro *agere* edd. ante Vulc. *nos non* male exulant ab edd. ante Vulc. *et* abest quo *dixcimus* pro *dicimus*. *cursus* F. 1. In cett. *cursibus*. *possunt in errorem incidere* rorem *intellectum incidere* H. Voss. *in errorem intellectum inducere* edd. omnes praeter ›ii qui e Bd. *errorem intellectu incipere* recepit. *involvunt* F. 1. (quod nec Elm. nec :it) H. Voss. edd. vett. et Wow. In cett. *involvere*. *post* pro *prius* Bd. *in luce siderea* e Lind. nihil enotavit) Vulc. edd. Vulc. et seqq. *in* omittit H. Dr. Wower. *haec enim luce na XII. luce siderea* Bd. In cett. *in lucem*. *poterunt* F. 1. ex collatione Lind., qui ısit *numeros* emendare. *potuerunt temp. numeri* H. Vulc. edd. vett. Colv. Wow. *temp. numeris* Voss. In cett. *potuisse temporum numeros*.

rsatio [hic est actus versandi od *conversio* cf. Senec. Benef. 2. *quemadmodum quae in usu nanum quotidie tactumque pa- nunquam periculum situs ad- la quae ad oculos non revo- ed extra conversationem uti :ua iacuerunt;* cf. infra p. 209. *ersationes* legendum est. Est m ἀναστροφή, uti glossae, ubi- licant; cf. de hac voce ad Met.

eas. [cf. Plat. Tim. p. 38. ἐξ ıν καὶ διανοίας θεοῦ τοιαύτης ·νον γένεσιν ἵνα γεννηθῇ χρόνος, ὶ σελήνη καὶ πέντε ἄλλα ἄστρα χοντα πλανητὰ εἰς διορισμὸν καὶ ἀριθμῶν χρόνου γέγονε. Diog. 74. πρὸς δὲ χρόνου γένεσιν ἥλιον νην καὶ τὰ πλανώμενα γενέσθαι· διάδηλος τῶν ὡρῶν ᾖ ἀριθμὸς :σχῇ τὰ ζῶα ἀριθμοῦ, τὸ τοῦ ῶς ἀνάψαι τὸν θεόν. εἶναι δὲ τὸν τῆς γῆς κύκλον σελήνην, ἐν δὲ ·ῳ ἥλιον ἐν δὲ τοῖς ἐπάνω τοὺς ;. De *Planetis* vide Kopp. ad ıpell. §. 850. p. 654 sq.]

ıe enim. [Male Bosscha opi- tam hanc periodum a manu li- ıse profectam, qui in causam ·rit, cur Apuleius *non recte* va- as nominari elocutus sit, quam- ·nisse sibi visus in margine ad- notaverit; cf. Cic. de Nat. Deor. II. 20 qui eadem ratione addit, cur falso *errantes* hae stellae vocentur; Intt. ad Cic. l. d. II. c. 27. p. 318. Creuz. cf. Apul. de Deo Socr. p. 119. *nec modo istos ut dixi, verum etiam quinque stellas quae vulgo vagae ab imperitis nuncupantur, quae tamen indeflexo et certo et stato cursu meatus longe ornatissimos dividuis vicibus aeternos faciunt.*]

super earum cursibus. [Cave ne ex F. 1. lectionem *cursus* recipias: nunquam enim hac significatione *super* cum accusativo construitur, uti olim perperam proposuerunt VV. DD. ad Sil. V. 61. ubi tamen cum codd. legendum est *eventu*. Forsitan pro *cursus* legendum est *cursu*.]

in errorem intellectuum incidere. [Ita emendavi ex codd. auctoritate. *Intellectum* enim ferri nequit. *Intellectus* sunt notiones, sententiae; cf. Quint. III. 8. 2. VII. 9. 2.]

volvunt ... potuerunt. [*Volvunt* et *potuerunt numeri* lectiones ex optimis codd. restitui, corruptas in *volvere* et *potuisse ... numeros* ab iis librariis qui oratione obliqua praegressa prolata esse viderunt, quod quamquam summae offensioni est in hoc loco, ubi enuntiationes singulae arcte sese excipiunt, eam ipsam tamen ob caussam mutari nequit;

numeri: perituramque esse observationem computationis huius, si
202 chorus antiquus steterit. Namque ut mensurae | et reversiones
noscerentur circuitusque mundi videretur, solis incensa sunt lumina,
sim ut quies desiderata proveniret animantibus, opacitas est inveni
mensesque effici, cum luna circuli sui completo curriculo ad eund
a quo discesserit revertatur. Anni vero spatia concludi, cum sol
temporum contigerit vices et ad idem signum fuerit invectus. *Horu
rationem in se revertentium et a se proficiscentium intellectu cogita
venit.* Esse autem stellarum nihilominus certos ambitus legitimis

perituramque H. Voss. *perituram esse* Bd. edd. ante Vulc. In cett. *perituram quoque* vel *astricus* Lips. pro *antiquus*. *restiterit* vel *destiterit* Goer. in marg. *noscentur* Bd. *intensa* edd. ante Vulc. *ut vicissim quies q.* *et* non habent Bd. edd. ante Vulc. Wow. et seqq. praeter Oud. *a quo discesserit* absunt ab edd. vett. usque ad Vulc. pra *revertantur* Voss. *quadrigas* Voss. a m. p. *enumeratio .... intellectum* H. Voss. Bd. *meratio intellectu* edd. ante Vulc. In cett. *enumerationem .... intellectu*. *ceteros* edd.

hinc in seqq. *perituramque* legi, quia hoc eadem de caussa librariis erat impedimento, qui *quoque* scribentes novam enuntiationem inciperent.]

observationem. [Plat. Tim. p. 38. B. *χρόνος δ' οὖν μετ' οὐρανοῦ γέγονεν ἵνα ἅμα γεννηθέντες ἅμα καὶ λυθῶσιν, ἄν ποτε λύσις τις αὐτῶν γίγνηται καὶ κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς αἰωνίας φύσεως ἵν' ὡς ὁμοιότατος αὐτῷ κατὰ δύναμιν ᾖ.*]

namque ut mensurae. [Plat. Tim. p. 39. B. *ἵνα δὲ εἴη μέτρον ἐναργές τι πρὸς ἄλληλα βραδυτῆτι καὶ τάχει καὶ τὰ περὶ τὰς ὀκτὼ φορὰς πορεύοιτο, φῶς ὁ θεὸς ἀνῆψεν ἐν τῇ πρὸς τὴν γῆν δευτέρᾳ τῶν περιόδων, ὃ δὴ νῦν κεκλήκαμεν ἥλιον, ἵνα ὅτι μάλιστα εἰς ἅπαντα φαίνοι τὸν οὐρανὸν μετάσχοι τε ἀριθμοῦ τὰ ζῶα, ὅσοις ἦν προσῆκον μαθόντα παρὰ τῆς ταὐτοῦ καὶ ὁμοίου περιφορᾶς.*]

et vicissim. [Plat. Tim. ibid. *νὺξ μὲν οὖν ἡμέρα τε γέγονεν οὕτω καὶ διὰ ταῦτα, ἡ τῆς μιᾶς καὶ φρονιμωτάτης κυκλήσεως περίοδος.* Diog. Laert. §. 73. *καὶ γὰρ νύκτα καὶ ἡμέραν καὶ μῆνα καὶ τοιαῦτα πάντα χρόνου μέρη εἶναι.*] Elm. excitat Auct. de Observ. Vigiliar. apud Hieronym. T. IX. Epist. 36. p. 122: *nox ecce et caligo corporibus quae non solum homines sed etiam cunctos somno detinet animantes; ut reformatis viribus per soporem possint diuturnos labores sustinere viventes. Bonus deus qui ita prospexit, ita constituit, ut homo exiturus ad opus suum et ad operationem suam usque ad vesperam, haberet vicarium tempus,* : *duris laboribus et multis f*ı *requiescere praestitit.*

mensesque. Plato Tim. | *μεὶς δ' ἐπειδὰν σελήνη περιελ*ι *ἑαυτῆς κύκλον ἥλιον ἐπικαταλά τὸς δὲ ὁπόταν ἥλιος τὸν ἑαυτο κύκλον.* Talis quem hic Plat mensis a mathematicis dicit lunaris sidereus dierum 27, s usus est, cumque mensis lu nuntiatur, intelligendus est r naris synodicus 29 dierum 1: cum 44 minutis, qui mensi luna a coniunctione cum sol lunio procedens ad proxima ctionem s. ad proximum novilu Parum accurate ergo videtur h Apuleius et revera non bene verba Platonis.

temporum vices i. e. ver autumnum et hiemem.

horum enumerationem ... cog. invenit. [Hanc lectioner esse iudico, quia optimi cod recedunt, *enumeratio* et *intel intellectu* praebentes. Forsi dum est *horum enumeration tellectus cogitationis invenit. ratio* facile in *enumeratio* al et *intellectus* propter sequen *intellectu*, quod ab iis lib *enumeratio* legebant tum nec *intellectum* mutatum est.]

esse autem stellarum. [Pla *δ' ἄλλων τὰς περιόδους οὐκ ἐ*

servatos, quos vix hominum solertia comprehendit. Unde fit ut et
lle vocitatus annus facile noscatur, | cuius tempus implebitur, cum 203
n stellarum comitatus ad eundem pervenerit finem novumque sibi ex-
t itinera per vias mundi reparaverit.

CAPUT XI.

ıorum vero coelestium nexorum inter se per vices mutuas omnium
ı esse eum, qui inerrabili meatu censetur; eius amplexu ceteros
Et esse aplenesi primum ordinem, secundum Saturno datum, Iovi

l. ante Vulc. *sit* edd. aliquot ut Vulc. Scal. *reparavit* Bd. *reperaverit* Vulc. Scal.
ım *inter se* H. Voss. In cett. *inter se nexorum*. *inenarrabili* H. Voss. Vulc. Bd.
ıw. In cett. *inerrabili*. ἀπλανῆ*si* i. e. *aplanesi* Lind. Excerpt. nec *aplanisi*, ut Elm.
olanisi Voss. *aplanes* H. Vulc. ed. pr. Vicent. Iunt. 1. Bas. ἀπλανῆς Ald. ἀπλανῆ Iunt. 2.
πλάνεσι Oud. *Iovis* H. Voss. Bd. In cett. *Iovi*.

*πλὴν ὀλίγοι τῶν πολλῶν οὔτε ὀνο-
ὔτε πρὸς ἄλληλα ξυμμετροῦνται
ς ἀριθμοῖς, ὥστε ὡς ἔπος εἰπεῖν
χρόνον ὄντα τὰς τούτων πλάνας,
ν ἀμηχάνῳ χρωμένας, πεποικιλ-
θαυμαστῶς. ἔστι δ᾽ ὅμως οὐδὲν
ι δυνατὸν ὡς ὅ γε τέλεος ἀριθ-
ν τὸν τέλεον ἐνιαυτὸν πληροῖ
ἁπασῶν τῶν ὀκτὼ περιόδων τὰ
ηλα ξυμπερανθέντα τάχη σχῇ
ῷ τοῦ ταὐτοῦ καὶ ὁμοίως ἰόν-
τρηθέντα κύκλῳ.*]

s ille vocitatus annus. [Ma-
n. Sciop. II. 11. *mundani ergo
s est, quum stellae omnes
sidera, quae aplanes habet,
oco ad eundem locum remea-
t ne una quidem coeli stella
oco sit, quam in quo fuit,
ae omnes ex eo loco motae
quem reversae anno suo finem
, ita ut lumina quoque cum
quinque in iisdem partibus
int, in quibus incipiente mun-
no fuerant, hoc autem ut
olunt post annorum quinde-
a peracta contingit;* Mart.
II. §. 868. *nam ut sub eadem
iisdem propinquitatibus si-
errantium ad idem redeat,
mni quinquaginta quinque;
tiam planetarum iisdem ra-
sub eadem specie contingat,
gni prolixitas spectanda,*
locum vide Kopp.; Intt. ad
Cic. de Nat. Deor. II. 20. p. 284 sq.
Creuzer., ad Censorin. de Die Nat. c. 18.
§. 11. Lips. d. l. II. diss. 22. p. 955 sq.]

Cap. XI. *inerrabili.* [Ita contra
consensum optimorum codd. dedi cum
Oud., qui hoc necessario requiri dicit,
quod in eo circulo stent fixae stellae
non errantes sive ἀπλανεῖς. Quod verum
est. Actum enim est in praegressis de
circulis quibus singulae quaeque stel-
lae et per se et inter se continentur,
nunc vero de globo coelesti sermo
est, quo omnes hi globi, de quibus ante
dictum erat, continentur. Tum recenset
Apuleius, quo ordine stellae constitutae
sint in eo orbe. Totam litem dirimit
locus de Mundo p. 292. quem cf. *com-
plexu illius orbis, qui* **inerrabilis**
dicitur continentur. ubi sola ed. Florid.
scribit *inenarrabilis*, quod ineptum est:
nam si *inenarrabilis* foret *globus*, ordo
stellarum in eo constans pronuntiari non
posset.]

eius amplexu ceteros coerceri. [Ma-
crob. I. 17. Somn. Scip. *Novem tibi
orbibus vel potius globis connexa sunt
omnia, quorum unus est coelestis ex-
timus, qui reliquos omnes complectitur,
summus deus arcens et continens ce-
teros, in quo sunt infixi illi qui vol-
vuntur stellarum cursus sempiterni.*
Mart. Capell. I. §. 28. p. 69. Kopp.]

aplanesi. Plat. Tim. p. 40. B. ἐξ
ἧς δὴ τῆς αἰτίας γέγονεν ὅσ᾽ ἀπλανῆ τῶν
ἄστρων ζῶα, θεῖα ὄντα καὶ ἀΐδια καὶ κατὰ

tertium, Martem quartum tenere, quintum Mercurio dari, sextum V esse, septimum Solis itineribus incendi, octavum metiri Lunam. Exin mentis omnia ac principiis occupari. Ignem ante alia superiorem esse, aeris locum, hinc aquae proximum, et tunc globum terrae in medio aequalem loco ac figura immobilem stare. Hos astrorum ignes sphaeris perpetuis atque indefessis cursibus labi, et hoc animales deos dicit esse; rarum vero ingenium ex igni coalitum et fabricatum. Iam ipsa anim genera in quatuor species dividuntur, quarum una est ex natura ignis
204 modi|, qualem solem et lunam videmus ceterasque siderum stellas, alter
[8] aeris qualitate: hanc etiam daemonum | dicit; tertium ex aqua terraque scere et mortale genus corporum ex eo dividi terrenum atque terrestr enim *πεζὸν et ἔνυδρον* censuit nuncupanda: terrenumque esse ar ceterarumque frugum quae humi fixae vitam trahunt, terrestria vero qu ac sustinet tellus. Deorum trinas nuncupat species, quarum est prima et solus ille summus, ultramundanus, incorporeus: quem patrem et archi

Martis Voss. Bd. *incedi* H. edd. ante Vulc. In cett. *incendi*. *octavo* Voss. Bd. *et* *ignem ante alia* F. φ. Dr. Voss. Elm. seqq. *autem alia* H. Bd. In cett. *autem aliis*. *aqu* *hoc* Voss. *hoc ast. etiones* Bd. *sphaeris affixos* desunt in Th. *igni* H. Oud. In cett. *igne*. *t* *tres spec.* lectione edd. ante Vulc. et sqq. praeter Vulc. Scal. Wow. Elm. et sqq. corruperunt A et pro *alterum* et *tertium*, ut est in Mss., ediderunt *alteram* et *tertiam*, sed tum sim mutari debebat in *ex ea*, de quo non cogitasse videtur Elm. *quales* Lips. *ac Lun.* Voss. Florid. *etiam* F. 1. Voss. Bd. Elm. Oud. pro quo revocavit Florid. *esse*, quam lectionem e praebent. *daemonem* F. 1. Voss. Bd. Elm. In cett. *daemonum*. Holsten. legit *ex terra quart* attendens rursus tria genera esse et quatuor species. Ex Platonis *πεζὸν* pro *terrestre* et *te* idem legit *pedestre* et *pedestria*. *PONeNePTeRON* F. 1. Dr. Vulc. *ponenerteron* φ. Vo *et potee nepteton* Exc. Bat. H. *et ponenepte* Bd. *et poneneptoton* Th. *χοικὰ* ed. pr. Vice et seqq. *χεροικὰ* Ald. Iunt. 2. *χεροαῖα* Colv. Hasaeus editiones vetustas pro Mss. habens le *καὶ χεροικὰ* Hist. Crit. T. XIV. p. 192. sed tunc certe in singul. num et forte *χοικὸν* et *χ* *nominanda* edd. ante Elm. *quae* non est in Voss. contra enuntiatorum concinnitatem. edd. ante Vulc. *unus summus primus et solus ille* edd. ante Vulc. Ab ed. Vulc. 1. et Wow. a *summus ille* codd. et Oud. In cett. *ille summus*.

ταὐτὰ ἐν ταὐτῷ στρεφόμενα ἀεὶ μένει· *Aplanesi* ex optimis codd. retinui; nam Latini in his graecis vocibus dativum quoque formant in *esi* vel *isi* cf. ad Met. II. p. 89. ed. meae. [cf. Voss. Arist. T. II. p. 636. ibique Eckst. In seqq. *Iovis* retineri posset ex optimis codd., si cogitatione addi *esse* liceret. Ita vero totius loci concinnitas disturbatur. Quid in hac lectione lateat, intelligere nequeo.]

secundum Saturno datum. [Eundem ordinem in planetis recensendis Apuleius observavit de Mund. p. 293., ad quem locum plura proferam.]

incendi. [*Incedi* quod H. et edd. vett. praebent si a pluribus codd. confirmaretur, ferrem. *Incendi* Platonis locus probat Tim. p. 39. B. *φῶς ὁ θεὸς ἀνῆψεν ἐν τῇ πρὸς γῆν δευτέρᾳ τῶν περιόδων.*]

immobilem. [cf. Intt. ad Mart. Capell. VI. §. 599. p. 500. Kopp. Diog. Laert. §. 70. *μόνην τὴν γῆν ἀμετάβολον εἶναι.* Plat. Tim. p. 55. E. *ἀκινητοτάτη* *γὰρ τῶν τεττάρων γενῶν γῆ καὶ τ* *μάτων πλαστικωτάτη.*]

labi. [*Labi* et *lapsus* saepe deribus dicuntur; cf. Cort. ad II. 268.]

quatuor species. Plat. Tim. p. *ᾗπερ οὖν νοῦς ἐνούσας ἰδέας τῷ ζῷον, οἷαί τε ἔνεισι καὶ ὅσαι κ τοιαύτας καὶ τοσαύτας διενοήθη δ τόδε σχεῖν· εἰσὶ δὲ τέτταρες, μία ράνιον θεῶν γένος, ἄλλη δὲ πτη ἀεροπόρον, τρίτη δὲ ἔνυδρον εἶδος καὶ χερσαῖον τέταρτον.*

ἔνυδρον [*χοϊκὰ* est emendati rum, quae ex Mss. nunquam erui Ego emendo *πεζὸν et ἔνυδρον*, vocabulis tertium et quartum genu l. c. nuncupavit. Ad Mss. vestigi proxime id accedit.]

solus ille ultramundanus, in reus. [Tertull. Apol. 24. *nonn cedilis de aestimatione commu quem esse sublimiorem et potiore*

vini orbis superius ostendimus. Aliud genus est, quale astra habent e numina, quos coelicolas nominamus. Tertium habent, quos medio- iomani veteres | appellant, quod et sui ratione sed *et* loco et pote- 205
; summis sunt minores, hominum natura profecto maiores.

i. et Iunt. 2. Vulc. seqq. In cett. *divi*. *nominamus* F. H. Voss. Bd. In cett. *vocamus*; *medioximos* H. edd. ante Vulc. *mediexumos* Voss. In cett. *medioxumos*. *quod et sui* *l loco et* F. 1. *quod est sui ratione sed loco et* H. Voss. *quod et vi et ratione sed loco* Bd. *'one et loco* edd. ante Vulc. ed. qui cum Wow. seqq. dedit *quod et sui ratione et loco*; Oud. *uod et sui ratione sed et*. *dii* Voss. Bd.

m mundi cf. ad Mart. Capell. I. Kopp. II. §. 185. *ultramunfas est cui cernere patrem*, et *inti operis tantaeque rationis leumque noscens ab ipsa etiam notitia secessisse, quia extra-is latitudines eum transcen-Ignorerat, empyrio quodam in-lique mundo gaudentem*, quos m Cort. excitat ad Lucan.]

:oelicolas vocamus. [Haec ea-ronis opinio est cf. August. de 'I. 7. *dicit ergo idem Varro e naturali theologia praelo-eum se arbitrari esse animam juem Graeci vocant κόσμον, ipsum mundum esse deum, hominem sapientem cum sit re et animo, tamen ab animo entem, ita mundum deum dici , cum sit ex animo et corpore. :tur quoquo modo confiteri um, sed ut plures etiam in-, adiungit mundum dividi in tes coelum et terram, et coe-riam in aethera et aera, ter-in aquam et humum, e quibus esse aethera, secundum aera, quam, infimam terram: quas ırtes quatuor animarum esse n aethere et aere immortalium, t terra mortalium, ab summo :ircuitu coeli ad circu-ae aethereas animas esse c stellas; eos coelestes modo intelligi esse sed etiam ter lunae vero gyrum et nim-: ventorum cacumina aereas as, sed eas animo non oculis vocari heroas et lares et ge-nios*, de qua opinione plura dixi ad de Deo Socrat. p. 153.]

medioximos. [*Medioximos* nec *Medioxumos* scripsi ex optimi cod. Harl. auctoritate ceterorumque locorum quotquot extant consensu; cf. Mart. Capell. I. §. 154. p. 207 Kopp. *hos omnes Graeci δαίμονας dicunt ἀπὸ τοῦ δαήμονας εἶναι: Latini Medioximos vocitarunt*, ubi ne unius quidem cod. discrepantia enotata ab Intt. est; ita apud Fest. p. 92. codd. omnes scribunt *medioximum*, vulgata lectio est *medioxumum*, ita apud Non. p. 141. Serv. ad Aen. III. 134. *medioximiorum* i. e. *marinorum*, ubi velim legi *mediorum*; quum codd. lectio ferri nequeat, id quod Barth. ante me vidit ad Stat. Theb. IV. 457 legens *aeriorum*. *Mediorum* emendatio probatur ex eod. ad Aen. VIII. 175. *aut communem deum dixit inter deos atque homines, unde medius fidius dictus aut utriusque naturae medium i. e. inter mortalem et divinitatem. Sunt enim numina aliqua tantum coelestia, aliqua tantum terrestria alia media, quos deos Apul. de Doctr. Plat. Medioximos vocat, hoc est qui ex hominibus dii fiunt.* In Plauto videntur codd. habere *medioxumi* cf. Cistell. II. 1. 45.; 3, 67. Florid. p. 41. *Sunt et aliae mediae deum potestates, quas licet sentire, non datur cernere, ut Amoris ceterorumque id genus, quorum forma invisitata, vis cognita.*]

quod et sui ratione sed et. [Hanc Oud. emendationem in textum recipiendam putavi, quippe quae non solum codd. corruptelam optime explicet, sed sententiam quoque loci adiuvet; cf. ad Met. X. p. 678.]

CAPUT XII.

Sed omnia quae naturaliter et propterea recte feruntur provident dia gubernantur, nec ullius mali causa deo poterit adscribi. Quare n ad fati sortem arbitratur esse referenda. Ita enim definit: providen divinam sententiam, conservatricem prosperitatis eius cuius caussa t pit officium, divinam legem esse fatum, per quod inevitabiles cogitat atque incepta complentur. Unde si quid providentia geritur, id agi fato, et quod fato terminatur, providentia debet susceptum videri. E quidem providentiam esse summi exsuperantissimique deorum omnium solum deos coelicolas ordinavit, quos ad tutelam et decus per omn membra dispersit, sed natura etiam mortales eos qui praestarent sapient
206 terrenis animantibus, ad aevitatem | temporis edidit, fundatisque legi quarum dispositionem ac tutelam rerum, quas quotidie fieri necesse

si omnia H. *quarum* pro *quare* Bd. *haec omnia* pessime et contra mentem Apuleii edd. ante Vulc. praeter Iunt. 2. et marg. Bas. 2. *fortem* Bd. *arbitrantur* edd *referenda* F. 1. φ. H. Voss. Oud. In cett. *ferenda*. *esse divinam* Mss. et edd. ante Vu cett. *divinam esse*. *suscipit* edd. ante Vulc. praeter Bas. 2. *per quam inev. agit. cognitiones* Voss. *agitur* edd. ante Vulc. *et* Voss. Bd. pro *etiam*. *etiam et* Iunt. 2 Elm. Scriver. *quidem* non est in Bd. et Florid. *exuperatissimique* Ald. Bas. 2. s Elm. Scriv. Florid. In cett. *dispersit*. *mortaleis* Vulc. Scal. Elm. *eos* F. 1. id quo Oud. effugit, H. Voss. Bd. Dr. In cett. *deos*. *sapientiam* H. *sedit* F. 1. Voss. Dr. *dedit* In cett. *edidit*, quod probo. Cum corruptum esset *edit* pro *edidit*, quia repetita eadem raro omittitur, *S* praecedentis vocabuli littera ultima adhaesit. *Edidit* vero necessa sequens *tradidit*. *fundatis legibus* Bd. *dispositionem ac tutelam* F. 1. Voss. φ. Wow *dispositionum tutelam* H. Bd. ut construas *dispositionum ac rerum tutelam*. In cett. *dis ad tutelam*.

Cap. XII. *nec ullius, mali caussa*. Plat. de Rep. II. p. 379. C. *καὶ τῶν μὲν ἀγαθῶν οὐδένα ἄλλον αἰτιατέον τῶν δὲ κακῶν ἀλλ᾽ ἄττα δεῖ ζητεῖν τὰ αἴτια ἀλλ᾽ οὐ τὸν θεόν·* X. p. 617. *ἀρετὴ δὲ ἀδέσποτον, ἣν τιμῶν ἀτιμάζων πλέον καὶ ἔλαττον αὐτῆς ἕκαστος ἕξει. αἰτία ἑλομένου· θεὸς ἀναίτιος.* [cf. Lips. l. d. I. diss. 16. p. 871. et 21. p. 893.]

geritur. *Gerere* hoc loco est *gubernare* cf. Broukh. ad Tib. III. 3. 22. Claud. in Rufin. I. 18. *fortuna non arte geri*. Fortasse hinc non temere mutandum esse *gerere* in iis locis, ubi notet *gubernare* et cum *regere* in Mss. soleat confundi, sententia est Oud. cf. Burm. ad Calp. Ecl. IV. 8. Markl. ad Stat. Silv. I. 2. ad Caes. B. G. VI. 17. ad Suet. Aug. 61. ad Lucan. IV. 661. [cf. ad V. 338. De re cf. Lips. d. l. I. 12. p. 859 sq.]

eos. [Oud. hanc lectionem male monachis adscribit qui non ceperint *deos mortales*, minime sollicitus, *eos* etiam ad deos referri debere, und dissolvitur. Ego *eos* cum opti retinui, quamquam scio, quoti *deos* in Mss. confundantur. De cf. Plat. Tim. p. 40. *γῆν δὲ τ ἡμετέραν εἱλλομένην δὲ περὶ τὸ τὸς πόλον τεταμένον φύλακα κα γὸν νυκτός τε καὶ ἡμέρας ἐμ πρώτην καὶ πρεσβυτάτην θεῶν οὐρανοῦ γεγόνασιν. χορείας αὐτῶν καὶ παραβολὰς ἀλλήλων τὰς τῶν κύκλων πρὸς ἑαυτοὺς κλήσεις καὶ προσχωρήσεις ἔν τε ἀψεσιν ὁποῖοι τῶν θεῶν κατ᾽ γιγνόμενοι καὶ ὅσοι καταντικρύ τινάς τε ἐπίπροσθεν ἀλλήλοις ἡμ χρόνους οὕς τινας ἕκαστοι κατα ται καὶ πάλιν ἀναφαινόμενοι φ σημεῖα τῶν μετὰ ταῦτα γενησομ δυναμένοις λογίζεσθαι πέμπουσι, ἄνευ διόψεως τούτων αὖ τῶν μ μάταιος ἂν εἴη πόνος, ἀλλὰ ἱκανῶς ἡμῖν ταύτῃ καὶ τὰ περὶ τῶν καὶ γεννητῶν εἰρημένα φύσ τέλος.*]

tradidit. Unde susceptam providentiam dii secundae providentiae ita
retinent, ut omnia etiam quae coelitus mortalibus exhibentur, immuta-
rdinationis paternae statum teneant. Daemonas vero, quos Genios et
ossumus nuncupare, ministros deorum arbitratur custodesque hominum
pretes, si quid a diis velint. Nec sane omnia referenda esse ad vim
at, sed esse aliquid in nobis et in fortuna esse nonnihil: et fortunae
improvidos casus ignorari a nobis fatetur. Instabile enim quiddam et
ıs intercedere solere, quae consilio fuerint et meditatione suscepta,
ın patiatur meditata ad finem venire. Et tunc quidem cum impedimen-
ıd | utiliter provenerit, res illa Felicitas nominatur, at ubi repugnationes [9]
ıcivae erunt, Infelicitas dicitur. | Omnium vero terrenorum nihil ho- 207
aestabilius providentia dedit.

'oss. cf. ad p. 114. In edd. ante Vulc. *graviter.* In cett. *gnaviter.* *quae coelestibus*
ibus exhibentur F. 1. *quae coelestis mortalibus exhibentur* Dr. Voss. H., in quo po-
men est *exhibeantur.* *quae coelestis exhibet* Bd. *quae coelitus mortalibus exhibentur*
:dd. Vulc. et seqq. In cett. *quae a coelestibus mortalibus exhibentur.* *aeternae* pro
Wower. *daemonias* Wow. *daemonas* F. 1. Voss. H. Vulc. Oud. In cett. *daemones.*
tus Bd. *deorum* non est in Bd. *arbitrantur*, F. 1. Voss. H. edd. ante Vulc.
arbitratur, quod aperte scribit Dr. *referenda esse* F. 1. H. Voss. Elm. Scriv.
ı reliquis *esse* abest, quod Oud. probat. *putant* F. 1. Voss. H. *putavit* Dr. quam
se lectionem arbitror, quae quum in *putant* correcta esset, consectarium erat,
atur in *arbitrantur* corrumperetur. Pluralis ferri nequit, praesertim quum *fatetur*
ur. *et in fortuna esse nonnihil* Voss. H. Bd. edd. Elm. Scriv. Florid. Oud. *for-*
F. 1. (ex compendio *eē* corrupto in *ei'* i. e. *eius)* neque vero *eius fortunae*, ut enotat
etiam in Bd. esse asseverat. In cett. *esse* non comparet. *quidem* abest ab edd. ante Vulc.,
l. *quod* habet. *intercedere ea solere* edd. ante Vulc. item Wow. In cett. *ea* abest.
d Bd. *fuerint* F. 1. Voss. H. Elm. seqq. In cett. *fuerunt;* abest a Bd. *quod non pa-*
ow. cum seqq. e coniectura quam Bosscha recepit. in cett. *quae*, Oud. mavult *quia.* Exulat
m abest a Bd. *tum* edd. ante Colv. *illud* edd. ante Vulc. *provenerit* F. 1. Elm. seqq. In
nit. *repugnatione* F. 1. Voss. Bd. In cett. *repugnationes.* *nocuerunt* pro *nocivae erunt*
lecit Brant. *vero* abest a Bd. *praestabilius* Voss. H. Bd. Dr. φ. Marg. Poet. Oud. cett.
ius. *idem bene pronuntiat* Mss. Lind. Bd. Scal. Elm. seqq. *iidem bene pronuntiant ho-*
Voss. H. *esse* abest a Bd. In edd. cett. *iidem homines bene pronuntiarunt esse anim.*,
ı. *idem hominis bene pronunt.* Pro *dominam* Voss. *divinam* habet.

tus mortalibus exhibentur.
era est illa lectio, quum sola loci
ae conveniat. Florent. enim co-
iptura *quae coelestibus a mor-*
exhibentur per se probum sen-
cit, sed hic plane inepta est.
s enim quia exprimere vult, tam
deos gubernare providentiam,
uam ordo a deo praescriptus
tur, quamvis plurima hominibus
arbitrio illi tribuant, hic de mu-
quibus homines deos honorant
sse nequit. Ceterae codd. le-
corruptae sunt, praeter unam
e coelestis exhibet, sc. pater
antissimus, unde subdit *ordina-*
aternae. Huc accedit quod *coe-*
ıleius nusquam alias usurpat nec
lo priores usurpasse videntur.
itus voce cf. Buenem. ad Lact.
V. 2. §. 6. p. 430.]

daemonas vero. [cf. supra p. 155.]
quae. Eleganter pronomen demonstrativum *ea*, ut passim solent, omissum est; cf. p. 213. *exhaustis et labentibus quae inferuntur;* Burm. ad Virg. Aen. IV. 598. [cf. Dr. ad Liv. XXXIX. 49. §. 12.]
quae non patiatur. [Contra codd. et edd. auctoritatem agere nolui, quia vix putandum est, Mss. omnes ita corrumpi potuisse. Hinc igitur putaverim, *quae* ita esse explicandum, ut Apuleius *fortunam* se dixisse putans oblitus fuerit, se antea *quiddam* posuisse.]
nocivae erunt. [Male aliquot Intt. hoc vocabulum emendare voluerunt, non considerantes, insolentius id esse, quam quod cum alio commutari possit. Atque ita emendandum puto locum Fulgent. Mythol. I. c. 27. p. 659. Stav.: *aut felle malitiae nociva*, ubi hodie *toxica* legunt.]

CAPUT XIII.

Quare idem bene pronuntiat, hominis animam esse corporis dom Atenim cum tres partes animae ducat esse: rationabilem id est mentis mam portionem, hanc ait capitis arcem tenere, irascentiam vero procul tione ad domicilium cordis deductam esse obsequique eam; in loco respo sapientiae: cupidinem atque appetitus, postremam mentis portionem, inf abdominis sedes tenere, ut popinas quasdam et latrinarum latebras, dive nequitiae atque luxuriae: relegatam vero iccirco longius a sapientia hanc tem videri, ne importuna vicinitate ratio *consultura* desuper cunctorum

animi edd. ante Vulc. *ducat* F. 1. Voss. φ. In cett. *dicat*. *rationabilitatem* F. 1. Elm et Bosscha contra Oud. mentem. *hanc* Mss. et edd. praeter F. 1. et Elm. cum seqq. Oud. pr retinet, quod ego eiectum esse opinor a manu librarii, qui *rationabilitatem* scribens singula tiationes arctius inter se connecti voluit. *obsequi eam* edd. ante Vulc. *et* non habent H. Ve ante *in loco* quod probo. *respondere in loco* edd. ante Vulc. contra Mss. Stewech. coniecit r *et respuere interdum logos sapientiae*. *enim mentis* Bd. *mentis* male exulat ab edd. ant *ab iis* Bd. *ad imas* H. pro *abdominis*. *obtinere* edd. ante Vulc. contra Mss. *tenebras* Voss. *relegatum* Voss. *constitutam* edd. ante Scal. item Wow. *consumpta* F. 1. Bd. In cett. *consu* quae etiam *vicinitas et rationem* scribunt.

Cap. XIII. *tres partes animae dicit.* [Plato de Rep. IV. p. 439. D. *τὸ μὲν ᾧ λογίζεται λογιστικὸν προςαγορεύοντες τῆς ψυχῆς, τὸ δὲ ᾧ ἐρᾷ τε καὶ πεινῇ καὶ διψῇ καὶ περὶ τὰς ἄλλας ἐπιθυμίας ἐπτόηται ἀλόγιστόν τε καὶ ἐπιθυμητικός, πληρώσεών τινων καὶ ἡδονῶν ἑταῖρον* seqq. Diog. Laert. §. 67. *τὸ μὲν γὰρ αὐτῆς λογιστικὸν μέρος περὶ τῇ κεφαλῇ καθιδρύσθαι, τὸ δὲ θυμοειδὲς περὶ τῇ καρδίᾳ, τὸ δὲ ἐπιθυμητικὸν περὶ τὸν ὄμφαλον καὶ τὸ ἧπαρ συνίστασθαι·* cf. Stallb. ad l. c. Platonis et infra p. 216.]

rationabilem. [*Rationabilitatem* librarii puto esse commentum qui in seqq. substantiva sequi vidit. Sed eadem ratione Apuleius dicit p. 216: *tripartitam animam idem dicit, primam eius rationabilem esse partem, aliam excandescentiam vel irritabilitatem, tertiam appetitus.*]

capitis arcem. [Plura dabit de hac dictione e graeco petita, ubi mens *ἀκρόπολιν* tenere dicitur, Davis. ad Cic. de Nat. Deor. II. 56. Creuz. p. 445. Apol. p. 509.]

procul a ratione. [Oud. voluit *procul* hic esse *prope*, de qua significatione agit Salm. in Epictet. p. 145. Suam tamen vim retinet et hic est *remotam a ratione*, ne eam irritet ac perturbet, ut etiam cupido relegata est a sapi *Procul* vero parvam interdum sig distantiam, ut Met. V. 114. Ter. Hec 3. 1. Obscurior est sensus verboru *loco respondere sapientiae*; Flo terpretatur: atque parere prudenti ubi opus est. *Respondere in lo* plicaverim ego: quae statim sin mora paret ac praeceptis respond *loco* ut saepius dicit Tacitus, pro i cf. Hand. Tursell. T. III. p. 207 *respondere* de rebus dicitur potis inanimis, quae id quod volumus perf Colum. II. 1. 3. *respondet ter lono* cf. Burm. ad Petron. c. 47. p ed. 2. *Et* quamquam invitus d optimis Mss. omisi ante *in loco.*

cupidinem ... sedes tenere. [O de hoc loco agit Kopp. Mart. Ca §. 7. p. 31. *Iecur* enim sedes e dinum; cf. Intt. ad Hor. Epist. I. 1 Iuven. I. 45. Rup. et in Add. p Munk. ad Hygin. fab. LV. p. 120. Firmic. de Err. Prof. Rel. p. 8. ed *iecore, unde libido nascitur luptas.*]

ratio consultura. [Optimam ad Epict. p. 146. coniecturam *sulturam* in textum recipere n bitaverim, ex codd. tantum *cons* emendans, quod non solum M

ogitationum utilitate turbaretur. Totum vero hominem in capite vul-
sse. Nam prudentiam sensusque omnes non alias quam illa parte 208
contineri. Cetera enim membra ancillari et subservire capiti, cibos
subministrare. *Vectare* etiam *sublimem positum* dominum atque
; providentia eius a periculis vindicari. Sed machinamenta quibus

F. 1. Voss. Bd. In edd. ante Vulc. praeter Iunt. 2. *perturbaret*, quae pro *utilitate*
initate. *vultu inque* pro *vultuque* Voss. Fortasse *in vultu inque corpore esse*. *nam*
H. Bd. Elm. seqq. In cett. *namque*. *non alia* Colv. emendat probante Oud. *capiti* Lind. 3.
. H. Vulc. Bd. Iunt. 2. Wow. Elm. seqq. In cett. abest. *observire* edd. ante Vulc. omnes.
tiam in sublime posuit Elm. seqq. *in* omittit Oud. In cett. edd. *vectare ut in sublime possit*.
lime F. 1. Voss. H. Bd. alii Dr. nam *in* agnoscit nullus codex. In codd. est *vectare*.
ue edd. ante Scal. solita variatione cf. ad Met. X. p. 783. *que* non est in H. Vulc.
ndat: *ut d. a. r. providentia eius a periculis vindicaret*; Vulcan.: *vectari ut in sublime*
dominum atque rectorem prudentiaque eius a periculis vindicari; Oud.: *verticem*
lime positum ut dominum atque rectorem providentiaque eius a per. vindicari.
. 1. teste Lind. Dr. (De cett. codd. tacet Oud.) Ed. Elm. seqq. In cett. *vindicare*. *sed et*
lm. Scriv. Florid. Oud. In cett. *et* bene abest.

ed etiam sententiae accuratis-
veniat; Florid. retinuit *con-*
pro *intentam*, cuius significa-
oneum exemplum vellem pro-
Eo enim, quod *operam con-*
icitur, consectarium non est,
tus poni de eo qui in re per-
totus est. Oud. emendatio
s a codd. nimium recedit. Plato
fert Tim. p. 70. *τὴν δὲ ἀνδρῶν*
ησιν τὰς φρένας διάφραγμα εἰς
αὐτῶν τιθέντες. τὸ μετέχον οὖν
; ἀνδρίας καὶ θυμοῦ φιλόνεικον
ισαν ἐγγύτερα τῆς κεφαλῆς με-
φρενῶν τε καὶ αὐχένος, ἵνα τοῦ
ήκοον ὂν κοίνῃ μετ᾽ ἐκείνου βίᾳ
ιθυμιῶν κατέχοι γένος, ὁπότ᾽ ἐκ
τόλεως τῷ ἐπιτάγματι καὶ λόγῳ
πείθεσθαι ἑκὸν ἐθέλοι· τὴν δὲ
ἅμμα τῷ φλεβῶν καὶ πηγὴν τοῦ
ένου κατὰ πάντα τὰ μέλη σφο-
κτος εἰς τὴν δορυφορικὴν οἴκησιν
ν ἵνα ὅτε ζέσειε τὸ τοῦ θυμοῦ
λόγου παραγγείλαντος ὥς τις
ρὶ αὐτὰ γίγνεται πρᾶξις ἔξωθεν
; ἀπὸ τῶν ἔνδοθεν ἐπιθυμιῶν,
πάντων τῶν στενωπῶν πᾶν ὅσον
ν ἐν τῷ σώματι, τῶν τε παρα-
καὶ ἀπειλῶν αἰσθανόμενον γί-
ήκοον καὶ ἕποιτο παντῇ καὶ τὸ
οὕτως ἐν αὐτοῖς πᾶσιν ἡγεμονεῖν
.. διὸ δὴ τῆς ἀρτηρίας ὀχετοὺς
πλεύμονα ἔτεμον καὶ περὶ τὴν
αὐτὸν περιέστησαν οἷον ἅλμα
ἵνα ὁ θυμὸς ἡνίκα ἐν αὐτῇ
ἀκμάζοι, πηδῶσα εἰς ὑπεῖκον καὶ ἀναψυχομένη πονοῦσα ἧττον μᾶλλον τῷ λόγῳ μετὰ θυμοῦ δύναιτο ὑπηρετεῖν ..... ἵν᾽ οὖν ἀεὶ νεμόμενον πρὸς φάτνῃ καὶ ὅτι πορρωτάτω τοῦ βουλευομένου κατοικοῦν θόρυβον καὶ βοὴν ὡς ἐλαχίστην παρέχον τὸ κράτιστον καθ᾽ ἡσυχίαν περὶ τοῦ πᾶσι κοινῇ ξυμφέροντος ἐῷ βουλεύεσθαι, διὰ ταῦτα ἐνταῦθα ἔδοσαν αὐτῷ τὴν τάξιν.]

vectare etiam sublimem positum dominum atque rectorem: providentia eius a periculis vindicari. [Ita hunc locum ex codd. vestigiis restituendum putavi, qui ne ab uno quidem interprete bene intellectus est. Vera vidit Vulc., quamquam eius emendatio nemini unquam satisfaciet, ceteri toto coelo aberrarunt, omnium vero maxime Stewech. *vim vetare et in sublime positum* coniiciens. Quae sententia sit meae emendationis ex Platonis Tim. p. 44. D. optime perspicitur: *τὰς μὲν δὴ θείας περιόδους δύο οὔσας, τὸ τοῦ παντὸς σχῆμα ἀναμιμνησάμενοι περιφερὲς ὂν εἰς σφαιροειδὲς σῶμα ἐνέδησαν, τοῦτο ὃ νῦν κεφαλὴν ἐπονομάζομεν, ὃ θειότατόν τ᾽ ἐστὶ καὶ τῶν ἐν ἡμῖν πάντων δεσποτοῦν· ᾧ καὶ πᾶν τὸ σῶμα παρέδοσαν ὑπηρεσίαν αὐτῷ ξυναθροίσαντες θεοί, κατανοήσαντες ὅτι πασῶν ὅσαι κινήσεις ἔσοιντο μετέχοι, ἵν᾽ οὖν μὴ κυλινδούμενον ἐπὶ γῆς ὕψη τε καὶ βάθη παντοδαπὰ ἐχούσης ἀποροῖ τὰ μὲν ὑπερβαίνειν, ἔνθεν δὲ ἐκβαίνειν, ὄχημ᾽ αὐτῷ τοῦτο καὶ εὐπορίαν ἔδοσαν*

ad sentiendas et diiudicandas qualitates sensus instructi sunt, ibiden
209 regiam capitis constituta esse in conspectu rationis, ut intelligendi ac | ı
tiscendi veritas adiuvetur.

CAPUT XIV.

Sensus vero ipsi ad ea quae sunt sensibilia apte composita natura gentiam cognatam tenent. Ac primo oculorum acies gemellas perlucida quadam luce visionis illustres noscendi luminis officium tenere: auditione aereae naturae participem aeris nuntiis percipere sonores. Iam gustatus tiores esse sensus ideoque humidioribus et aquosis potius commodatos; : etiam terrenum atque corporeum, solidiora quaeque contingi offendique p sentire. Eorum etiam quae corrupta mutantur separata intelligentia es media namque regione oris nares natura constituit, quarum bifori vi cum spiritu commeat. Conversationes autem mutationesque odoratus c dare, easque de corruptis vel adustis vel *mucescentibus* aut madefactis s

quantitates et ante *qual.* non sunt in H. Th. et edd. ante Vulc. *et diiudicandas qualitates* V quod recepi. In cett. *diiudicandasque quantitates et qualitates.* *esse* non est in edd. ante *ac persent.* F. 1. Voss. Vulc. H. Elm. seqq. In cett. *atque.* *persentiendi* Bd. a m. p. et edd. an *composita natura* F. 1. Voss. H. *compositi a natura* Vulc. cod. et ed. cum seqq. *c* *natura* Bd. In cett. *composita naturae.* *ac primo* Voss. H. Dr. *at oculorum* ed. pr. *ac oc* edd. ante Iunt. 2. In cett. *et primo.* *gemellas* non est in edd. ante Iunt. 2. *esse*, *quada* Voss. H. Bd. *esse eas quadam* edd. ante Vulc. In cett. *esse et quadam.* *litteras* pro *lumi* ante Vulc. inepte, unde in marg. R. *res alias*, Lips. *aetheris* coniecerunt. *aeris* F. 1. Voss. B In cett. *aeriis* vel *aereis.* *gustus* edd. ante Iunt. 2., quae verba a *solutiores* usque ad omittunt. *humilioribus* Iunt. 2. Bas. 2. Colv. *humistoribus* H. *et aquosis potius* Voss. I In cett. *potius et aquosis.* *commendatos* edd. ante Stewech. H. cf. ad Met. p. 204. *tact* Bd. *ac* H. *quaeque* F. 1. Voss. H. φ. Bd. Dr. Oud. In cett. *quaecunque.* *offendique et* *possunt* F. 1. φ. Stewech. contra loci sententiam. *imitantur* edd. ante Iunt. 2. *videntur* S pro *mutantur.* *separanda vis intelligenda est* edd. ante Vulc. *separandi vis* Stewech. R *rando.* *intelligenda* H. *bifori via* F. 1. Vulc. φ. H. D. et reliqui Oud. *biforidia* Voss. A Vulc. edebatur *symphonia* unde Ursin. Goes. R. Tit. Controv. III. 12. Schegk. Praem. n emendare conati sunt *siphonibus* i. e. *canalibus.* Lips. coniecit *syphonium.* *meat* Bd. *co* *tiones* Voss. Bd. cf. ad p. 201. cett. *conversiones.* *aut mutationes* edd. ante Iunt. 2. *a* Voss. Bd. *de* Voss. non habet. In cett. *de corruptis.* *mitescentibus* F. 1. Voss. φ. 1. Th. Vulc Iunt. 2. Bas. 2. marg. Vulcan. *mutescentibus* Bd. *mucescentibus* φ. 2. Wow. seqq. In cett *scentibus.* *aut madef.* H. Dr. Voss. Bd. In cett. *vel.* *sentire* edd. ante Vulc.

seqq. Ita corpus animae vehiculum nominatur apud Platonem Tim. p. 69. C. *Vectare* est *portare*, ut saepius, et tota corruptela ex compendiis *sublimē positū* nata est, quae in *sublime posit ut dom.* (*ut* propter sequens *dom.*) mutata monstrum lectionis quale hodie apparet procrearunt. *Que* ex auctoritate aliquot codd. omisi, id quod sententiae loci videtur aptius esse.]

erga. [Praepositio *erga* ex comicorum usu de loco vel regione hic posita est, quae est versus aliquam rem; cf. Hand. Tursell. T. II. p. 437 sq., qui hunc locum excitavit.]

Cap. XIV. *apte composita natura.* [Lectio ea est codd. optimorum, equidem retineo, explicans: quum sc. sensuum natura bene compos et ita egregie conformata, ut pra illud possint.]

ac primo oculorum. [cf. Tim sqq. ubi de sensibus Plato fusius

bifori via. Cava duo narium *via biforis* δίθυρος πόρος dicuntu *via*, *meatus gulae*, cf. ad Met. Plat. Tim. p. 78. C. dicit τὸ δ σχίσας τὸ μέρος ἑκάτερον κατὰ τοὺ τοὺς τῆς ῥινὸς ἀφῆκε κοινόν.

mucescentibus. Egregie ita C restituit e Platonis Tim. p. 66.
οὐδεὶς οὐδενὸς ὀσμῆς ε

ea *genuntur*, vapore | vel fumo *exhalante*: *odori* in his iudi- 210
ıque succedunt. Nam si res *istae stent* integrae et aër purus,
ısmodi auras inficiunt. Eos sensus | quidem ipsi communes nobis 211

a quaeruntur Mss. et editi omnes usque ad Wow. qui edidit *eruuntur* cum seqq. .ips. coniecit *queruntur* Bd. *et fumo* edd. ante Vulc. *odore in his* F. 1. *odore viis* Voss. *odoris in his* e coniectura Stew. Elm. et sqq. Elm. non habet *in his*. In cett. *odor in his*. *cum quidem ea quae oriuntur vapore vel fumo exhalato odore naris iudicium sen-* :*nt* i. e. *subeunt* vel *quum ea eruuntur*, *vapore vel fumo exhalatur odor et eius iu-*]*ue succedunt*. Lennep.: *cum quidem ea quae vertuntur vapore vel fumo exha-* *his iudicium sensusque succedunt*, quam lectionem Bosscha in textu posuit. *nam* *egre* vel *aegrae* F. 1. Voss. Bd. *si res non stent integre* H. *si res stent integrae* *integrae* Dr. *si restent integra* edd. ante Vulc. *si res integrae* Vulc. Wow. In cett. *grae*. Oud. emendat: *si res istae integrae*: Ego malo *si res istae stent integrae* *egrae*: ob similitudinem syllabarum *istae stent* facile in *istent* commutari pote- :dd. ante Iunt. 2. *aures* F. 1. *auras* abest a Voss. *eos sensus* F. 1. quam lectionem lm. enotant, *eos sensus* Voss. Bd. In cett. *et sensus*. *communes nobis* Voss. H. In *munes*. Wasse ad Sall. Cat. 1. p. 4. ait in Flor. et Calensi codd. esse *hiris* atque ita *infimis*. Sed *hirae* sunt intestinorum anfractus.

;, *ἀλλ' ἀεὶ βρεχομένων ἢ τηκομένων ἢ θυμιωμένων* ων. Nec enim *madescenti-* repetatur eadem sententia, *ntibus*, quod cum Florido fructibus maturescentibus, non satis eleganter expli-, probam sententiam effi ex optimis codd. reddidi, a librariorum ratus, qui *vel* respondere posse ignora- 196. *quae aut deo nota* Hand. Tursell. T. I. p. 549.] *lem ea genuntur vapore xhalante: odori in his iu- usque succedunt.* [Haec con- nititur Plat. Tim. p. 66. D. supra excitavi, ubi ita per- *εταβάλλοντος γὰρ ὕδατος εἰς τε εἰς ὕδωρ ἐν τῷ μεταξὺ ᾶσιν, εἰσί τε ὀσμαὶ ξύμπασαι ίχλη. τούτων δὲ τὸ μὲν ἐξ ἀέ- ίον ὀμίχλη, τὸ δὲ ἐξ ὕδατος πνός· ὅθεν λεπτότεραι μὲν ύτεραι δὲ ὀσμαὶ ξύμπασαι ός. δηλοῦνται δέ, ὁπόταν τι- ρθέντος περὶ τὴν ἀναπνοὴν τὸ πνεῦμα εἰς αὐτόν. τότε ἐν οὐδεμία ξυνδιηθεῖται, τὸ τῶν ὀσμῶν ἐρημωθὲν αὐτὸ ι.* Sententia quam expri- Apuleius ea est: Odoratus ritur, quod res extrinsecus positae mutantur et convertuntur; atque eae conversiones gignuntur, sicubi vapor vel fumus exhalatus est (*καπνὸς ἢ ὀμίχλη*). *Odorem* qui in hoc vapore vel fumo inest, sequitur statim *odoratus*; i. e. iudicium et sensus odorandi, seu quod idem est, ex hoc odore exhalato odoratus gignitur. Erat quum prius *cernuntur* emendarem, quod pro *dinosci*, *discerni* non raro inveniri constat, nec difficilis est emendatio, quum praesertim Bened. cod. legat *queruntur*. Nunc vero *genuntur* i. e. *gignuntur* emendaverim. De *genere* pro *gignere* cf. supra ad p. 151. Gignuntur enim isti odores conversionibus aquae in aerem et vice versa. *Exhalante* scripsi neutra significatione id est *exhalato*, ut Stat. Theb. X. 108. *vestes exhalant*; vel si hoc displicet, corrigas *exhalato*, uti Oud. voluit. *Vapor ὀμίχλη* ut Plato ait, seu humor tepidus et calidus, et *fumus* est *καπνός*, uti *vapor* et *fumus* iunguntur in libro de Mund. p. 305., ubi prius est *ἀτμῶδες*, alterum *καπνῶδες* Aristotelis. *Odore* correxi in *odori*, quod etiam in *odorē* i. e. *odorem* mutare possis, ut *succedere* cum accusativo iungatur. Quum vero nullum exemplum mihi notum sit, quo *succedere*, si *subsequi* significat, accusativum adsciscit, *odori* praeferendum esse existimo.]

[10] sunt cum ceteris animantibus. Atenim hominum | solertia eiusmodi di neficio instructior auctiorque, quod auditu visuque praestantior. Ocul que metitus est coelum siderumque circuitus et astrorum obitus atqu eorumque cum significatibus spatia comprehendit: ex quo pulcerrimus rimus fons ille philosophiae profluxit. Auditu vero quid homini magni

hominum Mss. omnes et edd. post Vulc. praeter Scal. qui cum edd. vett. retinet *hominis* probat; Bosscha tamen non sequitur. *eiusdemmodi* H. edd. ante Vulc. *divino beneficio* V In cett. *beneficio divino*. *aptiorque* edd. ante Vulc. *est quod* codd. et edd. praeter Vo Dr. et edd. ante Vulc. cum ed. Oud. *auditu visuque praestantior* F. 1. *auditus ille es praestantior* H. edd. ante Vulc. Stewech. emendabat *illi* atque ita Bd. et Scal. Oud. *illis est* Wow. In cett. *quod auditus illis est visusque praestantior*. *siderum* omissa *que* part ante Vulc. *astrorumque* Bd. *eorumque* non est in edd. ante Vulc. Goesius bene vidit, addi debuisse. Sed Lipsius conlecit *ortus cum significantibus spatiis*. *significatibus* Col ed. pr. ita legi male pronuntiat, Vulc. cum seqq. In plurimis codd. et edd. *significantibus*. *rimus* non habet Bd.

hominum. *Hominis* multi Intt. dederunt, quia sequeretur singularis *metitus est*. De numeri mutatione aliquoties dixi. Solent enim pluralem Romani praemittere et singularem in genere subiungere, cf. ad Met. III. p. 154. VII. p. 539. edit. meae. Oud. mavult retineri singularem *hominis*, licet sequatur *illis*, quum etiam hoc vulgare sit; cf. Burm. ad Vell. II. 14. ad Val. Flacc. VIII. 178. Gronov. de Pecun. II. 48. p. 76. Miscell. Observ. Vol. II. p. 398. de Dogm. Plat. *vir pessimus torquetur... Quos omnes*, Cic. de Off. II. 16. *solitario homini... opinio iustitiae necessaria est, eoque etiam magis quod si eam non habebunt, iniusti habebuntur;* Terent. Eun. I. 2. 87. II. 1. 19. Plin. H. N. XI. 37. §. 13. VIII. 32. [*Illis* vero lectione Oud. deceptus est, quam apparet in edd. tantum extare nec ab ullo codice probari. Idem cadit in scripturas *ille* et *illi*, quae mere interpretamenta esse librariorum arbitror, qui quo nominativum *praestantior* referre deberent non intellegebant, quum in praegressis *sollertia* subiectum esset, ad quod *praestantior* pertinere non posse bene videbant. Sed ex *hominum* genitivo in seqq. *homo* cogitatione addendum et cum F. 1. *quod auditu visuque praestantior* legendum est.]

metitus est [cf. de hac forma Bün. ad Lact. Institt. VI. 11. §. 12. p. 753.]

oculis namque. [De oculorum praestantia et natura agit Plat. Tim. p. 45 seqq. Huc pertinet locus p. 4 *μὲν οὖν τῶν ὀμμάτων ξυμμεταί τὸ σχεῖν τὴν δύναμιν ἣν νῦν εἰ ῥήσθω· τὸ δὲ μέγιστον αὐτῶν λειαν ἔργον, δι' ὃ θεὸς αὔθ' ἡμ ρηται μετὰ τοῦτο ῥητέον· ὄψις τὸν ἐμὸν λόγον αἰτία τῆς μεγίσ λείας γέγονεν ἡμῖν, ὅτι τῶν νῦ περὶ τοῦ παντὸς λεγομένων οὐδεὶς ἐῤῥήθη μήτε ἄστρα μήτε ἥλιον ρανὸν ἰδόντων. νῦν δ' ἡμέρα τε ὀφθεῖσαι μῆνές τε καὶ ἐνιαυτῶν μεμηχάνηνται μὲν ἀριθμὸν, χρόν νοιαν περί τε τῆς τοῦ παντὸς φύ τησιν ἔδοσαν, ἐξ ὧν ἐπορισάμε σοφίας γένος, οὗ μεῖζον ἀγαθὸν οὐ οὔτ' ἥξει ποτὲ τῷ θνητῷ γένει ἐκ θεῶν· λέγω δὴ τοῦτο ὀμμάτων ἀγαθόν.*]

auditu. [Tim. p. 47. D. *φωνῆ ἀκοῆς πέρι πάλιν ὁ αὐτὸς λόγος ἐ τῶν αὐτῶν ἕνεκα παρὰ θεῶν δεδω λόγος τε γὰρ ἐπ' αὐτὰ ταῦτα μεγίστην ξυμβαλλόμενος εἰς αὐτὰ ὅσον τ' αὖ μουσικῆς φωνῆς χρήσιμ ἀκοὴν ἕνεκα ἁρμονίας ἐστὶ δοθ ἁρμονία ξυγγενεῖς ἔχουσα φορὰς ἡμῖν τῆς ψυχῆς περιόδοις τῷ μ προσχρωμένῳ Μούσαις οὐκ ἐφ' ἡδο γον, καθάπερ νῦν, εἶναι δοκεῖ χ ἀλλ' ἐπὶ τὴν γεγονυῖαν ἐν ἡμῖν ἀνα ψυχῆς περίοδον εἰς κατακόσμησιν φωνίαν ἑαυτῇ ξύμμαχος ὑπὸ Μου δοται· καὶ ῥυθμὸς αὖ διὰ τὴν ἀμ ἡμῖν καὶ χαρίτων ἐνδεᾶ γιγνομένη πλείστοις ἔξιν ἐπίκουρος ἐπὶ ταὶ τῶν αὐτῶν ἐδόθη.*]

evenire, per quem prudentiam sapientiamque condisceret numerosque iis metiretur ac modos faceret: fieretque et ipse totus modulatus ac mu-

Lingua et dentium vallum et ipsius osculi venustas accessit; quod quiliis animantibus ad explendam | victus necessitatem inferendasque ventri 212
comparatum est, sed homini promptuarium potius rectae rationis et simae orationis hoc datum est, ut quae prudentia corde conceperit ea promat oratio.

CAPUT XV.

ed totius corporis habitus et figura membrorum alia condicione sunt ., alia longe peiora. Inferiora reguntur optimatium praestantia, et ipsa erium suggerunt victuale. Pedes denique humerorum tenus capiti obe-

At superciliorum sepes praemuniunt oculos, ne desuper proruat quod s visiones mollesque perturbet. Pulmones loco ac sui genere cordi pluriconsulunt. Cum exardescit ira trepidansque celerioribus motibus vertex

edd. ante Vulc. *numerusque* Voss. *et ipse totus* Voss. Bd. Oud. *ipse totus*, H. In cett. *totus* addito *et*. *linguae* Marg. Poet. Elm. Scriv. Florid. *huc ling*. Bd. Oud. qui male hoc addidit e ssa natum. *oculi* H. Bd. *comparandum* Voss. *homini* F. 1. φ. Vulc. Wow. seqq. In cett. *hohomini ob pr*. Bd. *orationis hoc* non agnoscunt edd. ante Iunt. 2. *elatum* Bd. Casaubon. ad 395. Oud. locum citans: *homini promptuarium rectae orationis et suav. orat. os datum* esse magis auctoris sensum quam verba ob oculos habuit. *concepit* Voss. *conceperat* H. *rit eas usa* Bd.

l totius H. Voss. edd. ante Vulc. cum Wow. In cett. *sed et totius*. cf. infra p. 214. *sed e* . *alia longe* Mss. Oud. et edd. ante Elm. exceptis Basil. in quibus *atque longe*, unde Stewech. coniecit, quod male tacens arripuit Elm. et seqq. *geruntur reguntur* Voss. ducta lineola *untur*. *optimatum* H. edd. ante Vulc. *humerorum tenus* F. 1. φ. Bas. L. *humo tenus* Bd. e Vulc. cum Wower. *humorum tenus* Voss. In cett. *humero tenus*. *ac* edd. ante Vulc. . Scriver. *denique praemuniunt* Voss. H. quod ex praecedenti linea vitio librariorum m esse reor. *oculis* emendat V. D. in ed. Vlc. *cum exardescit*. Haec et quae sequuntur n fragmento Ms. Thuan. desunt. *trepidans* H. *trepidatque* Lips.

ias i. e. alimenta, cibos [cf. Arntz. n. Panegyr. XXXI. §. 3. p. 145.]

. XV. *optimatium*. [cf. infra . cf. Voss. Arist. T. II. p. 622. *Optimatum* si plures codd. prae-, quum terminatio longe insolent, lubenter reciperem.]

ierorum tenus. *Tenus* ab Apuleio cum genitivo iungitur; cf. Florid. *nubium tenus*; cf. infra p. 241. Liv. XLIV. 40. Etiam cum aco construitur cf. Intt. ad Val. I. 538. [Fea ad Horat. Epist. 2.]

ercilia. [Plato Tim. p. 45. D. *ιν γὰρ ἣν οἱ θεοὶ τῆς ὄψεως ἐμηντο τὴν τῶν βλεφάρων φύσιν, ὅταν ξυμμύσῃ καθείργνυσι τὴν τοῦ πυρὸς δύναμιν*. Lactant. de Opif. Dei c. 10. §. 4. *quid ipsa superciliorum fastigia pilis brevibus adornata? nonne quasi aggeribus et munimentum oculis, ne quid superne incidat, et speciem simul praestant?* Cic. de Nat. Deor. II. 57.] De vocab. *sepes* quod de quovis munimento dicitur et obstaculo, Oud. comparat dict. ad Suet. Aug. c. 91.

pulmones. [Plato Tim. p. 70. C. *τῇ δὲ πηδήσει τῆς καρδίας ἐν τῇ τῶν δεινῶν προσδοκίᾳ καὶ τῇ τοῦ θυμοῦ ἐγέρσει προγιγνώσκοντες ὅτι διὰ πυρὸς ἡ τοιαύτη πᾶσα ἔμελλεν οἴδησις γίγνεσθαι τῶν θυμουμένων, ἐπικουρίαν αὐτῇ μηχανώμενοι τὴν τοῦ πλεύμονος ἰδέαν ἐνεφύτευσαν. πρῶτον μὲν μαλακὴν καὶ ἄναιμον, εἶτα σήραγγας ἐντὸς ἔχουσαν οἷον σπόγγου κατατετρημένας, ἵνα τό τε πνεῦμα καὶ τὸ πῶμα δεχομένη ψύχουσα ἀποπνοὴν καὶ ῥᾳστώνην ἐν τῷ καύματι παρέχοι* cett.]

cordis ipsius madens sanguine, pulmonum excipitur mollitia siti, f
213 Lieuem vero iocinori nec frustra esse | finitimum, ut eius redundantiam p
patis haustibus relevet, abstergeatque ea quae sordium fuerint, purum
sincerum praestet: quod maxime fibris est commodum. Ventrem hiris i
norum circumplexum et nexibus impeditum esse, ne esculenta et potulent
penetrarent, sed ut retenta paulisper utilitatem sui accessu animantibus

sanguinem Bd. Stewech. emendat *vertex cordis bilis madens sanguine.* *pulmonis* edd. an *situ* V. C. *splenem* edd. ante Vulc. praeter Iunt. 2. *iocineri* Voss. H. *iocinori* Bd. aliquot codd. Vu nec Lindenbr. quicquam mutavit, *iecori* edd. ante Vulc. In cett. *iecinori* quod Dr. cod. aperte *nec frustra* H. *vel frustra* F. 1. Voss. quae absunt a Bd. In cett. *non frustra.* *redundanti* Oud. In cett. *redundantia.* *abstergeatque* Voss. Oud. cf. ad Met. p. 299. ed. meae. In cett. *gatque.* *et abstergat* Bd. *quaeque sord.* Bd. *sordidum fuerit purumque et sincerum* V quo *et* recepi, unde emendare possis *quae sordidatum iverint.* In cett. *ac sincerum.* *ac su* Dr. *hiris* F. al. teste Lind. Voss. Dr. Oud. *iris* Ms. 2. Lind. i. e. Put. et Exc. Bat. H. Bd. et F. teste Oud. pro varia lectione, at ego in coll. Lind. nihil adnotatum video. In cett *sed et nexit* Bd. *impedimentum* Voss. *ne* abest a Voss. *poculenta* codd. et edd. *ac sens* H. et ded. ante Vulc. *ac censum* Voss. In cett. *et censum.* *sui accessu* Bd. quod probatu Bosscha recepit.

siti. *Sitim* ait Apuleius propter porositatem, et fungosam mollitiem qua tanquam spongiae sitientes bibunt cf. Plat. l. c. Plin. XI. 36. *pulmo spirandi officina attrahens ac reddens animam iccirco spongiosus ac fistulis inanibus cavus;* Cic. de Nat. Deor. II. *in pulmonibus inest raritas quaedam et assimilis spongiis mollitudo*, quae exempla Wower. suppeditavit.

lienem. Plat. Tim. p. 72. C. διὸ δὴ καὶ ὅταν τινὲς ἀκαρθασίαι, γίγνωνται διὰ νόσους σώματος περὶ τὸ ἧπαρ, πάντα ἡ σπληνὸς καθαίρουσα αὐτὰ δέχεται μανότης, ἅτε κοίλου καὶ ἀναίμου ὑφανθέντος, ὅθεν πληρούμενος τῶν ἀποκαθαιρομένων μέγας καὶ ὕπουλος αὐξάνεται καὶ πάλιν ὅταν καθαρθῇ τὸ σῶμα, ταπεινούμενος εἰς ταυτὸν ξυνίζει.

iocinori. [Hanc formationem optimos codd. secutus restitui, de qua vide Voss. Arist. T. II. p. 581. ibique Eckst. Intt. ad Plin. H. N. XXXI. c. 8.]

redundantiam. [Invitus hic Florent. cod. secutus sum, qui monente Lindenbrog. *redundantiam* praebet, quum ceteri omnes codd. *redundantia* scribant, quod substantive hic positum est, ut saepe neutra adiectivorum; cf. Met. I. p. 11. Vell. I. 17.]

ventrem. Plat. Tim. p. 73. A. τὴν ἐσομένην ἐν ἡμῖν ποτῶν καὶ ἐδεστῶν ἀκολασίαν ᾔδεσαν οἱ ξυντιθέντες ἡμῶν τὸ γένος καὶ ὅτι τοῦ μετρίου καὶ ἀναγκαίου διὰ μαργότητα πολλῷ χρησοίμεθα
ἵνα οὖν μὴ φθορὰ διὰ νόσους ὀξεῖα γ
καὶ ἀτελὲς τὸ γένος εὐθὺς τὸ θνη
λευτῴη, ταῦτα προορώμενοι τῇ τοι
γενησομένου πώματος καὶ ἐδέσμα
ἕξει τὴν ὀνομαζομένην κάτω
ὑποδοχὴν ἔθεσαν εἵλιξάν τε πέριξ τ
ἐντέρων γένεσιν, ὅπως μὴ ταχὺ διεκ
ἡ τροφὴ ταχὺ πάλιν τροφῆς ἑτέρ
σθαι τὸ σῶμα ἀναγκάζοι.

hiris. [*Hirae* sunt intestina
que anfractus, cf. Intt. ad Plaut.
II. 23. ad Arnob. VII. 24.]

potulenta. [Nihil hic Oud. ann
sed ad Suet. Oth. c. 2. monuit
apud Cic. de Nat. Deor. II. 56.
dum esse *potulenta*, quomod
plurimi codd. Ciceronis. Hic cod
variant. Gell. IV. 1. 17. XVII. 1
Creuz. vix latinum esse *poculent*
nuntiat, qua in re cum eo facio.
enim ista adiectiva a substanti
formantur, ut *ulentus* radici ad
ut *vir-ulentus*, *op-ulentus*, *esc*
tus, *pulver-ulentus*, *somnu-lent*
somnolentus, *vi-ulentus* vel *vi*
ita etiam *pot-ulentus*.]

accessu. Nec *censum* nec
probari posse apparet. *Censum* F
interpretatur *emolumentum* et r
quoddam, at vellem mihi indi
locus, ubi *census* ita sumatur. N
lius explicat Oud. *sensum*, cibi, in
sensum sui si afferunt ventri et

ne exhaustis et labentibus quae inferuntur momentis omnibus appetendi ɜssitas immineret, et ad hoc unum occupari nobis dies noctesque esset

CAPUT XVI.

ceribus ossa sunt tecta: | eadem revincta sunt nervis. Et tamen ea 214
nt internuntia sentiendi sic sunt operta visceribus, ne crassitudine ebetentur. Illa etiam quae iuncturis et copulis nexa sunt ad celerita-ilius se *movendo* haud multis sunt impedita visceribus. Denique ipsius

Bd. *neque exhaustis* edd. ante Vulc. *nam ne* Vulc. et seqq. usque ad Florid. *nam non* Voss. H. Bd. et Dr. *iis quae* edd. et codd. praeter F. 1. Voss. Bd. in quibus *iis* exulat ɔntra mentem Oud. retinuit; cf. supra. *appetitu* H. Bat. Exc. Put., unde Oud. emendat . *ad haec* edd. ante Iunt. 2. *occupandum* H. Exc. Bat. Put. *dies nobis* H. *necesse* ɪet edd. quaedam.

abest a Bd. *omnia quae* Bd. *in iuncturis* edd. ante Vulc. *se movenda* F. 1. Voss. ɪlii Vulc. 1. Wow. Elm. seqq. *se movendam* H. et edd. ante Vulc. *se movendi* Lips. et ch. Oud. emendat: *ad celeriter atque facil. se movenda* vel *ad celeritate f. se movenda*, mque latine dici posse nego. *sese mov.* Elm. et seqq. contra codd. *aut* pro *haud* H. *l.* Voss. H. In cett. *imped. sunt.* In Voss. rursus *impedimenta.*

ınt etiam utilitatem, qua expli-ɪeptius cogitari nequit. [Optime *cessu sui* legit i. e. paullatim ɜibi praebent eam utilitatem, eorum accessu redundare de-erum *sensus* et *census* in Mss. ɜs confunduntur; ita apud Cy-Idololat. c. 5. pro: *hic nec vi-su clarior est, nec comprectu purior est, nec aestimari ıaior est* legendum est: *censu t.*]

ꞮVI. *visceribus* [i. e. carne, uti apud Virgilium, cf. Serv. ad [. 253. Intt. ad Minuc. Fel. 30. rtull. Apol. c. 9. *ipsorum ur-ılrei appetuntur cruditantes de visceribus humanis;* et ɜeqq. aliquoties *viscera* usur-

sunt ad celeritatem, facilius do haud multis impedita. [Ita nendavi, qui ab nemine adhuc e satis recte intellectus est. *ld celeritatem* ad prius enun-ɔfero, quoniam non omnia cor-mbra quae nexa sunt iuncturis is, expedita sunt et carne li-d ea tantum quae ad celerita-endi pertinent. *Movendo* vero ɜst quem dicunt commodi, cuius exempla eo sententiarum nexu multa inveniuntur apud Tacitum Germ. 33. *oblectationi oculisque* (Romanorum Bructeri) *ceciderunt*; Ann. XIII. 40. *viae pariter et pugnae composuerat exercitum*, Ann. II. 7. *honori patris princeps ipse cum legionibus decucurrit.* Ita *facilius se movendo* dixit Apuleius pro: *ut facilius se moverent.* Hanc meam emendationem probare videntur Platonis verba Tim. p. 74. D. *οἷς ξυμπεριλαβὼν ὁ θεὸς ὀστᾶ καὶ μυελόν, δήσας πρὸς ἄλληλα νεύροις, μετὰ ταῦτα σαρξὶ πάντα αὐτὰ κατεσκίασεν ἄνωθεν. ὅσα μὲν οὖν ἐμψυχότατα τῶν ὀστῶν ἦν ὀλιγίσταις ξυνέφραττε σαρξίν, ἃ δ' ἀψυχότατα ἐντὸς πλείσταις καὶ πυκνοτάταις. καὶ δὴ κατὰ τὰς ξυμβολὰς τῶν ὀστῶν, ὅπῃ μή τινα ἀνάγκην ὁ λόγος ἀπέφαινε δεῖν αὐτὰς εἶναι, βραχεῖαν σάρκα ἔφυσεν, ἵνα μήτε ἐμποδὼν ταῖς καμπαῖσιν οὖσαι δύσφορα τὰ σώματα ἀπεργάζοιντο, ἅτε δυσκίνητα γιγνόμενα. μήτ' αὖ πολλαὶ καὶ πυκναὶ σφόδρα τε ἐν ἀλλήλαις ἐμπεπιλημέναι, διὰ στεῤῥότητα ἀναισθησίαν ἐμποιοῦσαι δυσμνημονευτότερα καὶ κωφότερα τὰ περὶ τὴν διάνοιαν ποιοῖεν· διὸ δὴ τό τε τῶν μηρῶν καὶ κνημῶν καὶ τὸ περὶ τῶν ἰσχίων φύσιν τά τε τῶν βραχιόνων ὀστᾶ καὶ τὰ τῶν πήχεων καὶ ὅσα ἄλλα*

capitis verticem specta, contectum tenui cute capillisque hirsutum vi versus vim frigoris et caloris. Atenim illae opimae sunt partes qı subigit, ut femina ipsaque sessitandi regio est. Quid de cibatu ipso quem itinera ex utero manantia fibris iecoris adiuncta dispertiunt iı habitudinem versum: *et* eum ex eo loco per omnes artus natura solers facit. Sed e regione cordis venarum meatus oriuntur per pulmonum vivacitatem transferentes, quam de corde susceperint, et rursus ex divisae per membra totum hominem | iuvant spiritu. Hinc illae anhela haustae redditaeque alterno modo, ne mutuis impediantur occursibus. diversae sunt qualitates, quas ad procreandum e regione cervicum per renum commeare et suscipi inguinum loco certum est: *et rursum genitale seminium humanitatis exire*.

adversus F. 1. Elm. seqq. In cett. *adversum*. Verba *at enim* usque ad *regio es* in edd. ante Iunt. 2. *opumae* Voss. *optimae* F. 1. Leid. et edd. ante Scal. In ce cf. p. 100. ed. meae. *subiit* Voss. Iunt. 2. *subit* Bd. In cett. *subigit*. *semina* F. 1. *semen ita ipsa quae* Voss. *ipsa qua* Vulc. sine distinctione. *ipsaque* F. 1. H. B Bas. 2. Colv. Scal. In cett. priores et Wower. cum seqq. *ipsa qua*. *que* Bd. *q manentia* ed. pr. Vicent. Iunt. 1. Bas. Colv. *similitudinem* pro *habitudinem* edd. *eam* H. *eo* omisit Florid. *artis* Voss. *ut* pro *et* codd. et edd. *facit* F. 1. V *tur* Bd. In cett. *faciat*. *regione* Ald. Iunt. 1. 2. cf. ad Met. III. p. 189. *venatus monis* edd. ante Vulc. *viricitatem* Bd. *que de corde* Bd. *susceperint* Voss. Bd. O *susceperunt*. *totum hominem* φ. 1. Voss. H. Wow. seqq. In cett. *in totum hominem*. s Wow. seqq. In cett. codd. videtur esse *spiritum* quod cett. edd. omnes habent. *hic* Vulc Voss. *dispersae* Voss. In cett. *diversae*. In Bd. *sunt dispersae*. *ad procreand. e reg* edd. ante Vulc. nisi quod in ed. Iunt. 2. iam extat *cervicium*, quod retinuit Wower. form contra Mss. In Vulc. typographi errore est *procreandam*. *reum et meare et s inguium* H. Bd. *inguinum loco* codd. cett. et Wow. cum seqq. Ante Vulc. edebatur *i* ille cum Scal. edidit *in inguinumque loco*. Sed *in* nullus cod. agnoscit. *seminum* Voss pr. Vicent. teste Oud. Sed Vicent. habet *seminium*, *semen* Ald. Iunt. 1. Bas.

ἡμῶν ἄναρθρα, ὅσα τε ἐντὸς ὀστᾶ δι' ὀλιγότητα ψυχῆς ἐν μυελῷ κενά ἐστι φρονήσεως, ταῦτα πάντα ξυμπεπλήρωται σαρξὶν cett. Vel si hoc non placet, *ad celeritatem et facilius se movendo* legas ex usu Latinorum, qui constructionem variare solent.]

ut femina ipsaque sessitandi regio est. [Locum emendarunt Intt., qui *est* praecedente plurali *femina* ferri non posse opinabantur, cf. Liv. XLI. 11. §. 1. *In oppidum Nesatium se principes Istrorum et regulus ipse Aepulo receperat*, Cic. Cat. IV. 7. ... *non haec templa* ..... *solum cum carum sit.* De forma *femina* cf. Burm. ad Anthol. Lat. T. I. p. 433. Heins. ad Virg. Aen. X. 788.]

cruoris. [*Cruor* hic dicitur de vivi hominis sanguine. Ita de sanguine adhuc confundendo cf. Hand. ad Stat. Diatr. p. 41.]

facit. De constructione verbi *facere* cum infinitivo pro *ut* et coniunctivo, cf. Ruhnk. ad Ovid. Heroid. XVII. 174. Bach. ad eiusd. Met. VI. 109 Virg. Aen. II. 538. VIII. 630. emendavi, quia aliter lectio o codd. *facit* locum habere non

totum hominem iuvant spir optimi codd. *in* omitterent, alt *in totum hominem iuvent spir* displiceret. *In totum homin* idem est quod in totum corpu *homo* non raro pro corpore cf. ad Met. p. 715. ed. meae.

inguinum loco. Hae partes ties *loca* vocantur et *loci* cf. Heins. ad Vell. II. 126. Ovid. Fast. IV. 157. Verbur publ. Erudit. A. 1719. M. De [Intt. ad Arnob. III. 9. et 10. 126. et 127. Orell. Burm. a Lat. T. I. p. 433. T. II. p. 481 dorf. Poet. Min. T. VI. P. I. Intt. ad Cic. de N. D. II. 5 Arist. T. I. p. 479. ibique Fö

et rursum venarum. Difficil hic locus, quem adhuc nemo pediit. Colvius voluit legi *ex*

CAPUT XVII.

cum totius corporis dicat esse substantias, primam vult videri ex igne et ceteris elementis, aliam ex consimilibus partibus viscerum, ossicu- cruoris et ceterorum, tertiam de discrepantibus diversisque membris id te, utero et articulis disparibus. Unde et substantia quae de simplici- stat elementis, si id quod necessitate victus extrinsecus arrogatur, quo- ›ngruit et generi singulorum, qualitatem corporis | temperiemque custo- 216
illis de consimilibus robur auget, et his quae inter se disparia supra , pulcritudinem nutrit, et simul obaequalitas ista sicci, humidi, ferven- rigidi sanitatem, vires speciemque largitur, sicuti illa intemperans at- noderata permixtio singulis universisque vitiatis animam celeri exitio it.

sas dicat subst. Wow. et seqq. *duas dic.* Vulc. cod. (?) ed. Vulc. et Scal. et in collatione g. non correctum est. H. Voss. Bd. Dr. et edd. ante Vulc. carent hac vocula, quos libros o et *duas* et *diversas* eieci. Brant. emendat *dicat tres esse substantias*. *primum* Voss. H. H. Oud. *aliud* Bd. *tum eam* pro *tertiam* edd. ante Iunt. 2. *et utero* Bd. *et* ante non est in edd. ante Vulc. *qua* Bd. *ex necessitate* edd. omnes praeter Oud. *Ex* non . Voss. H. Bd. Vulc. *adrogantur* Voss. Bd. *et* ante *generi* non comparet in Bd. et edd. . Nec sane opus est; at contra ceteros codd. non delendum. *generis* Voss. *et illis* Voss. H. nte Iunt. 2. In cett. *at* ex glossemate. Particula abest a F. 1. *illis de consimilibus* Voss. . *illis quae de consim.* *auget* omittunt edd. ante Vulc., reclamante sensu, perspicuitate cteritate. *usque inter* F. 1. Elm. Scriver. vitiose. *et his* Voss. H. Bd. In cett. *his quae.* *t* debet poni distinctio. *Illis* quae de consimilibus sunt, robur auget, *his* quae disparia, nem nutrit. *obaequalitas* F. 1. H. In cett. *aequalitas.* *viresque* Bd. *sicum* Voss. l. e. *cum* H. *sic* Bd. In cett. *sicut.* *anima corrumpit* Voss. *animal corrumpit* F. 1. Vulc. Bd. a m. p. *animam* Vulc. seqq. nisi quod Scal. dedit *corripit*. In edd. ante Iunt. 2. *aliis cor-* in Iunt. 2. Bas. 2. Colv. *anima corripitur*.

oc sensum satis planum efficit. videtur tollenda vox *venarum* dum: *et rursum genitale semi- manitatis exire,* ut sit sensus: las s. arterias quae susceptae uinum loco in testiculis, ab iis- ticulis ad parem statum redire, n humanitatis continentes; Oud. Colvii emendationem et vel *alias* ılitates cogitatione addendum uit: ea sententia, venarum qua- sse diversas: *alias excire se-* vel *aliis excire seminium.* [Ego um in vocabulo *rursum* inesse et errat Oud. dicens, diversas rum qualitates describi; eaedem nt quae ad procreandum e cer- commeant quaeque seminium hu s in se continent. Quid igitur sibi velit equidem non capio, m ab iis esse existimans, qui cum Oud. sententiam habebant que venarum qualitates describi opinabantur. Quid tamen eius loco sub stituerim adhuc dubius haereo. Forsitan *cursu* emendandum est. *Genitale semi- nium* dictum est ut Virg. Georg. II. 324. *vere tument terrae et genitalia se- mina poscunt,* ad quem locum vide Intt. Bach. ad Ovid. Met. XV. 239. *Seminium* pro *semen* vocabulum Plau- tinum est; cf. Mil. IV. 2. 69., nec dubito quin idem Lactantio de Opif. XII. §. 2. restituendum sit, ubi codd. inter lectio- nes *semen, semina, seminum rationem* et *seminum* variant.]

Cap. XVII. *obaequalitas.* [Ex codd. F. 1. et H. recepi hanc lectionem, quam mirum est ne uno quidem verbo im- probasse Oud. Vocabulum, quantum video, novum est; quod tamen argumento non est, a librariis nec ab Apuleio id esse formatum. *Ob* in compositis amare Afros demonstratum est multis exem- plis ad Met. p. 446. et p. 773. ed. meae.]

animam corrumpit. [Tota lectionum

CAPUT XVIII.

Tripartitam animam idem dicit primam eius rationabilem esse
aliam excandescentiam vel irritabilitatem, tertiam appetitus: eandem c
tem possumus nuncupare. Sed tunc animanti sanitatem adesse, vires,
tudinem, cum ratio totam regit, parentesque ei inferiores duae partes
dantesque inter se iracundia et voluptas nihil appetunt, nihil commoven
inutile esse duxerit ratio. Eiusmodi ad aequabilitatem partibus animae
ratis corpus nulla turbatione frangitur. Alioqui invehit aegritudinem
invalentiam et foeditatem, cum incompositae et inaequales inter se erun
217 irascentia consilium subegerit sibique | subiecerit cupiditas, aut cum d
illam reginamque rationem, obsequente licet et pacata cupidine, ira flag
vicerit. Sed aegritudinem mentis stultitiam dicit esse eamque in part
[12] dividit: | harum unam imperitiam nominat, aliam insaniam vocat, et im

esse pro *idem* edd. ante Vulc. *excandentiam* Bd. *irritabilitatem* Mss. omne Scal. Elm. seqq. In cett. *irritabilem;* cf. Salm. ad Epist. p. 157. *appetitus* F. 1. In cett. *appetitum* cf. supra p. 207. *eandem* F. 1. Voss. H. Bd. Oud. In cett. *eandemque.* pro *nuncupare* edd. ante Vulc. contra Mss. *animantis* H. *animant* Scal. vitiose. *pulcritudinem* Voss. II. Bd. In cett. *vires et pulcritudinem.* *totum* Bd. Colv. *tota* *parentesque ei* Lind. Mss. 3. Voss. φ. H. Bd. Oud. *parentque ei* Elm. Scriv. Florid. In cett. *p* *infer.* cf. de Mund. p. 366. *parentiumque.* *concordesque* edd. ante Vulc. et Wower. *m* ante Iunt. 2. *commonent* Vulc. Scal. Bas. 3. *dixerit* edd. ante Colv. *duxerint* Voss. *du* *aequalitatem* H. et edd. ante Vulc. cf. supra p. 146. *aeterna aequabilitate potiuntur* ad Cic. Tusc. I. 16. T. I. p. 77. Moser.] *temporatis* Bd. *turbatione* F. 1. *conturbatione* In cett. *perturbatione.* *alioqui* Voss. Ald. Iunt. In cett. *alioquin.* *atque invalentiam* F H. Bd. Iunt. 2. Elm. seqq. In reliquis *valentiamque.* *inpācte* Bd. pro *incompositae.* *i* *consilium* F. 1. *irascentia et consilium* Voss. Bd. φ. Elm. Scriv. In cett. *irascentiam et c* *subiecit* Wow. *autem cum* F. 1. Voss. Bd. In cett. *aut cum.* *obsequente licet* Voss. H. In cett. *licet obsequente.* *placata* edd. ante Vulc. solita variatione. *cupidini* Voss. *flag* Bd. *stultitiam esse dicit* H. *quarum* pro *harum* edd. ante Elm. *aliam* F. 1. Voss. H. In cett. *alteram.* *imperitia* Scal. vitiose.

farrago id legendum esse comprobat, postea corruptum ab iis, qui quid *animam* hic significet non videbant. Est vero *spiritus, vita. Animal* idem esset quod in seqq. *animanti,* quod tamen etiam *anima* significat.]

Cap. XVIII. *turbatione* [cf. Dr. ad Liv. XXIV. 28. §. 1. cf. ad Met. p. 631. *sed plane prae turbatione,* quo loco codd. variant et XI. p. 813. *non sine magna turbatione.*]

cum irascentia consilium seqq. [Oud. probat lectionem *irascentiam et consilium* ita explicans: tum invehi aegritudinem, cum una ex tribus partibus duas reliquas vicerit, ut cum cupiditas subegit irascentiam et consilium, sive iram et rationem, quae eaedem sunt, aut cum ira vicit rationem obsequente cupidine. Sed sententia ea est: Aegritudines invehuntur aut cum irascentia et cupiditas coniunctae superant rationem, a
cum ira flagrantior exoritur, qua
cum ea cupiditas non ampliu
sed iam pacata est intra fines
artata, ita ut rationi obsequatu
borum positus paulo insolent
quum proprie dicendum fuerit:
scentia subegerit cupiditasque
iecerit consilium.]

stultitiam. Plat. Tim. p. 86
τὰ μὲν περὶ τὸ σῶμα νοσήματ
ξυμβαίνει γιγνόμενα, τά τε περ
διὰ σώματος ἕξιν τῇδε. νόσον
ψυχῆς ἄνοιαν ξυγχωρητέον, δύο
γένη τὸ μὲν μανίαν, τὸ δ᾽ ἀμαθ
οὖν ὅτι πάσχων τις πάθος ὁπότ
τῶν ἴσχει νόσον προσρητέον.

aliam. Alius Apuleius aliquo
altero ponit, praesertim prae
uno; cf. Met. X. p. 704. *subiici*
Oud. ad Caes. B. C. III. 21. infra

n ex gloriosa iactatione contingere, cum eorum quorum ignarus est do-
n aliquis scientiamque mentitur: furorem vero pessima consuetudine et
osa vita solere evenire. Hancque insaniam nominari, quam vitiosa
s corporis prodit, cum ea quae rationi sunt parata, in ipso vertice im-
is angustiis coarctantur. Atenim hominem tunc esse perfectum, cum
et corpus aequaliter copulantur et inter se conveniunt sibique respon-
it firmitas mentis praevalentibus corporis viribus non sit inferior. Corpus
unc nativis incrementis augetur, cum valetudinis portio procurata salu-
modum necessarii victus nescit | excedere, nec valetudo obteritur magni-
externorum laborum, nec pabuli sarcina immoderatius invecti vel non, 218
rtet, digesti distributique per corpus. Tunc enim artus ac membra vi-
lebiti modum et vires retinent, cum id quod infertur ad totius corporis
vationem veluti singulatim exaequatum cunctis partibus dividitur. Verum
ro cum id minime fit, tunc sequi exitium corporis.

e Voss. *doctrinam aliquis scientiamque* Voss. H. Bd. Oud. Ante Vulc. simpliciter *scientiam;* edd. inde a Vulc. *aliquis doctrinam scientiamque. metitur* Exc. Bat. Voss. *eamque* Iunt. 2. *qua* Bd. *prodiit* H. Vulc. Bd. *prodidit* edd. ante Vulc. d. *quae v. c. qualitate prodit* vel *prodiit. vitriosa* edd. pr. Vicent. *ea quae rationi* ss. *aeque ratione sunt* H. In cett. *ea quae sunt rationi. auxiliis* pro *angustiis* Put. ante Vulc. *hominem tunc* Voss. H. In cett. *tunc hominem. corporis vero* F. 1. d. supra scr. *naturalibus. potio* F. 1. Put. Voss. H. *passio* φ. *pastio* Leid. *portionis* t Bd. *nodum et vict. non excidere* Bd. *magnitudine* non est in Bd. *exteriorum* Bd. F. 1. Bd. Sciopp. Wow. Elm. seqq. In cett. *sarcine* vel *sarcinae. sagina* Heins. V. p. 271. *immoderanti* Bd. *et non* Bd. *sigillatim* H. ed. pr. Vicent. cf. ad Met. ed. meae. *verum enim vero* haec usque ad finem desunt Vulc. H. Bd. *cum id fit* absunt a Voss. *sequitur* Vulc. Wow. *sequi* abest a Voss. qui pro *corporis* tantum et sequentem librum sine distinctione his adnectit, ut faciunt etiam Mss. alii ut φ. Bd. Dr.

icae duae sunt apud eum partes, n una ... alia vero [cf. Eckst. s. Arist. T. III. p. 918. Ruhnk. d Ovid. Heroid. II. 103. Mart. V. §. 429. *ambo tamen novi tique paupertatis sinu et quum m Quirinalis eques alium* cett.]

cum anima. [Plato Tim. p. 88. B. μία δὴ σωτηρία πρὸς ἄμφω μήτε τὴν ψυχὴν ἄνευ σώματος κινεῖν μήτε σῶμα ἄνευ ψυχῆς, ὅτι ἀμυνομένω γίγνησθον ἰσοῤῥόπω καὶ ὑγιῆ.]

LIBER II.

DE PHILOSOPHIA MORALI.

CAPUT I.

219 Moralis philosophiae caput est, Faustine fili, ut scias quibus ad vitam perveniri rationibus possit. *Verum ad beatitudinem ante ali rum finem contingere ut ostendam*, quae de hoc Plato senserit. Bonoru

de Philosophia Morali. Hic liber in φ. non distinguitur ab illo qui est de philosophi: Sed in F. Leid. novum titulum prae se fert. Ita hunc titulum concepere Wower. Eln Antea proscribebatur *de Philosophia liber unus* vel *unicus.*

Cap. I. *moralis philosophia* edd. ante Colv. praeter ed. pr. In cett. *moralis phi* Prius fortasse inde ortum est, quia libri titulus erat *Moralis Philosophia;* nam in exaratur *Inc. moralis Philosophiae caput. verum ad beatitudinem ante alia bono contingere ut ostendam quae de hoc Plato senserit* F. 1. Put. *ad. beat. bon. fine contingeret ut ostendam quod* Leid. *ad beat. ante al. bonorum fine contingerent ostenda ad beat. ante alia bonorum fine contingeret ut ostendam* Voss. Bd. Dr. nisi quod in Bd. *ad beatitudinem ante alia bonorum fine contingenti ut ostendam quae* edd. ante Vulc. *ad beatit. ante alia bonorum finem contingere ostendam quae* Scal. *bonorum finem contingere ostendam ut de hoc* ex Wower. coniectura ediderunt Elm. Scriv. Flo emendat: *ad beat. bonorum fine ante alia contingere ut ostendam quid de hoc Plat* Oud.: *bonorum finem ante alia contingere ut scias, ostendam quae de hoc.* Floridu interpolando legit: *et cum sit verum s. opus, ad B. bonorum finem* etc. ut *conting* notet *cognoscere definitionem*, at in interpretatione exponit *definitionem bonorum con felicitatem.* Bossch.: *verum ad beatitudinem, bonorum finem, ante alia contigere, quae* cett. *honorum* et *sumserit* Bd.

Cap. I. *verum ad beatitudinem ante alia bonorum finem contingere ut ostendam, quae.* [Quia meliorem huic corrupto loco substituere nequeo lectionem, Florentini codicis scripturam integram expressi, quae in universum cum cett. codd. convenit. Bosscha nihil desiderari putans, verborum transpositione locum sanare studet, et *ante alia* explicat ante cetera philosophorum placita, ita ut probaverit Apuleius, Platonis sententiam de finibus bonorum ceteris praestare. Sed vellem nobis demonstrasset, unde infinitivus *contingere* penderet. Tum in dictione *contingere ad aliquid*, quam Florid. explicat: conducere ad felicitatem, Oud.: scopum tangere perveniendo ad vitae beatae metam offendo; Frustra adhuc alterum huius constructior plum quaesivi, quae si proba est dari possit: *verum ut ad beati ante alia bonorum finem contin i. e. perveniretur,* ex qua co quomodo syllaba *ut* post *co* in omnibus codd. conspicua e: explicatur, vel *verum ut beati ante alia bonorum finem co ostendam.* Praeterea insolito pl: struendi modo, de quo ego tam menter dubito, locus ita explica ut *ad* iungatur cum infinitivo *co* pro *ad contingendum,* quam ctionem ex uno Lucretii loco aliquot VV. DD. probant: *ad sitim fluviei fontesque vocab* legitur apud Macrob. Sat. VI. 1

mia ac prima per se ducebat esse, per perceptionem cetera bona fieri 220
bat. Prima bona esse deum summum mentemque illam quam *νοῦν*
:at; secundum ea quae ex priorum fonte profluerent, esse animi vir-
udentiam, iustitiam, pudicitiam, fortitudinem. Sed his | omnibus prae- [13]
udentiam: secundam numero ac potestate continentiam posuit: has
sequi: fortitudinem quartam esse. Differentiam hanc bonorum esse
t: partim divina per se et prima simplicia duci bona; alia hominum
m omnium existimari. Divina quapropter esse atque simplicia, vir-
mi: | humana autem bona ea quae quorundam essent, quae cum cor- 221
mmodis congruunt, et illa quae nominamus externa: quae sapientibus
:atione ac modo viventibus sunt sane bona; stolidis et eorum usum
bus esse oportet mala.

1. Elm. Scriv. Florid. Oud. In cett. *dicebat*. cf. supra p. 207. *animae ducat esse*, est lectionis diversitas et saepius infra. *praeceptionem* edd. primae Iunt. 2. Scal. . Lind. nihil emendatum est. *per receptionem* Bd. In cett. *perceptionem*. *bona fieri* :tt. *fieri bona*. *τὸν νοῦν* Ald. Iunt. 2. Colv. *τὴν νουν* ed. pr. Vicent. Venet. In cett. *νοῦν*. *:e* edd. ante Vulc. *sed ea* Bd. *sed* ex compendio *scd*^m corruptum est. Verba *iustitiam* :*cundam* non comparent in Bd. *omnia* Venet. 2. Ald. Iunt. 1. 2. *divina quapropter* codd. ıl. Wow. Oud. pro quo male Elm. et seqq. revocarunt priorem lectionem *quippe*. *humana* :*z eaque quorundam essent quae* Lind. 2. φ. Bd. et alii cum Vulc. 2. Elm. seqq. *humera* :*mera* Vulc. *autem* abest a Bd. *minora autem eaque quorundam esse* edd. ante Scal. *ındam esse*, *ut quae* Scal. interpolate. Errat vero Oud. scribens, in Lind. Var. Lectt. *a eaque quorundam quae* omisso verbo *esse*, quum ille *essent* e 2. codd. aperte adscri- *illa* edd. ante Scal. *et quae sap.* Bd. *quae* exulat ab edd. ante Vulc. *secundum bona* Elm. seqq. praeter Oud. In cett. *sane*. *esse oportet* Voss. In cett. *oportet esse*.

tamen hodie scribunt *at*. Quae
ıngendi ratio si Latinis ex plu-
ımplis iisque codd. confirmatis
posset, hic locus statim ex-
:sset. Uti hodie locus legitur,
:ret.]

:*rceptionem* i. e. *κατὰ μέθεξιν*;
. c. 27. i. e. per participa-

ıtiam, iustitiam cett. [Plat. de
p. 631. B. *Ὃ δὴ πρῶτον αὖ*
ιν ἡγεμονοῦν ἐστιν ἀγαθῶν ἡ
δεύτερον δὲ μετὰ νοῦν σώφρων
ις; ἐκ δὲ τούτων μετ᾽ ἀνδρίας
ν τρίτον ἂν εἴη δικαιοσύνη, τέ-
ἀνδρία; Diog. Laert. vit. Plat.
ελείας ἀρετῆς εἴδη τέτταρα· ἓν
ησις, ἓν δὲ δικαιοσύνη, τρίτον
τέταρτον σωφροσύνη. Plura de
ibus quas cardinales appellant
d Kopp. ad Mart. Capell. II.
. 183.]

ıtiam cett. Ex seqq. apparere
l. ordinem vocum debere esse
iustitiam, unde putat illa vir-
tutum nomina e margine in textum irrepsisse, ut scripserit Apuleius *esse animi virtutes; sed his omnibus*. [Miror qui Oud. in talem errorem incidere potuerit. Verba enim *his omnibus* ipsa evincunt, Apuleium prius virtutes enumerasse. Hinc Apuleium confitendum est in his nominibus priore loco enumeratis negligenter egisse, postea vero ex Platonis placitis nomina recensuisse. Ceterum eundem ordinem in iis non ubique scriptores observasse videmus, ut Diog. Laert. l. c. Quint. XII. 217. *iustitia, fortitudo, abstinentia, temperantia*, Senec. Epist. 90. *iustitia, prudentia, temperantia, fortitudo.*]

partim divina. [cf. de Legg. I. c. *διπλᾶ δὲ ἀγαθά ἐστι τὰ μὲν ἀνθρώπινα τὰ δὲ θεῖα* et II. p. 662. B. *τὰ γὰρ ὑπὸ τῶν πολλῶν λεγόμενα ἀγαθὰ οὐκ ὀρθῶς λέγεται .... ὑμεῖς δὲ καὶ ἐγώ που τάδε λέγομεν ὡς ταῦτά ἐστι ξύμπαντα δικαίοις μὲν καὶ ὁσίοις ἀνδράσιν ἄριστα κτήματα, ἀδίκοις δὲ κάκιστα ξύμπαντα ἀρξάμενα ἀπὸ τῆς ὑγιείας*; cf. Intt. ad Censorin. de Die Nat. c. 1. §. 2 sq.]

CAPUT II.

Bonum primum est verum et divinum illud optimum et amabile et conc piscendum, cuius pulcritudinem rationabiles appetunt mentes, natura duce stinctae eadem *in* eius ardorem. Et quod non omnes id adipisci queunt neq primi boni adipiscendi facultatem possunt habere, ad id feruntur quod bo num est. Secundum nec commune multis est, nec quod omnibus similiter
222 num. Namque appetitus et agendi aliquid cupido | aut vero bono incitatur eo quod videatur bonum; unde natura duce cognatio quaedam est cum bo ei animae portioni quae *cum ratione* convenit. Accidens autem bonum es putatur, quod corpori rebusque venientibus extrinsecus copulatur, et illum q dem qui natura imbutus est ad sequendum bonum, non modo sibimet *ipsi n tum* putat sed omnibus etiam hominibus, nec pari aut simili modo verum *ci tati* unumquemque *assertum* esse, dehinc proximis et mox ceteris qui famili usu vel notitia iunguntur.

bonorum pr. Colv. *instructae eandem* edd. ante Colv. praeter ed. pr. quae habet *instructa eadem* et Iunt. 2., in qua *instructae eadem ad eius* Colv. maluit *instrictae*. Sed cf. ad Met. VIII p. 505. *eius ardore* edd. ante Vulc. praeter Iunt. 2. *eodem eius ardore* Bd. *eadem eius ardorem* F. 1. Voss., unde ego emendavi et recepi *in eius; ardorem*, quum praepositio *in* propter antecedentis vocabuli ultimam syllabam facilius omitti potuerit; tum turbata enuntiati sententia *ad* intrusum a librariis est. *et quod*. Auctoribus Mss. ita legendum ac nova hic periodus facienda est, quod Sciopp. et Wower. prius monuerunt, quos bene Elm. et posteriores secuti sunt, ut est in F. 1. Voss. Bd. Vulc. In edd. primis Ald. Iunt. Bas. 1. Vulc. est *et quod non omnes adipisci queunt. Qui neque*. In Iunt. 2. Bas. 2. Colv.: *sed quae non omnes adipisci queunt qui neque* nisi quod in Iunt. 2. absit *qui*. Scal. *et non omnes id adipisci queunt. Qui*. In Dr. est *et quod non id et ipsa queunt neque primi*. *est* exulat a Wow. et edd. ante Scal. *nec* non comparet in Bd qui cum Voss. et ed. Scal. habet *commune cum multis*, quod recepissem, nisi F. 1. aperte cum omitteret. Quo accedit, quod in hac constructione solet addi dativus, uti *mihi cum multis* commune est. *nec quod* Voss. Bd. In cett. *nec quidem*. *et ad aliquid cupido* edd. ante Iunt. 2 pro *agendi aliquid cupido*. *verbo bono* F. 1. Leid. *initiatur* φ. *aut quod videtur* Bd. *cum hominis animae partitionis et quae curatione* Bd. *partionis quae curationi convenit* Voss. quod ultimum quoque in F. et Vulc. legi dicit Oud. Sed in Lind. collat. nihil enotatum est, qui cum Scal. legisse videtur: *animae portioni quae rationi consentit*. *Partioni quae curationi* etiam est in Dr. In cett. *quae rationi consentit*. *accidens autem bonum est et putatur* Voss. Bd *esse putatur* edd. ante Vulc. In cett. *esse putat*. *et aliquando quidem* edd. ante Iunt. 2. *et ill quidem* Bd. *sibimet intimatum putat* Mss. et edd. ante Wow. qui cum seqq. Casauboni emendationem ad Apol. p. 164. recepit *sibimet ipsi natum*. *etiam hominibus* desunt in Vulc. 1. Wow seqq. praeter Oud. *verum etiam unumquemque acceptum esse* codd. et edd. usque ad Elm. qui e Casauboni emendatione dedit *verum patriae unumquemque acceptum esse*. *etiam* omittit B. Wower emendavit *patriam unicuique acceptam*, *dehinc proximos et mox ceteros* interpolate, in text vero edidit *conceptum*, Lipsius maluit: *verum etiam acceptum sibi*, Floridus pro *acceptum* emendat *addictum*. Verba inde ab *etiam hominibus* usque ad *verum* non sunt in Dr.

Cap. II. *quae cum ratione convenit.* [Ita ex codd. varietate Oud. bene corrigit, quamquam *rationi consentit* lectionem probat, quia *ratio* et *curatio* in codd. saepius confundantur, ut infra p. 245. ubi vide. Certe *convenit* ex codd. optimorum consensu pro *consentit* recipiendum est.]

sibimet ipsi natum. Bene ita restituit Casaubon. ex Platon. Epist. ad Archytam fol 351. ἀλλὰ κἀκεῖνο δεῖ σε ἐνθυμεῖσθαι, ὅτι ἕκαστος ἡμῶν οὐχ αὑτῷ μόνον γέγον ἀλλὰ τῆς γενέσεως ἡμῶν τὸ μέν τι ἡ πατρ μερίζεται τὸ δὲ οἱ γεννήσαντες. τὸ δὲ λοιποὶ φίλοι, πολλὰ δὲ καὶ τοῖς καιρο δέδοται τοῖς τὸν βίον ἡμῶν καταλαμβ νουσι. cf. Cic. de Fin. II. 14.

verum civitati unumquemque asse tum esse. [Sententiam Casaubonus rec intellexit sed nimium a codd. vestig in loco emendando recessit. *Patri* enim ex vocabulo *etiam* quod in omnib

CAPUT III.

nem ab stirpe ipse neque absolute malum nec bonum nasci, sed ad proclive ingenium eius esse; habere semina quidem quaedam utra- :rum | cum nascendi origine copulata, quae educationis disciplina in 223
eram debeant emicare: doctoresque puerorum nihil antiquius curare uam ut amatores virtutum *velint esse*, moribus, institutis eos ad id ıbuere, ut regere et regi discant magistra iustitia. Quare praeter uci ad hoc eos oportere, ut sciant quae sequenda fugiendaque sint, se ac turpia: illa voluptatis *ac* laudis, haec *tamen* dedecoris ac tur- honesta eadem quae sunt bona confidenter optare nos oportere. Tria

Bd. *ipse* F. 1. Voss. Vulc. In cett. *ipsa*. *malum nec bonum* Voss. Bd. In cett. *alum*. *eius* non est in edd. ante Vulcan. *habere semina quidem quaedam* Voss. Dr. *n semina quaedam*, qui verborum positus sine ulla dubitatione a librariis profectus est *em quaedam* offendentibus. *altam* Scal. vitio typothetae. *evitare* Fulv. e coniectura. . Wower. *oportere* Bd. Oud. male. Est enim emendatio librarii propter sequens ta. *ut sint amatores*. Vulc. primus edidit cett. sequentibus, cum antea legatur *ut* uam scripturam Oud. dicit in omnibus suis Mss. extare. At Lindenbrog. certe ab ed. essit quae Vulc. sequitur. *vel inter se* codd. et edd. usque ad Elm. qui *inter se* cum Stewech. optime emendavit *ut amatores virt. velint esse*, *moribus et instit*. quod Oud. cha vero *ut amatores virt. velint esse vel moribus* edidit. *moribus institutis* Voss. *et institutis*. cf. ad Met. p. 33. ed. meae. *imbibere* edd. ante Vulc. unde Lips. *sdem id*. Sed recte Colv. cum Stewech. coniecerunt *imbuere*, ut exhibent omnes codd. *n disciplinas* Gell. XVI. 8. *celeros* pro *eos* edd. ante Vulc. *oportet* Wow. male. *is ac laudis*, *haec vero dedecoris* Scal. Coniecit ita quoque vir doctus in marg. et Florid. Elm. Scriv. Florid. ediderunt: *illa voluptatis haec laudis haec vero dedecoris; vol. ded. ac turpit. haec laudis* nimio interpolate. Mss. et edd. cett. *illa voluptatis, hactenus vero ded.*, unde Oud. correxit *ac laudis altera vero dedecoris*. *eademque* e Elm.

: neutiquam potest erui, nec voluit *communi*, quod licet endium probetur, quum *etiam* codd. ⁊ vel *et*ʒ, tamen per sen- ri nequit, quia *commune* pro *tria* hoc quidem sententiarum ıam dicitur cf. de hoc vocab. rontin. III. 2. 6. Met. VII. Iinc ego emendavi *civitati*, dd. scriptum *cıtati* facilius in potuit, idque eo magis quod ›articulam istam librarii ex- ıt. *Acceptum* quod multis :e demonstrat Floridus active pro eo, qui amet patriam, nullum locum habet, unde :tius correxit *addictum*. Vix rerim, Wowerii emendatio- ›tum unquam probari posse, quamquam multis locis pro *s* dici potest, tamen ineptiret *patriae concipi* pro *patriae* vius inde melius emendavit : i. e. nexum, coniunctum; Casaubonus: *adstrictum*; ego malo *as- sertum* i. e. addictum, ut Plin. Epist. I. 3. §. 2. *Quin tu (tempus est enim) hu- miles et sordidas curas aliis mandas, et ipse te in alto isto pinguique se- cessu studiis asseris.*]

Cap. III. *neque absolute malum.* [Plurima philosophorum placita quae huc pertinent collegit Lips. Manud. ad Stoic. Phil. II. 10. p. 704 sqq. ed. Vesa.]

emicare. Male Fulvius coniecit *evi- tare. Emicare* enim idem est quod prosilire et se exserere seu apparere tam in bonam quam in malam partem, quod faciunt semina boni et mali pro educationis disciplina. Hinc *emicare* et *eminere* confunduntur, uti etiam *ema- nare*; cf. Met. IX. p. 657. Sic *emica- tiones silvarum* de Mundo p. 357. Ari- stoteli ἐκφύσεις δένδρων. [cf. Arntz. ad Plin. Panegyr. c. 4. §. 5. p. 21 sq.]

ac laudis haec tamen dedecoris ac turpitud. [Quaecunque Intt. protulerunt, ut huic loco corruptissimo mederentur,

genera ingeniorum ab eo sunt comprehensa, quorum praestans, e
224 appellat | unum, alterum teterrimum pessimumque: tertium ex utroque
[14] temperatum medium nuncupavit. | Mediocritatis huius vult esse partici
rum docilem et virum progredientem ad modestiam eumdemque comm
venustum. Eiusmodi quippe medietates inter virtutes et vitia interce
cebat tertium quiddam, ex quo alia laudanda, alia culpanda essent.
scientiam *validam, alteram falsam pervicaciae vanitate iactatam*: i

praestans et egregium F. 1. Iunt. 2. Elm. seqq. In reliquis *et* non comparet. *deterrimum* Scal. solemni variatione. *tertiumque* edd. ante Vulc. *modice temp.* F. 1. Put. Voss. Wow. Scal. seqq. *modifice temporum* Bd. In cett. *medio temperatum.* *participem* edd. cf. ad p. 184. *doctores habuit Dionysium, at ... Aristonem.* *docibilem* φ. *comm cum modo* Bd. *et venustum* Iunt. 2. *enim* pro *quippe* edd. ante Vulc. *medietatis* F. 1. Vulc. 1. (sed Lindenb. adnotavit: *al' medietatis* nec est ea manus, qua collationem cod sed qua Putean. scripsit.) *intercidere* Iunt. 1. Ald. Bas. 1. *pervicaci* edd. ante Vulc.

non satisfaciunt et desperandum est, hunc locum nisi ope meliorum librorum unquam ad pristinam integritatem reduci posse. Quae igitur optimam sententiam praebere videbantur, in textu posui, licet gnarus, difficultatem loci his coniecturis non dissolvi. In voce *tenus* quod codd. prae se ferunt verbum latere existimo, quum vix putandum sit, librarios *tamen* vel quod ceteri ineptius probant *vero* in *tenus* commutaturos fuisse.]

docilem. Sciopp. e cod. Fulv. praefert lectionem *docibilem.* At *docibilem* a *docibili* alii distinguunt, quod sit *docilis* qui facile docetur, *docibilis* qui docet. [Nescio qui isti sint VV. DD. Prisc. XVIII. c. 2. T. II. p. 117. Krehl. ita distinguit: *docilis est qui facile docetur, docibilis, qui facile discit.* Fere eodem utrumque vocabulum rediro mea sententia est, et ex codd. tantummodo auctoritate utrum eligatur diiudicandum esse. Quoties enim adiectiva in *ilis* et *ibilis* in libris confundantur, vix dici potest.]

commodum. Perperam *comem modo* coniecit Colv. *Commodus* enim est comis, cuius mores faciles sunt ac suaves. cf. Ter. Heaut. III. 2. 10. *mulier est commoda et faceta haec meretrix.* Frequenter *commodus* etiam in aliis rebus dicitur qui facilem se praebet; cf. Intt. ad Calpurn. Ecl. IV. 72. [Peerlk. ad Hor. Carm. IV. 8. 1.]

inter scientiam validam alteram falsam pervicaciae. [Hunc locum corru-

ptum esse, iam prius ante me
derunt, qui tamen, quod mi
dictu, in vocabulo *validam* nul
derunt. Primum enim quaeri
sit ista *valida doctrina*, qua
eorum adhuc nobis explicuit,
Florid. excipias, qui *firmam* in
terpretatur. Tum contra loci se
adiectivum hic male interponunt,
tutes tantummodo et vitia eorum
dietates nominatim afferuntur ne
fusius describuntur. Denique
accuratius inspexeris, hanc
eius esse videbis, ut Apuleius pr
virtutem, quodque ei contra
vitium posuerit, sequantur tum
tates, quarum altera non ita vitu
altera plane spernenda est. I
citiae opponitur *vita libidin*
inter utrumque mediae sunt *ab*
et *intemperantia*, ita *fortitudo*
contraria sibi sunt et inter ea *p*
et *ignaviam* posuit, quorum pri
est fortitudine, altera minor ignav
co *scientiam* bonum et vitium et
tem suam habere, quae vitio simil
vero eadem est, apertissime p
telligi. Hinc necessarium est,
scientiam oppositum fuerit voc
quo *inscientia*, *ignorantia* ex
tum duae sequuntur medietates,
una ad *scientiam* altera ad *i*
propius accedit, unde colligi
validam inesse istud contrariu
perspiciens Oud. excidisse pu
scientiam vel simile quid, qu
contra in *validam* latere *rudit*

libidinosamque vitam abstinentiam et intemperantiam posuit: fortitu-
timori medios pudorem et ignaviam fecit. Horum quippe quos medio-
t videri, neque sinceras esse virtutes nec vitia tamen mera et intem-
sed hinc | atque inde permixta esse. 225

CAPUT IV.

litiam vero deterrimam et omnibus vitiis imbuti hominis ducebat esse,
idere censebat, cum optima et rationabilis portio et quae etiam impe-
eteris debet, servit aliis, illae vero vitiorum ducatrices iracundia et
tione sub iugum missa dominantur. Eandem malitiam de diversis abun-
iopiaque constare. Nec solum eam inaequalitatis vitio claudicare arbi-

n F. 1. Voss. Bd. In cett. *pudicitiam*. *et abstinentiam* edd. ante Vulc. praeter Iunt. 2. *antiam* Vulc. cod. (qui ita expressit in ed. sua) Voss. φ. Bd. edd. post Vulc. *et ntiam* F. 1. In edd. ante Vulc. *intemperantiamque*. *Et intemperantiam* etiam Florid. tatione vertit, quamquam inepte *temperantiam* in textu retinuit; sententia enim loci *ntiam* necessario exigit, ut ex iis quae in adnotatione priore exposui elucet. *quas* Bd. Vulc. e suo cod. sequentibus Scal. et Bas. 2. Lindenbrog. nihil correxit, unde Oud. in legi arbitratus est.

rimam F. 1. Voss. Bd. φ. edd. Elm. seqq. In cett. *deterrimi*. *ducebat* Voss. quod recepi .; qui propter sequens *censebat* maluit legi *dicebat*, obsequente Busscha. *dicebat* pro dd. ante Vulcan. *proportio* edd. ante Vulc. Lipsius quoque adscripsit *R. portio*. edd. ante Scal. cf. ad p. 199. *debeat* Busscha ex Oud. coniectura. In Bd. *debent*. *vel ducatrices* Bd. *educatrices* Dr. In edd. ante Colv. *doctrices*. *iugo* edd. ante d defendi possit ob praeteritum; cf. Oud. ad Caes. B. G. I. 27. ubi eadem varietas. cod. Vulc. et edit. *eam* pro *eandem* ed. Florid. *abundantia inopiaque constare* Voss. cett. *constare abundantia inopiaque*. *eam* ed. Iunt. Oud. ut Florid. in interpretatione, uoque praefero; sc. *malitiam*. Sequitur enim *posset*. In cett. *ea*. *inqualitatis* edd.

n existimem, de qua voce prius l. n. 20. p. 97. accuratius ex- Utrumque vero voc. particula *et* necessario coniungendum est. eadem de caussa falsum esse corruptum ex verbo quodam, *avit* vel simili. Ita omnia bene t. *Ruditati* s. *ignorantiae* re- *falsa scientia*, quae quamquam da omnino tamen non ipsa in- st; *scientiae* vero ea quae per- vanitate iactatur. Qui *scien- tiam* et *alteram falsam* sibi utant, praeterea non conside- *ntiam falsam* non esse *igno-* sed scientiam vel obiter vel traditam, unde contraria utro- efficiuntur. Mea vero conie- m a Mss. nimium recedat, non m in textu eam reponere, unde locum ut spurium insignivi.]

udentiam. Oud. coniecturam *m*, quae codd. quam proxime in textum recipere eo minus dubitavi, quod cur *prudentiam* emendaverint librarii, intelligi apertissime potest, quum vocab. *pudentia* illis plane ignoratum fuerit; cf. Gloss. Cyrill. p. 369. αἰσχύνη *pudor pudentia*.]

tamen mera. Non cepit auctoris mentem Vulcanius, quum ex suo codice substituit *temeraria*. Recte vulgatum vindicarunt Sciopp. et Wower. Plato enim aiebat, in iis hominibus quos *mediocres* vocabat, non meras inesse virtutes sed nec mera vitia et intemperata, quae non habent temperiem virtutis, sed in illis inesse quaedam hinc inde permixta. Nec percipio, quid voluerit Colvius potius scribens *sed intemperata et*. Tunc *temperata* debuit dicere.

Cap. IV. *ducatrices*. [cf. ad Met. p. 547. ed. meae, ubi hic locus excitatur, sed per typothetarum errorem *inducatrix* pro *ducatrix* scriptum est. cf. Oud. ad Frontin. II. 1. p. 165.]

abundantia inopiaque. [De Republ. IV. p. 222. A. πλοῦτος ἦν δ' ἐγὼ καὶ

tratur, sed incumbere etiam dissimilitudinem. Neque enim posset cu
tate congruere, quae a semetipsa tot modis discrepet, et non solum d
tatem sed etiam inconcinnitatem prae se gerat. Tres quapropter partes
226 tribus dicit vitiis urgeri: prudentiam indocilitas impugnat |, quae non
nem infert scientiae, sed contraria est disciplinae discendi; huius dua
species accepimus: imperitiam et fatuitatem, quarum imperitia sapient
tuitas prudentiae inveniuntur inimicae. Iracundiam audacia: *in* eius co

incumbere sed etiam Voss. Vulc. *et incumbere sed etiam* Bd. *dissimilitudine* φ. Bd. Iun
conlici possit: *non solum ... claudicare videtur et incumbere sed etiam dissimilitud*
etiam concinnitatem edd. ante Vulc. *sed et inconcinnitatem* Bd. Oud. In cett. s
inconcinnitatem. *tres quapropter* Voss. Bd. Oud. *tres quippe* Dr. In cett. *Quapro*
urgueri ed. Scriver. *indocibilitas* φ. Bd. Sciopp. Vulc. Scal. Elm. seqq. In cett. *in*
ampugnat Bd. *discendae* edd. ante Vulc. *discendi* non est in ed. Scal. *discenda et* Dr.
et prudentiae edd. ante Vulc. *audaciam* F. 1. Voss. Dr. Iunt. 2. In cett. *audacia*.

πενία ὡς τοῦ μὲν τρυφὴν καὶ ἀργίαν καὶ νεωτερισμὸν ἐμποιοῦντος, τοῦ δὲ ἀνελευθερίαν καὶ κακουργίαν πρὸς τῷ νεωτερισμῷ. Ceterum quae sequuntur nimis obscura sunt, quum qua sententia hoc loco *incumbere* dictum sit, magis cogitari quam explicari possit. Ex codd. varietate cum certi quid evolvere non potuerim, id unum muto, ut *etiam* quod ante *incumbere* extat in edd., postponam, etsi difficultas loci ita neutiquam tollitur.]

tres quapropter. [Particulam *quapropter* saepius in hoc libro Apuleius postposuit, unde factum est, ut non raro in *quippe* a librariis mutata sit, uti hoc loco Dresd. habet *tres quippe* et p. 220. pro *divina quapropter* edd. vett. *divina quippe* legunt; cf. p. 240. *evenit quapropter;* Oud. ex correctione p. 242. *pessimo quapropter;* de Mundo p. 297. *superna quapropter.*]

iracundiam audacia. [Iam lectionum diversitas evincit, hunc locum esse corruptum: nec tamen legendum est: *iracundia audaciam* sc. *impugnat.* Namque contra sententiam Apuleii *audaciam iracundia impugnare* dici videatur; Plato enim Protag. p. 351. A. profert: *οὐ γὰρ ταὐτὸν εἶναι δύναμίν τε καὶ ἰσχὺν ἀλλὰ τὸ μὲν καὶ ἀπὸ ἐπιστήμης γίγνεσθαι τὴν δύναμιν καὶ ἀπὸ μανίας τε καὶ ἀπὸ θυμοῦ ἰσχὺν δὲ ἀπὸ φύσεως καὶ εὐτροφίας τῶν σωμάτων. οὕτω δὲ κἀκεῖ οὐ ταὐτὸν εἶναι θάρσος τε καὶ ἀνδρίαν. ὥστε συμβαίνει τοὺς μὲν ἀνδρείους*

θαῤῥαλέους εἶναι, μὴ μέντοι
θαῤῥαλέους ἀνδρείους πάντας. (
μὲν γὰρ καὶ ἀπὸ τέχνης γ
ἀνθρώποις καὶ ἀπὸ θυμοῦ
ἀπὸ μανίας, ὥσπερ ἡ δύναμις,
δὲ ἀπὸ φύσεως καὶ εὐτροφίας τῶ
γίγνεται, ex quo loco apparet *ira*
sam esse *audaciae* neque vero
gnare. Ego vero ita locum emend
iracundiam audacia, in eius co
sequuntur indignatio et incomm
(*ἀοργησίαν νοός ita interim d*
quae non exstinguit. Primum
diam audacia sc. *impugnat* A
recte dicit, quia *audacia* ex *i*
tia exoritur atque ita eius qu
stis et impugnatrix est, *in co*
emendo, ut quomodo *m* voci *a*
adhaeserit explicem, de qua
sitionis significatione vide ad
368. ed. meae; *ἀοργησίαν νο*
rim dixerim verba explicant voc
incommobilitas, quam graecan
cationem addidit, ut quid *incomm*
sibi vellet, lectores intelligerent;
est nostrum *vor der Hand,* de
gnificatione fusius agit Hand.
T. III. p. 425. *νοός* est posteri
tatis terminatio, quae apud e
sticos potissimum scriptores in
Totam enuntiationem uncinis inc
quae ad *incommobilitas* referre
voce *ἀοργησία* cf. Aristot. Eth.

comitatum sequuntur [Hunc
citat Ded. Introd. ad Dict. Cret. p

indignatio et incommobilitas (*ἀοργησίαν νοὸς ita* interim dixe-
non exstinguit incitamenta irarum sed ea stupore *defigit* immobili.
us applicat luxuriam, id est appetitus voluptatum | et desiderium, 227
m potiendumque haustus inexplebiles. Ex hac manat avaritia atque
uarum altera liberalitatem coercet, altera immoderatius fundendo
prodigit facultatem.

CAPUT V.

'lato virtutes esse habitum dicit optimae mentis nobiliter figuratum,

e quod habent edd. ante voces graecas, non comparent in F. 1. Bd. Dr.
NYIS interim F. 1. teste Lind. Oud. ex F. 1. et Bd. citat: *ΔORTHCIANOUΣ* et
. *ΔORTHCIANOYIC*, unde Florid. genitivum facit *νοοῦ*, Oud. *νοῦς* atque sic
Haseo in Hist. Crit. *Dorgistniis* Leid. teste Elm. *DoRtesyaNyss* Dr. *ἀναλγησία*
t. Vulc. Wow. *ἀναλτησία* Venet. et Iunt. 1. *ἀναιστησία* Ald. *ἀναισθησία* Iunt. 2.
ησία. diximus Bd. Oud. voluit: *incommobilitas ἀοργησίαν nos interim dixerimus.*
atam lectionem sequitur. *exstinguunt* F. 1. *deficit* Mss. et edd. usque ad Elm. qui
tum recepit ex Colv. Rittersh. Veris. III. 17. et Stewech. emendatione. *sed a stupore*
ficit stupore Bd. *cupiditatibus applicat luxuriam i. e. appetitus voluptatum et*
ad fr. potiend. que haustus inexplibiles F. 1. Elm. seqq. *luxuria i. e. appetitus*
desideriorum Ms. Wow. in ed. vett. *luxuriam applicat* i. e. *appetitur voluptatem*
'. *luxuriam i. e. appetitus applicat voluptatem et desiderium.* Scal. et eo ordine
quorum primus tamen habet *voluptatum et desideriorum.* Wower. edidit *app.*
t desiderium, quod ut receperim, optimorum codd. auctoritas me movit. *applicatur* Dr.
r. Vicent. *coerceat* cett. edd. usque ad Vulc. praeter Iunt. 2. *vivendo* pro *fundendo*
t. *patrimonio* Bd. *patrimonii* Vulc. et edd. omnes praeter Scal. qui cum F. 1. Voss.
lit *patrimonia* quod etiam Oud. probat. *facultatem* F. 1. Bd. Dr. *facultate* Voss.
facultates.

constanter Mss. et edd. praeter Floridum qui tacite edidit *virtutem* sequente Oud.
irtutes omnes dividit. figuratum Voss. Bd. φ. Sciopp. Elm. Scriv. Florid. Oud. In
atae. Vulc. et Wow. habent *mentis optimae et nobiliter figuratae*, et sic plane F. 1.
eo non comparet. *Sed Plato virtutes esse habitum dicit optimae mentis nobiliter figu-*
iam lectionem recepi, quia cum F. 1. cett. codd. scriptura quam accuratissime consentit.

Inepte ante Elm. edebatur *efigere* verbum proprium est tionibus [Heins. ad Ovid. . 91. Amor. III. 7. 29. Bentl. ood. XVII. 5.] unde passim ad eos qui *stupore perculsi* oti torpent; cf. Sciopp. Veris. VI. 40. *stupor silentiumque fixisset;* Flor. II. 6. *stete-mutua admiratione defixi;* p. 105. *isto adspectu de-tupui,* III. p. 214. *facti stu-ixus;* IX. p. 615. *stupore efixus haerebam;* p. 657. *fixi mirantur.* Sil. Ital. IX. *xi que omine torpent.* XVII. *obtutu defixus.* Ita graece cf. Salm. ad Solin. p. 238. ambin. ad Hor. Epist. I. 18. 94.] *atius fundendo patrimonia acultatem.* Bene Vulc. primus restituit *fundendo patrimonia*, uti saepius Cicero; cf. de Off. II. 15. *patrimonia effuderunt largiendo,* Catil. II. 5. *patrimonia sua profuderunt*; Intt. ad Iustin. XIV. c. 3. *post damna patrimoniorum*; Gronov. ad Senec. Controv. II. 9. *qui porro ista patrimonia.* Dein *facultas*, sed saepius *facultates* simpliciter pro *bonis οὐσίᾳ* reperiuntur, ut p. 230. Cic. de Off. I. 14. Epist. ad Divers. V. 20. ibique Manut. Potuit lineola supra *e* omissa pro *m* vel *s* ob seq. litteram *s* excidere, unde Oud. incertus haeret, utrum *facultates* an *facultatem*, quo plures ducant Mss., praeferat. [Mihi quidem *facultatem* praestat, quod non solum ab Florent. 1. aperte scribitur, sed *facultas* singulari numero rarissime invenitur, et ubi extat, variae lectiones comparent; cf. ad Cic. de Off. I. c.]

quae concordem sibi et quietem, constantem etiam facit eum, cui fuerit fi
intimata, non verbis modo sed etiam factis secum et cum ceteris congru
Hoc vero proclivius, si ratio in regni sui solio constituta appetitus et i
[15] dias semper domitas et in frenis habet; ipsaeque ita obediunt ut | tranqui
nisterio fungantur. Unimodam vero esse virtutem, quod bonum suapte
adminiculo non indiget: perfectum autem quod sit, solitudine debet ess
tentum. Nec solum qualitas verum etiam similitudo cum virtutis ingeni

concordem sibi et quietum constantem etiam primus edidit Elm. e Mss. F. 1. addens
Vulcan. reposuisset *quietum*. Edd. vett. *concordem sibi quietem*, ut est in Voss.
habent codd. plurimi et *cum corde sibi quietem* Bd. *cum corde sibi quietum* φ. *constant*
Oud. emendavit: *Virtutes ... mentis ... quae* (sc. *mens*) *cum corde sibi quietem*, *con*
etiam facit eum cui fuerint intimatae sc. virtutes. *etiam eum faciunt* edd. ante Vul
tantummodo verbis sed factis et etiam edd. ante Vulc. *sic ut* pro *secum* Bd. *congruente*
ab edd. ante Vulc., qui nescio unde scribit *cum aliis*. *constituta sit* edd. ante V
domitas et infrenis habet Voss. Bd. φ. *habent* pro *habet* Dr. *ipsaeque* Voss. Bd. edd. an
In cett. *ipsique*. *suapte naturae* Voss. Bd. cf. ad Met. VII. p. 502. *cum sit* edd. ante
Wower. *fit* Scriv. Florid. male. *aequalitas* coniecit Reiz. Miscell. Observ. Vol. X. T. I.
cf. infra ad p. 238.

Cap. V. *concordem sibi et quietem.* [*Quietem* male emendarunt Elm. et seqq., quibus mirum est Oud. obtemperasse. *Quies* enim antiquitus adiectivum fuisse, ut *inquies*, probat Prisc. VI. c. 11. T. I. p. 255. Krehl. *Nam inquies cuius extremam corripi dicit Probus inquietis declinatur, quod trium factum est generum, ut supra ostendimus, cuius etiam simplex in usu invenitur trium generum. Naevius in carmine belli punici* II. libro: *iamque eius mentem fortuna fecerat quietem, Licinius Macer in I. Annalium: non minimo opere milites quietes volebant esse.*]

intimata [cf. de hoc verbo eiusque usu Iutt. ad Arnob. V. 33. T. II. p. 333. ed. Orell. Salm. ad Spart. Iul. c. 2. p. 574. de Mundo p. 288. Kopp. ad Martian. I. §. 39. p. 83. Ita emendavit Herald. apud Arnob. IV. 18. ubi codex habet: *nullum aliquando mortalium nullum esse de diis quicquam: mortalium intimasse*, ego vero malo *nudavisse*. Quod enim Salmas coniecit *scripsisse* nimis a codd. recedit.]

domitas. [Nonnulli codd. optimae notae quum *indomitas* praebeant, Oud. ob hanc variationem, quae ei non de nihilo videtur esse orta, coniicit *in domitu* ex Gloss. Cyrill. p. 420. δάμασις *domitus domitio* et ex Cic. de N. D. II. 60. *efficimus domitu nostro qua-*

drupedum vectiones. Ego con
domitas pro *domitas* probarem,
bum *indomare* inveniretur, et
maioris est momenti, ni demo
posset, quomodo *indomitas* e
esset. Quum enim iidem libri
domitas legunt etiam *infrenis* sc
indomitas arbitror librariorum
emendationem, qui *infrenis* v
iunctim scriptis adiectivum ess
nabantur i. e. infrenatis et ita *i*
tas necessario restituebant. A
indomitas pro *domitas* offensio
esset, quod Apuleius *in* praep
nem significationis adaugendae
addit vocabulis, quae apud alio
ptores negativam ea accipiunt not
cf. ad Met. p. 216. 314. ed. mea
infrenatus apud unum Livium du
et affirmativam et negativam hab
nificationem.]

ipsaeque. [*Ipsae* Oud. minu
ad *iracundiae* refert, sed recti
antiquo dativo habet, cf. Rudd
p. 200. qui *ipsae* apud antiquos i
testatur, at nondum exemplum e
inveni, etsi terminatio ex analog
nominum *nullae* pro *nulli*, *ist*
isti proba est; cf. ad Met. p. 1
391. ed. meae et Prisc. VI. c. 7
p. 243 sq. Krehl.]

Unimodum [cf. de hoc philo
rum placito Lips Manud. ad Sto
diss. 4. p. 757. ed. Vos.]

': ita enim secum ex parte omni | congruit, ut ex se apta sit sibique 228
eat. Hinc et medietates easdemque virtutes ac summitates vocat, non
quod careant redundantia et egestate, sed quod in meditullio quodam
ı sint sitae. Fortitudo quippe circumsistitur hinc audacia, inde timidi-
ıdacia quidem confidentiae fit abundantia, metus vero vitium deficientis
e.

CAPUT VI.

rtutum quaedam imperfectae sunt, aliae perfectae. Et imperfectae illae omnibus beneficio solo naturae proveniunt, vel quae solis disciplinis ır, et magistra ratione discuntur. Eas igitur quae ex omnibus concemus esse perfectas. Imperfectas virtutes semet comitari negat. Eas ae perfectae sunt individuas sibi et inter se connexas esse ideo maxime ur: quod ei cui sit egregium ingenium, si accedat industria, usus etiam plina, quam dux rerum ratio fundaverit, nihil relinquetur quod non dministret. Virtutes omnes cum animae partibus dividit, et illam virquae ratione sit nixa et est spectatrix et diiudicatrix omnium rerum, iam dicit atque sapientiam, quarum sapientiam disciplinam vult videri ım humanarumque rerum; prudentiam vero scientiam esse intelligendo-

ni Voss. In cett. *omni parte.* *hinc et* Voss. Bd. Oud. In cett. *hinc etiam.* *nec solum* Vulc. et Wower. *sitae sunt* edd. ante Vulc. *tumiditate* Bd. *confidentia* plerasque d. Colvius perperam testatur. Ego in meis non inveni. *malitia* pro *metus* Exc. Put. '. Oud. Sed cogitatione addas *est*.

lam Bd. *q. imperfectae sunt*, *aliae perfectae* Voss. Bd. In cett. *virt. perf. q. sunt*, ı. *et imperfectae illae* Voss. Bd. *illae* non est in edd. ante Vulc. In cett. *et imperfectae* '. *magis ratione* Voss. Put. et edd. ante Vulc. In cett. *magistra.* *ex omnibus his* edd. . *constent* Voss. φ. probante Oud. In cett. *constant.* *dicemus* Voss. Bd. φ. Dr. probante ıtrumque Bosscha in textum non recepit. *sibimet comitari* Iunt. 2. cum Brantio. *intra* *usus* Vulc. cod. *etiam* abest ab edd. ante Elm. *erit* pro *relinquetur* Bd. *omnes* edd. ante Vulc. *paribus* Bd. *dividit* F. 1. Voss. Bd. Elm. Scriv. Florid. Oud. In cett. ıti in seqq. iidem codd. et edd. habent *dicit*, cett. *dixit.* *ratione nexa* edd. ante Vulc. *rix* non addito *que* Voss. *et diiudicatrix* Lind. ex F. 1. enotat et Dr. habet. *Diiu-* *ıae* non agnoscunt edd. ante Vulc.

VI. *magistra ratione.* Quod in s codd. *magis ratione* legitur, margini adlevit *magistratione* mendavit Salmas. ad Solin. p. gans in Mss. *magistra* esse. Theod. XIV. 9. 3. *magistrapublicae* habet [quod fortasse ıdum est Fronton. de Orat. I. lie scribitur: *neque ignoras hanc magistrorum (magiem) vanam propemodum et n esse,* sine sensu. Quia tamen *tra* propter sequentem fere eanıitti a librariis poterat, nec ced. varietatem praebent, denique egitur: *disciplina, quam dux ratio fundaverit,* praefero le*magistra.*]

eas vero quae perf. [cf. Lips. Manud. ad Stoic. III. diss. 5. p. 758. ed. Vess.]

prudentiam [Mart. Capell. II. §. 127 sqq. *Quarum una intenta circumspectione cautissima et omnium rerum vigili distinctione discriminans dicebatur prudentia vocitari. Huius germana sua cunctis adtribuens nullumque eo quo non merebatur afficiens Iustitiae ferebatur sortita vocabulum. Verum tertia contemtis muneribus atque abstinentia praedicanda ex morum temperantia nomen acceperat. Quae supererat fortissima ac tolerandis omnibus adversis semper infracta, subeundis etiam laboribus robore quoque corporis praeparata Virium vocabu-*

... bonorum et malorum, eorum etiam quae media dicuntur. In e... quae iracundior habeatur, fortitudinis sedes esse et vires anim... ad ea implenda | quae nobis severius agenda legum imponuntur i... pars mentis est cupidinum et desideriorum, cui necessario abs... est, quam vult esse servatricem convenientiae eorum quae natur... sunt in homine. Ad placentiam, ad mediocritatem libido fl... voluptarios ratione huius dicit ac modestia coerceri.

CAPUT VII.

Per has tres animae partes quartam virtutem iustitiam aequaliter *d...tem se* scientiamque eius caussam esse dicit, ut unaquaeque potiore rat... modo ad fungendum munus obediat. Hanc ille heros modo iustitiam n... nunc universae virtutis nuncupatione complectitur, et item fidelitatis v...
[16] nuncupat, sed cum ei *quo* possidetur est utilis, benivolentia est, | at cu... spectat et est fida speculatrix utilitatis alienae, iustitia nominatur. Est...

et ante *malorum* exulat a Bd. *quae* non habet Bd. *media quae* edd. ante Vulc. *sedes e...* Bd. Vulc. edd. ante Bas. Oud. In cett. *sedem*. *et* ante *vires* non habent edd. ante Vulc. *i...* pro *imperio* Bd. *necessario* exulat a Bd. *necessaria* Iunt. 2. *veniente* pro *convenien...* *sunt. In homine* edd. omnes praeter Oud., qui sequitur Voss. post *homine* novam inc... periodum, ut etiam Dr. praescribit. *ad mediocritatem* Voss. Bd. In cett. *ac medio...* *placentia ac mediocritate libido flectitur* Dr. *reflectitur* edd. ante Vulc. *adusque vol...* Pat. *voluntarios* Dr.

treis animi parteis Vulc. Scal. Elm. *aequaliter dividentes* codd. omnes et edd. ... in edd. ante Vulc. absunt *quartam virtutem* et pro *scientiam* extat *quae* et *quas* h... *dividentem scientiamque eius caussam* Bd. unde Oud. bene emendavit, *dividentem se scien...* *eius caussam*. In cett. *eius* non comparet. Florid. maluit *per has tres animae partes* ... *virtutem iustitiam aequaliter dividit eamque caussam esse dicit*, uti iam Wowe... interpolavit. *potiorem ratione* edd. ante Vulc. *potiara* Vulc. cod. *adfugiendum* Ald. *obaediat* Voss. unde Brant. *obaudiat*. *modo iustitiam* Voss. In cett. vice versa. *complec...* *vera φ.* *vere fidel.* Elm. Wow. Scriver. *nuncupatur* F. 1. teste Oud. et edd. ante Vulc. Bd. solita aberratione. At in Lind. collat. non F. 1. designatus est, sed ut ex manu ap... Put. aut Bat. Ille enim tantum *al' nuncupatur* adscribit. *quod* Voss. *qui* Bd. In cett... *benivolentia* Bd.

lum possidebat. Diog. Laert. vit. Plat. 91. ἡ μὲν φρόνησις αἰτία τοῦ πράττειν ὀρθῶς τὰ πράγματα· ἡ δὲ δικαιοσύνη τοῦ ἐν ταῖς κοινωνίαις καὶ τοῖς συναλλάγμασι δικαιοπραγεῖν· ἡ δὲ ἀνδρεία τοῦ ἐν τοῖς κινδύνοις καὶ φοβεροῖς μὴ ἐξίστασθαι ποιεῖν ἀλλὰ μένειν· ἡ δὲ σωφροσύνη τοῦ κρατεῖν τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ ὑπὸ μηδεμιᾶς ἡδονῆς δουλοῦσθαι ἀλλὰ κοσμίως ζῆν.]

quae media [cf. Lips. l. d. II. diss. 23. p. 739 sqq.]

Cap. VII. *aequaliter dividentem se scientiamque eius.* Clarissimo sensu et nulla fere mutatione ita emendavit Oud. e Bd. cod. Ait enim iustitiam, quae est quarta virtus, dividere se per tres animae partes et eius scientiam caussam esse, cf. p. 234. *iustitiam ver...* *trinis animae regionibus spa...* [cf. Plat. de Rep. IV. p. 433. B...

modo nominat, nunc. [D... iunctione particularum *modo* e... vide Ded. ad Dict. Cret. I. 10. p. 252 sq.]

quo possidetur. [Ita emend... dentibus libris. De dativo *qu...* ratius egi ad Met. p. 513. ed. ad quem locum librarios *quo* fe... per hac significatione in *quod* solitos esse monitum est, id qu... quoque loco fecisse eos videmu... ter etiam *quoi* emendari possit, Met. p. 673. *Quo* etiam simple... tivus esse possit pro ablativo, ...positione adiuncta.]

artum vulgata divisione virtutum locum possidet, quae cum re- t ὁσιότητι copulatur: quarum religiositas deum honori ac sup- rei mancipata est, illa vero hominum societatis et concordiae : medicina est. Duabus | autem aequalibus de caussis utilitatem 230
a regit, quarum est prima numerorum observantia et divisio- et eorum quae pacta sunt symbole: ad haec ponderum mensu- ıs et communicatio opum publicarum: secunda finalis est et uitate partitio, ut singulis in agros dominatus congruens defe- :tur *bonis potior*, minor non bonis. Ad hoc bonus quisque ıtria in honoribus et officiis praeferatur, pessimi cives luce ca- . Sed ille iustus in deferendo honore ac servando modus est 'agator bonorum et malorum subiugator, ut semper in civitate sunt omnibus profutura, iaceant et subiecta sint cum suis aucto-

CAPUT VIII.

ius obtinebitur, si duobus exemplis instruamur: unius divini ac :ati, alterius irreligiosi et inhumani ac merito intestabilis, ut alienus et aversus a recta vivendi ratione facultates suas divino | bonus *similior esse* velit. Hinc rhetoricae duae sunt apud 231

id est ὁσιότητι desunt edd. ante Iunt. 2., in quibus etiam male *copulantur*. Bd. *ac concord.* Bd. *ac medicina* Bd. *minorum* pro *numerorum* edd. ante *ta* Put. (neque vero F. 1. uti Elm. enotat) pro *pacta*. *symbolum* Bd. Oud. cum Colv. Elm. Florid. *symbola* Bas. 2. *symbolaea* Wow. Scriver. *συμβολή* φ. *ımbolae* vel *symbole*. *puplicarum* Voss. *magistros* pro *in agros* φ. *bonus* s. φ. 2. Put. (neque vero F. 1. ut Oud. adnotavit.) *bonis optimis aptior* Bd. *bonis* Vulc. cod. *bonus optimis potior* φ. 1. *scrutetur bonis optimus potior* edd. ante *etur bonis potior: minor non bonis*. Oud. emendavit *ac servetur bonis optio po-* loco corrupto succurram nescio. Forsitan legendum est *optima portio* vel *optima* :. Voss. Elm. seqq. In cett. *ad haec*. *remaneant* Bd. *actoribus* edd. ante Vulc. usque ad *esse velit* desunt. ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. Ald. Bas. 1. *ac* Voss. *ac tranquilli et beati*. In cett. *et tranquilli et beati*. *beati hominis* Bd. Vulc. prave. *intestibilis* Bd. *ausus* Voss. *facultates suas d. illo et coelesti* *sse velit* Lind. codd. 2. i. e. Put. et F. 1. Voss. *divino illo et coelesti bonis* φ. 1. *d. i et c. boni similior esse velit* φ. 2., unde Wower. legit *facultates suas* *ti ac bono meliores esse velit*, cuius lectionem seqq. secuti sunt, *declinare velit* *ınus similior esse velit* Bd. In vulgatis olim edebatur *facultates suas divino illi* n Vulc.: *fac. suas divino illi bono similiores e. v.*, in Scal.: *fac. suas div. illi et* *'es esse velit;* Sciopp. coniecit *ut pessimo quidem alienus et aversus a. r. v.* *suas*, *divino illi ac coelesti bonus similiores esse velit*, quam lectionem Oud. ı recepit. Florid. emendavit et edidit *ut pessimo quidem alienus et averso a recta* *:ultates*, ut ante eum Wower. correxerat, quem in cett. sequitur. Praeterea Oud. *ıno quidem alienus et aversus a recta vivendi ratione declinare velit facultates* ı et in eius inclinare partes) *divino illi ac coelesti bonus similior esse velit*.

f. ad Met. p. 1046. ed. ː constantia librorum et ınem restitui, cuius glos- eam, quae extat in cod. *lum*. *συμβολή* enim in 619. explicatur *iunctura*, ıde hoc loco aptissimum ιλον potius sit *nota*, *indi-* bene explicuit, omne in- randae fidei, arrha. *Iusti-* *tia* vero ipsa, opinor, non potest dici pro instrumento et arrha eorum quae pacta sunt, sed est pactorum iunctura et copulatio, ut etsi *symbolum* ea significatione ad *iustitiam* referri queat, altera tamen a codd. confirmata lectio reiicienda non sit. De discrimine quod inter *συμβολή* et *σύμβολον* intercedit cf. Casaubon. ad Athen. III. 31. Intt. ad Plaut. Pseud. I. 1. 53. Creuzer. Symbol. T. I. lib. I. §. 16.]

CAP. VIII. *ut pessimo quidem — velit.*

eum partes, quarum una est disciplina contemplatrix bonorum, iusti apta et conveniens cum secta eius qui politicus vult videri; alia vero a scientia est, captatrix verisimilium, usus nulla ratione collectus. Si *ἄλογον τριβὴν* elocuti sumus, quae persuasum velit quod docere non Hanc *δύναμιν τοῦ πείϑειν δίχα τοῦ διδάσκειν* definivit Plato,
232 civilis articuli umbram, | id est imaginem nominavit. Civilitatem

publicitus Iunt. Ald. *pollicitus* Vicent. Venet. 1. 2. *ΔΥΝΑΜΕΙΝ ΤΟΤΕ ΤΟΙΝ DEF DASKEIN* in F. 1. et Leid. esse testatur Elm. *ΔΥΝΑΜΕΙΝΤΟΤΗΘΙΝΔΕΦΥΤΟΥΔΑ(* F. 1. φ. Voss. teste Oud. Sciopp. e φ. excitavit: *Hanc Αῦ NOMC INTOT MOI NAC* (*aac KEIN definivit Plato*. edd. praeter Iunt. 2. graeca omiserunt legentes *hanc rem.* (*Plato*. Iunt. 2. habet *hanc ἀνάξιόν τε ληκυθοῦ λαχεῖν Plato, quum civilis articuli* (*Hanc ἀνάξιον ληκύθου diffinivit Plato* Vulc. *hanc δύναμιν τοῦ τὰ ψευδῆ* *δοκεῖν diffinivit Plato* Scal. quem posteriores secuti sunt. Vir doctus ad marg. ed. Florido visae (Oud. Mercerum putat) *δύναμιν τοῦ πείθειν ἄνευ τοῦ διδάσκειν* et Bossch[a] Collatio Lindenbrog. e F. 1. habet: *δυναμιν TOTeDIN DefΙΓΟΙ ΔASKEIN* (with T written above e and above f). Haseus Crit. T. XIV. a. p. 194. legit *δύναμιν τοῦ τὸν νοῦν ἄπειθον διδάσκειν*. *articuli* Mss. et e Elm. qui ex Lindenbrog. ad Amm. Marcell. XXX. 4. §. 3. et Lips. emendatione *particulae* c[…] recepit. *civilit. vero* F. 1. Elm. seqq. In cett. *vero* non est.

[Minima tantum mutatione locum me in pristinam integritatem restituisse arbitror. Sententiam loci Oud. his verbis optime exposuit: *Malus* i. e. alienus et aversus a recta vitae ratione velit suas facultates animi et condicionem et fortunas potius *similiores esse pessimo; bonus* vero velit esse similiores divino illi ac coelesti; ut *divino illo ac coelesti* posita sint pro *facultatibus divini et coelestis*, Oud. de ea constructione comparat Long. p. 139. *ὁμοῖα Λάμωνι ἀνάγκη με ἐκέλευσε λέγειν.* cf. Gronov. Observ. IV. 8. ad Liv. Epit. l. XLVII. Periz. ad Sanct. Minerv. IV. 7. p. 700. Vorst. ad Iustin. II. 14. *Atheniensium virtus ceteris praelata;* Cic. Tuscul. I. 1. *quae virtus cum maioribus nostris comparanda.* Minus tamen recte Oud. *facultates suas* accusativum proponit a voce *velit* pendere, unde *similiores* legendum necessario esse opinatus est, sed est accusativus quem dicunt graecus, de quo supra egi. *Similior facultates suas* dicta sunt, ut apud Virg. Aen. I. 589. *os humerosque deo similis. Illo* ex consensu codd. optimorum retinui pro *illi*, uti *isto* pro *isti* Mss. iubebant reponi Met. p. 391. ed. meae, cuius formae alterum exemplum adhuc frustra quaesivi. Quum enim *illi* in genitivo vett. dixerint cf. Priscian. VI. 7. T. I. p. 243. Krehl., cur *illo* dativus reiiciendus sit caussam non video.]

rhetorice. [Quae huc pertine[…] apud Platon. Gorg. p. 463. — *καλ[…] ἐγὼ τὸ κεφάλαιον κολακείαν* .... *φημὶ ἐγὼ τῆς κολακείας μόριον εἶ[…] ῥητορικήν.* Et in seqq. *εἰπὲ πῶ[…] πολιτικῆς μορίου εἴδωλον εἶναι τὴ[…] ρικήν.* Phot. Bibl. p. 709. Heins. a[…] Tyr. p. 44.]

ἄλογον τριβήν. [Gorg. p. 5[…] *ἡ δὲ ἑτέρα τῆς ἡδονῆς οὔτε τὴν[…] ἀλόγως τε παντάπασιν ὡς ἔπος[…] οὐδὲν διαριθμησαμένη τρίβη καὶ ἐμ[…]* ad quem locum vide Heindorf.]

hanc δύναμιν. [Locus quem[…] leius innuit legitur apud Platon. p. 455. *ἡ ῥητορικὴ πειθοῦς δημ[…] ἐστι πιστευτικῆς ἀλλ' οὐ διδασκαλ[…]* p. 458. E. *οὐκοῦν (ῥητορικὸ[…] πάντων ὥστ' ἐν ὄχλῳ πιθανὸν εἶ[…] διδάσκοντα ἀλλὰ πείθοντα.* Oud. omnino Merceri emendationem quia *ἄνευ* nimis longe abeat a Mss., qui pro iis habeant *ΔEFI*, […] *aCφv* praecedente *N*, coniicit *νόσ[…]* potius quia illa particula videatu[r] poetica esse, *οὐχί.* Utrumque m[…] plicet, ex hisce lectionum m[…] enucleanti: *δύναμιν τοῦ πείθειν δ[…] διδάσκειν*, eadem sententia, qu[…] cerus suam coniecturam protulit; codd. vestigia propius accedere v[…]

articuli. [Minus bene hanc lec[…] Lindenbrog. ex loco Ammian. X[…]

vocat ita vult a nobis intelligi, ut eam esse ex virtutum numero sen-
c solum agentem atque in ipsis administrationibus rerum spectari ab
sa atque discerni. Nec solum providentiam prodesse civilibus rebus,
m sensum eius atque propositum fortunatum et beatum statum facere

CAPUT IX.

: eadem utilitati animae procurat duobus modis. Altera namque le-
iuridicialis altera. Sed prior consimilis est exercitationi, per quam
animae et robur acquiritur, sicut exercitatione valetudo corporis
retinetur. | Iuridicialis illa medicinae par est; nam morbis animae [17|
sicut illa | corporis. Has disciplinas vocat plurimumque earum cura- 233
ommoditatis afferre profitetur. Harum imitatrices esse coquinam et

ss. et edd. vett. praeter Iunt. 1. 2. In ed. pr. *politicem.* In Venet. 2. est *pollliticen*, in
. *pollliticem.* In cett. graece scribitur *πολιτικήν.* *eamdem* Bd. *numero* non est in Bd.
tionibus. *Verum* ed. pr. Vicent. Venet. 2. *administrationibus*, *verum* cett. edd. ante
erse Voss. *atque* exulat a Voss. Bd. *satisfacere* F. 1. Leid. Bd. *suisfacere* Voss.
.. Leid. In cett. *statum facere civitatis.*
ti F. 1. Voss. Oud. *utilitates* Bd. In cett. *utilitatem.* *procreat* Vulc. cod. *regalis* Bd.
n est in F. 1. *continetur* φ. cod. habere male Elm. pronuntiat. Contrarium enim monuit
continetur edd. ante Vulc. habent. *illam* Bd. *pars* codd. et edd. ante Florid. qui *par*,
utat Oud. emendationem, in textum recepit, probante Oud. cum Salm. in marg. ed. Vulc.
F. 1. Bd. Salm. cod. Elm. Scriv. Florid. *quoquinam* Voss. In cett. *coquinariam.*

videtur emendasse, ubi haecce
lanc professionem oratorum
i iure πολιτικῆς μορίου εἰ-
e. civilitatis particulae um-
adulationis partem quartam
it amplitudo Platonis, quum
em probabilius sit Apuleii lo-
oculos Ammianum non ha-
sed graeca Platonis quae in
erant simpliciter uti par erat
se. *Articulus* enim longe dif-
t lectio, quod vocabulum pro
: poni licere non solum usus
corum evincit, qui pro *parti-*
s nos saepius dicimus, non raro
culus utuntur, sed loci etiam
ut Gaii Dig. I. 8. 1. *summa*
visio in duos articulos di-
t Papinian. ibid. 5, 9. *in multis*
ris articulis.]
i. [Dativum probante Oud. in
cepi, quia ita tantummodo ex-
sse videtur, cur librarii lectio-
tum in *satis* emendaverint,
escientes, unde dativus ille
Forsitan vero ulcus altius

X. *utilitati.* Recte Elm. da-
tivum reposuit ex Apuleii stilo *curare* et *procurare* cum dativo iungentis cf. Met. p. 800. *quantoque sumptu procurare deberem supplicamentis*; nec tamen accusativus contra eius morem est, cf. de Mund. p. 350. *cuilibet regi indecorum est per semetipsum procurare omnia.*

exercitatione. Elm. comparat: Cels. I. 1. *ignavia corpus hebetat, labor firmat.* Plat. in Theaet. p. 153. B. *τί δαὶ ἡ τῶν σωμάτων ἕξις, οὐχ ὑπὸ ἡσυχίας μὲν καὶ ἀργίας διόλλυται, ὑπὸ γυμνασίων δὲ καὶ κινήσεων ὡς ἐπὶ πολὺ σώζεται.*

par est. Verissime emendavit vir doctus ad marginem exemplaris Elm. (Mercerum putat Oud. esse) *par*, quum codd. et edd. ineptissime *pars* praebeant, quod mirum est a nullo antea esse observatum. *Iuridicialis prudentia* non est *pars medicinae*, sed ei *par* sive similis, ut *legalis* consimilis est exercitationi. Locus quem Apuleius e Platone expressit extat Gorg. p. 464. B. *τῆς δὲ πολιτικῆς ἀντὶ μὲν τῆς γυμναστικῆς τὴν νομοθετικὴν, (λέγω) ἀντίστροφον δὲ τῇ ἰατρικῇ τὴν δικαστικήν.*

coquinam et unguentariam. [Plato

unguentariam. Sed artem sophisticam professionemque iuris blandam
tationum illecebras turpes profitentibus inutiles cunctis: quarum so
coquinae coniungit. Nam ut illa medicinae professione interdum opi
prudentiam captat, quasi ea quae agit cum morborum medela conve
sophistice imitata iuridicialem statum dat opinionem stultis, quasi iust
deat, quam iniquitati favere constat. Unguentariam vero professi
imitantur: nam sicut illa remedio vult esse, per quod species corporib
letudo serventur, non modo utilitatem corporum minuit, sed robur eti
234 que frangit et verum | colorem ad desidiam sanguinis mutat; sic haec

sed et Florid. Oud. Salm. in marg. ed. Vulc. contra Mss. *Sed* saepius transitum ad aliud
cf. p. 212. *sed totius*, ubi male Intt. posteriores *sed et*. *illecebras turpes profitenten*
cunctis φ. Sclopp. Wow. seqq. *assumptionum illecebras* Bd. In cett. *illecebris turpes pr*
inutiles cunctis, praeter Oud. qui *illecebras* tantum recepit, *inutilem* vero ut supervac
quam lectionem Oud. recte coniecturam putat a Wowerio pro lectione codicis ven
maiorem fidem acciperet. *quorum* Vic. Iunt. 1. Oud. emendat *quare*. *sophisticen* Scri
Oud. probatum Bosscha in textu posuit contra codd. ceterasque edd. *professio* Bd. *op*
Bd. Elm. Scriv. Florid. *imprudentiam* F. 1. Voss. Elm. Scriv. *professionem opinione*
tium captat Florid, In cett. *professione* ... *opinionem imprudentium*. *sophisticen* F. 1
In cett. *sophistice*. Pro *stultis* habet φ. *status*. *favore* Voss. *professiones* F. 1.
Salmas. In cett. *professores*. *sicut illis* Vulc. *velut esse* Salm. *quam* pro *pe*
et non modo Elm. et seqq. contra codd. et cett. edd., unde Oud. vel supra *dum* vel hic *s*
quid deesse opinatur. At ἀσυνδέτως ut saepe locutus est Apuleius. *iterum* pro *veru*
Vulc. *calorem* Bd. *ac desideriam* Vulc. cod. et ed. *ac desiderium* Scal. *ad desider*

Gorg. p. 463. B. *ταύτης μοι δοκεῖ τῆς ἐπιτηδεύσεως πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα μόρια εἶναι, ἓν δὲ καὶ ἡ ὀψοποιική, ὃ δοκεῖ μὲν εἶναι τέχνη ... ταύτης μόριον καὶ τὴν ῥητορικὴν ἐγὼ καλῶ καὶ τήν γε κομμωτικὴν καὶ τὴν σοφιστικήν, τέτταρα ταῦτα μόρια ἐπὶ τέτταρσι πράγμασιν.* Recte Oud. ***coquinam***, quae vox proprie *culinam* significat, retinuit, quum *coquinus* etiam adiective usurpasse veteres testetur Plautus Pseud. III. 2. 1. *coquinum forum* et in seqq. Apuleius ***sophisticam coquinae coniungit*** dicat, ubi Oud. ***coquinam*** ad ipsam *culinam* referri posse male contendit.]

nam ut illa medicinae professione interdum opinione imprudentiam captat. [Duplex ablativus cuius rationem Intt. non intellexerunt caussa est, cur plurimi hunc locum mutaverint, quem recte restituit Elm. cum seqq. *Professione* enim *medicinae* significat dolum ac nomen quibus coquina utitur, ut homines decipiat; *opinione* caussam cur imprudentes decipi queant; est enim ista sententia mere fictitia et falsa, et *opinione* cum seqq. accuratissime coniungendum est. *Imprudentia* eleganter dicitur pro ipsis hominibus imprudenti-

bus. Dictio *Captare impruden*
sibi velit satis notum est.]

quasi ea. [cf. Plat. Gorg. p
ὑπὸ μὲν οὖν τὴν ἰατρικὴν ἡ
ὑποδέδυκε καὶ προςποιεῖται τὰ
σιτία τῷ σώματι εἰδέναι seqq.]

unguentariam vero profess
ris imitantur. Quum tota hac
Apuleius *artes* ipsas taxet ne
personas, quum supra *profe*
blanda dicatur, denique in co
sic haec sc. professio iuris bland
scientiam iuris extent: *profess*
plurimi edd. retinent, displicet
iicienti: *professio noxia iuris*
vel *nociva*. Bosscha eius se
secutus emendat *professio inas*
ex codd. auctoritate retineo *pro*
i. e. ipsi *professores*, quod gl
librariis et Edd. postea in te
trusum est; abstractum pro
positum est; cf. ad Met. p. 43. ed

verum colorem seqq. *Ver*
est genuinus, naturalis, non fu
Terent. Eun. II. 3. *color veru*
solidum et suci plenum, ad que
vide Donat. *Ad desidiam* qu
probandum est, exponit Flori
ciendo ut sanguis subsidat ad i

imitata iuris simulat quidem virtutem se animis augere, enervat autem quod in illis nativae fuerit industriae. Virtutes eas doceri et studeri posse arbitrabatur quae ad rationabilem animum pertinent, id est sapientiam et prudentiam, et illas quae vitiosis partibus pro remedio resistunt, id est fortitudinem et continentiam, rationabiles quidem esse. Superiores virtutes pro disciplinis haberi: ceteras si perfectae sunt, virtutes appellat: si semiperfectae sunt, non illas quidem disciplinas vocandas esse censet, sed nec in totum existimat disciplinis alienas. Iustitiam vero, quod trinis animae regionibus sparsa sit, artem vivendi ac disciplinam | putat, et nunc docilem esse, nunc usu et experiendo 235
provenire.

CAPUT X.

Bonorum autem quaedam sui gratia asserit appetenda, ut beatitudinem, ut bonum gaudium; alia non sui, ut medicinam: alia et sui et alterius, ut providentiam ceterasque virtutes, quas et sui caussa expetimus ut praestantes per

scientiam imitata iuris F. 1. Put. (certe Oud. nihil varietatis enotavit) Bd. Scal. Wow. sqq. *inscientiam* Voss. Vulc. edd. vett. usque ad Vulc. *mutata* edd. usque ad Scalig. *mutuata* alii nescio qui teste Wow. *mensita* Salmas. *enervata ut* Voss. Bd. (i. e. *enervat aūt*). In edd. ante Vulc. *enervato*. *arbitrabatur* F. 1. Voss. Elm. seqq. In cett. *arbitratur*. *animum* F. 1. Voss. Bd. bene. In cett. *animam*. *patribus* vitiose Scal. *pro medio* Bd. *superiores autem* F. 1. Elm. seqq. *sed superiores* Vulc. e suo cod. et Scal. cum edd. usque ad Elm. In reliquis Mss. et Edd. non comparet adversativa particula. *censent* Bd. *sed nec* F. 1. Elm. seqq. In cett. *non* e glossemate. *existimas disciplinas* et. Bd. *iustitia* edd. ante Vulc. praeter Iunt. 2. *ex trinis* Scal. Elm. Scriv. qui tamen uncis *ex* incluserunt, et Florid. *quae terris* Bd. quae emendanda sunt in *quae trinis* optimo sensu. *videndi* Bd. *experientia* edd. ante Vulc.

quadam sui generis Bd. *expetenda* Florid. temere. *non sui ut med.* F. 1. Voss. Bd. Oud. In cett. *non sui gratia ut medic.* *et sui et alterius* F. 1. Voss. Bd. Elm. et seqq. In cett. deest prius *et*. *et provid.* Florid. *providentia* Bd. *prudentiam* Salm. e cod. suo in marg. ed. Vulc.

Simplicius et rectius Oud. interpretatur: *ad torporem sanguinis quo palleat homo*. Graev. ad Cic. Off. I. 36. Sic *desidia maris* de Mund. p. 364. Sed Oud. praefert lectionem cod. Bert. *calorem*; cf. ad Met. p. 61. Non enim, inquit, auctor hic videtur agere de *aliptis* qui vires et *colorem* dicebantur dare, sed de unguentaria, quae medicamentis internis operatur, quoniam illa videri vult remedio esse quo *species* et *valetudo* servetur, cum interim *vires frangat* et homines pallidos reddat, vero calore torpescente; cf. Cic. ad Famil. I. 9. [Ubi vero sanguis torpescit, homines pallidi fiunt; hinc igitur *colore* retinendum est.] *virtutes eas doceri et studeri posse arbitrabatur*. Contrariam sententiam a Platone in Menone doceri aiunt Colv. Elm. Florid., quum in eo totius dialogi argumentum versetur. Oud. hisce verbis adversatur: Verum non recte viri docti distinguere videntur. Plato omnem virtutem doceri non posse existimat, sed eam tantum quae solo naturae beneficio in homine est, licet etiam rationi conveniat; alioquin enim virtus esse non posset. At alias *rationabiles* omnino doceri posse, ut *sapientiam prudentiam* et *iustitiam* quae et *naturae beneficio* et *magistra ratione* disci possunt. Has *perfectas* virtutes appellat; cf. supra p. 228. [*Arbitrabatur* retineo ex codd. optimis; cf. supra ad p. 190. *initia rerum tria esse arbitrabatur Plato*... *vocat*... *sentit*, ubi Edd. plurimi *arbitratur* emendabant. cf. p. 225. *malitiam vero deterrimam et omnibus vitiis imbuti hominis dicebat esse, quod accidere censebat, cum* ... *servit* ... *arbitratur*; p. 232. *Hanc δύναμιν*... *definivit Plato quam* ... *umbram nominavit*. *Civitatem vero quam politicen vocat ita vult a nobis intelligi*.]

se et honestas: et alterius, id est beatitudinis, qui virtutum exopt fructus est. Hoc pacto etiam mala quaedam sui caussa fugitanda s celerorum, plerumque et sui et aliorum, ut stultitia et eiusmodi viti sui caussa vitanda sunt, et eorum quae accidere ex his possunt, id est infelicitatis. Eorum quae appetenda sunt quaedam absolute bona quae semper atque omnibus cum adsunt, invehunt commoda, ut virtute beatitas fructus est: alia quibusdam nec cunctis vel perpetuo bona,
[18] valetudo, divitiae | et quaecunque corporis et fortunae sunt. Pari eorum quae declinanda sunt quaedam omnibus ac semper videri mala, nocent atque obsunt, ut sunt vitia et infortunia: quaedam aliis nec e nocere, ut aegritudinem, egestatem et cetera.

CAPUT XI.

236 Sed virtutem liberam et in | nobis sitam nobisque voluntate app peccata vero esse non minus libera et in nobis sita, non tamen ea su luntate. Namque ille virtutis spectator cum eam penitus intellexerit bo et benignitate praestare, ad eam affectabit profecto et sectandam ex

et pro *id est* Bd. *qui* F. 1. Voss. Bd. Salm. cod. In cett. *quae*. *fructus est* Voss. B *qui est virt. exopt. fructus*. *fugienda* edd. ante Vulc. Verba *alia celerorum* usque *sunt* non comparent in Voss. Bd., quia oculi librariorum a priore *est* ad alterum neglige sunt. *plerumque* F. 1. In cett. *pleraque*. *huiusmodi* edd. ante Vulc. *et* ante *sui* non Wower. et Vulc. *miseriae infelicitatis* F. 1. Voss. Bd. nisi quod in Voss. et Bd. parti extitisse videatur. Salm. cod. habet *infelicitatis*. In Elm. et seqq. *et infelicitates*. In *infelicitates*. *beatitas* codd. Iunt. 2. et seqq. Prave edd. vett. *beatitudinitas*, q probat Elm. *vel* abest in F. 1. et ed. Scriv. *et fort.* Voss. In cett. *ac fort.* *quando* In cett. *quoniam*. *obsint* Voss. *et cetera* F. 1. Voss. φ. Bd. Iunt. 2. Elm. seqq. In cett. *nobisque* F. 1. Elm. seqq. *et in nobis* Bd. In cett. *et nobis*. *appetenda* edd. *intellexerint* Voss. *intellexerit* Bd. In cett. *intellexit*. *benignitatem* Bd. *eam affec existimavit* F. 1. Elm. seqq.: Vulc. Scal. et Wowre. dederunt: *ad eam affectabit*. *existimabit* atque ita Mss. Vulc. Voss. Bd. nisi quod per *v* quoque Voss. ut etiam Iunt. 2. et *existimavit* dant. In edd. vett. *eam affectabit prof. et eam sectandam existimabit*. *eam affectandam profecto et sectandam existimabit*.

CAP. X. *qui est virtutum exopt. fructus*. Recte optimi codd. *qui* praebent. Aeque enim relativum convenire sequenti ac praecedenti, e grammaticis dudum notum est; cf. Dr. ad Liv. XXXII. 30. Oud. ad Veget. IV. 5. [Miscell. Observ. Vol. IX. T. 2. p. 223 sq.]

miseriae, infelicitatis. Genitivus *infelicitatis* ex codd. restituendus est, quem iungas cum *eorum*, sic *vitia vitanda sunt caussa sui et caussa miseriae atque infelicitatis, eorum* sc. sive quae ea sunt ex his accedentia. [Copulandi particulam ex cod. Florent. fide omisi, additam ab iis librariis eam esse ratus, qui duo substantiva necessario ea coniungi debere opinabantur. cf. ad Met. p. 233. ed. meae.]

beatitas. [cf. Intt. ad Cic. de Nat. Deor. I. 34. p. 158. Creuz.]

quando. [Haec particula sa *quandoquidem, quoniam* po Plaut. Amph. I. 1. 112. 137. Mil. IV. 6. 54. Truc. IV. 3. 43 3. 16. Terent. Phorm. V. 9. 45. V. 5. 16. *quando ego tuum ne cura meum*: Andr. IV. 5 Intt. ad Sil. Ital. XIII. 768. Mund. p. 358. *non aliter status quando uno moderamine omnia pensum sui operis a* et p. 360. *unde nihil miru mortales oculi eius non cap spectum, quando divinorum vestigiis sit conspicuus.*]

CAP. XI. *cum intellexerit eam affectabit profecto et s existimabit.* [Quamquam invi codice recedere cogor. Prin constructio totiusque senten

sa; at item ille qui senserit vitia non solum turpitudinem existimationi : sed nocere alio pacto fraudique esse, qui potest sponte se ad eorum um iungere? Sed si ad eiusmodi mala pergit, ac sibi usuram eorum redit, deceptus errore et imagine boni, sollicitatus quidem, sciens vero praecipitatur. Discrepes quippe a communi sententia, si non quidem quid *pauperies ad divitias* intersit: et cum haec in proclivi sita

d. Oud. *aut* Voss. In cett. *ut.* *quis* Bd. et edd. ante Colv. praeter Iunt. 2. *eorum* F. 1. Bd. Elm. seqq. In cett. *earum.* *ad e. cons. se ingerere* edd. ante Vulc. contra Mss. *i* edd. ante Elm. *pertingit* Bd. *ad sibi* Voss. *et* Bd. In cett. *ac.* *usum* edd. ante Vulc. *boni sollicitus* Bd. *quidem* pro *quippe* edd. ante Vulc. *ab omni* Bd. (ex compendiorum *acoī* et *abōī*). *quid pauperies ad divitias intersit* Voss. Bd. In cett. *quid inter* *ac divitias intersit.*

erit, quod Bd. non multum ab- Vossiano Ms. praebet, flagitare , praesertim quum in seqq. *erit* legatur. Tum *ad eam af-* scripturam insolentia constru- commendavit, quae quantum id posteriores tantummodo scri- n usu est, quum priores ubique rum praeferant, uti in ceteris Apuleio factum esse videmus. *dam* igitur docti librarii emen- a esse duxerim, qui non solum ositione *ad* offendit, sed miratus t, pronomen *eam*, quod propter tionum varietatem addendum itur, ab Apuleio omissum fuisse. o emendatione omnia bene pro- uum *eam* initio periodi positum et *andam* et ad *sectandam* referri Fere eadem ratione sed plane ificatione construitur *affectare* de Virt. Herb. c. 15. *si quis ad* *n non poterit affectari, obli-* : paulo post: *ad mulierem af-* *eris continuo.* Firmic. advers. raef. 5. *ne solum hoc opus ex-* *ideatur, ad quod Romanum* *ectasset ingenium.* Quem ex . Marc. XV. 12. lexica afferunt is huc non convenit: *affectans* *similitudinem multiplices potus.* ero Oud. futurum praeposuit; nen *viam* excidisse opinatus est *ad eam affectabit viam*, de qua Oud. comparat Ter. Heaut. II. cf. Odin. Miscell. Observ. Crit. II. p. 474. Intt. ad Virg. Georg. .]

sciens ... ad mala praecipitatus. Florid. haecce adnotat: Locus hic mihi videtur esse non sanus; neque enim si quis errore deceptus est et invitatus boni imagine (ut dixit) tendit ad mala, dici potest in ea se scientem praecipitasse; cui sententiae Oud. adversatur his verbis: Nihil hic mendi subest. Potest quis *sciens* aliquid peragere, quod malum est, licet sit imagine et errore boni deceptus. Non scit, id malum esse, sed scit se id agere quod in se malum est, licet putet usuram sibi fore utilem, non vero, ut dein apparuit, noxiam.

quid pauperies ad divitias intersit. Oud. efficacior et doctior videtur esse lectio codd. Voss. et Bd.: *quid pauperies ad divitias interest*, quam ut damnare eam ausit vel a librariis inventam putet, quasi Apuleius dicat: quid pauperies, si cum divitiis comparetur, ab illis differat. De hac *ad* praepositionis vi cf. Hand. Tursell. I. p. 104 sq. Magis tamen placet Oud. coniectura: *quid pauperiem ac divitias intersit*, quam constructionem comprobat ex loco Apuleii de Mund. p. 323. *Hanc et Irida illud interest*, ad quem me cf. [Quia plura sunt huius vocis construendi genera, de quibus disserit Periz. ad Sanct. Minerv. III. 5. p. 420., ipse non audeo lectionem codd. reiicere, quamquam libet emendare: *quid pauperies a divitiis intersit* ex Cic. Academ. II. 9. §. 27. *Talia autem neque esse neque videri possunt eorum ratione, qui illa visa e quibus omnia decreta sunt nata negant quic-*

sint, nec pauperies honestatem vel turpitudinem divitiae allaturae sin statem rerum victui necessariarum copiis praeferas, ineptire videaris: illud absurdius, si qui *vel* sanitatem corporis spernat, eligens mork illud postremae dementiae est, cum qui virtutis pulcritudinem oculi
237 viderit utilitatemque eius usu et | ratione perspexerit, non ignarus dedecoris atque incommodi adipiscatur participatione vitiorum, tamen se velit vitiis.

CAPUT XII.

Corporum sanitatem, vires, indolentiam ceteraque eius bona item divitias et cetera quae fortunae commoda ducimus, ea non s bona nuncupanda sunt. Nam si quis ea possidens usu se abdicet, utilia erunt; si quis autem eius usum converterit ad malas artes, ea noxia videbuntur. Si quis autem iis *abutetur* vitiisque subiectus ea possidet, haberi haec etiam *oberit*. Unde colligitur simpliciter k

necessarium Bd. ***sequi ut sanitatem*** F. 1. ***sequi sanitatem*** Voss. Bd. ***si qui*** Oud. In Ego emendavi et in textum recepi: *Si qui vel.* *cum quis pulchritudinem virtutis* edd. *eum* pro *cum* Vulc. et seqq. ad usque Oud. *eius usu* F. 1. Bd. Elm. seqq. A ceteris exula *eius.* *et participatione* Voss. *ex participatione* codd. et edd. praeter F. 1., unde Elm. et Florid. *ex* uncis incluserunt; Bosscha praepositionem retinuit.

vireis Vulc. Scal. Elm. *eius* F. 1. Voss. Elm. Scriv. Florid. In cett. *eiusmodi.* d ante Vulc. *nuncupanda sunt* F. 1. Voss. Vulc. Bd. In cett. *nunc esse.* *sibi* pro *illi* edd *eius* F. 1. Voss. Bd. ut ad *fortunam* referas; in cett. *eorum.* *arteis* Vulc. Scal. El *autem iis abutitur, vitiisque subiectus erit, qui ea possidet haberi haec etiam* F. 1. φ. *si quis autem iis abutitur, obnoxius erit vitiis qui ea possidet, habere hoc obit non potest* Vulc. cod. *vitiis erit, qui ea possidet haberi haec etiam obit* Voss. *vi ea possidet haberi hoc etiam obit vel ob eïn* Bd. Haec tota enuntiatio abest ab edd. ant codicis sui lectionem recepit, etiam ceteris Edd. probatam. *s. q. a. i. a. obn. erit possidet, habere hoc etiam cum utilitate non potest* Bas. 2. *simpliciter bona simpliciter haec omnia* Bd. In cett. *bona haec simpliciter.*

quam a falsis interesse et c. 26. §. 83. *cui non appositum sit risum aliud, quod ab eo nihil intersit.*]

Cap. XII. *nuncupanda sunt.* [Miror Oud., qui contra optimos codd. lectionem *esse*, quae aperte glossa est, praeferre potuerit alteri scripturae *nuncupanda sunt*, quem non soloecismum sed potius anacoluthon dixerim valde notandum.]

si quis autem iis abutetur vitiisque subiectus erit qui ea possidet, haberi haec etiam oberit. Quum quidam codd. haec verba ignorent, Florid. videntur glossema esse eorum quae raecesserunt. Si tamen retineantur, mavult cum Vulc. interpungi et legi: *si quis autem iis abutitur, obnoxius erit vitiis; qui ea possidet, habere haec etiam cum obit non potest*, ut sit sensus: si quis male utitur eis, propensus erit in vitia et qui habet ea non valet retinere, quando moritur. Oud., sententia nondum constat, medio relinquit, etsi corrup esse persuasum ipsi est. [A de cod. Vulc. lectionis variet dubito, qui quum ceteri cod ab eo abeant, aliud quid pra tandus est, ut scripturam pro Vulcanii habuerim, vel si re cod. est lectio, glossema vid librarii, qui locum ita sanari puta igitur caussa erat, cur eam recipere dubitarem, et coniectur potius reponerem, quae vestig quam proxime accedere videre me mihi non omnino satisfacere fitear. Emendatio *abutetur*, qua ctio vera est, necessaria videt tius loci connexum; verba autem *si quis iis abutetur, vitiis subi qui ea possidet, haberi ha*

a oportere: ut etiam ea quae sunt morbosa, quae pauperiem ceteraque
ari oportet. Nam qui tenuis est, si modilicetur in sumtibus, nullam
ex eo sentiet: et qui recte pauperie sua utitur, non solum nihil capiet
iodi, verum ad tollenda cetera *melioratum* praestantior fiet. Si
iec habere pauperiem, neque eam ratione regere contrarium est; pau-
per se malum non est. | Voluptatem vero neque bonum esse absolute [19]
simpliciter malum: sed eam quae sit honesta nec pudendis rebus sed 238
s actibus veniat, non esse fugiendam, illam vero quam aspernatur na-
ia turpi delectatione quaesitam, vitari oportere censebat. Sollicitudinem
'em, si naturabiles essent et ab ipsa virtute descenderent et essent pro
praeclara administratione susceptae, appetibiles ducebat esse, sed si ad-
naturam turpissimarum caussa gignerentur, malas intestabilesque esse.
la vitia voluntate accidere animis et venire corporibus, sed esse medium
m statum, qualis est, cum abest tristitia nec tamen laetitiam adesse
s.

ea quae sunt morbosa, quae pauperiem ceteraque existimare oportet F. 1. ex collatione m Oud. enotet legi: *ut ea etiam quae* seqq., quam scripturam etiam in Voss. et Bd. esse *m* male exulat a Florid. *in sumptibus* non sunt in edd. ante Vulc. *etiam qui* edd. ante *commodum* Bd. *ad tollenda ceteraque* F. 1. Voss. Bd. In cett. *tolleranda. meliora* Bd. *meliora cum* Voss. In cett. *melior atque. erit* edd. ante Vulc. *siet* Scal. In cett. *'ionem* Bd. *per se* non est in edd. ante Vulc. *ne pudend.* Voss. *natura* abest ab ed. *lectione* pro *delectatione* Bd. *solitudinem* edd. ante Vulc. *naturales* Bd. edd. ante l. Wow. *descenderet* Bd. *ducebat* F. 1. Voss. Elm. Scriv. Florid. Oud. In cett. *dicebat.* od post *turpissimarum* intrudunt edd., non est in F. 1. et Voss., unde omisi cogitatione praegressis: *administrationum. intestabilesque* F. 1. P. Vulc. Voss. Bd. Elm. seqq. *testabilesque.* Verba inde a *non sola* usque ad *sentimus* non sunt in edd. ante Vulc. nt. 2. et Bas., quae cum Colv. *non sola initia* praebent, unde Vulc. et Wow. e suis codd. *non sola vitia* et sic Voss. Abest vero vox *sola* a Bd. *non solum* extat in F. 1. ut edidere qq. Sed praefero cum Oud. *sola* quod rectius esse docent seqq. Post *vitia* Vulc. et Voss. *d*, unde Oud. emendavit, *ait* vel *scilicet. convenire* pro *et venire* edd. ante Vulc. *abesse* *est.*

ita ut ille qui bonis externis
et qui ea possidens vitiis sub-
st, duo sint inter se diversi.
eri etiam *habere* probari possit,
n rectius dixeris. Ita inter *abuti*
rtere ad malas artes Apuleius
discriminasse, quum contra, si
ntentiam sequeris, idem plane
utroque enuntiato exprimatur,
m omnino verum esse probabile
d qui abutitur divitiis, ea de
non subiectus est vitiis. Poste-
argumentum, hominem externa
st mortem amittere, nimis chri-
videtur esse, et ab hoc loco
ienum.]
m ea quae sunt morbosa, quae
em ceteraque existimari opor-
cum dedi, qualis in edd. legitur,
ae ab edd. data est lectio,
m emendatio est minus inge-
Ipse quid eius loco substituam
escio, praeceteris altero *quae*
pronomine nimis vexatus, in quo genui-
nae lectionis vestigia agnoscere ne-
queo. Forsitan pro *ea* legendum est
contraria i. e. *mala*, quod ob com-
pendium ~~ia in codd. scriptura facilius
corrumpi potuit. Ita certe vocabulo *mala*
carere possumus. De ceteris nihil ha-
beo: unde locum in medio relinquo.]

ad tollenda cetera meliora tum prae-
stantior fiet. [Satius visum mihi est,
pro vulgata lectione mere fictitia scri-
pturam codd. depravatam in textu re-
ponere, quoniam expedire me nequeo.
Oud. mavult *meliore actu*, quia Apuleius
statim dicat: *voluptas quae gloriosis*
actibus veniat. Ego coniicio *melior,*
actu praestantior, vel *latu praestantior*
i. e. *ad toleranda cetera praestantior.*
Praeterea *tollenda* ex codd. consensu
restitui i. e. removenda et reiicienda,
quae incommoda et contraria sunt.]

intestabilesque esse. Intestabiles
praeferendum esse cum codd. probat

C A P U T XIII.

Ex his quae in nobis sunt primum bonum atque laudabile est vi
num studenti. Adeo honestum appellari oportet: solum quippe quod l
est bonum ducimus, ut est malum turpe; ac merito quod turpe est, bc
potest esse. Amicitiam ait sociam eamque consensu consistere, recipı
esse ac delectationis vicem reddere, quando aequaliter redamat. Hoc
commodo provenit, cum amicus eum quem diligit pariter ac se cupit
rebus potiri. Aequalitas ista non aliter provenit, nisi similitudo utroq
caritate conveniat. Nam ut pares paribus irresolubili nexu iungu
239 discrepantes et inter se disiuncti sunt nec aliorum amici. | Inimicitiaru
vitia gignuntur ex malevolentia per dissimilitudinem morum et distanti
et sectas atque ingenia contraria. Alia etiam amicitiae genera di
quarum pars voluptatis gignitur caussa, pars necessitatis. Necess
et liberorum amor naturae congruus est, ille alius abhorrens ab hu
clementia, qui vulgo amor dicitur, est appetitus ardens, cuius insti
libidinem capti amores corporum in eo quod viderint totum hominen
Eiusmodi calamitates animarum amicitias idem appellari vetat, (
mutuae sunt nec reciprocari queant, ut ament quae redamantur;

adeo Voss. Bd. Oud. In cett. *ideo* cf. Met. VIII. p. 571. *dicimus et malum turp*
Vulc. *dicimus ut est malum turpe* Voss. *ducimus ut est malum tempore* Bd. unde (
ducimus ut est malum turpe. In Oud. edit. sine dubio typothetae culpa extat: *bonu*
In cett. *ducimus ut et malum*. *ac merito* Voss. Bd. Oud. In cett. *et merito*. *quod*
supra pro *quod turpe* Bd. *potest esse* F. 1. Voss. Bd. Elm. seqq. In cett. *dici*. *dilec*
ante Elm. contra Mss. *reclamat* Voss. edd. ante Vulc. *similitudo utroque* F. 1. Voss. l
in utroque. *parilitate caritateque* edd. ante Vulc. *partes partibus* Bd. *pares enim p*
ante|Vulc. *et inter se* codd. et edd. praeter F. 1. Elm. Scriv. Florid.: Oud. *et* particulam l
ob frequentissimum auctori nostro polysyndeton. *se* abest a Bd. *coguntur* pro *gig*
dissimilitud. morum Voss. In cett. *morum dissimilitud*. *ingenia et contraria* Bd. *nece*
F. 1. Elm. seqq. *necessitudinem* Voss. *necessitudo* Bd. In cett. *necessitudinis*. *ille* edd.
non habent. *et est* codd. et edd. praeter Voss. Bd. et Oud. ed. in quibus *et* omittitur. (
cod. et edit. *corporum* non est in Bd. *quae nec* edd. ante Vulc. *quod neque* Bd. *si*
sed nec Bd. Vulc. eiusque ed. Scal.: priorem particulam F. 1. aperte delet. *redim*
Voss. *redemantur* Bd. *nec* non est in Bd.

locus p. 230. *irreligiosi et inhumani ac merito intestabiles*: cf. Torrent. ad Horat. Sat. II. 3. 181. ceterosque Intt. [Gloss. Philox. p. 124. *intestabilis ἀπηγορευμένος, ἄτιμος, μὴ προςδεκτέος εἰς μαρτυρίαν.*]

Cap. XIII. *eamque consensu consistere.* [cf. Plat. Lysid. p. 214. b. *Οὐκοῦν καὶ τοῖς τῶν σοφωτάτων συγγράμμασιν ἐντετύχηκας, ταῦτα αὐτὰ λέγουσιν, ὅτι τὸ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ ἀνάγκη ἀεὶ φίλον εἶναι,* ad quem locum vide Intt. et eosdem ad Minuc. Fel. c. 1. §. 3. Hinc Reiz. in Specim. Pseudosynonym. Miscell. Observ. X. T. I. p. 141. supra p. 227. legere voluit: *nec solum aequalitas verum etiam similitudo cum ingenio virtutis coniungitur*. cf. Lys. p. 214 D. et Clit. p. 409. E.]

utroque. [Ita pro *in utroqu*
utroque enim dativus est pr(
cf. Charis. II. p. 132. Putsch.
necessitudinum. Ipsi proxim
iuges, parentes, filii vocantur
tudines; cf. p. 252. *quod tali*
tudine doleat se privatum (
Verheyk. ad Eutrop. p. 494.]
est appetitus ardens. Re(
et Bened. delent particulam *et*
ille enim alius qui amor dicitu
petitus ardens.
sunt ... queant. Male Wo
davit *sint*, quia nescivit ho
frequenter variari; cf. Burm.
Georg. I. 155. Aen. IV. 591.
Frontin. III. Prol. et ad Veg
de Mund. p. 318. *eo quod*
occasus mutentur ... me

llis adsit et diuturnitas desit amoresque eiusmodi sanitate ac poenitentia itur.

CAPUT XIV.

to tres amores hoc genere dinumerat, quod sit unus divinus cum inmente et virtutis ratione conveniens, non poenitendus; alter degeneris corruptissimae voluptatis; tertius ex utroque permixtus, mediocris incupidinis modicae. Animas vero fusciores impelli cupidine corporum :| illis propositum esse, ut eorum usura potiantur atque eiusmodi volu- [201 delectatione ardorem suum mulceant. Illae vero facetae et urbanae nimas bonorum deamare et studere illis factumque velle, uti quam ı potiantur bonis artibus et meliores | praestantioresque reddantur. 240 ex utroque constare: nec delectationibus corporum prorsus carere et nimarum ingeniis capi posse. Ut ille igitur amor teterrimus et inhuıus atque turpis non ex rerum natura, sed aegritudine corporali e colligitur, sic ille divinus deorum munere beneficioque concessus, : coelesti cupidine in animos hominum credatur venire. Est amoris :cies, quam diximus mediam. Divini atque terreni proximitate collectus, et consortio parili copulatus, et ut rationi propinquus est divinus ille, nus ille cupidini iunctus est voluptatis.

. *sanitate* F. 1. Put. Voss. Vulc. Bd. Vulc. Scriver. In cett. *satietate*, quod quamquam avit Bosscha tamen retinuit. *societate* Iunt. 1. 2. Ald. Colv.
) *sit* edd. ante Colv. *corrupti* φ. *cupiditatis* Bd. Verba *animae vero* usque ad *capi* comparent in edd. ante Iunt. 2. *utrumque* Vulc. *illud* Bd. *unum quod illis* edd. ante ' pro *esse* edd. ante Vulc. *sint* Voss. In cett. *sunt* cf. infra *credatur*. Oud. emendavit *fucetae* ... *sunt*. *illis rebus* Bd. *et factum velle* edd. ante Vulc. *qui potiantur* edd. ante Vulc. *ex utraque* Bd. *corporum* F. 1. Voss. Bd. Elm. seqq. ut supra *corporum*. In cett. *corporis*. *lapidis* Scal. vitiose. *ut ille igitur* Voss. In cett. *ut et inhumanissimus* Voss. Iunt. 2. In cett. *ac inhum*. [cf. Met. II. p. 108. et I. p. 48.] r edd. ante Vulc. *credatur* F. 1. Voss. Bd. et edd. ante Vulc. Oud. In cett. *creditur*. *m* maior distinctio est ponenda. Nam alioquin *collecta* cett. non *collectus* scribi *quem diximus medium* Bd. *et ut rat. propinquus est divinus ita terrenus ille* edd. qui dat cum Edd. seqq. *et ut rationi propinquus est divinus ille, ita terrenus ille*, quae ı in codd. extare videtur. Florid. emendavit et in textum recepit: *et rationi propinquus vinus ille; ut terrenus ille cupidini*. Oud. correxit *et ut rationi propinquus est divinus enus ille turpitudini, ita iunctus est voluptati*. Bosscha Floridi coniecturam in textu *urpitudini* pro *cupidini* φ. edd. ante Vulc. *voluptati* F. 1. Put. Voss. *et voluptati* Bd. *uptatis*.

sdem semper regionibus sunt [Miscell. Observ. Vol. VIII. 323.]

ocari. [cf. interp. ad Fest. T. . Lindem. Orell. ad Arnob. I. 30. 11.]

te. Ante Oud. fere omnes Edd. lectionem *satietate* probarunt, se damnanda non est, quum de amoris taedio saepius ocf. Intt. ad Tibull. II. 1. 51. *astiatus aratro*. Rectius tamen endit scripturam codd. *sanitate*, nä ex hoc *errore* et calamieat ad sanitatem, cf. Ovid. 0. 9. *cum bene pertaesum est animique resanuit error*. [Hanc lectionem ante Oud. probavit Cort. ad Lucan. V. 309., quem vide.]

Cap. XIV. *tres amores*. Plato in Sympos. et Heins. ad Max. Tyr. p. 72.

ex utroque. Neutrum hoc usurpatur, cum volunt quid dicere quod medium est et ex utraque parte, licet alius generis sint substantiva, cf. Burm. ad Suet. Claud. 38. Aus. prof. 20. *tu mihi quod genitor, quod avunculus, unus utrumque*.

et ut rationi propinquus est divinus ille, ita terrenus ille cupidini iunctus est voluptatis. [Mirifice omnes Intt. in hoc loco offenderunt eo nomine iis su-

ıa. Evenit quapropter primum illud mentis vitium, cum vigor ratio-
guerit | superiorque et robustior fuerit animae portio, in qua ira domi- 241
t quae ὀλιγαρχία dicitur. Ea sic nascitur, cum propter pessimum pastum
tis animae quae ex cupiditatibus constat non solum rationabilis et ira-
loca possidentur, sed eius etiam quae non *necessariam cupidinem*

: omnes codd. et edd. praeter Voss. Vulc. et edd. ante Elm. Oud. In F. 1. *est* addi testatur de recepi. *Quapropter vitium illud primum mentibus evenit* F. 1. *Evenit quapropter llud mentis vitium* Voss. Vulc. Bd. Oud. *quapropter illud primum mentibus evenit* n. seqq. In cett. *quapropter evenit primum illud mentibus vitium.* *et* abest ab edd. ante *erit: animae portio in qua ira dominatur* Ὀλιγαρχια *dicitur; ea si nascitur* ed. pr. *uerit animae portio in qua ira dominatur Oligarchia dicitur. Ea* Venet. 2. Iunt. 1. 2. Vulc. Scal. Elm. *fuerit animae portio, in qua ira dominatur.* Ὀλιγαρχια *dicitur ea sic* Wower. *fuerit an. port. in q. ira dom.* Ὀλιγαρχια *dicitur altera* Florid. ›. *in q. ira dem. et quae* ὀλιγαρχια *dicitur ea sic nascitur* Bd., unde Oud. *at quae* ια *dicitur, ea sic nascitur.* *pessimum* abest a Bd. *pactum* Vulc. Bd. Vulc. Wower. *sed eius etiam* Voss. Oud. In cett. *sed etiam eius.* *non necessaria cupidine sunt* F. 1. ulc. *vetera cupidine sunt* Bd. In cett *non necessarias cupidines acuunt.*

m quod addit exemplum ex Satir. minime aptum sit: *Ab-* *n merulenta fugit Methenia* *Abstemium* enim *nomen* sua lictum hic esse pro *nomen abste-* n solum mulieris nomine *Me-* a μέθη.) sed etiam adiectivo *ta* satis comprobatur. In eo igi- sitata dicendi ratione Apuleius quod *abstemius* qui proprie s cibo et potu et ieiunus dici- parco et avaro usurpavit. *Ab-* : enim luxuriae et sumtui ab te opposita est, ab altera et rapacitati. Fortasse huc us Plaut. Casin. III. 6. 18. *fa-* *nam mihi ut ebria sit,* i. e. lauta, ut e contrario *coena* : dici possit avara et parca, cf. II. 30., apud quem extat *pran-* *bstemium, in quo nihil vini* Aliter locum Apuleii explicare

t quapropter. [Ordinem qui codd. Voss. Bened. Vulcan. secutus sum, etsi F. I., cuius ubique sequor, ubi manifesta est rogii emendatio, plane alium osit. De particula *quapro-* vocabulo postposita cf. supra

ıe ὀλιγαρχία *dicitur.* Recte et Floridus intellexerunt, verba › in vett. extant edd., bonam ım non habere, quum primum illud genus *honoripetarum* non ὀλιγαρχίαν sed τιμαρχίαν et τιμοκρατίαν nuncupet. Ego lectionem cod. Bd., quum ceteri codd. corrupti videantur, secutus sum. [De hac re agit Plat. de Rep. l. VIII., de *timocratia,* cui similem esse dicit *ambitionem* p. 545—550. B. de *oligarchia,* cui civitatis formae hominis *avari* ingenium comparat p. 550. C.—555. A.; de *democratia,* cui hominem *intemperantem* respondere dicit p. 555. B.—561 E., *de tyrannide* p. 562. A.—569. C.]

quae non necessariam cupidinem ciunt. [Hanc meam emendationem, quae loci sententiae Mss.que vestigiis respondere videatur, in textum recepi, quum quam ceteri praebent Edd. lectionem ex Mss. profluxisse non probabile sit. Tum quid *necessariae cupidines* hic notent, nemo interpretum dicit et quae summa loci est difficultas eam negligunt. Ego singularem *cupidinem* restituendum esse eo putavi, quod sermo est de nimia et effrenata pecuniae cupidine, quae vocabulis *non necessariam cupidinem* exprimitur. *Cupido* enim et *cupidus* avarum et pecuniae avidum significare demonstratum est ad Met. p. 271. ed. meae; *non necessaria cupido* ea igitur est quae non res tantum necessarias comparare studet, sed minime necessarias i. e. quae modum supergreditur. Ita quae sequuntur bene explicantur. De verbo *cire* cf. ad Met. p. 662. ed. meae.]

ciunt. Hunc palam Plato lucricupidinem atque accipitrem pecuniae noı
Qualitas popularis exsistit, cum indulgentia cupidines laboratae non soluı
desideriis exardescunt; sed his etiam *quasi* obviae atque occursantes ı
consiliariam et illam alteram iratiorem animam condicionibus suis pre
Tyrannidis tenus *exit* luxuriosa et plena libidinis vita, quae ex infiniti
242 versis et illicitis | voluptatibus conflata mente tota dominatur.

hunc palam F. 1. Voss. Bd. In cett. *hunc talem.* *lucricupidine* Bd. *qualis* Ald. Iunt. Bas. Co
urratae Colv. *irritatae* Oud. emendavit. *etiam quam* Vulc. cod. *his aeque obviae* edd. a
sed his etiam obviae Flor. *sed his quasi obviae* Oud. In cett. *sed nec etiam quae.* *consiari*
consuetudinariam Bd. *rationabilem* pro *iratiorem* edd. ante Vulc. *inrationabilem* Bd. *i*
Vulc. 1. unde effinxit Wow. *iratricem.* In cett. *iratiorem.* *presserint* F. 1. *praecesser*
cett. *presserunt.* *tyrannidis tenus ex libid.* Mss. omnes praeter φ. qui habet *tyrannidis*
tyrannis est luxuriosa Vulc. et seqq. *tyrannidis est luxuriosa* ed. pr. Iunt. 2. Bas.
In cett. edd. vett. item Wower. *tyrannidis ex luxuriosa.* Oud. emendat: *presserunt ty*
tenus. Et est luxuriosa, vel tale quid putat legendum. *quae ex finitis et diversis et illic*
et edd. a Vulc. usque ad Wower. In prioribus *finitis et* absunt. *ex infinitis et diversis*
recepit cum seqq. e φ. Erat quum legerem *quae effrenatis, diversis.* Sed pro more em
lectionem cod. φ. praetuli, qui praeterea *et* post *infinitis*, quod in cett. codd. et edd. extat

hunc palam. Quamquam non infitior, coniunctionem *hic talis* frequentiorem esse Apuleio, cf. infra p. 242. *hunc talem* et *icciro hunc talem*, p. 248. *hunc talem*, hic tamen eam non restituerim, quia non solum optimi codd. adversantur sed aperte etiam videndum est, *talem* a librariis vel editoribus profectum esse, qui in voce *palam* offendebant, de qua mihi quoque non satis constat. *Palam* enim est *manifeste, aperte*, quod huic loco consentaneum esse non videtur. Forsitan locus corruptus est.]

lucricupidinem. Offendit Floridus in hoc vocabulo, quia Apuleius agat de homine neque vero de re, unde *lucricupidum* maluit. Recte tamen monet Oud., hominem ipsum figurate dici cupidinem non quidem amoris sed lucri: neque vero haec ipsis verbis sed sententia tantummodo existere apud Platonem.

laboratae. Contra Colvium qui *saburratae* corrigit Floridus *laboratae* defendit explicans: *cupidine laborantes nimia indulgentiae* pro ea quae sit Apuleii in abutendis vocabulis licentia. Oud. bene vidit, hunc sensum passivam formam non admittere et mavult interpretari, *effectae per indulgentiam*, unde *irritatae* praefert emendationem. [Nihil tamen ego mutaverim. *Laboratus* enim quum apud poetas dicatur, qui multis laboribus actus est et aerumnosus, nova significatione *cupidines laboratae*

indulgentia nominantur eae q
dulgentia quasi circumactae et
tatae sunt et ita commotae et i
Singularis ipsa huius vocabul
locum emendare nos vetat.]

sed his etiam quasi obviae at
cursantes. Recte Floridus cum ı
lectione codd. offenderunt, quum
et *occursantes* ad *cupidines* et
desideria referenda sint et ita
sententiam non efficiant, si *qu*
neatur. Floridus igitur pronon
stirpavit, Oud. pro eo *quasi* i
posuit. *Quae* ita tantum retineri
si in seqq. *obvia* et *occursantia*
tur; quae emendatio quum a ı
codd. nimium recedat, praefero
cturam Oud.

tyrannidis tenus exit luxur
plena libidinis vita. [Qua ratioı
huic loco succurrere studuerint, ı
huius loci lectione videndum es
emendo: *tyrannidis tenus exit*
riosa et plena libidinis vita, i
tyrannidem usque progreditur lu
et libidinosa vita. *Exire* pro ı
proferri saepius apud veteres ı
notum est, cf. Quint. VIII. 6. §.
tinuus in allegoriam et aenigmat
IV. 2. §. 31. *si in longum e*
ordo rerum. Pro *in* praepı
quae hac in dictione trita est u
Apuleius *tenus*, quod cum genit
raro iungit; cf. p. 212. *hum*
tenus.]

CAPUT XVI.

em pessimus, eum non solum turpem et damnosum et contem-
et immoderatum et inhumanum atque insociabili vita ait vivere;
roximis secumve congruere, atque ideo non a ceteris modo
e discrepare, nec aliis tantum sed etiam sibi inimicum esse, et
em neque bonis nec omnino cuiquam nec sibi quidem amicum
pessimum videri, quem nulla malignitatis superlatio possit ex-
talem nunquam in agendis rebus expedire se posse non solum
am, | sed quod ipse etiam sibimet sit ignotus, et quod perfecta [21]
m mentibus pariat: impediens incepta eius, atque meditata con-
ttens quidquam eorum quae volet. Pessimo quapropter deter-
tantum vitia, quae secundum naturam sunt, pariunt exsecrabi-
invidentia, ut est de alienis incommodis gaudium: sed etiam
n respuit, voluptatem dico atque aegritudinem, desiderium,

non pessimus cum Vulc. *qui sit autem omnium pessimus* Wow. et sqq. praeter
ut pessimum edd. ante Vulc. praeter Iunt. 2. Bas. 2. Colv. quae habent *quis*
n. In cett. *qui sit autem pessimus.* *temptorem* Bd. *immoderatum* F. 1. Voss.
nmoderatam. *et inhumanam atque insociabili vita ait vivere* F. 1. In cett. *et*
insociabilem vitam ait vivere. *ait* non est in Bd. *non a ceteris modo* Voss.
ceteris. *sed sibi* edd. ante Vulc. *sibi* abest a Bd. *hunc tantum talem* Bd.
3d. *illum pessimum* edd. ante Vulc. *quem* F. 1. Voss. φ. Elm. Scriv. Florid.
edd. priores. *expedire* pro *excedere* Venet. 2. *inscitiam* edd. ante Vulc. *ipse*
ante Elm., ex cuius et seqq. edd. praeter Oud. male pronomen excidit. Praeterea
it Oud. sed utram lectionem singuli praebeant accurate non distinguit. *seditione*
s. Bd. *mediata* Vulc. cod. V. L. Putean. cum Vulc. 1. (In Lindenbrog.
a ita Ms. al' mediata; omnia ea manu scripta sunt qua variantes Put. cod.
atae. *quapropter pessimo* edd. ante Vulc. *detrimentorumque* Bd. *secundum*
Florid. *qui natura sunt* B. *nec est de alienis* ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1.
eaedem *non* ante *respuit* ignorant, invita sententia.

t immoderatum et in-
e insociabili vita ait
am cod. Florent. 1. le-
m reponi iussi, quam
l. omnino neglexisse.
codd. *immoderatum* le-
stantur, temere postea
immoderatum corru-
manam emendationem
erfluam esse intelligas.
vivere scripturam reti-
ae longe difficilior sit
iabilem vitam, multo
steriorem elegantiorem
Oud. pronuntiat. Hoc
test lectio apud Plaut.
tamne tibi diu videor
bi codd. et edd. vett.
praebent, recentiores
]
unc talem. [cf. Plat.

Lysid. p. 214. C. ἀλλά μοι δοκοῦσι λέγειν τοὺς ἀγαθοὺς ὁμοίους εἶναι ἀλλήλοις καὶ φίλους, τοὺς δὲ κακούς, ὅπερ καὶ λέγεται περὶ αὐτῶν, μηδέποτε ὁμοίους μηδ' αὐτοὺς αὑτοῖς εἶναι, ἀλλ' ἐμπλήκτους τε καὶ ἀσταθμήτους· Ὃ δὲ αὐτὸ αὑτῷ ἀνόμοιον εἴη καὶ διάφορον, σχολῇ γέ τῳ ἄλλῳ ὅμοιον ἢ φίλον γένοιτο. ἢ οὐ καὶ σοὶ δοκεῖ οὕτως; Ἔμοιγε ἔφη. τοῦτο τοίνυν αἰνίττονται, ὡς ἐμοὶ δοκοῦσιν, ὦ ἑταῖρε, οἱ τὸ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ φίλον λέγοντες, ὡς ὁ ἀγαθὸς τῷ ἀγαθῷ μόνος μόνῳ φίλος, ὁ δὲ κακὸς οὔτε ἀγαθῷ οὔτε κακῷ οὐδέποτε εἰς ἀληθῆ φιλίαν ἔρχεται.]

inscientiam. *Inscitiam* edd. vett. habent tralaticia confusione cf. Oud. ad Caes. B. G. III. 19. Fabric. ad Cic. de Off. I. 34. [ad III. 17. §. 72. et ad eiusd. de Nat. D. I. 31. p. 139 Creuz.]

secundum [i. e. *contra* cf. supra ad de Deo Socrat. p. 146.]

amorem, metum, misericordiam, pudorem, iraçundiam. Iccirco aute evenit, quod immoderatum ingenium, in quaecumque proruerit, modu habet, atque ideo semper ei aut deest aliquid aut redundat. Hinc ei homini si amor, omni tenore est corruptus, quod non solum effrenatis tatibus et inexplicabili siti haurire avet omnia genera voluptatis, sec etiam formae iudicio irrationabili errore distrahitur, ignorans veram pu dinem et corporis effoetam et enervem et fluxam cutem deamans, nec coloratos sole aut exercitatione solidatos, *sed* opacos umbra vel desidia sed cura nimia medullatos artus magni facit.

amorem non est in Vulc. 1. Wower. *metum misericordiam* Voss. Bd. In cett. ordine *pro libidinem* Bd. pro *proruerit*. *proripuerit* Bas. 1. *modo* Voss. *eiusdemmodi* Bd. *homin* Bd. unde Oud. emendat *hominis et amor*. In cett. *hominis*. *tenore corruptus* edd. ante Scal omnest este Oud. Sed in F. 1. *est* in Lindenbrog. collatione non est deletum. *habet* Voss. Vul Florid. p. 96. solita confusione [cf. Burm. ad Anth. Lat. T. I. p. 452.] *quod ipso* edd. praeter F. 1. Voss. Bd. edd. ante Vulc., in quibus *etiam quod*. Etiam Oud. pronomen om *rationabili* Bd. *et opacos* codd. et Edd. omnes praeter Bosscham qui *sed* legendum e monuit et recepit. Solus Bd. utramque particulam non habet. *desidia molles* Voss. In cett *desidia*. *curam* Bd. *medullatos* Mss. omnes et ut etiam Vulc. et seqq. reposuerunt pro *mo* *medicatos* emendavit et legit Wow. probante Florido. Oud. mavult *emedullatos*. *magnifi*

hinc eiusmodi homini si amor, omni tenore est corruptus. [Quam Florent. et Bd. habent lectionem in textum reposui, quippe quae optimam sententiam praebeat. *Est* enim aut cogitatione addi debet priori enuntiato, aut si Oud. fides habenda est dicenti, in plurimis codd. *est* posteriori loco desiderari, emendandum erit: *hunc eiusmodi homini si amor est, omni tenore corruptus* (sc. *est*) quamquam priorem scripturam potiorem censeo.]

inexplicabili siti. [Miror cur Oud. contra Mss. lectionem *inexplebili* praetulerit, quum ipse alteram e Liv. XL. 33, §. 2. *inexplicabiles continuis imbribus viae et inflati amnes* probet. Ego cum codd. facio, *inexplicabili siti* explicans *infanda, immensa* qua significatione hoc vocabulum saepius legitur. Hoc unum adiuvat Oud. sententiam, quod in Mss. utrumque vocabulum aliquoties commutatum est, ut de Mund. p. 289., quamquam e contrario *inexplicabili* nostro loco tuetur dictionis insolentia, cuius glossam *inexplebili* esse facile mecum consenties; cf. Moser. ad Cic. Tusc. V. 6. p. 38.]

coloratos sole. Colv. haec ad hunc locum adnotavit: In sole olim esse soliti veteres, quo corpori siccitatem conciliarent et colorem. Senec. Epist. 108. §. 4. *qui in solem venit, licet non in hoc venerit, colorabitur;* Arn *quod si sole aliquis torrere se et acquirere corpori siccitatem* *consimili conqueratur.* [cf. Me Critic. p. 8. Casaub. ad Pers. I Ast. ad Plat. Phaedr. p. 262 sqq. Intt. ad Arnob. l. d.] Elm. addit cenn. Decl. 2. c. 20. fol. 39. Serm. 3. Tetrab. c. 9. fol. 131.

sed opacos umbra vel desidia [*Opacos* Oud. explicat pingues e sos notandamque esse hanc hui cabuli significationem dicit. Hoc minus dixerim. *Opaci umbra* enim sunt qui alias *umbratiles* nomi molles ac delicati, umbra atqu marcescentes; cf. Cic. Orat. I. 34. II. 11. Ita fere idem hac dictio primitur quod verbis sequentib *molles desidia*, unde *vel* part auctor posuit, in seqq. *sed* rep quod enuntiatum plane contrariun continet. Haec caussa videtur ess librarii qui ab altero *sed* apodo cipere putarunt, prius in *et* mut ab omnibus, quantum scio, librarii latum. De eleganti huius par repetitione cf. ad Met. p. 196. ed. unde cum Bosscha *sed* mutandu est in *seu*.]

medullatos. Emedullatos eme nem suam Oud. his verbis defendi enerves et exsucos nimia cura,

CAPUT XVII.

onte grassari | malitiam multis modis constat. Namque iniuriam, 243
passionem et aegritudinem mentis esse ait, unde liquido arbitratur
sponte ferri. Quis enim tantum mali voluntate susciperet, ut in
s suae parte scelus et flagitium sciens veheret? Cum ergo possessio
udentibus capitur, usum eius et actiones oportet ab ignorantibus
ircoque prius est quam noceri, quod enim his rebus nocetur quae
, corporis et externis, quae vel imminui possunt vel fraudibus in-

o *grassari* Voss. [cf. ad p. 538. ed. meae.] *multo modis* Voss. [Moser. ad Cic.
240.] *liquido arbitratur* F. 1. et edd. *linquendum arbitratur* Voss. *liquendum*
liquendum arbitratur Vulc. cod. et Scal., unde Oud. correxit: *liquido ad eam*
nes non sponte ferri vel *liquide*. Utrumque enim dici. Ego quoque lectionem F. 1.
mentum esse duxerim, pro ratione vero quam in hoc libro emendando ubique secutus
l. cod. scripturam coniecturae praeferre. Ego mallim *liquere huc arbitratur*.
est quam noceri F. 1. Voss. Bd., nisi quod in Voss. *est* non comparet, *iccirco id*
noceri edd. ante Vulc., qui *iccircoque prius est nocere quam noceri* scripsit cum
ue peius est nocere quam noceri edd. cett. *quid enim* F. 1. Vulc. *quod enim* Voss.
In cett. *etenim his rebus*. *in his rebus* edd. ante Vulc. *vilioris* φ. *corporis et*
oss. Vulc. cod. et ed. *corporis sc. et externis rebus* B. In edd. ante Vulc. *et*
In cett. *corporis scilicet et externis*. *funditus interire* emendat Sciopp.

vera pulchritudine ab iis
atque ut est apud Terent.
25. *graciles et curatura*
us contrarii sunt *suco pleni*
veroÓsscha *medullatos*
medulla et adipe pleni
nihil mutandum est. Alio-
immedullatos corrigi pos-
agnificat Putean. probante
eros sequi tutius. [De voce
cf. Deder. ad Dict. Cret.
p. 292.]
multis modis. Ex Voss.
lectione *multomodis* Oud.
ltimodis, quod reciperem,
l. constanter *multis modis*
xcitat ille exempla Plaut.
V. 4. 53. *multimodis*
. apud Non. s. v. *copi*
timodis varie dubium,
erent. Heaut. III. 3. 79.
ılgent. I. c. 11. p. 637.
l Them. c. 10. Rosweid.
9. *dulcia multimodis*
amara querelis. [Front. p.
ac imagine multimodis

prius *est quam noceri*.
ntia sit huius loci ex se-
ne potest intelligi; rem

non magni momenti vel doloris esse *nocere*, quia noceatur tantum in rebus corporeis et externis. *Nocere* quod recentiores Edd. textui interposuerunt, superfluum est, quum ex praegressis cogitatione addi facile possit, quod primi Edd. cognoscentes *id* tantummodo adiecerunt. Offendo tamen in voce *prius*, quod apta sententia explicari nequit: at *peius* quod eius loco substituitur, non placet propter dictionis frequentiam. Locum quia expedire nequeo, in medio relinquo. Forsitan *pravius* cuius comparativi forma est rarissima, legendum est.]

quod enim. [A lectione cod. Florentini *quid enim* non invitus hoc loco recessi, quod interpretamentum videatur librarii, qui particularum *quod enim* usum nondum ex Apuleio cognoverat adeoque ut sensui accommodatum et necessarium *quid enim* substituit. *Quod enim* a manu Apuleii profectum esse, non solum ceterorum codd. comprobat consensus, sed edd. etiam glossema *etenim*, quod eadem ratione qua *quid enim* ortum facile intelligitur. De particulis *quod enim* cf. ad Met. IX. p. 615.]

corporis et externis. [Prius saepius commemoratum est, quanto amore Oud.

terire: illaesis potioribus quae ad ipsam attinent animam. Sed nocere peius esse. Ex quo intelligi potest, quod animis bonis eo vitio perni fertur: plusque sibi obest qui alium cupit perditum, quam illi nocet, sum quem talia machinatur: et cum nocere alteri malorum omnium sit, multo gravius, si qui nocet, habeat impune; graviusque est et a omni supplicio, si noxio impunitas deferatur nec hominum interim ani sione plectatur, sicut gravius est acerbissimorum morborum *carentes cina medentes fallere*; nec uri aut secari eas partes, quarum dolore mitati residuarum partium consulatur.

CAPUT XVIII.

Quare ut optumi medici conclamatis desperatisque corporibus non a
[122] medentes | manus, ne nihil profutura curatio doloribus spatia promulg
eos quorum animae vitiis imbutae sunt nec curari queunt medicina sapi

sed non nocere longe peius est Bd. *sed eis nocere* edd. ante Vulc. *plusque illi nocet* edd. a *noceri* pro *nocere* edd. ante Scal. *nocere omnium malorum noxium sit* codd. omnes praet habet *maximum* pro *noxium*, quod Wow. Elm. et seqq. receperunt. In edd. vett. est *multo gravius si* Voss. Bd. In cett. *multo gravius est si*. *habeat* Voss. Leid. ed. pr. Vic. Colv. In cett. *abeat*. *graviusque est et acerbius* Voss. Bd. In cett. *graviusque et acer differatur* al. Ms. teste Lind., quum *deferatur* Ms. Put. praebeat, et male edd. ante Vul *gravius est* F. 1. φ. Elm. seqq. *si quid gravius est* Voss. unde Oud. emendavit *sic vi grav gravius quam* edd. ante Vulc., qui dedit e suo cod.: *si quidem gravius est*. *exbissime nec secari* edd. ante Scal. cf. ad Met. III. p. 192.

quarum dicit malis moriendum optimi Bd. *optumi* Voss. In cett. *optimi*. *et clan non* ante *adhibent* abest a Bd. *nec nihil* F. 1. *ratio* codd. et edd. ante Scal. et W *curatio* recte emendavit. Has voces in codd. saepius confundi vidimus cf. supra p. 233. p F. 1. Voss. *promulceat* Bd. Wasse ad Sall. B. Iug. c. 29. coniecit *promicet*, quia id te valeat *extendere*, *porro iacere*. Nihil tamen muto. Sententia est: ne frustranea annuntiet aegro, longius illi dolendum esse. *ita eorum* φ. *quarum* Bd.

particulam *scilicet* amplexus fuerit ut ubiubi coniectura eam intrudere poterat, vel invito loco eam reciperet, cf. infra p. 251. Ea igitur perversa opinione hoc quoque loco ita deceptus est, ut *scilicet*, quod omnes codd. praeter Bened. omittunt quodque a librariis et Edd. interpretamenti caussa additum esse apparet, acriter defenderet. Nec minus improbabilis est eiusdem viri emendatio *corporeis*.]

noxium. [*Maximum* interpretes ex Wower. et Scioppii emendatione receperunt, qui unde genitivus *omnium malorum* penderet non intelligebant. Quamquam singularis haec dictio est, quae simili tantum positivi usu muniri queat, apud Liv. XXIII. 44. §. 4. *pugna inter paucas memorabilis*, *maximum* tamen quod aperte glossema est, reponere non ausus sum. Forsitan locus corruptus est.]

habeat impune. [*Habeat* ex cod. Voss. recepi, quippe qua difficilior sit, cf. Terent. Eun. V *credin te impune habituru* eadem est varietas; ibid. V. 6. *quidem istud impune habue*

sicut gravius est seqq. [Mirifi opinatus est, se coniectura *sic vi est* totius loci difficultatem sustuli ius ne explicationem quidem addi ruptela mea quidem sententia in latet, quod si in *carentes* com locus omnino restituitur eo sens vius est, a medentibus qui ac morum morborum medicina care sc. aegrotos. Qua in re aegroti tura seqq. exponunt: *qua re ut medici conclamatis desperatis poribus non adhibent medentes ne nihil profutura curatio d spatia promulget*.]

raestat. Namque eum cui non ex natura nec ex industria recte vivendi
conciliari potest, vita existimat Plato esse pellendum; vel si cupido
m teneat, oportere sapientibus tradi, quorum arte quadam ad rectiora
. Et est sane melius talem regi, nec ipsum regendi habere alios pote-
nec dominari, sed servire servitium, impotem ipsum aliorum addici
i, parendi potius quam iubendi officia | sortitum. Virum pessimum non
eteriorem etiam dicebat esse, quod distrahatur semper editione vitiorum 246
eriûm aestibus differtur, qui quanto plurium cupidior sit, tanto egentior

. 1. *commori* φ. *emori* Voss. Bd. edd. vett. usque ad Vulc. qui *eos* invexit e cod. suo,
minus bene secuti sunt celeri praeter Wow. et Oud. Male edd. ante Wow. distinguebant post
nam pro *namque* contra Mss. edd. ante Vulc. *non ex natura* F. 1. Elm. Scriv. Florid.,
e de Oud. sententia. Nihilo secius Bosscha in textu retinuit. In cett. *nec*. *vita aestimate*
e *pellendum* edd. usque ad Colv. praeter Iunt. 2. Colv. hinc emendavit: *ita existimate populo*
ndum. *Plato noster* φ. *flectantur* edd. ante Iunt. 2. *in alios* edd. ante Vulc. *regendi*
os potestatem Voss., ex quo certe ordinem verborum mutavi. In cett. *regendi alios*
otestatem. *servire servitium* F. 1. et φ. teste Elm. Voss. Elm. seqq. Sed in F. 1. teste
g. est *servire servorum*. *subire servitium* Vulc. Scal. Wow. *sed servire ipsum* edd. ante
i primus *impotem* addidit, quam vocem agnoscunt Mss. omnes praeter Bd. Hic enim
rvire servitio uni ipsum. Ex F. 1. lectione Oud. coniecit *servire*. *Servitiorum impotem*
. non valentem regere *servitia* i. e. servos. Quo tandem consilio *servitiorum* emendaverit
, quum *servorum* lectio F. 1. idem significet. Sed facile equidem cum Oud. vulgari scripturae
. De dictione *servitium servire* vide ad Flor. p. 10. *addici* quod Mod. coniecit, confirmatur
. Bd. et bene iam Vulc. ceterique expresserunt: quare mirum est, a Pricaeo monitum,
ic esse et vulgo *adiici* legi ad Met. III. p. 162. Stewech. ex priorum edd. scriptura *adiici*
adigi. Modius etiam divinabat: *servire ipsum aliorumque adiici*. *deteriorum etiam*
. 1. Bd. *etiam dicebat esse* Voss. Elm. Scriv. Florid. Oud. quod praefero. Lindenbrogius
n collatione Florent. cod. non ita accuratus erat, sequentium vocabulorum ordinem facilius
potuit; certe his in rebus Vossiano plus fidei habeo. In cett. *deteriorem esse dicebat*.
. 1. Voss. Bd. φ. Vulc. Scal. Elm. Scriv. Oud. i. e. *perpetratione vitiorum*. *additione* cett.
Colv. emendabat *addictione*. *et* Voss. Bd. Oud. In cett. *etsi*. *desiderium* F. 1. Voss. Bd.
. ante Scal. *differatur* Lips. Oud. In cett. *differtur*. *plurimum* codd. omnes. In edd.
recte. *cupidus* Bd. quod non spernendum est; cf. ad libr. de Mund. p. 308.

XVIII. *emori*. [Bene Oud. re-
lectionem *emori* i. e. *omnino*
uae sententiae huius loci optime
; cf. Burm. ad. Phaedr. I. 6. 8.
Cic. Tuscul. I. 8. T. I. p. 54 sq. I.
336. et p. 339. Moser., Doed.
III. p. 183 sq. Repetitio pro-
eos quam alii hic statuunt,
molestissima est.]
esideriûm aestibus differtur.
rium quod optimi codd. prae-
um pro nominativo habuerint
intt., factum est ut mutarent in
orum. Sed *desiderium* ipse est
s contractus, de quo vide ad
260. et 527. ed. meae. Deinde
endum est particulam *etsi* quae
entino extat, veram lectionem
e. Nam id quod plane fugit
orpium, mirari debemus, Apu-
priore enuntiato posuisse par-
non solum, quibus in seqq.
verum etiam vel *sed etiam* non respondent, nec est, si *etsi* legas, enuntiatum, ad quod cogitatione addi particulae queant. Quamquam enim extant loci veterum, cf. Dr. ad Liv. XXII. 25. §. 8., in quibus *verum etiam*, *sed etiam*, praemissis *non modo*, *non solum* omittuntur, semper tamen, quod sciam, sequitur enuntiatio, quae priori tam accurate respondet, ut ex toto sententiarum nexu illa omissio tolerari facile possit. Hinc puto in *et* lectione codd. Voss. et Bd. corruptelam loci inesse, *sed* coniiciens, quod saepius post *non modo* pro *sed etiam* ponitur; ante *deteriorem* positum est, quum ante *quod* exspectaveris. Denique cum Lips. et Oud. *differatur* non corrigo, quoniam Apuleius in his numeris variat, praesertim ubi particula *quod* praecedit; cf. supra ad p. 239. *quod nec mutuae sunt nec reciprocari queant*, ubi vide. Erat

CAPUT XV.

Culpabilium autem virorum quatuor formae sunt, quarum prim
petarum est, sequens abstemiorum, tertia popularis, tyrannicae doı

abstrenuorum Exc. Put. *damnationis* edd. ante Colv.

specto, quod non de amore terreno et divino, sed de mixto inter coelestem et terrenum ageretur. Ego vero totum locum ita intellexerim: Apuleius antea medium amorem ex divini et terreni amoris proximitate, parili nexu et consortio copulatum esse dicit, ita ut is medius, qua parte est *divinus*, propinquus sit rationi, qua parte *terrenus*, cupidini iunctus voluptatis. Id tantummodo memorabile est, Apuleium eam partem, qua divinus est amor medius, amorem dixisse *divinum*, alteram vero *terrenum*, quod eo magis excusandum est, quum ex divini et terrestris amoris commixtione exoriatur medius amor, eiusque utraque pars et *divinus* et *terrenus* amor omnino sit. *Voluptati* e *voluptatis* corrumpi potuit, quod vocabulum a *C* littera incipiens sequitur, quae corruptela saepius in codd. deprehendi licet.]

Cap. XV. *abstemiorum.* Platoni *abstemii* sunt φιλοχρήματοι, in quo vocabulo et Floridus et Oud. offenderunt. Prior haecce profert: Excerpt. Put. habent *abstrenuorum* i. e. ignavorum, quod nihilo magis invenitur apud Platonem; non abhorret tamen ab eius sensu. Cum enim φιλοχρήματοι illi congerendis pecuniis unice incumbant, res bellicas negligunt, atque etiam bella vitant quantum possunt, ut pote quae congestam pecuniam exhauriant ipsosque thesauros eorumque possessores militum et invidorum civium rapacitati exponant. Minus quadrat voc. *abstemiorum. Abstemius* enim nihil aliud sonat quam a *temeto* i. e. *vino abhorrens.* Corruptus procul dubio hic locus; unde certo emendem non habeo. Quid si legas *abstentorum* i. e. *abstinentium* et nummis suis tanquam sacris parcentium? Item Oud. non intelligit, quo sensu

avari φιλοχρήματοι quos auct
gat, *abstemii* dici possint, q
Floridi emendationem proba
non esse fatetur. [Floridi ra
nem et coniecturam nemini us
cituram esse mihi quidem persu
quum voc. *abstrenuus* noviter
formatum analogiam non hal
stentus vero a IC. tantummo
rede usurpetur vel pupillo, q
vel tutoris auctoritate ab ad
reditate revocatus est, quoni
illa est in aere alieno; aut ab
sticis scriptoribus dicatur de
excommunicatus vel sacris fu
suspensus est, cf. du Cang. lex.
igitur quod Floridus de voce
vituperat, nova eam usurpa
significatione, cadit in vocer
tus, quo accedit, quod apud b
ptores ea non legitur. Certum
lectionem *abstemiorum* a ma
profectam esse. *Abstemius* q
apud veteres fere semper d
abstinet temeto dicitur, sunt t
in quibus idem quod *abstine*
nens significat earum rerum,
cibum et potum pertinent, ut
sit ieiunum; cf. Intt. ad Horat
12. 7. Auson. praef. Idyll. 11
de Attio Pat. 20. cf. Non.
abstemius, quod fragmentum
ruptum est. Puto enim prior
ad Apuleii librum pertinere, cu
excidit post *Apuleius in* pone
tum sequitur locus ex Apu
Ludicrorum est et pro *pauc*
dum puto *parcus*. Quid vero
Fulgent. p. 783. Stav. *abstem*
cans *observans* equidem non
licet eadem glossa etiam ali
tur, cf. du Cang. lex. ed. n
p. 34. et Munk. ad Fulg. I.

ma. Evenit quapropter primum illud mentis vitium, cum vigor ratio-
ıguerit | superiorque et robustior fuerit animae portio, in qua ira domi- 241
et quae *ὀλιγαρχία* dicitur. Ea sic nascitur, cum propter pessimum pastum
rtis animae quae ex cupiditatibus constat non solum rationabilis et ira-
: loca possidentur, sed eius etiam quae non *necessariam cupidinem*

a omnes codd. et edd. praeter Voss. Vulc. et edd. ante Elm. Oud. In F. 1. *est* addi testatur
nde recepi. *Quapropter vitium illud primum mentibus evenit* F. 1. *Evenit quapropter*
illud mentis vitium Voss. Vulc. Bd. Oud. *quapropter illud primum mentibus evenit*
lm. seqq. In cett. *quapropter evenit primum illud mentibus vitium. et* abest ab edd. ante
ıerit: animae portio in qua ira dominatur Ὀλιγαρχία dicitur; ea si nascitur ed. pr.
fuerit animae portio in qua ira dominatur Oligarchia dicitur. Ea Venet. 2. Iunt. 1. 2.
'. Vulc. Scal. Elm. *fuerit animae portio, in qua ira dominatur. Ὀλιγαρχία dicitur*
: *ea sic* Wower. *fuerit an. port. in q. ira dom. Ὀλιγαρχία dicitur altera* Florid.
p. in q. ira dom. et quae ὀλιγαρχία dicitur ea sic nascitur Bd., unde Oud. *at quae*
χία dicitur, ea sic nascitur. pessimum abest a Bd. *pactum* Vulc. Bd. Vulc. Wower.
sed eius etiam Voss. Oud. In cett. *sed etiam eius. non necessaria cupidine sunt* F. 1.
Vulc. *vetera cupidine sunt* Bd. In cett *non necessarias cupidines acuunt.*

tim quod addit exemplum ex
Satir. minime aptum sit: *Ab-*
:m merulenta fugit Methenia
Abstemium enim *nomen* sua
dictum hic esse pro *nomen abste-*
on solum mulieris nomine *Me-*
(a *μέθη*.) sed etiam adiectivo
ıta satis comprobatur. In eo igi-
ısitata dicendi ratione Apuleius
, quod *abstemius* qui proprie
ɪs cibo et potu et ieiunus dici-
parco et avaro usurpavit. *Ab-*
a enim luxuriae et sumtui ab
ırte opposita est, ab altera
e et rapacitati. Fortasse huc
:us Plaut. Casin. III. 6. 18. *fa-*
enam mihi ut ebria sit, i. e.
, lauta, ut e contrario *coena*
a dici possit avara et parca, cf.
III. 30., apud quem extat *pran-*
ıbstemium, in quo nihil vini
. Aliter locum Apuleii explicare
]
it quapropter. [Ordinem qui
ı codd. Voss. Bened. Vulcan.
r secutus sum, etsi F. I., cuius
ubique sequor, ubi manifesta est
ɔrogii emendatio, plane alium
ipsit. De particula *quapro-*
ıi vocabulo postposita cf. supra
|
ıae ὀλιγαρχία dicitur. Recte
et Floridus intellexerunt, verba
lo in vett. extant edd., bonam
ıam non habere, quum primum

illud genus *honoripetarum* non *ὀλιγαρχίαν* sed *τιμαρχίαν* et *τιμοκρατίαν* nuncupet. Ego lectionem cod. Bd., quum ceteri codd. corrupti videantur, secutus sum. [De hac re agit Plat. de Rep. l. VIII., de *timocratia*, cui similem esse dicit *ambitionem* p. 545—550. B. de *oligarchia*, cui civitatis formae hominis *avari* ingenium comparat p. 550. C.—555. A.; de *democratia*, cui hominem *intemperantem* respondere dicit p. 555. B.—561 E., *de tyrannide* p. 562. A.—569. C.]

quae non necessariam cupidinem ciunt. [Hanc meam emendationem, quae loci sententiae Mss.que vestigiis respondere videatur, in textum recepi, quum quam ceteri praebent Edd. lectionem ex Mss. profluxisse non probabile sit. Tum quid *necessariae cupidines* hic notent, nemo interpretum dicit et quae summa loci est difficultas eam negligunt. Ego singularem *cupidinem* restituendum esse eo putavi, quod sermo est de nimia et effrenata pecuniae cupidine, quae vocabulis *non necessariam cupidinem* exprimitur. *Cupido* enim et *cupidus* avarum et pecuniae avidum significare demonstratum est ad Met. p. 271. ed. meae; *non necessaria cupido* ea igitur est quae non res tantum necessarias comparare studet, sed minime necessarias i. e. quae modum supergreditur. Ita quae sequuntur bene explicantur. De verbo *cire* cf. ad Met. p. 662. ed. meae.]

ciunt. Hunc palam Plato lucricupidinem atque accipitrem pecuniae no Qualitas popularis exsistit, cum indulgentia cupidines laboratae non soli desideriis exardescunt; sed his etiam *quasi* obviae atque occursantes consiliariam et illam alteram iratiorem animam condicionibus suis pr Tyrannidis tenus *exit* luxuriosa et plena libidinis vita, quae ex infinit
242 versis et illicitis | voluptatibus conflata mente tota dominatur.

hunc palam F. 1. Voss. Bd. In cett. *hunc talem*. *lucricupidine* Bd. *qualis* Ald. Iunt. Bas. C *urratae* Colv. *irritatae* Oud. emendavit. *etiam quam* Vulc. cod. *his aeque obviae* edd. *sed his etiam obviae* Flor. *sed his quasi obviae* Oud. In cett. *sed nec etiam quae*. *consiai* *consuetudinariam* Bd. *rationabilem* pro *iratiorem* edd. ante Vulc. *inrationabilem* Bd. Vulc. 1. unde effinxit Wow. *iratricem*. In cett. *iratiorem*. *presserint* F. 1. *praecesse* cett. *presserunt*. *tyrannidis tenus ex libid*. Mss. omnes praeter φ. qui habet *tyrannidi* *tyrannis est luxuriosa* Vulc. et seqq. *tyrannidis est luxuriosa* ed. pr. Iunt. 2. Ba In cett. edd. vett. item Wower. *tyrannidis ex luxuriosa*. Oud. emendat: *presserunt t* *tenus*. *Et est luxuriosa*, vel tale quid putat legendum. *quae ex finitis et diversis et ill* et edd. a Vulc. usque ad Wower. In prioribus *finitis et* absunt. *ex infinitis et diversi* recepit cum seqq. e φ. Erat quum legerem *quae effrenatis*, *diversis*. Sed pro more er lectionem cod. φ. praetuli, qui praeterea *et* post *infinitis*, quod in cett. codd. et edd. exta

hunc palam. Quamquam non infitior, coniunctionem *hic talis* frequentiorem esse Apuleio, cf. infra p. 242. *hunc talem* et *iccirco hunc talem*, p. 248. *hunc talem*, hic tamen eam non restituerim, quia non solum optimi codd. adversantur sed aperte etiam videndum est, *talem* a librariis vel editoribus profectum esse, qui in voce *palam* offendebant, de qua mihi quoque non satis constat. *Palam* enim est *manifeste, aperte*, quod huic loco consentaneum esse non videtur. Forsitan locus corruptus est.]

lucricupidinem. Offendit Floridus in hoc vocabulo, quia Apuleius agat de homine neque vero de re, unde *lucricupidum* maluit. Recte tamen monet Oud., hominem ipsum figurate dici cupidinem non quidem amoris sed lucri: neque vero haec ipsis verbis sed sententia tantummodo existere apud Platonem.

laboratae. Contra Colvium qui *saburratae* corrigit Floridus *laboratae* defendit explicans: *cupidine laborantes nimia indulgentiae* pro ea quae sit Apuleii in abutendis vocabulis licentia. Oud. bene vidit, hunc sensum passivam formam non admittere et mavult interpretari, *effectae per indulgentiam*, unde *irritatae* praefert emendationem. [Nihil tamen ego mutaverim. *Laboratus* enim quum apud poetas dicatur, qui multis laboribus actus est et aerumnosus, nova significatione *cupidines laboratae* *indulgentia* nominantur eae dulgentia quasi circumactae e tatae sunt et ita commotae et Singularis ipsa huius vocabu locum emendare nos vetat.]

sed his etiam quasi obviae a cursantes. Recte Floridus cum lectione codd. offenderunt, quur et *occursantes* ad *cupidines* e *desideria* referenda sint et ita sententiam non efficiant, si q neatur. Floridus igitur prono stirpavit, Oud. pro eo *quasi* posuit. *Quae* ita tantum retinei si in seqq. *obvia* et *occursanti* tur; quae emendatio quum a codd. nimium recedat, praefer cturam Oud.

tyrannidis tenus exit luxu plena libidinis vita. [Qua ratio huic loco succurrere studuerint, huius loci lectione videndum e emendo: *tyrannidis tenus ex riosa et plena libidinis vita*, tyrannidem usque progreditur l et libidinosa vita. *Exire* pro proferri saepius apud veteres notum est, cf. Quint. VIII. 6. §. *tinuus in allegoriam et aenigma* IV. 2. §. 31. *si in longum* *ordo rerum*. Pro *in* praep quae hac in dictione trita est u Apuleius *tenus*, quod cum geni raro iungit; cf. p. 212. *hu tenus*.]

CAPUT XVI.

sit autem pessimus, eum non solum turpem et damnosum et contem-
eorum et immoderatum et inhumanum atque insociabili vita ait vivere;
cum proximis secumve congruere, atque ideo non a ceteris modo
tiam a se discrepare, nec aliis tantum sed etiam sibi inimicum esse, et
unc talem neque bonis nec omnino cuiquam nec sibi quidem amicum
d eum pessimum videri, quem nulla malignitatis superlatio possit ex-
Hunc talem nunquam in agendis rebus expedire se posse non solum
nscientiam, | sed quod ipse etiam sibimet sit ignotus, et quod perfecta [21]
editionem mentibus pariat: impediens incepta eius, atque meditata con-
c permittens quidquam eorum quae volet. Pessimo quapropter deter-
non ea tantum vitia, quae secundum naturam sunt, pariunt exsecrabi-
ut est invidentia, ut est de alienis incommodis gaudium: sed etiam
tura non respuit, voluptatem dico atque aegritudinem, desiderium,

'tu autem non pessimus cum Vulc. *qui sit autem omnium pessimus* Wow. et sqq. praeter
: *itaque ut pessimum* edd. ante Vulc. praeter Iunt. 2. Bas. 2. Colv. quae habent *quis*
pessimum. In cett. *qui sit autem pessimus.* *temptorem* Bd. *immoderatum* F. 1. Voss.
In cett. *immoderatam.* *et inhumanam atque insociabili vita ait vivere* F. 1. In cett. *et*
m atque insociabilem vitam ait vivere. *ait* non est in Bd. *non a ceteris modo* Voss.
modo a ceteris. *sed sibi* edd. ante Vulc. *sibi* abest a Bd. *hunc tantum talem* Bd.
ro *bonis* Bd. *illum pessimum* edd. ante Vulc. *quem* F. 1. Voss. φ. Elm. Scriv. Florid.
Bd. *quod* edd. priores. *expedire* pro *excedere* Venet. 2. *inscitiam* edd. ante Vulc. *ipse*
Bd. edd. ante Elm., ex cuius et seqq. edd. praeter Oud. male pronomen excidit. Praeterea
d. legi dicit Oud. sed utram lectionem singuli praebeant accurate non distinguit. *seditione*
rcit Voss. Bd. *mediata* Vulc. cod. V. L. Putean. cum Vulc. 1. (In Lindenbrog.
meditata ita Ms. al' mediata; omnia ea manu scripta sunt qua variantes Put. cod.
unt adnotatae. *quapropter pessimo* edd. ante Vulc. *detrimentorumque* Bd. *secundum*
non sunt Florid. *qui natura sunt* B. *nec est de alienis* ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1.
1., quae eaedem *non* ante *respuit* ignorant, invita sententia.

XVI. *et immoderatum et in-*
m atque insociabili vita ait
[Optimam cod. Florent. 1. le-
in textum reponi iussi, quam
est Oud. omnino neglexisse.
omnes codd. *immoderatum* le-
esse testantur, temere postea
ribus in *immoderatum* corru-
ti *inhumanam* emendationem
atis superfluam esse intelligas.
ili vita vivere scripturam reti-
ippe quae longe difficilior sit
a *insociabilem vitam*, multo
quam posteriorem elegantiorem
rperam Oud. pronuntiat. Hoc
endi potest lectio apud Plaut.
1. 34. *tamne tibi diu videor*
vere, ubi codd. et edd. vett.
er *vita* praebent, recentiores
rrigunt.]
circo hunc talem. [cf. Plat.
Lysid. p. 214. C. *ἀλλά μοι δοκοῦσι λέγειν τοὺς ἀγαθοὺς ὁμοίους εἶναι ἀλλήλοις καὶ φίλους, τοὺς δὲ κακούς, ὅπερ καὶ λέγεται περὶ αὐτῶν, μηδέποτε ὁμοίους μηδ' αὐτοὺς αὐτοῖς εἶναι, ἀλλ' ἐμπλήκτους τε καὶ ἀσταθμήτους· Ὃ δὲ αὐτὸ αὑτῷ ἀνόμοιον εἴη καὶ διάφορον, σχολῇ γέ τῳ ἄλλῳ ὅμοιον ἢ φίλον γένοιτο. ἢ οὐ καὶ σοὶ δοκεῖ οὕτως; Ἔμοιγε ἔφη. τοῦτο τοίνυν αἰνίττονται, ὡς ἐμοὶ δοκοῦσιν, ὦ ἑταῖρε, οἱ τὸ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ φίλον λέγοντες, ὡς ὁ ἀγαθὸς τῷ ἀγαθῷ μόνος μόνῳ φίλος, ὁ δὲ κακὸς οὔτε ἀγαθῷ οὔτε κακῷ οὐδέποτε εἰς ἀληθῆ φιλίαν ἔρχεται.*]

inscientiam. *Inscitiam* edd. vett. habent tralaticia confusione cf. Oud. ad Caes. B. G. III. 19. Fabric. ad Cic. de Off. I. 34. [ad III. 17. §. 72. et ad eiusd. de Nat. D. I. 31. p. 139 Creuz.]

secundum [i. e. *contra* cf. supra ad de Deo Socrat. p. 146.]

amorem, metum, misericordiam, pudorem, iracundiam. Icciroo autei evenit, quod immoderatum ingenium, in quaecumque proruerit, modui habet, atque ideo semper ei aut deest aliquid aut redundat. Hinc eii homini si amor, omni tenore est corruptus, quod non solum effrenatis (tatibus et inexplicabili siti haurire avet omnia genera voluptatis, sed etiam formae iudicio irrationabili errore distrahitur, ignorans veram pu dinem et corporis effoetam et enervem et fluxam cutem deamans, nec coloratos sole aut exercitatione solidatos, *sed* opacos umbra vel desidia n sed cura nimia medullatos artus magni facit.

amorem non est in Vulc. 1. Wower. *metum misericordiam* Voss. Bd. In cett. ordine i *pro libidinem* Bd. pro *proruerit*. *proripuerit* Bas. 1. *modo* Voss. *eiusdemmodi* Bd. *homini* Bd. unde Oud. emendat *hominis et amor*. In cett. *hominis*. *tenore corruptus* edd. ante Scal. omnest este Oud. Sed in F. 1. *est* in Lindenbrog. collatione non est deletum. *habet* Voss. Vul Florid. p. 96. solita confusione [cf. Burm. ad Anth. Lat. T. I. p. 452.] *quod ipso* edd. e praeter F. 1. Voss. Bd. edd. ante Vulc., in quibus *etiam quod*. Etiam Oud. pronomen oml *rationabili* Bd. *et opacos* codd. et Edd. omnes praeter Bosscham qui *sed* legendum es monuit et recepit. Solus Bd. utramque particulam non habet. *desidia molles* Voss. In cett. *desidia*. *curam* Bd. *medullatos* Mss. omnes et ut etiam Vulc. et seqq. reposuerunt pro *mod medicatos* emendavit et legit Wow. probante Florido. Oud. mavult *emedullatos*. *magnific*

hinc eiusmodi homini si amor, omni tenore est corruptus. [Quam Florent. et Bd. habent lectionem in textum reposui, quippe quae optimam sententiam praebeat. *Est* enim aut cogitatione addi debet priori enuntiato, aut si Oud. fides habenda est dicenti, in plurimis codd. *est* posteriori loco desiderari, emendandum erit: *hunc eiusmodi homini si amor est, omni tenore corruptus* (sc. *est*) quamquam priorem scripturam potiorem censeo.]

inexplicabili siti. [Miror cur Oud. contra Mss. lectionem *inexplebili* praetulerit, quum ipse alteram e Liv. XL. 33, §. 2. *inexplicabiles continuis imbribus viae et inflati amnes* probet. Ego cum codd. facio, *inexplicabili siti* explicans *infanda, immensa* qua significatione hoc vocabulum saepius legitur. Hoc unum adiuvat Oud. sententiam, quod in Mss. utrumque vocabulum aliquoties commutatum est, ut de Mund. p. 289., quamquam e contrario *inexplicabili* nostro loco tuetur dictionis insolentia, cuius glossam *inexplebili* esse facile mecum consenties; cf. Moser. ad Cic. Tusc. V. 6. p. 38.]

coloratos sole. Colv. haec ad hunc locum adnotavit: In sole olim esse soliti veteres, quo corpori siccitatem conciliarent et colorem. Senec. Epist. 108. §. 4. *qui in solem venit, licet non in hoc venerit, colorabitur;* Arno *quod si sole aliquis torrere se* : *et acquirere corpori siccitatem r consimili conqueratur.* [cf. Mei Critic. p. 8. Casaub. ad Pers. I' Ast. ad Plat. Phaedr. p. 262 sqq., Intt. ad Arnob. l. d.] Elm. addit: cenn. Decl. 2. c. 20. fol. 39. A Serm. 3. Tetrab. c. 9. fol. 131.

sed opacos umbra vel desidia n [*Opacos* Oud. explicat pingues et sos notandamque esse hanc hui cabuli significationem dicit. Hoc minus dixerim. *Opaci umbra* enim sunt qui alias *umbratiles* nomin molles ac delicati, umbra atqu marcescentes; cf. Cic. Orat. I. 34. II. 11. Ita fere idem hac dictior primitur quod verbis sequentibu *molles desidia*, unde *vel* parti auctor posuit, in seqq. *sed* rep quod enuntiatum plane contrarium continet. Haec caussa videtur ess librarii qui ab altero *sed* apodo cipere putarunt, prius in *et* muta ab omnibus, quantum scio, librariis latum. De eleganti huius part repetitione cf. ad Met. p. 196. ed. unde cum Bosscha *sed* mutandu est in *seu*.]

medullatos. Emedullatos emen nem suam Oud. his verbis defendi enerves et exsucos nimia cura, (

CAPUT XVII.

sponte grassari | malitiam multis modis constat. Namque iniuriam, 243
ım passionem et aegritudinem mentis esse ait, unde liquido arbitratur
non sponte ferri. Quis enim tantum mali voluntate susciperet, ut in
entis suae parte scelus et flagitium sciens veheret? Cum ergo possessio
ımprudentibus capitur, usum eius et actiones oportet ab ignorantibus
iccircoque prius est quam noceri, quod enim his rebus nocetur quae
res, corporis et externis, quae vel imminui possunt vel fraudibus in-

ri pro *grassari* Voss. [cf. ad p. 538. ed. meae.] *multo modis* Voss. [Moser. ad Cic.
38. p. 240.] *liquido arbitratur* F. 1. et edd. *linquendum arbitratur* Voss. *liquendum*
Bd. *liquendum arbitratur* Vulc. cod. et Scal., unde Oud. correxit: *liquido ad eam
homines non sponte ferri* vel *liquide*. Utrumque enim dici. Ego quoque lectionem F. 1.
pretamentum esse duxerim, pro ratione vero quam in hoc libro emendando ubique secutus
duxi, cod. scripturam coniecturae praeferre. Ego malim *liquere huc arbitratur*.
prius est quam noceri F. 1. Voss. Bd., nisi quod in Voss. *est* non comparet, *iccirco id
ıam noceri* edd. ante Vulc., qui *iccircoque prius est nocere quam noceri* scripsit cum
rcoque peius est nocere quam noceri edd. cett. *quid enim* F. 1. Vulc. *quod enim* Voss.
ud. In cett. *etenim his rebus*. *in his rebus* edd. ante Vulc. *vilioris* φ. *corporis et*
1. Voss. Vulc. cod. et ed. *corporis sc. et externis rebus* B. In edd. ante Vulc. *et
sunt*. In cett. *corporis scilicet et externis*. *funditus interire* emendat Sciopp.

ıe vera pulchritudine ab iis
:it, atque ut est apud Terent.
3. 25. *graciles et curatura*
quibus contrarii sunt *suco pleni*
ene vero Bosscha *medullatos*
qui medulla et adipe pleni
nc nihil mutandum est. Alio-
ius *immedullatos* corrigi pos-
le *magnificat* Putean. probante
l ceteros sequi tutius. [De voce
ıre, cf. Deder. ad Dict. Cret.
loss. p. 292.]
VII. *multis modis*. Ex Voss.
pta lectione *multomodis* Oud.
multimodis, quod reciperem,
codd. constanter *multis modis*
Excitat ille exempla Plaut.
r. IV. 4. 53. *multimodis*
acuv. apud Non. s. v. *copi*
nultimodis varie dubium,
l Terent. Heaut. III. 3. 79.
l Fulgent. I. c. 11. p. 637.
t. ad Them. c. 10. Rosweid.
c. 9. *dulcia multimodis*
subamara querelis. [Front. p.
ai *hac imagine multimodis*
]
ıque *prius* *est quam noceri*.
ıntentia sit huius loci ex se-
bene potest intelligi; rem
non magni momenti vel doloris esse *nocere*, quia noceatur tantum in rebus corporeis et externis. *Nocere* quod recentiores Edd. textui interposuerunt, superfluum est, quum ex praegressis cogitatione addi facile possit, quod primi Edd. cognoscentes *id* tantummodo adiecerunt. Offendo tamen in voce *prius*, quod apta sententia explicari nequit: at *peius* quod eius loco substituitur, non placet propter dictionis frequentiam. Locum quia expedire nequeo, in medio relinquo. Forsitan *pravius* cuius comparativi forma est rarissima, legendum est.]

quod enim. [A lectione cod. Florentini *quid enim* non invitus hoc loco recessi, quod interpretamentum videatur librarii, qui particularum *quod enim* usum nondum ex Apuleio cognoverat adeoque ut sensui accommodatum et necessarium *quid enim* substituit. *Quod enim* a manu Apuleii profectum esse, non solum ceterorum codd. comprobat consensus, sed edd. etiam glossema *etenim*, quod eadem ratione qua *quid enim* ortum facile intelligitur. De particulis *quod enim* cf. ad Met. IX. p. 615.]

corporis et externis. [Prius saepius commemoratum est, quanto amore Oud.

terire: illaesis potioribus quae ad ipsam attinent animam. Sed nocer
peius esse. Ex quo intelligi potest, quod animis bonis eo vitio perni
fertur: plusque sibi obest qui alium cupit perditum, quam illi nocet,
sum quem talia machinatur: et cum nocere alteri malorum omnium
sit, multo gravius, si qui nocet, habeat impune; graviusque est et a
omni supplicio, si noxio impunitas deferatur nec hominum interim anii
sione plectatur, sicut gravius est acerbissimorum morborum **carente*
cina medentes fallere*; nec uri aut secari eas partes, quarum dolore
mitati residuarum partium consulatur.

CAPUT XVIII.

Quare ut optumi medici conclamatis desperatisque corporibus non a
[22] medentes | manus, ne nihil profutura curatio doloribus spatia promul
eos quorum animae vitiis imbutae sunt nec curari queunt medicina sap

sed non nocere longe peius est Bd. *sed eis nocere* edd. ante Vulc. *plusque illi nocet* edd. a
noceri pro *nocere* edd. ante Scal. *nocere omnium malorum noxium sit* codd. omnes prael
habet *maximum* pro *noxium*, quod Wow. Elm. et seqq. receperunt. In edd. vett. est
multo gravius si Voss. Bd. In cett. *multo gravius est si*. *habeat* Voss. Leid. ed. pr. Vic.
Colv. In cett. *abeat*. *graviusque est et acerbius* Voss. Bd. In cett. *graviusque et acer*
differatur al. Ms. teste Lind., quum *deferatur* Ms. Put. praebeat, et male edd. ante Vul
gravius est F. 1. φ. Elm. seqq. *si quid gravius est* Voss. unde Oud. emendavit *sic vi grav*
gravius quam edd. ante Vulc., qui dedit e suo cod.: *si quidem gravius est*. *exbissime*
nec secari edd. ante Scal. cf. ad Met. III. p. 192.

quarum dicit malis moriendum optimi Bd. *optumi* Voss. In cett. *optimi*. *et clai*
non ante *adhibent* abest a Bd. *nec nihil* F. 1. *ratio* codd. et edd. ante Scal. et W
curatio recte emendavit. Has voces in codd. saepius confundi vidimus cf. supra p. 233. *p*
F. 1. Voss. *promulceat* Bd. Wasse ad Sall. B. Iug. c. 20. coniecit *promicet*, quia id te
valeat *extendere*, *porro iacere*. Nihil tamen muto. Sententia est: ne frustranea
annuntiet aegro, longius illi dolendum esse. *ita eorum* φ. *quarum* Bd.

particulam *scilicet* amplexus fuerit ut ubiubi coniectura eam intrudere poterat, vel invito loco eam reciperet, cf. infra p. 251. Ea igitur perversa opinione hoc quoque loco ita deceptus est, ut *scilicet*, quod omnes codd. praeter Bened. omittunt quodque a librariis et Edd. interpretamenti caussa additum esse apparet, acriter defenderet. Nec minus improbabilis est eiusdem viri emendatio *corporeis*.]

noxium. [*Maximum* interpretes ex Wower. et Scioppii emendatione receperunt, qui unde genitivus *omnium malorum* penderet non intelligebant. Quamquam singularis haec dictio est, quae simili tantum positivi usu muniri queat, apud Liv. XXIII. 44. §. 4. *pugna inter paucas memorabilis*, *maximum* tamen quod aperte glossema est, reponere non ausus sum. Forsitan locus corruptus est.]

habeat impune. [*Habeat* ex
cod. Voss. recepi, quippe qua
difficilior sit, cf. Terent. Eun. V
credin te impune habituru
eadem est varietas; ibid. V. 6
quidem istud impune habue

sicut gravius est seqq. [Mirifi
opinatus est, se coniectura *sic vi*
est totius loci difficultatem sustuli
ius ne explicationem quidem addi
ruptela mea quidem sententia in
latet, quod si in *carentes* com
locus omnino restituitur eo sens
vius est, a medentibus qui a
morum morborum medicina care
sc. aegrotos. Qua in re aegrot
tura seqq. exponunt: *qua re ut*
medici conclamatis desperatis
poribus non adhibent medentes
ne nihil profutura curatio d
spatia promulget.]

raestat. Namque eum cui non ex natura nec ex industria recte vivendi onciliari potest, vita existimat Plato esse pellendum; vel si cupido m teneat, oportere sapientibus tradi, quorum arte quadam ad rectiora :. Et est sane melius talem regi, nec ipsum regendi habere alios pote- nec dominari, sed servire servitium, impotem ipsum aliorum addici i, parendi potius quam iubendi officia | sortitum. Virum pessimum non leteriorem etiam dicebat esse, quod distrahatur semper editione vitiorum 246
eriûm aestibus differtur, qui quanto plurium cupidior sit, tanto egentior

'. 1. *commori q.* *emori* Voss. Bd. edd. vett. usque ad Vulc. qui *eos* invexit e cod. suo. minus bene secuti sunt ceteri praeter Wow. et Oud. Male edd. ante Wow. distinguebant post *nam* pro *namque* contra Mss. edd. ante Vulc. *non ex natura* F. 1. Elm. Scriv. Florid., ne de Oud. sententia. Nihilo secius Bosscha in textu retinuit. In cett. *nec*. *vita aestimate se pellendum* edd. usque ad Colv. praeter Iunt. 2. Colv. hinc emendavit: *ita existimate populo ndum*. *Plato noster* φ. *flectantur* edd. ante Iunt. 2. *in alios* edd. ante Vulc. *regendi ios potestatem* Voss., ex quo certe ordinem verborum mutavi. In cett. *regendi alios otestatem*. *servire servitium* F. 1. et φ. teste Elm. Voss. Elm. seqq. Sed in F. 1. teste og. est *servire servorum*. *subire servitium* Vulc. Scal. Wow. *sed servire ipsum* edd. ante ti primus *impotem* addidit, quam vocem agnoscunt Mss. omnes praeter Bd. Hic enim *rvire servitio uni ipsum*. Ex F. 1. lectione Oud. coniecit *servire*. *Servitiorum impotem* :. non valentem regere *servitia* i. e. servos. Quo tandem consilio *servitiorum* emendaverit , quum *servorum* lectio F. 1. idem significet. Sed facile equidem cum Oud. vulgari scripturae . De dictione *servitium servire* vide ad Flor. p. 10. *addici* quod Mod. coniecit, confirmatur s. Bd. et bene iam Vulc. ceterique expresserunt: quare mirum est, a Pricaeo monitum, hic esse et vulgo *adiici* legi ad Met. III. p. 162. Stewech. ex priorum edd. scriptura *adiici* t *adigi*. Modius etiam divinabat: *servire ipsum aliorumque adiici*. *deteriorum etiam* F. 1. Bd. *etiam dicebat esse* Voss. Elm. Scriv. Florid. Oud. quod praefero. Lindenbrogius in collatione Florent. cod. non ita accuratus erat, sequentium vocabulorum ordinem facilius potuit; certe his in rebus Vossiano plus fidei habeo. In cett. *deteriorem esse dicebat*. F. 1. Voss. Bd. φ. Vulc. Scal. Elm. Scriv. Oud. i. e. *perpetratione vitiorum*. *additione* cett. Colv. emendabat *addictione*. *et* Voss. Bd. Oud. In cett. *etsi*. *desiderium* F. 1. Voss. Bd. l. ante Scal. *differatur* Lips. Oud. In cett. *differtur*. *plurimum* codd. omnes. In edd. recte. *cupidus* Bd. quod non spernendum est; cf. ad libr. de Mund. p. 308.

XVIII. *emori*. [Bene Oud. re- lectionem *emori* i. e. *omnino* uae sententiae huius loci optime t; cf. Burm. ad. Phaedr. I. 6. 8. Cic. Tuscul. I. 8. T. I. p. 54 sq. I. 336. et p. 339. Moser., Doed. III. p. 183 sq. Repetitio pro- *eos* quam alii hic statuunt, molestissima est.]

esiderium aestibus differtur. *rium* quod optimi codd. prae- uum pro nominativo habuerint Intt., factum est ut mutarent in *iorum*. Sed *desiderium* ipse est s contractus, de quo vide ad 260. et 527. ed. meae. Deinde lendum est particulam *etsi* quae entino extat, veram lectionem se. Nam id quod plane fugit orpium, mirari debemus, Apu- ı priore enuntiato posuisse par- *non solum*, quibus in seqq. *verum etiam* vel *sed etiam* non respon- dent, nec est, si *etsi* legas, enuntiatum, ad quod cogitatione addi particulae queant. Quamquam enim extant loci veterum, cf. Dr. ad Liv. XXII, 25. §. 8., in quibus *verum etiam*, *sed etiam*, prae- missis *non modo*, *non solum* omittuntur, semper tamen, quod sciam, sequitur enuntiatio, quae priori tam accurate re- spondet, ut ex toto sententiarum nexu illa omissio tolerari facile possit. Hinc puto in *et* lectione codd. Voss. et Bd. corruptelam loci inesse, *sed* coniiciens, quod saepius post *non modo* pro *sed etiam* ponitur; ante *deteriorem* positum est, quum ante *quod* exspe- ctaveris. Denique cum Lips. et Oud. *differatur* non corrigo, quoniam Apu- leius in his numeris variat, praesertim ubi particula *quod* praecedit; cf. supra ad p. 239. *quod nec mutuae sunt nec reciprocari queant*, ubi vide. Erat

sibimet et propterea aliis videri potest. Sperata quippe atque exopta
pauca et cum maxima aerumna proveniunt, iisque flagrantiores cupidin
voresque succedunt, nec futuris modo angitur malis, verum etiam pra
transactisque torquetur. Quos omnes morte sola ab eiusmodi malo deduc
manifestum est.

CAPUT XIX.

Sed adprime bonos et sine mediocritate deterrimos paucos admodum
resque et, ut ipse ait, numerabiles esse: eos autem qui nec plane opti
247 oppido deterrimi | sint sed quasi medie morati, plures esse. Sed neque s
res obtinere recta omnia, neque culpabiles in omnibus labi. Horum vi
gravata nec intempestiva sunt aut nimium criminosa; quorum substan

sibimet egentior edd. ante Vulc. *cupidinum flores* F. 1. *cupidines floresque* Voss. Vulc. φ. [Lindenbrog. nihil enotavit ex Excerpt. Pul.] et edd. usque ad Elm. qui *cupidines flores* typothetae vitio, quod inter errata correctum est. In cett. *cupidinum furores*, quod Lips. n Cod. adlevit, R. *furores;* ipse enim legebat *cupidines furoresque*. Rutgers. probante Elm. *cupidinum flocies* i. e. φλόγες flammae: Colv. emendavit *fluoresque* vel *livoresque*. *pluresque*. *ne* Voss. *tantummodo* edd. ante Vulc. *agitur* Bd. *transactis* omisso *qu* *eiuscemodi* Bas. 2. et seqq. praeter Oud. *malo* F. 1. Leid. *mali* Voss. In cett. *malis*.

etiam sine edd. ante Vulc. *etiam ut* Bd. edd. ante Vulc. *innumerabiles* inepte edd. Iunt. 2. *immutabiles* Venet. 2. *eos autem* absunt ab edd. ante Iunt. 2. *nec plane opti* Voss. Bd. et edd. ante Vulc. qui e suo codice *quidem* cum sqq. adiecit. Recte Oud. particulam omisit, quam melius subintelligi putat. cf. ad Met. p. 164. ed. meae. Sed hic *nec — nec* pl opposita sunt, ut *quidem* plane ineptum sit. Elm. et Scriv. *quidem* uncis incluserunt. *mo* edd. ante Iunt. 2. quae eaedem *plures esse* omittunt. Elm. malo iudicio contra Mss. et for locutionem *bene*, *male moratus* praetulit *morigerati* sed in textum non recepit. *morati* ab *obtinere* non est in Bd. *inferiores* pro *culpabiles* edd. ante Vulc., cuius glossam lectionem puto a librariis profectam iis, qui *superiores* et *culpabiles* sibi opponi non posse p Oud. e contrario *culpabiles* glossam esse lectionis *inferiores* pravo iudicio pronunti *inferiores* et *superiores* respondere sibi debeant. Verba *horum vitia* usque ad *in* desiderantur in edd. ante Vulc., quae eaedem *minimum* pro *nimium* corrupte praebent.

quum *sed si* coniicerem, quod tamen minus placet. Quia vero codd. optimi nimium fluctuant, ut vera lectio ex iis aperte erui nequeat, eam quae melior visa est et emendationi propior, in textu reposui.]

cupidines fervoresque succedunt. [*Fervoresque* coniectura mihi quidem aptissima videbatur esse, quum codd. vestigiis quam proxime accedat, in quibus saepius *fevor* et *fvores* pro *fervor* et *fervores* leguntur. *Fervor* de cupiditatum calore et impetu dici notum est; cf. Gell. XX. 1. §. 22. *leges pro vitiorum quibus medendum est fervoribus mutari atque flecti.* Supra Apuleius dixerat *desiderium aestibus.* Denique *cupidines furoresque* elegantiorem scripturam alteri *cupidinum f.*, quamvis ea sit Florent. codicis, meo mihi iure praetulisse videor.]

praeteritis transactisque. [
saepius copulata esse aliquot ex
demonstrat Deder. ad Dict. Cret
Gloss. p. 311.]

Cap. XIX. *plane optimi nec*
deterrimi. [De hac superlativo
tentione ac similibus cf. Voss. d
struct. c. 17. T. III. p. 1091.
quaeque plura hic V. D. exponit.
ad Fulg. I. 26. p. 635. Stav. Ita
dendum puto locum Hadr. Spart
T. I. p. 144., ubi uterque Pall.
fuit enim poematum et litterar
mium studiosissimus, hodie vero
legitur. Simili ratione Victor.
secut. III. p. 663. dicit: *ut*
asperum nimisque acerr
quaereretur.]

medie. [De hoc adverbio cf
ad Lact. Inst. VI. 15. §. 17. p.

ıtia vel defectu, quibus et approbationis integritas et modus est, et
ıdem vituperationemque mediam viam vadant, usque rerum capes-
iusmodi studio excitantur, ut nunc boni atque honesti eos ratione
ınc inhonesta lucra et turpes illiciant voluptates. Talibus viris nec
fides perseverat, et amores non semper improbi, nec honesti tamen
os incurrunt.

CAPUT XX.

e sapientem esse non posse dicit Plato, nisi ceteris ingenio prae-
ı et prudentiae partibus absolutus atque iis iam tum a puero imbu-
ongruentibus et dictis assuetus, purgata et effaecata animi voluptate,
animo hinc abstinentia atque patientia, atque doctrinis ex | rerum 248

de Oud. male emendavit *adplausus* vel *adplicationis.* Est enim corruptela compendii
'probationis. *vadant usque* F. 1. Bd. edd. ante Vulc. Oud. *vadat usque* Voss. *vadantes*
c. et Scal. *vadant et* Elm. seqq. *studio* F. 1. Vulc. cod. et ed. cum Scal. et seqq.
ld. ante Vulc. *stadia* Bd. Lipsius coniecit aliquando *usque capessendo eius studio.*

Bd. *perseveret* edd. ante Vulc. *inhonesti* Bd.

m iam Voss. Bd. *atque a puero iam* edd. ante Vulc. *atque iam tum* Vulc. Wow.
is iam tum. a puero F. 1. Bd. edd. ante Vulc. Wow. Elm. Scriv. Florid. Oud. *a pueris*
edd. habent. *effaecata* F. 1. Vulc. e suo cod. cum seqq. *effecta* Voss. Venet. 2.
Vicent. Iunt. 1. *effoeta* Iunt. 2. Ald. inepte. *electis* e Florid. coniectura Oud. In
'sectis Bd. *atque patientia* edd. Vulc. Scal. et Elm. non habent typothetarum errore.
is praebent Mss. plerique et edd. nisi quod Florid. tacite edidit *indq*, ut respondeat
c. *obque doctrinas* F. 1. *obque doctrinis* Voss. *eorum* pro *rerum* Venet.

. *vadant usque ... studio*
[Etsi lectionem cod. Flor.
ımprobo, eius tamen expli-
et, *qui* dicentis esse *ut* vel
ntis: *et* (sc. *qui*) *excitantur*
n eiusmodi (bonarum scili-
um) *qui vadant inter lau-*
perationem. Primum enim
itiationum positio, tum omis-
qui, quam Oud. exemplis
lfr. *quam dimiserat et po-*
Pompeium contulerat de-
debebat. Quamvis enim
ui per ellipsin saepius omitti
alio casu; cf. Oud. ad Caes.
. Gronov. ad Aelian. V. H.
ıic tamen haec omissio in-
sset, quod enuntiationes
aecedunt a relativo incipien-
rtiae necessarium est rela-
onatur, nisi totius loci con-
isturbatam velis. Denique
accipi vetat sequens enun-
nunc boni atque honesti
is loquendi usus, quoniam
m *quo* vel *ut* significat.
Qui igitur pro nominativo pluralis
habeo ad *horum* pertinente, qui cum
excitantur arctissime coniungendus est.
Hinc vero apparet, locum corruptum
esse et desiderari aut coniunctionem
caussalem aut legendum participium verbi
vadentes, unde pronum est, emendare
qui quia, quorum alterum propter soni
et compendiorum similitudinem *q* i. e.
qui et *q3* i. e. *quia* omitti facilius po-
tuit. *Eiusdemmodi* cum Oud. non ad
rerum sed ad *studio* refero.]

perseverat. [De inusitata huius vo-
cabuli constructione cf. Ded. ad Dict.
Cret. II. 2. Gloss. p. 271.]

Cap. XX. *a puero.* Sic bene Flo-
rent. et edd. recentiores. Cic. Tusc.
Quaest. V. 22. §. 63. *homini praeser-*
tim docto a puero; in Vatin. c. 10.
quod ipse ad imperatorias laudes a
puero videlicet spectaras; Aelian. XIII.
9. ἐκ παιδὸς πεπαιδευμένοι. [cf. Horat.
Sat. I. 4. 97.]

electis ... atque doctrinis. Mendose
procul dubio locus est, quomodo in codd.
scribitur. Quo enim pacto sapiens quis

scientia eloquentiaque venientibus. Eum qui per haec profectus fidenti e|
gradu virtutis via graderetur, adeptum solidam vivendi rationem repei
123 perfectum: hoc est repente praeteriti | futurique aevi ultimas partes att
et esse quodammodo *intemporalem*. Tum post hoc vitiis exclusis ins
et immissis omnibus quae ad beatam vitam fuerint, non ex aliis pend
ab aliis deferri sibi posse sed in sua manu esse, sapiens recte putat.
nec in secundis rebus effertur, nec contrahitur in adversis: cum se orn
suis ita instructum sciat, ut ab iis nulla vi segregetur. Hunc talem no
inferre, sed nec referre quidem oportet iniuriam. Non enim eam contu
putat quam improbus faciat, sed eam quam patientia firmiter *non* tolere

perfectus Bd. *viam* Stewech. Elm. *grassaretur* Scal. *fieri* non est in Voss. Bd. *p*
Bd. *hoc rep.* F. 1. Voss. Bd. omisso *est*. In cett. *hoc est*. *repetente* F. 1. *praeteri*
intemporale tum F. 1. Voss. *in tempora laetum* edd. ante Iunt. 2. cuius editor Philom.
emendavit *intemporalem*, quem cett. secuti sunt. *in tempore lectum* effinxit Stewech.
F. 1. Bd. In cett. *post haec* cf. ad Met. II. p. 138. Eadem variatio in Suet. Tiber. c. 9.
Ecl. III. 59. *ut his* Voss. et edd. ante Scal. *oio* i. e. *omnino* Voss., quod non impro
Fortasse etiam ex compendio *oib3* corrumpi poterat. *fuerint* F. 1. Leid. *ferunt* Wow.
Scal. cum seqq. In cett. *fuerunt* praeter Bd. qui habet *ferent*. *ferri* Scal. *putatur*. *Qu*
affertur Vic. Venet. 2. *ita ita instructum* Bd. *vis* Voss. *sed nec referre quidem* V
ante Iunt. 2. In cett. *sed ne referre quidem*. Verba *sed ne referre* desunt in Bd. De parti
quidem cf. Met. p. 127. et p. 238. ed. meae. Verba *quam improbus faciat sed eam n*
exulant ab edd. ante Iunt. 2. Verba *non putat* delet Florent., unde Oud. emendat: *sed e*
patientia non firmiter toleret. *tolerat* Bd. *quae* Scal.

evadere potest, si ex animo abiiciat hinc abstinentiam et patientiam, inde doctrinis seqq. Hinc Floridus una littera mutata emendavit *electis* et explicuit *amplexus ex animo*. Altius tamen vulnus mihi latere videatur, quum varietas lectionum *obque doctrinas* et *obque doctrinis* totum locum corruptum esse indicet. Quia vero quid eorum verborum loco substituendum sit adhuc frustra quaero, Floridi emendationem, quam etiam Oud. probavit, in textum recepi.

intemporalem. [Hanc Philomathae Pisani emendationem in textum recepi, quum a librorum lectione fere nihil recedat. Sententia est: a tempore solutum, quia ultimas partes praeteriti et futuri aevi adtingit per doctrinas et providentiam. *Intemporale* forsitan defendi possit ex notissimo Latinorum usu, ex quo neutrum ad generis masculini et feminini substantiva ponitur. Magis tamen placet sententia, *intemporale* a librariis fabricatum esse, ex quo *hoc* pro *hoc est* legere inceperunt.]

quae ad beatam vitam fuerint. [Contra Oud. qui *ferunt* ex Wowerii et Stewech. emendatione probat, *fuerint* ex Florent. restitui, quia vix credibile est, li-

brarios vocabulum vel hoc signifi
tissimum unquam commutaturos
Elegantior videtur esse locutio
beatam vitam i. e. prodesse et
ut apud Cic. de Nat. Deor. III. 3
ad quem locum vide Intt. Hand.
T. I. p. 117 sq. *Fuerint* quod al
et edd. legunt, hic ferri nequi
alioquin *sunt* dicendum erat,
ctivus vero *fuerint* bene habe
terum observandum est, in seq
iectum deesse, quod ex priori e
cogitatione addi debet. De *fer*
taphora a via desumta, quae ali
ducit cf. Burm. ad Vell. II. 27.
B. Civ. I. 27. Front. I. 5. 5. V
ferunt defendit ne quid diss
locus Platon. Menex. p. 247.
γὰρ ἀνδρὶ εἰς ἑαυτὸν ἀνήρτηται
τὰ πρὸς εὐδαιμονίαν φέρο
ἐγγὺς τούτου καὶ μὴ ἐν ἄλλοις ἀν
αἰωρεῖται ἐξ ὧν ἢ εὖ ἢ κακῶς πρ
πλανᾶσθαι ἠνάγκασται καὶ τἀκεῖνο
ἄριστα παρεσκεύασται ζῆν, οὗτός
σώφρων καὶ οὗτος ὁ ἀνδρεῖος καὶ φ
De sententia cf. quae seqq. et
Fam. V. 13.]

*sed eam, quam patientia firmi
toleret*. [Ita puto emendandu
quia hanc certe sententiam loci c

naturae lege in animo eius sculptum sit, quod nihil horum possit nocere quae opinantur ceteri mala esse. Equidem sapientem illum conscien- fretum, securum et confidentem in omni vita dicit futurum, quod omnia ia reputet ad meliores rationes | trahens, et quod nihil morose vel diffi- 249
xcipiat sibique persuadeat, pertinere res suas ad immortales deos. diem mortis suae propitius nec invitus exspectat, quod de animae im- ite confidat. Nam vinculis liberata corporeis sapientis anima remigrat , et pro merito vitae purius castiusque transactae hoc ipso usu deorum icioni conciliat.

C A P U T XXI.

mdem sapientem optimum nominat ac bonum ac prudentem recte arbi- cuius sane consilia cum factis rectissimis congruunt, et cui principia sunt a iusti ratione. At hunc sapientem et fortissimum dicit esse, ut re mentis ad omnia perpetienda sit paratus. Inde est quod fortitudi- vos, ipsas animi cervices ait; ut ignaviam animae dicit imbecillitati esse

Ald. Iunt. 2. *cum scientia* alii teste Elm. *dici futurum* codd. et edd. usque ad Elm. ile. cod. et edit., in quibus *dici* exulat. *dicit futurum* Bd. ut edidit Wower. et quasi per Florid. Male vero *et* post *dici* intrudit Elm. cum seqq. Oud. *et* bene omisit. *et quod* e Oud. In Lindenbrog. collat. *quod et)* Voss. Bd. φ. et edd. ante Vulc. qui *et* cum seqq. ecedentia reputat Bd. *et ad m. r. trahat* edd. ante Vulc. *rationes* exulare ab edd. ante itis est Oud. quod tamen verum non est. *persuadeat* F. 1. Voss. Bd. φ. Scal. Wow. Elm. ett. *persuaserit*. *iam ille* Put. teste Elm. Sed non ipsa Put. Exc. sed *al' iam* teste Lind. e cod. est Vulc. Elm. eo deceptus est, quod ea manu hanc varietatem lectionis scriptam qua Excerpt. Put. enotata sunt. At ubi ipsius codicis sunt variantes, Lindenbrog. addit vero *al'*. *dies* Bd. *morti* ed. Colv. *promptus* pro *propitius* male coniecit Sclopp. pro *sapientis* Exc. Put. *ad omnes* pro *ad deos* Bd. *castiusque* Voss. Bd. In cett. Margarita poëtica quae haec citat interserit *usu*, quod Elm. in Put. Exc. non esse eodem prius deceptus est pronuntiavit. Lindenbrog. enim modo notarat abesse *Al.* nempe edd. Scal., quae omnes non agnoscunt *usu*, unde forsan deceptus Florid. tacite quoque eiecit, *usu* F. 1. Voss. Put. φ. Bd. i. e. tam bene vivendi quam hac ipsa migratione ad deos. Hoc si deus.

te *prudentem* non est in Vulc. Wow. *ac prudentem et recte arbitratur* Bd., quod rectius putat, sed a Bosscha non receptum est, cf. ad Met. I. p. 71. *at hunc* F. 1. Bd. Scal. cum g. Poet. *ac hoc* Voss. *ad haec et* edd. ante Iunt. 2. quae cum Vulc. cod. et ed. habet *ad* ante *fortiss.* abest a Bd. *esse ut qui* Voss. Leid. Vulc. Wow. Oud. *esse eum qui* edd. In cett. *esse qui*. *percipienda* edd. ante Colv. *fortitudinum* F. 1. Voss. Bd. Elm. Scriv. titudinem. *ipsas animi* F. 1. Elm. Scriv. In cett. *ipsasque*. *animo* Bd. Emendavit Oud. d Bosscha non recepit legens: *nerv. animi ipsasque cerv.* *animi animae* edd. ante Vulc. c. Wow. *ait* pro *dicit* edd. usque ad Elm. contra Mss.

Vere sapiens enim non contume- t iniuriam, quam improbus ipsi d tum tantum contumeliam sibi utat, quum patienter ac fortiter illatam non tolerat. Qui *sed putat, quam patientia firmiter* egunt, ii minus concinnam plane entiam proponunt eam: neque d putat esse contumeliam quam alus inferat, sed nec eam exi- sse, quam tolerantia constanter uod ita *non* et *sed* particulae ositae non sunt, id quod rerum perte flagitat. Multum tamen abest, ut locum mea emendatione omnibus numeris restitutum et integrum esse existimem. De sententia loci cf. Lips. Manud. Stoic. III. diss. 18. p. 798.]

propitius nec invitus. Elm. excitat Maxim. Tyr. Disp. I. p. 13. ἥδοι σοι γῆρας ὁδηγοῦν ἐκεῖ καὶ θάνατος, ὃν ὁ μὲν δειλὸς ὀδύρεται καὶ προσιόντα δέδιεν. ὁ δὲ ἐραστὴς τοῦ θεοῦ ἐκδέχεται ἄσμενος καὶ προσιόντος θαρσεῖ. [De totius loci sententia cf. Plat. Phaedon. p. 107. C. seqq. Cic. Tuscul. I. 51.]

Cap. XXI. *fortitudinem nervos, ipsas animi cervices ait* [Ex cod. Flo-

250 finitimam. | Divitem hunc solum quidem recte putat: quippe cum th omnibus pretiosiores solus videatur possidere virtutum opes; *opes* etia solus sapiens potest in usibus necessariis regere, videri ditissimus debet ceteri quamvis sint opibus affluentes, tamen quod vel usum earum n vel deducant eas ad pessimas partes, inopes videntur. Egestatem namq abstinentia pecuniae sed praesentia immoderatarum cupidinum gignit. sophum oportet, si nihil indigens erit et omnium contumax et superi

finitimam et divitem Exc. Put. *virtutum opes etiam quas qd sapiens potest* F. 1. F *virtutum opes etiam quia solus sapiens potest* Voss. Oud. *virtutes; opes etiam quia s potest* Vulc. *virtutes*, *virtutes etiam quia solus sapiens potest* Bd. *virtutum opes*, *cu solus sapiens potest* φ. Wow. *virtutes quia etiam solus sapiens opes potest* edd. ante Vi *virtutes opes etiam quia solus sapiens opes* Vulc. *virtutum opes; etiam quia solus sapi potest* Elm. seqq. *eorum* Bd. *diducant* edd. ante Iunt. 2. *artes* alii libri teste Wo etiam Brant. coniecit, qua confusione nihil in codd. frequentius est. *abstinentia* F. 1. V Vulc. edd. ante Vulc. In cett. *absentia*. *philosophus* Scal. Elm. Scriv. contra Mss. *ope* Bd. *omni fortunae* edd. ante Vulc., quem secutus est Floridus. Male Elm. *omni fort contumax* in ed. pr. et Ald. esse monet. Nam istud *sit* comparet demum in Scal., quod cur sit nescio, nam nec in Edd. nec in Mss. visitur, neque ulli usui est. Sed idem Flo auctoritate deceptus est, ut *sit* in textum reciperet. *seperare* Scal.

rent. hanc lectionem partim composui, quum *fortitudinem* caveas ne mutes. cf. p. 228. *in ea vero parte quae iracundior habeatur fortitudinis sedem esse et vires animae nervosque ad ea implenda, quae nobis agenda legum imponuntur imperio.*]

divitem hunc solum. [De sententia loci cf. quae fusius exponit Lips. Manud. Stoic. III. diss. XI. p. 779 sq.]

virtutum opes: opes etiam quia solus. [Quum omnes codd. corrupti appareant, quaeque genuina Florent. 1. sit lectio ne coniectura quidem statui queat, Oud. secutus sum optime *virtutum opes*; *opes etiam quia* emendantem. Coniunctionem enim eiusdem vocis passim alteram in Mss. excludere notum est. Quae ceterae ab Oud. proferuntur emendandi rationes, eae minus probabiles videntur esse: *Virtutes opes*, quod primum statuit, ex socordia librariorum corrumpi potuisse putat, qui videntes *virtutes opes* iuncta nec cogitantes, distinctione illa separanda esse emendarint *virtutum*, qui quidem corruptelas explicandi modus mihi quidem nimis conquisitus ne dicam violentus videtur esse. Idem in alteram coniecturam sine dubio cadit, reiecisse alios post *sapiens* vocem *opes*, quippe quae praecesserit.]

opibus affluenter ... inopes. [De hoc oxymoro cf. Intt. ad Hor. Od. III. 16. 28.]

non abstinentia. [Dum ea q Met. X. p. 942. ed. meae adnota perscribebam, hic locus in ment veniebat, alioquin tam acriter n gassem, *abstinentia* pro *absen* unquam potuisse. Mirum eni optimos codd. utroque loco *abst* constanter retinere, ubi ex vulg nione *absentia* exspectaveris, id magis mirandum, quod aliis in lo vocabulorum confusio. quam scia observatur. et vix credibile est, li trito vocabulo excluso supposuiss inusitatum et vulgatae dicendi omnino contrarium; praesertim q emendatio *absentia* facillima for quente contrariae significationis bulo *praesentia*. Denique qui e dum est, aliis locis ut statim Met. p. 422. hanc scripturae dis tiam conspicuam non esse, ut dem librarios sibi constitisse a Hinc Fulvii codicis lectionem *a* glossema esse probabilius est, tius dubitavi, *abstinentia* signifi *absentiae* Apuleio vindicare et in hoc loco recipere. Vellem alte fecissem.]

philosophum oportet. [cf. Li II. diss. 3. p. 686.]

omnium contumax. Contum contemptorem et spretorem rerum quas ceteri homines ap qui nihilo indiget, sed et nihi

›mines acerba toleratu arbitrantur, nihil sic agere, quam ut semper
animam corporis consortio separare, et | ideo existimandum philosophiam [24]
›rtis affectum consuetudinemque moriendi.

CAPUT XXII.

›nos omnes inter se oportet amicos esse, etsi sint minus noti, et pote-
sa qua mores eorum sectaeque | conveniunt, amici tamen sunt habendi; 251
uippe a similibus non abhorrent. Unde inter solos bonos fidem amici-
›e constat. Sapientia amatorem boni adolescentem facit, sed eum qui
e ingenii sit ad artes bonas promptior. Nec deformitas corporis talem
poterit appetitum. Nam cum ipsa anima complacita est, homo totus
ır: cum corpus expetitur, pars eius deterior est cordi. Iure igitur
m est, eum qui sit ignarus bonorum cupiturum quoque eiusmodi rerum

ndam F. 1. Bd. Iunt. 2. Oud. In cett. *existimandum*. *affectam* Bd.
eis Ald. Vulc. Scal. Elm. *sunt* Vulc. Wow. *amici tamen sunt habendi* F. 1. Elm. Scriv.
n cett. abest *tamen*, quod etiam Oud. improbare videtur, pro *et* tunc *at* scribendum fuisse
Hinc Bosscha non recepit. *interim solos* Bd. *amatorem boni* Voss. ed. pr. Vicent.
nt. 1. Ald. In cett. *boni amatorem*. *adulescentem* Vulc. seqq. praeter Oud. Pro *sed eum*
ıd. *scilicet eum*. *partes* F. 1. teste Elm. et φ. Sed errat Elm. *partes* e F. 1. enotans, quum
Exc. Put. cf. Florid. p. 113. *obigere* Bd. *abigere poterit* Voss. In cett. *poterit abigere*.
›mparet in Bd. *adamatur*; *cum* Voss. Bd. Oud. In cett. *adamatur*, *sed cum*. *hominis*
ld. *dure* edd. ante Bas. 1. post *dure* interpungentes. *ignarus* Voss. Bd. edd. ante Vulc.
narus. *cupiturum* Voss. Bd. *cupitorem* Vulc. cod. Iunt. 2. Bas. 2. Colv. Vulc. Scal.
pidum. *rebus* edd. usque ad Scal. contra Mss.

at. ad Terent. Hecyr. III. 5. 54.
max proprie dicitur contem-
›tiorum; Gloss. Philox. p. 53.
cia καταφρόνησις et p. 54. *con-*
καταφρονητής. Altera lectio
ortunae per se improbari ne-
od *contumax* etiam dativo iun-
›nec. Thyest. 644. *contumacem*
populum. [*Contumax* etiam
m partem dicitur cf. Intt. ad Cic.
I. 29. T. I. p. 239. Moser.]
m corporis consortio separare.
Phaedon. p. 64. E. οὐκοῦν ὅλως
ι ἡ τοῦ τοιούτου πραγματεία οὐ
σῶμα εἶναι ἀλλὰ καθόσον δύναται
αι αὐτοῦ πρὸς δὲ τὴν ψυχὴν τε-
· Ἔμοιγε. Ἆρ' οὖν πρῶτον μὲν ἐν
ούτοις δῆλός ἐστιν ὁ φιλόσοφος
ὅτι μάλιστα τὴν ψυχὴν ἀπὸ τῆς
ατος κοινωνίας διαφερόντως τῶν
νθρώπων, quem locum citat Colv.
existimandum. Elm. citat Tzetz.
hist. 343. φιλοσοφία μὲν ψευδής,
ὀγκουμένη· Ὄντος φιλοσοφία δὲ
ιστῶν τῶν ὄντως. Αὕτη θανάτου
μάθησις καὶ νέκρωσις σαρκίον Καὶ γνῶσις
δὲ τῶν ἀληθῶς καὶ ὄντως ὄντων, Καὶ
τοῦ θεοῦ ὁμοίωσις ὡς δυνατὸν ἀνθρώ-
ποις Καὶ τῆς σοφίας καὶ θεοῦ καθέστηκε
φιλία· Τέχνη τεχνῶν καὶ ἐπιστήμη τῶν
ἐπιστημῶν.

Cap. XXII. *bonos amicos*. [De
sententia vide Lips. l. d. III. diss. 16.
p. 795.]

etsi sint. [De hac constructione vide
Oud. ad Caes. B. G. VI. 40. Hand.
Tursell. T. II. p. 607 sq.]

ignarus. [Ex Voss. et Bd. lectionem
ignarus recepi, quae optimam praebet
sententiam, quum *eiusmodi* ad *corpus*
s. voluptates corporeas referendum sit.
Dein *cupiturum* ex iisdem codd. prae-
tuli contra Florent. 1. auctoritatem, qui
cum Fulv. *cupidum* aperte habet. Sed
videndum est, corruptelam hanc esse
genuinae lectionis, quae librarios offen-
debat. Omnium maxime scriptura *cu-
pitorem* placeret, si modo alius quam
Vulc. cod. eam probaret.]

esse. Is enim solus bonis desideriis accenditur, qui bonum illud ocul videt: hoc esse sapientem. *Istud vero quoniam est ignarus*, osor nec amicus virtutum sit necesse est. Nec frustra hic talis amator est voluptatum. Sapiens non modo merae voluptatis quidem alicuius grati ad agendum, nisi profecto fuerint honesta emolumenta virtutis. Hunc
252 cum | eiusmodi voluptate oportet vitam vivere honestam et admirabilem que laudis et gloriae, neque harum modo rerum caussa ceteris omnib ferri, verum etiam iucunditate et securitate solum et semper frui. Ne tur carissimis orbatus affectibus; vel quod ex se omnia sunt apta quae titudinem pergunt, vel quod decreto et lege rectae rationis interdicit modi afflictatio, et quod si de tali se causa discruciet, vel illam aegri propter eum qui est emortuus suscipiat, quasi in peiore sit parte; gratia, quod tali necessitudine doleat se privatum esse. Sed neque obit

Ilis enim solus bonus edd. ante Vulc. *eum* pro *animi* Bd. *hoc esse sapienti* F. 1. Voss. Bd. deleri mavult Wower. Nihil e Vulc. cod. adnotatum est; Scal. exh seqq. praeter Oud. *hunc esse sapientem*. cf. ad Herm. c. 14. In cett. *hoc est e* Lipsius et Wower. *quoniam* delent. *quoniam est ignarus* F. 1. Voss. Bd. In cett. *qui est ignarus*. *istud quoque quoniam qui* edd. ante Vulc. *anxius* pro *amicus* *luntatum* F. 1. Voss. Vulc. In cett. *voluptatum*. *voluntatis* F. 1. Voss. Vulc. Bd. *voluptatis*. *gsri vetuet ad agendam* Bd. *profecto* Voss. Bd. Iunt. 2. *profectae* B cett. *praesto*. *Profecto* elegantiorem scripturam in textu reposui. *molimenta* Stewech *eiusmodi* F. 1. Voss. Bd. In cett. *huiusmodi*. *harum* abest a Bd. *et iucunditate* Bd. e edd. ante Iunt. 2. *intenditur* Bd. Verba *et quod si* usque ad *privatum esse* non sunt in Iunt. 2., in qua et seqq. usque ad Scal. est *et quid si*, atque ita Voss. Vulc. Sed Scal. reposuit, ut est in F. 1. et Bd. *Et quod qui se tali de caussa* Florid. male. Agitur d Lipsius olim margini adlevit *quidem*. *vel illam* F. 1. Elm Scriv. Florid. Oud. In e *aegritudinem vel*. *obitus* F. 1. edd. vett. usque ad Iunt. 2. Elm. Scriv. Florid. In Voss. Iunt. 2. Bas. Colv. Vulc. Scal. Wower. *obiti*.

Istud vero quoniam est ignarus. [Hic locus corruptissimus est, qui quomodo hodie in codd. extat, vix poterit emendari. Primum enim *istud* offensioni est, quod cum Lips. et Wow. caveas ne interpreteris: *ignorans istud* vel *ignarus istius*, ut accusativus sit, qui ex voce *ignarus* pendeat. Alii accusativum quem dicunt graecum esse arbitrantur pro *quod ad istud attinet.* Tum considerandum est, optimos codd. carere pronomine *qui* quod ab edd. intrusum textui videtur esse. Erat igitur quum emendarem *iste bono quoniam est ignarus* ut *iste et hoc esse sapientem* sibi opponerentur. *Ignarus* et *gnarus* quamquam ubique, quam sciam, cum genitivo construuntur, tamen ex analogia vocis *peritus*; cf. ad Met. p. 85. ed. meae non improbabile foret etiam cum ablativo iungi. Multum tamen huic coniecturae non tribuo. Oud. emendavit *istius vero boni ignarus*. Prava est Floridi interpretatio: *et hoc sic est quin oportet, ut ille qui est ignorans, sit inimicus et adversarius virtutum.*]

affectibus. [*Affectus* hoc loc recte tantummodo de liberis] telligit, etsi de omnibus quos amore amplectimur, de neces universum dici demonstrare e locus, quem ipse affert Vulc Avid. Cass. c. 7. *nec tamen* *graviter est iratus nec in eiu aut affectus saeviit*, ubi inter et *liberos* discriminatur. Capit 24. *et Antonius quidem non motus defectione Cassii nec affectus saeviit*, ad quem loc Casaub. T. I. p. 386. Munk. Mythol. III. 6. p. 717. Stav. Lucan. VIII. 131. Burm. ad Lat. T. II. p. 102.]

interdicitur. [De huius vo structione egit Oud. ad Caes. B. G

obiti. [Difficillimum de h iudicium est. Oud. enim *obiti* nitivo habuit quartae declinati tiquo, de quo vide Eckst. a Arist. T. II. p. 645. quamqua genitivus participii *obitus* esse quod Prisc. testatur IX. c.

iones suscipi oportet, si sciamus illum neque aliquid mali passum, ac bonae voluntatis, etiam melioribus aggregatum: neque *etiam sui* it qui in se reponit omnia, nec cuiusquam absentia virtutis esse inotest, cuius perpetuam possessionem sibi vindicat. Igitur sapiens non is.

CAPUT XXIII.

ientiae finis est, ut *ad dei meritum* sapiens provehatur: hanc namram eius operam, ut aemulatione vitae ad deorum actus accedat. Verum oterit provenire, si virum perfecte iustum, pium, prudentem se praende non solum in perspectandi cognitione verum etiam agendi opera 253
im convenit, quae diis atque hominibus sint probata: quippe *cum* deorum cuncta haec non solum cogitationum ratione consideret, sed iedia, ultima obeat, compertaque intime providae ordinationis universionstantia regat. Verum enimvero illud omnibus beatum videri, cuius

m F. 1. Voss. Bd. φ. Wower. et seqq. In cett. *aggregatur*. *neque aevi gratia* Mss. et t Scal. usque ad Klm. *neque etiam alicui gratia* edd. ante Scal. *neque sui gratia* Florid. *etiam sui gratia*. Verba *nec cuiusquam* usque ad *vindicat* non sunt in edd. ante Iunt. 2. *i meritum* Voss. Bd. edd. a Scal. *dei merito* F. 1. φ. In cett. *dei meritis*. *hanc namque* cal. Oud. In cett. *hancque*. *esse* pro *eius* Bd. *virum* pro *verum* Bd. *prudentemque* F. 1. Klm. . Oud. *providentem se* Bd. In cett. *prudentem se*. *perspectandi* Voss. In cett. *prospectandi*. *n deum* Bd. *cognitione* F. 1. Voss. Bd. Klm. sqq. In cett. *cogitatione*. *atque* abest a Bd. 'ulc. Iunt. 2. Bas. Colv. Vulc. Scal. *quippe perpetuum* pro *quippe cum* F. 1. *media et* n Bd. *media*, *ultima* Voss. In cett. *media et ultima*. *intimae providentiae* edd. *provida* Vulc. *cuius* F. 1. φ. Voss. Scriv. In cett. *cui*. Prius ut elegantius recepi.

Krehl. *obeo obitus* ὁ τεθνεώς Mund. p. 367 sq. quodque sane im est. Sed *obitus* etiam leelegans, quod concretum hic racto ponitur *obitus* pro *obito* p. Utra igitur melior scriptura iiudicari potest, sed quoniam odd. *obiti* praebent idque rarius bulum, ac sequenti *illum* magis et, praetuli lectionem *obiti*.] *etiam sui gratia*. Bene Florid. it *sui* pro *aevi*, quod ad sensum rum est. Dicit enim virum sanon dolere, quod amittat allirissimum nec mortui caussa, l mali perpessus sit nec sua qui omnia in se reponat, nec ndigere possit ob alicuius ab- [De *ut qui* cum indicativo concf. ad Florid. p. 93. *ut qui lverterat*.]

XXIII. *ad dei meritum*. [Hoc m inde a Scal. editione extat et Bened. codd. Sed aliud et, quo significat sapientem ad dei accedere condicionem, sicut conatur ad deorum actus suis operibus accedere. Forsitan *ad dei imaginem* emendandum est, quod vocabulum saepe compendio *im°* scribitur. Tum *meritum* cum Florent. 1. in *merito* i. e. suo iure et digne mutandum foret. Ita Tzetz. l. c. dixit καὶ τοῦ θεοῦ ὁμοίωσις ὡς δυνατὸν ἀνθρώποις. Sed ulcus altius loco insidere videtur.]

quippe cum. [Nisi coniunctivi *consideret* ... *obeat* .... *regat* sequerentur, reciperem Florent. 1. lectionem *quippe perpetuum*, quae aut primaria loci fuit aut corruptae vestigia in se continet. Quantum enim scio, *quippe* nunquam pro *quippe quum* vel *quippe quia* extat, et ubi apparet, vim particulae, non vero coniunctionis habet, et pro *enim*, *namque* positum est. Locum enim p. 258. *regia quippe prudentia* ... *non requirat* non sanum esse Mss. probant. Forsitan *quia* excidit a librario omissum, qui unum sufficere falso credidit. Ne tamen contra codd. facerem, reposui lectionem *quippe cum*.]

[25] et | bona suppetunt, et quemadmodum vitiis carere debeat callet. Un
beatitudo est, cum ingenii nostri praesentia tutamur quae perficim
cum ad perfectionem vitae nihil deest, atque ipsa sumus contemplati
tenti. Utrarumque autem felicitatum origo ex virtute manat; et ad
tum quidem genialis loci et virtutis nullis extrinsecus eorum quae b
mus adminiculis indigemus. Ad usum autem vitae communis corpori
eorum quae extrinsecus veniunt praesidiis opus est, ita tamen, ut ha
fiant virtute meliora eiusque suffragio beatitudinis commodis copulen
qua haec in bonis minime sunt habenda. Nec frustra est, quod s
fortunatissimos potest facere, cum absque hac ex aliis prosperis n
felicitas inveniri. Sapientem quippe pedissequum et imitatorem dei d
sequi arbitramur deum. Id est enim ἕπου θεῷ. Non solum autem
dum vitam colit, digna *dis* discere, nec agere ea quae horum maiesta
254 ceant, verum et tunc cum corpus relinquit; quod non faciet invito de
etsi in eius manu est mortis facultas, quamvis sciat se terrenis relict

vitiis carere Voss. In cett. *carere vitiis.* *quo perf.* Scal. *viae* F. 1. φ. *deesse* Ve
virtute F. 1. Voss. Bd. Elm. seqq. In cett. *et ex virtute.* *quod est* pro *quidem* Bd. *loci*
F. 1. φ. Elm. seqq. *loci est virtutis* Voss. Vulc. Iunt. 2. Colv. Vulc. *loci hoc est vir*
loci virtutes si n. Bd. *loci est vel virtutis* edd. ante Iunt. 2. *dicimus* Bd. Vulc. cod. edd
indigere edd. ante Iunt. 2. *tam* Bd. *quommodis* Voss. *hominis* pro *in bonis* Bd. *q*
Bd. *id est τὸν θεὸν* ita edd. usque ad Vulc. quae verba delenda Wower. et Lips. suspic
in codd. non extent. Longe tamen rectius locum emendatione sanum fecit Scal. subs
enim est ἕπου θεῷ, quem secuti sunt posteriores. Elm. et Scriv. uncis incluserunt. In F.
Bd. *id est enim εἰ που θεῷ* esse testatur Oud. At e collatione Lindenbrog. nihil e Floren
est. Oud. *id est enim* legi iussit et Bosscha obtemperavit. *digna dis dicere* Stewech.
Floridus recepit *digna diis discere* idemque Bosscha. Ego potius *dis discere* repono. In
dicere. *nec agere ea quae horum* Voss. In cett. *nec ea agere quae eorum.* *in*
se post *sciat* deest Bd.

loci vel virtutis. [Hanc F. 1. cod.
lectionem optimam esse persuasum mihi
est, *hoc est*, quod edd. praebent pro
glossemate rato. *Est* quod in Voss. et
aliquot codd. extat ex compendio *i. e.*
corruptum puto.] *Genialem locum* Flo-
ridus male per *patriam* intelligit, quae
quomodo hic locum habere possit non
capiendum est. Lipsius margini adlevit
ingenialis. Oud. expedire se nequit et
locum corruptum esse censet non dubius,
quin *genialis* pertineat ad ipsam virtutem,
ex qua ut ex fonte et scaturigine manet
omnis felicitas; aut legendum esse pro-
ponit *genitalis.* Nam non modo *geni-
talia semina, membra, connubia* dici,
ut etiam *genitale tempus, genitalis dies,*
sed etiam loca unde ortus quis ducatur
genitalia vocari; Auson. Ep. 106. Burm.
ad Ovid. Art. Am. I. 125. Recte tamen
Bosscha *genialem locum* eum intelligere
videtur in quo genius s. ingenium s.
animus residet, ut supra *cum ingenii
nostri praesentia.* [Nihilominus locus
non omnino clarus est, id quod etiam

Lips. Manud. Stoic. II.
p. 728 sqq. intellexit, qui fusi
exposuit. Virtutem solam beato
nec ullum iniuriae locum r
Socraticorum erat sententia;
Nat. Deor. II. 66. ibique Intt.
absque hac. [cf. Hand. Tur
p. 68. qui hunc locum excitat
cum corpus relinquit etc.
de hac opinione et inter pa
inter christianos valente pro
Plat. Phaed. p. 62. c. οὐκοῦν
καὶ σὺ ἂν τῶν σαυτοῦ κτημά
αὐτὸ ἑαυτὸ ἀποκτιννύοι, μὴ σ
σου ὅτι βούλει αὐτὸ τεθνάναι, χα
ἂν αὐτῷ καὶ εἴ τινα ἔχοις τιμω
μωροῖο ἄν; Πάνυ γ᾽ ἔφη· Ἴσ
ταύτῃ οὐκ ἄλογον, μὴ πρότερ
ἀποκτιννύναι δεῖν πρὶν ἂν ἀνά
ὁ θεὸς ἐπιπέμψῃ; Cic. Tusc. I. 3
Controv. VIII. 4. Lips. Manud.
24. p. 814.
in eius manu est. [*In eius*
extat in Bd. quod Oud. pla
dicatur et *in potestate* et *in p*

ɔe meliora, nisi necessario perpetiendum esse istud lex divina de-
ccersire tamen eum mortem *non debere*, et si anteactae vitae
. cohonestant, honestiorem tamen et rumoris secundi oportet esse, 255
s de posteritatis suae vita ad immortalitatem animam permittit ire:
pie vixerit, praecipit fortunatorum habituram loco, deorum choreis
.e permixtam.

dum necessario Wow. e suo Ms. *necessario perpetiendum istud* edd. ante Vulc.
ıs. Bd. *accersere* Scal. In cett. *accersire sibi*, ut aperte scribit F. 1. De *accersire*
:s. B. G. I. c. 31. V. 10. [Fea ad Hor. Epist. I. 5. 7. Lagomarsin. in Seebod. Miscell.
33 sqq.] *sibi* exulat a Voss. et edd. ante Wow. et Scal. Nec opus est cf. ad Met. I.
n eius F. 1. Voss. Bd. In cett. *mortem non debere.* *actae vi vitae*, Voss. *actae*
ett. *ante actae vitae.* Oud. turbata hic multa putat et *esse* e superiori vel inferiori
ɔcandum ac scribendum: *arcessire tamen vi* (vel *vi tamen*) *mortem non eius esse.*
. *honestiorem* non agnoscit Bd. *honestiorem tamen esse et secundi rumoris oportet*
., a Iunt. 2. Bas. 2. Colv. exulat *et.* *permittit ire* Voss. In cett. *ire permittit.*
e Vulc. qui scribit *quae.* *eam* Voss. *et eam* φ. Wow. In cett. *eamque.* *percipit* edd.
Oud. ad Caes. de B. C. III. 1. *habiturum loca* F. 1. et edd. usque ad Wow. Elm. sqq.
oco Voss. *habitatam loco* Bd. *habituram locum* φ. *habitaturam locum* edd. vett.
qui scribit *habitaturam loca.* *in deorum* edd. ante Wower. *permistam* Iunt. 2.
ıd Lindenbrog. e Florent. corrigit in *permixtam.*

ırat ille dictata sua ad Caes.
'Ea huc quae pertinent docte
t exposuit Hand. Tursell.
344 sqq. qui nostrum locum
vit p. 350. cf. Schott. Nod.
ui ex Apuleii Metam. IV.
t *in proximum fuit* quem
ɔ non potui. Fortasse ille
. p. 246. *quod in proximo*
habenda mansio. Intt. ad
I. 25. Munk. et Stav. ad
50. p. 114. Cort. ad Lucan.
ırntz. ad Plin. Paneg. 37.
Ruhnk. Dict. ad Suet. Aug
alios quos enumerat Forbig.
ɔorg. II. 243.]
ıcultas. [Hunc locum com-
Cort. ad Lucan. V. 527.]
sibi tamen eum mortem non
'erba *non debere* ex inter-
in plurimis codd. et edd.
tuta, si quidem in iis ita
nt, luce clarius est. Quae
m loco sint substituenda,
, forsitan *vitat* vel tale quid

:tae vitae. [Ita Florent. 1.
:isse mihi videtur, quod Lin-
enuntiationem tot emendavit,
s perlegisse totam putandus
esset, coniectura *actae ante*
vitae non displiceret, ita ut *vi* ex compendio *añ* corruptum esset.]

cum securus cett. [cf. Lips. Physiolog. Stoic. III. diss. 15. p. 998.]

praecipit [i. e. *praesumit* de qua huius vocis significatione vide Intt. ad Lucan. II. 106. Broukh. ad Prop. IV. 2. 11. Intt. ad Caes. B. C. III. 1.]

habituram loco. Habere locum pro *inhabitare*, ut graece ἔχειν saepius legitur; cf. Manut. ad Cic. Epist. ad Div. VII. 6. Heins. ad Ovid. Met. IV. 773. Intt. ad Caes. B. C. IV. 4. [Attamen praefero lectionem *loco*, quippe quae longe elegantior sit. Ita Plaut. Aul. Prol. 5. *qui nunc hic habet.* Menaech. prol. 70. *qui Syracusis habet*; Trin. I. 2. 156. *ubi nunc adolescens habet* II. 2. 109. *hae sunt aedes; hic habet*; Truc. I. 1. 58. II. 1. 35. Non. s. v. *habere* p. 318. Merc. *Afranius Excepto: ubi hic Moschis quaeso habet meretrix Neapolitis? Accius Philoctete: tibi habet? urbe agrone.* cf. Ded. not. crit. ad Dict. Cret. IV. 15. p. 171 sq. Hanc constructionem quum librarii cod. Voss. et Bd. ignorarent, factum est, ut pro *habituram* corrigerent *habitaturam*, et Florent. 1. librarius pro *loco* emendaret *loca.*]

CAPUT XXIV.

De civitatum vero constitutione et de observatione regendarum blicarum, ita *censet* Plato. Iam principio civitatis formam definit modum: civitatem esse *coniunctum* inter se hominum plurimorum, i
256 sint regentes, citeriores, coniuncti inter se concordia | et invicem sibi que auxilium deferentes, iisdem legibus, rectis tamen officia sua tem unamque civitatem iisdem moenibus illam futuram, *ut* eadem velle atq nolle incolarum mentes assueverint. Quare suadendum est fundato rumpublicarum, ut usque ad id locorum plebes suas *taliter augeant, rectori noti omnes esse possint*, nec sibimet incogniti: sic enim fiet,

et ante *de observ.* abest in edd. ante Scal. *Itacus et Cato* F. 1. Voss. Bd. Vulc bene emendat Oud. *ita censet Plato.* Minus placet altera eius coniectura *ita ca* In cett. *ita iubet Plato.* *nam princ.* Iunt. 2. Bas. 2. Colv. *deffinivit* vel *diffinivit* edd. a *formam def.* Voss. In cett. ordine inverso. *coniunctam* F. 1. Voss. Bd, Salm. ad So censet *coniunctam* substantive dici pro *coniunctionem* quod cett. habent. *Inter se* non in edd. ante Vulc. *sint* Voss. Bd. Bene. In cett. *sunt.* *regentes c.* Voss. Vulc. et ne se *alii* occurrit. In edd. ante Elm. Oud. *regentes alii c.* Elm. monente Stew. *regentes al* textum recepit. *ceteriores* F. 1. Voss. Bd. Vulc. cod. et ed. Scal. *deteriores* φ. Wo praeter Oud. qui cum ceteris habet *citeriores.* *mentibus* pro *moenibus* Bd. *et eadem* et edd. ante Florid. qui tacite recepit cum Oud.: *etsi eadem* i. e. unam fore civita moenibus, si eadem mente sint cives, qua eadem sententia melius corrigi potest *ut* i. e. *adsueverunt* edd. omnes usque ad Florid. praeter Wower. qui tacite edidit *adsuerisse.* *adsueverint.* Attamen Lindenbrog. in coll. sua F. 1. nihil emendavit. *et eadem velle et* ante Vulc. *mentem* edd. ante Vulc. *suadendum est* F. 1. Voss. Bd. Elm. Scriv. F A cett. exulat *est.* *suadentibus eum* Bas. *plebes suas taliter augeant ut eidem r omnes esse possint* F. 1. Bd. Scal. et seqq. *plebes suas ad eundem rectori noti ome e* Voss. *plebes suas ad eundem rectorem noti omnes esse possint* Vulc. cod. et edit. *pleb eodem eidem rectori noti esse possint* edd. ante Vulc. Pro *ut eidem* in Bd. est *in*

Cap. XXIV. *coniunctum.* [Facillimam hanc emendationem in textum recipere non dubitavi, quia perspicuum est librarios *coniunctum* substantivum esse nescientes sed participium esse ratos, femininum necessario restituendum esse duxisse, non sollicitos, utrum ad sententiam loci aptum illud sit nec ne. *Coniunctu* semel tantum quantum scio apud Varron. de L. L. X. §. 24. Müller. p. 244. *sic bigae sic quadrigae a coniunctu dictae* extat. Vel si hoc non placet, mecum corrigas *coniuncturam*, quae vox quamquam nova, tamen ingenio latinae linguae non adversatur. Saepissime enim syllaba *ur* in mediis vocabulum ~ signo exprimitur, unde fit ut participia perfecti passivi et futuri activi inter se in Mss. confundantur, ut modo habuimus in Bd. *habitatam* pro *habitatam* i. e. *habitaturam*. Mihi ipsi prior emendatio magis placet.]

regentes, citeriores. [Diu haesitavi utrum lectionem *regentes alii citeriores* an quae a Voss. et Bened. cod ditur praeferrem. Utraque en quo se commendet. Non raro er tantummodo *alii*, *partim* simil tur; cf. Met. IV. p. 268. *Citerior* tentia loci necessario requiritur gibus minores et subiecti; cf. Qu CCXCIX. p. 577. Burm. *cite poena quam scelus.* Ita *citi* inferiore dici demonstrat exemp Tursell. T. II. p. 82. et *citra* c componitur in comparatione rerum, quarum altera non altera recedit aut inferior est; p. 85 sq. Ineptius Oud. *ceter* comparativo habet vocis *ceter*

civitatem esse. [cf. Plat. de p. 369. C. οὕτω δὴ ἄρα παρα ἄλλος ἄλλον ἐπ' ἄλλου, τὸν δ' χρείᾳ πολλῶν δεόμενοι, πολλοὺ οἴκησιν ἀγείραντες κοινωνούς τε θοὺς ταύτῃ τῇ ξυνοικίᾳ ἐθέμεθ ὄνομα.]

*plebes suas taliter augea

ente sint iniquumque sibi factum nolint. Magnam sane civitatem non tium multitudine, eorumque magis viribus uti oportet. Vires | enim non [26] s nec pecuniae collectas dominationi multorum existimandas putat cum a impotentiaque, sed cum decreto communi virtutibus omnibus ornati colae et omnes fundati legibus obsequuntur. Ceteras vero, quae non modum forent constitutae, non arbitrabatur sanas civitates sed tetras bis tumentes respublicas. Eas demum fundatas ratione dicebat esse, dinatae ad instar animarum forent: ut pars optima quae prudentia saque praecellit, imperitet multitudini et, ut illa totius habet curam corita prudentiae dilectus tueatur universae commoda | civitatis. Fortitudo 257 pars virtutis secunda ut vi sua appetentiam castigat et reprimit, ita in vigilet. Excubitorum loco quidem militet iuventus pro utilitate cunctoed inquietos et indomitos ac propterea pessimos cives refrenet, contisi necesse sit, frangat potioris consilii disciplina. Illam vero desideriortem tertiam plebi et agricolis parem ducit, quam existimat moderatis

que Voss. Bd. In cett. *aequumque.* *nolint* Bd. In cett. *velint.* Optimo codice Voss. auctore ctionem *iniquumque . . . nolint.* In cett. *aequumque . . . . velint.* *s.* habet Bd. pro *sane.* ta F. 1. et Bd. *eorumque magis viribus* F. 1. Bd. Voss. Vulc. edd. ante Iunt. 2. In cett. *e magnis viribus.* *uti* edd. ante Scal. In cett. *niti* quod emendavit Lipsius vel *R*, quam etiam Oud. male comprobavit. Opponuntur enim *multitudo* et *vires.* *Magnae* interpretaest editorum. De confusione vocabulorum *uti* et *niti* vide Met. III. p. 200. *vir enim hic* Bd. *collectam* F. 1. *dominationi* Voss. Bd. Oud. i. e. ut multi dominentur. In cett. *one.* *existimandas* Voss. Bd. Vulc. *aestimandam* F. 1. (nec *aestimandum* ut in Oud. ptum est typothetae vitio. Nam Elm. bene habet *aestimandam.*) In cett. *aestimandas.* pro *omnes* Bd. *viri et omnes incolae* F. 1. Oud. In cett. *viri incolae et omnes*, quod st. Verba *sed tetras* usque ad *respublicas* non sunt in edd. ante Scal. ed. quae habet *terras* Florid. vitiose. *mortis* F. 1. Put. Voss. Elm. seqq. φ. teste Sciopp. *morbo* Vower. *morbose* Scal. *timentes* Bd. *prudentia sapientiaque* Voss. Bd. In cett. ordine *imperaret* edd. ante Iunt. 2. *dilectus* Voss. Oud. In cett. *delectus* cf. ad Met. p. 700. . *deditus* Bd. *commodem* Bd. *in sua adpetentia* Bd. *deprimit* Bd. *quidem* non est in Bd. Scal. *potioris cum consilii* edd. ante Scal. In Voss. et Bd. *potioris est consilii disciplina* d. voluit *ex consilii disciplina.* *illa* Bd. *partem tertiam* Voss. In cett. vice versa. . ante Vulc.

lectionem Bened. cod. glossema isque intelliget qui ceteros Mss. tatus fuerit. In Florent. etiam ita nihi quidem verisimile est, etsi brog. textum ed. Scal. qui ita itus est, minime corrigit. Saeim monitum est, quantum fidei ro his in rebus habendum sit. ien arrogantior viderer, coniectuuam in textu ponere nolui, quia od. quamvis pessimi lectio proententiam efficiens. Ego vero *ad id locorum plebes suas cu-*, *ut rectori noti omnes esse* , quae emendatio vestigiis codd. teris Voss. optimi quam proxime re videatur. In pronomine enim a totius loci corruptelam inesse, adspectu cuique persuadebitur. Platonis quem Apuleius indigitat Legg. V. p. 378. A. seqq.]

non habitantium mult. eorumque. [*Non* in Florent. 1. et Bened. prave omittitur ob librariorum temeritatem, qui *non* respondere *sed, at* particulas debere opinabantur, significationis *que* particulae plane ignari. *Que* adversativam vim aliquoties habere demonstrat Cort. ad Lucan. III. 618. I. 479. Ita *et* et *atque* usurpantur, cf. ad Apol. p. 435. et ad Met. p. 653.]

existimandas [i. e. iudicandas, cf. Gronov. et Dr. ad Liv. XXXIV. 2. §. 5.]

demum [i. e. *denique, postremo,* cf. Apol. p. 557. *nunc demum contumeliis abnuit;* Intt. ad Cic. de Legg. III. 17. §. 38. Ded. ad Dict. Cret. III. 26. p. 336.]

ita prudentiae [cf. Plato de Rep. IV. p. 427 — 430.]

utilitatibus sustinendam. Atenim rempublicam negat posse consist
qui imperitet habeat sapientiae studium, aut is ad imperandum delig
esse inter omnes sapientissimum constat.

CAPUT XXV.

Moribus etiam huiuscemodi cunctos cives imbuendos esse dici
quorum tutelam atque fidem respublica illa creditur, auri atque arge
cupido nulla sit, ne specie communi privatas opes adpetant, nec eiu
pitia succedant, ut ceteris non reclusis ianua cibos victumque ita
ut acceptam mercedem ab his quos protegunt communibus epulis
Matrimonia quoque non privatim maritanda esse, sed fieri commun
dentibus ipsis eiusmodi nuptias publice civitatis sapientibus magist
sorte quadam ei negotio praeditis; idque praecipue curantibus, ne

subsistere cod. et ed. Vulc. et Wow. *qui* non est in Bd. *imperat* edd. ante Iunt. 2.
Vulc. cod. *eligatur* edd. ante Vulc. *diligatur deligatur* Bd. *constat* Voss. Bd. In
Marg. Poel.: *aut is ad imperandum deligitur, qui inter omnes sapientissimus*
constet et huiuscemodi moribus edd. ante Vulc. *moribus et disciplinis hu*
iunctos Bd. pro *cunctos*. *is* pro *iis* F. 1. teste Lind. Oud. nil enotavit. *et fide* Vo
tutela Bd. cf. supra ad p. 254. *in manus est*. *illa* F. 1. Voss. Bd. φ. Wow. et seqq.
creditur Voss. Bd. In cett. *credatur*; cf. paulo ante *constat*. *ne* Voss. In cett. *ne*
a Bd. *eiusmodi* Voss. *huiuscemodi* Elm. Scriv. Florid. In cett. *huiusmodi*. *non*
Voss. Bd. *ianua non reclusis* F. 1. φ. quod probat Oud. In cett. *ianua non reclusa*.
Lips. *quoque* abest ab edd. ante Scal. *disponentibus* edd. ante Iunt. 2., in qua cun
Vulc. Wow. contra Mss. deest *ipsis*. *despondente ipse* Voss. *publice* Florid. Oud. In
sapientibus magistratibus Voss. Bd. In cett. *sapientibus et magistratibus*. *et so*
Voss. Bd. et Scal. Oud. adnotat. Sed in ed. Scal. tantum *et* deest unde etiam in codd.
babile est. *et* F. 1. addit ex collatione Lind., quod quum necessarium esse negaver
audacius contra codd. agere viderer, uncinulis inclusi. *et* pro *ei* Voss. Bd. *pr*
vitiose teste Elm. In Vulc. et Scal. meis *praeditis* extat.

nisi is qui imperitet. [Plat. de Rep. V. p. 473 D. ἐὰν μὴ ἢ οἱ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν ἐν ταῖς πόλεσιν, ἢ οἱ βασιλεῖς τε νῦν λεγόμενοι καὶ δυνάσται φιλοσοφήσωσι γνησίως τε καὶ ἱκανῶς — οὐκ ἔστι κακῶν παῦλα ταῖς πόλεσιν; cf. Ruhnk. ad Rutil. Lup. I. 6. p. 98. ed. Lips.]

Cap. XV. *ceteris non reclusis ianua*. [Observandum est, ipsum hominem hic dici *recludi* pro excludi, secludi, seorsum haberi. Elegantior sine ullo dubio est et dictio et significatio. *Recludere* enim trita notione est *aperire*, de contraria cf. Ruhnk. et Frotsch. ad Iul. Ruf. c. 1. p. 224. ed. Lips. Ita explicandus et defendendus est locus Stat. Silv. II. 4. 32. de psittaco: *quo tu, Melior dilecte, recluso. Nunquam solus erat* i. e. cum ille caveae reclusus esset. Markland. minus eleganter emendat *relicto*.]

matrimonia quoque. [Ha
exponit Plat. de Republ. V. p.
civitatis sapientibus ma
sorte quadam ei negotio
[Ita auctoritate codd. Vo
contra Florent. 1. sensu po
posui. Locus enim quem
leius est Platon. de Rep. V
οὐκοῦν δὴ ἑορταί τινες νο
ἐν αἷς ξυνάξομεν τάς τε
τοὺς νυμφίους καὶ θυσίαι
ποιητέοι τοῖς ἡμετέροις ποιητα
τοῖς γιγνομένοις γάμοις; τὸ
τῶν γάμων ἐπὶ τοῖς ἄρχουσι
ἵν' ὡς μάλιστα διασώζωσι
ἀριθμὸν τῶν ἀνδρῶν πρὸς
καὶ νόσους καὶ πάντα τὰ το
σκοποῦντες καὶ μήτε μεγάλη
κατὰ τὸ δυνατὸν μήτε σμικρ
Ὀρθῶς ἔφη· κλῆροι δή τι
ποιητέοι κομψοί, ὥστε τ
ἐκεῖνον αἰτιᾶσθαι ἐφ' ἑκ

se dissimiles copulentur. His adnectitur utilis necessariaque confusio,
ixta | nutrimenta puerorum ignotorum adhuc agnitionis parentibus affe- 258
ıltatem, ut dum suos liberos nesciunt, omnes quos viderint eius aeta-
credant; et veluti communium liberorum omnes omnium sint parentes.
sorum connubiorum quaeritur tempestiva coniunctio, cuius futuram
fidem credit, si cum harmonia musicae dierum consonent numeri, et
uptiis talibus erunt orti, studiis congruentibus imbuentur, et optimis
s communi | praeceptorum magisterio docebuntur, non virile secus modo [27]

edd. ante Vulc. *vel necessaria* Bd. *adhaec* edd. ante Iunt. 2. *argumentationis*
›nis Bd. *afferant* B. Florid. Oud. In cett. *adferat* quod mirum est retinuisse Edd.
ta una voce. Si enim *adferat* legas, quod ego probo, omnino *per mixta nutri-*
ibendum, ut *confusio* sit nominativus. *hoc ipsorum* F. 1. *hoc ipso* Bd. *adhaec*
. e. insuper. [*Hoc* si retinere malis, est *ideo propterea;* cf. Hand. Tursell.
? sq. etsi hoc pronomen ad sententiarum nexum minus aptum esse mihi quidem videtur.]
i cum Bd. *nuptiis talibus* Voss. In cett. mutato ordine. *nuptiis talibium* Bd. *non vi-*
modo F. 1. Voss. Oud. *non virilis sexus modo* Bd. φ. *non virile tantummodo* edd. ante Scal.
secus tantummodo edd. ante Elm. qui *non virile secus modo* cum seqq. e Florent. scribit.

ύχην, ἀλλὰ μὴ τοὺς ἄρχοντας
: ἔφη· καὶ τοῖς ἀγαθοῖς γέ που
ἐν πολέμῳ ἢ ἄλλοθί που γέρα
ὰ ἆθλα ἄλλα τε ἀφθονέστερα ἡ
ῆς τῶν γυναικῶν ξυγκοιμήσεως,
ια μετὰ προφάσεως ὡς πλεῖστοι
ων ἐκ τῶν τοιούτων σπείρωνται.
Οὐκοῦν καὶ τὰ ἀεὶ γιγνόμενα ἔκ-
ιαλαμβάνουσαι αἱ ἐπὶ τούτων
:νῖαι ἀρχαὶ εἴτε ἀνδρῶν εἴτε
ιν εἴτε ἀμφότερα. Omnes au-
ıtum, video, Intt. sensum verbo-
e *quadam ei negotio praeditis*
ıtur percepisse. Floridus enim
ı interpretatur: *qui quandam*
ptitudinem ad eam rem, quae
sententia ne in verbis quidem
:st. Duplici vero ratione expli-
sunt, primum ut *praeditis* sit
tis, praepositis, qua notione hoc
ım saepius in usu est, cf. supra
33. i. e. sortitione huic muneri
tis. Attamen locum ita intelligi
:rborum connexus, quum qui
sapienter in eo negotio gerendo
debeant magistratus sortitione
agiis deligi nequeant nec hoc
Plato voluerit, quippe magi-
;, sive mares sunt sive feminae
ıque, hoc munus deferens. Me-
ba ad istas quas commendat
rtes referre mihi videor, eo con-
lituendas, ne quis inferior magi-
: sed potius fortunae tribuat,
eriorem feminam acceperit: ma-
gistratus est qui ad hoc negotium sortitionem quandam habeat. Idem expressit Plato Tim. p. 18. D.: ἆρ' οὐ μεμνήμεθα, ὡς τοὺς ἄρχοντας ἔφαμεν καὶ τὰς ἀρχούσας δεῖν εἰς τὴν τῶν γάμων ξύνερξιν λάθρᾳ μηχανᾶσθαι κλήροις τισίν, ὅπως οἱ κακοὶ χωρὶς οἵ τ' ἀγαθοὶ ταῖς ὁμοίαις ἑκάτεροι ξυλλήξονται καὶ μή τις αὐτοῖς ἔχθρα διὰ ταῦτα γίγνηται, τύχην ἡγούμενος αἰτίαν τῆς ξυλλήξεως.]

his advertitur [Plato de Rep. V. p. 460. B. οὐκοῦν καὶ τὰ ἀεὶ γιγνόμενα ἔκγονα παραλαμβάνουσαι αἱ ἐπὶ τούτων ἐφεστηκυῖαι ἀρχαὶ εἴτε ἀνδρῶν εἴτε γυναικῶν εἴτε ἀμφότερα — κοιναὶ μὲν γάρ που καὶ ἀρχαὶ γυναιξί τε καὶ ἀνδράσιν. — Ναί. τὰ μὲν δὴ τῶν ἀγαθῶν, δοκῶ, λαβοῦσαι εἰς τὸν σηκὸν οἴσουσι παρά τινας τροφοὺς χωρὶς οἰκούσας ἔν τινι μέρει τῆς πόλεως· τὰ δὲ τῶν χειρόνων καὶ ἐάν τι τῶν ἑτέρων ἀνάπηρον γίγνηται, ἐν ἀπορρήτῳ τε καὶ ἀδήλῳ κατακρύψουσιν, ὡς πρέπει seqq. cf. Tim. p. 18. D.]

cum harmonia musicae dierum consonent numeri. [cf. quae obscure admodum exponit Plato de Rep. VIII. p. 546 sq. Censorin. de Die Nat. c. 11. et praeceteris Eric. Putean. Reliq. Conviv. Prisc. in Graev. Thes. Antiq. T. XII. p. 263 — 266.]

optimis disciplinis docebuntur. [De constructione vide Gronov. ad Liv. XIX. 1. Intt. ad Sall. Catil. c. 25. Oud. ad Veget. III. 2. in Miscell. Observ. Vol. VIII. T. 3. p. 317.]

verum etiam feminarum, quas vult Plato omnibus partibus quae pı rum putantur coniungendas esse; bellicis *etiam*, quippe utriusque una sit, eandem esse virtutem. Eiusmodi civitatem nullis extri legibus indigere, *regi eam* quippe *per* prudentiam et eiusmodi i moribus, quibus fundata ceteras leges non requirat. Et hanc qui mentum aliquod veritatis exempli caussa per se compositam vult publicam,

CAPUT XXVI.

Est et alia optima quidem et satis iusta et ipsa quidem spe(
259 caussa civitas fabricata, | non ut superior sine evidenti, sed iam
substantia. In hac non suo nomine de statu et de commodis civi rens originis eius principia et fundamenta disponit, sed eo tendit, dum civilis gubernator eiusmodi locum conventusque multitudinum n

partibus F. 1. Voss. Vulc. edd. ante Scal., quod quamquam praefert Oud., a Boss receptum est. In cett. *artibus*, cui voci minus convenit *coniungendas*. *bellicis eis* I In cett. *bellicis etiam*. Latet quid. *utrisque cum* F. 1. teste Oud. Bd. Elm. Scriv. O Scal. extat *cum utrisque* quod in Lind. coll. emendatum non est. *utriusque cum* Voss. I *cum utriusque*. *eiusdem civitatem* edd. ante Vulc. *latis regibus* Voss. *lati regio* supra scriptum *legibus*. *ratis legibus* Vulc. cod. quod probat Heins. e Ms. Leid., idem est Vulc. cod. in Advers. p. 539. *regiam quippe prudentiam* Voss. Vulc. Bd. L *egregie*. In cett. *regia quippe prudentia*. *moribus quibus dictum est fund*. edd. e Voss. Vulc. Bd. *ipse* pro *per se* Bd.

Sed et alia edd. ante Scal. *quod optima* pro *optima quidem* Bd. *iusta quidem* Bd. Scal. In cett. *iusta et ipsa quidem*. *ditis caussa* edd. ante Iunt. 2. *iudicis* Bd. ante Iunt. 2. *evidenti* F. 1. et omnes Oud. codd. et edd. ante Wower. In cett. *evid* probat et Oud. praefert. *in dis haec* pro *in hac* vitiose Scal. *de statu* codd. omnes El Oud. In cett. *et de statu*, quod Oud. non improbat. *commodis* codd. et Elm. seqq. In c *multitudinem* F. 1. Scriv. Florid. In cett. *multitudinum*.

virile secus. Oud. de voce *secus* comparat Dr. ad Liv. XXVI. 47. Dempster. ad Rosin. p. 112. Intt. ad Dict. Cret. VI. 4. Fronton. I. 11. 6.

omnibus partibus [cf. Plato de Rep. V. p. 451 seqq. de Legg. VI. p. 780. C. seqq. VII. p. 794. C. D. VIII. p. 833. C. seqq.]

regi eam quippe per prudentiam ... quibus fundata. [Haec optima est Oud. emendatio, quam mirum est corruptae edd. lectioni *regia quippe prudentia ... quibus dictum est fundata* eum postposuisse. Quomodo enim ille coniunctivus *requirat* explicandus esset nobis non exposuit, cum quidem locus fugiat, ubi *quippe* non additis *quum*, *quia* particulis ita construatur, cf. ad p. 253. *quippe cum summus.* De casus variatione saepius dixi, ut ad Met. p. 71, 84, 85. ed. meae. *Regia* si probaretur, esset *egregia*, *eximia*, cf. ad p. 215. ed. meae.]

Cap. XXVI. *dicis causs* dictione Elm. conferri iubet L Subseciv. VIII. 12. Anton Emendd. II. Victor. Var. 24. Brisson. de Verb. Sign ad Nepot. Att. 8. ad Arnob

evidenti. Praetuli ex lib sensu contra Oud. qui qua *dens* poni posse pro *evid* vidit, tamen *evidentia* vel scribi satius duxit. Res est

statu et commodis. [De l tia in compositione diversi Cort. ad Lucan. IV. 364. qu leii locum commemoravit.]

conventusque multitudin Florent. 1. ceterorum codd *multitudinum* ut rariorem i ficiliorem retinui, cuius gl altera *multitudinem*. Co enim est, librarium in p *titudinum* offendisse quem posse opinatus est: in que

praesentium rerum et convenarum debeat facere civitatem plenam bo-
gum et morum bonorum. In hac equidem easdem puerorum nutrica-
asdem vult esse artium disciplinas. Sed in connubiis et partibus et
iis ac domibus desciscit a prioris observatione reipublicae, matrimonia
t singularia faciens procorumque ipsorum. Et si in contrahendo ma-
consulere ex voluntate sua debeant, universae tamen civitatis prin-
it communis commodi caussam decernit spectandam esse. Quare et
riores | nuptias non recusent, et locupletium consortium inopes conse- 260
et si vires opum congruunt, ingenia tamen diversa miscenda esse,
ido tranquilla iungatur, et sedato homini incitatior mulier applicetur:
s observationum remediis et proventibus soboles natura discrepante
morum proventu meliore coalescat, et ita compositarum domorum opi-

ra Bd. *ac convenarum* Bd. Pro *civitatem* habent Voss. et Bd.: *volunt* (forsitan ex *cītatī* corruptum, si quidem recte Oud. enotaverit.) *murorum* inepte Bas. 1., unde oniecit *virorum*. *eadse p. easdem nutritiones* Bd. *eadem* Voss. *partibus* Voss. In *bus*. *matrimoniis* Exc. Put. cf. de confusione horum verborum Intt. ad Suet. Aug. 2. *niis* absunt ab edd. ante Vulc. *desistit* Exc. Put. *prioribus*, *obs. reip.* edd. ante *ore* Bd. *procorum ips.* F. 1. teste Oud. male. Nam in coll. Lind. est *procorumque*. lineam non toti vocabulo *quoque* subductam esse non vidit, sed syllabae tantum *que*. *que* Voss. *procorumque quoque* Vulc. cod. et ed. Scal. *pro quoque* edd. ante Vulc. et *consulere voluntatem suam* edd. ante Vulc. et Wower. *caussa* Bd. *quarum* Bd. *dites* edd. ante Iunt. 2. *locupletium* Voss. et edd. ante Vulc. In cett. *locupletum*. *ndo tr. iungatur* Bd. *et proventibus* desunt contra Mss. ab edd. ante Vulc. item Wow. *rocreationes* cf. Met. IV. p. 275. *mox proventu* edd. ante Vulc. *consitarum* pro *um* Bd.

d. incidit. Ita sine ulla libro-epantia hic pluralis extat apud . 50. §. 1. *partim exquirebant ultitudinum* i. e. factionum arum, quarum una quaeque idine constitit, et apud Varron. 5. p. 217. Mueller.: *iniuria stulant, si qua sint singularia, habere multitudines*. Item *num conventus* hic singulas m pluriumve hominum congre-significat. *Conventus multitu-*otaret per hypallagen coetum iis.]

naturam [i. e. *secundum*, cf. ursell. T. III. p. 542.]

us. [De hac ablativi forma pro cf. ad Met. p. 840. ed. meae.]

et dites. Plato de Legg. VI. *ιΐνυν φῶμεν, ὅτι ἀγαθῶν πατέ- τοὺς παρὰ τοῖς ἔμφροσιν εὐδό- οὺς γαμεῖν οἱ σοφοὶ παραινοῖεν ἢ φεύγειν τὸν τῶν πενήτων, μη- ν πλουσίων διώκειν διαφερόντως, τἄλλα ἰσάζῃ, τὸν ὑποδέστερον τα, εἰς τὴν κοινωνίαν ξυνιέναι· πόλει σύμφορον ἂν εἴη ταύτῃ ταῖς τε ξυνούσαις ἑστίαις τὸ γὰρ ὅμιλον καὶ ξύμμετρον ἀκράτου μυρίῳ διαφέρει πρὸς ἀρετήν.* cf. Plaut. Aul. III. 5. 4 seqq. *Nam meo quidem animo si idem faciant ceteri, Opulentiores pauperiorum filias ut indotatas ducant uxores domum: et multo fiat civitas concordior, et invidia nos minore utamur quam utimur.* Haec exempla Colv. protulit.

locupletium. [*Locupletum* Oud. ut canorius hic praefert ob seqq. *consortium*. Ego *locupletium* retineo; cf. p. 660. Met. et Eckst. ad. Voss. Arist. T. II. p. 624. Formationem in *ium* amat Apuleius; cf. de Deo Socrat. p. 160. Apol. p. 536.]

opum congruunt. Pessime *non* e suo codice addidit Vulc., quem temere omnes praeter Wow. consecuti sunt. Concedit enim vel praecipit Plato opes in matrimonio non congruere debere, sed si congruant, ingenia tamen diversa miscenda esse, cf. Plato d. l. p. 773. D.

ut iracundo sqq. [Hunc locum excitat Gron. ad Liv. I. 46. §. 5.]

bus civitas augeatur: puerperiaque ipsa morum dissimili seminio concepl utriusque instar similitudinis traxerint; neque illis vigorem in rebus g neque tamen spectandis consilium defuturum. Instituendos vero e *utcumque parentes nec ita sexus esse stratus censuerint civitatis.* Dom et possessiones habeant privatas, ut queunt singuli, quae quidem nec sum augeri per avaritiam nec prodigi per luxuriam aut deseri per negli sinit. Legesque civitati huic promulgari iubet et legum moderatoren
[28] aliquid tale concipiet, | ad contemplandas virtutes hortatur.

CAPUT XXVII.

Imperitandi autem modum eum esse utilem censet, qui ex tribu
261 | temperatus. Nec enim optimatium vel etiam popularis imperii solos e status utiles arbitratur; nec impunitas rectorum culpas relinquit, sed censet his debere constare rationem, qui sint potestate potiores. publicarum rerum status definiti ab eo putantur nitentes ad bonos et super *ea publica*, quam vult emendatione constare, rectori

Verba inde a *puerperio* usque ad *censuerint* non sunt in edd. ante Iunt. 2. *puerperia* Iunt. 2. Bas. 2. Colv. In cett. *puerperia quoque*. *ab utrisque* Bd. *neque tu* cod. Vulc. Scal. *neque tamen in* Elm. seqq. Oud. In cett. *neque tamen spect*. *spectantis* Voss. *ins* *vero eos esse utcunque parentes nec ita sexus esse stratus censuerunt civitatis* F. 1. V Bd. (Oud. pro *stratus* in Lind. Excerpt. esse *Aratus* male pronuntiat. Vulc. pro *stratus* h *utcunque parentes censuerint* Elm. et seqq. cum Bosscha; Oud. emendat: *p. nec uti ma* *censuerint civitatis*; Lennep. in iis agnoscere videtur fragmenta glossematis adscripti supra tradita p. 258. de magistratuum circa liberos utriusque sexus cura meminisset. *do* In cett. *domos*. *in immensum* F. 1. Elm. seqq. praeter Oud. qui cum prioribus edd. et praepositionem non agnoscit; cf. ad Met. p. 301. *nec mensira aug*. Bd. *s~t* Bd. *si* *sinant* edd. a Vicent. usque ad Elm.

Verba inde ab *imperitandi* usque ad *habeatur* non sunt in edd. ante Iunt. 2., quae h scribit usque ad *definiri in eo*. Reliqua usque ad *ingratis* primum apparent in ed. Vulc. *in actuosa* incipit rursus Iunt. 2. *imperii* Vulc. Scal. *tribubus f. temporatus* Bd. *vel op* codd. et edd. praeter Voss. et Bd. *relinquunt* Voss. In cett. *relinquit*. Oud. mavult *re* *censet debere*. In Bd. abest *censet*, unde forsitan legendum: *relinqui censet*, *sed* utraque et Voss. et Bd. codd. lectione conflata. *nationem* Vulc. Scal. nec emendatum e Lind. In cett. *rationem*. Wow. mavult *gubernationem*. Sententia est: Potiores debent posse dare omnium actorum suorum, et puniri; si male egerint. *potestate potiores* V In cett. vice versa. *definiri* Vulc. cod. Oud. *definitivi* Scriver. Florid. In cett. *defi* constituti et certi. *ex publica* F. 1. et edd. usque ad Elm. qui cum seqq. praebet *republica* et cett. uti videntur Oud. codd. habere; Oud. emendat *re publica*. *quam* F. Elm. seqq. In cett. *quae*.

utcumque parentes nec ita sexus esse stratus censuerint civitatis. [Locus difficillimus est, quem quum apta coniectura restituere non potuerim, in medio reliqui. In mentem incidit emendare *utcunque parentes nec uti* (vel *ita ut*) *sibi ius (s'ius) esse magistratus censuerint civitatis*, ut ratio huius posterioris civitatis opponatur priori, in qua magistratus de nuptiis et educatione plenam potestatem habebant. Quantum autem a vero absim ipse sentio.]

domus [de hac formatione Met. p. 624.]

Cap. XXVII. *super ea* [Hanc lectionem corruptam es que intelligit, quum *publica*, qu praecedit *publicarum rerum* *publica* vix unquam dici possit emendo *super re ea publica*. cilius depravari potuit. Ita Cic dicit Epist. ad Famil. I. 8. §. *mutata tota ratio est senatus*, *rum, rei totius publicae*.]

ius residuas compleat aut vitiosas leges correctas velit; mores *enim* per-
s et disciplinas corrumpentes commoda civitatis ad meliora converterit: a
si consilio et suadela depravata multitudo deflecti non poterit, abducenda
ien ab incepto vi et ingratis. In actuosa vero civitate describit, quemad-
simul omnis hominum multitudo bonitate et iustitia conducta habeantur.
s complectentur proximos, honores custodient, intemperantiam arcebunt,
m refrenabunt, pudicitiae ornamentisque ceteris vitae honores maxi-
ferentes. Nec temere multitudo *convertet* ad eiusmodi rerum publica-
atus, nisi qui optimis legibus et egregiis institutis fuerint educati, mo-
erga ceteros, inter se congruentes.

CAPUT XXVIII.

uatuor culpabilium civium genera esse: unum eorum | qui sunt honore 262
ini, alterum paucorum penes quos rerum est potestas, tertium omnium,
n dominationis tyrannicae. Et primum quidem *confingitur*, cum pru-

s residuas compleat F. 1. Voss. *non et prius residuas leges compleat* Bd. *ut prius compleat* edd. *velit mores enim* F. 1. Voss. et cett. Oud. codd. *enim mores perniciosos* lius cod. V. L. hic periit. In cett. *deinde mores.* *convertit* F. 1. Bd. et edd. praeter Vulc. cett. codd. scribit *converterit.* *et converterit* Wow. *communia* pro *commoda* Bd. *ta* cod. omnes Elm. Scriv. Florid. Oud. *defraudata* Vulc. Wow. *pravata* Scal. *est* codd. et edd. praeter Vulc. Scal. et Wower., a quibus verbum abest. *ingratiis* Florid. L. p. 80. *describi* Scal. quod Lind. non emendavit. *habeantur* Voss. edd. ante Vulc. p. 154. ed. meae. In cett. *habeatur.* *pudicitiae* F. 1. Exc. Put. Voss. Bd. φ. Oud. In cett. *iae* praeter cod. Vulc., in quo abest vocabulum. *ceterisque vitae orn.* φ. *ornamentis* ne omisso vocabulo *vitae* edd. ante Vulc. *vita* Scal. vitiose. *convellet* F. 1. Voss. *et adeat eiusmodi* Bd. In cett. *convolet.* *rerum puplicarum* Voss. *et* ante *egregiis* abest *t inter se* Bd.

tuor denique F. 1. Elm. Scriv. Florid. quod additamentum librarii esse Oud. recte vidit. . Elm. Florid. In cett. rectius abest. cf. p. 196. *posse ait*, quo loco optimi codd. *ait* . In edd. ante Scal. extat *genera sunt* eodem errore, quia unde infinitivus penderet non bant. *confunditur* F. 1. Elm. Florid. *confugit* Voss. *configit* Exc. Put. Bd. *confit* Vulc. d. cum seqq. In cett. *fit.*

prius residuas ... mores enim ... terit. [Locum corruptissimum proba ratione emendari non lice- tionem codd. optimorum recipere esse duxi. Oud. emendat: *non residuas compleat, aut vitiosas correctas velit, quin* vel *quam ... terit.* Forsitan rectius scripseris *ius ... velit, mores ni* vel *quam.*]
temere multitudo convertet. *olet,* quam emendationem aut orum aut Intt. esse, *convellet* cor- esse videntium, apparet, mirum uomodo ab omnibus comprobari it, quum futurum neque coniun- orationis nexus necessario po- Deinde significatio vocis *con-* huic ipsi loco convenire non ir. Est igitur cur *convertet* i. e. *se convertet* corrigam; cf. Intt. ad Sallust. Cat. VI. §. 7.]

Cap. XXVIII. *confingitur.* Oud. emendat ex depravata codd. lectione *conficitur* vel *confieri.* Saepius enim hoc vocabulum corrumpi in Mss., de quo comparat dict. sua ad Caes. B. G. VII. 11. Suet. Caes. c. 20. Intt. ad Dict. Cret. IV. 15. Heins. ad Virg. Aen. IV. 16. [Arnob. II. 42. *maleficia cuncta confierent.* V. 39. VI. 17. 27. VII. 11. cf. Orell. ad Arnob. Append. p. 68. Deder. ad Dict. Cret. l. c. not. crit.] Alius vir doctus in *confunditur* latere putat *confieri dicit tum,* quare etiam Bosscha *confieri* recipere non dubitavit. [Videndum tamen est, *confieri* coniecturam a codd. Mss. nimium recedere, unde *confingitur* magis probandum esse

dentiores viri per magistratus seditiosos civitate pelluntur, deferturque
potestas qui sint manu tantummodo strenui, nec ii qui blandiore consili
res possint, adipiscuntur imperii facultatem, sed qui turbidi violentiq
Paucorum vero status obtinetur, cum inopes criminosi multi simul pa
divitum impotentiae subiacentes dederint se atque permiserint, omnen
gendi potestatem non mores boni sed opulentia fuerit consecuta. P
factio roboratur, cum inops multitudo viribus obtinuerit adversus div
cultates, lexque eius sub populi fuerit promulgata iudicio, ut ex aequ
omnibus honores capessere. Adhaec tyrannis illa, singulare caput, tunc
263 cum is qui leges contumacia sua ruperit, simili legum | coniuratione a
imperium invaserit, constituens deinceps, ut omnis civium multitudo d
eius et cupiditatibus parens obsequium suum tali fine moderetur.

ad illos potestas Voss. et ante Iunt. 2. In cett. ordine mutato. *sint manu* Voss. In c
q. s. violenti, *manu* Bd. *blandiciore* Exc. Put. *adipisc. iamiam* edd. ante Vulc. *viol*
edd. ante Bas. 2. *impotentiae* F. 1. Voss. φ. Bd. Elm. seqq. In cett. *potentiae*. cf. ad
p. 677. *nec mores* edd. ante Vulc. *popularis autem* codd. et edd. praeter Voss. et
viribus non est in edd. ante Vulc. *lexque eius sub populi fuerit promulgata iudicio* I
Scriver. *lexque eius sub populi fuerit prom. ut* Voss. Bd. In cett. *lexque iussu popul*
ut Oud. Bd. bene emendat: *lexque eius iussu populi f. prom. ut*, quod recepit Elm. *Iu*
ex captu librarii in Florent. 1. additum esse cum Oud. arbitror, sed quia sana est co
coniecturae eam praetuli. *ad hoc* Bd. *tyrannidis illius* F. 1. Elm. seqq. In cett. *tyr*
quod magis probo. *singularis* Bd. *cum civis* edd. ante Vulc. *illegum* Oud. e Lips. eme
conturbatione coniecit Wow. *adoptatum* φ. Elm. Scriv. Florid. *in imperium invaserit* I
Met. p. 348. *etiam moderetur* Elm. seqq. praeter Oud.

videatur. Infinitivum necessario non requiri sciunt, qui hunc librum pertractaverint, quoties Apuleius notionem directam cum indirecta et vice versa commutaverit, legendo experti. Dictio *confingitur* pro *conficitur, conformatur* librarios sine dubio ita offendit, ut locum corrumperent.]

tyrannis illa singulare caput. Durissimam hanc locutionem falso nominat Oud. non intelligens, genitivum esse figmentum librarii qui singularem huius dictionis elegantiam non cepit. Recte Florid. explicuit et probavit: *praeterea*
illa tyrannis quae est unicam
dominationis i. e. quae in eo c
ut unus dominetur ceteris, qu
lectionem in textu non recepit
mavult *tyrannis illa et singul*
minationis caput i. e. tyrannis
simul eius caput sive tyrannu
sane paullo ineptius foret.

legum coniuratione adopta
legum emendatio necessaria i
si quidem *legum coniuratione* e
coniuratione contra leges nec i
legum.

LIBER III.

DE PHILOSOPHIA RATIONALI

SIVE

ΠΕΡΙ ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ,

QUI APULEIO FALSO TRIBUITUR.

dium sapientiae quam philosophiam vocamus, plerisque videtur tres spe- 265 129
partes habere: naturalem, moralem; et de qua nunc dicere proposui
m, qua continetur ars disserendi. Sed cum disseramus de oratione
riae species sunt, ut imperandi vel narrandi, mandandi, succensendi

Ms. N(ans.) et L(eid.) Oud. Recte. In cett. *quod*; cf. Oud. ad Veget. IV. c. 11. *seu* n sunt in Elm. Florid. *de* non est in N. L. Colv. Vulc. *disseremus* Scriver. *ut* , *fovendi*, *miserandi*, *admirandi*, *contendendi*, *obiurgandi*, *poenit. mandandi*, *succ. di*, *irasc.*, *obediendi*, *invidendi*, *deplor.* Sichard. et Bas. Lugd. Bosscha praetulit et *nperandi vel mandandi*, *narrandi* perperam. Ego ordinem verborum restitui, qui in ar et cett. edd.

is haec adnotavit: Partem huius ulgavit ante 80 annos Ioannes s in opere cui index *Discipli-liberalium orbis* (Anno 1508), m solummodo titulum dat *de mo Categorico*. Nos duplicem s, quorum prior ex Isidori et exemplaris fide est: posterior ebuisse etiam non videtur. Nam Ms.: *Incipiunt Periermeniae* et ad calcem *Periermeniae expliciunt, in quibus conti-ategorici syllogismi*. Isidorus: *rmulas Categoricorum Syllo-m qui plene nosse desiderat, legat qui inscribitur περὶ ἑρ- lpuleii*. Sed et Io. Picus Miran-Epistolis ad Hermolaum Bar-scribit in manus suas incidisse fragmentum de Interpretatione. aquit, eruditum et quod Apuleii ne cognoscas: post quaerit, num egrius extare ipse sciat. Oud. haec addit: *de Philosophia li sive περὶ Ἑρμηνείας*. Li-ius titulum sic cum Elm. et ncepi, partim quod initio statim auctor dicat: *et de qua nunc dicere proposui Rationalem*, partim quod eo titulo citetur a Carolo Magno Lib. IV. de Non Ador. Imag. c. 23. et rectius ab Isidoro sive Cassiodoro de Dialectica, ut bene iam monuit Colv. Hinc patet alterum quem insuper addunt *de Syllogismo Categorico* falsum esse. Saltem debebant scribere *de Syllogismis*, ut recte in fine Ms. Nansiani et Biblioth. Leidensis legitur sic: *Periermeniae Apuleii expliciunt, in quibus continentur Categorici Syllogismi*. Vide Heum. Poecil. T. II. Lib. I. p. 6. etc. Male igitur hunc titulum *de Syllogismo Categorico* praepositum a I. Sichardo retinuerunt viri docti sed ego exulare hinc iussi. Ceterum Imp. Carolum vere exhibuisse titulum libri, ut in Mss. reperiebat, patet ex Mss. Nansii Leid. ac Petav. in quibus: *Incipiunt Periermeniae Apuleii*. Corruptissimum autem hunc locum, qui multis locis ex Aristotele et Cassiodoro emendari debet, nos modo transcursim perlegimus variasque lectiones adnotavimus.

optandi, vovendi, irascendi, odiendi, invidendi, favendi, miseran
contemnendi, obiurgandi, poenitendi, deplorandi, tum volupta
tum metum incutiendi; in quibus oratoris excellentis est lata an
late, *vulgata decenter*, nova usitate, usitata nove *proferr
magna, maxima e minimis posse efficere aliaque id genus plu
inter has ad propositum potissima, quae pronuntiabilis appellat
sententiam comprehendens, sola ex omnibus veritati aut fals
quam vocat Sergius effatum, Varro proloquium, Cicero enunti
protasin, tum axioma: ego verbum e verbo tum protensionem,
266 tum: familiarius tamen | dicetur propositio. Propositionum igit

fovendi Mss. et Colv. cum seqq.; Lips. *vovendi* quod receperunt Florid. Oud.; *mo*
Wower. *odiendi* Mss. Colv. et seqq. Ante *obediendi*. *contemnendi* firman
tendendi, utrumque in P(etav.) *voluntatem* codd. C(arnotenses) P. et Sich. cu
asserendi habet. *proferre* in omnibus codd. et edd. ante Colv. abest. ὑπότα
Lugd. *ΠRω TACIN* graecis litteris P. In cett. *protasin*. *ergo* L. P. *propens*
Leid. *protentionem* L. Colv. Valc. Scal. Elm. Scriv.

odiendi [cf. Voss. Aristarch. T. II. p. 888. Eckst.]

vulgata decenter — proferre. [Totus locus mihi corruptissimus videtur esse nec veram puto Colvii emendationem *proferre*, quod vocabulum quomodo ex omnibus codd. excidere potuerit ne coniectura quidem comprehendi potest. Tum miror, quod edd. in totius enuntiati ratione non offenderunt. Bene enim *lata anguste, angusta late* et postea *nova usitate, usitate nova* sibi opponuntur, sed quae interposita sunt *vulgata decenter* non habent quibus respondeant, unde enuntiationis concinnitatem ita disturbatam esse facile tibi persuadebis. Aut igitur haec verba mutilata sunt, aut exciderunt aliquot. Prius mihi quidem probabilius videtur, unde emendare conatus sum: *lata anguste, angusta late vulgare, dicere nova usitate, usitate nove, extenuare.*]

Sergius. Floridus putat eum esse oratorem qui a Cicerone laudatur in Bruto c. 21. §. 82. *Sed inter hos aetate paululum his antecedens sine controversia Ser. Galba eloquentia praestitit.* [cf. Ellendt. Proleg. ad Cic. Brut. §. 19. Sed ille est *Servius Sulpicius Galba*. Quis igitur ille *Sergius* fuerit, incertum est.]

effatum. [Cic. Acad. IV. 29. *fundamentum dialecticae est, quicquid enuntietur (id autem appellatur ἀξίωμα quod est quasi effatum) id verum esse aut falsum.*]

proloquium. [Gell. N
M. Varro in libro de
Ciceronem quarto vicesi
sime ita definit: Proloq
tentia, in qua nihil desi
et omnino quicquid ita
atque perfecta verborum
id necesse sit aut veru
esse, id a dialecticis ἀξίωμ
est, a M. Varrone, sic
loquium, a M. autem C
l. 7.) *pronuntiatum.*
vocabulo tantisper uti se
quoad melius, inquit, inv
ad Arnob. III. 44. qui
aliquoties usus est; Mar
§. 341. *quatenus sit perf*
ut possit esse proloqui
locum Kopp. p. 336. et ad
Senec. Epist. 117. §. 13.
tivum quiddam de corp
effatum vocant, alii
alii edictum.]

enuntiatum. [Cic. de
Licet enim Epicuro con
enuntiatum aut verum
esse; c. 12. §. 28. *nec si*
tiatum aut verum aut
c. 1. §. 1. *vis est ratioq*
tionum, quae Graeci
cant; ad quem locum vi
§. 20. *non omnis enun*
ἀξίωμα dialectici appe
§. 27. *an aliter haec enu*
esse potest.]

ıclusionum duae species sunt, altera praedicativa, quae etiam sim-
si dicamus: *Qui regnat, beatus est*, altera substitutiva vel con-
ıae etiam composita est: ut si aias, *qui regnat, si sapit, beatus*
tuis enim condicionem, qua, nisi sapiens est, non sit beatus. Nos
aedicativa dicemus, qua natura prior est ac velut elementum sub-
Sunt et aliae differentiae quantitatis et qualitatis. Quantitatis qui-
aliae universales sunt, ut: *Omne spirans vivit*, aliae particulares, [30]
ım *animalia non spirant*, aliae indefinitae, ut: *Animal spirat;*
efinit, utrum omne an aliquod, sed tamen pro particulari semper
tutius est id ex incerto accipere quod minus est. Qualitatis autem,
ledicativae sunt, quae dedicant aliquid de quopiam, ut: *Virtus bo-*
dicat enim virtuti inesse bonitatem: aliae abdicativae quae abdicant
uopiam, ut: *Voluptas non est bonum;* abdicat enim voluptati in-
tem. At Stoici hanc quoque dedicativam putant, cum inquiunt:
lam voluptati bonum non esse; ergo dedicat quid evenerit ei, id
Iccirco dedicativa, inquiunt, est, quia ei in quo negavit esse de-
d non videtur esse. | Solum autem abindicativum vocant cui nega- 267

. *substantiva* pro *substitutiva* P. a m. p. *iam composita est* P. L. *ut aias* P.
cit probante Oud. *ut si dicas* ex interpretatione Sich. Bas. Lugd. Wow. In cett.
tus non est ante Colv. *qua natura* L. i. e. *qualenus*. *quia* P. In cett. *quae*.
Sich. et Lugd. *quoddam animal non spirat* Sich. et Lugd. *quae dedicant* P.
q. *quae abdicant*. In cett. *quod*. *virtuti inesse* P. Colv. sqq. In cett. *virtuti esse*.
v. Wow. emendarunt et restituit Florid. In cett. *et*, quod a Lugd. abest. *abiudi-*
l. male. *videtur* P. edd. ante Colv. et Florid. In cett. *videt*. *cum neg. pars* P. a m. p.

aedicativa seqq. [Mart.
43. *quid praedicativus*
quid condicionalis.
no praedicativo agit Mart.
3 seqq. de *condicionali*

is. [cf. Mart. Cap. §. 342.
differentiae proloquiorum
tate, quae in quali-
d universale sit, quid
are, quid indefinitum.
e agit Mart. §. 367—370.
te §. 371—373. et omnia
tinent comprehendit §. 396.
igitur differentias habent
uantitate et qualitate.
is differentia est, quod
niversalia, alia parti-
ia indefinita. Univer-
t omnis homo animal est;
re, ut quidam homo am-
efinitum ut homo am-
l igitur indefinite dicimus,
particulariter accipimus,
rio universaliter, et quo-
otissimum enumerandum,
m habet intellectum, in-
ro particulari accipitur.

Erunt ergo duae differentiae in quantitate, quod aliud est universale proloquium, aliud particulare. In qualitate autem duae, quarum altera dedicativa, altera abdicativa. Dedicativum est, ut omnis voluptas bonum, abdicativum, omnis voluptas non bonum.]

quae dedicant. *Dedicare* est affirmare, adserere, ut etiam Nansius notarat. [Non. p. 280. Intt. ad Fest. T. II. p. 400. Lindem. et Lexic. s. v. *dedicare* et *delicare*.]

abdicant aliquid de quopiam. [*Abdicare* Apuleio est denegare, repudiare cf. Lexic. et Savar. ad Sidon. Epist. I. 1. Munk. ad Fulg. Mythol. I. p. 610. Mart. Capell. V. §. 470. *abdicat filium*.]

dedicativa. [cf. Kopp. ad Mart. Capell. IV. §. 329. p. 329. et ad §. 396. p. 366. qui Aristotelis ea de re placita fusius exponit.]

videtur esse. Floridus haecce adnotavit: Haec est Carnot. Membranarum et Sichardi lectio quam retineo. Elm. minus bene *id quod non videt esse*, neque enim propositio potest dici videri aut non videre. Huius autem loci sen-

tiva particula praeponitur. Verum hi quidem cum in aliis tum ir cuntur, si qui ita rogaverit: *Quod nullam substantiam habet no* tur enim secundum quod dicunt confiteri esse quod non est, quod stantiam habet. Ceterum est propositio, ut ait in Theaeteto P paucissimis orationis partibus constans, nomine et verbo, ut: *Apul* quod aut verum aut falsum est, et ideo propositio est. Unde qui has duas solas orationis partes esse, quod ex his solis fieri p oratio, id est quod abunde sententiam comprehendant. Adverl pronomina et participia et coniunctiones et id genus cetera qua numerant, non magis partes orationis esse, quam navium aplustria pilos aut certe in universa compage orationis vice clavorum et p nis deputanda. Porro ex duabus praedictis partibus altera subiec tur velut subdita, ut *Apuleius;* altera declarativa ut: *Disserit* *serit;* declarat enim quid faciat Apuleius. Licet autem eadem utramvis partem in plura verba protendere, ut si pro *Apuleio* d *sophum Platonicum Madaurensem*, item pro *Disserendo* dic *oratione.* Plerumque autem subiectiva minor est, declarativa r

non nullam P. *est ... constat* Lugd. unde Wow. *et propositio .... constat* cun Sed recte Leid. cum edd. reliquis *est constans* i. e. constat, graeco more de quo vide et XI. p. 766. *Thimeo* P. *Timaeo* Sich. Bas. Lugd. et pro V. Lect. L., in quo *Thee* *disserit* N. L. *quod ex his quae* Ms. Colv., unde Lips. emendavit *hisce*. In cett. *qu* repone *ex his*. *coniunctiones* P. Sich. Bas. Lugd. Oud. quod iam voluit Florid. sed cett. *coniunctio*, qui soloecismus est. *cetera* pro *certe in* N. *imminente* edd. ant pro *protendere* Al.

tentia est, propositionem ab Apuleio relatam: *evenit cuidam voluptati bonum non esse*, ideo videre Stoicis affirmativam, quoniam ea affirmat voluptati inesse negationem bonitatis, quod certe nugatorium est et sophisticum. Quid enim aliud est affirmatio negationis nisi mera negatio?

nullam substantiam. Propositio *quod nullam substantiam habet, non est* poterit eodem modo converti, quo supra relata, et sic enuntiare: *evenit ei quod nullam substantiam habet ut non sit*, quae propositio ad hanc reducetur, *quod nullam substantiam habet, est aliquid quod non est*, quemadmodum illa superior ad hanc reduci poterit *quaedam voluptas est aliquid non bonum.* Si quis quid melius habeat, pergratum faciet, si protulerit in medium. Haec verba sunt Floridi. [Erat quum pro *nullam* ex Petav. cod. emendarem *non ullam*, de cuius usu vide Intt. ad Cic. de Div. I. c. 9. Hase in Reisig. Lat. Grammat. p. 350.]

ceterum est propositio. [Hunc locum citat Kopp. ad Mart. Cap. IV. §. 327. p. 325.]

adverbia autem. [Hun Kopp. l. c. §. 383. p. 35 Plurima quae huc faciunt e Arist. T. I. p. 270. Foert

aplustria. [Omnium o vocabulo egerunt Heins. et 325. cf. Vulc. ad Glossar ad Lucan. III. 586. Cram Iuv. X. 136. p. 396. Stav in Paus. et Al. c. 2. in servatt. Vol. X. T. 2. p. 3 de Milit. Nav. II. 6. in l Thes. Antiq. T. V. p. 9(Arch. Mus. Fasc. I. p. 2

subiectiva. [cf. Mart. §. 341. *In secunda quam diximus quaeritur, quic quid verbum, quid ex quae ex his subiectiva tiae sit, quae declarati iectivae modus sit, qui vae, quatenus nomen acc tenus verbum, quatenus sententia, ut possit esse* De *subiectiva* et *declara* curatius agit idem §. 393 - et 422.]

plerumque autem. Fl

iodo sed alias quoque subiectivas comprehendens. Non enim solus Apu-
sserit sed et alii plurimi, qui sub eadem declaratione possunt contineri,
rte proprium cuiuspiam de eo declaretur, ut si dicas: *Qui equus est,*
ile est; at proprium est equi hinnire. Et | iccirco in his propriis par est [31]
tiva, par subdita; ac non ut in ceteris maior, quippe cum eadem possit
vice subdita fieri; et quam prius habuerit subditam, nunc habere sul de-
'am, ut si verso ordine ita dicas: *Quod hinnibile est, equus est.* At
lem, ubi | impares partes, convertere vices possis. Non enim quia verum 268
nnem hominem animal esse, iccirco si convertas, verum erit: *Omne*
hominem esse. Neque enim ut proprium est equi hinnibile, ita pro-
est homini animal esse, cum sint animalia alia innúmera. Agnoscitur
pluribus declarativa, licet converso ordine rogamentum proponatur,
juod plura comprehendere potest declarativa quam subdita: dehinc quod
m vocabulo sed semper verbo terminatur: quo praecipue etiam in illis
latibus a pari subiectiva discernitur. Id etiam pro similitudine tenen-
t, quia, ut sunt propositiones definitae et indefinitae, ita etiam constat
as tam subiectivas quam declarativas partim definitas esse, ut *homo*,
: partim indefinitas, ut *non homo, non animal.* Non enim definiunt
, cum hoc non sit, sed tantum ostendunt aliud praeter hoc esse. Nunc
m est, quemadmodum quatuor illae propositiones inter se affectae sint,
on ab re est in quadrata formula spectare. Sint igitur in superiore
it infra scriptum est, universalis dedicativa et abdicativa, ut: *Omnis*
ts est bonum, omnis voluptas bonum non est, dicanturque hae inter

sscha: In meis edd. omnibus inveni *solus* nec V. L. Oud. commemoravit. *sed et alii* L. N.
.t. *sed etiam.* *plurimi alii* Lugd. *declaretur* L. P. Bip. Oud. In cett. *declareretur.*
L. P. Florid. Bipont. Oud. In cett. *est* non comparet. *possint* P. *converso ordine* edd. ante
idem est P. *partes convertere* P. L. In cett. *partes sunt.* *vicissim possis* P. supersc.
quaeras pro *si convertas* edd. ante Colv. *hinnire* pro *hinnibile* Scriv. Florid. *his* pro
primo quidem edd. ante Colv. *etiam in nullis* edd. vett. quae eaedem habent *sicut* pro
constat non est in P. et L. *quatuor et illae* edd. ante Colv. *quadra* edd. ante Colv.
r N. L. Oud. In cett. *sunt.* *omnis voluptas bonum non est* N. L. P. In cett. *nulla*
bonum est. *inter se hae* L. *haec* P.

est in hac propositione: *Omnis*
st animal, in qua, licet *animal*
i homine affirmetur secundum
sua adtributa essentialia, non
ffirmatur secundum omnem suam
nem sive secundum omnia infe-
quae extenditur: neque enim
rtere licet propositionem: *Omne*
est homo. Latius enim patet
quod est genus, quam *homo,*
t tantum una ex speciebus huic
subiectis. Hinc est quod *sub-*
licitur *minor terminus*, praedi-
ero *maior.*

'orte proprium. Floridus: aut
ia de specie quam constituit,
tiens de *animali.* Recte enim
mne animal est sentiens et vice
nne sentiens est animal. Hinc
tio affirmetur de definito: *omnis*
homo est animal rationale, et *omne ani-*
mal rationale est homo. In iis enim omni-
bus attributum non totius patet subiecti.

quod nunquam vocabulo. Floridus:
Hoc ut intelligas, observa quod iam
monuimus, per *declarativam* Apuleium
intelligere non attributum solum sed at-
tributum cum affirmatione vel negatione
coniunctum, quae absque verbi saltem
substantivi ope exprimi non potest v. c.
disserit, non disserit; est animal, non est
animal. Falsum autem esset, si per de-
clarativam solum attributum intelligere-
tur, illud enim semper fere nomine ex-
primitur, non verbo.

quo praecipue. Quoniam affirmatio
vel negatio non cadit in subiectivam
tanquam in affirmatum aut negatum, sed
tanquam in id de quo qui affirmatur
negaturve.

se incongruae. Item in inferiore linea sub utraque particulares subnotentur: *Quaedam voluptas bonum est, quaedam non est bonum*, dicanturque hae inter se suppares. Deinde ducantur obliquae lineae angulares, altera pertinens ab universali dedicativa ad particularem abdicativam; altera a particulari dedicativa ad universalem abdicativam, quae inter se et quantitate et qualitate contrariae alterutrae nominentur; quod iam necesse est alterutram veram esse, quae dicitur perfecta pugna et integra. At inter suppares et incongruas pugna dividua est; quod incongruae numquam quidem fiunt simul verae, interdum tamen simul mentiuntur: suppares autem mutata vice nunquam quidem simul mentiuntur, interdum tamen fiunt simul verae, et ideo utriusvis harum revi-
269 ctio confirmat | alteram, non tamen et utriusvis confirmatio revincit alteram. De incongruis qui utramvis posuit, utique alteram tollit, non tamen mutata
[32] vice | qui utramvis tollit, utique alteram ponit. Enimvero de alterutris qui utramvis comprobat, nunquam alteram refutat, et qui alteram refutat, utique alteram comprobat. Ceterum universalis utravis particularem suam comprobata utique confirmat, revicta non utique infirmat. Particularis autem versa vice universalem suam revicta utique infirmat, probata non utique firmat. Haec omnia ita esse ut dicimus, ex ipsis propositionibus facile ostendunt infra scripta.

Omnis voluptas bonum est	Incongruae	*Omnis voluptas bonum non est.*

Quaedam voluptas bonum est	Suppares	*Quaedam voluptas non est bonum.*

Certum est enim quod concedat, qui aliquid proposuerit. Destruitur autem utravis universalis trifariam, dum aut particularis eius falsa ostenditur, aut utravis ex duabus ceteris vera sive incongrua sive subneutra. Instruitur

inferiore P. In cett. *inferiori*. *subpares* L. P. Vulc. Wow. Heins. ad Vell. p. 166. cf. Mel. IV. p. 428. *suppares* male scribi pronuntiat Oud. Caussam non video. P. variat. *pertingens* P. a m. 1. edd. ante Colv. *universali abdicativa ad particularem dedicativam* edd. ante Colv. *integra* pro *incongruas* N. *fiunt* P. L. In cett. *fiant*. *utrius confirmatio* L. *unquam alteram ponit* edd. ante Colv. *utrique alteram refutat* N. L. P. Florid. male ex negligentia librariorum, quod *utique* praecedit et sequitur. *et qui utramvis tollit* quod inlapsum est ex superioribus edd. ante Colv. pro *et qui alteram refutat*. *confirmat* pro *infirmat* L. *versa vice* Mss. edd. vett. et Carol. Oud. In cett. *vice versa*. *probata utique confirmat* L. P. Carol. Magn. *ostenditur* P. *ostenditur infra scriptis* edd. ante Colv. Ceterum exempla et figurae sequentes desunt L. *omnis voluptas bonum non est* correxi ex superioribus p. 268. In cett. *nulla voluptas bonum est;* cf. figuram quae est apud Martian. *quid* P. Ca. quod Oud. male pro *aliquid* explicat. *Quod* cum cett. retinendum est pro accusativo cum infinitivo. *sive incongrua sive subneutra* P. N. L. Oud. etiam statim *sive subpar eius sive subneutra*, ut ibi quoque P. et C. cum glossa superscripta *id est alterutro*, quam glossam utroque loco pro lectione vulgari *subiectiva* Floridus in textum immisit. *Subneutra* videtur esse *nec incongrua, nec suppar* adeoque *alterutra*.. Ex librariorum cerebro vox ea esse nequit et Sichard. etiam falsum suum *subiectiva* inde finxisse videtur.

pertinens [cf. Oud. ad Caes. B. C. III. 68. Sall. B. I. 48. ibique Intt. Res vel tironibus nota est.]

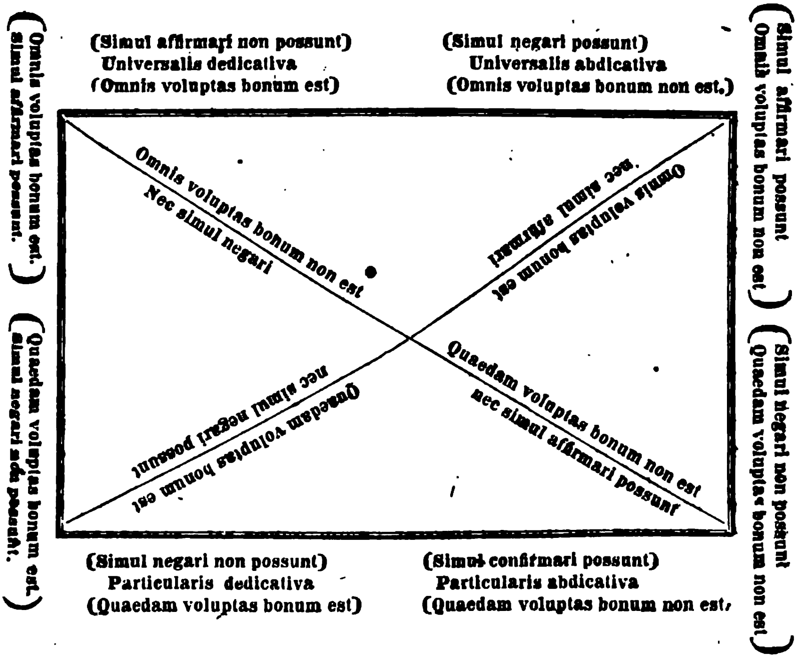
alterutrae [i. e. contrariae. Forsitan ita explicandus locus Arnob. V. 35., ubi cod. Ms. habet: *nec alterutrum verum vocare contextum*.]

ceterum univers. utravis. Hunc locum facta Apuleii mentione laudat Carolus Magnus de non Ador. Imag. IV. 23.

em uno modo, si alterutra eius falsa ostenditur. Contra particularis uno dem modo destruitur, si alterutra vera ostenditur. Instruitur autem trifam., si aut universalis eius vera est, aut utravis ex duabus ceteris falsa e suppar eius | sive subneutra. Eadem servabimus etiam in aequipollentibus 270
positionibus. Aequipollentes autem dicuntur quae alia enuntiatione tantun- n possunt, et simul verae fiunt aut simul falsae; altera ob alteram scilicet at indefinita et particularis. Item omnis propositio si assumat in principio pativam particulam, fit alterutra eius aequipollens, ut cum sit universalis licativa: *Omnis voluptas bonum*, si ei negatio praeponatur, fiet: *Non omnis uptas bonum*, tantundem valens quantum valebat alterutra eius: *Quaedam uptas non est bonum*. Hoc in ceteris tribus propositionibus intelligen- n est. Deinde de conversione. | Conversibiles propositiones dicuntur uni- |331|
salis abdicativa et alterutra eius, id est particularis dedicativa, eo quod ticulae earum subiectiva et declarativa possunt semper servare inter se es, permanente condicione veritatis aut falsitatis. Nam ut vera est haec positio: *Nullus prudens est impius*, ita si convertas partium vices, verum

ta contra *partic.* usque ad *ostenditur* non sunt in L. et Sich. sed iam comparent in Bas. Lugd. *truitur* P. In cett. *destruetur*. *subneutra* Ca. cf. quae ante dixi. In cett. *subiectiva*. *sive* ante *neutra* non in Lugd. *servamus* edd. ante Colv. *ab altera* P. *item* abest ab edd. ante Colv. Vulc. Wower. *proponatur* edd. ante Colv. *bona tantum* edd. ante Colv. *valens* P. et edd. e a Colv. In cett. *valet*. *deinde de conversione* haec verba Colvio et Florido a studioso memoriae usa adscripta in textum irrepsisse videntur. *inversibiles* N. L. P. a m. p. edd. vett. ut etiam sqq. teste Oud. Sed in edd. video *conversibiles*, unde *inversibiles* pro typothetae errore habeo, ut s. et edd. discrepant Met. p. 181. ed. meaè inter *perflatilis* et *perflabilis*; Mss. obtemperandum est. *falsitatis* edd. ante Colv. *impius* non est in P. L.

Deinde de conversione. [Cf. exempla et figuras Martian. Capell. IV. §. 407.

his conversionibus cf. Mart. IV. §. 397—403.]

erit: *Nullus impius prudens.* Item ut falsum est: *Nullus homo est animal*, ita si convertas, falsum erit: *Nullum animal homo.* Pari ratione et particularis dedicativa convertitur: *Quidam grammaticus homo est*, et *Quidam homo grammaticus est.* Quod duae ceterae propositiones semper facere non possunt, quamquam interdum convertantur: nec tamen iccirco conversibiles dicuntur, nam quod alicubi fallit, certo repudiatur. Ergo unaquaeque propositio per omnes significationes reperienda est, an etiam conversa congruat. Nec universe verae sunt istae sed quinque solae; aut enim proprietas declaratur alicuius aut genus aut differentia aut finis aut accidens: nec praeter haec unquam *quicquam* inveniri potest in ulla propositione, ut si *hominem* substituas,
271 quicquid de eo dixeris, aut | proprium eius significaveris ut *cachinnabile*; aut genus ut *animal*; aut differentiam ut *rationale*, aut definitionem ut *animal rationale mortale*, aut accidens ut *orator*. Quippe omne declarativum alicuius aut potest eius vicissim fieri subiectivum aut non potest. Sed si potest, aut significat quid sit, et est definitio, aut non significat, et est proprium. Sin autem non potest, aut id est quod in definitione poni debeat, atque est genus vel differentia, aut quod non debeat, et est accidens. Igitur per haec agnoscetur particularis abdicativa non esse conversibilis. Universalis autem dedicativa et ipsa quidem non est conversibilis, sed particulariter tamen potest converti, ut cum sit: *Omnis homo animal*, non potest ita converti, ut sit: *Omne animal homo*, sed particulariter potest: *Quoddam animal homo.* Verum hoc in simplici conversione, quae in conclusionum illationibus reflexio nominatur. Est enim et altera propositionum conversio, quae non tantum ordinem sed etiam ipsas particulas in contrarium perducit, ut quae definita est, indefinita fiat: et contra quae indefinita est, definita. Hanc conversionem vicissim reliquae duae admittunt: universalis dedicativa et particularis abdicativa, ut:

animal non est in P. *ita etsi convertas* L. N. P. *falsum est* pro *falsa erit* Lugd. Bas. *falsum erit* P. ut supra *verum erit*. In cett. *falsa erit.* *fallitur certum* N. *fallitur certo* L. *fallitur certe* P. In cett. *fallat pro certo.* Oud. emendat *fallit incertum repudiatur:* Lips. *fallitur ut certum;* Wow. *incerta.* *repetenda* emendat Wower. *nec universe vere sunt* C. 1. *nec innumerae revera sunt istae* C. 2. *nec unum verae sunt* L. *nec universaliter verae sunt istae* P. quod Oud. recepit. In cett. *nec innumerae sunt istae.* Ego velim *nec universe verae sunt istae.* *nec praeter haec unquam inveniri potest in nulla propositione* C. 1. *nec praeter haec unquam inveniri potest in ulla propositione* Ca. 2. Oud. verisimilius est excidisse *quidquam*, unde legit *nec praeter haec unquam quicquam inveniri potest in ulla propositione* uti scribunt *in ulla propositione* etiam N. L. P. In cett. *nec praeter haec unquam inveniri potest ulla propositio.* *aut rationalis* pro *ut rationale* Bas. Lugd. *definitione* Bas. Lugd. *conversibilis* codd. cf. supra. *sed si potest.* Hac usque priora illa huiusce libelli ab I. Sichardo edita fuerunt. *aut idem est* P. *atque est genus vel diff. aut quod non deb. et est acc. Ig. p. h. agnoscetur* C. 1. 2. P. qui a m. p. habet *esse accidens.* Florid. Oud. In vulgat. *ut est genus … aut quod non deb. ut est accidens Ig. p. h. agnoscitur.* *quidam animal* Elm. Scriv. Florid.

nec universe verae sunt istae. [cf. Mart. Capell. IV. §. 398: *Sed propter duo proloquia, quae diximus, non necessario converti, debemus intelligere omnia quae proloquiis adtribuuntur, per quae recte aut non recte proponi possunt, ut verum aut falsum possint ostendere. Haec autem quinque sunt iam superius demonstrata: genus, species, differentia, accidens proprium.* De his quinque partibus agit §. 346—350.]

ut cachinnabile. [Hominis proprium esse risum demonstrant quae affert Kopp. ad Mart. Capell. IV. §. 348. p. 340., quo loco Martian. eodem exemplo usus est. De re cf. Quint. V. 10. 56: *Homo est animal, non est satis, id enim genus est, mortale etiamsi est species, cum aliis tamen communis finitio; rationale nihil supererit ad demonstrandum id quod velis.*]

homo animal; *Omne non animal non homo*: item: *Quoddam animal* rationale; *Quoddam non rationale animal.* Id ita | esse perpetuo, [341] ius, per illas quinque praedictas species explorabis. Coniugatio autem ionum dicitur ipsa connexio earum per aliam communem particulam er se copulantur; ita enim possunt ad unam conclusionem consentire: rticula communis necesse est aut in utraque propositione subiecta sit utraque declarans, aut in altera subiecta, in altera declarans. Tres ormulae fiunt, quarum prima dicatur, cum illa communis particula in ubiecta, in altera declarans est: qui ordo non tantum enumeratione sed onum dignitate contentus est. Quippe ultima est formula tertia, quia ea nisi particulare concluditur. Hac superior est secunda, quae habet ones universales sed tamen abdicativas tantum. Et ideo sic prima quia in omne genus illationum concluditur. Dico autem illationem vel n rogamentum, quod ex acceptionibus colligitur et infertur. Porro acce- propositio quae conceditur a respondente, ut si quis ita proponat:

tione pro *numeratione* P. *quod ex accept.* C. 1. 2. P. In cett. *ex* omittitur.

itur formulae. [Mart. Capell. IV. *Huius generis tres formae sunt. st, in qua declarativa particula ris sumpti sequentis efficitur sub- ut subiectiva superioris decla- equentis. Declarativa superio- ubiectiva sequentis ... Subie- perioris fit declarativa sequen- hoc modo velis convertere: bonum utile est, omnis vo- bonum est, omnis igitur as utilis est. Secunda forma qua declarativa superioris adem est etiam declarativa se- ut omnis virtus bonum omnis voluptas non est, omnis igitur voluptas t virtus. Tertia forma est, subiectiva superioris sumti ea- etiam subiectiva sequentis, ut am bonum voluptas est, bonum utile est, quoddam utile est voluptas.* cf. Isi- m. II. 28. 2.] Quartam formam vit Galenus, in qua medius ter- sset praedicatum maioris propo- subiectum vero minoris atque figuram pertinere existimavit modos indirectos primae figu- m in prima figura, cui quatuor primos modos tribuit, medius s sit maioris propositionis sub- et praedicatum minoris. Haec Floridus.

quarum prima dicatur. [Mart. Capell. §. 409. *In prima forma et universaliter et peculiariter et dedicative et abdicative concludi potest, in secunda forma universaliter nisi per contrarium concludi non potest, in tertia forma peculiariter tantum concludetur.*]

acceptionibus. [Mart. Capell. §. 404. *Plenam sententiam quum proposuerimus, aliquid ea volentes efficere et quum concessa fuerit sumtum dicitur. Huic etiam uni sententiae alia certa ratione debet innecti, et utique propter id quod inferre volumus concedendo, et haec quum concessa fuerit, sumtum dicitur. Ex duobus sumtis ratione sibimet nexis conficitur illatio: Sumtum* λῆμμα Apuleius nominat *acceptio.*]

infertur. [Notissimum est *inferre, illatio* et *illativum* significatione argumentandi et concludendi apud artis rhetoricae auctores saepius inveniri, unde magnus est Heumanni error quem Buenem. ad Lact. VII. 13. §. 3. p. 927. prius observavit, Africanum hoc genus dicendi esse opinantis. Hoc eo commemoratum volui, ne quis ex tali observatione colligeret, tertium de Dogm. Plat. libellum ab Apuleio conscriptum fuisse, quamquam haec vocabula saepius apud eum leguntur.]

272 *Estne omne honestum* | *bonum?* propositio est, et si assentire se d
acceptio remota interrogatione, quae et ipsa tamen communiter appell
positio: *Omne honestum bonum est.* Huic iunge alteram acceptione
liter propositam et concessam. *Omne bonum utile est.* Ex hac coniu
ut mox ostendemus, primi modi fit illativum, si directim, universale
igitur honestum utile est, si reflexim, particulare: *Quoddam igit*
est honestum, quia particulariter tantum in reflexionibus converti po
versalis dedicativa. Directim autem dico inferri, cum eadem particula
est tam in coniugatione quam in ipsa illatione, itemque declarans se
cum est utrobique, reflexim vero, cum hoc fit versa vice. Ceterum
tiocinatio ista quae acceptionibus et illatione constat, collectio vel c
nominetur. Secundum Aristotelem commodissime potest ita definiri:
in qua concessis aliquibus aliud quiddam praeter illa quae conces
necessario evenit, sed per illa ipsa concessa. In qua definitione e
nis species non alia quam pronuntiabilis intelligenda est, quae, ut s
ximus, sola aut vera est aut falsa. Et *concessis aliquibus*, plurali
dictum est, quia ex una acceptione non fit collectio, licet Antipatr
contra omnium sententiam videatur plena conclusio esse: *Vides, vivis*
cum sit illo modo plena: *Si vides, vivis*; *atqui vides, vivis igitu*
[135] quia concludere | volumus, non quod concessum est nobis, sed quod n
iccirco in definitione: *aliud quiddam praeter illa quae concessa su*
cessario evenire. Quapropter supervacanei sunt moduli Stoicorum n
differenter peragentes, ut: *Dies est aut nox*; *atqui dies est.* Item i
minantes: *Si dies est, dies est*: *dies igitur est.* Frustra enim c
quod sine controversia ultro conceditur. Illud potius verisimile est, cu
Si dies est, lucet; *atqui dies est*; *igitur et lucet*: non male collige
ter quod accepi. Nam quod est in conclusione *lucet*, fuerat et in prop
Hoc tamen ita refutabimus, aliter dici in conclusione *Igitur lucet*, u
datur nunc lucere, aliter in propositione acceptum, in qua non est dict
lucere, sed tantum consequens esse, ut, si dies sit, utique et luceat.
autem refert itane nunc affirmes aliquid esse, an tantum solere esse, cu
273 quiddam praecesserit, item illud quod in eadem definitione | necessitas comp
est, factum est, ut conclusionis vis a similitudine inductionis disting

Pro *et si assentire* P. *assentari* habet. *fit quoque acceptio* P. *hinc iunge* N. *refe*
reflexim L. *declarans eadem* P. Florid. *vice versa* Florid. *constat collectio ... nominet*
In cett. *constat et collectio ... nominatur.* *etiam orationis* Colv. mavult. *illo modo* Colv
sequente Oud. *nullo modo* Scriv. In cett. *ullo.* *igitur vivis* Florid. *ideo* non est in P. • d
est et P. a m. s. *et* ante *lucet* non est in P. *aliud colligi* pro *male colligere* P. *multum*
itane nunc affirmes C. 1. 2. Oud. *ita nunc affirmes* P. *refert nunc aff.* N. L. In cett.
aut tantum Florid. *sola re* pro *solere* P. *item illud quod in eadem definitione*
comprehensa est factum est ut conclusionis vis a similitudine inductionis distingueretur
in inductione quaedam conceduntur C. 1. 2. Florid. Oud. Wow. voluit: *in eadem d*
necessitate comprehensum est, factum est, ut conclusionis visa similitudine distin
necessitas factum est ut inconclusionis vis. P. In cett. *definitione necessitates compreh*
ut inclusionis visa. Colv. maluit *conclusionis vera simil.* vel *ipsa simil.* *in inductione*
Florid. Oud. *in distinctione* Colv. Scal. Elm. Scriv. *instinctione* Vulc.

collectio [i. e. συλλογισμός cf. Orell. ad Arnob. I. 58. T. I. p. 351. Aristot. Analyt. Prior. 1. συλλογισμός ἐστι λόγος ἐν ᾧ τεθέντων τινῶν ἕτερόν τι τῶν κειμένων ἐξ ἀνάγκης συμβαίνει. cf. Mart. Capell. §. 406.]

non male [i. e. *non frustra.* enim saepius *frustra* notat, cf Ovid. Met. IX. 190. *ab insom* *custodita dracone* XV. 770. He 99. *Non male* hic oppositum c cedenti *frustra*.]

u inductione quaedam conceduntur, ut puta: *Homo inferiorem malam*
equus inferiorem malam movet, item bos et canis. In istis acce-
in conclusione aliud quid infertur: *Ergo et omne animal inferiorem*
movet, quod cum sit in crocodilo falsum, potes superioribus concessis
ipsam non recipere, quam tibi in conclusione non licuisset recusare,
ius illatio in ipsis acceptionibus continetur, et ideo in ea additum est:
io evenire. Ne ultima quidem pars definitionis vacat, sed ostendit
quae concesserit evenire debere illationem, ceterum ratam non fore.
s quidem satis dictum. Nunc tradendum est quibus modis et coniuga-
fiant intra certum numerum praedicativi generis verae conclusiones:
prima formula novem soli moduli, sex autem coniugationes reperiun-
ecunda quatuor moduli, tres coniugationes: in tertia sex moduli, quin-
igationes. De quibus hic iam suo ordine demonstrabo: praefatus, ne-
articularibus solis neque abdicativis solis ratam fieri | conclusionem, 271
ne possunt et falsa conducere. Item quamlibet multis dedicativis, si
bdicativa iungatur, non dedicativam sed abdicativam fieri illationem:
el una mixta ceteris praevalet. Similis etiam particularium vis est.
enim mixta universalibus particularem facit illationem. Igitur in prima
modus primus est, qui conducit ex | universalibus dedicativis dedicati- [36]
versale directim, ut: *Omne iustum honestum, omne honestum bonum:*
itur iustum bonum est; at si reflexim inferas, *quoddam igitur bo-*
tum, fit ex eadem coniugatione quintus modus; nam sic tantum reflecti
iversalem dedicativam supra docui. Secundus modus est, qui conducit
rsalibus dedicativa et abdicativa abdicativum universale directim, ut:
ustum honestum, nullum honestum turpe: nullum igitur iustum
At si reflexim inferas, *nullum igitur turpe iustum*, sextum modum

Oud. In cett. *molam* (quod probavit Doed. Synonym. T.VI. p.208. pro *mala* i. e. *maxilla*).
orid. Oud. In cett. *in istis.* *corcodrillo* L. P. ut saepe cf. Gud. ad Phaedr. I. 25. 4. qui
mis codd. scribi testatur. *excusare* P. a m. p. *ne ultima quidem pars definitionis*
ostendit ex iisdem ipsis quae concesserit evenire debere illationem ceterum ratam non
2. P. nisi quod hic habet *per ipsa quae*, quod recepit Oud.: Florid. lectionem Carn. codd.
ulgo deerat *pars*, quam vocem supplendam bene coniecerat Colv. et sic ediderant iam
dum Wow. et Scriv. Pro *ex iisdem ipsis quae concesserit ev. deb. illat., cet.*, ut
Florid., vulgo erat sine sensu: *quod ipsa conc. evenire debere, illationem ceterum.*
ex moduli quinque coniugationes C. 2. P. Florid. Oud. In cett. *quinque* abest. *ad falsa*
ale: *Conducere* enim est *colligere.* cf. p. 275. *item quamlibet multis dedicativis, si*
dicativa iungatur, non dedicativam sed abdicativam fieri illationem C. 1. 2. P. (qui
. p. habet *iungatur dedicativa, non abdicat.*) Florid. Oud. In cett. *item ex dedicativis*
iungatur, dedicativam non esse non abdicativam fieri illationem. *similes etiam*
rium vis est C. 1. 2. Florid. Oud. *particularis et* P. In cett. *et iam particularibus*
rium vis est. *directum* Scriv. Florid. omnibus locis, ut Oud. putat, typothetarum vitio.
ex Mart. Capell. in cuius loco *directum* codd. omnes legunt, Kopp. vero *directim* ex
nendari mavult. *fit ex eadem coniung.* C. 1. 2. P. Florid. Oud. In cett. *fit autem ex ead.*

ima formula modus primus. Capell. §. 411. *Primae formae modus est. in qua conficitur ex universalibus dedicativis universale dedicativum directum, ut est: Omne honestum, omne honestum bonum: igitur iustum bonum; si reflexe inferas: omne igitur bonum non sequitur sed particulare potest inferri: quoddam igitur bonum iustum et efficitur quintus modus.*]

secundus modus [Mart. Capell. §. 411. *secundus modus est in quo conficitur ex universali dedicativo et universali abdicativo universale abdicativum directum, ut est: omne iustum honestum, nullum honestum turpe, nullum igitur iustum turpe. Si reflectas: nullum igitur turpe iustum, efficitur sextus modus.*]

effeceris: nam, ut dictum est, reflectitur in se universalis abdicativa
meminisse debemus, subiectivum ex dedicativa trahendum ad illatio
cundo modo, atque ideo eam priorem aestimandam, licet ante
enuntietur. Similiter et in ceteris *prior potestate*, prior intelli
sexto autem modo trahitur subiectiva et abdicativa: haec sola diffe
rum. Item tertius modus, qui conducit ex dedicativis particulari et
dedicativum particulare directim: ut: *Quoddam iustum honestum:*
nestum utile; *quoddam igitur iustum utile*. Sed si reflexim infer
dam igitur utile iustum, septimum modum effeceris. Nam, ut di
reflectitur in se particularis dedicativa. Quartus modus est, qui co
particulari dedicativa et universali abdicativa abdicativum particulare
ut: *Quoddam iustum honestum est, nullum honestum turpe; quodd*
iustum non est turpe. Ex hoc modo contrariae vices inveniuntur
275 Octavus et | nonus quippe servant eius illationem, non ut illi reflexa
iugationem ipsam tantum reflectunt propositionibus aequipollentibus
ordine, ut prior fiat abdicativa, atque ideo conducere dicitur ambo
iugationis conversionem. Nam et si abdicativam universalem q
vertas, et subiicias ei universalem dedicativam, quam converterat p
eius dedicativa, fiet octavus modus, qui conducit ex universalibus
et dedicativa particulare abdicativum reflexim, velut: *Nullum turpe h*
omne honestum iustum; quoddam igitur iustum non est turpe.
quoque modus per similem conversionem ex universali abdicativa et p

subiectum Florid. Oud. In cett. *subiectivum*. *In secundo modo* C. 1. 2. Florid. O
ex secundo modo. *prior est potestate* C. 2. P. qui a prima m. habet *quae*
priorem pot. L. Haec verba C. 1. inducit *quae prior* Elm. seqq. e coniectura Co
et in ceteris prior est potestate. Ego cum Oud. emendo: *prior potestate*. *sul*
abd. Florid. Oud. et P. a m. p. *subiectivus* a m. s. In cett. *subiunctivus*. *feceris* pro
ex hoc modo contrariae vices inveniuntur prioribus octavus et nonus quippe se
illationem, non ut illi reflexam. *Coiugationem ipsam* C. 1. 2. Florid. Oud. Pro *pri*
vulgo deest P. habet *prior est*. Vere Florid.: *servant eius illationem*. Vulgo *ser*
illationem; Lips. et inde Elm. Scriv. *inveniuntur octavus et novus; quippe servata ei*
atque ita P. nisi quod habeat *et nonus secundus*. Dein *priores*, quod insertum erat ant
bene Florid. e C. 1. 2. retraxit ad superiora. Caret quoque P. in quo *reflexa*. *dicuntu*
Florid. *quarti modi* Elm. Scriv. Florid. In cett. *modi* abest. Colvius male post *quarti*
posuit. *subiiciasque* P. *et subiicias ei universalem ded. quam converterit part. de*
mod. qui C. 1. 2. Florid. *quam converterat p. eius ded.*, *fiet oct. mod.* P. quod reci
quae converterat p. eius dedic. fiet, octav. mod. est qui.

item tertius modus [Mart. Cap. §. 411. *Tertius modus est in quo conficitur ex particulari dedicativo et universali dedicativo particulare dedicativum directum; ut: quoddam iustum honestum, omne honestum utile, quoddam igitur iustum utile. At si reflectas, efficitur septimus modus: quoddam igitur utile iustum, quoniam supra dictum est, particulare dedicativum posse converti.*]

quartus modus. [Mart. l. c. *quartus modus est in quo conficitur ex particulari dedicativo et universali abdicativo abdicativum directum, ut est: quoddam iustum honestum, nullum honestum turpe, quoddam igitur ius-*
tum non est turpe. Reflecti
est; diximus enim supra, pa
abdicativum non posse conver
vus modus est, in quo con
universali abdicativo et univ
dicativo particulare abdicat
flexim ut est: nullum turpe h
omne honestum iustum, quod
tur iustum non est turpe.]

conducere dicitur. Errat F
cuntur emendans ex suis codd.
sc. modus quartus *conducere*
ligere *ambo* sc. abdicativum p
et universale. [cf. Heins. et
Ovid. Met. IV. 375.]

nonus quoque modus. [Mi
notat Colv. tres formulas pri

dicativum particulare conducit reflexim: *Nullum turpe honestum;*
nestum iustum; quoddam igitur iustum non est turpe. Cur
quartus | modus duos genuerit, ceteri singulos, illa ratio est; quia [37]
i utramque propositionem convertamus, fiet coniugatio irrita dua-
arium: sin alteram tantum, fiet aut secunda formula aut tertia.
nodi si utramque convertas, fiet coniugatio noni, quam iam osten-
arto gigni, quia universalis dedicativa secundi modi non nisi par-
nverti potest: sin alteram tantum, fiet secunda formula aut quarta.
tur in prima formula modis novem primi quatuor indemonstrabiles
non quod demonstrari nequeant, ut *universi maris* quod non-
tratum *ulli* est sicut circuli quadratura, sed quod tam simplices
ifesti sunt, ut demonstratione | non egeant, adeo ut ipsi ceteros 276
nque illis ex se impertiant. Nunc formulae modos trademus se-
imus modus in secunda formula est, qui conducit ex universalibus
abdicativa abdicativum universale directim, velut: *Omne iustum*
nullum turpe honestum; non igitur iustum turpe. Haec redi-
ndum indemonstrabilem, conversa eius secunda propositione. Se-
s est, qui conducit ex universalibus abdicativa et dedicativa abdi-
ersale directim, velut: *Nullum turpe honestum; omne iustum*
nullum igitur turpe iustum. Hic coniugatione non differt a
uod subiectivam particulam ex abdicativo trahit ad illationem, quo-
iatus est enuntiationis ordo, quod in prima formula fieri non pot-
s modus est, qui conducit ex particulari dedicativa et universali

' L. P. Florid. *exisse* pro *ex hisce* L. *in prima figura* Florid. negligent...
In celt. *nominantur. universi maris aestimat, quod non demonstrentur, sic*...
ura C. 1. 2., qui posterior supra vocabulum *maris* habet litteras *p. p. nom.* quasi
se nomen proprium. *ut universi maris est, quod non demonstrabile non sit et ut*
N. L. et edd. ante Wower. *ut universi maris estum, aut quod nondum de-*
sit ut circuli, quadratura P. Floridus censuit latere sub his nomen proprium
i maris vel universim Arist. i. e. *Aristoteles aestimat.* Verum non videntur
rarii tam notum Aristotelis nomen corrupturi fuisse, unde putat emendandum: *ut*
to aestimat aut quod nondum demonstratum ei sit, ut. [De Aristone Philosopho
ert. VII. §. 18.] Forsitan legendum: *universi maris aestimatio, quod nondum*
ulli sit, sicut circuli quadratura i. e. *immensitas, infinitas maris, quod.*
maris quae demonstrabilis non est, et ut circuli Wow. seqq. *tam* male abest a
am L. *directum* L. *hic redigitur* P. *abdicativa tr. ed. ill.* Bip.

quintum, sextum, septi-
certe necdum integrum
a ad nostras manus perve-
In prioribus enim iam ex-
ti modi eadem ratione qua
). factum est, cf. §. 411.
est, in quo conficitur ex
abdicativo et particulari
particulare abdicativum
est nullum turpe honestum,
nestum iustum, quoddam
n non est turpe.]
odus. [Mart. IV, §. 412.
rmae primus modus est,
icitur ex universali dedi-
iversali abdicativo univer-
sale abdicativum directum, ut est: omne
iustum honestum, nullum turpe hone-
stum, nullum igitur iustum turpe.]
secundus [Mart. l. c. *secundus modus*
est, in quo conficitur ex universali
abdicativo et universali dedicativo
universale abdicativum directum, ut est:
nullum turpe honestum, omne iustum
honestum, nullum igitur turpe iustum.|
tertius. [Mart. l. c. *tertius modus*
est in quo conficitur ex particulari
dedicativo et universali abdicativo
particulare abdicativum directum, ut
est: quoddam iustum honestum, nullum
turpe honestum, quoddam igitur iu-
stum non est turpe.]

abdicativa abdicativum particulare directim, velut: *Quoddam iustu* *stum; nullum turpe honestum; quoddam igitur iustum, non est* Huius si convertamus universalem abdicativam, fit indemonstrabilis qu quo hic nascitur. Quartus modus est, qui conducit ex particulari al et universali dedicativa abdicativum particulare directim, ut: *Quoddam* *non est turpe; omne malum turpe; quoddam iustum non est malu* solus modus tantum per impossibile approbatur, de qua propositione expositis modis formulae tertiae. In tertia formula primus modus conducit ex dedicativis universalibus dedicativum particulare tam direct reflexim: ut: *omne iustum honestum; omne iustum, bonum*; *quodda* *honestum bonum*, vel sic *quoddam igitur bonum honestum.* Qui

[38] interest, si ex utraque propositione facias particulam | subiectivam, quo interest, si utramvis prius enunties. Ideo non recte arbitratus est Theo propter hoc non unum modum hunc sed duos esse. Secundus modus conducit ex dedicativis particulari et universali dedicativum particul ctim, ut: *Quoddam iustum honestum*; *omne iustum bonum; quodda* *honestum*, *bonum.* Tertius modus est, qui conducit ex dedicativis u

277 et particulari dedicativum particulare directim, ut: *Omne iustum | ho* *quoddam iustum bonum; quoddam igitur bonum honestum.* Quartu est, qui conducit ex universalibus dedicativa et abdicativa abdicativu culare directim; ut: *Omne iustum honestum; nullum iustum malum* *dam igitur honestum non est malum.* Quintus modus est, qui con dedicativa particulari et abdicativa universali abdicativum particulare ut: *Quoddam iustum honestum; nullum iustum malum; quoddam ig* *nestum non est malum.* Sextus modus est, qui conducit ex dedica versali et abdicativa particulari abdicativum particulare directim, ut: *stum honestum; quoddam iustum non est malum; quoddam igit* *stum non est malum.* Ex his sex modis primi tres rediguntur ad indemonstrabilem, conversa priore propositione primi et secundi: tert secundo eandem coniugationem habet, hoc uno differens, quod ex u trahit particulam subiectivam, propter quod non tantum propositioni etiam illationis conversione redigitur ad tertium. Item quartus et

universalis abd. Vulc. typothetae vitio. *quoddam igitur iustum n. e. malum* solus ta forsitan ex C. 1. 2., nam sic etiam P.; a L. et edd. cett. edd. praeter Oud. abest *igitur.* *tertiae* Florid. Oud. In cett. *tertiae* non comparet. *si ex utraque* P. i. e. *an ex utraq* *quam ex utraque.* *si utramvis prius* P. In cett. *utram prius.* *honestum bonum* P. *modus qui* P. In cett. *quartus modus est.* *quoddam honestum non est malum* (in s exulat a P., qui *igitur* addit. *redigitur ad tertium* P. Florid. Oud. In cett. *redig. in*

quartus modus. [Mart. l. c. *quartus modus est, in quo conficitur ex particulari abdicativo et universali dedicativo particulare abdicativum directum, ut est quoddam iustum non est turpe; omne malum turpe; quoddam igitur iustum non est malum.*]

in tertia formula primus modus. [Mart. Cap. §. 413. *tertiae formae primus modus est, in quo conficitur ex duobus universalibus dedicativis dedicativum directum, ut est: omne iustum honestum, omne iustum bonu* *dam igitur honestum bonum.*

tertius modus. [Quia sequ dem fere verbis in Mart. Capell. nec explicationem addit Apul Martian. verba supplere vide e re esse putavi, Martiani c describere.]

tertius enim secundo. Mal Iott. *cum secundo*, quum *ide* more cum dativo iungatur quam *idem cum illo* non d si esset in Mss. [cf. ad p. 194. e

ex indemonstrabili quarto, conversis prioribus propositionibus eorum. item modus nec utraque nec altera redigi conversa ad indemonstra- nem potest, sed per impossibile tantum approbatur, sicuti quartus in ormula et ideo utrique novissimi numerantur. Ceterorum autem in formulis ordinatio facta est pro differentia coniugationum et illatio- am quia prius sit dicere quam negare, potentiusque est universale ticulare, priores sunt universales particularibus, et utrisque dedicatio similes sunt: et is praeponitur modus, qui celerius ad indemonstrabi- itur, id est una conversione, quae una probatio est certos eos ad a modos esse. Est et altera probatio communis omnium, etiam inde- llium, quae dicitur per impossibile appellaturque ab Stoicis prima io vel primum expositum, quod sic definiunt: *Si ex duobus tertium quid,* 278
ur, alterum eorum cum contrarium illationis colligit, contrarium [39]
. Veteres autem sic definierunt: *Omnis conclusionis si sublata sit ıssumta alterutra propositione tolli reliquam.* Quae res inventa sus eos, qui concessis acceptionibus id quod ex illis colligitur impu- cusant: per hoc enim compelluntur ad impossibilia, dum ex eo quod ontrarium aliquid invenietur ei quod ante concesserat. Porro con- nul esse vera impossibile est: ergo per impossibile compelluntur ad nem. Nec frustra constituerunt dialectici eum verum modum esse, versum illationis cum alterutra acceptione tollit reliquam. At Stoici ıntum negativa particula praeposita putant illationem recusari vel ex nibus alteram tolli, ut puta, *Omnis, non omnis; quidam, non qui- Veteres vero et per alterutram; igitur bifariam omnis non omnis,*
Fiunt igitur adversus unamquamque conclusionem contrariae quae

vissimi P. Oud. In cett. *uterque.* [cf. ad Met. p. 61. ed. meae.] *cum prius sit* P. In cett. *icare* pro *dicere* Florid. tacite edidit. Sed tum debebat sequi *abdicare*, id quod Oud. iam *t is* C. 1. 2. Florid. Oud. In cett. *his.* *id est una conversione quae una probatio est,* *ad cludendum m.* C. 1. 2. P. (qui tamen pro *quae* habet *quod*) Florid. Oud. In L. est ett. est: *iisdem est una conversio neque una probatio est certos eos ad cludendum* *ecludendum* Wower. *eludendum* Elm. Scriv. *cludendum* N. L. C. 1. 2. P. (et a m. s. dd. vett. . *esse* male omisit Florid. *est altera* L. et edd. ante Florid. *per* non est in P. *us tertium quid colligitur, alterum eorum cum contrarium illationis colligit,* *relinquit* C. 1. 2. P., quod retinendum esse sententia loci aperte probat cf. in seqq. *rsum collationis cum altera acceptione tollit reliquam.* Florid. emendat: *si ex duobus id colligitur alter eorum cum contrario illationis colligit contrarium relicti.* Oud. pro ibi vult *tollit.* In cett. *si ex duobus tertium quid colligitur, alterum eorum cum illationis illationes colligit, contrarium relinquit,* quam lectionem etiam Florid. et ıerunt. *omnis collationis* C. 1. 2. Florid. Oud. In cett. *omnes conclusiones*, quae niungit cum *definierunt.* *per hoc enim* C. 1. 2. Florid. Oud. *per hoc* P. In cett. *et per* *invenietur* L. P. *inveniunt* Scriver. In cett. *invenitur.* *ante concesserat* P. Oud. *ant* L. In cett. *antecesserat.* *alterutra* P. In cett. *altera.* *ut puta* P. cf. p. 273. *lomo.* In cett. *ut pote.* Post *quidam non quidam* P. addit haec verba: *Veteres vero rutram. Igitur bifariam omnis non omnis, quidam,* quod recipiendum putavi.

ıdum. [De hac antiqua forma ıd Arnob. II. 66. T. II. p. 93. ort. ad Lucan. I. 323. VIII. 59. ad Cic. de Nat. Deor. II. 39.] *s vero et per alterutram, igitur omnis non omnis, quidam.* erba in textum recepi, quia a rarii proficisci non potuere, at io ab iis omissa esse videntur qui loci sententiam non perceperunt. Iam in praegressis sibi opponuntur veterum et Stoicorum sententiae, ut hic quoque auctor suo iure utrosque sibi opponat; *bifariam* vero sublata est illatio, si et negativa particula affirmationi est praeposita, tum si contrarium negationi additur, ita *non omnis* i. e. *quidam.* Eadem ratione infra dicit au-

opponantur octo, quoniam utraque acceptio bifariam tollitur, fiantqu
siones bis quaternae, modo negativa particula praeposita illationi, m
utra illationis accepta. Exemplo sit primus indemonstrabilis: *Omn*
honestum; omne honestum bonum; omne igitur iustum bonum.
illationem concessis propositionibus negat, necesse est dicat: *Quodda*
non est bonum. Huic si praeponas priorem ex duabus concessi
iustum honestum, fiet illatio secundum sextum modum in tertia formu
dam igitur honestum non est bonum; quod repugnat secundae pr
quae concesserat, *Omne honestum bonum.* Haec item omnino opp
clusio est, si iisdem manentibus aequipollentem eius inferamus, *N*
omne honestum bonum. Similiter et alterae fiant duae conclusione
ut nunc praeposuimus priorem propositionem, sic assumamus pos
279 *quoddam iustum non est bonum:* | *omne honestum bonum;* fit illa
modi in secunda formula duplex: *non igitur omne iustum hones*
quoddam igitur iustum honestum non est; quarum utravis aeque p
positioni repugnat, quae concesserat *omne iustum honestum.* Hi
conclusionibus manentibus tantum propositione mutata, et pro eo q
Quoddam iustum non est bonum, si facias *non omne iustum b*
bifariam sit sublata illatio, erunt alterae quatuor conclusiones iisdem
nibus. Item si pro eodem facias, *nullum iustum bonum*, ut tri
sublata illatio, erunt tertiae quatuor conclusiones dumtaxat in his q
[40] bunt universalem illationem: ea enim potest sola trifariam | tolli. At
solae octo: quas si quis velit singulatim sub unoquoque, per omnes
poterit suggerere ad exemplum quod proposuimus; ut etiam hypot
more per litteras ordine propositionum et partium commutato sed vi
sit primus indemonstrabilis: *A de omni B*, *et B de omni F*, *igi*
omni F. incipiunt a declarante, atque ideo et a secunda propositio
adeo modus si hos *retexas*, retro talis est: *Omne F B*, *omne B* .

opponatur P. *fiantque* P. In cett. *fiunt.* [cf. de hac modorum variatione p. 277. *qui dicere quam negare potentiusque est universale* et ad p. 239.] *praeponas* P. In cett *duabus* Florid. *fiet illatio* P. In cett. *fit.* *haec item omnino opposita conclusio es* *manentibus aequipollentem eius inferas ut* C. 1. 2. Florid. Oud. *haec omnia* pro *omnino* in cett. praeter P. qui habet *quoniam.* *inferamus* P. In cett. *inferat bis. si ut* C. 1. 2. Florid. Oud. *si sicut* maluit Nans. cum Wower. In cett. *sicut nunc.* *pr* P. In cett. *proposuimus.* cf. supra. *in secunda formula* P. In cett. *secundae for* *quatuor concl.* C. 1. 2. P. Florid. Oud. In cett. *quatuor* deest. *et pro eo quod erat* I *quod* C. 1. 2. Florid. Oud. In cett. *pro eo quod.* *propositio mutata est* edd. ante Florid P. In cett. *facias.* *ut bifariam sit sublata, erunt alterae quatuor* C. 1. 2. P. L. In cett. inepte *ut bifaria sit sublata illatio, erunt tertiae quatuor.* *mutationibus* Oud. *immutationibus* Lips. Florid. *invitationibus* N. L. unde Colv. emendabat *enun* *pro eadem* P. In cett. *pro eodem.* *ut trifariam sit subl.* C. 2. Florid. Oud. *ut bifa* In cett. edd. *bifaria.* *sigillatim* Vulc. Wow. *poterit suggerere* P. Oud. *potuit* *potuit fingere* Lips. Florid. In cett. *potuit suggerere.* *commutatio* edd. ante Wowe i. e. *tertio manente* L. *fit* Vulc. Bip. *sit primus demonstrabilis, secundus talis A et abde, omnis igitur de, omnis incipiunt A, declaratae atque ideo et a secunda p hic ad ea Modum secundum has praetexas retro talis est omne F B., omne B A omn* edd. ante Florid. qui ex C. 1. 2. emendavit et recepit: *sit primus indemonstrabilis A de B de omni C, igitur A de omni C incipiunt a declarante atque ideo et a secunda propo adeo modus secundum hos perfectus retro talis est: omne C B. omne B A, omne* nisi quod secundus in hoc a primo discrepat, quod pro littera *C* ubique ponat *F*, quod a nihil mutat. Florid. Oud. secutus est. In P. extat: *A de omni B*, *et B de omni F*, *ig*

ctor: *His quatuor conclusionibus manentibus tantum propositione mutata et pro eo quod erat: Quoddam iustum non est bonum, si facias iustum, bonum, ut bifaria lata illatio.*]

F A. Stoici porro pro litteris numeros usurpant, uti | *Si primum*, 280
um: atqui primum, secundum igitur. Verum Aristoteles in prima
quatuor solos indemonstrabiles prodit. Theophrastus et ceteri
enumerant. Nam propositionem iungens indefinitam colligit quoque
:m indefinitam. Hoc superfluum est tradere, cum indefinita pro parti-
iccipitur, et iidem futuri sint modi qui sunt ex particularibus. Item
ostendimus in prima formula quatuor, quos si quis velit geminare in-
n pro particulari accipiens, indefinitam subiiciens illationem, erunt
novem et viginti. Aristo autem Alexandrinus et nonnulli Peripatetici
; quinque alios modos praeterea suggerunt universalis illationis, in
ormula tres, in secunda formula duos, pro quibus illi particulares in-
quod perquam ineptum est, cui plus concessum sit, minus concludere.
autem modos in tribus eorum formulis certos non nisi undeviginti esse,
pra ostendimus, comprobatur. Quatuor fiunt propositiones: duae par-
s et duae universales. Harum unaquaeque, ut ait Aristoteles, ut sit
ı sibi et aliis tribus praeponatur, quaterne scilicet coniungitur, atque
ıe denae coniugationes in singulis formulis erunt. Harum sex aequali-
mnibus non valent: duae quidem, cum ex abdicativis utravis alteram
it, quatuor autem, cum universalis abdicativa aut ex particularibus
semet praecedit aut particulari dedicativae abdicativa subditur. | Nihil 281
ncludi potest, ubicunque aut duae particulares sunt, aut duae abdica-

unt A declarata atque ideo et a secunda propositione hic adeo est modus secundus, hos ras retro talis est, in quibus verbis veram lectionem inesse puto. Wow. edidit: *a sec. nodum secund. si has retexas retro*, quod partim a Lipsio habet, qui pro *praetexas* con- *ras. Hos* retinui ut supra *primus. F A Stoici*. P. C. 2. edd. vett. In C. 1. Flor. Oud. *CA. nam nem iungens indefinitam colligensque illationem indefinitam. hoc superfluum est tradere, finita pro particulari accipiatur et iidem futuri sint modi qui sunt ex particularibus. iam ostendimus in prima formula quatuor, quos si quis velit geminare.* C. 1. 2. quam lectio amplexus est, nisi quod pro *iungens* et *colligensque* legendum potius censuit *iungunt colli-* et *supervacaneum* et *iam* pro *superfluum* et *iamiam* et *ex particulari*). Vulgo corrupte *nam :tes et infinitam colligentes, quam illat. indef. supervacaneum est tr. cum ind. pro part. et utura sit modi eius cuius particularis iam ostendimus in prima formula. Quod si quis nari* edd. habent. *pr. iungens indef. colligensque illat. ind. hoc superfluum est tradere :. p. p. accipitur et iidem futur. sint modi qui sunt ex part. Item iamiam ostend. in pr. quatuor, quos ... geminare* P. Bosscha scribit: *n. p. iungentes indef. colligunt quoque ı indef. Hoc supervacaneum est tradere, cum indef. pro part. accipiatur et iidem :t modi qui sunt ex particulari. Item iam ost in pr. f. quat. quos si quis velit geminare. 'ens .... colligit* sc. Theophrastus emendavi, *superfluum*, *particularibus* et *iamiam* e piens. *indefinitam subiiciens* P. in cett. *indefinitamque. octo et viginti* C. 1. 2. In cett. *viginti. Aristoteles* pro *Aristo* P. *universalis illationis* P. C. 1. 2. Florid. Oud. In cett. *illationes. in secunda formula* P. In cett. *formula* abest. *cum plus* Lips. Wower. *ti* C. 1. 2. P. Florid. et Oud. In cett. *unum et viginti*, [quae falsa est lectio. Primae enim modi sunt *novem*, secundae *quatuor*, tertiae *sex*.] *quatuor sunt* C. 1. 2. P. Florid. Oud. *d quatuor. fiunt* P. in cett. *sunt. et duae univ.* P. In cett. *et* abest. *ut sit subiecta 's tribus praeponatur quaterne scilicet coniungitur* C. 1. 2. P. Florid.; Oud. *ut sit sub- s tribus, quaterne scilicet coniungitur. ex abdicativis* C. 1. 2. Florid. Oud. In cett. ». *cum universalis abdicativa aut ex part.* P. In cett. *cum ex part. utravis aut semet* C. 1. 2. Florid. Oud. In cett. *utravis a semet praeced.* In P. est *utravis semet praec. aut ri dedicativae abdicativa subditur.* In cett. *praec. aut alteri subditur.*

tteris. [cf. Mart. Cap. IV. §. 420. *ı facilius investigandam hic n formae iunguntur, ita ut sis non dictis ratiocinandi vis ıtur. Est primi modi forma : primum, secundum: primum autem, secundum igitur*, ad quem locum vide Kopp. p. 377.]

novem et viginti. [Nonnulli codd habent *octo et viginti*; utra lectio vera sit, diiudicari nequit, quum quae sit Apuleii computatio non constet.]

tivae. Igitur remanent singulis formulis denae coniugationes. Porro ex his
iam in prima quam in secunda formula duae non valent, cum universalis de-
dicativa particulari praeponitur, nec in tertia valet, cum abdicativam particu-
larem antecedit. Similiter et in prima et tertia formula duae recidantur, quibus
particularis abdicativa utramvis dedicativam antecedit. Quo fit ut remaneant
primae formulae sex coniugationes iam in novem. formulis duabus adhuc octo-
[31] nae, ex quibus una in neutra probatur, cum universalis abdicativa praecedit
particularem dedicativam. Ex his septenis quae supersunt iam propriae sunt in
secunda tres et quatuor falsae, cum universalis dedicativa vel sibimet ipsi vel
particulari seu utrovis loco iungitur, vel cum praecedit altera. Item propriae in
tertia formula duae non valent, cum utravis abdicativa universali dedicativae
praeponitur; reliquas certe tres in secunda: quinque in tertia formula supra
ostendimus, cum eas ad sex coniugationes primae formulae redigeremus.
Igitur ex quadraginta octo coniugationibus, quatuordecim solae probantur.
Ceterae triginta quatuor, quas enumeravi, merito repudiantur, quia possunt
ex veris falsa concludere; quod facile est experiri per illas quinque supradictas
significationes generis proprietatis etc. At ex illis quatuordecim quas proba-
vimus, non plures, quam praedictum est, modos fieri, docent ipsae illationes,
ut tum directim sumantur, tum reflexim, quousque ipsa veritas passa est.
Propterea eorum non potest numerus augeri.

praeponitur nec in tertia valet, cum abdicativam particularem antecedit. **Similiter** P. Verba a *[illegible]* usque ad *antecedit* in nullo libro nec scripto nec edito extant. *recidantur* P. Oud. *recidantur* L. In cett. *repudiantur.* *quo fit ut remaneant formulae sex coniugationes iam in novem formulis duabus* P. *quo fit ut r. f. sex coniug. iam in novem modis, reliquis duabus formulis adhuc octonae* C. 1. 2. Florid. Oud. In cett. *coniugat.: iam in novem formulis adhuc octonae.* *III et IIII falsae* P. In cett. tantummodo *quatuor falsae.* *sibimet ipsi vel part. seu.* P. In cett. *vel sibimet ipsi vel particulari suae.* *universali dedicativae* P. a m. s. Florid. Oud. In cett. *universalis.* *in secunda quinque in tertia* P. Florid. Oud. In cett. *in secunda quinque: tertiae formulae.* *quod est facile* P. Oud. In cett. *est* non comparet. *generis, proprietatis* C. 1. non habet, unde pro glossemate habuerim. *ipsae illationes* C. 1. 2. P. In cett. *causae illationes.* *tum direct.* C. 1. Florid. Oud. In cett. *cum.* *sumatur* C. 1. *sumantur* Florid. Oud. In cett. *sumitur.* *ppterea eorum* P. *propterea eorum* Florid. Oud. In cett. *rerum.*

L. APULEII MADAURENSIS

ASCLEPIUS

SIVE

DIALOGUS HERMETIS TRIMEGISTI.

CAPUT I.

Asclepius iste pro sole mihi est deus: deus te nobis, o Asclepi, ut di- 285 ed. Bip. [76]
vino sermoni interesses adduxit: eique tali qui merito omnium antea a nobis factorum vel nobis divino numine inspiratorum videatur esse religiosa pietate divinior, quem si intelligens videris, eris omnium bonorum tota mente plenissimus. Si tamen multa sunt bona et non unum in quo sunt omnia. Alterum enim alterius consentaneum esse dinoscitur, omnia unius esse aut unum esse

De titulo huius libri Elm. haec adnotat: *Hermetis Trismegisti de natura deorum ad asclepium allocuta*. Sic hunc librum indigitant membranae Leidenses. In F. et Br. est *Apuleii Asclapius sive dialogus Mercurii Trismegisti.*; Rom. Ald. Bas. Iunt. Paris. edit. Henrici Stephani An. M.D.V: hanc epigraphen praeferunt: *Asclepius Hermetis Trismegisti* (at *Trimegisti* habent, unde etiam ex F. et Br. *Trismegisti* lectionem minus recte protulisse Elm. mihi quidem videtur.) *dialogus a Lucio Apuleio Madaurense Platonico in latinum conversus.* In Vicent. est: *Hermetis Trimegisti dialogus Lut. Apuleii Madaurensis philosophi platonici in latinum conversio.* In marg. Vicent. meae hunc adnotavit docta manus titulum: *Incipit hermu trimegistu de helica ad asclepium allocuta feliciter. Item ἀντὶ ἕρμου καὶ τριμεγίστου. Trimegistus* pro *Trismegistus*, quod cett. edd. praebent, ubique scribunt G. 1. 2.

Asclepius Asclepius iste pro sole mihi est deus ita incipiunt F. testibus Lind. et Elm. G. 1. 2. var. lect. in Vicent. mea Leid. Ald. Steph. Bas. 1. 2. Elm. *Asclepi Asclepi iste sol est deus.* Vulc. Scal. *Asclepius iste pro sole mihi est* ed. pr. Vicent. Iunt. 1. 2. *eoque tali* G. 1. *eique* cum glossa interlineari *sermoni* a m. s. G. 2. *omnium sermonum* G. 2. *numine* F. teste Lind. G. 1. 2. In cett. *munere. intelligas* G. 1. In cett. *intelligens. Sed cum* edd. ante Vulc. praeter Iunt. 2., in qua uti in cett. edd. et meis codd. praeter F., e quo nihil varietatis excitat Lind., extat *si tamen* idem correxit manus viri docti in Vicent. mea e suo codice. *multa sunt* G. 1. 2. F. teste Lind Elm. In cett. *multa sint.*

Cap. I. *eique tali.* [Licet G. 1. quem optimum omnium huius dialogi codd. esse duco, *eoque tali* praebeat, hanc tamen lectionem pro librarii aut negligentia aut errore habuerim, qui quo illud pronomen referret ignoraret. Nimis enim affectare mihi viderer antiquitatem, si ex Tab. vet. aen. apud Mur. 582, 2. lin. 11. *eo* dativum reciperem: *Eam semitam eo aedificio continentem constratam recte habeto. Isto* pro *isti* Apuleius saepius dixit, at pluribus exemplis comprobata est ista terminatio, cf. ad Met. p. 391. ed. meae.]

alterius consentaneum esse. [Observa adiectivi *consentaneum* constructionem, quae singularis est, et analogia tantum voc. *similis* defendi queat. Ego frustra alterum exemplum quaesivi. At forsitan rectius pro substantivo *consentaneum* habueris.]

omnia. Ita enim sibi est utrumque connexum, ut separari alterum ab i
[77] non possit. Sed de futuro | sermone hoc diligenti intentione cognosce
286 vero, o Asclepi, procede paululum | atque qui intersit evoca. Quo i
Asclepius etiam Ammonam interesse suggessit. Trimegistus ait, nulla Ammonam prohibet a nobis. Etenim ad eius nomen multa meminimus esse conscripta, sicut etiam ad amantissimum et carissimum filium mul sica ex ethicaque quam plurima: tractatum hunc autem tuo scribam i *bone*. Praeter Ammonam vero nullum voca *sis* alterum, ne tantae i giosissimus sermo multorum interventu praesentiaque violetur. Tr enim tota numinis maiestate plenissimum irreligiosae mentis est, m conscientia publicare. Ammona etiam adytum ingresso, sanctoque illo

ita enim sibi est utrumque connexum G. 1. et var. lect. in Vicent. mea Iunt. 2. Scal. Elm. *ita enim sibi utrumque connexum* omisso *est* G. 2. *Ita enim unu connexum* ed. pr. Vicent. Iunt. 1. *Ita enim utrumque connexum* Bas. 3. et Bipont. *ita est unum alteri connexum* Steph. *ab utro* Vulc. *inquisitione* pro *intentione* Br. *rati nobis* ante *qui*, quod omnes habent edd. non est in G. 1. *Ammonam* G. 1. *hamonam* G. 2 in Vic. In cett. *Ammonem*. Pro *invidia* Leid. Bas. 2. Vulc. habent *illudia*. *Ammon* V. L. Vicent. *hamonam* G. 2. *nomen eius* G. 2. *scripta* Ald. et Steph. Iunt. 2. *sic* F. teste Lind. G. 1. V. L. Vicent. In cett. *et*, quod exulat a G. 2. *uti etiam* Elm. e Leid *Tatium* post *ad* ex iisdem, quod nomen in nullo cod. et ed. inveni. *bonum filium* Vicen Ald. In cett. *carissimum filium*. *multa physica ethicaque exoticaque quam plurima* Lind. *multa physica exoticaque quam plurima* G. 1. 2. V. L. Vicent. quod recepi pro *ex* emendans *ex ethicaque*. *multa de physica et ex ethica quam plurima* edd. ante Vulc. *multa de physica exoticaque* Vulc. Scal. Elm. *multa ex physica et ex ethica plurim tuo scribam nomine boni*. *Praeter* G. 1. V. L. et Vicent. *tuo scribo nomini* F. 1. te *tuo adscribam nomini* ed. pr. Vic. Iunt. 1. Ald. Steph. In cett. *tuo scribam nomine*. *A* G. 1. V. L. Vicent. *hamonam* G. 2. In cett. *Ammonem*. *vero* quod post *Amm.* intrudunt est in G. 1. V. L. Vic. Iunt. 2. Bas. 3. *vocasses alterum* G. 1. V. L. Vic. *evoca* F. teste L In cett. *voca* praeter Vulc. quae habet *vocassu* et Scal. in qua extat *vocassis*. *i venientium* habent Vicent. Iunt. 1. 2. Ald. Vulc. Scal. In meis codd. omnibus a etiam Bas. 3. Elm. et Bipont. omittunt, itemque F. et Br. testibus Elm. et Lind. *t autem* edd. ante Vulc. *conscientia* G. 1. Leid. In cett. *conscientiae*. *Ammona* G. 1. Vic. In cett. *Ammone*. *aditum* G. 1. edd. vett. etiam Vulc. Scal. *illo conventu* G. 2. ex gl

Ammonam. [Notandum est codd. G. 1. 2. constanter lectionem *Ammonam* et *Ammona* retinere, unde mihi probabile fit, huius nominis terminationem *Ammonas*, non *Ammon* fuisse, quam posteriorem correctionem puto esse librarii qui *Iovis A m m o n i s* meminerat. De *am* terminatione accusativi substantivorum in *as* desinentium, ut *Pythagoram* cf. Voss. Arist. T. II. p. 549. Eckst. Ne tamen quid dissimulem c. 16. sine ulla codd. discrepantia in vocativo legitur *Ammon*.]

nomine bone. [Ex lectione cod. G. 1. *nomine boni* emendavi *bone*, quae blanda est loquentium appellatio; cf. Hor. Sat. II. 6. 95. Epist. II. 2. 35. Uti vero in praegressis dixit *ad nomen alicuius scribere*, ita contra loquendi usum hic posuit *tuo nomine scribam* pro quo cod. Flor. ex librarii emendati *nomine scribam*.]

* *voca sis*. [Ita emendavi ex de optimi cod. lectione *vocasses*, cod. infra p. 322. corrupte habet *p* quo loco item restituerim *puta* terae h. l. lectiones merae inter nes sunt. *Sis* comicorum dictio miliarior, quae qua signification simum usurpetur docet Donat. Eun. II. 7. 29. At hoc loco non chantis et contumeliose impera amice rogantis imperiumque l est.]

conscientia. [Ex cod. G. 1. ablativum, quum edd. et codd. scientiae praebeant. *Conscienti* quod conscii sunt huius tractatu notum, secretum multorum con et violari et publicari: id quod s pressit: *ne tantae rei religiosissi*

virorum religione et divina dei completo praesentia, competenti venerabiliter silentio, ex ore Hermis animis singulorum mentibusque pendentibus; divinus Cupido sic est orsus dicere.

CAPUT II.

O Asclepi, omnis humana immortalis est anima, sed non uniformiter cunctae sed aliae alio more vel tempore. *Asclepius.* Non enim, o Trimegiste, omnis unius qualitatis est anima? *Trimegistus.* Asclepi, ut celeriter de vera rationis continentia decidisti! Num enim hoc dixi, omnia unum esse et unum omnia, utpote quae in creatore fuerint omnia, antequam creata essent? Nec immerito ipse dictus est omnia, cuius membra sunt omnia. Huius itaque qui est unus omnia vel ipse est creator omnium, in tota hac disputatione curato meminisse. De coelo cuncta in terram et in aquam et in aera. Ignis solum quod sursum versus fertur, vivificum, quod deorsum ei | deser- 287
viens. At vero quicquid de alto descendit, generans est, quod sursum versus emanat, nutriens. Terra sola in se ipsa consistens omnium est receptrix, omniumque generum quae accipit restitutrix. Hoc ergo totum, sicut meministi, quod est omnium, vel omnia anima et mundus a natura comprehensa

divino edd. ante Vulc. Bas. 3. *ex ore erm̄* G. 1. *ex ore ermetis* G. 2. *ex ore Hermetis* Br. *ex ore hermis* V. L. Vic. Iunt. 2. Vulc. Scal. Elm. *ex ore Hermes* ed. pr. Vic. Iunt. 1. Ald. *ex ore* omisso nomine proprio Bas. 3. et Bipont., quarum prior sine dubio errore typothetarum habet *animus*. *divinis* V. L. Vicent. *sic exorsus est dicere* edd. ante Vulc. Bas. 3. *sic est orsus dicere* G. 1. Vulc. Scal. Bip. *sic orsus est* G. 2. Elm.

Post *dicere* editiones veteres interponunt *Trimegistus*, praeter Iunt. 2. In G. 1. hoc positum est post *immortalis* vitiose sine dubio. In G. 2. etiam hic nulla personae distinctio est, at huic codici ea in re nihil est tribuendum auctoritatis, quia haec personarum descriptio non ab ipsa librarii manu sed ab alio quodam viro docto inter lineas posita est. *o* in G. 1. non legitur, at cum ab initio linearum lacuna sit, id postea librarium exornatius adpingere voluisse probabile fit, id quod saepius iam ex eo codice animadvertimus. *immortalisque* G. 2. Br. *Asclepius* ante *non enim* exulat a F. teste Lind. *o* ante *Asclepi* desideratur in G. 1. *didicisti* pro *decidisti* ed. pr. Vicent. vitiose habent. *num* G. 1. cett. *non.* *tibi* post *dixi*, quod Vulc. et Scal. (prior uncis includens) in textum receperunt. non est in codd. meis et edd. ante Vulc., sicut etiam Lind. in F. abesse testatur. Hinc negligentia Elm. in adnot. crit. *dixi* comparere in F. et Steph. pronuntiatum est. *ut pote que* G. 1. V. L. Vicent. *ut pote q̀* G. 2. *ut pote qui* F. teste Lind. *ut quae* ed. pr. Vicent. *ut pote quia* Iunt. 1. 2. Ald. Vulc. Scal. Elm. Bas. 3. Bipont. *sunt* pro *fuerint* ed. pr. Vicent. *creata essent nec* G. 1. In cett. *creasset omnia. Nec.* *in tota hac* G. 1. 2. Iunt. 2. In cett. *in hac tota.* *descendunt*, quod post *cuncta* legitur in edd., non est in G. 1. V. L. Vicent. et Leid. teste Elm. Iunt. 2. *sursum versus* F. Leid. G. 1. 2. V. L. Vicent. Iunt. 2. Elm. Bas. 3. Bip. Recte. In cett. *sursum versum.* *versus* in G. 2. desideratur. *vivificum* G. 1. F. Leid. V. L. Vicent. Steph. Elm. Bas. 3. Bip. *vivificum est* G. 2. In cett. *vivificat.* *quod deorsum est ei* G. 2. *est* post *generans* non comparet in Iunt. 2. Bas. 3. *in se ipsam* edd. ante Vulc. *toto* G. 2. *meministis* G. 2. *omne* pro *omnium* Vulc. Scal.

Hermis. [Ex varia lectione recepi hanc Vic. scripturam, quae etiam vestigiis cod. Guelf. 1. *erm̄* quam proxime accedit. *Hermis* genitivus est ut *Thalis* pro *Thaletis* formatus, quo etiam Apuleius usus est. *Hermetis* inde est emendatio librariorum qui rectius ita dici opinabantur. Ante *ex ore* interpungendum est contra edd. plurimas, quae haec verba ad praegressa referunt. De dictione *pendere ab alicuius ore* cf. Intt. ad Virg. Aen. IV. 79.]

Cap. II. *generans est.* [De hoc participii et verbi substantivi pro verbo finito usu cf. ad Met. p. 179. 599. ed. meae.]

quod est omnium. [Etsi hic genitivus habet, quo explicari possit, ideoque cum Vulc. *omne* emendetur necessarium non est, forsitan tamen vocabulum ex-

agitantur, ita omnium multiformi imaginum aequalitate variata, ut qualitatum ex intervallo species esse noscantur, adunatae tamen ad totum unum et ex uno omnia esse videantur.

CAPUT III.

Totus itaque quibus formatus est mundus elementa sunt quatuor aqua, terra, aer, mundus unus, anima una et deus unus. Nunc mih totus, quantum mente vales, quantum calles astutia. Divinitatis eten divina sensus intentione noscenda, torrentis simillima est fluvio e su
178] | pronum praecipiti rapacitate currentis, quo efficitur ut intentionem nost solum audientium, verum tractantium ipsorum celeri velocitate pra Coelum ergo sensibilis deus administrator est omnium corporum, quor menta detrimentaque sol et luna sortiti sunt. Coeli vero et ipsius an omnium quae mundo insunt, ipse gubernator est, qui est effector d supradictis enim omnibus, quorum idem gubernator deus omnium freq fertur influens per mundum et per. animam omnium generum et omni

aequalitate G. 1. F. ed. pr. Vicent. Vulc. Scal. Elm. In cett. *qualitate.* *ne infinitae* ed. | *mundus est formatus* G. 2. *quatuor scilicet ignis* Ald. Iunt. 1. 2. Bas. 3. *et* omittunt edd. vett. ante Vulc., qui uncis inclusit cum Scal., praeter Iunt. 2. *totu* *quantum* Ald. Iunt. 1. *torrentis* G. 1. In cett. *torrenti.* *currentis* G. 1. Leid. in cett. *etiam* post *verum*, quod omnes habent edd., non agnoscunt G. 1. 2. Pro *celeri celi* e Vicent. *coelum* delet F. *deus est* V. L. in Vicent. Praepositio *in* ante *mundo*, praebent, non est in G. 1. 2. *sunt* ed. pr. Vicent. pro *insunt.* *omnium*, quod intrudunt vel ante *effector* non est in G. 1. 2. Vulc. Scal., *omnium effector* habent edd. a *effector omnium* esse in F. et Steph. asseverat Elm., qui cum Bip. hanc lectione Sed in mea collat. Lind. nihil varietatis enotatum est, quamquam Scal. *omnium* omisit. *gubernator est omnium frequentatio* ed. pr. Vicent. *quorum idem est gubernator omn* Vicent. Steph. *et per animam* G. 1. 2. edd. vett. Vulc. Scal. Bas. 3. cf. c. 22. *pro* *pro intellectu.* Elm. et Bip. omiserunt *per.* *specierum omnium* edd. ante Vulc. Bas. 3

cidisse rectius dixeris, quo sententia huius loci satis obscura et anceps illustretur ac firmetur. At quid substituendum sit adhuc dubius haereo.]

ita omnium multiformi imaginum aequalitate variata. [*Qualitate* emendatio est librariorum et Edd. qui quomodo *aequalitas* cum voce *multiformi* et *variata* componi posset ignorabant. *Aequalite* vero recte habere probant seqq. *ut infinitae qualitatum ex intervallo species esse noscantur, adunatae tamen ad hoc* cett.]

CAP. III. *totus.* [Observa singularem horum verborum ordinem, quem mirum est neminem librariorum et interpretum commutasse. De hoc particulae *itaque* positu Apuleio satis usitato cf. ad Met. p. 169. ed. meae.]

divinitatis etenim. [*Etenim* particulam apud Apuleium aliquoties expositum est ad Met. p. 4 meae.]

torrentis simillima est fluvio rentis. [Hanc G. 1. cod. lectio ram esse quum mihi persuasum textum eam recipere non dubita *vius torrentis* inusitatissima est ratio, quam nullo exemplo co possum, ut dictionis tantumm gantia de veritate lectionis pe nobis possit. *Fluvius* enim h dictum est, uti aliis locis *flue* Virg. Georg. IV. 369. *Aniena f* VI. 327. *rauca fluenta Co* *fluvius* hic magis *aquas* signif Georg. III. 126. *fluvios minis* 301. *fluvios praebere recent*

verum. [*Etiam* post *verum* e omitti demonstratum est ad M ed. meae.]

per rerum naturam. Mundus autem praeparatus est a deo receptacu- niformium specierum. Naturam autem per species imaginans, mundum ıtuor elementa ad coelum usque perduxit, cuncta dei visibus placitura. 288

C A P U T IV.

ınia autem desuper pendentia in species dividuntur, hoc quo dicturus ıere. Genera rerum omnium species suas sequuntur, ut sint ita solidı- ıus, species generis particulata. Genus ergo deorum ex s[illegible] fa- cies. Daemonum genus aeque hominum similiter volucrum et omnium se mundus habet, sui similes species generat. Genus est et aliud ani- genus sine anima quidem et tamen non carens sensibus. Unde et be- gaudet, et adversis minuitur atque vitiatur; omnium dico quae terra stirpiumque incolumitate viviscunt, quarum species per totam sparsae

ı Vulc. Scal. Elm. Bipont. et G. 1. 2. *que*, quod voci *per* ante *rerum* addunt edd., non est l. G. 1. *natura* G. 2. *effigians* pro *imaginans* Steph. ex glossa. *mundumque* G. 2. F. G. 1. 2. Ald. Iunt. 1. 2. Elm. Bas. 3. Vulc. Scal. Bipont. In cett. *adduxit*.
ıuo dicturus sum genere G. 1. 2. Leid. Steph. Bas. Elm. In cett. *hoc quod dict. sum genere*. *ıas* G. 1. 2. In reliquis *suas species*. *cfas* G. 1. a m. prima, deinde erasum est signum . *u* supra scriptum. *sint* G. 2. *solidata* F. G. 1. 2. In reliquis *soliditas*. *particulata* F. *ırticula*. *genus ergo deorum demonumque genus* ed. pr. Vicent. Iunt. 1. Ald. *species* 2. *atque hominum* Vulc. Scal. In cett. *aeque et hominum* praeter G. 1. qui *et* omittit. *ıt* Vulc. Scal. Elm. *suis similes* F. teste Lind. G. 1. *sibi similes* Vulc. Scal. In cett. *sui species similes* inverso ordine G. 2. *generat genus*. *Est* Vulc. Scal. Elm. In cett. *Genus est*. *animal* ed. pr. Vicent. Ald. Iunt. 1. In cett. *animalis*. *animalis genus*, *sine* edd. plurimae distinguunt, in Bipont. *animalis*, *genus*. *et tamen non carens sensibus* . Scal. itaque F. In Bip. *nec tamen carens*. In cett. *nec carens tamen sens*. *et* omittunt ·. ed. pr. Vicent. *in* quod ante *terra* legitur G. 1. non habet. *stipium* G. 1. *viviscunt* Br. edd. ante Vulc. Bas. 3. In cett. *vivescunt*.

ınans [i. e. *effigians*, *reprae-* cf. Gell. XVI. 18. §. 3.: *ut n in loco certo positum nihil ıet;* Gloss. Cyrill. p. 443. *εἰ- maginor*; Gloss. Vulc. p. 65. ı, *as* ἀπεικάζω.]

V. *quo dicturus sum.* [Ita ele- ıcribi quam *quod dicturus*, quae ıterpretamentum mihi visa est, ə affirmo, licet non ignarus, *quo* sequens voc. *dicturus d* littera ı, facilius ex *quod* corrumpi . Item locus difficilis est Cic. X. 8. §. 7. *nos tamen hoc af- ıs illo augurio, quo dixi-* :f. de hac casuum attractione ıd Hor. Sat. I. 6. 15. Intt. ad Hecyr. I. 1. 35. Dr. ad Liv. §. 2.]

ıt ita solidata genus, *species particulata*. [Hanc lectionem luribus codd. conflavi. *Solidata* primum omnium codd. scriptura est eo magis probabilior, quod hoc verbum pro *tota* hoc loco positum est signi- ficatione plane inusitata. Nec tamen *so- lidata* recepissem, nisi cod. Flor. *par- ticulata* i. e. *particulae* aperte prae- beret. Ita bene sibi respondent *solidata* et *particulata*. *Particula* enim e *par- ticulata* eo facilius depravari potuit, quod *particulatus*, quantum video, apud neminem veterum extat, et noviter ab Apuleio formatum videtur. *Sint* ut re- ciperem suasit verborum positio. At vero *soliditas* etiam per se probum est pro *totum* ὁλότης, qua significatione in legibus Imperatorum et apud Ictos le- gitur.]

viviscunt. [Plurimi codd. habent *vi- vescunt*. *Viviscere* apud veteres in usu fuisse probant Mss., ut *delitiscere*, *ad- ulíscere*, *longiscere*, cf. dict. mea ad Met. p. 864. ed. meae.]

sunt terram. Ipsum coelum plenum est deo. Supradicta autem genera bitant usque ad loca specierum, quarum omnium rerum immortales sun cies. Species enim pars est generis, ut homo humanitatis, quam neces sequi qualitatem generis sui. Unde efficitur, ut quamvis omnia genera ir talia sint, species non omnes sunt immortales. Divinitatis enim gei ipsum, et species immortales sint. Reliquorum genera quorum aeternit generis, quamvis per species occidat, nascendi fecunditate servatur, id species mortales sunt, ut homo mortalis sit, immortalis humanitas.

CAPUT V.

Omnibus tamen generibus omnium generum species miscentur, qu quae ante factae sunt, quaedam quae de his quae factae sunt fiunt. Hae que quae fiunt aut ab diis aut daemonibus aut ab hominibus sunt omnes
289 **limae | generibus suis species. Corpora enim impossibile est conformai nutu divino; species figurari sine adiutorio daemonum, inanimalia inst**
|79| **coli sine hominibus non possunt. Quicunque igitur daemonum a gener defluentes in speciem fortuito coniuncti sunt, alicuius speciei generis proximitate et consortio diis similes habentur. Quorum vero daemonum cies* qualitate sui generis perseverant, hi amantes hominum rationem,**

terram sparsae sunt **G. 2. edd. ante Vulc.** ***quorum*** **Iunt. 1. 2. Ald. Vulc. Scal.** ***ipsud*** **Lind. In cett.** ***ipsum.*** ***generis est pars*** **edd. ante Vulc.** ***generis sui*** **G. 1. In cett.** ***sui g immortalia sint*** **G. 1. 2. In cett.** ***sint immortalia.*** ***species tamen*** **codd. et edd. praet qui** ***tamen*** **omittit.** ***immortales sunt*** **G. 1. 2. ed. pr. Vic. Scal. Elm. Bas. 3. Vulc.;** ***su*** **Iunt. 1. 2. Ald. omittit. In cett.** ***sunt immortales.*** ***reliquorum vero*** **Elm. Bipont.** ***g aeternitas*** **Br.** ***generis*** **F. teste Lind. G. 1. Bene. In cett.** ***genus.*** ***ut*** **pro** ***quamvis*** **Vul** ***occidant*** **G. 2. Br.** ***tamen*****, quod post** ***nascendi*** **in codd. et edd. extat, non est in G. 1. cf. pau** ***servantur*** **G. 2. Br.** ***homo c*****[s]** ***mortalis sit*** **G. 2.** ***immortalita*** **G. 1.**

quae de his quae factae sunt fiunt haec itaque **F. G. 1.** ***quae de his factae su igitur quae fiunt*** **G. 2.** ***quaedam quae de his factae sunt. Haec autem quae fiunt*** **ed. pr.** ***quaedam quae de his factae sunt. Fiunt itaque quae fiunt*** **Ald. Iunt. 1. 2. Bas. 3. Bip.** ***qu quae de his quae facta sunt fiunt. Haec itaque quae fiunt*** **Vulc. Scal.** ***quaedam quae de factae sunt fiunt. Haec itaque*** **Elm.** ***ab diis*** **G. 1. 2. In cett.** ***a diis.*** ***a daemonibus*** **codd. praeter G. 1. qui** ***a*** **praepositionem tollit.** ***aut ab hominibus sunt omnes simillimae*** **G. 1** ***sunt*** **uncis inclusit.** ***aut ab hom. et sunt simillimae generib. suis*** **omissa voce** ***omne ab hom. sunt omnes sublime*** **F. 1. ex compendio** ***sil'lime.*** ***aut ab hominibus omnes sim gener.*** **edd. ante Vulc. Bas. 3.** ***aut ab hom. fiunt omnes simill.*** **Scal. Elm. Bipont.** ***ina instilui*** **G. 1.** ***inanimata*** **G. 2. In cett.** ***animalia.*** ***quicunque ergo*** **G. 2.** ***defluens*** **F.** ***defluentes.*** ***species sunt*** **F. G. 1. In cett.** ***sunt*** **abest.** ***ratione*** **G. 2. Br.**

ipsum. [Contra Diomed. I. p. 318. legem, *ipsud* barbarum esse facere nolui, hincque lectionem cod. Flor., praesertim quum a Guelf. 1. et 2. codd. auctoritate non muniatur, reieci. De forma *ipsud* cf. Voss. Arist. T. III. p. 925.]

species non. [*Tamen*, quod ante *non* legitur in codd. plurimis et edd., ex auctoritate Guelf. 1. reieci, de qua eleganti omissione cf. dict. ad Met. p. 188. et 783. ed. meae.]

Cap. V. *inanimalia.* [Hanc lectionem postulat sententiarum nexus, contra codd. praeter G. 1. et 2. et edd fice *animalia* praebent. *Inanimata* G. 1. habet, est glossa vocis *ani* quam Tertullianus et Macrobius scunt quaeque in seqq. repetitur ed. Bip.]

species. [Post *species* in optimis legitur *sunt*, quod, uti hodie co habent, neutiquam ferri potest. igitur quum pro *perseverant* le *perseverantes*, uti supra p. 28 Bip. *generans est.*]

nuncupantur. Similis est et hominum, aut eo amplior. Multiformis ıriaquę generis humani species et ipsa a praedicto desuper veniens con- omnium aliarum specierum multas et prope omnium per necessitatem tiones facit, propter quod et prope deos accedit, qui se mente qua diis est divina religione diis iunxerit, et *daemones*, qui his iunctus est., vero qui medietate generis sui contenti sunt, et reliquae hominum his similes erunt, quorum se generis speciebus adiunxerint.

CAPUT VI.

opter haec, o Asclepi, magnum miraculum est homo, animal adorandum onorandum. Hoc enim in naturam dei transit, quasi ipse sit deus, hoc um genus novit, utpote qui cum iisdem se ortum esse cognoscit. Hoc ıe naturae partem in se ipse despicit, alterius partis divinitate confisus. num quanto est natura temperata felicius: diis cognata divinitate con- partem sui, qua terrenus est intra se, despicit: cetera omnia quibus se rium esse coelesti dispositione cognoscit, nexu secum caritatis | astrin- 290

Elm. Bip. *similis est hom. species* Steph. *generis humani* G. 1. 2. In cett. *humani generis.* : G. 1. *de supra dicto* G. 2. *desuper veniens* G. 1. 2. Br. In cett. *desuper adveniens.* *qua erit* G. 1. a m. p. omissis *diis iunctus est divina religione*, quae a m. s. sunt adiecta; *diis* ntervallo repetitum ansam corruptelae praebuit. *et daemonum* F. G. 1. *et rōne demoni* G. 2. *et daemones.* *his* G. 1. In cett. *iis.* *generis sui* G. 1. 2. Iunt. 2. In cett. *generis sui.* edd. vett. praeter Iunt. 2., tum Vulc. Scal. In Elm. tota vox abest. In reliquis *hominum*, ut ribit Lips. e F. *his* G. 1. in cett. *iis.* *adiunxerint* G. 1. 2. *adiunxerunt* edd. praeter Elm. in quibus F. lectio *iunxerunt* extat.

pter hec G. 1. *propter quod* G. 2. In reliquis *propter hoc.* *o animal* Iunt. 2. Bas. 3. Bip. *·a* G. 1. In cett. *in naturam.* *quia* pro *quasi* G. 2. ed. pr. Vic. *se ortum esse* G. 2. *esse* G. 1. *cognoscit* G. 1. Leid. Iunt. 1. 2. Ald. Vulc. Scal. (F.) In cett. *cognoscat.* : G. 1. In cett. *in se ipso.* *hominis* G. 2. *quanto* G. 1. In cett. *quanta.* *est* non comparet *ac* quod ante *diis* in edd. extat non est in F. G. 1. 2. *et partem* G. 1. In cett. *et* ıur. *qua terrenus est intra se* F. G. 1. 2. Iunt. 2. Elm. Bas. 3. Bipont. A cett. *intra se* *astringit* G. 1. 2. edd. vett. In cett. *adstringit.*

nones. [*Daemonum*, quod optimi ic praebent, corruptelam loci esse n est, cuius tamen emendatio- lhuc invenire non potui.]

VI. *in naturam dei transit.* 1. habet *in natura*, quod tamen e comprobes, cf. ad Met. p. 441. ae.]

i ipse sit deus. [Lectio Guelf. 1. ninime comprobanda est ex toto liarum nexu. *Quia* et *quasi* au- mmutata sunt ex compendiorum ıdine: *q'* i. e. *quia* et *qī* vel *qī* *ıasi.*]

ote qui ... cognoscit. [*Cogno-* uod plurimae edd. habent, emen- idetur esse librariorum, qui gram- rum praeceptum memoria bene nt, *ut pote* cum coniunctivo ubi- nstrui. De Apuleii usu nihil di- cendum est, quippe qui in cett. libris uno tantummodo loco *utpote*, neque vero *utpote qui* cum verbo finito coniunxerit eaque significatione indicativum prae- tulerit Met. IX. p. 644., de quo loco quem ego falsum esse puto accuratius egi p. 821. ed. meae. cf. Cic. ad Att. II. 24. §. 4: *eaque nos ut pote qui nihil contemnere solemus, non per- timescebamus.* Cap. 8. *utpote qui* cum coniunctivo iungitur: *utpote qui sit* et c. 15. Eadem ratione *quippe qui* et coniunctivum et indicativum adsciscit: cf. ad Met. p. 545.]

hoc [i. e. *ideo* cf. Heind. ad Hor. Sat. I. 1. 46.]

hominum quanto. [Ita edidi ex cod. Guelf. 1., *quanto* cum *felicius* coniun- gens, quo totius loci sententiam illu- strari puto.]

git: suspicit coelum. Sic ergo feliciore loco medietatis est positus, ut quae infra se sunt diligat, ipse a se superioribus diligatur. Colit terram, elementis velocitate miscetur, acumine mentis maris profunda descendit, omnia illi licent: non coelum videtur altissimum: quasi e proximo enim animi sagacitate metitur. Intentionem animi eius nulla aeris caligo confundit, non densitas terrae operam eius impedit, non aquae altitudo profunda despectum eius obtundit, omnia idem est et ubique idem est. Horum omnium generum, quae sunt animalia desuper, deorsum radices pervenientes habent: inanimalium autem de imo in superna viva radice silvescunt. Quaedam autem duplicibus aluntur alimentis, quaedam simplicibus. Alimenta autem sunt bina, animi et corporis, e quibus animalia constant. Anima mundi inquieta semper agitatione nutritur. Corpora ex aqua et terra inferioris mundi alimentis augescunt. Spiritus quo plena sunt omnia, permixtus cunctis cuncta vivificat, sensu addito ad hominis intelligentiam: quae quinta pars soli homini concessa est ex aethere. Sed de
[80] animalibus cunctis humanos tantum sensus ad divinae rationis | intelligentiam exornat, erigit atque sustollit. Sed quoniam de sensu commoveor dicere, paulo post et huius rationem vobis exponam. Est enim sanctissima et magna et non minor quam ea, quae est divinitatis ipsius.

CAPUT VII.

Sed nunc vobis expediam, quae coeperam. Dicebam enim in ipso initio
291 rerum de coniunctione deorum, qua homines soli eorum | dignatione perfruun-

sicque suspicit coelum, quae verba plurimae edd. habent, desunt in G. 2. *sicque suspicit* delet Leid. Brem. *sicque* elicit G. 1. *feliciori* Iunt. 1. 2. Ald. *ipse a se superioribus* F. teste Lind. G. 1. In cett. *se* desideratur. *colit terram* non comparent in ed. pr. Vic. *vicinitate* pro *velocitate* Leid. *maris profunda* omissa praepositione *in* quam ceteri codd. et edd. habent, scribunt G. 1. 2. qui posterior cum Br. scribit *maris ad profunda*. *licent* G. 2. *lucent* Br. Leid. ed. pr. Vic. Steph. *illi* post *coelum* intrudit Vulc. sed uncinis inclusit cum Scal. Elm. Bip. *altissimum videtur* G. 2. *quasi e proximo enim animi sagacitate* G. 1. Vulc. Scal. In ce . *quasi enim e proximo*, ut Lind. corrigit e F. *animi sagacitate* G. 2. In cett. *sagicit. animi* *intuetur* edd. ante Vulc. praeter Iunt. 2., unde mirum est, Scal. id revocasse. In cett. *me ur.* *animi eius caligo aëris non confundit* ed. pr. Vicent. Pro *densitas* habent *depressita* Ald. Iunt. 1. 2. Vulc. Scal. *terrae densitas* G. 2. *opera* edd. vett. Vulc. Scal. praeter ed. p . et Vic. Lind. correxit *operam* e F. *impediet* G. 1. 2. In cett. *impedit*. *radices* delet F. unde Elm. uncis inclusit. *animalia de imo* pro *animalia vero de imo* G. 2. edd. vett. ante Vulc. praeter Iunt. 2. *una radice* edd. vett. usque ad Vulc. praeter Iunt. 2. *vivae radices* Scal., quod Lind. corrigit in *viva radice*. *quaedam autem dupl*. G. 1. 2. Vulc. Scal. Elm. In cett. *autem* non est. *aluntur alimentis* F. G. 1. 2. In cett. *elementis*. *quaedam duplicibus* G. 1. 2. Vulc. Scal. Elm. Bip. In cett. *quaedam autem*. *bona* G. 1. *animi* G. 1. 2. In cett. *animae*. *animata* pro *animalia* Br. *corporea* Steph. *genera* Br. *spiritus quo* G. 1. Vulc. Scal. et ita F. In cett. *quoque*. *qui permixtus* G. 2. *soli* G. 1. Vulc. Scal. In cett. *sola*, ut emendat Lind. e cod. F. *quod* pro *quoniam* G. 2. *commoveor* G. 1. In cett. *commoneor*. *dicere* in edd. ante Vulc. abest, qui primus introduxit, uncis tamen voc. inclusit. *miror* G. 1.

qua F. G. 1. 2. Elm. Bip. In cett. *quomodo*. *soli homines* G. 2. *dignitate* G. 2.

maris profunda descendit. [Optime sic scribit G. 1., quum ceteri codd. et edd. vel *in* vel *ad* intrudant. De hac constructione, cuius alterum extat exemplum apud Apuleium Met. p. 360., accuratius ad h. l. egi. Tum quum adnotata ea pr. [illegible], hic locus mihi nondum cognitus erat, quippe cui demum post confectam Metamorph. editionem codd. Guelf. conferre licuerit.]

quasi in proximo enim. [cf. ad Met. p. 518. ed. meae; infra c. 7. *et nos enim*.]

animi. [*Animus* pro *anima* dicitur cf. Virg. Aen. X. 487. *sanguis animusque sequuntur* et saepius: de Dogm. Plat. p. 207.]

:: quicunque etenim hominum tantum felicitatis adepti sunt, ut illum intelli-ntiae divinum perciperent sensum, qui sensus est divinior in solo deo et in mana intelligentia. *Ascl.* Non enim omnium hominum, o Trimegiste, iformis est sensus? *Trim.* Non omnes, o Asclepi, intelligentiam veram epti sunt, sed imaginem temerario impetu nulla vera inspecta ratione se-entes decipiuntur, quae in mentibus malitiam parit et transformat optimum imal in naturam ferae moresque beluarum. De sensu autem et de omnibus nilibus, quando et de spiritu, tunc totam vobis praestabo rationem. Solum im animal homo duplex est: et eius una pars simplex, quae, ut Graeci int, οὐσιώδης, quam vocamus divinae similitudinis formam. Est autem adruplex, quod ὑλικὸν Graecis, nos mundanum dicimus, e quo est corpus, o circumtegitur illud, quod in homine divinum esse iam diximus, in quo atis divinitas tecta sola cum cognatis suis, id est mentis purae sensibus cum ipsa conquiescat, tanquam muro corporis septa. *Ascl.* Quid ergo opor-it, o Trimegiste, hominem in mundo constitui, et non in ea parte qua deus t eum in summa beatitudine degere? *Trimeg.* Recte quaeris, o Asclepi. Et s enim deum rogamus, tribuat nobis facultatem reddendae rationis istius. im enim omnia ex eius voluntate dependeant, tum illa vel maxime quae de ta summitate tractantur, quam rationem praesenti disputatione conquirimus. udi ergo, Asclepi.

ntum *felicitatem* G. 2. *temeratio* G. 1. a m. pr.: *r* a m. s. *inspecta ratione* G. 1. 2. cett. *ratione inspecta.* *fere* Vulc. Scal., quod emendavit Lind. in *ferae.* *beluarum* F. 1. 2. Elm. In cett. *bestiarum.* *de omnibus similibus* F. G. 1. Iunt. 2. Br. Steph. *omnibus similibus* Bas. 3. Bip. *ceteris similibus* G. 2. In reliquis *de omnibus sensualibus.* *solum in animal homo et eius* Ald. Iunt. 1. 2. *est* post *simplex* non est in F. G. 1. 2. Elm. Bas. 3. p. Ceterae edd. necessario addebant. Graeca in cod. G. 2. latinis litteris sunt perscripta. σιωδής Vic. οὐσοϊδες Iunt. 1. *aut quam* edd. ante Vulc. praeter Iunt. 2. *quod κοσ-μικόν* pro *quod ὑλικόν* Steph. *quod ὑλικόν* non extat in edd. vett. ante Vulc. praeter nt. 2. In ed. pr. et Vic. lacuna est unius fere lineae; in cett. uno tenore verba scribuntur. *r quo* G. 2. edd. vett. ante Vulc. *ex eo quo* Vulc. Scal. *e quo* G. 1. *factum est* codd. et edd. aeter G. 1. a quo *factum* exulat. *mens divinitatis* G. 2. *recta* edd. ante Vulc. et Bas. 3. Bip. codd. meis et Elm. ed. *lecta.* *deum rogamus* G. 1. 2. In cett. *rogamus deum.* *ut* ante *ibuat* praeter G. 1. legunt omnes codd. et edd. *ex eius voluntate* G. 1. *ex voluntate eius* ulc. Scal. Elm. *ex* non est in F. G. 2. edd. ante Vulc. et Steph. *maxima* pro *maxime* F. *Asclepi* G. 2.

Cap. VII. *quicunque etenim.* [cf. d Met. p. 496. ed. meae. cf. c. 8. *oluntas etenim,* quem positum igno-ns librarius Guelf. 1. distinxit: *vo-ntas. Etenim*; c. 19: *Sublimis et-nim.*]

e quo est corpus. [De virorum do-orum alucinationibus, qui discrimen ter utramque terminationem ponunt, otime egit Hand. Tursell. T. II. 613 seqq., de *e quo* et *ex quo* 615. fusius exponens. *Factum,* od fere omnes codd. ante *est* legunt cum edd., pro glossemate librarii po-tius habuerim.]

tecta. [Veram hanc esse h. l. lectionem seqq. aperte evincunt. Illud enim est, quo mentis divinitas quasi circumdata undique et *tuta* quiescat, tanquam muro corporis septa.]

rogamus tribuat. [*Ut,* quod ante tribuat intrudunt codd. et edd., ex G. 1. auctoritate elegantius omittitur, uti ex-positum est ad Met. p. 33. 72. et 649. ed. meae.]

CAPUT VIII.

292 Dominus et omnium | conformator, quem recte dicimus deum, *que se secundum fecerit, qui videri et sentiri possit, eundem secundum sens ita dixerim, non ideo quod ipse sentiat (de hoc enim an ipse sentiat an alio dicemus tempore) sed eo quoniam videntium sensus incurrit. Qu ergo hunc fecit ex se primum et a se secundum visusque ei pulcer, utpo sit omnium bonitate plenissimus, amavit eum ut divinitatis partem suae. ut tantus et bonus esset, voluit alium, qui illum quem ex se fecerat i
[81] potuisset, simulque et rationis | imitatorem et diligentiae facit hominem. luntas etenim dei ipsa est summa perfectio, utpote cum voluisse et perl uno eodemque temporis puncto compleat. Cum itaque eum *οὐσιώδη* an verteret *et eum* non posse omnium rerum esse diligentem, nisi eum mu integumento contegeret, texit eum corporea domu talesque omnes esse p pit, ex utraque natura in unum confundens miscensque, quantum sati debuisset. Itaque hominem conformat ex animi et corporis, id est ex a atque mortali natura, ut animal ita conformatum utraeque origini suae satis

dicimus deum G. 1. In cett. *deum dicimus.* *Deum dicimus ex se a se secundum fe* *quo a se secundum fecerit* F. et G. 1. In cett. *quem a se secundum fecerit.* *qui videri et vide* *enim* non est in G. 2. *vel* pro *an* G. 2. *sed eo quoniam* G. 1. 2. In cett. *sed eo quod.* *est* post *visusque* praebent edd., non comparet in G. 1. 2. *ut pote div.* G. 2. *partem su* In cett. *suae partem.* *tam*, quod edd. ante *bonus* praebent, non extat in G. 1. 2. *vol* *alium* G. 2. *posset* G. 2. *facit* G. 1. In cett. *fecit.* *voluntas. Etenim de ipsa est* *perfectio* G. 1. cf. supra ad c. 7. *Voluntas etenim dei ipsa est summa perfectio* G. 2. *Voluntas etenim dei ipsa summa est perfectio.* *cum* non est in G. 2. *corporis* pro *tempo* a m. p. *cum itaque eum oysioaH et animadverteret eum non posse* G. 1. unde em *animadverterit et eum.* *cum itaque eum oysioney animadverteret non posse* G. 2. *quum* *ουσιωΔΗ animadverteret deus non posse* edd. vett. ante Vulc. praeter Iunt. 2. *cum itaq* *οὐσιώδη animadv. deus non posse* Vulc. et reliquae edd. *eum* Vulc. et Scal. uncis circumcl *homines* pro *omnes* G. 2. *domu* F. teste Lind. In cett. *domo.* *miscensque* G. 1. 2. Leid. e omnes Vulc. Scal. Bas. 3. *commiscens* habet Elm. et Bipont. *conformat* G. 1. 2. In cett. *mavit.* *animi et corporis* G. 1. 2. edd. vett. Vulc. Scal. Elm. *animis et corporibus* Bas. 3. *atque mort.* G. 1. In cett. *et mort.* *ex aeterna mortalitate natura* G. 2. *utraeque* G. 1 cett. *utrique.* *originis suae* G. 1. In cett. *orgini suae.*

Cap. VIII. *quam a se secundum.* [*Quo* quod in Florent. et Guelf. 1. legitur nulla ratione, quod videam, defendi potest. *Quem* mihi videtur esse librariorum emendatio, unde locum corruptum esse arbitror.]

eo quoniam. [Qui sequi videbant eandem particulam ac fere semper *eo quod* dici sciebant Intt., ii *quoniam videntium* corruperunt in *quod vid.*, eoque magis ii decepti sunt, quod in praegressis Apuleius dixerat *non ideo quod ipse sentiat.*]

voluisse et perfecisse. [cf. Ovid. Met. VIII. 620. *et quicquid superi voluere, peractum est*, et infra: *voluntatem comitatur effectus.*]

cum itaque. [cf. ad Met. p. 1 p. 557. ed. meae, infra c. 17. *itaque* et c. 18. *mundus itaqu*

integumento. [Observa verl eiusdem radicis molestam repetit *integumento contegeret, texit.*]

domu. [Insolitam hanc termi nem, de qua ad Met. p. 792. ed. fusius egi, ex Florent. recipi curavi.]

conformat. [Praesens ex Gu perfecto *conformavit* praetuli, admodum idem cod. paulo ante pr habet *facit ex se primum.*]

utraeque. [Ex consensu optir codd. reposui lectionem *utraeque,* formationis quamquam adhuc exe

:t mirari atque orare coelestia, et incolere atque gubernare terrena.
item dico mortalia non aquam et terram, quae duo de quatuor elemen-
cit natura hominibus, sed ea quae ab hominibus aut in his aut de his
it ipsius terrae cultus, pascuae, aedificatio, portus, navigationes, com-
ones, commodationes alternae, qui est | humanitatis inter se firmissi- 293
.us et mundi partis, quae est aquae et terrae, quae pars terrena mundi
lisciplinarumque cognitione atque usu servatur, sine quibus mundum
luit esse perfectum. Placitum enim dei necessitas sequitur, volunta-
iitatur effectus. Neque enim credibile est deo displiciturum esse quod
cum et futurum id et placiturum multo ante sciverit.

C A P U T IX.

l, o Asclepi, animadverto, ut celeri mentis cupiditate festines audire,
› homo coeli vel quae in eo sunt dilectum possit habere vel cultum.
.que, o Asclepi. Dilectus dei coeli cum his quae insunt omnibus una
quiorum frequentatio. Hanc aliud animal non fecit nec divinorum nec
m, nisi solus homo. Hominum enim admirationibus, adorationibus,
, obsequiis coelum coelestesque delectantur. Nec immerito in homi-
:tum Musarum chorus est a summa divinitate demissus, scilicet ne ter-
undus videretur incultior, si modorum dulcedine caruisset, sed potius
s hominum cantilenis concelebraretur, laudibus, qui solus omnia, aut

r, quae verba ante *colere* plurimae editt. intrudunt, non extant in G. 1. 2. Iunt. 2. In F. abesse testatur Lind. sine dubio negligenter. *et incolere* G. 1. 2. F. Iunt. 2. Elm. Bas. 3. :tt. *et* abest. *quae* deest G. 2. *sunt* Bip. pro *fiunt*. *ut ipsius* edd. vett. Vulc. Scal. cett. *aut*. *pascue* G. 1. *pascuē* G. 2. In cett. *pascua*. *firmissimus inter se nexus* G. 2. ›artis G. 1. Vulc. Scal. Elm. *et partis mundi* G. 2. In cett. *et mundi pars*. In adn. crit. : *mundi partes*. *aquae et terrae* G. 1. In cett. *aqua et terra*. *placere enim* G. 2. *m* G. 1. *dispiciturum* G. 2. In cett. *displiciturum*. *ut* ante *cum et fut*. Scal. uncis posuit.

idverte Leid. *dilectus dei et coeli* Vulc. Scal. nec Lind. correxit; Elm. Bip. In cett. *dei coeli*. '. G. 2. ed. pr. Vicent. Elm. In cett. *fecit*. *est chorus* G. 2. *modorum* F. teste Lind. G. 1. *odulorum*. *musicatis* F. teste Elm. (neque vero in coll. Lind.) Leid. G. 1. Iunt. 2. Vulc. In cett. *inusitatis*. *et* ante *laudibus* non est in G. 1. Vulc. Scal. (Lind. nihil correxit.)

ullum, tamen ex analogia pro-
istae pro *isti*, cf. ad Met. p. 186.
ıonio Charisii II. p. 132. stabi-
st, *utrae* in genitivo et dativo
generis dixisse veteres pro-
is.]
tia et incolere. [*Et aeterna*
:nuntiati concinnitatem aliquot
edd. intruserunt. Respondent
i *et mirari atque orare coe-*
et incolere atque gubernare
unde ii quoque male agunt,
nte *incolere* omittunt.]
ıae. [Hanc lectionem defendit
ertull. Apol. c. 22. *quae illis*
ior *pascua est;* alia exempla
du Cang. Gloss. med. et inf.
ı. v. Ita Gloss. Philox. p. 153.
pascua *νομὴ νομαὶ* indicare mihi videtur, et in singulari et in plurali veteres *pascua* dixisse.]

Cap. IX. *modorum.* [Ex codd. tantummodo auctoritate *modi* an *moduli* legendum sit diiudicari potest, quum utrumque de sonis et vocibus dici constet. Hinc optimos codd. secutus *modorum* reposui.]

musicatis. [Probabile non est, librarios lectionem *inusitatis*, quam solam recte habere multi putant, in plane insolens vocabulum *musicatis* commutaturos fuisse, et contrarium magis puto cuique comprobatum iri. *Cantilenas* igitur *musicatas* explico: ad regulas artis musicae compositas.]

concelebraretur laudibus. [*Et* omisi

pater est omnium atque ita coelestibus laudibus nec in terris harmonia tas defuisset. Aliqui ipsique ergo paucissimi pura mente praediti sor coeli suspiciendi venerabilem curam. Quicunque autem ex duplici natur confusione interiorem intelligentiam mole corporis resederunt, curan mentis hisque inferioribus sunt praepositi. Animal ergo homo, non qu
294 [82] eo minor, quod ex parte | mortalis sit, sed eo forte aptius efficaciusque situs ad certam rationem mortalitate auctus esse videatur: scilicet q utrumque nisi ex utraque materia sustinere non potuisset, ex utraque f est, ut et terrenum cultum et divinitatis posset habere dilectum.

CAPUT X.

Rationem vero tractatus istius, o Asclepi, non solum sagaci int verum etiam te cupio animi vivacitate percipere. Est enim ratio pluri credibilis. Integra autem et vera percipienda sanctioribus mentibus. hinc exordiar. Aeternitatis dominus deus primus est: secundus est n homo est tertius. Effector mundi deus et eorum quae insunt omnium, cuncta gubernando, cum ipso homine gubernatore compositi: * quod suscipiens homo *id est* curam propriam diligentiae suae efficit, ut sit mundus uterque ornamento sibi, ut ex hac hominis divina compositione r

aut pater est omnium usque ad *laudibus* absunt ed. pr. Vicent., quoniam ab priore *lau* sequens oculi typothetarum ed. pr. aberrarunt. Sequentes edd. id vitium prave repetier *laudibus* non comparet in G. 2. *aliqui enim* ed. pr. Vic. *aliqui autem* reliquae edd. an qui *aliqui ergo* cum seqq. restituit; *aliqui ipsique ergo* G. 1. *venerabiliorem* ed. pr. Vicen *propositi* Vulc. Scal. *non quidem is eo* F. teste Lind. Elm. *non quodis eo* G. 1. (ex comp depravatum) Vulc. In cett. *non quidem eo minor*. *sed vel eo* G. 2. *sed ex eo forte* ed. p *quod* pro *quoniam* G. 2. *ubi ex utraque* edd. vett. ad Vulc. praeter Iunt. 1. 2. *terrenum* F ed. pr. Vicent. In cett. *terrenorum*. *cultum* non est in G. 2. ed. pr. Vicent. *et divinu* Vicent. *divinitatum* in adnot. crit. pro *divinitatis* male protulit Elm. *dilectum* G. 1. Vulc. praeter Elm. In cett. *delectum*.

tractus G. 1. [De hac verborum confusione cf. Spald. ad Quint. IX. 4. §. 60. Burm. a V. 8. §. 2.] *intentione sagaci* G. 2. *te cupio* G. 1. In cett. *cupio te*. *et percipien* A verbis *hinc exordiar* incipit nova linea in G. 1., reliquo spatio vacuo relicto. Sequen voce *ternitatis* et ante frontem utriusque lineae duarum vel trium litterarum spatium est unde librarium hinc novam periodum incipere et postea elegantius *E* adpingere voluisse est. *ipso homine* G. 1. Iunt. 2. In cett. *homine ipso*. *cuncta gubernat cum homine gub* *composita* G. 2. vitiose. *composita* edd. vett. ante Vulc. Bas. 3. *quod ita* Iunt. 2. Elm. Bi G. 2. Iunt. 1. 2. Ald. Bas. 3. Bip. In cett. *id est*. *curam proprie efficit diligentiae suae* Vulc. *ut sicut et ipse mundus* edd. ante Vulc. praeter Iunt. in qua est cum G. 1. 2. Bas. 3. *u* *et mundus*. *ut sit et ipse* Scal. Elm. Bipont. *ex hoc* G. 1. *omnis* F. G. 1. Leid. In cett.

ex cod. G. 1., quod a librariis intrusum esse apparet.]

ipsique ergo. [Mira est horum verborum positio, quam tamen mutare non ausus sum. Affirmantis enim *ergo* particula est, ubi nostrates *eben freilich*, *grade* dicere solent, unde fit ut proprie pronominibus *ergo* adiungatur, ut *ergo ille*, cf. Hand. Tursell. T. II. p. 451. Haec igitur causa est, cur locum intactum reliquerim, quamquam aliud quid exspectaverim.]

et terrenum ... dilectum. [De contracta *terrenum* genitivi forma cf. p. 260 et 527. ed. meae; *d* contra plurimos codd. ex G. 1. quia in praegressis ubique ita *dilectum possit habere vel* Notum tamen est, *deligere* et *d* *delectus* et *dilectus* in codd. fer per variare.]

Cap. X. *simul cuncta gube* .... *compositi.* [Haec verba e esse apertum est; quum vero cod opis praebeant, in medio ea Nec minus seqq. depravata sun

rectius *κόσμος* dictus esse videatur. Is novit se, novit et mundum ut meminerit, quid partibus conveniat suis; quae sibi utenda, quibus erviendum sit, recognoscat, laudes gratesque maximas agens deo, m eius venerans, non ignarus se etiam secundum esse imaginem dei, nt imagines duae, mundus et homo. Unde efficitur, ut quoniam est na compago, parte qua ex anima et sensu spiritu atque ratione divinus st ex elementis superioribus inscendere posse videatur in coelum: parte ndana quae constat ex igne et aqua et aëre, mortalis restat in terra, ne omnia suae mandata vidua desertaque dimittat. Sic enim humanitas ex 295 vina, ex alia parte effecta mortalis est in corpore consistens.

CAPUT XI.

: autem mensura eius utriusque, id est hominis ante omnis religio quam bonitas. Ea demum tunc videtur esse perfecta, si contra cupiditatem m omnium rerum sit despectus virtute munita. Sunt ab omnibus cos divinae partibus aliena omnia, quaecunque terrena corporali cupidisidentur; quae merito possessionum nomine nuncupantur, quoniam non biscum sed postea a nobis possideri coeperunt. Iccirco etiam possesnomine nuncupantur. Omnia ergo huiusmodi ab homine aliena sunt, orpus, ut et ea quae appetimus et illud ex quo appetentiae nobis est dispiciamus. Ut enim meum animum rationis ducit intentio, homo

G. 1. pro *κόσμος*; G. 2. pro more *cosmos*. *esse* ante *videatur* non est in edd. ante Vulc. *vit* G. 2. *scilicet* edd. ante Vulc. praeter Iunt. 2. non habent. *imaginem eius* G. 1. In *imaginem secundam* G. 1. *se etiam* est in F. G. 1. 2. Elm. Bipont. In cett. *sed etiam*. quod ante *et homo* in edd. extat, non habent G. 1. 2. Leid. Iunt. 2., unde Elm. et Bip. uncis it. *propago* (cum) G. 2. *et* ante *spiritu* non est in G. 1. *ex* deest G. 2. *inscendere* G. 1. Leid. re G. 2. In cett. *ascendere*. *mundana* (t) G. 1. ex eadem manu. *igne* G. 1. 2. ed. pr. Vicent. ui. *restat in terra* G. 1. *resistat in terra* G. 2. *restet in terram* Steph. In cett. *resistat* t. *curae omnia suae* G. 1. 2. In cett. *curae suae omnia*. *ut naturae suae omnia vidua* ed. pr. Vicent. *mandata* F. G. 1. 2. Iunt. 1. 2. Ald. Elm. In cett. *commendata*. ris edd. ante Vulc. *effecta mortalis est* G. 1. 2. In cett. *mortalis est effecta*. *in onsistens* ed. pr. Vic.
m ed. pr. Vic. pro *si contra*. *cupiditatem alienarum omnium rerum* G. 1. 2. *cupiditatem lienarum rerum* Vulc. Scal. In cett. *cupiditatum omnium alienarum rerum*. *sint* G. 1., cui l edd. et codd. ante *ab* intrudunt, deest. *cognationis divinae* G. 1. Iunt. 2. In cett. *divinae is*. *div. cogitationis* Steph. *et merito* ed. pr. Vic. *non nata sunt nobiscum* G. 2. ed. pr. Vic. . *Iccirco etiam possessionum* (G. 2. repetit *possessionum*) *nomine nuncupantur* F. G. 1. 2. : verba in nulla quantum video editione leguntur. *vitium* (initium) G. 2. *ut enim eum* G. 1., uti ilt corrumpi, quum *enim* in codice hic non per compendium sed plene descriptum sit. pro *intentio* Steph. Basil. *homo* non est in G. 2.

ιος [cf. de Mundo p. 337: *quid undo praestantius? Lauda, otes, speciem; portio a te laumundi: admirare, quam voles, ntiam, ordinationem, figuram; er hunc illud quodcunque est ır esse laudandum. Nam quid, ornatum atque ordinatum viest, quod non ab ipsius exematura sit ratio? unde Κόσμος nomen accepit*: cf. ad p. 355.]

CAP. XI. *Iccirco ... nuncupantur.* [Haec enuntiatio quamquam iisdem vocabulis idem repetit, quod in praegressis iam legitur, et plane superflua, ne dicam molesta est, tamen quum quomodo in omnes codd. ea abire potuerit caussam afferre non liceat, in textu poni eam iussi. Negligentia quadam Apuleii eandem sententiam repetitam esse suspicor.]

hactenus esse debuit, ut contemplatione divinitatis partem quae sibi mortalis est, mundi interioris necessitate servandi despiciat atque cont

[83] Nam ut homo ex utraque parte possit esse | plenissimus, quaternis eum que partis elementis animadverte esse formatum, manibus et pedibus u binis, aliis corporis membris, quibus inferiori id est terreno mundo de Illis vero partibus quatuor animi sensus, memoriae atque providentiae, ratione cuncta divina norit atque suspiciat. Unde efficitur ut rerum diver qualitates, effectus, quantitates suspiciosa indagatione sectetur, retardat gravi et nimio corporis vitio, has naturae rerum caussas quae ver

296 proprie pervidere non | possit. Hunc ergo sic effectum formatumque ministerio obsequioque praepositum a summo deo, eumque competenter mundum servando, deum pie colendo, digne et competenter in utro voluntati parentem, talem quo munere credis esse munerandum? si cum dei opera sit mundus, eius pulcritudinem qui diligentia servat atque operam suam cum dei voluntate coniungit, cum speciem, quam ille div tentione formavit, adminiculo sui corporis, divino opere curaque compo eo quo parentes nostri munerati sunt, quo etiam nos quoque munerari,

quae ibi edd. ante Vulc. praeter Iunt. 2. *necessitatem* G. 1. In cett. *necessitate*, un possit *conservandi* aut potius *inservandi*. *IIII'* G. 2. pro *quaternis*. *utriusque binis* Al Bas. 3. *aliis corp.* G. 1. In cett. *aliisque*. *animi sensus* G. 1. 2. In cett. *sensus ani* *suspiciosa* G. 2. *indagatione* G. 1. 2. Iunt. 2. Vulc. Scal. (hinc F.) Elm. In cett. *indagine* quod ante *sectetur* in nonnullis est edd., non comparet in G. 1. 2. F. Leid. Iunt. 2. Bas Bipont. *retardatus ergo* Ald. Iunt. 1. 2. In cett. *retardatus vero*. *verae* non est in G. Vic. *pervidere* G. 1. 2. In cett. *providere*. *non potest* pro *non possit* edd. ante Vulc. *no* F. teste Elm. *formatumque* G. 1. In cett. *conformatumque*. *eius pulcritudinem* G. 1. 2 *eiusque pulcr.* *operam suam* G. 1. 2. Vulc. Scal. (hinc F.) In cett. *operamque suam*. codd. et edd. praeter G. 1., qui *formarit* praebet. *divinu intentione* G. 1. In cett. *intention* *diurno opere* G. 1. 2. Vulc. Scal. In cett. *divino*. Verba *quo munere credis esse mune* quae post *componit* in edd. leguntur, non extant in G. 1. 2. ed. pr. Vic. *numerati* G. 1. confusione cf. ad Liv. II. 41. §. 2.] *foret* F. G. 1. 2. Elm. Bip. In cett. *fuerit*.

indagatione. [Cic. de Off. I. 5. §. 15. *indagatio atque inventio*.]

pervidere. [Rectius haec lectio habet quam *providere*. De voc. significatione et usu cf. Heind. ad Hor. Sat. I. 3. 25. Ita c. 19. *poteris pervidere* et c. 28. *pervideret*.]

formatumque. [cf. supra *elementis animadverte esse formatum*. *Conformatum* librarii interpretamentum est.]

competenter. [De eiusdem vocabuli repetitione, paucis verbis interpositis cf. quae exposui ad Met. p. 147. 159. 452.]

coniungit. [Contra G. 1. codicem optimum, qui praebet *formarit*, retinui lectionem cett. Mss. *coniungit*, quippe quae sententiae enuntiati magis convenire videatur. *Formavit* negligentiae forsitan librarii tribuendum sit, qui oculorum errore in sequentem lin cidit, qua idem vocabulum eod loco extat. Praeterea, si quid sit lectio *formare voluntatem c* in perfecti forma offendo, quum enuntiatis, quae huic accurate dent cum eoque coniuncta sun sens ubique legatur. Totam tionem inde a *siquidem* usque *ponit* parenthesi puto esse circ bendam, quod qui non videbant et interpretes, e contrario singul enuntiatum opinati, verba *quo credis esse munerandum* post *c* repetierunt. Aliter enim seq care non poterant, quum *eo* pr ad praegressum *munere* referen a quo multis verbis interpositi ctum est. Haec enuntiati descripti quam singularis est et valde tamen contra codd. non egerim

ivinae pietati complacitum, optamus piissimis votis, id est ut emeritos atque xutos mundana custodia, nexibus mortalitatis absolutos, naturae superioris artis id est divinae, puros sanctosque restituat.

CAPUT XII.

Ascl. Iuste et vere dicis, o Trimegiste. Haec enim merces pie sub deo iligenter cum mundo viventibus. Secus enim impieque qui vixerint, et reditus denegatur in coelum et constituitur in corpora alia indigna animo sancto t foeda migratio, ut iste rationis sermo processit, o Trimegiste, futurae aeernitatis spe animae periclitantur in mundana vita. Sed aliis incredibile, aliis abulosum, aliis forsitan videtur esse deridendum. Res enim dulcis est in hac orporali vita, qui capitur de possessionibus fructus. Quare animam obtorto, t aiunt, detinet collo, ut in parte sui qua mortalis est inhaereat, nec sinit artem divinitatis agnoscere invidens | immortalitati malignitas. Ego enim tibi 297
uasi praedivinans dixero, nullum post nos habiturum dilectum simplicem, qui st philosophiae, quae sola est in cognoscenda divinitate frequens obtutus et ancta religio. Multi etenim et eam multifaria ratione confundunt. Quomodo rgo multi incomprehensibilem philosophiam efficiunt, aut quemadmodum eam ultifaria | ratione confundunt? [84]

est exulat ab ed. pr. Vicent. Uncis incluserunt Elm. Bipont. *meritos* G. 2. *emeritas atque* *xulas* ed. pr. Vicent. *mortalitatis* G. 1. 2. Scal. Elm. Bip. In cett. *mortalibus*. *superiorum* G. 1. In cett. *superioris*. *nec superioris* ed. pr. Vic.

Ante *haec* m. s. in G. 2. addit *Trimegistus*. *haec enim merces* G. 1. *haec est merces* G. 2. In cett. *haec est enim*. *diligenter* G. 1. ed. pr. Vicent. In cett. *diligenterque*. *viventibus. Secus* Vulc. Scal. Elm. Bipont. In cett. *viventibus secus*. *animo suo* G. 1. (fortasse ex compendio *animo* sco.) *animo sancto* G. 2. In cett. *sancto animo*. *incorporalia* pro *incorpora* edd. vett. ante Vulc. Iun. 3. *est* quod ante *migratio* habent edd. aliquot, non comparet in G. 1. Iunt. 1. 2. Ald. Vulc. Scal. recte. *commigratio* edd. ante Elm. qui e F. *migratio* restituit cum Bipont., quod habent etiam G. 1. 2. Ante *ut* manus sec. in G. 2. addit *Aclep.* *periclitantur in mundana vita* G. 1. In cett. *in mund. vit. periclit.* *mundana* F. G. 1. 2. ed. Bipont. In cett. *humana*. Ante *sed* manus sec. in G. 2. inserit *Trimeg.* *videatur* edd. ante Elm. *collo detinet* G. 2. *quae mort. est* edd. ante Elm. *pacem divinit.* ed. pr. Vicent. *immortali* G. 2. Ante *ego* G. 1. habet *Trimegistus*. *ergo* F. teste Lind. *dissero* G. 1. In cett. *dixero*. *dilectum* G. 1. 2. Iunt. 2. In cett. *delectum*. *incognoscenda* coniunctim scribit G. 1. *in divinitate cognoscenda* G. 2. Ante *quomodo* G. 2. *ergo* *o Asclepi;* sed manus sec. *Asclepius* supra adiecit, quasi inciperet hic eius oratio. *afficiunt* G. 1. 2. F. teste Lind. edd. ante Vulc. qui *efficiunt* correxit. *eam* non est in ed. pr. Vicent. *confunditur* Elm. vulgatam lectionem esse male pronuntiat, quippe quam in nulla edit. quot comparari licuit, vidi. Nec minus intelligere queo, quid Lind. sibi velit, e Scal. edit. *confundit* emendans in *confundunt*, quum certe in mea edit. ut in reliquis legatur *confundunt*, ut sententia necessario postulat.

emeritos [cf. ad de Deo Socr. p. 152. et Apol. p. 535.]

naturae puros [cf. de hac constructione Intt. ad Hor. Od. I. 22. 1.]

Cap. XII. *animo sancto.* [Diutius dubius haesi, utrum *sancto* e plurimis odd. an *suo* ex uno G. 1. reciperem. *Suo* enim *animo* ita defendi posset, ut d naturam animi, quae divina est adeoque sancta, auctor respexisset. Quum vero *sancta* totius enuntiati vim magis ferat, et confusio utriusque vocabuli ex compendio sco facillime explicari possit, praetuli lectionem *sancto*.]

ut aiunt. [*Ut aiunt* utuntur Romani, quando proverbialem dictionem proferunt; cf. ad Met. p. 88. ed. meae. De proverbio *obtorto collo* cf. Intt. ad Plaut. Poen. III. 5. 45.]

dixero. [De huius futuri exacti usu cf. quae supra dixi ad de Deo Socr p. 118: *videro.*]

dilectum [cf. ad cap. 9.]

in cognoscenda. [*Incognoscenda* scribit Guelf. 1., de quo decomposito egi ad Florid. p. 93.]

CAPUT XIII.

Trimeg. O Asclepi, hoc modo: in varias disciplinas nec comprehen eam callida commentatione miscentes, arithmeticen et musicen et geome Puram autem philosophiam eamque divina tantum religione pendentem i intendere in reliquas oportebit, ut apocatastasis astrorum, stationes pra cursumque commutationis numeris constare miretur. Terrae vero dimens qualitates, quantitates, maris profunda, ignis vim et horum omnium e naturamque cognoscens miretur, adoret atque collaudet artem mentemq vinam. Musicen vero nosse nihil aliud esse, nisi cunctarum rerum o scire, quaeque sit divina ratio sortita. Ordo enim rerum singularum in omnium artifici ratione collatus concentum quemdam melo divino dulcis verissimumque conficiet.

CAPUT XIV.

Asclep. Qui ergo homines post nos erunt? *Trim.* Sophistarum ditate decepti a vera pura sanctaque philosophia avertentur. Simplic mente et anima divinitatem colere eiusque facta venerari, agere eti voluntati gratias quae est bonitatis sola plenissima, haec est nulla ani
298 portuna curiositate violata | philosophia, et de his sit hucusque tractatus spiritu vero et de his similibus hinc sumatur exordium. Fuit deus e quam graece credimus mundum, et mundo comitabatur spiritus vel

Trimegistus quod ante *o Asclepi* hic ponunt edd. non est in G. 1. *hoc modo.* I *commenda commutatione* G. 2. *arimethicen* G. 1. *arismethicen* G. 2. *et* ante *musicen* et *geom.* no edd. ante Vulc., qui uncis inclusit. At Iunt. 2. habet. *musicam* ed. pr, Vicent. Iunt. *divina tantum* G. 1. 2. In cett. *tantum divina.* *reliquos* G. 2. *apocatastases* G. 2. co *cationis* G. 1. In cett. *commutationis.* *numerum constancie* / *numeris consture* G. 2. *d'iones* / *dim'siones* G. 2. *profundum* G. 2. *et ignis vim* G. 2. et edd. usque ad Elm. *naturamque* Vulc. seqq. In cett. *naturam cogn.*, quod etiam Bas. 3. retinet. *divinamque mentem* edd. ante Vulc. *musice* edd. ante Vulc. Iunt. 2. Bas. 3. *esse* F. G. 1. 2. Elm. Bip. In cett. *est.* *omnium* pro *cunctarum rerum* Leid. *sit divina ratio sortita* G. 1. 2. Iunt. 2. Bas. 3. In cett. *ratio sort. sit.* *Est* pro *sit* legunt edd. praeter Iunt. 2. Vulc. Scal. *omnium* non est in G. 2. F. G. 1. In cett. *cŏllatus.* *dulcisonum* edd. ante Elm. sed *dulcissimum* F. G. 1. 2.

Aclepius, quod ante *qui* edd. habent, non est in G. 1. 2. *qui ergo* F. G. 1. 2. Elm. *quid ergo.* *erunt post nos* G. 2. *Trimegistus* ante *Sophistarum* non habet G. 1. *bonit nullius* G. 2. *violenta* alii codd. teste Elm. *fit* G. 1. in cett. *sit.* *tractatus* G. 1. 2. *tractatum.* *iis similibus* ed. pr. *hinc* F. teste Lind. G. 1. In cett. *hic.* *sumam exordiu yle* G. 1. 2. edd. scribunt *hyle.* *quam* G. 1. 2. Steph. In cett. *quem.* *mundum comit.* G. 2.

Cap. XIII. *apocatastasis.* [cf. Intt. ad Colum. III. 6. §. 4. Firm. adv. Math. III. 1.]

collatus. [Mira est codd. Florent. et Guelf. 1. lectio *collata*, quam tamen, quum *ordo* feminino genere a veteribus dictum esse exemplo comprobari nullo queat, recipere in textum non ausus sum. *Collata* ablativum esse cum *ratione* coniungendum vix crediderim. De voc. *artifex* adiectiva significatione usurpato cf. Intt. ad Prop. I. 2 Broukh. ad eund. II. 23. 8.]

Cap. XIV. *si tractatus.* [Codd. lectionem recepi, cuius glossa est *tractatum*. Attamen *fit* e G. 1. re non potui propter sententiarum n

quam graece. [*Quam* habent codd., unde recepi. Nam ex Ms tummodo fide utra lectio *quem* an praeferenda sit, diiudicari potest

piritus sed non similiter ut deo nec deo haec de quibus mundus: ic- ı erant quando non erant, sed in eo iam tunc erant, unde nasci ha- Non enim ea sola non nata dicuntur quae necdum nata sunt, sed ea ent fecunditate generandi, ita ut ex his nihil nasci possit. Quaecunque t quibus inest natura generandi, haec et generabilia sunt, de quibus est, tametsi ea ex se nata sunt. Neque enim dubitatur, ex his quae ta sunt, facile nasci posse, de quibus cuncta nascuntur. Deus ergo ıus, deus aeternus nec nasci potest nec potuit: hoc est, hoc fuit, hoc ıer. Haec ergo est quae ex se tota est natura dei. Ὕλη autem vel ıtura et spiritus, quamvis nata non videantur a principio, tamen in se procreandique vim possident atque naturam fecunditatis. Etenim a qualitate naturae est, quae et conceptus et partus in se possidet vim, teriam. Haec itaque sine alieno conceptu est sola generabilis.

CAPUT XV.

vero ea quae vim solam concipiendi habent ex | alterius commixtione 185
ita discernenda sunt, ut hic locus mundi cum his quae in se sunt esse non natus, qui utique in se vim totius naturae habet. Locum co in quo sint omnia. Neque enim haec omnia esse potuissent, si

mundo spiritus G. 1. Vulc. Scal. (hinc F.) cett. praeter Bas. 3. In prioribus absunt haec *l erat in mundo* G. 2. *nec deo haec* F. G. 1. 2. Elm. In cett. *nec deus sunt haec* t G. 2. edd. ante Elm., qui tacite *est* delevit e F. quocum G. 1. consentit. *quando non* 1. In cett. *quando nata non erant*. Elm. *nata* uncis inclusit. *enim* non est in F. teste G. 1. *hiis* G 2. In cett. *eis*. *potest* edd. vett. ante Vulc. praeter Iunt. 2. Steph. habet *haec et* desunt in edd. ante Vulc. et Bas. 3. *et* non comparet in G. 2. *sunt* G. 1. 2. t. *hoc est*, *hoc fuit hoc erit semper* F. teste Lind. G. 1. 2. (Iunt. 2. Bas. 3. nisi quod *erit* scribunt.) Elm. recepit F. codicis lectionem seq. Bip. *hic est hic fuit semper hic* Vic. Ald. Iunt. *hic est hic fuit hic erit semper* Vulc. Scal. *nata* (*nota*) G. 2. *non* ante *vid.* c. intrudit, ab eo tamen uncis inclusum. Sequentes edd. *non* retinent praeter Bas. 3 1. 2. et Elm. in adn. crit. In textu *videantur* cum ceteris. *in se* F. G. 1. 2. Elm. Bip e. *nascendi* in G. 2. est a m. s. *quae et* F. teste Lind. G. 1. 2. Elm. Bip. In cett. *et ceptu alieno* G. 2.

ı est in G. 2. et edd. ante Elm. In F. teste Elm. et G. 1. extat. *habeant* edd. vett. ante s. 3. *alienae* pro *alterius* G. 2. *connexione* pro *commixtione* edd. ante Vulc. et Bas. 3. 2. *in quo sint* G. 1. In cett. *sunt*.

aeque praegresso ac sequenti ro convenire posse notum est; Dogm. Plat. II. p. 235.]

. [*Comitari* cum dativo iun- ficatione: *coniunctum esse* cf. . V. 35. §. 100. *cetera quae tur huic vitae;* de Rep. II. 5. ed. Moser. Hinc *mundum* ı est librarii G. 2., qui *comi-* sativum solum adsciscere a is erat edoctus.]

ı *non erant.* [Propter dictionis a et difficultatem cum codd. et Guelf. 1. *nata* ante *erant* omisi, quippe quod interpretamentum librariorum et editorum sit.]

nasci habuerunt. [cf. Tertull. de cultu Fem. 1. *mori habuit;* Apol. c. 37. *quem habemus odisse,* de Pudic. c. 13. *erudiri haberent.* Hac in dictione praeceteris Cyprianus plurimus est.]

generabilia. [Observa *generabilis* activa significatione hoc loco esse positum, ut aliis locis, quos praebent lexica, cf. infra *generabilis est* et c. 28. *incredibiles.*]

hoc est [de hoc neutro ad personas relato cf. ad Met. p. 192., infra c. 26. *hoc autem est deus.*]

299 locus deesset, qui omnia sustinere | potuisset. Omnibus enim rebus quae fuerunt praecavendum est loco. Nec qualitates etenim nec quantitates nec positiones nec effectus dinosci potuissent earum rerum, quae nusquam sunt. Sic ergo et mundus quamvis natus non sit, in se tamen omnium naturas habet, utpote qui iis omnibus ad concipiendum fecundissimos sinus praestet. Hoc est ergo totum qualitatis materiae quae creabilis est, tametsi creata non est. Sicuti enim in natura materiae qualitas fecunda est, sic et malignitatis eadem est aeque fecunda.

CAPUT XVI.

Nec ergo dixi, o Asclepi et Ammon, quod a multis dicitur: non poterat deus incidere atque avertere a rerum natura malitiam, quibus respondendum nihil omnino est. Vestri tamen caussa et haec prosequar, quae coeperam, et rationem reddam. Dicunt enim ipsi deum debuisse omnifariam mundum a malitia liberare. Ita enim in mundo est, ut quasi membrum ipsius esse videatur. Provisum cautumque est quantum rationabiliter potuisset a summo Deo: tunc cum sensu, disciplina, intelligentia mentes hominum est munerare dignatus. Hisce enim rebus quibus ceteris antestamus animalibus solis possumus malitiae fraudes, dolos vitiaque vitare. Ea enim, qui antequam iis implicitus est, ex aspectu vitarit, is homo est divina intelligentia prudentiaque munitus. Fundamentum est enim disciplinae in summa bonitate consistens. Spiritu autem ministrantur omnia et vegetantur in mundo, qui quasi organum vel machina summi dei voluntati subiectus est. Itaque hactenus a nobis intelligatur mente
300 sola intelligibilis, | summus qui dicitur deus, rector gubernatorque sensibilis dei, eius qui in se circumplectitur omnem locum, omnem rerum substantiam totamque gignentium creantiumque materiam et omne quicquid est, quantumcunque est.

nec qualitates enim ed. pr. Vic. In cett. *nec qualitates etenim* praeter G. 2., qui particulam omnino non habet. *naturas* F. teste Lind. G. 1. 2. Elm. Bip. In cett. *naturam*. *his omnibus* G. 1. *iis omnibus* G. 2. In cett. *omnibus iis*. *fecundissimos sinus praestet* G. 1. In cett. *sinus praestet foecund.* *praestat* edd. vett. usque ad Vulc. praeter Iunt. 2. quod probarem, ni codd. obstarent cf. ad c. 6. *Hoc est ergo* G. 1. 2. In cett. *hoc ergo est*. *qua creabilis est* Lind. invenit in sua ed. Scal., unde e F. emendavit *quae cr. est*. *sicuti* G. 1. In cett. *sicut*. *Sic sicut in nat.* G. 2.

Nec ego edd. vett. usque ad Vulc. praeter Iunt. 2. *eo* habet Bas. 3. In cett. *nec ergo*. *ne ergo o Ascl. et Ammon. dixi* G. 2. *ne ergo* ed. Scal. habet. *unde tamen caussa* edd. ante Vulc. et Bas. 3. *haec — quae* F. G. 1. Elm. Bip. In cett. *id — quod*. *rationem. Reddam* edd. quaedam ante Vulc. *liberasse* ed. pr. Vicent. *esse videatur* G. 1. In cett. *videatur esse*. Inde a *provisum* usque ad *dignatus* verba absunt in ed. pr. Vic. *provisum cautumque quantum rationabiliter a summo deo tunc cum disciplina, sensu, etc.* edd. ante Vulc., qui primus restituit, uti hodie in exemplaribus legitur. *munerare est dignatus* G. 2. *his enim rebus* ed. pr. Vicent. *solis* F. G. 1. Elm. Bip. In cett. *soli*. *dolosque* G. 2. *ea enim quae* G. 2. *et ex aspectu* G. 1. In cett. *et absque*. *fund. est enim* G. 1. *fund. enim disciplinae est* G. 2. In cett. *fundamentum enim est disc.* *summa* non comparet in G. 2. *vegetantur in mundo qui quasi* F. G. 1. 2. Elm. tacite recepit Bip. sequens *in mundo et quasi* edd. ante Vulc. et Bas. *aër quasi* Vulc. Scal. *hactenus a nobis intelligatur* G. 1. *hactenus nobis int.* G. 2. *intelligatur a nobis* habent cett. *circumplectitur* F. teste Lind. G. 1. 2. Elm. Bip. In cett. *complectitur*. *causantiumque mat.* G. 2.

CAP. XVI. *mente sola intelligibilis.* [De hac sententia fusius agit Kopp. ad Mart. Capell. II. §. 20 p. 242.]

CAPUT XVII.

iritu vero agitantur sive gubernantur omnes in mundo species, qua- : secundum naturam suam a deo distributam sibi. Ὕλη autem vel omnium est receptaculum omniumque agitatio atque frequentatio, quo- ns gubernator dispensans omnibus rebus mundanis quantum unicuique rium. Spiritu vero implet omnia, ut cuiusque naturae qualitas est. m cava mundi rotunditas in modum sphaerae, | ipsa sibi qualitatis vel [86] suae caussa invisibilis tota. Quippe cum quemcunque in ea summum despiciendi caussa delegeris locum, ex eo in imo quid sit videre non propter quod multis locis instat qualitatemque habere creditur. Per enim solas specierum, quarum imaginibus videtur insculpta, quasi visi- editur, cum depicta monstratur, re autem vera est sibi ipsi invisibilis : ex quo eius imum vel pars si locus est in sphaera, graece ᾅδης dicitur; n ἰδεῖν graece *videre* dicatur, quo visu imum sphaerae careat, unde et

itu vero agitatur seu gubernatur omnis edd. ante Vulc. et Bas. 3. ὅλη Leid. ed. pr. *mnium* omisso *que* Vulc. Scal. *omnibus quantum rebus mundanis* G. 1. In cett. *rebus quantum*. *mundanis* etiam Steph. habet. *est* quod post *necessarium* extat in plurimis edd. aret in G. 1. 2. Ald. Iunt. 1. 2. *spiritus* G. 2. *qualitas naturae* G. 2. ed. pr. Vicent. as. 3. *qualitas est. Est enim cava* G. 1. 2. ed. pr. Vicent. Iunt. 1. 2. Ald. *qualitas est. enim est cava* Vulc. Scal. *est inaltata. Est enim* esse in F. Lind. testatur, quod ex eo Elm. tacite recepit. *spere* G. 1. et ita ubique scribit. *Tota quippe* G. 2. *in eo* G. 1. In cett. *delegentis* Bip. vitiose. *instat* G. 1. ab eadem manu *instar*, Vulc. Scal. (hinc F.) Elm. *stat*. *qualitatisque* G. 1. a m. p. tum *s* litteram puncto subscripto abesse iussit libra- *qualitati* habet G. 2. *Per formas enim solas* hic desunt tres pagellae in Ms. Leid. usque erba *deorum genus omnium confusione*. *sola* edd. ante Vulc. et Bas. 3. *solum* G. 2. *ibi* non comparet in G. 2. *eius* desideratur in eodem. *unum* G. 1. 2. edd. ante Vulc. et n cett. *imum*. *vel pars est si locus* G. 2. *vel pars locus est* edd. ante Vulc., qui primus , refragante Bas. 3. *ΩΩHC* i. e. ᾅδης G. 1. *adein* G. 2. *αΔHC* i. e. ᾅδης ed. pr. Vicent. 1. (hinc F.) Elm. In cett. ἀειδής. *ΩHH* G. 1. *ydein* G. 2. *ειδειν* ed. pr. Vicent. Iunt. 1. 2. ett. ἰδεῖν. *graece videre dicatur* G. 1. *gr. videre dicitur* G. 2. et in edd. omnibus inveni ip., quae *videre* verbum plane omittit. *quo visu imum* F. G. 1. 2. Steph. In cett. *primum*. . G. 1. 2. Steph. In cett. *careant*. *idᶜo* G. 1. *ydee* G. 2. *ideo* F. Iunt. 1. 2. Ald. *ειΔH* ed. t. In cett. *ειδίαι*. *species dicuntur* G. 2. *quo sint visibiles formae* G. 1. 2. *quo sunt formae* F. teste Lind. *invisibilis formae* in cett. est. *igitur* pro *itaque* G. 2. *priventur* ind. G. 1. In cett. *privantur*. *graece ades* ed. pr. Vicent. ἀδες Iunt. 1. Ald. ἀδεῖς Bas. 3. 2.

XVII. *spiritu*. [Si plures codd. rentur, lectionem *spiritus* quam . 2. praebet, praeferrem. Verba *mplendi* genitivum adsciscere lemonstratum ad Met. p. 142. ie.]

itas est. Est enim. [Mirationem uod aliquot codd. ante *est enim inaltata* interponunt, utpote sitatum, ut vix a glossatoris manu ci potuerit, vel si est, doctissimi interpretamentum eo positum, a *in modum* explicaret. Neque probabile est, praegressa *qua- t* vocabula ansam praebuisse, ut in cett. codd. *inaltata* eiicerentur. Contra codd. tamen optimos agere nolui. De dictione *in modum* Apuleio tritissima cf. ad Met. p. 315. ed. meae.]

imum sphaerae. [Ita legendum esse nec *primum* probant seqq. *ab eo itaque quod visu priventur, graece ᾅδης, ab eo quod in imo sphaerae sint*, cett. Coniunctivum ex cod. G. 1. ubique recepi, qui tamen *quo sint visibiles formae* pro *quod sint* male habet. Ita in c. 19. *non ideo quod putentur*. In seqq. enim *quod* particulam Apuleius semper usurpavit. *Quo* tamen habet quo defendi possit.]

ἰδέαι dicuntur species, quod sint visibilis formae. Ab eo itaque quo priventur, graece *ᾅδης*: ab eo quod in imo sphaerae sint, latine inferi ı pantur. Haec ergo sunt principalia et antiquiora et quasi capita vel omnium, quae sunt in his aut per haec aut de his.

CAPUT XVIII.

301 *Ascl.* Omnia ergo | ipsa, ut dicis, o Trimegiste, mundana, ut iti rim, specierum omnium quae insunt in uniuscuiusque sicuti est tota subst *Trimeg.* Mundus itaque nutrit corpora, animas spiritus, sensus auten dono coelesti sola felix sit humanitas *alit mentem.* Neque enim omn pauci, quorum ita mens est ut tanti beneficii capax esse possit. Ut eni mundus, ita mens humana isto clarescit lumine, et eo amplius. Nam sol quid illuminat, aliquando terrae et lunae interiectu et interveniente noct privatur lumine; sensus autem cum semel fuerit animae commixtus hun fit una ex bene coalescente commixtione materia, ita ut nunquam huiı mentes caliginum impediantur erroribus. Unde iuste sensus deorum aı esse dixerunt. Ego vero nec eorum dico omnium, sed magnorum quor et principalium.

CAPUT XIX.

Asclep. Quos dicis vel rerum capita vel initia primordiorum, o T giste? *Trim.* Magna tibi pando et divina nudo mysteria, cuius rei i facio exoptato favore coelesti. Deorum genera multa sunt: eorumque omniuı

sint G. 1. In cett. *sunt*. *infere* G. 2. *i* a m. s. *principia* pro *principalia* praeter Steph. etia esse testatur Elm., quam lectionem unde hauserit nescio. Extat vero ea in ed. pr. Vicent. *vel initia* G. 1. 2. In cett. *initia vel capita*.

mundana ipsa G. 2. *sunt* pro *insunt* G. 2. *est* non comparet in G. 2. *Trimegist* *mundus* non positum est in G. 1. 2. *animas spiritus* G. 1. In cett. *spiritus animas*. *alit* ı non sunt in F. G. 1. 2. Omnes edd. a principe ita scribunt. *clarescit lumine* G. 1. 2. Iunt. 2. In cett. *lumine clarescit*. *et interveniente* G. 1. In cett. *et* abest. *sensus autem dei si sem* *cum mixtus* G. 1. *mixtus* G. 2. *humana* ed. pr. Vic. *materiae ita* F. teste Lind. hincqu recepit Elm. *materia ita* G. 1. 2. *commixt.* *Materia ita* seqq. edd. usque ad Vulc. qui *nat* recepit et Bas. 3. *naturae* habent Scal. Bip. *huiusmodi* G. 1. 2. In cett. *eiusmodi*. *calig* teste Lind., unde Elm. tacite reponit sequente Bipont., G. 1. 2. In cett. *caliginis*. *anin* teste Lind. G. 1. In cett. *animas*. *ergo nec* edd. ante Vulc. et Bas. 3. *quorumque* G. 1. 2. *quorumcunque*.

Asclepius ante *quos* non habet G. 1. *quos* G. 1. 2. edd. omnes praeter Bas. 3. et Bip. scribentes. *vel rerum* F. G. 1. 2. Elm. Bip. In cett. *vel* abest. *Trimegistus* ante desideratur in G. 1.

Cap. XVIII. *alit mentem.* [Haec verba mirifice a codd. Florent. Guelf. 1. 2. exulant. Quamquam vero ea ipsa suspicor a manu Apuleii non profecta esse sed alia substituenda, quae eandem fere sententiam utpote huic enuntiato necessariam efficiant, tamen quum codd. nullum praebeant vestigium, ex quo vera lectio restitui queat, edd. omnium lectionem recepi, asteriscis tamen locum corruptum mihi videri notans. Forsitan tota loci difficul voce inest *autem*. Quum enim in legantur: *unde iuste sensus d* *animam esse dixerunt* suspicor, explicationem continere prioris *animas*.]

interiectu et *interveniente*. [I ticulam ex Guelf. 2. addidi. Agi Apuleius et de *defectu solis* *nocte*, quod utrumque res a sol stratas privat lumine.]

bilis, alia vero sensibilis. Intelligibiles dicuntur non ideo quod puten-
subiacere sensibus nostris, magis enim ipsos sentimus, quam eos quos
nuncupamus, sicuti disputatio perdocebit, et tu si intendas, poteris
'e. Sublimis etenim ratio eoque divinior ultra hominum mentes inten-
ie consistens si non attentiore aurium obsequio verba loquentia acce-
:ansvolabit et transfluet, aut magis refluet suique se fontis | liquoribus 302
. | Sunt ergo omnium specierum principes dii. Hos sequuntur dii [87]
est princeps *οὐσία*. Hi sensibiles utriusque originis consimiles suae,
sensibilem naturam conficiunt omnia, altera per alterum, unusquisque
um illuminans. Coeli vel quicquid est quod eo nomine comprehenditur
ης est Iupiter. Per coelum enim Iupiter omnibus praebet vitam.
ὐσιάρχης lumen est. Bonum enim luminis per orbem nobis solis in-
xxxvi, quorum vocabulum est Horoscopi, id est eodem loco semper de-
siderum. Horum *οὐσιάρχης* vel princeps est, quem *παντόμορφον* vel
mem vocant, qui diversis speciebus diversas formas facit. Septem sphaerae
:antur habent *οὐσιάρχας*, id est sui principes, quam fortunam dicunt aut

lis, *alia* omisso *dicitur*, quod inter utrumque vocabulum interponunt edd., F. G. 1. 2. Elm.
is dicitur non ideo F. teste Lind. Elm. Ald. Iunt. 1. 2. Bas. 3.; *intelligibiles dicuntur*
raeter ed. pr. et Vic., a quibus haec verba plane exulant. *magis enim ipsos sentimus,*
quos F. teste Lind. Elm. Bipont. *magis enim sentimus quam eos visibiles nuncup.* G. 1.
m sentimus eos quam ipsos quos G. 2. *magis enim sentimus eos quam quos* edd. ante
uti G. 1. In cett. *sicut*. *etenim* F. teste Lind. G. 1. 2. Iunt. 2. Bas. 3. Elm. Bipont.
im. *et tu si intendas poteris pervidere* G. 1. 2. Iunt. 2. Steph. Elm. Bip. In cett. haec
lderantur. *et eo* G. 2. *si nunc* ed. pr. Vic. *loquentia* F. teste Lind. G. 1. 2. In cett.
m. *suique se fontis* F. teste Lind. G. 1. 2. Elm. Bipont. *suique potis liquoribus miscebit*
2. Ald. Bas. 3. In cett. *suique fontis liquoribus miscebit se*. *miscet* F. teste Lind. Elm.
'scebit. *oycia* G. 1. *oysia* G. *Hovoια* ed. pr. Vicent. i. e. *ἡ οὐσία*; in cett. *οὐσία*.
. In cett. *hi*. *utriusque originis consimiles sui* G. 2. eodemque ordine praebet G. 1. pro
suae legens. *unius quisque* Bip. per librariorum errorem *et quicquid* G. 2.
IC G. 1. *oysyarχes* G. 2. et ita semper. *est* ante *Iupiter* non comparet in G. 2.
edd. vett. et recentt. omnes scribunt, codd. variant, ut G. 1. qui priori loco duplicationem
vitam praebet G. 2. *solis οὐσιάρχης* F. G. 1. 2. Steph. Iunt. 2. Bas. 3. In cett. *solis*
umen est iidem codd. et edd. In cett. *est lumen*. *nobis solis* G. 1. In cett. *solis nobis*.
ii ed. pr. Vicent. *id est eodem loco* F. G. 1. 2. In cett. *in eodem*. Pro *παντόμορφον*,
ae edd. litteris latinis scribunt, in G. 1. *HαHIδ⊏⊏òPΦo*, in G. 2. *pātišpha*. *facit*
haerae vocibus non interpunctis edd. ante Vulc. *quae vocantur erraticae* inde a Vulc.
Elm. habent edd. praeter Bas. 3. Recte Elm. *erraticae* ex auctoritate F. Br. et edd. vett.,
G. 1. 2. consentiunt, pro glossemate delendum esse iudicat in adnot. crit., quamquam in
'etinuit. In edd. vett. lacuna est unius vocabuli, spatio vacuo indicata eademque ratione
σιάρχας omittunt. *sui princeps* G. 1. a m. p., tum in *sui principes*, quod etiam G. 2.
m. s. correctum. *sui principes* ed. pr. Vicent. Iunt. 1. *suos principes* Iunt. 2. Vulc.
. Bip. Denique Bas. 3. omittit verba *id est sui principes*. *aut* ἱμ. G. 1. 2. Bas. 3.

XIX. *intelligibiles dicuntur*.
ntior haec lectio est altera: *in-*
lis dicitur, ex librarii stolida
ione profecta, qui pluralem quo
non habebat.]
tia. [Mirifice ita omnes codd.
pro *loquentium*, quod ex in-
ione natum esse quisquis in-
Suasit vir doctus, ut ad usum
hanc dictionem referrem, pro
ivi genitivo adiectivum saepius
m, ut *habitus mendicus* pro
mendico habitu cf. ad Met. p. 63. et
236 ed. meae. At haec plane aliter
habent. Si *loquentia* lectio vera est,
ad ea participia referendum *loquens* est
quae neutrali significatione ponuntur et
passiva, ut *gignens*, *minuens*, *volens*
alia; cf. Eckst. ad Voss. Arist. T. III.
p. 949.]
sui principes. [De hoc Apuleii more
genitivum pronominum personalium pro
possessivis ponendi expositum est ad
Met. p. 312. ed. meae.]

εἱμαρμένην, quibus immutantur omnia lege naturae stabilitate firmissima,
piterna agitatione variata. Aër vero organum est vel machina omniu
quem omnia fiunt. Est autem *οὐσιάρχης* huius secundus, mortalibus m
et his similia. His ergo ita se habentibus, ab imo ad summum se adn
tibus sic sibi connexa sunt omnia pertinentia ad se *ac mortalibus mo
sensibiliaque insensibilibus annexa sunt.* Summa vero gubernationis s
illi domino paret, vel esse non multa aut potius unum: ex uno etenim
pendentia ex eoque defluentia, cum distantia videntur, creduntur esse
plurima, adunata vero unum, vel potius duo: unde fiunt omnia et a quo
303 id est de materia qua fiunt, | et ex eius voluntate cuius nutu efficiuntur

CAPUT XX.

Asclep. Haec iterum ratio quae est, o Trimegiste? *Trim.* T
Asclepi. Deus etenim vel pater vel dominus omnium, vel quocunq
nomine ab hominibus sanctius religiosiusque nuncupatur, quod inter no
lectus nostri caussa debet esse sacratum. Tanti etenim numinis contemp
nullo ex iis nominibus eum definite nuncupabimus. Si enim vox hoc
aëre spiritu percusso sonus, declarans omnem hominis voluntatem vel sensu
forte ex sensibus mente perceperit, cuius nominis tota substantia pauci

In cett. *et.* *HaapaeHHη* G. 1. *ymarmenen* G. 2. *hemarmenem* edd. vett. *imitantur* edd. a
et Bas. 3. *leges* F. 1. In cett. *lege.* *stabilitatem* G. 1. *et* quod ante *sempiterna* in edd. et cod
non est in G. 1. *firmissima stabilitate et sempiterna agitatione* G. 2. *stabilitateque* Iunt.
organum est G. 1. 2. ed. pr. Vic. In cett. *est* non comparet. *quem* F. G. 1. In cett. *quam.*
G. 2. *mortalia* abest ab edd. ante Vulc. praeter Iunt. 2. *ab imo ita* G. 2. *sic igitur* pro *sic sibi* e
admoventibus G. 1. In cett. *moventibus.* *ad se ac mortalibus* F. teste Lind., unde Elm. *nat*
quod edd. omnes pro *ac* praebent tum *ut mortalibus* legentes, uncis inclusit. *ad se ac de mo*
ad se ac immortalibus mortalia G. 2. *insensibilibus* F. G. 1. 2. In cett. *sensibilibus.* *sunt*
cett. *sint.* Verba *annexa sunt* in G. 2. non comparent. *gubernatoris* F. teste Lind. In ce
nationis. *pa*(rit)*tet* G. 2. *vel esse non multa* F. teste Lind. G. 1. 2. Elm. Bip. In cett. *ut n*
at potius Vulc. Scal. *aut potius* in reliquis. *ex uno. Etenim* G. 2. *ex eoque potius* ed
recentt. praeter Iunt. 2. Bas. 3. Elm. Bipont., in quibus *potius* abest. *quam plurima*
Elm. Bip. *quidem plurima* Iunt. 2. Bas. 3. In cett. particulae *quam* et *quidem* desi
dicisim quod ante *adunata* interponunt edd., non est in G. 1. 2. et F. Elm. et Bip. uncis inc
vel potius F. teste Lind. G. 1. 2. Elm. Bip. In cett. *potius* non extat. *omnia*, quod edd. ha
id est. expungunt F. Br. G. 1. 2. Elm. et Bipont. *de* ante *materia* eiecit F. teste Li
fiunt omnia G. 2., in cuius margine pro varia lectione adscriptum est *aliud.*

Ante *haec* in G. 1. 2. *Asclepius* non legitur. *deus enim* G. 2. Vulc. iungit *talis*
alio non est in edd. ante Vulc. et Bas. 3. *religiosiusque* G. 1. 2. in cett. *et religiosius.*
G. 1. 2. Iunt. 2. Bas. 3. In cett. *nuncupetur.* *etenim* F. G. 1. 2. Elm. Bip. In cett. ab
quod ante *numinis* habent edd., exulat a G. 1. 2. *his* G. 1. In cett. *iis.* *nuncupabim*
Lind. G. 1. 2. Iunt. 2. Bas. 3. Elm. Bip. In cett. *nuncupamus.* *hoc est ex aere* G. 1. *hoc d*
In cett. *haec est.* *sonus est declarans* ed. pr. Vic. *spiritu percusso* G. 1.; in cett. *percus*

aut εἱμαρμ. [*Aut* hic significationem habet ut ita dicam explicativam. Ita Censorin. de Die Nat. c. 16. §. 2. *quod quidam lustrum aut annum magnum.* Ita *aut* et *sive* iunctim ponuntur. cf. ad Met. p. 381. ed. meae.]

ac mortalibus ... sint. [Hoc totum enuntiatum corruptum esse ex codd. apparet. At quomodo corrupt dear non habeo.]

de materia. [*De* male omi rius cod. Florent. Originem caussam rei apud Afros haec sitio saepe notat; cf. ad Met. ed. meae.]

Cap. XX. *si enim vox hoc* hoc significat, hoc sibi vult.]

llabis, definita atque circumscripta est, ut esset in homine necessarium riumque commercium, simul etiam et sensus et spiritus et aëris et in his, aut per haec aut cum his nomen est totum dei. Non enim ius maiestatis effectorem omniumque rerum patrem vel dominum uno iamvis e | multis composito nuncupari nomine: hunc vero innominem [88] s omninominem, siquidem is sit unus et omnia, ut sit necesse aut omnia i nomine aut ipsum omnium nominibus nuncupari. Hic ergo solus ut raque sexus fecunditate plenissimus, semper suae voluntatis praegnans oper, quicquid voluerit procreare. Voluntas eius est bonitas omnis: em bonitas omnium rerum est, ex eius divinitatis nata natura, uti sint icuti sunt et fuerunt et futuris omnibus dehinc natura ex se nascendi

Haec ergo ratio, o Asclepi, tibi sit reddita, | quare et quomodo fiant 304 triusque sexus.

CAPUT XXI.

clep. Ergo deum dicis, o Trimegiste? *Trimeg*. Non deum solum, sed omnia animalia et inanimalia. Impossibile est enim aliquid eorum

lefinita non agnoscit F., unde Elm. et Bipont. uncis incluserunt. *diffinita* G. 2. *etiam et spiritus* ed. pr. Vic. *similiter etiam sensus et spiritus* in reliquis edd. *simul sensus et spiritus* F. G. 1. 2. nisi quod G. 2. *et spiritus* delet. *aut per* G. 1. In cett. *is autem nomen* G. 1. In cett. *aut cum his nomen*. *unum* F. teste Lind. Elm. Bip. *o*, praeter G. 2., in quo hoc vocabulum plane desideratur. *compositio* Lind. invenit in lari, unde e F. cod. enotavit lectionem *composita*, qui error typographi ita decepit Elm., *compositio* legi pronuntiaret. *nuncupari nomine* G. 1. 2. In cett. *nomine nuncupari*. *innomine* G. 1. *hunc vero Ilonomine* G. 2. In cett. *hunc vero uno nomine*. In Steph. est l. *utraque sexus nomina* G. 1. 2. F. testibus Lind. et Elm. qui idem probavit hanc lectio- in edit. non recepit; habet etiam Iunt. 2. Bas. In cett. *utriusque*. *suae voluntatis* G. 1. *luntatis suae*. *voluntate sua* Steph. *ex eius divinitate nata natura* G. 1. *ex divini- nata natura* G. 2. In cett. *ex divinitate eius natura nata*. *uti sint* G. 1. In cett. *ut*. l. 2. In cett. *sicut*. *naturam* G. 1. 2. In cett. *natura*.

deum solum G. 1. In cett. *non solum deum*. *o* quod edd. habent ante *Asclepi*, exulat a n G. 2. a m. s. est. *omnia animalia* G. 1. 2. In cett. *animalia omnia*. *impossibile est* . 2. cf. supra ad c. 6. In cett. *enim est*.

[Hanc lectionem solam probari ocent seqq.; *quamvis e multis ito nomine.*]

vero innominem vel potius omni- n. [Ita emendavi codicis Guelf. ne *innomine* adiutus, praesertim a constructionis difficultas tol- uam nemo Edd. respexisse vi- uon interpretantium, unde ille ivus *hunc* et ablativus *uno no- omni nomine* pendeant. Neque ci sententiae prospexerunt, qui i voluerunt. Quum enim in prae- Apuleius dixerit, tantam dei tem *uno* nomine quamvis e mul- posito comprehendi *non posse*, itra dixisset, si hunc *uno no-* uncupari *posse* pronuntiasset. rii decepti sunt seqq., ubi extat: *si quidem is sit unus et omnia.* Haec vero caussa est, cur *innominis* sit deus, quod et *unus* et *omnia* nomine *uno* appellari nequeunt, unde bene Apuleius addit: *ut sit necessarium aut omnia esse eius nomine aut ipsum omnium nominibus nuncupari*, quod prius quum fieri nequeat, *innominis* deus est. *Innominis* et *omninominis* ab Apuleio noviter formata sunt, ut idem *multinominis* Met. XI. p. 801. *multinominis deae* solus dixit.]

suae voluntatis praegnans. [Observa hanc dictionem et constructionem, cuius exemplum adhuc nullum invenire potui. Constructio ex analogia defenditur verborum *implendi*; cf. ad Met. p. 142.]

Cap. XXI. *Asclepi.* [*O* quod ante *Asclepi* habent edd., ex cod. Guelf.

quae sunt infecundum esse. Fecunditate enim dempta ex omnibus qu impossibile erit semper esse quae sunt. Ego enim et naturam et se mundum dico in se continere naturam, et nata omnia conservare. Proc enim uterque plenus est sexus et eius utriusque connexio, aut quod est unitas incomprehensibilis est, quam sive Cupidinem sive Venerem sive u recte poteris nuncupare. *Hoc ergo omni vero verius manifestiusque me cepto* quod ex omni illo totius naturae deo hoc sit cunctis in aetern creandi inventum tributumque mysterium, cui summa caritas, laetitia, hi cupiditas amorque divinus innatus est. Et dicendum foret, quanta mysterii vis atque necessitas, nisi ex sui contemplatione unicuique ex nota esse potuisset. Si enim illud extremum temporis, quo ex crebro

et ante *naturam* non agnoscunt ed. pr. Vic. *et naturam* post *et sensum* repetit G. 1. *h* in Elm. et Bipont. ante *naturam* legitur, non extat in G. 1. 2. et edd. meis, unde ab Elm. p esse pronomen iudico. *est verius* G. 2. *unitas* G. 1. 2. ed. pr. Vic. Vulc. Scal. (hinc Bipont. In cett. *veritas*. *recte poteris* G. 1. 2. In cett. *poteris recte*. *illo loco* G. 2. ed *haec sit* eaedem edd. *cunctis in aeternum* G. 1. In cett. *in aeternum cunctis*. *mister* G. 1. 2. In cett. *ministerium*. *laetitie* G. 1. 2. Cett. *laetitia*. *hil. cupiditas* G. 1. 2. *hila et cupid*. ed. pr. In cett. *et cupiditas*. *ministerii* edd. ante Elm. In codd. est *mist intimo nota esse* G. 1. Iunt. 2. Bas. 3. In cett. *ex intimo sensu nota esse*. *extremum i ex crebro attritu* G. 1. *ex cerebro ad ritum* G. 2. et edd. omnes quantum video. *percen prurimus* codd. et edd.

fide eieci. Appositum a librariis est, qui *o* interiectionem Apuleium ubique addidisse videbant. At idem c. 7. *audi ergo, Asclepi*, ubi librarius G. 2. *o* perperam adiecit, et c. 28.]

Hoc ergo — percepto. [Quomodo haec verba cum seqq. copulanda sint, non video, quum apodosis desit. Hinc igitur vitium latere existimo, in *percepto* quaerendum, quod forsitan in *percipito* corrigi possit. *Quod* tum pro accusativo cum infinitivo positum est, de qua constructione egi ad Met. p. 477.]

mysterium. [Hanc lectionem praetuli alteri scripturae *ministerium* et propter praegressa: *procreatione uterque est plenus sexus et eius utriusque connexio aut … unitas incomprehensibilis est*, et propter seqq.: *quanta sit eius mysterii vis atque necessitas*.]

ex intimo. [*Sensu*, quod in edd. adiectum est atque etiam in aliquot codd. extare videtur, additamentum est eorum, qui *ex intimo* absolute hoc loco dici non videbant.]

si illud extremum temporis, quo ex crebro attritu prurimus. [Quod omnes legunt edd. et codd. praeter G. 1: *quo ex cerebro ad ritum pervenimus*, id ineptissimum est, nec sententiam quidem praebet. Qualis vero ista sit, ex toto sententiarum nexu, verbis q corruptissimis, facile potest i Agit enim Apuleius de procr mysterio idque tempus indigit summa excitata libidine, utriusq cumbentis natura confluente pr exoriri creditur. Id enim aper catur verbis: *ut utraque in ut fundat natura progeniem, ut alterius rapiat interiusque re* Haec quum ita sint, probata n cod. G. 1. lectio *ex crebro* quae qua significatione dicta sit me fusius explicare. *Pervenim* codd. omnes praebent ex *pruri* cili errore depravatum esse co rim, nec dubitavi coniecturam m textum recipere, quippe quae sen loci optime conveniat. cf. ad Met. ed. meae; et sic saepius sensu o *prurio* apud Plautum legitur. quod edd. post *rapiat* ponunt, mentum est editorum unde ge *alterius* pendeat nescientium, quam enuntiati sententiam ben bant. *Alterius* enim refertur ad quae vox in seqq. significatione *talium* dicta est ea sententia: Ut sexus natura properat, progeni vicem fundere in utramque. *Pro* igitur accusativus est a voce

s, ut utraque in utramque fundat natura progeniem, animadvertas, ut ride alterius rapiat interiusque recondat: denique eo tempore ex comcommuni virtutem feminae marum adipiscuntur, et mares femineo lassescunt. Effectus itaque huius tam blandi necessariique mysterii in perpetratur, ne vulgo irridentibus imperitis utriusque naturae divinitas uixtione sexus cogatur | erubescere: multo magis etiam si visibus irre- 305
m hominum subiiciatur.

CAPUT XXII.

t autem non multi aut admodum pauci, ita ut numerari etiam in mundo religiosi. Unde contigit in multis remanere malitiam defectu scientiae ueque rerum omnium quae sunt. Ex rationis enim intellectu | divinae [89]

F. G. 1. 2. ed. pr. Vicent. Elm. Bip. In cett. *ut abest.* *in utramque* non est in ed. pr. *nimadvertas* G. 1. 2. Iunt. 1. 2. Bas. 3. In cett. *animadvertis.* *avide alterius* G. 1. 2. is. 3. In cett. *alterius avide.* *semen* quod post *rapiat* edd. intrudunt, non est in F. nde Elm. et Bip. uncis incluserunt. *commixtione* F. teste Lind. G. 1. 2. Iunt. 2. Bas. 3. In cett. *connexione.* *virt. femin. marum adip.* G. 1. *virtutem marum feminae ur* F. G. 1. 2. In cett. *virtutem marium etiam feminae adip.* praeter Iunt. 2. Bas. 3. quae *rtutem feminae marium adipiscuntur.* *corpore* G. 1. ed. pr. Vicent. Iunt. 1. 2. Bas. 3. . In cett. *torpore.* *latescunt* ed. pr. Vic. Vulc. Scal. In cett. *lassescunt.* *lacessunt perpetretur* G. 2. *naturae divinitatis* ed. pr. Vicent. *pauci* ante *subiic.* in G. 1. prius unctis subscriptis postea induxit librarius. *subiiciantur* F. G. 1. 2. In cett. *subiiciatur.* *git* G. 1. In cett. *contingit.* *malitia* G. 1. cett. *malitiam.* *scientiae prudentiaeque* ett. *prudentiae scientiaeque.* *ex rationis enim intellectu divinae* G. 1. *ex intellectu divinae* G. 2. *ex intellectu enim religionis divinae* Iunt. 1. 2. Ald. Vulc. Scal. *ex enim rationis divinae* F. teste Lind. *ex non intellectu enim religionis divinae* ed. pr. Vic. *x non intellectu enim rationis divinae* Elm. Bipont.

et significat vim istam fecunqua progenies exoritur. De oc. hac significatione usurpato sima vide ad Met. p. 196. ed. Locus quamvis obscenissimus, tum et rationem procreationis escribit.]

ue. [*Denique* ibi ponitur, ubi expositis totam seriem uno u consideramus et omnes partes rem reducimus, ut explicuit urs. Tom. II. p. 270 sq.; cf. ad 203.]

s. [De hac terminatione cum *narium* in Mss. fere sempe cf. Oud. ad Suet. Aug. 21.]

unt [cf. de hac voce ad Met. d. meae.]

iatur. [Ut pluralem *subiician*nerem commoveri non potui, qui distorta tantum ratione ita queat, ut ex *utriusque natura* rali constructum sit. Lenius autem et simplicius procedit oratio, si *subiiciatur* scribimus.]

Cap. XXII. *contigit remanere malitiam.* [Notanda est haec singularis constructio, quam idem Apuleius repetit infra: *contigit vitia ... remanere.* Dupliciter explicari ea potest, aut ut sit accusativi cum infinitivo constructio, id quod probabilius mihi quidem est, aut ut accusativus ille pro dativo positus sit, quemadmodum Vell. I. 1. §. 4. *sors Tyrrhenum contigit*, ad quem locum cf. Intt., infinitivo adiuncto, ut alio loco dicit Vell. II. 124. §. 2. *solique huic contigit, paene diutius recusare principatum*, et §. 4. *mihi contigit .... destinari.*]

ex rationis enim intellectu divinae. [Qui *non* ante *intellectu* contra codd. interposuerunt Intt., ii loci sententiam minime assecuti sunt. Opponuntur enim *intellectus* et *imperitia* cum *inscientia*; priore valente contemptus vitiorum ex-

qua constituta sunt omnia, contemptus medelaque nascitur vitiorum mund
Perseverante autem imperitia atque inscientia vitia omnia convalescunt
rantque animam insanabilibus vitiis, quae infecta iisdem atque vitiat
venenis tumescit, nisi eorum quorum animarum disciplina et intellectus
curatio est. Si solis ergo et paucis hoc proderit, dignum est hunc p
atque expedire tractatum: quare solis hominibus intelligentiam et disc
divinitas suam sit impartiri dignata. Audi itaque. Deus pater et d
cum post deos homines efficeret ex parte corruptiore mundi et ex divi
lance componderans, vitia contigit mundi corporibus commixta rem
et alia propter cibos victumque quem necessario habemus cum omnibus
libus communem; quibus de rebus necesse est cupiditatum desideria et
mentis vitia animis humanis insidere. Diis vero, utpote ex mundissim
naturae effectis et nullis indigentibus rationis disciplinaeque adminiculis,
vis immortalitas et unius semper aetatis vigor ipse sit eis prudentia e
plina, tamen propter unitatem rationis pro disciplina et pro intellectu
306 his essent alieni, ordinem necessitatis | lege conscriptum aeterna lege co
hominem ex animalibus cunctis de sola ratione disciplinaque cognosce
quae vitia corporum homines avertere atque abalienare potuissent, i
immortalitatis spem intentionemque protendens. Denique et bonum h

medullaque F. G. 1. Elm. Bipont. In cett. *medelaque.* *mundi totius* G. 1. In ce
mundi. *inscientia* F. teste Lind. G. 1. 2. Elm. Bipont. Cett. *inscitia.* *vulnerantque*
Iunt. 2. Bas. 3. In cett. *et vulnerant.* *insanabilibus vitiis quae* G. 1. 2. Vulc. Sca
que F.) Elm. Bipont. In cett. *insanibilem vitiisque.* *infecta* exulat a G. 1. *isd*
tumescit F. G. 1. 2. ed. pr. Vicent. Iunt. 1. 2. Ald. Bas. 3. In cett. *intumescit.* *e*
curatio ed. pr. Vicent. *si solis ergo* G. 1. Iunt. 2. Bas. 3. In cett. *si ergo solis.*
G. 1. 2. In cett. *prosequi.* *quare scilicet* plurimae editt., sed *scilicet* non est in G. 1. 2
Bas. 3. *divinitas suam* G. 1. In cett. *suam divinitas.* *vitia contigit* G. 1. in cett. *cont*
mixta G. 2. *incidere* ed. pr. Vicent. Steph. *mundissima parte* G. 1. 2. Iunt. 2. Bas
inverso ordine. *eis* deest in ed. pr. Vicent. *unitatem rationis* G. 1. 2. Iunt. 2. Bas
inverso ordine habent. *pro disciplina* G. 1. 2. F. teste Elm., qui recepit cum Bipont. In
ratione. *et pro intell.* G. 1. cf. c. 3. *per mundum et per animam.* In cett. *pro*
ordine G. 2. *conscripto aeterna lege constituit* G. 2. *agnoscens* Steph. *homines* abe
immortalitatis spem intentionemque G. 1. Iunt. 2. Bas. 3. In cett. *intentionem spemque im*
talis. *protendens* G. 1. 2. In cett. *praetendens.* *praetendit* Steph.

oritur, quoniam homo in dies divinitatem melius cognoscit, altera autem perseverante vitia omnia convalescunt et malitia remanet. Hinc consectarium est, *medulla* perversam esse codd. optimorum lectionem cumque ceteris *medela* reponi debere, quum *medulla* tantum vices et nervos rerum significet, quibus crescunt et corroborantur, nec ita cum voce *contemptus* componi possit. In seqq. dicit Apuleius: *quorum animarum disciplina et intellectus summa curatio est.*]

inscientia. [*Inscitia* emendatio est librariorum vel editorum, qui quod discriminis inter *inscientia* et *inscitia* sit ex grammaticorum regulis cognoverant
mpendii utriusque vocis simi-
litudine natus est error. Optime
vocabulis eorumque usu et signi
agit Hase in: *Reisig. Vorlesung*
lat. Sprachwiss. p. 118. adn. 1
monstrans, *inscitia* et *inscienti*
ties ad significationem confundi

nisi eorum. [Eleganter *nisi* l
pro *praeterquam* positum est, i
enuntiatione quamvis non prae
cf. Cic. pro Rosc. Amer. c. 12. *qu*
omnes constat, nisi inter eos;
Trist. IV. 10. 85. Aurel. Vic
c. 1. *pacata externarum gent*
rocia nisi Germaniae.]

ad spem .... protendens. [
dictionem *praetendere aliquem*
cuius exemplum praeter hoc a
venire potui nullum.]

qui posset immortalis esse, ex utraque natura composuit, divina atque mor- li, et sic compositum per voluntatem dei hominem constitutum est esse me- rem et diis, qui sunt ex sola immortali natura formati, et omnium morta- m. Propter quod homo diis cognatione coniunctus ipsos religione et sancta ente veneratur, diique etiam pio affectu humana omnia respiciunt atque cu- odiunt.

CAPUT XXIII.

Sed de hominibus paucis istud dictum sit pia mente praeditis. De vitiosis ro nihil dicendum est, ne sanctissimus sermo eorum contemplatione violetur. t quoniam de cognatione et consortio hominum deorumque nobis indicitur rmo, potestatem hominis, o Asclepi, vimque cognosce. Dominus et pater d quod est summum deus, ut effector est deorum coelestium, ita homo fictor t deorum, qui in templis sunt humana proximitate contenti, et non solum il- minantur verum etiam illuminant: nec solum ad deum | proficit verum etiam [90]
nfirmat deos. Miraris o Asclepi, an nunquid et tu diffidis? *Ascl.* Confun- r, o Trimegiste, sed tuis verbis libenter assensus felicissimum hominem iu- co qui sit tantam felicitatem consecutus. *Trimeg.* Nec immerito, mira- lo dignus est qui est omnium maximus. Deorum genus omnium | confusione 307
nifestum est de mundissima parte naturae esse praegnatum, signaque eorum

nte *qui* non habent ed. pr. Vic. *et per volunt* G. 1. i. e. *est.* In cett. *et* abest. *etiam*, quod ante stitutum in edd. est, desideratur in G. 1. 2. *constitutum est* edd. omnes. In G. 1. 2. *est* non paret, quia ante scriptum fuerat. *et diis* contra cett. codd. et edd., in quibus *et* deest, G. 1. i *sunt* F. teste Lind. G. 1. 2. ed. pr. Vic. Ald. Iunt. 1. 2. Vulc. Bas. 3. Elm. Bipont. In Scal. *quos. formavit* Scal. habet. *cognitione* G. 1. *diique etiam* G. 1. 2. In cett. *etiam* abest.

paucis istud dictum sit G. 1. cf. c. 14. *de his sit hucusque tractatus; istud paucis dictum* G. 2. In cett. *paucis istud dictum est.* *illorum* pro *eorum* G. 2. *quod* pro *quoniam* G. 2. *bis indicitur sermo* G. 1. Aug. codd. Iunt. 2. Bas. 3. In cett. *sermo nobis indicitur.* *est lumen* *dans* G. 2. *est* post *effector* non comparet in G. 2. *fictor* G. 1. Aug. codd. In cett. *ector.* *contenti* *concepti* G. 2. *(consepti?)* *contempti* F. *coniuncti* Iunt. 2. Vulc. Scal. Bas. 3. In cett. *ntenti.* *ad deos profiscitur* G. 2. *deus* G. 1. ed. pr. Vicent. In cett. *deos.* *annum quid et tu* *fidis* G. 1. 2. In cett. *an num quid diffidis ut multi.* *qui sit tanta vi felicitatem* Ald. Iunt. 1. le. Scal. *enim* quod post *miracula* intrudunt edd. exulat a G. 1. *maximus deorum. Genus* *in omnium confectum manifestum est.* Ita scribit et interpungit G. 2. *qui maximus est omnium* *rum* ed. pr. Vicent. Ald. Iunt. 1., quae editiones post *deorum* interpungunt, a voce *genus* ram enuntiationem incipientes et *enim* post *genus* interponentes. *sine confusione* Elm. Bipont. e deest G. 2. *praegnatum* G. 1. *propagatum* ed. pr. Vic. Iunt. 1. 2. Ald. Vulc. Scal. In cett. *gnatum*, etiam in F. teste Lind.

et [i. e. *etiam*, *vel* cf. Met. p. 551. . meae.]

Cap. XXIII. *Et quorum.* [Haec verba que ad *contenti* extant apud Aug. de r. Dei VIII. 23. §. 1.]

fictor. [*Effector* quod cett. codd. bent emendatio est librariorum, inde a, aut quod *effector* paulo ante prae- serat aut quod vocabulum *fictor* ea nificatione minus usitatum eos fugit; Plaut. Trin. II. 2. 87. et infra c. 38. *rum fictor est homo.*]

contentus. [*Contentus* significatione *ntus* Apuleio videri esse proprium demonstratum est ad Met. p. 760. ed. meae.]

proficit. [Flor. IV. 9. *nondum ad pacis stabilitatem profecerat Caesar.*]

confundor [i. e. *perturbor* vel potius *pudore afficior*, ut apud Sulp. Sev. vit. Marc. c. 9. et c. 16.]

confusione [i. e. commixtione non divinae et humanae naturae, sed mundissimae partis naturae. Male igitur Elm. ex suo ingenio *sine* addidit.]

praegnatum. [Vera haec est scriptura. *Praegnatum* dixit Apuleius propter seqq.: *ex utraque natura confor-*

sola quasi capita pro omnibus esse: species vero deorum quas conform manitas, ex utraque natura conformata est, ex divina quae est prior que divinior, et ex ea quae intra homines est, id est ex materia qua f fabricatae, et non solum capitibus solis sed membris omnibus totoque c figurantur. Ita humanitas memor naturae et originis suae in illa divi imitatione perseverat, ut sicuti pater ac dominus, ut sui similes essent, fecit aeternos, ita humanitas deos suos ex sui vultus similitudine figurar

C A P U T XXIV.

Asclep. Statuas dicis, o Trimegiste? *Trimeg.* Statuas, o Asclepi desne, quatinus tu ipse diffidas? Statuas animatas sensu et spiritu plena

sola palam est quasi capita G. 2. *sola pro omnibus esse quasi capita* ed. pr. Vic. Iunt. *utraque natura* G. 1. 2. In cett. *natura utraque. conformata est* G. 1. 2. edd. u Vulc. et Bas. 3. *conformata sunt* Elm. Cett. *conformatae sunt. prior est* G. 2. *fuerint* In reliquis *fuerunt. procreatae vel fabricatae* ed. pr. Vic. Iunt. 1. Ald. *qua fuerunt f* Iunt. 2. Ald. *configurantur* ed. pr. Vicent. Ald. Iunt. 1. *semper* quod post *humanitas* in edd. et codd. Augustini non est in G. 1. *vicina* pro *memor* edd. ante Vulc. et Bas. 3. *nat originis memor suae* G. 2. *sicuti* G. 1. 2. In cett. *sicut. deus et dominus* G. 2. *deus ac d* edd. ante Vulc. et Bas. 3.

statuas o Ascl. Videsne Vulc. Scal. Elm. Bipont. In cett. *statuas o Asclepi videsne.* codd. August. *quatinus* G. 1. In cett. *quatenus. animatas autem* G. 2.

mata sunt ex divina quae est prior multoque divinior. ut *deorum genus,* quod ex mundissima parte natura confictum dicit, et *deorum species,* quam ab hominibus conformatam esse vult post *genus*, sibi opponantur. *Praegnatum* rarissimum est vocabulum, quod eo facilius librarii in *prognatum* satis tritum corrumpere potuerint.]

Ita humanitas. [Haec verba usque ad *figuraret* habet Aug. de Civ. Dei l. c.]

conformata est. [Per anacoluthiam vel rectius per negligentiam tantum Apuleius ita scribere potuit, si quidem vera est lectio, quod dubito, quum sequatur *figuratae.* Praegreditur enim *species quas,* quam lectionem omnes codd. defendunt, quamquam et ipse exspectaverim *species quam,* cui oppositum sit *genus.* Quas Elm. et cett. edd. *conformata* et *conformatae* receperunt lectiones, nihil aliud quam glossemata sunt, grammaticorum praeceptis magis adaptata; immo Elm. emendatio eodem fere vitio laborat quo codd. scriptura, hincque praestare videbatur, Mss. in re tam difficili obtemperare.]

Cap. XXIV. *statuas dicis.* [Haec verba usque ad *frustabitur* leguntur apud August. de Civ. D. VII §. 1.]

quatinus. [Hanc formam pr *tenus* ex optimo codice G. 1. quippe quae apud Romanos in usu teste Fest. p. 133. 230. Lindem. vero tam inusitata esse potuit veteres grammatici hoc inter utr formam discrimen proposuerunt, *tenus* significatione *qua fine: q* vero pro *quoniam* diceretur, cf l. c. et Fronton. p. 350. ed. Rom. isti non fecissent, ni tam saepe *qu* et *quatinus* in libris confusa vid ut ex certo discrimine alterutru debere opinarentur. *Quatinus* f posteriore tempore forma erat us id quod ex eiusdem terminatio cabulo *protinus* probaverim, q tiquius fuisse puto, at Virgilii iam obsoletum, cuius optimi cod que *protenus* servant. Acumen tius temeritatem grammaticorum ipsis vocabulis item agnoscas, q *protenus* et *protinus* non ex u ex significatione discriminarunt; c ad Virg. Ecl. I. 13. De *protinus tenus* facilius est iudicium; cf. W Orthogr. Vergil. T. V. p. 466., q

ientes et talia, statuas futurorum praescias, easque forte vates somniis
aliis rebus praedicentes, imbecillitates hominibus facientes *easque
tristitiam pro meritis.* An ignoras, o Asclepi, quod Aegyptus imago
aut quod verius est, translatio aut descensio omnium quae guber-
tque exercentur in coelo? Et si dicendum est verius, terra nostra
tius est templum, et tamen quoniam praescire cuncta prudentes decet,
ignorare fas non est. Futurum tempus est, cum appareat Aegyptus
pia mente divinitatem sedula religione servasse: et omnis eorum
eneratio in irritum casura frustrabitur. E terris enim *est* ad coelum
a divinitas, linqueturque Aegyptus terraque, sedes | religionum 308
, viduata numinum praesentia destituetur. Alienigenis enim regionem
ramque complentibus non solum *neglectus* religionum, sed quod est
quasi de legibus a religione pietate cultuque divino statuetur prae-
oena: prohibitio. Tunc terra ista sanctissima, sedes delubrorum atque
m, sepulcrorum erit mortuorumque plenissima. O Aegypte, Aegypte,

facientes et talia G. 1. August. codd. In cett. *tanta et talia facientes.* *easque forte*
edd. ante Vulc. i. e. *et eas quidem.* *easque fortes* Bas. In cett. et codd. August. *eaque*
inis pro *somniis*, quod G. 2. et edd. habent, G. 1. August. edd. habent: *eaque forte*
s ignoret, *in multis et variis rebus praedicentes.* *et imbecillitates* G. 2. *imbecillitates*
e particula, quae in edd. aliquot huic vocabulo adhaeret, G. 1. ed. pr. Vicent. Iunt. 2.
ugust. codd. *tristitiam* Scal. Elm. Bip. In cett. *tristitiamque.* *laetitiam tristitiamque*
dd. et edd. *verius est* G. 1. 2. In cett. *est verius.* *translatio et transcensio* ed. pr. Vic.
1. Vulc. Scal. *ac si* codd. et edd. Aug. *mundi totius* G. 1. 2. Aug. codd. Iunt. 2. Bas. 3.
tius mundi. *quod* pro *quoniam* G. 2. *apparebit* Leid. *prudentem* August. codd.
G. 1. In cett. *Aegyptios.* *et*, quod ante *sedula* habent edd. aliquot desideratur in G. 1. 2.
Vulc. et Bas. 3. Aug. codd. et edd. *et ad coelum* G. 1. In cett. *et* abest. *est* post *coelum*
in G. 1. 2. F. teste Lind.; cett. habent. *divinitas est* G. 2. *linquetur Aegyptus* ed. pr.
t. 1. et F. teste Lind. *sedes religionum quae fuit* G. 1. Vulc. *quae fuit sedes relig.* G. 2.
c F.) seqq. *quae fuit divinitatis sedes* cett. habent. *neglectum* G. 1. 2. In cett.
ac religione G. 1. 2. In cett. *a religione.* *proscripta* edd. ante Vulc. Bas. 3. et Steph.
hibitio G. 2. ed. pr. Vicent., quae editiones etiam *erit* post *prohibitio* addunt.
m etiam mort. ed. pr. Vicent.

d. fidem bene observitarunt, de
fere nihil constare videtur,
arii illud sit h. l. figmentum an
leii manus dinosci non possit.]

e curantes tristitiam pro me-
Hunc totum locum me non in-
, ingenue confiteor. Primum
itis seiunctim scribas, licet ne
em proba sententia efficiatur.
od locum corruptum esse appa-
altius totius loci vulnus insidere
Ex August. codd. efficitur
e exulare, unde *tristitiamque*
potest.]

sit. [cf. de hac constructione
ad Met. p. 477.]

eat Aegyptus. [*Aegyptios*
io est librariorum qui persona-
ta dicere licet, huius verbi con-
em ignorabant. in qua Romani
Graecos imitati sunt; cf. Cic. de Finib.
III. 7. §. 23. *atque ut membra nobis
ita data sunt, ut ad quandam rationem
vivendi data esse appareant*, ubi ali-
quot Intt. *appareat* perperam praefe-
runt; cf. Goer. ad h. l. Alia eiusdem
fere usus exempla protuli ad Met. p. 574.]

est ad coelum recursura. [Ita emen-
davi ex cod. Guelf. 1., qui ante *ad*
legit *et*, atque in seqq. cum ceteris codd.
est, quod ante *recursura* plurimae edd.
interponunt, omittit.]

sedes religionum quae fuit [cf. p. 308.
ed. Bip. infra *superstes vero qui erit.*]

neglectus. [*Neglectum* quod optimi
codd. habent, neque vero sententiam
sanam praebet, locum corruptum esse
indicare mihi videtur.]

Tunc terra. [Hoc enuntiatum repetit
August. de Civ. Dei VIII. 26.]

religionum tuarum solae supererunt fabulae, aeque incredibiles posteri
solaque supererunt verba lapidibus incisa, tua pia facta narrantibus, et i
tabit Aegyptum Scythes aut Indus aut aliquis talis, id est vicina ba
[91] | Divinitas enim repetet coelum, deserti homines toti morientur atque i
gyptus deo et homine viduata deseretur. Te vero appello, sanctissimum fl
tibique futura praedico, torrenti sanguine plenus ad usque ripas er
undaeque divinae non solum polluentur sanguine sed totae rumpentur, e
multo maior erit numerus sepulcrorum, superstes vero qui foret, lingu
cognoscetur Aegyptius, actibus vero videbitur alienus.

CAPUT XXV.

Quid fles o Asclepi? et his amplius multoque deterius ipsa Aegyptu
debitur imbueturque peioribus malis, quae sancta et quondam divinitatis
tissima deorum in terra suae religionis merito, sola deductio sanctit

heque G. 1. *eaeque* Vulc. Scal. *et aeque* est in cett. *tuis* G. 2. *sola* omisso *que* G. 2. *si*
syrus edd. ante Elm. praeter Iunt. 2. Bas. 3., quae eadem in seqq. omittunt *id est vicina b*
id est non habet G. 2. *barbaria* [es] G. 2. *vicina barbara* Steph. *repet* G. 1. a m. p. *repete*
omnes pro *toti* G. 2. ex glossa. *o sanct.* G. 2. *futura* non est in F., unde Elm. et Bi
inclusere. *ad usque ripes* G. 1. *usque ad ripas* G. 2. *ad usque ripas* Iunt. 2. Bas. 3. In
ripas usque. *erumpens* G. 2. *proluentur* ed. pr. Vicent. Steph. *numerus erit sepu*
G. 1. Leid. In cett. *erit numerus sepultorum.* *foret* G. 1. Leid. In cett. *erit.*

hiis G. 2. *quondam divin.* G. 1. In cett. *quondam et.* *maioribus malis* edd. a
praeter Iunt. 2. Bas. 3. *in terras* Leid. *suae religionis* G. 1. 2. Iunt. 2. Bas. 3. In cett. *r*
suae. *sola deductio* G. 1. *erit deductio* G. 2. *deductio* etiam F. habet, Iunt. 2. Bas. In cett. *s*

toti [i. e. *omnes* cf. ad Met. p. 178. et 480. ed. meae et in seqq. *sed totae rumpentur.*]

sepulcrorum. [Optimi cod. lectionem retinui. *Sepulcra* hic metonymice pro *Manibus* ponuntur, ut apud Ovid. Fast. II. 32: *Placatis sunt tempora pura sepulcris.* Attamen offensionis quid habet *sepulcrorum,* praecedente concreto *vivis.*]

Cap. XXV. *suadebitur.* [Passivam huius vocabuli constructionem personalem fere Afrorum esse propriam, demonstratum est ad Met. X. p. 807. Praeterea singularis huius verbi h. l. significatio notanda est, quae nostro *berathen* respondere videatur.]

deductio sanctitatis. [Ex ignorantia librariorum et edd. exorta est lectio *seductio,* qua perperam in textum recepta *pietatis* in *impietatis* mutaretur erat necessarium. Sed vellem isti locum accuratius considerassent. Agit enim Trimegistus de miseranda condicione futura Aegypti, quae prius omnium sanctissima et religiosissima fuerit. Haec

igitur *seductio sanctitatis et im*
magistra, quae futura est, in pr
nominari non potuit, nec haec ver
erit coniungenda sunt, quod tum
plum quo referatur non habet.
hoc ipsi Intt. intellexerunt, qui
sam istam scripturam receperu
positionem eam esse rati, cum
tissima copulandam. Huc accedi
codd. lectio *pietatis* est, quae
mento esse debet, *deductio* h
significatione plane inusitata
esse pro *ducatu* et sempiterna
nistratione; quemadmodum *de*
legitur de triumphis, choris si
Ita bene habet scriptura *pietatis*
stra et utrumque aptissimum es
gressis, quum Aegyptum sola
esse sanctitatis et religionis ma
et praeceptricem Trimegistus pro
brevi tamen in contrarium recu
Deductio dictum est ut de Dog
II. p. 233. *Unguentariam prof*
nes iuris imitantur, quamquan
sioni est abstractum et concre
una enuntiatione tam arcte com

magistra, erit maximae crudelitatis exemplum: et tunc taedio hominum mirandus videbitur mundus nec adorandus. Hoc totum bonum, quo nec fuit nec est nec erit, quod videri possit periclitabitur: eritque hominibus ac per hoc contemnetur nec diligetur totus hic mundus, opus 309
nutabile, gloriosa constructio boni multiformi imaginum varietate commachina voluntatis dei suo operi absque invidia suffragantis, in unum ɔ, quae venerari, laudari, amari denique a videntibus debent, multiforunata congestio. Nam et tenebrae praeponentur lumini et mors vita iudicabitur: nemo suspiciet coelum, religiosus pro insano, irreligiosus ur prudens; furiosus fortis; pro bono habebitur pessimus. Anima enim ia circum eam, quibus aut immortalis nata est aut immortalitatem se ıturam esse praesumit, secundum quod vobis exposui, non solum risui, ım putabitur vanitas. Sed mihi credite, et capitale periculum constitue-

G. 1. 2. Iunt. 2. Bas. 3. Vulc. Scal. In cett. *impietatis*. *adiuvandus* ed. pr. Vicent. *nec* 1. 2. Iunt. 2. Bas. 3. In cett. *neque*. *nec fuit nec est nec erit* G. 1. Iunt. 2. Bas. 3. *uit nec erit* G. 2. In cett. *nec est nec fuit nec erit*. *eritque taedium omnibus* ed. pr. Vic. t. 1. pro: *eritque grave hominibus* ex glossemate. *opus dei* G. 1., in cett. *dei opus*. : G. 1. *mutabile* G. 2. In cett. *immutabile*. *boni ... compositi* G. 1. In cett. *bonum* *um*. *in* quod ante *suo* intruditur non est in G. 1. Iunt. 2. Bas. 3. *operi* G. 1. Iunt. 2. Bas. 3. *pere*. *in unum omnium* G. 1. Iunt. 2. Bas. 3. *quem vener*. Ald. Iunt. 1. *videntibus* *viventibus* G. 2. ;. 1. Iunt. 2. Bas. 3. In cett. *possunt*. *multiformis erit* G. 1. Iunt. 2. Bas. 3. In cett. *erit* *melior* G. 2. edd. ante Vulc. et Bas. 3. In cett. *utilior*. *et irrel*. Iunt. 2. Bas. 3. *anima* unt. 2. Bas. 3. *et omnia circum ea* Iunt. 2. Bas. 3. *aut mortalis nata* ed. pr. Vicent. nt. 1. Ald. *risui* G. 1. In cett. *risus*. *et mihi* Elm. Bip. *et capitale* G. 1. Iunt. 2. Bas. 3. In *m*. *capitale pericul*. G. 1. Elm. Bip. In cett. *periculum capitale*. *capital* habet F., teste Lind.

fuit nec est nec erit. [cf. infra ɔ. 313. *et fuit et est et erit*; 19. ed. Bip. *sine hoc non fuit nec est nec erit*. In aliis codd. line h. l. verba exstant.]

stabile. [Contra G. 1. auctoritai *imitabile* praebet, probo lectio*mutabile*, quippe quae sententiae la accommodata sit. *Imitabile* *pus* quum id tantummodo dici quod aut ad imitationem nos init quod imitari possumus, intelm est, quam perverse et inepte poneretur. *Immutabile* autem ɔ nominat auctor *mundum*, quia emque ille semper restet, ut misit, eum qui prius quum homines i fuerunt, summam iis fecerit adıem, postea irreligiosis, quamıre non mutato, contemptu ac ore.]

iosa constructio boni. [Guelf. 1. hanc scripturam recepi, cuius ı alteram esse existimo. Ad senutraque ad idem redire mihi cf. c. 26. *hoc autem est deus*, *ni imago mundus*.]

operi. [cf. De hac ablativi, si quidem est, terminatione supra ad de Deo Socr. p. 116. ed. meae. Forsitan est dativus a *suffragantis* pendens.]

venerari. [Activum huius verbi usum probat Plaut. Bacch. II. 1. 4. *venero te* et Truc. II. 5. 23. *date mihi ignem in aram, ut venerem Lucinam meam*, quo utroque loco lectio mutanda non est.]

multiformis adunata. [*Erit*, quod ante *adunata* interponit Guelf. 1., quid hoc loco sibi velit percipere nequeo, quum ita contraria totius loci sententia exprimi videatur. Apuleius enim de praestantia mundi agit, quem tamen brevi hominibus ita fore despectui dicit, ut crudelitatis summae exemplum praebiturus sit. Ille igitur mundus tam bene constitutus *erat* omnium, quae laudari et amari debent, adunata congestio, nec vero *erit*. Nihili tamen esse cod. G. 1. lectionem nego, etsi quid in ea lateat, adhuc me fugit.]

non solum risui sed etiam putabitur vanitas. [Praeter unum G. 1. omnes codd. et edd. lectionem *risus* praebent, quam perspici licet emendationem esse

tur in eum qui se mentis religioni dederit. Nova constituentur iura, lex nihil sanctum, nihil religiosum, nec coelo nec coelestibus dignum audiet mente credetur. Fit deorum ab hominibus dolenda secessio, soli nocent geli remanent, qui humanitate commixti ad omnia audaciae mala miseros iniecta compellunt in bella, in rapinas, in fraudes, et in omnia quae su marum naturae contraria. Tunc nec terra constabit, nec innavigabitur nec coelum astrorum cursibus nec siderum cursus constabit in coelo, vox divina necessaria taciturnitate mutescet, fructus terrae corrumpentu fecunda tellus erit et aer ipse moesto torpore languescet.

CAPUT XXVI.

[921] 310 Haec et talis senectus veniet mundi, | irreligio, inordinatio, | irrat litas bonorum omnium. Cum haec cuncta contigerint, o Asclepi, tunc i minus et pater, deus primipotens et *unius gubernator dei in mores fa voluntaria* voluntate sua, quae est dei benignitas, vitiis resistens, et cor

fit F. G. 1. edd. ante Vulc. et Bas. 3. In cett. *fiet;* uti item in seqq. variatur inter *rem* *remanebunt.* *secessio dolenda* ed. pr. Vicent. Iunt. 1. Ald. *reliquentur* pro *reman.* ha *humanitate* G. 1. In cett. *humanitati.* *manu infecta* ed. pr. Vicent. *compellunt* F. G. 1 ante Vulc. Bas. 3. In cett. *compellent.* *ad bella* edd. ante Vulc. praeter Iunt. 2. Bas. 3. *gabitur* G. 1. In cett. *navigabitur.* *in coelum* ed. pr. Vic. *mutescit* (e superscr.) G. 2. *tellus erit* Iunt. 2. Bas. 3. In cett. *erit tellus.* *corpore* (t superscr.) G. 1., *t* littera ab eadem manu scripta, ut su
omnium F. G. 1. 2. Elm. Bip. In cett. *hominum.* *irreligio et in ord. et irration.* ed *et unius gubernator dei in mentes factaque voluntaria* G. 1. *et unius gub. dei* habent F. in seqq. cum lectione G. 2. et edd. conspirantes, quae est: *unus gubernator mundi in mores factaque hominum.* *dei* ante *benignitas* abesse F. et Steph. pronuntiavit Elm. At a Lind. nihil enotatum est varietatis. *corruptela* G. 1. In cett. *corruptelae.*

librariorum, qui *risui* et *vanitas*, utpote ab uno eodemque verbo pendentia, inter se componi posse non videbant. *Risui* vero dativus est, quem ex omisso verbo *erit*, ex sequenti futuro *putabitur* quodammodo supplendo, aptum esse statuas. Forsitan vel ab ipso verbo *putabitur* pendere dativum statuere possis. Licet audacius Apuleius ita posuerit, id tamen quod ubique assequitur, ut orationem variet, consecutus est.]

fit deorum. [Ita optime scribit Guelf. 1. ubique praesentia retinens, quae quum praegressis et seqq. futuris convenire librarii ignorarent, in futura mutabant *fiet, remanebunt, compellent.* Similis huius variationis locus extat apud Liv. IV. 33. §. 2. *inermi cedetis hosti? non ferro exstinguitis ignes? non faces... inferetis,* ubi alii codd. omnia verba praesenti tempore proferunt, alii *exstinguetis* emendant, plurimi et ii quidem optimi *exstinguitis* scribunt, cf. Cort. ad

Plin. Epist. II. 9. 6. Quando l hoc praesenti pro futuro usurp fusius exposui ad Met. p. 437. ed.

humanitate commixti. [Cete et edd. omnes praeferunt *hum* cf. Virg. Aen. VIII. 255. *comi igne tenebris;* Lucret. VI. 115

innavigabitur. [Rarissimum verbi *navigare* compositum, cuiu plum lexica unum tantummodo p Mel. II. 1. §. 1: *modo sinistr innavigantium apposita.* Hi stare videbatur *innavigabitur* in recipere, etsi etiam *navigabitur* constructione non ita usitatum Plin. H. N. II. 67. *navigatur o .... totus oceanus navigatus*

Cap. XXVI. *et unius gub dei in mores factaque vol* [Hunc locum quia apparet ex libr ingenio corruptum et *mundi* et glossemata esse, optimi codicis ctionem quamvis depravatam in

errorem revocans, malignitatem omnem vel illuvione diluens vel igne ns vel morbis pestilentibus usque per diversa loca dispersis finiens, ad n faciem mundum revocabit, ut et mundus ipse adorandus videatur irandus, et tanti operis effector et restitutor deus ab hominibus qui int frequèntibus laudum praeconiis benedictionibusque celebretur. Haec undi genitura cunctarum reformatio rerum bonarum et naturae ipsius ma et religiosissima restitutio, *per coactum temporis cursum,* quae uit sine initio sempiterna. Voluntas etenim [dei] caret initio, quae st et sicuti est, est sempiterna. *Asclep.* Dei enim natura consilium ntatis. Bonitas summa consilium, o Trimegiste? *Trimeg.* O Asclepi, de consilio nascitur et ipsum velle e voluntate. Neque enim impense

pro *errorem* ed. pr. Vicent. *illuvione* F. teste Lind. G. 1. 2. Iunt. 2. Elm. Bipont. In cett. *pestilentiis* Vulc. Scal. In cett. *pestilentibus* praeter F. qui teste Lind. habet *pestilen-* *ubique per diversa* ed. pr. Vicent. Iunt. 1. Ald. *pest. per diversa* Vulc. Scal. *et finiens ant.* G. 2. *atque mirandus* G. 1. 2. Iunt. 2. Bas. 3. Elm. Bipont. In cett. *et mirandus. eus et restitutor* G. 2. *hominibus* F. teste Lind. G. 1. Iunt. 2. Bas. 3. Elm. Bip. In cett. *hac enim* ed. pr. Vicent. *reformatis* ed. pr. Vic. *est rerum* G. 2. *per coactum cursum* G. 1. Iunt. 2. Bas. 3. *coacto temporis cursu* F. In cett. *peracto temporis cursu. a sine initio* G. 2. *dei* quod post *etenim* in edd. est, non habet G. 1. *et sicuti est est a* G. 1. *et sicut: est sempit.* F. In cett. *et ubique est sempiterna.* *Asclepius* ante *dei* non 1. 2., sed ante *Bonitas* in G. 1. est. Verba *bonitas summa consilium* non sunt in ed. pr. *onsilium* abest Ald. Iunt. 1. 2. Bas. 3. *o asclepi voluntas de consilio nasc.* G. 1. *voluntas* edd. inde a Vulc. In cett. *o asclepi voluntas consilio nascitur.* *velle e voluntate* G. 1. is. 3. *velle de voluntate* G. 2. *velle est ex volunt.* in cett. *non enim ipse* pro *neque nse* G. 2.

, quam editorum alucinationibus iutius commaculare malui. At offensioni est *unius gubernator* o, quoniam deus ipse unus est tor, neque habet gubernatorem, pater et dominus primipotens. *nores factaque,* quomodo hodie ibunt, non habent unde pendeant, ussa erat, ut librarii loci conm restituturi *intuens* interponelesidero igitur participium, ut quo sequentes accusativi apti uodque latere existimo in voce x enim putaverim, *in mores* a *bernator* pendere posse. *Unius* ptum fuisse puto quum *dei* den erat in codd.]

ptela omnium errorem revo- adem verbi *revocandi* construtur apud Virg. Georg. IV. 88. *bi ductores acie revocaberis* Tacit. Agr. c. 18. Scripturam *ela* ex cod. Guelf. 1. recepi, ntentiam optimam non est quod is explicem. In cett. codd. omniedd. extat *corruptelae*, quod recte dictum esse putaverim. Ceterum nota iuncturam: *revocans — revocabit.*]

usque per diversa loca. [Observa dictionem: *usque per*, cuius alterum exemplum equidem frustra adhuc desidero. Cum aliis vero praepositionibus praeter *ab, ad* et *usque* iungi probat Virg. Georg. I. 211. *usque sub extremum brumae intractabilis imbrem.* *Usque* hic pro *continuo, iugiter* positum esse probabile non est, de qua huius particulae significatione cf. Intt. ad Virg. Ecl. IX. 64.]

per coactum temporis spatium. [Lectionem *peracto temporis cursu* interpretamentum verae scripturae esse apparet, quum librarios simplicissimam illam in hanc tam difficilem et contortam mutaturos fuisse verisimile non sit. Atque dubito, lectionem Guelf. 1. recte habere, quid *coactum temporis spatium* sibi velit non intelligens. *Coactus* enim nihil aliud quam *coniunctus, congregatus* est, quod tamen haud scio an huic sententiae non conveniat. Si igitur lectio vera est, significatione plane inusitata *coactus* h. l. ponitur, sin vero falsa, coniectura inde proba erui debet.]

aliquid vult qui est omnium plenissimus, et ea vult quae habet. Vu
omnia bona et habet omnia quae vult. Omnia autem bona et cogita
Hoc est autem deus, eius imago mundus boni.

CAPUT XXVII.

Asclep. Bonus, o Trimegiste? *Trimeg.* Bonus, o Asclepi, ı
docebo. Sicuti enim deus omnibus speciebus vel generibus quae ii
311 sunt, dispensator distributorque est bonorum, id est sensibus | animae
sic et mundus tributor est et praestitor omnium quae mortalibus videnl
id est alternationis partium, temporalium fructuum, nativitatis, augu
et maturitatis et horum similium, ac per hoc deus supra verticem sun
consistens ubique est omniaque circum inspicit. Sic est enim ultr

et ea G. 1. 2. edd. ante Vulc. In cett. *sed.* *quae vult habet* edd. ante Vulc. et Bas. *omnia autem ... vult* non sunt in ed. pr. *hoc* F. teste Lind. G. 1. 2. Elm. Bip. In cett. *est autem* G. 1. 2. In cett. *autem est.* *boni imago mundus* edd. omnes, praeter Iunt cum G. 1. 2., quae *imago mundus boni* praebent.

boni bonus o Trism. Vulc. Scal.; Elm. et Bip. *boni* uncis incluserunt, quod omı
ceterisque edd. deest. *dispensator distributorque* G. 1. 2. In cett. *distributor dispe*
sensibus G. 1. In cett. *sensus.* *tributor est et praestitor* G. 1. 2. in cett. *praesti*
tributor. *novitatis* G. 1. In cett. *nativitatis.* *per hoc de supra vertice* ed. pr. Vicen
omnia circ. G, 2. *circum inspicit* G. 1. In cett. *circumspicit.*

et ea vult. [De adversativa *et* particulae significatione cf. ad Apol. p. 435. Ita variant codd. Met. VIII. p. 653. ed. meae: *Nec illa genuini vigoris oblita retorquet impetum et incendio feritatis ardescens.*]

hoc autem deus. [cf. c. 15. *deus nec nasci potest nec potuit: hoc est, hoc fuit, hoc erit semper.* Male igitur edd. plurimae *hic autem deus* emendabant.]

hoc est autem. [De sede particulae cf. Hand. ad Tursell. T. I. p. 579.]

imago mundus boni. [Singularis haec est verborum positio, pro qua exspectaveris *imago boni mundus* aut *mundus imago boni*, et Intt. ita correxisse cognoscitur. Fere item ante dicit auctor *cunctarum reformatio est bonarum rerum.*]

Cap. XXVI. *sensibus, animae et vitae.* [Locum corrumpebant librarii et Intt., qui ob praegressum *bonorum* scribebant *sensus, animae* et *vitae.* Primum enim *sensibus* elegantissime dictum est per mutatam eiusdem vocabuli constructionem, quam apud Apuleium saepius observari licuit. cf. ad Met. p. 465. ed.
meae: deinde dubito, Apuleiu
hoc sententiarum nexu dicturu
pro *sensuum.* Dativi illi apti su
stantivis *dispensator distrib*
de qua constructione egi ad M
p. 340. ed. meae.]

nativitatis. [Contra Guelf.
cett. codd. omniumque edd. l
recepi, quod et usu Afrorum
batur, quorum hoc vocabulum
videtur esse, quodque *novitatis*
ratione tantummodo de rebus
potest quae quum noviter proc
quasi nascuntur. Huc accedit
tivitas rarior vox est, quam libra
facile in longe tritius voc. *novita*
pere potuit.]

circum inspicit. [Item vari
apud Liv. I. 30. §. 6: *circum*
et ipsi externa auxilia, ubi opt
habent *circum inspicere*, qu
scio an h. l. probandum sit,
modum optimi quique codd.
Livii III. 9. §. 6. pro *circumsta*
bunt *circuminstarent.* Recti
seiunctim ubique scripseris *ci*
spicit, circum instat.]

ne stellis ab omnibus rebus corpulentis alienus. Dispensator qui est
elum et terram, obtinet locum quem Iovem vocamus. Terrae vero et
ninatur Iupiter Plutonius, et hic nutritor est animantium mortalium et
arum. Horum omnium viribus fructus arbusta et terra vegetantur. Alio-
o vires et effectus per omnia quae sunt distribuentur. Distribuentur vero
ie dominantur et collocabuntur in civitate, in summo Aegypti initio, quae
solis occidentis condetur, ad quam terra marique festinabit omne mor-
ous. *Asclep.* Modo tamen hoc in tempore ubi isti sunt, o Trimegiste? [93]
. Collocati sunt in maxima civitate, in monte Libyco: et haec usque eo
sunt. De immortali vero aut de mortali modo disserendum est.
enim spes timorque mortis excruciat, verae rationis ignaros. Mors
citur dissolutione corporis labore defessi et numeri completi, quo cor-
embra in unam machinam ad usus vitales aptantur. Moritur enim cor-
ındo hominis vitalia ferre posse destiterit. Haec est ergo mors, cor-
ssolutio et corporalis sensus interitus: de qua sollicitudo supervacua
d est | alia necessaria, quam ignoratio aut incredibilitas contemnit hu- 312
Ascl. Quid est, o Trimegiste, quod aut ignorant aut esse posse diffi-
Trim. Audi ergo, Asclepi.

:um G. 1. In cett. *locum oblinet.* *fructiferarum* F. G. 1. 2. edd. ante Vulc. et Bas. 3. *uctiferorum.* *frustus* G. 2. *sunt distribuentur* G. 1. In cett. *sunt et distribuentur.* r ed. pr. Vicent. *Aegypti initio* G. 1. 2. In cett. vice versa. *festinavit* (bit) G. 2. *modo* *rismegiste ubi sunt isti hoc tempore* G. 2. *illi* pro *isti* ed. pr. Vicent. *et haec usque eo* . 1. 2. In cett. *et haec eo usque narrata.* *sunt* G. 1. 2. In cett. *sint.* Ante *de imm.* rit *Asclepius.* *aut de mort.* G. 1. *et de mort.* F. G. 2. Elm. Bip. In cett. *et* abest. *i vero et immortali modo est disserendum* G. 2. *mortis ver. rat. ign. excruciat* edd. Bas. 3. *mors enim* G. 1. Iunt. 2. Bas. 3. In cett. *mors igitur.* *numeris completi* Scal. In cett. *numeri completi.* *adversus vitales usus* ed. pr. Vic. Elm. Bip. *corporis* pro l. pr. Vicent. *hoc ergo* edd. vett. usque ad Vulc. et Bas. 3. *destitit* ed. pr. Vicent., quae q. scribunt. *est ergo* G. 1. 2. In cett. *ergo est.* *sed et alia* G. 1. Iunt. 2. Bas. 3. *sed* d. inde a Vulc. In cett. *sed alia.* *ignoratio* F. teste Lind. G. 1. 2., qui *aut* non habet ante n, Elm. Bipont. In cett. *ignorantia.* *incredulitas* G. 2. et edd. ante Vulc. Verba inde t usque ad *diffidunt* in nulla edit. leguntur ante Elm. *quid est o Trismegiste, quod aut* *ut esse posse diffidunt* ita legitur in F. teste Lind. Br. et Steph. teste Elm. itemque legit . 2. est: *quid est Trimegiste, aut quod ignorant aut se aut posse diffidunt.*, *o* ante n est in G. 1. *audi o asclepi* G. 2.

lentis. [Nullum adhuc nec in tis nec in glossis reperire potui n, quo *corpulentus* significa- is *corporalis*, σωματικός po- ıum ubique hominem obesi et poris significet. Itaque locus ıdus est.]

vero et mari dominantur. [cf. . in Rufin. I. 143. *toti domi- mundo* cf. Ruddim. Inst. T. II. infra p. 323 Bip. cum genitivo *minari.*]

r Plutonius. [Ita *Pluto* apud Iacc. I. 730. nuncupatur: *Iu- piter Tartareus;* cf. Intt. ad Virg. Aen. IV. 638.]

fructiferarum. [De vario *animans* genere cf. ad Met. p. 133.]

numeri completi. [Sic cum codd. legendum est. *Numerus* enim hic refertur ad machinam istam corporis, et tempus vel modum significat, quo illa durare per suam dispositionem possit. Ita optime sequens *quo* relativum habet quo referatur, quum altera lectione *numeris* minus eleganter et distincte cum praegressis copulari possit. Genitivus *numeri* aptus est e voc. *dissolutione.*]

credulitatis suae tantum inter homines quantum sol lumine ceteris astris antistat. Ipse enim sol non tam magnitudine luminis quam divinitate et sanctitate ceteras stellas illuminat. Secundum etenim deum hunc crede, o Asclepi, omnia gubernantem omniaque mundana illustrantem animalia, sive animantia sive inanimantia. Si enim animal mundus vivensque semper et fuit et est et erit, nihil in mundo mortale est. *Viventis etenim semper uniuscuiusque partis est, quae est sicuti est in ipsoque mundo semper uno eoque animali semper vivente, in eo* nullus est mortalitatis locus. Ergo vitae aeternitatisque debet esse plenissimus, si semper eum necesse est vivere. Sol ergo sicuti mundus
311 sempiternus est, sic et ipse | semper gubernator vitalium vel totius vivacitatis, eorumque *gubernator* vel dispensator est. Deus ergo viventium vel vitalium

in tantum ed. pr. Vicent. *homines praestans* ed. pr. Vicent. Iunt. 1. Ald. Vulc. Scal. Elm. uncis inclusit, seq. Bip. *astris lumine suo antistat.* edd. ante Vulc. praeter Iunt. 2. *magnitudine numinis* edd. ante Vulc. praeter Iunt. 2. *etenim* G. 1. 2. In cett. *enim.* *mundum* F. *caetera gubernantem* edd. vett. praeter Iunt. 2. Bas. 3. *illuminantem* edd. ante Vulc. praeter Iunt. 2. *vivensque* G. 1. 2. In cett. *vivens* omissa *que* particula. *et nihil* G. 2. *semper* est in F. teste Lind. G. 1. 2. Iunt. 2. Bas. 3. Elm. Bip. In cett. abest. *quae est sicuti est in ipsoque mundo semper uno eoque animali semper vivente in eo nullus* G. 1. *partis quae est in ipso sicuti in mundo semper uno eodemque animali, semperque vivente nullus* G. 2. *partis quae est in ipso mundo sicuti in uno eodemque animali semper vivente nullus* ed. pr. Vicent. *partis quae in ipso mundo* cett. ut in ed. pr. Iunt. 1. 2. Ald. Vulc. Scal. *partis est quae* e F. Elm. et Bip. Cetera ut in prioribus edd. *in eo nullus est* Leid. habere testatur Elm. *ipse* quod post *aeternitatisque* in aliquot edd. legitur, non est in G. 1. 2. Iunt. 2. Bas. 3. Vulc. Scal. *aeternitatisque deus ipse esse debet* ed. pr. Vic. Ald. Iunt. 1. *aeternitatisque ipse debet esse* Elm. Bipont. *necesse est vivere* G. 1. 2. Iunt. 2. Bas. 3. In cett. *vivere necesse est.* *sicuti* G. 1. In cett. *sicut.* *sol enim* ed. pr. Vicent. *semper* non est in G. 2. *eorumque* G. 1. Iunt. 2. Bas. 3. In cett. *eorum.* *gubernator* G. 1. In cett. *frequentator.* *vel dispensator* G. 1. 2. In cett. *et dispensator.*

credulitatis. [Inusitata h. l. significatione de eo dicitur cui de re persuasum est, neque vero de eo cui facile persuaderi potest. Aliquatenus huc facere videntur loci Taciti Ann. XIV. 4. *facili feminarum credulitate ad gaudia,* et XV. 11. *facili credulitate eorum,* quo utroque loco *facili* additum esse a Tacito valde mirandum est, quum eius adiectivi notio iam in voc. *credulitas* insit.]

inter homines — astris antistat. [Notanda est constructionis varietas, cuius plura ex hoc libro exempla prius enotavi, tum ipsa constructio *antestare inter homines,* quod si absolute dictum velis, comparare possis Ciceronis locum de Rep. III. 18. p. 377. Moser.: *si ratio, consilium, prudentia* (quaeritur) *Pompeius antistat,* quo etiam loco non addita est persona, quam Pompeius superavit. De verbi *antistare* constructione cf. ad Met. p. 233. ed. meae.]

viventis — nullus. [Quum nulla nec scripti nec editi libri lectio satisfaciat nec commoda emendatione locum difficillimum restituere mihi contigerit, e Guelf. 1. totum describere malui, quam edd. allucinationes repetere. Quantis vitiis et erroribus locus laboret attentus lector ipse videbit.]

gubernator vitalium vel totius vivacitatis eorumque gubernator vel dispensator est. [Haec lectio est cod. G. 1. optimi. *Vel* utroque loco magis copulativam quam disiunctivam notionem habere mihi videtur, ut supra c. 29. *pater enim omnium vel dominus,* atque erant qui posterioris aetatis scriptores *vel* pro *et* promiscue posuisse putarent, cf. Sidon. Epist. IV. 20. *equi ... antecedebant vel etiam subsequebantur,* etsi aliquid discriminis inter utramque particulam intercedere nemo negabit. Ita *aut* copulativae particulae vim habere docet Wagn. Quaest. Virg. XXXVI. 11. *Vitalia* et *vivacitas* hoc loco a se differunt, quemadmodum in seqq. *viventium vel vitalium,* ut *vitalia* ratione activa significet ea quae vitam dant, *vivacitas* vero inaudito plane sensu pro omnibus rebus ponatur quae vitam ha-

quae sunt sempiternus gubernator est ipsiusque vitae dispensator Semel autem dispensavit vitam vitalibus cunctis aeterna lege | prae- 314
; more quo dicam.

CAPUT XXX.

›sa enim aeternitatis vivacitate mundus agitatur, et in ipsa vitali ae- locus est mundi, *propter quod nec stabili quando nec corrumpetur* itate vivendi circumvallatus et quasi constrictus ipse. Mundus vitae ›r est his omnibus quae in se sunt, et locus est omnium quae sub sole tur, et commotio mundi ipsius ex duplici constat effectu. Ipse ıs vivificatur ab aeternitate, vivificatque ea quae intra se sunt

uae sunt G. 1. 2. In cett. *quae sunt in mundo.* *est ipse dispensator* ed. pr. Vicent. *vitam vitalibus cunctis aeterna lege praestatur hoc more quo dicam* G. 1. 2. nisi quod ıt *praestatur.* *dispensavit aeterna lege cunctis vitalibus vitam praestans hoc more* n cett. est.

'ulc. et Scriv. uncis incluserunt, quum in Iunt. 1. 2. Ald. Bas. 3. non extet. *vivacitate* ı edd. ante Vulc. praeter Iunt. 2. *propter quod nec stabili qn̄ nec corrumpetur ate* G. 1. *propter quod nec aliquando corrumpetur stabile sempiternitate* G. 2. *od non corrumpetur aliquando sempiternitate* ed. pr. Vicent., qua cum lectione consentiunt, praeterea tantum *stabili* ante *sempiternitate* addentes. *mundus nsator est his omnibus* G. 1. *mundus. Est igitur vitae dispensator* G. 2. *mun- itur dispensator vitae* in cett. est. *locus est* G. 1. In cett. *est locus.* *gub.* *cuius* *coniunctio* *notio ex duplici* F. teste Lind. edd. ante Vulc. praeter Iunt. 2. *commotio* G. 2. *ipsius* . *Ipse extrinsecus vivificatur ab aet.* G. 1. 2. In cett. *vivificatur enim ipse extrin- t.*

.e viventes sunt. Explicatio- ı sententiae habes c. 14: *quae- ·go sunt, quibus inest natura , haec et generabilia sunt, s nasci potest, tametsi ea ex sint. Neque enim dubitatur uae nata sunt, facile nasci 'e quibus cuncta nascuntur,* pparet, omnia quae nata sunt ım vivere sed etiam vim li in se continere. Hinc igi- *ia et viventia* coniunguntur. *umque* in *eorum* patet mu- isse a librariis, qui eandem prioribus verbis inest senten- rimi percipiebant, *eorum* ad *'ium* referentes, quum *eorum-* ıtrumque et *vitalium* et *viva-* ›cessario pertineat. Iidem vo- *ernator* in *frequentator* muta- ןuod tamen nego ferri posse. *'are* enim nihil aliud significat *ıre, frequenter tractare,* qua leus neutiquam *frequentator* ci potest, quamque novam :abuli Intt. proponebant signi- ficationem eius qui diu servat, ea mere ficta est ab iis eo consilio, ut hunc locum explicent. Atque ego ipse in repetito *gubernatore* voc. offendo; at quomodo molestiam hanc removeam adhuc nescio.]

praestatur hoc more [sc. ut cunctis vitalibus vitam dispenset. Hinc pleniore interpungendi signo *praestatur* a priori enuntiato seiungi debet.]

Cap. XXX. *propter quod nec stabili quando nec corrumpetur.* [Huic quoque loco corruptissimo quum mederi non potuerim, praestare mihi videtur, optimi codicis depravatam lectionem in textum recipere, quam quae a codd. vestigiis tam longe recedit vulgatam repetere.]

Mundus vitae disp. [Melior videbatur esse cod. G. 1. lectio, quam in textu posui. *Igitur* particula enim additamentum librariorum, qui aliquo modo praegressum enuntiatum cum seq. copulare volebant, ut in seqq. iidem post *vivificatur* particulam *enim* intrudebant, qua optimi codd. carent.]

omnia, differens numeris et temporibus, statutis atque infixis, cuncta per solis effectum stellarumque discursum, omnia temporaria ratione, divina lege conscripta. Terrenum autem tempus aeris qualitate, aestuum frigorisque varietate dinoscitur. Coeleste vero reversionibus siderum ad eadem loca temporaria con-
[95] versatione currentium, et mundus est receptaculum temporis, cuius | cursu et agitatione vegetatur. Tempus autem ordinatione servatur. Ordo et tempus innovationem omnium rerum quae in mundo sunt per alternationem faciunt. Cunctis ergo ita se habentibus, nihil stabile, nihil fixum, nihil immobile nec nascentium nec coelestium nec terrenorum: solus deus et merito solus: ipse enim in se et a se et circum se totus est plenus atque perfectus, isque sua
315 firma | stabilitas est, nec alicuius impulsu nec loco moveri potest, [cum in eo sunt omnia et in omnibus ipse est solus, nisi aliquis commotionem ipsius in

omnia non est in ed. pr. Vicent. *statuis* G. 1. *statis atque praefixis* Steph., quod Elm. probavit in adn. crit. *personis* G. 1. *temporali ratione* G. 2. *temporalia ratione* G. 1. edd. ante Vulc., qui emendavit *temporaria*. *divina lege* G. 1. 2. In cett. *divinaque lege*. *aestuumque* edd. ante Vulc. *reversionibus* (superscr. *recursionibus*) G. 2. *recursionibus* in omnibus edd. inveni praeter Elm. (seqq. Bas. et Bip.), qui ex F. assentiente G. 1. *reversionibus* scribit. *temporalia convers.* G. 1. *temporali* G. 2. ed. pr. Vic. In cett. *temporaria*. *conversatione* G. 1. Iunt. 2. Bas. 3. In cett. *conversione*. *currentium* G. 1. In cett. *recurrentium*. *ordinatione* F. teste Lind. G. 1. 2. Leid. Iunt. 2. Bas. 3. In cett. *ordine*. *innovatione* G. 1. edd. vett. praeter Iunt. 2.; Vulc. Scal. Elm. Bipont. In cett. *innovationem*. *nec coelestium* exulat a F. unde uncis circumclusit Elm. seq. Bas. *solus deus* G. 1. 2. Iunt. 2. Bas. 3. In cett. *solus enim deus*. *ipse enim in se* G. 1. 2. Iunt. 2. Bas. 3. *merito solus in se* ed. pr. Vic. Cett. *merito solus*, *ipse in se*. *a se est et a se erat et circ.* G. 2. *ipse sua* Bipont. quod in alia editione non inveni. *sunt* G. 1. In cett. *sint*. Elm. ita adnot. crit. excitat sed sine dubio typothetarum errore. Haec tota enuntiatio inde a „*cum in eo*" usque ad „*aetern. esse*" non comparet in F. teste Lind. *nisi aliquis commotione ipsius in aeternitate esse sed magis audeat dicere sed magis et ipsa* G. 1. In cett. *nisi aliquis audeat dicere ipsius commotionem in aeternitate esse*, nisi quod ed. pr. et Vic.

conversatione. [In eadem temporis descriptione de Dogm. Plat. I. p. 201. Apuleius idem vocabulum usurpat, ubi edd. omnes multique codd. item *conversionis* praeferunt: *tempus vero aevi esse imaginem, si quidem tempus movetur, perennitatis fixa et immota est natura. et ire in eam tempus et in eius magnitudinem finiri ac dissolvi posse .... Eiusdem temporis spatiis mensuras mundanae conversationis intelligi.* De voc. *conversatio* pro *conversio* cf. quae ad h. l. protuli.]

ordinatione. [*Ordine* emendatio est eorum qui in seqq. *ordo* extare conspicati utrumque non solum ad sententiam sed etiam ad verbum sibi respondere debere opinabatur. *Innovationem* in seqq. corrigi cum edd. mihi quidem necessarium videtur esse.]

solus deus et merito solus: *ipse enim.* [Vera est haec Guelf. 1. lectio, et ex toto sententiarum nexu, quam rem ille deus solus habeat, cogitatione addendum, ita ut quae antea per negationem expressa est sententia, postea per affirmationem efferatur: *Nihil est stabile, nihil fixum, nihil immobile: solus deus* sc. est *stabilis, fixus, immobilis.* Haec loci explicandi ratio eo magis comprobatur, quod, si *solus deus* cum seqq. *totus plenus est atque perfectus* coniungatur, hoc et prius enuntiatum minus bene cohaerent, nec proba sententia efficitur. Quum enim Apuleius in praegressis de omnium rerum instabilitate et inconstantia, atque in sequentibus de solius dei immobilitate agat, quippe qui nullius impulsu nec loco moveri possit, pronuntiet, non intelligendum est, cur huic utrique sententiae optime inter se cohaerenti interponat enuntiatum, quo solum deum perfectum et plenum esse exprimat: de qua re in praegressis nullus sermo est. Melius autem omnia ita cohaerent: nihil stabile est, deus solus est stabilis, quia totus perfectus et plenus est in se, a se et circum se ideoque stabilitas ipsa est, nec alicuius impulsu nec loco moveri potest.]

audeat dicere], sed magis et ipsa immobilis aeternitas, in quam
mporum agitatio *remanat*, et ex qua omnium temporum agitatio
dium.

CAPUT XXXI.

ergo stabilis fuit semperque similiter cum eo aeternitas constitit,
on natum, quem recte sensibilem dicimus, intra se habens. Huius
hic effectus est mundus aeternitatis imitator. Habet autem tempus
suae vim atque naturam, quamvis semper agitetur, ea ipsa in se
necessitate. Itaque quamvis sit aeternitas stabilis, immobilis atque
en quoniam temporis quod mobile est in aeternitatem semper revo-

mmot. et G. 2. *aeternitatem.* *in quam* G. 1. 2. edd. omnes praeter Elm., quae legit
Bip. in qua *et quae* extat. *remaneat* G. 1. 2. In cett. *remeat.* Verba „*omnium*
gitatio rem.“ expungunt Leid. ed. pr. Vicent., unde Elm. videntur e glossemate
Ego contra librarios et typothetas oculorum lapsu omisisse haec vocabula putaverim,
equuntur.

rgo G. 1. 2. In cett. *deus igitur.* *semperque similiter cum eo* G. 1. 2. In vett.
st et cum eo similiter: Vulc. et Scal. receperunt *semperque cum eo similiter*: Elm. et
eterem scripturam redierunt. *constitit* G. 1. 2. edd. vett. praeter Iunt. 2. Bas. 3. Vulc.
. *consistit.* *constituit* Bip. pessime. *cons. mundum non natum* G. 1. 2. ed. pr. Vic.
s. *Mundum vero non natum.* *hic effectus est mundus* G. 1. 2. In cett. *hic mundus*
autem expungit G. 2. *quoniam temporis quod mobile est in aeternitate* G. 1.
oris, quod quidem mobile est in aeternitatem G. 2. *tamen quoniam quod mo-*
poris F. teste Lind. *tamen quoniam mobilitate temporis in eternitatem* ed. pr.
nen quoniam quod mobile est tempus in aeternitatem cett. edd. praeter Iunt. 2.
quae habent; *tamen quoniam temporis quod mobile est in aeternitatem.* Verba
ue mobilitas usque *ad stabilit.* non leguntur in ed. pr. Vicent. sed statim
evocatur agitatio: ipsius enim magnitudinis immobilis lex est. *Hoc ergo*

quis. [Ex codd. varietate
turam conflavi, in ordine ver-
elf. 1. secutus, qui in ceteris
ruptior est.]

s .... *remanat.* [Codd. optimi
uam legunt, meo mihi iure
e videor *remanat*, cuius glossa
et *remeat* est, quum prae-
nanare vocabulum sit rarissi-
t in toto sententiarum nexu
quia Apuleius plane contrarium
videtur. Solum enim deum
samque stabilitatem esse dicit,
o sint omnia et in omnibus
nisi quis probare velit eius
nem in aeternitate esse, quippe
ium temporum initium et agi-
i sit. Hinc igitur *aeternitas*
tabilis et firma sed e contrario
unde sententia quae sequitur
is et ipsa potius explicatio
untiati *nisi ... audeat dicere*
esse quam eius oppositum.
Haec est caussa cur certe *immobilis*
falsum sit, pro quo *mobilis* rectius ex-
spectaveris; forsitan tamen, id quod
lectionis corruptelae in praegressis in-
digitant, totus locus depravatus est,
nisi accipias, Apuleium idem expres-
sisse, quod postea exponit, aeternita-
tem quamvis sit instabilis, necessitate
in se revertendi immobilem et fixam
esse.]

Cap. XXXI. *constitit, mundum non natum .... intra se habens.* [Ita locum
legendum et interpungendum esse, sen-
tentia postulat, quam priores Intt. non
intelligebant, post *constitit* vel *consistit*
interpungentes et *vero* post *mundum*
addentes. Unde enim ita *intra se ha-
bens* participium pendeat equidem non
video. *Mundum* autem *non natum* eo
nominat Apuleius, quippe quum aeter-
nitas eam intra se habeat, ideoque
notioni aeternitatis repugnet, si mundum
creatum esse ponere velis.]

catur agitatio, eaque mobilitas ratione temporis vertitur, efficitur ut e aeternitas immobilis quidem sola per tempus in quo ipsa est (et est in eo) agitatio videatur agitari. Sic efficitur, ut et aeternitatis stabilitas mov et temporis mobilitas stabilis fiat, fixa lege currendi. Sic et deum agit seipsum credibile est eadem immobilitate. Stabilitas enim ipsius in magnit est immobilis agitatio. Ipsius enim magnitudine immobilis lex est. Hoc quod est tale, quod non subiicitur sensibus, indefinitum, incomprehens inaestimabile est; nec sustineri etenim nec ferri nec indagari potest. Ubi en quo et unde et quomodo aut quale sit, incertum est. Fertur enim in summa
316 litate, et in ipso stabilitas sua, sive deus sive aeternitas sive uterque | sive in altero sive uterque in utroque sunt. Propter quod aeternitas sine defini est temporis. Tempus autem quod definiri non potest vel numero vel natione vel alterius per ambitudinem reditus, aeternum est. Utrumque infinitum, utrumque videtur aeternum. Stabilitas enim utpote defixa, quod tinere quae agitabilia sunt possit, beneficio firmitatis merito obtinet princip

CAPUT XXXII.

Omnium ergo quae sunt, primordia deus est et aeternitas. Mundus a
[96] quod sit mobilis, non habet principatum. Praevenit enim | mobilitas eius

efficiturque edd. omnes praeter Iunt. 2. Bas. 3. quae cum G. 1. 2. habent *efficitur*. *sola videatu et est in eo tempore omnis agitatio agitari* G. 2. *Sic efficitur* G. 1. 2. Iunt. 2. Bas. In cett. *ergo se ipsum credibile est* G. 1. *immobilitate. Stabilitas enim ipsius in magnitudine est immobil tatio. Ipsius enim magnitudine immobilis lex est. Hoc ergo* G. 1. 2. (i. e. per magnitudinem immobilis lex est, in sua magnitudine lex ista immobilis sita est.) G. 2. pro *magnitudine im* habet *magnitudinis immobilis*. *immobilitate stabilitatis magnitudine enim ipsius est* omiss bis: *ipsius enim magnitud. immobilis lex est* F. teste Lind. *stabilitatis. In magnitudine enim est immobilis agitatio. Hoc ergo* Ald. Iunt. 1. 2. Bas. 3. Elm. Bipont. *stabilitatis. Etenim ip magnitudine est immobilis agitatio. Ipsius enim magnitudinis immobilis lex est. Hoc erg* Vulc. Scal. *indefinitum* F. G. 1. 2. Iunt. 2. Bas. 3. Scal. Elm. Bip. In cett. *infinitum*. *est inae bile* edd. pr. Vic. *nec sustineri etenim* G. 1. 2. In cett. *etenim* abest. *ubi enim et quo et u* G. 1. 2. Elm. Bip. In cett. *unde enim et quo et ubi*. *et quomodo* G. 1. In cett. *aut qu est sua* edd. Vulc. Scal. Elm. Bip. *sive deus* G. 1. 2. In cett. *seu*. *sive aeternitas* iiden In cett. *seu*. *sive uterque* G. 1. *sive alter sive uterque sive alter* G. 2. *sive alter* G. 1. *seu uterque seu alter*. *sive uterque in altero* G. 1. 2. In cett. *seu*. *sunt* G. 1. In cett *diffinitione* G. 2. *temporalis* pro *temporis* ed. pr. Vic. *diffiniri* G. 1. 2. *tempus auten definitur* edd. vett. usque ad Vulc. praeter Iunt. 2. et Bas. 3. quae praebent: *quod defini potest* ut G. 1. 2. In cett. *quod definiri potest*. *alterius per ambitudinem* G. 1. 2. In ce *alterius ambitudinem*. *reditu* F teste Lind. *infinitum est* ed. pr. Vic. *quo sustinere* edd usque ad Vulc.

omnium enim edd. vett. praeter Iunt. 2. et Bas. 3., quae cum reliquis habent *omniu primordia* G. 1. Leid. Steph. In cett. *primordium*. *mobilitas eius* G. 1. 2. teste Lind. Elm. In cett. *eius* desideratur. *lege* G. 2.

temporis quod mobile est ... agitatio. [Coniungenda sunt *temporis agitatio*, quod quidem mobile est; ut prius dixit *temporum agitatio*. Ab *efficitur* incipit apodosis, unde *que* huic verbo in edd. adhaerens cum codd. delendum est.]

quod definiri non potest. [Miror quomodo edd. recentiores in tantum errorem deduci potuerint, ut *non* omitterent, quod necessarium esse demonstrant praegressa: *aeternitas sin finitione est temporis*. Praeterea te *aeternum* esse nequit, quod numeri alternatione definiri potest sed e trario, quae definiri *non* potest.]

ambitudinem. [Unus, quantum Apuleius hoc vocabulo usus est, terminationem Afri prae ceteris cum comicis: ita Apuleius *acr aspritudo* alia habet.]

tam in legem agitationis sempiternae habendo immobilem firmitatem. sensus divinitatis similis immobilis ipse in stabilitate sese commovet itus et incorruptus et sempiternus est, et si quid potest melius nun- i summi in ipsa veritate consistens aeternitas, plenissimus omnium et totius disciplinae, consistens, ut ita dixerim, cum deo. Sen- undanus receptaculum est sensibilium omnium specierum et discipli- umanus vero ex memoriae tenacitate, quod memor sit omnium quae rum. Usque ad humanum enim animal sensus divinitas descendendo Deus enim summum divinum sensum cunctis animantibus confundi erubesceret aliorum commixtione animantium. Intelligentia enim ani qualis aut quantus sit, tota in memoria est praeteritorum. Per nemoriae tenacitatem et gubernator effectus est terrae. Intellectus ae ex qualitate sensus mundi, ex omnibus quae in | mundo sensi- 317 poterit pervideri aeternitas quae secunda est, ex sensibili mundo s qualitasque dinoscitur: at intellectus qualitatis qualitasque sensus veritas est sola, cuius veritatis in mundo nequidem extrema linea inoscitur. Ubi enim quid temporum dimensione dinoscitur, ubi cia, ubi geniturae, ubi errores videntur? Vides ergo, o Asclepi, constituti, quae tractemus aut quae audeamus attingere. Sed tibi, e, gratias ago, qui me videndae divinitatis luminasti lumine, et

alc. qui cum seqq. uncis inclusit. In F. uti in cett. abest. *immobilis est* ed. pr. Vic. cett. *se.* *sua se commovet* edd. ante Vulc. et Bas. 3. *potest melius* G. 1. In cett. . *voluntate* pro *veritate* edd. ante Vulc. et Bas. 3. *consistens* F. teste Lind. G. 1. 2. In cett. *assistens.* *et aeternitas* G. 2. *omnium sensibilium et specierum* edd. vett. . et Bas. 3. *quod mem. sit quae gest. rerum* ed. pr. Vicent. *humanum enim* G. 1. 2. Elm. Bip. In cett. *humanum tamen.* *animal. divinitas* G. 1. Iunt. 3. Bas. Cett. *divinitatis.* *suum divinum sensum* Vulc. Scal. *sensum summum divinumque* ed. t. 1. 2. Ald. *summum divinumque sensum* F. teste Lind. G. 2. Elm. Bip. *summum* m G. 1. *cunctis animantibus* G. 1. 2. quod posterius vocabulum cett. omittunt. *aliorum* edd. vett. ante Vulc. In G. 2. desideratur *aliorum.* *quantus* G. 1.; cett. *s in memoria est* G. 1. *tota immemor est prael.* ed. pr. Vic. *tota est in memoria* *eum* G. 1. In cett. *eam.* *et gubernator* G. 1. Vulc. Scal. quum cett. particula careant. *ternae* G. 2. *intellectus enim* G. 1. 2. cett. *autem.* *ex qualitate sensus* G. 1. 2. *sensus* edd. usque ad Elm. qui cum seqq. edidit *et qualitatis sensus.* *aeternitasque* *est* G. 2. *poterit pervideri aeternitas quae est ex sensibili* ed. pr. Vicent. In cett. *ae secunda est.* *est ex sensu mundi intelligentiae status qualitasque* G. 2. *sensus* . Bas. 3. In cett. *sensus datus qualitatis* delet Lind., unde Elm. et Bipont. uncis *summa dei* Vulc. Scal. *veritas est sola* G. 1. *sola est veritas* G. 2.; cett. *sola* *extremae lineae* G. 2. *umbrave* Vulc. et seqq. Verba *ubi enim* usque ad *dinoscitur* dd. ante Vulc. praeter Iunt. 3. et Bas. 3., ob similitudinem finis utriusque enuntiationis cum a typographis male omissa. *ubi* ante *sunt* exulat a Vulc. Scal. *summus deus* *initatis tuae videndae* G. 2. *sed* exulat ab ed. pr. Vicent. *tuae* quod ante *luminasti* m est in G. 1. Iunt. 3. Bas. 3. *luminasti* Lald. alii teste Elm., G. 1. 2. Elm. Bip. In *ti.*

XII. *sensus divinitas.* [Ita cf. 1. restituenda est lectio, seqq. respondet: *deus enim ivinumque sensum.* Ce- t edd. male praebent *sensus* quae verba sententiam huic e aptam habent.]

s enim naturae ... *dino-* terpunctione rectiori locum ne spero, quum antea legeretur et interpungeretur sine sensu: *Intellectus autem naturae ex qualitate sensus mundi ex omnibus quae insensibilia sunt poterit provideri; aeternitas quae secunda est ex sensibili mundo: sensus datus qualitasque dinoscitur,* unde Elm. emendavit: *Intellectus autem naturae et qualitas sensus mundi ex omnibus.* *Enim* cum optimis codd. restitui pro glossemate *autem*, ab editoribus male invecto.]

vos, o Tati et o Asclepi et Ammon, intra secreta pectoris divina mysteria silentio tegite et taciturnitate celate. Hoc autem differt intellectus a sensu, quod intellectus noster ad qualitatem sensus mundi intelligendam et dinoscendam mentis pervenit intentione. Intellectus autem mundi pervenit ad aeternitatem et deos noscendos qui supra se sunt: et sic contingit hominibus, ut quasi per caliginem quae in coelo sunt videamus, quantum possibile est per condicionem sensus humani. Haec autem intentio pervidendis tantis angustissima est nobis, latissima vero cum viderit felicitate conscientiae.

CAPUT XXXIII.

De inani vero, quod et magnum videtur esse quamplurimis, sic sentio: inane nec esse aliquid nec esse potuisse nec futurum unquam. Omnia enim mundi sunt membra plenissima, ut ipse mundus sit plenus atque perfectus cor-
[97] poribus qualitate formaque diversis et | speciem suam habentibus et magnitudi-
318 nem. Quorum unum est alio maius aut aliud alio minus | et validitate et tenuitate diversa. Nam et quaedam eorum validiora facilius videntur, sicuti et maiora: minora vero aut tenuiora aut vix videri aut omnino non possunt, quas solum *res* esse attrectatione cognoscimus. Unde contingit multis credere haec non esse corpora et esse inanes locos, quod est impossibile. Sicuti enim quod dicitur extra mundum, si tamen est aliquid (nec istud enim credo) sic ab eo plenum esse intelligibilium rerum, id est divinitatis suae similium: ut hic etiam sensibilis mundus qui dicitur, sit plenissimus corporum et animalium naturae suae et qualitati convenientium, quorum facies non omnes videmus, sed quasdam ultra modum grandes, quasdam brevissimas,

Tasi G. 2. *Cati* ed. pr. Vicent. *o Ascl.* G. 2. *silentio agite* G. 2. *silentio tacete* ed. pr. Vicent. *tacit. servate* edd. ante Vulc. praeter Iunt. 2. et Bas. 3. *Hoc enim* edd. ante Vulc. praeter Iunt. 2 et Bas. 3. *intellectus* (*sensus*) *noster* G. 2. *noscendam* Steph. *praevenit* edd. ante Vulc. praeter Iunt. 2 *intentione* G. 1. 2. In cett. *intentionem*. *dinoscendos* G. 2. *pervidendis tantis angustissima est nobis* G. 1. *pervidendis tantis bonis angustissima est nobis* G. 2. In cett. *angustissima est pervidendis tantis bonis*. *tanti* F. teste Lind.

quod et mag. G. 1. *quod etiam* G. 2. Iunt. 1. 2. Ald. Bas. 3. *quodque magnum* ed. pr. Vicent. *quod tam* Vulc. Scal. Elm. Bip. *nec* ante *futurum* non agnoscit Leid. *sit plenus* G. 1. 2. In cett. *plenus sit*. *qualit. atque forma diversis speciebus et speciem* G. 2. *et speciem* G. 1. 2. Iunt. 2 Ald. Vulc. et seqq. In cett. particula abest. *aut aliud alio minus* G. 1. *aut alio aliud minus* F. teste Lind. Elm. *alio minus* cett. praeter Bipont. quae *alio aliquid minus* praebet typothetarum errore. *valitudine* edd. ante Vulc. praeter Iunt. 2. *illorum* pro *eorum* G. 2. *facilius* edd. ante Vulc. cum Bas. 3. omittunt. *sicuti* non est in ed. pr. Vicent. *vero* G. 1. 2. In cett. *autem*. *aut tenuiora* G. 1. 2. In cett. *et ten.* *aut vix aut omnino videri non possunt* edd. ante Vulc. et Bas. 3. *qua solum ea attrectione esse cogn.* G. 2. *quas solum eas esse* G. 1. Leid. In cett. *quas solum esse attrect. cogn.* praeter Elm., ubi legitur *quas solum res esse* seq. Bipont. *haec* G. 1. 2. Iunt. 2. Bas. 3. In cett. *hic*. *sed inanes* ed. pr. Vicent. Iunt. 1. 2. Ald. Bas. 3. *est* ante *extra* quod habent edd. non extat in F. G. 1. 2. Elm. Bipont. *nec istud enim* G. 1. 2. In cett. *nec enim istud* *divinitatis* G. 1. 2. et edd. ante Vulc. cum Bas. 3. In cett. *divinitati*. Verba inde a *sicuti* usque ad *similium* omittunt ed. pr. Vicent. pergentes: *ut hic aether sensibilis*. *sit plenissimus* G. 1. 2. In cett. *plenissimus sit*. *suae similium* G. 2. *omnis* Ald. Iunt. 1. 2. Bas. 3.

Cap. XXXIII. *validitate*. [Hoc vocabulum, si lexicis fides est, solus Apuleius usurpavit, quocirca Edd. vett. in tritiorem *valitudine* vocem id commutaverunt.]

quas solum res esse. [*Eas* quod pro *res* legunt codd. optimi, quum neutiquam ferri possit, recepi emendationem Elm. *res* substituentis.]

ropter spatii interiecti longitudinem, aut quod acie sumus obtusi, tales esse videantur, aut omnino propter nimiam brevitatem multis non esse itur. Dico nunc daemonas, quos commorari credo nobiscum, et heroas, inter aeris purissimam partem supra nos et terram, ubi nec nubilis locus :c. ex signorum aliquorum agitatione commotio. Propter quod, Asclepi, nihil dixeris, nisi cuius rei inane sit hoc quod dicis inane praedixe- t inane ab igni, ab aqua et his similibus. Quodsi contigerit videri, quid possit esse a rebus huiusmodi, quamvis sit breve vel magnum quod inane r, spiritu tamen et aere vacuum esse non possit.

CAPUT XXXIV.

imiliter vero de loco dicendum est, quod vocabulum solum intellectu
Locus enim ex eo cuius est, quid sit, apparet. | Principali etenim 319
o nomine, significatio mutilatur. Quare aquae locus, ignis locus aut his
m recte dicemus. Sicuti enim inane esse aliquid impossibile est, sic et
solus quid sit dinosci non potest. Nam si posueris locum sine eo cuius
nanis videbitur locus, quem in mundo esse non credo. Quodsi inane
st, nec per se quid sit locus apparet, nisi ei aut longitudines aut lati-
s addideris, ut corporibus hominum signa. His ergo se habentibus, o
i et vos qui adestis, scitote intelligibilem mundum, id est qui mentis solo
dinoscitur, esse incorporalem, nec eius naturae misceri aliquid posse
ale, id est quod possit qualitate, quantitate numerisque dinosci. In ipso
nihil tale consistit. Hic ergo sensibilis qui dicitur mundus receptaculum
mnium sensibilium specierum, qualitatum vel corporum, | quae omnia sine [98]
getari non possunt. Omnia enim deus et ab eo omnia et eius omnia

n est in G. 2. *obtunsi* F. Leid. In cett. *obtusi*. *obtu^a^si* G. 2. *multis* G. 1. 2. In cett. *a daemones* G. 2. ed. pr. Vic. Bipont. *commorari credo* G. 1. Cett. *credo commorari*. s pro *heroas* Iunt. Bas. 1. *aerios* (superscr. *heroas*) G. 2. *nec nubilis* G. 1. In cett. *nebulis*. *nec nubibus* quae post *est* addit Vulc. cum seqq. non sunt in F. G. 1. 2. unde Elm. et Bip. uncis incluserunt. *si* omnes praeter G. 1. *esse dixeris* omnes praeter G. 1. 2. *id quod* G. 2. *Hoc quod* no- intiatum incipientes edd. ante Vulc. et Bas. 3. in cett. *hoc*, *quod*. *igni* G. 1. In cett. *igne*. G. 1. 2. In *quod et si*. Verba inde a *quod* usque ad *huiusmodi* non sunt in ed. pr. Vicent. *odi quamvis sit breve* G. 1. 2. Cett. *huiuscemodi quamvis breve sit*.
non comparet in edd. ante Vulc. *nominis* Vulc. et seqq. praeter Bas. 3. *mutilatur* F. Iunt. 2. Bas. 3. et edd. post Vulc. In cett. *mutatur*. *recte* non est in G. 2. *dicemus* G. 1. 2. Bas. 3. In cett. *dicimus*. *sicuti* G. 1. 2. In cett. *sicut*. *latitudines* G. 1. 2. ed. pr. Vicent. t. 1. Cett. *altitudines*. *ergo* F. G. 1. 2. Iunt. 2. Bas. 3. Elm. Bipont. Cett. *vero*. *mundum qui* G. 1. 2. edd. post Vulc. in cett. *mundum et deum qui*. *obtuitu* edd. vett. usque ad Vulc. Iunt. 2. *misceri naturae* G. 2. *aliquid posse* G. 1. 2. In cett. *posse aliquid*. *hic ergo s qui dicitur mundus* G. 1. 2. Vulc. Scal. In cett. *hic ergo mundus qui dicitur sensibilis*. comparet in ed. pr. Vic., quae habent *sine dubio* pro *sine deo*, unde quis emendare possit, o. *ab eo* F. G. 1. 2. ed. pr. Vic. In cett. *adeo*.

si. [Florent. cod. habet *obtunsi*, a scriptura vide quae exponit Orthogr. Vergil. T. V. p. 457.]

is credantur. [Hunc dativum ex no Romanorum usu reposui, de sius dicam ad Apol. p. 527.]

lis. [cf. de Mundo p. 306: *rores, pruinae, nubila*; Met. XI. p. 808. *nutriuntur nubila*.]

inane nihil. [De sententia cf. Cic. de Fat. c. 11. §. 24. *ut cum vas inane dicimus, non ita loquimur, ut physici, quibus inane esse nihil placet, sed ita ut verbi caussa sine aqua, sine oleo vas esse dicamus.*]

voluntatis. Quod totum est bonum, decens et prudens, immutabile e sensibile atque intelligibile, et sine hoc non fuit aliquid nec est nec eri enim ab eo et in ipso et per ipsum et multiformes qualitates et magn titates et *omnem mensuram* excedentes magnitudines et omnifor cies: quas si intellexeris, o Asclepi, gratias acturus es deo. Sin tot advertes, vera ratione perdisces mundum ipsum sensibilem, et qu sunt omnia, a superiore illo mundo quasi ex vestimento esse contect

CAPUT XXXV.

320 Unumquodque enim animalium genus, | o Asclepi, cuiuscunque talis vel rationalis, sive sit animans sive sine anima sit, prout cuique e sic singula generis sui imagines habent. Et quamvis unumquodque genus omnem generis sui possideat formam, in eadem forma singu sui dissimilia sunt: ut hominum genus quamvis sit uniforme, ut hom ex aspectu possit, singuli tamen in eadem forma sui dissimiles sunt. enim quae divina est incorporalis est, et quicquid mente comprehendi itaque haec duo ex quibus constant forma et corpus, incorporalia sin sibile est formam unamquamque alteri simillimam nasci, horarum et distantibus punctis; sed immutantur toties quot hora momenta hab circumcurrentis, in quo est ille uniformis quem diximus deus. Spe permanet ex se totiens pariens imagines tantas tamque diversas, qua

omnia voluntatis G. 1. 2. cett. *voluntatis omnia. quod totum est mundum.* B *decens et prudens, immutabile* G. 1. 2. qui tamen posterior aperte habet *imitab immutabile et prudens* ed. pr. Vicent. Ald. Iunt. 1. 2. Bas. 3. *decens et prudens et im* Vulc. seqq. *intellectu intelligibile* G. 2. *non fuit* G. 1. In cett. *nec fuit. in eo et pe et variae* quae post *ipsum* intrudit Vulc. e seqq., non sunt in G. 1. 2. et edd. ante e *mensurae* G. 1. In cett. *omnem mensuram. omniformes* G. 1. 2. ed. pr. Vicent. *uniformes.* cf. infra c. 35., ubi eadem lectionis est varietas. *Sin totum* G. 1. 2. *si* teste Lind., ex quo tacite recepit Elm., seq. Bipont. In cett. *si totum. animadv superiori* G. 2. *eius* pro *esse* edd. ante Vulc. et Bas. 3. *contexta* / *contecta* G. 2.

animalium genus G. 1. 2. Cett. *genus animalium. rationalis conditionis* G. 2. ed. pr. Vicent. Steph. *sui generis* omnes praeter G. 1. 2. ut statim in seqq. *in ea singula tamen sui diss. sunt* G. 1. *in eadem forma sui dissimilia singula sunt* G. 2 *tamen sui forma singula diss. sunt* ed. pr. Vicent. Iunt. 1. 2. Vulc. Scal. *in eadem t singula sui diss.* ex F. teste Lind. Elm. et Bipont. Verba inde ab *ut hum. genus* usque a *sunt* propter *dissimilia* et *dissimiles sunt*, similes voces, absunt ab edd. omnibus usque ex F. ea restituit; in eo tamen errans, quod pro *hominum*: *humanum* scripsit, quum F G. 1. 2. illud praebeant, hincque non dubium sit, quin in cett. quoque ita legatur, etsi Elm et Steph. *humanum genus* esse testatur. Elm. secuta est Bip. edit. *constat* omnes praeter G. 1. *et corporalia et incorporalia* ed. pr. Vicent. *sunt* G. 2. *formam un* G. 1. 2. In cett. ordine mutato. *mutantur totiens* G. 2. *uniformis* G. 1. cett. *species vero divina perm.* G. 2. *species ergo per inane ex se* ed. pr. Vicent. *totiens*

Cap. XXXIV. *omnem mensuram excedentes.* [Mira est lectio cod. G. 1. *omnis mensurae*, cuius constructionis exemplum afferre nequeo. Nec placet ad Graecorum usum provocare, qui genitivum verbis *praeferendi* et *superandi* addere solent. Locum igitur corruptum esse putaverim.]

ex vestimento [i. e. *a vestimento*, ut *ex* instrumentum significet q positionis significationem fun Hand. Tursell. T. II. p. 643.

Cap. XXXV. *climatum.* Virg. Georg. I. 205.]

totiens. [Utramque forma et *totiens* inveniri in optimi lapidibus notum est; cf. W Verg. T. V. p. 457.]

io mundi momenta, qui mundus in conversione mutatur. Species vero atur nec convertitur. Sic generum singulorum formae sunt permanen- adem sua forma dissimiles.

CAPUT XXXVI.

clep. Et mundus speciem habet, o Trimegiste? *Trimeg.* Vides ergo, pi, tibi omnia quasi dormienti esse narrata. Quid est enim mundus quibus constat, nisi ex omnibus natis? Ergo hoc vis dicere de coelo, elementis. Namque alia magis frequenter mutantur in species, coelum ns vel arescens vel frigescens vel ignescens vel clarescens vel sorde- ı una coeli specie, hae sunt quae saepe alternantur species. Terra peciei suae multas immutationes habet semper, et cum parturit fruges 321
eadem partus nutricat suos cum fructuum omnium reditu, *aeris* qualitates et quantitates atque stationes aut cursus, et ante omnes ı, | florum, bacarum qualitates, odores, sapores, species. Ignis [99]

ion est in G. 2. *eadem sua forma* G. 1. *forma sui dissimiles* G. 2. In cett. *in eadem i diss.*

em habet G. 1. In cett. *mutat.* *o* ante *Asclepi* non est in G. 2. *natis bonis* G. 2. *Igitur* G. 2. *hoc* non est in edd. ante Elm., qui ex F. restituit. *coelum sit* G. 2. *coelum est* as. 3. *igniscens* G. 2. qui delet verba: *vel clarescens*, uti *vel ignescens* ed. pr. Vicent. *nantur* edd. ante Elm. qui F. secutus *saepe* reposuit seq. Bip. Idem G. 1. 2. habent. *ae ... habet semper* G. 1. 2. In cett. *suae speciei ... semper habet.* *fruges et cum eadem triat suos fructuum omnium cum reditu.* *Aeris diversas qualitates et quantitates tiones aut cursus et ante omnes arborum florum, baccarum qualitates* G. 1. *et cum rtus nutricat suos* (in marg. *partu .. suo*) *fructuum omnium cum reditu aeris diversas et quantitates atque stationes aut cursus et ante omnium arborum, florum bacarum- tates* G. 2. *cum easdem partu nutricat suo cum reditu omnium fructuum varias ue qualitates et quantitates ac stationes et cursus et ante omnes arborum, florum qualitates* F. teste Lind. *et cum eadem partu nutriat suo tum reddit omnium fructuum eris* citat Elm. ex F.) *diversasque qualitates et quant. ac stationes et cursus, ad borum cett.* ed. pr. Vicent. Iunt. 1. 2. (nisi quod pro *eadem* habet *easdem* cum Bas. 3.) *m partus nutriat suos cum reddit omnium fructuum var. diversasque qual. et quant. aut cursus, creantur omnes arb.* Vulc. Scal. *et cum eadem partu nutricat suo cum n. fruct. var. d. qual. et quant. ac stat. et cursus creantur omn.* Elm. Bipont. *binas as* in nonnullis codd. esse male pronuntiat Elm. cf. infra. *ignis etiam* edd. ante Elm. —

XXXVI. *vivescens.* [Guelf. 2. *viscens*, quae forma per se pro- uum non raro Latini in his in- *iscere* terminationem praefe- ad Met. p. 864. ed. meae.] *s nutricat suos* seqq. [Hunc lurifariam librarii corruperunt de caussa, quia etiam in seqq. agi putabant. Primum *partus* codd. optimis retineo id est ion intelligens quid sibi velint *m eadem partu nutricat suo* : neque enim habent ista ac- m rei quam terra nutricat, tum *partu* aliquem *nutricare* s. possis non percipitur. *Nutriat* corruptela est librariorum, verbum *nutricare* s. *nutricari*, quo priore potissimum Comici et vett. scriptores utuntur, nescientium. *Cum fructuum omnium reditu* mihi quidem optima lectio videtur esse i. e. ita ut fructus omnes inde redeant; cf. Hand. Tursell. T. II. p. 152. n. 9., *reditus* vero significatione haud inusitata *proventus* est, ut Apuleius mutationes terrae denotet, quae ex partu, ex alimento et ex proventibus ipsis exoriuntur. Post *reditu* locupletissimi codd. addunt *aëris*, quod Edd. omnes neglexerunt, quamquam recte habere videatur. De elementis enim acturum se esse dicit auctor praegressis verbis;

facit conversiones plurimas atque divinas. Solis etenim et lunae on imagines sunt. Sunt enim quasi speculorum nostrorum similes, imagi litudines aemulo splendore reddentium.

CAPUT XXXVII.

Sed iam de talibus sint satis dicta talia. Iterum ad hominem que redeamus, ex quo divino dono homo animal dictum est rationale enim miranda, etsi miranda sunt quae de homine dicta sunt; omni

F. cum G. 1. 2. *etiam* non habent, unde uncis Elm. circumclusit, sequente ed. Bi G. 1. 2. Huc pertinere existimo quod ad prius *diversas* posuit Elm., in nonnullis codd pro *diversas*, quod etiam corruptum esse potest huius viri negligentia ex *divinas*. In ce *Solis etenim* G. 1. *solis autem et* G. 2. Cett. *solis enim*. *imagines sunt*. *Sunt* G. 1. 2.. *sunt* in edd. ante Vulc. non comparet et ab hoc viro male inter *omnif.* et *imagines* incl est positum. *autem* pro *enim* in edd. ante Vulc. et Bas. 3.

ex qua G. 2. *minus enim* G. 1. 2. August. codd. et edd. In cett. *minus a* *miranda quae* desunt in ed. pr. Vic. *omnium enim* F. G. 1. 2. Elm. Bipont. In cett. s

de coelo, *de terra*, *de elementis*, *de coeli* et *de terrae* mutationibus exposuerat, nunc de *aëris*, ut post de *ignis* mutationibus, agendum est; *aquae* immutationes omisit. Tum *aërem* necessarium est hic commemoratum fuisse propter vocc. *stationes* et *cursus*, quae quomodo ab Edd. ad *omnium fructuum* referri potuerint plane mirandum est. Attamen *aëris* est corruptum, nec est cod. vestigium, ex quo locus accurate corrigi possit. Forsitan etiam in seqq. *et ante* vitium latet. De scriptura *baca* cf. ad Met. p. 90. ed. meae.]

divinas. [*Divinas* recepi propter seqq. *Solis enim et lunae omniformes sunt imagines*, quamquam *divinas* paulo insolentius dictum esse non infitior.]

Cap. XXXVII. *Sed iam.* [Haec verba usque ad *potuissent* extant apud August. de Civ. Dei VIII. c. 24. §. 1. Hoc fere totum caput August. habet de Civ. Dei VIII. 26., cuius verba necessarium est apponere, quia plurimum faciunt ad textum emendandum et explicandum. Neve in adnot. crit. variae lectiones nimium interrumpantur, hic ad singula verba parenthesi adscripsi, quae in Augustini codd. conspicua sit varietas:

Hermes ipse, de quo nunc agitur, in eodem ipso libro, ubi quasi futura praenuntiando deplorans ait: „tunc terra ista sanctissima sedes delubrorum atque templorum sepulcro mortuorumque plenissima“ gypti homines mortuos esse Cum enim dixisset proavos tum errantes circa deorum incredulos et non animadve cultum religionemque divin nisse artem qua efficerent d inventae, inquit adiunxerun de mundi natura convenient miscens, quoniam animas f poterant, evocantes anima num vel angelorum, eas i imaginibus sanctis divinisq riis, per quas idola et ben et male vires habere potuissen sequitur tamquam hoc exen baturus et dicit: avus enin Asclepi, medicinae primus cui templum consecratum es Libyae circa littus Crocodi quo eius iacet mundanus ho corpus: reliquus enim vel p si est homo totus in sensu vit remeavit in coelum, etiam e hominibus adiumenta praes mis numine nunc suo, qua lebat medicinae arte praebe et D. cod. Par. n. 2053.) *suo* (Corb. *solent*) omisso *ante*. (Par. 2050.) B. (2051) C. (2 *quoque solet*, corrector in C (sic: voluit vel *suave* vel *suo*

ım vincit admirationem, quod homo divinam potuit invenire naturam efficere. Quoniam ergo proavi nostri multum errabant circa deorum ı increduli et non animadvertentes ad cultum religionemque divinam, ınt artem qua efficerent deos, cui inventae adiunxerunt virtutem de ıatura convenientem eamque miscentes, quoniam animas facere non , evocantes animas daemonum vel angelorum, eas indiderunt imagini-

. codd. et plurimae edd. *divinam* desideratur in edd. ante Vulc. praeter Iunt. 2. *'tionem deorum incr.* edd. ante Vulc. praeter Iunt. 2., quae habet *circa rationem* '. c. Bas. 3. In reliquis *circa deor. rat.* *efficerent deos* G. 1. 2. August. codd. et ett. ordine inverso. *convenientemque* G. 1. In cett. *convenientem.* *misc. et quo-* ante Vulc. et Bas. 3. *et quod* G. 2. *viderunt* G. 1. *indiderunt* (tra) G. 2. In cett. *indi-* am codd. et edd. August.

'xit mortuum coli pro deo in ubi habebat sepulcrum, falsus ns, quod remeavit in coelum. ms deinde aliud: Hermes, Corb. *autem*] *cuius avitum omen est, nonne in sibi nine patria consistens.* Er. et Lov. *in cognominis sui omnes mortales undique 'es adiuvat atque conser- 'lic enim Hermes maior id est us, quem dicit avum suum in Hermopoli, hoc est in sui civitate esse perhibetur. Ecce os dicit homines fuisse, Ae- m et Mercurium. Sed de vio et Graeci et Latini idem ; Mercurium autem multi non fuisse mortalem, quem tamen m suum fuisse testatur. At lius est ille, alius quamvis nomine nuncupentur. Non pugno, alius ille sit, alius rum et iste, sicut Aescula- homine deus, secundum testi- tanti apud suos viri, huius isti, nepotis sui. Adhuc addit : Isin vero uxorem* [recen- manus *uxorem* addidit in cod. ett. codd. non habent]. *Osiris ıulta bona praestare pro- quantis obesse scimus ira- leinde ut ostenderet ex hoc ge- e deos quos illa arte homines unde dat intelligi daemones ari ex hominum mortuorum rtitisse, quos per artem quam nt homines multum errantes, 'i et irreligiosi, ait inditos simulacris, quia hi qui tales deos fa- ciebant, animas facere non utique poterant: cum de Iside dixisset quod commemoravi, quantis obesse scimus iratam, secutus adiunxit: Terrenis etenim diis atque mundanis faci- lis est irasci, utpote qui sint ab hominibus ex utraque natura facti atque compositi. Ex utra- que natura dixit, ex anima et corpore, ut pro anima sit daemon, pro corpore simulacrum. Unde contigit, in- quit, ab Aegyptiis haec sancta animalia nuncupari colique per singulas civitates eorum animas, quorum sunt consecratae viven- tes.* [Lov. *qui ea consecravere viventes;* sic etiam Er. mutato solum *ea* in *eas*] *ita ut eorum legibus incolantur et eorum nominibus nuncupen- tur. Ubi est illa velut querela lu- ctuosa, quod terra Aegypti, sanctis- sima sedes delubrorum atque templo- rum, sepulcrorum futura esset mor- tuorumque plenissima? Nempe spiritus fallax, cuius instinctu Hermes ista di- cebat, per eum ipsum coactus est con- fiteri iam tunc illam terram sepulcro- rum et mortuorum quos pro diis co- lebant, fuisse plenissimam. Sed dolor daemonum per eum loquebatur, qui suas futuras poenas apud sanctorum martyrum memorias imminere moere- bant. In multis enim talibus locis tor- quentur et confitentur, et de possessis hominum corporibus eiiciuntur.*]

indiderunt. [Singularis haec est voc. *indere* constructio, quod cett. scri- ptores ea significatione cum dativo per-

bus sanctis divinisque mysteriis, per quas idola et bene faciendi et habere potuissent. Avus enim tuus, Asclepi, medicinae primus in templum consecratum est in monte Libyae circa littus crocodilorū eius iacet mundanus homo, id est corpus, reliquus enim vel potiu
322 est homo totus in sensu vitae melior, | remeavit in coelum, omnia hominibus adiumenta praestans infirmis numine nunc suo, quae a medicinae arte praebere. Hermes, cuius avitum mihi nomen est mine patria consistens, omnes mortales undique venientes adiuvat

sanctis F. G. 1. 2. Iunt. 2. Bas. 3. Elm. Bipont. In cett. *suis*. *sola* quod ante edd. non est in F. G. 1. 2. Steph.; Elm. Bip. ed. uncis incluserant. *o Asclepi* o edd. praeter G. 1. *consacratum* ed. pr. *cocodillorum* G. 1. *cocodrillorum* G. *autem potius* G. 2. *sicut homo* ed. pr. Vicent. *insensu* G. 1. *hominibus adium* In cett. ordine inverso. Verba inde a *praestans* usque ad *praebere* non sunt i *numine nunc suo* G. 1. In cett. *nunc* abest. *Hermes cuius avitum mihi nomen sibi eo nomine* G. 2. *Hermes cuius nomini avi mihi nomen est* ed. pr. Vic. *avium* Bas. 3. In cett. edd. *cuius nomine avitum mihi nomen est* cum G. 1., *nomine* abest. Br. habet teste Elm. *cuius avitum mihi nomen est nomine sibi*; scribunt: *H. cuius avitum mihi nomen est nonne in sibi*. In Aug. de Civ. D. VII *cuius av. mihi nomen est*, *nonne in sui* teste Elm. sed vide in adnott. *non in c triam consistens* G. 1. *cognomine patria consistens* Leid. Steph. *cognomine pa stens* Br. *si cognomen patriae consistens* ed. pr. Vic. In cett. *sibi cognomen sistens*.

sonae et accusativo rei iungere solent, ut ni ter idem repeteret Augustinus, ego veram hanc esse loci scripturam vehementer dubitarem, praesertim quum Guelf. 1. cod. *viderunt* praebeat, quod facilius in *induerunt* emendari possit. Lexica praeter Tacit. Ann. XV. 56. locum afferunt nullum, nec in eo quidem utrum eadem sit constructio discerni licet, quia *vinclo — restricto* forsitan rectius pro ablativis absolutis ibi habueris: *Postero quum ad eosdem cruciatus retraheretur gestamine sellae... vinclo fasciae quam pectori detraxerat, in modum laquei ad arcum sellae restricto, indidit cervicem.* Contra omnes tamen cett. codd. et Augustini Mss. auctoritatem locum emendare nolui.]

etiamnunc praestans ... numine nunc suo. [Bis ponendum esse *nunc* adverbium et Guelf. codd. optimi et Augustini libri omnes testantur, ut ignorantia librariorum, qui alterutrum ferri non posse putabant, posterius eiectum esse probabile sit. At utrumque habet quo referatur. Prius enim nunc hominibus opitulari semper Hermetem, et eo ipso quo isti loquebantur temporis momento omnibus praesentem esse indicat, alterum vero sequenti par oppositum, Hermetem, id arte medicinae sua effecerit numine ac divinitate conse strat.]

non in cognomine patria [Ita ex auctoritate G. 1. e gustini emendandum ess Quod enim codd. cett. et ed *sibi cognomen patrium co* plane ineptum est, quod n structio nec sententia def Quae sententia sit enuntiati stinus optime exponit verbi *Hermes maior* seqq. *In igitur patria* cum Augusti dum est *in Hermopoli* i. e. sui civitate. *Non* ex G cuius interpretamentum *no* detur, in Augustini libris de qua particulae notione Lucan. V. 769. *Sibi* quod praebent et Augustini au mat, forsitan rectius in te sem, praesertim quum sibi c scriptum ob sequentem *C* litt omitti potuerit; at in cet Guelf. 1. cod. fidem sec esse duxi, hoc etiam loco perare.]

Isin vero Osiris quam multa bona praestare propitiam, quantis scimus iratam! Terrenis etenim diis atque mundanis facile est irasci, qui sint ex utraque natura facti atque compositi. Unde contingat ab tiis haec sancta animalia nuncupari, per singulas civitates colique eorum ı, quorum sunt consecratae viventes, ita ut et eorum legibus incolantur um nominibus nuncupentur. Per hanc caussam, o Asclepi, quae aliis ı videntur atque veneranda, apud alios dissimiliter habentur, ac propteris se lacessere Aegyptiorum solent civitates.

CAPUT XXXVIII.

sclep. Et horum, o Trimegiste, deorum qui terreni habentur, cuiusst qualitas? *Trimeg.* Constat, o Asclepi, de herbis, de lapidibus et de tibus divinitatis naturam in se habentibus: et propter hanc caussam sa-

ro Osiris quam G. 1. *Ysin vero osiris* G. 2. *Ipse vero Osiris Isin vero Osiris* Leid. *o uxorem Osiris* Steph. Verba *Isin vero et Osirin* usque ad *compositi* non comparent in ed. nt. *Isin vero et Osirin* Ald. *Ysim* Iunt. 1. *tum vero et Osirim* Steph. Lindenbr. emendavit t in sua ed. Scal. legi *Osiris* asseverat. *Osirim* Iunt. 1. *propitia* Ald. Iunt. 1. Bas. 3. *obesse* Ald. Iunt. 1. Bas. 3. *tantis* F. *irata* Ald. Iunt. 1. Bas. 3. *enim* edd. ante Vulc. Iunt. 2. *sunt* G. 2. *qui sint ex utraque natura* G. 1. 2. Iunt. 2. Bas. 3. *qui sint ab us facti atque compositi extraque naturam* Iunt. 1. *qui sint ab hominibus extraque n facti atque compositi* Vulc. e seqq. *unde nunc o Asclepi* G. 2. *contingat* G. 1. In cett. t. *nuncupari nunc colique per singulas civitates* G. 2. *nunc. per singulas civitates eorum* G. 1. In cett. *et per s. c. coli eorum.* *animas eorum* G. 2. *consecrata* G. 1. *ea r* pro *incolantur* Leid. Vulc. non est in edd. Elm. qui ex F. adiecit, uti extat in G. 1. 2. *inta ut* G. 1. *et* ante *eorum* et Scal. *quod aliis quae* G. 1. ed. pr. Vic. In cett. *quae aliis r.* *dissimiliter* non est in ed. pr. Vic. *solent civitates* G. 1. 2. In cett. *civitates solent.* *Trimegiste* G. 1. 2. In cett. *o* deest. *qualitas est* G. 2. *de herbis* verba non sunt in ed. nt. *et* ante *de arom.* non comparet in G. 2. *arom. divinitatis naturam* G. 1. *vim tis in se naturalem habentibus* G. 2. *ar. vim divinitatis naturalem habentibus in se* edd. 1 Vulc. In cett. *ar. vim divinitatis naturalem in se habentibus.*

vero Osiris quam. [Hunc locum tum esse codd. lectio evincit. enim *Ipsa vero Osiris*, Augustini *in vero Osiris* praebent, et a manu librarii profectum est *uxorem*, edd. Augustini ante *Osiris* adii- Quod plurimae edd. scribunt, *ro et Osirin*, id non solum codd. atur sed etiam loci constructioni, m in seqq. *propitiam* et *iratam ropitios* et *iratos* auctor dedit, es argumento est de una Iside ermonem. Forsitan quae in Au- cod. legitur glossatoris lectio *n*, veram indigitat, eaque fretus ita corrigo: *Isida vero Osiris am quam multa. Isida* emenda- pro *Isin* ex cod. G. 1. corruptela et *Isin* et *Isida* terminationes a nis usurpari, probant quae ad Met. 1017. ed. meae exposui, etsi in orphosi ubique *Isis* neque vero *Isidis* in genitivo adeoque in ceteris casibus dixisse Apuleium observavi. *Coniugam* compendio scriptum propter sequens *quam* librariorum negligentia omitti potuit, quum praesertim rarius sit vocabulum; cf. ad Met. VIII. p. 712. ed. meae. Corruptelam loci antiquam esse Augustini libri testantur. De *Isidis* iracundia cf. ad Met. VIII. p. 725.]

quantis [i. e *quot* cf. ad Met. p. 552. ed. meae. In seqq. *ab hominibus* ante *ex utraque* ex G. 1. et 2. fide exterminavi.]

ex utraque natura. [Veram scripturam hanc esse docent optimi Hermetis codd. et Augustini libri qui explicat: *ex utraque natura dixit ex anima et corpore.* De *contingit* cum accusativo et infinitivo iuncto cf. c. XXII. *vitia contigit mundi corporibus mixta remanere.*]

[100] crificiis | frequentibus oblectantur, hymnis et laudibus et dulcissimis : modum coelestis harmoniae concinentibus, ut illud quod coeleste est, * usu et frequentatione illectum in idola possit laetum humanitatis patien durare per tempora.* Sic deorum fictor est homo. Et ne *puta*, *sis*, l effectus esse terrenorum deorum, Asclepi, dii coelestes inhabitant sum lestia, unusquisque ordinem quem accepit complens atque custodiens.
323 stri vero | singulatim quaedam curantes, quaedam sortibus et divinatione centes, *quaedam providentes* hisque pro modo subvenientes, humani quasi cognatione auxiliantur.

CAPUT XXXIX.

Asclep. Quam ergo rationis partem *εἱμαρμένη* vel fata incolunt megiste? anne coelestes dii catholicorum dominantur, terreni incolunt :

obiectantur alii teste Elm. nescio qui; Lind. in coll. Florent. se in ed. Scal. invenisse o eo testatur quod *oblectatur* emendavit. In ed. Bip. per librarii errorem extat *obsectatur*. *laudibus dulcissimis* G. 2. *illud* F. G. 1. In cett. *istud*. *quod est coelesti usu* edd. ante legit *quod coeleste est*, *coelesti usu*, *coeleste* uncis circumcluso. *coelestius ficii* F. pr *usu*. Elm. e F. tantum excitat: *coelestius*. *in* non comparet in G. 2. *laetum humanitat* G. 1. 2. F. In cett. *laetum humanitas*. *tempora; sic* edd. vett. *tempora*, *sic* Ald. Iunt. Vulcan. primus ante *sic* punctum posuit. *actor* pro *fictor* edd. vett. *homo: et* ed. p *homo*, *et* Iunt. 1. Bas. 3. Vulc. punctum posuit post *homo*. *putasses* G. 1. F. ed *ne tu putes* G. 2. In cett. *putes*. *effectos* G. 1. *o*, quod ante *Asclepi* habent codd. et ed in G. 1. *complens* exulat a G. 2. *hi nostri vero* G. 1. 2. Iunt. 2. Bas. 3. In cett. *hi ve* *singulatim* *singillatim* G. 2. *singillatim* G. 1. F. et ita edd. variant inter *singulatim*, *singillatim* et s de qua confusione fusius egi ad Met. p. 629. ed. meae. *quaedam curantes quaedam* bis habet Vicent. ex typographi negligentia. *quaedam praevidentes* quod in edd. ante *sortibus* legitur, quodque Elm. cum Bip. uncis inclusit, in G. 1. 2. extat post *praedice* praeterea *providentes* legunt, nisi quod in G. 2. alterum *praevidentes* per glossator additum est. In edd. primis haec verba plane absunt. *praecedentes* pro *praedicentes* ed *his* pro *hisque* edd. ante Vulc. *mundo* pro *modo* G. 1. *subvenientes humanis*, q ante Vulc., qui ante *humanis* interpunxit. *amica quasi* G. 1. 2. In cett. *quasi amica* *liantur* pro *auxiliantur* ed. pr. Vicent.

rationis partem G. 1. 2. In cett. *partem rationis*. *himarmene* G. 1. et ita ubiqu *incolunt*. *O Trimegiste* edd. ante Vulc. qui primus verba *o Trimegiste* ad prius enuntiat *ante coelestes* G. 1. *si coeleste* F. G. 2. ed. pr. Vicent. Iunt. 1. 2. Bas. 3. In cett. *anne* *catholicorum* non est in edd. ante Vulc. *universim* habet Steph. teste Elm. *terre* Post *singula* periodum claudit G. 1. et *Trimegistus* interserit, et ita G. 2. maiuscu

Cap. XXXVIII. *illectum in idola possit laetum, humanitatis patiens.* [Totus locus corruptus est, quem codd. qui hodie extant ope corrigi posse despero. Primum enim pro *coelesti usu* optimus cod. praebet *coelestius* et F. *coelestius ficii*, quae quid sibi velint ego non intelligo. Item constructio sequentis enuntiati, qualis hodie est in edd.: *in idola possit humanitas patiens longa durare per tempora*, plane est inepta. Quod si ita legis, verba *illud quod coeleste est* non habent quo referantur, et e contrario si *possit durare* cum his verbis connecti velis, *humanitas patiens* ferri nequeunt. Itaque quoquo t corruptelae conspiciuntur, quo quod optimi codd. non *human tiens* sed *humanitatis patiens* : Etiam *illectum* significatione usi dictum videtur. Nam quid *coe frequentatione incitatum et inv fictor* [cf. ad c. 23.]

ne puta sis. [Ita correxi ex optimorum codd. lectione *ne* ; cf. ad c. 1. *voca sis*, ubi iid *vocasses* habent.]

Cap. XXXIX. *anne.* [cf. Ha sell. I. p. 346.]

catholicorum dominantur. [*D*

imeg. Quam *εἱμαρμένην* nuncupamus, o Asclepi, ea est necessitas omnium ae geruntur, semper sibi catenatis nexibus vincta. Haec itaque est aut ectrix rerum: aut deus summus, aut ab ipso deo qui secundus effectus est us, aut omnium coelestium terrenarumque rerum firmata divinis legibus discina. Haec itaque *εἱμαρμένη* et necessitas ambae sibi invicem individuo conxae sunt glutino, quarum prior *εἱμαρμένη* rerum omnium initia parit: necesas vero cogit effectum, quae ex illius primordiis pendent. Has ordo conseitur, id est textus et dispositio temporis rerum perficiendarum. Nihil est im sine ordinis compositione; in omnibus mundus iste perfectus est: ipse im mundus ordine gestatur vel totus constat ex ordine.

CAPUT XL.

Haec ergo tria *εἱμαρμένη*, necessitas, ordo vel maxime dei nutu sunt fecta, qui mundum gubernat sua lege et ratione divina. Ab his ergo omne elle aut nolle divinitus aversum est totum. Nec ira etenim commoventur nec ectuntur gratia, sed serviunt necessitati rationis aeternae, quae aeternitas aversibilis, immobilis, insolubilis est. Prima ergo *εἱμαρμένη* est, quae iacto elut semine futurorum omnium sufficit prolem. Sequitur necessitas, qua ad fectum | vi coguntur omnia. Tertius ordo textum servans earum rerum, quas 324

ribit. *Quam εἱμ.*, etsi *Trimegistus* non interpositum est. In his igitur codd. oratio Triegisti a verbo *Quam* incipit, quum Edd. omnes post *nuncupamus* Asclepii interrogationem iunt et a vocibus *o Asclepi* Trimegistum respondentem faciant; ante *o Ascl.* ponentes *Trimestus*. *himarmene* G. 1. *εἱμαρμένη* ed. pr. Vicent. Iunt. In cett. *εἱμαρμένην*. *cathenis* G. 2. *ribusque* G. 2. *vincta* G. 1. 2. F. Elm. et seqq. In cett. est *iuncta*. *effetrix* Iunt. 1. *deus mmus* G. 1. 2. In cett. ordine inverso. *connexu* G. 2. *glutinante* G. 2. *glutinio* Elm. seqq. cett. *glutino*. *omnium rerum* G. 2. *initia parit* G. 1. 2. In cett. *parit initia*. *necessitatis* F. *git effectum* G. 1. F. (qui praeterea *affectum* scribit.) In cett. *cogit ad effectum*. *dependent* d. ante Vulc. *textus* G. 1. 2. F. In cett. *contextus*. *distinctio* edd. ante Vulc. pro *dispositio*. *hil* codd. et edd. usque ad Elm. In cett. *nil*. *istis* quod ante *mundus* edd. omnes habent, non est G. 1. 2. *totius* in aliquot extat edd. teste Elm. *potius* ed. Scal.

εἱμαρμένη id est fatum ed. pr. Vicent. Iunt. 1. *que mundum* G. 1. 2. In cett. *qui*. *lle aut nolle* G. 1. 2. In cett. *velle et nolle*. *nec ita* G. 1. Lindenbrogio notante in ed. Scal. legitur e et a F. cod. adverbium exulat. Sed negligenter puto hic eum descripsisse. Quum enim *ira* in d., in codice vero *ita* invenisset, *ita* in collatione perscribi voluit, idque absque errore adnotavit. cett. *nec ira*. *nec gratia flectuntur* G. 2. *inversibilis* in ed. invenit Lindenbrog., unde *versabilis* ex F. emendabat. *indissolubilis* G. 2. *iacto velut* G. 1. in cett. *velut iacto*. *cto* G. 2. *sufficit* G. 1. F. Elm. seqq. In cett. *suscipit*. *que ad affectum* G. 1. a m. p. *qua ad f.* a m. s. *vi* G. 1. 2. F. Elm. seqq. In cett. abest. *exitum* pro *textum* G. 2.

m genitivo construi probat Bosscha comment. de Vita et Script. Apul. T. III. 521. ex Tertull. Apol. c. 26. extr. *nquam dominaturi eius*. *Catholicus* significatione *totus*, *universalis* iam Tertullianus cum aliis scriptoribus usurpat.]

glutino. [Nescio cur contra codd. auctoritatem et linguae latinae usum Elm. *lutinio* legi maluerit, quum *gluten* et *lutinum* tantummodo apud veteres in u sint.]

textus. [cf. infra c. 40. *textum servans earum rerum*.]

Cap. XL. *ira etenim*. [*Ita*, codd. optimorum lectio, neque per sententiam nec per concinnitatem enuntiatorum ferri potest, quum sibi respondeant *ira commoventur* et *flectuntur gratia*.]

sufficit prolem. [*Sufficere* hoc loco est *suppeditare*, de qua vocis notione vide ad Virg. Georg. II. 224. Ita forsitan locus p. 303. ed. Bipont. explicari potest, ubi pro *natura* codd. optimi praebent *naturam*.]

εἱμαρμένῃ necessitasque disponit. Haec ergo est aeternitas quae nec coepit esse nec desinet, quae fixa immutabili lege currendi sempiterna commotione versatur oriturque et occidit alternis saepe per membra, ita ut variatis temporibus iisdem quibus occiderat membris oriatur; sic enim et rotunditas, volubilis ratio, ut ita sibi coartata sint cuncta, ut initium quid sit volubilitatis ignores,
01] cum | omnia se semper et praecedere videantur et sequi. Eventus vel Fors insunt omnibus permixta mundanis. Dictum est vobis de singulis ut humanitas potuit, ut voluit permisitque divinitas. Restat hoc solum nobis, ut benedicentes deum orantesque ad curam corporis redeamus. - Satis enim nos de divinis rebus tractantes velut animi pabulis saturavimus.

CAPUT XLI.

De adyto vero egressi cum deum orare coepissent, in austrum respicientes (sole etenim occidente, cum quis deum rogare voluerit, illuc debet inten-

haec est ergo G. 2. *est* non comparet in edd. ante Elm., qui tacite *est* recepit, quum in F. ita legi non adnotaverit. *servatur* edd. ante Vulc. 2. *alterna* G. 2. edd. usque ad Vulc. 2. praeter Iunt. 2. *ita ut variatis* in cod. F. legi adnotat Lindenbrog. quasi *ut* in sua edit. omissum fuerit. *varietatis* ed. pr. Vicent. *isdem* G. 1. *sic etenim rot.* G. 2. *sic est enim* F. In cett. *sic enim. rotunditas* G. 1. F. Leid. Steph. In cett. *rotunditatis. ut sibi coartata sint* G. 1. *ut ita sibi coartata essent cuncta* G. 2. In cett. *ut ita sint sibi coarctata cuncta. ut initium quid sit volubilitatis ignores* G. 1. 2. In cett. *ut quid sit volubilitatis initium ignores. praecedere et sequi videantur* edd. ante Vulc. praeter Iunt. 2. *autem* quod post *eventus* habent codd. et edd., non est in G. 1. *sors* G. 1. 2. edd. ante Vulc. In cett. *fors. vobis* G. 1. 2. In cett. *nobis. nos* abest ab edd. ante Vulc. qui primus edidit *nos* uncis inclusum; cett. secuti sunt. In G. 1. *nos* aperte extat. *tractantes animum velut pabulis saturavimus* G. 2. *mentem*, quod post *tractantes* interponunt edd., non comparet in G. 1. F. Br. Steph. Leid.

respicientes. Sole G. 1. 2. F. In cett. *respicientes erant*, quod posterius Elm. et seqq. uncis incluserunt. *orare* pro *rogare* edd. ante Vulc. *debet respicere* edd. ante Vulc. praeter Iunt. 2.

benedicentes deum. [De hac constructione vide Buenem. ad Lact. VII. 14. §. 11. Tertull. ad Martyr. c. *benedicti*; unde Apuleius de Herb. c. 61. *herba benedicta.*]

nos de divinis rebus tractantes velut animi pabulis saturavimus. [Primum nota constructionem *de divinis rebus tractantes*, de qua vide Intt. ad Nep. Eum. V. c. 7. *de conditionibus tractare* et Gell. I. 23. *hanc rem super qua tractavissent.* *Nos* deinde ab incuriosis librariis eiectum est, qui *nos saturavimus* minus eleganter dici putabant ideoque *mentem* ex ingenio addiderunt. Eadem ratione Tertull. de Test. An. c. 1. *Sed non eam te* (anima) *advoco, quae scholis formata, bibliothecis exercitata, academiis et porticibus pastam sapientiam, ructas* ubi *partam* male legunt.]

Cap. XLI. *respicientes.* [*Erant*, quod in nullo codice post *recipientes* comparet, ab editoribus adiectum est iis, qui verbum finitum deesse videbant. Primum autem considerandum est, in tali narrationis nexu auctorem nunquam participium cum verbo *esse* iunctum pro finito dicturum fuisse, quo ibi tantummodo utuntur Romani cum Graecis, ubi res diutius durantes ac permanentes exprimere volunt, ut ii errent qui unum pro altero ubique poni licere pronuntiant. Deinde obstat codd. auctoritas. Hinc igitur totum enuntiatum pro anacolutho habuerim, Apuleio tum in Floridis usitato, quum verbis parenthesi interiectis ad prius redit, fere semper oblitus, qua constructione enuntiatum proferre inceperit, cf. ad Florid. p. 8. ed. meae. Hanc anacoluthiam indicat prae ceteris *ergo* particula, quae in his saepius re-

cuti et sole oriente in eum qui subsolanus dicitur): iam ergo dicentibus nem Asclepius ait submissa voce: O Tati, suggeramus patri *[quod] *, ut ture addito et pigmentis precem dicamus deo. Quem Trimegistus , atque commotus ait: Melius melius ominare, Asclepi. Hoc enim is simile est, cum deum roges, tus ceteraque incendere. Nihil enim i qui ipse est omnia aut in eo sunt omnia. Sed nos agentes gratias us. Hae sunt enim summae incensiones dei, gratiae cum aguntur a ous: | Gratias tibi, summe, exsuperantissime. Tua enim gratia tantum 325
ognitionis tuae lumen consecuti: nomen sanctum et honorandum, nomen uo solus deus est benedicendus religione paterna, qui omnibus pater-

1. 2. In cett. *sicut*. *et* ante *sole* non comparet in G. 2. *submissa voce orantI* edd. ante *summissa voce o Tati*. *tasi* G. 2. *quod iusserit* codd. et edd. praeter G. 1. et F., in *uod* abest. Elm. cum seqq. *quod* uncis inclusit. *thure* G. 1. 2. In plerisque edd. *ture*, ariatur in seqq. inter *thus* et *tus*. *atque cura motus* G. 2. *ait melius melius ominare* . Iunt. Bas. 3. *melius*, *melius omnia* ed. pr. Vicent. In cett. *ait melius ominare*. *Asclepi* cett. *o Asclepi*. *sacrilegis* G. 1. F. Leid. *sacrilegii* G. 2. In cett. *sacrilegiis*. *atque* ld. ante Vulc. *aut in eo sunt omnia* non comparent in edd. ante Vulc. *aut in quo sunt* *Hae sunt enim* G. 1. *hae sunt omnes summae* G. 2. In cett. *hae enim sunt*. *summae* ed. pr. Vic. *cum aguntur grates* edd. ante Vulc. *ab hominibus mortalibus* G. 2. *ibi summe* G. 1. 2. In cett. *gratias tibi agimus sum*. *et exsup*. codd. et edd. praeter G. 1. 2. *sanctum* G. 1. *nomen s*. G. 2. F. In cett. *o nomen sanctum*. *et honorandum nomen* rimae edd. coniungunt, recentt. *et honorandum*, *nomen unum* scribunt. *es* pro *est* G. 2. *ius* G. 1. *quid omnibus* G. 2. In cett. *quoniam omnibus*.

cf. p. 56. *Brachmanas ..... eo-* *ɣo;* Cic. de Fin. II. 34. §. 113. *ex animi solum partibus, in inest memoria rerum innume-n (inde quidem infinita inest ura consequentium ..... mortis-temptio) ergo haec in animis;* n locum vide Goerenz.]

re [i. e. *orare* cf. Martial. IV. 77. *m divitias deos rogavi;* et in-*m deum roges.*]

dere. [Hoc loco inusitata notione e dictum est *intendere* pro *re-*, *vertere* ad aliquid, unde glos-edd. profectam apparet. Quum quoties de eo dicatur, qui iter sum aliquo dirigit, ut Cic. Cat. *iste quo intendit, in castra na pervenerit,* minus mirari pos-quod auctor paulo latius hunc xtendit; cf. Ruhnk. Dict. ad Te-ndr. II. 6.]

iusserit. [*Quod* in optimis codd. nparet, unde locum corruptum erspicitur. At nescio qui eum m, praeterea in coniunctivo *ius-*fendens. De constructione verbi cum *ut* particula cf. Apol.]

ture. [De orthographia huius vocis vide Wagn. in Orthogr. Vergil. T. V. p. 476.]

quem Trimegistus. [Hunc locum ante oculos habuit Lactant. Institt. VI. 25. §. 11. *Item in illo sermone perfecto quum exaudisset* (Hermes) *Asclepium quaerentem a filio suo, utrum placeret patri, proferri tus et alios odores ad sacrificium dei, exclamavit: Bene bene ominare Asclepi. Est enim maxima impietas, tale quid de uno illo ac singulari bono in animum inducere. Haec et his similia huic non conveniunt. Omnium enim quaecunque sunt, plenus est et omnium minime indigens. Nos vero gratias agentes adoremus. Huius enim sacrificium sola benedictio*" de quo fragmento in Proleg. accuratius dicam. Certe probat cum optimis codd. *melius, melius* esse scribendum. Praeterea in verbis: *atque commotus* offendo.]

gratias tibi. [Elliptice hoc dictum est, ut apud Ovid. Epist. ex Ponto III. 5. 48: *gratia dis: menti quolibet ire licet.*]

nam pietatem et religionem et amorem et quaecumque est dulcior efficacia praebere dignaris, condonans nos sensu, ratione, intelligentia: sensu, ut te cognoscamus: ratione, ut te suspicionibus indagemus: cognitione, ut te cognoscentes gaudeamus. Ac numine salvati tuo gaudemus, quod te ostenderis nobis totum: gaudemus, quod nos in corporibus sitos aeternitati fueris consecrare dignatus. Haec est enim humana sola gratulatio, cognitio maiestatis tuae. Cognovimus te et lumen maximum solo intellectu sensibili, intelligimus. o vitae vera vita, o naturarum omnium fecunda praegnatio. Cognovimus te, totius naturae tuo conceptu plenissime, cognovimus te, aeterna perseveratio. In omni enim ista oratione adorantes bonum bonitatis tuae hoc tantum deprecamur, ut nos velis servare perseverantes in amore cognitionis tuae, et numquam ab hoc vitae genere separari. Hoc optantes convertimus nos ad puram et sine animalibus coenam.

religionem non est in G. 2. *dulcior est* G. 2. *condonans nos* G. 1. 2. F. *et donas* edd. ante Vulc. In cett. *condonas*. *sensu ratione*, *ut te suspitionibus indagemus*, *cognitione ut te cognoscentes* G. 2. *cognoverimus* G. 1. In cett. *cognoscamus*. *Intelligentia ut te cog.* edd. ante Vulc. In cett. *cognitione ut te*. *ut te cognitione cognoscentes gaudeamus* edd. vett. *tuo gaudeamus* G. 1. 2. ed. pr. Vicent. Iunt. 2. Ald. In cett. *tuo gaudemus*. *nobis te* edd. ante Vulc. *ostenderis nobis* G. 1. 2. In cett. *nobis ostenderis*. *totum gaudemus*, *quod* ita interpungunt edd. ante Vulc. *gaudeamus* G. 2. edd. ante Vulc. *et aeternitate fueris* edd. ante Vulc. *dignus* pro *dignatus* G. 1. *humana sola* G. 1. 2. In cett. ordine mutato. *et lumen* G. 1. 2. edd. vett. *et* abest in F., unde Elm. cum seqq. uncis inclusit. *intelligimus* G. 1. 2. In cett. *intelleximus*. *intell. o vit.* G. 1. In cett. *intell. te o vit.* *via* pro *vita* edd. ante Vulc. *natorum* edd. ante Vulc. *peregrinatio* G. 1. *generatio* edd. vett. In cett. *praegnatio*. *naturae tuae plen.* edd. vett. *plenissimum* Vulc. Scal. Lind. in collat. legit *pessimum* et hinc emendavit *pessime*. *omni ratione* pro *ista oratione* G. 2. *servare* G. 1. 2. F. edd. ante Vulc. In cett. *conservare*. *vitae genere* G. 1. 2. In cett. *genere vitae*. In calce G. 1. legitur *HPKOY-ΘPICKΓI CΘOY BIBΔOCI HPCΓPOCAC KΔHΠIO ΠROC ΦOYHΘHCI Explicit.* In calce G. 2. *Explicit liber Mercurii.*

APULEII MADAURENSIS
LIBER
DE MUNDO.

PROOEMIUM.

onsideranti mihi et diligentius intuenti saepe alias, Faustine, mihi {285 [56]
indagatrix expultrixque vitiorum, divinarum particeps rerum philo-

Iss. Oud. hic liber incipit sine titulo. Ante Colv. vulgo edebatur *Cosmographia sive de* *d Faustinum*. Ald. et Iunt. 2. addunt *filium* ex libro scilicet de Philos. Morali. Alii addunt *s*. *De Cosmographia* citat Boccatius Lib. I. Gen. Deor. c. 5., ut habent quidam Mss. tituli. Augustin. IV. de Civ. Dei 2. *de Mundo*, ut bene animadvertit Elm. [In cod. cuius varias V. D. ad marg. ed. Vicent. meae adscripsit, libri de Dogmate Platonis primus et alter non erant, quasi unum librum conficerent, librum tertium ille codex non habuisse videtur, tim subsecutus sit liber *de Mundo*, quem alterum *de Philosophia* librum fuisse librarius addens ante initium huius libelli: *incipit liber secundus de eadem*. Ille error forsitan ita lus est, quod et *de dogmate* liber secundus quem hodie ferunt, et de Mundo liber uni inscriptus erat, unde rationem quandam inter utrumque intercedere falso librarius ır.]

enti saepe alias F. Elm. Scriv. Florid. *et saepe alias* Vulc. Voss. 1. 2. Bd. cum cett. edd. *o Faustine* F. Elm. Scriv. Florid. In cett. *o* abest. *consideranti mihi Faustine* Bd. *·que* Vulc. Voss. 1. 2. Bd. uti etiam aliquot codd. Ciceron. Tuscul. V. 2. §. 5. Oud. it *exculcatrixque*.

tine. *O*, quod ante hunc voca- recentiores Edd. Florent. cod. ɔculcabant, cum Oud. delendum tavi, praesertim in tam simplici ɔne, ubi illa particula pathetica non videtur habere. [Quoties in adlocutionibus particulam ocativis contra Mss. auctorita- ecerint a VV. DD. saepius est ım; cf. Intt. ad Liv. XXXII. 32. X. 24. §. 9. Huc accedit, quod cod., ut alias demonstravi, hunc Apuleii de Mundo librum mul- tam corruptum et a manu libra- polatum reddit, ut minus fidei ıdum sit, et ubique a codd. Voss. auctoritate cauto interpreti standum esse videatur.]

expultrixque. [In hoc vocabulo offendebant ii librarii et interpretes, qui contra analogiam horum substantivorum id formatum esse opinabantur. At praeter formationem *pulsum* extitisse antiquitus alteram *pultum*, evincit verbum *pulto*, quod comicis potissimum poetis in usu est, quodque frequentativum voc. *pellere* esse apparet. Hinc *pultor*, *expultor* et *expultrix*, cf. Davis. ad Cic. Tusc. V. 2. §. 5. *o vitae philosophia dux*, *o virtutis indagatrix*, *expultrixque vitiorum*, ubi fere eadem quae nostro loco conspicua est lectionis

sophia videbatur: et nunc maxime, cum naturae interpretationem et rum ab oculis rerum investigationem sibi vindicet. Nam cum ceteri dine rei territi eiusmodi laborem arduum et profundum existimar
286 philosophia suum non despexit ingenium, nec indignam se existimavit vinarum et humanarum rerum disceptatio deferatur, sed conducere a
287 tam bonas artes, et congruere | istiusmodi curam talibus studiis et mor ingenuitate professionis suae credidit. Nam cum homines mundun

rendicet ed. pr. Vic. Venet. 2. Ald. *indigna* Voss. 2. *discrepatio* F. Voss. 1. 2. B marg. ed. Vic. In cett. *disceptatio*. *conducere ac decere* F. Vulc. et sine dubio pl codd., quamquam nominatim eos non affert, Ald. Iunt. 2. Vulc. 1. 2. Elm. Florid. O *condiscere ac docere*, quod idem ed. Vindob. praebet. *conducere accidere* V. L. a Vic. et Voss. 2. teste Oud. *ac decere* non sunt in Bd. *tam bonas res* ed. pr. Vicent. Ve Colv. *et eiusmodi operam* F. et codd. Oud. omnes V. L. ad marg. Vic. cum ed. A Vulc. Scal. Oud., quae verba omiserunt Elm. Scriv. Florid. In cett. *opera*. *cum ingen* V. L. Vicent. ed. pr. Vicent. Venet. 2. Vindov. Ald. Iunt. 1. 2. Vulc. Scal. Wow. E *ingenuitati* Voss. 1. Oud. *professioni suae* Ald. Iunt. 2. quae addunt *convenientum* o *credidit*. *et istiusmodi curam congruere talibus studiis ac moribus* Voss. 1. (etiam habet *ac moribus*), quae verba expunxit Scal. In codd. et edd. prioribus legitur: *et istiusmodi curam talibus studiis et moribus*. *et istiusmodi curam talibus studiis congruere credidit* Wower. *bonas artes et congruere istiusmodi curam talibus istud cum ingenuitate professionis suae credidit* Elm. Florid. *nam cum mundum homine nam cum mundi penetralia homines adire non possent* ed. pr. Vicent. Venet. 2.

varietas invenitur; cf. Buenem. ad Lact. Inst. III. 13. §. 15. p. 337., ubi Ciceronis locus iisdem verbis repetitur. De voc. *exculcatrix*, quod in verae lectionis locum Oud. substituere voluit, ipse comparat dict. ad Veget. II. 15. in Miscell. Observ. Vol. VIII. T. 2. p. 242.]

disceptatio. [Haec lectio invitis omnibus Mss. recipi debebat, quum altera *discrepatio* sententiam non praebeat. Saepius vero *discrepare* et *disceptare* in codd. confunduntur; cf. Intt. ad Liv. III. 31. §. 8. et c. 40. §. 11. *Disceptatio* hic est disputatio et iudicium.]

conducere ac decere ...... moribus. Locum quem expressurus est Apuleius, Aristoteles ita protulit: *ἀλλὰ καὶ συγγενεστάτην ἑαυτῇ καὶ μάλιστα πρέπουσαν ἐνόμισεν εἶναι τὴν μάθησιν*. Duplex vero erat, quod in errorem librarios et edd. induxit, primum quod vim totius enuntiati in graeca voce *τὴν μάθησιν* inesse putabant, hincque alii *condocere* alii *condiscere* emendare volebant [de quorum vocc. confusione cf. Intt. ad Liv. I. 28. §. 9. et c. 9. §. 4. et saepius ita *dicere*, *discere*, *docere* in aliis quoque scriptoribus corrupta inter sese apparent, ut apud Isid. Gloss. p. 682. *industriare*, *decere* cum Vulc. legendum est, ubi hodii scribunt *dec* quod *decere* cum dativo apu coniungi nesciebant. Anonym Scriv. (forsitan Tollius) qui significationem primus accu perspexit, de hac constructi exempla Terent. Adelph. III *Haec primum ut fiant, deo ut vobis decet* V. 8. 5. *im ita nobis decet*; ad quem Donatus: *Antiqui si addeba verbum facere, nos dece dicebant, si non addebant n cet dicebant*; Oud. comparat Gell. IX. 15. Lib. 23. ff. d *decet tantae maiestati* [cf. Pla II. 2. 188. *nostro generi no* Asin. III. 1. 31. Terent. He 89. *ubi liberali esse ingeni* Heaut. V. 2. 12. *cui decuit p* supra Florid. p. 70. Voss. de c. 35. T. III. p. 1156. ibique De hoc Apuleii loco agit Ruddi T. II. p. 207. adn. 25.]

nam cum homines. Aristot. *οὐχ οἷόν τε ἦν τῷ σώματι, εἰς* ... *νιον ἀφικέσθαι τόπον καὶ τὴν* ... *πόντα τὸν οὐράνιον ἐκεῖνον χῶ* ... *πτεῦσαι*.

ia corpore adire non possent, ut terreno domicilio illas regiones inspi-
philosophiam ducem nacti eiusque inventis imbuti animo peregrinari
t per coeli plagas, his itineribus quae exploratione acuminis sui pervia
te solis cogitationibus viderant: ut cum ipsius intervalli condicione
icinia natura nos secretos esse voluisset, immensitati tamen eius volu-
iculo cogitationum nostrarum nos | pernicitas intimaret, facillimeque 288
ibus origo eius est, anima divinis suis oculis aspexit [et] agnovit, aliis
us scientiam tradidit: veluti prophetae quidam deorum maiestate com-
ntur ceteris, quae divino beneficio soli vident. Quare et eos qui unius

iam abest ab Bd. Vulc. edd. Colv. Vulc. Scal. Wow. *eiusque penetralia* non habet Bd.
F. Voss. 1. 2. Vulc. V. L. Vicent. *in* pro *ut* Bd. In cett. *ut e terreno* praeter Elm. Scriv.
quibus est *et e terreno.* In Bossch. ed. extat *et e terreno* contra mentem Oud., qui *e* deleri
Minus recte Vulc. adhaerens Aristoteli suae libri *de Mundo* edit. intrusit *adspicerent*, *ut*
Aloïdae quondam facere instituerant, quae in nullis libris nec scriptis nec editis
r. *inspiceret* Bd. *nacti sunt* ed. pr. Vicent. Venet. Iunt. 1. Vind. *eiusque imbuti*
ld. ante Vulc. *munimentis imb.* Bd. *item* pro *itineribus* Voss. 2. *cognitionibus* Bas. 1.
. pr. Vic. Venet. 2. Iunt. 1. Vindob. *a*, quod ante *mundi* est in codd. aliquot et edd., non
n Vulc. Voss. 2. Bd. *volucri* Voss. 1. Oud. *volucri undique* Scal. emendavit probante
nenh. In cett. *volucrique.* *eius estque* F. 1. *suis oculis* Voss. Salm. In cett. *oculis suis.*
novit non est in Vulc. Bd. cod. Salm. et V. L. Vicent. *aliisque* Vic. Elm. Scriv. Florid.;
ex Elm. negligentia profectus videtur esse, qui particulam *que*, quae ad *est* in collat.
g. pertinet, vocabulo *aliis* falso addidit, quod in subsequente linea *est* voci accurate
n est, unde singuli versus facile inter se commutari potuere. *tradidit* abest a Voss. 1. 2.
orum m. completi F. 1. Voss. 1. 2. Vulc. cod. Salm. Elm. seqq. *quiddam complexi* Bd.
ui dum deorum maiestati complecti sunt ed. pr. *quidam qui dum maiestati complexi*
Venet. 2. Iunt. 1. *quidam qui dum deorum maiestatem complexi sunt* Vindob. *quidam*
eorum maiestate completi sunt Ald. Iunt. 2. usque ad Scal., ut etiam Wow. At Scal.
t *quidam d. maiestate*, ubi sine dubio typothetarum errore excidit *completi*, quo
ricaeus ad Met. p. 468. inserendum voluit *pleni.* *prophetae qui dum deorum maiestate*
unt V. L. Vic. *videntur* F. 1. Bd.

reno domicilio. Bene Vulc.
explicat: hominem corpore in-
quod quidem terrenum hominis
m vocat) coelum adire non

tionibus viderant. Aristot.:
λεῖστα ἀλλήλων ἀφεστῶτα τοῖς
διανοίᾳ συνεφρόνησεν, et Apul.
n. Plat. I. p. 192. *quae sub-
non habent corpoream, co-
nibus ea videri*, quem locum
Elm.

vicinia. [Qui minus bene cum
ativo iungi posse *secerni* pu-
tt., ii *a* praepositionem addere
. Sed cf. Nemes. Cyneg. 294.
*quia etiam puras secernere
ura sit;* Lucret. I. 194.]

i curriculo. Bene Oud. ex
cod. *que* omisit. Pertinet enim
m ea sententia: cogitationum
s volucri curriculo intimaret nos
immensitati eius. De *volucri curriculo* Aristoteles nihil protulit. Ceterum pro ἐπεϱαιώθη sive *transmisit* Vossius Apuleii locum contemplatus coniecit ἐπτεϱώθη s. *alis invectus est.* Bosscha probavit ἐπαεϱώθη, quod scriptum vidit in marg. exemplaris, quod ex Bibliotheca Vossiana in Leidensem devenit, in quo etiam huic nostri loco adscriptum est *volucri undique.*

facillimeque ea — agnovit. [De sententia huius loci, quem descripsit cf. Gronov. Observ. I. c. 11. p. 65. ed. Lips.]

et agnovit. [Suspecta mihi est *et* particula, quam sola optimorum codd. auctoritate retinui. Ita in seqq. editores posteriores *que* eodem consilio addiderunt, ut singulae enuntiati partes inter se arctius cohaererent. De usu Apuleii duo verba ἀσυνδέτως ponendi dixi ad Met. p. 233. ed. meae.]

loci ingenia nobis qualitatesque describunt, aut moenia urbis, aut amnis fluenta, aut amoenitates et magnitudines montium, alia multa d ab aliis plerique studiose legunt: Nysae iuga et penetralia *Coryci* et
289 *sacra* et Ossae ardua, alia | huiuscemodi sola duntaxat et singula ex

loci non est in ed. pr. Vic. Iunt. 1. Bas. 1. Vind. *unius loci ingenia nobis* Voss. 2. c In cett. *nobis unius loci ingenia.* *amoenia* Vulc. cod. Bas. 2. Vulc. Scal., probante confirmante e Ms. suo G. I. Voss. in Etymol. Lips. notat in vetere cod. esse *amoena.* *alicuius* non comparet in Bd. *immanitates* F. 1. In cett. *amoenitates.* *aliaque* Vindel *alia* Florid. edidit, quum particula a Mss. et edd. ceteris exulet. *qualia multa* c *plerisque* Voss. 2. *legitur* Bd. *corni* F. 1. Vulc. V. L. Vic. *cirroe* Voss. 2. *cosmi* Bd. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. *Cirrhe* Vindob. Ald. *Coryci* Iunt. 2. Colv. Vulc. Scal. et s quondam emendavit *Cocyti.* *acra* emendationem Vulc. receperunt Scal. Elm. Flori Bosscha coniecit *aeria.* *et*, quod ante *alia huiuscemodi* edd. habent, non est in Voss. 2 Salm., unde Oud. eliciendam esse particulam censuit; Bosscha non obsecutus est.

moenia Vulcan. *amoenia*, sui cod. lectionem. probavit his verbis: *amoenia* sunt quae graecis ἀκταὶ, quae ipse Apuleius [p. 296.] periphrastice vocat: *sinuosis inflexam littoribus terram* et Servius illud Virg. Aen. V. 613. *at procul in sola secretae Troades acta* ita interpretatur: *Acta nomen substantivum, significat secreta et amoena locorum.* Et Glossarium vetus [Philox. p. 15.] *Amoenia αἱ ἀκταὶ*, et Gloss. [Cyrill. p. 370.] ἀκτὴ *ora* sc. maritima, ex quibus liquet, quam probi sint Intt. qui passim, dum in graecis auctoribus occurrit nomen ἀκτῆς, *littus* vertunt citra ullam adiectionem. *Amoenia* periphrastice describit Senec. Nat. Quaest. VI. 1. cum ait: *mareque ex aperto conductum amoeno sinu cingit.* Burm. probavit *antemoenia*; Casaub. ad Suet. Aug. c. 72. [Serv. locus memoriter tantum a Vulc. citatur; ille enim talis est: *acta mutato η in a ... Ergo quoniam et ἄκτη graecum est, cum acta facit, penultima habere debet accentum, sed propter differentiam commutatur, ne non secreta et amoena littorum, sed participialiter acta significet.* Attamen secure Vulcanii verba descripsit Voss. in Etymol. s. v. *amoenum.* Vix tamen putaverim, *amoena* vel *amoenia* ἀκτὰς significare posse, sed errore tantum glossatoris hanc notionem propositam esse; melius enim Servius ad Aen. V. 734. *amoena sunt loca solius voluptatis plena, quasi amunia;* cf. ad Aen. VI. 638. Huc facit locus Tacit. Hist. I. 76. *et amoena littorum per-*

sonantes, ubi ed. Spir. habet *moenia.* Deinde si *amoenia* id care possit, non video quom cum vocabulo *urbis* coniungi quum ἀκτή apud Graecos non cunque oram s. extremitatem n tantum oram maritimam vel locu dam editiorem. Si vero *amoena* quod *amoenitates*, uti Tacit. A 7. dicit: *amoena Asiae,* ob quens voc. *amoenitates.* Hinc c mis codd. praeferendum est *urbis* i. e. habitum muros do urbis, uti Aristoteles: ἡ μῶ πόλεως. De voce *amoenia* cf. V Gloss. Philox. l. c. in adnot. p.

amoenitates. [Elm. probavit le Florent. 1. *immanitates* i. e. im magnitudines, quae propter voc. minus placet. Aristotel ποταμοῦ μέγεθος ἢ ὄρους κάλλος

Coryci. Ita optime emendav ex Aristotele qui habet: Φρᾶζ μὲν τὴν Ὄσσαν, οἱ δὲ τὴν Νύσα τὸ Κωρύκιον ἄντρον. De *antr cio* Oud. conferri iubet: Voss. I. 13. Gronov. ad Cebet. Tab [Intt. ad Ovid. Met. I. 320. B Anth. Lat. T. I. p. 280.]

Olympi sacra. Optime contr vacuam Vulcanii coniecturam *ac* codd. lectionem *sacra* his ve fendit: *sacra* est multo eleganti gis enim Olympo proprium est ton *sacra* quam *acra*, quod n latine alibi occurrat. Licet eni *nus* et *summus*, quia *nubibus* *excelsior*, passim audiat, plurir

me miseret, cum tanto opere nec magnis et oppido paucis inexplebili ıne capiuntur. Hoc illis evenire adeo non est admirabile, cum nihil spexerint neque ad aliquid intenderint, quod maiore diligentia contem-esset. Ceterum si terrarum orbem omnemque mundum contemplari liquando potuissent, | minus exiguas eius et singulas partes dignas lau- [57] :didissent, quibus esset universitas comprehensa. Quare nos Aristo-ıdentissimum et doctissimum philosophorum et Theophrastum auctorem [uantum possumus cogitatione contingere, dicemus de omni hac coe-one, naturas *et* officia complexi, et cur et quemadmodum moveanlicabimus.

! Voss. 2. cod. Salm. In cett. *miseret me.* *tanto opere* Voss. 2. Bd. cod. Salm. Oud. *topere.* cf. ad Met. II. p. 133. *inexplebili* F. 1. et cett. codd. et edd. *inexplicabili* Vulc. Scal. Elm. Florid. *administratione* F. 1. (certe in Lind. coll. nihil emendatum est.) Vulc. Scal. *haec* edd. ante Vulc. *admirabile* Voss. 2. et edd. ante Vulc. In cett. *maiori* Vulc. cod. cod. Salm. *maiora* Voss. 2. *dignis laudibus* Voss. Bd., unde Oud. *dignis laudibus condidissent* i. e. descripsissent illi, qui universitatem comprehenderunt. ɔo *condere* cf. ad Met. I. p. 72. *quare nos Aristotelem prudentissimum et doctissimum rum* desunt in Voss. 1. 2. Bd., nisi quod Voss. 2. habeat *qua* et Bd. *quare.* *naturas* ıss. 2. Bd. unde Oud. emendavit *naturasque et*, quod habet Salm. cod. et a Bosscha rece-:f. ad Met. II. p. 128.

habent altissimum verticem. s vero sunt tam *sacri* quam , qui sedes deorum vocatur ab aliisque poetis. Hinc etiam : Il. *α*. 353. Ὄλυμπος ὄρος Μα-ἱερὸν, οἰκητήριον τῶν θεῶν.

xat. [i. e. *scilicet*, *quidem* cf. Vopisc. Prob. 16. Hand. Tur-I. p. 338.]

!ebili, Oud. ex codd. optimis uetur. Saepius de voluptate bat ex Long. Past. p. 40. ι τῆς ἐν φιλήματι τέρψεως : ἐνεφορoῦντο τῆς ἡδονῆς, de . I. p. 19. πᾶσαν αὐτὴν ἔβλε-στως: Lucan. I. 509. *Plenus* ubi cf. Burm. [cf. ad de Dogm. p. 253.]

abile. [Hoc e solo cod. Voss. :dd. vett. retinui, quum *mira-*riorum videatur esse emendatio, sque vocabuli discrimen ubi-andum esse opinabantur. Quot . proposuerint horum verborum a, nec unum quidem eorum exemplis probari posse, sciunt ·r tantum veterum libros tra-.]

nos Aristotelem cett. [Mirum nuntiatum in optimis codd. non ius rei caussam afferre non possum, nisi, quod iam in inscriptione libri Apuleius se ex Aristotelis libro suum confecisse indicaverit, ita ut *et* ante *Theophrastum* significationem habeat particulae *etiam* ea sententia: quare praeter Aristotelem, quem supra iam me secuturum esse dixi, etiam Theophrastum secutus. Quod si verum est, pro *qua*, quod Voss. 2. praebet, legendum est *quo* i. e. *iccirco*, *quare.*]

secuti. [*Sequi* hic est probare et rem quam alii tractarunt suam facere, quamquam insolentius dictum videatur; cf. Cic. de Nat. Deor. I. 42: *quae ratio maxime tractata ab Euhemero est, quem noster et interpretatus et secutus est Ennius*; cf. Buenem. ad Lact. Inst. I. 11. §. 34. p. 73. Hoc eorum tantummodo caussa monitum volui, qui *sequi* de Apuleio dici posse negarunt, qui sua de Aristotele non deprompsisset sed surripuisset. Neque vero ita necessarium est *sequi* pro *probare* explicetur, uti fusius in Prolegom. demonstratum est.]

naturas. [Quum cod. Voss. 2. cum Bd. *naturas quo* habeant, erat cum ego *naturas quoque* emendarem, quod facilius corrumpi potuit ex compendio *naturas* ; i. e. *quoque*; cf. Dr. ad Liv. II. 45. §. 1.]

CAPUT I.

Mundus omnis societate coeli et terrae constat et eorum natura quae
290 que sunt: vel sic: mundus est ornata ordinatio dei munere, deorum re
stodia, cuius cardinem (sic enim dixerim *κέντρον*) robustum et imi
genitrix atque altrix animantium omnium habet tellus; supernis omni
videri potest, aëris liquiditate ad modum tegminis septis et opertis.
deorum domus est, quod coelum vocamus; quod quidem divinis co
onustum videmus, pulcerrimis ignibus et perlucidis solis et lunae reliq
que siderum, cum quibus fertur per orbem, dierum noctiumque curriculi
stellarum choros intermino lapsu, finem nulla aevi defectione factura. S
omne coelum ita revolvatur ut sphaera, eam tamen radicibus oportet
quas divina machinatio verticibus affixit, ut in tornando artifex solet
materiam comprehensam reciproco volumine rotundare: eos polos dici

natura F. 1. Voss. 1. 2. Bd. V. L. Vic. probante Oud. Bosscha retinuit *naturis*, quod i *centron* Voss. 2. Bd. *κέντρον* Ald. Iunt. 2. *contrum* Vind. In cett. *centrum*. *inconting* pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. *animantium* abest ab ed. Vulc. singulari. *coelum vocamu* cod. Salm. In cett. *quod vocamus coelum*. *honustum* ed. pr. Vicent. Venet. 2. Vind. *pu* *ignibus* Voss. 2. cod. Salm. In cett. ordine inverso. *reliquorumque* pro *et reliquorum*, habent, Voss. 2. cod. Salm. *intimo lapsu* edd. vett. usque ad Colv. *facturam* Bd. *ips* ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. Vind. *ipsam tamen* Vulc. edit. sing. *diurna* Bas *materiam solam recipr.* ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. Vind.

Cap. I. *natura*. Lectio haec elegantior et clarior est. Iungenda enim *eorum, quae sunt utriusque*. Hinc obtemperandum non est Aristoteli, qui dicit *καὶ τῶν ἐν τόποις περιεχομένων φύσεων*. [Hunc locum excitat Munk. ad Hygin. Astron. I. 1. p. 408. Stav., quem cf. de huius loci sententia, Lipsius Physiol. Stoic. II. 7.]

cardinem. [*Cardo* hic ipsa terra appellata est, quia circum eam coelum vertitur, veluti circa centrum mundi, uti exposuit Sagittar. de Ian. Vett. c. 7. in Graev. Thes. T. VI. p. 432. Maff. de Amphith. c. 8. in Polen. Suppl. Thes. Ant. T. V. p. 209.]

κέντρον. [Ita scripsi ex auctoritate edd. Ald. et Iunt. 2. atque codd. Voss. 2. et Bd., quorum librarii quamquam *centron* scripserunt, *κέντρον* tamen in codice, unde descripserunt, invenisse putandi sunt, quia graeca in his codd. fere semper latinis litteris enotata sunt.]

genetrix atque altrix. [De hac sententia vide Lips. Phys. Stoic. II. 18.]

corporibus onustum. Edd. vett. habent *honustum*, ut placebat quoque Freinsh. ad Flor. Iud. V. *honerare*, distinguenti scilicet cum Serv. a
I. 293. inter *honustus* ab *ho*
onustus s. *oneratus*. Sed prave.
dicitur is qui gravatur rebus qu
sive bonis et laudabilibus sive
turpibus. [cf. de hac scriptura K
Mart. Cap. I. §. 7. p. 28. et P
Crit. T. I. §. 311. p. 268. Ge
Quint. I. 5. 19. ibique Intt.]

choros. [cf. Lindenbrog. ad C
p. 90. cf. de Deo Socrat. p. 1
bus coeli chorum comptum
mus; de Dogm. Plat. I. p. 201
olim chorus antiquus stete
Mund. p. 355. *atque unus st*
chorus ex diversis occasibus
que; Varr. Marcipore apud Non
cum pictus aër fervidis late
Coeli choreas astricas ost
Ped. Albinov. Maec. 129. sc
sivere chori iuvenem sic H
illum, quem nexum medio
igne Venus; Apul. Met. VI.
coelestium siderum redies c
cf. d'Orv. ad Charit. VIII. 8.
ed. Lips. Alia quae huc perti
posui ad de Dogm. Plat. II. p.
musice mundus et canore mo

ut a cardinibus directio quaedam profecta, axis est dictus, divisor
inator mundi, orbem terrae in medietate constituens. Verum hi
quos immobiles diximus, ita sunt, ut supra caput alter appareat ex
eae, qui septemtrionalis vocatur: alter Antarcticus humo tegitur,
et austrinis vaporibus mollis. Sed coelum ipsum stellaeque coeli- 291
iisque siderea compago *aether* vocatur: non, ut quidam putant,

Salm. ***discretio*** **Vulc. cod. et ed. Scal. cum seqq. Oud. lectionem cett. codd. et edd.**
efecto **Voss. 2.** ***profecti*** **Bd.** ***ductus*** **ed. pr. Vic. Venet. 2. Iunt. 1. Vind. Bas. 1.**
r **ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. Ald. Vind.** ***in medio*** **Bd. ed. Scal. minus bene et**
m Apuleii. ***inmediate*** **Vind.** ***vocantur*** **ed. Vicent.** ***alter anth.*** **Voss. 2.** ***alter***
1. Bd. cod. Salm. edd. ante Iunt. 2. Oud. In cett. ***alter autem Ant.*** ***tegatur*** **maluit**
midus **F. 1. Voss. 2. cod. Salm. Elm. Scriv. Florid. Oud. In cett.** ***humidis.*** ***coeligerae***
cod. et cett. Oud. Mss. et V. L. Vic. Iunt. 2. Bas. 2. Colv. Vulc. 1. ***coeligenae*** **Lips.**
nonente iam Vulc. ut in Scal. editione etiam expressum est et unice probari potest.
si e suo correxit. In edd. ante Iunt. 2. hoc vocabulum omnino desideratur. ***stellique***
1. ***aethera*** **F. 1. Voss. 2. In cett.** ***aether.***

omne coelum ... ut sphaera.
aera ut *coelum intermino*
itur: cf. Isid. de Nat. Deor.
ram autem confirmant nec
um habere nec terminum,
uod rotunditate sua quasi
de incipiat vel ubi desinat,
comprehendatur; cf. Hygin.
1.]

nibus. [Arnob. V. 6. *et si qui*
quos ab sui notitia maria,
lvae et quadrini distermi-
lines; cf. ibid. VII. 37. *orien-*
versus ad cardinem. cf.
c. Tusc. I. 28. T. I. p. 224.

. i. e. directa linea. axis et
ndi. Si *discretio* legeretur,
diceret Apuleius. *Directio*
chitectis propria. [In eadem
Astron. I. c. 3. *dimensio*
ie lineae perducuntur, quae
a compluribus axis est ap-
d quem locum cf. Munk. p.
tav.]

et disterminator. [Censorin.
it. c. 17. §. 4. eum nominat
fuerunt qui non idem puta-
ie observandum, sed varie
tas regiones prout in sin-
oeli ad circulum finitorem
] Ceterum *discriminator* nihil
ibrarii error vel potius glos-
pius enim *disterminare* et
re confunduntur, cf. Heins.
Ruf. I. 17. 5.

alter appareat. [Hygin. Astron. I. 5. *polus is qui Boreas appellatur, pervideri potest semper: Notius autem ratione dissimili semper est a conspectu remotus.*]

Antarcticus. [Hygin. l. c. c. 6. *ad polum qui Notius et Antarcticus appellatur.*]

humidus. Ovid. Met. I. 65. de hac plaga: *contraria tellus, Nubibus adsiduis pluviaque madescit ab austro.*

aether. [Non possum non accuratius disserere de *aethera*, optimorum codd. lectione, quamquam veri quid de ea proponere me posse dubito. Si *aethra* legeretur, minus haesitarem, quia *aethram* pro *aethere* dici, aperte probat Gloss. Placid. in Mai Class. Auct. e Vatic. Codd. Rep. T. III. p. 427.: *aethra generis feminini: et est locus in quo sidera sunt, unde aetheria sidera dicimus. Ceterum aethra generis masculini supra coelos est igneae invisibilisque naturae,* nisi hic pro *aethra* legi malis *aethera,* quod evincere videtur additamentum *feminini generis.* Haec glossa in mentem revocat locum Cic. de Nat. Deor. II. 45., ubi optimi quique codd. in lectione *pars coeli quae aethra* vel *aethera dicitur* consentiunt, et Intt. male *qui aether dicitur* corruperunt. Hanc enim glossam esse mirum est quomodo isti intelligere non potuerint. Hoc loco Ciceronis utrum *aethera* an *aethra* legendum sit dubium est; *aethera* quod optimi codd. non solum hic sed etiam sequenti loco *in*

[illegible] quod cursibus rapidis semper rotetur: [illegible] quae nota sunt cunctis, sed longe aliud, [illegible] genere divinum et inviolabile.

CAPUT II.

[illegible] innumerabilis multitudo partim labitur cum orbis ir[illegible] [illegible] ambit Signifer, | obliqua complexione circ[illegible] [illegible] illuminatus, partim errantibus stellis, quae neque [illegible] inter se similes et aequales, sed affixae dive[illegible] [illegible] dixerim, ordinem servant, aliaeque ultra sun[illegible] [illegible] propter naturam | eiusmodi nullis creduntur erroribu[illegible]

[illegible] (pro *incensus*) edd. ante Vulc. ubi extat *ignitus sit et succe*[illegible] [illegible] Bd Scal. Wow. *elementum non* F. 1. Voss. 1. 2. Bd. V. L. [illegible] *elementum vero non.* *non* exulat ab ed. pr. Vic. Venet. 2. Iunt [illegible] Voss. 2. et ita in seqq. *quinque* Voss. 1. *quintumque* Bd. *prim*[illegible] [illegible] Bd. In cett. *ordine primum.* *divinom* Voss. 2.

[illegible] Voss. 1. Wower. [forsitan e Fulviano] Elm. Scriv. Florid. Ou[illegible] [illegible] ed. pr. Vicent. Venet. Iunt. 1. Vind. Bas. 1. In cett. *quam.* *circulo* [illegible] Vulc. emendavit et Scal. edidit *circumlator*, sed in margine libri sui [illegible] male Sciopp. correxit *in circulum*; Ursin. maluit *circumambit*, Vo[illegible] [illegible] *quam cingulo ambit*; Wow. *quam circulo ambit*, Vulc. alias vol[illegible] [illegible] *ambit.* Oud. *circulo circumambit* vel *circulatim* vel *circuli vicem*; [illegible] Bosscha in textum recepit; *circulo suo*; Burm. transponenda [illegible] [illegible] *labitur circulorum inerranti regione, quam orbis ambit.* *neque sa*[illegible] [illegible] In cett. *nec sane.* *similem et aequalem* edd. ante Vulc. 1. *et* pr[illegible] [illegible] Vicent. Venet. 2. Vindob. *inordinatae* ed. pr. Iunt. 1. Ald. cf. ad Met. II. p. [illegible] [illegible] *ordinatio.* *servent* Vulc. 2. teste Oud. (sed in ea non inveni) et Wower. [illegible] Venet. 2. Floridus interpunxit post *citra*, ut vox *stellae* pertineret ad seqq. sine n[illegible] [illegible] interpungendum esse Salm. indicavit in marg. ed. Vulc. *aliaeque* Bd. *qua*[illegible] [illegible] delet V. C. in Vicent.

[illegible] *aethera autem astra volvuntur* aliquot legunt, magis probatur ob formam librariis plane inauditam, unde alii *aetherea* alii *aetheria* emendabant; *aethra* vero notius erat vocabulum. Alterutrum Ciceroni vindicandum est. Quod si posueris, *aethera* feminino genere dictum esse apud veteres, explicari possit, quomodo factum sit, ut *aethera* neutro genere usurpaverint postremi temporis scriptores; cf. Voss. de Anal. T. I. p. 450., qui duo Marii Victor. Massil. et Bedae in vit. Cutpert. exempla profert, in quorum tamen priore *aethera* nominativus generis feminini esse potest. Ita *aethra* sequioris latinitatis auctores neutro pluralis dixerunt, uti demonstrat du Cang. in lex. med. et inf. Lat. v. *aethra* et Burm. ad Anthol. Lat. T. I. p. 323. Denique *aethera* genere feminino non abhorret ab analogia voce. *cratera*, *panther*[illegible] Florid. p. 97. Hinc non dubit[illegible] *thera*, quod pro errore librari[illegible] beri nequit, nec tamen aliter ha[illegible] explicari possit, in textum reci[illegible] obstarent seqq. *ignitus* et [illegible] Forsitan vero Apuleius oblitus [illegible] vocabulo in prioribus usus fue[illegible] que *aethera* cum *aethere* conf[illegible] librariorum est emendatio, qu[illegible] genter in omnes libros abiit.]

CAP. II. *circulatim.* [Qu[illegible] et edd. lectio *circulorum* per[illegible] recepi Oud. emendationem, [illegible] Mss. vestigia et sententiam [illegible] mihi visa est optima. Forsita[illegible] aliud quid latet. Munk. ad F[illegible] thol. I. p. 599. Stav. proba[illegible] emendationem *circumlator*. [illegible] dicit ὧν μέσος ὁ ζῳοφόρος κυ[illegible] κύκλος.]

›s numero greges ducunt, et simplex aetheris dorsum alma et sacrata
te lucis coronant. Septem vero deorum nominibus illustres, totidem
.ffixae sunt, et gradatim sibimetque superlatae, ut superior inferiore
, ac vicissim mutuis adhaesionibus nexae, complexu illius orbis qui
s dicitur continentur. Hic Phaenonis globus, quem appellamus Sa-
post quem Phaethontis secundus | est, quem Iovem dicimus: et loco 293
rois, quem multi Herculis plures Martis stellam vocant. Hanc sequi-
on, cui quidam Apollinis, ceteri Mercurii nomen dederunt. Quintus
us Iunonia immo Veneris stella censetur. Deinde Solis est orbis et

exulat ab ed. Ald. Iunt. 1. 2. Colv. *ut gradatim* Voss. 2. Bd. *superiori* Bd. *orbis* ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. Bas. 1. Vind., quae etiam pro *qui* legunt *quae*. 's φ. *inenarrabilis* Florid. *est* pro *dicitur* ex glossemate Bd. *continetur* Voss. 2. Bd. ss. 2. *fetonis* Bd. *postquam* Voss. 2. *Phetontis* F. 1. ed. pr. *fetontis* Voss. 1. 2. Bd. at. *phetonis* Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. *Phaëton* Ald. Iunt. 2. Colv. Vulc. Scal. Wow. Scriv. Florid. *Phaeton* Elm. in ed. habet, neque correctum est inter vitia typothetarum, *ntis* legendum esse non solum in adnotatis probavit, sed hanc lectionem etiam suae praeposuit, quasi ita in textu scriptum esset. Oud. maluit *Phaethontis*. *Phaëtontis* est Lindenbrogii et Salm. in marg. ed. Vulc. *Iovis* Vulc. ed. sing. *pyroentis* ed. pr. net. 2. Iunt. 1. Vind. Bas. 1. *pyro* ed. Bas. 2. *pyrois* Voss. 2. cod. Salm. et Mss. Oud. *oeis*. *quam* Voss. 2. *quidem* Scal. *fosforus* Voss. 2. V.L. Vic. *phostphorus* Iunt. 2. *immo* ex interpretamento; cf. ad Met. VI. p. 429.

onis globus. [Mart. Capell. 851. Kopp. *Nam Saturnum a vocant Iovemque Phaë- Pyroenta Martem, Venerem ron, Mercurium Stilbonta unt; Soli vero Lunaeque di- gentium innumera vocabula* ad quem locum vide Kopp., um scriptorum iisdem nomini- em hos planetas appellantium copiam recenset. Munk. ad stron. IV. p. 572. Cic. de Nat. 20. ibique Intt.]

hontis. Elm. excitat Isidor. de . c. 3. *quintum a stella Iovis aethonta dicunt*; Achill. Stat. isag. 17. p. 136. Petav.) περὶ των τῶν πλανητῶν. Τὰ ὀνόματα ητῶν διαφόρως ἐκλήθησαν καὶ χρόνου ἑκάστου διαφωνία πολλὰ λλοις. Αἰγυπτίοις γὰρ καὶ Ἕλ- Κρόνου ὁ ἀστὴρ καίτοι ἀμαυρό- φαίνων λέγεται. ἀλλὰ παρ' ιὲν κατὰ τὸ εὔφημον λέγεται ρὰ δὲ Αἰγυπτίοις νεμέσεως ἀστήρ. ὁ τοῦ Διὸς καθ' Ἕλληνας Φαέ- ε δὲ Αἰγυπτίους Ὀσίριδος ἀστήρ. τοῦ Ἄρεως παρὰ μὲν Ἕλλησι παρὰ δὲ Αἰγυπτίοις Ἡρακλέους ταρτος ὁ τοῦ Ἑρμοῦ· διδόσθω τέταρτον αὐτὸν εἶναι, εἴρηται διαφωνία πολλὴ περὶ τῶν ἀστέ- ρων τούτων ἐστὶν Ἑρμοῦ καὶ Ἀφροδίτης καὶ Ἡλίου· ὁ τοίνυν τοῦ Ἑρμοῦ ἀστὴρ καλεῖται παρὰ μὲν Ἕλλησι Στίλβων, παρὰ δὲ Αἰγυπτίοις Ἀπόλλωνος ἀστήρ. Πέμπτος ὁ μὲν Ἀφροδίτης παρὰ μὲν Ἕλλησιν Ἑωσφόρος. [cf. Munk. et Stav. ad Hygin. Astron. IV. 17. p. 571. Censorin de Die Nat. c. 13. §. 3 sqq. Burm. ad Anthol. Lat. T. II. p. 422.]

Pyrois. [Lectionem *Pyrois* ex codd. auctoritate recepi, quae eadem extat apud Mart. Capell. II. §. 195. *Pyrois circulus*, apud Colum. X. 292. et apud Hygin. Astron. IV. 19. p. 572. in Helmst. est pro varia lectione. Nec aliter omnes codd. scribunt p. 354. *Pyrois Mavortium sidus*. De nomine cf. Munk. ad Hygin. Astron. II. c. 42. p. 497. Stav. d'Orv. ad Charit. II. 4. p. 309. et VIII. 8. p. 658. ed. Lips.]

Herculis. [cf. Lindenbrog. ad Censorin. p. 88.]

Stilbon. [cf. Mart. Capell. I. §. 25. p. 67. Kopp. Munk. ad Fulgent. Mythol. I. c. 23. p. 651. et Hygin. Astron. IV. 16.]

Apollinis [cf. Lindenbrog. ad Censorin. de D. N. p. 87.]

Phosphorus. [cf. d'Orv. ad Charit. II. 11. p. 337 sq. ed. Lips. Isid. de Nat. R. c. 3.]

Iunonia. [cf. Lindenbrog. ad Censor. de D. N. p. 87.]

... altitudinis aethereae principia disterminans, quae divinas ... vivacitates ignium pascens ordinatis ac semper aequalibus in... ...tur atque reparatur.

CAPUT III.

Post eam vero partem quae sancti aetheris finibus coercetur, cuius mensa pensaque distincta, est et naturae mutabilis regio et mortalis ac iam paene ter-

... edd. ante Iunt. 2. *reperatur* edd. quaedam teste Oud., ut Colv.

post ea Voss. 1. 2. Bd. In cett. *post eam.* *partem* F. 1. φ. Voss. 1. 2. Vulc. Bd. V. L. Vic. ... In cett. *pars est.* *et coercetur* F. 1. quam lectionem Oud. non enotavit. *mensa pensaque* ... Voss. 1. 2. cod. Vulc. *mensa appensaque* φ. V. L. Vicent. *mensa p̄sāque* Bd. In cett. *mensa appensaque.* In cod. Salm. *mensu pensuque* et ita esse in Exc. Bat. (?) dicit Elm. *distinctum est natura immutabilis r.* esse in F. 1. Voss. 1. 2. φ. cod. Vulc. Bd. testatur Oud., nisi quod in Voss. 1. solo enotetur *naturae mutabilis.* At vehementer ille erravit. Certe Wow. et φ. dedit *distincta est* et in F. 1. eadem lectio a Lind. non est correcta, unde id legisse cod. putandum est, quum hunc locum accuratius inspexisse Lind. videatur. Ceteri codd. utrum ita legant affirmare nequeo; V. L. Vic. est *distinctum est et natur.* Tum *naturae mutabilis* lectio etiam a Lindenbrogio est enotata, sed dubito eam F. 1. esse. F. 1. enim variantes lectiones omnes per hunc totum librum atramento pallidiore sunt descriptae, haec vero nigriore est enotata, ita ut F. 2. esse videatur, cuius VV. LL. etiam in seqq. eodem atramento in margine sunt adspersae. Denique *et* aut *est*, quod in omnibus codd. legi testatur Oud., in F. 1. non est. Certe Lindenbrog. non addidit. Attamen puto, eum per errorem *et*, quod ante *mutabilis* ponere voluit, in collat. sua ante *coërcetur* posuisse, quod in praegressa linea eundem quem *natura* locum occupat. Elm. ex Excerpt. Bat. (?) enotavit lectionem *distincta est*, quam omnes edd. habent praeter Oud., in qua *distinximus est.* In seqq. omnes edd. *natura immutabilis* habent praeter Elm. quae habet *naturae immutabilis*, et Florid. in qua exstat *naturae mutabilis*, et Vindob. quae praebet *natura mutabilis.* Elm. emendavit: *cuius mensa appensuque distincta est et natura aeris. Origo ei mortalis;* Oud. correxit *post eam vero partem quae s. aeth. f. coer. cuius mensa adpensaque distinximus, est et naturâ immutabilis regio* (vel *naturae immutabilis regio) et mortalis*, quam lectionem Bosscha in ed. reddidit.

vivicitates ignium. Aristoteles dicit ἐκζωπυρήσεις Elm. excitat: de Mund. p. 297. *ignesque illi immortalis dei vivacitate inflammantur*, qui locus minus huc pertinet. Rectius Plaut. Aul. I. 2. 15. *nec caussae quid quod te quisquam quaeritet. Nam si ignis vivet, tu exstinguere extemplo.* Lucret. I. 1033. *vivant labentes aetheris ignes*; III. 1134: *quod cupido affixum cordi vivescit ut ignis.* [cf. Taubm. ad Plaut. l. c. p. 175. *Vivere* et e contrario *mori* et *infici* de flammis dici pluribus demonstrat Cort. ad Lucan. IV. 78. cf. Nazar. Paneg. 21. *non modo ut incendium non adiutum senesceret sed oppressum emori posset*, ex quo loco emendari forsitan possit locus Anthol. T. I. p. 11. *enectus quod sit ignis et urat adhuc*, ubi *seiunctus* non placet, pro quo alii *extinctus* legi maluerunt. *Senectus*, quod vir doctus suasit, quamquam per formam et vim suam non improbum est, minus tamen carmini eiusque sententiae convenire videtur. De *senectus* participio vide Lindem. ad Plaut. Trin. I. 2. 5. Priscian. IX. 9. T. I. p. 464. Krehl. et X. 4. ibid. p. 487. Heins. ad Ovid. Met. XIV. 194. et Intt. ad eiusd. Met. VII. 77.]

Cap. III. *post eam vero partem* cett. Diversissimae sunt virorum doctorum de huius loci lectione sententiae, quam recte constituere difficillimum est, quod codd. tam vehementer inter se discrepant. Primum Vulcanus putat, si legatur *post eam vero partem*, sententiam pendere, nisi post seqq. illa verba, *quae sancti … coërcetur*, adiiciantur: *natura elementaris exsistit* ex mente Aristotelis, qui hoc aperte statuat: incorruptili naturae aetheris proximam esse naturam passioni alternationique obnoxiam i. e. *elementarem*: huius enim naturae ele-

cuius primae sunt partes tenuiores et vaporatae: quippe cum finitimis

s summum aetherique maxime locum occupare τὸ θερμὸν καὶ ὃ λέγομεν πῦρ cf. Arist. Meteorl. laturam itaque igneam s. φλο- ctius id appellari quam ignem. itur Apuleium veritum, ne natu- ieri proximam ignem appellaret, vocasse sc. mundi. Alii *natura* s nominandi casu atque ita sta- periodi notam post *immutabilis*, rio malunt *origo* ac pro *et: ei* entia: Naturam immutabilem i. e. m originem suam habere a mor- ıra. Postea vero Vulc. in verbis nihil desideravit neque quicquam ım esse censuit. Sententiam anissimam esse eam: Elemen- ;ionis supremam partem igneam ere ac disterminare regionem sua mmutabilem a mortali ac paene Floridus lectionem quam re- *tius mensu appensuque distin- naturae mutabilis regio et mor-* ı explicat: cuius spatio, quod um est in medio aethere, contine- illa naturae, quae mutabilis est. quem Oud. ex sua emendatione *n vero partem .... cuius mensa ıque distinximus, est et naturâ bilis regio* eruit, hunc esse dicit: hera, cuius dimensiones et ad- es ostendimus (per stellarum sc. est etiam regio quae natura im- s est, et alia quae natura est . [Oud. explicationem huius loci n partem veram esse nemo non qui Aristotelis verba quae in- i voluit Apuleius accuratius arit: Μετὰ δὲ τὴν αἰθέριον καὶ σιν ἥντινα τεταγμένην ἀποφαίνο- δὲ ἄτρεπτόν τε καὶ ἀνετερoίωτον ἡ συνεχής ἐστιν ἡ δι' ὅλων παθήτη τρέπτη καὶ τὸ συμπᾶν εἰπεῖν τε καὶ ἐπίκηρος. Ex his verbis ıst *eam vero partem* clare evin- Attamen in seqq. scriptura loci nentem Oud. ex codd. auctori- ndanda est. Primum lego *mensa e*, quam verborum coniunctionem n video apud Fronton. de Nepot. Am. II. p. 216. ed. Rom. *Bonos viros luctu affici, malos re familiari inco- lumi frui neque mensum neque pensum fatorum lanificum duco.* cf. Heins. Advers. p. 471. Sententia ver- borum eadem est ac si *mensa appen- saque* legatur. Tum pro *distinximus* malo *distincta* sc. *sunt*, quae lectio cod. optimi est Florent.; Oud. enim *di- stinctum* in codd. esse affirmanti cur non ita multum fidei habendum sit in adn. crit. probatum est; nec aliter optimi quique codd. *naturae* praebent pro *na- tura*, quod quamquam eodem redit, ac si *naturae* legitur, tamen hic postponi debet. Denique in eo tantum erravit Oud., quod *immutabilis* praetulit inter naturae immutabilis et mutabilis regio- nem discernens. At vero post aetherem, qui et ipse est natura immutabili, uti etiam Aristoteles demonstrat, una tan- tummodo est regio mutabilis naturae, mortalis illa ac paene terrena, estque ea quam Apuleius in seqq. accuratius describit, unde apertissime efficitur, *immutabilis regio*, quae ipsum aetherem significaret, neutiquam ferendum et le- gendum *naturae mutabilis regio. Na- turae mutabilis* sunt genitivi; *mortalis* est nominativus et significatione minus usitata dictum est pro caduco nimisque brevi. cf. Quint. V. 12. §. 8. *in rebus vero apertis argumentum tam sit stul- tum, quam in clarissimum solem mor- tale lumen inferre*, ubi errant qui sine translatione *mortale* usurpari conten- dunt, quum hoc non ad oratorem sed ad poëtam pertineat, cuius Quint. me- minit. Ita idem dixit I. 10. §. 5. *co- gnitione coelestium vel mortalium.* De *mensa* notione passiva cf. Eckst. ad Voss. Arist. T. II. p. 756. et III. p. 953.]

vaporatae [i. e. *calefactae*, de qua vocis notione cf. Casaub. ad Pers. Com- ment. p. 415. Intt. ad Hor. Epist. I. 16. 7. Hunc locum excitat Buenem. ad Lact. Inst. II. 8. §. 62. p. 232. Ita apud Arnob. VI. 21. *illud in rigoribus al- gidum, hoc vaporum.*]

aetheris attingatur ardoribus, quantum maximis parva et quantum rapidi sunt pigriora contingi. Sed ex ea parte, quae curriculis finitimi inuritur eiaculari atque emicare et scintillare flammae quaedam ostensae oculis r
295 videntur, quas Graeci cometas et docidas et bothynos appellant | quasqu et fluere frequenter videmus, lucere faciliusque restingui. Exin inferioris qualitas turbidior infunditur, cui permixtus est glacialis rigor: sed supe vicinia claritatis et propinqui caloris afflatu nitescit ac sinceriore int luce vestitur. Huius saepe mutabilis convertitur species, cum sit r

aethereis Ald. Iunt. 2. *attingatur* F. 1. Voss. 1. In cett. *attingantur*. *attingitur* V. I *qua tamen* pro *quantum* Bd. *quae* F. 1. Voss. 2. Elm. et seqq. In cett. *qua*. *finitimi cur* Bd. *finitum* Scal. typothetae errore. *nutritur* Vulc. cod. et ed. 1., quamquam hoc sibi dis in sing. edit. dixerat. *se iaculari* Voss. 2. Bd. Vulc. eiusque ed. 1. Oud. *se eiacular* emendavit et Scriv. recepit. In cett. *eiaculari*. *et scintillare* non sunt in edd. ante *ostendere se oculis* ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. 2. Ald. Vind. Colv. *et ostendere se* V *ostentosae oculis* emendavit Schikerad. Oudendorpio verisimilius est, *se* inventum in Mss. verbo *eiaculari* avulsum et huc inculcatum esse. *quos* Scriv. *cydas* F. 1. *cidas* Vulc. Vic. Voss. 1. 2. Bd. In cett. *docidas*. *Botinos* V. L. Vic. *facile faciliusque* margini II Lips. et Vulc. adleverant, unde pro sua emendatione venditavit Elm. Bosscha hanc conie Oud. secutus in textum recepit. *Exin* F. 1. Voss. 2. Bd. cod. Salm. Iunt. 2. Elm. Scriv. Flori In cett. *exinde*. *superior* Bd. ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. Vind. *superiori* Voss. 2. *vescitur* edd. ante Colv. *convertitur species mutabilis* Bd.

attingatur [sc. *regio*. *Attingantur* emendatio est librariorum, qui quum praecedat *partes*, pluralem necessario requiri opinabantur.]

eiaculari Oud. ex aliquot codd. *se iaculari* probat, quamquam Elm. emendationem *se iaculari* per se veram esse non negat, quum utrumque dicatur, coll. Ovid. Met. VII. 260. de sanguine: *seque eiaculatur in altum Emicat et longe terebrata prosilit aura;* Lucan. II. 155. de homine: *hic se praecipiti iaculatus pondere;* Solin. p. 17. *se in profunda praecipitem iaculata;* Flor. I. 14. §. 4. *in confertissima se hostium tela iaculatus*, ubi vide Graev. et Duker. ac Bentl. ad Manil. V. 598. Plin. VIII. 27. [De lectione *eiaculari*, quam cett. codd. et omnes fere edd. praebent, Oud. ne verbum quidem protulit, mirifice non conspicatus, eam veram, alteram interpretamentum librariorum esse, qui *iaculari* et *eiaculari* significatione deponentium apud veteres legi ignorabant. At passive apud veteres dictum fuisse comprobatur loco Gell. XVI. 10. *se eiaculaverat*. De hoc loco agit Barth. Advers. VI. 4. p. 265., qui quum invenisset in codd.: *eiaculari atque emicari flammae quaedam ostendere se oculis nostris videantur*, legendum putavit *eiaculari se atque emicare* ... *mae oculis nostris videntur*, r verba glossema esse ratus. Idem leium *emicare se* posuisse arbi est; at non cepisse hoc librarios.

ostensae. [De forma cf. Rudd. I T. I. p. 235.]

docidas. Elm. excitat Achill. περὶ τῶν δὲ κομητῶν καὶ δοκίδων γματεύσαντο πολλοὶ ὥσπερ καὶ Δημ ἐστὶ δὲ οὐκ ἐν οὐρανῷ ἀλλὰ ἐν τ οἱ μὲν οὖν κατὼ τὸ φῶς ἔχοντες κ μαρμαρυγὰς κατὼ νευούσας καὶ κομῆται· Οἱ δὲ ἄνω τὸ φῶς νε ἔχοντες καλοῦνται λαμπάδες, ὁπ ἐπίμηκες ἔχουσι τὸ φῶς, καλοῦνται δες, ὁπότε δὲ ἱκματῶδες φῶς ὁ καλεῖται ἶρις, ὅταν δὲ περὶ τὸν ἥ κύκλος ἐνίοτε καὶ δύο καὶ τρεῖς γίγ [cf. Schaefer. Schol. Par. Apoll. I 1088. Munker. ad Hygin. CXCII. p

glacialis rigor. [cf. infra p *tepores frigus glaciale mitig* ita Ovid. Met. II. 30. *glacialis h canos hirsuta capillos*; cf. Co Lucan. I. 18.]

vestitur luce. Colv. excitat Virg VI. 640. *Laetior hic campos et lumine vestit Purpureo;* I. p. 2. *siderum sol princeps omnia luce vestiuntur atqu*

, et in nubes cogitur et reciprocis flabris aperitur et nimbis vehemen-
ampitur, nivibus etiam et glacie inhorrescit et praecipiti grandine de-
erberatur; turbine, flatibus typhoniique conflictu fit procellosa, sed telis
m et missilium coelestium iaculis ignescit.

C A P U T IV.

ri terra | coniungitur eaque in se suscipit maria. Haec frequentatur 296
tibus, haec silvarum viriditate vestitur, haec fontium perennitate re-
, haec fluminum frigidos lapsus nunc erroribus terrenis vehit, modo

F. 1. Voss. 1. 2. Vulc. cod. Bd. V. L. Vic. Iunt. 2. Vulc. 1. Scal. Oud. In cett. *variabilis*.
s *nubes* addunt F. 1. V. L. Vic. et omnes codd. teste Oud. cum Elm. Scriv. Florid. Oud. In
nittitur. *hyimbribus* pro *nimbis* ed. pr. Vic. Venet. 2. Iunt. 1. Vind. *imbribus* Colv. Scriv.
typhoniique F. 1. Voss. 2. Bd. Vulc. ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. Vind. In cett.
que praeter *q*. qui habet *triformique*, quod Burm. probavit nescio qua sententia. Oud. ex
: emendavit *typhonumque*, quod Bosscha in textum recepit. *sed et* mavult Oud., non
te Bosscha. *coelestium* abest ab ed. Vulc. sing.
se suscipit F. 1. Ald. Iunt. 2. In cett. *eaque in se suscipit*, Elm. et Scriv. haec verba uncis
nt. *sed frequentatur* ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. Vindob. Bas. 1. *et frequentatur*
edd. ante Vulc. Verba *haec silvarum viriditate vestitur* non sunt in ed. pr. Vic. Venet. 2.
Vindob. Bas. 1. *sed fontium* ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. *et fontium* Vindob. Colv.
ate ed. Vind. *redundatur* pro *recreatur* Bd. *lapsos* pro *lapsus* Bd. *exterioribus terris*
ibus terrenis ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. Vind. Bas. 1.

; Elm. addit Lucret. II. 147. t. ad Virg. l. c. Ita *vestire* de s rebus, quae aliquid circumdant miciunt cf. Virg. Georg. II. 38. l Claud. Rapt. Proserp. 188. ad Hor. II. 6. 18. p. 180; ut *ibus* cf. Intt. ad Cic. de Nat. II. 39. et 53. p. 362. et 429. uz. et infra p. 296. *terra silva-riditate vestitur.*]

bili. Haec unice vera est lectio, leius bis idem dicat. *Vitiabilis* iod ait Oud. *παθητῆς δυνάμεως* *e mutabilis* est, quod idem di-τοδαπῶς ἀλλοιούμενος. Prudent. 1050. de terra: *ne iam vitia-sset.* Is. Voss. quoque margini *vitiabili et.*

rrocis flabris. [De vocc. *flabrum rare*, quae de ventis dicuntur s; cf. Munk. ad Fulgent. Mythol. p. 717. Stav. et ad Albric. de mag. 13. p. 920., ubi legendum *flabra, instrumenta flabrilia.* enim hic sunt venti ipsi, *flabri-rumenta* ῥιπιστήρια folliculi, qui-nti conflari poterant. Hinc alter-um Munk. pro glossemate non m. Ita apud Isid. Gloss. p. 680. legitur: *flabri, fabulosi, inventosi*, ubi malim *flabulosi ventosi* i. e. homines inconstantes et mendaces ex gloss. priore *flabri flabulosi, ventosi perfectum*, quam glossam Vulc. in duas seiungendam esse putat legens: *flabri fabulosi ventosi, fabrum perfectum*, quia in sq. item extet *flabrum perfectum.*]

typhoniique. [Contra codd. auctoritatem non ausus sum lectionem mutare, quam dubito an vera sit. In his graecis vocabulis Apuleium non raro terminationem variare, saepius iam adnotatum est. Infra p. 322. *Typhon* Apuleius dixit. Aristoteles habet *πνοιαί τε ἀνέμων καὶ τυφώνων*, unde Oud. emendavit *typhorum*, de quo plurali excitat Lindenbrog. ad Ammian. Marcell. XVII. c. 7. [De hoc vento cf. Intt. ad Val. Flacc. III. 130 sq. Senec. Quaest. Nat. V. 12. 13. Tzetz. Chil. VIII. hist. 171. *τυφῶν ἐστι καὶ δαίμων τις τῶν ἑκατογκεφάλων Ὅνπερ φασὶ καὶ τῷ Διὶ πώποτε πολεμῆσαι. Νῦν δὲ σφοδρός τι ἄνεμος πυρώδης τὴν οὐσίαν Ἐξανασπῶν αὐτόπρεμνα δένδρα καὶ καταράπτων.*]

missilium. [cf. Heins. Advers. p. 116.]

Cap. IV. *erroribus terrenis.* *Errores terreni* sunt ἑλιττόμενοι ἀνὰ γῆν, uti

profundo in mari confundit, eadem infinitis coloribus floret, altitudine n camporum aequore, nemorum opacitate variatur, | sinuosis inflexa li distincta insulis, villulis urbibusque collucens, quas sapiens genus ho munibus usibus fabricatur. Nec sum nescius plerosque huius operis terrarum orbem ita divisisse, partem eius insulas esse, partem vero c

profundo in maria Vulc. cod. ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. Vind. Bas. 1. *infiniti col* eaedem edd. *infinitis coloribus florum* Bd. quod ut elegantius praeferendum esse monuer Suet. Ner. 31. et a Bosscha receptum est. In cett. *infinitis coloribus floret.* *camporu* codd. omnes Elm. Scriv. Florid. Oud. *camporumque aequore* Venet. 1. Scal. In cett. *cam* *aequalitate.* *genus* non est in Bd. *communis* Voss. 1. 2. Bd. In cett. *communibus.* *hominis fabr. usibus* Bd. *fabricavit* edd. ante Vulc. contra Mss. quorum alios *fabr* habere testatur Elm. *fabricata* Vulc. 2. ed. habere (id est Vulc. 1.) adnotat Oud. Sed h legitur. *vocare* Voss. 1. 2. Bd. In cett. *vocari.* *partim eius insulas partim* emendavit Salm. p. 1178.

Aristot. dicit, qualis praesertim Maeander, qui apud Ovid. Heroid. IX. 55. *toties terris errat in isdem Et lapsas in se saepe retorquet aquas,* ad quem locum vide Heins. [Passim poetae *errores* et *errare* fluviis adscribunt cf. Virg. Georg. III. 14. *tardis ubi ingens flexibus errat Mincius.*]

infinitis coloribus floret. [Quia elegantior esset cod. Bened. lectio *infinitis coloribus florum,* recepit eam Oud., quum contrarium mirifice probari debeat. Insolens enim dictio est *terra floret infinitis coloribus,* quae quum inepto librario aut nimis poetica aut difficilior visa esset, correxit *floret* in *florum.* Elegantius exprimit Apuleius Aristotelis verba: πεποίκιλται χλόαις μυρίαις. Similiter Cato dicit apud Charis. II. 185. *Omnem classem ventus Auster lenis fert, mare velis florere videres;* Lucret. V. 1441.]

aequor. [*Aequor* de omni planitie praesertim de campo dicitur cf. Intt. ad Ovid. Met. XV. 266., unde saepius legitur apud poëtas *aequor ponti, maris* simil. cf. Virg. Aen. II. 780. Hor. Od. IV. 5. 10., de qua dictione cf. Burm. ad Prop. III. 5. 51. et Markl. ad Stat. Silv. III. 2. 43.]

sapiens genus homo. De hac dictione Oud. comparat Virg. Aen. VIII. 114. *qui genus,* Anthol. Lat. T. I. p. 495. Burm. de Dogm. Plat. I. p. 211.

fabricatur. Hanc omnium codd. lectionem retinendam esse iam Oud. ante me vidit exemplis demonstrans, utramque terminationem et *fabrico* *bricor* in usu esse Apuleio cf. p. 83. IX. p. 283., quibus loci forma extat; Met. VII. p. 466. *pr* *fabricatur opipare;* Florid *fabricatum semet sibi am* [cf. Heusing. ad Cic. de Off p. 344. Eckst. ad Voss. Aris p. 745. Ita apud Capit. Ant. Pl ex vitiosa Palat. cod. scriptura: *velle abfricaretur sepulcrum* r dum esse existimo: *ne qui v* *bricaretur sepulcrum.*]

partem eius insulas esse, part *continentem vocant.* [Mirum omnes omnino Intt. hunc locum i relinquere potuerint, quum viti quod ex anacolutho vix poteri care. Quoniam enim praecedit: *nescius, plerosque huius ope* *ctores,* necessarium est, pro quod omnes codd. et edd. *nescios* scribi, si *vocare* vel quae lectio codd. est, compro Nominativus non habet quo perti quod ii intelligere videantur inte qui ut hoc vitium aliquatenus rent, *omnes* pro *omnem* legebant lectio *vocare* quae optimis co nitur, mendum hic latere indica *vocant* emendo: ut *nescii* hab referri possit. Facile vero in est, cur librarii locum corruperint enim constructio accusativi cum i praecedat et utrumque enuntia curatissime sibi respondeat, lib seqq. eandem constructionem e

cant, nescii omnem hanc terrenam immensitatem Atlantici maris ambitu i insulamque hanc unam esse cum insulis suis omnibus. Nam similes ias et alias minores | circumfundit Oceanus, quae tamen merito videntur 297 , cum ne hanc quidem cuius cultores sumus omnem peragrare possimus. icut hae insulae interfluuntur quae sunt in nostro mari, ita illae universo :tis latioribus ambiuntur.

CAPUT V.

ementorum inter se mutui nexus artis affinitatibus implicantur, et quinniuges copulae his ordinatae vicibus attinentur, ut adhaereant etiam ·ibus leviora. Aquam in se habet tellus: et aqua, ut alii putant, vehit : aer ex aqua gignitur, ignis ex aeria densitate conflatur. Aether viignesque illi immortalis dei vivacitate flammantur. Huius divini ignis

·mnes habent Oud. codd. V. L. Vicent. edd. vett. Scal. Wow. seqq. *nescii omnes* Ald. Iunt. 2. ılc. ed. sing. *ansulamque* Bd. *suis* ror. est in Elm. Scriv. Florid. contra Mss. et edd. *etsi alias* esse in Vulc. 2. testatur Oud., quod equidem non inveni. *circumfudit* Vulc. Wower. *omnem peragr.* φ. Wow. Elm. seqq., quomodo etiam margini adlevit Is. Voss. *mnes. interluuntur* Vulc. ed. sing. cf. ad Met. VI. p. 401. *in universo* Vulc. e suo cod. um seqq. et adstipulatur F. 1., certe ex eo nihil correctum est in coll. Lind. In cett. *in* exulat, mihi probabilius videtur. Vulcanius prc *universo* emendavit *obverso*, ut significaret τὸ *θμον*, quod dixit Aristoteles. Sed *universum salum* est mare Atlanticum.
!*uis nexibus et artis affinitatibus* Bd. *coniugales* Bd. ex interpretamento. *iuges* Scal. r cod. Vulc. et eius ed. 1. Scal. Wow. *continentur* Bd. ex glossemate cf. Met. III. p. 211. *ɔribus* Voss. 2. cod. Salm. In cett. *etiam*. *ignis aëria* F. 1. Voss. 2. Bd. Oud. V. L. Vicent. n. Iunt. 2., ante quam libri habent *ex aëris condensitate*. In cett. *ex aeris densitate* est. *divini generis* Bd. (corruptum ex compendio g[is] i. e. *generis*, cui praegressi vocabuli ɔstrema adhaesit hincque conflatum est *ignis*.) *immortales* cod. Salm.

uae quum variata esset, ut unum utabant vitium tollerent, alterum excusandum admiserunt.]

ntici [cf. Cic. Somn. Scip. 6. *enim terra quae colitur a vobis quaedam est insula, circumfusa ıri, quod Atlanticum, quod m, quem Oceanum appellatis ris*; Mart. Capell. VI. p. 617. *ditatis autem ipsius extima circus ambit Oceanus, sicut naviındique comprobatur*; Iul. Firm. or. prof. relig. *Terram omnem fluunt maria et rursus inclusa ı ambientis circulo stringitur*; : Nat. Deor. II. 63. *Sin autem ısulunt dii, qui quasi magnam ım incolunt, quam nos orbem vocamus, etiam illis consulunt ırtes eius insulae tenent, Eu-, Asiam, Africam.*]

lamque hanc unam esse [cf. Lips. Stoic. II. c. 17. p. 940 sq. ed. Voss.]

V. *coniuges copulae*. [Heins. ı. 500.]

aquam in se habet tellus. [cf. supra p. 296. *eaque in se suscipit tellus*. Senec. Quaest. Nat. III. 28. Cort. ad Lucan. I. 89. Lips. Physiol. Stoic. II. 16. p. 938.]

et aqua ut alii putant vehit terram. [Quidam enim philosophi veteres terram aquis innatare et ab his quasi sustentari volunt; cf. Senec. Nat. Quaest. III. 13. §. 2. *Quae sequitur Thaletis inepta sententia est; ait enim terrarum orbem aqua sustineri, et vehi more navigii mobilitateque eius fluctuare tunc cum dicitur tremere.* Aristot. Met. I. 3. Θαλῆς μὲν ὕδωρ φησὶν εἶναι (sc. τὴν ἀρχήν) διὸ καὶ τὴν γῆν ἐφ' ὕδατος ἀπεφήνατο εἶναι, cf. Senec. VI. 6. §. 1. *Thales Milesius totam terram subiecto indicat humore portari et innatare.* Alii aëre terram fulciri et attolli putabant; cf. Intt. ad Lucan. l. c. Hippocrat. de flat. II. 5. πνεῦμα τῇ μὲν γῇ τὸ βάθρον καὶ τῆς γῆς ὄχημα cf. Lips. Physiol. II. 18. p. 945.]

origine incensi per totius mundi convexa illustribus facibus ignescunt. Superna
quapropter dii superi sedes habent, infima ceterorum animantium terrena pos-
298 sident genera, per quae serpunt et erumpunt et | scatent flumina, fontes et
maria, quae meatus et lacunas et origines habent in gremio terrarum. Ipsa-
rum vero insularum quae sunt in nostro mari, digna memoratu Trinacria est,
Euboea, Cypros atque Sardinia; Creta, Peloponnesos, Lesbos; minores autem
aliae, ut naevuli quidam per apertas ponti sunt sparsae regiones: aliae Cycla-
des dictae, quae frequentatioribus molibus alluuntur.

connexa Ald. Iunt. 2. *ignescunt superna. Quapropter* edd. ante Vulc., qui cum seqq. e suo cod. *Superna quapropter* scribit, cui omnes Oud. codd. accedunt praeter Bd. Lipsius margini adlevit *ign. superne. Quapropter.* *superas* edd. ante Vulc. In cett. *superi.* *inferna* φ. Wow. Oud., ut responderet praegresso *superna.* In cett. *infima.* *genera* exulat ab edd. ante Vulc., sed agnoscunt omnes Mss. *per quae serpunt* absunt ab edd. ante Vulc., qui cum Scal. haec verba uncis circumdedit neque agnoscit *et* ante *erumpunt*, quae particula ante *scatent* deest in Ald. Iunt. 2. Lugd. Colv. et Vulc. et Scal. uncis incluserunt, unde Wower. corrigebat *serpunt erumpunt et scatent;* sed bis *et* habent Mss. omnes et Edd. cett. *ubi erumpunt* Vind. *lacus* pro *lacunas* Mss. Vulc. *origenes* Voss. 2. *habet* Bd. *terrae* edd. ante Iunt. 2. Inde a verbis *gremio terrarum* nonnullae pagg. ed. Oud. usque ad p. 306. desunt in ed. pr. Vicent. Venet. 3. Iunt. 1. Vind., quae edd. postea incipiunt a verbis *nebula constat.* Haec lacuna quomodo exorta sit, ne coniectura quidem assequi possum. *digna memor.* F. 1. Voss. 2. Vulc. Oud. bene, si distinguas *in nostro mari, digna memoratu Trinacria, est, Euboea.* In cett. *dignae memoratu.* *memoratque* Bd. *et pro est* legit Lipsius. *Cypros* Voss. 2. Bd. Ald. Oud. In cett. *Cyprus.* *Pelopennesos* Voss. *Peloponnenses* Bd. *Peloponnessos* Ald. Iunt. 2. Colv. Vulc. Scal. Elm. *nebuli quidem* Voss. 1. 2. *nebuli quidam* cod. Vulc. et quatuor codd. Lislaei. *nebulae quidem* Ald. Iunt. 2. Colv. Wower. *nubulae quaedam* Bd. et a m. s. *nebulae.* *naevuli quidam* emendatio Lips. et Vulc. est, quam Vulc. cum seqq. recepit et ita cod. F. 1. habere videatur; certe Lind. hanc lectionem non correxit. *opertas* e Vulc. 2. male profert Oud. In Wow. ed. extat sollemni variatione. *aliae Sporades aliae Cyclades* marg. adscripsit Salm. utrum ex cod. an ex ingenio affirmare non possum. *quae freq.* Voss. 1. *frequentatioribus* Voss. 1. 2. in cett. *frequentioribus.* *molibus* Mss. omnes Vulc. 1. Scal. Elm. seqq. *motibus;* edidit Wow. In cett. *maribus* Voss. emendavit *maris meatibus;* Vulc. *ferventioribus molibus* vel *maribus.* *abluuntur* Bd. Bas. 2. Lugd.

superna quapropter. De secundo loco particulae *quapropter* cf. ad de Dogm. Plat. p. 240. *Superna* sunt τὰ ἄνω.

terrarum cf. infra p. 329. *solida terrarum;* p. 364. *tremoribus terrarum.* [Ita *terra* et *terrae* in Mss. ex librariorum inepta emendatione saepius confunduntur; cf. Munk. ad Hygin. Mythol. I. 8. p. 415. De discrimine singularis et pluralis numerorum, quod in hoc quidem vocabulo veteres statuerunt cf. Serv. ad Virg. Georg. II. 6. et Aen. VI. 95.]

naevuli quidam. cf. Syllog. Epistol. Burm. T. I. p. 362. 672. Pontan. ad Macrob. Som. Scip. II. 5. *in ipsis quasi maculis ubi habitatur.* Eodem modo loca editiora *verrucae* vocantur cf. ad Gell. III. 7. [De voc. *naevus* cf. Salm. Plin. Exercitt. p. 28. et Intt. ad Arnob. III. 14. T. II. p. 467. Orell.]

quae frequentatioribus motibus alluuntur. Primum Vulc. emendavit *ferventioribus molibus* atque de decumanis fluctibus intellexit: quae sententia defendi possit, quum poetis *montes* et *moles* fluctus saepe dicantur; cf. infra p. 332: *fluctuum currentium mole* Heins. ad Val. Flacc. I. 285. At ipse tamen non alienus erat a lectione *frequentioribus molibus*, quae verba de πύκνῳ τῶν νήσων intellexit atque insulas ipsas *moles* nominari putavit. Praeterea correxit *frequentioribus motibus.* ex loco Pomp. Mel. III. 1. *Oceanus ingens et infinitum pelagus et magnis aestibus concitum* (*ita enim motus eius appellant.*) In Addend. denique proposuit coniecturam *ferventioribus maribus.* Oud. a codd. non recedens *frequentioribus molibus* cum Florido intelligit de scopulis, quibus frequentes sint et scateant Cyclades; nec enim frequentioribus fluctibus illas, quam alias insulas in medio mari sitas allui. | At vellem Oud. ra-

CAPUT VI.

ıria maiora sunt Oceanus et Atlanticum, quibus orbis nostri terminan- 299
actus. Sed occiduarum partium mare per angustias oris artatum in artis-
inus funditur, et rursum a columnis Herculis refusum in immensam lati-
ı panditur, saepiusque coeuntibus terris veluti quibusdam fretorum
ıus premitur, et idem rursus cedentibus est terris immensum. | Primum 300

vlanticum Voss. 2. *Atlanticus* Bd. *in sinos* Voss. 2. *rursum* Voss. 2. Bd. In cett. *velut* in ed. Scal. esse male adnotat Oud. *itidem* pro *idem* Bd. *cervicibus procedentibus* ıd. ante Vulc. *cedentibus est terris immensum* Voss. Bd. In cett. *cedentibus terris est* ıı. *immersum* Salm. ad marg. ed. Vulc.; utrum ex coniectura an ex cod. ambiguum est.

ıobis exposuisset, qua haec verba enda essent, quum *frequentio- olibus,* sive dativus sive ablati- , qui explicari possit non habeat. *llui* non ablativum habet rei, ulae adsperguntur quaeque ex arum nexu cogitatione addi ne- ıt totius enuntiati ratio probat *tatioribus molibus*, ut ego le- ılo, ablativum esse, a voc. *al-* pendentem, nec aliter nisi de ı magna mole insulas premen- ı verba explicari posse, ut fieri ı scopulis, ubi undae magnis s pressae et rupibus reiectae atque augescunt; cf. Stat. Theb. qq.: *ceu fluctibus obvia rupes, que de coelo metus et fracta ı cedunt, Stat cunctis immota timet ipse rigentem Pontus.* ıen. VIII. 588 sqq.: *Ille velut rupes immota resistit, Ut rupes, magno veniente fra- ıuae sese multis circum latran- dis Mole tenet. scopuli nequic- ! spumea circum Saxa fremunt ıe illisa refunditur alga*; Hom. ı18 sqq. Virg. Aen. X. 693 sqq.: *ıecus ac moles quam magno ıe fluctus Oppugnant.* Ita ea ıud. voluit sententia in his ver- st, quamquam aliter eruitur e proposuit. *Frequentatioribus* ıd. perperam explicuit de insulis, teris magis frequentatae inco- ıdvenis essent, recipere, tum timorum auctoritate iussus sum, tum quod *frequentatus* significatione adiectivi *frequens* rarissime ponitur, unde *frequentioribus* glossam esse verae lectionis satis apparet. Sed apud ipsum Ciceronem *frequentatio* est coacervatio crebritas.]

Cap. VI. *per angustias oris artatum.* Aristot.: *στενοῤῥόπῳ στόματι* s. freto Gaditano quod itidem sic vocatur a Floro II. 17. §. 7. *ad Gades et Oceani ora pervenit*, ubi vide Duker. et quem laudat, Burm. ad Vell. II. 101. ad Serv. in Virg. Aen. II. 312.

cervicibus premitur. i. e. *πιέζεται* et *ἀναστομοῦται.* Pulcherrima vero metaphora, inquit Vulcan., fretorum cervices *ἰσθμοὺς* vocat, quod nimirum pectus hominis circa collum et cervicem in artum cogatur. *Ἰσθμίον* enim significat *τὴν αὐχένα καὶ τράχηλον*, et ut adnotat Hesych. *τὰ στενὰ μεταξὺ δύο θαλασσῶν.* Verbo autem *πιέζεσθαι* hac significatione utitur etiam Procop. de Syrtibus loquens Lib. *περὶ κτισμάτων Ἰουστινιανοῦ*: *Ταύτῃ ἡ θάλασσα πεπιεσμένη, τῆς ἠπείρου ἐντὸς τὸν κόλπον ποιεῖται.* Neque autem necessarium est, *fretorum cervicibus* verba coniungenda cum *premitur*, sed cum praecedentibus, ut sensus sit: cum orae terrarum veluti iunctis fretorum cervicibus coëunt, mare premi i. e. artari, cui opponitur *πλατύνεσθαι*, quod Apuleius vertit: *immensum est.* Haec Vulcanius quibus Oud. addit: Mel. I. c. 1. *Propontis ubi se expandit, ubi iterum pressit Thracius Bosporus.* Forsitan utrumque et *procedentibus* et

igitur columnis navigantibus *dextrum* latus duobus sinibus maxi tur, quorum primus duas Syrtes habet, alter imparibus quidem sinuat sed in maxima divisus est maria, quorum unum Gallicum dicitur, Africum, quod quidem Aristoteles Sardiniense maluit dicere; tertium
[60] cum pelagus. His iungitur Siculum et post | Creticum, eo indiscret Pamphylium, Assyrium, Aegyptum. Sed ante Aegaea et Myrtoa su His sane vicinus est Pontus, sinus amplissimus maris nostri, cuius

columnas ex Colvii emendatione Wow. Scriv. *dextros* edd. ante Vulc. atque ita Voss. Schikerad. in Epist. coniiciebat *columnas n. dextras.* *dextro* Bd. In cett. *dextru finibus* Ald. *Africanum* Bd. *en indiscretis* Iunt. 2. *eo indiscretis* Voss. 2. φ. Bd. Elm cett. *et indiscretis.* *Pamph'ylum* F. 1. (neque *Pamphylium* quod ex F. 1. Voss. 2. excitat Oud. et habent edd. praeter Ald., quae *Pamphylicum* praebet.) *Assyrium* F. 1. Bd. φ. Vulc. quod probat Oud., Bosscha tamen non recepit. In cett. *Syrium.* *Regia Regea* Voss. 2. Vulc. In cett. *Aegea.* *et Myrtoa* Bd. Florid. Oud. In cett. *et* abest. M Oud. emendavit *sed altero Aegea.* *is* pro *his* Voss. 2.

premitur reliquit auctor. *Procedit terra* cum angustatur mare, in quod procurrit; ut contra *recedit* cum sinum facit, [a qua Oud. sententia equidem non alienus sum, quum varietas lectionis *procedentibus*, quae in edd. vett. conspicua est, pro *premitur* vix ex errore librarii multoque minus ex glossemate oriri potuerit.]

primum igitur. Male Colv. reponit *columnas navigantibus*, quum verba Aristotelis, quibus utitur εἰςπλέοντι τὰς Ἡρακλείους στήλας, id non significent, sed tantum *columnas ingredientibus* sc. ab Oceano in mediterraneum. Nec puto, *navigantibus columnas* cum Oud. pro *praeternavigantibus columnas* exponi posse, nec per usum verbi nec per sententiam loci, quae, ut ipse intellexit, obscurissima ita redderetur; debet enim intelligi solum de iis qui ex Oceano mare mediterraneum introeunt, quare ille inclinat ad emendationem *naviganti*, ne hi casus ablat. et dat. in eodem numero occurrant, quamquam non negat, optimos quosque scriptores ita loqui solere; coll. Wopk. Miscell. Observ. Vol. VIII. p. 34. Veget. III. 19. *In paludibus occupatis, in campis parvis atque securis opportunum proelium infertur.* [Quum vero optimi quique codd. *dextros* vel *dextro* praebeant, malim legere *dextrorsum latus* ex graeca constructione, qua adverbium cum substantivo non raro iungitur, vel *dextrorsum* et *latus* utrumque seorsim intelligi potest. Aristoteles δεξιᾷ.]

Sardiniense Aristoteles di δόνιον.

eo indiscretis sc. latere, ut derunt Elm. et Scriv.

Hadriatium. [De huius vo graphia cf. Wagner. in Orthog T. V. p. 440. Ita cod. palim ton. habet Epist. ad Caes. III ed. Rom.: *ut illa mari ionio renico, sive vero potius* (ita gendum est ex cod.) *in had mari.*]

Assyrium. Bene Oud. lection probavit. *Syri* saepissime *As* diunt. cf. Intt. ad Suet. Cae [cf. Kopp. Palaeogr. Tom. I ed. §. 110. p. 116.: de lata Assyriae significatione cf. Ko *und Schrift.* II. 148. Cellar. ant. II. 333. 762. Voss. id Quos Graeci Syros vocant, barbaris Assyrii appellantur.]

sed ante Aegaea et Myr maria. [Oud. coniecturam *se Aegaea* recte Bosscha iam re interpretatus: antequam ad *lium* etc. venimus, occurrunt et *Myrtoum.* Copulam *et* ex co cum Florido et Oud. reposui, cessario requiritur per loci se Attamen rectius forsitan *ac* s Omissa videtur copulandi par iis esse, qui *ante* praepositio adverbium esse opinabantur.]

a in Maeotin senescit, ex Hellesponti fonte concipitur vestibulumque
opontis vocatur. Ab ortu solis | Oceanus est, Indicum et Persicum mare 301
ns, hinc patescunt finitima rubri maris, quae per angustas longinquas-
uces in Hyrcanium et Caspium flectuntur simul: ultra quae profundae
is esse maria creduntur. Deinde paulatim Scythicum et Hiberum freta

ex Voss. 2. Bd. In cett. *senescit et ex.* *llesponti* Bd. *ex Hellesp. fonte* F. 1. et codd. Vulc. et seqq. usque ad Elm., qui ex coniectura Vulc. *faucibus* recepit eumque Scriv. et euti sunt. Oud. codd. lectionem in textu reponi iussit, at Bousche retinuit *fontibus*, quod Vulc. habent. Is. Voss. coniecit *Hellesponti freto.* *propontius* Voss. 2. *Proponticus* Bd. *Propontis.* *angustias* Bd. *flectuntur*, *simul* ita distinguunt edd. ante Vulc., qui post iodum claudit. *ultra quae* Bd. Vulc. seqq. In cett. *utraque.* *Hiberum* Mss. omnes et ter Bas. 2. Lugd. Colv., in quibus *Hybernum* extat Scal. ex emendatione maluit *Iberiam.* ss. 1. 2. Bd. Oud. In cett. *fretum* cf. ad de Dogm. Plat. I. p. 184.

eit. [*Senescere* de rebus usurpuae ad exitum vergunt decreis; cf. Intt. ad Cic. de Nat. Deor. *hiemi senescenti;* Heins. Ad- 255.]

sponti fonte. Vulc. respectu lis qui συνεστόμωται habet levult *faucibus*, probatum Wower. iis. At recte Oud. monuit, Ari- verbo συνεστόμωται non ita se, sed locutum de ponto: πρὸς ήσποντον συνεστόμωται τῇ κιλονοπόντιδι. Tum idem bene offendictione *concipi e faucibus*, b caussam etiam Vossii conie- *Hellesponti freto* improbabilem severat. Bene igitur Vulcan. re- omnium codd. lectionem *fonte* tum ponti facit ab Hellesponto. . III. 7. *Ganges multis fonti- nceptus;* Lucan. II. 403. *Fon- hic vastis immensos concipit* Curt. VI. c. 4. §. 5. *velut ex nte conceptus editur.*

ntur simul, ultra quae. De hoc oridus haec adnotat: Et hoc spondet Aristotelico textui: πρὸς ταῖς ἀνασχέσεσι τοῦ ἡλίου πάλιν ὁ Ὠκεανός, τὸν Ἰνδικόν τε καὶ ν διανοίξας κόλπον ἀναφαίνει συν- Ἐρυθρὰν θάλασσαν διείληφώς· ερον δὲ κέρας κατὰ στενόν τε καὶ δήκων αὐχένα πάλιν ἀνευρύνε- Ὑρκανίαν τε καὶ Κασπίαν ὁρί- idetur hic Apuleius mare Cas- finibus maris rubri derivare, surdissimum. Aristoteles vero tolerabilius ab Oceano septemtrionali, sed et ipse fallitur, cum nullo enim altero mari communicat mare Caspium, nisi forte subterraneis meatibus cum ponto Euxino (quod nonnullos existimasse video atque in his Aristotelem, teste Postello in lib. I. de Universitate). At error ille de origine Caspii maris communis fuit Aristoteli cum veteribus omnibus geographis, quibus septemtrionales plagae minus erant cognitae. Strabo lib. II. ait terram nostram mari circumdatam in se ab Oceano multos admittere sinus, maximos autem 4.: de quibus is qui Septentrionem spectat, Caspium vocatur mare sive Hyrcanicum. Persicus autem sinus et sinus Arabicus meridionali mari infunduntur, quartus magnitudine alios superans a columnis Herculis oritur estque mare mediterraneum. Idem sentit de Caspio mari Plin. VI. 13. *Ultra quae* (maria sc. Hyrcanium et Caspium) legendum esse apertissime docent verba Aristotelis: τόδε ὑπὲρ ταύτην βαθὺν ἔχει τὸν ὑπὲρ τὴν Μαιῶτιν λίμνην τόπον· id est mare quod super Hyrcaniam est vastum illum obtinet locum, qui est super Maeotin paludem.

Hiberum. Intelligit Aristoteles mare quod fluit iuxta Germaniae et Celticae oras, et videtur auctor per errorem Germanicum mare vocasse *Hiberum*, quod est proprie Hispanicum ab Hibero flumine, inductus in eum errorem per nomen *Celtiberiae;* nam de *Hibernia* non potest derivari, quia eam ipse statuit in alio orbe.

. [illegible] mare, per quod Gallicum atque Gaditanas columnas circumvectus [illegible] nostri metas includit.

CAPUT VII.

Sed in altera parte orbis iacent insularum aggeres maximarum, Brittaniae duae, Albion et Hibernia, quas supra diximus esse iis maiores. Verum [illegible] in Celtarum finibus sitae sunt. Minores vero ultra Indos *Taprobane*

Gallicum *atque* Voss. Vulc. Bd. Iunt. 2. Bas. 2. Lugd. Colv. Vulc. 1. Wow. In cett. *gallicum sinum atque*. *circumvectus* Voss. 2. Bd. In cett. *circumvectus*.

Britannicae Salm. ad marg. ed. Vulc. Scal. et seqq. praeter Oud. In cett. *Britanniae*. [illegible] F. *et Labeone* Voss. 2. Vulc. *Lebione* Leid. In cett. *Albion*. *Hibernia* F. φ. cod. Salm. et [illegible] codd. Scal. et seqq. *Hidera* Vulc. cod. *Hiderne* Leid. In edd. cett. *Ierne*. *quas supra diximus esse iis* F. *iis quas supra diximus maiores* Vulc. correxit et in textum recepit Elm. c. seqq.; *quas supra ea diximus esse maiores* cod. Vulc. *iis quas supra Ierna diximus maiores* Scal. quod aperte falsum est. Oud. putat typothetarum errore *Ierna* in textu esse relictum, quod Scal. correxit in *Hibernia*. Elm. in adnot. crit. adscripsit: *lege: diis maiores*. Voluisse credo Elm. *d.* (sive *diximus*) *iis maiores*, quae lectio est F.; unde Oud. mallit tum invertere *iis maiores*, *quas* [illegible] In cett. *quas supra diximus esse maiores*. Quae cett. codd. lectio sit, ex Oud. adnotatione non potest perspici; at cum F. omnes consentire mihi quidem probabile est. *Celtorum* Voss. 1. 2. cod. Salm. In cett. *Celtarum*. *sitae sunt minores* codd. et edd. vett.; Vulc. et Wower. *sitae non minores* probante Oudendorpio, Elm. cum seqq. *sitae sunt haud minores*. *Indres* Vulc. cod. teste Vulc. in Ed. Ant. 1594. *Bromanae* F. Vulc. cod. Voss. 1. 2. Bd. In edd. *Taprobana* vel *Taprobane*.

Gallicum. [*Sinum*, quod plurimi codd. omittunt, additum mihi videtur esse a librariis, si quidem in Mss. extat, quod equidem valde dubito, quum Florent. cod. collationi Lindenbrogianae non ita multum fidei haberi queat. Ii enim qui nesciebant quo *Gallicum* pertineat, ex suo ingenio apposuerunt *sinum*, quod glossema vetus esse probat ed. pr., quae prima illud praebeat. Forsitan doctus librarius qui codicem Aristotelis περὶ κόσμου habuit, ubi *Γαλατικὸν κόλπον* legitur, ex illo eam vocem suppeditavit. Ad *Gallicum* cogitatione adde *fretum* vel *mare*, quae in praegressis extant, aut dictum est ut in seqq. p. 303. *Arabicum*, ubi e glossa *sinum* mihi videtur irrepsisse.]

Cap. VII. *Brittaniae*. *Brittanicae* ex Aristotele refinxit Vulc. et ex eo seqq. Verum priores cum Mss. omnibus dant *Brittaniae*, quod mutari non debuit. Utraque enim insula dicta est *Brittania*. Hinc *Brittaniae*, ut *Galliae*, *Hispaniae* Plinio H. N. IV. 16. Catull. Eleg. XXIX. 21. *Hunc Galliae timetis et Brittaniae* et XLV. 22. *quam Syrias Brittaniasque*.

Albion et Hibernia. Si Aristotelem sequamur, inquit Colvius, scribemus *Albium*, nam apud eum τὸ *Ἄλβιον*. Sed apud Stephanum est *Ἀλβίων*, apud Ptolem. *Ἀλουίων*. Elm. haec adnotat: Tzetz. Chil. 8. hist. 218. *Ἰουερνία καὶ Ἀλουβίων*. Eustath. in Dionys. p. 82. *αἱ Βρεττανίδες δύο νῆσοι Οὐερνία καὶ Ἀλουίων, Ἰουερνία καὶ Ἀλβίων*. *Hibernia* ex optimis codd. cum Scal. et seqq. recepi. *Ἰέρνη* enim Aristoteli aliisque est *Hibernia* *Irland*, quomodo ea insula iam audit apud Caesar. B. G. V. 13. et Plin. Hist. N. IV. 16.

quas supra diximus esse iis maiores. Hanc lectionem ex Florent. codice recepi. Intelligit Aristoteles, qui dicit: *Ἄλβιον καὶ Ἰέρνη τῶν προειρημένων μείζους*, Trinacriam, Euboeam, Cyprum alias, quarum prius meminerat.

Celtarum. [Commemoratione dignum videtur, optimos codd. *Celtorum* legere, quam terminationem recepissem, si uno loco stabilire eam potuissem. Attamen vix dubito, quin Apuleius pro more suo hic quoque terminationem commutaverit.]

sitae sunt. Minores. [Ita ex codd. auctoritate legendum est, qui omnes

Oxae* multaeque aliae *orbis* ad modum sparsae hanc nostram insulam
ıunc terrarum orbem quam maximum, ut diximus, ornamentis suis pin- 303
continuatione ut quibusdam sertis coronant. Atenim huius terrae quam
mus latitudo quadraginta, prolixitas septuaginta millia stadiorum tenet.

ae F. 1. *atque Zonae* Voss. 1. 2. Bd. *atque Zoxae* Vulc. cod. *et Zoxae* idem cod. teste :d. Ant. 1594. *et Ose φ. atque Loxe* coniecit Salm. ad Solin. p. 782., quam coniecturam ·gini ed. Vulc. adscripsit; Elm. emendavit *Telos*. In edd. est *Phebol*. *urbes* Mss. et edd. *is* coniecit Schikerad., quam coniecturam Wower. sibi vindicavit, et Florid. in textum *urbis* Elm. Wow. *uberis* Scriv. Salm. ad Solin. p. 1111. ed. vet. 782. ed. ult. *breves* . Pontan. ad Macrob. Somn. Scip. II. 5. emendat: *tuberes admodum*; Is. Voss. maluit od Oud. probante Bosscha reposuit. *idem* pro *id est* Voss. 2. *quam maximum ut* cod. Colv. Vulc. Scal. (e F. nihil enotavit Lind.) Elm. *ut diximus* est quoque in ıtt. *orbem quam maximam dix.* Pro glossemate verba: *hunc terrarum orbem* deleri Wow. et Elm. *qua nos colimus* Bd. X pro *quadraginta* Bd. *septuaginta stadiorum* . 2. Vulc. Ald. XX. scribit Bd. In cett. *septuaginta millia*.

m negationem *non* vel *haud* , quam ante *minores* editores ·es intrudunt. Ex Aristotele ı petendum non est, quum in o multi codd., ut duo Vaticani, us, Parisiensis, quos Beckerus) P Q R denotavit, οὐκ ante non agnoscant. Utrum Arivere ita scripserit, diiudicare non est, hoc certe potest af- Apuleium e codice graeco liım transtulisse, in quo negatio

›bana atque Oxae. Ex cor- ıa codd. lectione prius tantum : coniectura recipere, alterum reliqui, quia quid eius loco ·rem non habebam. *Taprobane ·obana et Phebol* ex Aristotele Aldus et seqq. ediderunt, at ı sit illa insula *Phebol* ad Arabium iacens non convenit inter ·Mss. etiam non agnoscunt. ı Oud. non alienus sum a senılcanii et Salm. ad Solin. p. 782. ıtium, vocem λόξη sive *inflexa* ·istotelem sumptam esse ab pro nomine proprio, ut putaret am vocatam esse ab eo φεβόλ. ı Aristoteles: ἥτε Ταπροβάνη ·δῶν, λοξὴ πρὸς τὴν οἰκουμένην βὸλ καλουμένη. Sic certe sciılta urbium epitheta apud Hoposterioribus geographis sumta ı nominibus propriis. *Taprob*insulam commemoravit Isid. Orig. XIV. 6. §. 12., ex quo Elm. emendabat *Telos* pro *Phebol.*

orbis. [Vossii emendatio *orbis* omnium quae adhuc factae sunt coniecturarum optima mihi videtur esse, quamquam in ea est, quod displiceat, quum vocabulum κύκλῳ, quod Aristoteles habet atque sua coniectura Vossius reddere voluit, Apuleius verbis *ut quibusdam sertis coronant* expressisse videatur. Aristoteles enim ait κύκλῳ περιστεφάνωνται τὴν οἰκουμένην. Ceterum *orbes* et *urbes* vocc. in Mss. saepius confunduntur, cf. Dr. ad Liv. III. 10. §. 8. V. 19. §. 11. Quid melius eius vocis loco substitui queat, adhuc nescio.]

id est hunc terrarum orbem. [Male aliquot Intt. ut Elm. haec verba glossema esse censuerunt. Aristoteles enim dicit τὴν οἰκουμένην ταύτην ἣν δὴ νῆσον εἰρήκαμεν et Apuleius supra p. 296. *omnem hanc terrenam inmensitatem Atlantici maris ambitu coerceri insulamque hanc unam esse cum insulis suis omnibus*, quae verba bene explicant, qua de caussa Apuleius illa addiderit.]

latitudo. [De re cf. Mart. Capell. VI. §. 614. p. 509.]

septuaginta millia. Millia in omnibus fere codd. desideratur, quia librarii notabant modo littera *M.* [De re et diversitate sententiarum quae de terrae prolixitate inter veteres obtinuit, cf. Kopp. ad Mart. Capell. VI. §. 596. p. 499.]

23*

Sed in divisione terrarum orbis Asiam et Europam et cum his, sicut
Africam accepimus. Europa ab Herculis columna usque Ponticum et Hyr
mare ac flumen Tanain fines habet; Asia ab iisdem angustiis Pontici
304 usque ad alias angustias quae inter Arabicum *finem* et | interioris a

et cum his sicut plures F. Ald. Iunt. 2. Colv. Florid. *et cum his vel sicut plures pr* Voss. 1. 2. Vulc. Bd. Vulc. 1. Wower. Oud. *et cum his praeterea sicut plures* Sc Scriv. *et cum his sicut plures praeterea* Salm. In marg. ed. Vulc. *et* ante *cum* abe *accipimus* edd. ante Elm. *ab Herculis columna* F. Ald. Iunt. 2. Oud. *ad H. columnas* Vulc. edd. Vulc. Scal. Wower. Elm. Scriv. *ab Herculis columnis* Voss. 1. cod. S edd. cett. *Pontum* Florid. *Hyrcanum* Voss. 2. Ald. Iunt. 2. In cett. *Hyrcanium*. *Tan* Ald. Iunt. 2. Colv. Oud. In cett. *Tanaim*. *Tanaum* Bd. Verba *Pontici maris* usque ad *m* Elm. videntur abundare. Etiam Wow. *Pontici maris* uncis inclusit, nec minus Oud. hae v glossa suspectae sunt. In ed. Oud. errore, puto, typothetarum *alias* exulat. *arabicu* Ald. Iunt. 2. Colv. Elm. seqq. In codd. est *arabicum finem*.

divisione terrarum. [Hanc terrae distributionem antiquissimam esse docet Herodot. IV. 45., qui eius auctorem se ignorare fatetur; cf. Intt. ad Lucan. IX. 411. ad Mart. Capell. VI. §. 622. p. 513. Kopp. Hygin. Astron. I. 8. p. 415. Stav.]

ab Herculis columna. [Hanc scripturam ex codice Florentino cum Oud. praetuli, quia singularis *Herculis columna* et dictio *usque ab* librarios induxisse videntur, ut aut *ab Herculis columnis* aut *ad Herculis columnas* emendarint. Egregie vero se habet lectio *ab Herculis columna*. Nam alteram columnam statuerunt in Africa, alteram in Europa de qua hic agit; cf. Mela I. c. 5. Curt. X. 1. *Cursum Gadis dirigere, ibi namque columnam Herculis esse fama vulgaverat.* Minus recte Oud. lectionem *ad H. columnas usque* eo improbavit, quod tum Apuleius *et usque* dicere debuisset; ferri enim per se bene ea poterit, quum nihil referat, utrum fines, a quibus regio incipiat an ad quos usque illa pertineat indicentur, prolixitas regionis una eademque est. Hygin. l. c. dicit: *Europam ab Africa dividit mare ab extremis Oceani finibus et Herculis columnis.* De dictione *usque ab* cf. Intt. ad Cic. de Divin. I. 1. §. 1.; ita *ab usque* dicitur cf. ad Apol. p. 522.]

Hyrcanum. [Voss. 2. cod. teste cum aliis editionibus optimis edidi, quamquam in praegressis p. 301. alteram terminationem Apuleius praetulit, qua ipsa caussa commotus est Oud., ut *Hyrcanum* improbaverit. Item Propert. II. 23. 66. dixit *Hyrcani m* Virg. Aen. IV. 367. *Hyrcanae* Utrumque enim in usu fuisse te veterum loci, ut codd. tantumm qui debeamus. *Hyrcanus* terminat quidem elegantior et magis poe detur esse; ita Plinius inter *Hy* et *Hyrcanus* variat, prius vero usurpat.]

Pontici maris. [Oud. haec ve glossemate habuit, quae si retin Apuleius addere debuisset *et H* qua in re cum eo dissentio; Gl enim haec addere vix omisisset.

Arabicum finem. [In omnibus codd. haec lectio extat, quam sententiam praebere apparet. men Oud. opinionem sequi prom qui ex edd. *aliquot sinum* recip quod quin glossema sit nemo bit. Vix enim putaverim, *fine* rios posuisse pro *sinum*, quod p planum est, et tam notum omnibu bulum, ut cur minus idoneam in cem substituerint librarii, caussa possit nulla. Hinc coniicio in vo verbum inesse aut minus cognit rariore significatione usurpatum. si ponamus, necessarium non enuntiato *quae* etc. subintelligi *sunt* vel legi *iacent*, quae ver stantivi omissio nescio quid mol loco habet. Quid tamen pro *fin* iiciendum sit nescio: erat quum vel *se sinuant* emendarem. tum neutrali significatione dict ut saepius apud Livium et T At altius ulcus insidere persuas

iacet; constringiturque Oceani cingulo et societate nostri maris. Sed
modo; ut quidam ab exordio Tanais ad ora Nili Asiae terminos metiun-
fricam vero ab Isthmo rubri maris vel ab ipsis fontibus Nili oriri pu-
eiusque in Gaditanis locis fines esse. Sed ipsam Aegyptum plerique
plures Africae adiungunt, ut insularum situs: | sunt qui *eas* finitimis 305

. Wower. *et* ante *societate* non comparet in edd. ante Vulc. praeter Ald. *Tanais ad*
'ulc. cod. Salm. Bd. In cett. *Tanais usque ad.* *metiuntur* F. Voss. 2. Bd. cod. Salm. Ald.
lorid. Oud. In cett. *metiantur.* *a ismo* Voss. 2. *aismo* Bd. supra se. *p. sinu.* *putandum*
'. Vulc. cod. et ed. Scal. Wower. *putandum est* Bd. *putant* F. 1. ex coll. Lind. edd. cett.
ndavit: *Africa oriri putatur.* *ut insularum situs sunt qui eam finitimis* F. 1. Vulc.
p. *ut* delent Voss. 2. Bd. *ut insularum situs. Sunt qui eam ... comprehendunt* edd.
ıl. qui Vulc. emendationem *at insularum situs sunt qui cum f.* recepit. *Cum* etiam
recepit et Vulc. distinctionem, quae etiam recte extat iam in Ald. Iunt. 2., et prave post
. recentiores punctum posuere. *eas* e coniectura Brantii receperunt Scriver. et Florid.
iecerat *qui in finitimis.* Nans. *qui eas amfinitimis;* Oud. *ut insularum situm, sunt*
finit. Cett. edd. sequuntur veterem lectionem.

c vero mihi constat, *Arabicum*
olute positum esse, ut p. 301.
m, ubi ex glossemate etiam *si-*
ditum esse vidimus.]

Si ita legas, inquit Oud., in
s (ut iam exposui), subintelli-
est *sunt*. At Bened. cod. et
quot habent *iacent*, ut ad *an-*
referatur et *constringiturque*
puleii per polysyndeton con-
. [Haec Oud. sententia quam
ı sit bene potest intelligi: *que*
rticulam vocabulo per polysyn-
ponere, ubi totius enuntiati con-
m disturbat, ne dicam ubi plane
st. Apuleio ut nulli scriptorum
licuit. quod intelligens Oud.
lidit: quamvis clarius esset, si
abulo *Oceani* Apuleius adie-
] *Iacet* sc. Asia in latitudinem
c. hac in re proprium est; cf.
V. 674. *a medio confinis Syr-*
lammon At qua lata iacet
nga fervida regni; Ovid. He-
II. 28. Mela I. 1. Miscell. Ob-
ol. VII. p. 430. Claudian. in
I. 38.
[*Usque* quod aliquot codd. et
iiciunt, mihi pro glossemate
ni est. *Ad* pro *usque ad* ra-
itur; cf. Lucan. III. 630. (ratis)
nos repleta foros; Hand. Tür-
I. p. 77.]
rum situs: sunt qui eas finiti-
is comprehendunt. [Mirifice
codd. *sunt qui eam* praebent,

quod pronomen non habet quo referatur. Hinc erat quod alii *cum finitimis*, alii ut Oud. *qui eum finitimis* emendarent, quarum sententiarum neutra comprobare mihi se potest. Priorem enim coniecturam videndum est tam facilem sententiaeque accommodatam esse, ut qui librarii longe difficilius *eam* substituere potuerint, comprehendi nequeat. Oud. vero emendatio primum ideo molesti quid habet, quod ille verba *ut insularum situm* cum praegresso *adiungunt* non copulat, sed e *comprehendunt* hunc accusativum pendere mavult, ita ut pronomen *eum* abundet, coll. dict. ad Hirt. B. G. VIII. 3. Suet. Aug. c. 67. At plane aliter se habent exempla quae huc afferri possunt, ut Hirtii *namque illud vulgare ... signum, quod incendiis aedificiorum intelligi consuevit, Caesaris id erat interdicto sublatum,* vel ibid. c. 54. *Pompeius legionem primam, quam ad Caesarem miserat confectam ex dilectu provinciae Caesaris, eam tamquam ex suo numero dedit.* Sic apud Suet. Aug. l. c. ex coniectura tantum *Thallo ... crura ei fregit* Gronov. et Oud. dederunt, quem pleonasmum non esse ferendum recentiores Intt. bene viderunt. Unum reperi Arnobii locum, qui propius accedere videatur VI. 8. *Satis igitur ut opinor, ostendimus templa diis immortalibus aut inaniter iis esse constructa aut ....,* qui tamen in eo discrepat, quod per particulas *aut* — *aut* in duas partes

locis comprehendunt, et sunt qui in alia divisione eas habendas put mari satis dictum.

CAPUT VIII.

Terreni vero casus ita se habent. Exhalationes duas physici es tenues et frequentes, vixque visibiles ad superiora minari, *ex* gremi

eum habendum vel *insulas habendas* emendandum esse putat Colv. *putent* Voss. 2. Salm. Bd. Oud. In cett. *putant.*

terrenae edd. ante Vulc. praeter Ald. Iunt. 2., quae cum F. 1. *casus* delent et *ter* habent. *et elationes* Voss. 1. 2. Bd. *exh. quas duas* edd. ante Vulc. *fassice* Voss. 2. *physici* non est in Ald. *et frequentes* non sunt in ed. Vulc. sing. *in mari* pro *mina* Lips. emendavit *animari*. *e gremio* Elm. Scriver. Florid. *ex gremio* coniecit Oud. Bosscha. In cett. *et gremio*.

dividitur et *deis immortalibus* toti enuntiato ut gravissimum praeponitur. Plura vide apud Munk. ad Hygin. fab. CX. p. 203. ed. Stav. Errare igitur mihi videtur Oud., tale pleonasmi genus ut est in verbis: *ut insularum situm sunt qui eum ... comprehendunt*, statuens. Tum eius sententia displicet, quod minus eleganter dici posse puto: *situm insularum sunt qui finitimis locis comprehendunt*, quum non situs insularum sed ipsae insulae in his locis comprehendantur, quo accedit, quod in seqq. *qui in alia divisione eas habendas putent* Apuleius posuit. Hinc magis inclino ad sententiam eorum qui *eas* reponere malunt, quam tamen coniecturam omnibus suis numeris perfectam esse nego, at ea enuntiationis concinnitati quam optime convenit, adeoque omnes eae dubitationes tolluntur, quas ceterorum interpretum emendationes movebant. Verba *ut insularum situs* cum *adiungunt* copulari nolo, quia hoc ineptum est, sed absolute poni nominativum existimo, semicolo post *situs* posito, ut sequens enuntiatum plane seiunctum vel *situs* accusativus pluralis sit, qui ex omissis quibusdam verbis, ut *alii aliter constituunt* et similibus pendeat. Cogitatione enim quaedam addenda sunt, quibus exprimitur, geographos dubitare de insulis, scilicet utrum insulae seorsim ponendae an cum aliis terris iungendae sint, eadem ratione qua de Aegypto et Africa eos dubitare constet. Nihilominus singulare est enuntiatum et habet in quo offendamus. Nolim vero Graecorum et Latinorum re qui praeposito substantivo pron monstrativum aut perspicuitati ubi longius enuntiatum interpc gravitatis ut ita dicam rhetoric in seqq. addere solent, cf. H 300. *τῶν δ' ἄλλων ἅ μοι ἔστι, ἄν τι φέροις*. Hutch. ad Xenop p. 103. et p. 205. Cort. ad Pli §. 1. ad Lucan. III. 48. Aristot totum locum ita expressit: *τὴ γυπτον ὑπὸ τῶν τοῦ Νείλου περιῤῥεομένην οἱ μὲν τῇ Ἀσίᾳ Λιβύῃ προσάπτουσι καὶ τοὺς μὲν ἐξαιρέτους ποιοῦσιν οἱ δὲ π τοῖς γείτοσιν ἀεὶ μοίραις.* De *sularum situs* insolenter hoc ctum esse apparet. De geog dissensione; cf. Intt. ad Iuven ad Martian. Capell. VI. § 675 *Aegyptus dehinc hoc est caput.*]

putent. [De hac modorum saepius dixi; cf. de Dogm. Plat. *quod nec mutuae sunt nec cari queant.*]

Cap. VIII. *minari* i. e. *ἀγε dere, efferri*; cf. Virg. Aen. *geminique minantur In co puli*, [quem locum male prot quum *minari* hic sit *eminere* n *efferri*. cf. ad Met. p. 710. ad quem locum plura exposu gnificatione vocis *minare* qua mum de asinis equis sim. dicitu ad Met. p. 207.]

im agmina halitu amnium fontiumque constare matutinis temporibus a. Harum altera arida est atque *animae similis*, quae terrenis *eru-*
bus surgit: altera humida et egelida: | hanc ex fluentis superioris vapo- 306

s. 2. *atque consimilis* codd. et edd. ante Vulc., qui *fumo* ante *consimilis* cum seqq. ex ı addidit, quod in collat. Lind. deletum non est, unde tamen cum Oud. non putaverim lectionem eam esse. *reluctationibus* codd. omnes et edd. usque ad Wower., qui ex ılc. (et Salm. ad marg. ed. Colv.) emendatione *eructationibus* recepit; Elm. et sequentes . *retractationibus* variam cod. lectionem esse notavit Elm., quam ubi invenerit nescio. ıdavit *effluctationibus*. *et egelida* Voss. 1. 2. Bd. cod. Salm. Bas. 2. Colv. *et* ante *gelida* esse testantur Elm. et Oud., unde Elm. Scriv. Florid. omiserunt et *egelida* receperunt. Sed collatione Lind. nihil enotatum est. In cett. *et gelida*. *effluentis* pro *ex fluentis* edd. *caloris* pro *vaporis* melius scribi putat Vulc.

emio. [Hanc Oud. coniecturam m recepi, *et* eo ortum ratus, ramque enuntiationem copula endam esse putabant librarii. vero *et* et *ex* in codd. confunotum est; cf. Dr. ad Liv. XXVI. . III. 6. §. 3.]

ie similis. [Lipsii vestigia seui *animae consimilis* margini it, hanc coniecturam feci, quae . fidem probabilissima videtur criptum erat enim per compene i. e. *animae*, quod facile in rumpi poterat, quodque cum vocabulo iunctum in *consimi-* ısario abiit. Propius accederet io *animi similis*, ut ex comai depravatum esset *cum* et *onsimilis*, eamque recipere non em, si sequi sententiam eorum qui *animus* et *animi* pro *ventis* u dici opinantur; cf. Intt. ad n. I. 57. *mollitque animos et t iras*, quamquam iam a Servio gnificationem defendi me non m omnis de hoc loco dubitatio foret. Quoties enim *cum* et ı codd. confundantur vix dici ıec raro hanc corruptelam prae- el sequenti vocabulo adhaerere i licet; cf. Met. III. p. 214. ubi *rminatus animi* G. 2. P. hacum; Met. IV. 291. pro *animi* 'ux. cod. praebet *cum dolore;* 299. pro *tristitie animi* G. 1. c. d'Orv. scribunt *tristitie cum;* 60. pro *impos animi* Reg. *os cum* et ita Met. IX. p. 635. *rmatum animi*. Oxon. *conf.* *cum* et X. p. 680. pro *vulnus animi* cod. Colv. *vulnus cum;* Met. XI. p. 800. pro *recreatus animi* d'Orv. vitiose dat *recreaticum*. De *anima* pro *vento* infra dicam ad p. 306. *Fumo* vero quod ex Vulcanii emendatione edd. occupavit, in nullo codice inveniri mihi quidem persuasum est.]

eructationibus. [*Reluctationibus* quod omnes codd. praebent ferri nequit, quum hic de exhalationibus terrae tantummodo sermo sit. Hinc recepi Vulcanii emendationem *eructationibus* i. e. emissionibus exhalationibus, quae mihi aptior videtur esse, quam Oud. *effluctuationibus:* Aristoteles habet τῶν δὲ ἡ μὲν ξηρὰ καὶ καπνώδης ἀπὸ τῆς γῆς ἀποῤῥέουσα.]

egelida. [Male agunt Intt. qui quamquam *egelida* lectionem probant, tamen *tepidum* et *vaporatum* interpretantur. Vulcanius qui quam prave ita explicaretur bene intellexit, *gelidus* hic intelligi voluit de quacunque re quae facile condensatur et constipatur. Optime de vocabulo *egelidus* eiusque significatione egit Forbiger. ad Virg. Aen. VIII. 610., ubi Wagner. minus accurate *et gelido* praetulit, non considerans, hanc esse emendationem librariorum, qui videntes *egelido* significatione usitata huic loco non aptum esse alteramque huic fere oppositam nescientes longe usitatum *gelido* reposuerunt. *E* vero praepositio in compositis non solum vim habet privativam, ut in *enervis*, sed etiam augendi et intendendi, ut in *edurus*, de quo vocab. vide Intt. ad Virg. Georg. IV. 145. Forbiger. ad Virg. l. c.

[61] ris | natura ad se trahit. Et ex hac quidem nebulae, rores, pruinae, imbres, nix atque grando generantur; de illa superiore quam diximus venti *animaeque* flammae fulmina atque aliae ignitorum telorum gignunt rimae species. Nebula constat aut ex ortu nubeculae aut ex eius re est autem exhalatio vaporata et humore viduata, aëre crassior, nube su cui serenitas obolitionem infert. Nec aliud est serenitas, quam aër p caligine et perspicue sincerus. Ros vero nocturnus humor est quem t serenitas spargit.

CAPUT IX.

307 Glaciem dicimus | humorem sereno rigore concretum. Huic est consimilis, si mollitja roris matutinis frigoribus incanuit. Ergo aër a

et imbres Bd. *generatur* Ald. Iunt. 2. Bas. 2. *sicam venmaque* Bd. *verti* Voss. 2. Vulc ed. sing. Ald. *venti*, *aquae* F. 1. Voss. 1. 2. Bd. Ald. Iunt. 2. Colv. Vulc. Scal. Wow *venti atque flamina* Salm. in marg. ed. Vulc. Scriver. Florid. *venti animae* Lipsii et Goes dationem Oud. In textum recipi iussit et Bosscha obsecutus est. *flammae fulmina* Ald. Colv. Vulc. Scal. Wow. Elm. *venti atque flamina*, *fulmina* ex Elm. emendatione Florid. *et fulmina*. *ignipicorum* Bd. A voce. *Nebula constat* incipiunt edd. primae. *atque ex exaltatio* Voss. 2. *ex altero* Bd. *et* ante *humorem* non est in edd. ante Vulc. *obolitionem* Bd. In cett. *abolitionem*. *caliginem* Bd. *tenuiter serenitas* Voss. 2. In cett. *serenitas* *spergit* ed. pr. Vic. Venet. 2. Iunt. 1. *sudat* pro *spargit* φ. si fides est Wower.

sereno frigore edd. ante Vulc. *mollitia* F. 1. Voss. 2. Vulc. Bd. Vulc. Scal. Wow. cett. *mollities*. *incaruit* Bd. *ergo si* edd. inde a Bas. 2. In cett. *si* abest.

excitat loca Auson. Caes. 21. *Impiger egelido movet arma Severus ab Istro* et Plin. XXXI. 2. 6. ubi de Albula, quam Strabo V. p. 238. Cas. Ἄλβουλα ὕδατα ψυχρὰ vocat, dicitur: *Albulae aquae egelidae sed Catiliae gelidissimae. Egelidus* igitur est nimium gelidus et bene de exhalatione dicitur, quae omnia congelata et condensata ut rores, pruinas, nives grandines generat.]

vaporis. Vulcanii emendatio *caloris* improbanda est, quia, ut Oud. bene adnotat, *vapor* et *fumus* includunt calidum, unde *vapores* dicuntur calidissimae exhalationes; [cf. Elm. ad Minuc. Fel. p. VIII. dictat. ad Met. p. 682. et supra p. 294.]

et ex hac quidem. [Idem sentit Senec. ex Posidonii placito Nat. Quaest. II. 54: *Nunc ad opinionem Posidonii revertar. E terra terrenisque omnibus pars humida efflatur, pars sicca et fumida. Remanet haec, fulminibus alimentum est, illa imbribus.*]

venti animaeque. [*Aquae* quod codd. optimi praebent ineptum est. Aristoteles dicit ἄνεμοί τε καὶ πνευμάτων διαφοραὶ, βρονταί τε καὶ ἀστραπαὶ καὶ πρηστῆρες καὶ κεραυνοί. Optime igitur : et Goesius emendarunt *animae*, volo particulam *que*, ut vestigi cum emendatio quam proxime a *Anima* pro vento ac spiritu sae citur cf. Horat. Od. IV. 12. 2. *Im animae lintea Thraciae*; Cl Rapt. Proserp. I. 240. Meur p. 4. Barth. Advers. III. 12. Arnob. I. 2. *Num quid suas a exspiraverе venti*; ad Lucret. et Virg. Ecl. VI. 32.]

nebula. [De re cf. Sene Quaest. IV. 3 sqq.]

obolitionem. [Hanc vocem inusitatam ex optimis codd. re Afros *ob* praepositionem in cor amare demonstratum est ad Met. ed. meae.]

spargit. Eleganter Ms. Fi fides est Wowerio, habet *sud* Munk. ad Fulgent. I. 15. *arbor sucinum sudant*: Virg. Ecl. V Claudian. Consul. Olyb. 221 [Buenem. ad Lactant. VII. 2 p. 974.]

CAP. IX. *mollitia*. cf. de Plat. p. 212. *pulmonum* m

nubilum denset et ea crassitudo aquarum fetu gravidat. Imber expri- cum inter se urgentur nubium densitates totque diversitatibus pluviae , quot modis aër nubilis condicionibus cogitur. Raritas enim nubium lia dispergit, quae | concretae vehementius effundunt agmina largiora et 308 mas, quas imbres vocamus, a quibus hoc differunt nimbi, quod pluvia st, nimbus autem quanto repentinus est, tanto vehementior, et quanto risior praecipitatio eius est, tanto breviore casu restringitur. Nives autem iactatione densarum nubium constat. Nam priusquam in aquam defluant,

nale Lips. *fetus gravidat* F. 1. cod. Salm. Elm. Scriv. Florid. *foetu gravidat* cett. Mss. Vulc. qui cum edd. cett. scribit *foetu gravidatur*. Oud. emendavit *foetu se gravidat* idque in textum recepit. *urguentur* Scriv. Oud. In cett. *urgentur*. *nubilis conditionibus* F. 1. φ. Oud. *nubili conditionibus coagitatur* Vulc. cod. et Bas. 2. *nubium coitionibus* ram Modii et Ursini recepit Elm. cum Florido, quod etiam Salm. emendavit in marg. ed. *nubium conditionibus cogitur* edd. ante Vulc., qui *nubili condicionibus coagitatur* codice restituit eumque secutus est Scriv. *nubium collisionibus coagitatur*, Lipsii tionem, recepit Scal. cum Wower., qui tamen *nubili* legit. *nubili condicionibus cogitur* . Bd. *nubilis* Voss. 1. cuius reliquam lectionem Oud. non descripsit. Sine dubio illi cum F. 1. it. *collisionibus* quasi in Voss. 1. esset enotavit I. Voss. Colv. emendavit *conflictionibus*. primis verba inde a *quot modis* usque ad *cogitur* non extant. *nubes quae* Bd. *effundunt* riv. Florid. *eo differunt* pro *hoc diff.* φ. *a quibus hoc differunt nimbi, quod imber,* iugis Vulc. emendavit non improbante Oud. *quanto repentinior* edd. ante Vulc., Scriv. In cett. *quanto repentinus*. *improvisior eius praec.* F. 1. cod. Salm. φ. Scal. et seqq. isior praecipatio eius Voss. 1. 2. Vulc. Bd. Iunt. 2. Oud. In cett. *improvisior et prae-* or praeter Vulc. 1. quae habet *improvisior praecipitatio est*. *restingitur* edd. ante Vulc. Iunt 2.

p. 551. *rudi mollitia*; Oud. ad B. G. VII. 77. *animi est ista tia.*

u. [*Agere* et *cogere* de nubibus rt. ad Lucan. IV. 74.]

set. [De hoc verbo vide Voss. ist. T. II. p. 870. ibique Eckst.; d Horat. Od. I. 28. 19. ad Virg. . I. 248. ad Lucan. IV. 76. Ovid. XIII. 605.]

arum fetu gravidat. [Optimos secutus dedi lectionem *fetu gra-* quae sane offensioni est, quod *lat* sensu neutrali positum est. usum quamquam altero exemplo nare nequeo, huc tamen facit ana- verbi *laxare*, quod Liv. XXVI. 20. *annona haud multum laxaverat* significatione neutrali dixisse vi- . Ita *sedare, remittere* alia (cf. t. p. 15. et p. 57. ed. meae) apud s quosque scriptores usurpantur. nihi probabile est *fetu se gravidat* recte Oud. emendasse. At for- melior est lectio codicis Florent. *gravidat*, ut *fetus* genitivus sit e *gravidat* pendens, cum verba *edi* saepius cum genitivo iungantur cf. ad Met. p. 142. ed. meae. Ceterum male *imber exprimitur* iungunt priori- bus, quod non fit, cum nubes gravidan- tur aquis, sed cum iam gravidatae nu- bes inter *se urguentur* et *colliduntur*.]

nubilis condicionibus. Oud. bene rescripsit ex optimis codd. i. e. varia nubium constitutione. *Cogitur* recte plurimi Intt. retinent pro densatur; cf. Lucan. III. 59. *medium Borea nubes co- gente*, et supra *actus*.

quanto repentinus. Frequens est ellipsis comparativi *magis*, quam quum ignorarent librarii, saepius locum cor- rupere. Ita Apul. Met. VIII. p. 520. *tanto illo quidem fidentius quanto crederet ferri vulnera similia futura prosectu dentium;* Florid. p. 105. *quanto enim exinde orationi modi- ficabor, tanto a vobis in maius tolle- tur;* infra p. 343. *quanto finitima sunt ei, tanto amplius de deo carpere* [cf. Minuc. Fel. c. 34. §. 14. *cuius* (dei) *quanto iudicium tardum, tanto magis iustum est*; Buenem. ad Lact. V. 7. §. 9. Arntz. ad Plin. Pan. c. 73. §. 3. p. 324.]

CAPUT X.

c satis erunt de iis, quae udis elementis aquosisque contingunt. Verum 310
it passiones, cum impulsu frigidioris aeris venti generantur. Nec
id est, nisi multum et vehemens in unum coacti aëris flumen. Hunc
dicimus, licet spiritus ille etiam nominetur, qui animalia extrinsecus
italia tractus sui vitali et fecunda ope vegetat. Siccos et superiores
atus ventos nominamus, auras vero humidos spiritus. Sed ventorum
nt species. Qui facti e telluris halitu constant, terrigenae nuncupan-
lli qui excutiuntur e sinibus, *Enedidae* graece sunt nominati. | Con- 311

sati erit Voss. 2. *hoc satis erit* Bd. *haec sat erunt* Ald. *qui cum impulsu* edd. ante lc. emendavit: *licet spiritus etiam ille nominetur.* *etiam* edd. ante Vulc. non habent. ı voluerunt Elm. et Florid. *vitalis tactus sui et foec. ope* emendavit Lips. *extrinsecus* s. 2. In cett. *omnia extrinsecus.* *vegetet* Bd. *siccos etiam superiores* edd. ante Vulc., adlevit *superioris*, quod etiam Salmasio in mentem venit. *status* pro *flatus* Scal. Verba inde ab *auras vero* usque ad *nunc nomina*, ubi edd. a Venet. 2. incipiunt, ır in Ald , ita tamen ut lacunam esse editor indicarit, quia enuntiatio *nunc nomina* non incipit. *habitu* edd. ante Vulc. Brant. emendavit: *q. fartim e telluris habitu conflant.* F. 1. *Enetele* Vulc. teste Elm. *ENHNIAE* Voss. 1. 2. *ENHTIAE* Vulc. cod. teste *ear* Bd. Ante Vulc. legebatur *Encolpiae de recessu sunt nominati*, qui e suo cod. (?) *Encolpiae graece sunt nominati*, quam lectionem sequ. receperunt, quamquam ipse in t *Encolpiae graece nominati.* Verba *graece sunt nominati* etiam in cett. codd. videntur *t* abest in Vulc. 1. et Wow.

usurpatum erat, ut in tantum ibrarios inducere posset. *Molle*, quod Oud. coniecit, aut *molli*n tam vehementer corrupissent, c vocabulum satis notum sit.] *pitatam indignatione vehemus reverberat.* Quia *prae*ı codd. quique optimi prae*verberat* in uno Bened. extat, em secutus Oud. emendatioextum recepi, quum ita *humus* κ *humana*, quod omnes codd. mendari debeat. Ego locum uere tentabam: *praecipitata ignatione vehementi humum rat.* Oud. praeterea emendavit: *raecipitata cum inclinatione i humum verberat,* quae si *humana* retineri posse autumat cunque res humanas, quamminus eleganter mea sententia dixisset. Tertio denique loco illi *humo reverberatur,* coll. p. 213. *terrae resultare.* Ce*lignatione* turbandum non erat, *lignari* saepius de rebus quae negant et ferre nolunt ponatur, Aen. VIII. 728. *pontem in*ır *Araxes.* Georg. II. 163. *in*ım *magnis stridoribus aequor*; Lucan. X. 319. de Nilo: *obsistere cautes Indignaris aquis.*

Cap. X. *nisi multum et vehemens* cett. [Arnob. VI. 10: *Intelligimus omnes ventos aëris esse fluorem pulsi et mundanis rationibus concitati*; Senec. Nat. Quaest. V. c. 1. §. 1 seqq.]

extrinsecus omnia vitalia. Male aliquot Intt. maluerunt *intrinsecus*, nec etiam bene Lipsius adlevit margini *vitalis tactus sui et fecunda ope;* hi omnes totum locum perverse intellexerunt, quem Oud. his verbis optime explicuit: Auctor dicit spiritum vegetare omnia illa animalia, quae *extrinsecus* spiritum trahendo vivunt, ope vitali *tractus* sui: nam *trahendo spiritum* vivimus, unde passim *trahere*, *ducere spiritum.* Aristoteles πνεῦμα describit τὴν ἐν φυτοῖς καὶ ζῴοις καὶ διὰ πάντων διήκουσαν οὐσίαν, extrinsecus pervadentem per omnia ἔμψυχον καὶ γόνιμον οὐσίαν i. e. vitalem et fecundam facultatem. *Vitalia* possit apud nostrum videri παρέλκειν, ut *extrinsecus* referas ad *vegetat,* sed non puto.

siccos et superiores. [cf. Iacob. ad Lucil. Aetn. 315. p. 177.]

*e sinibus *Enenidae* graece sunt nominati . . . conglobantur.* [Haec

similes his haberi oportet eos, qui de fluminibus lacubus et stagnis vel
[62] |nubibus per aperta coeli manare adsolent, rursumque in crassam nubiu
ciem conglobantur, vel cum imber effusus conciet flabra, quae *Exopia*
corum lingua vocitantur.

vel ruptis nubibus Mss. Vulc. seqq. In cett. *qui ruptis nubibus*. In Wow. est *stagnis nubibus*, Lips. margini adlevit *perruptis* pro *qui ruptis*. *operta* edd. ante Vulc. *incurs conglobantur qui Ecnephiae appellantur* Elm. Florid. de coniectura Vulc. ex Aristotele. I et cett. edd. *qui Ecnephiae appellantur* desunt. Wow. habet *qui Ecnephiae dicuntur*. B edidit *qui Ecnephiae appellantur*. *cum in vere fusus* Vulc. *exopia* F. 1. Voss. 2. Bd. *exopta* Voss. 1. *exhedriae* Lugd. Bas. 3. *qui Eirephiae et Exhydirae* cod. Salm. In cet *Exhydriae*. Oud. emendavit *Exuriae* vel *exoriae*. *attica cum lingua* edd. ante Vulc. . *cum* Iunt. 2. sed inter errata correctum in *Atticorum*.

verba omnium sunt perturbatissima atque Oud. sententiam sequor, qui hic nonnulla excidisse acute vidit. Primum enim videndum est, de *Encolpiis* agere Apuleium, quod non solum Aristotelis verba sed etiam sententia ipsa probat, ut postea accuratius exponam. At quae codd. corrupta est lectio *Enenidae* vel *Enetilae*, ea minus innuit ventos *Encolpias* quam *Ecnephias*, quo accedit, quod in seqq. verba: *qui Ecnephiae vocantur* a Vulcanio primo intrusa sunt nec in ullo codice comparent. Haec omnia documento sunt, hanc utramque enuntiationem conflatam et perturbatam fuisse. Quo tamen modo huic confusioni succurri queat, nescio. Hinc et *Enedidae* in textu posui, quum coniecturis res confici nequeat, et totum enuntiatum ut corruptum et mutilatum asteriscis notavi. Oud. putat excidisse vocem latinam qua *ἐγκολπίους* verterit Apuleius, ut in praegressis *terrigenas* pro *ἀπογείους*. At res semper in summa dubitatione versatur. Aristotelis locus quem interpretatur Apuleius talis est: *τῶν δ' ἀνέμων οἱ μὲν ἐκ νενοτισμένης γῆς πνέοντες ἀπόγειοι λέγονται, οἱ δὲ ἐκ κόλπων διεξάττοντες ἐγκολπίαι. Τούτοις δὲ ἀνάλογόν τι ἔχουσιν οἱ ἐκ ποταμῶν καὶ λιμνῶν. οἱ δὲ κατὰ ῥῆξιν νέφους γινόμενοι καὶ ἀνάλυσιν τοῦ πάχους πρὸς ἑαυτοὺς ποιούμενοι ἐκνεφίαι καλοῦνται.* Idem probat de *Encolpiis* et *Ecnephiis* Achill. Stat. in Arat. p. 102: *'Αναξι-*

μανδρος τοίνυν ῥύσιν ἀέρος τὸν
εἶπε. τινὲς δὲ ἀναθυμίασιν ἀέρος. ἀλ
διαφέρειν ἄνεμον λέγουσιν αὔρας.
γὰρ εἶναι ῥύσιν ἀέρος, αὔραν δὲ
μίκσιν γῆς καὶ τοὺς μὲν ἐκ νεφῶν λέ
εἶναι ἀνέμους καὶ καλεῖσθαι 'Εκν
τοὺς δὲ ἀπὸ γῆς φερομένους ἀπο
τοὺς δὲ ἀπὸ ποταμοῦ 'Ενυδρίας
δὲ ἀπὸ κόλπων Κολπίας· ἀπὸ δὲ
'Ορίας ἢ 'Ορεστίας. Senec. Nat. Q
V. 8. *Quomodo ergo talis flatu*
cipitur quem Graeci ἐγκολπίαν vo
Quicquid ex se paludes et fl
emittunt, id autem et multum
assiduum per diem solis alim
est, nocte non exhauritur sed
bus inclusum in unam regionem
gitur. Quum illam implevit et
non capit sed exprimitur aliq
in unam partem procedit, hic
est. De *Ecnephiis* agit Senec.
Quaest. V. 12., ad quem locum
Intt.]

flabra, quae Exopia. Apuleius
Aristotelis verba: *μεθ' ὕδατος δὲ ἀ*
ῥαγέντος ἐξυδρίαι λέγονται. *Exop*
codd. vestigia minime respondet
bulo *Exhydriae*, unde iam Vulc.
davit *'Εξόρια*, Oud. *Exuriae* vel
riae a *οὖρον* urina, unde et *Or*
Hyrieus, de quo vide Munk. ad
fab. 195. Tzetz. ad Hesiod. *ἔργ.*
Schol. Hom. Catal. 3. Intt. ad
de Urb. v. *ὑρια*. Quid pro *E*
substituendum sit dubius haereo.

CAPUT XI.

.nc | nomina exsequemur regionesque ventorum. Euros oriens, Boreas 312
:io, occidens Zephyros, Austros medius dies mittit. Hos quatnor ven-
plures interfluunt. Nam quamvis Eurus sit ventus orientis, idem tamen
ıs occipitur nominari, cum eum oriens aestivo *effluit*. Apeliotes autem

ab hoc capite rursus incipiunt edd. primae. *Eurus* Bd. *Zephyrus* Bd. A verbis *hoc* ısque ad verba p. 317. ed. Oud. *turbo enim dicitur* lacuna est in edd. ante Ald. *plures* Bd. *interfluant* Vulc. cod. Voss. 2. *interflant* φ. Scal. Wow. Scriv. Florid. *interfluunt* ı. 1. Bd. Elm. Oud. et edd. ante Scal. *idem tamen Apartias accipitur nominari* F. 1. e ., qui postea atramento nigriore addidit *al. Aparctias* ἴσ. *Caecias*. *accipitur Ap. nom.* Elm. *Apartias accipitur nomen* F. 1. teste Oud. et Voss. 2. *A. accipit nomen* Vulc. φ. *as accipit nomen* Bd. *Caecias accipit nomen* Voss. 1., nisi potius sit coniectura I. Vossii iptura codicis eius. Salm. Plin. Exerc. p. 888. emendavit: *habet Caecias nomen* sed in Vulc. *Caecias accipit nomen*; Oud. *a parte Caecias accipit nomen* atque ita in textum osscha. Wow. emendavit *Thrascias*. *idem tamen Aparctias incipit nominari* edd. cal. in qua *Aparctias* deest. *aestivo* F. 1. Voss. 1. 2. Vulc. φ. Oud. *aestibus* Bas. 2. v. *aestivus* Bd. Ald. Iunt. 2. Vulc. seqq. probantibus Lipsio I. Vossio et Salm. *aestibus* ıgd. Colv. *effluat* F. 1. unde *efflat* Salm. cum Scriv. ac Florid. *effundat* Voss. 2. φ. Bd. ı. *emittit* Voss. 1. edd. vett. ac Wow. *emittatur* Vulc. 1. *emittat* Scal. *effundit* Oud. ult cum plerisque Mss., quod propter sequens *Apel* corruptum in *effundat* dicit. Ipse vero *ffluit* quod Bosscha in textum non recepit sed *effundit*. *Elyontes* F. 1. Voss. 2. Bd. Vulc. *peliotes*.

XI. *Euros oriens* cett. Isidor. III. 11. de Nat. Rer. c. 37. Plin. ıt. II. 47. Nicet. in Thes. Orthod. :8., quos locos Elm. excitat. *fluunt.* Hanc lectionem Oud. his defendit: *Interfluere* proprium torum; cf. Burm. ad Lucan. VIII. *ıra fluens*; Vitruv. I. 6. *ventus :s fluens unda*; VIII. 2. *reci-ıëris ruentis undas*; Fest. p. ıdem. *confluges loca dicuntur e undique confluunt venti*; Iscan. de Bell. Troi. III. 175. *ıentes Arcessit Zephyros*. Hinc *si venti* apud Sil. XVII. 219., *'us Favonius* apud Claud. de Prob. et Olybr. 273. Plura vide ıtt. ad Plin. XI. c. 42. *quoniam haud aliter intelligatur quam :s aëris*. Immo noster paulo ante describit *aëris in unum coacti* ı, et mox *ventum oriens effluit*. et hoc a Graecis. Sic Aelian. H. , c. 13. ἄνεμον κατόπιν ῥέοντα. *'ctias occipitur nominari*. Magna ·r viros doctos est de hoc loco rturbatus mihi quoque videtur Primum enim offendunt in no-*Aparctias*, qui ventus non ab oriente sed ab septentrione flat. Quia igitur sententia verborum et Aristoteles ita postulent τῶν γε μὴν εὔρων καικίας μὲν λέγεται ὁ ἀπὸ τοῦ παρὰ θερινὰς ἀνατολὰς τόπου πνέων ἄνεμος, iam Vulc. sequente Oud. emendat *Caecias*; Wow. praeterea *Thrascias* corrigi posse autumat, quod Caecias et Thrascias Aristoteli venti sint iidem. Cui posteriori sententiae adversatur Oud. pronuntians, *Thrascias* quamquam dicatur *Caecias*, hinc tamen non effici vice versa etiam *Caeciam* vocitari *Thrasciam*, praesertim quum in seqq. locus Aristotelis corruptus et pro καικίας legendum sit cum Salmas. χαρκίας. [Ille igitur coniectura *a parte Caecias nomen accipit* corruptelam reficere statuit, licet minus bene ita faciat, quum pro *a parte Caecias* librarios *Apactias* posuisse credibile non sit. Hinc lectionem *Aparctias* retinui, quae mihi quidem errore Apuleii exorta videtur esse, cuius tamen originem explicare nequeo. Nam mirum sane est, quomodo Apuleius in re tam plana falli potuerit, qui praeterea tam clara Aristotelis verba ante oculos habuerit. Sed utut est, in re tam difficili auctorem corrigere nolui, quia

313 | vocatur, cum aequidianis exortibus procreatur. Eurus est, quando l

meridianis ex montibus F. 1. Vulc. Ald. Iunt. 2. Colv. Vulc. Elm. et cett. codd. *fere aequidianis exortibus* Voss. 1. Scal. Florid. *meridianis exortibus* Wower. Salm. Plin. p. 889. legit *medianis exortibus*. Lips. margini adlevit *meridianae axis motibus*. In Ed. *meridianis procreatur*, unde Oud. emendavit *cum meridianis portis procreatur*, qu scha in textum recepit. *quando hiemali ortu portis emittitur* F. 1. Elm. Scriv.

emendationis fundamentum certum est nullum. De *Aparctia* vide Intt. ad Anthol. Lat. T. II. p. 387. Denique ex cod. Florent. recepi lectionem *occipitur nominari*, ad quam cett. codd. plus minusve faciunt. Passive enim apud comicos poetas, ut *coeptum est*, compositum construitur; cf. Plaut. Pseud. IV. 1. 13. *hoc volo quod occeptum est agi*; Terent. Eun. Prol. 22. *occeptast agi*.]

aestivo effluit. [Probo Oud. sententiam qui recte videns *effluat* coniunctivum ferri non posse, corruptelam ita exortam putat, ut *at* ex sequenti voc. *Apeliotes* ab errantibus librariis scriptum fuerit. Hoc facto prima *Apeliotes* vocis syllaba omissa et *Eliotes* tum *eliontes*, ut fere omnes codd. praebent, depravatum est. Idem sentiens Salmasius correxit *efflat*, quod cum aliis Intt. recepissem, nisi *effluat* longe difficilior esset lectio. Huc accedit, quod glossa cod. Voss. 1. *emittit* mihi argumento est, in vetustissimis codd. extitisse *effluit*. Hoc enim apparet, ceteras lectiones *emittit* et *effundat* et *efflat* nihil quam interpretationes et glossemata verae Apuleii manus esse ab iis librariis exorta, qui *effluere* cum accusativo construi posse nescii ex sententia loci *effundere* et *emittere* substituerunt, quae cum accusativo iungi omnibus notum est. *Effluere* vero quartum casum adsciscere probant loci quos Munk. adtulit ad Hyg. fab. IX. p. 33. et in Add. p. 575. Oud. excitat Claud. Cons. Prob. et Olybr. 52. *Quantum stagna Tagi rudibus stellantia venis Effluxere decus* et Burm. ad Anthol. Lat. T. I. p. 10. *effluas dulcem liquorem*. Ceterum *effundas* non perversam esse lectionem idem evincit ex Lucan. IX. 417. *nam cum communiter istae effundant Zephyrum*. De

dictione elliptica *aestivo*, quam a *verno*, *hiberno*, *autumno* muniunt conferri iubet Gronov. Observ. I Burm. ad Lucan. X. 229. cf. D Dict. Cret. III. 4. not. crit. p. 1

Apeliotes. Isidor. de Rer. Nat. *Apeliotes ab ortu solis into est temperatus* (ubi propter seq *peratus* pro *intonat* legendum p *sonat*.) Achill. Stat. p. 202. καὶ ἀπὸ ἀνατολῶν πνέων καλεῖται ἀπη [Burm. ad Anthol. Lat. T. II. p qui docet *Apeliotes* nec *Aph* scribendum esse. Latinorum es *solanus* cf. infra p. 319.]

cum aequidianis exortibus pr tur. [Mirum est qui Oud. lec *meridianis* probare potuerit pro *noctialibus* vel *aequidianis* inte tus. Hac enim significatione id quam reperitur et *meridianis* glo tantum est librariorum, qui qua r *aequidianis* dictum fuerit non vid Illi igitur putantes *aequidianus* d pore diei poni ubi duae diei part quae sunt i. e. de meridie, pra vocabulum corruperunt idque eo quod *aequidianus*, quantum vi solo Apuleio usurpatur, qui r Aristotelis locum voluit: ἀπηλιώ ὁ ἀπὸ τοῦ περὶ τὰς ἰσημερινάς. *diani exortus* sunt *aequinoctiales exortibus*, lectio Voss. 1. optim nenda est, ignorantia librariorum *montibus* depravata. Item Varr de R. R. I. 12. §. 1. *Quae posita est ad exortus aequin les aptissima, quod aestate umbram, hieme solem. Ex porti* emendatio a vestigiis proborum nimium recedit, quamquam *por* quatuor mundi cardinibus dici est ex Stat. Theb. I. 158. *port gens prospectat Hibera*; VII. 3 *ctoae labentem vertice portae*

rtis emittitur; Zephyrus vero, quem Romana lingua Favonium novit,
ı de | aestivis occiduis partibus surgit, Iapygis cieri nomine solet. At 314
prior est aequinoctiali plagae, Notus; et Aquilo qui septem stellarum

tis ut falsum eiecit, sequente Bosscha: *quando hiemalis ortus partis emittitur* Ald.
hiemalis ortus portis emittitur Iunt. 2. et cett. edd. *hiema* Bd. Quid ceteri codd. praebeant,
enotavit. *quam* pro *quem* Scriv. *Favonium nominat cum* edd. ante Vulc. Scriv. et Florid.
ı *de* codd. et edd. praeter F. 1. et edd. ante Scalig. in quibus *hic* deest. *de* ante *aestivis* omisit
et *Iapygis* Bd. *Iapyis* Voss. 2. *efferri* pro *cieri* edd. ante Vulc. *censeri* coniecit Elm. *at
prior est* F. 1. et omnes codd. et edd. ante Scal., qui e coniectura cum Lipsio praetulit
quemque ceteri secuti sunt praeter Scriv. et Oud., qui veterem scripturam restituerunt.

Init. *maxima porta poli*, ad
ıcos ab Oud. excitatos cf. Intt.]
us. [De hoc vento cf. Fea ad
d. I. 25. 20. Tom I. p. 32. Isi-
igg. XIII. 11. §. 4. *Eurus ab
d ab Eoo fiat id est ab oriente*,
ı *fiat* legi malim *flat* vel *fluat*;
Nat. Quaest. V. 16. §. 4. *Ab
hiberno Eurus exit, quem
vocavere Vulturnum... Sed et
ı iam civitate donatus est et
sermoni non tamquam alienus
nit*; Gell. II. 32. §. 10.]
ali ortu portis. [Contra Oud.
ı hanc lectionem codd. revocavi,
x librariorum ingenio neutiquam
a esse videatur. Poeticam esse
rationem facile deprehendes.
portis e praegresso versu, ubi
anis portis restituit, per libra-
negligentiam huc delapsum esse
r. Huc faciunt, quae de signi-
e voc. *portae* in praegressa ad-
ne exposita sunt.]
mium. [cf. Burm. ad Anthol. Lat.
p. 390. Isidor. l. c. §. 8.: *Zephy-
ιeco nomine appellatus eo quod
et germina eius flatu vivificen-
Hic latine Favonius dicitur
r quod foveat quae nascuntur.
autem flores solvuntur, a Ze-
fiunt*; Gell. II. 22. §. 12. Senec.
5.]
gis. Oud. de hoc loco ita cen-
Omissa hic quaedam existimo
ımparent apud Aristotelem. Ven-
m hic etiam *Argestes* et *Olym-
ctus*. Mox auctor quoque eum
en nominat, quare forsan et hic
omen excidit. Nusquam enim

patet, ab auctore nostro *Argesten* ab *Iapyge* esse distinctum, ut perperam censet Salm. Plin. Exerc. p. 882. Immo iuvat coniecturam meam lectio Bened. *et Iapygis*. [At cum Oud. consentire nequeo, quia non tam accurate Apuleius Aristotelem interpretatus est, ut ubi omissa ab eo nonnulla videmus, lacunam esse coniicere hinc possimus.] Ceterum prave edd. aliquot habent *censeri* et frustra quoque Elm. coniecit *censeri*, ut enim *vocare* pro *nominare* ponitur, ita etiam *ciere* et *citare* cf. infra p. 370. *pluribus nominibus cietur* Salm. ad Solin. p. 891. Ruenem. ad Lact. IV. 1. [Ruhnk. Dict. ad Ovid. Heroid. VII. 101. De *Iapyge* vento cf. Intt. ad Virg. Aen. VIII. 710. Hor. Od. I. 3. 3.]

Notus et Aquilo. Locum mire corruptum esse Florid. cum Oud. censent, ad Aristotelem provocantes qui haec profert: *ζέφυρος δὲ ὁ ἀπὸ τῆς ἰσημερινῆς, λὶψ δὲ ὁ ἀπὸ τῆς χειμερινῆς. Καὶ τῶν βορεῶν ἰδίως ὁ μὲν ἑξῆς τῷ καικίᾳ καλεῖται βορέας, ἀπαρκτίας δὲ ὁ ἐφεξῆς ἀπὸ τοῦ πόλου κατὰ τὸ μεσημβρινὸν πνέων, θρασκίας δὲ ὁ ἑξῆς πνέων τῷ ἀργέστῃ, ὃν ἔνιοι καικίαν καλοῦσιν*. Oud. e coniectura locum sic restituendum esse putat: *At propior est aequinoctiali plagae Corus et Aquilo* (sc. ex contraria parte) *qui septem st. r. generatur*. Nam aequinoctiales plagas possidere ipsos. *Notum et Aparctian*, situ invicem oppositos, ut et *Libonotum* et *Aquilonem*. Praeterea Apuleius mentem Aristotelis non cepisse Oudendorpio videtur, quia Aristoteles non de *Coro* sed de *Africo* loquatur, qui Gr. *λὶψ*

regione generatur, et huic vicinus est Aparctias. Hic propior est *in* diem medium, Thrascias et Argestes sunt indidem flantes. Austrorum
315 minibus | illa est observata diversitas. Namque cum de abscondito p

generantur et huic vicinorum Bd. *Apartius* Voss. 2. *hic proprior* F., non *proprior* ut Ou ab Elm. deceptus, qui idem in adnotatione scripsit, hincque edidit. Eius errorem propaga et Florid. *hic propior* vel *proprior est* (quod propter F. 1. lectionem probabilius videtur) Vulc. cod. *hic prior est* Bd. Oud. *huic propior est* Ald. *huic propiores* Iunt. 2. Vulc. 1. V *propior ad* Scal. *ad idem diem medium* Voss. 2. Iunt. 2. et seqq. usque ad Vulc. 1. *ad id* Vulc. cod. Boscha *indidem ad diem* ex emendatione Salm. Plin. Exerc. p. 882. probata Ou *Thracius* F. 1. teste Oud. et Voss. 2. sed in Lindenbr. collatione *Thrascias*, quae le Scal., emendatum non esse video. Oudendorpio Elm. auctoritas imposuit, qui huius err est. *Thracias* Ald. *tertius* Bd. *Argastas* F. 1. quam lectionem etsi Elm. iam enotave neglecta ea est ab Oud. *Ergastes* Voss. 2. Bd. *sunt Indiam flantes* F. 1. in coll. Lind adnotatis ex hoc cod. protulit. *sunt in Indiam flantes*, quod Oud. recipi voluit, I reposuit) F. 1. lectio est etiam in Ald. In cett. *ibidem flantes* praeter Bd. qui hab *flantes*. *flantes in omnibus Austrorum illa* Ald. Iunt. 2. Colv. Lipsius margini a *nominibus auctorum* etc. *diversitas*. *observata* Voss. 2. cod. Vulc. Scal. In cett. *o* quod e F. 1. enotavit Lind.

sit flans ob occidente hiberno contra *Caeciam*. Verum et alios dicit *Africum* et *Corum* confudisse; alios Corum statuere eundem, qui alias Argestes, Iapyx et Olympias dicatur. [Gellius II. 22. §. 11. *hi sunt tres venti orientales: Aquilo, Volturnus, Eurus, quorum medius Eurus est. His oppositi et contrarii sunt alii tres occidui: Caurus quem solent Graeci ἀργέστην vocare, is adversus Aquilonem flat; item alter Favonius qui graece vocatur ζέφυρος, is adversus Eurum flat; tertius Africus, qui graece λίψ, is adversus Volturnum flat.* In sola nominum confusione totam loci inconcinnitatem quaerendam esse existimo, verba excidisse negans, dummodo ante verba *et Aquilo* interpungatur. De *Africo* vento cf. Intt. ad Hor. Od. I. 1. 15.]

hic propior est indidem in diem medium, Thrascias et Argestes sunt indidem flantes. [Locum ita ex coniectura scripsi interpretatus: Hic sc. *Aparctias* qui propior est ad Septentrionem quam Aquilo, indidem i. e. a septentrione in medium diem est sc. *flans* quod ex seq. *flantes* subintelligi debet. Thrascias et Aquilo sunt indidem i. e. a septentrione flantes, quia hi tres venti septentrionalem plagam obtinent. *In Indiam* lectionem, quam Oud. ex Florent. probavit, ut recipe moveri non potui, quia Apule quam regiones terrae desig venti flant, sed coeli tantumm gas. *In Indiam* igitur stolid est corruptela, qui *indidem* n qua eadem librariorum ignoranti esse puto, ut in praegressis *dem* facili errore *ad idem* scri *Indidem* vero notat *ex eodem* Septentrionalibus, cf. Met. I Gell. I. c. 22. §. 5. *oritur enim indidem semper*, infra p. *flantes incendia indidem s* Nec tamen quae ceterorum c lectio *ibidem* i. e. in plaga se nali, prorsus improbanda sit, elegantior et verior videtur es scripturam *in Indiam* ex loc de Rer. Nat. 37. comprobat: *C et Argestes a sinistra parte aspirans eo flante in Orient sunt, in India serena.* In pro *ad diem medium* dedi *medium*, quod facilius ex codd. lectione *ad idem diem* erui possit. Aristoteles dicit κτίας δὲ ὁ ἐφεξῆς ὑπὸ τοῦ πόλου μεσημβρινὸν πνέων. De vent *scia* cf. Burm. ad Anthol. p. 387. et Senec. I. c. 16., *geste* Isid. Origg. XIII. 11. § Senec. d. l.]

nt, Notus est, Euronotus ille qui inter Notum atque Eurum medius , ex alio latere Libonotus ex duobus unum facit.

CAPUT XII.

:cursores venti habentur, qui directo *spiritu proflant, flabris reci-* *Caecias putatur esse.* Et quidem hiemales habentur, ut Noti, Ete-

s Bd. *exsurgit* pro *effringit* Bd. ex glossemate. *ex altero latere* Bas. 2. Lugd. Colv. *tere* Ald. Iunt. 1. *Libs notus* Ald. Iunt. 2. *Libinotus* Voss. 2. Bd. *directo spiritu pro flabris reciprocis C. putatur esse* F. 1. Ald. Iunt. 2. Colv. Vulc. Scal. ii quod in Ald. et Iunt. 1. est *directu* (non *directis* ut Oud. enotavit deceptus a Vulc.) et vitiose habet ed. Scal. Lectioni vulgatae cett. codd. teste Oud. accedunt; *qui directo* habet Vulc. cod., *qui directo spiritu reflabri qui reciproco ut Caec. putatur esse* Vulc. et *ti directo spirant, reflabri, reciproci, ut C. putatur esse.* Scriv. Florid. Cum Wow. dari voluit: *qui directo spiritu, reflabri reciproco, ut* faciunt I. Voss. et Lindenbr., addunt inter *reflabri reciproco* pronomen *qui*, ac Scal. qui interponit *aut.* *qui directo* Vulc. est emendatio. Elm. correxit: *qui e directo spirant. Porro flabris reciprocis ut.* llima Oudendorpio coniectura videtur Scal. Exerc. Plin. p. 898. *qui directo spiritu* , *flabris reciprocis C.* In marg. ed. Vulc. Salm. enotavit *qui directo spiritu reflabris si* *ut Caecias*, quae verba quid sibi velint equidem non perspicio. Bosscha edidit: *qui* *pirant, reflabri reciproco ut.* *directo spiritum* cod. Vulc. Elm. mavult *qui e directo* *et quidem* Lips. cum Vulc. malit. *et quidam* ex coniectura Florid. Oud. probavit et recepit. In cett. *equidem.* *ut* minus bene delevit Wower. *Ethaesiae* Voss. 2.

s est. Vulc. haec adnotavit: Apuleius in sua versione illud lis: *ἀντίπαλος τῷ ἀπαρκτίᾳ*, credo ac sciens, ne a se ipse ret. Nam supra quem Aristo- cavit Caeciam, Apuleius vertit *iam.* Cum itaque ibi fecerit am eum quem oriens aestivus non poterat nunc, nisi ipse sibi icens, facere Notum *ἀντίπαλον* *ρκτίᾳ*. [At non in isto quem di- c. errore quaerendam esse puto verborum omissionem sed potius quod non verbo tenus Aristote- uleius reddidit, ut supra saepius n est.]

notus. [cf. Burm. ad Anthol. II. p. 389.]

igit i. e. *se erumpit.* Sil. It. I. fluctu: *vestras effringet in* ubi vide et ad Lucan. I. 113.

XII. *qui directo spiritu pro-* tt. [Ex vitiosissima Mss. lectione *ris reciprocis* optime ad codd. ita emendavit Salm. ad Plin. p. 889., cuius coniecturam in recipere eo minus dubitavi, quod elius eius loco substituere pos- sim non habeo. Aristoteles dicit: *τῶν δὲ ἀνέμων οἱ μὲν εἰσιν εὐθύπνοοι, ὁπόσοι διεκπνέουσι πρόσω κατ' εὐθεῖαν* i. e. qui directo spiritu proflant, *οἱ δὲ ἀνακαμψίπνοοι καθάπερ ὁ καικίας λεγόμενος.* *Ἀνακαμψίπνοοι* venti sunt Apuleio reciproci i. e. qui saepius reflectunt et redeunt ideoque vias variant. Unum tantum in Salm. emendatione mihi minus placet, quum *proflabris* pro adiectivo quodam habuerim, ut forsitan ita corrigi possit: *excursores venti habentur, qui directo spiritu proflabri sunt et reciproci; sic Caecias putatur.* *Haberi* autem hoc loco non *putari*, *duci* significat, sed potius pro *esse* dictum est, non plane abiecta possidendi notione; cf. Kritz. ad Sallust. Catil. c. 1. §. 4. Nep. Att. XIII. 1. *Atticus non minus bonus pater familias habitus est quam civis.* Hinc in seqq. *et quidem* non mutandum erat in *et quidam*; isti enim *noti* non pro hiemalibus habentur ac ducuntur, sed re vera sunt et tales ab hominibus quasi possidentur.]

Etesiae. [cf. Plin. II. 47. Gell. II. 22. Intt. ad Cic. de Nat. Deor. I. 53 Stav. ad Hygin. Astron. II. 4. p. 430.]

316 siae frequentiores sunt aestate anni, | Septemtriones ac Zephyri *te*
sunt; veris Ornithiae venti appellantur, Aquilonum genus ex aere
minori nisu nec iugi perseverantia spiritus perferentes. Atenim pr
317 flatus Cataegis dicitur, quem praefractum possumus dicere, | ventus,

aestate annis F. 1. Voss. 2. Ald. Iunt. 2. *aestate anni* Bd. Vulc. Colv. Vulc. et cett. ed Scal. quae habet *tempestate autumni.* Oud. coniecit *aestate animis* atque recepit Bosc ante eum iam correxerat Salm. in Exerc. Plin. l. c. et in marg. ed. Vulc. *Septemtrion* Oud. edit. In cett. *Septentriones. tempestates veris* F. 1. (non *tempestatis veris* ut enotavit Oud.) Bd. Ald. Iunt. 2. In cett. *tempestate veris*: Salm. coniecit *temperata veri* Bosscha *temperati sed veris.* Oud. igitur totum locum ita correxit: *animis Septentrio temperati sed* et ita Salm. nisi quod *sed* omittit et *sunt* in seqq. exhibet pro *appellantur.* F. 1. Voss. Vulc. *Aenitiae* Bd. In cett. *Ornithiae.* Pro *venti* in edd. ante Vulc. e *prolati* edd. ante Vulc. *minore* Bd. *iungi* Voss. 2. *perseverantes* φ. teste Wow. *proserentes. spiritu* Ald. *proferentes* Bd. male cf. ad Met. VI. p. 398. *Catagis* F. 1 Vulc. Bd. In cett. *Cataegis. praefinctum* Bd. *Praefractum* Vulc. recte maiuscula litte Male post *dicere* vulgo distinguunt.

aestate anni. Septemtriones ac Zephyri temperati sunt, veris Ornithiae venti. [Ita legendum et interpungendum mihi videtur ex Aristotele, qui dicit: *οἱ δὲ θέρους ὡς οἱ Ἐτησίαι μῖξιν ἔχοντες τῶν τε ἀπὸ τῆς ἄρκτου φερομένων καὶ Ζεφύρων οἱ δὲ Ὀρνιθίαι καλούμενοι, ἐαρινοί τινες ὄντες ἄνεμοι, βορέαι εἰσὶ τῷ γένει*, ubi male Vulc. legi voluit *ἀέριοι* pro *ἐαρινοί. Ornithiae* venti sunt *septemtrionales*, sed *vere* flant, quare frustra omnes viri docti in his se fatigarunt; cf. Wow. de Polymath. c. XI. p. 108. Plin. Hist. Nat. II. c. 47. *Annis,* quod omnes codd. habent, Oud. commutavit in *animis* i. e. ventis, cf. ad p. 306., quam emendationem probarem, nisi *annis* corruptum esse rectius mihi videretur ex sequenti vocabulo *Septemtriones*, cuius prima littera praegresso vocabulo, ut saepius fit, adhaesit. De dictione *aestas anni* cf. ad Apol. p. 545. *hiems anni.* In seqq. lectionem *Septemtriones et Zephyri* retinui, quippe quae non solum in omnibus codd. extet, sed verbis etiam Aristotelis *τῶν ἀπὸ τῆς ἄρκτου φερομένων καὶ Ζεφύρων* defendi videatur: quo accedit, quod pluralis etiam per loci sententiam probabilior est, quia non unus Boreas et unus Zephyrus horum ventorum temperamentum facit sed quotquot ex Septentrione et occidente mittuntur venti. Quodni ita esset, praeferrem emendationem *aestate, animis Septemtrionis ac Zephyri temperatis.*

Sunt quod post *temperati*]
compendio *st* corruptum esse p
quod quum priori vocabulo *t*
adhaesisset, *temperatist* nec
erat in *temperatis* depravaretu
modo hinc *tempestatis* et *te*
exoriri potuerint, non difficile
tellectu; quoniam *veris* sequeb
enim genitivus unde pendere
librarii explicare non possent,
pebant *tempestate.* Denique
ticula, quae ante *veris* coniect
intruditur, omnino displicet.]

minori nisu nec iugi cett
verba quae in Aristotelis libr
guntur, Apuleius addidit ex M
II. 5. p. 362. Bekker.: *ὁμοίω*
μετὰ τὰς χειμερινὰς τροπὰς π
ὀρνιθίαι· καὶ γὰρ οὗτοι ἐτησ
ἀσθενεῖς ἐλάττους δὲ καὶ ὀψιαί
ἐτησίων πνέουσιν· ἑβδομηκοστῇ
χονται πνεῖν διὰ τὸ πόῤῥω ὄντα
ἐνισχύειν ἧττον.]

Cataegis. Lindenbrog. cuiu
Elm. compilavit, excitat Gre
saeum in Psalm. tract. I. c. 8.
καταιγὶς λέγεται βίαιος ἄνεμος,
εὐθείας προςπίπτων ἀλλὰ πε
ἐνειλούμενος δι' ὀξείας στροφάλ
ἐπειδὰν ἐμπέσοι ποτὲ βίαιος
καθάπερ τινὸς πέτρας ἐγκατα
μεγάλης ὑποκλεισθεῖσα τῷ βάρ
λαττα σχίζεται κατ' ἀνάγκην τ
πνεύματος, ὁπουπερ ἂν ἐνσκήψ
ὁ ἄνεμος τῆς τοῦ βάρους ἐμπτώσ
καὶ ἔνθεν ἐπὶ τὸ ἄνω τὸ ὕδωρ

e coeli parte summissus inferiora repentinis impulsibus quatiat. Turbo
igitur, qui repentinis flabris prosilit atque universa perturbat. Vertex
vel uti dicitur *Helicias*, cum torquetur humus arida et ab infimo erigitur

Florid. *in inferiora* Bd. *delationibus* pro *impulsibus* Ald. *quatiatur* Voss. 2.
Bd. *quatit* Scal. Scriv. Florid. A verbo *turba* incipiunt denuo edd. vett., pro *autem*
nim. In reliquis ante Scal. omissum est *autem*. *flatibus* Vulc. ed. sing. *vortex* F. 1.
oll. Lind. nihil emendatum est) Bd. et edd. ante Vulc. cum Oud. In cett. *vertex*. *veluti*
. Scriv. et alii codd. teste Oud. In cett. *vel uti*. *Pineas* F. 1. Voss. 1. 2. φ. Vulc. cod.
. edd. ante Elm. habent *Pinea*, Vulc. emendavit *Dine* atque Elm. cum seqq. recepit.
lver. *ab imo* F. 1. Elm. Scriv. Florid. quod glossema esse iudico. In cett. *ab infimo*.

sych. in *καταιγίς*. [Ex seqq. ef-
se videtur, Apuleium nomen
enti non ab *ἀΐσσω* sed a verbo
u deducere. Quod si verum est,
ille *Catagis* scripsit, quemad-
optimi quique codd. hic scri-
Quum vero apud ceteros hic
Cataegis *Καταιγίς* nominetur,
in textum recipere non ausus
e hoc vento cf. Intt. ad Senec.
aest. V. c. 17. §. 4.]
. [cf. Isidor. Origg. XIII. 11.
urbo est volubilitas ventorum
dictus a terra, quando ventus
it et terram in circuitum mit-
ad Plaut. Curc. V. 2. 47.]
r. [Magna interpretum lis est
vertex et *vortex* num idem an
significent. Quintilian. Institt. I.
. ita diiudicat: *Quid dicam*
s et vorsus ceteraque ad eum
quae primo Scipio Africanus
lteram secundam vertisse dici-
Virgilii codd. optimi Mediceus
nus fere ubique *vertex* praebent
. ad Virg. Georg. I. 481. Orthogr.
r. V. p. 481. Cort. ad Lucan.
V. 460. At vero *vertex* et *vor-*
sertim si de rotatione aliqua
in codd. ubique confunduntur.
librariorum sedulae stoliditati
ibuerim, ut quibus discrimen
nos versaretur Charisii p. 68.
Long. p. 2243: *vertex a ver-*
icitur, vortex a vorando, et
nius verticem immanem im-
m habere, ut: ingens a vertice
vorticem vero circumactio-
lae esse, ut: et rapidus vorat
vortex. *Verticem* putat Oud.
lixisse, nec unquam *vorticem*,
si intelligatur capitis vel aliarum rerum summitas, *vorticem* eos scripsisse, si agatur de circumrotatione. Wernsdorf. ad C. Val. Argon. Lib. VIII. p. 33 sq. ita discriminat: *Scripturam vortex antiquioribus, vertex recentioribus, Ovidio et qui post eum vixerunt vindico; in multis enim verbis observare licet, graviorem esse et sonantiorem eorum pronuntiationem et scripturam transiisse in leniorem suavioremque atque principem in poëtis et antesignanum esse Ovidium.* Ego nullum discrimen inter utramque scripturam ad sensum interesse cum aliis iudico, ita ut ex codd. tantummodo auctoritate pendere videatur, utra forma praeferri debeat. Quint. enim L. c. VIII. 2. §. 7. aperte dicit: *vertex est contorta in se aqua vel quicquid aliud similiter vertitur, inde propter flexum capillorum pars summa capitis; ex hoc id quod in montibus eminentissimum. Recte dixeris haec omnia vertices, proprietatem unde initium est*, ex quibus verbis liquet, veteres ad significationem inter utramque formam non discriminasse.]

Helicias. [Quamquam Vulcanii emendatio *Dine* i. e. *δίνη* codd. lectioni propius accedit, tamen aliud quid latere cum Oud. autumo, praesertim quum Aristoteles habeat: *λαῖλαψ καὶ στρόβιλος*. Certe substantivum reponi debet quod in *ας* desinit idque reperisse mihi videor in voc. *Helicias*; cf. Tzetz. ad Lycophr. 156. *ἑλικίας ὁ συστροφὰς καὶ ἕλικας ποιῶν*, quod voc. quamquam fulminis genus proprie significat, ad ventos tamen bene potest referri; cf. Aristotel. de Mund. p. 395. Bekker.]

24*

ad summum. Anaphysemata Graeci vocant eos spiritus, qui de fun
318 hiatibus terrae explosi ad superna *iactari* solent. Hi | cum maiore vi
sunt, fit procella terrestris: a Graecis Prester nomen accepit. Sed cu
mento illud ire pergit, densasque et tumidas nubes presse agit coactasqu
lidit, fit sonitus et intonat coelum, non secus ac si commotum ventis mar
ingenti fragore undas littoribus impingit.

CAPUT XIII.

At Favorinus non ignobilis sapiens haec de ventis refert: Quatuor

profundo F. teste Elm. pro *de fundo*, unde Elm. emendavit *de profundo* idque in textum seqq. Scriver. et Florid. At erravit Elm. Vehementer enim dubito hanc lectionem a Lind manu esse profectam, quippe quae ab ea, qua Lindenbrogius varias lectiones enotare plane diversa mihi quidem videatur esse. At si ea est Lindenbrogii, codicis non lectio s emendatio; nam alio atramento, quam quo VV. LL. F. 1. adscribuntur, enotatum es bulum. Ita eadem manus margini adlevit in prioribus: *reflabri qui reciproco ut.* codd. omnes et edd. ante Vulc., qui e coniectura neque vero e codice, ut ex ipsius verbis e cum Wow. et Scal. edidit *expelli.* *superna maris* Mss. et edd. vett.; *aëris* coniectura e et Lipsii, quae in edd. recentt. inde ab Wow. abiit. Oud. emendavit *ad superna meare Hi*, et Bosscha in textum recepit. Ante eum Salm. iam ita coniecerat ad marg. ed. Vulc. *solent* F. 1. Elm. sqq. *solent devenire* edd. ante Vulc. In cett. verbum abest. *terrestris* exulat ab e Vulc. qui cum Scal. uncis circumclusit. *et* quod ante *a Graecis* in pluribus codd. et edd. legitur in Voss. Bd. Oud. *praster* Voss. 2. *accepit* non est in F. 1. *tormento* Voss. Bd. In cett. *tor illis've* Bd., unde Oud. emendavit *tormento elisa.* *praesagit* edd. vett. praeter Iunt. 2 habet *presse agit*, quod seqq. usque ad Vulc. retinent et ita Voss. 2. Vulc. In cett. *prae* Lipsius emendavit *pressu agit.* Verba inde a *densasque* usque ad *agit* non sunt in Bd. Voss. 1. 2. Bd. *impingat* Vulc. e cod. suo et seqq. In edd. vett. et Wow. e glossa *illidat.*

Favorini verba non agnoscunt edd. ante Ald. ut nec Wow. nec Scriver. Cum Florido O charactere ea exprimi iussit, quia additamentum putavit esse studiosi librarii. *At* non com edd. ante Vulc. et delet Salm. *Faborinus* Voss. 2. *tres mundi* Vulc. e suo cod. probavit,

qui ad superna iactari solent. [*Evadere*, quod post *solent* Florent. 1. addit, nihil est nisi glossema librarii, qui *maris* legens verbum deesse viderat. In *maris* vocabulo veram latere huius loci lectionem bene perspexit Oud., cuius coniectura *meare solent*, quae ad codd. vestigia propius accedere videatur, ideo minus probabilis est, quod quomodo *i* littera in corrupta voce *maris* exorta sit, non intelligitur, tum quod *meare* nec graeco vocabulo ἀναφερόμενον nec sententiae accommodatum est, quae fortius et gravius quid postulat. Hoc igitur reperisse mihi visus sum in verbo *iactari*, cuius prima syllaba praegressae vocis ultima facilius absorberi potuit, unde *ctari*, *s* prima sequentis vocis littera addita, in *maris* corruptum est. *Iactari* i. e. ferri fortius et agitari etiam loci sententiae magis convenit.]

prester. Elm. excitat Theophr. de igne fol. 423. ἐκ δὲ αὐτοῦ ἀέρος καὶ τοῖς νέφεσι συστροφαὶ καὶ θλίψεις. βίαιαι δὴ ἀεὶ φοραὶ δι' ὧν δὴ οἱ πρηστῆρες καὶ κεραυνοὶ γίνονται καὶ ὅσους δὴ τ ἄλλους τεθεωρήκαμεν.

sed cum tormento illud ire [*Tormentum illud* emendationen riorum esse puto, qui *illud* q ferendum esset nesciebant, qu et *prester* praegredi viderent. *mentum* est quas graece Theopl nominat φορὰς βιαίας, quibus *pr* exoriri ille dicit. De verbo *ire* re vide ad Lucan. I. 229.]

presse agit. [Ex codd. Voss. et hanc lectionem recepi, etsi ben quam difficile inter *prae se* et *pres* pturas iudicium sit, quae in codd. fere litteris scribuntur. Praeter c auctoritatem elegantior dictio et telis verba: εἰληθὲν δὲ πνεῦμα φει παχεῖ τε καὶ νοτέρῳ καὶ ἔξω αὐτοῦ βιαίως ῥηγνύον τὰ συν λήματα τοῦ νέφους βρόμον καὶ π μέγαν ἀπειργάσατο, βροντὴν λεγ *presse* lectionem commendabant.

Cap. XIII. *At Favorinus.* [E vorini fragmentum utrum ab A

nparem numerum habere ventorum; eo quod ortus et occasus mutentur 319
:e cum solis accessu, *meridies* et arctos iisdem semper regionibus | sunt [163]
Ortus quippe accepimus, aequinoctialem [et] solstitialem, brumalem, occasus redduntur eadem intervallorum ratione *conversae*. Eurus equinoctialis orientis est ventus nec invenuste nominis eius fictus est, τὸ τῆς ἑῴας ῥέων. Idem ἀφηλιώτης a Graecis, Subsolanus a nostris i. Sed qui ab aestivae et solstitialis orientis meta venit, *βορέας* graece, quilo nominatur: hunc *αἰθρηγενέτην*, quod sit alias serenus, Homerus

., sed non recepit. *mutentur — sint* Voss. 2. *mutantur — sint* Bd. *mutentur — sunt* in d de Dogm. Plat. p. 239. *meridie dies* Voss. *meridiei* Bd. Pro *arctos* Oud. mallit *Arctoë*. gionibus F. 1. *easdem per regiones* Ald. *iisdem semper per. reg.* Voss. 2. In cett. *per regionibus*. *et solstitialem* Voss. 2. Bd. In cett. *et* abest. *redduntur* non est in Bd. *untur* interpungit ed. Ald. novam periodum incipiens. *conversae* F. 1. Voss. 2. Bd. Ald. cett. edd. ante Vulc., qui ex suo cod. dedit *conversa* cum seqq. *igitur* non est in Iunt. 2. cidit male contra Mss. ab Iunt. 2. Bas. 2. Lugd. Colv. *invenustate* Bd. *quis* pro *quasi* ἑῴας Voss. 1. 2. Oud. ἐοωας Bd. ἕω Florid. e Gellio. In cett. ἑῷος vel ἕῳος. ῥῶν edd. Haec graeca non habet Ald. *Qui ἀπηλ.* pro *idem ἀπ.* Ald. ἀφηλιώτης codd. et edd. ld. et Iunt. 2. in quibus est ἀπελιώτης et Florid., qui e Gell. reposuit ἀπηλιώτης cum ἀφηλειώτης Voss. *aestiva et solstitiali* solus Florid. e Gell. *hunc* F. 1. Voss. 2. Ald. m. Florid. In cett. *hinc* quod etiam Bosscha contra Oud. mentem reposuit. *acleergeneten*

an a librario quodam studioso adlitum et dein in textum adfuerit, quae sententia est omnium eii et Gellii Edd., in Prolego- :curatius exponitur. Hoc fragextat etiam apud Gell. II. 22.] *or mundi plagas*. Vetus codex legit *tres*, quod his verbis ille : Sciolus mutavit in *quatuor*. ero tres coeli partes, ortum aequinoctialem, solstitialem et n iisque oppositos occasus. vero numerum vocat qui ex bus plagis spirant. [Quia *tres* ortus in seqq. Favorinus emu- :iolus librarius non *quatuor* in praegressis emendandum natus est et miror, Vulcanium ntiae patrocinari potuisse. Con- probat etiam Gellius.]

ies. [Certe notanda est cod. timi lectio *meridie dies*, quae omodo explicanda sit equidem hoc unum statuens, *dies* a li- ro glossa supra scriptum et extum receptum esse. Latere ium nec *meridies* cum cett. :ribendum esse, probat cod. criptura *meridiei*, quoniam nisi quid librarius in cod., unde de- suum, invenisset, *meridies* in illum corruptum fuisse verisimile non est. Forsitan huc referendus est locus Varronis de R. R. I. §. 5. *aestivo die si non diffinderem meo insiticio somno meridie, vivere non possem*, ubi alii *meridie* neutrum esse statuunt, alii aliter emendant] Oud. pro *arctos* legendum putat *arctoe*, quia Gellius *meridies* et *septentriones* dixerit, de hac terminatione comparans Intt. ad Lucan. II. 593. III. 180. Munk. ad Hygin. Astron. II. c. 2. [cf. Eckst. ad Voss. Aristarch. T. II. p. 566. At *arctos* non *arctoe* idem est quod *septentriones*, ut cuique notum est.]

conversae. Haec omnium fere codd. lectio est, quae aliud quid latere indicat. Oud. *plagae* subaudiri voluit, ut *Centauro magna* etc. *Conversa* et *conversi* mihi quoque videntur esse librariorum emendationes.

ἑῴας. [Ἑῴα graecis simpliciter dicitur tractus orientalis; cf. Stephanum, unde Oud. ἑῴας bene recepit, Bosscha tamen ἑῴας scripsit. Ceterum observa constructionem singularem: *nec invenuste nominis eius fictus est.*]

ἀφηλιώτης. [Contra codd. consensum ἀπηλιώτης scribere non ausus sum, quamvis bene gnarus, etiam graecos fere nunquam ἀφηλιώτης scribere. Alteram formam p. 312. codd. iusserunt.]

hunc. *Hinc* defendi possit ex Gellii

ait: Borean vero ἀπὸ τῆς βοῆς, quod non sine clamore soleat intonar
tium ventum qui ab oriente hiberno venit, Graeci εὐρόνοτον vocant
occidui sunt tres; Caurus qui graece ἀργέστης vocatur, is est adversı
loni: item Favonius ζέφυρος, Euro contrarius. Tertius Africus, λι
turno reflat. Meridies vero quoniam eadem semper regione signatı
austro id est νότῳ flatur: *Septemtrio item uno* et is Septemtrio hab
nomentum: qui tamen graeca lingua ἀπαρκτίας dictus est.

CAPUT XIV.

Horum nomina plerique commutant de loco vel similitudine ali
Galli Circium appellant a turbine eius et vertice: Apuli Iapygem *eum*
pygiae sinu id est ex ipso Gargano venientem. Hunc Caurum ess
festum, nam et ex occiduo venit et Virgilius eius sic meminit:

borean Voss. 2. Bd. *boream* in cett. *occidui sunt tres* F. 1. φ. Voss. 1. 2. Elm. Fl
occidui sunt vis Bd. In cett. *tres* omittitur praeter Ald., quae *occidui sunt ut Cau*
αργάστης F. 1. *ergastes* Voss. ἀργήστης Ald. *Favonium* Voss. 1. 2. In cett. *Favoni*
ζέφυρος Voss. 1. 2. Bd. Ald. In cett. *Fav. graece* ζέφυρος. *id est λιν* edd. usque ad El
Ald. quae latinis litteris *Lips.* scribit. In cett. *idest* non comparet. *Lybs* Voss. 2.
septemtrio item uno, quae leguntur post *flatur*, non sunt in F. 1. Voss. 1. 2. Bd. Al
et bis septemtrio Bd. *et is septemtrio* F. 1. Voss. 2. Oud. In cett. *et is septemtrionis.* V
ab *qui tamen* usque ad *nunc de nubium* etiam in Ald. non comparent. *LITARKelle*
Elm. et in Lind. collat.; Oud. enotavit Λιταρκει^α^ε. In Voss. est ἀπαρκειαρ.

• *plurimi* pro *plerique* Bd. *appellant* non est in edd. praeter Elm. Florid. Oud. Ag
F. 1. Voss. 1. 2. Bd. *Apuli Iapygeum vero* F. 1. Elm. *vero* abest a cett. codd. et ed
Florid., ubi extat *Apuli vero Iapygeum.* *Iapygeum* Voss. 1. 2. *Iapygem* Bd. edd. ve
Iapyga Vulc. 1. Scal. *Iapygen* ad marg. ed. Vulc. emendavit Salm., et ad Solin. p. 887. *Iapy*
Oud. correxit *Iapyga eum* et Bosscha recepit. *ex Iapygie sinu* Voss. 1. 2. Iunt. 2. prob
quamquam Bosscha non recepit. In cett. *ex Iapyge sinu.* *veniente* Bd. *manifestum nam*
Bd. Oud. In cett. *manifestum est.* Versus Virgiliani non comparent in Voss. 1. 2. Bd.

verbis l. c. §. 9. *eumque propterea quidam dicunt ab Homero αἰθρηγενέτην appellatum.*

borean. [Βορέαν graece scribi debere dicit Oud., qui si constans sibi esse voluit, pro *Eurus* in praegressis scribere debebat εὖρος.]

Caurus. [cf. Burm. ad Anthol. Lat. T. II. p. 391.]

Septemtrio item uno. Haec verba quia in Florent. cod. non invenit Elm., contra loci sententiam deleri voluit pro glossemate. Ita vero auster diceretur septemtrionis habere cognomentum. Ex repetito nominativo *Septemtrio* lacunam in Mss. natam bene vidit Oudendorpius. [Forsitan pro *uno et is* legendum est: *Septemtrio item*, (sc. *uno*) *is Septemtrio*, unde lacuna ista quomodo exorta sit, clarius intelligitur. De constructione *Septemtrio cognomentum* cf. infra p. 337. *Κόσμος graece nomen accepit;* paullo ante *a graecis Prester non cepit.*]

Cap. XIV. *Horum nomine* locum Barth. Advers. LVII. 10. ita excitat: *Ventorum nomina commutant de loco vel simi aliqua, ut Galli Circium app turbine eius et vertice. Apu geum vero ex Iapyge sinu id Gargano venientem. Hunc esse manifestum est, nam et ex venit.*]

Iapygem eum. [Salm. Plin p. 837. emendatio est *Iapygem e* codd. *Iapygeum* quam proxime eam Oud. coniecturae *Iapyga e* tuli, praesertim quum cod. Bene *Iapygem* scribat.]

ex Iapygiae sinu. Vere ibi mas. correxit *ex Iapygiae sin* modo liquide extat in Vossiani pacto *Garganus* dicatur *Iapyg*

[Illam inter caedes pallentem morte futura
Fecerat igni potens undis et Iapyge ferri.]

Etiam Caecias ventus, quem Aristoteles ait ad se trahere nubes et est adagium de eo tale:

κακὸν ἐφ' αὑτὸν ὡς ὁ Καικίας νέφος. | 321

Sunt Etesiae et Prodromi spirantes ex omni parte eo tempore aestatis quod de Cane oritur. Cato autem in libris Originum, non Circium, sed Cercium dicit. Is ventus Cercius cum loquare, bucam implet, armatum hominem, plaustrum oneratum percellit.

CAPUT XV.

Nunc de nubium praestigiis referam. Quando illa perfracta nubecula

illum edd. omnes praeter Iunt. 2. Florid. Oud. *est* quod ante *etiam* legitur non comparet in Voss. Bd. *Caelias* F. 1. Voss. 1. 2. *et Caec.* Bd. *quem Arist. ait ad se* Voss. cod. Salm. In cett. *quem Arist. ad se trahere nubes ait.* *κακὰ* delet Elm. Edd. vett. sequenti versui adiungunt sic *κακ' ἐφ' ἑαυτὸν* vel *κακὰ ἐφ' αὑτὸν*, ut est in Iunt. 2. *κακὸν* Voss. 1. 2. Bd. In cett. *κακά*. *ἕλκων* abest a Voss. Bd. *ἕλκων νεφέλητον οιοκιικιας νέφος* Vulc. Elm. ex Aristotele legit *ἕλκων ἐφ' ἑαυτὸν*. Oud. ex Aristotele et Ms. Reg. Gell. *ἕλκων ἐφ' αὑτὸν*, ut fecit Salmas. *οιοωκικιας νέφος* Voss. 2. Apud Gell. et Arist. quoque *ὡς ὁ*, at in Plutarcho *πολιτ. παραγγ. ὥστε*, unde Vulc. ed. 1. (teste Oud. sed non vere) *ὥστ' ὁ*. Perperam Elm. *ὥσπερ ὁ*, Oud. accedit potius Salmasio legenti quadrisyllabe *ὡς καϊκίας*; dictum enim esse a *Caïco*. Immo sic diserte esse in Ms. Reg. apud Gell. II. 22. ubi vide Gronov. Attamen Bosscha contra Oud. retinuit lectionem cett. edd. *ὡς ὁ*. *νέφη* Vulc. ed. sing. cum Plutarch. et Salm. contra Apuleii et Gell. codd. *quod de Cane oritur* F. 1. Voss. *quo de cane* Vulc. Bd. unde Oud. correxit: *quod cum cane oritur*. In cett. *quo canis oritur*. *origenum* Voss. 2. *in libris originum* Mss. omnes cum Gell. Vulc. et seqq. In cett. *in originibus*. *Caercium* Voss. Bd. ut mox *Caercius*. In cett. *Cercius*. *Is ventus cum* F. 1. In cett. *is ventus Cercius*, Elm. *Cercius* uncis inclusit. *locare* Voss. *collocare* Bd. *bucam* Voss. *bucculam* Florid. In cett. *buccam*. *et armatum* Florid. *et plaustrum* F. 1. Bd. Elm. Florid. Oud. At nec in Voss. 1. 2. nec in Gellio nec in cett. edd. *et* comparet.

praesagiis edd. ante Iunt. 2. quae habet *praestrigiis*, quod quamquam probavit Oud., Bosscha tamen non recepit. In cett. *praestigiis*. *illa* quod ante *perfracta* legitur non est in F. 1. unde eiecit Elm. cum seqq. *profecta* edd. ante Iunt. 2.

ab Apuleio, vide Gronov. ad Gell. l. c. § 21: *Iapygiae ipsius ore proficiscentem quasi finibus*, ubi Pontan. Centur. I. 16. ex Apuleio legit *sinibus*; at vide de Gelliano loco ibi Commentt. et Serv. ad Virg. Aen. VIII. 710.

illam. [Mirum est optimos quosque codd. hos versus omittere, quod negligentia librariorum factum esse nego. Hanc tamen lacunam quomodo explicem adhuc nescio. Scripsisse enim Apuleium hos versus praecedens particula *sic* indicat, quae qua ratione Virgilius Iapygem commemorarit, ut addatur aperte postulat. Male *illum* plurimae edd. Agitur enim de Cleopatra apud Virgil. Aen. VIII. 709., ubi hoc vitium monuit Heinsius.]

quod de Cane. [Ita ex optimis codd scripsi; Oud. emendabat *quod cum cane oritur*. At vero *de* praepositio est Afrorum propria, ubi caussa unde quid profectum est et origo notantur. Hinc plurimi erant, qui superflue poni apud Afros eam existimarent; cf. Met. I. p. 164. et 668. ed. meae. *Tempus* igitur *aestatis quod de cane oritur* est id, quod incipit, quando sidus caninum exortum est, eoque quasi efficitur. Itaque Oud. sententiam loci quae esset bene divinavit *cum cane* substituens. Gellius habet: *quum canis oritur*.]

bucam. [Voss. cod. ita secutus scripsi, quum aliis locis, ubi Met. p. 209., codd. non variant, alteram scripturam *buccam* praetulerim. Ita *bucinam* non *buccinam* edidi Florid. p. 80., ad quem locum vide notata et Met. p. 309., quo loco optimi codd. *bucinat* praebent.]

Cap. XV. *praestigiis.* [Perperam Oud. secutus est Heins. ad Prudent.

patefecerit coelum, ignescunt penetrabiles spiritus emicatque lux cla
dicitur coruscare, et ordine quidem tonare prius oportet, postea co
Quippe ubi nubes adflictrix ignem, ut ignifera saxa attrita inter se, da

penetrales edd. ante Iunt. 2. Verba *et ordine* usque ad *coruscare* non sunt in Bd. et Vulc *tonare prius* Voss. 2. cod. Salm. In cett. *prius tonare*. *quippe ubi nubet afflictrix ut igm* F. 1. Vulc. cod. (teste Elm. Vulc. ipse enotat *afflictae*) Voss. 1. 2. Bd. *quippe ubi nubes affuls fera* φ. teste Wower. *quippe ut ignis fertur ad saxa attrita* ed. pr. Vicent. Venet. 2. Vi *quippe ubi nubes afflictu ignem ut ferro saxa attrita* Iunt. 2. et seqq. usque ad Vulc. *quippe ubi nubes afflictu ignem ut ignifera saxa adtrita* eamque lectionem omnes amplexae sunt. *inter sese* F. 1. φ. In cett. *inter se*. *dat* F. 1. Leid. cod. teste Elm. Vo In cett. *dant*. Salm. ad marg. ed. Vulc. hunc totum locum ita correxit: *quippe ubi nubes ut ignifera saxa adtrita, ignes edunt*.

in Add. p. 148. et apud Menken. in Misc. Nov. Lipsiens. V. 3. p. 2. sententiam, ubique *praestrigia*, *praestrigiator* scribendum esse dicentis. Hanc vero scribendi rationem non solum Mss. auctoritas, qui optimi ad orthographiam sunt, ut Frontonis palimpsestus cf. de Orat. ep. 1. Mai. reiicit, sed etiam vocabuli origo, quae cum multis non a *praestringo*, sed a *praestinguo* petenda est cum Lindem. ad Plaut. Capt. III. 3. 9. Utrum tamen *praestrigia* iam veteres scripserint an medii aevi scriptores et librarii hanc formationem introduxerint difficile est diiudicatu. Posterius ego affirmaverim: hinc non solum in Glossis sed etiam in Mss. multis *praestrigia*, *praestrigiator* invenitur, unde etiam editori ed. Iunt. 2. hoc loco scriptura *praestrigiis* vindicari debet. Itaque bene videndum est, quam male Oud. egerit apud Mart. Capell. V. §. 515. p. 443. ed. Kopp. *praestrigiatrices* ex plerisque Mss. restituens, cuius auctoritate ita deceptus est Kopp., ut qui prius I. §. 36. p. 79. solum *praestigium* probasset, alteramque formam ex confusione verborum *praestringo* et *praestingo* in Mss. solita ortam esse pronuntiasset, *praestrigiator* iam a Martiano ut stridiosiorem formam usurpari contra cod. Reichenb. auctoritatem affirmaret. Apud Apuleium omnes omnino codd. *praestigium* et cett. edd. ubique praebent.]

illa. [Hoc pronomen ab librario Florent. 1. male eiectum est, quippe qui nesciret quo *illa* referret. Eadem de caussa Elm. ceterique edd. vel ipse Oud.

pronomen exulare iusserunt. Ou
davit *illisu perfracta*, unde
lectionem *illidat* pro *impingat*
esse autumat, quia ille a gl
manu Favorini verba addita
Illa equidem retinui. quod r
consilio ab Apuleio positum esse
Aristotelis verba, quae Favor
mento interrupta erant quaeq
denuo incipiunt, inter sese con
Illa enim ad verba p. 318: S
tormento illud et seqq. referend

penetrabiles. Edd. ante Iun
netrales. Active Virg. Georg
penetrabile frigus; Met. V.
ad quem locum dict. vide; de
penetrabile cogitatione. [I
Senec. Nat. Quaest. II. 55.
praeterea excitat VV. DD. Co
can. I. 151., ubi si quid emenda
pro *expressum*, cum Corte noli
sed *excussum*, ut p. 322. *Flam
nubium afflictus excussit*; a
Div. II. 19. §. 44: *tum fulgor
nitrua existere, si autem nub
flictu ardor expressus se emis*
unde nihil corrigi debet.]

*quippe ubi nubes adflictri
ut ignifera saxa attrita inter*
[Codd. lectionem in textu rec
curavi, quum Apuleii manum
non corrupisse mihi quidem p
sit. Primum enim intelligi po
flictrix lectionem veram esse,
vocabulum, si lexicis fides hab
in nullo loco praeter hunc
ex quo in nullo lexico enot
Quis igitur putaverit, librari
afflictu vel *afflictae*, quae

ius | illustriora contingit, 'auditus dum ad aures venit, seriore sensu 322
r: ita prius coruscare coelum creditur et mox tonare: tum quod ignes
e sui claricantes dicto citius nostrae visioni convibrant, sonus aëre
alterius indicio sentitur. | Flamma vero illa quam nubium afflictus [64]
si robustiore fuerit incendio, impetu devehitur in terras, et fulminis
men atque formidinem. Presteras vero nominamus, cum flammarum

Scal. *in aures* Vulc. 2. citante Oud. et Wower. *aureis* aliquot habent edd. ut Vulc. *ole* vitiose Scal. edit. quod Lindenbrog. accuratius in *seriore* emendavit. *et quod* edd. *prius* abest a φ. Voss. 2. Bd. Iunt. 2. *ut prius* Vicent. *tunc quod* Voss. 2. *tum quod* p. In cett. *tum quia*. *claricantes* F. 1. Voss. 1. Bd. Vulc. Florid. Oud. et Salm. ad Solin. *rissantes* φ., si Wowerio in V. L. credas. *coruscantes* Voss. 2. edd. reliquae praeter lm., quae habent *clariscantes*. Fabri Thesaurus *clarescentes*. *visione* Bd. *occurrunt* *ant* edd. ante Vulc.; Scriv. Florid. *sonus* non addito *vero* F. 1. Voss. 1. 2. Vulc. Bd. lt. *sonus vero*. *aëre verberato alterius iudicio* F. 1. (nisi quod ille inverso ordine *ere* habet) Voss. 1. 2. Vulc. Bd. Oud. et cod. Salm. *sonus vero verberati aëris serius* . ante Vulc. In cett. edd. *aëre verberato id est alterius* praeter Vulc. Scal. et Wower. *aëre verb. hoc est alterius*. Oud. emendavit: *sonus aeris verberati sed serius indicio* In Elm. edit. legitur: *sonus vero verbera indicio sentitur*; at in indice mendorum est: *verberato aëre id est alterius indicio*. *conflictus* edd. ante Iunt. 2. *formidinem* Elm. Florid. *formidinem habet* ed. pr. Vicent. Venet. 2. Vindob. Iunt. 1. Bas. 1. In cett. *l* neque *habet* legitur. *praesteras* Voss. 2. *praestans* Bd.

longe usitatas nec cuiquam m incognitas in hoc novum sub- commutaturos fuisse, quum io consensus omnium codd. ita esse ab Apuleio evincat? Tum ss. *dat* non *dant* constanter unde efficitur, *nubes* singulari Apuleium scripsisse, eosque ter errare qui *dant* corrigi ma- rsitan lis ita bene possit dirimi, pro nubilo singulare pro con- hum putes: quod si improbatur, *flictrix* dici potest esse ea, eris obviam pulsa affligit et obstantes nubeculas et suo il- tru efficit. *Inter se* igitur ad *trita* referenda sunt.]

antes. [Ex codd. optimorum au- ita recipiendum est, quamquam hoc verbum adhuc desideratur. commemorat h. l. v. *claresco* o praeferre videtur. Analogiae *larico* non repugnat, ut enim *s albeo*, *albico*, a *niger*, *ni- nigrico*, ita a *clarus clareo* — i. e. *claro*, *illustro*.]

verberato alterius indicio. erba *id est alterius indicio*, 1. plurimae habent, nimis fri- id. visa sint, emendavit ille: *ris verberati sed serius indicio* *sentitur*. Vulc. lectionem codd. ita bene explicat: Coruscationes sive fulgura statim et per se oculorum obtutum ferire sive ut Apuleius loquitur, convibrare; sonum vero qui excitatur, ut auribus nostris allabatur, aeris vehiculo egere, ideoque serius sensu aurium tonitru, quam fulgur sensu oculorum percipi.

fulminis habet nomen atque formidinem. Recte animadvertit Oud. *infert* quod post formidinem ex glossemate additur in Florent. 1., et *habet*, quod edd. vett. repetunt, elegantius omitti, ut unum verbum duabus significationibus ponatur. *Habere* enim illud dici rem quod pariat et praebeat, coll. Vell. II. 76. *adventus Antonii habuit belli metum*, et ita poni *habere suspicionem*, *studium* pro parere; cf. Burm. ad Petron. c. 15. Wopkens. Miscell. Observ. Vol. VIII. T. I. p. 45.

Prester. [Tzetz. ad Lycophr.: *πρηστὴρ ὁ καὶ πυρόεις καλούμενος, ὃς καταφερομένου τοῦ πνεύματος καὶ ἐκπυρωθῆναι καὶ λεπτυνθῆναι γίνεται. σκηπτὸς καὶ ὁ καταιβάτης, ὃς γίνεται παχυνθῆναι τοῦ πυρώδους πνεύματος, ἀργὴς ὃς διὰ τὴν πάνυ λεπτοτάτην (?) οὐ φλέγει, μελαίνει δὲ, ψολόεις ὁ ἐν τῇ ψαύσει ὀλύων. Ἑλικίας καὶ συστροφὰς καὶ ἕλικας ποιῶν διὰ μέσην ταχύτητα καὶ ὑγρότητα τῇ πυκνότητι*

in illis minus fuerit. Sed si ignitum non erit fulmen, Typhon v Sceptos generale omnibus nomen est quae de nubibus cadunt.

CAPUT XVI.

323 Atque ut breviter | comprehendam cuncta generis eiusdem, eorn eiusmodi *praestigia meris inferunt oculis*, alia sunt quae speciem spectaculi pariunt, alia quae nihil ab eo quod ostenderunt, mentiuntur lunt imaginem Iridis arcus et talia: vere videntur cometae, fulgores (

non erit Voss. 2. In cett. *non fuerit*. *vocant* Elm. Scriv. Florid. qui hinc *Typhona* scri *e nubibus* Voss. 2. In cett. *de nubibus*. *omnibus nomen est quae .... cadunt* Voss. 2. Bd *omnibus quae .... cadunt nomen est*.

Verba inde ab *Atque ut* usque ad *pleraque* desunt edd. ante Iunt. 2. *cetera* pro eu *generis eorum* F. 1. Elm. Scriv. Florid. In cett. *generis eiusdem eorum*. *huiusmodi* Vulc. *praestigia* F. 1. Vulc. *praestrigias* Iunt. 2. In cett. *praestigias*. *meris* F. 1. Bd. Voss. 1. Oud. correxit *meras* et Bosscha recepit. *summis* cod. Vulc. edd. post Vulc. In cett. *nostr* etiam Salm. ad marg. ed. Vulc. correxit. *imagine* F. 1. certe Lindenbrog. nihil variet seqq. enotavit. Voss. 1. Vulc. cod. et ed. cum seqq. In cett. *imaginem*. *Irides* F. 1. Vulc *Iridis* Voss. 1. 2. In cett. *Iris*. *fallit imaginem Iridis arcus Italia* Bd., unde con *fallit imagine Iridis arcus item alia*. *que* pro *vere* Bd.

τοῦ ἀέρος ἀντωθούμενος. De his fulminum generibus cf. Buleng. de Terr. mot. et Fulm. V. 7. in Graev. Thes. Antiq. T. V. p. 524 sq.]

Cap. XVI. *praestigia meris*. [Codd. Florent. et Vulc. secutus lectionem *praestigia* in textum recipere non dubitavi, quum *praestigium* γοητεία dixisse veteres affirmet Gloss. ad Prudent. Onom. vetus et Glossa Vulcan. p. 117. *praestigium* γοητεία. Huc accedit quod *praestigias* potius quam *praestigia* emendatio esse librariorum videtur, qui *praestigiae* terminationem tantum cognoverant. At vero totus locus mihi quidem corruptus videtur esse. *Meris* enim, quod ad *oculis* referendum esset, ita explicari posse non probatur, quum essent *oculi puri*, *nec infecti*, quae verborum sententia huic loco apta esse non videtur. *Meras* Oud. divinavit i. e. solas; coll. dict. ad Met. I. p. 38. Totum igitur locum ut corruptum asteriscis circumscripsi.]

fallunt imaginem. [Elegantior mihi videtur esse lectio *fallunt imaginem* quam *fallunt imagine*, quamvis optimi codd. posteriorem retineant. *Fallere* enim rarissime pro *simulare mentiri* et *falsum exhibere* legitur, ut apud Virgil. Aen. I. 683 *tu faciem illius noctem*

non amplius unam Falle dol simula et falsam exhibe, ad qu cum Thiel. confert Propert. IV. *oscula falle* i. e. oscula dand Nec aliter *Irides imaginem fall* falsam exhibere dicuntur et si quam revera prae se non ferunt bene respondet verbis: *quae s tantam spectaculi pariunt*. Hun excitavit Burm. ad Anthol. Lat. p. 584. Meam sententiam opti plicat locus Senec. Quaest. I. 5. ubi Posidonius: *si ullus esset*, *in arcu color*, *permaneret et vi eo manifestius quo propius*. *imago arcus ex longinquo cla interit cum e vicino est ventur* plura vide de Iride, Ammian. M XX. 11. §. 26 seqq. Kopp. Ma pell. I. §. 67. p. 110. Vix tam taverim lectionem *Irides et Arc* Oud. defendi potuisse per ἐν δι quamquam si sana est, hanc un tionem restare apparet. *Iridis* V 2. et Bd. codd. scriptura mihi i videtur, *et* ante *arcus* omittendum; admodum etiam Bened. non ha *Iridis arcus* sunt singulae Iridi vationes, quae quamquam esse vi revera tamen non sunt: ut in seqq *Irin vulgo arcus esse dicunt*, qu

aque. Irin vulgo arcus esse aiunt, quando imago solis vel imago lunae
n et cavam nubem densamque ad instar speculi colorat et medietatem
ius secat. Rhabdos autem generis eiusdem ad virgae rigorem longum
ı nubecula dicitur. Halysis est catena quaedam luminis clarioris, per
nbitum in se revertens. Hanc et Irida illud interest, quod Iris multi-
est, et semicirculo figurata | procul a sole atque luna. Catena clarior 324
umque ambit orbe incolumi, corona non discolora. Selas autem Graeci
incensi aeris lucem. Horum pleraque faculari credas, alia labi, stare
aculatio igitur tunc fieri putatur, cum *citi* aeris meatu atque impulsa

› *arcum* F. 1. Voss. 1. 2. *arquum* edd. ante Iunt. 2. cf. Heins. ad Ovid. Met. X. 590.
rcum. *imago solis vel imago lunae* Voss. 2. Vulc. Bd. In cett. *imago solis vel lunae*.
ınt. 2. uti etiam Florid. in interpretatione. *coloratae* F. 1. Voss. 2. Vulc. Bd. In cett.
t. Oud. emendavit *colorat ac*. *orbis sui* Vulc. ed. sing. *longum colorata* F. 1. Voss. 1. Vulc.
ed. Scal. In cett. *per longum colorata*. *Alypsis* F. 1. Voss. Bd. *Alysis* edd. vett. ante Iunt. 2.
'alysis. Colv. et Elm. voluerunt *Hallos* vel ἅλως et edidit Wower. ex Aristotele. Idem iam
og. in marg. adnotaverat: *imo* ἅλως. Verba inde ab *hanc et Irida* usque ad *non discolori*
arent in edd. ante Iunt. 2. *hanc et Irida illud interest* F. 1. Voss. 1, 2. cod. Salm. Oud.
Voss. 2. et Bd. tantum *est* pro *interest* habent. In cett. *inter hanc et Irida illud interest*.
ra F. 1. Voss. 1. 2. Vulc. Bd. ed. Vulc. Scal. Oud. *multicoloria* Wower.; cf. Heins. et
Ovid. Met. XI. 610. In cett. *multicolor*. *et* ante *semicir*. non est in Bd. *procul qua*
ole atque Luna clarior est F. 1. quam lectionem nec Oud. nec Elm. protulere. *procul qua*
na Voss. 1. 2. cod. Salm. *proculque a Sole et Luna* Bd. Oud. In cett. *procul a sole atque*
na clarior est, nisi quod in Vulc. ed. sing. etiam *et* pro *atque* legitur. *hoc catena*
d. *discolora* F. 1. Voss. 1. 2. Vulc. Bd. In cett. *discolore*. Elm. in textu *discolor* sed in no-
colora, vulgo *discolore*. Contra Oud. mentem Bosscha retinuit *discolore*. σέλας *autem* Ald.
alia alibi pro *alia labi* Venet. 2. *alia stare* edd. ante Iunt. 2. *cum cineris meatu atque im-*
.φ. *cum cineris meatu atque impulsae* Voss. *cum cineris meatu atque impulsa* Bd. *cum*
uae impulsae edd. ante Iunt. 2., quae habet *cum meatu aeris impulsae*. Hanc sequentes
ount *cum meatu aeris impulsi*. *cum meatu aëris atque impulsu* cod. et ed. Vulc. Scal.
orid. Oud. *cum meatu cineris atque impulsu* Elm. Scriv. *cum meatu aeris atque impulsis*
. esse testatur Oud. *cum aëris meatu atque impulsu* cod. Salm.

codd. legendum est. *Et qui*
licativum esse proponant errare
, quia cur *Iris* explicaret Apu-
ussa non erat.]

at et. [Haec unice ferri potest
Coloratae s. *colorate* eo perpe-
orta est, quod *colorat : et* con-
ınt et tum *t*, particulae *et* ultima
ut superflua et falsa omissa est.
ne Iridis optime disputat Aristot.
III. 4.]

um. [*Per* quod ante *longum* le-
codd. omisi. quia *longum* ad
bene referri potest. *Ad* hic
t *in modum*, *ad similitudinem*,
m. Prof. 15. 11. *disputator ad*
em Stoicum; cf. Hand. Turs. I.
]

sis. Contra codd. cum Colv. et
emendandum non est *Halos*,
pud Aristotelem extat. Nibil
rius est, quam Apuleium inci-
corruptum Aristotelis codicem,
ro ἅλως scribebatur ἅλυσις.

Hanc et Irida illud interest. [Invitis optimis codd. hanc lectionem reiicere non ausus sum, etsi nullo exemplo hanc singularem huius verbi constructionem munire possum. Quam diverse *interest* hac quidem significatione iungatur ex lexicis videndum est, ut ipse Cicero in Epist. ad Attic. V. 19. §. 3. dicere potuerit: *ut libet, sed plane gaudeo: quoniam* τὸ νεμεσᾶν *interest* τοῦ φθονεῖν. Erat autem quum emendare vellem *hanc inter et Irida illud est*, quod Voss. 2. et Bened. *est* pro *interest* praebent.]

multicolora. Bene Oud. hanc scripturam recepit. Hoc adiectivum habet Prudent. Cathem. III. 104. *prata multicolora*; et Serv. Mss. ad Virg. Aen. V. 609. Statim rursus *discolora* Florent. Vulc. Bened. Voss. 1. 2. Ita etiam *decolorus*, *unicolorus*, *versicolorus* apud Prudentium formantur.

cum citi aëris meatu atque impulsa. [Mss. corruptissime scribunt *cineris*,

generatus ignis celeritate sui cursum rapidae festinationis ostendit. lux est quam Sterigmon illi vocant, sine cursu iugi, sed prolixa lux ste fluor et ignitus liquor, qui cum latius quatitur, Cometes vocatur. S rumque luces istae repentino ortae, visae statim occidunt, *et item ut se o

generatur Bd. *celeritate sui cursum rapidae* F. 1. Voss. 1. 2. cod. Salm. pro *celerit* *cursumque rap. f.*, quod cett. codd. et omnes edd. habent. *staticuro* Bd. στηριγμὸν Ald *iugis et* coniecit Lips. *stellaeque fluor et ignitus liquor* F. 1. Voss. 1. 2. Bd. Elm. Scriv Oud. *stellaeque fluor ignitusque liquor* edd. vett. et ita etiam codd. habere testatur idem (perperam. In F. 1. certe *et ignitus* accurate a Lind. enotatur, unde improbabile non est, i in ceteris codd. legi. Bosscha Oudendorpium secutus edd. vett. lectionem recepit. *sed pro* *stellae*, *quae efflueret ignitus liquor*. Vulc. cod., unde Vulc. effingebat: *stellae qua* *ignitus liquor*, quam lectionem etiam Scal. et Wow. receperunt. Salm. ad marg. ita enota *prolixa lux*, *stellae aeque flueret ignitus liquor*. *liquor*. *Qui cumque l. panditur* edd. a *panditur* etiam Wow. male retinuit. *qui cum* legendum esse Lipsius quoque viderat. Voss. 2., in cett. *vocatur*. *repentino ortu visae* F. 1. Elm. cum seqq. praeter Oud., qui ce codd. et edd. lectionem *repentino ortae* praetulit. Verba *et item ut* usque ad *diceremu* non comparent in edd. ante Iunt. 2. Elm. verba *et item ut se ostenderint* pro glossemate hab ea transponi voluit: *statim occidunt*, *ut se ostenderint et item aliquantisper manent*.

quod quum ineptissimum esse Oud. confiteatur, simpliciter *aëris* retinet, quae tamen lectio quomodo in *cineris* depravari potuerit, neutiquam explicat. Ego emendavi *citi aeris*, quod in *cineris* corruptum esse ita existimo, ut prius *eris* ab sciolo librario scriptum fuerit, *ae* diphthongum quem putabat, *e* littera exprimente, tum *citi eris*, litteris *ti* in *n* depravatis, in *cineris* abierit. *Citi aëris* verba quid sibi velint explicat Aristoteles: πυρὸς ἐκ παρατρίψεως ἐν ἀέρι φερομένου ταχέως. De voc. *meatu* Oud. comparat Met. III. 1. Solin. p. 33. dict. ad Veget. V. 12. in Misc. Observ. *Impulsa* ex codd. Voss. et Bd. recepi. quorum alter aperte *impulsa*, alter *impulsae* scribit, quam lectionem etiam edd. vett. servant, etsi intelligendum non est, qua ratione haec corruptela codd. occuparit, quoniam nihil quo *impulsae* referri queat. praegreditur. Iam Oud. *impulsa* legi mavult, quod ex analogia compositi *repulsa* formatum sit.]

cursum. [De hac voce ignis et fulminis propria cf. Cort. ad Lucan. IV. 77. Mirum est. Bosscham lectionem codd. in textum non recepisse, sed vulgarem. quam verae Apuleii manus esse interpretationem vel potius interpolationem apparet, praetulisse.]

stellaeque fluor est ἄστρου ῥύσις. Sic *lactis fluor*. Nemes Ecl. in fin., ubi vide Barth. et in Add.; *fluor sa* Arnob. V. 12. Apul. Apol. p. *Imagines iugi fluore a corp* *manantes:* Manil. I. 746. *Cum* *dispersi fluitarunt lumina* ubi male Bentl. emendabat *fra* [cf. Intt. ad Arnob. I. 45. T. I. Orell.]

quatitur. Quati dicuntur mota ut crescant lumine; cf. Heins. ad Met. IV. 756. Hoc metaphorice leius transtulit ad cometen. Aris πλατυνομένη expressit satis per bium *latius*.

luces. [De plurali vocis *lux* significatione cf. Voss. Arist. T 460. ibique Foertsch.]

repentino. Recte Oud. hanc nem praetulit. Metuit enim Flo librarius, ne vox *repentino* caren stantivo. Sed est adverbium, Apuleius ipse utitur. Florid. *imber repentino coortus.* nec s uti male confirmat Oud. De ad in *o* exeuntibus ab Apuleio frequ aliquoties egi, ut ad Met. p. 3 meae. De adv. *repentino* cf. Vo Arist. T. III. p. 978.]

et item cett. Bosscha haec ad Vide quid Aristoteles dicat: πο δὲ τῶν σελάων τὰ μὲν ἐπιμένει π χρόνον, τὰ δὲ παραχρῆμα σβέννυτα genera constituuntur, alterum manentium, alterum statim evan

aliquantisper manent, et *sic etiam illa* eiusmodi imaginum genera, quas Faces et Docidas et Pithos et Bothynos ad eorum similitudinem, unde sunt, nominant. Et quaedam vespertina sunt notiora; *perraro* autem

et sine ullo eiusmodi imaginum genere F. 1. *et sine ulla eiusmodi imaginum genera* 2. *et sine ulla eiusmodi imagine genera* Bd. *manent sine ulla imaginum genera* Vulc. cod. *genera quas* edd. ante Vulc. qui correxit: *aliquantisper manent. Sunt et alia imaginum* eamque lectionem quam Colv. iam viderat. omnes seqq. Edd. receperunt. Is. Voss. legebat *illa eiusmodi imaginum genera. Phitus* Voss. 2. *Pythos* Iunt. 2. Wower. *similitudine* Bd. *similitudines* Salm. cod. *et quaedam vesp. sunt notiora* F. 1. Vulc. et cett. codd., seq.; Vulc. edd. et Wower. exhibent *et quidem r. s. notiora*. In Iunt. 2. et seqq. haec verba ntur.

Propius ad Aristotelem accedunt ana, si cum Oud. transponas; tamen ne sic quidem omnia con-, nihil equidem mutem, donec e ertius quid adferatur. [Huius loci altius sedere videtur, quam quod ransposilione sanari possit. *Ut e ostenderint* cum eo non sunt nda: *sicubi se ostenderunt*, quod nentum non modo plane ieiunum m absurdum esset, quum *statim* dat, sed etiam eo intolerabile, oniunctivum vel futurum exactum *erint* Apuleius posuit, quae, si ticula est, quomodo defendere escio. Quia tamen omnes omnino n ista corruptela consentiunt, animam eam esse apparet; sed do locus restitui possit adhuc .]

ic etiam illa eiusmodi imaginum *t.* [Ex corrupta lectione *sine* pro e. *sic etiam* omnes librorum de-iones exortas esse mihi persua-st. Aristoteles habet: πολλαὶ δὲ φαντασμάτων ἰδέαι θεωροῦνται, δες τε καλούμεναι. Forsitan pro-d Aristotelis verba coniicias: *et am alia*, at Mss. litteras accura-ldit coniectura: *et sic etiam illa.*]

s Graeci faces. [Miror quod ne-nterpretum hic locus offensioni num pro latino vocabulo *faces* m potius expectaveris. Etenim ci *Faces* non dicebant sed λαμ-atque in cett. graeca tantum, ut at de graecis nominibus agenti, ius commemorat: *Docidas et Pi-t Bothynos.* Multum vero abest, vocab. *Faces* corruptum esse contenderim, quamquam cur nomen quod graece exprimi debebat, latine reddiderit caussam non video, nisi posueris, *Faces* vocabulum Romanis usitatius fuisse pro graecorum voc. λαμπάδες, ceteras vero luces vix alio nomine esse Latinis appellatas, ita ut Apuleius propter tria ista *Docidas, Pithos, Bothynos* dixerit: *Graeci nominant.* Ceterum facilis est coniectura δᾷδας, quae viro docto in mentem venit, eo tamen improbabilis, quod locus non constat, quo Gracos λαμπάδας nominasse δᾷδας confirmatur. De *Facibus* cf. Plin. H. N. II. 26. 25: *emicant et faces nonnisi cum decidunt visae. Duo genera eorum: lampades vocant plane faces, alterum bolidas. Distant, quod faces vestigia longa faciunt, priore ardente parte, bolis vero perpetuo ardens, longiorem trahit limitem;* et Intt. ad Virg. Aen. II. 694. Lucan. VII. 156. *Lampas* vocabulum pro *face* etiam Latinis non plane incognitum fuisse testantur loci Lucan. I. 533. *sparso nunc lumine lampas Emicuit coelo* et X. 503. cf. Intt. ad Senec. Q. N. I. 15. §. 4. De *Docidibus* iam dictum est supra ad p. 294. ubi vide.]

Pithos. [cf. Cort. ad Lucan. VII. 156. Plin. II. 25. 22. Sen. Q. N. I. 14. §. 1. *sunt Pythoe* (ita enim legendum est) *quum magnitudo vasti rotundique ignis dolio similis vel fertur, vel in uno loco flagrat.* De *Bothynis* vide Intt. ad Sen. l. d. *Sunt Bothynoe, quum velut corona cingente introrsus igneus coeli recessus est similis effossae in orbem speluncae.*]

de septemtrione vel meridie videas, *nihil horum quippe loci vel temporis in nascendo idem potuit obtingere*.

CAPUT XVII.

326 De aëre tantum | habuimus quod diceremus. Sed non aquarum modo tellus in se fontis habet verum spiritu et igni fecunda est. Nam *quibusdam sub terris* occulti sunt spiritus, et flantes incendia indidem suspirant: ut Lipara

paria autem de septemtrione F. 1. et Vulc. teste Elm. At Vulc. ex suo cod. enotavit *paria de*, quod extat etiam in Voss. 1. 2. Iunt. 2. Colv. Iunt. et seqq. *patria* Bd. *raro autem de* Elm. cum seqq. e coniectura sua edidit. *nihil horum quippe loci vel temporis in nascendo idem potuit contingere* F. 1. Voss. Bd. Vulc. cod. Vulc. ed. et seqq. *nihil horum quippe temporis in nascendo idem potuit obtingere* Iunt. 2.; Colv. et Wow. in edd. post verba *nihil horum* asteriscos ponebant, quibus locum mutilatum esse indicarent, nescientes in Iunt. 2. hanc lacunam partim iam fuisse suppletam. Omittunt deinde iidem verba inde a *quippe* usque *ad diceremus*. Colvius supplevit: *immobile esse pristinis libris proditum est* ineptissime; Wow. *semper conspicuum stetisse memoriae proditum*; Vulc. ex Aristotele simpliciter vertere maluit: *nunquam enim quicquam, horum perpetuo conspicuum obtinuisse in historiis legimus*: Oud. pro *potuit* legi vult *patuit*.

de aëre usque ad *diceremus* exulant ab edd. vett., nisi quod iam addita sunt in Iunt. 2., id quod effugit Vulcan., qui ideo haec ut priora se primum restituere credit e suo cod., in quo ut et Voss. Bd. male est *re* pro *aëre*. *aquanarum modo* Bd. *tantummodo* habent edd. ante Iunt. 2. *fontis* Voss. In cett. *fontes*. *habet fontes* edd. ante Iunt. 2. *quibusdam subter* F. 1. Voss. 1. Vulc. Bd. φ. Vulc. seqq. praeter Oud., qui *quibusdam sub terris* legendum esse censet, quum in Voss. 2. sit *quibus sub terra*. Bosscha hanc emendationem recepit. In edd. vett. *nam quidam sub terra*. *flant* Voss. Bd. unde I. Voss. emendavit: *flatu* probante Oud., quocum consentio. In cett. est *flantes*. *inspirant* φ. Vulc. mallt *suscitant*. Verba *ut Lipara* usque ad *illi* non comparent in edd. ante Iunt. 2. *Lipare* Iunt. 2. Bas. 2. Lugd. *Liparis* Elm. Scriv. Florid. In cett. *Lipara*.

perraro de septemtrione. [Omnes codd., quantum scio, praebent *paria*, quod si Aristotelem respexeris vix tibi comprobabitur. Ille enim: καὶ τὰ μὲν τούτων, inquit, ἑσπέρια τὰ δὲ ἑῷα, τὰ δὲ ἀμφιφαῆ θεωρεῖται, σπανίως δὲ βόρεια καὶ νότια, unde recte ad loci sententiam Elm. emendavit recepitque *raro*. Ego ad vestigia codd. propius correxisse mihi videor *perraro*, quod *peraro*, una *R*. littera omissa, initio scriptum ex compendio *paro* facilius in *para* et *paria* corrumpi potuit.]

nihil horum quippe. [Mutilum esse hunc locum recte ab Intt. observatum est, aliis aliter supplentibus, ut Wow. qui e graecis addidit: *semper conspicuum stetisse memoriae proditum*; Oud. pro *potuit* emendavit *patuit*. Ego loci corruptelam in voce *idem* quaero, in quo substantivum firmitatem significans latere existimo, unde genitivi *loci vel temporis* pendeant. Aristoteles hanc sententiam ita expressit: πάντα δὲ ἀβέβαια· οὐδέποτε γάρ τι τούτων ἀεὶ φανερὸν ἱστόρηται κατεστηριγμένον. De *quippe* particula uni pluribusve vocabulis postposita cf. ad Met. p. 326. ed. meae.]

Cap. XVII. *nam quibusdam sub terris*. [i. e. telluris partibus et regionibus. Ita optime Oud. emendavit, quum codd. lectio corrupta sit.]

suspirant. [i. e. *exhalant*; cf. Broukh. ad Tibull. I. 7. 41. Cort. ad Lucan. VI. 370.]

Lipara. [cf. Intt. ad Fest. p. 490 sq. T. II. Lindem. et ad Val. Flacc. II. 96. Heyn. ad Virg. Aen. VIII. 417. *Lipara* terminationem Latinis non inusitatam fuisse Lexica docent, quae tamen caussa non est, cur eam in textum recipiam. Inter *Lipara* et *ut Aetna* vocabulum excidisse codd. corruptelae comprobant, vel *euntia* vel *enuntia* vel *civita* praebentium. Hinc Oud. coniecit ut *Liparae cunctae*, quia passim uno nomine Aeoliae insulae *Liparae* nominarentur. At *cunctae* vix putandi sunt librarii in talia lectionum monstra corrupturi fuisse, unde ego correxerim *Li-*

, Aetna, ut Vesuvius etiam noster solet. Illi etiam ignes qui terrae
'iis continentur, praetereuntes aquas vaporant et produnt longinquitatem
:, cum tepidiores aquas reddunt, viciniam ferventiores. Opposito in-
aquae uruntur, | ut Phlegethontis amnis quem poetae sciunt in fabulis 327 [65]
m. At enim illos quis non admirandos spiritus arbitretur, cum ex his

Eunta, ut Aetna F. 1. *Lipara civita etna* Voss. 1. *Liparaeunta* Voss. 2. *Lipara
'ahra* Bd. In cett. *Lipara ut Aetna.* Verba *ut Vesuvius etiam noster solet* Oud. e
. glossa ab Italo quodam adsuta in textum intrusa esse opinatur, quia in Aristotele non
Veserus Vulc. cod.; Salm. hunc locum ita scribit forsitan e cod. *ut Lipara Aenna,
etiam. prod. longinquitatem flammae cum tepediores aquas reddunt* Iunt. 2. Bas. 2.
:odd. omnes, nisi quod pro *aquas* Voss. et Bd. *quas* habent, et *aquas reddunt* cum seqq.
opposito ignorant Vulc. in ed. sing. et unus φ. et recentt. edd.; *produnt longinquitate enim
tepidiores aquas reddunt* edd. usque ad Iunt. 2., at in ed. pr. Vic. Venet. 2. et Vind. pro
s extat *tepediore.* Colv. legit: *producunt longinquitate enim flammae tepediores aquas
vicinia ferventiores* F. 1. Bd. edd. ante Iunt. 2. Elm. Scriv. Oud., *viciniam cum ferven-*
tlc. cod. Iunt. 2. Bas. 2. Lugd. Vulc. ed. Scal. Wow. Florid. *viciniam ferventiores* Voss. 2.
le ab *opposito* usque ad *inferorum* non sunt in Ald. *opposito* non habet φ. *oppositiones*
d. *apposito* ed. pr. Vicent. Venet. 2. Vind. Iunt. 1. Bas. 1. Al. *adpositae* teste Oud.
(uae edd. sint.) *utuntur* Florid. villose; *currunt* φ. *poetae sciunt* F. 1. cod. Vulc. φ.
d. Salm. et edd. pleraeque; *quem poetae scurat* Bd. *quem patefiunt* Vulc. 2.: *quem
t* Scal. *quem poetae fingunt* Wower. non e suo cod. scripsit, ut Oud. adnotavit, sed e
orrexit. Fulvius emendavit *quem petescunt in fabulis.* Verba *at enim* usque ad *percellere*
on sunt in edd. ante Ald. *his* variam esse cod. Voss. lect. notat Oud., etsi etiam in cett. codd.
nnibus ita legitur. Quia vero *hïs* huic adnotationi praefixit et *his* deinde repetit, verisimile
tare in Voss., quod, quantum scio, in nullo libro nec edito nec scripto reperitur.

'eolia vel potius *Aeolica*, quod
olia dictum foret. Tale nomen
m librarios depravasse verisi-
est. Hoc vero si improbatur,
m montis ignivomi nomen e
ra restituendum est, quod ta-
inus probabile mihi quidem vi-
quum Aristoteles ὥσπερ Λιπάρα
Αἴτνη καὶ τὰ ἐν Αἰόλου νήσοις
quod posterius Apuleius expres-
Aeoliam i. e. tota regio Aeolia
tem insulis constans. Item etiam
eles *Lipara* seiunxit ab *insulis*
. Apuleius vero tantum in no-
ordine ab Aristotele recessit. *Ve-
noster* Apuleius ex suis addidit.]
'esuvius noster. [De Oud. opi-
haec verba e marginali glossa
o in textum intrusa esse, fusius
egom. exposui. Si plures codd.
s praeberent, recipere id in tex-
n dubitarem, quoniam et *Vesu-
Veserus* vett. dicebant, cf. Intt.
. Georg. II. 224. Auson. Mosell.
ontracta forma *Vesvius* videtur
quae restituenda est loco cor-
Minuc. Fel. c. 35. §. 3.: *sicut
letnaei montis et Vesvii.* cf. Intt.
t. Tit. c. 8.]

viciniam ferventiores. *Vicinia* cum F. 1. aliisque codd. retinuit Oud. explicans *aquas ferventiores flammae vicinia* i. e. quae tepidiores sunt longinquitate, quam eo ostendunt ignes; si ferventiores aquae sunt, patet esse propinquiores, si tepidiores, patet ignes esse longinquiores et procul remotos. [Ego ex Voss. 2. *viciniam* retineo, ut priori *longinquitatem* respondeat. *Ferventiores* ad *aquas* refero et breviloquentia quadam paullo obscurius utramque sententiam Apuleius in constructione confudit, quasi antea dixisset *flammae longinquitatem aquae tepidiores produnt, viciniam ferventiores.*]

opposito. Vett. edd. habent *appositae*, de qua varietate Oud. agit ad Hist. Bell. Af. c. 59. et Frontin. III. 5. 8. ita inter utrumque discernens: malim ego *adpositus* scribi de vicino simpliciter, *obpositus*, quando vicinam adversitatem vel occursum denotat vel munimentum aut praesepimen.

Phlegethontis amnis. [cf. Intt. ad Minuc. Fel. 35. §. 1. Elm. p. LXIV et ad Plat. Phaed. p. 44. c. 61.]

animadvertat accidere, ut eorum religione lymphantes alii sine cibo sint, pars vero praesagiis effantes futura? quod in oraculis Delphicis (risque. Vidi et ipse apud Hierapolim Phrygiae non adeo ardui montis latus nativi oris hiatu reseratum et tennis neque editae marginis am
328 cumdatum; sive illa, | ut poëtae volunt, Ditis spiracula dicenda sunt, s tiferos anhelitus eos credi prior ratio est. Proxima quaeque animali alvum prona atque proiecta venenati spiritus contagione corripiunt e circumacta interimunt. Antistites denique ipsos semivivos esse, qui

deorum Colv. *eorum alii* Wow. Vulc. comma quod post *lymphantes* ponendum est dele censet, ut *alii* ad *eorum* referatur. *Delphicis est ceterisque* Voss. 2. cod. Salm. B *Delphicis ceterisque est. Hierapolis* Oud. *Hieropolin* edd. ante Vulc. In cett. *H lacus* Voss. 2. *vicinum latus navioris* F. 1. Voss. 1. 2. *vic. latus maiori* Bd. *nativi or* cod. et ed. cum seqq. *navioris* non est in Iunt. 2. Colv. Bas. 1. *hiatu esset* Vulc. 1. *hiatu* Wow.; Salm. in marg. ed. Vulc. *hiatu esset* verba delevit. *hiatus esse raptum* φ. *siv poetae* F. 1. *sine ulla* Bd. *sine ut illa* Ald. *seu illa* Iunt. 2. Colv. Vulc. Scal. Wow. *prior* distinguit Ald. *propior* pro *prior* Is. Voss. ex emendatione Scal. adscripsit. *anima* Lugd. Colv. Vulc. In cett. *animalia. in alimentum prona* Bd. *circumactus* F. 1 *circumactus* Voss. 1. In cett. *circumacta. interiunt* Bd. Verba *et vertice circumact.* i non sunt in Ald. *semiviros* Colv. et Vulc. emendabant, probante Lindenbrogio, qui se ad Ammian. XXIII. 6. et ita tacite edidit Elm. cum seqq. Colv. praeterea emendavit *denique ips. in vivis esse. aiunt* post *esse* inseruit Vulc. cum seqq. praeter Oud. Mal praecedentibus cogitatione addendum est *vidi ipse*.

eorum religione lymphantes. Religione hic singulari notione dictum esse prius vidit Vulc. qui: notandum vero inquit, *religionem* hic accipi pro metu et formidine non deorum sed spirituum, qui occulti sub terra flantes incendia indidem suscitant. Aristoteles dicit: *ὧν τὰ μὲν ἐνθουσιᾶν ποιεῖ τοὺς ἐμπελάζοντας*. [De *lymphantes* cf. Heins. et Dr. ad Sil. I. 459. Intt. ad Virg. Aen. VIII. 377.]

vidi et ipse. [De dictionibus *vidi ego, vidi ipse*, cf. Broukh. ad Tibull. I. 4. 29. Arntz. ad Plin. Panegyr. 65. p. 293.]

Ditis spiracula. [cf. Turneb. Advers. XIX. c. 24. p. 663. Unde etiam Met. p. 413. Apuleius dicit *per portas hiantes* i. e. exspirantes.]

prior. [i. e. potior, melior; cf. ad Met. p. 442. ed. meae.]

in alvum prona. [cf. Iunilii Episcop. Afr. Commentt. in Genesin. p. 32. ed. Bas.: *non ergo secundum corpus, sed secundum intellectum mentis ad imaginem dei creatus est homo, quamquam et in ipso corpore quandam proprietatem habeat, quae hoc indicet, quod erecta statura factus est; ut hoc ipso admoneretur, non esse sibi*

terrena sectanda, velut pecora
voluptas omnis ex terra est,
alvum cuncta prona atque p
sunt.]

circumactas. [Cum codd.
ita reposui, quamvis gnarus,
structionem neutrum genus p
Miror qui Oud., qui alibi hu
meminit, *circumacta* praeferre
Simile exemplum extat apu
Fel. c. 17. §. 2. *praecipue cun*
belluis hoc differamus, qu
prona in terramque vergen
nata sunt prospicere, que
prius ad Met. p. 257. ed. me
ubi plura de hac generis syll
posita sunt; ita Apul. Met. p.
meae *denique iumentorum*
corporibus, quo vendibili
deremus. Circumactas dixit
quasi ante *animales* scripsisset
substantivi genere feminino vid
p. 133. ed. meae. Lectio h. l.
tur sequenti voce *inferiores,*
animalia referri debere appar

antistites denique ipsos
esse. Ex quo Colvius lectio
viros protulit, omnes omnino e
sunt Intt., quamquam omnium
ita locum correctum esse qu

accedere, ad superna semper sua ora tollentes; adeo illis cognitus es-

oss. 1. 2. In cett. *adeo. ad superna semper per sua ora tollentes* Colv. *cognitu est* V. 1. Voss. 1. 2. *cognita vis* Vulc. Bd.

, qui in eius sententiam accu- nquisiverit. Apuleius enim pro- urus est: omnia animalia quae accedant his spiraculis, vertigine et interimi; et ut eius gurgitis ri vim augeat, addit: vel ipsi es, qui his exhalationibus sunt , tamen accedentes semivivi sunt. uam cavent, ne toto halitu cor- ır, ora sua ad superna tollentes. i ne ipsi antistites quidem qui ınte accedunt, omnem spiraculi itare possunt, quanta illa fuerit citur. Haec sententia in lectione *es ... semiviros* inesse posset, *ipsos* scriberetur *solos*, neque *e* positum esset, ita plane lan- et molestum. Hoc intelligens ıs in sua interpretatione scribit: *ie ferunt sacerdotes ipsos spa- esse solos. Ipsos* vero respon- stro pronomini *selbst* et ponitur, ı minore ad maius progredimur; ıque notionem habet *denique* la; de qua haecce Handius profert Tursell. T. II. p. 268.: *fit, ubi quod reliquis maius sve est, extremo loco ponitur, haec ultima gradatio vocabulo ue significatur. Est igitur at- leo sive praecedunt plura qui- ıvius additur, sive unum poni- 'ea nomen.* Eadem ratione Cic. 'o Mil. VIII. §. 20.: *luget sena- ıeret equester ordo, tota civitas ta senio est: squalent municipia, ıntur coloniae, agri denique ım beneficum ... civem deside-* Sententia vero, ipsos antistites ırtuos esse et ab isto pestifero ınfici accedentes, non adversa- is scriptorum, in quibus solos padones salvos accedere posse atur, quum isti quamquam cor- r, tamen non interficiantur more um. cf. Amm. Marcell. XXIII. 6. *ı his pagis hiatus quoque conspi- citur terrae, unde halitus letalis exsurgens, quodcunque animal proxime steterit, odore gravi consumit. Quae lues oriens a profundo quodam puteo, cum os eius excesserit latum, antequam sublimis vagaretur, terras circumsitas inhabitabiles acerbitate fecisset. Cuius simile foramen apud Hierapolim Phrygiae antehac, ut asserunt nonnulli, videbatur: unde emergens ibidem noxius spiritus perseveranti odore quicquid prope venerat corrumpebat, absque spadonibus illis*; cf. Plin. Hist. Nat. II. 93. *Amsancti ad Mephitis aedem, locum quem qui intravere moriuntur, item in Hirpinis, inquit, Amsancti ... Simili modo Hierapoli in Asia, matris tantum Magnae sacerdoti innoxium*, i. e. non letiferum. Plura vide apud Lindenbrog. ad h. l. Omnes igitur scriptores in eo consentiunt, antistites non interire, at pestifero odore eos neutiquam affici nemo asseverat. Denique *semiviros* plane otiosum esset additamentum, quum ad rem nihil faciat *spadones* isti sint nec ne, quia cur illi illaesi accedere possint inde non explicatur. Omnes loco Ammiani inducti sunt Intt., ut *semiviros* scriberent; sed quos Ammianus appellat *spadones*, Apuleius nominat *antistites* ac plane superfluum erat, *semiviros* addere, quia *antistites* omnes templi. Magnae matris ipso suo cultu *spadones* erant, itaque per *antistites* et *spadones* unum idemque exprimeretur.]

adeo illis cognitus est vis mali ad inferiora aeris noxii. [Multa negotia hic locus Intt. facessivit, quem concedendum paulo contortius ab Apuleio expressum esse. Oud. emendavit: *adeo illis cognita est vis mali, ad inferiora aeris noxii crassitate densati, inferiores* (id est animales vel res) *facilius adire*, ut constructio sit: *mali densa ad inferiora, crassitate aeris noxii* et

329 vis mali ad inferiora | aëris noxii crassitate densa, inferiores quoque faci atque percellere.

CAPUT XVIII.

Saepe accidit, ut nativi spiritus per terrae concavas partes erra cuterent solida terrarum, saepius ut spiritus crescente violentia et in:

ut inferiora F. 1. *ad inferiora* Voss. 1. 2. Vulc. Bd. *noxii* dant omnes codd. *noxis facilius* in omnibus codd. extat. *cognita: vis et inferiora aeris noxia crassitate inferiores quoque adire et percellere* Ald. *cognita vis mali et inferiora* Iunt. 2.; in qui Ald. consentiunt. *cognita est vis mali ad inferiora aëris noxia crassitate densa quoque facilius adire atque percellere* Vulc. Scal. et seqq. usque ad Elm. qui edidit *cognita est vis mali ad inferiora, aeris noxii crassitate densa, inferiores quoque fa atque percellere*, quam lectionem posteriores amplexi sunt. Oud. emendavit: *adeo il est vis mali, ad inferiora aeris noxii crassitate densati, inferiores facilius adir* legendum putat: *adeo illis cognita est vis magis ad inferiora aëris noxii crassitat* iungantur in constructione *vis aëris magis noxii ad inferiora*. Colv. emendare conatus *inferior* vel *inferiore* vel *inferioris*. Post *percellere* in ed. Ald. leguntur verba *opposi* usque ad *inferiores*, quae in praegressis omissa erant.

atque saepe accidit Iunt. 2. et seqq. usque ad Vulc. qui *atque* omittit. Scal. recepit nem Vulc. *atqui* quem cett. secuti sunt praeter Oud., *atqui* delentem. *statim* pro *nativ* Vulc. Lips. maluit *stativi*. *concavavas* Bd. *continerent* edd. ante Vulc. qui Colvii em *concuterent* recepit cum seqq. usque ad Elm. Hic *concutiant* reposuit ex F. 1. cum vituperatus ab Oud., pronuntiante in F. 1. *concuterent* legi et ab Elm. hoc in *concut* datum fuisse, quod in seqq. *moveant* in F. 1. extaret. At collatio Lindenbrogii cum consentit. *spiritu* Voss. Bd. *insinuante se* est mendum typothetae in Iunt. 2., quod ad Vulc. prave repetierunt.

vis cognita adire hellenismus sit pro *cognitum est, vim adire*, de quo egit ad Met. IX. p. 642. Multa vero sunt quae huic emendationi quamvis facillimae ob codd. auctoritatem obstant. Primum enim Oud. neglexit, optimos quosque codd. aut *cognitus* aut *cognitu* habere, quam lectionem aut veram esse aut verae vestigia in se continere probabile est, alteram vero *cognitam* apparet correctionem esse eorum, qui *cognitus* et *vis* neutiquam componi posse opinabantur. *Cognitus* equidem pro substantivo habeo, cuius alterum exemplum extat apud eundem Apul. Met. IX. p. 619. *summae prudentiae virum monstrare cupiens, multarum civitatum obitu et variorum populorum cognitu summas adeptum virtutes cecinit*, ut *vis* sit genitivus, de cuius usu exposuerunt Intt. ad Tac. Orat. 26. Cetera, quoquo te vertis, paulo obscurius ne dicam contortius dicta sunt. *Mali* plurimi Intt. substantivum esse mea quidem sententia perperam proponunt, quum ita loci cohaerentia omnino dissolvatur. Adiectivum est quod ad *aëris* pertinet, et cum seqq. *ad inferiora* coniungendum est, ut *a ad inferiora* sit qui nocet re rioribus. *Ad* enim praepositio s. κατά Graecorum notat, ut demonstratum est ad Met. p meae; nec tamen negandum verba si ita explices et coniung habere quod displiceat, quu idem quod *mali* significare Hinc igitur verba melius ita cor esse videntur *vis mali aëris, riora densitate crassa noxii, aër* in universum significet pe et tabidum, per seqq. vero v atque noxa indicentur. Un obstare possit huic sententiae rum positus est, quum *ad* alio loco collocata exspectave et *noxii* molesti quid habe Lennepius intellexit, pro *ma magis*, quamquam ille, quam hac emendatione et implicata borum dispositio non conside seqq. *adire* et *percellere* infi gerundiorum genitivis positi su *vis* pendentes, qui usus poeti mum tritus est. *Adeo* vim vam h. l. habet.]

luris angustiis nec invenientes exitum, terram moverent. Horum mo- 330
tam varia nomina, quam diversi. Iamque obliquis lateribus proxima
ıe iactantes et acutis angulis mobiles, Epiclintae graece appellantur, et
ɔsiliunt, excutientes onera et reciperantes directis angulis, Brastae vo-

! F. 1. Elm. seqq. In cett. *moverent.* Verba inde ab *horum motuum* usque ad *nominati* : in edd. ante Iunt. 2. *mutuum* Voss. *harum mortium* Bd. *varia sunt nomina* F. 1. Elm. cett. *sunt* abest. *diversi esse videntur* F. 1. Elm. seqq. In cett. *esse videntur* desiderantur. : *obliquis* F. 1. (?) Vulc. ed. et seqq. *iamque albiquis* Vulc. cod. Voss. 1. 2. Bd. *namque ribus proxima* edd. ante Vulc. praeter Iunt. 2. quae habet *nam qui.* *Epidetae* F. 1. cod. *piditae* Voss. Bd. edd. ante Colv. qui ex sua emendatione edidit *Epiclintae* eumque cett. uti sunt. *et qui* F. 1. Elm. cum seqq. *sed qui* Voss. Bd. cod. Salm. edd. vett. ante Vulc. . In Vulc. cod. et ed., Scal. et Wow. particula abest. Oud. mallit *at qui.* *reciprocantes* : sua emendatione, cui reliqui paruerunt praeter Oud., qui lectionem codd. omnium *antes* (alii *reciperantes*) restituit. *directis angulis*, quae ante Vulc. in edd. desiderantur, ı F. 1. Voss. 1. 2. Vulc. cod. Bd. Vulc. ed. et seqq. *mobiles* post *angulis* addunt Vulc. cod. :. et seqq. In F. 1. Voss. 1. 2. cod. Salm. *mobiles* non comparet. *Biustae appellantur* Bd. :e Vulc. cod.

XVIII. *concuterent.* Aristote- *ολλάκις δὲ καὶ συγγενὲς πνεῦμα ον ἐν γῇ παρεξωσθὲν εἰς μυχίους κς αὐτῆς, ἔξεδρον γενόμενον ἐκ τῶν τόπων, πολλὰ μέρη συνεκράδανεν. ις δὲ πολὺ γενόμενον ἔξωθεν ἐγκατ- τοῖς ταύτης κοιλώμασι καὶ ἀπο- ν ἐξόδου μετὰ βίας αὐτὴν συνετίνα- ῶν. ἔξοδον ἑαυτῷ καὶ ἀπειργάσατο τοῦτο ὃ καλεῖν εἰώθαμεν σεισμόν.* *rsi.* [*Esse videntur* in cod. Flo- ı glossatore addita sunt, cuius ı hoc libro saepius deprehendi, 31. idem pro *tellus* scribit *terra;* . *verum enim vero ut possum, iversitate quod sentio breviter am* particulam *quatenus* ante *pos-* misit, quum unde *ut* pendeat, :ellexerit; p. 345. pro *deiecti et sublimis officii* correxit *deiecti* 350. pro *illud componi* scripsit *!a componi*; cf. p. 351. *ad omne rium;* p. 352. *animalium mul- 'nem*, p. 353. *et ibunt*; p. 362. *ervideatur*; et paulo post *vel* Haec eo tantum consilio com- ata volui, ne quis auctoritate t. codd. quam in Metamorphosi bere constat, ita deciperetur, ut in libro de Mundo iis obtempe- ı esse censeret.]

que. [De significatione huius par- , quae in continuata oratione ad rem exponendam producit; cf. Tursell. T. III. p. 150 et 151.]

Epiclintae. Ita recte Colvius ex Aristotele emendavit qui habet: *τῶν σεισμῶν οἱ μὲν εἰς πλάγια σείοντες κατ' ὀξείας γωνίας ἐπικλίνται καλοῦνται.* [Sunt iidem qui alio nomine *κλιματίαι* appellantur; cf. Ammian. Marcell. XVII. 7. §. 13. *aut climatiae qui limes ruentes et obliqui urbes, aedificia montesque complanant*, ubi pro *limes* legerim *limis* sc. *oculis*. *Limes* enim adiectivum quamquam cum aliis non negaverim in usu fuisse cf. ad Ammian. XX. 9. §. 2., hic tamen cum *ruentes* iunctum minus placet; *limis ruentes* ab Ammiano eleganter venti dicuntur, qui quasi *oculis limis* i. e. obliquis lateribus ruunt. De *limis* pro *limis oculis* cf. Donat. ad Terent. Eun. III. 5. 53. De *epiclintis* cf. Intt. ad Ammian. l. c.]

excutientes onera et reciperantes onera directis angulis Brastae. Aristot.: *οἱ δὲ ἄνω ῥιπτοῦντες καὶ κάτω κατ' ὀρθὰς γωνίας βράσται.* *Reciperantes* est ad se recipientes *onera directis angulis*, namque directe succussa sunt, directe etiam recidunt. *Mobiles*, quod plurimi edd. post Vulc. addunt, Oudendorpio e praecedentibus *acutis angulis mobiles* repetitum recte videtur, nihilo tamen minus a Bosscha in textu negligenter retentum est. Ammian. l. c.: *Brasmatiae*, inquit, *humum intus suscitantes sursum propellunt immanissimas moles*, ad quem locum cf. Vales.

331 cantur, illi qui *abstrudere* videntur *Chasmatiae* | dicti sunt, quorum
dissilit tellus, Rhectae sunt nominati. His passionibus contingit, ut
terrae exspirent halitus, aliae vomant saxa, nonnullae caenum: sunt (
tes pariunt insolentibus locis, peregrinorum fluminum sulcantes vias.
sunt motus quibus solum qualitur: Palmatiae vero appellantur, quoru
tione illa quae trepidant, sine inclinationis periculo nutabunt, cum dire
rigoris statum retinent. Mycetias vocatur tetri *rudoris* inquietudo
332 Audiuntur mugitus, interioribus gemitibus expressis, | cum spiritus
ad terram movendam per aperta telluris inventis itineribus *discurrit*

vocitantur Vulc. cod. Elm. Scriv. Florid. Oud. In cett. *vocantur*. *illi autem* F. 1. In cett. particula abest. *extimatie dicti* F. 1. *extimati edictis* Vulc. cod. *existimatie* Voss. 2. Bd. *extimtiaedutis* Voss. 1. *hasmatiae dicti sunt* emendavit Salm. ad marg. *edictis* Vulc. 2. In edd. ante Vulc. absunt haec verba. *Chasmatiae dicti quorum* Scal. V *terra* pro *tellus* F. 1. ex glossemate. *recte sunt nominati* Voss. *Rhect. nominari* edd. *his nominatis* pro *his passionibus* Bd. ex glossa. *nonnullae etiam sunt* ed. pr. Vi Iunt. 1. Bas. 1. Vind. *nonnullae canum* Iunt. 2. In cett. *nonnullae caenum*. *saltantes* ante Iunt. 2. *isti sunt motus* F. 1. et omnes Oud. codd. et edd. ante Vulc. qui coni eamque emendationem cum eo omnes receperunt in textum. Vulc. hic *una propulsion* quid excidisse putat probante Oud. *palmitiae* Voss. 2. Bd. *paritione* Bd. *imperio* p Bd. *nutabunt* F. 1. Voss. 1. 2. Bd. cod. Scal. Elm. Oud. In cett. *nutant*. *retinent* F. 2. Bd. Oud. In cett. *retineant*. *Micetyas* Voss. 2. *Micetias* edd. vett. usque ad V *odoris* codd. et edd. ante Scal. qui emendavit cum Wower. *rudoris* eumque posteriores sunt. *rudoris* etiam marg. adlevit Is. Voss. *itineribus* vitio typographi omissum est *itineribus discurrit* Bd. Oud. *itineribus fertur* ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. Vi *itineribus progreditur*; at verbum *progreditur* omnino non legitur in Voss. et Vulc. davit: *peroperta telluris*.

qui abstrudere videntur. [Quum in Aristotele sequantur verba: *οἱ δὲ συνιζήσεις ποιοῦντες εἰς τὰ κοῖλα χασματίαι* et in cett. quoque Apuleius Aristotelis ordinem et nomina accurate retineat, dubitandum non est, quin cum Vulc. vocabulum *chasmatiae* restituatur. Recte tamen Oud. in voc. *abstrudere* offendit, quod accusativum adiunctum non habeat: hinc erat quum pro *abstrudere* emendarem *absorbere* ex loco Ammiani: *aut Chasmatiae, qui grandiori motu patefactis subito voratrinis, terrarum partes absorbent.* At forsitan in prima corruptae vocis *extimtiae* vel *existimatiae* syllaba latere substantivum, quod cum *abstrudere* coniungendum sit, rectius posueris. Locum igitur in medio relinquo. De *chasmatiis* excitat Elm. Suid. v. *σεισμός· πνεύματος εἰς τὰ κοιλώματα τῆς γῆς ἐγκατειρχθέντες· εἶναι δὲ αὐτῶν τοὺς μεν χασματίας, τοὺς δὲ βρασματίας*; et Heracl. Pont. in alleg. Hom. p. 110: *τὸ γάρ τοι σεισμῶν διαφέροντα τοῖς παθήμασιν οἱ φυσικοὶ λέγουσι εἶναι ἴσα κατά τινας ἰδίους χαρακτῆρας ὀνομάτων ἐπιγράφουσιν αὐτοῖς βρασματίαν τινὰ καὶ κληματίαν προσαγορεύοντες.*]

caenum. [*Caenum* nec *coe* bendum esse docet Wagn. Vergil. T. V. p. 419.]

Ostae. [Ita Vulcan. bene r Aristotele, in eo tamen errans, tuit mutilam esse *ostarum* apu ium definitionem vitio scribar Aristoteles aperte dicat *ἀν κατὰ μίαν πρόωσιν.* Eius senten Oud. amplexus est, *una pr* vel simile quid omissum esse s Uterque tamen Apuleium librum non transtulisse ad ve saepius ad sententiam minus consideravit.]

Mycetias. Aristot.: *γίνον μυκητίαι σεισμοὶ, σείοντες τὴν βρόμον.* Ammian. l. c. *myceti audiuntur minaci, cum diss menta compagibus ultro ad relabuntur considentibus ter enim necesse est velut taurini mugitibus fragores fremitus nos.* Ex his locis quam ingeni pro *odoris* emendaverit *rudor* potest; cf. Florid. p. 79. *tub torrior.*

discurrit. [Haec lectio c

CAPUT XIX.

lis talibus marina sunt paria, cum fluctuum currentium mole nunc pro-
ous littora, nunc recursibus sinus caesi quatiuntur. Sentitur etiam coeli
ue cognatio, cum menstruis cursibus lunae detrimenta et accessus fre-
atque aestuum deprehenduntur. Verum enimvero ut, quatenus possum,
iversitate | quod sentio breviter absolvam: Elementorum inter se tanta [66]
dia | est, aeris maris atque terrae, ut admirari minus deceat, si illis 333
incommoda soleant ac secunda contingere, particulatim quidem rebus
itque obitus afferentes, universitatem vero a fine atque initio vindicantes.

it *freta marina paria* Bd. *currentium* Mss. omnes et edd. Vulc. Oud. In cett. *concurren-*
cinus ed. Vicent. et Iunt. 2. *coeli* Bas. 2. Lugd. Colv., quam vocem deleri voluit Lipsius.
emendavit *coeruli*. *anarantque* pro *marisque* vitiose Bd. *detrimenta* F. 1. et omnes
Vulc. Scal. Wow. In cett. *decrementa* quod quamquam Oud. non damnat, praefert tamen
lectionem. Nihilominus Bosscha *decrementa* retinuit. *deprehendunt* Voss. 1. 2. *depre-*
r Bd. In cett. *deprehenduntur*. *ut possum* F. 1. Oud. In cett. *ut quatenus possum*.
torum Voss. 2. pro more. *discordia* edd. ante Vulc. contra mentem scriptoris et auctorita-
d. *est id est* codd. et edd. praeter Voss. 1. 2. Bd. et edd. ante Ald. et Oud. *eadem* non
t in edd. ante Iunt. 2. *ac secunda* Voss. 1. 2. φ. cod. Salm. Oud. *ac sidera* Bd. In cett.
cunda. *vitam* pro *ortus* Voss. 2. ex interpretamento. *offerrentes* Bd. *asserentes* Vulc.
adferens Oud. ex emendatione sua. In cett. *afferentes*. *a fine* codd. et edd. inde a Vulc.
bus *a* desideratur. *vindicans* Oud. In cett. *vindicantes*.

mnibus librariorum sunt addita- id quod ex glossis *discurrit*, et *progreditur* efficitur. Ponen- itur est, ab Apuleio vocabulum m fuisse aut plane inusitatum n raro apud veteres usurpatum, loco librarii alii facilius et tri- bstituerint, alii plane omiserint. tum puto, ut in optimis codd. rbum non compareat. Ex glossa *rit* mea quidem sententia profi- lum est, ut loci vera lectio in- r, quae me adhuc plane fugit. eles habet: *πολλάκις δὲ χωρὶς γίνεται μύχημα γῆς, ὅταν τὸ σείειν μὲν μὴ ᾖ αὔταρκες, ἐνειλού- ἐν αὐτῇ κόπτηται μετὰ ῥοδίου βίας.*]

XIX. *sinus caesi.* Aristoteles *άσματά τε γὰρ γίνεται θαλάσσης χωρήματα πολλάκις καὶ κυμάτων αι, ποτὲ μὲν ἀνταναχοπὴν ἔχουσαι, πρόωσιν μόνην, ὥσπερ ἱστορεῖται λίκην τε καὶ Βοῦραν.* Aristoteles *αναχοπὴν* intelligit, Vulc. inquit, m qua undarum moles in recursu iliquem littoris secum abripit et vertit, quod explicare voluit Apuleius cum addit: *sinus caesi* i. e. incisi: hoc enim sibi vult ratio nominis *ἀνταναχοπῆς*.

detrimenta. [cf. ad Met. XI. p. 982. ed. meae.]

elementorum inter se tanta concordia. [cf. Lips. Physiol. Stoic. II. diss. 11. p. 923. T. IV. ed. Ves. Cort. ad Lucan. IV. 190. Kopp. ad Mart. Capell. I. §. 1. p. 3.]

aeris maris atque terrae. [cf. Intt. ad Ovid. Met. I. 9. 25.]

afferentes et vindicantes. Oud. emendationes *afferens et vindicans* glossas tantummodo esse nec veram Apuleii manum quisque intelligit, quum unicuique offensioni sint, *afferentes* et *vindicantes*, quos plurales numeros cum Oud. nec ad *elementorum* nec ad *incommoda* et *secunda* refero, sed ad *aëris*, *maria atque terrae*, ut pro neutro *afferentia* et *vindicantia* Apuleius praetulerit propter *aëris* et *terrae* masculinum vel femininum *afferentes* et *vindicantes*. Ita cum cett. Intt. ad anacoluthon redire opus non est, quamquam id h. l. soloecismum esse cum Oud. non dixerim.]

Et quibusdam mirum videri solet, quod, cum ex diversis atque inter gnantibus elementis mundi natura conflata sit aridis atque fluxis, glaciali ignitis; tanto rerum divortio nondum sit eius mortalitas dissoluta. Quibu simile satisfaciet, cum in urbe ex diversis et contrariis corporata rerum qualium multitudo concordat. Sunt enim pariter dites et egentes, adul aetas permixta senioribus, 'ignavi cum fortibus, pessimi optimis cong Aut profecto quod res est fateantur, hanc esse civilis rationis admir temperantiam, cum quidem de pluribus una sit facta et similis sui tota dissimilia membra sint, *cum* receptrixque sit naturarum ad diversa te tium et fortunarum per varias fines exitusque pergentium; et, ut re
334 contrariorum per se natura flectitur, | et ex dissonis fit unus idemque sensus.

afflata Bd. *immortalitas* Florid. inepte. *q^e vi* pro *quibus* Voss. 2. *et contrariis* Vulc. e non habet. *divites* edd. ante Vulc. et Wow. *adulescens* F. 1. Voss. 1. 2. cod. Salm. Vulc. pr. Vicent. Venet. 2. Vind. (praeter quod istae edd. cum *o* scribunt) Elm. et seqq. *adole* Iunt. 1. 2. Ald. *adulescentum* Bas. 2. Lugd. Colv. Vulc. Scal. Wower. Bosscha male *ado* scribit. *ignavi cum fortibus* F. 1. Voss. 1. 2. cod. Salm. ed. pr. Vic. Venet. 2. Vindob. Elm In cett. *cum fortioribus*. *pessimi optimis* codd. et ed. Oud. In cett. *pessimi cum optimis*. El uncis inclusit. *haud prof.* Ald. Iunt. 1. 2. *quod res est* ed. pr. Vic. Venet. 2. Iunt. 1. Vi habent. *quidam* Voss. Bd. *pluribus* F. 1. Voss. 1. Bd. cod. Vulc. Vulc. ed. Scal. Wow. *plurimis*. *et similis sui tota imago* Bd. quod probat Oud., *imago* tamen post *sint* ponens, s Bosscha in ed. *membra dissimilia* edd. ante Iunt. 2. *cum receptrix sit* F. 1. Elm. Scriv. *cum receptrixque sit* Voss. 1. 2. Bd. cod. Salm. *receptrixque sit* edd. omnes omissa *cum* p praeter Ald. Iunt. 2. quae tantum *receptrix* habet. Oud. emendavit *imago receptrixque*, ut v idque recepit Bosscha. *naturum* ex typographi vitio Vulc. 1. *ac diversa tendentiu* *varias fines* Voss. 1. 2. Bd. Oud. In cett. *varios*. *ut res est* non habent ed. pr. Vic. V Iunt. 1. Vind. *dissoni* ed. Scal. vitiose. Wower. emendavit *concentus*.

diversis [i. e. *adversis* cf. Dr. ad Sil. I. 264. Intt. ad Sall. Cat. 5. §. 8. Hanc vocis notionem non considerans Gronov. Rutil. Lup. I. §. 1. p. 84. ed. Frotscher. male emendabat: *non enim pari ratione Philippus atque nos adversis rebus medetur* et apud Firmic. Math. V. 7. p. 138. qui in *adversa ut plurimum fortuna constituti, crebris saepius laboribus fatigentur*, ubi utroque loco et *diversis* et *diversa* omnes codd. et edd. habent.]

divortio [i. e. *discrimine* cf. Cort. ad Lucan. II. 404.]

mortalitas [i. e. eius natura mortalis; cf. Buenem. ad Lact. IV. 25. §. 1. p. 531.]

adulescens aetas. [cf. de Dogm. Plat. p. 183. *pubescentes primitiae*. Plura huius participii exempla lexica dabunt.]

ignavi cum fortibus, pessimi optimis. [De hac constructionis variatione cf. ad Met. p. 57. p. 465. ed. meae.]

receptrixque. [In vocabulo quod optimi codd. ante *receptr* habent, corruptae lectionis vestig prehendo; at quomodo locus res dus sit nescio.]

varias fines. [cf. ad de Dogm I. p. 292.]

consensus. [Recte Oud. auctor Mss. sequitur, quum utrumque be notum sit. Hic igitur quum omnes et edd. usque ad Wow. *consensu* beant, id emendationi Woweriana *centus* praeferendum est. Quanta natio Intt. his in vocabulis fuerit, se locus p. 336. argumento est, ubi omnes codd. editionesque priore *discordante concentu* cum seqq. De utriusque vocabuli significati confusione optime omnium egit ad Plin. Pan. 2. §. 6. p. 13.]

CAPUT XX.

Sic mare et femineum sexus iungitur, ac diversus utriusque sexus ex dissimilibus simile animal facit; artesque ipsae naturam imitantes ex imparibus paria faciunt. Pictura ex discordibus pigmentorum coloribus atris, albis, luteis et puniceis confusione modica temperatis, imaginibus iis quae *imitantur* simile facit: etiam ipsa musica quae de longis et brevibus, acutis et gravioribus sonis constat, tam diversis et dissonis vocibus harmoniam consonam reddit.

sic mar et femineus sexus iunguntur F. 1. (non *mas*, ut ait Elm. quod vitium Oud. iam refutavit.) At et ipse erravit, *sexus* et *iungitur* in eo esse dicens, quum Lindenbrog., uti Elm. e contrario bene vidit, *sexus* enotaverit et *iunguntur* non correxerit. *mare et femineum sexus iungitur* Voss. cod. Salm. *maris et femineum sexus iungitur* Bd. *mare et femineum secus iunguntur* Vulc. cod. *mar et femineus sexus iungitur* Wower. ex cod. quodam. *mas et femina secum iunguntur* edd. ante Vulc. praeter Iunt. 2., in qua verbum *iunguntur* desideratur. *mare et femineum secus iunguntur* Vulc. et seqq. excepta Wower., quae *mas et femina coniunguntur* habet. *artes denique* F. 1. Elm. Scriv. Florid. Oud. In cett. *artesque*. *facerent* Voss. *pictura namque* F. 1. Elm. Scriv. Florid. Oud. In cett. *namque* desideratur. *dicordibus* Voss. 2. *atrisque ab his* Voss. 2. *atrisque albis*, unde Oud. emendavit *atrisque et albis* vel *atris atque albis*. *imagines usque imitatur simile facit* F. 1. (male Oud. *imagines iis quae imitatur simile facit* ex eo enotavit, quam lectionem in Bd. esse idem testatus est.) *imaginibus iisque imitatur simile facit* Voss. 1. 2. Idem Oud. erravit in Elm. ed. esse *imagines iisque* dicens, quum in ea scribatur: *imagines usque imitatur simile facit*. Scriv. et Florid. habent: *imagines iis quos imitatur similes facit*; Oud. scribit *imagines iis quae imitatur similes facit*. In cett. *imagines his quae imitatur similes facit*. *imitantur* Vulc. ed. sing. *etiam ipsa musica* Voss. 2. *ipsaque* edd. omnes ante Vulc. praeter Vicent., in qua ex typographi vitio extat *ipsasque*, unde Oud. in ea et Iunt. 1. esse *ipsasque* perperam adnotavit. In Iunt. enim 1. extat *ipsaque*. In cett. *ipsa etiam musica*. *brevioribus* Bd. *sonis* non est in Bd. *tamque divers*. F. 1. Elm. Scriv. Florid. Oud. In cett. *tam diversis*.

Cap. XX. *sic mare et femineum sexus iunguntur*. [Quicquid Intt. obloquuntur, retinenda haec est lectio ab optimis codd. confirmata. *Mare* enim *sexus* librariorum emendationem esse non posse persuasum cuique erit, qui horum glossatorum consuetudinem noverit, ut e contrario *mas* glossa sit e more scribarum pro inusitato tritius ponentium. *Mare* adiectivum altero exemplo firmare nequeo; at videtur *maris*, *e* in usu fuisse apud veteres, ita ut exempla qualia sunt Horatii Sat. II. 4. 14. *marem intellectum* et Met. III. p. 181. *maribus animis* potius ad adiectivum istud quam ad *mas* substantivum referenda esse videantur. Oud. praetulit lectionem *mas*, quae minus probanda est, quum *femineum sexus* Apuleius addiderit, quod durius dictum esse quum ipse vidisset, emendabat e Bened. *maris et femineum secus*, quod ex loco de Dogm. Plat. p. 258. *virile sexus et feminarum* defendi queat. Idem erravit cum aliis *secus* pro *sexus* scribens, quoniam *sexus* neutro genere dixisse veteres probat Prisc. V. 8. p. 197. Krehl., cf. ad de Dogm. Plat. l. c.]

imaginibus iis quae imitantur simile facit. [Hanc lectionem ex optimis codd. Voss. recepi, quippe quae mihi omnium difficillima ideoque verissima esse visa sit. *Imaginibus* ablativus est cum *iis* non coniungendus, et significat *per imagines; iis* vero dativum esse puto e *simile* pendentem, et cum *quae imitantur* accurate connectendum. *Imitantur* emendavi pro librorum lectione *imitatur*, quia ita tantum *quae* scriptura defendi potest; atque *imito* pro *imitor* veteres dixisse probant loci quos Non. affert p. 473; cf. Voss. Arist. T. II. p. 766. Eckst. Aristoteles dicit τὰς εἰκόνας τοῖς προηγουμένοις συμφώνους. At negandum non est faciliorem esse scripturam: *imagines iis quae imitantur similes facit*.]

tam diversis. [Lectio *tamque diversis* ex ingenio librariorum orta est qui haec verba ad priora pertinere putabant,

Grammaticorum artes vide, quaeso, ut ex diversis collectae sint litteris, ex
335 quibus aliae sunt | insonae, semisonantes aliae, pars sonantes; et tamen mutuis se auxiliis adiuvantes syllabas pariunt et de syllabis voces. Hoc Heraclitus sententiarum suarum mobilis ad hunc modum est prosecutus: *Συνάψιας ὅλα καὶ οὐχ ὅλα, συμφερόμενον διαφερόμενον, συνᾷδον διᾷδον. καὶ ἐκ πάντων ἕν, καὶ ἐξ ἑνὸς ἔμπαντα.*

C A P U T XXI.

336 Sic totius mundi sua instantia initiorum inter se impares | conventus, pari

grammatica ars Bd. *unde quaeso* pro *vide quaeso* edd. ante Vulc. *ut ex div.* F. 1. Bd. Voss. 1. 2. cod. Salm. Ald. Iunt. 2. *quam ex div.* Vulc. cod. ed. Scal. et seqq. In cett. *cum ex div.* *collecta sit* Bd. quia habet *ars*. Voss. 2. tamen etiam *collecta*. *sint insonae* Vulc. 2. edd. ante Vulc. In cett. *sunt*. *unisonae* Bd. *aliae semisonantes* edd. ante Iunt. 2. *pars sonantes* non sunt in edd. ante Iunt. 2. *et tamen* F. 1. Voss. Bd. φ. Elm. Scriv. Florid. Oud. *hae tamen* legit Vulc. cum Scal. *at tamen* Wow. In cett. *et* desideratur. *tam* pro *tamen* Bd. Verba inde ab *hoc* usque ad *πάντα* non comparent in edd. ante Iunt. 2. *Heraclites* Voss. 2. Bd. In cett. *Heraclitus*. Pro *suarum* emendare Vulc. voluit *obscurarum*. *sententiarum nobilis auctor* Iunt. 2. Bas. 2. Lugd. Colv. Vulc. 1. Wower. Verum *suarum* extat in omnibus codd. eorumque nullus agnoscit vocem *auctor*. *mobilis* F. 1. φ. Voss. Vulc. Bd. unde Salm. in marg. Wower. cum Scal. Elm. dedi *modulis*. Floridus vero edidit *nebulis* sed in notis scribit *nubilis* quod interim secutus est Oud., quamvis ipse codd. scripturam praeferat. Bosscha emendationem Floridi in textu posuit. *CYNaaΠΨIΔICOΛAKAIOT XOΛAΨIN ΦIPMeNONA* (Elm. *ΦIEMENONA*) *IAΦeiPeMeNON eYNAΛONAIA ΛONAIKe ΓANTONeNKAIeZeNOCEITANTAI.* (Elm. *TANTANΓAY.*) F. 1. *CYNAAπΨiΛiCOAAKAIOT XOΛAΨINAΛeNOIIAIA ΦeiPeAIP NONCYNA AONAIKE TANTANeNKI. IeZe ENOCEI TANTANΓAv* Οὐδὲν ἡγεῖς Ledd. Ceterum edd. expresserunt haec omnia ut leguntur apud Aristotelem. *συνάψιας οὖλα καὶ οὐχ οὖλα συμφερόμενον καὶ διαφερόμενον συνᾷδον καὶ διᾷδον καὶ ἐκ πάντων ἓν καὶ ἐξ ἑνὸς πάντα.* Sed in Mss. Florent. Bd. Voss. 2. Vulc. scribitur sine copula *συμφερόμενον διαφερόμενον*, *συνᾷδον διᾷδον* et pro *πάντα* in Bd. *εἰ πάντα*, in Voss. 2. *εεταυταν*. Pro *ἓν* male edd. aliquot et Colv. *ἐν*.

sua instantia F. 1. teste Oud. (sed Lindenb. tantum syllaba *rum* vocis *suorum* delevit, unde *suo* correxit sine dubio negligenter) Voss. Bd. cum edd. ante Vulc. *suorum instantia initiorum* Vulc. cod. ed. et seqq. Salm. emendavit *mundi substantiam*.

post *vocibus* interpungentes. Ego potius ad seqq. *harmoniam consonam reddit* retulerim, quae sententia ob verborum positum magis probanda videatur.]

vide ut. [cf. Intt. ad Hor. Od. I. 9. 1. ad Virg. Ecl. IV. 52.]

mobilis. Nubilus vel *nubilis* emendationem ii proposuerunt Intt., qui de obscuritate Heracliti dixisse Apuleium ideoque Aristotelis verba *σκοτεινὸς Ἡράκλειτος* interpretatum fuisse autumabant; cf. Fabr. Bibl. Gr. T. I. p. 800. cett. Attamen Oud. *mobilis* bene ita explicuit *mobilis sententiarum:* i. e. quia levi vocis inversione vel alia solum praepositione verbo praefixa invertit facile et mutat sententias, quale est ipsum, quod subiungit exemplum, et sine dubio haustum ex Heracliti *περὶ φύσεως*, ut etiam illa quae paullo infra citantur. De genitivo similibus adiectivis iuncto cf. ad Met. I. p. 67.

συνάψιας ὅλα καὶ οὐχ ὅλα, συμφερόμενον διαφερόμενον, συνᾷδον διᾷδον καὶ ἐκ πάντων ἓν καὶ ἐξ ἑνὸς ἔμπαντα. [Ita ex codd. vestigiis emendavi. Primum copulam omittendam esse inter *συμφερόμενον* et *διαφ.* tum inter *συνᾷδον* et *διᾷδον* perspicuum est, praeterea *συνάψιας* ex litteris eruere non potui, ad quas propius accedit, *συνάψιας*, denique ex *εἰ ταυταν* et simili conieci scribendum *ἔμπαντα*. Denique post *ἔμπαντα* aliquot verba mihi videntur deesse. Apud Aristotelem haec ita leguntur: *ταὐτὸ δὲ τοῦτο ἦν καὶ τὸ παρὰ τῷ σκοτεινῷ λεγόμενον Ἡρακλείτῳ „συνάψιας οὖλα καὶ οὐχὶ οὖλα, συμφερόμενον καὶ διαφερόμενον, συνᾷδον καὶ διᾷδον· καὶ ἐκ πάντων ἓν καὶ ἐξ ἑνὸς πάντα."*]

ordante consensu natura, veluti musicam, temperavit: humidis arida
alibus flammida, velocibus pigra, directis obliqua confundit, unumque
ibus et ex uno omnia iuxta Heraclitum constituit: terramque humore,
solis orbe et lunae globo ceterisque orientium et conditorum siderum
ornavit, una illa parte | mixta, quam quidem cunctis constat implica- [67]
m *inconfusa*, dum libera elementorum substantia, ignis, aquae, aeris,
ex quibus huius sphaerae convexa et disparibus qualitatibus naturae
, adacta est fateri concordiam et ex ea salutem operi machinatam.

rdante edd. ante Vulc. *concentu* ex Elm. emendatione Florid. et Scriv. edidere.
umidis edd. omnes. Sed codd. F. 1. Voss. Bd. non habent particulam. *humidis* F. 1. Voss.
i. seqq., ut ante Wower. et ceteros iam Ursinus legit. *uridis* Vulc. Scal. Wower. In cett.
x interpretatione. *arid. glacialibus* F. 1. Elm. Scriv. Florid. Oud. In cett. *arid. et*
s. *et directis* Bd. *confundit* F. 1. Voss. 2. Bd. Elm. Scriver. In cett. *confudit.*
e a *terramque* usque ad *machinatam* non sunt in edd. ante Iunt. 2. *emere atque* Voss. 2.
ore et coelum F. 1. Oud. *humore coelum* Elm. Scriv. Florid. *et mare et coelum* Salm.
are atque coelum. *umore* ter erat scriptum unde alii fecere *mare* alii *emere.* *et* ante
m non est in Bd. *dum inconfusa* Florid. emendavit; Oud. *dum non confusa;* Bosscha
recepit Floridi emendationem. *subera* pro *substantia* Bd. cf. infra p. 343. *concordia*
cod. Salm. et edd. ante Vulc. *facere concordia* minus bene tentavit Colv. *concordiam*
'ulc. cod., edit. et seqq. *machinatam* esse in F. 1. adnotat Oud. indeque Elm. Scriv. et
, scripsisse. Sed erravit. In collatione Lind. nihil emendatum est nec Elm. adnotavit, e
ent. se hanc scripturam hausisse quum scribat: *machinatam*. Vulgo *machinata*. Hinc
ibile fit, *machinatam* esse lectionem cod. Vulc. s. Leid., quamquam Vulc. eius mentionem
Bosscha *machinatam* in textu posuit.

XXI. *sua instantia.* Recte ita
ld. legitur, ut haec verba per-
ad *naturam*. Lipsius coniecit
ia, sed tum Oud. malit: *sub-*
et initiorum inter se impares
us vel *per initiorum*. Aristote-
et τὴν τοῦ ὅλου σύστασιν διὰ
ἐναντιωτάτων ἀρχῶν κράσεως μία
σεν ἁρμονία.

iscordante consensu. Macrob.
I. I. *vides quam multorum vo-*
horus constet, una tamen ex
redditur. Aliqua est illis
aliqua gravis, aliqua media.
nt viris feminae; interponitur
ita singulorum illic latent vo-
ium; apparent et fit concentus
mis, ex quo loco Elm. emen-
lebat *nec discordante con-*
cf. ad p. 334. [De sententia
. Physiol. Stoic. II. 10. p. 921.]

fusa. Sensus et Aristoteles
ut cum Florido *inconfusa* re-
r vel cum Oud. *non confusa*
quae eadem sunt *libera ele-*
nullis permixtis.

ibus. [De sententia huius loci
s. Physiol. Stoic. II. 11. p. 924.]

fateri concordiam. Aristoteles: καὶ μιᾷ διαλαβοῦσα σφαίρας ἐπιφανείᾳ τάς τε ἐναντιωτάτας ἐν αὐτῷ φύσεις ἀλλήλαις ἀναγκάσασα ὁμολογῆσαι καὶ ἐκ τούτων μηχανησαμένη τῷ παντὶ σωτηρίαν. *Facere concordiam*, quod alii volunt, ne latine quidem satis dicitur nec ad sensum apposite. Neque enim natura coacta est illa facere, ut ita dicam, concordia, sed quod illa ita a natura subacta, concordiam quamdam et consensum inter se profiteantur et prae se ferant. Haec Vulcanii sunt verba.

machinatam. Oud. lectionem *machinatam* his verbis defendit: substantia ipsa non machinata est salutem sed illa adacta per naturam s. διὰ πάντων διήκουσαν δύναμιν et illam partem mixtam s. mundi animam concordare et fateri salutem sic esse *machinatam*. Nam ut ait Aristoteles, illa δύναμις coëgit elementa concordia esse et ex illis machinata est salutem omnibus. [De *machinatus* significatione passiva cf. Voss. Arist. T. III. p. 953. Eckst. Oud. ratiocinatio quum mihi probata sit, emendationem *machinatam* in textum recepi.]

Principiorum igitur consensus sibi concordiam peperit, perseveran
[illegible] inter se elementis dedit specierum ipsarum | aequa partitio
ut nullo alia ab alia vincitur modo vel potestate. Aequalis quippe
diversitas, gravissimorum, levissimorum, ferventium, frigidorum,
[illegible] naturae, diversis licet rebus, aequalitatem deferre concordia
[illegible] omnia parentis mundi amoenitatem aeternitatemque reperiss

CAPUT XXII.

Quid enim mundo praestantius? Lauda, quam *pote*, speciem, p
laudabitur mundi: *admirare*, quam voles, temperantiam, ordinationem,
hic et per hunc illud quodcunque est, invenietur esse laudandum. N
oro te, ornatum atque ordinatum videri potest, quod non ab ipsius
imitatura sit ratio? unde *κόσμος* graece nomen accepit. Euntibus s
luna | ceteraque luce siderea per easdem vias, custoditis temporum vi
ullius erroris interiectione confusis, digeruntur tempora et rursus

peperit non est in Ald. Iunt. 2. *elementis* exulare a F. 1. Elm. in adnot. dixit, ac fid Oud. In Lind. collatione nihil enotatum video. *ipsa aequa* Ald. Iunt. 2. *et dum* F. 1 Voss. 2. Bd. cod. Salm. edd. ante Ald., Elm. seqq. Hic quoque de F. 1. errat Oud Lindenbrog. coll. nihil correctum sit. In cett. *et* abest. *vel potestate aequalis.* (interpungunt edd. ante Vulcan. *et lev. et fervent* edd. ante Iunt. 2. *differre* Voss. Iunt. 2. In cett. *deferre.* Colv. coniecit *adferre.* *concordiam concordiam* Vulc. cod. marg. Oud. In cett. codd. et edd. semel tantum *concordiam* legitur. *omnia parentis* usque ad Elm. qui cum seqq. recepit Vulc. et Lipsii emendationem *omniparentis*, lic erret, Colvio adscribens, quae est Vulcanii, et Mss. et edd. dans scripturam, quae est iectura. *peperisse* pro *reperisse* emendavit Salm.

quam putas Voss. 2. φ. Bd. cod. Salm. cum Marg. Poet. citante Brantio. *quam pute* cod. et edd. usque ad Wower. In cett. *quam potes*, quod Lipsius etiam margini adlevi vet. esse *pot.*, unde Oud. emendavit *pote* vel *potis.* Temere Wow. ait in Mss. esse *pote* F. 1. Voss. 1. 2. In cett. *admirare.* *per hanc* voluit Oud., ut adscripsit margini Lips. *aliud quodcunque est invenietur laudandus* Marg. Poet. *invenitur* ed. pr. Vicent. Vene Vind. *mutuata* Bd. *imitata* Lips. *sidera* vitiose est in ed. Colv. *vicinibus* Voss. 2. *dinibus* Bd. probante Oud. *temporis* pro *erroris* ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. B *confusus* edd. ante Iunt. 2. *at quam* Colv. emendavit pro *atque*, quod in edd. ante eum receperunt Scriv. et Florid. Sed *at* nullus habet cod., quare bene eiecerunt Vulc. wer. Elm. Oud.

concordiam. Recte vidit Vulcan. hic aliquid deesse et bis ideo legit *concordiam*, quod verissimum puto. Aequalitas rebus defert concordiam, concordia reperit amoenitatem mundi. Aristoteles: φύσεως, inquit, διδασκούσης ὅτι τὸ ἴσον σωστικόν πώς ἐστιν ὁμονοίας, ἡ δὲ ὁμόνοια τοῦ πάντων γενετῆρος ... κόσμον. Floridus in interpretatione supplet *et eam*: sed nemo per talem ellipsin loquitur. Repetita vox millies desideratur in Mss., ut saepe iam vidimus. Sic statim *ordinantur menses, menses texunt annos*, secundo loco a Mss. et edd. abest *menses.* Male vero Voss. 2. et Bened. cum aliquot edd. scribunt *differre.* (vius coniecit, *afferre* perinde Mss. sunt sequendi.

omnia parentis. [cf. ad p. 1028. ed. meae.]

Cap. XXII. *quam pote.* (Oud. emendavit. Eadem rat Met. I. p. 43. inter *pote*, *pu* fluctuant. De formatione *po* ad Met. l. c. Bosscha proba ex Ovid. Trist. III. 3. 57. *qua extenua forti mala corde fer* Heins. ad Ovid. Rem. Amor.

admirare [i. e. cum stupo ut *mirari*; cf. Dav. ad Cic. de Na 14. et dict. mea ad Met. p. 311.

pulchrae et fecundae horae procreantur, nunc aestivos vapores revol-
, nunc pruinas hiemis circumferentes! dierum etiam noctiumque cur-
ordiuntur menses, *menses* texunt annos, anni seriem conficiunt secu-
. Et quidem hic mundus magnitudine immensus, cursibus rapidus, splen-
perlucidus, valenti habitudine, pubertate iuvenali. Hinc animalium
a* nantium atque terrestrium pennigerarumque cunctarum distinxit ge-
species separavit | fixitque leges vivendi atque moriendi. Ex hoc ani- 339
vitales spiritus ducunt. Illic statis cursibus temporum eventus, qui'
ationi esse solent, cum vel inter se ventorum proelia ciuntur, vel dis-

eque et F. 1. Elm. Oud. In cett. *pulchrae et. facundae* F. 1. (quam lectionem nec Elm. d. novit, in F. 1. scribi *foecundae* putantes) Voss. 2. In cett. *fecundae. fecundiores* Bd. oss. 2. *resolventes* edd. ante Ald. *ordiuntur menses, menses texunt annos, anni* Lips. d. coniecerunt et hic cum Oud. ita recepit. Salm. *anni* delet. *et quidem hic* Voss. 2. edd. lc. In cett. *et hic quidem. iuvenali* F. 1. Voss. 1. 2. φ. Vulc. Bd. Elm. Scriv. Florid. Oud. *iuvenili. hic caussa animalium* F. 1. Ald. Iunt. 2. Bas. 2. Elm. Scriver. *caussa hic ium* Voss. 1. 2. Vulc. Bd. In cett. *hic animalium* praeter Bosscb. qui edidit *hic animalium* . Colv. voluit *cuncta* vel *autem;* Oud. cum Vulc. maluit *hic caussa animalium* vel cum . *hinc caussa animalium. natantium* edd. ante Elm. *natatilium* Fulv. teste Elm. *rarumque cunctarum* F. 1. teste Oud. Vulc. Voss. 1. Elm. Oud. Sed Oud. adnotationem orstii male intellexit. Ille enim dicit: *pennigerarumque cunctarum.* Sic Leid. Florent. et *ennigerorumque cunctorum*, unde efficitur, priorem lectionem pertinere ad Leid. cod., ad Florent. et Ald., quae revera ita habent. Nam in coll. Lind. scriptura Scal. *pennigero- cunctorum* emendata non est hancque cett. omnes codd. et edd. habent. *pennigerarum* Voss. *pennigerarum* Bd. In his quoque codd. lectionibus aut errasse Oud. aut typothetam commisisse necessarium est. Nam si in duobus codd. *pennigerarum* legitur, quid opus eandem scripturam singulatim ponere, quum semel sufficeret; additis codd. Bd. et Voss. 2. bus. Hinc puto in Voss. 2. legi *pennigerorum cunctorum* omissa copula, in Bd. *pennigera- nctarum* vel vice versa. *dicunt* Bas. 2. Lugd. Colv. *illinc* F. 1. Bd. cod. Salm. Elm. cum *illi* Voss. 1. 2. Vulc., unde Vulc. Scal. et Wow. ediderunt *ex hoc illi.* In cett. *illis. solent* d. Salm. *statis* F. 1. Voss. 1. 2. Vulc. cod. et ed. cum seqq. In Bd. et edd. vett. *statutis.* e Deo Socr. p. 120. *ciuntur* F. 1. Voss. 1. cod. Salm. Bd. Oud. cf. ad Met. VIII. p. 524. *sciun- ss.* 2. Bd. Oud. hic erravit, bis Bd. cod. proferens, pro quo priore loco Vulc. legendum o. *concutiuntur* edd. ante Ald. In cett. *cientur.*

olventes. Revolvi dicitur quod ad levenit, unde ortum fuerat; cf. supra . *coelum revolvatur ut sphaera;* . ad Ovid. Met. X. 63. *revolu- rursus eodem est.* Hinc *revol- fila* de Parcis; cf. eund. ad Met. 4.

nses texunt. Ex emendatione Lipsii *s* addidi, quod per negligentiam orum semel omissum erat.

enali. [cf. ad Met. X. p. 943. eae.]

c animalium caussa. [Quamquam optimos codd. *caussa* eiicere vix , tamen negandum non est, im- m sensum eo reddi, Vulc. *hic* uit *hic mundus* et post *caussa* unxit, ita ut Apuleius prius genus, e speciem posuerit. Vel ipsa haec iatorum dispositio molesti quid . Videndum enim est, *hic* et quod in seqq. legitur, sibi re- spondere. Ideo *caussa* corruptum esse patet.]

pennigerarumque cunctarum. [Corruptela librariorum est *pennigerorumque cunctorum*, qui *animalium* a nominativo *animal* petebant, quum ab *animalis* sit; quod voc. feminino genere dici demonstratum est ad Met. p. 133. ed. meae.]

illic. [Ita restituendum esse putavi ob antecedens *hic*, utrumque enuntiatum sibi respondere ratus. Corruptum *illi* est ex *illic*, *C* ob sequentis vocabuli primam *S* litteram, ut saepius fit, omisso.]

disiectis [i. e. diruptis et dispersis. Cf. supra p. 321. *quando perfracta nebecula patefecerit coelum, ignescunt penetrabiles spiritus.* Hinc cum aliis *dissectis* legi necessarium non est; cf. de confusione horum verborum tritissima ad Met. VIII. p. 734.]

iectis nubibus fulminat coelum, et tempestates inter se serenae hibernaeque confligunt, micant imbres, ignes rumpuntur: et rursus placatis omnibus amoena laetitia mundi reseratur.

CAPUT XXIII.

340 Videas | et viridantibus comis caesariatam esse terram et scatebris fontium

disiectis plurimi codd. et edd. inde ab Ald. Florid. tacite reposuit *dissectis*, quam Colvii emendationem Oud. probavit et Bosscha in textum recepit. *diiectis* Voss. 2. Vulc. *diductis* φ. e glossa Vulc. emendavit *disectis*. In edd. ante Ald. extat *directis nubibus*. *fulmina* edd. ante Vulc. Scal. emendavit *fulmina cadunt*. *micant imbres*, *ignes rumpuntur* F. 1. (teste Lind., cuius emendationem et Oud. et Elm. ignorabant) Voss. Bd. et edd. ante Iunt. 2. *micant ignes inde rumpuntur* edd. ab Iunt. 2. usque ad Vulc. qui *micant ignes*, *imbres rumpuntur* cum seqq. restituit. *imbres erumpunt* Wow. e cod. suo probante Elm.; *undae rumpuntur* maluit Brant.; Stewech. ad Arnob. p. 69. ed. Lugd. coniecit *dimicant imbres*, *ignes se erumpunt*; Oud. *se rumpunt*. *referatur* Vulc. 2.

et ante *scatebris* non est in Bd.

micant imbres, ignes rumpuntur. [Hanc lectionem omnes omnino codd. praebent, ita ut altera *micant ignes, imbres rumpuntur* ab iis Intt. profecta videatur esse, qui ita commodiorem sententiam praeberi putabant. Nec negandum est, verba *micant* et *rumpuntur* si vice versa ponantur, magis apta esse, quum *micare* proprie de igni dicatur coruscante et agitato et de fulmine, cf. Intt. ad Virg. Aen. I. 90. Lucan. IV. 78. *rumpi* vero de ventis et imbribus, qui magna cum vi erumpunt, ut Virg. Aen. XI. 548. *tantus se nubibus imber ruperat.* Oud. comparat Virg. Georg. III. 259. Herod. III. 13. ὄμβρων μεγίστων καταῤῥαγέντων et I. 87. χειμῶνα καταῤῥαγῆναι; Aelian. V. H. VII. 8. ἐπιῤῥαγέντος ὑετοῦ. Nihilominus lectionem codd. retinui. *Micare* enim omnes res dicuntur celerrimo motu agitatae, ut Lucan. IV. 300. *aut micuere novi, percusso pumice, fontes*, ut *imbres micantes* ii nominari bene queant, qui celerrime agitati in terram subsiliunt, et summa cum praecipitatione humum versus ruunt; *rumpi* vero *ignes* dicuntur, qui e nubibus erumpunt, ut Virgil. Georg. I. 445. *at ubi sub lucem densa inter nubila sese Diversi rumpent radii aut ubi pallida surget Tithoni croceum linquens Aurora cubile.* *Se rumpere* et *rumpi* hac significatione saepius ponunt vett., ut Virg. Georg. III. 427. *qui dum amnes ulli rumpuntur fontibus.* Burm. ad Grat. Cyneg. 432. *Erumpunt*, quod cod. Fulv. habere Wower. testatur, probarem, si plures codd. addicerent; cf. Intt. ad Virg. Georg. IV. 368.]

rursus ... reseratur. [De hoc pleonasmo vide Intt. ad Ovid. Met. III. 331. VII. 789. Casaub. ad Suet. Caes. c. 2. Dr. ad Liv. IX. 27. dict. ad Apul. Met. p. 160. ed. meae. De dictione *reseratur coelum.* cf. Deder. ad Dict. Cret. I. 22. not. crit. p. 44. ubi legendum videtur: *Quis peractis sedata lues instarque aestivi temporis mare reseratum est,* quum codd. tantummodo *reseratum est* omisso *mare* legant et *coelum*, quod edd. habent a manu librariorum et interpretum sit. In seqq. dixit idem Dictys: *At ubi duces sedatam vim mali animadvertunt ventorumque flatus navigandi prosperos atque aestivam maris faciem.* Plura de dictione *coelum reseratur* Ded. dedit in Gloss. ad h. l. p. 267.]

Cap. XXIII. *comis.* [i. e. foliis; cf. ad Met. p. 369. ed. meae.]

et aquarum agminibus concientem, parientem atque educantem, nec fatigari nec seculis anilitari, excussam erumpentibus semper tam n moventibus *faecibus*, aquarum saepe alluvionibus mersam, flam r partes voracitate consumptam! quae tamen illi cum regionaliter [68] esse pestifera, ad omnem salutaria sunt et ad redintegrationem eius

ulc. 2. vitiose. *agminibus* codd. omnes; *agmina* Wower. et edd. ante Vulc., 1. probam lectionem restituit. *concipientem* F. 1. lectionem esse male Oud. pro- error eo gravior est, quod hanc scripturam in textu reponi iussit. Vix tamen odo in hunc errorem induci potuerit. Elm. enim qui *agminibus concientem* habet haec protulit; „Rom. et Ald. *agminibus concipientem;* Scal. et Vulc. *agminibus* Lindenbrog. vero haec adnotavit: „*al' concientem* Ms. Scal. *incientem.*" Et ipse Lindenbrog. cod. *concientem* habere bene scivit. *concientem* extat in Voss. 1. Vulc. lm. *concietem* Voss. 2.; *inientem* ed. Scal.; *incientem* I. Voss. In cett. *concipientem.* rit *agmine foetus.* *occasionibus* φ. probante Stewechio. *secundis* pro *seculis* edd. nilitari F. 1. (cum glossa interlineari *veterascere*) Elm. seqq. *anhilitari* Voss. *adnubilari* Bd. *debilitari* edd. inde ab Ald. vel etiam *debilitati* ut Ald. Bas. 2. In . abest verbum. Brant. coniecit: *nec feturis debilitari exhaustam.* Recte Florid. post inctionem poni iussit, cum vulgo post *excussam* demum interpungeretur. *foetibus* . et edd. praeter Florid. qui temere ex coniectura sua *flatibus* reposuit; ed. pr. r, quod Oud. probatum Bouscha edidit; tum in Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. Vind. est ensam Vulc. Bd. *illi* non est in edd. ante Ald. *illa* Vulc. 2. teste Oud. (?) cum abqui sing. *ad omne* F. 1. Elm. Scriv. Florid. probantibus Lipsio et Brantio. In cett. *ad ntegrationem* Elm. coniecit quo consilio nescio.

tem. [Gesner. in lexico bene ncientem nova significatione e ab Apuleio pro *incientem* nquam partui ideoque *gra-* Fest. v. *gravida* p. 73. Lin *vida est, quae iam grava- otu praegnans, velut occu- merando, quod conceperit; ropinqua partui, quod in- fetus eius*, ad quem locum ibid. p. 442. Forsitan huc lossa Isid. p. 672. *conci- quaedam stellae quae per m concipientibus aptan-* o *concibiones* legendum puto r; Gloss. Placid. apud Mai. *ciente, innitente, pariente, d invocando proximos quos- iatores. Inciens* apud Plin. et pro *gravidus* legi ex lexicis . Hinc videbis, *incientem* et *tem* glossas esse librariorum

i. Haec vox ex membranis uleio reddenda est, quae diu ota. *Anilitari* ab *anu* dicitur, *re* ab *sene*. Praeterea Catull. : habet *cana ... anilitas*. . In Symb. et Epist. Corp. T. ed. Burm.

faecibus. Ita cum ed. pr. scripsi, probante Oud. qui eleganter spiritus noxios et minus puri aëris sub terra reconditos et aliquando erumpentes terramque moventes ita dici demonstrat ex Gronov. Observ. II. 7. et ex Apuleii loco de deo Socr. p. 144. *ex hac faeculenta nubecula. Foetibus* lectionem codd. quomodo defendere possim non habeo; *flatibus* vero emendatio est virorum, qui quid Apuleius exprimere velit intelligebant. [Hunc locum excitavit Stewech. ad Arnob. VII. p. 149. ed. Lugd. Bat.]

ad omnem salutaria. Frustra est Colvius, qui legendum censet: *ad omnia salutaria sunt* ex Aristotele: ταῦτα δὲ πάντα ἔοικεν αὐτῇ πρὸς ἀγαθοῦ γινόμενα, τὴν δι' αἰῶνος σωτηρίαν παρέχειν. Neque enim verba *ad omnem* referenda sunt ad Aristotelis dictum: ταῦτα δὲ πάντα ἔοικεν cett., ut ipse autumat (refertur hoc ad varios illos ante commemoratos admirabiles eventus) sed ad illud quod paulo superius dixit Aristoteles: εἰς ὁμόνοιαν ἄγει τὸ πᾶν. De sola vero terra loquitur Apuleius, unde *omnem* retinendum est. [*Omnis* passim pro *toto* dicitur; cf. ad Met. p. 94. ed. meae. Lucan. VIII 268.]

341 valent, et cum | movetur, profecto spirat illos spiritus, quibus clausis et effugia quaerentibus movebatur. Imbribus etiam madefacta non solum ad educandos fetus suos opimatur, verum etiam pestifera contagione proluitur. Flabris autem spirantium aurarum graviores et minus puri aeris spiritus digeruntur atque purgantur. Tepores frigus glaciale mitificant, et brumalis austeritas *terrestrium viscerum venas* remittit, et pars gignentium, alia adulescentium, cetera occidentium vices sustinent, sorsque nascentium obitorum loco pullulat, et occidentium numerus nascentibus locum pandit.

CAPUT XXIV.

Restat, quod caput est sermonis huius, ut super mundi rectore verba faciamus: Indigens quippe orationis huius videbatur ratio, nisi de mundo dis-
342 putantes, etsi minus curiose, at quoquo modo possemus, | diceremus *de*

moventur F. 1. *commoventur* Voss. *(moveatur) moventur* etiam Bd. habet sed subscripto puncto sub *n*. *movebatur* Bas. 1. Elm. emendavit *moverint*. In cett. *movetur*. *movebantur* Voss. 1. 2. In cett. *movebatur*. *opinatur* F. 1. Vulc. Voss. 2. *computatur* Bd. ex glossemate. In cett. *opimatur*. *purgant* F. 1. Voss. 1. 2. Bd. In cett. *purgantur*. In edd. ante Vulc. post *graviores* male comma ponitur, quum rectius id ponendum esse post *autem* sententia sit Vulc. Ego comma utroque loco omisi. *austricitas* φ. *et brumalis austros favonius ac terrae terrestriumque viscerum* edd. ante Iunt. 2., nisi quod Ald. pro *austros* habet *austeritas*. *venarum* pro *viscerum* habet Vulc. ed. sing. Oud. suspicatur legendum esse: *brumalis austeritas vapores terrae ac tostorum viscerum venas remittit*, Lennep.: *terrestrium viscerum ignes*. *adulescentium* edd. inde ab Iunt. 2.; edd. vett. et Oud. habent *adolescentium* et cod. Salm. *sorsque* F. 1. Voss. 2. Bd. [De codd. cett. silet Oud.] Elm. Scriver. Florid. Oud. In cett. *et sors*. *pullulant* edd. ante Iunt. 2.

indigens quippe videbitur oratio nisi de mundo disputantes etsi m. c. at quoquomodo possemus dicamus F. 1. *indigens quippe orationis huius videbatur rationi si de mundo reputantes etsi m. c. at quomodo possemus diceremus* Vulc. cod. *indigens quippe orationis huius videbatur ratio, nisi de mundo disputantes etsi m. c. at quomodo p. diceremus* φ. *Indigens quippe orationis huius videbatur ratio, nisi de mundo reputantes etsi m. c. at quoquomodo p. diceremus* Voss. 2. Bd. *indigens quippe orationis huius videbatur ratio, nisi de mundo disputantes etsi m. c. at quomodo p. disseramus* Voss. 1. *indigens quippe orationis huius videbatur reputantes ut etsi m. c. at quomodo possemus disseremus* ed. pr. Vic. Venet. 2. Iunt. 1. Bas. 1. Vind. *indigens quippe videbitur oratio de mundo disputantibus ut etsi m. c. at quomodo possumus disseramus* Ald. Iunt. 2. Bas. 2. Colv. Vulc. 1. Scal. Elm. Scriv., nisi quod pro *quomodo* Elm. et Scriv. habent *quoquomodo*, et Iunt. 2. et Ald. pro *possumus* scribunt *possemus* et pro *disseramus* : *disseremus*. Item Elm. et Scriv. pro *disseramus* praebent *dicamus*. *indigens quippe videbatur oratio nisi de mundo disputantibus; etsi minus c. at quomodo possemus diceremus* Wower. *indig. q. videbitur* (non *videtur*, ut Oud. enotavit) *oratio de m. disputantibus ni etsi m. c. at quoquom. possumus dicamus* Florid. *ni* substituens de coniectura Colvii. Vulc. emendavit: *indig. q. orationis huius videbatur ratio nisi de mundo reputantes de mundi rectore etsi minus cur.* etc. Oud. correxit: *ind. q. orationis huius videbatur ratio, nisi de m. disputantes* (vel *reputantes) etsi m. c. at quoquomodo possemus de eo diceremus*, idque Bosscha in textum recepit. *indigens q. orationis huius videbitur ratio, nisi de m. reputantes etsi m. c. at quoquo modo possemus dicere* Salm. cod.

frigus glaciale. [cf. supra p. 295.]

terrestrium viscerum venas. [Hunc locum corruptum esse omnes fere Iutt. intellexerunt; vix enim erit qui Vulcanio crediderit, *venas* hic pro *ignes* poni pronuntianti. Oud. emendatio a codd. vestigiis nimium recedit, Lennepii emendationem, si qua est, interpretamentum rectius dixeris. Ipse tamen dubius haereo, quomodo locus sanari possit.] *Remittere*, quod est proprie laxare et dissolvere, Apuleius *καταχρηστικῶς* usus est pro lenire et dissolvere. Sic *remittere frigus*, *ventus se* passim dicitur, cum minuitur.

gignentium. [cf. ad de Dogm. Plat. p. 193.]

obitorum. [cf. infra ad p. 368. et de Dogm. Plat. II. p. 252.]

Cap. XXIV. *indigens quippe orationis huius videbatur ratio, nisi de mundo disputantes, etsi m. c. at quo-*

De rectore quippe omnium, non, ut ait ille, silere melius est, sed vel cere. Vetus opinio est atque cogitationes omnium hominum penitus inım esse originis et haberi auctorem, deumque ipsum salutem esse et peram earum quas effecerit rerum. Neque ulla res est tam praestantibus ɿuae viduata [dei] auxilio sui natura | contenta sit. Hanc opinionem 343

s .... penitus insedit F. 1. Vulc. Voss. 2. φ. Vulc. et seqq. *cogitationi .... insede* Bd. *s .... incidit* Voss. 1. In cett. *in cogitationes .... incidit.* Lipsius legit *insidit.* '. 1. male abest. *deum esse originis haberi auctorem* F. 1. Vulc. Bd. Vulc. edit. *originis et haberi auctorem* Voss. 1. 2. Elm. et seqq. *deum essentia originis* *torem* Wow. *deum essentiae originis haberi auctorem* Scal. *deum esse originis* *: auctorem* edd. ante Vulc. *origenis* Voss. 2. *deumque esse salutem* edd. ante *auxilio* codd. et edd. praeter F. 1. Voss. 1. 2. Bd. in quibus *dei* abest. Lindenbrog. ;oluit: *quae viduata auxilio sui, natura contenta sit.* *contempta* Voss. 2. *contexta* *: cont. sit* Elm. qui quid sibi velit nescio.

possemus, *diceremus de re- e rectore quippe.* [Hanc le- partim ex codd. partim ex one dedi, quum codd. tantum luctuent, ut unius sequi vesti- iceat. *Videbitur* quod in ali- s., et edd. exstat, ferri nequit sequens *diceremus*, nisi ex *disseramus* praeferre malis, :orruptela est genuinae lectio- ıdatio est librarii, qui *videbitur* *mus* copulari non posse intel- *Videbatur* indicativus, cuius 'requentiore usu coniunctivum 'eris, positus est, ut apud m de Off. II. 19. §. 67. *ad- t me res, ut hoc quoque loco ionem eloquentiae, ne dicam : deplorarem, ni vererer, ne so aliquid viderer queri*, ad :um cf. Intt. et ad c. 1. §. 2. empla ex Tacito collegit Ru- nd. Lat. T. IV. p. 843. *Dis-* cum optimis codd. in textu uamquam *reputantes* forsitan s scribatur, ut apud Nep. Alcib. dicit: *multa secum reputans lerata civium suorum licentia.* omnes omnino codd. omittunt qua dicendum esset Apuleio, ndigens foret: quod intelligens endabat *de eo diceremus*. Ex enim *super mundi rectore* hic ıe addere, certe molestum est. 'ro quomodo *de eo* ante *dice-* ıissum fuerit, mihi quidem non tur, puto excidisse verba *de* ob eadem seqq., quod corru- ptelae genus in codd. non raro obser- vari licet cf. supra ad p. 337. *De rectore* repetitum censeo cum maiore vi ac gra- vitate.]

cogitationes penitus insedit. [i. e. occupavit, tenuit et ita ubique hoc ver- bum intelligi volo, ubi cum simplici ac- cusativo iungitur; quum vix putaverim, pro *insidere in animo, in mente,* dici posse *insidere animum*, si haerere et fixum esse significat. De constructione cf. ad Met. p. 555. Nisi cett. codd. ad- versarentur omnes, praeferrem scriptu- ram Voss. 1. *incidit* s. *insidit* i. e. nunc tenet hodieque propagata est.]

deum esse originis et haberi aucto- rem. [Male agunt qui post *esse* inter- pungentes cum Vulcanio locum expli- cant: opinio est deum et esse, et cen- seri eum originis omnium rerum aucto- rem. Aristotelis verba sunt: λοιπὸν δὲ δὴ περὶ τῆς τῶν ὅλων συνεκτικῆς αἰτίας κεφαλαιωδῶς εἰπεῖν, ὃν τρόπον καὶ περὶ τῶν ἄλλων· πλημμελὲς γὰρ περὶ κόσμου λέγοντας, εἰ καὶ μὴ δι' ἀκριβείας, ἀλλ' οὖν γε ὡς εἰς τυπώδη μάθησιν, τὸ τοῦ κόσμου κυριώτατον παραλιπεῖν· ἀρχαῖος μὲν οὖν τις λόγος καὶ πάτριός ἐστι πᾶσιν ἀνθρώποις, ὡς ἐκ θεοῦ πάντα καὶ διὰ θεοῦ ἡμῖν συνέστηκεν, ex quibus Apu- leium agere efficitur non de opinione ve- terum deum esse, qui quin existeret, ne- minem putat dubitaturum esse, sed po- tius de sententia, deum omnium rerum non modo esse sed etiam ab omnibus haberi auctorem. Hinc comma post *esse* delendum est.]

viduata auxilio sui natura contenta

vates secuti profiteri ausi sunt, omnia Iove plena esse, cuius praesentii iam cogitatio sola sed oculi et aures et sensibilis substantia comprehendi haec composita est potestati dei conveniens oratio. Sospitator quid et genitor est omnium qui ad complendum mundum nati factique sunt tamen ut corporei laboris officio orbem istum manibus suis instruxerit; quadam infatigabili providentia et procul posita cuncta contingit, et m intervallis disiuncta complectitur.

CAPUT XXV.

Nec ambigitur eum praestantem atque sublimem sedem tenere, et

anima pro *omnia* Bd. *esse* abest ab edd. ante Vulc. *non animam* pro *non iam* Bd. *sola* Voss. 2. a m. p. *subera* ut supra p. 336. pro *substantia* Bd. *ad haec* Voss. 2. Vulc. ante Scal. In cett. *at haec* uti correxit Salm. in marg. *est* non habet Bd. *potestate dei* Bd. In cett. *potestati*. Verba *non autem essentiae*, quae post *dei* leguntur quasi e enotarat Voss. Verum videtur voluisse innuere, haec ex Aristotele esse addenda, ut fec cum seqq. In cett. codd. et edd. absunt. *sospitator quidem ille genitor* Voss. 2. et edd. ant qui in ed. pr. uncis inclusit. Cett. habent *Sosp. q. ille et genitor*, uti agnoscere videntur Voss. 1. ac margini adlevit Lips. *quae ad c. m. nata factaque sunt* Elm. e coniectura sua, Florid. *corpore* Voss. 2. Bd. *procul porta* Bd. *contingit* Voss. 1. 2. Bd. cod. Salm. et Ald. In cett. *contigat*. *intervalidis* Voss. 2. *disiunctam* Voss. 1. 2. Bd. In cett. *dis* *complectitur* Voss. 1. 2. Bd. cod. Salm. *circumplectitur* edd. ante Ald. probante Oud.; un scha in textum recepit *circumplectatur*. In cett. *complectatur*.

ac sublimem Voss. 2. cod. Salm. In cett. *atque*.

sit. [Nescio quid Elm. sibi voluerit emendans *futura contenta sit*. *Dei* quod ante *auxilio* ab optimis codd. exulat, omisi, etsi obscuri quid ita in verbis inesse negandum non est. Male Lindenbrog. post *sui* interpungi voluit, ut *sui* ad *auxilii* referretur, quum tali verborum nexu Apuleius *sui* pro *eius* posuisse neutiquam credibile sit. Erat igitur, quum pro *viduata auxilio* emendarem *vidua dī* i. e. *vidua dei auxilio*, unde per librariorum errorem, cui vox *vidua* minus nota hac significatione esset, *viduata* facilius corrumpi potuit. De *viduare* pro *orbare*. *spoliare* cf. Cort. ad Lucan. II. 441. Intt. ad Virg. Aen. VIII. 571., de *viduatus* pro *carens* eosd. ad Virg. Georg. IV. 518. *arvaque Rhipaeis numquam viduata pruinis*. Eadem significatione etiam *viduus* usurpatur; cf. Intt. ad Ovid. Am. III. 10. 18. *nec viduum pectus amoris habet*.]

omnia Iove plena. cf. veteres critici ad Virg. Ecl. III. 59.

at haec composita est potestati dei conveniens oratio. Aristoteles dicit: διὸ καὶ τῶν παλαιῶν εἰπεῖν τινες θησαν, ὅτι πάντα ταῦτά ἐστι θεῶ τὰ καὶ δι' ὀφθαλμῶν ἰνδαλλόμενα καὶ δι' ἀκοῆς καὶ πάσης αἰσθήσεω μὲν θείᾳ δυνάμει πρέποντα κατα μενα λόγον, οὐ μὴν τῇ γε οὐσίᾳ. Voss. addidit, ut verisimile est e neque vero ex codice, *non aut sentiae*, quae verba quum codd. ritate destituta sint, omisi.

omnium qui. [Quomodo haec defendenda sit, cum aliis nescio, *qui* ad *homines* tantummodo posse videatur, Aristotelem vero non de his solum dixisse sed d rerum natura; id quod verba confir *Neque ulla res est tam praesta viribus ... omnia Iove plena* Hinc Oud. sententia mihi quoqu babilis est aliud quid latere; nan sii coniecturam: *quae ad ... nata que sunt*, magis glossam quam dationem esse cuique persuadebit loci sententia cf. Lips. Physiol. I. 11. p. 856.]

Cap. XXV. *sublimem sedem* [cf. Lips. l. c. I. 21. p. 893 sq.]

udibus nomen eius consulum ac regum nuncupationibus praedicari, et is arcibus habere solium consecratum. Denique propiores quosque de e eius amplius trahere: corpora illa coelestia, et quanto finitima sunt to amplius de deo carpere: multoque minus quae ab illis sunt secunda iaec usque terrena, pro intervallorum modo indulgentiarum dei ad nos eneficia pervenire. Sed | cum credamus deum per omnia permanare et 344
et *ultra* potestatem sui | nominis tendere; quantum abest vel imminet, [69]
existimandum est eum amplius minusve rebus utilitatis dare. Quam rem est atque honestius sic arbitrari, summam illam potestatem, sacratam

re Bd. *habere* non est in Ald. Iunt. 2. Bas. 2. Lugd. Colv. *habrem* Bd. *quasdam* ed. g. *coelestia illa* edd. ante Vulc. *et quanto* F. 1. Elm. Scriv. Florid. In cett. *et* non ur. *eius* pro *sunt ei* Bd. *carpere* F. 1. Voss. Vulc. cum Vulc. Scal. Elm. Scriv. Florid. 1. cum reliquis edd. etiam Oud. *multoque minus* F. 1. Voss. 2. Ald. Iunt. 2. Bas. 2. Lugd. 1. Scriv. Florid. Oud. In cett. *multo minus*. *ab illo* φ. *per invall. os.* Bd. *indulgentiam* Vulc. *dei* abest a Iunt. 2. *permanare* Voss. 1. *permanere* Voss. 2. Bd. In cett. . *et ad nos et ad ultra* F. 1. Voss. 1. Vulc. cod. ed. et Scal. Elm. Scriv. Salm. ad Solin. rrexit *ad ultera*. In cett. *ad* ante *ultra* abest. *numinis* legere mallit Vulc. cum Lips., ut etiam edidit. *nominet* pro *imminet* Bd. *Quam rem rectius est atque honestius sic* F. 1. Voss. φ. Vulc. Bd. Ald. Iunt. 2. Bas. 2. Lugd. Colv. Vulc. Oud. *quoniam tamen t hon. sic arb.* ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. (quae tamen pro *sic* habet *sit* uti etiam *am tamen rem* ed. Vind. *quare rectius est atque hon.* Scal. cum Lips. Elm. Scriv. Flor.

ulum. Bosscha de h. l. in indice otulit: Exprimere voluisse videor Gr. *Δία βουλαῖον*. qui poetis ος dicitur. Aurelianus sellam erat facere, in qua Iupiter sedem appellari vellet *Iovem Con*el *Consulentem*, teste Vopisco c. 3., ubi cf. Casaub., [de qua tione huius voc. vide Cramer. ol. Iuv. I. 27. p. 23.] Ego de potentia *consul* explicare cum aluerim.

to finitima. [cf. supra ad p. 308. *o repentinus est, tanto retior.*]

ere. Bene Vulcan. hoc multo sigus esse quam *capere* pronuntiat, explicet verbi *ἀπολαύειν*, quod t hac *καρποῦσθαι* i. e. fructum utique percipere. Oud. probat *ca*De confusione utriusque voc. Met. I. p. 58.

lgentiarum. [Eodem plurali usus iob. II. 14.: *sunt enim mediae tis, sicut Christo auctore comest, et interire quae possint, i ignorarerint. vitae et ab exrari, si ad eius se minas atdulgentias applicarerint.*]

anare. [*Permanare* optime di deo qui omnes res penetrat atque in se continet, ut statim *penetrantem atque adeuntem*, et infra p. 374. *deus ... principia et fines et media rerum omnium penetrat et illustrat. Permeare* per se probum est et loco defenditur infra p. 374., ubi *Deum ire per omnes terras* dicit. Item variant codd. et edd. in Herm. Trimeg. c. 30. p. 319. De sententia cf. Elm. ad Minuc. Fel. p. XXVI. Lips. Physiol. Stoic. I. 8. p. 850 et 21. p. 873.]

ultra. [Mirum est omnes fere codd. *ad ultra* legere, quod Oud. iunctim scribendum censet et ex analogia praepositionum *incoram, inante, circumsecus, propalam* dictum, de quibus et aliis similibus conferri iubet Voss. ad Arist. IV. 23. T. III. p. 998 sq. Eckst. At plane alia ratio horum compositorum est, quibus sententia, quae prima simplicis praepositionis est, adiecta altera accuratius denotatur ideoque augetur, ut *incoram* et aliis. Neutiquam vero mihi persuadere possum Apuleium *adultra* pro *ultra* dixisse, unde cum Salm. potius legendum sit ad Solin. p. 721. *ad ultera* i. e. *πρὸς τὰ ἔξω*, quamquam ne hoc quidem satisfacit. Qui loco corrupto mederi possim non habeo.]

quam rem. [Perversa est Oud. sententia, *quam rem* sequente infinitivo,

coeli penetralibus, et illis qui longissime separentur, et proximis una et ratione et per se et per alios opem salutis afferre, nec penetrantem atq
345 euntem specialiter singula nec | indecore attrectantem cominus cuncta. quippe humilitas deiecti et minus sublimis officio, ne cum homine quidem venit qui sit et paululum conscientiae celsioris. Militiae principes et proceres et urbium ac domorum rectores dico nunquam commissuros ut id suis manibus factum velint, quod sit curae levioris fusciorisque,

separentur Voss. 1. 2. Vulc. Oud. In cett. *separantur*. *longissimis* male emendavi *et proximis* desiderantur in edd. ante Ald., qui invexit *est proximis*, quod Colv emendavit in *et proximis*, quamquam in textu non reposuit sed asteriscis positis haec corrupta esse indicavit. Vulc. et seqq. consentientibus Mss. *et proximis* receperunt. *et eadem ratione* in edd. ante Vulc. fuisse male Oud. adnotat. In iis est *una et eadem r* uti in Voss. Bd. Oud. *una eademque ratione* F. 1. (?) Vulc. cod. et ed. Scal. *nec pen.* Voss. 2. cod. Salm. Bd. In cett. *neque*. *comminus* Voss. 2. In cett. c *deiecti est et* F. 1. Ald. et seqq. Colv. Elm. Florid. *deiecta est* Scriv. In cett. *est* non c *officio* Voss. 1. 2. Bd. In cett. *officii*. *officiis* Scriver. vitiose. *ne cum homine quidem* c codd. omnes cum editt. Vulc. Scriv. et Wower. In edd ante Vulc. *nec cum homine quidem* c Elm. coniecit et recepit *ne homini quidem convenit*. Scriv. et Florid. eum secuti sunt. q *paulum* F. 1. Vulc. cod. *qui sit et* vel *ei* Voss. 2. unde Elm. coniecit et edidit cum seqq. c *qui sit*. Oud. emendavit atque Bosscha reposuit: *T. q. humilitas deiecti et minus sublimis* *ne in homine quidem convenit ei*, *qui sit*, nisi quod *officii* retinuit Bosscha. Vulc. correxit Pro *sit* habent *fit* Vicent. Venet. 2. *conscienentiae* Bd. *consistentiae* i. e. *status* Lips. c *principes* Bd. ex glossemate pro *proceres*. *sic domor*. pro *ac d.* Ald. Lindenbr. haec ad mar tavit; „*curae levioris fusciorisque quae nihilo sequius possint facere dominorum imperi* *steria servulorum*. Ita Ms. quae lectio vera est. Et *levioris fusciorisque curae* dixit, ut Ari *μέλαιναν φωνὴν καὶ λευκὴν* et Suet. in Ner. *fuscam vocem*.“ Haec omnia atramento nig

qui pendeat a verbo personali, absolute hic pro *quam ob rem* et quasi pleonastice hic poni, ut *quod, hoc*; coll. dict. ad Caes. B. Civ. III. 17. 68. *quod cum esset animadversum, coniunctum esse flumini. Quam rem*, ut cuique persuaderi debet, pendet ab *arbitrari*.]

attrectantem cominus. [De hoc loco disserit Hand. Tursell. T. II. p. 99. his usus verbis: „Tertullianus videbatur Elmenhorstio peculiari modo *comminus* usurpasse pro eo, quod antiquior latinitas per voc. *directo* expressit. Sed pertinet hoc quoque ad universam propinquitatis notionem estque recta via ad rem prope accedens. Tamen recentior usus simul ea hoc nomine comprehendit, quae nos dicimus verbis *unmittelbar, gradehin*.“ Et confert ille Tertull. de Poen. 3.: *quum adulterum non eum solum definit qui comminus in alienum matrimonium incidisset*. Minus recte Hand. huc locum Apul. Met. p. 114. retulit, ut ad h. l. iam expositum est.]

sublimis officio ne cum homine quidem convenit, qui sit. Oud. probat ectionem Elm. *ei*, quod in F. 1 *qui* legitur, ante *qui* ponentis, Burm. ad Lucan. II. 172. Dict. (10. *sibi cum Menelai matrimoni venire*. Terent. Adelph. I. 13 cf. Donat. *In homine* quod e Oud. pro *cum homine*, interp *inter homines, in humano genere*, audacius dictum esse quisquis int Ego simpliciter *et*, quod codd. praebent, post *sit* interpono, e particulae vim augendi vindico. C Oud. recte cum codd. *sublimis* legit.

conscientiae. Recte Floridus pretatur: *qui sciat se esse sublim*

fusciores que, quia possint sequius facere imperia. [Hanc cturam in textum recepi, quum i tummodo locus intelligi possit. cett. Intt. emendationes sint, vide ex adnotatis criticis. Sententia l videtur esse: Reges et supremi viri res viliores et turpiores n faciunt, sed a ministris fieri eas i quia isti non peius et remissius norum imperia perficere possint *sequius* cf. ad Met. p. 649. et ad

nihilo sequius facere dominorum | imperia ministeria servulorum. 346
quale sit istud intellige.

CAPUT XXVI.

nbyses et Xerxes et Darius potentissimi reges fuerunt: horum praen quam ex opibus collegerant, lenocinium vitae effecerat celsiorem, um alter apud Susam et Ecbatanas, ut in fano quodam sacratus nulli

nto perscripta sunt. Tum addit „Quint. Inst. XI. c. 3. p. 220 a. 230 b. al. Ms. *curae* *fuscioris quoque nihil enim obsequius possunt f. d. imperia.* Haec atramento pallidiore re calamo, quo lectiones variantes cod. F. 1. omnes conscriptae sunt, enotavit Lind. Elm. nec Oud. bene discrevit qui alteram tantum lectionem, quae revera est F. 1., profert. *oris fuscioris quoque possint nihil obsequius facere* Vulc. Voss. 1. 2. φ., qui tamen habet. *curae levioris nihil enim possunt aequius facere dom. imperia m.* ed. pr. Vicent. unt. 1. Vind. Ald. Colv. Vulc., praeterquam quod Vicent. Iunt. 1. Vind. habet *possunt.* *oris fuscioris quoque possint nihil obsequius facere dom. imperia* Iunt. 2. Bas. 2. Lugd. *vioris fuscioris que quae nihilo possint facere dominorum imperio minist.* Scal. corrupte arum vitio. *curae levioris fuscioris que quae nihilo sequius possint dom. imperio* Elm. rid. *curae levior fuscioris quoque possint nihil obsequius vel nihilo segnius f. d. ministerio* Bd. (verba *vel nihilo segnius* ab interprete supra scripta post in textum a rusa sunt.) Wower. emendavit: *levioris faciliorisque quae nihilo sequius possint facere ministeria;* Brant.: *quod sit curae levioris, fuscioris, quodque possint nihilo facere dominorum imperia; ministeria serv.*, at *levioris* pro glossemate habet; vel um censet, *curae levioris, operae facilioris*, vel *operae fuscioris.* Colv. correxit: *possunt ex aequo facere;* Salm. in marg. ed. Vulc.: *curae levioris quodque nihilo quius f. d. imperia, minist.* Oud.: *c. levioris fuscioris que, quoniam* (vel *quom* vel *unt nihilo sequius facere de imperio ministeria* vel *c. l. fuscioris que. Nihil enim possunt f. d. imperio ministeria*, quod praetulit atque Bosscha in textum recepit. *t intelligi possit* edd. ante Ald. quae *exempla quale sit istud intelligi* habet. *exemplum istud intellige* edd. usque ad Vulc., qui *exemplo quale sit istud intellige* ex Mss. correxit m seqq. In Bd. cod. est *exemplo et.* In Vulc. *intelligi.* Oud. emendavit *exemplo et quid intelligi quit.*
es Voss. 2. Vicent. Iunt. 2. *praepotentiam* cod. Vulc. Bd. Vulc. Scal. (in cuius ed. marg. 1. enotavit *praepotentia*) cum seqq. In cett. *praepotentia.* *celsioris* edd. ante Vulc. Voss. 2. In cett. *effecerat.* *quod* pro *quam* Bd. *colligerant* Voss. 2. *Susam ecuata-Susamna cuatanas* Bd. *et bactrianas* ed. Vind.

nihilo sequius vero h. l. non *o minus* sed *nihilo peius* et , quod non capientes Intt. cornt *nihilo enim secus* et haec tio enuntiationis ponebant, quo *ilominus* et *nihilo secius* collorper videbant. Omnibus tamen ibus locum liberatum hac emenesse negaverim: potissimum in *ministeria servulorum* offendo. tologia vix ullo exemplo conssit, quum *ministeria* ipsi sint

XVI. *praepotentiam.* Optime lavit Vulc., ut sit sententia: Levitae effecisse praepotentiam elsiorem i. e. augustiorem, et eorum potentiae plus maiesta-

tis et venerationis. *Lenocinium* autem vitae proprie admodum atque eleganter vocat, id quod Aristoteles appellat *παρά-σχημα.* [de quo Aristotelis loco agit Mariscott. de Person. et Larv. Syntagm. c. 1. in Graev. Thes. Antiqq. T. IX. p. 1110.]

Ecbatanas. In singulari *Susa* extat etiam apud Iustin. XI. 14. et in Mss. plurimis Curtii V. 2. §. 8. Capi ita quoque posset locus Lucan. VIII. 425. Sed omnes auctores *Ecbatana* vel *Ἀγβάτανα* (ut Mss. Florent. Herod. I. c. 98. et 110. v. Gronov. et Wess.) in plurali non *Ecbatanas* dicunt. [*Ecbatana, ae* legitur in fragm. Lucil. apud Non. V. *Cercurus* p. 534: *Ad regem legatus Rhodum, Ecbatanam ac Babylonem ibo.*]

temere notitiam oris sui panderet, sed circumseptus admirabili a regia, cuius tecta fulgerent eboris nive, argenti luce, flammea auri vel electri claritate: limina vero alia prae aliis erant; interiores fores exteriores ianuae muniebant,
347 portaeque ferratae | et muri adamantina firmitate: ante fores viri fortes stipatoresque regalium laterum tutela pervigili custodiam per vices sortium sustinebant. Erant inter eos et diversa officia: in comitatu regio armigeri quidam, at extrinsecus singuli custodes locorum erant et ianitores et atrienses. Sed inter eos aures regiae et imperatoris oculi quidam homines vocabantur. Per

***notitiam moris* edd. ante Colv. *admirabili a regia* Voss. 2. In cett. *admirabili regia.* recte Scal. vitiose quod Lind. correxit. *tectum fulgeriem* Bd. *flammea auri vel electri claritate* F. φ. Wow. In cett. *flammis. ex auro vel electri claritate.* *lumina* edd. ante Vulc. In Ven. 2. est *lamina.* *munibant* F. 1. Oud. *muniebant* codd. omnes, Vulc. c. seqq.; *minuebant* ex typothetarum vitio Scal. nec *mimiebant;* ut Oud. citavit. In edd. ante Vulc. *imminebant.* *firmamenta* φ. pro *firmitate.* *viri fortes* male exulant ab ed. Elm. nec inter errata suppleta sunt. *tutelam* φ. Bd. Oud. In cett. *tutela.* *custodia* F. 1. Voss. φ. Bd. Oud. In cett. *custodiam* Salm. *custodias.* *et* ante *div.* non est in Ald. Iunt. 2. etc. Colv. Wow. *diversa* F. 1. Voss. φ. Vulc. Bd. ed. Salm. Scriv. Florid. Oud. In cett. *divisa.* *armiger quidam* F. 1. Voss. 2. φ. Bd. In cett. *armigeri.* *et extrinsecus* Ald. Iunt. 2. *intrinsecus* Bd. *sed et inter eos* Ald. Iunt. 2. *imperatores* Voss. 1.**

circumseptus [cf. Heins. Advers. p. 128. Idem vocabulum restituendum puto Fronton. Epist. ad Caes. III. 9. *atque ipsum lucum, qui Capitolium montem saepit,* ubi cod. habet *strepit. Lucus* enim *strepit Capitolium* quomodo dici possit, equidem non intelligo, quamvis lexica hunc locum inter eos referant, ubi *strepere* cum accusativo construatur. Sed tum est *strependo clamitare.*]

eboris nive. [Ita in Anthol. I. 14. 5. *candor nivalis;* Peerl. ad Hor. Od. IV. 13. 12. Hunc locum excitavit Doederl. Synonym. T. II. p. 72., quem cf.]

claritate. [*Clarus* proprium est gemmarum epitheton; cf. eund. Peerl. ad H. l. c. 14.]

munibant. [Solum cod. Florent. secutus recepi cum Oud. hanc lectionem. De hac terminatione cf. ad Met. p. 225. ed. meae.]

adamantina [i. e. *durissima*; cf. ad Met. p. 796. ed. meae.]

stipatores. [De vocis significatione cf. Doed. Synonym. T. VI. p. 318.]

laterum [cf. Burm. ad Anthol. Lat. T. II. p. 525.]

vicibus. [*Vices* proprium voc. est in re castrensi, ubi milites vicibus stationes, excubias et alia munia militaria obeunt cf. Burm. ad Ovid. Met. I. 626.]

diversa. [In aliis est *divisa,* de qua confusione cf. Intt. ad Lucan. III. 275. et X. 483.]

extrinsecus [i. e. in externo loco cf. Hand. Tursell. T. II. p. 684., qui hunc locum excitat.]

aures regiae et imperatoris oculi Haec non ita in Aristotele leguntur, sed Apuleius addidit e suis. Colv. de his comparat Polluc. II. 37. *ἐκαλοῦντο δέ τινες ὦτα καὶ ὀφθαλμοὶ βασιλέως, οἱ τὰ λεγόμενα διαγγέλλοντες καὶ τὰ ὁρώμενα· ἀπὸ δὲ τούτων τὸ ὠτακουστεῖν πεποίηται.* Vulcan. haec protulit: Ita vertit Apuleius *τὸ ὠτακουσταὶ*, qui a veteribus dicti sunt *auricularii.* Notum est illud, regibus longas esse aures. Adiungit vero Apuleius auribus regiis etiam eos, qui oculi imperatoris dicebantur, quales oculos describit Philostrat. de vit. Apollon. L. IV. s. f.: *διαλεγόμενον δὲ καὶ σιωπῶντα καὶ καθήμενον καὶ βαδίζοντα καὶ ὅ, τι φάγοι καὶ παρ' ὅτου καὶ εἰ ἔθυσεν ἢ μὴ ἔθυσε περιηθρεῖ πᾶσιν ὀφθαλμοῖς, ὁπόσοις ἡ ἀρχὴ βλέπει.* Suid. V. *ὀφθαλμὸς βασιλέως.* [cf. Kopp. Palaeogr. T. III. 1. c. 7. §. 92. p. 98: „Medorum regibus cum in more esset, ut exploratores auscultatoresque per universam cui imperabant regionem instituerent, [Herod. I. 100.] idem mos ad Persas transiit [cf. ibid. p. 114. Xenoph. Cyrop. VIII. 2. 10 sq. Pollux. 2. 8. p. 195. Aristoph. Acharn. 95. Heliodor. L. 8. f. Staal.

orum genera rex ille deus esse ab omnibus credebatur, cum omnia ubi gererentur agerenturque, ille Otacustarum relatione discebat. res pecuniae, quaestores vectigalium, tribunos aerarios habebat. ios praefecerat ceteris | urbibus. Alii venatibus agendis provinciam 398 s domibus et muneribus praefecti putabantur et ceteri perpetuis ma- ris observationi singularum rerum appositi erant. Sed omne *Acti-

in Bd. *ab omnibus d. e. cred.* Voss. 1. Bd. *deus esse ab omnibus* Voss. 2. et cod. Scal. *omnibus deus esse credebatur.* *cum omnia ubicunque egererentur quae* F. 1. (unde *que ibi egererentur quae* ex eo enotavit.) *om. quaque ubi gererentur* Voss. 1. *quaque ur quae* Voss. 2. *quoque ubique agerenturque* Bd. *quaeque ubi agerentur* Vulc. teste ne dubio vitio typothetarum, quum Vulc. ipse e cod. enotaverit *egererentur*. *quae- rerentur quae* Ald. Iunt. 2. *quaecunque ibi egererentur* Vulc. ed. Scal. *ubi quaque* Elm. In cett. *quaecunque ibi gererentur ille.* Oud. emendavit: *ubicunque agerentur* *iqua* vel *quae agerenturque gererenturque.* Salm. in marg. *quae ubique agerentur.* pro *otacustarum* edd. ante Ald. *gustarum* Vulc. teste Elm. *Otagustarum* Voss. 2. ste Oud. *delatione* edd. ante Vulc. *relatione* deest in Ald. *dicebat* Voss. 2. *certis* Oud. cum Lips. *donis* pro *domibus* Calv. emendavit recepitque Vulc. e. seqq. praeter m codd. *domibus* bene praetulit. *praef. et put.* F. 1. In cett. *et* non comparet. edd. ante Vulc. *et observationi* Elm. seqq. praeter Oud. *oppositi* Ald. Iunt. 2. Scal. *sed* usque ad *duces* non sunt in edd. ante Ald. *Atticum regnum* F. 1. alii, *Aeticum* Ald. Iunt. 2. Colv. *Asiaticum* e correctione Lipsii et Aristotele receperunt Vulc. et seqq. : *sed omne antiquum regnum*, Vulc.: *antiquum Asiae regnum.* Brantius: Iudeus *ersicum*, *Medicum*, *Asicum.* Oud. locum mutilatum putavit, suppleus: *sed omne*

Pers. 973. Brisson. Oper. t. de curios. f. p. 522. in eo Darium primum fuisse dicit, ιτάς usurpaverit; cf. de Mida Georg. Sabin. ad Ovid. Met. Plura vide apud Intt. ad Plaut. 81. *ubi ego curer mollius,* *i Antiocho oculi curari*

nia quaeque ubi gererentur *que.* [Ita ex optimis codd. ententia est facillima et huic um video aptissima. *Ege-* uod plurimi codd. praebent queo, quia contra loci sen- . Hinc rectius posueris, *ege-* orruptum esse ex *et gereren-* omissum esse *agerenturque* orum negligentiam, quum ex- abulum indicare videatur pro- *e,* quod optimi quique codd. *ntur* interponunt; de particu- *ue* cf. Hand. Tursell. T. II. *i* quomodo explicandum sit pretum, qui istam lectionem it; esset vero *apud eos* sc. vidimus *ibi* aliquoties de *ui*, quemadmodum *unde* et Met. p. 558. ed. meae. Quod tamen *et gererentur* in textum non re- cepi caussa est, quod tali rerum nexu vix *et gererentur agerenturque* dici posse puto, si quidem optimorum scri- ptorum normam sequamur.]

domibus et muneribus. Colvii emen- dationem *donis* Vulc. his verbis de- fendit: „Legendum omnino *donis et mu- neribus* sc. accipiendis nomine magni regis; nam ita eos vocat Arist. ἀπο- δεκτῆρας. Neque enim quisquam eum adibat, qui non ut deo denarium aliquod adferret, quem adhuc morem servat Scytharum imperator.“ Oud. *domibus* retinet ac *domus* κατ' ἐξοχὴν sumtas pro gazophylaciis putat, ubi res quae mu- neri solebant donari servabantur. Magis tamen ad eam sententiam inclinat, ex- cidisse vocabulum aliquod. [Coniectura *donis et muneribus* praeterea eo com- mendatur, quod haec vocabula saepis- sime copulata leguntur. cf. Arntz. ad Plin. Paneg. 12. §. 2. p. 65. *Domus* ego palatia intelligo regia, quibus sin- guli praepositi erant quique omnia ad- ministrare debebant, quae ad ista pa- latia pertinebant, in quibus negotiis praeter alia etiam erant vectigalia regia atque munera.]

cum regnum ab occidente Hellespontus terminabat, ab ortu gens inchoab
dorum: duces ac satrapes ubique dispositi et permixta locis omnibus m
349 regalia*. Ex eo numero erant excursores diurni atque nocturni explor
[70] ac nuncii | speculatorium incensores assidui. | Tum horum per vices in

qua totum regnum ab occidente Hellespontus terminabat, ab ortu genus inchoabat In *curaban tduces ac satr.* Bosscha ex Lennepii correctione edidit: *sed per omne Asiaticum* *quod.* In omnibus codd. et edd. *per* et *quod* abest. *Indeorum* Bd. *satrapes* Voss. 2. *satr* In cett. *satrapae.* *et* ante *permixta* non est in Bd. *et cursores* edd. ante Vulc. Inepte *diurni* iungit sequenti *exploratores.* *nuntii* usque ad *horum* non sunt in edd. ante A *nuncus* Voss. 2. *nuntii speculatorum* F. 1. Voss. Bd. Vulc. Ald. unde Scal. *speculat* emendavit. *nuncii speculatores*, *incensores assidui* φ. *hac nuncii specularum incens. as* φ. teste Sciopp. In cett. *specularum.* Oud. probat *speculatoriorum* cum Voss. in Etym. s. v. Bosscha tamen *specularum* retinuit. *incensoris* Ald. *inscensores* vel *inspectores* Colv. cum Lips. *bonum* pro *horum* unus φ.

sed omne Acticum regnum ab occidente. [Hunc locum cum probabili ratione emendare non potuerim, nec ceterorum virorum coniecturae satisfaciant, praestare mihi visum est, corruptam codd. lectionem recipere. Aristoteles habet: τὴν δὲ σύμπασαν ἀρχὴν τῆς Ἀσίας περατουμένην Ἑλλησπόντῳ μὲν ἐκ τῶν πρὸς Ἑσπέραν μερῶν, Ἰνδῷ δὲ ἐκ τῶν πρὸς ἕω διειλήφεσαν κατὰ ἔθνη στρατηγοὶ καὶ σατράπαι καὶ βασιλεῖς δοῦλοι τοῦ μεγάλου βασιλέως. Primum videndum est, *Asiaticum*, quod pro codd. lectionibus *Atticum* vel *Acticum* omnes Intt. ex Lipsii coniectura et Aristotele receperunt, neutiquam probari posse, quoniam probabile non est, librarios vocem tam usitatam in alteram non minus tritam corrupturos fuisse, praesertim quum vel ab ineptissimo intelligi debuerit, hic *Atticum* contra sanam mentis sententiam facere. Hinc equidem putaverim, in *Atticum* vel *Acticum* latere adiectivum minus notum, quo *Asiaticum* exprimitur. Item vidimus peccasse librarios de Dogm. Plat. I. p. 186. *nisi bella eum tunc vetuissent Caletica*, ubi male Intt. substituunt *Asiatica*. Forsitan eadem vox utroque loco restituenda est. Utrum locus praeterea corruptus sit, ambigo, certe ubi haec corruptela statuenda sit non video. Negari etsi nequit enuntiationes seqq. minus inter se cohaerere, hinc tamen consectarium non est, ut tam multifariam locum depravatum esse cum Oudendorpio constituamus. In cett. igitur minus offendo; at si quis loci cohaerentiam restituere malit, mecum legat: *Sed qua omne .. gnum ... inchoabat Indorum, ac satrapae.* Lennepii coniectur modo Bosschae placere potuer credibile est, quum cogitari nequea istae voces *per* et *quod* suo lo cidere potuerint.]

excursores diurni [cf. Intt. ad Milt. c. 4. §. 3.]

satrapes [cf. Intt. ad Nep. L 4. §. 1. De similibus cf. Voss. Ari T. II. p. 550. Eckst.]

speculatorium incensores. Bo vii emendationem *inscensores* vel *ctores* Vulc. his verbis improbavit: *culatorum* vetus cod. minus recte. *culae* Homero σκοπιαὶ sunt loca nentiora, in quibus speculatore dispositi, qui ea quae vel ocul voce acceperunt, eadem etiam aliis transmittunt atque significan cero in Verrem: *Non enim sicut consuetudo erat, praedonum adv significabat ignis e specula tus aut tumulo.* Pro *incensore* quod est in Apuleio Colvio magi det *inscensores* vel *inspectores*, re ad Aristotelis vocem ἐποπτῆρες, vox tametsi quidem significet ins rem, parum tamen profuerit φρυκ inspicere, nisi eas incendendi gerat. Apuleius igitur vertens πτῆρας *incensores*, respexit ad latorum munus ac curam. Et ἐποπτὴρ, significat etiam ἐπιμελητ *curatorem*, ut et ἐπισκοποι ἔφοροι Atheniensium noti." Oud. mavu *tii et speculat.*, quia Aristot. dix

ɪx omnibus regni sublimibus locis in uno die imperatori significabant
rat scitu | opus. 350

C A P U T XXVII.

itur regnum illud componi oportet cum mundi aula, ut inter se compa-
summus atque exsuperantissimus divum et homo ignavus et pessimus.
si cui viro vel cuilibet regi indecorum est per semetipsum procurare,
quae*quae* perficere multo magis deo inconveniens erit. Quare sic pu-
est, eum maxime *maiestatem* retinere, si ipse in alto residat altis-
eas autem potestates per omnes partes mundi orbisque dispendat, quae

nt Bd. *scitu opus* Voss. Bd. Ald. Iunt. 2. Scriv. Florid. Oud.; edd. ante Ald. *cito opus*; *cito opus* cum Brod. Misc. VI. 6.
componi codd. et edd. praeter Voss. 1. 2. Bd. Vulc. Scal. *ut* ... *comparantur* codd. omnes al. Elm. Scriv. Florid. Oud. pro sicuti veluti. Male in cett. *comparentur*. *quilibet* Vlc. Iunt. 1. 2. Ald. *rei* Voss. Vulc. Bd. *omnia quae proficiunt* F. 1. Elm. *quae proficere omnia quae perficere* Voss. 1. *omnia quae perficiat* φ. *quae proficiant* emendavit Oud. ɪa in textum recepit. In cett. *omnia et perficere*. *de eo* Voss. *quare non* Bd. *maiesta-etinere* Voss. 2. Vulc., unde Vulc. emendavit *dignitatem maiestatemque*. *sub se* pro *si* *si ipse in alto residens eas potestates* F. 1. Elm. seqq. *si ipse in alto residens loco eas* ɪs φ. *in alto residat altissimo, eas autem potestates* Voss. Bd. cod. Salm. *in alto loco eas autem p.* edd. ante Vulc. *in loco resideat altissimo eas autem pot.* Scal. Wow. *esideat altissimo eas autem pot.* Vulc. 1. *per omnes partes mundi* Mss. et edd. inde a cett. *per omnes mundi partes*. *dispendat* codd. omnes et Oud. In cett. *dispenset*.

καὶ ἀγγελιαφόροι καὶ φύλακες, φρυ-τε ἐποπτῆρες. Ex Aristotele vero nihil poterit, quum eius verba ɪs in interpretatione minime se-it. [Retineo igitur omnium codd. m *ac nuncii specul.*, pro *spe-um*, quod Scalig. et Voss. Etym., obante, correxerunt in *specula-n* emendans: *speculatoriûm* i. e. *toriorum* ex more Apuleii, qui m secundae declinationis in *ûm* *m* terminare solet; cf. ad Met. 527. ed. meae. de Dogm. Plat. *voluptatum et desiderium*; *desiderium aestibus*. De *ulis* cf. Intt. ad Cic. Verr. II. 5. 3. Lucan. VI. 279. Antiquissi-ac morem fuisse facibus accensis ɪis signa dandi probat historia et Hypermnestrae apud Pausan. ɪ. 4. p. 168. *ἐς τοῦτο λέγεται τὸ Λυγκέα ἀποσωθῆναι τῶν πεντή-δελφῶν μόνον καὶ ἡνίκα ἐσώθη, ἀνέσχεν ἐντεῦθεν· συνέκειτο δὲ ῷ πρὸς τὴν Ὑπερμνήστραν ἀνα-ν πυρσόν, ἢν διαφυγὼν Δαναὸν ɪὲς ἀφίκηταί ποι.*]

incensae faces ex omnibus [cf. Polyb. XI. 39 sqq.]

Cap. XXVII. *procurare omnia, quaequae perficere multo magis deo.* [Ita facillima emendatione scripsi et edidi. Plurimi enim codd. quum praebeant *quae perficere* vel *proficere*, ut *perficiant* et *proficiant* merae emendationes videantur librariorum et Interpretum, qui *quae* depravato nesciebant, quo infinitivus pertineret, loco apte coniecisse mihi videor *quaequae*, quod pronomen scimus saepius cum relativo confusum esse, quia pro iteratis bis pronominibus ponere simplicia librarii solent.]

maiestatem. [Non improbabile est, ante *maiestatem* excidisse vocabulum, quo fere idem significatum est, quum aliquot codd. iique optimae notae pro *maiestatem* scribant *maiestatemque* et apud Aristotelem extet *σεμνότερον δὲ καὶ πρεπωδέστερον*.]

si ipse in alto residat altissimo, eas autem pot. [Minus bene egisse videntur Intt., qui aut pro *alto* emendabant *loco* aut *altissimo* eiecerunt. Superlativum etiam Aristoteles habet

cum regnun · ..que coelum. Horum enim cura :
dorum: du · multis opus est, nec *partitis h
349 regalia*. .. viam appositum est pluribus indig
[70] ac nuncii | ..es fabricarum astutia unius conv
.. ..? en! etiam illi qui in ligneolis h
. membri quod agitare solent traxeri

qua totum .. 1. *quae fiunt per solem* Vind. *gubern*
curabant ... Florid. Oud. In cett. *gubernat.* *multis ei opus*
quod. In on ... desideratur. Elm. et Scriv. uncis inclus...
In cett. *sa* ... r. et seqq. *nec partitis omnium q.* teste W...
diurni ... *partiri se* Lipsii est coniectura, quae omniu...
nuncus ... u ceteri Oud. non protulit. Quia tamen cod. S...
emendav... Voss. 2. ideoque in Bd. *partitis* non F. 1. lect...
q. teste S ... adnotatum est *conversationem* F. 1 Vulc. fors...
Bosscha ... sque ad Colv. qui scribit *conversatione* cum
cum Li... ... sunt Scal. et seqq. *At non eiusmodi* F. 1., que
... ad Bas. 2. In cett. *an non.* *multa paria et varia*
... 8 cod. Salm. Oud. In cett. *en* non conspicitur. *agit*
... edd. Ald. Iunt. 2. In cett. *quod agitari solet.* Oud
... in textum recepit Bentl. ad Horat. Sat. II. 7. 82.
... *agitare solunt.*

se ... ..a: dein ... giuus: *nunquam se deum cum*
cide ... *altissimo* ... *communicare .... sed contra*
rati ... potius con ... *sola remoreri.* De ea enim de
cet ... ctione corre ... hominum seiunctione hoc loc
cia ... simile sit. De ... non est, sed de diversa ratio
pt. ... ed. meae.| ... deus et homines res suas adm
te ... i. e. *coeli* cf. ... ille simplici modo a nemine adi
... 57. Hor. Od. I. ... artificiosa ac plurimorum ope ind
... 11. et Intt. ad ... Idem pronuntiavit Aristoteles: ...
... *undanus* signi- ... [illegible Greek]
... cf. de Dogm. ... [illegible Greek]
... *temporis spatiis* ... [illegible Greek]
... *conversationis* ... *versationem* igitur, si quidem
... 355. *mundanus* ... lectio, hic non frequentem usu
... ad Hygin. Astron. ... miliaritatem significat, sed a
... ad Arnob. VI. 10. ... versandi rationem. Praeterea i
... *pendat* cum codd. ... datione Lipsii offendo, quod A
... lum. VIII. 2. *dis-* ... oratione directa enuntiationem in
... Sed alterum *dispen* ... oratione obliqua eandem termina
... est | ... simile non est. Acutiores igitur
... *est nec partitis ho* ... quid hoc loco legendum sit.|
... *nem.* |Quia locus ... *at non* i. e. *nonne vero.* *At*
... am quem a libris Mss. ... iicientis et magna cum vi asse
... ai posse sperari li- ... cf. ad Met. p. 4.. p. 194. et
... maculaetur, satius ... meae. *An non* ferri potest: c
... optimorum codd. le- ... Tursell. T. I. p. 356 sq.|
... reponere. Optima est ... *machinatores fabricarum.*
... atio: *nec partitis homi-* ... rum artificiis cf. Argol. not. a
... s, dummodo ad vestigia ... de Lud. Circ. II. 3., in Grae
... opus accederet; perversa ... Antiq. T. IX. p. 401. et Lips.
... iectura: *partiri se homi-* ... phitheat. c. 22. ibid. p. 1318.,
... *one*, qua idem exprimere ... que h. l. citavit.|
... de Deo Socr. p. 132. le- ... *quod agitare solent.* [Nec

r cervix, nutabit caput; oculi vibrabunt, manus ad *ministerium*
erunt, nec invenuste totus videbitur vivere. Haud secus etiam coe-
otestas cum initium sciente et salutifera opera moverit, ab imo ad se-
ı | et deinceps ad *proximum* et usque ad supremum attactu continuo 352
ae maiestatis insinuat, aliud alio commovetur, motusque unus alteri
li se originem tradit. Mundo equidem consentiunt non una sed diversa
plerumque contraria.

ıne ministerium F. 1. *atque ministerium* Voss. *ad omne ministerium* Elm. Scriv. Florid.
cett. *ad ministerium*. Oud. emendavit *quodque* vel *quodcunque*. *coelesti* Voss. 2.
' F. 1. φ. Elm. Scriv. *sciente* Voss. Vulc. cod. et ed. Scal. Oud. *scientia* edd. ante Vulc.
e Lipsius et Sciopp. correxerunt; Wower. et Florid. ediderunt *scienti et*. Vulc. emendavit
ab uno Bd. et edd. ante Vulc. *ad proprium* F. 1. φ. Voss. Bd. Elm. Scriver. *ad tertium*
: Vulc. In cett. *ad proximum*. *summum* Bd. ex glossemate. *attractu* ed. Vulc. sing.
F. 1. Elm. seqq. In cett. *et* abest. *motus unius* F. *motusque unius* φ. Salmas. Wower. et
cett. *motusque unus*. *Unius* emendatio videtur librariorum, qui *alteri* ita melius intelligi
. *Alteri* i. e. *membro* vel *rei*. *mutuo* ex Sciopp. emendatione pro *mundo* receperunt Elm.
orid. In cett. est *mundo*.

itare volent, nec Bentleius, qui
: *volunt* ad Horat. Serm. II. 7.
;endum esse censet, huius loci
iam recte intellexisse mihi viden-
'omparantur enim inter se dei et
ım rationes, res suas admini-
, in eo potissimum diversae,
leus non multis egeat adminicu-
mines multorum ope adiuventur.
› in deo mirum esse non posse
auctor, quod vel inter ipsos ho-
sint, qui astutia *unius* conver-
multa et *varia* pariter admi-
t, ut fabricarum machinatores,
m *unum* tantummodo membrum
rint, efficiant, ut cervices tor-
ur, caput nutet, oculi vibrent'
denique ut *totum* corpus vivere
ır. Hanc igitur loci sententiam
ıuum appareat, *volet* et *volunt*
ırae ab hoc loco plane alienae
Nam si penes eos est, quod
um agitare *velint*, non totum cor-
:d unum hoc membrum agitari
Membro igitur quo volunt
, qui fieri potest, ut id efficia-
ıuod seqq. exprimit Apuleius.
ɥueantur cervices, nutet caput
Hinc igitur necessarium est,
membri quod agitare solent
retineatur: per vocabulum *solet*
llud *unum* membrum exprimitur.
ıemper machinatores agitant, cui-
tera fila ita sunt coniuncta et co-
, ut hoc uno moto etiam cetera
membra una agitentur. In hac vero re illi machinatores deo comparari possunt, qui uno quasi filo totum mundum movet et administrat; cf. seqq. *Haud secus etiam* cett.]

manus ad ministerium. [*Omne* quod post *ad* litt. inde ab Elm. intrudunt, nihil nisi glossema est librarii F. 1., unde Elm. recipere non debebat. Rectius Oud. emendabat *quodquę* vel *quodcunque*; propius ad vestigia codd. emendaveris *quicquid* vel *quodlibet*, quorum prius *q̄ q̄;* compendio scriptum, uno signo omisso, facile in *q̄* i. e. *que* commutari potuit, alterum vero *ql3* in codd. enotatum, ob sequens *ministerium* posteriorem compendii partem omisisse, itaque in *que* abiisse non improbabile est. Haec vero corruptela *que* quum codd. occupasset, *atque* pro *ad* legeretur necessarium erat. Quia tamen inter tot coniecturas eligi potest, nullam recepi, sed locum asteriscis insignivi ut spurium.]

proximum. [Bene vidit Floridus, *proprium* hoc sententiarum nexu ferri non posse hincque *proximum* emendavit, quod ante eum iam Vulc. et Wow. e cod. Vulc. receperant. Verisimilior mihi videtur esse Oud. emendatio *propius*: attamen codices secutus, quantum fieri potuit, ego quoque reposui cum Oud. *proximum*, quamquam haec lectio glossema potius est quam vera Apuleii manus.]

mundo. Si *mundo* scripserit Apu-

CAPUT XXVIII.

Sed prima remissione ad motum data simplicique inchoato princi
pulsibus mutuis, ut supra dictum est, moventur quidem omnia; sed ita
quis sphaeram et quadratum et cylindrum et alias figuras per proclive
iaciat, deferentur quidem omnia, sed non eodem genere movebuntur.
illud dissimile exemplum videri oportet, si quis pariter patefacto grem
353 malis simul abire patiatur, volucrum, natatilium atque | terrestrium g
enimvero ad suum quaeque duce natura properabunt, pars aquam rep
illa inter cicures atque agrestes legibus et institutis suis aggregabuntur,
354 per aëris vias praepetes quibus hoc natura largita est. Atqui ut una ab
[71] sinu abeundi facultas concessa omnibus fuerit, sic | natura mundi | est con

sed codd. et edd. Bosscha e coniectura Colvii recepit *et*, qua de caussa nescio. *re*
edd. ante Ald. Vulc. In Scal. et seqq. praeter Oud. est *emissione*. *ad motum* F. 1. Voss.
ante Vulc. In cett. *admodum*. *incoacto* φ. obvia aberratione. *aut quadratum* edd. an
male cf. Hand. ad Tursell. I. p. 546. *in proclive* edd. ante Vulc. cf. Met. VIII. p. 5
puteum praecipitat. *differuntur* Bd. *similis* pro *simul* Bd. *si quis* exulare a Vulc. 1
recte testatur Oud. *si quis pariter* non habet Wower. *animalis simul* F. 1. Voss. 1. 2. 1
animalia simul Salm. In cett. *animalium multitudinem*. *nantilium* F. 1. Voss. 2.
natatilium φ. Voss. 1. edd. vett. usque ad Vulc. et Oud. *nantium* Vulc. cod. ed.
terrestrium greges F. 1. φ. Elm. seqq. In cett. *greges* abest. *suum quaeque* F. 1. Voss.
cod. Salm. In cett. *ad suum locum quaeque*. *repetens* codd. omnes et edd. ante Iunt. 1.
cum seqq. Iunt. 1. cum Ald. habet *repentes*; Iunt. 2. *repetentes*; *repetent* emendavit Oud.
que Bosscha. *illam* Bd. *illae* (*aliae*) correxit Oud. et reposuit Bosscha. In cett. codd. et e
inter agros legibus atque institutis edd. ante Vulc. *suis aggregabuntur* F. 1. φ. Voss. 1.
Bd. cod. Salm. In cett. *suis naturali lege aggregabuntur*. Sciopp. Wower. et Elm. verba
lege ex codd. auctoritate expungenda esse censuerunt, quorum sententiam quamquam Oud. a
est, Bosscha tamen paulo negligentius haec verba retinuit. *et ibunt* F. 1. Elm. Scriv
In cett. *et* deest probante Oud. Oud. mallit *aërias vias* cum Vulc. ed. sing. *quibus h*
Voss. 2. φ. Bd. Wow. Elm. seqq. In cett. *quibus haec*. *atque ut uno sinu ... fuerit* F. 1. *a*
ab humero sinu ... fuerit Voss. unde Is. Voss. legit: *atque ab unico sinu ... fuerit*, ut *at*
simulac. *atque in una ab humero sinu* Leid. *est atque una ab uno sinu ... fuerat* Bd.
cod. Salm., nisi quod *fuerit* habet. Haec verba ab *atqui* usque ad *fuerat* non sunt in edd. a
atque uno sinu abeundi ... fuerit Ald. Iunt. 2. Lugd. Colv. *atqui ab uno sinu ... fuerat*
Wower.; *atque ut ab uno sinu ... fuerit* Elm. Scriv. Florid. *atque ab uno sinu ...*
Bosscha edidit. Oud. emendavit: *atqui una ab uno* vel *libero sinu ... fuerit*. Lips. adlev
Marg. Bas. 2. *atque ubi simul*; Brant. emendavit *unose*. *incultas* pro *facultas* Ald
natura vivendi est edd. ante Ald.

leius, ut est in Mss. omnibus, certe non intellexit Aristotelicum σὺν κόσμῳ, quod notat ordinate, decenter.

Cap XXVIII. *remissione* i. e. cum primum quasi laxatur et remittitur unum hoc et per consequens cetera moventur.

greges. [Vix mihi persuadere possum, hanc lectionem veram esse, quum optimi quique codd. hoc vocabulum omittant, ut e glossemate potius librariorum additum esse videatur, qui genitivos *volucrum*, *nat*. *terr*. explicare non poterant. Rectius igitur putaveris locum corruptum esse; nam qui genitivos a voce *animalis* pendere vellet, valde erraret. De voc. *animales* pro *animalia* vide ad Met. p. 133. ed. meae.]

natatil X. 332.

feras, volucres, reptiles, nat
[Tertull. adv. Hermag. 33. *ex aq*
tatiles et volatiles animae:
Vulc. p. 93. *natatilis* νευστικός.]

ad suum quaeque duce natur
cum quod post *suum* in edd.
glossa irrepsit, *suum* id est quod a
iis est datum, quo commorentur et
pars aquam repetent. [Oud.
cturam in textum recipere non
tavi, quia non solum ob seqq.
gabuntur et *ibunt* necessaria e
codd. vestigiis quam proxime a
De voc. *pars* cum plurali iunc
est quod pluribus exponam; cf.
Liv. XXVII. 1. 12.]

aëris vias. [cf. Intt. ad Ovid. I
XIX. 160. Art. Am. II. 44.]

CAPUT XXIX.

n cum omne coelum simplici circumactu volvatur, nocte diuque distin-
versis mensurarum aequalitatibus separatum, quamvis una sphaera
oncluserit, incrementis tamen globi sui, decisione luminis menstrua
luna significat, et coeli spatium sol annua reversione collustrat, eius-
iites amoenus Lucifer et communis Cyllenius stella. Etenim Pyrois

coelum Voss. edd. ante Vulc. ed. sing. In cett. *coelum omne.* *simpliciter cum actu*
l. *nocte diuque* Voss. 1. 2. Bd. In cett. *nocte dieque.* *qualitatibus* emendavit Vulc.
aera Salm. *decisione luminis* Vulc. 2. *declivisione luminis* Bd. *decisioneque lumina*
Ald. (non *densioneque*, uti sine dubio typothetarum vitio in ed. Bosch. expressum est.)
e Salm. In cett. *decisioneque luminis.* *communes* Elm. e F. 1. male protulit. *communi*
pographi errore. *comminus* Bd. *comis* Elm. Florid. ex Colvii emendatione. *atenim* Salm.
oribus edd. ante Ald., quae cum seqq. usque ad Vulc. praeter Colv. habet *etenim prioris.*

ut una ab unico sinu abeundi
concessa fuerit, sic natura
it constituta. [Codd. optimo-
igia secutus ita emendavi at-
textum recepi. *Una* quod
ebent, hic idem est ad signifi-
, quod supra Apuleius expres-
iales simul abire patiatur, et
alibus dictum est, quae uno
e tempore iunctim e gremio
ittuntur sed suas quasque sedes
ipsis constitutas appetunt. Uti
facultas concessa fuerit, ab
u qui omnia in se contineat,
abeundi et in diversas partes
li, ita quoque natura mundi
t est, ut uno ab loco et sim-
umactu diversissima quaeque
proficiscantur et administrentur,
men sua loca teneant. Haec
seqq. verbis ab auctore accu-
rtractatur. Coniunctivus *fuerit*
itus est ab Apuleio, quia ex-
illud quo usus in praegressis
antum posuit nec revera hoc
a esse asseveravit. Omnium
essime agunt, qui *atque* hic
l atque dictum volunt, de qua
. perversa opinione iam egi ad
56. ed. meae. Hand. Tursell.
180 sqq.]

XXIX. *nocte diuque.* [Hanc
ı ex optimis codd. retinui, in
n offendissent librarii, quippe
s exspectassent. *dieque* emen-
dabant. De *diu* pro *die* cf. ad Met. p. 826. ed. meae. Mirum vero est, Oud. sententiam, qui non solum h. l. sed etiam Met. l. d. lectionem *nocte diuque* probaverat, Boscham non secutum fuisse, *nocte dieque* in textum receptis.]

div. mens. aequalitatibus. Locus Vulc. vehementer suspectus est. Neque enim satis, inquit, cum Aristotelis verbis convenit qui sic habet: ἀλλοῖαι πάντων διέξοδοι γίνονται, neque Budaeus mihi satis ea explicare videtur vertens: *aliae atque aliae permutationes fiunt.* Per διεξόδους enim significat Aristoteles varios orbium coelestium decursus. Quo fit, ut ego commodioris alicuius sensus ex Apuleii verbis eliciendi caussa pro *aequalitatibus* legendum putem *qualitatibus.* [At *aequalitates mensurarum* ego intelligo aequales istas singulorum siderum mensuras, quae semper eodem cursu feruntur nec ullo tempore mutantur.]

decisione. i. e. deminutione et decremento.

eiusque comites. [cf. Manil. I. 870.: *sicut Cyllenius orbis Et Venus, accenso cum ducit vespere noctem Saepe nitent falluntque oculos rursumque revisunt* cf. d'Arnaud. de Diis παρέδροις c. 20. in Polen. Suppl. Thes. T. II. p. 794.]

communis Cyllenius stella. Male Vulc. *communis* explicat ex Aristotele, qui eum ἰσόδρομον nominat, ut sit, qui

[illegible] sidus circuli sui biennio conficit spatia; Iovis clarum fulg[illegible] [illegible] multiplicat cursibus suis tempora, quae | Saturnus sublimi[illegible] [illegible] annorum circumerrat. Verum inter haec una mundi co[illegible] [illegible] reversionis est orbis, et unus concentus atque unus stellarum [illegible] [illegible] occasibus ortibusque: | hoc ornamentum velut monile *κόσμος* [illegible] graeca lingua significat. Atenim ut in choris cum dux carmini[illegible]

[illegible] *in biennio* edd. ante Ald. unde illa cum seqq. usque ad Vulc. *circuli sui in biennio*. [illegible] [illegible] in nullo est Ms. *Iovis praeclarum* ed. Vind. *eodem* Florid. *multiplica*[illegible] [illegible] Vulc. sine ullo sensu. *satis* pro *saturni* Bd. *circumierat* F. 1. *circumiectat* φ. unde [illegible] *circumerrat*. Verba *unusque reversionis est* non comparent in edd. ante Al[illegible] [illegible] *et ut monile* Voss. 2. Vulc. 2. Bd. edd. ante Wower. *hoc ornamentum et monile* [illegible] Elm. seqq. etiam Bosscha. *κόσμος* abest ab edd. ante Ald. *κόσμος rectissime* | [illegible] In cett. *rectissime κόσμος*. *Hoc ornamentum et veluti monile rect. κόσμον* [illegible] *significat* emendavit Vulc.; quod Oud. probat vel potius *κόσμος .... significatur* legi [illegible] *significat*, quod omnes codd. et edd. habent. Pro glossemate tamen haec suspecta habe[illegible] Wow. Elm. et Scriver. Oud. *choreis* edd. ante Vulc. *hymno* abesse a F. 1. significavit E[illegible] ab Oud. vituperatus, quum in coll. Lind. nihil enotatum sit. Wower. enim coniectura est, d[illegible] esse *hymno*, quam Oud. dicit vehementer iuvare, quod in Voss. extet *carmini* pro *carmini*[illegible] lectio est omnium codd. et edd. Hinc Oud. vel *carminis* expungendum vel *carmini* delet[illegible] voce retinendum esse arbitratur.

communem cum Iove cursum habeat. Oud. *communis* retinet et interpretatur: *cunctis comis et beneficus*, de qua huius vocis notione comparari iubet Graev. ad Cic. Off. III. 5. Intt. ad Nep. Milit. c. 8. §. 4. Schol. ad Epist. Aurel. Vict. c. 18. *communem se affatu*. Aliter explicat hunc Apuleii locum Tollius aiens *communem* dici, quia eius vis restringatur a vicino planeta sive bono sive noxio ex Serv. ad Virg. Georg. I. 337. *quos ignis coeli Cyllenius erret in orbes* [qui haec habet: *id est utrum in septentrionalem an in australem partem inclinetur, aut cui planetarum cohaereat, ut qualitatem Mercurii ex illo possis agnoscere*. Plura dabit Bunem. ad Lact. Inst. V. 22. §. 9. p. 691. et VIII. 7. §. 5. p. 901. de notione et confusione voce. *communis* et *comis* cf. praeterea Verheyk. ad Eutrop. p. 269. Ita *communis* et *comis* coniunguntur cf. Iuret. ad Symmach. II. Epist. 79. Heins. ad Ovid. Trist. IV. 4. 13. De nomine *Cyllenius* cf. Kopp. ad Mart. Capell. I. §. 5. p. 21. Male tamen Oud. *communis* explicat *beneficus*, quum Mercurius neque *bonus* neque *malus* sit, sed ut Auct. Incert. Fragm. post Censor. c. 3. §. 5. dicit: *Stella Mercurii fit similis illi quem videt*, i. e. si Iovem, beneficus, si Martem, malus; cf. d'Orvill. ad Chari[illegible] 8. p. 673.]

Pyrois. [cf. supra ad p. 293. apud Mart. Capell. I. §. 14. *rubr*[illegible] *rutilans* nominatur, quia rubro et igneo fulget cf. Plat. Epinom. [illegible] *πάντων δὲ τούτων οὗτος ἐρυθρ*[illegible] *ἔχει χρῶμα*. Quia biennio conficit[illegible] Mart. l. c. ait: *festinaque ra*[illegible] *tate praecipites fragosos* [illegible] *anhela sulphurius celeritate t*[illegible] *bat*.]

sexies eadem multiplicat. [c[illegible] gent. Mythol. I. 23. *stella Still*[illegible] *tantum celerior planetis omnib*[illegible] *rit, ut septima die suos perme*[illegible] *culos, quod Saturnus viginti* *annis et Iupiter duodecim* *sunt*.]

sublimior triginta spatiis. [Aus[illegible] Ecl. de signif. coeli lin.) *Celsi*[illegible] *Saturnius, tardior omnibus ast*[illegible] Kopp. ad Mart. Capell. I. §. 70. p[illegible]

chorus. [cf. de Dogm. Plat. I. [illegible] *et hinc fieri ut musice mundus* [illegible] *nore moveatur*.]

hoc ornamentum velut moni[illegible] *σμος rectissime graeca lingua s*[illegible] *cat*. i. e. [*κόσμος* graece notat ho[illegible] mentum velut monile. *Lingua* [illegible] igitur est ablativus, unde cum[illegible] nec *κόσμον* nec *significatur* em[illegible]

t, concinentium vulgus virorum et feminarum mixtis gravibus et acutis ous unam harmoniam resonant: sic divina mens mundanas varietates unius concentionis *relevat*. Nam cum coelum confixum vaporatis ntibus stellis inerranti cursu feratur, et reciprocis itineribus astra con-
, sol quidem omnituens ortu suo diem pandit, occasu | noctem reducit, 356
que vel relatus per plagas mundi quatuor temporum vices mutat. Hinc ivi imbres et spiritus haud iufecundi, *hinc alimenta nobis esse earum uas accidere deus his mundi mediis partibus voluit*. His appositi sunt

eminarum abesse in Vulc. 2. et Wower. testis est Oud. In Vulc. certe *et* comparet. *iam* Voss. *un. harmoniam* Bd. *contentionis* Ald. Iunt. 2. *relevat* F. 1. Voss. Vulc. Bd. . cum seqq. praeter Oud. In cett. *revelat*. I. Isacius (Pontanus) legit *evelat*. *Nam coelum st* edd. ante Ald. *sed quidem* pro *sol quidem* Scal. vitiose, quod Lind. non correxit. s codd. omnes Vulc. et seqq. praeter Scriver., qui coniecturam *omnituenti ortu suo* e ld. Iunt. 2. Bas. 2. Lugd. *omnituenti suo* natam expressit. *contuens* edd. vett. Verba *inc* usque ad *voluit* non sunt in edd. ante Ald. et Bas. 1. *aut insecundi* Iunt. 2. Ald. *di* Vulc. cod. *aut infecundi* Voss. 1. Bd. Bas. 2. Lugd. Colv. Vulc. ed. sing. et Scriver. *ecundi* F. 1. φ. Vulc. et seqq. Salm. legit *aut fecundi*. *hinc alimenta vobis earum quas* F. 1. teste Oud. et ita est in coll. Lind. Elm. ex F. 1. enotavit *hinc al. rebus esse earum inc alimenta vobis esse earum rerum quas* Voss. 1. *hinc alimenta vobis esse earumque* Voss. 2. *hinc alimenta nobis esse earum quae* Bd. *hinc alimenta rebus esse earum quas inc alimenta nobis suppetunt earum rerum quas* Ald. Iunt. 2. et seqq. usque ad Bosscham, *hinc alimenta rebus suis* ex suo ipsius ingenio. *accedere* Vulc. c. seqq. *mundi mediis* Voss. 1. 2. Bd. cod. Salm. Scriv. In cett. *mediis* abest. Oud. emendavit: *hinc alimenta sse tempestatum, quas accidere deus his mundi mediis partibus voluit*. *adoppositi* 2. cod. Vulc. et codd. Vulc. et Scal. *adpositi* φ. teste Sciopp. *oppositi* idem cod. teste uod habent edd. ante Vulc. *appositi* F. 1. et Elm. cum seqq. *adoppti* Bd.

t, qui mirum est quomodo dituerit, hoc ornamentum et chollarum non dici *κόσμον*, sed *τὸ* Quia vero auctor agit de mundi ione deque uno omnium conquidni *κόσμον* chorum illum stelqui ab una mundi conversione quoque velut monile ordinatus exus est, *κόσμον* nominare pouo accedit, quod auctor in hac nagine etiam in seqq. pergit. ipsi Stoici ita dicebant teste n vit. Zenon. VII. §. 138.: *αὐτὴν ἰσμησιν τῶν ἀστέρων κόσμον εἶναι* .]

carmini. [cf. ad Apol. p. 594. *r convivio*. *Dux carminis* autem ici potest pro *duce chori*, quia ipse canit.]

at. Nec *revelat* nec *relevat* leh. l. mihi arridere possunt, quia probam efficit loci sententiam. iavult *revelat* explicari: aperit ognoscit et exponit, quod quid i velit, ipse videat. Io. Isacius is legit *evelat* (per typothetarum bio errorem in ed. Bossch. extat *elevat*), et Brantius hanc coniecturam confirmat ex Fest. p. 58. Lind. v. *evelatum, eventilatum, unde velabra quibus frumentum ventilatur* et Propert. III. 13. 3. *ut mihi praetextae pudor exvelatus amictu* [ubi hodie legunt *pudor est velatus amictu*. Ad coniecturam igitur quum redeundum sit, corrigo *religat* i. e. connectit atque copulat, ut unum quasi hae singulae mundanae varietates efficere videantur. Emendatio facilis mihi quidem videtur esse, quum praesertim *relegare* et *religare* saepissime in Mss. confundantur, cf. Cort. ad Lucan. VII. 860. VIII. 791. ideoque *relegat* in *relevat* haud difficili negotio corrumpi potuit.]

omnituens. Male Scriver. correxit. Non enim *ortu suo* omnia contuetur sol sed toto suo cursu, adeoque oriens medius et occidens. De voc. *omnituens* cf. Burm. ad Val. Flacc. V. 247. de Sole: *omnituens, tua nunc terris, tua lumina toto Sparge mari*.

Hinc alimenta nobis esse earum rerum, quas accidere deus his mundi mediis partibus voluit. [Ita ex codd.

... versus et *tumores* undarum emicationesque silvarum, fruga... ...tum animalium, educationes etiam atque obitus singulorum.

CAPUT XXX.

Cum igitur rex omnium et pater, quem tantummodo animae oculis ... cogitationes vident, machinam omnem iugiter per circuitum suis legibus ...natam, claram et sideribus relucentem, speciesque innumeras modo pr... saepe *contectas* ab uno, ut supra dixi, principio agitari iubet, simi...

torrentium Bd. *humores* codd. omnes edd. ante Vulc. et Wower. In cett. *tumores* ex c... Vulc. *fletus* Voss. 2. *educationes etiam* Voss. 2. Salm. Bd. Oud. In cett. *etiam* abest.
mentis pro *animae* edd. ante Vulc. *omnem* non est in F. 1., quod nec Elm. nec Ou...bant; hinc vero Elm. et Scriv. uncis incluserunt hanc vocem. *omne* Bd. *et sideribus re...* Voss. Oud. *et reluc. sideribus* F. 1 (?) Vulc. Bd. Vulc. et seqq. In cett. *sideribus et rel.* nisi quod *et* non est in ed. pr. Vicent. Vind. *consectas* F. 1. Vulc. Voss. 1. 2., unde El... ante Lindenbrog. immo Voss. de Anal. IV. 23. p. 998. Eckst. coniiciunt *conseptas*. *confe...* ante Vulc. qui cum seqq. legit *contectas* probante Salm. *agitatur* post *iubet* contra codd. edd. cett. in ed. Scal. insertum est, quod uncis incluserunt Elm. et Scriver. *istuc* Voss. 2. Salm. Oud., quae terminatio comicis est frequentissima. In cett. *istud*.

hunc locum in textu perscribi iussi, quamquam ipse quid his verbis significetur, non intelligo. Expressisse videatur Apuleius verba Aristotelis πάθη συμβαίνοντα ἐν τῷ περιέχοντι i. e. permotiones, quae in aëre eveniunt. Bosscha intelligit μετέωρα. Haec et priora excitavit Ouzel. ad Minuc. Fel. p. 71. ed. Lugd. Vulnus loci insidet in verbis *nobis esse*.]

his appositi sunt. [Neutiquam mihi persuadere possum de composito verbo *adoppositi*, quod optimi codd. praebent. Huius lectionis originem Oud. bene ita explicat, ut prius *oppositi* cum emendatione interlineari *appositi* scriptum et postea utrumque ab insipidis librariis conflatum fuerit. Ita *adoppetere* et *adcognoscere* in codd. exorta esse vocabula vidimus ad Met. p. 527. ed. meae. De verborum *adponere* et *opponere* confusione cf. Cort. ad Lucan. III. 561.]

tumores. Contra codd. lectionem e Vulc. coniectura cum plurimis Intt. edidi *tumores* i. e. τὰς τῆς θαλάσσης ἀνοιδήσεις, quas Aristoteles nominat. Oud. comparat Claud. in Rufin. I. 72. *Impacata quies pelagi cum flamine fracto Durat adhuc saevitque tumor*; Lucan. X. 326. de Nilo: *novi primum dant signa tumoris.* [cf. Intt. ad Virg. Georg. I. 465.]

emicationes. [Supinum verbi ... vett. *micatum* terminasse, e... docet Eckst. ad Voss. Arist. T... 817. De voc. *emicare* cf. ad de Plat. p. 223.]

Cap. XXX. *contectas.* [Quun... codd. neutiquam retineri queat i... ad coniecturam redeundum sit. ... probatur Vulcanii *contectas*, quan... *conspectas*, et Lindenbrog. et ... Arist. de Anal. IV. 23. T. III. ... Eckst. *conseptas*. Colvius enir... loci sententiam non intellexit. Aristoteles ita expressit: ποτὲ μ... ...ζομένη, ποτὲ δὲ φαινομένη μυρί... ἀναφαίνουσά τε καὶ πάλιν ἀποκρ... ἐκ μιᾶς ἀρχῆς. Hinc igitur si ... *ctas* i. e. visas legeretur, ἀφα... plane abesset, alterum vero φα... bis esset expositum. *Consept...* quod *undique contectas* explic... significatione absolute poni poss... Inde enim quod quis dici pote... *septus esse vestibus*. Oud. pone... debebat *conseptus* de quacun... contecta usurpari posse. Et vel... cum indicasset, ubi *conseptu...* *bus* legeretur. Quem enim Florid. protulit locum, in eo coniectura ita scribendum esse quidam pe... pronuntiant.]

agitari iubet. Perperam Vu... ponit, subaudiendum vel poti...

icis rebus hinc liceat arbitrari. Nam cum tuba bellicum cecinit, mili-
ore incensi alius accingitur gladio, alius clypeum capit, ille lorica se
nic galea caput vel crura ocreis involvit, et equum temperat frenis et
id | concordiam copulat: et protinus unusquisque competens | capessit 358 [72]
Velites excursionem adornant, ordinibus principes curant, equites
praesunt, ceteri negotia quae nota sunt agitant, cum interea unius
perio tantus exercitus paret quem praefecerit, penes quem est summa
Non aliter divinarum et humanarum rerum status regitur, quando
eramine contenta omnia pensum sui operis agnoscunt, curaque omni-
lta vis nullis oculis obvia, nisi quibus mens aciem suae lucis intendit.

'. 1. φ. Voss. cod. Salm. Bd. Wow. et seqq. In cett. *ille crura.* *et equum* F. 1. Voss. 2. cod.
n cett. *ille equum* Oud. emendavit *aut equum.* *et iugales* F. 1. Voss. Bd. Vulc. cod. Salm.
oris iugales.* *capessat* F. 1. *milites* pro *velites* edd. ante Ald. contra Mss. Margar. Poet.
ot. *executionem* P. 1. Voss. Marg. Poet. ed. pr. Vic. Venet. Vind. Vulc. 1. *excutionem*
executione Ald. Iunt. 1. 2. Colv. *excursionem* Bd. Salm. Scal. et seqq. Lips. adlevit
m. Oud. *exculcationem.* *adornent* Voss. 2. *ordinibus principes curant* Voss. 1. 2.
1. Wower. Oud. In cett. *ordines principes curant*, quam lectionem Lind. e cod.
rexit. *princeps* Bd. *equites ordinibus* F. 1. Voss. 1. 2. edd. ante Vulc. et Scriv.
nibus Vulc. cod. Bd. et cett. edd. *quae nota sunt agitant* Voss. 1. 2. cod. Salm.
agitant Bd. In cett. *quae nacti sunt.* *tantus exercitus* F. 1. Voss. 2. Bd. φ.
t. Elm. Florid. Oud. In cett. *cunctus.* *paret ei quem* Wower. et seqq. In cett. *ei*
em praef. *penes* F. 1. Voss. 1. 2. φ. Bd. Vulc. cod. et ed. 1. Wower. Oud.; uncis
t Elm. et Scriv. *quem rex praef.* edd. vett. In cett. *quem praefecerit rex.* *vel regitur*
r in F. pro *regitur* esse male adnotat Elm. eique non solum fidem habet Oud., sed eam
etiam probat; at Bosscha retinuit *regitur*, quibus caussis ductus nescio, quum Oud.
rarium suaserit. *curatque* Scal. *omnis* ed. pr. Vicent. Venet. Bas. 2. Vind. In cett.
aciem suae lucis Voss. cod. Sal. In cett. *suae lucis aciem.*

m esse post *iubet, agitatur,*
sit: Cum igitur rex etc. machi-
ari iubet, agitatur. Enuncia-
a sunt cum Oud. iungendae:
is ita mundum agitari iubet,
tud est rei militari, ubi primo
tu et imperio omnia agitantur.
cum tuba. [Lips. de Mil. IV.
hunc locum excitavit.]
s. [*Loris* quod ante *iugales*
x glossemate potius profectum
etur esse. De *iugalibus* cf.
de Re Vehic. I. c. 11.]
sionem i. e. procursionem. Et
excursus inopinatus cohortium
H. 2, 22. et *excursationes* apud
Iax. II. 3. §. 3. Oud. de emen-
sua *exculcationem* et *ex-*
ibus conferri iubet dictata ad
I. 15. *Exsecutio* quomodo ex-
ossit non video. Aristoteles
τρέχει ὁ ψιλός. In seqq. *ordi-*
ne legitur, quum *curare* ab
saepius cum dativo iungi ad-
sit ad de Deo Socrat. p. 122.
us pro *cornibus* corruptam esse
codd. scripturam non solum
sententiarum nexus sed Aristoteles etiam
probat ὁ δὲ ἱππεὺς ἐπὶ κέρας. *Praesunt*
nihil aliud significat quam curam pri-
mariam gerunt (adeoque non mutan-
dum cum Lipsio in *praeeunt*) et idem
quod *curant*, quod in re militari ver-
bum est proprium; cf. Cort. ad Sall.
Iug. c. 46. *In postremo Marius cum*
equitibus curabat.]

nota sunt. [Hanc optimorum codd.
lectionem restitui, quam perperam alii
in *nacti sunt* emendabant. Sunt enim
negotia, quae agitantibus nota adeoque
iis sueta sunt, ut bene tractare ea
queant. At si *nota* displicet, legendum
certe est *nacta sunt* significatione pas-
siva, de qua dictum est ad Met. p. 576.
ed. meae.]

contenta. [Vulcan. hic non accipit pro
περιεχομένων, sed ita ut explicet illud
Aristotelis ὀτρυνομένων μιᾷ ῥοπῇ, ut
significet *contenta*, impulsa συντεινό-
μενα. *Contenta* vero sunt hoc loco ea
quae unum moderamen illud complectitur
unaque retinet, ne huc illuc vagari pos-
sint et sua quisque perficiat, nostrum: *zu-*
sammengehalten durch Eines Leitung.]

CAPUT XXXI.

359 Nec tamen | hoc vel illi ad moliendum vel nobis ad intelligendum obest. De inferiore licet imagine capiamus exempla. Anima in homine non videtur: et tamen fateantur omnes necesse est, huius opera omnia quae per homines praeclara fiunt provenire, neque ipsius animae qualitatem ac figuram oculis occurrere, sed momentis ab ea gestarum rerum intelligi qualis et quanta sit. Omne quippe humanae vitae praesidium ingenio eius est paratum, cultus agrorum ususque frugum, artificum solertia, proventus artium, commoditates vitae humanae. Quid de legibus dicam, quae ad mansuefaciendos homines inventae sunt? quid de civilibus institutis ac moribus, *qui nunc populorum otiosis con-
360 ventibus | frequentantur; asperitate bellorum pacata mitigantur quiete?* Nisi

Post *intendit* haec verba in ed. Ald. inseruntur: *Celerum ea quae vel coelo oculis advertimus, et aerem fieri ex aqua etiam illa fieri credenda sunt cuius tutela mundi huius et cura est*, quae verba, etsi paulo aliter, infra p. 360. leguntur, quod ante Oud. nemo interpretum vidit. *illis* Bd. *ad* ante *intelligendum* non est in Bd. *capimus* Voss. 2. *sunt* Voss. 2. Bd.; in cett. *fiunt*. *ne (?) ipsius animae* Voss. 2 ; lectionem *ne* accurate ab Oud. esse descriptam dubito. Puto in eo scriptum esse *n*ʒ i. e. *nec*. In quam rem quum accuratius inquirere nequeam, certe *ipsius animae* restituendum esse existimavi; in cett. est *animae ipsius*. *Ne* pro *ne – quidem* hic explicare mihi ineptum videtur. *monumentis* Colv. coniecit. *gestarum* Voss. 2. Vulc. *ab ea gestarum rerum* F. 1. Scriv. Florid. *ab ea rerum gestarum* Bd. *rerum ab ea gestarum* Wow. Elm. *gestorum* edd. vett. usque ad Vulc., et Scal. *ingenium* Voss. 2. forsitan emendandum est *ingenii si. usus frugum* F. Elm. seqq. etiam Oud.; cett. retinent *ususque*. *commoditatesque* F. Elm. et seqq. praeter Oud., cui F. ita habere videtur tantum. In edd. ante Vulc. est *commoditas*. In cett. *commoditates*. *quae vi faciente inventaeque sunt*, *quid* edd. ante Ald., nisi quod Iunt. 1. habet *inventae* pro *inventaeque*. *inventae sunt* Voss. 2. Bd. In cett. vice versa. *qui nunc pop.* accedit edd. ante Iunt. 2., quae ipsa cum edd. seqq. usque ad Vulc. habet *non otiosis*. *negotiosis* unum q. habere testatur Wower. qui edidit *exitiosis*. *asperitates bellorum pacata* F. Ald. Elm. Florid. *asperitate bellorum et pacata* in cett. est, nisi quod Iunt. 2. Wower. et Scriv. etiam particula *et* carent. Vulcanius de coniectura addidit *inquietantur*, quod Scal. recepit. Lips. coniecit *Quid! nunc pop. non otiosis conv. frequentamur, asperitate bell. et p. mitigamur q.* Oud. emendavit: *Qui n. populorum otiosis conv. freq., efferantur asperitate bellorum et pacata mit. quiete.* Lennep.: *asperitatibus bellorum pacata mitigatis quiete.*

Cap. XXXI. *anima in homine non videtur*. cf. Plat. de Leg. X. p. 898. et Elm. ad Minuc. Fel. p. 61.

sed momentis ab ea gestarum rerum. Quod Colvius pro *momentis* emendare conatur, *monumentis* frustra est. *Momentum* enim saepe notat pondus et qualitatem rei atque excellentiam eleganti metaphora a rebus quae ad libram appenduntur pondereque aestimantur. *Momentum* igitur est ῥοπή sive incrementum in libra: cf. Intt. ad Flor. II. 15. [Cort. ad Lucan. III. 338. Dr. ad Liv. III. 27. §. 7.]

commoditates. Quia Vulc. in suo codice hanc lectionem reperit, etiam *proventus* quod procedit, pluraliter existimat accipiendum, verba vero *artificum solertia* glossema esse vocis *proventus artium*, vel alioqui *solertia* ablativo casu legendum esse et citra notam distinctionis. Recte iam Oud. monuit hoc opus non esse. [At ego quoque in una re offendo, quae mihi quidem maximi momenti videtur esse. Quum enim Apuleius ubique nomina abstracta *agrorum. frugum, artium, vitae humanae* posuerit, mirum est, qui *solertiam artificum* commemorare potuerit? Hinc potius *artificium solertia* scripserim, quam Aristoteles τέχνης ἐπινοίας nominat.]

qui nunc popul. otiosis conventibus frequentantur, asperitate bellorum et pacata mitigantur quiete. Verba Aristotelis haec sunt: κόσμος πολιτείας, ἔνδημοι πράξεις, ὑπερόριος πόλεμος, εἰρήνη. Hic locus omnium est corruptissimus.

niustus rerum aestimator potest esse, qui haec eadem de deo neget,
it esse viribus exsuperantissimis, augustissima specie, immortalis
orem virtutum, ipsamque virtutem. Unde nihil mirum est, si mor-
non capiunt eius aspectum, quando divinorum operum vestigiis sit
atque manifestus.

CAPUT XXXII.

im ea quae vel coelo accidere oculis advertimus *et terrae* fieri *et*

Vulc. cod. *tam* non habent edd. ante Vulc. *omnibus* pro *viribus* Bd. *exsuperan-*
Vulc. cod. et ed. ac Wow. Scriver. In cett. *exsuperantissimum*. *augustissimum*
l. *virtutum ipsamque virtutem* non sunt in edd. ante Ald. *genit.*, *virtutem*,
m Ald. *virtutum ipsam virtutem* Iunt. 2. et edd. usque ad Vulc. *non capiunt*
m Voss. cod. Salm. Wower. *eius non capiunt adspectum* F. Vulc. Bd. Vulc. et
non capiunt adspectum eius. *vestigiis* non est in edd. ante Ald. *manifestus est*
omissa sunt ea verba quae supra vitiose posuerat Ald.
de a *ceterum ea* usque ad *Huius locum quaerimus* non sunt in edd. ante Iunt. 2.
Voss. In cett. *advertimus*. *ut aerem fieri ex aqua* Iunt. 2, seqq. Colv. Vulc. 1. Scal.
erem fieri ex aqua Mss. omnes Elm. Scriv. *et in aere fieri et in aqua* Florid. *et in*
in aqua Oud. emendavit et Bosscha recepit. *et terrae et aëri et aquae* coniecit Salm.

n. proposuerunt. deesse hic
quod contrarium esset verbo
, idque putabant esse in voce
r. Oud. maluit *efferantur*,
l. 19. *Quippe efferatos*
ios, mitigandum ferocem
rmorum desuetudine ratus:
l. 14. *et effera morum*
[ad quem locum vide Deder.
initas litterarum in *frequen-*
erantur alterum exclusisse
usum est. [Pessimam emen-
em iniit Bosscha. *et* quod in
dd. et edd. post *bellorum*
e *asperitate* transponendo.
loci vitium altius inhaerere
Primum enim non intelligo.
mores, qui *frequentan-*
lebrantur *populorum otiosis*
. Mores enim et instituta
ractari mea quidem sententia
epte nequeunt. Hinc puto,
intur latere vocabulum, quod
perturbare significet. ut *in-*
et *mitigantur* sibi respon-
ημοι πράξεις sunt *civilia in-*
mores quae nunc bello per-
nunc asperitate belli pacata
Melius enim dici possunt
se perturbata et mitigata,
entata. *Et* quod ante *pa-*
cata legitur vel intrusum est a librariis, qui ita loci corrupti cohaerentiam restitui posse opinabantur, vel depravatum est forsitan ex *compacata* vel *expacata*. *Otiosi conventus* sunt qui in otio et pace erant. Male Bosscha *nunc* explicat de tempore Apuleii, quo summa pax fuerit. *Nunc* h. l. est *modo* et omissum est alterum, uti aliquoties apud veteres factum esse constat: cf. Virg. Aen. V. 830. *pariterque sinistros, Nunc dextros solvere sinus*; Ovid. Met. XIII. 138. *quae nunc pro domino, pro vobis saepe locuta est.*]

nisi forte. [Hoc et sequens enuntiatum usque ad *manifestus* Barth. excitat in Advers. LXV. 5. p. 2598., in eo tantum aberrans, quod pro *potest esse* habet *esse potest* et pro *atque manifestus: et manifestus.*]

viribus exsuperantissimis. [Hanc lectionem ex optimis codd. restitui, quum melius conveniat seqq. *augustissima specie, immortalis aevi.*]

CAP. XXXII. *et terrae fieri et aquae*. Aristotelis verba haec sunt: τὰ γὰρ πάθη καὶ τὰ δι' ἀέρος ἅπαντα καὶ τὰ ἐπὶ γῆς καὶ τὰ ἐν ὕδατι, θεοῦ λέγοιτ' ἂν ὄντως ἔργα εἶναι τοῦ τὸν κόσμον ἐπέχοντος. Inde quam perverse codd. *aëre* scribant effici potest, quoniam quae

aquae dei etiam illa credenda sunt, quidni, dei verum cuius tutela mundi
361 | huius et cura est: de quo Empedocles prudenter his verbis sensit:

> *Πάνθ' ὅσα τ' ἦν, ὅσα τ' ἐστὶν, ἰδ' ὅσα τ' ἔσται ὀπίσσω*
> *Δένδρεά τ' ἐβλάστησε καὶ ἀνέρες ἠδὲ γυναῖκες,*
> *Θῆρές τ' οἰωνοί τε καὶ ὑδατοθρέμμονες ἰχθῦς.*

Phidian illum, quoniam fictorum probum fuisse tradit memoria, vide ipse in clypeo Minervae, quae arcibus Atheniensibus praesidet, oris similitudinem colligasse; ita ut si quis olim artificis voluisset exinde imaginem separare, soluta

in marg. ed. Vulc. *aqua fieri a deo cred.* F. *dei etiam illa credenda sunt* Voss. Vulc. Bd. Iunt. seqq. *etiam illa fieri a deo cred.* F. 1. teste Oud. et Elm. Scriv. Florid. Bosscha ediderunt. *quini de verum cui tutela* Voss. 1. *quinni de verum eius cui tut.* Voss. 2. *quinni de verum eius tut. mundi est. Hui.*, Bd. unde Oud. emendavit *quidni? dei verum eius cui tutela*, recte quod tamen ante eum iam Salm. protulit in marg. ed. Vulc. utrum ex ingenio an ex codice dubito. In cett. *cred. sunt*, *cuius tutela mundi.* ὅσατ' ἦν non sunt in Voss. 2. Iunt. 2. Bas. *δένδρα τ' ἐβλάστησεν* Oud. enotat ex Vulc. 1. ὑδατοτρέμμονες Vulc. 1. Scal. Wower. ὑδατορρέμμονες Voss. *Phidian* Voss. 1. 2. Oud. In cett. *Phidiam.* *qm̃* (i. e. *quoniam*) *fictorum probum* Voss. *quem fictorem probum* Salm. Bd. Wow. Scriv. Florid. Oud. *probum quem fictorem* Vulc. e suo cod. Scal. Elm. In cett. *quoniam fictorum probum.* *vide ipse* codd. omnes Iunt. 2. Vulc. Elm. In cett. *vidi.* *oris similitudinem* codd. omnes edd. ante Elm. nec correxit Lindenbrog. *oris subsimilitudinem* Vulc. cod. teste Elm. *oris multitudine* Bd. In cett. *oris sui similitudinem*, quae Elm. emendatio est. *artificis* Elm. et seqq. ex cod. Vulc. In cett. *artificum.*

Aristoteles *τὰ δι' ἀέρος ἅπαντα* expressit, Apuleius verbis, *quae vel coelo accidere oculis advertimus* reddidit; tum *aër* et *coelum* hoc loco qui differant, vix perspicitur, denique omissa est *terra* quam Aristoteles disertis verbis idque necessario commemoravit. *Terra* igitur reponendum esse, cuique persuasum erit idque depravatum latere existimo in vocibus *et aëre,* pro quibus *terrae* legendum est. Quum enim pro more librariorum scriptum fuerit *et tere* i. e. *et terrae*, una T littera omissa, corruptum est *et ere* id est *et aere* s. *aëre. Aerem fieri* vero quod omnes codd. legunt, depravatum est ex *confieri* per compendium ɔ*fieri* in codd. enotato; ac virgula postea priori vocabulo adhaesit, ut ex *ere* ɔ conflatum sit *aërem*, aut *aërem* a librariis correctum est iis qui *ex aqua* corruperant, *et aëre* ferri ita non posse conspicati. Posterius mihi quidem videtur esse verisimilius.]

quidni? dei verum cui tutela. [Ita scripsi et emendavi ex Voss. 1. qui *eius.* quod post *verum* interponunt cett. codd., plane omittit, ut ex glossemate pronomen intrusum esse existimem. Ante me Oud. vera iam vidit. De *quidni* enuntiatis interserto cf. ad Met. p. 387. ed. meae.]

de quo Empedocles. Metaph. II. 4., ubi paullo aliter hi versus ab Aristotele enotati sunt. Hos versus vertit Vulc. hoc modo:

> *Quae fuerant quae sunt et quae ventura trahuntur*
> *Omnia produxit, stirpes hominesque feras que*
> *Et volucres et qui pascuntur in aequore pisces.*

fictorum probum. [De hoc genitivo partitivo cf. VV. DD. quos Eckst. protulit ad Voss. Aristarch. T. III. p. 1060. et Oud. ad Apol. p. 480. *antiqui philosophorum*. Burm. ad Quint. Inst. I. 4 Propter seqq. *vide ipse* retinui lectionem cod. Voss. et edd. vett. *quoniam.*]

vide ipse. Oud. retinuit lectionem edd. priorum *vidi*, quam meliorem existimavit ob locum p. 327. *vidi et ipse.*

artificis. Quia ita cod. Vulc. aperte legit, cum Vulc. Elm. et seqq. retinui *artificis*, quamquam persuasum mihi est, nihil id esse nisi interpretamentum corruptae lectionis *artificum*, quam *artificem* esse existimo. *Artifex* enim usurpatur more adiectivorum pro eo, quod arte est elaboratum, ut h. l. *artifex imago* per hypallagen esse possit *artificis imago*, uti Intt. explicant locum Pers. V. 40. *artificemque tuo ducit sub pollice vultum.* ad quem locum cf. Koenig.]

simulacri totius incolumitas interiret. Ad hoc instar mundi salutem us, apta et revincta sui numinis potestate.

CAPUT XXXIII.

ıs locum quaerimus: | neque *confinis* est terrae contagionibus | neque [362] [73]
:dius in aëre turbido verum in mundano fastigio, quem Graeci *οὐρα-* vocant; ut qui sit altitudinis finis; etiam iidem illa ratione eum *ὄλυμ-*

ıe dubio typothetarum culpa editum est in Colvii edit., quod mirum est retentum esse a ›w. sine sensu. Vulc. putavit nova significatione hanc particulam ab Apuleio usurpa- ›*pariter etiam*. *apta et revincta sui n. potestate* F. et cett. codd. et edd. praeter qui habet: *aptam et revinctam sui n. potestatem*, unde Vulc. emendavit *aptam et sui numinis potestate*, quod reposuere Scriv. Florid. Oud. Idem Vulc. etiam voluit l. correxit *apti et revincti* sc. mundi. *muneris* pro *numinis* Bd.
locus Salm. *quaer. neque infimus est terr. cont.* F. Voss. 1. *quaer. neque infimus et* . Voss. 2. *quaer. neque infimus in terrae cont.* Bd. cod. Salm. *quaer. qui neque tamen timus est terrae cont.* φ. teste Sciopp. qui hinc suspicatur esse legendum: *qui neque t terrae contag.*, *neque tamen med.* *quaer. qui neque finus est terrae contag.* Vulc. ulc. lectionem proposuit: *quaer. qui neque finitimus est terrae cont.*, quam receperunt q. praeter Elm., *qui* omittentem. *qui neque infimus est cum rerum cont.* edd. ante Ald. cum seqq. usque ad Scal.: *qui neque infimus est et terrae contag.* Oud. legendum putat: *infimus est rerum nec finitimus terrae contag. neque tamen medius* vel *neque confinis contag.* *neque in aëre* edd. ante Ald. *nec tamen* Salm. *οὐρανὸν recte vocant.* F. Bd. Vulc. cod. et ed., cum seqq. In cett. *τὸν οὐρανὸν id est coelum recte vocant.* ıs. 2. *vinum* Bd. *et ut qui sit alt. finis pervideatur etiam idem* F. *et ut qui s. a. f.* r φ. In cett. *ut qui sit alt. f. et* omisso vocabulo *pervideatur*. *etiam iidem* Voss. 1. 2. φ. *dem*. *illa ratione* F. 1. Voss. Bd. φ. cod. Salm. Oud. In cett. *ea rat.* *eum nominant* .d. omnes praeter Oud., qui *eum* delevit ex F. et φ. Sed in collat. Lindenbrog. nihil est neque Elm. hoc protulit, ut unde sua hauserit Oud. intelligi nequeat. *eum* exstirpavit

revincta sui numinis potestate. i Oudendorpius huic optimae Vulcanii coniecturam *aptam tam* praeferre potuerit. Egre- Vulc. codd scripturam explicat s: Alludit omnino Apuleius his l istud Aristotelis, quo dixit *τὸ ἑαυτοῦ πρόςωπον συνδῆσαι αὐτῇ* i. e. oris sui similitudinem e clypeo Minervae. Persistens hac Aristotelis comparatione ım tueri salutem mundi *apta rcta)* et *revincta* hoc est col- ninis sui potestate [sc. in ipso ta ut dei potestas a mundo di- ueat, quin totius mundi con- vatur. De *aptus* i. e. *colligatus* ad Virg. Aen. IV. 482. cete- ıtt.]

XXXII. *Huius locum quae- eque confinis est terrae con- tagionibus.* [Ex codd. scriptura ita locum restitui, qui hodie corruptissime legitur in edd. Primum *qui*, quod post *quaerimus* intrudunt omnes edd., additamentum est eorum, qui *si* particulam saepius omitti apud vett. nesciebant, atque ita enuntiationes minus arcte cohaerere putabant. Proprie Apuleius dicere debebat, *si huius locum quaerimus, neque*. De hac *si* particulae ellipsi cf. dict. ad de Deo Socratis p. 170. Ex *infimus* et *finus*, codd. scripturis, emendavi *confinis* i. e. *finitimus*, quod loci sententia postulare videatur.]

οὐρανὸν recte vocant i. e. ὅρος τῶν ἄνω, unde intelligendum est, verba *id est coelum* merum glossema esse, quia etymi explicatio voci *coeli* nequaquam convenit. Aristoteles dicit: ἐτύμως ἀπὸ τοῦ ὅρον εἶναι τῶν ἄνω.

eum ὄλυμπον. Aristoteles dicit οἷον ὁλολαμπῆ.

CAPUT XXVIII.

Sed prima remissione ad motum data simplicique inchoato princip
pulsibus mutuis, ut supra dictum est, moventur quidem omnia; sed ita
quis sphaeram et quadratum et cylindrum et alias figuras per proclive
iaciat, deferentur quidem omnia, sed non eodem genere movebuntur.
illud dissimile exemplum videri oportet, si quis pariter patefacto grem
353 malis simul abire patiatur, volucrum, natatilium atque | terrestrium g
enimvero ad suum quaeque duce natura properabunt, pars aquam rep
illa inter cicures atque agrestes legibus et institutis suis aggregabuntur,
354 per aëris vias praepetes quibus hoc natura largita est. Atqui ut una ab
[71] sinu abeundi facultas concessa omnibus fuerit, sic | natura mundi | est cons

sed codd. et edd. Bosscha e coniectura Colvii recepit *et*, qua de caussa nescio. *re* edd. ante Ald. Vulc. In Scal. et seqq. praeter Oud. est *emissione*. *ad motum* F. 1. Voss. ante Vulc. In cett. *admodum*. *incoacto* φ. obvia aberratione. *aut quadratum* edd. an male cf. Hand. ad Tursell. I. p. 546. *in proclive* edd. ante Vulc. cf. Met. VIII. p. 5 *puteum praecipitat*. *differuntur* Bd. *similis* pro *simul* Bd. *si quis* exulare a Vulc. recte testatur Oud. *si quis pariter* non habet Wower. *animalis simul* F. 1. Voss. 1. 2. *animalia simul* Salm. In cett. *animalium multitudinem*. *nantilium* F. 1. Voss. 2. *natatilium* φ. Voss. 1. edd. vett. usque ad Vulc. et Oud. *nantium* Vulc. cod. ed. *terrestrium greges* F. 1. φ. Elm. seqq. In cett. *greges* abest. *suum quaeque* F. 1. Voss. cod. Salm. In cett. *ad suum locum quaeque*. *repetens* codd. omnes et edd. ante Iunt. 1. cum seqq. Iunt. 1. cum Ald. habet *repentes*; Iunt. 2. *repetentes*; *repetent* emendavit Oud. que Bosscha. *illam* Bd. *illae* (*aliae*) correxit Oud. et reposuit Bosscha. In cett. codd. et ed *inter agros legibus atque institutis* edd. ante Vulc. *suis aggregabuntur* F. 1. φ. Voss. 1. Bd. cod. Salm. In cett. *suis naturali lege aggregabuntur*. Sciopp. Wower. et Elm. verba *lege* ex codd. auctoritate expungenda esse censuerunt, quorum sententiam quamquam Oud. a est, Bosscha tamen paulo negligentius haec verba retinuit. *et ibunt* F. 1. Elm. Scriv. In cett. *et* deest probante Oud. Oud. mallit *aërias vias* cum Vulc. ed. sing. *quibus h* Voss. 2. φ. Bd. Wow. Elm. seqq. In cett. *quibus haec*. *atque ut una sinu ... fuerit* F. 1. *a ab humero sinu ... fuerit* Voss. unde Is. Voss. legit: *atque ab unico sinu ... fuerit*, ut *at simulac*. *atque in una ab humero sinu* Leid. *est atque una ab uno sinu ... fuerat* Bd. cod. Salm., nisi quod *fuerit* habet. Haec verba ab *atqui* usque ad *fuerat* non sunt in edd. a *atque uno sinu abeundi ... fuerit* Ald. Iunt. 2. Lugd. Colv. *atqui ab uno sinu ... fuerat* Wower.; *atque ut ab uno sinu ... fuerit* Elm. Scriv. Florid. *atque ab uno sinu ...* Bosscha edidit. Oud. emendavit: *atqui una ab uno* vel *libero sinu ... fuerit*, Lips. adlevi Marg. Bas. 2. *atque ubi simul*; Brant. emendavit *unose*. *incultas* pro *facultas* Ald. *natura vivendi est* edd. ante Ald.

leius, ut est in Mss. omnibus, certe non intellexit Aristotelicum σὺν κόσμῳ, quod notat ordinate, decenter.

Cap XXVIII. *remissione* i. e. cum primum quasi laxatur et remittitur unum hoc et per consequens cetera moventur.

greges. [Vix mihi persuadere possum, hanc lectionem veram esse, quum optimi quique codd. hoc vocabulum omittant, ut e glossemate potius librariorum additum esse videatur, qui genitivos *volucrum*, *nat. terr.* explicare non poterant. Rectius igitur putaveris locum corruptum esse; nam qui genitivos a voce *animalis* pendere vellet, valde erraret. De voc. *animales* pro *animalia* vide ad Met. p. 133. ed. meae.]

natatilium. cf. Prudent. Perist. X. 332. *feras, volucres, reptiles, nata* [Tertull. adv. Hermag. 33. *ex aq tatiles et volatiles animae;* Vulc. p. 93. *natatilis* νευστικός.]

ad suum quaeque duce natura cum quod post *suum* in edd. e glossa irrepsit, *suum* id est quod a iis est datum, quo commorentur et

pars aquam repetent. [Oud. cturam in textum recipere non tavi, quia non solum ob seqq. *gabuntur* et *ibunt* necessaria es codd. vestigiis quam proxime a De voc. *pars* cum plurali iunc est quod pluribus exponam; cf. Liv. XXVII. 1. 12.]

aëris vias. [cf. Intt. ad Ovid. XIX. 160. Art. Am. II. 44.]

CAPUT XXIX.

am cum omne coelum simplici circumactu volvatur, nocte diuque distin-diversis mensurarum aequalitatibus separatum, quamvis una sphaera concluserit, incrementis tamen globi sui, decisione luminis menstrua a luna significat, et coeli spatium sol annua reversione collustrat, eius-mites amoenus Lucifer et communis Cyllenius stella. Etenim Pyrois

ne *coelum* Voss. edd. ante Vulc. ed. sing. In cett. *coelum omne.* *simpliciter cum actu* Bd. *nocte diuque* Voss. 1. 2. Bd. In cett. *nocte dieque.* *qualitatibus* emendavit Vulc. *phaera* Salm. *decisione luminis* Vulc. 2. *declivisione luminis* Bd. *decisioneque lumina* e Ald. (non *densioneque*, uti sine dubio typothetarum vitio in ed. Bossch. expressum est.) *one* Salm. In cett. *decisioneque luminis.* *communes* Elm. e F. 1. male protulit. *communi* typographi errore. *comminus* Bd. *comis* Elm. Florid. ex Colvii emendatione. *atenim* Salm. *rioribus* edd. ante Ald., quae cum seqq. usque ad Vulc. praeter Colv. habet *etenim prioris.*

te ut una ab unico sinu abeundi s concessa fuerit, sic natura est constituta. [Codd. optimo-stigia secutus ita emendavi at-textum recepi. *Una* quod raebent, hic idem est ad signifi-m, quod supra Apuleius expres-*imales simul abire patiatur*, et malibus dictum est, quae uno que tempore iunctim e gremio mittuntur sed suas quasque sedes a ipsis constitutas appetunt. Uti iis facultas concessa fuerit, ab sinu qui omnia in se contineat, abeundi et in diversas partes ndi, ita quoque natura mundi ta est, ut uno ab loco et sim-ircumactu diversissima quaeque proficiscantur et administrentur, tamen sua loca teneant. Haec ia seqq. verbis ab auctore accu-pertractatur. Coniunctivus *fuerit* ositus est ab Apuleio, quia ex-n illud quo usus in praegressis tantum posuit nec revera hoc um esse asseveravit. Omnium pessime agunt, qui *atque* hic *ul atque* dictum volunt, de qua D. perversa opinione iam egi ad . 56. ed. meae. Hand. Tursell. . 480 sqq.]

XXIX. *nocte diuque.* [Hanc m ex optimis codd. retinui, in um offendissent librarii, quippe cta exspectassent, *dieque* emen-dabant. De *diu* pro *die* cf. ad Met. p. 826. ed. meae. Mirum vero est, Oud. sententiam, qui non solum h. l. sed etiam Met. l. d. lectionem *nocte diuque* probaverat, Bosscham non secutum fuisse, *nocte dieque* in textum receptis.]

div. mens. aequalitatibus. Locus Vulc. vehementer suspectus est. Neque enim satis, inquit, cum Aristotelis verbis convenit qui sic habet: ἀλλοῖαι πάντων διέξοδοι γίνονται, neque Budaeus mihi satis ea explicare videtur vertens: *aliae atque aliae permutationes fiunt.* Per διεξόδους enim significat Aristoteles varios orbium coelestium decursus. Quo fit, ut ego commodioris alicuius sensus ex Apuleii verbis eliciendi caussa pro *aequalitatibus* legendum putem *qualitatibus.* [At *aequalitates mensurarum* ego intelligo aequales istas singulorum siderum mensuras, quae semper eodem cursu feruntur nec ullo tempore mutantur.]

decisione. i. e. deminutione et decremento.

eiusque comites. [cf. Manil. I. 870.: *sicut Cyllenius orbis Et Venus, accenso cum ducit vespere noctem Saepe nitent falluntque oculos rursumque revisunt* cf. d'Arnaud. de Diis παρέδροις c. 20. in Polen. Suppl. Thes. T. II. p. 794.]

communis Cyllenius stella. Male Vulc. *communis* explicat ex Aristotele, qui eum ἰσόδρομον nominat, ut ait, qui

Mavortium sidus circuli sui biennio conficit spatia; Iovis clarum fulg
335 sexies eadem multiplicat cursibus suis tempora, quae | Saturnus sublimi
ginta spatiis annorum circumerrat. Verum inter haec una mundi co
unusque reversionis est orbis, et unus concentus atque unus stellarum
ex diversis occasibus ortibusque: hoc ornamentum velut monile *κόσμος*
sime graeca lingua significat. Atenim ut in choris cum dux carmini

circulis in biennio edd. ante Ald. unde illa cum seqq. usque ad Vulc. *circuli sui in biennio.* *in* praepositio in nullo est Ms. *Iovis praeclarum* ed. Vind. *eodem* Florid. *multiplica* ante Vulc. sine ullo sensu. *satis* pro *saturni* Bd. *circumierat* F. 1. *circumiectat* φ. unde emendabat *circumvectat.* Verba *unusque reversionis est* non comparent in edd. ante Al *ornamento et ut monile* Voss. 2. Vulc. 2. Bd. edd. ante Wower. *hoc ornamentum et monile* Wow. Elm. seqq. etiam Bosscha. *κόσμος* abest ab edd. ante Ald. *κόσμος rectissime* Salm. In cett. *rectissime κόσμος.* *Hoc ornamentum et veluti monile rect. κόσμον* *significat* emendavit Vulc.; quod Oud. probat vel potius *κόσμος* .... *significatur* legi *significat*, quod omnes codd. et edd. habent. Pro glossemate tamen haec suspecta habe Wow. Elm. et Scriver. Oud. *choreis* edd. ante Vulc. *hymno* abesse a F. 1. significavit E ab Oud. vituperatus, quum in coll. Lind. nihil enotatum sit. Wower. enim coniectura est, d esse *hymno*, quam Oud. dicit vehementer iuvare, quod in Voss. extet *carmini* pro *carmini* lectio est omnium codd. et edd. Hinc Oud. vel *carminis* expungendum vel *carmini* delet voce retinendum esse arbitratur.

communem cum Iove cursum habeat. Oud. *communis* retinet et interpretatur: *cunctis comis et beneficus*, de qua huius vocis notione comparari iubet Graev. ad Cic. Off. III. 5. Intt. ad Nep. Milit. c. 8. §. 4. Schol. ad Epist. Aurel. Vict. c. 18. *communem se affatu.* Aliter explicat hunc Apuleii locum Tollius aiens *communem* dici, quia eius vis restringatur a vicino planeta sive bono sive noxio ex Serv. ad Virg. Georg. I. 337. *quos ignis coeli Cyllenius erret in orbes* [qui haec habet: *id est utrum in septentrionalem an in australem partem inclinetur, aut cui planetarum cohaereat, ut qualitatem Mercurii ex illo possis agnoscere.* Plura dabit Buenem. ad Lact. Inst. V. 22. §. 9. p. 691. et VIII. 7. §. 5. p. 901. de notione et confusione vocc. *communis* et *comis* cf. praeterea Verheyk. ad Eutrop. p. 269. Ita *communis* et *comis* coniunguntur cf. Iuret. ad Symmach. II. Epist. 79. Heins. ad Ovid. Trist. IV. 4. 13. De nomine *Cyllenius* cf. Kopp. ad Mart. Capell. I. §. 5. p. 21. Male tamen Oud. *communis* explicat *beneficus*, quum Mercurius neque *bonus* neque *malus* sit, sed ut Auct. Incert. Fragm. post Censor. c. 3. §. 5. dicit: *Stella Mercurii fit similis illi quem videt*, i. e. si Iovem, beneficus, si Martem, malus; cf. d'Orvill. ad Chari 8. p. 673.]

Pyrois. [cf. supra ad p. 293. apud Mart. Capell. I. §. 14. *rubr rutilans* nominatur, quia rubro et igneo fulget cf. Plat. Epinom. πάντων δὲ τούτων οὗτος ἐρυθρ ἔχει χρῶμα. Quia biennio conficit Mart. l. c. ait: *festinaque ra tate praecipites fragosos anhela sulphurius celeritate t bat.*]

sexies eadem multiplicat. [c gent. Mythol. I. 23. *stella Still tantum celerior planetis omnib rit, ut septima die suos perme culos, quod Saturnus viginti annis et Iupiter duodecim sunt.*]

sublimior triginta spatiis. [Au Ecl. de signif. coeli fin.) *Celsi Saturnius, tardior omnibus ast* Kopp. ad Mart. Capell. I. §. 70. p

chorus. [cf. de Dogm. Plat. I. *et hinc fieri ut musice mundus nore moveatur.*]

hoc ornamentum velut moni σμος rectissime graeca lingua cat. i. e. [κόσμος graece notat ho mentum velut monile. *Lingua* igitur est ablativus. unde cum nec *κόσμον* nec *significatur* em

it, concinentium vulgus virorum et feminarum mixtis gravibus et acutis
bus unam harmoniam resonant: sic divina mens mundanas varietates
: unius concentionis *relevat*. Nam cum coelum confixum vaporatis
intibus stellis inerranti cursu feratur, et reciprocis itineribus astra con-
, sol quidem omnituens ortu suo diem pandit, occasu | noctem reducit, 356
sque vel relatus per plagas mundi quatuor temporum vices mutat. Hinc
ivi imbres et spiritus haud infecundi, *hinc alimenta nobis esse earum
quas accidere deus his mundi mediis partibus voluit*. His appositi sunt

'eminarum abesse in Vulc. 2. et Wower. testis est Oud. In Vulc. certe *et* comparet.
iam Voss. *un. harmoniam* Bd. *contentionis* Ald. Iunt. 2. *relevat* F. 1. Voss. Vulc. Bd.
l. cum seqq. praeter Oud. In cett. *revelat*. I. Isacius (Pontanus) legit *evelat*. *Nam coelum*
ut edd. ante Ald. *sed quidem* pro *sol quidem* Scal. vitiose, quod Lind. non correxit.
s codd. omnes Vulc. et seqq. praeter Scriver., qui coniecturam *omnituenti ortu suo* e
Ald. Iunt. 2. Bas. 2. Lugd. *omnituenti suo* natam expressit. *contuens* edd. vett. Verba
hinc usque ad *voluit* non sunt in edd. ante Ald. et Bas. 1. *aut insecundi* Iunt. 2. Ald.
ndi Vulc. cod. *aut infecundi* Voss. 1. Bd. Bas. 2. Lugd. Colv. Vulc. ed. sing. et Scriver.
'ecundi F. 1. φ. Vulc. et seqq. Salm. legit *aut fecundi*. *hinc alimenta vobis earum quas*
F. 1. teste Oud. et ita est in coll. Lind. Elm. ex F. 1. enotavit *hinc al. rebus esse earum*
inc alimenta vobis esse earum rerum quas Voss. 1. *hinc alimenta vobis esse earumque*
Voss. 2. *hinc alimenta nobis esse earum quae* Bd. *hinc alimenta rebus esse earum quas*
inc alimenta nobis suppetunt earum rerum quas Ald. Iunt. 2. et seqq. usque ad Bosscham,
: *hinc alimenta rebus suis* ex suo ipsius ingenio. *accedere* Vulc. c. seqq. *mundi mediis*
Voss. 1. 2. Bd. cod. Salm. Scriv. In cett. *mediis* abest. Oud. emendavit: *hinc alimenta*
'sse tempestatum, quas accidere deus his mundi mediis partibus voluit. *adoppositi*
2. cod. Vulc. et codd. Vulc. et Scal. *adpositi* φ. teste Sciopp. *oppositi* idem cod. teste
quod habent edd. ante Vulc. *appositi* F. 1. et Elm. cum seqq. *adoppti* Bd.

st, qui mirum est quomodo di-
ituerit, hoc ornamentum et cho-
llarum non dici κόσμον, sed τὸ
. Quia vero auctor agit de mundi
ione deque uno omnium con-
quidni κόσμον chorum illum stel-
qui ab una mundi conversione
, quoque velut monile ordinatus
exus est, κόσμον nominare po-
luo accedit, quod auctor in hac
magine etiam in seqq. pergit.
ipsi Stoici ita dicebant teste
n vit. Zenon. VII. §. 138.: αὐτὴν
όσμησιν τῶν ἀστέρων κόσμον εἶναι
ν.]
carmini. [cf. ad Apol. p. 594.
er *convivio*. *Dux carminis* autem
ici potest pro *duce chori*, quia
ipse canit.]
at. Nec *revelat* nec *relevat* le-
h. l. mihi arridere possunt, quia
probam efficit loci sententiam.
navult *revelat* explicari: aperit
ognoscit et exponit, quod quid
i velit, ipse videat. Io. Isacius
us legit *evelat* (per typothetarum
bio errorem in ed. Bossch. extat

elevat), et Brantius hanc coniecturam confirmat ex Fest. p. 58. Lind. v. *evelatum, eventilatum, unde velabra quibus frumentum ventilatur* et Propert. III. 13. 3. *ut mihi praetextae pudor exvelatus amictu* [ubi hodie legunt *pudor est velatus amictu*. Ad coniecturam igitur quum redeundum sit, corrigo *religat* i. e. connectit atque copulat, ut unum quasi hae singulae mundanae varietates efficere videantur. Emendatio facilis mihi quidem videtur esse, quum praesertim *relegare* et *religare* saepissime in Mss. confundantur, cf. Cort. ad Lucan. VII. 860. VIII. 791. ideoque *relegat* in *revelat* haud difficili negotio corrumpi potuit.]

omnituens. Male Scriver. correxit. Non enim *ortu suo* omnia contuetur sol sed toto suo cursu, adeoque oriens medius et occidens. De voc. *omnituens* cf. Burm. ad Val. Flacc. V. 247. de Sole: *omnituens, tua nunc terris, tua lumina toto Sparge mari.*

Hinc alimenta nobis esse earum rerum, quas accidere deus his mundi mediis partibus voluit. [Ita ex codd.

357 [torrentium cursus et *tumores* undarum emicationesque silvarum, frugal
turitas, fetus animalium, educationes etiam atque obitus singulorum.

CAPUT XXX.

Cum igitur rex omnium et pater, quem tantummodo animae oculis n
cogitationes vident, machinam omnem iugiter per circuitum suis legibus
natam, claram et sideribus relucentem, speciesque innumeras modo pr
saepe *contectas* ab uno, ut supra dixi, principio agitari iubet, simil

torrentium Bd. *humores* codd. omnes edd. ante Vulc. et Wower. In cett. *tumores* ex co Vulc. *fletus* Voss. 2. *educationes etiam* Voss. 2. Salm. Bd. Oud. In cett. *etiam* abest.

mentis pro *animae* edd. ante Vulc. *omnem* non est in F. 1., quod nec Elm. nec Oud bant; hinc vero Elm. et Scriv. uncis incluserunt hanc vocem. *omne* Bd. *et sideribus rel* Voss. Oud. *et reluc. sideribus* F. 1 (?) Vulc. Bd. Vulc. et seqq. In cett. *sideribus et relu* nisi quod *et* non est in ed. pr. Vicent. Vind. *consectas* F. 1. Vulc. Voss. 1. 2., unde Elm ante Lindenbrog. immo Voss. de Anal. IV. 23. p. 998. Eckst. coniiciunt *conseptas*. *confec* ante Vulc. qui cum seqq. legit *contectas* probante Salm. *agitatur* post *iubet* contra codd. edd. cett. in ed. Scal. insertum est, quod uncis incluserunt Elm. et Scriver. *istuc* Voss. 2. Salm. Oud., quae terminatio comicis est frequentissima. In cett. *istud*.

hunc locum in textu perscribi iussi, quamquam ipse quid his verbis significetur, non intelligo. Expressisse videatur Apuleius verba Aristotelis *πάθη συμβαίνοντα ἐν τῷ περιέχοντι* i. e. permotiones, quae in aëre eveniunt. Boscha intelligit *μετέωρα*. Haec et priora excitavit Ouzel. ad Minuc. Fel. p. 71. ed. Lugd. Vulnus loci insidet in verbis *nobis esse*.]

his oppositi sunt. [Neutiquam mihi persuadere possum de composito verbo *adoppositi*, quod optimi codd. praebent. Huius lectionis originem Oud. bene ita explicat, ut prius *oppositi* cum emendatione interlineari *appositi* scriptum et postea utrumque ab insipidis librariis conflatum fuerit. Ita *adoppetere* et *adcognoscere* in codd. exorta esse vocabula vidimus ad Met. p. 527. ed. meae. De verborum *adponere* et *opponere* confusione cf. Cort. ad Lucan. III. 561.]

tumores. Contra codd. lectionem e Vulc. coniectura cum plurimis Intt. edidi *tumores* i. e. *τὰς τῆς θαλάσσης ἀνοιδήσεις*, quas Aristoteles nominat. Oud. comparat Claud. in Rufin. I. 72. *Impacata quies pelagi cum flamine fracto Durat adhuc saevitque tumor*; Lucan. X. 326. de Nilo: *novi primum dant signa tumoris*. [cf. Intt. ad Virg. Georg. I. 465.]

emicationes. [Supinum verbi vett. *micatum* terminasse, ex docet Eckst. ad Voss. Arist. T 817. De voc. *emicare* cf. ad de Plat. p. 223.]

Cap. XXX. *contectas*. [Quum codd. neutiquam retineri queat i ad coniecturam redeundum sit, probatur Vulcanii *contectas*, quam *conspectas*, et Lindenbrog. et Arist. de Anal. IV. 23. T. III. Eckst. *conseptas*. Colvius enim loci sententiam non intellexit. Aristoteles ita expressit: *ποτὲ μὲ νιζομένη, ποτὲ δὲ φαινομένη μυρίο ἀναφαίνουσά τε καὶ πάλιν ἀποκρύ ἐκ μιᾶς ἀρχῆς*. Hinc igitur si *c ctas* i. e. visas legeretur, *ἀφαν* plane abesset, alterum vero *φα* bis esset expositum. *Consepta* quod *undique contectas* explica significatione absolute poni poss Inde enim quod quis dici potes *septus esse vestibus*, Oud. pone debebat *conseptus* de quacum contecta usurpari posse. Et vel cum indicasset, ubi *conseptus bus* legeretur. Quem enim Florid. protulit locum, in eo coniectura ita scribendum esse quidam pe pronuntiant.]

agitari iubet. Perperam Vul ponit, subaudiendum vel potiu

icis rebus hinc liceat arbitrari. Nam cum tuba bellicum cecinit, mili- gore incensi alius accingitur gladio, alius clypeum capit, ille lorica se hic galea caput vel crura ocreis involvit, et equum temperat frenis et 358
ad | concordiam copulat: et protinus unusquisque competens | capessit [72]
Velites excursionem adornant, ordinibus principes curant, equites praesunt, ceteri negotia quae nota sunt agitant, cum interea unius iperio tantus exercitus paret quem praefecerit, penes quem est summa Non aliter divinarum et humanarum rerum status regitur, quando leramine contenta omnia pensum sui operis agnoscunt, curaque omni- ilta vis nullis oculis obvia, nisi quibus mens aciem suae lucis intendit.

F. 1. φ. Voss. cod. Salm. Bd. Wow. et seqq. In cett. *ille crura.* *et equum* F. 1. Voss. 2. cod. In cett. *ille equum* Oud. emendavit *aut equum.* *et iugales* F. 1. Voss. Bd. Vulc. cod. Salm. *loris iugales.* *capessat* F. 1. *milites* pro *velites* edd. ante Ald. contra Mss. Margar. Poet. tot. *executionem* P. 1. Voss. Marg. Poet. ed. pr. Vic. Venet. Vind. Vulc. 1. *excutionem* . *executione* Ald. Iunt. 1. 2. Colv. *excursionem* Bd. Salm. Scal. et seqq. Lips. adlevit *em.* Oud. *exculcationem.* *adornent* Voss. 2. *ordinibus principes curant* Voss. 1. 2. 1. Wower. Oud. In cett. *ordines principes curant*, quam lectionem Lind. e cod. rrexit. *princeps* Bd. *equites ordinibus* F. 1. Voss. 1. 2. edd. ante Vulc. et Scriv. *rnibus* Vulc. cod. Bd. et cett. edd. *quae nota sunt agitant* Voss. 1. 2. cod. Salm. *agitant* Bd. In cett. *quae nacti sunt.* *tantus exercitus* F. 1. Voss. 2. Bd. φ. et. Elm. Florid. Oud. In cett. *cunctus.* *paret ei quem* Wower. et seqq. In cett. *ei tem praef. penes* F. 1. Voss. 1. 2. φ. Bd. Vulc. cod. et ed. 1. Wower. Oud.; uncis it Elm. et Scriv. *quem rex praef.* edd. vett. In cett. *quem praefecerit rex.* *vel regitur tr* in F. pro *regitur* esse male adnotat Elm. eique non solum fidem habet Oud., sed eam etiam probat; at Bosscha retinuit *regitur*, quibus caussis ductus nescio, quum Oud. trarium suaserit. *curatque* Scal. *omnis* ed. pr. Vicent. Venet. Bas. 2. Vind. In cett. *aciem suae lucis* Voss. cod. Sal. In cett. *suae lucis aciem.*

im esse post *iubet, agitatur,* s sit: Cum igitur rex etc. machi- tari iubet, agitatur. Enuncia- a sunt cum Oud. iungendae: us ita mundum agitari iubet, stud est rei militari, ubi primo otu et imperio omnia agitantur. *cum tuba.* [Lips. de Mil. IV. . hunc locum excitavit.]

es. [*Loris* quod ante *iugales* x glossemate potius profectum letur esse. De *iugalibus* cf. . de Re Vehic. I. c. 11.]

sionem i. e. procursionem. Et *excursus inopinatus cohortium* H. 2, 22. et *excursationes* apud lax. II. 3. §. 3. Oud. de emen- sua *exculcationem* et *ex- ibus* conferri iubet dictata ad II. 15. *Exsecutio* quomodo ex- possit non video. Aristoteles χρίχει ὁ ψιλός. In seqq. *ordi- ene* legitur, quum *curare* ab saepius cum dativo iungi ad- sit ad de Deo Socrat. p. 122. *us* pro *cornibus* corruptam esse n codd. scripturam non solum sententiarum nexus sed Aristoteles etiam probat ὁ δὲ ἱππεὺς ἐπὶ κέρας. *Praesunt* nihil aliud significat quam curam pri- mariam gerunt (adeoque non mutan- dum cum Lipsio in *praeeunt*) et idem quod *curant*, quod in re militari ver- bum est proprium; cf. Cort. ad Sall. Iug. c. 46. *In postremo Marius cum equitibus curabat.*]

nota sunt. [Hanc optimorum codd. lectionem restitui, quam perperam alii in *nacti sunt* emendabant. Sunt enim negotia, quae agitantibus nota adeoque iis sueta sunt, ut bene tractare ea queant. At si *nota* displicet, legendum certe est *nacta sunt* significatione pas- siva, de qua dictum est ad Met. p. 576. ed. meae.]

contenta. [Vulcan. hic non accipit pro περιεχομένων, sed ita ut explicet illud Aristotelis ὀτρυνομένων μιᾷ ῥοπῇ, ut significet *contenta*, impulsa συντεινό- μενα. *Contenta* vero sunt hoc loco ea quae unum moderamen illud complectitur unaque retinet, ne huc illuc vagari pos- sint et sua quisque perficiat, nostrum: *zu- sammengehalten durch Eines Leitung.*]

[illegible] APUT XXXI.

[illegible] ad moliendum vel nobis ad intelligendum [illegible] capimus exempla. Anima in homine non vi[illegible] necesse est, huius opera omnia quae per ho[illegible] neque ipsius animae qualitatem ac figuram [illegible] ab ea gestarum rerum intelligi qualis et quan[illegible] vitae praesidium ingenio eius est paratum, cultus [illegible] artificum solertia, proventus artium, commoditate[illegible] [illegible] legibus dicam, quae ad mansuefaciendos homines in[illegible] [illegible]ibus institutis ac moribus, *qui nunc populorum otiosi [illegible]ntur: asperitate bellorum pacata mitigantur quiete?'

[illegible] verba in ed. Ald. inseruntur: *Celerum ea quae vel coelo* [illegible] *ex aqua etiam illa fieri credenda sunt cuius tutela mundi huius* [illegible] paulo aliter, infra p. 360. leguntur, quod ante Oud. nemo interpretu[illegible] *intelligendum* non est in Bd. *capimus* Voss. 2. *sunt* Voss. 2. Bd.; [illegible] *animae* Voss. 2.; lectionem *ne* accurate ab Oud. esse descriptam dubito. [illegible] i. e. *nec*. In quam rem quum accuratius inquirere nequeam, cert[illegible] [illegible] esse existimavi; in cett. est *animae ipsius*. *Ne* pro *ne - quidem* hic e[illegible] [illegible] videtur. *monumentis* Colv. coniecit. *gestarum* Voss. 2. Vulc. *ab ea ge*[illegible] [illegible] Florid. *ab ea rerum gestarum* Bd. *rerum ab ea gestarum* Wow. Elm. [illegible] usque ad Vulc., et Scal. *ingenium* Voss. 2. forsitan emendandum est *in*[illegible] [illegible] F. Elm. seqq. etiam Oud.; cett. retinent *ususque*. *commoditatesque* F. Elm. [illegible] Oud., cui F. ita habere videtur tantum. In edd. ante Vulc. est *commoditas*. [illegible] *quae vi faciente inventaeque sunt*, *quid* edd. ante Ald., nisi quod Iunt. [illegible] *inventaeque*. *inventae sunt* Voss. 2. Bd. In cett. vice versa. *qui nunc pop.* [illegible] Iunt. 2., quae ipsa cum edd. seqq. usque ad Vulc. habet *non otiosis*. *negotiosis* [illegible] [illegible] Wower. qui edidit *exitiosis*. *asperitates bellorum pacata* F. Ald. Elm. [illegible] *bellorum et pacata* in cett. est, nisi quod Iunt. 2. Wower. et Scriv. etiam parti[illegible] [illegible] Vulcanius de coniectura addidit *inquietantur*, quod Scal. recepit. Lips. coniecit [illegible] *non otiosis conv. frequentamur*, *asperitate bell. et p. mitigamur q.* Oud. eme[illegible] [illegible] *populorum otiosis conv. freq.*, *efferantur asperitate bellorum et pacata mit.* [illegible]: *asperitatibus bellorum pacata mitigatis quiete.*

Cap. XXXI. *anima in homine non videtur.* cf. Plat. de Leg. X. p. 898. et Elm. ad Minuc. Fel. p. 61.

sed momentis ab ea gestarum rerum. Quod Colvius pro *momentis* emendare conatur, *monumentis* frustra est. *Momentum* enim saepe notat pondus et qualitatem rei atque excellentiam eleganti metaphora a rebus quae ad libram appenduntur pondereque aestimantur. *Momentum* igitur est ῥοπή sive incrementum in libra: cf. Intt. ad Flor. II. 15. [Cort. ad Lucan. III. 338. Dr. ad Liv. III. 27. §. 7.]

commoditates. Quia Vulc. in suo codice hanc lectionem reperit, etiam *proventus* quod procedit, pluraliter existimat accipiendum, verba vero *artificum solertia* glossema esse vocis *proventus artium*, vel alioqui *solerti*[illegible] tivo casu legendum esse et citra [illegible] distinctionis. Recte iam Oud. [illegible] hoc opus non esse. [At ego quo[illegible] una re offendo, quae mihi quide[illegible] ximi momenti videtur esse. Quum Apuleius ubique nomina abstracta [illegible] *rum*, *frugum*, *artium*, *vitae hu*[illegible] posuerit, mirum est, qui *solertia* [illegible]*tificum* commemorare potuerit? potius *artificium solertia* scrip[illegible] quam Aristoteles τέχνης ἐπινοί[illegible] minat.]

qui nunc popul. otiosis conve[illegible] frequentantur, asperitate bello[illegible] *pacata mitigantur quiete.* Verb[illegible] stotelis haec sunt: κόσμος πολιτι[illegible] δήμοι πράξεις, ὑπερόριος πόλεμος, Hic locus omnium est corruptis[illegible]

am iniustus rerum aestimator potest esse, qui haec eadem de deo neget, videat esse viribus exsuperantissimis, augustissima specie, immortalis genitorem virtutum, ipsamque virtutem. Unde nihil mirum est, si mor- oculi non capiunt eius aspectum, quando divinorum operum vestigiis sit suus atque manifestus.

CAPUT XXXII.

eterum ea quae vel coelo accidere oculis advertimus *et terrae* fieri *et*

istus Vulc. cod. *tam* non habent edd. ante Vulc. *omnibus* pro *viribus* Bd. *exsuperan-* Voss. Vulc. cod. et ed. ac Wow. Scriver. In cett. *exsuperantissimum*. *augustissimum* te Ald. *virtutum ipsamque virtutem* non sunt in edd. ante Ald. *genit.*, *virtutem*, *virtutem* Ald. *virtutum ipsam virtutem* Iunt. 2. et edd. usque ad Vulc. *non capiunt* *spectum* Voss. cod. Salm. Wower. *eius non capiunt adspectum* F. Vulc. Bd. Vulc. et cett. *non capiunt adspectum eius*. *vestigiis* non est in edd. ante Ald. *manifestus est* c loco omissa sunt ea verba quae supra vitiose posuerat Ald.

rba inde a *ceterum ea* usque ad *Huius locum quaerimus* non sunt in edd. ante Iunt. 2. *us* F. Voss. In cett. *advertimus*. *ut aerem fieri ex aqua* Iunt. 2, seqq. Colv. Vulc. 1. Scal. *et aerem fieri ex aqua* Mss. omnes Elm. Scriv. *et in aere fieri et in aqua* Florid. *et in ri et in aqua* Oud. emendavit et Bosscha recepit. *et terrae et aëri et aquae* coniecit Salm.

et Elm. proposuerunt, deesse hic ulum quod contrarium esset verbo *ntur*, idque putabant esse in voce *tantur*. Oud. maluit *efferantur*, Liv. I. 19. *Quippe efferatos animos, mitigandum ferocem um armorum desuetudine ratus:* Cret. I. 14. *et effera morum entia* [ad quem locum vide Deder.] Affinitas litterarum in *frequen-*, *efferantur* alterum exclusisse ersuasum est. [Pessimam emen- ationem iniit Bosscha, *et* quod in s codd. et edd. post *bellorum*, ante *asperitate* transponendo. vero loci vitium altius inhaerere o. Primum enim non intelligo. t isti *mores*. qui *frequentan-* re celebrantur *populorum otiosis tibus*. Mores enim et instituta iter tractari mea quidem sententia si inepte nequeunt. Hinc puto, *uentantur* latere vocabulum. quod *are*, *perturbare* significet. ut *in- tur* et *mitigantur* sibi respon- *Ἔνδημοι πράξεις* sunt *civilia in-* et *mores* quae nunc bello per- ur, nunc asperitate belli pacata tur. Melius enim dici possunt a esse perturbata et mitigata, frequentata. *Et* quod ante *pa-cata* legitur vel intrusum est a librariis, qui ita loci corrupti cohaerentiam resti- tui posse opinabantur, vel depravatum est forsitan ex *compacata* vel *expa- cata*. *Otiosi conventus* sunt qui in otio et pace erant. Male Bosscha *nunc* explicat de tempore Apuleii, quo summa pax fuerit. *Nunc* h. l. est *modo* et omissum est alterum, uti aliquoties apud veteres factum esse constat: cf. Virg. Aen. V. 830. *pariterque sinistros, Nunc dextros solvere sinus*; Ovid. Met. XIII. 138. *quae nunc pro do- mino, pro vobis saepe locuta est.*]

nisi forte. [Hoc et sequens enuntia- tum usque ad *manifestus* Barth. excitat in Advers. LXV. 5. p. 2598., in eo tantum aberrans, quod pro *potest esse* habet *esse potest* et pro *atque mani- festus: et manifestus.*]

viribus exsuperantissimis. [Hanc le- ctionem ex optimis codd. restitui, quum melius conveniat seqq. *augustissima specie, immortalis aevi.*]

CAP. XXXII. *et terrae fieri et aquae*. Aristotelis verba haec sunt: *τὰ γὰρ πάθη καὶ τὰ δι' ἀέρος ἅπαντα καὶ τὰ ἐπὶ γῆς καὶ τὰ ἐν ὕδατι, θεοῦ λέγοιτ' ἂν ὄντως ἔργα εἶναι τοῦ τὸν κόσμον ἐπ- έχοντος*. Inde quam perverse codd. *aëre* scribant effici potest, quoniam quae

27

aquae dei etiam illa credenda sunt, quidni, dei verum cuius tutela
301 huius et cura est: de quo Empedocles prudenter his verbis sensit:

Πάνθ' ὅσα τ' ἦν, ὅσα τ' ἐστὶν, ἰδ' ὅσα τ' ἔσται ὀπίσσω
Δένδρεά τ' ἐβλάστησε καὶ ἄνερες ἠδὲ γυναῖκες,
Θῆρές τ' οἰωνοί τε καὶ ὑδατοθρέμμονες ἰχθῦς.

Phidian illum, quoniam fictorum probum fuisse tradit memoria, vide clypeo Minervae, quae arcibus Atheniensibus praesidet, oris similitudin ligasse; ita ut si quis olim artificis voluisset exinde imaginem separare

in marg. ed. Vulc. *aqua fieri a deo cred.* F. *dei etiam illa credenda sunt* Voss. Vulc. seqq. *etiam illa fieri a deo cred.* F. 1. teste Oud. et Elm. Scriv. Florid. Bosscha edideru *ni de verum cui tutela* Voss. 1. *quinni de verum eius cui tut.* Voss. 2. *quinni de verum mundi est. Hui.*, Bd. unde Oud. emendavit *quidni? dei verum eius cui tutela*, recte qu ante eum iam Salm. protulit in marg. ed. Vulc. utrum ex ingenio an ex codice dubit *cred. sunt*, *cuius tutela mundi.* ὅσατ' ἦν non sunt in Voss. 2. Iunt. 2. Bas. δένδρα στησεν Oud. enotat ex Vulc. 1. ὑδατοτρέμμονες Vulc. 1. Scal. Wower. ὑδατορρέμμο *Phidian* Voss. 1. 2. Oud. In cett. *Phidiam.* qm̃ (i. e. *quoniam*) *fictorum probum* Vo *fictorem probum* Salm. Bd. Wow. Scriv. Florid. Oud. *probum quem fictorem* Vulc. e suo Elm. In cett. *quoniam fictorum probum.* *vide ipse* codd. omnes Iunt. 2. Vulc. Elm. In *oris similitudinem* codd. omnes edd. ante Elm. nec correxit Lindenbrog. *oris subsimi* Vulc. cod. teste Elm. *oris multitudine* Bd. In cett. *oris sui similitudinem*, quae Elm. est. *artificis* Elm. et seqq. ex cod. Vulc. In cett. *artificum.*

Aristoteles τὰ δι' ἀέρος ἅπαντα expressit, Apuleius verbis, *quae vel coelo accidere oculis advertimus* reddidit; tum *aër* et *coelum* hoc loco qui differant, vix perspicitur, denique omissa est *terra* quam Aristoteles disertis verbis idque necessario commemoravit. *Terra* igitur reponendum esse, cuique persuasum erit idque depravatum latere existimo in vocibus *et aëre*, pro quibus *terrae* legendum est. Quum enim pro more librariorum scriptum fuerit *et tere* i. e. *et terrae*, una T littera omissa, corruptum est *et ere* id est *et aere* s. *aëre*. *Aerem fieri* vero quod omnes codd. legunt, depravatum est ex *confieri* per compendium ꝯ*fieri* in codd. enotato; ac virgula postea priori vocabulo adhaesit, ut ex *ere* ꝯ conflatum sit *aërem*, aut *aërem* a librariis correctum est iis qui *ex aqua* corruperant, *et aëre* ferri ita non posse conspicati. Posterius mihi quidem videtur esse verisimilius.]

quidni? dei verum cui tutela. [Ita scripsi et emendavi ex Voss. 1. qui *eius*, quod post *verum* interponunt cett. codd., plane omittit, ut ex glossemate pronomen intrusum esse existimem. Ante me Oud. vera iam vidit. De *quidni* enuntiatis interserto cf. ad Met. p. 387. ed. meae.]

de quo Empedocles. Metap ubi paullo aliter hi versus ab A enotati sunt. Hos versus ver hoc modo:

Quae fuerant quae sunt et quae trahuntur
Omnia produxit, stirpes homin rasque
Et volucres et qui pascuntur i pisces.

fictorum probum. [De hoc partitivo cf. VV. DD. quos Ec tulit ad Voss. Aristarch. T. III. et Oud. ad Apol. p. 480. *anti losophorum*, Burm. ad Quint. Propter seqq. *vide ipse* retin nem cod. Voss. et edd. vett. *q*

vide ipse. Oud. retinuit lectio priorum *vidi*, quam meliorem vit ob locum p. 327. *vidi et i*

artificis. Quia ita cod. Vul legit, cum Vulc. Elm. et seqq *artificis*, quamquam persuas est, nihil id esse nisi interp tum corruptae lectionis *artificu artificem* esse existimo. *Arti* usurpatur more adiectivorum quod arte est elaboratum, ut *tifex imago* per hypallagen e sit *artificis imago*, uti Intt. locum Pers. V. 40. *artifi tuo ducit sub pollice vult* quem locum cf. Koenig.]

simulacri totius incolumitas interiret. Ad hoc instar mundi salutem eus, apta et revincta sui numinis potestate.

CAPUT XXXIII.

ius locum quaerimus: | neque *confinis* est terrae contagionibus | neque [362 [73]
iedius in aëre turbido verum in mundano fastigio, quem Graeci *οὐρα-*
e vocant; ut qui sit altitudinis finis; etiam iidem illa ratione eum *ὄλυμ-*

ne dubio typothetarum culpa editum est in Colvii edit., quod mirum est retentum esse a 'ow. sine sensu. Vulc. putavit nova significatione hanc particulam ab Apuleio usurpa-ro *pariter etiam.* *apta et revincta sui n. potestate* F. et cett. codd. et edd. praeter qui habet: *aptam et revinctam sui n. potestatem*, unde Vulc. emendavit *aptam et sui numinis potestate*, quod reposuere Scriv. Florid. Oud. Idem Vulc. etiam voluit ıd. correxit *apti et revincti* sc. mundi. *muneris* pro *numinis* Bd.
locus Salm. *quaer. neque infimus est terr. cont.* F. Voss. 1. *quaer. neque infimus et* ıt. Voss. 2. *quaer. neque infimus in terrae cont.* Bd. cod. Salm. *quaer. qui neque tamen* *iitimus est terrae cont.* φ. teste Sciopp. qui hinc suspicatur esse legendum: *qui neque* *st terrae contag., neque tamen med.* *quaer. qui neque finus est terrae contag.* Vulc. Vulc. lectionem proposuit: *quaer. qui neque finitimus est terrae cont.*, quam receperunt qq. praeter Elm., *qui* omittentem. *qui neque infimus est cum rerum cont.* edd. ante Ald. cum sequ. usque ad Scal.: *qui neque infimus est et terrae contag.* Oud. legendum putat: *infimus est rerum nec finitimus terrae contag. neque tamen medius* vel *neque confinis contag.* *neque in aëre* edd. ante Ald. *nec tamen* Salm. *οὐρανὸν recte vocant.* F. . Bd. Vulc. cod. et ed., cum sequ. In cett. *τὸν οὐρανὸν id est coelum recte vocant.* oss. 2. *vinum* Bd. *et ut qui sit alt. finis pervideatur etiam idem* F. *et ut qui s. a. f.* *ır* φ. In cett. *ut qui sit alt. f. et* omisso vocabulo *pervideatur.* *etiam iidem* Voss. 1. 2. φ. *iidem.* *illa ratione* F. 1. Voss. Bd. φ. cod. Salm. Oud. In cett. *ea rat.* *eum nominant* dd. omnes praeter Oud., qui *eum* delevit ex F. et φ. Sed in collat. Lindenbrog. nihil est neque Elm. hoc protulit, ut unde sua hauserit Oud. intelligi nequeat. *eum* exstirpavit

t revincta sui numinis potestate. ui Oudendorpius huic optimae Vulcanii coniecturam *aptam* *tam* praeferre potuerit. Egre- Vulc. codd. scripturam explicat is: Alludit omnino Apuleius his d istud Aristotelis, quo dixit *τὸ ἑαυτοῦ πρόσωπον συνδῆσαι* *ματι* i. e. oris sui similitudinem e clypeo Minervae. Persistens ı hac Aristotelis comparatione um tueri salutem mundi *apta* *ncta)* et *revincta* hoc est col- minis sui potestate [sc. in ipso ita ut dei potestas a mundo di- queat, quin totius mundi conu- lvatur. De *aptus* i. e. *colligatus* ad Virg. Aen. IV. 482. cete- ntt.]

XXXII. *Huius locum quae-* ıeque confinis est terrae con-tagionibus.* [Ex codd. scriptura ita locum restitui, qui hodie corruptissime legitur in edd. Primum *qui*, quod post *quaerimus* intrudunt omnes edd., additamentum est eorum, qui *si* particulam saepius omitti apud vett. nesciebant, atque ita enuntiationes minus arcte cohaerere putabant. Proprie Apuleius dicere debebat, *si huius locum quaerimus, neque.* De hac *si* particulae ellipsi cf. dict. ad de Deo Socratis p. 170. Ex *infimus* et *finus*, codd. scripturis, emendavi *confinis* i. e. *finitimus*, quod loci sententia postulare videatur.]

οὐρανὸν recte vocant i. e. ὅρος τῶν ἄνω, unde intelligendum est, verba *id est coelum* merum glossema esse, quia etymi explicatio voci *coeli* nequaquam convenit. Aristoteles dicit: *ἐτύμως ἀπὸ τοῦ ὅρον εἶναι τῶν ἄνω.*

eum ὄλυμπον. Aristoteles dicit *οἷον ὁλολαμπῆ.*

πον nominant, quem ab omni fuscitate ac perturbatione vident liberu
que enim caliginem nubium recipit vel pruinas et nives sústinet: nec
ventis nec imbribus caeditur. Haec enim nec Olympo qui est cels
summae contingere, poëta his verbis cecinit:

Οὔλυμπόνδ' ὅθι φασὶ θεῶν ἕδος ἀσφαλὲς αἰεὶ
Ἔμμεναι, οὔτ' ἀνέμοισι τινάσσεται, οὔτε ποτ' ὄμβρῳ
363 *Δεύεται, οὔτε χιὼν ἐπιπίλναται, ἀλλὰ μάλ' αἴθρη*
Πέπταται ἀνέφελος, λευκὴδ' ἀναδέδρομεν αἴγλη.

Hanc opinionem communis mos et hominum observationes secutae af
superiora esse deo tradita. Namque habitus orantium sic est, ut mani
tensis coelum precemur. Romanus etiam poeta sic sensit:

Aspice hoc sublime candens, quem invocant omnes Iovem.

Salm. sine dubio ex coniectura. *ὄλυμπον* ante *nominant* non agnoscere Mss. et edd. vett. Oud. Minus recte hoc de F. protulit, in quo legitur, si fides est Lind., *eum ὀλυμπόν*. coniecit *eum* pro *ὀλυμπὸν* ab librariis fuisse perscriptum. *quod* pro *quem* voluit Oud. i *recepit* Bd. *vel nives* F. Elm. Scriv. Florid. Oud. ex glossemate. In cett. *et nives*. *et nu Haec enim de Olympo q. e. cels. summae poëta his verbis* ed. pr. Vicent. Venet. 2. Vind. Ald. Colv. usque ad Vulc. *Olympum* in Bd. esse pro *eo evadere* dicit Oud., quod equ intelligo. *his* non esse in Vulc. 1. adnotat perperam Oud. *ὄδος* Scal. Elm. Florid. Gr versus primus edidit Iunt. 2., quum edd. priores pro more graeca omittant; ut Vind ubique; hic vero alium quendam versum istae reponunt: *Ζεὺς δ' ἔλαχ' οὐρανὸν εὐρὺν ἐν α νεφέλησι* (ex Il. o, 192.) *id est sors Iovis aula poli enubis super aethere facta est*, que Aristoteles neque vero Mss. Apuleii in seqq. pro versu Romano habent. *πέπταται* Iunt. Vulc. 1. Scal. Wower. Elm. *ἀναδέδρομαι* Iunt. 2. *ἀνάδρομεν* Wower. *omnium* c *extensis coelum precemur* Voss. 1. 2. In cett. *in coelum*, quae verba absunt a φ. *adspice licet sublime tuens* edd. ante Iunt. 2. *adspice hoc sublime condens* Iunt. 2. a *sublimen candens* Bd. Colv. Scal. ex Scalig. emendatione ad Varr. p. 235. qui sic esse in ait; *aspice hoc sublima candens* F. Vulc. cod. Bas. 2. Lugd. Wow. Vulc. Elm. seqq. *aspic lumine cadens* Voss. 1. 2. *vocant* Fest. et Prob. habent.

ὄλυμπον. Sunt versus Homer. Odyss. ζ. 41. quos ita vertit Vulcan.:

Ad firmam illa deum sedem discessit Olympum
Qui nunquam quatitur ventis, nunquam madet imbre,
Urgeturve nive, at late sese explicat aethra
Nube carens nitido semper splendore coruscans.

manibus extensis in coelum precemur. [Praefero praepositionem *in*, quae in optimis codd. desideratur, reponere, quia sententia loci eam postulat. Qui enim manus extendit, non necessarium est, in coelum eas pandat. Aristoteles dicit: *ἀνατείνομεν τὰς χεῖρας εἰς ὄλυμπον εὐχὰς ποιούμενοι*. De hoc more precantium cf. Taffin. de Anno Saecul. c. 12. in Graev. Thes. Antiq. T. VIII. p. 531., qui h. l. excitat, pro *in coelum* legens *manibus ad coelum extensis*; Elm. ad Minuc. Fel. p. 26. ed. fol. Lips. Elect. II. 6.]

adspice hoc sublime candens. Ios. Scaliger. coniectaneis in Varro in veteribus Apuleii libris legi *s* quod vult significare limen supe super limen, quod Gloss. vetu Vulcanio, vocat *ὑπέρθυρον*. At Florent. 1. et Vulc. codd. hab *lime*, ut Mss. omnes Festi p. Lindem., Probi ad Virg. Ecl. V Ciceronis de Nat. Deor. II. 2., a locum vide Davis. Immo si *s* hic esset quasi *superius limen*, non debuit explicare per: *in alti elatum*. Quid, quod si suspicio probari posset, non esse hunc Thyeste versum Trochaicum se cum hoc modo: *adspice hoc Subl dens, quem invocant omnes Io* metrica necessario deberet esse quod omnino retinendum. Pass *sublimia* occurrunt. His verbi nem *sublime* Oud. defendit. versu Enniano vett. edd. graecun Homeri Iliad *o*, 192. ut supra est.

a quae videntur suntque omnibus praestantiora, easdem sublimitates ı tenent, astra coelestia et mundi lumina, ac merito illis ordine licet frui, nec diversis *ea* in spatiis temporum observantissimam legem aliquando itinerum mentiuntur. 364

C A P U T XXXIV.

rena omnia mutationes et conversiones postremo interitus habent. immodicis tremoribus terrarum dissiluisse humum et interceptas urbes ılis saepe cognovimus. Audivimus etiam abruptis imbribus prolutas e regiones: illas etiam quae prius fuerint continentes, hospitibus atque luctibus insulatas; alias, desidia maris, pedestri accessu pervias factas. i ventis ac procellis civitates eversas esse meminerunt? quid? cum in- e nubibus emicarunt, cum Orientis regiones Phaethontis ruina, ut utant, conflagratae perierunt? In Occidentis plagis scaturrigines quae- roluviones easdem strages dederunt. | Sic ex Aetnae verticibus quon- 365

z edd. ante Ald. *eadem* F. *eiusdem* Vulc. ed. sing. *illis ordine licet* Voss. Bd. cod. t *illis ord.* edd. vett. usque ad Vulc. In cett. *illis licet ordine.* *nec diversis spatiis* F. Elm. seqq. praeter Oud. *diversis et in spatiis temporibus* Voss. 2. *diversis temporibus* s Bd. *diversis spatiis temporibus* cod. Salm. *diversis ea in spatiis temporibusve* edd. 'ower. qui exclusit *in*. Oud. legit: *nec diversis etsi spatiis temporibusve*, quod recepit *observatissimum* Vulc. Scal. (nec emendavit Lind.) Wower. In cett. *observantissimam*. *mentiuntur* Vulc. et seqq. In cett. *metiuntur*.

inde a *terrena* usque ad *eucurrerunt*, sed magna lectionum diversitate extant apud Civ. Dei IV. 2. *et* ante *conversiones* non est in Bd. Augustin. haec ita profert: *quae puleius breviter stringit in eo libro quem de Mundo scripsit, terrena omnia dicens*, *conversiones et interitus habere*. Apud August. in cod. Reg. Bibl. Par. n. 2050., uti 'aris. littera A. denotant, haec habet: *mutationes et eversiones (et intensiones et ·) et interitus*. Quae parenthesibus inclusa sunt, manus recentior adiecit. Verba inde sque ad *occupati* p. 365. non comparent in edd. ante Iunt. 2. Post *terrarum* Augustin. *us verbis utar*. *dissolvisse* edd. ante Colv. *cum populis dicit* August. pro *cum populis ovimus*. *audivimus etiam* non sunt in August. l. c. *audimus* Vulc. cod. et ed., Scal. *ıbruptis etiam imbribus* August. *totas esse* Voss. August. cod. Salm. In cett. *esse* Bd. *illas enim* edd. ante Vulc. *fuerant* August. *adveris* Voss. *adversis* cod. Vulc. Colv. *insulatas insulas desidia* Scal. ex emendatione Vulc. *accessa* Iunt. 2. *quid ac procellis* Voss. 2. *quid ventis et procellis* Bd. In cett. *quid qui ventis et procellis*. ıtum *ventis ac procellis eversas esse civitates*. *enumeremus* Bd. pro *meminerunt*, probat. *emicarent* Bd. *civit. incendia de nubibus emicasse* August. codd., at edd. *quibus Orientis regiones conflagratae perierunt et in Occidentis plagis scaturigines c proluviones easdem strages dedisse* August. codd., nisi quod Corb. cod. optim. *es* scribit quod recipiendum est, cf. ad Met. p. 225. ed. meae. *Phetontis* Bd. *fetontis* *:urigines ignis* coniecit Oud. ediditque Bosscha. Vulc. emendavit *scat. quaed. ac prol.* r probante Elm.

ersis ea in spatiis [i. e. quum ersa sint spatia. *Ea* pro *et* est emendatio.]

.XXIV. *abruptis imbribus.* es habet ὄμβροι κατέκλυσαν :ταῤῥαγέντες. *Abruptum* enim ps, praeruptum; cf. Mart. Lag. . IV. 740.]

ratae. [De hoc participio, ssime tantum legitur, quum *conflagrare* sit incendio absumi, cf. Voss. Arist. T. III. p. 962. Eckst.]

plagis scaturrigines. Oud. haec adnotat: Agit auctor de igne e terra emanante, cuius progressum saepe exprimunt veteres vocibus quae propriae sunt aquae, unde *pluere ignes* dicuntur et *flammae undare;* cf. ad Lucan. II. 58. Bouh. ad Petron. de Bell. Civ. 122. Immo statim sequitur torrentis vice et

dam effusis crateribus divino incendio per declivia torrentis vice fla
rum flumina cucurrerunt. In quo periculi vertice egregium pietatis
tum fuisse cognovimus. Namque eos qui principio fragoris territi se
tamen clementiae misericordiaeque retinebant, et grandaevos parentes
ptos volucri clade suis cervicibus sustinebant; illa flammarum fluenta d
separata discidio, quasi duo flumina ex uno fonte manantia, locum
[74] | ambire maluerunt obsidione innocenti. Inerant boni baiuli, religiosis
cinis occupati.

per declivia modio divino F. *divino modio per declivia* Voss. Bd. *divino incendio per d*
Vulc. et Salm. cod., August. *divino modo per decliv.* edd. ante Colv. qui *per declivia i*
divino ex August., ut dicit, restituit eumque posteriores omnes secuti sunt. Elm. maluit *diuti*
diurno; Oud. emendavit *in odio.* *torrentis vice* Canter. Var. lect. I. 3. cum Colv. et s
August. et consentiunt F. et Vulc. (certe Lindenbrog. nihil enotavit.) In cett. *currentis.* *f*
non est in Bd. *cucurrisse* Augustin. *et* ante *grandaevos* non est in Bd. *lubrica clade* em
Colv. *dissidio* Bas. 2. Lugd. Colv. cf. ad Met. X. p. 735. *in quo inerant* Colvii emend
Oud. probavit recepitque Bosscha. *in hoc erant* emendasse Colvium, male pronuntia
In cett. *in quo* absunt. Sed cf. ad Met. I. p. 76. Barth. ad Claud. Epigr. 23. coniecit *eruere*
eruperant. *ubi erant* Salm.

flammarum flumina. Verum semper additur vox, qua pateat de igne agi. Ergo simpliciter malim *scaturigines ignis* cett., quae vocula ob praecedentium litterarum viciniam excidere potuit. Eleganter et apposite Herodian. I. 14. *πυρὸς ποθὲν ἐκ τοῦ σεισμοῦ διαῤῥυέντος.* [Quum tamen nullus nec Apuleii nec Augustini cod. *ignis* voculam agnoscat, recipere eam ex coniectura non ausus sum; ex sententiarum enim nexu subaudienda est, qui de igne hic tantummodo sermonem esse aperte docet. Aristoteles dicit: *πυρκαϊαί τε καὶ φλόγες αἱ μὲν ἐξ οὐρανοῦ γενόμεναι πρότερον, ὥσπερ φασὶν, ἐπὶ φαέθοντος τὰ πρὸς ἕω μέρη κατέφλεξαν, αἱ δὲ πρὸς ἑσπέραν ἐκ γῆς ἀναβλύσασαι καὶ ἐκφυσήσασαι, καθάπερ τῶν ἐν Αἴτνῃ κρατήρων ἀναῤῥαγέντων καὶ ἀνὰ τὴν γῆν φερομένων χειμάῤῥου δίκην.*]

incendio. [*Divino incendio* si quidem vera est lectio, est *divinitus immisso,* quod tales clades a diis in hominum poenam mitti antiquitas putavit. In tanta Mss. discrepantia optimum mihi visum est codd. sequi, nec coniecturis locum sollicitare. De re cf. Intt. ad Cic. de Nat. Deor. II. 38: *Nos autem tenebras cogitemus tantas, quantae quondam*
eruptione Aetnaeorum ignium fin
regiones obscuravisse dicuntur,
biduum nemo hominem homo ag
ret, cum autem die sol illuxisse
ut revixisse sibi viderentur.]

flammarum flumina [cf. supra
ad Lucan. V. 100. et VI. 295., infra
flammarum fluenta.]

egregium pietatis meritum. cf.
fratrum Catanaeorum egregio
Cluver. in Sicul. p. 121. et Num
rutae.

eos. Nota hic anacoluthon.
ad Claudian. Epigr. 25. voces
illum ut glossam expungere ma

volucri clade. Frustra et nim
Colvius emendabat *lubrica clad*
des enim *volucris* dicitur inc
Aetnae, quod celerrime proruit
cedit, ut proxima quaeque corripi
volucre coeli curriculum in p
huius lib. et in f. *volucer curr*
omne quicquid celeriter agitur,
vocatur; cf. Sanct. in Min. IV. 2.
ad Phaedr. 5. 8. Heins. ad Ovi
II. 45. Met. V. 301. Broukh. ad
IV. 1. 209. [cf. Intt. ad Virg. Ge
217.]

CAPUT XXXV.

mo quod est in triremi gubernator, in curru rector, praecentor in
in urbe, dux in exercitu, hoc est in mundo deus, nisi quod ceteris
a et multiplex et curarum innumerabilium videtur esse hoc ipsum,
cii principem fieri; deo vero nec tristis nec onerosa est imperii sui
mque nobis circumfert et regit cunctas natura formas, quas
ionibus commovens*: ut est lex civitatis semel promulgata perpe-
ationum | rationibus fixa, ipsa quidem immutabilis, at eius arbitrio 366
nentes agitantur, nutuque eius et dominatione flectuntur: et scitis
ratus tribunalia, principia milites frequentabunt, recuperatores iudi-

be Colv. Lips. emendarunt et Vulc. in textum recepit cum seqq. In Lind. collatione
n est, unde Oud. in F. ita legi pronuntiat et suprascriptum est in Bd. In cett. *dux in*
osum φ. 1. *curiosum* φ. 2. In Aristotele est χαματηρόν. *natura formas* Voss.
mas naturasque Lips. coniecit probante Oud., unde Bosscha in textum recepit.
s natura. *commovens* codd. et edd. ante Scal., qui Vulc. coniecturam *commovet*
Vower. et Oud. Vulc. post *commovet* addit *ipsa manens immota* sed in textu non
emendavit *quasi diversis*. Lennep. coniecit: *num quietus nobis circumfert* vel
lus ipse circumfert. *ac eius* edd. ante Vulc. *parentium* Voss. Bd. Salm. cod. Scal.
tum F. Vulc. edd. inde ab Ald. usque ad Scal. et Wow. *parens* edd. ante Ald. praeter
habet *parentes*. *et scitis eius* Voss. Bd. Vulc. edd. ante Elm. Oud. *et ut scitis eius*
|. Floridus emendavit recepitque: *et ut ex scitis eius* i. e. ex eius iussu et placitis.
idam invenisse videtur Florid. *et ut in scitis eius*, id unde habeat nescio. *principes*
ate. *imperatores* Bd.

XV. *praecentor in choris.*
ntore cf. Buleng. de Theatr.
Graev. Thes. Antiqq. IX.
]
communi sensu et Aristotele
unt Colv. Lips. et Vulcan.
ibet ἐν πόλει νόμος. [Hunc
Gronov. Diatrib. ad Stat.
'. I. p. 60. ed. Hand.]
nobis circumfert ... natura
commovens. [Hiulca manet
e Vulcan. addit post *com-*
t manens immota. Oud.
ndationem probat: *natura*
a non agatur de natura, sed
nte naturas. Attamen mi-
omnes omnino Intt. vocem
m relinquere potuerint, quae
epio offensioni erat, in ea
vitium latere suspicato.
dicit: ἐν ἀκινήτῳ δὲ ἱδρύμενος
καὶ περιάγει ὅπου βούλεται
ἐν διαφόροις ἰδέαις τε καὶ
ερ ἀμέλει καὶ ὁ τῆς πόλεως
ος ὢν ἐν ταῖς τῶν χρωμένων
ς οἰκονομεῖ τὰ κατὰ τὴν πο-
λιτείαν. Coniectura igitur restituendum
est vocabulum, quod *immobile, immo-*
tum significat. Forsitan tamen altius
insidet loci vulnus, quum etiam *com-*
movens, quod Edd. in *commovet* corri-
gebant, vix ferri queat. Equidem locum
in medio relinquo.]

parentium [i. e. subiectorum; cf. ad
de Dogm. Plat. I. p. 216.]

principia. Floridus: *Principia*
locus erat in castris, ubi imperatoris ta-
bernaculum erat, quo veniebant milites
imperatoris iussa excepturi et caussam,
si usus venisset, dicturi. cf. Quint. Decl.
III. 2: *sed neque hoc Roma parens,*
nec signa militaria aquilaeque victri-
ces nec tua, summe imperator, divina
virtus sinat, ut tua quoque sententia
quisquam vir et Romanus et miles ni-
mium pudicus sit, apud quem ante
principia agendum est. [cf. Lips. de
Mil. Rom. V. 8. ad Tac. Hist. I. 48.
Male igitur librarius cod. Bd. *principia*
hic pro *principibus* accepit.]

recuperatores. De iudicibus priva-
tarum rerum qui *recuperatores* dicti cf.

ciis praesidebunt: decuriones et quibus est ius dicendae sententiae, ad co *sum* publicum commeabunt, et alius ad Minuciam frumentatum venit, e
367 in iudiciis dies dicitur; reus | purgandi se necessitate, insectandi studi cusator venit; ille moriturus ad supplicii locum ducitur, hic ad convivi repotia et vespertinus comessator adventat. Sunt et publicarum epularu paratus et lectisternia deorum et dies festi, ludi scenici ludique Circense sacrificatur, geniis ministratur, obitis libatio profunditur aliusque alio fu

Inde ab verbo *decuriones* usque ad *imperii* p. 363. omnia non sunt in edd. ante Iunt. 2. *dec etiam* Vulc. et seqq. praeter Oud. *ius est* Salm. *consensum* Mss. et edd. ante Elm., qui *co* restituit ex Colvii et Vulc. emendatione. *et* ante *alius* non est in Bd. probante Oud.; at I non recepit. *reus purgandi* F. Voss. Vulc. Bd. Vulc. ed. Scal. Wow. In cett. *reus ita pur* emendavit *reus it purgandi*. *insectandi* F. Voss. Vulc. Bd. Scal. Oud. *ut insectandi* est Wow. et seqq. *ut sectandi* edd. vett. cum φ. usque ad Vulc. *accusatur* edd. ante Vu *supplicium* emendavit Vulc. *convivium et repotia* Bd. ut citat Scal. *convivii crepot convivium ac repotia* Voss. 2. In cett. *convivii repotia*. *et vespertinus* Mss. et edd. Scalig. ad Manil. V. (?) Wower. et Florid. qui *et* omittunt. Oud. praefert *etiam* sed Bos obsecutus est. *comissator* edd. ante Elm. cf. ad Met. p. 132. ed. meae. *obiis* F. Vulc. co Elm. Florid. *alius* edd. ante Vulc., qui cum seqq. emendavit et recepit *obitis*, quod eti probavit et habet Bd. *libatio* Scal. Elm. Florid. cum G. I. Vossio sed contra codd. *perfunditur* emendavit Colv.

Lips. ad Tac. Ann. I. 74. Intt. ad Sueton. Ner. c. 17. [Plaut. Bacch. II. 3. 37. *Postquam praetor recuperatores dedit, damnatus demum vi coactus reddidit;* Sigon. de Iudic. I. 22. 24. Manut. et Wolf. ad Cic. Or. de Har. resp. 25. §. 24.]

decuriones βουλευτὰς καὶ ἐκκλησιαστὰς nominat Aristoteles, quocum Apuleius distinguit *decuriones* ab aliis sive venatoribus sive quibuscunque ius esset dicendae sententiae, praesertim in municipiis, ubi proprie erant *decuriones;* ita Met. X. p. 690. sunt iudices in municipiis. [cf. Manut. ad Cic. Fam. VI. 8. Walter. Histor. Iur. Rom. p. 308.]

consessum. Elm. sententia aperte flagitante restituit. Aristoteles habet: βουλευταὶ δὲ καὶ ἐκκλησιασταὶ εἰς συνέδρια τὰ προσήκοντα. [De confusione utriusque vocabuli cf. Intt. ad Cic. Tusc. I. 13. T. I. p. 104. Moser.]

ad Minuciam frumentatum. Bosscha haec adiecit: Nihil monuit Oud. Verum d'Orleans ad Tacit. Ann. III. p. 405. legendum putat vel *ad Minutium* vel ad *Numiciam,* ut intelligat vel Minutium Augurinum, praefectum annonae, cui statua data est a populo Romano, quod ad vilitatem summam frumentum redegisset, pro quovis diribitore frumenti, vel *Numiciam viam,* de qua Horat. Epist. I. 18. 20, ubi vid. Lamb. et r Intt. Sed et ibi iam e Mss. legitur *A* ut apud Cic. ad Att. IX. 6. §. *Minutia* memoratur cf. Lips. Ele [Vincent. Contaren. de Frument. Largit. c. 4. in Graev. Thes. T p. 957.]

convivium et repotia. [Ita leg Bd. et ex vestigiis Voss. 2., qua Apul. p. 526. *ad repotia com eunda* dicit. De *repotiis* cf. Advers. IV. 7. p. 612. Brisson. d Nupt. fin. in Graev. Thes. Antiq. T p. 1050. Intt. ad Fest. p. 647. ed. Li

et dies festi. Colv. haec adnot dies festos publice passim age epulae, agebantur ludi. Liv. XX §. 14. *per lasciviam ac iocum it bundi Beneventum rediere, ut ab per celebrem festumque diem act ex acie reverti viderentur,* XXX §. 1. *non est res, qua erubescam, si die festo inter aequales largio sum usus;* alia.

geniis ministratur. [De cultu rum cf. Voss. ad Virg. Georg. Creuzer. Symbol. III. 36. 50 sq ad Hor. II. 1. 144. *piabant F et vino Genium memorem brevi* ad Tibull. I. 7. 49 seqq.]

obitis. Aristoteles dicit καὶ χοαὶ κ τοῖν. Κεκμηκότες Vulc. explicat per

e: parentque omnes iussis | legum et communis imperii. Videasque illam 368
em pariter spirantem Panchaeis odoribus et graveolentibus coenis: reso-
n hymnis et carminibus et canticis: eandem etiam lamentis et ploratibus
tem.

CAPUT XXXVI.

d hunc modum res agi et in mundo aestimemus. Lex illa *vergens* ad
atis tenorem sit deus, | nulla indigens correctione mutabili. Quippe sicut 369
universitas regitur; dum speculatur ad omnia rector eius, atque immu-
er incumbit, spargiturque vis illa seminibus inclusa per naturas omnium

non est in Bd. *Panchaeis* non est in edd. ante Iunt. 2. *graveolentibus* codd. et edd. ante Vulc. cum seqq. Ald. cum seqq. usque ad Vulc. *grateolentibus.* *graveolentibus scaenis* ma- Scriv. cum Wower. *et reson.* edd. ante Vulc. *ululantem* φ. *eiulentem* Vicent. Venet. 2. *hunc modum res agi et in mundo* Voss. 1. 2. Bd. cod. Salm. Oud. *ad hunc modum res agi lo* F. Vulc. cod. ed. et seqq. In cett. *et ad hunc mod. r. agi in mundo.* *lex illa vel gens* dd. omnes et edd. usque ad Vulc. qui emendavit *vergens*, quod seqq. receperunt. *tenorem nda sit nulla* edd. ante Wower. praeter Scal. *reducenda* autem nullus agnoscit codex et edd. res recte omittunt inde a Scal. In F. Voss. 1. 2. Bd. diserte *tenorem sit deus*, ut edd. inde a ederunt. Lipsius adscripserat *vel mens.* *eadem* pro *illa* Vulc. cod. probante Lipsio. m Bd. *correctio* Voss. *corruptione* Bd. *quippe sic mundi* emendavit Elm. *spargitur* Bd. *spagitur* Elm. in textu typothetarum errore, quem in erratis correxit; quod vitium m commemorare volui, quod Oud. in erratis Elm. legendum monere *spargitur* adnotavit, ussam cur ille ita fecisset, non addiderit.

m pro *τεθνηκότες*, quod nimirum ς sit *λυσιμελής*. Quia vero Graecis mortui *οἰχόμενοι* et *ἐποιχόμενοι* sint, χεσθαι significet *ἀπελθεῖν καὶ θανεῖν* ανίζεσθαι, Apuleium ad Graeco- mitationem *obios* dixisse putat. s habet *alius libatione profun-* quod immutandum censet atque lum *profunditur.* At certe non est Apulei mens, uti bene Oud. . De mortuis enim hic locus omnino gendus est. *Obii* vero pro mor- ui hic intelliguntur, sive *dii Manes* m poni Oud. recte negat. Multo minus cum Vulc. legendum *obbis* pateris in sacrificando usitatis. o accedo Vulc. Wower. Voss. de IV. c. 13. T. III. p. 964. Eckst. ibus *obitis*, de quo participio iam est ad p. 341. *obitorum loco at* et ad de Dogm. Plat. p. 252. nore *mortuis parentandi* cf. ad V. p. 285. *Post istum sermonis um poculis aureis memoriae de- rum commilitonum vino mero*]

chaeis cf. Heins. ad Ovid. Met.). [Voss. ad Georg. II. 115. Iutt. ad Arnob. VII. 27. T. II. p. 429. Orell.: *Panchaicas sibi ardere resinulas.*]

graveolentibus i. e. *βαρυόδμοις*; Sil. Ital. VI. 18. *tractae foeda gravitate volucres*, ubi vide et XIV. 435. *fax nidore gravi foedavit cominus auras.* *Scaenis* malunt Scriv. et Wower. i. e. adparatibus, ut opponantur odores Panchaei et *graveolentes scaenae* (sed quid per *scaenas* intelligant nescio, quis enim *graveolentes scenae* dixerit?), sicut hymni opponuntur *lamentis.* Sed Apuleius expressit sententiam versuum Sophoclis apud Aristotelem:

Πόλις δ' ὁμοῦ μὲν θυμιάτων γέμει
Ὁμοῦ δὲ παιάνων καὶ στεναγμάτων.

[*Gravis* de odoribus potissimum in malam partem non raro usurpatur cf. Ruhnk. Dict. ad Suet. Tiber. 36. p. 234.]

Cap. XXXVI. *ad hunc modum.* [Eadem ratione, mundum cum civitate comparandi alii quoque scriptores et Graeci et Romani usi sunt, quos satis multos enumerat Lips. Physiol. Stoic. II. diss. 7. p. 910 sq.]

vergens emendatio Vulcanii optima est, qua expressit Aristotelis sententiam: *νόμος ἰσοκλινής.*

speciesque et genera digesta: sic faciles vitium lapsus et palmarum ard sicorum *rubos*, *levitas* mali gignitur, dulcitas fici: et quae infelicia infecunditatem vocamus, tamen utilia sunt alio pacto. Platani, ut a umbras potantibus ministrantes et acuta pinus et rasiles buxi, odora laurus sorum odoratius lignum. Tandem omnium animalium agrestium et cicurum tarum et pedestrium, aquatilium natura gignitur, nutritur, absumitur coelestibus institutis. **πᾶν γὰρ ἑρπετὸν τὴν γῆν νέμεται*,* ut Herac

vicium Vicent. *virium* Elm. typothetarum errore, sed in Erratis correxit. *robus* Voss. Bd. *robur* edd. ante Vulc. In cett. *rubor*. *levitas* codd. et edd. vett. usque ad Wowe restituit *lenitas*. *et dulcitas* F. φ. Elm. seqq. In cett. *et* abest. In edd. ante Vulc. *dulcitas* desideratur et pro *fici* in iis est *sic*, quam particulam prave retinuit Wower. Verba *et acuta* usque ad *Heraclitus ait* non sunt in edd. ante Iunt. 2. *et acuta pinus* F. Oud. In cett. *et* non comparet. *et rasiles* F. Voss. Bd. Elm. seqq. In cett. *et* abest. Elm. seqq. In cett. *et* desideratur. *tamen* F. Voss. Vulc. In cett. *tandem*. Forsitan leg *tum*. *sicurum* Colv. *pennatorum* Scriv. Florid. *pinnatarum* Voss. edd. ante *pennatarum* F. Elm. et seqq. *pumatarum* Bd. *pedestrum* Voss. In cett. *pedestr* *aquatilium* F. Elm. seqq. In cett. *et* desideratur. *pinnatarum ped. et aquatilium* *a Mensa ΠΑΝΤΑ eYePRe ΓωMOSSARRINA MePPHeSSe TONOSSAHYTI* F. Lind. omnia haec verba uno tenore scribit et pro *MePPHeSSe* habet *MePHeSSe*; praete habet Elm. ante *mensa* in Lindenbrog. collatione non est. *mensa ΠΑΝΤΑ EY MOCCARRINA MePe ze tonos sahyti, ut H. a.* Voss. 2. *mensa ΠΑΝΤΑ eYERo* *ccARRINA MePe ss ee tonos Sabyti, ut H. a.* Bd. *ΠΑΝΤΑ EYEPRETω MOS MERH esse tonos sabyei* Leid. Voss. quasi e cod. adscripsit *νοῦς ἅπαντα εὐεργετῶν* *μέρη σώματος ἀΐδιον ut ait Heracl.* In edd. *πᾶν γὰρ ἑρπετὸν τὴν γῆν νέμεται, ut ait H* *In Iunt. 2. *πᾶν τὸ ἑρπετόν*.

rubos. [Oud. lectionem cod. Voss. 2. *robus* notandam esse adscripsit: nam adiective *robum* veteres dixisse pro *rufo*, adeoque rusticos bovem appellasse *robum*. cf. Fest. p. 134. et Intt. ad h. l. p. 632. Lindem. Equidem hanc corruptelam ex vera scriptura *rubos* exortam esse maluerim, quae prius in *robos*, tum in *robus* abierit. De *persicis* cf. Intt. ad Petron. c. 56. p. 367., qui locus mendosissimus ita est restituendus: *Cervical offla* [cf. Gloss. Cyrill. p. 613. *στέμμα infula offula mitra*] *collarium: adlata est seris* (genus est intuborum quod a Plinio commemoratur) *caepe, et centum alia picrophaga e sale data et centrum cum malo, porro et persica*. (*Centrum* est stimulus cui malum infixum erat. Ita bene sibi respondet *centum alia* et *centrum cum malo*, ut in seqq. *muraena* et *murem cum rana*.]

levitas. [Retinenda est haec lectio codd., nec cum Wower. emendandum: *lenitas* i. e. mollitudo et maturitas. Quoties tamen utrumque vocabulum in codd. confusum sit, omnibus notissimum est; cf. Intt. ad Cic. Tusc. IV II. p. 384. ed. Moser.]

platani. [cf. ad Met. I. p. 1(sus est Virgil. Georg. IV. 14(*que ministrantem platanum po umbram*.]

rasiles. [cf. de hoc vocabul ad Ovid. Met. VIII. 318.]

pinnatarum. [De forma *p* cf. ad Met. p. 469. ed. meae: nere feminino voc. *animalis* 133. ed. meae.]

πᾶν γὰρ ἑρπετὸν τὴν γῆ ται. [Haec verba ex Aristotele tuerunt Intt., quum quod in co tur, tam difficile et ambiguum sit, adhuc interpretum expedierit. mihi quidem videtur esse Voss datio: *νοῦς ἅπαντα εὐεργετῶν* ὡ *μέρη σώματος ἀΐδιον*, ut de deo gatur; quo facit quod statim *et cum sit unus*. Ita etiam dub Heracliti qui apud Aristotelem versum a manu auctoris scriptun quia priora et seqq. minus co Forsitan pro *mensa πάντα* leg *θεὸς ἅπαντα*. Cetera expedire

CAPUT XXXVII.

:t cum | sit unus, plurimis nominibus cietur specierum multitudine, qua- 370
liversitate fit multiformis *nominis: inde est* a iuvando [Iupiter] *Iovis*, [75]
Ζῆνα Graeci, quod vitae nostrae auctor sit, rectissime appellant. *Satur-*

ius Bd. *plurimis* F. Bd. cod. Salm. Elm. et seqq. praeter Oud. *hoï nom.* Bd. *propter*, ld. ante *specierum* habent, abest a F., quod Oud. neglexit; etiam in Voss. ac Bd. hanc iitionem abesse probabile fit, quod hi codd. *multitudine* legunt. In cett. enim est *propter* ultitudinem. Quid vero Elm. sibi velit ex F. enotans: „*s. multitudine vis* id est" ego non o. Oud. hanc adnotationem intactam reliquit. Pertinet sine dubio ad sequentia, ubi post *rmis* F. habet *vis*, ideoque utramque variam lectionem Elm. conflavit. *multiformis vis id uvando Iupiter διος quem* F. *m. vis adiuvando I. deos quem* Bd. *vis id est adiuvando quem* Voss. 1. 2. *et a iuvando Iupiter deos quem* Vulc. *idem a iuvando φ. m. et a is suis Iupiter dicitur quem* edd. ante Vulc. *et a iuvando Iupiter dicitur* Vulc. et seqq. n marg. ed. Vulc. *inde a iuvando Iupiter dictus;* Oud. emendavit: *videlicet ab iuvando Δία quem et Ζῆνα etc.* quam coniecturam Bosscha in textum recepit.

›. XXXVII. *multiformis nomi-* *inde est a iuvando Iupiter Iovis* [Hunc locum in textum recepi, odo emendare eum potui, quum orruptissimum esse appareat. Oud. :tura *multiformis, videlicet a iu-* *ɔ Iupiter dicitur Δία quem et* neutiquam comprobari potest, m quod *videlicet* satis ieiunum ec vestigiis codd. respondet; tum *dicitur Δία* nimis recedit a codd. ura *Iupiter Διός*, tum quod ver- a positus *Δία quem et Ζῆνα* sin- is est, denique quod *Δία* hic plane fluum est nec ad loci explicatio- facit. Nam si Aristoteles dicit: *μεν δὲ αὐτὸν καὶ Ζῆνα καὶ Δία*, *λλήλοις χρώμενοι τοῖς ὀνόμασι, ὡς λέγομεν δι᾽ ὃν ζῶμεν*, utrumque n necessarium erat addi, quia ita n paranomasia *δι᾽ ὃν ζῶμεν* ex- :ur. Eadem vero ratione praeter *er* apud Apuleium extitisse intel- r vocabulum, quod vocis *iuvando* s et sono simile est: quum *iuvando* *ıpiter* ad sonum sibi neutiquam ›ndeant, hincque emendo: *a iu-* *o Iupiter Iovis, quem Ζῆνα Graeci:* *ıdo* et *Iovis* ab eadem originatione ıri apertum est. *Iovis* nominati- quod nesciebant librarii, in *διος* mpebant, graeci vocabuli *Ζεὺς* ivum ante oculos habentes, cf. de terminatione *Iovis* pro *Iupiter* Met. p. 298. ed. meae. Tum *vis*, quod post *multiformis* omnes codd. legunt, corruptum est ex compendio vocabulum, quod ad *multiformis* pertinet. *Multiformis* enim i. e. varius et multiplicis et variae formae absolute hic dici nequit. quia ubi de *nominibus* dei *plurimis* sermo est, multiplicem illum et diversissimas *formas* habentem nominari ineptum foret. Hinc lego *multiformis nominis (nois) inde est. Multiformis nominis* deus dici hic bene poterit, i. e. varii nominis et multinominis atque ita utrumque enuntiatum optime inter se cohaeret. Facillima est emendatio *inde est* pro *id est*, in quam Salmasius partim incidit coniiciens: *inde a iuvando Iupiter dicitur.* Forsitan tamen *Iupiter* ut glossema delendum et legendum est: *multiformis nominis; inde est a iuvando Iovis, quem.* Item dicit Augustin. de Civ. Dei. VII. 16. *Iovis Iuno coniux et is coelum, haec terra, quae eadem tellus, et ea dicta, quia una cum Iove iuvet Iuno, et regina, quod haec omnia terrestria regit;* Cic. de Nat. Deor. II. 25. *Sed ipse Iupiter i. e. iuvans pater, quem conversis casibus appellamus a iuvando Iovem, a poëtis pater divum hominumque dicitur*, ad quem locum vide Intt. et Fulgent. Mythol. I. 2. p. 629.]

nium etiam, illi *Κρόνιον* quasi *Χρόνιον*, id est quemdam incoeptum
371 gine, | interminum ad finem [tempus] appellant: Fulgurator et Tonitrualis
minator etiam Imbricitor et item Serenator, et plures eum Frugiferum

Verba inde ab *Saturn.* usque ad *dicitur et* non sunt in edd. ante Vulc. qui e suo cod. *Saturnium etiam Κρόνον quasi Χρόνον quendam inceptum ab origine, interminum a* *Tempus appellant.* *Saturnum etiam illi Κρόνον quasi chonon id est quemdam ince* *origine terminum finem tempus appellant* F. teste Elm. *Satur. etiam illi Κρόνον quasi* *quendam inceptum ab origine terminum finem tempusque appellant* φ. teste Elm., sed enotavit: *Saturnumque etiam illi Κρόνον q. X. id est quemdam inceptum ab origine, te* *finem tempusque appellant.* *quemdam inceptum ab origine, interminum ad finem,* *appellant* Voss. Bd. uti Vulc. cod. ed. Scal. Elm. seqq. nisi quod Elm. et seqq. post *Χρόν* admiserunt. *quod est inceptum ab origine, interminum ad finem t. a.* Salm. coniecit *tempus quendam inceptum ab origine, terminum ob finem appellant* Wow. coniecit e Oud. emendavit: *Saturnium etiam filium Κρόνου quasi Χρόνου id est quemdam incep* *origine, interminum ad finem* vel *origine intermina ad finem.* Bosscha edidit *quemdam* *ab origine, interminum ad finem.* *diciturque Fulg.* F. teste Lind. *dicitur et* F. testibus Oud. φ. Elm. Scriv. Florid. Oud. In cett. haec absunt. *etiam Imb.* F. et cett. codd. et edd Wow. In cett. edd. *et iam Imbr.* Haec verba non habent edd. ante Ald. *et item dicitu* Ald. Iunt. 2. etc. Colv. Vulc. Scal. Wower. In F. (teste Lind.) Voss. Vulc. Bd. *dicitur n* *et idem dicitur Seren.* edd. ante Vulc.

Saturnium etiam, illi Κρόνιον quasi Χρόνιον. [Ita codd. ope emendavi. *Saturnum*, quod alii scribunt, ferri non potest, quia *Iupiter* nunquam *Saturnus* dictus est nec dici potuit, sed *Saturnius* cf. Claudian. Gigant. 16. *sentiet ille meas tandem Saturnius iras.* *Κρόνιος* est ipse *Κρονίων*, uti semper appellatur. De *Κρόνῳ* i. e. *Χρόνῳ* cf. Fulgent. Mythol. II. 4. *Illud nihilominus ostendere volens poetica vanitas, quod Saturnus graece Κρόνος dicitur, Χρόνος enim graece tempus vocatur.* De aliis huius nominis originationibus cf. Cic. ad Nat. Deor. II. 25. III. 25. Fulgent. l. c. p. 627. et 628. Arnobius III. 29. item dicit: *ut quod chronos est habeatur Cronos*, ad quem locum cf. Orell. T. II. p. 155.]

incoeptum ab origine, interminum ad finem, tempus appellant. [Codd. optimi locique sententia suadent, ut ita legatur. Aristoteles dicit: *Κρόνον δὲ παῖς καὶ Χρόνον λέγεται διήκων ἐξ αἰῶνος ἀτέρμονος εἰς ἕτερον αἰῶνα.* Alludunt igitur Aristoteles et Apuleius ad sententiam hanc, temporis notionem esse aevi imaginem cf. ad de Dogm. Plat. p. 192. ed. meae, ubi vide mea dictata. Nec tamen cum Oud. dubito, quin *tempus* sit glossatoris marginalis prava interpolatio, hincque uncis inclusi. Sic optime omnia procedunt. Ille *Saturnius* i. e. *Κρόνιος* sive *Χρόνιος* est appellatus, quia ad *tempu* *aevi et perennitatis imaginem* p et eius quasi proles est; *incoep* tur est (i. e. non coeptus) *ab* sive a parte originis, ad origin Met. p. 265 et 498. ed. meae et *minatus* s. non terminatus ad Apuleius de Dogm. Plat. l. c. *tempus aevi esse imaginem: si* *tempus movetur, perennitatis* *immota est natura; et ire in ea* *pus et in eius magnitudinem fi* *dissolvi posse, si quando ho* *creverit fabricator mundi*

Fulgurator et Tonitrualis. [lius Gyrald. Hist. Deor. Synt. 73. et sq. Hartung. in libro *R* *Röm.* T. II. p. 9. qui hunc locu citat, itemque Wakef. ad Luc 1098. Arnob. IV. 21.: *Ergone* *dicam: tonans, fulgens et f* *nans et nubila terribilia cond* Aristoteles dicit: *ἀστραπαῖός τε κα* *ταῖος καὶ αἴθριος κεραύνιός τε καὶ* *ἀπὸ τῶν ὑετῶν καὶ κεραυνῶν κ* *ἄλλων καλεῖται.* Plura dabunt I Cic. de Nat. Deor. II. 25.]

Imbricitor. [Ennius apud M Sat. VI. 2. *Concurrunt veluti* *cum spiritus Austri Imbricit* *Aquiloque suo cum flamine* *certant.* Hartung. l. c. p. 11.]

Serenator. [cf. Gud. Inscr. 3

bis Custodem, alii Hospitalem, Amicalem; et omnium officiorum nomi-
ıpellant. Est Militaris et Triumphator et Propagator, Tropaeopho-
multo plura eiusmodi apud haruspices et Romanos veteres inveneris.
vero hanc effari potestatem volens his de eo verbis canit:

|*Ζεὺς πρῶτος γένετο, Ζεὺς ὕστατος ἀρχικέραυνος.* 372
Ζεὺς κεφαλή, Ζεὺς μέσσα, Διὸς δ' ἐκ πάντα τέτυκται
Ζεὺς πυθμὴν γαίης τε καὶ οὐρανοῦ ἀστερόεντος.
Ζεὺς ἄρσην γένετο, Ζεὺς ἄμβροτος ἔπλετο νύμφη.

ıque Bas. 1. *amicalem* F. Voss. Bd. quod quamquam praefert Oud., Bosscha tamen non
l cum edd. omnibus *amicalemque* retinuit. Verba *est militaris* usque ad *tropaeophorus*
ı edd. ante Vulc. quae habent omnes *appellantes* cum Vulc. Scal. Wower. usque ad Elm.
ant in textum recepit cum seqq. *appellant militaris id est triumph. et prop. et*
. F. *appellant est militaris et triumph. et prop.* φ. Voss. 1. *(est prop.)* Voss. 2. *(at*
appellantes. Militaris et triumph. et propag., trop. Vulc. cod. ed., Scal. Wower.
Est et militaris et tr. et prop. et trop. Elm. seqq. Salm. in marg. habet: *appellant ut*
triumph. et prop. trop. et tropaeoph. F. φ. Wow. Elm. seqq. *et* a cett. Mss. et edd.
ɒaeoforus φ. *et* ante *multo* non est in Wower. *inveneris* Voss. Bd. Vulc. cod. et ed.
:tt. *invenies* ut in F. *Orphaeus* Florid. inepte. *effari* non est in Bd. *de deo* Voss. Bd.
eo. Forsitan emendandum est *de dio.* ὕστηρος Voss. ἀρχικέρ. codd. et edd. Oud.
ɤος. ἔμπλετο ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. Bas. 1.

Kopp. ad Mart. Capell. I. 67.
qui plurima collegit de Iove
t *αἰθρίῳ.*]
ferum. [sive *Almum*: cf. Ovid.
. 349. et Hartung. l. c. p. 11.]
lem. [Hart. l. c. p. 15.]
'ospitalem. [H. l. Apuleius ali-
is denominationes omisit, quas
es habet: *γενέθλιος καὶ ἑρκεῖος*
τιος καὶ πάτριος ἀπὸ τῆς πρὸς
οινωνίας; *Iovem Hospitalem*
ominat Ep. ad Quint. Frat. II.
sed non faciam ut illum of-
ne imploret fidem Iovis
alis. Iovem Amicalem Romani
uisse videntur sed ille fictus
puleio ex *Διὶ φίλῳ* Graecorum.]
ɪphator. [cf. Hartung. l. c. p.
m est, quod nemo Intt. offen-
ve Propagatore, quem nemo
licuit. Videtur esse Iupiter qui
ni protendit, quem tamen non-
novi. Aristoteles habet *καθάρ-*
le *propiator* vel *proplacator*
n emendarem; at vero haec non
propter compositionem *pro.*
uleius in his et seqq. nimium
:otele recederet, hoc nomen
n esse affirmarem. Aristoteles
:εραῖός τε καὶ φίλιος καὶ ξένιος
τιος καὶ τροπαιοῦχος καθάρσιός
λαμναῖος καὶ ἱκέσιος καὶ μειλί-
χιος, ὥσπερ οἱ ποιηταὶ λέγουσι, σωτήρ τε
καὶ ἐλευθέριος ἐτύμως, ὡς δὲ τὸ πᾶν εἰ-
πεῖν, οὐράνιός τε καὶ χθόνιος, πατὴρ
ἐπώνυμος ὢν φύσεώς τε καὶ τύχης, ἅτε
πάντων αὐτὸς αἴτιος ὤν.]

Ζεὺς πρῶτος. [De latina versione horum versuum vide Burm. ad Anthol. Lat. T. I. p. 2. Fere eosdem versus excitat ex Orphicis Ouzel. ad Minuc. Fel. p. 80. ed. Lugd.]

Ζεὺς ἄρσην γένετο. [De hoc versu fusius agit Boxhorn. in Quaest. Rom. XIII. in Graev. Thes. Antiq. T. V. p. 935 sq. his verbis: Romae in S. Urso haec verba lapidi inscripta leguntur: *SIVE. DEO. SIVE. DEAE. C. TER. DEXTER. EX. VOTO. POSUIT.* Forsan Iupiter innuitur, qui ex veterum superstitione et mas et femina credebatur. Quare Orpheus ubi Iovem describit: *Ζεὺς ἄρσην γένετο* cett. Mihi autem Orpheus nihil aliud velle videtur, quam deum sexu non distingui, omnia ipsum esse et in ipso omnia." Plurima congessit de hac veterum superstitione Cuper. Numism. Antiq. Explic. I. in Polen. Suppl. Thes. Antiq. T. II. p. 216. Lactant. IV. 8. §. 4.: *Deus autem cum solus adhuc esset, cui permiscere se potuit? aut quum esset tantae potestatis, ut quicquid vellet, efficeret, utique ad creandum*

Ζεὺς πνοιὴ πάντων. Ζεὺς ἀκαμάτου πυρὸς ὁρμή.
Ζεὺς πόντου ῥίζα. Ζεὺς ἥλιος, ἠδὲ σελήνη.
Ζεὺς βασιλεύς. Ζεὺς ἀρχὸς ἁπάντων ἀρχικέραυνος.
Πάντας γὰρ κρύψας αὖτις φάος ἐς πολύγηθες
Ἐξ ἱερῆς κραδίης ἀνενέγκατο μέρμερα ῥέζων.

C A P U T XXXVIII.

Fatum autem Graeci *εἱμαρμένην* a tractu quodam invicem caussarum se

ἁπάντων ἀρχικέραυνος Mss. et edd. praeter Florid. qui restituit *ἀρχιγένεθλος*. *ἀτεικέραυνος* In Vulc. et seqq. haec additur interpretatio:

Primus cunctorum est, et Iupiter ultimus idem.
Iupiter et caput et medium est. Sunt ex Iove cuncta.
Iupiter est terrae basis et stellantis Olympi.
Iupiter et mas est estque idem nympha perennis.
Spiritus est cunctis validusque est Iupiter ignis.
Iupiter est pelagi radix, est Lunaque Solque.
Cunctorum rex est princepsque et originis auctor.
Namque sinu occultans dulces in luminis auras
Cuncta tulit sacro versans sub pectore curas.

Secundum versum edd. ante Vulc. legunt: *Iup. est caput et medium: Iovis omnia m* tertium: *Iuppiter est fundamen humi ac stellantis olympi;* quartum: *Iup. et m. est et* *femina mortis;* quintum: *Ip. est c. validi vis Iupiter ignis;* sextum: *et pelagi radix so* *est Iupiter ipse;* septimum: *Omnipotens rex est rei omnis Iupiter ortus;* octavum: *Nam occuluit, rursum extulit omnia leto;* nonum: *Corde suo sacro consultor lumine rebus.* diversae interpretationes quum in nullo cod. appareant, eas cum Scriv. et Oud. non admisi.

fatum quod Graeci edd. vett. usque ad Iunt. 2. *fatum autem quod* Iunt. 2. et seqq. *autem Graeci* codd. omnes Florid. Oud. *a* ante *tractu* non est in edd. ante Vulc. *in caussarum* Voss. Bd. Vulc. edd. ante Scal. et Wow. In cett. *caussarum invicem.*

societate alterius non indigebat: nisi forte existimabimus. deum. sicut Orpheus putavit et marem esse et feminam, quod aliter generare nequiverit, nisi haberet vim sexus utriusque, quasi aut ipse secum coierit aut sine coitu non potuerit procreare.]

Ζεὺς ἥλιος. [Orpheus in Hymn. VIII. in Solem. 13. *αἰθαλής, ἀμίαντε, χρόνου πάτερ, ἀθάνατε Ζεῦ.* De hac veterum sententia, Iovem esse Solem, praeceteris cf. Cuper. in Harpocr. p. 88. ed. Ultrai. et Orell. ad Arnob. III. 30. T. II. p. 156.]

ἀρχὸς ἁπάντων ἀρχικέραυνος. [Mirum est, qui Oudend. apud Aristotelem legi *ἀρχιγένεθλος* pro *ἀρχικέραυνος* dicere potuerit. quum omnes quantum video, Aristotelis codd. in lectione *ἀρχικέραυνος* vel *ἀργικέραυνος* consentiant. Hinc recipiendum esse putavi.]

Cap. XXXVIII. *εἱμαρμένην.* [De hoc voc. cf. Kopp. ad Mart. Capell. I. §. 64. p. 105. et Moser. ad Cic. de l. 35. §. 135.]

tractu. [Cic. l. c. *Fatum aute appello, quod Graeci εἱμαρμέν est ordinem seriemque caussarum, caussa caussae nexa rem ex s gnat,* ad quem loc. vide Intt. Lips. siol. Stoic. I. 12. p. 860. ed. Ve August. de Civ. Dei V. 8.: *Qui non astrorum constitutionem, est cum quidque concipitur vel tur vel inchoatur, sed omnium nexionem seriemque caussa qua fit omne quod fit, fat mine appellant. non multum eis de verbi controversia labora atque certandum est, quandoq ipsum caussarum ordinem et qua connexionem dei summi tribuu luntati et potestati, qui optime et cissime creditur et cuncta scire. quam fiant. et nihil inordinatu linquere.*]

ı volunt dici decretum: idem *πεπρωμένην* dicunt, quod omnia in hoc statu finita sint, nec sit in hoc mundo aliquid interminatum; idem Fatum *μοῖραν* quod ex partibus constet, hinc *ἔννομον*, quod unicuique attributio sua ipta. *Adrastia* eademque ineffugibilis necessitas ultionis. | Sed tria 373
t; numerus cum ratione temporis faciens, si potestatem earum ad eius-

; (neque vero *πεπρωμένη* uti Oud. enotavit) F. *pepromenen* Voss. et edd. vett. *iidem* ante Oud., quod tamen Bosscha non recepit. Boxhorn. ad Suet. Tiber. in fin. (?) *eram* F. teste Elm. *meran* F. teste Oud. Sed in coll. Lind. neutrum extat. *moeran* Voss. *hic* pro *hinc* F. Voss. φ. *ἔννομον* F. Vulc. *ennomon* Voss. 2. *enomon* Bd. *ἔννεμον* φ. quum Elm. in eo *ἔννομον* esse testetur. *emiomon* ed. pr. Vicent. (in cuius exemplari meo ir doctus *ἔννομον*) Venet. 2. Iunt. 1. Vind. In cett. *νέμεσιν*. *adscripta ac pacti eadem* F. edd. ante Vulc. *ac pacti eademque ineffabilis* φ. et ed. pr. teste Elm. *ac pacti* est in . Vulc. *pacti* Bd. *Adrastea* correxit Vulc. et recepit cum seqq. atque F. ita habere quum Lind. nihil enotaverit. *eadem quasi* Vulc. Scal. et Wow. sed Mss. habent *eadem-* Elm. et seqq. recte reposuere. *numero cum ratione temporis facientia si p. eorum* egit ad Suet. Tiber. in fin.

ν. [cf. Lindenbrog. ad Censor. Nat. c. 8. §. 5. p. 58.]
ον. [Contra omnes codd. agere *νομον* praebentes, etsi locus dum innotuit, ubi significatione vocabulum legatur et Aristo- *εσιν* scribit. At quum et *νέμε-* *ννομος* *νέμω* vocem primariam adicem, non improbabile est, etiam id notare, quod cuique et adscriptum sit. Mirum librarii pro *νέμεσιν* substituis- *μον*, quod ne ad litteras qui- eri tam simile est, ut cum eo ri posse videatur.]
stia. [Ex corruptissima codd. Vulc. bene ita correxit. De ıe quod *Nemesin* inter et *Adra-* ıtercedit, optime agit Kopp. Cap. I. §. 64. p. 105. cf. Amm. IV. 11. §. 25.: *Haec et huius- uaedam innumerabilia ultrix m impiorum bonorumque trix aliquoties operatur Ad- (atque utinam semper!) quam duplici etiam Nemesin ap- s: ius quoddam sublime numi- acis, humanarum mentium opi- unari circulo superpositum, efiniunt alii, substantialis tu- erali potentia partilibus prae- fatis: quam theologi veteres s Iustitiae filiam ex abdita qua- ternitate tradunt omnia de- terrena. Haec ut regina caussarum et arbitra rerum ac disceptatrix urnam sortium temperat, accidentium vices alternans: voluntatumque nostrarum exorsa interdum alioquam quo contendebant exitu terminans, multiplices actus permutando convolvit. Eademque necessitatis insolabili retinaculo mortalitatis vinciens fastus tumentes incassum, et incrementorum detrimentorumque momenta versans, ut novit, nunc erectas mentium cervices opprimit et enervat, nunc bonos ab imo suscitans ad bene vivendum extollit*, ad quem locum vide Lindenbrog.]
tria Fata. De his Parcis Oud. haec profert: cf. ad Lucan. VII. 676. Markl. ad Stat. Silv. V. 3. 72. Morell. Spec. Rei Num. p. 66. Gronov. ad Gell. III. 16. I. Spon. Diss. de Urna Sepulcr. p. 20. Burm. ad Ovid. Trist. III. 7. Comment. ad Auson. Gryph. 19. Misc. Observ. Nov. Vol. III. p. 1. diss. 3. Mus. Ver. p. 170. ibique Maff. Salm. ad Solin. p. 788. Propert. II. 1. 18. Claud. in Rufin. I. 176. [Burm. ad Anthol. Lat. T. II. p. 30. 174. 261. Kopp. ad Mart. Capell. I. §. 56. p. 101. IV. §. 360. p. 347. Intt. ad Fulgent. Mythol. I. 7. p. 634. Stav. ad Albr. de Deor. Imag. 10. p. 917. ad Censor. de Die Nat. 8. §. 5. Lactant. II. 10. §. 19 sqq.: *Omnia tribus temporibus continere necesse est, praeterito, praesenti, futuro. Praeteriti est origo, prae-*

dem similitudinem temporis referas. Nam quod in fuso perfectum est, prae-
[76] teriti temporis habet speciem, et quod torquetur | in digitis, momenti praesentis indicat spatia, et quod nondum ex coelo tractum est subactumque cura digitorum, id futuri et consequentis seculi posteriora videtur ostendere. Haec illis
374 condicio et nominum eiusdem proprietate contingit, ut sit Atropos | praeteriti temporis fatum, quod ne deus quidem faciet infectum: futuri temporis Lachesis a fine cognominata, quod etiam illis quae futura sunt finem suum deus dederit. Clotho praesentis temporis habet curam, ut ipsis actionibus suadeat, ne cura sollers rebus omnibus desit. *Deum* vero *ire per omnes terrasque* non frustra arbitrabitur, qui audiet Platonis haec verba: *** Deus namque, sicut vetus inquit, continet ratio, *principia et fines, et media rerum omnium

temporis abest a Bd. *torquetur* non est in φ. *ex colo* Voss. Bd. (Vulc. idem coniecit.) Vulc. et seqq. In cett. *colo tractum*. In F. esse *et colo* male enotavit Oud. In Lindenbrog. collat. nihil correctum est. Illa vero varia lectio *et*, quam Oud. ante oculos habuit, pertinet ad seq. *ex nominum*, ubi Lind. corrigit *et nominum*, quam scripturam variantem Oud. in seqq. non commemoravit. *tractus* Voss. 2. *nec* pro *haec* Bd. *et nominum* F. Voss. In cett. *ex nominum*. *eiusdem* F. Voss. Vulc. In cett. *eorundem*. *nominis eiusdem* Bd. [ut Mercer. ad Non. p. 634. ed. Lips.] Verba inde a *quod ne* usque ad *temporis* non sunt in edd. ante Wow. qui e φ. haec bene restituit. *deus* non est in Bd. *Lacessis* Voss. 2. *clato* Bd. *suadeas* Ald. *omnibus rebus* ed. Florid. *per omnes terrasque* F. Voss. Oud. *per omnes terras* Bd. Vulc. et edd. ante Scriv., qui cum Florid. addidit ex versu Virgiliano *tractusque maris*. *namque vetus inquit sicut continet ratio* F. Salm. cod. *sicut vetus inquit cont. rat.* Voss. 1. 2. Elm. Scriv. Florid. *vetus inquit continet ratio* Bd. *namque inquit sicut et vera* edd. ante Elm. Vulc. et Sciopp. de varietate codd. suorum nihil monent. Oud. emendavit: *vetus sicut inquit sermo et vera continet ratio*, quod recepit Bosscha; vel *vetus inquit sermo, sicut et vera continet ratio*. *et fines* F. Voss. Elm. Scriv. Florid. Oud. In cett. *et* abest.

sentis substantia, futuri dissolutio. Quae omnia in singulis hominibus apparent; et incipimus enim cum nascimur, et sumus, quum vivimus, et desinimus, quum interimus. Unde etiam tres Parcas esse voluerunt, unam quae vitam hominis ordiatur, alteram quae contexat, tertiam quae rumpat ac finiat. cf. Kopp. ad Mart. Capell. I. §. 32. p. 74.]

torquetur. *Torquere* in nendo proprium est, ut mox *trahere*: cf. Ovid. Met. XII. 475. *Stamina pollice torque*; Tibull. I. 7. 84. *ducit inops tremula stamina torta manu*.

et nominum eiusdem. [sc. condicionis, uti bene Oud. vidit. *Et* est *vel, etiam*.]

Atropos. [De his Parcarum nominibus vide quae adnotavit Munker. ad Hygin. Fab. p. 2. Stav. Taffin de Anno Sec. c. X. in Graevii Thes. Antiq. T. VIII. p. 518 sq.; de *Atropo* Cornut. 13. p. Gal. 156. Plutarch. Stoic. rep. in extr. p. 1056. Kopp. ad Mart. Capell. I. §. 65. p. 104.]

Lachesis. [cf. Kopp. ad Mart. Capell. I. §. 88. p. 127.]

deum vero per omnes terrasque. Liquet auctorem ob oculos habuisse locum Virg. Georg. IV. 221. *deum namque ire per omnes Terrasque tractusque maris coelumque profundum*, quare vel totus ille versus admittendus vel tantum *omnes terrasque* cum Mss., quia copula satis patet illum versum innui.

sicut vetus. Si haec sana essent satis pateret, graeca Platonis verba hic non desiderari, sed auctorem ita vertisse Aristotelica, quasi ille esset Platonis locus. At male sic Aristotelis mentem cepisset. Nam Platonis verba videntur ταῦτα δὲ πάντα ἐστὶν οὐκ ἄλλο τι πλὴν ὁ θεός. Hinc passim Platonici et Stoici: *Iupiter est quodcunque vides*. Sed perperam se habent vulgata, et *haec verba* abunde declarant, graeca Platonis verba ab Apuleio adscripta fuisse.

ata atque illustrata *ac* curru volucri superfertur. Eundem deum *semper* Necessitas semper et ubique comitatur, eorum qui a sacra lege discesse- vindex futura: quam faciet ille mirificam, qui statim a tenero et ipsis bulis intellexit, extimuit eique se totum dedit atque permisit.

ta Voss. *penetrata* Bd. In cett. *penetrat*. *illustrat et* F. φ. Vulc. Elm. et seqq. *illu-* Voss. Bd. cod. Salm. *lustrat* Wower. *illustrando* edd. ante Elm. *cursu* φ. edd. ante *semper ultrix Necess. semper* Voss. Bd. In cett. prius *semper* non extat. *ille facit* edd. t. 2. *mirificam* Florid. *et timuit* edd. ante Iunt. 2. *et extimuit* Iunt. 2. seqq. Colv. Vulc. ower. In cett. *et* abest. *atque* pro *eique* Scal.

u volucri. [cf. Dousa Castig. ad c. 7. Intt. ad Tibull. IV. 1. *Iupiter ipse levi vectus per curru.*]

ix Necessitas. Horat. Od. III. 1. 14. Torrent. ad Od. I. 35. 17. [d'Orvill. ad Charit. VIII. 2. p. 609. Intt. ad Cic. Tusc. III. 28. T. II. p. 180. Moser. Kopp. ad Mart. Capell. I. §. 32. p. 75 sq.]

L. APULEII MADAURENSIS
PRO SE APUD CLAUDIUM MAXIMUM PROCOS.
DE MAGIA LIBER.

CAPUT I.

377 [273] Certus equidem eram proque vero obtinebam, Maxime Claudi quique in consilio estis, Sicinium Aemilianum, senem notissimae temeritatis, accu-

Apuleii Madaurensis.] *Apulei Platonici Madaurensis pro se apud Claudium Maximum Proc. de Magia liber* F. 1. 2. *Apulei Platonici Madaurensis pro se apud Claudium de Maximum liber incipit* p. *Apul. Plat. Mad. de Magia incipit apud Claudium Marinum* L. *Liber de Magia incipit apud Claudium Maximum Maurinum* Coll. Voss. *Incipit liber primus Apulei Platonici Philosophi de Magia* δ. De cett. Mss. vide in notitia codd. *A. M. P. pro se apud Cl. Virum Claudium Maximum Procons. de Magia oratio* ed. pr. In edd. vett. extat hic titulus: *L. Apulei* (Vic. Iunt. Bas. *Madaurensis Platonici*) *Apologiae sive defensionis Magiae* (Ald. *Magicae*) *ad* (Ald. *apud.*) *Claudium Maximum Procons. oratio prima* (Vic. *pro se orat. prima*; Iunt. Bas. *pro se ipso.*) In seqq. edd. legitur: *L. Apuleii Apologia prima* sed praeter Vulc. 1. in textu non est divisa. Quae in edd. ante Vulc. item Elm. Florid. et Bip. adduntur *apud Claud. Max.* etc., ea et librariorum additamento profecta esse cum Bosscha puto; confirmantur tamen a Mss. plerisque, quare ille suo iure ea retinuit.

Cap. I. *eam* Iunt. 2. *maxime CL.* F. 3. Iunt. 2. *obtinebam A.* p. *consilio* F. 1. 3. p. *l.* Coll. Voss. cum plerisque edd. Ego *concilio* tantum inveni in Vulc. 1. *Siccin. Aem.* δ. *Scinium Aem.* Vic. *Scin. Aem.* Venet.

Cap. I. *Maxime Claudi.* Maximus Claudius videtur esse, quem philosophum M. Antoninus Philosophus audivisse scribitur a Iul. Capitol. in eius vitae c. 3., monente Latino Latinio in Bibl. Sacra et Prof. Meminit eius ipse M. Antoninus in Lib. I. de vita sua §. 15.

consilio. Male Vulc. in ed. pr. dedit *concilio*, quippe cui innotuisset, *concilium* saepe de coetu et consessu dici. Notum tamen est, *consilium* quoque eo significatu usurpari, nec tamen Wow. ad Sidon. p. 403. bene pronuntiat, *consilium* esse συνέδριον s. consessum, *concilium* συναγωγὴν coetum ampliorem. Bosscha excitat Cic. pro Quint. 10: *Quaeso, C. Aquilli, vosque qui estis in consilio* (quem locum Apuleio ob oculos fuisse probabile est,) Ern. in Clav. Cic. Intt. ad Lat. Pac. Panegyr. c. 1. De confusione voc. *consilium* et *concilium* cf. Gron. et Dr. ad Liv. XLIV. 2. §. 5. [De discrimine utriusque vocabuli cf. Forbig. ad Virg. Aen. II. 89, qui plurima collegit. Gronovii sententiam, *concilium* significare congressum secretum, coitionem sive coetum conspirantium clanculum, sed *consilium* indicare consultantium sive deliberantium conventum, expositam habes ad Liv. l. c. Hanc equidem omnium maxime probo.]

Sicinium. [De hoc vocabulo cf. Intt. ad Gell. II. 10. §. 1. Munk. ad Fulg. Exposit. Serm. p. 771. ed. Stav., quo utroque loco magna est codd. varietas.]

notissimae i. e. famosissimae in ma-

i prius apud te coeptam quam apud se cogitatam penuria criminum eiis impleturum. Quippe insimulari quivis innocens potest; revinci ı non potest. Quo ego uno praecipue confisus gratulor medius fidius, copia et facultas, te iudice, obtigit purgandae apud imperitos philoprobandi mei. Quamquam istae calumniae ut prima specie | graves, 378 cultatem defensionis repentinae fuere. Nam, ut meministi, dies abıs an sextus est, cum me caussam pro uxore mea Pudentilla adver-

accusationem ed. pr. Vicent. Venet. 2. *nostri* pro *mei* β. *coepte* Venet. *cognitam itare* est meditari. *convitiis* edd. vett. *impleturi* ed. pr. Vicent. Venet. 2. Verba ad *potest* non sunt in L. errore librarii, qui a priore *potest* ad posterius oculorum vitio t. *confiso* p. *obtigis* Vicent. Venet. 2. *purgandum* p. L. Coll. Voss. In cett. *probandi nostri* β. ut supra. *probandi unde* p. (ex lectionis *mei* et compendii *uñ* id usione.) *adhinc* Coll. Voss. *aut* pro *an* δ. et V. L. in marg. ed. Vicent. meae.

ı, de qua vocis significatione gine conferri iubet Cic. Phil. . *multos secum habuit notos latrones*, et Gell. I. 5. *nosaltatriculae*. [cf. Casaubon. lian. c. 5. T. I. p. 580. *notos enatoriis*, qui excitat Sparver. c. 5. *cum iam ante mi*ıs *ducum interfectores quos Severum occiderent*; et mox *ssatusque est, quod ad se m Iulianus notos ducum nisisset*; et eund. in Nigr. Burm. ad Anthol. Lat. T. II. Apuleius Met. X. p. 726. *convenit quemdam notae e.*]

ionem mei. [De hoc pronoınalis genitivo, quem pro posronomine Apuleius ponere ae adnotavi ad Met. p. 312 sq.

Prorsus hoc damnat Chr. robabil. Crit. Lips. A. 1733. legi vult *re convinci*, contra scha his verbis agit: Apule*revincere* pro *convincere* Met. VIII. p. 536. et multus erbo Apuleius, ut infra p. 599. *— falso obiectum revin-*6. *neque argumento revin-*33. 543. 561. saepius. Neque Apuleius sic locutus est. ie VI. 26. *Crimina revicta is confutare*; Gell. VI. 2. *et maleficio revicti sunt*, ronov. Tertull. Apolog. c. 1. *sitatem idem titulus et onerat et revincit*; eod. cap. extr. *quod revinceris ignorare*; vide et cap. 3. extr. et passim apud illum auctorem.

facultas. [*Facultas* hoc loco non magnum aut excellens ingenium significat, nec illam vim qua quis multa potest simul facere, sed dicendi tantum facilitatem et copiam, uti explicat Salm. ad Spartian. Hadr. c. 20. T. I. p. 187. Item Cic. dixit pro Balb. c. 1. §. 2: *quae fuerit hesterno die Cn. Pompeii gravitas in dicendo, quae facultas, quae copia*; cf. Schaefer. ad Plin. Epist. I. 18, 20.]

probandi mei. [De ratione pronominis *sui*, qui genitivus est a *probandi* gerundio pendens, cf. Kritz. ad Sall. Catil. XXXI. §. 5. qui optime de ea constructione exposuit. Cave igitur *probandi* pro participio futuri passivi habeas.]

ad difficultatem defensionis repentinae fuere. Scip. Gent. de hoc loco haec adnotat: Quum primum hanc orationem legerem, hoc mihi dicere Apuleius visus est, difficiles sibi defensu fuisse has calumnias, utpote repentinas et ad quas respondere ex tempore oportuerit, etiam respondit. Sed contrarium plane dicit Apuleius, nimirum facile sibi fuisse has calumnias refutare, ut ex seqq. apparet. Bene iam Pricaeus contra hanc sententiam egit, locum p. 500. conferens: *Omnis ista accusatio temeraria et repentina fuit*, et Floridus bene interpretatur: quia nempe non satis mihi reliquerunt spatii ad cogitandum.

an sextus est. [*An* interdum proxime accedit ad significationem particularum

sus Granios agere aggressum de composito nec opinantem patroni eius incessere maledictis, et insimulare magicorum maleficiorum ac denique necis Pon-
[274] tiani privigni mei coepere. Quae ego cum intelligerem, non tam cri | mina iudicio quam obiectamenta iurgio prolata, ultro eos ad accusandum crebris flagitationibus provocavi. Ibi vero Aemilianus cum te quoque acrius motum et ex verbis rem factam videret; quaerere occepit ex diffidentia latibulum aliquod temeritati.

Cravios Vulc. 1. *Gravios* Scal. Wower. Elm. *aggressus sum* p. *patronis eius* p. *patronum eius* L. et Coll. Voss. In β. deest *eius*. Casaubon. praetulit *eorum*. *maleficorum* Vicent. Venet. 2. *Ponciani* δ. *intellegerem* F. 3. et ita semper. *indicio* φ. *indico* margo Bas. 1. *iudicis quam obiectamenta iurgio probata video* δ. *ultra* solita aberratione p. *ad accusandum ab his flagitationibus provocari* δ. *alicus* pro *acrius* p. *rem fictam* Fulv. emendavit, quod quasi e cod. φ. in suam editionem Wower. audacter recepit; Groslot. in marg. coniecit *fractam*. *accepit* F. 3. δ. *incepit* p. ex interpretatione. Frequens verbum *occipere* apud Apuleium et alios cf. Met. p. 26. ed. meae. *tenendum* pro *temeritati* δ.

aut et *sive*, minuta et prorsus exempta vi dubitationis, quibus verbis utitur Hand. Tursell. T. I. p. 382., huius loci non oblitus; cf. quem Bosscha profert locum Cic. ad Div. VII. 9. §. 2. *Cn. Octavius an Cn. Cornelius quidam est.* Aurel. Vict. de Illust. VV. *aurum dolo an scelere Caepionis partum;* Tacit. Ann. I. 13. *Tiberius casu an manibus eius impeditus prociderat*; Merc. ad Dict. Cret. de B. T. I. 19.]

Granios. Graniorum nomen non infrequens apud Romanos fuit. Notus est Q. Granius praeco ex Cicerone. [Brut. 43. §. 160; 46. §. 172. pro Planc. 14. §. 33. Alios Granios vide in Orell. Onomast. Tull. p. 274.] Haud ignobilis quoque scriptor fuit Granius Flaccus, Caesaris aequalis (v. Heins. ad Briss. de V. S.) cuius meminit etiam Arnobius III. 31. [39 et VI. 7. cuius librum de Indigitamentis ad Caesarem meminit Censorin. de Die Nat. c. 3. cf. Voss. in Append. ad Lib. III. de Histor. Lat. Oper. T. IV. p. 261.]

de composito. [De hac similibusque dictionibus cf. Hand. Tursell. T. II. p. 222. ut in seqq. p. 579. *de professo.*]

patroni eius. Casaubonus reponi volebat *eorum*, intelligens Graniorum patronos. Attamen ad *Aemilianum* pronomen esse referendum monuerat iam Scip. Gentilis. Qui enim nunc Aemiliani patroni sunt, iidem tunc quum caussa pro Pudentilla contra Granios ageretur, Graniorum erant.

rem factam. Nihil mutandum est. Respondent haec superioribus: *non tam crimina iudicio quam obiectamenta iurgio prolata* et est sensus: Quum iam flagitationibus Apuleii videret Aemilianus, iam non *verbis* velitandum amplius esse, sed *rem* esse factam, non intra *iurgium* obiectamenta sua posse contineri, sed tamquam crimina in *iudicium* deductum iri, quaerere occepit cett. *Rem* hic valere *litem* monuit iam Pric. qui excitavit: Auson. *Imperium, litem, Venerem cur una notat res*; Varr. de Ling. Lat. VII. 98. p. 370. ed. Spengel.: *Quod ait iurgio id est litibus, itaque quibus res erat in controversia, ea vocabatur lis; ideo in actionibus videmus dici: Quam rem sive mi litem dicere oportet*; Cic. pro Muraen. 12. §. 27. *Iam illud mihi mirum videri solet, tot homines tam ingeniosos, post tot annos etiamnunc statuere non potuisse, utrum diem tertium an perendinum, iudicem an arbitrum, rem an litem dicere oporteret.* *Verba* autem de *iurgiis* dici Bosscha probat ex Terent. Andr. II. 4. 8. et Hecyr. I. 3. 33., ad q. l. vide Donat. et Ruhnk. [Ita explicandus locus Dict. Cret. II. 39. *eumque verbis maledictisque acrioribus insecuti*, ubi male alii aliter corrigunt.]

occepit. [Frequens est verbum *occipere* apud Apuleium; cf. ad Met. p. 26. ed. meae.]

CAPUT II.

ır Pontianum fratris sui filium qui paulo prius occisum a me clami-
ıstquam ad subscribendum compellitur, illico oblitus est de morte | co- 379
olescentis, subito tacens tanti criminis descriptionem. *Ne* tamen
desistere videretur, calumniam magiae, quae facilius infamatur quam
, eam solum sibi delegit ad accusandum. Ac ne id quidem de pro-

zni ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. Bas. 1. *quum paulo prius ... clamitaret* correxit
uam emendationem expresserunt Sc. Gent. Pric. Florid. sed sine libris auctoribus. Nam
ıibus est *quem* et *clamitarat*, nisi quod in p. est *qui*, quod recepit Bosscha. *priusquam*
am p. ed. Iunt. 1. 2. Bas. 1. 2. *compellere* δ. *ilico* F. 3. In cett. *illico*. *est* post
comparet in ed. pr. Vicent. Venet. Pricaeus in seqq. emendare voluit *inscriptionem* vel
nem. *tacere* F. 1. 3. p. L. Elm. Scriv. In cett. *tacens*. *descriptione* F. 1. 3. Elm.
cett. *descriptionem*. *tamen omnino* F. 3. p. In cett. *tamen ne omnino*. *calumnia*
mniae p. δ. In cett. *calumniam*. Oud. venit in mentem scribere: *oblitus est de morte*
s. Subito tacere ne tanti criminis descriptionem tamen, nec omnino desistere vi-
umnia magiae. Burm. ad Petron. c. 62. citans h. l. obiter monuit legendum esse *qua*.
et. 2. *ad accusandam* δ. quod quomodo Bosscha probare, alterum tamen magis Apu-
ere potuerit vix credibile est. *ac ne quidem* Scal. Wower.

. *qui*. Bene ita ex cod. Pith.
osscha, qui ex compendiosa
in *quem* facilius corrumpi po-
, quam *quum*, quae emendatio
ıboni, pronuntiat. Ego *quem*
onem ineptam puto librariorum,
ı non intellexerant.

tacens tanti criminis descri-
Ne tamen omnino. [Quomodo
locus extat in edd., corruptus
ı codd. tantopere inter se flu-
lec tam offendo in lectionibus
one et *calumnia*, quas optimus
ent. 3. prae se fert, quippe
ula ~ omissa facillime expli-
nt, quam in scriptura *tacere*,
mi quique libri praebent. Cor-
co altius insidet, nec Oud.
, quae a vestigiis codd. ni-
dit, unquam probari cuiquam
uia tamen melius quid substi-
poteram, retinui lectionem cod.
ens, quem omnes edd. secutae
ut ante *tamen* ponerem movit
itas Flor. 3. et Pith. qui illam
ı omnino negligunt, quam pro-
ob eandem praecedentis vo-
criptionem finalem syllabam a
se omissam: hinc forsitan cor-
ıs cod. scriptura *descriptione*
ossit. Cetera sunt plana. *Tan-*
n est nex Pontiani; cuius
descriptionem omnino tacere videri debebat Aemilianus, si magis calumniam *solam* sibi deligeret ad accusandum.]

quae facilius infamatur. Burm. ad Petron. c. 62. emendavit *qua* et sic sane loquitur Senec. Epist. 99. *Hi sunt qui nobis obiiciunt nimium rigorem et infamant praecepta nostra duritia*, quum idem Epist. 22. habeat: *non est quod quisquam illos apud te temeritatis infamet*, quemadmodum Aurel. Vict. de V. Ill. c. 78. *impudicitiae infamatus est*. Insolentior constructio huius verbi est apud Amm. Marc. XXVIII. c. 1. §. 48. *Eumenius et Abienus infamati in Faustianam feminam non obscuram*. *Infamare magiam* tamen recte dici posse videtur pro intendere alicui crimen magiae, quemadmodum *probare magiam* h. l. et infra p. 455. aliquem convincere crimine magiae.

eam. [Casaubonus ne coniecturam quidem *iam* pro *eam* proferre debebat, quum hic pronominis *is* usus latius pateat, ut aliquoties supervacuum videatur esse. Pauca iam ad libr. de Mund. p. 304. protuli; alia praebent Gronov. ad Gell. XI. 1. Arntz. ad Aurel. Vict. de V. Ill. 27. Dr. ad Liv. XXV. 27. §. 1. et ad Sil. XII. 441. Orell. ad Arnob. V. 25. T. II. p. 319.]

fesso audet; verum postera die dat libellum nomine privigni mei Sicii dentis admodum pueri, et adscribit se ei assistere novo more per ali cessendi; scilicet ut obtentu eius aetatulae ipse insimulationis falsae n cleretur. Quod tu cum sollertissime animadvertisses, et iccirco eum iussisses proprio nomine accusationem delatam sustinere, pollicitus ita rum, ne sic quidem quitus est, ut cominus ageret *percelli*, *sed iam* et

postea die Coll. Voss. *scribit* Coll. Voss. *lacessandi* Venet. Vulcan. distinxerat post uti Casaub. Reliquae edd. *scilicet* melius iungunt seqq. *optentu* F. 3. et edd. vett. *ae* pr. Vicent. Venet. 2. *quod tu cum* F. 3. *β. δ.* Coll. Voss. Iunt. 2. Oud. In cett. *quod cum* non est *tu*, uti nec in ed. pr. Vic. Venet. Bas. 1. *quod consolertissime* Venet. 2. *solertissime* Coll. Voss. *idcirco cum* Coll. Voss. *quintus* F. 3. ex manu recentiori; *Quintius* p. *quietus* Ald. Colv. Vulc. *ubi ut* edd. ante Elm., qui primus *ubi* omisit, p cum Florido addens *et* e cod. F. 1. quod etiam F. 3. habet, e quo nihil varietatis a librario est. *percellis* F. 1. 3. Iunt. 2. Elm. Scriver. *perpellis δ.* In cett. *propelli* praeter ed. B qui *percelli* scribit. *et* pro *etiam δ.* Bosscha: *sed iam advers.* In cett. *perc. etiam adver*

libellum. Colvius haec adnotavit: Per libellos accusatores crimina deferebant, denuntiabant. Noster infra Apol. p. 602. *ubi illud libelli vestri atrox principium nomine privigni mei formatum.* Horum mentio in L. Mariti D. ad L. Iul. de Adult. L. Libellorum, de Accusat.; Iuven. VI. 242 sqq. *nulla fere caussa est, in qua non femina litem Moverit; accusat Manilia, si rea non est, Componunt ipsae per se formantque libellos.* His subscribere cogebatur accusator eoque profiteri sese talis aut talis criminis reum postulasse, ut si falso quem accusaret, haec subscriptio temeritatis falsitatisque eum argueret multaque debita afficeret. De eo ante omnes vide Cuiac. Observ. I. c. 20.

novo more. At imperator Gratianus, monente Colv., Valentinianus et Theodosius postea constituerunt, eos qui accusationem aliorum nominibus praesumpsissent, delatorum numero esse ducendos et plectendos. Lib. VIII. C. de Calumniatoribus.

aetatulae. Male edd. vett. *aetatis.* Saepius hoc deminutivo Apuleius usus est; cf. Met. I. p. 45. *aetatulam meam illusit;* VII. p. 463. X. p. 734 et 739. XI. p. 782.

plecteretur. Poena talionis cf. Vultei. de Iud. II. 4. p. 215. quem Drak. in marg. excitavit.

quitus est, ut. Optima est Bosschae emendatio *percelli*, quae et sententiae loci et cohaerentiae verborum succurrit. Primum enim si post *quitus est* p ponitur atque hoc verbum absol dictum est, non intelligitur, cur lianus non potuerit accusationem suo nomine sustinere, quum om tuerit; sed non ausus est. Dein b dicitur, nam *eum iubere prop mine accusationem sustinere* pellere ut cominus agat eade Porro *ubi* particula, quem edd. verborum nexum restituerent i bant, in nullo est cod. Totus ve ne una quidem littera mutata si dus est: *ne sic quidem quitus cominus ageret percelli, sed adversum te.* Prima littera pa *set* male iuncta fuerat praeced cabulo *percelli*, hinc corruptu Oud. margini adlevit: *ut comin ret percellis, at adversum te;* Susp. Inedit. XX. 10. *ne sic qu tibi ut cominus ageret propel* post *sed iam* ex Mss. optimis i. e. *etiam, vel.* | *Quitus est* ben davit Colvius, de qua passiva t tione cf. Voss. Arist. T. II. p. ibique Eckst.: Apol. p. 584. *s ginitas quum semel accepta est nequitur;* Intt. ad Fest. T. II. Lindem. Forbig. ad Lucret. I Plaut. Rud. IV. 4. 20, ubi Int Apuleii loci fere omnes admon etiam *potestur* cf. eosd. p. 602

cominus. | Scip. Gent. duplici explicat et *de professo* vel *direc* lius explicant alii *ex propinquo*,

contumaciter eminus calumniis velitatur. Ita totiens ab accusandi periofugus in assistendi | venia perseveravit. Igitur et priusquam caussa 381
:, facile intellectu cuivis fuit, qualisnam accusatio futura esset, cuius at *auctor* et machinator, idem fieri *professor* timeret, ac praesertim Aemilianus, qui si quippiam veri in me explorasset, numquam prom contanter hominem extraneum tot tantorumque criminum postulasset, nculi sui testamentum quod verum sciebat pro falso infamarit, tanta pertinacia, ut cum Lollius Urbicus V. C. *verum videri* et *ratum*

fe L. unde Brant. emendavit *contumacibus*, quod per se non improbatur, sed quum sine oritate ita corrigatur, non video, cur vulgata *contumaciter* mutetur. *totiens* F. 3. edd. ter Ald. *in ass. vice φ.* teste Wower. sed videtur esse mera Fulvii coniectura, quae la est. Gruter. Susp. Ined. XX. 10. non audiendus est, alens Stewechium probabiliter endasse. *cuius qui fuerat professor et machinator*, *idem fieri auctor timeret* codd. et m locum Pricaeus transpositione sanare sibi visus est scribens: *c. q. f. auctor et machin. rofessor timeret*. Attamen ipse textum mutare non ausus est, quod primus in sua edit. id. sequente Bosscha. *qui* pro *qui si* Coll. Voss. *vari in me* Bas. 1. quod Brant. probat i. Sed alterum tam planum est, ut non videam, quare illi praeferatur lectio, quae er ex typothetarum errore nata est. *cunctanter* F. 1. et ita semper teste Bosscha δ. Iunt. 2. ver. Florid. Bosch. *infamaret* F. 3. p. δ. et edd. omnes praeter cod. Salm. Scal. Casaub. Pric. Scriv. Florid. Bosscha, qui probavit *infamarit* quod F. 1. habere Elm. pronuntiat, collat. certe nihil emendatum est. *infamarat* Bas. 1. ut adlevit etiam Vulc. *pervicacia* :. Scal. Wower. Bosscha cf. ad Met. p. 784. ed. meae. *in Lellius U. V. C.* δ. *Lolius* enet.

lverbii notione fusius egit Hand. T. II. p. 96. qui hunc locum ioravit. Bene Pric. comparat et. V. p. 342: *Videsne quantum iculum v e l i t a t u r fortuna* :, *ac nisi longe firmiter prae-nox c o m i n u s congredietur*: 533. *ut discernere prorsus ne-s, qua potissimum caveremus c o m i n u s canum an e m i n u s* i.]

miis velitatur. [Fest. V. *veli-* 158. Lind.: *v e l i t a t i o dicta oque citroque probrorum ob-*, *ab exemplo velitaris pugnae. Nescio quid v e l i t a t i estis* s cf. Intt. ad Plaut. Rud. II. 6. *uidem me ad v e l i t a t i o n e m* .]

. Manifeste sibi opponuntur *pe-* et *venia*. *Ab accusandi pe-rofugus* i. e. ab accusando, in t periculum, et sic statim et r *in assistendi venia perseve-*. in assistendo, ubi spes veniae. ita Casaubon. locum cepit, unde V. DD. emendationes reiicien-t.

r et machinator. Transpositione um optime emendavit Pric., quum quod hodie legunt codd. et edd.: *cuius qui fuerat professor et machinator, idem fieri professor timeret* ineptum sit.

pertinacia. Oud. ad Met. V. p. 379. lectionem *pervicaciam* olim probaverat ideoque Bosscha recepit contra codd., quos sequor, nec caussa Bosschae moveor eo *pervicacia* praeferentis, quod vocabulum sit forense, quo eius significetur obstinatio animi, qui gemino iudicio superatus rursus provocet. cf. Brisson. de V. S. Hic enim tantum de animi obstinatione in universum sermo est.

Lollius Urbicus V. C. *V. C.* non est *vir consularis* sed potius *vir Clarissimus*, quo titulo magistratus maiores in provinciis passim insigniuntur; cf. Brisson. de Form. III. 26. Videtur autem is esse Lollius Urbicus, quem legatum Antonini Pii Brittannos vicisse testatur Capitol. in Anton. Pio c. 5. Diversus ab illo Lollius Urbicus, qui temporibus Macrini et Heliogabali vixit et historiam sui temporis scripsit; cf. Lamprid. in Diadum. c. 9.

verum videri [i. e. certum et palam esse, de qua huius verbi significatione fusius agit Ded. ad Dict. Cret. I. c. 9. Gloss. p. 251., Apuleii loci haud immemor.]

382 *esse debere*, de consilio consularium | virorum pronuntiasset, contra clarissimam vocem iuraverit vecordissimus iste tamen, illud testamentum fictum esse, adeo ut aegre Lollius Urbicus ab eius pernicie temperarit.

debente Coll. Voss. Lips. emendare volebat *consiliarium*, uti est in Coll. Voss.; Fulv. Grosl. et Salm. *clarissimorum*. *contra clarissimam vocem* codd. et edd. usque ad Casaub. qui *clarissima voce* emendavit, eumque deinceps editores secure secuti sunt praeter Bosscham. *eger temp.* p. *temperarit*.

Pricaeus excitat: *videri* id est *esse* cf. Met. IX. p. 614. *Sed die sequenti molae quae maxima videbatur adstituor*, et VI. p. 397. *impares nuptiae ... non legitimae possunt videri*. [*Videri* non *esse* verbum iudicum et senatorum esse demonstrat Drak. ad Liv. XXIV. 18. §. 4.]

consularium. Quia in senatoribus aliqui erant consulares, propterea totum consilium non potest vocari *consulares*, quod voluit Floridus. Videtur id sensisse etiam Lipsius, qui (fortasse e suo codice, nam Coll. Voss. ita habet) legi maluit *consiliarium*, quam vocem pro *consiliariorum* defendunt Bynkershoek. Obs. I. 25. et Duker. de Lat. Vet. Ictt. p. 372.; cf. Heins. ad Brisson. de V. S. in V. Sed *de consilio consiliarium* non videtur esse ab auctore. Fulv. Grosl. et Salm. emendarunt *Clarissimorum*, uti passim senatores appellantur (cf. Salm. ad Vopisc. Aurel. c. 18. T. II. p. 458. Casaubon. ad Lamprid. Heliog. c. 4. T. I. p. 797.) *Consulares* sub Imperatoribus vocabantur, qui provinciis Augusti praeerant, quamvis non semper Consules fuissent; cf. Salm. ad Scriptt. H. A. T. I. p 198. 375. T. II. p. 346. et Wagner. Ind. II. in Ammian. Marcell.

pronuntiasset. Solemne hoc vocabulum in sententia iudicum et senatorum [illegible]: cf. Liv. XLV. [29. §. 2.] [illegible] *per praeconem facto, quae sibi* [illegible] *sententia visa essent pro*[illegible]: Pric. excitat Elm. ad Florid. [illegible] ad Tertull. Apol. c. 2. [illegible] ad Caes. B. C. I. 2. Ernest. [illegible] indice Bosschae haec [illegible] *Pronuntiare* verbum so[illegible] et concionibus de eo [illegible] Met. p. 173. 425. [illegible] 161 et 601. add. [illegible] *te pronun*[illegible] Caesar. de B. C. I. 2. *Lentulus sententiam Calidii pronuntiaturum se omnino negavit*; Plin. Epist. V. 1. *ex consilii sententia pronuntiat*; Tertull. Apol. c. 2. *si de aliquo nocente cognoscitur, contenti sitis ad pronuntiandum*. Brisson. de V. S. Sic explicandus videtur Apol. p. 588. *et quidem si perlegam, mea voce pronuntiabo*.]

contra clarissimam vocem. Male Casaubon. emendat *clarissima voce* i. e. Aemiliani, elegantissime aiens ita describi hominem, quod malam caussam tanta confidentia tueatur, quod iuret tam facile, imo peieret, quod alta et clara voce vociferetur. Melius tamen Bosscha patrocinatur lectioni codd. interpretans: contra sententiam, quam pronuntiaverat *Vir Clarissimus*, magistratus iudicium gubernas. Ita tantum intelligi posse seqq. *quam quidem vocem* recte idem vidit. Huc accedit, quod quam Casaub. exprimi voluit sententiam temeritatis et audaciae, ea in voc. *vecordissimus iste* iam inest.

ab eius pernicie temperarit. Colv.: „Referendum hoc est ad poenam illorum, qui iudicibus convicium faciunt eorumque sententias reprehendunt, qui infamia notantur. L. 42. ff. de Iniur. L. 8. f. de Appellat. Paullus Sent. L. V. c. 35. arbitrio principis hoc delictum vindicari scribit.“ [*Pernicies* forense esse vocabulum Pric. demonstrat ex locis Tac. Ann. IV. 34. *Cremucius Cordus postulatur novo ac tunc primum audito crimine, quod .... id perniciabile reo visum* h. e. *capitalis*. Opponi dicit *salutem*, conferens Apol. p. 562: *Post litteras eius ad perniciem, non post ad salutem*; et p. 588: *cedo tu Aviti epistolas, ut quae semper mihi ornamento fuerunt, sint nunc etiam saluti*. cf. Ded. ad Dict. Cret. VI. 12. Gloss. p. 377.]

CAPUT III.

ım quidem vocem et tua aequitate et mea innocentia fretus spero in
ıue iudicio erupturam. Quippe qui sciens innocentem criminatur eo
ilius, quod iam, ut dixi, mentiens apud praefectum | urbi in amplis- 383
ıssa convictus est. Namque peccatum semel ut bonus quisque postea
ı cavet, ita qui ingenio malo est, confidentius integrat, ac iam de
uo saepius, eo apertius delinquit. Pudor enim veluti vestis quanto
r est, tanto incuriosius habetur. Et ideo necessarium arbitror | pro [275]
te pudoris mei, priusquam ad rem aggrediar, maledicta omnia refu-

ı δ. *m. innocent. fretus subit hoc quoque iudicium* φ. *m. inn. fr. subis hoc q. i.* p. *mea* : *quoque violicio* δ. *erupturum* Casaub. Scal. Wow. Florid. *criminaturi* Coll. Voss. p. Iunt. 2. Bosscha. In cett. *urbis*. *sollicitus* L. Wower. *ingenio malus* δ. Bossch. ı. e R. *absolentior* p. *obsolentior* δ. *tanto* non est in L. et Coll. Voss. *necessariam* *d* non est in L.

I. *quam quidem vocem*. Flo- 'aeeunte Scip. Gentil. inter- Contumeliam illam, qua ve- ıus Aemilianus decretum Lollii sectatus erat, qua etiam aut ili auguratur Apuleius eundem um pro sua solita temeritate ım Maximi iudicium, quod ipsi ıbio futurum etiam est adver- ɔ contra cum aliis *quam quidem* l sententiam Lollii refero, uti :posui ad voce.: *contra cla- vocem*. *Erupturam* Bosscha ıt de iudice, qui in re manifesta ın suam statim pronuntiare pos- cuius vocem aliquamdiu repri- timae ac necessariae iudiciorum Hinc Casaub. male emendavit *ım*. [Ego *erupturam* de voce quae in alterius perniciem ex- cf. Dr. ad Liv. XXXVI. 7. §. 13. l. Ital. VII. 355.]

ectum urbi. Nam is de falsis ıtis cognoscere solitus, monente Scaevola I. C. L. 135. de Verb. *Filia quae de inofficioso agere t transegit, postea cum here- :ipulatione interposita et sub- ·li clausula, apud praefe- ɛ falso testamento egit nec* . [cf. Walther. in libro: *Ge- ·des Röm. Rechts* p. 293.]

:o malo. Quia maiorem em- abeat, Bosscha ex cod. d'Orv. probat *ingenio malus*; cf. Met. XI. p. 808. *exilis ingenio*. Ego cett. optimos codd. secutus sum.

integrat. [Male Lipsius *iterat*; cf. ad Met. p. 116. ed. meae.]

apertius [i. e. impudentius et auda- cius; cf. Heinrich. ad Iuvenal. IV. 69. p. 181.]

veluti vestis. [Hanc pudoris cum veste et tegumento comparationem vett. non inusitatam fuisse, demonstrant Intt. ad Plaut. Mostell. I. 3. 7.]

incuriosius habetur. [Hunc locum repetit Ded. ad Dict. Cret. V. 11. Gloss. p. 363.]

ad rem aggrediar. Drak. ad marg.: *Aggredi rem* dicitur, qui meditatur de re incipienda, ut Mel. Praef.: *Orbis situm dicere aggredior*; *Aggredi ad rem* qui iam incipit, Plaut. Asin. III. 3. 91. *Quin ad hunc Philenium aggredimur*; Cic. de Or. II. 44. *cum aggredior an- cipitem caussam et gravem ad animos iudicum pertractandos* (qui locus huc non pertinet, quum *ad* non a verbo *aggredior* pendeat), Apul. Apol. p. 450. *aggredior enim iam ad ipsum cri- men* et p. 482. *ut sit mihi tempus ag- gredi ad cetera*. [Minus recte hoc discrimen ab Drakenb. propositum est. Ubi enim *aggredi* est invadere aliquem, semper cum simplici accusativo Apu- leius, uti etiam cett. scriptores, iungit, ubi vero est *incipere*, et Cicero et

tare. Sustineo enim non modo meam verum etiam philosophiae defen cuius magnitudo vel minimam reprehensionem pro maximo crimine asp propter quod paullo prius patroni Aemiliani multa in me proprie confict
384 communiter in philosophos sueta ab imperitis, mercenaria loquacitate | effi

non modo minimam ed. pr. Vicent. Venet. *cum iam magn.* F. 3. In cett. *cuius magnit.* *crimine* F. 1. 3. (sed ex correctione) L. δ. p. f. Coll. Voss. Salm. Iunt. 2. probante Meurs., in δ. est *crimen. pro maximo crimine* F. 2. Elm. Scriv. Florid. Bossch., ut legendum margini adscripsit et obiter notavit ad Caes. de B. G. III. 29. In cett. edd. *proximam* *propterea quod* quidam teste Colv., quamquam qui isti sint nescio. *primus* δ. *in me conficta* φ. teste Sciopp. *in philosophos sueta* F. 2. 3. β. p. δ. L., quemadmodum legi oporter a Salm. in marg. et a V. D. in Misc. Observ. Vol. II. p. 186. (qui etiam hic proponit *conf* vox tum priori loco eiicienda erat) et ab Oud. ad Suet. Aug. c. 23. Expressit hanc lecti Iunt. 2. et cum ea Bossch. Sed quia in edd. legitur in *philos. ficta*, hunc in errorem in DD. varie locum tentarunt, ut Ulitius ad Grat. Cyneg. 379. legi voluit: *dicta*, Crus. p. 53. *iacta*, quam emendationem occuparat iam alius V. D. in Misc. Observ. l. c. qui ea munit. *effuderunt* edd. ante Colv. *effunderunt* δ.

Apuleius cum praepositione *ad* aut infinitivo verbi construere amant, quamquam inveniuntur aliquot loci, quibus *aggredi* ea notione etiam accusativum adsciscit. Plurima exempla habent Gron. et Drak. ad Liv. I. 42. §. 4. Absolute bis posuit Apuleius Met. IX. p. 662. *variis aggressi vulneribus*, et VII. p. 466. *et aggressus insigni facilitate.* Cum accusativo non adiuncta *ad* praepositione significatione *incipiendi* et *suscipiendi* idem bis posuit cf. Met. I. p. 9. *indigenam sermonem aggressus excolui*, nisi hic quoque absolute positum id esse malis, et Met. X. p. 723. *Sic necessarium sanguinis sui munus aggreditur.*]

pro maximo crimine. Mira codd. optimorum est lectio *proximo crimine*, quam Meurs. defendit ex loco Apol. p. 476. *nae tu, Claudi Maxime, nimis patiens vir es et oppido proxima humanitate* i. e. *obvia* et *manifesta*, ad quem locum vide. At vero ut *proximus* significare id possit, tamen ablativus hic non habet quo explicetur, necessarium foret scribi *pro proximo crimine.* Hinc unice vera est scriptura cett. codd. *pro maximo.* Lipsius Elect. II. c. 21. maluit *pro summo crimine.* Lectionem edd. *proximam crimini* codd. scripturae praeferrem, nisi editorum eam esse emendationem constaret. Ita Phaedr. I. 10. 5. dixit: *negabat illa se esse culpae proximam*, ad quem locum cf. Scheffer. et Burm.

propter quod. Nescio ubi invenerit *propterea quod.* S sane id postulare videatur, q quenti enuntiatione explicetur, leius non solum suam sed phil etiam caussam agere debeat. dendum est, quam perverse qua de caussa interpretatus si pter quod dictum videtur pro *pr quod*, ut *praeter quod* pro *quam quod*, etsi exemplum quaesivi. Quod enim Colv. af tull. de Testim. Anim. c. 4. ex huc non facit, quoniam ibi non *quod laetius vivis* sed *propt lautius viris* legitur.

proprie conficta et com Male Fulv. cod. habet *perper ficta. Proprie* et *communiter* ponuntur, ut Liv. XXXV. 4 *communiter Romanorum, ma prie Quintii.* [cf. Buenem. Inst. V. 12. §. 6. p. 628.]

sueta. De hoc participio pass pato cf. Oud. ad Suet. Aug. 23 VI. p. 442. *suetis ictibus* ubi excitat idem Met. IX. p. 6 Ital. III. 544. XIV. 538. [p. 492. saepius.]

effutierunt i. e. dicere vel ea quae dicenda vel proferen erant; cf. Terent. Phorm. V. [Intt. ad Cic. de Nat. Deor. I. 2 sq. Creuz. et ad Tusc. V. 31 p. 191. Moser.]

etsi possunt ab his utiliter blaterata ob mercedem et auctoramento ntiae depensa haberi, iam concesso quodam more fabulis id genus, rinae solent linguae suae virus alieno dolori locare, tamen vel aussa paucis refellenda sunt, ne is qui sedulo laboro, ut ne quid macu- 385
inhonestamenti in me admittam, videar cuipiam, si quid ex frivolis iero, id agnovisse potius quam contemsisse. Est enim pudentis animi

L. pr. Vicent. Venet. *utiliter* F. 2. 3. et cett. codd. teste Bosscha et edd. ante Colv., quod solus postea revocavit. In cett. edd. post Colv. Elm. Florid. *futiliter*, quod quamquam improbare videatur, tamen in textu retinuit. *blaterata* F. 3. cf. ad Met. p. 271. ed. meae, cabulum in δ. deest. In cett. *blatterata*. *auctoramenta imp. deprehensa* edd. exceptis anibus, nisi quod sit in Iunt. 2. *auctoramento*, adstipulantibus F. 1. 3. p. L. Coll. Voss. et bus Salm. forsitan e cod. Fux. et Gron. ad Arrhian. VII. 6. Pro *deprehensa* extat *depreusa* l. pr. Vic. et Venet., unde Fulv. coniecit *depensa*, probatum a β. et δ. ac receptum a Wow. ia. *fabulis* F. 1. 3. β. δ. Coll. Voss. cum edd. ante Colv. *quod* δ. *ferme* F. 1. L. ed. pr. iet. Scal. Wow. Scriv. In cett. *ferinae*. *dolore* δ. *tamen* Mss. omnes cum ed. pr. Vicent. iver. Bosscha. In cett. *attamen*. cf. Met. VI. p. 424. *ea caussa* voluit Lips. *qu inhon. ittant* Scal., quod Lindenbrog. non correxit, et Wow. contra Mss. et loci sententiam. p. Coll. Voss. *quidpiam* δ. *si quis ex* δ. *ignovisse* edd. ante Colv. *prudentis* marg. c. ed. 3. probante Pric. Florid.

ter blaterata ... depensa. Ita osscha legendum esse puto ea ia: quod habetur blateratum ob em et auctoramento impudentiae um, id ut frivolum praetermitti attamen Apuleio vel sua caussa refellenda videbantur. Probavit ectionem Oud. ad Caes. B. G. I. *tiliter* est in utilitatem ob mer-, qua se ad me accusandum obrunt, ut Apul. de Dogm. I. p. 206. *impedimentum istud utiliter erit, res illa Felicitas nomina-* vid. Heroid. I. 67. *utilius staliamnunc moenia Troiae;* Fast. 4. *Utiliter nobis perfidus ille Auctoramentum impudentiae* dit *auctoramentum sceleris.* Met. 617., ubi vide. Qui *deprehensa* t, ii explicant: pro manifeste t satis revicta.

nae. Vulc. in marg. coniecit *vi-* quia infra est: *viperae ritu niveo ulo atrum venenum inspirare.* m legendum *viperinae.* At *felinguam* intelligit viperinam, cui m est virus. Sil. Ital. XI. 559. *ingenio fraternaque corda Non agnoscas et virus futile lin-* ubi etiam verbum *tumere* ostendit, ioram esse desumptam a vipera. Ceterum *ferum* de serpente dixit Sil. VI. 268. *ferum diducit in iras.*

alieno dolori. [Male Floridus interpretatur: aliis, ut dolorem suum ulciscantur. Est enim *dolori alieno* dictum pro in dolorem sive perniciem aliorum, de quo huius adiectivi usu cf. ad Met. p. 281. ed. meae.]

inhonestamenti. [De hoc vocabulo eiusque simili *dehonestamento* cf. Orell. ad Arnob. II. in Append. p. 21.]

pudentis animi. *Prudens* emendatio est Edd. qui *pudentis* et *verecundi* idem significare putabant. Utrumque eleganter iungi demonstrat Bosscha ex locis Cic. ad Div. II. 6. *Verecundius a te, si qua magna res mihi petenda esset, contenderem. Grave est enim homini pudenti petere* cett. Ovid. Trist. IV. 4. 50. *Nostra verecundo vota pudore carent.* Cic. Verr. II. 3. c. 41. *Habent enim quendam aculeum contumelia, quem pati pudentes ac viri boni difficillime possunt.* [Cic. de Fin. IV. 7. §. 18. *Hoc solum animal natum est pudoris et verecundiae particeps.* Donat. ad Terent. Andr. IV. 1. 13. *Pudor est mali facti, verecundia recti et honesti.* Melius utriusque vocabuli discrimen statuit Doederl. Syn. T. II. p. 211. n. 11. et T. III. p. 201.]

et verecundi, ut mea opinio fert, vel falsa vituperatione gravari, cum
hi qui sibi delicti alicuius conscii sunt, tamen cum male audiunt, in
commoveantur et obirascantur, quamquam, exinde ut malefacere coe
consueverint male audire. Quod si a ceteris silentium est, tamen ipsi
conscii sunt, posse se merito increpari. Enimvero bonus et innoxius
rudis et imperitas auris ad male audiendum habens, et laudis assu
386 quanto contumeliae | insolens, multo tanto ex animo laborat, ea sibi in
dici, quae ipse possit aliis vere obiectare. Quod si forte inepta vide
oppido frivola velle defendere, illis debet ea res vitio verti, quibus tu
etiam haec obiectasse: non mihi culpae dari, cui honestum erit etia
diluisse.

falsas vituperationes F. 2. p. Oud. ad Suet. Tiber. c. 50. Scriver. Bosscha. In cett. *fa*
peratione. *falsa opinione* Bas. 1. *ii* ed. pr. *qui* deest in δ. *ubi malef.* edd. ante Col
sueverunt δ. cf. ad Florid. p. 3. *se* ob praecedentem syllabam excidit in L. *consciis*
quisque non est in F. teste Putsch. ad marg. ed. Colv. et edd. ante Colv. *quisse* L. *rudis*
edd. ante Colv. In cett. *rudes*. *imparatas* L. Scriver. *imperitus* Bas. 1. 2. *auris* F. 3
Venet. Iunt. 1. *aureis* ed. pr. Ald. Iunt. 2. Colv. Vulc. Scal. (Lind. non emendavit) Elm. Fl
cett. *aures*. *quanto* delent F. 2. 3. et F. teste Putsch. in marg. ed. Colv. δ. ed. pr. Vicent. Ve
1. 2. Ald. Bas. Bosscha. In cett. *quanto contum*. *multo tanto* F. 1. sed teste Putsch. in m
Colv. *multo tamen*, quod etiam δ. et edd. ante Colv. habent. In cett. *multo tanto*. *a*
tanta contum p. *ei sibi — quam* p. *vorti* Scriver. *ita haec* pro *etiam haec* p. *et h.*
dil. Voss. Coll. L.

falsa vituperatione gravari. Alii codd. praebent lectionem *falsas vituperationes* quam Bosscha cum aliis probavit, conf. Oud. dict. ad Suet. Tib. c. 50. ad Met. V. p. 341., ubi Oud. restituit *praesentiam nostram gravata*, quum codd. optimi *praesentia nostra* scribant. Oud. ad h. l. excitat dict. ad Frontin. III. 6. §. 2. *gravari belli incommoda*, et Solin. c. 27. *carnes iusto amplius devoratas cum gravantur*. Bosscha addit Ammian. Marc. XXVI. c. ult. §. 17. *marini fremitus velut gravati repulsam versa vice consurgunt*. [De hac constructione verbi *gravari* cf. Gron. Diatrib. ad Stat. Silv. c. 24. T. I. p. 228. ed. Lips. Arntz. ad Plin. Panegyr. 45. p. 209. Cort. ad Lucan. VII. 284., qui *falsas vituperationes* lectionem h. l. comprobat, Peerlk. ad Hor. Od. IV. 11. 28. Contra cett. tamen codd. agere nolui.]

imperitas. *Imparatas* probavit Meursius seq. Scriverio, dicens *imparatus* eo aevo pro rudi et imperito saepius accipi, quod tamen nego; alteram lectionem bene revocavit Floridus. Bosscha haec adnotavit: Eadem varietas in Iustin. XXXI. 2. *virum ad prospicienda cavendaque pericula peritum*, ubi nunc ex

Mss. editur *paratum*, quum *peri*
ne latinum quidem esse VV. Di
tent. Sed *peritus ad pericu*
venda pro peritus eorum quae
ad pericula cavenda recte defendi
existimo. Valet tum *peritus* iden
expertus, Cic. pro Font. c. 15.
ad labores belli impigrum, *ad*
cula fortem, *ad usum et disci*
peritum, *ad consilia prudente*
igitur *imperitus* h. l. inexpertus,
suetus, plane ut Liv. VI. 18.
animum inexpertum ad co
liam. *Imperitus* quoque melius
tur voc. *rudis* quam *imparat*
Apul. Florid. p. 26. *rudes*, *so*
imperiti. Quare unius codicis
ritate vulgarem lectionem non m

insolens. *Quanto* quod ante
lens edd. et codd. aliquot intr
optimi codd. ex more Apuleii
qui post *multo tanto* omittunt *q*
[Minus tamen recte Bosscham pro
parativis hos positivos positos
pronuntiasse puto, quum ita *q*
omitti vix possit. Ad *multo tant*
tum *magis* cogitatione addendu
cf. ad Met. p. 602. ed. meae. Ce
notum est, *quanto* et *tanto* s
cum positivis pro comparativis

CAPUT IV.

ıdisti igitur paulo prius in principio accusationis ita dici: *Accusamus te philosophum formosum et tam graece quam latine* (proh *disertissimum.* Nisi fallor enim his ipsis verbis accusationem mei us est Tannonius Pudens, homo vere ille quidem non disertissimus. ıtinam tam gravia formae et facundiae crimina vere mihi opprobrasset! ficile ei respondissem, quod Homericus Alexander Hectori:

οὔτι ἀπόβλητ' ἐστὶ θεῶν ἐρικυδέα δῶρα.
Ὅσσα κεν αὐτοὶ δῶσιν, ἑκὼν δ' οὐκ ἄν τις ἕλοιτο.

unera deum gloriosissima nequaquam aspernanda: quae tamen ab sis tribui sueta, multis volentibus non obtingunt.

:go de forma respondissem: praeterea, licere etiam philosophis esse

ritur F. 3. p. Coll. Voss. In cett. *audisti ergo.* *pro nef.* Vulc. Scal. Wower. *Tanonius* s. *Prudens* Marg. Bas. 1. *quidem non disert.* Mss. omnes ed. pr. Vic. Venet. 2. Casaub. et . In cett. *non* deest. *qui utinam* δ. perperam, quamvis probante Latino Latinio. *qui si* d. pr. Vicent. *quodsi utinam* Venet. 2. *non mihi opp.* φ. teste Sciopp. *approbasset* ed. othetae vitio. *Alexandro* Ms. (Bosscha non addit quis ille sit, quod nomen ex errore ırum omissum esse iudico.) οὔτι ed. pr. Vicent. Venet. 2. et cett. edd. in quibus graeca at praeter Scriver. et Bossch. δωαρ Venet. 2. ὅσσα καὶ Iunt. 2. ἄντις ἕλοιτο ed. pr. Vic. ıt. 2., quod tamen inter sphalmata correctum est in ἄντις. Graeci versus non comparent in Ald. et cod. δ., in quibus tantummodo extat versio latina, quam addunt omnes edd. praeter criver. Bosscha. Ea est in F. 1. 2. 3. p. L. *aspernunda* F. 3. p. L. Iunt. 1. Ald. *obtingent* p. pr. Vicent. Venet. 2. *philosophos* edd. ante Elm. excepta Iunt. 2.

usus plurima exempla protulit ad Fulgent. Mythol. I. 27. p. II. 8. p. 677. Stav. De *multo* :f. ad Met. p. 396. et 577. ed.

IV. *quod utinam.* Quemad- *quod* abundat in *quodsi, quod* :t. cf. ad Met. III. p. 178. ed. Burm. ad Virg. Aen. II. 141., ita in *quod utinam.* Cic. ad Div. I. *quod utinam minus vitae fuissemus.* Plura dabit Cort. I. Iug. c. 14. add. ex Apuleio p. 85. *quod utinam pro am- ne auditorii prolixa oratio eret,* p. 110. *quod utinam ygno cantum indulsit, ita huic vocem tribuisset.* [Amat prae hanc dicendi rationem Hygin. 103. *quod uxor Laodamia filia cum audisset eum perisse,* o post *Quod iterum cum obis- otesilaus,* ad quem locum cf. r., qui utroque loco *quod* per *ob rem* explicat, de qua relativi atione cf. Heyn. ad Virg. Georg. II. 425. Lucret. IV. 1087. De *quod utinam, quod nisi* cett. vide Wagn. ad Virg. Georg. I. 15. 5. Beier. ad Cic. de Off. II. 8. §. 29. Intt. ad eiusd. de Nat. Deor. II. 9. Munker. ad Hygin. c. 16. p. 60. Stav.]

munera deum. [Versionem latinam in textu reposui, quia in optimis codd. legitur. Omissam esse eam ab iis librariis mihi persuasum est, qui in cett. Apuleii libris, ut de Mundo, graecorum verborum nunquam adscriptam esse ab Apuleio interpretationem viderant ideoque a manu glossatoris latinam versionem profectam esse putabant. Verisimile autem est, si haec verba ab homine docto neque ab auctore addita fuissent, non prosa oratione sed versibus, ut in libro de Mundo fieri assolet, cf. infra p. 408. 9. interpretationem eum dedisse. Quamquam negandum non est, in seqq. omnia graeca ab auctore latine reddita non esse, ut p. 400 et 408. Sed quum optimi codd. eam interpretationem praebeant omnes, exstirpanda esse non videtur.] Versus sunt Iliad. γ, 65 et sq.

philosophis. Edd. vett. habent *philosophos.* De utraque constructione cf.

387 [276] vultu | liberali. Pythagoram, qui primum se esse | philosophum nuncuparit, eum sui seculi excellentissima forma fuisse: item Zenonem illum antiquum Velia oriundum, qui primus *omnimoda* sollertissimo artificio ambifariam dissol-

voltu F. 3. In cett. *vultu*. *se esse* F. 1. 2. *esse se* p. et edd. ante Colv. *esse philos*. L. δ. *seu philos*. Colv. seu potius Lips. ad oram Bas. 1., quos ceteri secuti sunt. *Velia* F. 2. 3. et omnes codd. teste Bosscha. *Elea* Scalig. edit. sola habet ex correctione Lipsii et Fulvii. *omnium sol*. F. 2. 3., uti in omnibus codd. et Iunt. 2., unde Oud. in marg. pro *omnium* coniecit *orationem*, quod ante eum iam Salm. ad oram ed. Vulc., quae Guelferbyt. asservatur, emendaverat. Edd. cett. *omnium dictionem solert*. ex correctione. *dissolveret* F. 3. p. δ. L. ed. pr. Vicent. Venet. Iunt. 1. 2. Ald. In cett. *dissolverit*.

Heins. ad Ovid. Heroid. XIV. 64., qui etiam hoc loco monet legendum esse *philosophis* et Oud. ad Caes. de B. G. VI. 35. de Bell. Civ. III. 1. [Rubnk. ad Ovid. Heroid. l. d. accusativum tenendum esse cum aliis pronuntiat, si pronomen non praecedat vel reticeatur; coll. Duk. ad Flor. III. 12. p. 546. Intt. ad Plin. Paneg. 44. et ad Liv. XLII. 36. cf. eund. ad Heroid. XX. 75. Cort. ad Lucan. III. 32. *genero non esse licebit*, ubi vulgo item extat *generum*. De aliis eiusdem generis constructionibus vide Intt. ad Horat. Epist. I. 16. 61. *da iusto sanctoque videri*; ad eiusd. Epist. ad Pison. 372. *mediocribus esse poetis Non homines, non dî, non concessere columnae;* ad Cic. de Nat. Deor. III. 31. *tacere praestaret philosophis*.]

qui primum sese philosophum nuncuparit. Colv. de hac re excitat Augustin. de Civit. Dei VIII. 25. et 27. Ambros. de Virg. III. 16.; Elmenh. Clem. Alexandr. Strom. I. fol. 129. *Πυθαγόρας ὁ Φερεκύδους γνώριμος φιλόσοφον ἑαυτὸν πρῶτος ἀπηγόρευσεν* [Diog. Laert. Prooem. §. 12. *φιλοσοφίαν δὲ πρῶτος ὠνόμασε Πυθαγόρας*. Intt. ad. Cic. Tusc. V. 3. §. 8 et 4. §. 10.]

Velia. Hoc inscite Lipsius et Fulvius convertunt in *Aelia*. cf. Schott. Observ. V. 15. p. 223. *Velia* enim et *Elea* eadem urbs est latino nomine appellata cf. Serv. ad Virg. Aen. 359. *Velia dicta est a paludibus, quibus cingitur quas Graeci ἕλη dicunt. Fuit ergo Helia sed accepit digamma et facta Velia ut Enetus Venetus*. De *Elea* sive *Velia* Lucaniae urbe cf. Simson Chron. ad ann. 3470.

primus omnimoda. [Ita ex corrupta codd. lectione emendavi et in textum recepi, quippe quod ex compendio scribendi facilius corrumpi potuerit. Quam enim Bosscha proposuit emendatio *omnia* non ea est, cuius ratio bene intelligi possit. Nam etsi *omnium* prius mutatum esse in *omnia* proponit et tunc intrusum esse *dictionem* ad sententiam loci fulciendam, id facilius dici quam defendi possit. *Omnimodus* vero vocabulum longe rarissimum est ideoque indoctos librarios effugit, cf. ad Met. p. 588. ed. meae. *Dictionem* editorum videtur esse emendatio. Nunc de sententia loci agendum est. Floridus interpretatur: qui primus ingeniosissima arte divisit orationem in duas partes sc. in rhetoricam et dialecticam: Zenonem enim φασὶν εὑρετὴν εἶναι τῆς διαλεκτικῆς teste Suida, quocum faciunt alii citati ab Harles. ad Fabr. Bibl. Gr. Lib. II c. 24. §. 29. Verum, ut bene monuit Bosscha, *ambifariam* non est *in duas partes* sed *in utramque partem*, ut Florid. p. 88. *anceps argumentum ambifariam proposuit*. Dein *dictio* non potest dici divisa esse in rhetoricam et dialecticam. Quare melius verba *sollertissimo artificio ambifariam dissolvens* interpreteris: de sententia aliqua in utramque partem sollertissime et copiose disputare, qua in re sophistis locem praetulit Zeno. Eandem sententiam ante Bosscham Menag. pronuntiavit in adnot. ad Diogen. Laert. IX. §. 25. *Ζήνων Ἐλεάτης· τοῦτον Ἀπολλόδωρός φησιν εἶναι ἐν χρονικοῖς φύσει μὲν Τελευταγόρου, θέσει δὲ Παρμενίδου· περὶ τοῦ καὶ Μελίσσου Τίμων φησὶ ταῦτα· Ἀμφοτερογλώσσου τε μέγα σθένος οὐκ ἀλαπαδνὸν*

.m quoque Zenonem longe decorissimum fuisse, ut Plato autumat. multos philosophos ab ore honestissimos memoriae prodi, qui gratiam 388
morum honestamentis ornaverunt. Sed haec defensio, ut dixi, ali-

st in δ., pro quo Schott. Observ. V. 15. perperam reponi voluit *inquam*, verba *cum* *onem* glossema esse ratus. *et* Colv. pro *ut* maluit. *ut* in δ. deest. *corporum* δ.

πάντων ἐπιλήπτορος
oda carpens) ἠδὲ Μελίσσου
αντασμάτων ἐπάνω, παίρων γε
Idem protulit Plut. Pericl. 4.
ήκουσε δὲ Περικλῆς καὶ Ζήνωνος
ου πραγματευομένου περὶ φύσιν,
ενίδης, ἐλεγκτικὴν δέ τινα καὶ
ολογίας εἰς ἀπορίαν κατακλείου-
ισαντος ἕξιν ὥσπερ καὶ ὁ Τίμων
ς εἴρηκε διὰ τούτων· Ἀμφοτε-
ν cett. De hoc loco agit Hand.
Γ. I. p. 286. qui correxit: *qui*
mnium omnia sollertissimo
ambifariam dissolverit. Dis-
falsa est optimorum codd.
um *nuncuparit* praecedat.]
oque Zenonem. Schottus Obs.
particula *quoque* offendit, at-
rperam reponi voluit *inquam,*
: locum habet in geminatione
hasi, ut apud Cic. Phil. II. 26.
verum me consumtis enim la-
amen infixus animo haeret
ona, inquam, Cn. Pompeii
ci acerbissimae subiecta prae-
cf. de Fin. II. 22. Orell. ad
. c. 32. §. 126. ubi vero nulla
asis et perspicuitatis tantum
superioribus aliquid repetitur,
os auctores semper *igitur* lo-
t, ut apud Ciceron. saepius;
lorkl. p. 24. vel simpliciter
is, ea, id. cf. ibid. [Quam-
o quoque Schotti emendatio-
bare nequeo, tamen et ipse
n *quoque* hic locum habere
go. Ille enim bene vidit par-
ponendam esse, qua verba
prioribus repetiit Apuleius,
s cum praegressa enuntiatione
entur, eamque *ergo* esse
quae in tali rerum nexu non
patur, cf. Intt. ad Cic. Tusc.
.50. Moser. §. 14. Burm. ad Anthol. Lat. T. II. p. 57. Hand. Tursell. T. II. p. 462 sq. ad Apul. Herm. p. 332. ed. meae. *Quoque* etiam propter *item* quod praecedit initio enuntiati omnino displicet. Alioquin *quoque* defendi posset ex loco inf. p. 396. *bellua immanis* crocodilus ille .... *ea quoque.*]

ut Plato autumat. [Male Brantius emendavit *et Platonem autumant,* qui ignorasse videtur locum Platonis in Parmenid. p. 127. §. 2. *Ζήνωνά τε ἐγγὺς τῶν τετταράκοντα τότε εἶναι, εὐμήκη δὲ καὶ χαρίεντα ἰδεῖν,* ad quem locum vide Intt. Errat tamen vehementer Scip. Gentil. qui nonnulla in hoc Apuleii loco deesse autumat, v. c. *et Parmenidem,* quia eos ambos Plato d. l. coniungat pariterque a forma commendet: *Παρμενίδην εὖ μάλα ἤδη πρεσβύτην εἶναι σφόδρα πολιὸν καλὸν δὲ κἀγαθὸν τὴν ὄψιν* quae tamen verba non tam ad oris pulcritudinem quam ad verecundiam retulerim, ut idem dicit Plato in Theaet. §. 101. *Παρμενίδης δέ μοι φαίνεται αἰδοῖός τέ μοι ἅμα καὶ δεινός τε,* potissimum quum ille iam senex esset sexaginta quinque annos natus eo tempore, quo Parmenidem et Zenonem Plato facit disputantes cum Socrate. Deinde ut Apuleius in praegressis praeter formae venustatem de Pythagora et Zenone addidit alia, quae ad eorum praestantiam et auctoritatem pertinent, hic si de Parmenide locutus esset, similia apponere certo ille non omisisset, ut aut plura ab librariis neglecta aut nulla affirmari debeat.]

corporis. D'Orv. cod. habet *corporum.* At eleganter singulari numero ponitur membrum, quod pluribus sed singulis adscribitur, in quo tamen saepius corruptus est Apuleius; cf. ad Met. II. p. 109.

quam multum a me remota est: cui praeter formae mediocritatem con
etiam litterati laboris omnem gratiam corpore deterget, habitudinem
sucum exsorbet, colorem oblitterat, vigorem debilitat. Capillus ipse
isti aperto mendacio ad lenocinium decoris promissum dixere, vides q
amoenus ac delicatus, horrore implexus atque impeditus, stuppeo t

tamen quam multum ed. pr. Vicent. Venet. *aliquo multum* Ald. Iunt. 2. cf. ad Met.
detergit δ. cf. ad Met. IV. p. 313. *detegit* p. *sucum* F. 3. edd. vett. cf. ad Met. p. 119.
exorbet plurimae edd. F. 3. aperte *exsorbet* scribit. *quam non sit* edd. et codd. praeter F
L. Bosscha, in quibus *non* deest per ironiam, probante V. D. in Miscell. Observ. Vol. I
quam nam sit δ. *et dedicatus* L. *horrore impexus* mavult Scal. *stuppae* ed. pr. Vicen
quod non prorsus damnandum est, ut sit genitivus pro adiectivo; cf. Met. p. 92. VI.
tormento habere codd. testatur Bosscha. In Elm. et Scal. edd. legitur *tomento*, quod in c
F. 3. nec 1. emendatum est, unde etiam in aliis pluribus ita legi mihi quidem probabile fit,
tim quum Grosl. ita e Put. libro enotaverit. Praeter edd. Scal. et Elm. omnes edd. *torment*
Tomento coniecerunt Faber. in Semest. II. 15. Casaub. cum Lat. Latin. et Tit. ad Gratia
26. Gruter. Susp. Ined. XX. 10. Burm. ad Anthol. V. 6. T. II. p. 485. Gronov. Observ
p. 508. ed. Lips. Etiam Bosscha *tomento* recepit.

aliquam multum. [In Aldin. et Iunt. 2. extat *aliquo multum*, quod Hand. probare videtur in Tursell. T. I. p. 266. ex Pompon. in Dig. I. 2. 1. 26. exemplo: *tunc ut aliquo pluris patres haberent, placuit duos ex numero patrum constitui.* cf. Hand. Tursell. T. I. p. 245. Hoc tamen loco *aliquo multum* non defenditur. Met. XI. p. 809. *post aliquam multum temporis;* Apol. p. 545. *aliquam multis diebus;* Florid. p. 61. *aliquam multos dies.* Ita Gronov. ad Gell. III. 10. 57. coniecit in Apul. Met. V. p. 368. legendum esse: *Sed quum aliquam multum viae*, quam emendationem Oud. probavit et Ruhnken. in textu posuit, quo tamen loco ego vulgatam lectionem *sed ante quam multum viae* retineo. Nec minus Pric. Apol. p. 554. scripsit *aliquam multo natu maiorem*, ad quem locum vide.]

contin. litterati laboris. Elm. excitat Martian. Capell. I. §. 37. p. 80. Kopp.: *an vero quisquam est qui Philologiae se asserat pervigilia laborata, et lucubrationum perennium nescire pallorem;* et Theodos. Imp. Nov. 1. de auctorit. cod. Theodos.: *saepe nostra clementia dubitavit, quae caussa faceret, ut in tanto lucubrationum tristi pallore vix unus aut alter receperit soliditatem perfectae doctrinae.* [cf. Heins. Advers. p. 276. et p. 432. Intt. ad Pers. V. 62. *At te nocturnis iuvat impallescere chartis.*]

promissum. [Imago extat Apu
promissa caesarie est depictus in
Capitolon. Rom. 1750. T. I. Tab. I.
tzii Act. Litt. Vol. II. Pars 1. p.
sitan Platonem ille imitatus e
magna caesarie depingitur ibid. '
et XXII.]

horrore implexus. Male S
emendavit *impexus.* cf. Tibull. I
Tisiphoneque implexa fer
crinibus angues, Gloss. (?) *im*
barba δασυπώγων, Mart. Cap
§. 331.: *implexum capilliti*
Intt. ad Tibull. I. c., ubi optim
impexa praebent; Gronov. Dia
Stat. Silv. c. 17. T. I. p. 170. ed
De voc. *implexum* cf. Met. II.
et X. p. 699. Intt. ad Auct. Co
Liv. 223. *Salice implexum*
que et arundine crinem.]

tomento. Item coniecere F
Semest. II. c. 15., Casaubon. cu
Latin. aliique, quos in adnotati
tica enumeravi. Gronov. ait *to*
non nisi unum πλόκαμον sive
aut suggestum sertorum recte
rari posse, ut etiam in Paulin
14. de crinibus sertis usurpatur
locum et alia quae *stuppeum vi*
atque adeo unum πλόκαμον spec
suam sententiam citat Pricaeus,
Aen. II. 236. *et stuppea vincul*
Intendunt; Lucan. X. 493. *nec*
ignis erat per stuppea vincu
que Manantes cera tabulas:
Decl. V. *et lassatae rudentibus*

et inaequaliter | hirtus et globosus et congestus: prorsum inenodabilis 389
incuria, non modo comendi sed saltem expediendi et discriminandi.
; puto, crinium crimen, quod illi quasi capitale intenderunt, refutatum.

'. 1. 3. *δ*. Coll. Voss. Scriv. Bosscb. In cett. *prorsus*. *non modo gēnendi φ*. teste Sciopp.
. *conēmdi* p. et Wower. in Var. Lect. quasi e *φ*. *concernendi*, unde Crus. Prob. Crit.
it *concinnandi*. *quasi ut* Colv. emendavit, quem secutus est Vulc. 1. *intendere δ*. *refu-*
. p. *δ*. *refutat* L. *refutatum* Coll. Voss. omisso *est*. In cett. *refutatum est*.

a rursus vincula meditentur.
c. *tormentum* defendit ex Flor.
'. *in tormentorum vincula*
e crines suos contulere; Grae-
capilli convolutiones *σπείρας*
At, inquit Bosscha, *tormenta*
luentur, ut facile expediri pos-
Apuleii capillus prorsus erat
bilis et similis *tomento* i. e.
:annabis indiscriminatae. Immo
pilli ad corporis cultum, femi-
t molliorum hominum pertine-
Ovid. Art. Amand. II. 304.
it igne comam, torte capille,
Burm. ad Anthol. Lat. V. ep.
iis quae adnectit Bosscha co-
lum est, eum Pricaei Sciopp.
ue sententiam minus bene aut
ise aut argumento eos refutare
, quod aptius reticuisset. Etsi
'quere de capillis summa cum
atis dici potest, tamen ineptum
i quis curatum suum capilla-
tormenti instar compositum
ellet. Hoc igitur contra Pricaei
m non facit. Ipsius tamen loci
, et codd. auctoritas suadent,
ito retineamus, quum compa-
ium implexorum et horridorum
ento magis rerum naturae con-
uam cum *tormento*, quoniam
potest, ut capillamentum per
ita intorqueatur et involvatur,
funis et tormenti imaginem
Illud vocabulum *tormentum*,
brariis notissimum saepius pro
s vel plane incognitis intrusum
ı video. Ita apud Minuc. Felic.
8. legitur: *quodsi in animum*
lucat, tormentis quibus et
achinis simulacrum omne for-
'bi pro *tormentis*, quod neuti-
obari poterit, emendaverim *tor-*
i. e. *tornis*, ut d'Orv. ad Charit.
V. 5. p. 446. et Lips. apud Firmic. IV.
6. 1. pro *tortores* reponi voluerunt *torna-
tores*. In Gloss. Papiae extat: *fulcimen
vel fulcimentum, adminiculum, susten-
tamen, fulcra lecti vel tormenta seu
sedilia*, ubi emendo: *toreumata sunt
sedilium* i. e. ornamenta, cf. Lindenbrog.
ad Anthol. Lat. T. I. p. 365.]

prorsum. [Eandem terminationem praebent optimi codd. Met. III. p. 175. V. p. 319. et p. 342. IX. p. 615. Florid. p. 36. at ubique lectionis extat varietas. Forma est apud comicos usitata; cf. Terent. Eun. II. 2. 23. *Hic homo prorsum ex stultis insanos facit*; ibid. 3. 15. *prorsum oblitus sum mei*; V. 8. 52. *accipit homo nemo melius prorsum neque prolixius*, ad quem locum vide Intt. Plaut. Curc. V. 3. 3. *sed prorsum perit*; Epid. IV. 2. 12. Pers. IV. 3. 8. cf. Donat. ad Terent. Hecyr. III. 1. 35. Ita *rursum* et *rursus* terminant Latini; cf. Intt. ad Lucan. I. 391. Wagn. ad Virg. Ecl. X. 62. *demum et demus*. cf. Fest. p. 53. Lindem. *demum quod significat post apud Livium demus legitur*. Ita Fronto saepius *prosum* et *rusum* habet, ut Epist. ad Caes. IV. 5. p. 103. ed. Mai *causidicali prosum odio et tedio*; V. 41. p. 132. *quae me rursum quasi renovant*, Epist. ad Amic. II. 4. p. 300. *rusum enim studio circensium teneor*, ad quem locum de formis *prosum* et *rusum* vide Mai.]

incuria. [*Curare* proprium capillamenti esse demonstratum est ad Met. p. 501. ed. meae.]

comendi. Crusius emendare voluit *concinnandi*. Sed *concinnare* simpliciter est in ordinem componere, neque satis id verbum differt ab *expediendo* et *discriminando*, quam ut ea sibi opponi recte possint. Comere vero, quod

CAPUT V.

390 De | eloquentia vero, si qua mihi fuisset, neque mirum neque invi deberet videri, si ab ineunte aevo unis studiis litterarum ex summis deditus, omnibus aliis spretis voluptatibus ad hoc aevi, haud sciam ann omnes homines impenso labore diuque noctuque cum despectu et di bonae valetudinis eam quaesissem. Sed nihil ab eloquentia metuant, ego, si quid omnino promovi, potius spero quam praesto. Sane quid verum est, quod Statium Caecilium in suis poematibus scripsisse dicant centiam eloquentiam esse, ego vero profiteor ista ratione ac praefe nemini omnium de eloquentia concessurum. Quis enim me hoc quiden eloquentior vivat, quippe qui nihil unquam cogitavi, quod eloqui non au

nec mirum nec invid. p. *qui* pro *si* Oud. marg. ed. Pric. adlevit. *et summis* Stewech facit Gulielm., teste Groslot. in marg. Sed cf. Oud. ad Met. II. p. 169. *ad haec aevi* ed. pı Venet. *ad hoc veni* Ald. *ad hoc ei* p. L. *ut* pro *haud* Ald. *omnes hos* pro *omnes homi* Coll. Voss. *cum despectu etiam et* Oud. conjecit in marg.; Pric.: *certe cum despectu.* *si quidem* L. Coll. Voss. p. *sanum* ed. pr. Vicent. *savum* pro *sane* L. *dicant* F. 3. (ctione) ed. pr. Vicent. Venet. Iunt. 1. Ald. Bas. 1. *dicanto* F. 1. p. L. In cett. *dicunt.* *ego* p. δ. ed. pr. Vicent. Venet. In cett. *ego vero prof.* *praefero me* F. 3. L. p. *profero me* *prae me fero.* *nunquam cogitavi nihil* p. a m. p. *audes* p.

proprium est verbum de cura capillorum. cf. Dr. ad Sil. It. VII. 460. [cf. Ruhnk. Dict. ad Ovid. Heroid. IV. 75. p. 29. et Peerl. ad Hor. Od. I. 12. 41.] notat non tantum capillos componere sed etiam *ornare*, unde fit, ut *comere* absolute ornandi significationem acceperit cf. Gron. Diat. Stat. c. 27. Auson. Epigr. I. 3. *Come serenatam duplici diademate frontem*, ubi cf. Venet. et Clar. Urb. 6. 17.

Cap. V. *unis studiis.* [cf. Ruddim. Inst. T. I. p. 146.; n. 31. Iaeger. ad Mamertin. Grot. Act. Iul. IX. §. 4. Wakef. ad Lucret. II. 918. III. 616. V. 896. et II. 668.]

ad hoc aevi. [cf. Cort. ad Sall. Iug. 85. §. 45. Intt. ad Plin. Panegyr. VI. 4. Met. IX. p. 694. et Hand. Tursell. I. p. 125. Apol. p. 518. *ad hoc aevi supplicavit.*]

anne. [De usu huius particulae vide Hand. Tursell. T. I. p. 356.]

si quid. Bosscha non improbat lectionem: *si quidem* ut sit *si scilicet* non *quando quidem*, ut apud Terent. Andr. III. 1. 7. *actum est si quidem hic vera praedicat.* *Promovere* non addito casu dici demonstrat ex Gell. V. 10. *quum in studio quidem facundiae abunde promovisset*, Apul. Florid. p. 11. *paulo largius* promovisse, ubi vide; [cf. Di I. 11. ibique Deder.]

innocentiam eloquentiam ess sententia cf. Barth. Advers. XL p. 2039. Maternus apud Tacit. de Orat. c. 11. *nam statum c ac securitatem melius innocenti quam eloquentia.*]

praefero me. [Emendatio vide librariorum *prae me fero*, qua scha recipere et tueri non d *Praeferre* hoc loco idem est qu *fiteri* et *prae se ferre*, cuius tionis aliquot exempla apud Cic extant, quamquam eius usus f tior est posterioribus. Locos collegit Boettig. Lex. Tac. v *ferre.* In eo tantum Apuleius tata dicendi ratione recessit, qu stantivo accusativum rei non sed constructione accusativi c nitivo.]

eloquentior. [Observa h. l. *el facundus* et *disertus* coniunc synonyma et quantum ego videc ficatione non diversa, de cuius mine vide Doed. Synonym. T. 14 seqq. Hunc locum habe Etym. v. *sermo.*]

nihil unquam. [Pith. cod.

m me aio facundissimum esse; nam omne peccatum semper nefas habui: m disertissimum, quod nullum meum factum vel dictum extet, de quo re publice non possim: ita ut iam de versibus dissertabo, quos a me quasi pudendos protulerunt; cum quidem me animadvertisti cum risu 391 ccensentem, quod eos absone et indocte pronuntiarent.

C A P U T VI.

rimo igitur legerunt e Ludicris meis epistolium de dentifricio versibus m ad quemdam Calpurnianum, qui cum adversum me eas litteras pro- non vidit profecto cupiditate laedendi, si quid mihi ex illis fieret cri-

unt. 2. *alio* Coll. Voss. *facund. esse* F. 1. 3. p. δ. edd. ante Colv. Elm. Florid. Bossch. In e deunt. *dictum est* p. *desirtabo* Venet. 2. *aufactos* L. *protulere* δ. *cum equidem tu quidem* Ald. *me* abest a Coll. Voss. et alia cod. Lips. Coll. *illis* non est in p. *mtem* p. *succenserem* emendavit vir doctus quidam.

tifrigio δ. *derifrigio* p. *Calphurnianum* ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. Bas. Colv. Vulc. quod Lindenbrog. e cod. F. 1. in collatione sua correxit.) Wow. ut infra. Elm. hic habet *nianum*, quod a meo librario emendatum non est, sed in seqq. habet *Calpurnianum*, ubi nihil adnotavit, unde *Calpurnianum* veram lectionem esse evincitur. *promoret* Venet. Ald. Iunt. 2. Elm. Pric. Florid. Bosscha, probantibus Groslot. in margine et Frutério Verisim. codd. ceterisque edd. est *non vidit*.

aebet *numquam cogitavi nihil*, lex negatio Graecorum more vim negandi, de quo usu egi ad Met. . ed. meae.]

VI. *dentifricio*. [Huius loci it Gonsal. de Salas Comment. in . c. 23. T. II. p. 144. a. Burm. ed.

vidit. [Qui edd. lectio *invidit* fuerit non percipio, at meram hic m puto esse aberrationem. Bos- *invidit* pro *non vidit* ex analogia piorum *invisus*, *inscriptum* (pro *riptum* cf. Varr. de R. R. II. 1.) *lectus* (Ammian. Marcell. XXVI. 0.) defendit. Male vero plurimi *vidit* hoc loco significatione ne- dici pronuntiant, ad locum Apo- 511. provocant, ubi tamen *de ntibus animalibus* non est *de non ibus et coecis* sed *invidiosis*, ut ad h. l. exponemus. Hoc vero in rbis quae cum *in* praepositione sita sunt observandum est, ne codd. tale quid innovetur. Duplex orum est ordo, aut quae ab ad- formantur negativam notionem , ut *improbare*, *inhonestare*, *in- re*, *infirmare*, *indecorare* aliaque s multa, aut quae revera *in* praepositione verbis primitivis adiuncta negativam significationem adsciscunt. Horum est numerus non ita magnus ac plurima glossarum tantum auctoritate nituntur. Quae equidem huius generis colligere poteram, haec sunt: *impurgat*. Not. Tir. p. 120. *infatigat* Not. Tir. p. 118. *fatigat fatigabilis*; *infatigat infatigabilis*; *intolerat* ibid. p. 140. *invilesco* ibid. p. 66. *inviolat* ibid. p. 88. *infiteri non fateri* Fest. p. 83. *infitentes* Gloss. Philox. p. 115. *iniuro* i. e. *non iuro* in Inscriptione apud Mar. Frat. Arv. p. 70: *qui iniuraverit* ... *recuperatorem unum communem adeunto*, *inobaudio* Tertull. advers. Marc. IV. 16, ex Exod. XXIII. 21. *inobediens* Vulgat. Interp. Deuteron. VIII. 20. et Tit. I. 10. *incohibesco* Lucret. IV. 445., ubi tamen de scriptura et significatione vocis Intt. valde dubitant, et denique *indecet* Plin. Epist. III. 1. *Iuvenes adhuc confusa quaedam et quasi turbata non indecent*, et *inconciliare*, quod falso negativam in se continere significationem pronuntiant Intt. Quum enim sit fere semper aliquem seducere ad aliquid vel adversus aliquam rem conciliare, et cogere contra aliquid, ut Plaut. Bacch. III. 6. 22. *in me inconciliare copias omnes*

minosum, id mihi secum esse commune. Nam petisse eum a me aliqui dentibus versus testantur:

Calpurniane, salve, properis versibus.

(Nisi forte in eo reprehendendus sum, quod Calpurniano pulvisculum bicis frugibus miserim, quem multo aequius erat, spurcissimo ritu Hib ut ait Catullus,

393 — — —| *sua sibi urina*

Dentem atque russam pumicare gingivam,)

petisse Florid. Male cf. Met. VIII. p. 545. X. p. 703. cf. ad Met. IX. p. 394. tamen sequuntur edd. Altenb. et Bip. ut ubique fere; quare eas edd. non commen nisi ubi a Florido recedunt. *tribi δ.* *dentibus* F. 2. 3. p. δ. In cett. *dentium.* Colv. cum F. 2. 3., et teste Bosscha plurimi codd. post primum versum collocant *forte* usque ad *gingivam* et tum ponunt versus duo *Misi* etc. et *Nitelas* etc. Alite eorum constituit Casaubon. qui post primum versum posuit versus *Misi* etc. et *Nitelas* et inde a *nisi forte* sequi iussit, eiusque correctionem secuti sunt Scal. Sc. Gentilis, W Scriv. Bosscha. Pric. in sua ed. Casaub. ordinem retinuit sed plane aliam praescripsit di rationem: Post *testantur* voluit sequi versus 1) *Calpurniane* ... 2) *Misi* ... 3) 4) *Tenuem* ... 5) *Complanatorem* ... 6) *Converritorem* ... 7) *Ne qua* ... 8) *Re* Tum posuit verba inde a *quaeso quid habent* usque ad *videri* et nunc demum sequuntur v *nisi forte* usque ad *gingivam*, a quo vocabulo oratio suo ordine procedit a vocibus *v* cipiens. In p. versus *nisi ut* parenthesi praeponitur et tum post eam repetitur. In Ms incipit lacuna usque ad p. 429. *at tu me scis.* *perperis* pro *properis* φ. *spatiis Hiheorum* p. *Hiberorum* codd. et edd. omnes praeter Florid. qui usitatiorem scrip adspiratione exhibuit [et ita Mediceus ubique apud Virgilium *Hiberus* cf. Wagn. ad Virg. 408. et in Orthogr. Vergil. T. V. p. 442.] *dexrusam* ed. pr. Vicent. Venet. 2. *ruffam* M

meas, ut *incomitiare* cf. Curcul. III. 30 sqq. et *inforare* ibid., ita fit ut contrariam vocis *conciliare* i. e. comparare significationem habere videatur. Hinc igitur apparet, optimos quosque scriptores tales verborum formationes omnino evitasse nec contra codd. auctoritatem ullo loco quid innovandum esse. Alia vero ratio est participiorum perfecti passivi, quae ad suam sententiam confirmandam Bosscha protulit, quia ista paene innumera exstant, quorum verba finita aut contrariam significationem habent aut plane ignorantur, ut *invisus, imputatus* (i. e. non *putatus* quum *imputo* sit adscribere tribuere) *impunitus, intemeratus* et alia plurima. Rarior est participiorum praesentis usus, ut *insperans, inobservans, impotens, insciens, impubescens*, ita *inerrans* pro *non errans* dixit Cic. de Nat. Deor. II. 21., quum *inerro* idem quod *erro* significet, itemque *inficiens* apud Varronem et *intrepidans* in Inscript. apud Paulovich. Marm. Macar. p. 61. vim habent negativam, quamquam *inficere* et *intrepidare* nunquam ea usurpantur. Idem cadit in participia futuri passivi ut *intole-*

randus, infandus, unde *inv* probari potest apud Varr. de L VI. §. 80. p. 105. Mueller. q magnopere errat, hinc *invidit* a leium ita probans: „*Inviden non videndo* eodem iure dicit *fandum* pro *non fando*, q Apuleius quum *invidit* pro *n* usurpat (de Magia p. 408. 511. firmissimis latinae linguae leg cem impegisse iudicandus est

nisi forte in eo. [Haec ver fere codd. secutus post primu collocavi, quamquam puto cum aptius ea post tertium interp terum versus Catulli male Ma buit Cruq. ad Hor. Od. II. 8.

spurcissimo ritu. cf. Stra [et Intt. ad Catull. XXXIX. *Celtiber in Celtiberia terra*, q *que minxit, hoc solet sibi ma tem atque russam defric givam.*]

Hiberorum. [De hac scri tione cf. Fea ad Hor. Carm. I IV. 5. 28. et 14. 50. Wagner Vergil. T. V. p. 442.]

russam. Male marg. Bas. 1

Misi, ut petisti, mundicinas dentium,
| *Nitelas oris ex Arabicis frugibus,* 392
Tenuem, candificum, nobilem pulvisculum,
Complanatorem tumidulae gingivulae,
Converritorem pridianae reliquiae;
Ne qua visatur tetra labes sordium,
Restrictis forte si labellis riseris.

o quid habent isti versus re aut verbo pudendum? quid omnino, quod phus suum nolit videri?

CAPUT VII.

idi ego dudum vix risum quosdam tenentis, cum munditias oris videlicet ille aspere accusaret, et dentifricium tanta indignatione pronuntiaret, nemo quisquam venenum. Quidni? crimen haud contemnendum philo-

etisti mundicinas dentium Lips. Scal. Casaub. seqq. probante in marg. Salmasio, qui tamen . p. 398. coniecit *munditias has*. Edd. ante Casaub. cum Mss. *munditias*, quem versum dicare viderent Gruter. et Goes., coniecerunt ille *petivisti*, hic *tibi munditias*, uti editum al. in Catal. p. 214. et hinc in Collect. Pisaurensi poet. Lat. T. IV. p. 428. *vitales* pro . *nicelas* p. *rupibus* emendavit Salm. ad Solin. p. 398. *mollem* pro *tenuem* emendavit ana Pius ad Plaut. Bacch. I. 1. *tumidlae* p. *timidulas* Iunt. 1. *tumidae* ed. pr. Vicent. . *scurritorem* pro *converritorem* δ. *ne quae* Goes. ut expressit Scal. in Cat. et Coll. Pis. *omnino* p. *volunt* pro *nolunt* et ex emendatione *vel* est in p. *videre* p.
enteis plurimae edd. vett. ut Ald. Iunt. Vulc. Scal. Elm. In F. 3. *tenentis*. In cett. *tenentes*. ro *videlicet* δ. *asperet* δ. Grutero Susp. Ined. XX. 10. in mentem venit scribere *asper er*. *quid in crimen* ed. pr. Vicent. Venet., unde Meursius emendavit *quid? an crimen*.

Lat. malebat *rufam*. Sed Gell. I. 26. *russus color et rubor nihil bulo rufi differunt*, licet alii uere videantur; cf. Burm. ad Anat. V. 12. 11.
dicare. [Pumicem dentrificiis acdatum fuisse testatur Plin. H. N. . cf. Intt. ad Martial. XIV. 56. ger. Sabin. T. I. p. 29. et 59.]
dicinas. Palmaria est Lipsii atio, quam secure amplector. cit igitur auctor *mundicinas* i. e. ibus munditiae comparantur ab unditiis oris. Neque etiam illud ersui dentibus miserat Apuleius, n *munditias* dicere potuit. *Mun-* vox effecta est ad similitudinem *medicina, indicina, furatrina*, ous vide ad Met. p. 416. ed. meae.
las. Hac voce utitur Solinus pro c. 35. *nam praecipua viris glo- in nitela*. Item pro micis pularei quae inter arenas reperiuntur, *depurgant in minium nitelas is*, quos locos excitavit Florid. [cf. Kopp. ad Mart. Capell. II. §. 181. p. 231. *Nitella* male scribit Argol. ad Onuphrium Panvin. de Lud. Circ. I. c. 5. in Graev. Thes. T. IX. p. 55. atque ipsum pulverem ita dici pronuntiat.]
Arabicis frugibus i. e. cinnamo aliisve aromatis quae ex Arabia apportantur. Salm. ad Solin. p. 165. legit *rupibus* et intelligit de lapide Arabico, de quo Plin. XXXVI. 2. *Arabus lapis ebori similis dentrificiis accommodatus crematur*. [Vix tamen Apuleium *rupibus* ea significatione dixisse putaverim.]
gingivulae. [Hunc versum citat Voss. Aristarch. T. I. p. 494. Foertsch.]
converritorem. [cf. Voss. Aristarch. T. II. p. 854. Eckst. Heins. Advers. p. 234. De singulari *reliquiae* cf. eund. Voss. Arist. T. I. p. 501. Foertsch.]

Cap. VII. *munditias oris*. [De hoc plurali cf. Buenem. ad Lact. Inst. IV. 16. §. 8. p. 495.]
quidni [est ironice dicentis particula cf. ad Met. p. 271. ed. meae.]

sopho, nihil in se sordidum sinere, nihil uspiam corporis apertum immundum
394 pati ac fetulentum, praesertim os, cuius in | propatulo et conspicuo usus homini creberrimus, sive ille cuipiam osculum ferat, seu cum quiquam sermocinetur, sive in auditorio dissertet, sive in templo preces allegat: omnem quippe hominis actum sermo praeit, qui, ut ait poeta praecipuus, dentium muro proficiscitur. Dares nunc aliquem similiter grandiloquum: diceret suo more, cumprimis cui ulla fandi cura sit, impensius cetero corpore os colendum, quod esset animi vestibulum et orationis ianua et cogitationum comitium. Ego certe pro meo captu dixerim, nihil minus quam oris illuviem libero et liberali viro competere. Est enim ea pars hominis loco celsa, visu promta, usu fecunda.

sordium Colv. Vulc. Scal. (atque Lindenbrog. non correxit) et Wower. quod e Florent. Mss. praefert V. D. in Miscell. Observ. Vol. II. p. 188. Sed ea in re Lindenbrog. non ita multum fidei tribui potest. In codd. et edd. ceteris extat *sordidum*, quod postulant adiectiva seqq. *apertum*, *immundum*, *fetulentum*. *asperum* mallult Stewech. pro *apertum*. *mundum pari* p. *fetulentum* F. 1. 3. Elm. Plurimae edd. scribunt per *oe*. *foetulentum*. *feculentum* habent p. ed. pr. Vicent. Venet. 1. Scal. *hominis* p. *illud* ed. pr. Vicent. Iunt. 1. Ald. Bas. 1. haud invenuste, sed contra Mss. *illis* p. *cum quicquam* F. 3. edd. ante Colv. *quidquam* F. 1. δ. *quiquam* Colv. Vulc. Scal. Wow. Sciopp. Gent. Elm. Bosscha. *cum quoquam* Pric. Scriver. Florid. *cuiquam* edd. ante Colv. *ductum* p. *dentium nitro* F. 1. 3. p. δ. In cett. *e dentium muro*. *nec aliquem* δ. *diceret* Vulc. 2. *suo iure* Lipsius coniecit. Ante Casaubonum comma positum erat post *cumprimis*. *facti* et *ubi fandi cura* p. *cetero corporis* ed. pr. Vicent. Venet. 2. *nihilo minus* p. *illubiem* F. 3. *facunda* F. 1. 3. δ. p. In cett. *fecunda*.

apertum i. e. non sinet philosophus, quamquam partem corporis quae aperta et in propatulo posita sit, ut sunt manus, os, immundam aut foetidam esse.

cum quiquam i. e. *cum quoquam*. Plaut. Stich. IV. 2. 47. *quicumcis depugno multo facilius quam cum fame*; [cf. Eckst. ad Voss. Arist. T. III. p. 930. Mueller. ad Varr. L. L. p. 9.]

poeta praecipuus. Sciopp.: „Sic et Claudius I. C. Homerum indigitat: *Apud Graecos*, inquit, *exilio voluntario fortuiti casus luebantur, ut apud praecipuum poetam scriptum est.*" — Male igitur Vulcan. in marg. ed. Colv. malebat comma ante *praecipuus* poni pro *praecipue*, quasi vero etiam aliunde sermo proficiscatur.

cetero corpore [cf. de singulari *ceterus* ad Met. p. 241. ed. meae.]

dentium muro. ποῖόν σε ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων. Pric. excitat Etym. M. ἕρκος φράγμα τῶν ὀδόντων. Pollux. VI. 26. Ἀπανστος γλῶττα ἀνερμάτιστος, μάτην αὐτοῦ τῇ γλώττῃ περικεῖται τὸ ἕρκος τῶν ὀδόντων et alia Iuliani et Nicetae exempla. Gell. I. 15. *Petulantiaeque verborum vallum esse oppositum dentium, ut loquendi temeritas non cordis tantum custodia atque vigilia cohibeatur sed et quibusdam quasi excubiis in ore positis sepiatur.* cf. ad Florid. p. 60.

orationis ianua et cogitationum comitium. Pric. notat Bacchar. Epist. ad Ianuar. de recip. laps.: *Prope fuerat ut et ego superposita manu ori et obturato linguae sibilo ianuas labiorum meorum concluderem.* Sciopp. affert Mamert. Panegyr. Iul. 15. § 1. *versari coepit in sacri pectoris comitio consulatus*, et Plaut. Mostell. III. 1. 156. *Huc concessero dum mihi senatum consilii in cor convoco.* [Plura vide apud Iutt. ad Mamert. l. c. ubi etiam hunc Apuleii locum enotarunt; Ambros. Hexaem. 6. 9. *Quid est igitur os hominis nisi quoddam sermonis adytum, fons disputationis, aula verborum, promptuarium voluntatis.* Alia exempla praebet Sagittar. de Ian. c. 2. in Graev. Thes. T. VI. p. 421.]

usu fecunda. Ita legendum pro usu *facunda*. Respondent seqq. *feris et pecudibus os humile* cett. *conspicitur* verbis: *loco celsa*, deinde *hominis nihil prius tacentis contemplere* verbis: *visu prompta*, tum *nihil saepius loquentis* verbis *usu fecunda*. Paulo ante quoque dixerat: *os, cuius usus homini creberrimus*.

iidem feris et pecudibus os humile et deorsum ad pedes deiectum, vestiiabulo proximum, numquam ferme nisi mortuis aut ad morsum exaspeonspicitur, hominis vero nihil prius tacentis, nihil saepius loquentis olere.

C A P U T VIII.

lim igitur censor meus Aemilianus respondeat, umquamne ipse soleat avare? vel si id non negat, contendat maiorem curam munditiarum quam dentibus impertiendam. | Plane quidem, si quis, ita ut tu, Aemi- 395
numquam ferme os suum nisi maledictis et calumniis aperiat, censeo, cura os percolat, neque ille exotico pulvere dentis emaculet, quos carbone de rogo obterierit, neque saltem communi aqua perluat: quin ei

stur ed. pr. Vicent. Venet *contemplare* δ. In cett. *contemplere.*
diciarum edd. plurimae vett. et recentt. F. 3. aperte *munditiarum* ut ubique habet; im scriptura in edd. cett. quoque locis conspicitur. *planum quidem* p. *plane si quid* δ. 3. Vicent. Venet. ut infra; *denteis* Ald. Iunt. 2. Colv. Vulc. Scal. Elm. In cett. *dentes.* on est in p. δ. ed. pr. Vicent. *carbone* Vulc. *obterferit* F. 3. *obteruerit* F. 2. Bosscha. . In cett. *obtriverit.* *qui* Scriv. Elm. pro *quin.*

et pecudibus. [*Ferae* et *pecudes* i posse mihi videntur, ubi ani- universum significari volunt cf. Senec. Epist. 108. §. 20. *dis in his pecudibus ferisve ta mersis illum quondam hominum morari;* Nat. Quaest. III. *Est autem noxia aqua in Thesrca Tempe, quam et ferae et omne devitat;* Suet. Ner. c. 31. *super arvis atque vinetis et silvisque variis cum multitumis generis pecudum ac fe-* Aliter statuit Doederl. Syno-. p. 293. Errat mea quidem Forbiger. ad Lucret. I. 11. e *pecudes* coniungi debere autum contra commate vocabula enda esse cum Eichstadt. ar- Ad Varron. enim de R. R. II. *etiamnunc in multis locis gecudum ferarum sunt aliquot* ovocabit, quoniam *pecudes fe*aros feros et capras referuntur.]

VIII. *neque ille exotico.* I. de n Fer. Davent. p. 228. ait, senscere *neque ullo exotico pulv.* iam antea coniecerat Lat. Latin. sit sane *neque ulla cura.* Mer hoc quam quod Gulielmo in mentem venit *neque illo exotico.* Nihil tamen mutari licet contra Mss. et edd., quia minime otiosum est pronomen *ille.* *Ne ille dentes emaculet* cett. ... *Ceterum* (i. e. sed vel contra) *qui sese sciat rationem prompturum .... eius merito os ... proluitur.*

obterierit. [Hunc puto Charisium ante oculos habuisse locum, quum III. p. 220. scribit, Apuleium *terii* dixisse. De forma *terui* cf. ad Met. p. 718. et 590. ed. meae. Bosscha excitat Oud. ad Suet. Aug. c. 40. Heins. Adv. p. 550. et Cort. ad Lucan. IV. 782. Intt. ad Plaut. Mil. Glor. I. 1. 30. *Obterierit* ex optimo cod. Florent. 3. recepi.]

communi aqua male Brantius interpretatur *spurca*, rectius Florid. *vulgari aqua; neque saltem* est *et ne .. quidem.* cf. Met. VII. p. 474. *nec mihi misero statuta saltem cibaria praestabantur.*

perluat quin. Interpretatur Floridus *abluat ne impediat quominus ei* cett. quod tamen *quin* particulam significare posse nego. Hinc Scriver. fortasse reposuit *qui* pro *ut*, de quo vide Gronov. ad Liv. I. 43. Zinzerling. in Prom. Crit. I. 3. Sed nihil opus est mutatione; modo post *perluat* plenius distinguatur. *Quin* valet, ut solet, *immo vero, quin immo.*

nocens lingua mendaciorum et amaritudinum praeministra, semper in foetutinis et olenticetis suis iaceat. Nam quae (malum) ratio est, linguam mundam et lotam, vocem contra spurcam et tetram possidere? viperae ritu niveo denticulo atrum venenum inspirare? Ceterum qui sese sciat rationem promturum neque
396 inutilem neque iniucundam, | eius merito os, ut bono potui poculum, praelavitur.

feculiniis Gruter. in marg. et Scal. ed. *lentuciis* pro *olenticetis* p. *laetam* pro *lotam* F. 2. *ratione* — *lentam* δ. *quam* pro *contra* δ. Bosscha. *pinspirare* Venet. 2. [quod Colvius male pro *perinspirare* habuit. Errore enim typothetae littera *p*, quae in seq. vocabulo *poculum* extat, initialis sua sede remota et huc translata est, ita ut hic *pinspirare* et in seqq. *oculum* legatur.] *orationem* Stewech. Lips. Salmas. in marg. ed. Vulc. et Groslot. in marg. *praelabitur* edd. ante Colv.

amaritudinem praeministra. Pric. comparat Tertull. de Patient. c. 10: *si linguae amaritudo convicio sive maledicto eruperit;* Macrob. Sat. I. 7. *amarulenta dicacitas.* [cf. Placid. Narr. Fab. XIV. 11. p. 802. ed. Stav. *Has pastor Apulus cum procacibus maledictis terruisset, ne amplius linguam in propatulo haberet, numine earum in arborem oleastrum extabuit, cuius fructus suo amarore linguae pastoris asperitatem refert,* ubi emendandum est: *et ita fructus eius suo amarore linguae pastoris asperitatem (amaritatem?) refert.*

foetutinis. Dousa mavult *foetudinis,* quod Brantius confirmavit ex Claudian. Mamerc. de statu anim. c. 9: *cernas hinc alios situ foetudinarum turpium ex olenticetis suis ac tenebris cloacam ventris et oris inhalare sentinam.* Etiam Gruter. Suspic. Ined. XXII. 6. hic et apud Gell. XIII. 19. defendit *foetudinis* ex analogia voc. *fustitudino* apud Plaut. Asin. I. 1. 27. Sed *foetutinis* defendunt codd. et Non. v. *moletrina* p. 63: *a molendo, quod pistrinum dicimus, ut feratrina, ut foetutina.* [cf. Merc. ad Non. p. 667. ed. Lips.]

olenticetis. Male Floridus *oleticetis* reponi voluit i. e. locis oleto s. humano stercore plenis. Attamen Paulus ex Festo p. 114. Lindem.: *olentica, mali odoris loca;* hinc ficta vox *olenticetum* cf. apud Claud. Mamert. l. c., ut *senticetum* al.

niveo denticulo. [De sententia et dictione vide Barth. Advers. XXI. 18. p. 1061.]

vocem contra. Ex cod. d'Orv. Bosscha *quam* recepit, quam particulam saepius cum positivis iungi demonstratum est ad Met. p. 113. 160. 634. et 798. ed. meae. *Contra* elegantius ab auctore omissum, at postea interpretamenti caussa in margine additum exclusit *quam,* non intellectum librariis, Bosschae est sententia.

atrum venenum inspirare. Pric.: Virgil. Georg. [IV. 237.] de apibus: *laesaeque venenum morsibus inspirant;* [Aen. VII. 351.] *vipeream inspirans animam,* [Aen. I. 688.] *occultum inspires ignem fallasque veneno.*

rationem. Bosscha haec bene adnotavit: Tam late patet significatio vocis *ratio,* ut a Mss. stare h. l. tutius sit. cf. Lex. et Ern. in Cl. Cic. qui observat apud Ciceronem de Inv. I. 12. *controversiam in scripto* opponi ei, *quae sit in ratione,* atque hanc Cic. ita definit, ut sit *ratio, cum omnis quaestio non in scriptione sed in aliqua argumentatione consistit.* Utramque vocem coniungit Florid. p. 46.: *philosophi ratio et oratio tempore iugis est et auditu venerabilis.* *Rationes* pro ratiocinatione dixit etiam Terent. Andr. V. 3. 30. *ne nimium modo Bonae tuae istae nos rationes Micio subvortant.*

praelavitur. De confusione vocc. *labitur* et *lavitur* cf. Intt. ad Val. Flacc. IV. 229. [de forma *lavere* cf. Intt. ad Plaut. Pers. I. 1. 8. Virg. Georg. III. 221.] Futuro hic nihil opus est, quare nec Stewechius audiendus *praelavetur* legens, nec Rhoer. Fer. Daventr. p. 228., qui putabat excidisse syllabam *va,* quod iam ante eum in mentem venerat Latino Latinio.

ego de homine nato diutius? Bellua immanis crocodilus ille qui
gnitur, ea quoque, ut comperior, purgandos sibi dentes innoxio
bet. Nam quod est ore amplo sed elingui et plerumque in aqua re-
tae *hirudines* dentibus implectuntur: eas illi, cum egressus in praeripia

quia deest verbum, unde etiam pro statim sequente *nato* d'Orvill. habet *narro.*
n marg. coniecit. *crocodillus* F. 3. Vicent. Iunt. 1. Bas. *cocodrilus* δ. In cett. *cro-*
F. 3. p. δ. In cett. *uti.* *arundines* F. 2. 3. codd. cett. et edd. vett. usque ad Colv.
qq. habent. *hirundines* Salm. in marg. ed. Vulc. *amplectuntur* p. ed. pr. Vicent.
ultas ... *implectitur* δ.

nato cf. ad Met. p. 49. ed. meae:
t ore amplo. [Hunc locum
arth. ad Petron. c. 104. p. 625.
ines legit.]
lo sed elingui. [Ita diserte
od. II. 68. Diodor. Sicul. I.
ian. l. c. Solin. c. 35. Plin.
rocodilum habet Nilus, qua-
lum et terra pariter ac flu-
tum. Unum hoc animal ter-
guae usu caret; Ammian.
XII. 15. §. 15. *Inter aqua-*
n bestias crocodilus ubique
ctus abundat, exitiale qua-
lum, adsuetum duobus ele-
ngua carens. Cardan. au-
. 7. crocodilum non elinguem
, sed lingua brevi et affixa
periori mandibulae, quod Pric.
Plin. l. c. eum hausisse, qui
guae carere pronuntiet, quod
n ab *elingui* sonare videatur.]
ibus. Ego cum Casaubon. ita
elim. Haeret Gentilis in voce
tur, quasi scilicet *arundinibus*
dinibus conventiore. Ex quo
est, hunc locum non intelle-
. Atque etiam Scriver. anti-
onem revocavit. Et sane quo-
ilus cibi captandi caussa os
d arundinibus, alga similibus-
us fluvialibus repleatur ne-
praesertim quum crocodilus
undinosis degere amet, unde
umone, perpetuo crocodili
it Nemes. Cyneg. 54 sqq. *nos*
errare per umbras Malumus
mona quaerere ripis Inter
eas segetes. Verum arundi-
vescitur trochilus, sed βδελ-
ποτίοι sanguisugis, hirudi-
reliquiis piscium, quos modo

devoravit bellua. Solin. c. 32. *Trochilos avis parvula, ea reducias escarum dum affectat, os belluae huiusce paulatim scalpit et paulatim scalpurigine blandiente aditum sibi in usque fauces facit,* quod Plin. indicat VIII. 25. *Hunc saturum cibi piscium et semper esculento ore.* Facile autem *hirudines* potantium animalium gulis illabuntur. *Hirudinum* mentionem faciunt omnes qui de trochilo agunt scriptores, Herodot. II. 68. et qui deinde ex eo hauserunt, ut Aelian. III. 11. *ὁ γοῦν κροκόδειλος νήχεται ἅμα καὶ κέχηνεν· ἐμπίπτουσι οὖν αἱ βδέλλαι ἐς αὐτὸν καὶ λυποῦσιν· ὅπερ εἰδὼς ἰατροῦ δεῖται τοῦ τροχίλου· πλήρης γὰρ αὐτῶν γενόμενος ἐπὶ τὴν ὄχθην προελθὼν κατὰ τῆς ἀκτῖνος κέχηνεν· ὁ τοίνυν τρόχιλος ἐμβαλὼν τὸ ῥάμφος ἐξάγει τὰς προειρημένας· καρτερεῖ καὶ ὠφελούμενος ὁ κροκόδειλος καὶ ἀτρεμεῖ καὶ ὁ μὲν δεῖπνον ἔχει τὰς βδέλλας ὁ δὲ ὀνίναται καὶ τὸ μηδὲν ἀδικῆσαι τὸν τρόχιλον λογίζεταί οἱ μισθόν.* Similia ex Phile antiquo poeta profert Scip. Gent. Deinde verba *ore plerumque in aqua recluso* suadent, ut de *hirudinibus* potius quam de *arundinibus* cogitemus. Scriptum fuerat in antiquissimis codd. *irudines* de more, unde fecerunt *arundines*, sive ut in libris manu aut antiquissimis typis exaratis scribitur *arūdines.* Ridiculissimum errorem commiserunt Scip. Gent. et Elm. quasi vero Casaubon. de *hirundine* ave cogitasset.

implectuntur. Meursius defendit *amplectuntur* passive accipiendum, de quo usu vide ad Met. X. p. 699.

praeripia. Pricaeus reponebat *praerupta* vel *praerupia* ex Tertull. adv. Marc. IV. 28: *ipse illos in praerupium imposuit.* At cum Gron. Observ.

397 fluminis hiavit, una ex | avibus fluvialibus, amica eius, iniecto rostro sine noxae periculo exsculpit.

C A P U T IX.

398 Mitto | haec. Venio ad ceteros versus, ut illi vocant, amatorios, quos tamen tam dure et rustice legere, ut odium moverent. Sed quid ad magica maleficia, quod ego pueros Scribonii Laeti, amici mei, carmine laudavi? An ideo magus, quia poeta? Quis umquam fando audivit tam similem suspicionem, tam aptam coniecturam, tam proxumum argumentum? Fecit versus Apuleius;

amica avis F. 2. p. φ. edd. ante Scal. et Bosscha. In cett. *amica eius*. *exsculpit* F. 3. p. d. ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. Ald. Vulc. Scal. (nec correxit Lindenbrog.) In cett. *exsculpsit*, ut emendavit Modius in marg. ed. Colv. Hamb., Vir doctus in marg. Vicent. Dresd. et Salm. in marg. ed. Vulc.

quia non est in p. *quis usquam* p. *apertum* F. 1. Scriv. *proxumum* F. 3. In cett. *proximum*.

I. 19. p. 84. ed. Lips. vulgata retinenda est, qui comparat *προαύλιον* ab *αὐλή*. *Praeripia* sc. *loca* intellige de loco inter fluvium ipsum et praeruptam ripae marginem medio, qui fluviali aqua modo perluitur, modo siccus relinquitur. Quemadmodum ex. gr. *praecordia* dicuntur membranae quae cordi praetenduntur, ita *praeripia* loca quae ripae praetenduntur. Inter *praeripia* et *praerupia* et *praerupta* dubii aliquantum haerere videntur Heins. ad Ovid. Met. XI. 138. et Oud. ad Apul. Met. VI. p. 402.

avibus. Hoc glossematium putabant Lat. Latin. et Brant. Sed vide seqq. Salm. ad Solin. p. 317. citat: *una ex avibus fluviatilibus*. *Fluvialis* tamen legitur etiam Met. IV. p. 289. X. p. 736. VI. p. 403. *Avis fluvialis* est quae fluvios et fluviorum ripas accolit, ut obiter monuit Pius T. I. Fac. Crit. p. 576. Sed Salmas. ad Solin. l. c. Apuleium negligentiae accusat, ut qui trochilum fluvialem avem dicat; quasi deceptus fuerit auctor loco Aristot. VIII. 3. ubi inter *παρύδρους* aves *τρόχιλον* recenseat, cum fluviales aves, ut anates et simil. dicantur *ἔνυδροι* et *ποτάμιοι*, non *πάρυδροι*. Sed auctori nostro, graecae linguae et rerum naturalium peritissimo hoc excidisse non putandum est, sed sententia potius, qua dictum est, usurpasse vocem videtur. Met. IV. p. 402. *fluvialis rupes* dicitur quae e ripa in fluvium procurrit.

exsculpit. [Ego *exsculpit* retineo, quia quid sit discriminis inter haec duo vocabula mihi quidem non satis constat. cf. ad Met. p. 763. ed. meae.]

Cap. IX. *aptam coniecturam*. *Coniectura apta* talis est quam facimus ex argumentis quae ex se et intra se apta et connexa ita ex omni parte congruunt, ut ex se *apta* sint sibique respondeant. Ironice igitur auctor locutus est. *Facere* autem *coniecturam*, quae vox frequens in iudiciis, dicimus de eo, quod non quidem manifeste probari sed ex indiciis quibusdam et suspicionibus divinari aut ex argumentationis serie intelligi potest. Hinc opponuntur: *hoc quidem manifestum erit et de ceteris ex hoc coniecturam facere debebitis* a Cic. Verr. II. 2. 74. cf. Apul. Met. X. p. 692. *veritatem criminum fidemque probationibus certis instrui nec suspicionibus tantam coniecturam permitti placuit*. Quemadmodum Apuleius iungit *suspicionem*, *coniecturam*, *argumentum*, ita Cic. Verr. II. 5. c. 9. *tantum in hoc crimine suspicionis esse affirmabo, ut iam ipsis iudicibus sine mea argumentatione coniecturam facere permittam*.

proximum argumentum. Wow. haec adnotat: Notandum hoc loquendi genus. Apol. p. 458. *quo proximo signo ad accusandum magiae sit inductus*. et deinde p. 476. *nimis patiens vir es et oppido proxima humanitate*. Minuc.

si malos, crimen est, nec id tamen philosophi sed poetae: sin bonos, quid accusas? At enim ludicros et amatorios fecit. Num ergo haec sunt crimina mea et nomine erratis qui me magiae detulistis? Fecere tamen et alii talia; (et si vos | ignoratis) apud Graecos Teius quidam et Lacedaemonius et Cius 399

id tamen F. 3. δ. In cett. *tamen id.* *tantum id* solita aberratione p. *si bonos* δ. quae scriptura quum elegantior Besschae videretur esse, eam expressit. Cett. codd. et edd. servant *sin bonos.* *quod* pro *quid* δ. *nam* pro *num* δ. Fulv. emendavit: *non ergo haec sunt* assentiente Wower., *nonne* Pric. et Scal., probantibus in margine Salm. et Groslot. *errastis* φ. unde Sciopp. correxit: *et nonne errastis*, Wower: *et nomine errastis;* Meurs.: *et numne errastis.* *quidem* φ. δ. *quidm* p. *et civis* codd. omnes (F. 1. 3.) edd. vett. usque ad Colv., nisi quod edd. ante Ald. *et* ante *civis* omittunt. *Cius* Bosscha. In cett. *Ceus.* Groslot. coniecit *Chius*, Brant.: *Cous.*

Fel. c. 19. §. 2. *nonne Maro? nonne apertius, proximius, verius.* Pric. comparat Tertull. adv. Nat. I. 12. *si qua ergo litteris vestris superioribus sed ideirco magis proximis, quoniam illius aetatis fides adiacet.* *Proximum* est *promptum, obvium, manifestum*, de qua vocis significatione Bosscha conferri iubet Gronov. Observ. I. 21. eiusque filium Iac. Gron. ad Minuc. Fel. c. 19. §. 2. [cf. praeceteris Barth. Advers. VIII. 9. p. 380.]

num ergo. Vetus et scripta lectio unice vera est eo sensu: *Num* accusandus eram ut *poeta lascivus*, non ut magus et num erratis *nomine* criminis, qui me magiae detulistis? At fecere tamen et alii versus lascivos. Quare non opus est cum Drak. in margine pro *et* legere *an.* Eodem modo Apuleius infra dixit: *num igitur etiam Solonem* et p. 468. *num ergo propterea.*

quidam. Hoc pronomen ironice ab Apuleio additum est respectu adversariorum, qui litterarum tam rudes erant, ut ne Anacreontis quidem nomen audivissent. Alioqui non male legi posset *quidem*, quae particula interdum adhibetur in enumeratione; cf. Met. I. p. 24. *Aeginensis quidem sum.* Interdum etiam usurpatur pro *nempe*; cf. Plaut. Trin. V. 2. 10. *nequeo mirari satis Eam sororem suam despondisse in tam fortem familiam, Lysiteli quidem Philtonis filio.* Infelix tamen est Besschae emendatio: *apud Graecos quidem Teius*, ut haec respondeant seqq. *apud nos vero.* *Teius* est Anacreon ex Teo civitate Ioniae cf. Horat. Epod. 14, 10. [Meurs. Lacon. IV. 17. p. 322.]

Cius autem est *Simonides* vel nepos eius *Bacchylides.* Quis tamen ille *Lacedaemonius* sit dubitant Intt. Gentil. et Florid. *Dionysodotum* esse putant, cuius paeanas memorat Athen. XV. p. 682. Rectius *Alcman* a Bosscha intelligitur, quem *Λακωνικὸν ποιητὴν* vocat Plutarch. Lycurg. p. 115. ed. Bryan., quemque etiam significari ab Aristide Or. Bacch. laud. T. I. p. 53., ubi item memoratur *Λακωνικὸς ποιητής*, monet Fabric. vid. Harless. ad Bibl. Gr. II. 15. 10. Primum autem Alcmanem vulgasse *τὰ ἐρωτικὰ μέλη* testis est Archytas Harmonicus apud Athen. XIII. p. 600. cf. Fabr. B. Gr. l. c. [Alcmana alii Sardibus, Lydiae urbe, alii Spartae natum ferunt. Lacedaemone eum vixisse certe multorum veterum erat opinio; unde Vell. Paterc. I. 18. §. 3: *Nam Alcmana Lacones falso sibi vindicant.*]

Cius. Ita bene Bosscha emendat, quum soleat rariores formas affectare Apuleius. Apud Graecos autem promiscue *Κεῖος* et *Κῖος* vocatur, licet hoc non semel corruptum sit a VV. DD., ut Pind. Schol. ad Isthm. II. in fragm. Callimachi: *ὡς ὁ Κῖος Ὑλίχου νέπους*, pro quo Bentl. maluit *Κεῖος* nec aliter edd. variant apud Plutarch. in Them. p. 252. *πρὸς Σιμωνίδην τὸν Κῖον.* Omnino enim distinguenda est *Ceos* s. *Ceus* s. *Cea* insula ab *Chio*; cf. Menag. ad Laert. VII. 164. Bayl. Dict. Crit. Art. *Prodicus* not. a. cit. a Duker. in Dissert. de Simonid. c. 3. itemque a *Co*, Apellis et Hippocratis patria; cf. Bayl. l. c. Verhayk. ad Anton. Liber. init. et quos citat Burm. ad Prop. I. 2. 1. Male itaque hoc Apuleii loco Grosl. coniecit

rum aliis innumeris; etiam mulier Lesbia, lascive illa quidem tantaque
400 ut nobis | insolentiam linguae suae dulcedine carminum commendet: a
vero Aedituus et Portius et Catulus, isti quoque cum aliis innume
philosophi non fuere. Num igitur etiam Solonem fuisse serium, *seve*
philosophum negabis? cuius ille lascivissimus versus est:

etiam mulier F. 1. 3. δ. Elm. Scriver. Florid. Bosscha. In cett. *et mulier.* Bosscha o *etiam* ex Met. X. p. 684., ubi cf. *apud vos* Iunt. 1. Ald. *edituum* Venet. teste Bosscha. F. 1. 3. δ. Scriv. Florid. Bosscha ut infra. In cett. *Catullus.* *num igitur* vocc. rursus incipit ad *habes crimen*, atque in eo pro *igitur* est *ergo*, ut paulo ante *num ergo*, ubi vide. In δ. *etiam.* *serium verum* F. 1. 3. L. *severum verum* β. ex quo Putean. correxit *severum* edidit Scriver. *sive verum* p. In cett. *serium virum*, nisi quod *virum* in δ. a m. pr. abest. *losophum* F. 3. L. p. idemque extare in F. 1. dicit Bosscha. Magnopere tamen ille erravit. enim ed. Scal. ut in cett. omnibus edd. et codd. legitur *atque*, quod in F. 1. non extare q linea verbo subducta indicavit Lindenbrog., tamen idem *atque* vocabulum in marg. lectione adscripsit, unde quid F. 1. habeat, dinosci nequit. At verisimile est, in e Particula copulativa in δ. desideratur.

Chius, Brant. *Cous.* Insula vero illa *Ceos* a Ptolem. V. 15. vocatur etiam *Kία*, quod tamen ibi suspectum est Pintiano et Lennep. ad Ovid. Heroid. XX. 222. atque ut ab Ἀλεξανδρεία duae item sint Latinorum formae *Alexandrea* et *Alexandria*, sic etiam *Cea* et *Cia* recte dici posse putat. Immo Liv. XXXI. 15. *Rhodii Ciam ab Aegina, inde per insulas Rhodum navigarunt*, de quo loco Liv. et de scriptura *Kία* cf. Schweigh. ad Polyb. XVI. 26., ubi eadem insula *Kίος* vocatur. Apud Herod. quoque VIII. 1 et 47. olim legebatur *Kῖοι* ubi nunc *Kεῖοι*. Tandem a tribus hisce insulis *Ceo*, *Co*, *Chio* distingui praeterea debet *Cius*, urbs Bithyniae ad oram Propontidis, quam memorat Ammian. Marc. XXII. 8. et de ea cf. Schweigh. ad Polyb. XV. 21. [Ita apud Cic. de Nat. Deor. I. 42. sine dubio legendum est *Prodicus Cius*, quum plurimi codd. in lectionibus *Chivis*, *Chius* et *Chiius* varient itemque apud Empir. advers. Mathem. p. 311. pro Πρόδικος δὲ ὁ Χῖος lege ὁ Κῖος. cf. praeterea Intt. ad Virg. Georg. I. 11.]

apud nos i. e. Romanos. Sic se Afri vel Mauritani, inquit Gentil., vocabant vel ob civitatem omnibus communicatam ab Imper. Antonino, vel peculiariter, quia Madaura, patria Apuleii, populi Romani colonia fuit. Male igitur aliquot edd. *apud vos;* cf. de Mund. p. 326. *Vesuvius noster*, at infra p. 577. *Romanorum etiam maioribus.*

Aedituus. Gellius eodem ord viros enumerat XIX. c. 9. §. 1 *resupinus capite convelato*, v *modum quam suavi versus ceci lerii Aeditui veteris poeta Porcii Licinii et Quinti C quibus mundius, venustius, li pressius graecum latinumve nih quam reperiri puto*, ad quem vide Intt. Gellius horum poetar vavit epigrammata, quae omn amatoria, quibusque in hoc poti carminum genere excelluisse eo ret. *Catuli* alterum epigramm apud Cicer. de Nat. Deor. I. 28 hoc *Catulo* vide quae fusius Ellendt. in Prolegom. historia quent. Roman. adumbrant., editi de Orat. praefixis p. LV. sq. (eius lasciva fuisse testatur Plin V. 20. Voss. de Hist. Lat. I. 9

serium, severum et philos Quia optimi codd. in lectione consentiunt, quam mihi quidem bile non est ex *virum* scriptu ruptam esse, *verum* autem qu loco sibi velit non percipitur, en et recepi *serium severum et p phum*, secutus Bosscham, qui *et severum atque philosophum* xit. *Serius* quamquam frequenti dem de rebus, *severus* de ho dicitur, non tamen hoc perpetu cf. Apol. 414. *quippe eius amor amoenum et lascivum sed con comptum et serium* et p. 594.

Μηρῶν ἱμείρων καὶ γλυκεροῦ στόματος.

tam petulans habent omnes versus mei, si cum isto uno contendantur? m scripta Diogenis Cynici et Zenonis Stoicae sectae conditoris, id urima. Recitem denuo, ut sciant me eorum non pigere:

| *Et Critias, mea delicies, et salva Charine,* 401 [279]

aecus in nulla editione praeterquam in Iunt. 2. et Bas. 2. ante Colv. invenitur. In Ald. *ic multa desiderantur*; in Iunt. 1: *vacat;* in Venet. 2. lacuna comparet unius versus. le Scal. est: *μειρων ει μειρων*, quae Scalig. recte emendavit in *μηρῶν ἱμείρων*. Bourdetura *μειρων ει μύρον* versum turbat, quia prior *μύρον* voc. syllaba corripitur. *tam* non n L. *pluria* Casauboni emendationem expressere Scal. Pric. Wower.; Elm. cum seqq. veterem lectionem *plurima*, quam F. 1. 3. *δ*. probant. *plurium* p. Quid cett. codd. scrischa non adscripsit. Post *plurima* demum maximam distinctionem poni volebat Salm. in osecutus est Bosscha. Cett. edd. ante *id genus* novam enuntiationem incipiunt. *et Critias escet salva Charine* F. 3. L. idemque esse in F. 1. testatur Elm. At ille habet et *Critias ;scet stet salva Charine*. Pro *Critias* ed. pr. Vicent. Venet. 2. habent *tertias*, Elm. typothetarum errore, nam correxit in mendis. Ad *delicies* ducunt Mss. non *deliciae*, ed. pr. Vic. Venet. 2. Iunt. 2. Vulc. 1. Colv. nec *delicia*, ut est in cett. Praeterquam enim le ita legitur in p., inde etiam depravatum esse apparet, quod F. 1. 3. L. *delitescet* Iunt. 1. Ald. Bas. *delitescit*. Primum *delicies* comparet in ed. Casil. et emendarunt ita arg. Fulv. Ursin. Pithoeus, Lips. et Acidal. In *stet salva* consentiunt Mss. omnes ed. pr. enet. 2. praeterquam quod in iis, qui *delitescet* habent, vox *stet* non compareat (excepto qui utrumque servat) et quod p. habeat *et salva*, si fides est Groslotio, nam in alia eius cod. est *stet salva*. *sit* habent Iunt. 2. Colv. Vulc. 1. Scal. Casaub. Bosscha. *Salva* utique legitur

spernatur; Ammian. Marcell. 2. §. 2. de Valentiniano: *volunesentium secundissima, ut vir rector pronuntiatur imperii*, K. 6. §. 1.: *resistente principe* ad quem locum vid. Vales.; Poll. in Claud. c. 12. *quid em et serium contra milinderat. Severum* et *serium* t sed alia ratione Plaut. Poen. l. *quod ego dixi per iocum, urum esse et severum et se*f. Gebhardt. ad Nep. Epam. 2. dabit de voc. *serius* eiusque tione Stewech. ad Arnob. IV. ed. Lugd. Doederl. Synonym. 76. et T. III. p. 310. Ita Fronto d Amic. II. 6. p. 307. *Plerique a* [*minime*] *serii, in iudicando speri fuere, scilicet ut pro ate qua carebant obtensui n subornarent.*]

v. Correxit hunc versum Canter. ct. II. c. 9. ex Plutarch. Erot.). XIV. Ego haec verba de irrue lascivissima intelligo neque n Bourdelot. de osculis nectaodoratis.

nis Cynici et Zenonis. [Inter s Cynici scripta refert Diog. I. §. 15.: *τόμος δεύτερος, ἐν ᾧ περὶ ζώων φύσεως, περὶ παιδοποιίας ἢ περὶ γάμου ἐρωτικός* et de Zenone VII. §. 34. *περί τε ἐρωτικῶν διείλεκται κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπιγραφομένης ἐρωτικῆς τέχνης.*]

plurima. Casaubon. coniecturam *pluria* nonnulli Edd. male receperunt, quum praesertim Apuleius nusquam *pluria* sed semper *plura* dixerit.

plurima. Recitem. Ita distinguendum esse bene vidit Salm. Nam si seqq. *id genus plurima* iungenda essent, minus bene responderent, quia unum tantummodo sui carmen recitat, deinde quod tum non *plurima* sed *plurimos* legendum fuisset, ut in sqq. *recitem alios.* Bosscha ne *plurima* quidem sanum esse putat: non enim, inquiens, in carminibus ipsis quam in hominibus seriis et philosophis, qui ea scripserunt, versatur argumenti vis, quare dicere saltem auctor debuisset: *aliorumque id genus plurima.* Hac in re cum Bosscha consentire nequeo. *Plurima* enim Apuleius dixit ut significaret, non solum libros et scripta de his rebus lascivis extare vel philosophorum, sed etiam alia id genus ut carmina, epigrammata; quae potissimum crimini Apuleio adversarii verterant. Ad haec *plurima* tantummodo referri possunt eorum.]

cum a[illegible] ... [illegible] vita, *tibi remanet.*
ut n[illegible] ... *et ignis torreat ut vult,*
vero ... *dum potiar, patiar.*
phil ... *sibi quisque quod ipse est;*
phi ... *quod duo sunt oculi.*
... quasi intemperantissimos postremum legere:

... Bas. 2. Colv. Sed pro iis Scal. ad Propert. III. 22. 16. p. 321. ... *delicia et sol alme*, quem deinde secuti sunt Elm. Scriv. ... quoque collatione prorsus hi versus exhibentur, ut ... *et lux alme* habeat nescio. In Vulc. 1. additum fuerat: ... metro et sensu; melius edidit Casaubon. *et Crit.* ... Bosscha; Ursin. et Salm. in marg. coniecere *delicies et salve.* ... videtur Wower., unde ille dedit: *delicia et tu salve.* Verum ... versus, quod animadvertens Groslot. in marg. notavit, sic ultimum ... III. 4. Denique ed. pr. Vic. Iunt. 1. 2. Ald. Bas. 1. *Charine.* ... Iunt. Ald. Bas. Scriv. Bosscha, *pax* F. 1. L. ed. pr. Vicent. Venet. Colv. Wower. *par* φ. p. Scal. in Catal. et in Vulc. 2. Elm. Florid. ... Scal. ... Gruter. in Suspic. Ined. XX. 10. *et Crit. m. d. Si salva; fax* correxit ... ed. pr. Vic. Venet. Vulc. 2. Scal. Elm. Wow. et Scal. in Catal.; ... Bosscha. sed Lindenbrog. adscripsit; „*nam Ms. alius.*" *rignis* ed. pr. Vicent. Venet. 2. pro *hasce.* *potiar* F. 3. L. quod emendavit Acidal. ... *patiar* F. 1. In cett. *potior.* *patiam* L. *sum* p. *intemperatissimos* ... Bosscha cum Iunt. Ald. Bas. Vulc. Casaub. Wower. Colv. et ipse recepit. Alia ... F. 1 correctum est *intemperantissimos* et F. 3. ita habere testificatur collatio ... ex glossemate.

... *delicies et salva.* [Ita ... lectionum farragine et ... et edidi, quum codd. scri... tale quid postulare vi... Melius tamen mea quidem sen... *est Critias mea deli... salva. Charine,* qua emenda... carminis initium et nexus accura... constituitur. Charinem enim, quae ne ... esset Critias metuebat consolari ... auctor, se numquam ipsius obli... sed utrique fidelem fore promittens. cf. Burm. Anthol. Lat. I. p. 660. De vocab. *delicia* et *delicies,* amatorum proprio Casaub. ad h. l. et Heinrich. ad Iuven. IV. 4. p. 170. De forma *delicies* cf. ad Florid. p. 110. Pric. haec affert. *delicias* amores masculos vocabant, sic Cic. pro Coel. c. 19. § 44.: *amores autem et hae deliciae quae vocantur, quae firmiore animo praeditis diutius molestae non solent esse: mature enim et celeriter deflorescunt, nunquam hunc occupatum impeditumque tenuerunt;* Gloss. Philox. p. 65. *deliciae* σπατάλαι; Gloss. Cyrill. p. 611. σπατάλη *lascivia, deliciae,* inde *spatalo cinaedi.*]

pars in amore meo, vita. Pars solum ferri posse sententiarum nexus satis comprobat. *Vita* amatorium et blandientis est vocabulum cf. Prop. I. 2. 1. *quid iuvat ornato procedere, vita, capillo;* II. 15. 27.: *tu quoties aliquid conabere, vita, memento.*

potiar. [Ita legendum est ex optimi cod. F. 3. auctoritate. *Potiri* verbum amatorium esse probant Burm. ad Anthol. Lat. T. I. 273.; Intt. ad Plaut. Casin. II. 1. 24. ubi tamen *potior* retinendum est, ita Apuleius ipse dixit in Arg. *amare liceat, si potiri non licet.* De his aliisque id genus dictionibus cf. VV. DD. ad Plaut. Menaech. II. 3. 9. Taubm. p. 713 sq. et ad Trucul. I. 1. 27., quibus locis etiam de *potior* amoris proprio vocabulo agunt. Hinc *potens amator* qui primas obtinet, cf. Intt. ad Propert. II. 20. 28.]

intemperantissimos. Bosscha praefert *intemperatissimos,* quia *intemperans* sit qui temperari vel temperare se nequeat, ut infra p. 550. *apud omnes intemperantissime gloriatur,* ut *intemperans gloria* apud Cic. Tusc. Quaest. II. 17., *intemperatum* vero sit

Florea serta, meum mel, et haec tibi carmina dono. | 403
Carmina dono tibi, serta tuo genio:
Carmina, uti Critia lux haec optata canatur,
Quae bis septeno vere tibi remeat;
Serta autem, ut laeto tibi tempore tempora vernent:
Aetatis florem floribus ut decores.
Tu miki da contra pro verno flore tuum ver,
Ut nostra exsuperes munera muneribus.

iel ed. pr. Vicent. Venet. 2., unde Colv. emendavit *merum mel* cum Sciop. Gentili qui a relicit, ut Lindenbrog. et Pric. et sic male Barthium ad Rutil. I, 327. legere et recte ere *meum mel* adnotavit Opitius in suo exemplari edit. Rutil. Barthianae. *ter* pro *tibi* it Coll. Voss. *tua* p. *facta tuo genio* φ. teste Wower. In δ. hic versus a m. p. deest. *rictricia* δ. *uti Cricias* ed. pr. Vic. Venet. *uti Critiae* Scal. in Catal. et Groslot. in marg. in Anthol. *exoptata* Brant. Unde Burm. *aptata* ediderit nescio, neque enim operarum ur, nam etiam notae praefixum legitur. *creatur* in Petron. edit. Frellonian Erhardi Parisiana, in Patissoniana *conatur* vitio forsan typothetae Burm. emendavit *colatur*. *grata* pro *serta* p. *ut* delet p. *lato* Elm. ex typothetae vitio. *das* F. 2. 3. L. p. δ. . *vero flore* cod. Colv., at *vere* ex Coll. Voss. et alia est in Ms. L. *ex aequis* ic.

peratum non sit, ut infra ad At *intemperans* et *intempera-* lem redire probant loci quos iltos praebent, utrumque est tum; huc accedit quod *intem-* ro *lascivus* et *impurus* sae- notum est. *Intemperans* pro- notione dixit Apul. de Dogm. p. 216. *sicut illa intempe-* ue *immoderata permixtio.*]

serta. [cf. Burm. Anthol. Lat. 558 sqq. De re eund. ad T. I. De adiect. *floreus* cf. Intt. ad 1. 16.]

mel. [Hieronym. Epist. XI. ad *crebra munuscula et suda-* *fasciolas .... et dulces litte-* *actus amor non habet; mel* *lumen meum, meum deside-* *ines delicias.* Male igitur agit idvers. LII. 12. *merum mel* uia *merum genio* fuderint ve- Censorin. de Die Nat. c. 2. §. 2. ndum est: *hic forsitan quis* *quid caussae sit ut merum* *um genio, non hostiam fe-* *n putaverit?* Saepius *meum* tur apud Plaut. ut Bacch. V, ruc. 2. 6. 47. Curcul. I. 3. 8. 1. 22., ita Apul. Met. III. p. *mellitula*; et V. p. 331. *mel* ad quem locum accuratius de dientium vocabulo egi.]

serta tua genio. Pric.: optime nam is numen natalitium et hoc florali cultu affectus passim Tibull. II. 2. 1. sqq. *dicamus bona verba venit natalis ad aras, Quisquis ades lingua vir mulierque fave; Urantur pia thura focis, urantur odores, Quos tener a terra divite mittit Arabs. Ipse suos adsit genius visurus honores, Cui decorent sancta florea serta comas,* ibid. I. 8. 15.; *Illius e nitido stillent unguenta capillo Et capite et collo mollia serta gerat.* cf. Lindenbrog. ad Censor. 2. p. 13 et 14. Voss. de Theol. Gent. 1. c. 11. quos Burm. et Bosscha attulerunt. [Plura habet Hartung in libro: *Rel. der Röm.* T. I. p. 38 sq. Intt. ad Horat. Epist. II. 2. 44.]

laeto tibi tempore. [Pers. II. 1. *numera meliore lapillo,* quia hilaritati dies natalis erat destinatus. Intt. ad Censorin. de D. N. c. 2. §. 1.]

aetatis florem. [cf. ad Met. p. 825. ed. meae.]

canatur. Burm. legi mavult *colatur*, quo verbo de solemnitate natalitia etiam utitur Martial. VIII. 39. *sed natalitium diem colendum;* X. 87. *natalem colimus, tacete lites.*

verno flore. cf. Munker. ad Anton. Liber. p. 334.

exsuperes. Male alii *exciperes, exaeques* Pricaeus. Omnia enim quae a

Pro implexis sertis complexum corpore redde,
Proque rosis oris savia purpurei.
404 | *Quod si animum inspires, dona et iam carmina nostra*
405 | *Cedent victa tuo duciloquo calamo.*

savia edd. vett. Vulc. Wow. Elm. Scal. *sabia δ.* *labia β.* In cett. *suavia.* In textu Bossch. ed *savia*, notae praefixum est *suavia*, quod cett. edd. praebent. cf. ad Met. p. 98. ed. meae. Francius emendavit. *animum* videtur esse in Mss., certe habent F. 1. 3. et edd. praeter Wow Elm. Florid. Bosscha a quibus Colvii emendatio *animam* recepta est. *nam et* L. p. teste Bos *nam* F. 3. In cett. *et iam.* Ex coll. Voss. *et* abest a L. *cadent δ.* non male si per versum lle

Critia petit, multis partibus potiora sunt muneribus poetae neque sertum rosae et similia saviis aequari, nisi ab inficeto poëta possunt, uti recte exposuit Burm.

complexum. [*Complecti* et *complexus* de re venerea cf. infra p. 412.: *immodico trucique perculsorum animalium serva corpora complexu vincientem.* Met. II. p. 129.: *ede complexus amabiles*, et X. p. 714.: *complexus meos ardenter cupiebat.* De voc. *amplexus* eadem notione usurpato cf. ad Met. p. 800. ed. meae.]

animum inspires. Optime de hoc loco egit Burm. Si de lascivis illis oculis quibus ipsam animam sugebant et inspirabant (de quibus vide Burm. ad Anthol. T. I. p. 653.) sit capiendum, certe *animam* praestet. Et hoc praeferre videtur Heins. ad Claud. Epith. Pallad. 132. Haec *animarum mixtura* μίξις τῶν ψυχῶν dicitur graece cf. Pontan. ad Macrob. Sat. II. 12. Sic *inspirare animam* dixit Virgil., etsi alia in re Aen. VII. 351. Ovid. Met. IV. 497., ad quem locum vide Burm. maior. Sed si ita exponamus, inquit Burm., non video quis locus sit *calamo dulciloquo.* Itaque retinendum puto *animum* et Apuleium hic Critiam ut deum inducere ac rogare, ut quasi numine suo velit sibi inspirare animum et donare i. e. dictare carmina, ut Apollo credebatur vatibus; cf. Virg. Aen. VI. 11. Propert. II. 1. 3. de Cynthia: *non haec Calliope non haec mihi dictat Apollo, Ingenium nobis ipsa puella facit.* Salmas. ad Solin. T. I. p. 117. emendat: *quod si aulum inspires* i. e. tibiam et Critiam monaulon fuisse statuit quod tamen dubito an verum sit. Neque cum Florido *animam inspirare fistulae* s. *ca-*

lamo exponendum est pro *ca*
scribere, ut calamus pro vena a
poetico ponatur. Salm. emendat
probavit Cuper. in Harpocr. p. 144.
Burm. in Anthol., quibus idem i
T. II. p. 747. adiecit: Aliter eme
dum censebat Pierson: *quod si*
inspiret, i. e. quod si Amor tibi
ret, dona mihi et iam carmina pr
minibus, tum carmina nostra
victa tuis. De *inspirare carmina*
proprio cf. Valken. Epist. ad Rover.
At vero huic coniecturae obstat,
inspiret absolute ponitur, quod
exemplo videtur esse. Bosscha
animam i. e. spiritum, collat. O
Florid. p. 10. Burm. ad Ovid. M
497. his verbis: *anima inspirat*
biae, quae vox vel similis subaudi
subaudiri potest propter sq. *ca*
Totam carminis sententiam ita ex
Critia, dono tibi carmina et sert
peculiariter tibi, haec genio tu
carmina quidem, quibus natalem
celebrem; serta, quibus festo h
tempora cingas. Tu vero pro im
sertis amabiles complexus redd
munera mea maiori meo munere
res; quod si tuam quoque fistula
flare coeperis, quum munere tuo
raveris dona mea, iam quoque ca
nostra tuis cedere debebunt. E
quor Burm. qui exponit: Si ve
Critia, ipse tibi inspirare vim ill
vinam carminum, quam poetae
Apolline et Musis petunt, tu ve
ipse praestare potes, dona mihi
sim carmina pro cärminibus, qua
minus cederit tuo calamo, quam
et rosae non sunt comparanda
complexu et melitissimis tuis sav

calamo. Gruterus adscripsit *all*

C A P U T X.

es crimen meum, Maxime, quasi improbi comissatoris de sertis et compositum. Hic illud etiam reprehendi animadvertisti, quod cum ninibus pueri vocentur, ego eos Charinum et Critiam appellitarim. gitur opera accusent C. Catullum, quod Lesbiam pro Clodia nominarit, m similiter, quod quae Metella erat, Perillam scripserit, et Properi Cynthiam dicat, Hostiam dissimulet, et Tibullum, quod ei sit Plania , | Delia in versu, et quidem *C. Lucilium*, quamquam sit iambicus, 406

n pro *crimen* Vulc. Groslot. et V. D. ad marg. ed. Ald. legi malunt. *quasi* abest ab cod. toris F. 1. 3. *comessatoris* δ. Elm. Florid. In cett. *comissatoris* cf. ad Met. II. p. 182. et Intt. ad Petron. c. 65. p. 424., qui h. l. excitant.] *quidam* pro *quod* p. *Catulum* . ut supra. *quos Lesb.* p. *qui* δ., quod eodem redit, sed variavit auctor: *Catullum icidam quod ... Propertium qui ... Tibullum quod ... Lucilium quod ... Mantuanus Lesbia* p. *nominaret* p. *quisque* pro *quod quae* p. *Metalla* p. *Perillum* δ. n F. 3. *Cunthiam* F. 3. *dicat* desideratur in p. *Tibulum* δ. (Venet. 2. haec omnia fere pendiis scribit ut: *C. Cat. quod Les; pil. et prop. q. Cynt. et Tib. Del. C. Luc.)* Wow. Scriv. cum Vulp. in prol. ad Tibull. *Platia* p. *Flavia* edd. Vulc. Scal. Elm. quae edd. cum F. 2. 3. δ. *et quidem* in Mss. δ. p. Scriv. et Florid. esse dicit Beuscha, . *equidem*, quod ipse probavit, legi debet conilci. Sed *et quidem* ego in cett. quoque edd. nus erant, inveni, ut in edd. vett. Vulc. Scal. Elm. nec emendatum est in ullo meorum . 1. 3. Hinc *equidem* potius emendationem quam scripturam esse putaverim. *Lucilium* . Elm. Scriv. ex emendatione Lipsii, *Lucullus* p. *Lucillum* cett. edd. et codd. omnes.

ensus fuerit voc. *loqui* in *dul-* de poëta, attamen sine ra-rat. Carm. IV. 15. 1. *Phoebus proelia me loqui victas et crepuit lyra;* Burm. Anthol. Ep. 261. *ut quemvis raperet ingenio Leniretque animum doctiloquo,* IV. Ep. 108. *quum cupidus carminis ar-*

.. *crimen.* Aliquot VV. DD. *carmen,* inducti fortasse seq. *mpositum.* Sed *compositum* ixit etiam Cic. Verr. III. 61. [cf. Intt. ad Tac. Ann. I. 1.] d *componere* est verbum iuris. *ponere libellos* accusatorios at. VI. 245. et *componere* dicuntur ICti, qui formulas excogitant; cf. Ernest. in Clav. *mponere.*

m. De hoc *Ticida* cf. Intt. ad st. II. 433. *quid referam Ti- quid Memmi carmen, apud us abest nomen nominibusque*

Et quorum libris modo dis- Perillae Nomine, nunc le- ta Metella suo. Barthius igi-tur male Advers. XXXVII. 22. *Licinium* tentat. [cf. Schott. Observ. Hist. III. 14. p. 144. qui hunc locum excitat.]

Hostiam dissimulet. Passerat. coniecit *Hostiliam,* quod bene refutat Bentl. ad Hor. Od. II. 12. 13. et Burm. ad Propert. init. p. 2. [cf. Hertzberg. in Comment. Quaest. Propert. Specim. p. 24. Schol. Iuven. VI. 7. *Cynthia Propertii amica sumtuosa, proprio nomine Hostia dicebatur.*]

Plania. [cf. Dissen. ad Tibull. praef. p. XVII.]

Lucilium. Lipsius emendavit *Lucilium,* qui notus est poeta iambicus i. e. satiricus. Inter *Lucilium* et *Lucullum* fluctuant etiam Mss. apud Cic. de Orat. II. 70. §. 284. [De *Lucilio* cf. Intt. ad Gell. XVII. 19. §. 50. Cic. Epist. ad Divers. XII. 16. §. 3. Horat. Sat. I. 10. 53 sq. Iuven. I. 165 sqq. Quint. X. 1. 93. Rupert. ad Iuven. Praef. p. XLVII. sq. *Lucilium* significari praeterea indicat nomen *Macedo,* quod ab eo commemoratum videmus in fragm. apud Non. p. 110. v. *flaccet* i. e. *languet, deficit* Lucil. Lib. VII. *Hic est Macedo, si agrion*

tamen improbarim, quod Gentium et Macedonem pueros directis nominibus carmine suo prostituerit. Quanto modestius tandem Mantuanus poeta, qui
407 itidem ut ego puerum | amici sui Pollionis bucolico ludicro laudans et abstinens nominum, sese quidem Corydonem, puerum vero Alexin vocat? Sed Aemilianus, vir ultra Virgilianos upiliones et bubsequas rusticanus, agrestis quidem semper et barbarus, verum longe austerior, ut putat, Serranis et Curiis et Fabriciis, negat id genus versus Platonico philosopho competere. Etiamne, Aemiliane, si Platonis ipsius exemplo doceo factos? cuius nulla carmina extant nisi amoris elegia: nam cetera omnia, credo quod tam lepida non erant, igni
[280] deussit. Disce | igitur versus Platonis philosophi in puerum Astera, si tamen tantus natu potes litteras discere.

Ἀστέρας εἰςαθρεῖς, ἀστὴρ ἐμός, εἴθε γενοίμην

improbaverim ed. Venet. 2. *Gentium* F. 1. 3. L. p. δ. ed. pr. Vicent. Venet. 2. et edd. recent. *Gen.* compendiose Bas. 1. Iunt. 1. *Gentilem* Iunt. 2. Ald. Bas. 2. Colv. Vulc. 1. Casaubon. Bosch. *quantum* p. *sese q. Coryd.* p. *upiliones* F. 1. 3. δ. ed. pr. Vicent. (quae vitiose scribit *upilona*) Venet. 2. Elm. Florid. Bosscha. *apiliones* p. In cett. *opiliones*. *busequas* F. 1. teste Lind. edd. vet. *busequas* F. 3. p. *bubsequas* F. 1. teste Elm. et in cett. *sarranis et curus* ed. pr. *sarranis* etiam Vicent. et Venet. 2. *Fabr.* compendiose Venet. 2. *Fabritiis* F. 3. ed. pr. Vicent. In cett. *Fabriciis*. *Crotis* pro *Curiis* p. *Pla* in seqq. ubique scripsit Vulc. 2. pro *Platonico* et *Platonis*. *versus* non extat in δ. in quo etiam *ipsius* desideratur. *elogia* Colvii coniectura, est in Vulc. 2. 3., non vero ab Elm. profecta est, uti ex eius notula forte colligas. *quo* p. *inerant* pro *non erant* F. 3. *Diuturo* δ. a m. pr. *Astam* p. *astra* ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. Bas. 1. *Astrea* Ald. Iunt. 2. Bas. 2. Graeca et Latina desunt in p. et δ. et in Iunt. 1. Latina interpretatio ubique desideratur in F. 2. et 3. (qui si fides excerptis meis est, etiam versus *ἀστὴρ πρὶν . . . φθιμένοις* omittit. Librarius enim meus dicit verba inde ab: *astra vides* usque ad *nitos* in hoc codice omitti; quum igitur latinae interpretationi in ed. Elm. hi versus *ἀστὴρ πρὶν . . . φθιμένοις* interpositi sint, facile inde coniicias etiam graeca desiderari, praesertim quod in p. illa abesse testatur Bosscha. Attamen quia in F. 2. ii versus apparent, eos eiicere non ausus sum. In ed. pr. graeca et latina extant, uti etiam in Vicent. In Venet. 2. versus ita ordinati sunt, ut singulos quosque hexametros excipiat versio latina, adeoque omnes versus plane interrupti sint. In Iunt. 1. versus graeci desiderantur, sed lacuna

longius flaccet. *Gentilis* quamquam mentio fit in fragm. Lucil. apud Donat. in Terent. Andr. V. 6. 12. *nunc praetor tuus est, meu' si discesserit homo Gentili*, tamen contra optimos codd. hic recipere nolim. *Iambicus* idem esse quod *satiricus* docet Horat. Epist. ad Pis. 79. *proprio rabies armavit iambo* cf. Rupert. Iuven. Praef. p. XXXVIII. Horat. Epist. I. 19. 23. 24. Od. III. 30. 13 sq. Prop. III. 1. 3 sq. ibique Intt. Quint. X. 1. §. 96. *Iambus non sane a Romanis celebratus est, ut proprium opus, a quibusdam interpositus, cuius acerbitas in Catullo, Bibaculo. Horatio.*]

qui itidem. [De *itidem-ut* comicorum coniunctione propria, cf. Hand. Tursell. T. III. p. 531 sq. cf. Apol. p. 452. *itidem ut cetera.*]

upiliones et *bubsequas.* [De orthographia hh. vv. cf. ad Florid. p. 13. ed. meae.]

Serranis. [De *C. Atilio Serrano*, viro propter morum integritatem et severitatem cum Fabricio et Curio inter antiquos notissimo; cf. Intt. ad Virg. Aen. VI. 845. *Fabricium vel tamen, Serrane, potentem*; Plin. H. N. XVIII. 3. 4. Periz. Animadv. Hist. c. 1. de *M'. Curio Dentato*; cf. Intt. ad Iuven. II. 3. et ad IX. 78.; de *C. Fabricio Luscino*, eosd. ad IX. 141. ad Gell. IV. 8. Tertull. Apol. c. 6.]

amoris elegia. Male Colv. emendavit *elogia*. *'Ελεγεῖα* eadem in re dixit Gell. XIX. 9. §. 4. *et Sapphica et poetarum quoque recentium ἐλεγεῖα quaedam ἐρωτικά dulcia et venusta cecinerunt.* In aliis tamen legitur *idyllia*. Auson. Epigr. 94. 2. *Zonae textum elegeion erit* et Parent. XXIX. 2. *Debent quod cineri moesta elegea tuo.* [Platonis versus amatorios commemorat Gell. XIX. 11. et Diogen. Laert. III. 26 sqq. ubi hi Platonis versus etiam extant, ad q. l. vide Intt.]

ἀστέρας. [De hoc disticho vid. Schott.

Οὐρανὸς, ὡς πολλοῖς ὄμμασιν εἰς σὲ βλέπω,
Ἀστὴρ πρὶν μὲν ἔλαμπες ἐνὶ ζωοῖσιν ἑῷος,
Νῦν δὲ θανὼν λάμπεις ἕσπερος ἐν φθιμένοις.

n eiusdem Platonis in Alexin Phaedrumque pueros coniuncto carmine: 408

Νῦν ὅτε μηδὲν Ἀλεξις ὅσον μόνον εἶφ' ὅτι καλὸς
Ὤπται, καὶ πάντη πᾶς τις ἐπιστρέφεται.
Θυμὲ, τί μηνύεις κυσὶν ὀστέον; εἶτ' ἀνιήσεις
Ὕστερον; οὐχ οὕτω Φαῖδρον ἀπωλέσαμεν;

ne pluris commemorem, novissimum versum eius de Dione Syracusano 409
κero, finem faciam. | 410

Κεῖσαι δ' εὐρυχόρῳ ἐν πατρίδι, τίμιος ἀστοῖς,
Ὦ ἐμὸν ἐκμήνας θυμὸν ἔρωτι Δίων.

CAPUT XI.

Sed sumne ego ineptus, qui haec etiam in iudicio? an vos potius calum-, qui etiam haec in accusatione? quasi ullum specimen morum sit, versiudere. Catullum ita respondentem malivolis non legistis?

horum versuum convenientibus eos deesse indicatum est. At latina interpretatio comparet. l. uno tenore hexametri duo leguntur; tum sequitur versio latina, in Iunt. 2. latina desunt). ϱεῖ Iunt. 2. Ald. εἰσαϑρεῖς Scriver. Primum distichon ita est conversum a nescio quo viro aut librario: *Astra vides, utinam fiam, mi sidus, Olympus. Ut multis sic te luminibus* n. Grosiot.: *stella vides coeli stellas, meus, o ego coelum Si sim, quo te oculis pluribus* *iam* et Torquat. Tass. periphrastice: *Te quoties pulcri spectantem sidera coeli, Stella, toties coelum aveo fieri, Pluribus ut quo oculis te spectem hoc plura meum cor hauriat.* *μὲν πρὶν ἔλ. ἐν ζ.* Venet. 2. Hoc distichon latine in edd. ita sonat: *Lucifer ante meus ae mortalibus Aster, Hesperus a fato Manibus esse nites*, Grot.: *Stella meus vivis fulgebas ante, Nunc apud infernos Hesperus es populos.* ἑῷς Florid. *equidem* pro *eiusdem* δ. *iclo carmine* F. 2. 3. δ. Elm. Scriv. Florid. In Vic. et Venet. etiam praepositionem *in* exulare adnotat Bosscha. In his enim uti in cett., legitur *in coniuncto carmine.* *πᾶσι περιβλέπεται* l. Ald. et *πᾶσι* emendavit Salm. ad marg. ed. Vic. *ἐὸν* Vic. pro *ὅσον*; *ἐὼν μονεὶ φατὶ* edd. Bas. *ον μόνον εἶφ'* ὅτι, ut *Πόται* pro *ὤπται* — *πῶται* pro *ὤπται* Vic. Post prius distichon in edd. sequitur latina versio, tum graecum alterum distichon cum versione latina, quae ita sonat: *it hic tantum cum nil nisi pulcher Alexis Extitit et vertunt quilibet in te oculos, Cur, os canibus monstras, afficisque dolore Postmodo? non Phaedrum sic prius amisimus?* rerum legum ac syllabarum quantitatis valde negligentem fuisse Apuleium oportet, qui vocem in fine pentametri posuerit, Gentilis metri causa legit: *Non Phaedrum sic prius' perdi-*, Elm.: *non Phaedro sic prius excidimus* quod ante in Vulc. 2. 3. Elm. Scriv. Bip. extat. n habent *angisque dolore.* *et* exulat a δ. *pluris* F. 3. p. *pleris* Vic. Venet. 2. *plureis* cett. ett. In cett. *plures.* *pleros* voluit Meurs. cf. Torrent. ad Suet. Tiber. c. 75. *novissimum* emendavit Wower. *ei* pro *eius* δ. *syracusano* p. *κεῖσαι* ... *ἀστοῖς* desunt p. δ. Iunt. 1. 2. versione latina, quae in Ms. δ. a m. pr. non comparet. *εὐρυχώρῳ* Vic. Venet. 2. *εὐρυχόρῳ* r. *Δίον* Vic. Bas. 1. Latina interpretatio est: *civibus ingenti in patria laudate iaces nunc, tantum me animi reddis amore, Dion.*
nec etiam p., ut paulo ante. *actione* p. *illum* p. quod *ἀρχαικῶς* pro *illud* positum Bosscha probare videtur.

rv. Poet. II. c. 36. p. 81. Latinam interpretationem habet Burm. in Anthol. 553. et II. p. 748. De *mi* qui in vocativo cf. Eckst. ad Voss. Arist. I. p. 936.]
ὅτε. Recitat hos versus Laert. c. et Anthol. III. 44. De his versibus cf. Gataker. Adv. Misc. Post. c. 43. qui singula verba et dictiones interpretatur.

Cap. XI. *Catullum.* [cf. Catull. Carm. XVI. 5 seq. et Plin. Epist. IV. 14.]

Nam castum esse decet pium poetam
Ipsum, versiculos nihil necesse est.

Divus Hadrianus cum Voconii amici sui poetae tumulum versibus muneraretur, ita scripsit:

Lascivus versu, mente pudicus eras.

Quod numquam ita dixisset, si forent lepidiora carmina argumentum impudicitiae habenda. Ipsius etiam divi Hadriani multa id genus legere me memini. Aude sis [igitur], Aemiliane, dicere, male id fieri, quod imperator et Censor,
411 |divus Hadrianus fecit et factum memoriae reliquit. Ceterum Maximum quic-
[281] quam putas culpaturum, quod sciat Platonis | exemplo a me factum? cuius versus, quos nunc percensui, tanto sanctiores sunt, quanto apertiores, tanto

nam esse castum docet pium poetam in p͡ pium versiculos p. Pro *pium* ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. Ald. habent *pueri*. *versiculo* δ. ut pars codd. habet apud Plin. Epist. IV. 14. *Adrianus* L. ut est in quibusdam inscriptionibus apud Gruter. et Reinesium. Sed frequentata est scriptura per *H*; cf. VV. DD. ad Spart. Hadr. init. *Voconi*, quemadmodum antiquitus et Augustei aevi scriptores formabant genitivos nominum in *ius* et *ium*, observante Bentl. ad Terent. Adelph. II. 1. 19. *cumulum versibus morsibus veneraretur* p. *muneraretur* F. 2. 3. Iunt. 2. Elm. Scriv. Florid. In cett. *veneraretur*. *lepidicina* p. unde Bosscha emendavit *lepida et concinna*, quae coniungit auctor ad Herenn. IV. 23. *lepida et concinna cito satietate afficiunt aurium sensum*. Sed melius putat esse *lepidiora*. *aude sis* F. 3. *audes is* ed. pr. Vicent. Venet. *audes* δ. Iunt. 1. Ald. Bas. 1. *audeshii* p. In cett. *audesis*. *igitur* non est in p. δ. ed. pr. Vicent. Venet. 2. In F. 3. et *aude sis* et in margine *igitur*. *imperator et censor divus Hadrianus* F. 1. 3. p. δ. Elm. Scriv. Florid. Bosscha. *imperator et divus censor Hadr.* ed. pr. Vicent. Venet. Iunt. 1. 2. Ald. Bas. *imperator divus et censor Hadr.* Vulc. Wow. *imperator et divus et censor* Colv. Scal. Cas. Pric. *maxime* φ. *maximus ... depaturum* p.

Hadrianus. Spart. vit. c. 14. *De suis dilectis multa versibus composuit, amatoria carmina scripsit*, [de quo loco et de carminibus Hadriani accuratissime agit Osann. in: *Zeitschrift für Alterthumswissensch.* Nro. 122. ann. 1834. p. 980 sqq.]

muneraretur. [Qui Bosscha de dictione *munerari tumulum* dubitare potuerit equidem non capio. Caussas ille non adtulit. Quamvis enim *veneraretur* bene dicatur pro *honoraret*, ut Ovid. Trist. II. 79. *carmina ne nostris sic te venerantia libris*, et *venerari* proprium sit de honore et cultu divino et hinc de memoria defuncti et sepulcro, utpote re sacra cf. Tac. Agr. 46. *sic patris, sic mariti memoriam venerari, ut omnia facta dictaque eius secum revolvant*, elegantior tamen est dictio *tumulum munerari*, quo accedit, quod *munus* et *munera* suprema officia saepissime nominantur, quibus mortui honorantur; cf. Kirchm. de Funer. Rom. III. 5. Catull. CI. 3. *ut te postremo donarem munere mortis*, qui locus prae ceteris huc pertinet.]

Censor, divus. *Divi* nomen imperatoribus Romanis qui in deos relati erant, quasi praenomen adhaesit, ut paulo ante *divus Hadrianus* et sexcenties vocatur in Pandectis; cf. Briss. de V. S. v. *divus*. Nomen est igitur *divus Hadrianus*, dignitatis autem tituli *Imper.* et *Censor*. De *Censoris* titulo imperatoribus Romanis tribui solito cf. Spanh. de Usu et Praest. Numism. T. II. p. 472. Ruhnk. Dict. ad Suet. Caes. c. 1. p. 1. Fuit sane censura apud Romanos omnium dignitatum praestantissima; cf. Casaub. ad Capitolin. Pert. c. 13., ubi propterea *censorium funus* pro magnificentissimo usurpatur. Ceterum observat Spanh. l. c. Hadriano Censoris titulum in nummis et inscriptionibus non tribui. Sed Apul. hunc titulum prae ceteris usurpavit, ratione habita severioris morum disciplinae in homine Censorio, qui tamen amatoria scribere non dedignatus erat.

pudicius compositi, quanto simplicius professi. Namque haec et id genus omnia dissimulare et occultare, peccantis: profiteri et promulgare, ludentis est. Quippe natura vox innocentiae, silentium maleficio distributa.

CAPUT XII.

Mitto enim dicere alta illa et divina Platonica, rarissimo cuique piorum
gnara, ceterum omnibus profanis incognita: geminam esse Venerem deam,
proprio quamque amore et | diversis amatoribus pollentis. Earum alteram vul- 412
gariam, quae sit percita populari amore, non modo humanis animis verum

pudicius F. 2. 3. Iunt. 2. et correxerat etiam Lips. in marg. Elm. Scriv. Florid. Bosch. In cett. *pudicitius*, quam vulgatam lectionem etiam ed. Bip. revocavit *namque haec et id gen.* (cf. ad Met. XI. p. 771.) F. 1. (teste Elm.) 3. δ. alii codd. et edd. praeter ed. pr. Vicent. Venet. Iunt. Ald. Bas. Colv. Vulc. Scal. Cas. Wow. Pric., quae *haec* non agnoscunt. Sed errat Elm., in coll. Lind. *haec* addi pronuntians. Nam in ea pro *pudicitius* scribere codicem F. 1. *pudicius haec* Lind. dicit, et in seq. *namque et id*, quod Scal. ed. habet, non corrigitur. Sed probabile est, per Lindenbrogii negligentiam *haec*, quod post *namque* ponendum erat, huc irrepsisse. Certe aliter explicari nequit, quid *pudicius haec* sibi velit. *et occultare* deest p. *profitentis* p. *laudantis* δ. *distribuitur* Lat. Latin.

platonice p. *rarissime* φ. p. In cett. *rarissimo*. *ignara* F. 2. (quam variantem nec Elm. nec Bosscha habent) φ. p. Iunt. 2. In cett. *gnara*. *quamquam* ed. pr. Vic. Venet. 2. Ald. *pollentes* Florid. Bosscha. *pollenteis* Pric. Scriver. In cett. *pollentis*. Colv. emendavit *pollentem*, quod proposuit etiam Lat. Latin.; at *nam geminam Venerem quamque pollentes* proba est constructio cf. ad Met. p. 239. et 540. ed. meae. *praedita* pro *percita* maluit Acidal. assentiente Scip. Gentil. et Meurs. ad Lycoph. Cass. 112., recepit Bosscha. *amori* Acid. et Bosscha. *immodica* F. 3. p. δ. In cett. *immodico*.

pudicius recte habent codd. a *pudice*, ut est apud Plaut. Most. IV. 3. 15. Amat quidem Apuleius adverbia in *itus* (cf. ad Met. I. p. 45. et 49.) ut formare potuisset *pudicitus*, ut *humanitus*, *publicitus* al., sed talium adverbiorum comparativi nondum vidi exemplum eoque formari posse omnino nego. Item male legunt apud Plin. Epist. IV. 13: *ubi enim aut iucundius morarentur quam in patria, aut pudicitius continerentur, quam sub oculis parentum*, ubi *pudicius* restituendum est.]

professi. [De passivo huius verbi usu cf. Buenem. ad Lact. IV. 22. §. 4. p. 522. et Eckst. ad Voss. Arist. T. III. p. 955.]

natura vox. [De sententia huius loci cf. Bourdelot. ad Petron. c. 132. ap. Burm. p. 812. ed. alt.]

Cap. XII. *rarissimo*. [Alii scribunt *rarissime*, sed opponuntur sibi *rarissimus quisque piorum* et *omnes profani*, ut *incognita* et *gnara*, unde videndum est, quam male nonnulli codd. et edd. scribant *ignara* ex emendatione librariorum ortum, qui *rarissimo* adverbium esse opinabantur, *id quod raro tantum pio ignarum est* interpretati.]

geminam esse Venerem. cf. Plat. Symp. p. 181. Himer. Soph. apud Photium p. 607. *πανδήμῳ δ' Ἀφροδίτῃ πρὸς τὴν οὐρανίαν οὐδὲν κοινόν. ἡ μὲν γὰρ βεβήλους καὶ οὐ καθαροὺς τὴν φύσιν γεννᾷ τοὺς ἔρωτας. τῇ δὲ χρήσει μὲν οἱ πόδες, χρυσᾶ δὲ τὰ τούτων καὶ βέλη· σκοποὶ αὐτοῖς ψυχαὶ νεοτελεῖς καὶ ἀκήρατοι*, quos locos Elm. excitat, [cf. Arnob. IV. 15. Kopp. ad Mart. Capell. II. §. 145. p. 197. Intt. ad Cic. de Nat. Deor. III. 23.]

vulgaria [i. e. *πάνδημος*; cf. d'Orv. ad Charit. III. 7. p. 396. in epigr. *Μακεδονίου Ὑπάτου*. Heins. Advers. p. 453. Spanh. ad Iulian. ed. franc. p. 63. et Probat. p. 37. Epigr. in Anthol. Lat. T. II. p. 74. Orell. in Addend. ad Arnob. T. II. p. 476. Kopp. ad Mart. Capell. l. d. *Vulgaria* eadem est quae *vulgaris* i. e. quae corpus vulgat; cf. Ruhnk. Dict. ad Suet. Vitell. c. 2. p. 346. *Vulgarius* pro *vulgaris* vocabulum est minus usitatum, unde aliquoties corrumpitur in Mss., uti apud Arnob. VI. 9. ubi pro *vulgaribus proverbiis* legendum est ex cod. *vulgariis proverbiis*.]

percita populari amore. Quia dea ipsa non amore percita sit sed amore

etiam pecuinis et ferinis ad libidinem imperitare, ut immodico trucique [
sorum animalium serva corpora complexu vincientem: alteram vero c[
413 Venerem, praedita quae sit optimati amori, solis | hominibus et eorum
curare, nullis ad turpitudinem stimulis vel illecebris sectatores suos per
414 tem. Quippe eius amorem non amoenum et lascivum | sed contra inco[
et serium pulcritudine honestatis virtutes amatoribus suis conciliare,

imperitate Elm. ex vitio typothetae. Colv. emendavit: *percitorum animantium fera cor*[*cernua corpora*. Bosscha ex p. variantem adscripsit *perculsorum*, quod aut ipsius aut ty[vitio factum est, quum omnes ita codd. et edd. legant. Quae igitur p. cod. lectio sit affirmari n[sine dubio tamen est *percussorum*, qua verborum confusione nihil tritius in Mss. est. *sua* p[p. *seva* δ. *coelicam* δ. *praeditam quae sit* F. 1. teste V. D. in marg. ed. Colv. F. 2. 3. p. δ. *sit* n[δ., unde Bosscha emendavit et in textum recepit *praeditam optimati amori*. In cett. *praed*[*sit optimati amori*. *et* ante *eorum* non comparet in p. *erum* δ. *similis* pro *stimulis* Bas. 1. [vera lectione monuit Lat. Latin. *turpidinem* in aliis esse asseverat Pric. Qui sint illi [fugit. *amore* pro *amorem* edd. ante Casaub. Gentil. et Pric. *eum amorem* Meurs. *incomit*[p. ed. pr. Vic. Venet. 2. Iunt. 1. Bas. 1. *incorruptum* β. et Casaubon. et Salm. ad marg. e[emendabant. *pulchritudine honestatis virtutes amatoribus* F. 1. 3. δ. Salm. in marg. [edd. ante Casaub. Elm. seqq. *virtutis* in Vic. Iunt. 1. Bas. Colv. Vulc. 1. 2. Casaub. Ge[esse testatur Bosscha sed in Vic. Iunt. 1. extat *virtutes*. Casaubon. post *virtutis* inseruit [ut revera editum est in edd. Vulc. 2. 3. Wower. *pulcritudinem* p. *pulcritudinem honestat*[*tutis*] *amatoribus* Bossch. *conciliare* δ.

alios percellat, praefert Acid. suam coniecturam *praedita amori populari* i. e. *praefecta*. At bene Venus vulgivaga dici potest furibunda et commota esse amore vulgario.

serva corpora. Ovid. Remed. Amor. 54. *Utile propositum, saevas exstinguere flammas, nec servum vitii pectus habere sui.* De adiect. *servus* vide Heins. ad Ovid. Amor. I. 6. 74.

coelitem Venerem. [De pudica et Urania Venere cf. Kopp. ad Mart. Capell. I. §. 85. p. 125. et II. §. 148. p. 198. Munker. ad Fulgent. Mytholog. III. 6. p. 715. ed. Stav. *Coelicam* habet cod. d'Orv., quam vocem usurpat Stat. Silv. II. 3. 14. *coelica tecta*.]

praedita quae sit. Ita legendum esse apertum est, quum accusativus *praeditam* non habeat unde explicari possit. De significatione voc. *praeditus* pro *praefectus, praepositus* cf. ad de Dogm. Plat. p. 133. Praeter Apuleii locum Pricaeus affert Gloss. Cyrill. p. 590: *προεστὼς praepositus, praeditus* et Gloss. Philox. p. 167: *praeditus γεννηθεὶς ἤτοι προαχθεὶς, κεχορηγημένος, ὠχυρωμένος*; Gloss. Vindo. Ms. *praeditus probatus anteposittus*.

hominibus. [*Curare* saepius cum dativo iungi demonstratum est ad de Deo Socrat. p. 122. et p. 133.]

incomptum. Recte hoc pro[
I. Fr. Gronov. Syll. Epist. T. II. [
Sic Met. V. p. 372. absente [
dicitur esse *non voluptas ulla* [
gratia, non lepos, sed incom[
agrestia et horrida cuncta. [
autem sibi opponuntur *amor a*[
nus et *incomptus*, ut p. 388. [
amoenus ei qui est inenodabilis [
comendi.

quippe eius amorem ... pu[
dine honestatis virtutes amatori[
conciliare. Varie hic locus diffic[
emendatus est. Casaubonus ant[
toribus interponi voluit *amorem*[
quam frigide dictum, amorem co[
virtutis amorem pulcritudine v[
Meurs. coniecit *quippe eum a*[
sed falso, quum non de ipso am[
de eius praeside Venere sermo[
in praegressis; Crusius Probat[
c. 9. rescripsit *virtutem*. Rece[
edd. reposuerunt *virtutes*, uti ap[
noph. in Symp. c. 8. §. 10. *εἰκάσα*[
καὶ τοὺς ἔρωτας τὴν μὲν Πάνδημ[
σωμάτων ἐπιπέμπειν, τὴν δ' οὐρα[
ψυχῆς τε καὶ τῆς φιλίας καὶ τῶν [
ἔργων, ut sint *virtutes τὰ καλ*[
Hanc vero lectionem improbat [
Observ. I. 24. p. 99. qui perol[
est dicens: *virtutes* corpora no[
et de Socratica i. e. casta *καιὶ*[

decora corpora commendet, a contumelia eorum procul absterrere. enim quicquam aliud in corporum forma deligendum, quam quod commdivinos animos eius pulcritudinis, quam prius | veram et sinceram inter 415 ere. Quapropter, ut semper, eleganter Afranius hoc scriptum relinquat:

Amabit sapiens, cupient ceteri.

n *forma* p. *commoneant* F. 1. 3. *ammoneant* p. In cett. *admoneat*. *et semper* esse in tur Elm. sed in collat. Lind. emendatum nihil video. Est ita scriptum in p. Iunt. 1. Bas. marg. ed. Vulc. adlevit: *etsi per et*, quae quid sibi velint ignoro. *etsi* lectio est cod. Fux. pparet in δ. *relinquat* F. 1. 3. *relinquatur* p. *relinquit* δ. In cett. *reliquit*. *amabis* p. δ.

uctorem. Aliam rationem ille m. Epist. 80. et Meurs. iniit, *ho*non capiens ab *honestate* sed *honestare*, ita ut Salmasius *onestatos virtutis amatores suos*; *honestatos virtutis, amatoribus* . amor ille incomptus et serius ιενον τῷ ἐραστῇ non formae bono tutis pulcritudine commendat ter eum qui hac honestatus sit, mque leno est. Bosscha lectio-1. Pith. *pulcritudinem* veram et glossema voc. *honestatis* esse lat. Plutarch. Erot. p. 571. et tatur φιλοκαλίαν ἐπιπέμπειν, φι-ς ποιεῖν amatores suos, vel ἐγ-ναι πρὸς τὴν ἀρετὴν τοῖς ἀξίοις ς. *Honestatem* enim summam tutem, omnes alias complectente Cic. de Fin. II. 18. *Habes expletam et perfectam, Torformam honestatis, quae tota tuor virtutibus, quae a te quomemoratae sunt, continetur*. *honestatis et virtutis* scribere Fere iisdem verbis usus est . Marcell. XXIX. 2. §. 6. *ex entia virtutum pulcritu-ommendabilis praeminebat, vir lacidique consilii, honesta-tum morum velut ad perpen-librans*. [Si vera haec lectio est, olesti quid, quod omnes omnino e intellexerunt. Floridus bene tatur: *inspirare suis amatoribus virtutis pulcritudine honesta*re tam difficili et loco ab omnibus erquam munitissimo satius mihi st, textum reponere integrum. *re* h. l. videtur esse gratum redcommendare, qua vocis significatio loci perspicuitas valde adiuvatur, cf. Cic. de Nat. Deor. I. 27. Loers. ad Ovid. Trist. III. 12. 42. ubi cod. Palat. item habet *consiliasse*, et ad IV. 5. 14.]

absterrere [h. l. activa notione dictum et cum accusativo iunctum est; cf. Lips. Quaest. Epist. II. 5. T. I. p. 488. ed. Ves. Buen. ad Lact. VII. 17. §. 1. p. 950., unde apparet, quam male Pricaeus *abstinere* aut *abhorrere* coniecerit.]

commoneat. [Hoc probat V. D. in Observ. Miscell. Vol. II. p. 188. adlegans Plaut. Rud. III. 4. *mearum absens miseriarum commones*. Saepius etiam Apuleius *commonere* usurpat, ut Met. V. p. 342. VI. p. 436. IX. p. 624. XI. p. 810. Quum vero non rarius *admonere* verbo cum genitivo iuncto utatur, ut Met. II. p. 168. IV. p. 259. X. p. 683. VII. p. 490., ex codd. auctoritate diiudicandum est, utra praeferri lectio debeat. Pluralem *commoneant*, qui in optimis codd. est, perperam legi iam Bosscha adnotavit, *quod* non coniunctionem sed pronomen esse optime perspiciens.]

quam prius veram. De Platonis sententia qui putabat immortales esse animos et antequam corpora ingressi essent, apud deum extitisse et cognitionem rerum habuisse, quam in ipso corporum ingressu amitterent; cf. Plat. in Phaed. c. 22. ἠπιστάμεθα καὶ πρὶν γενέσθαι καὶ εὐθὺς γενόμενοι, οὐ μόνον τὸ ἴσον ... ἀλλὰ καὶ τὰ ξύμπαντα τὰ τοιαῦτα· οὐ γὰρ περὶ τοῦ ἴσου νῦν ὁ λόγος ἡμῖν μᾶλλόν τι ἢ καὶ περὶ αὐτοῦ τοῦ καλοῦ κ. τ. λ. ... ὥστε ἀναγκαῖον ἡμῖν εἶναι, τούτων ἁπάντων τὰς ἐπιστήμας πρὸ τοῦ γενέσθαι εἰληφέναι.

amabit sapiens. cf. Non. p. 421. ed. Merc.

Tamen si verum velis, Aemiliane, vel si haec intelligere umquam potes; ne tam amat sapiens quam recordatur.

CAPUT XIII.

Da igitur veniam Platoni philosopho versuum eius de amore, ne ego necesse habeam, contra sententiam Neoptolemi Enniani pluribus philosophari, vel si tu id non facis, ego me facile patiar in huiuscemodi versibus culpari cum Platone. Tibi autem, Maxime, habeo gratiam propensam, cum has quoque appendices defensionis meae iccirco necessarias, quia accusationi rependuntur, tam attente audis, et ideo hoc etiam peto, quod mihi ante ipsa crimina superest, audias, ut adhuc fecisti, libenter et diligenter. Sequitur enim de
416 speculo longa illa et censoria oratio, de quo pro rei | atrocitate paene diruptus

tamen si verum velis F. 2. 3. ♂. p. Bossch. *tamen* extat etiam in ed. pr. Vicent. Venet. 2. Elm. Scriv. Florid. Recte autem *audire*, quod post *si* intrudunt edd., exulare iussit Elm., qui cum Scriv. uncinis circumscripsit. *intellegere* F. 3. ut semper. *hoc interlegere* p. *amas* pro *amat* p.
versuum eiusdem p. *Neoptolomi* ♂. *Neoptolemi nam* p. *facies* Scriv. Bipont. *huiuscemodi* F. 1. 3. p. ♂. edd. vett. Elm. Scriv. Florid. Bossch. In cett. *huiusmodi*, uti saepissime utrumque corruptum in Apuleii codd. legitur. *rependentur* ed. pr. Vicent. Venet. 2. *certatoria oratio* p. *cesoria* p.

tamen si verum velis. cf. infra p. 512. *immo enim, si verum velis, Aemiliane* p. 575. *immo si verum velis* et p. 594. *plane quidem, si verum velis.*

Cap. XIII. *Neoptolemi Enniani.* [Est apud Cic. Tusc. II. 1. §. 1. *Neoptolemus quidem apud Ennium philosophari sibi ait necesse esse sed paucis, nam omnino haud placere*; de Orat. II. 37. §. 156. *ut Neoptolemus apud Ennium: (philosophari) paucis nam omnino haud placet*, de Rep. I. 18. §. 30. Fuse hoc argumentum tractat Laelius Bisciola Horar. Subsic. T. I. lib. III. c. 3.]

superest. Hoc verbum quid h. l. sibi velit se ignorare dicit Pric. Bene Florid. interpretatur: quod mihi dicendum restat, antequam veniam ad ipsa crimina, i. e. ad primariam accusationem.

censoria. *Censoria oratio* hic est quae censoria severitate et exprobratione carpit, ut Quint. Inst. I. 4. §. 3: *quo quidem ita severe sunt usi veteres grammatici, ut... versus... censoria quadam virgula notare permiserint sibi.* Sic *censor*, *censura*, *censorius* aliquoties de severiore morum disciplina usurpantur; Capitolin. in vit. Maxim. et Balb. c. 6. *censoria praefectura* i. e. severa, Spartian. in Pesc. Nigr. c. 7. *censura erga milites*. Trebell. Poll. XXX. tyr. c. 8. *tam censorius, tam severus*, ibid. c. 6. et 33; id. in Gallien. c. 3. *censuram parentis eum ferre non posse.* cf. Santen. ad Prop. IV. 11. 41. Arnob. VII. p. 239. *consecrare turpissimas res eis, quas censor animus respuat*, Ammian. Marcell. XVIII. 1. §. 4. *Numerium accusatum ut furem. inusitato censorio vigore pro tribunali palam admissis volentibus audiebat*; Tertull. de Pudic. c. 16. *si vis omnem notitiam apostoli ebibere, ut intelligas, quanta securi censurae omnem silvam libidinum caedat*; de Pall. c. 3. Alias *censorium* dicitur de eo, quod censoria nota dignum est; cf. Ernest. Clav. Cic. s. v. Denique singulari notione *censorius* usurpatur apud Capit. in Pertin. c. 15. *funus censorium*, ad quem locum vid. Intt. [de signif. voc. *censorius* pro *rigidus* cf. Salm. ad Ant. Phil. c. 22. p. 376. Cass. Avid. c. 12. c. 13. *ad censuram propensiores.*

atrocitate [i. e. ironice *gravitate*; cf. Hor. Od. II. 1. 24. Tac. Hist. I. 53. Doederl. Synonym. T. VI. p. 30.]

diruptus est [ut Cic. ad Divers. VII. 1. *dirupi paene me in iudicio Galli*

s clamitans: *Habet speculum philosophus, possidet speculum phi-*
. Ut igitur habere concedam, ne aliquid obiecisse te credas, si
ion tamen ex eo accipi me necesse est exornari quoque ad speculum
Quid enim si choragium thymelicum possiderem, num ex eo argu- [282]
: etiam, uti me consuesse tragoedi syrmate, histrionis crocota **,

: explicat Florid. *crimen alicuius momenti.* *negavero* ed. Vicent. *enim* pro *tamen* p.
:cesse est codd. Bosscha et edd. ante Vulc. qui cum Wower. et Scal. transtulit *me* post
Slm. Scriv. et Florid. *me* posuerunt ante *accipi.* *timelicum* Vicent. *achimelicum* δ.
uti me p. Schottus Nod. Ciceron. IV. 10. p. 378. citat *isti me* haud dubie typothetae
agidii F. 3. Iunt. 1. *Tragidiis* Bas. 1. teste Bosscha at teste Colv. *Tragidii*, quod
videtur. *Gragidi* p. *Gragidii* δ. ed. pr. Vicent. Venet. 2. In cett. *tragoedi.* *sirmatae*
se male adnotat Colv. Ibi enim extat *sirmate*, uti in cett. edd. vett. praeter Iunt. 2., quae
ibit. Edd. fere omnes praeter Bossch. post *histrionis* interpungunt, ille *histrionis* ad *cro-*
crotata F. 3. *crotatumve* Flor. cod. teste V. D. ad marg. ed. Colv. ed. pr. Vicent. Venet. 2.
eliquis *crotatore.* *crocota* aperte scribunt F. 1. et δ. Bosscha cum Salm. ad Tertull.
Gronov. Syllog. Epist. T. II. p. 529. Oud. ad Met. VIII. p. 772. Florid. recepit emen-
urdeloti *crotalo ut.*

. Intt. ad Horat. Epist. I. 19. 15:
arbitam Timaginis aemula

me necesse est. Bene latine
cipior exornari solere atque
minus latine *accipi me necesse*
e Dogm. Plat. III. p. 271.
tur particularis abdicativa
convertibilis; Cic. ad Att. V.
s audiebatur esse in Syria;
. II. 6. 61. *colligor ex ipso*
placuisse sepulcro; Amm.
C. 12. §. 10. XX. 7. §. 7. XXIII.
:ivitates habere noscuntur;
. Phil. in Epist. apud Spart.
Alb. 10. *mihi exanimis prope*
iatus est; Lamprid. Heliog. 14.
eidem nuntiaretur conso-
cisus [cf. Met. IX. p. 819. ed.
ol. p. 551. *negatur quic-*
trionis habuisse, p. 592. *ut*
:retur iratus potius extra-
m quam oblitus praeterisse;
ibulae, in quibus non modo
le appetisse rerum etiam dure
liberalitatem suae uxoris
ur. Ita apud Arnobium I. 28.
rim: *a quo ipsam deitatem*
te sentiuntur et in rerum
ecognoscuntur, ut c. 34.
n deus omnipotens ... neque
:itur neque novam in lucem
esse prolatus, et c. 48. *Chri-*
tr ... aperuisse et III. 16. *ir-*
esse monstramini et II. 7.
locus ita videtur restituendus:

ipse denique animus, qui immortalis a vobis et deus esse narratur, cur in aegris aeger sit, in infantibus stolidus, in senectute defessus, deliret in fatuo et insano.]

choragium thymelicum. [De voc. *choragium* vid. ad Met. p. 298. ed. meae. *Choragium thymelicum* de toto scenico apparatu intelligit Buleng. de Theatr. II. c. 15. in Graev. Thes. Ant. T. IX. p. 1009. Ideo *thymelici* poetae sunt *scenici;* cf. eund. l. c. 45. p. 917. De nostro loco accuratius idem agit l. c. 26. p. 682., ubi de *thymele* et de *thymelicis* sermo est. cf. Rittersh. ad Salvian. Comment. p. 62. qui male infra pro *tragoedi* emendare voluit *Thargeliis.*]

tragoedi syrmate. [De *syrmate* tragoedorum proprio cf. Horat. Art. Poet. 215. Broukh. ad Tibull. p. 319. Winkelm. Storia delle arte T. I. p. 419. ed. Fea. Intt. ad Iuvenal. XV. 30. Buleng. de Theatr. I. c. 55. p. 965. Intt. ad Fulgent. Mythol. Prooem. I. p. 603. ed. Stav. Kopp. ad Mart. Capell. §. 122. p. 170.]

histrionis crocota. Recte Bourdelot. apud Pric. distingui iussit post *syrmate*, quum antea comma poneretur post *histrionis;* nam licet *histrionem* tam tragoediae quam comoediae actionem dici constet, saepius tamen *pantomimi, histriones* et *mimi* diversi a tragoedis iunguntur, ut apud Arnob. IV. p. 151. ed. Lugd. Apul. Florid. p. 83. *minus alucinatur, comoedus sermocinatur, tra-*

417 |orgia aut mimi centunculo? Non opinor. Nam et contra plurimis re
sessu careo, usu fruor. Quod si neque habere utendi argumentum e
418 non utendi non habere, et speculi non tam possessio culpatur | quam i
illud etiam doceas necesse est, quando et quibus praesentibus in spec
spexerim, quoniam, ut res est, magis piaculum decernis, speculum phi
quam Cereris mundum profano videre.

croc. orgia F. 1. 3. Antiquissimae edd. praeter ed. pr. servant *croc. ad trieterica or* atque ita omnes recentt., quantum video, habent, nisi quod Bosscha *vel ad Trieter* uncinis inclusit, *vel ad Triet.* scribens; *croco orta argia num centuule* vel *centu* vocabulum *trieterica* ab omnibus codd. exulare videtur. *aut mimi* Casaub. Pric. Florid. *Mimmi* Ald. *centungulo* F. 3. *centumeculo* Ald. *centiculo* Bas. 1. *et possessu careo e* *e contra* p. Salmas. in marg. ed. Vulc. cf. Oud. ad Met. II. p. 91. *pluribus* δ. *doceur* F. 2. teste Elm.) Elm. Scriver. non male per se, sed sequitur *decernis* et post: *an tu ign* *res est* ed. pr. Vicent. Venet. 2. *quin non* pro *quoniam ut* p. *magis piaculum* F. 1. cett. *maius*. *caeteris* ed. pr. Vicent. Venet. 2. *prothyno* p. pro *profano*.

goedus vociferatur, funerepus periclitatur, praestigiator furatur, histrio gesticulatur; ubi cf. Tertull. de Spect. c. 25. *tragoedo vociferante... et inter effeminati histrionis modos*. Sueton. in Calig. c. 54. *quo minus et tragoedo pronuntianti concineret et gestum histrionis — palam effingeret*; cf. Salm. ad Vopisc. Carin. c. 19. Erat etiam histrionum vilior condicio, viliores etiam mores cf. Elm. ad Arnob. VII. p. 239., quare recte histrioni tribuitur *crocota*, quod feminei vestimenti genus est; cf. ad Met. p. 732. ed. meae. *Crotalo* emendatio Bourdelotii locum hic habere nequit, quod de vestimentis sermo est.

orgia. Difficillimus est locus, quem equidem expedire nequeo. Rutgers. ad Salv. comm. p. 62. totum ita legit: *quid enim, si choragium thymelicum possiderem, num ex eo argumentavero etiam, uti me consuesse Thargeliis syrmate histrionis crotalove? ad trieterica orgia hinni centunculo*, ut *hinni centuculum* Apuleius νεβρίδα vocaverit, qua induti Bacchantes orgia celebrabant [cf. Buleng. l. c. I. 45. p. 965. Attamen si Apuleii consuetudinem accuratius respexeris, quam ubique servat, periodum in paria membra partiendi, ut singulae sibi partes respondeant, facillime tibi persuadebis lectionem *ad trieterica orgia* non esse ferendam, de quibus cf. Munker. ad Hygin. c. 131. p. 236. Stav. lutt. ad Censorin. de D. N. c. 18. §. 2. Lindenbrog. p. 132. ad Virg. Aen. IV. 302. Hoc enim intelligi licet, singulis diversi generis actorib Apuleius eorumque propriis ves primum pro *orgia* vestimenti c nomen esse ponendum, tum g inserendum nominis, quo histri significatur. Frustra tamen adl nomen quaesivi, quamquam eiu sentio non ita multum divers posse a voc. *crocata*, quonian cilius illud vocabulum excider Ita omnia rite procedent.]

mimi centunculo. [Male *centunculo* dubitat Rutgers. leng. l. d. l. 42. p. 909. c. 48. p. et c. 55. p. 966. Lucian. Epist. 2. §. 28. ὁλόχρυσον μὲν τὰ ἔξω ῥάκιον δὲ τὰ ἔνδον, ὥσπερ αἱ ἐσθῆτες ἐκ ῥακῶν πάνυ εὐτελῶ καττυμέναι.]

ut res est. De hac dictione c ed. meae de Mund. p. 333. N res nata sive comparata est, v vera est, uti bene intellexit I hic tamen ironice ea capienda est admodum apud Arnob. VII. 3 *ctantur* (dii) *ut res est, stu capitibus rasis*, ubi respondet dentibus: *nimis nimirum dii g* Gruter. Suspic. Ined. XX. 12. su *utut res est*, quod non opus tam ita explicari quoque possit ipsu *ut res est*; cf. Cic. ad Divers. X *sed ut est* pro *utut est* cf. Graev et Gronov. Observ. III. 6. Ern Clav. sic *ubi* pro *ubiubi* apud Ci I. 29. explicat, cf. de deo Socrat

CAPUT XIV.

nunc, si et inspexisse me fateor, quod tandem crimen est imaginem e, eamque non uno loco conditam, sed quoque velis parvo speculo gestare? An tu ignoras nihil esse aspectabilius homini nato quam iam? Equidem scio et filiorum cariores esse qui similes videntur, et simulacrum suum cuique, quod videat, pro meritis praemia tribui. sibi statuae et imagines variis artibus effigiatae volunt? nisi forte cio elaboratum | laudabile habetur, hoc natura oblatum culpabile iudi- 419
t, cum sit in ea vel magis miranda et facilitas et similitudo? Quippe s manu faciundis imaginibus opera diutino sumitur, neque tamen aeque ut in speculis comparet. Deest enim et luto vigor et saxo

F. 1. 3. edd. ante Elm. qui tacite cum seqq. praeter Bosscham ita scripsit. pronuntiat Bosscha in F. 1., quemadmodum in p., deesse *si* particulam. Quam-*etsi*, quod in ed. Scal. extat, linea subscripta ab Lindenbrog. obductum est, tamen ei potest, atramentum sub voce *si* digito esse oblitum, ita tamen ut videri adhuc : Lindenbrog. per errorem prius totum vocabulum abesse in Ms. putavit, postea vero rexit. Hinc igitur *si et* cum Elm. scribendum est. *quod tandem* F. 1. 3. δ. Iunt. 2. Florid. Bossch. In cett. *tamen*. *inaspectabilius* p. *publicito ... quam videat* p. l. 3. In cett. *praemio*. *qui sibi statuae et imagines variis tyrcibus eff. volet* p. *widem* pro *quod* p. *laudabilis* p. *ablatum* δ. *felicitas* Bas. Colv. Vulc. 1. de qua id. quos citat Arntz. ad Lat. Pacat. Panegyr. c. 21. §. 2. *facundis* Bas. 1. operarum *to* codd. et edd. ante Scal., qui, quod margini adleverant Groslot. et Vulc., in huius it *diutina*, quem secure secuti sunt seqq. exceptis Gentil. Pric. et Bossch. *diurno* δ. *aeque ut in* p. δ. Bossch. *aeque uti* ed. pr. Vicent. Venet. 2. In cett. *aeque ac*.

nvero ut ista sunt. [De hac Schwarz. ad Mamert. Paneg. 71. ed. Iaeger.]
[i.e. obiicere et lacerare con- f. Gron. ad Liv. XXVII. 20. hunc locum citavit.]
mundum. Casaub. excitat Alex. in Protrept. 16. *οἷα δὲ αι αἱ μυστικαί· δεῖ γὰρ ἀπο- ὰ ἅγια αὐτῶν καὶ τὰ ἄῤῥητα σησάμαι ταῦτα καὶ πυραμίδες ι καὶ πόπανα πολυόμφαλα, λῶν καὶ δράκων.* [cf. Meurs. 34. ad Met. XI. p. 1029.

V. *filiorum cariores esse.* ad Anthol. Lat. lib. II. ep. Aristaenet. I. 19. *τίκτει παι- ὶ φυσήσαντι γνησίμως ἐξεικο- φύσει· ἡ μὲν οὖν μήτηρ ... τὸ βρέφος, στέργουσα διαφόρως, ς, ὡς ποθούμενος παιδίον καὶ ς ὡραιοτάτῳ πατρί,* qui locus ioque, quia ibi *φύσις* de oris urrit, quo sensu *φυὴν* utique reperisse testatur Heyn. ad 115. [De sententia cf. Peerlk. ad Horat. Carm. IV. 5. 23. *laudantur simili prole puerperae*, quem vide de voc. *similis* absolute dicto pro *similis illi*, cui similis esse debet.]

nisi forte. Pric. emendavit: *si forte quod artif. elabor. laudabile habetur, hoc a natura oblatum culpabile iudicandum est? cum sit ab ea vel m. m.* cett. Male tamen formulam *nisi forte* Apuleio in Apol. familiarem ille sollicitavit; cf. supra p. 392. infra p. 459. 523. et p. 539. [Intt. ad Cic. de Nat. Deor. III. 18. p. 773. Creuz.]

diutino. Hoc adverbium quamquam nusquam alias apud Apuleium legitur, sed *diutule* et *diutine*, recte tamen cum codd. retinuit Bosscha. *Diutino tempore* dixit Apul. Met. V. p. 327. De *o* terminatione adverbiorum Apuleio frequentata cf. ad Met. p. 333. ed. meae.

aeque ut. Hanc lectionem cum Bosscha praefero alteri *aeque ac*, quum vett. optimos unquam *ac* ante vocales dixisse negem, ita Apul. de Deo Socrat. p. 172. *aeque ... ut equos*; p. 176. *aeque laudet ... ut*; Apol. p. 596. *aeque ut ego.* [cf. Hand. Tursell. T. I.

color et picturae rigor et motus omnibus qui praecipua fide similitudinem repraesentat. Cum in eo visitur imago mire relata, ut similis, ita mobilis et ad omnem nutum hominis sui morigera; eadem semper contemplantibus aequaeva est ab ineunte pueritia ad obeuntem senectam: tot aetatis vices induit, tam varias habitudines corporis participat: tot vultus eiusdem laetantis vel dolentis imitatur. Enimvero quod | luto fictum vel aere infusum vel lapide incusum vel cera inustum vel pigmento illitum vel alio quopiam humano artificio adsimilatum est, non multa intercapedine temporis dissimile redditur: et ritu cadaveris unum vultum et immobilem possidet; tantum praestat imaginis artibus ad similitudinem referundum laevitas illa speculi fabra et splendor opifex.

420

quae repraesentant δ., quia mutavit ordinem auctor, neque ut *luto vigor*, *saxo color* dixit etiam *omnibus motus.* Sed bene vulgo. Tum denique summa fide rei cuiusdam similitudo repraesentatur, quum res, quemadmodum in speculo, ut similis ita mobilis visitur; atqui hoc ars consequi nequit. *domini sui* pro *hominis sui* emendabat Fulvius, probantibus Wower. et Gentil. *hominis sui* i. e. hominis cuius est imago. *eandem* p. Vicent. *aequa* F. 1. 3. p. δ. (at in F. 3. ab eadem manu scriptum legitur *aequaeva*) *ibeuntem* p. *tam equidem varias* F. 1. In coll. Lindenbrog., uti recte vidit Bosscha, cui praeterea h. l. magis placet ista particula. Elm. oculorum errore deceptus *equidem* post *vultus* posuit, quod accurate in seq. linea sub voce *tam* in ed. Scal. extat, adeoque ille scripsit cum Scriv. *tot vultus equidem.* Recte tamen Floridus iam omisit. *paret* pro *participat* p. *luctu* p. *incusum* F. 3. Vicent. Venet. 2. Bas. 1. Bosscha. *incussum* F. 2. ed. pr. In cett. *incisum*. *cera instum* p. *adsimilatum* codd. et edd. praeter Bossch. qui legit *adsimulatum*. *intricapedine* l. *dissimilis* p. *aut ritu cadaveris* Gruter. Susp. Ined. XX. 12. *unum* exulat a p. *unum et immobilem vultum* Elm. Scriv. Florid. nulla librorum auctoritate. *imaginis artibus* codd. et edd. *artibus ad imaginis similitud.* Scriv. Florid. Bossch. *referundum* F. 1. 3. Iunt. 2. Elm. Bossch. *referundam* Scriv. *referendam* Florid. *referendis* emendavit Lips. In cett. *referendum*.

p. 192. Forsitan tamen rectius legeris *aeque ... et in speculis*, quod librariis minus notum ideoque saepius in *ac* mutatum est, ut Cic. de Fin. I. 20. §. 67, *nisi aeque amicos et nosmet ipsos diligamus*, ubi librarii de sua consuetudine *ac* dederunt, uti IV. 23. §. 64, 24. §. 66. 27. §. 76. cf. Hand. l. c. p. 190. Ita explicari potest, quomodo hic optimi codd. *ac* retineant.]

incusum. cf. Florid. p. 24. *aere duceret ... coloribus delinearet ... caelime excuderet*, ad quem locum vid. dict. De confusione verbb. *incusus*, *incisus* et *incussus*, cf. Intt. ad Virg. Georg. I. 275. et Pers. II. 52. *Si tibi crateras argenti incusaque pingui Auro dona feram.*

cera inustum. Encaustica pingendi ars significatur; cf. Plin. H. N. XXXV. 11. *ceris pingere ac picturam inurere quis primus excogitaverit non constat.* [cf. Pignor. de Serv. in Polen. Suppl. Thes. Ant. T. III. p. 1250.]

adsimilatum. [cf. ad Florid. p. 27. ed. meae. Egerunt de hac scriptura Burm. ad Claud. Rufin. II. 81. et Burm. sec. ad Lotich. p. 378. et in Add. p. 696.]

imaginis artibus. Meurs. probante Elm. emendavit *tantum praestat artibus, imaginis ad similitudinem*, Pric.: *tantum praestat artibus ad imaginis similitudinem;* Colv. *imagineis artibus.* [Equidem *imaginis artibus* bene dici posse puto pro artibus quibus imago repraesentatur, pro arte pingendi, aere ducendi al., unde Apul. non sine consilio in seqq. posuit *laevitas speculi fabra.* De constructione *ad similitudinem referundum* Bosscha cf. Dr. ad Liv. XL. 49. Plin. Hist. Nat. VIII. 40. *ad fidem animalis spectandum*, Arntz. ad Aurel. Vict. de VV. Ill. c. 10. et notat. ad Met. X. p. 915. ed. meae.]

opifex. Pricaeus maluit *splendorifera*, an *splendor opifex* dici possit dubitans. Sed Arnob. II. p. 55. ed. Lugd. *opifices manus atque omni genere perfectionis artifices.*

C A P U T XV.

gitur unius Agesilai | Lacedaemonii sententia nobis sequenda est, 421
ne pingi neque fingi unquam, diffidens formae suae, passus est, aut
nium ceterorum hominum retinendus videtur in statuis et imaginibus
iandis, cur existimes imaginem suam cuique | visendam potius in la- [283]
in argento, magis in tabula quam in speculo? An turpe arbitraris
am spectaculo assiduo explorare? An non Socrates philosophus ultro
isse fertur discipulis suis, crebro ut semet in speculo contemplaren-
i eorum foret pulcritudine sibi complacitus, impendio procuraret, ne
corporis malis moribus dedecoraret: qui vero minus se commenda-
a putaret, sedulo operam daret, ut virtutis laude turpitudinem tege-
vir omnium sapientissimus speculo etiam ad disciplinam morum
Demosthenen vero, primarium dicendi artificem, quis est qui non

vi δ. *statutis* ed. pr. Vicent. Venet. 2. *estimes δ.* solita aberratione. *ac non δ. ut qui* F. madmodum sexcenties *ut* abiit in *ubi*. Bosscha Apuleium scripsisse putat *uti*, atque ita vit Lips. et legendum esse bene monuit Acid., quod editum est a Scip. Gent. Pric. Scriv. sch., imo iam ab Casaub. quem tamen Wow. et Elm. non secuti sunt, etsi Elm. utique uctoritatem habebat. In cett. *ubi qui*. *quid vero m. δ.* *et virt. laudem turp. tingeret et* particula pro *ut* non displicet. *Demosthenen* F. 3. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. Bas. 1. *sthenem*. *artificium* p.

. neque pingi neque fingi. aec verba iungi Pric. multis lemonstrat, ut de Deo Socrat. *nescio ut Apelles coloribus ut Lysippus fingere*, Marn. V. 17. *pictores fictores*ant. Inst. I. 11. *sed et pictofictoresque imaginum*, n. (I. 3. 22.) *neque fictum eque pictum neque scriptum tis*. [De Agesilao eiusque cf. Burm. ad Anthol. Lat. T. sq. et Intt. ad Cic. Epist. ad 2.]

. Colv. id est speculo argentato. cf. Florid. p. 51.: *rgenti in speculis, lancibus*; stell. (I. 3. 111.) *ut specusti, metuo ne oleant argens, ne usquam argentum te suspicetur Philolaches* [cf. Sabin. T. I. p. 75. et T. II. ed. alt. Becker. Gallus. T. II. not. 6. Plin. Hist. Nat. XXXIII. *apud maiores fuerant Bruntanno et aere mixtis; praeargentea.*]

Socrates. cf. Diogen. Laert. 6. ἠξίου δὲ καὶ τοὺς νέους συνεχὲς κατοπτρίζεσθαι, ἵν᾽ εἰ μὲν καλοὶ εἶεν, ἄξιοι γίγνοιντο, εἰ δὲ αἰσχροὶ παιδείᾳ τὴν δυςείδειαν ἐπικαλύπτοιεν, quem locum citat Colv. Elm. addit Galen. in adhort. ad art. f. 3. χρὴ τοίνυν τὸν νέον πειθόμενον τῷ παλαιῷ παραγγέλματι, τὴν ἑαυτοῦ μορφὴν ἐν κατόπτρῳ θεασάμενον, εἰ μὲν καλὸς εἴη τὴν ὄψιν ἀσκῆσαι τοιαύτην εἶναι καὶ ψυχήν, ἄτοπον ἡγησάμενον ἐν καλῷ σώματι ψυχὴν αἰσχρὰν οἰκεῖν· εἰ δ᾽ αἰσχρὸς αὐτῷ φαίνοιτο τὴν τοῦ σώματος ἰδέαν εἶναι, τόσῳ δὲ μᾶλλον ἐπιμεληθῆναι τῆς ψυχῆς. [cf. Senec. Quaest. Nat. I. c. 17. Schott. Quaest. Philos. V. c. 35. p. 255. Speculi similitudine haud raro uti vett. in describenda cognitione sui demonstrat Kopp. ad Mart. Capell. I. §. 7. p. 30. cf. Böttig. Sabin. T. II. p. 53. adnot. ad p. 21. 3.) cf. Menag. ad Diog. Laert. l. c.]

adeo. [De huius particulae vi, quae sententiae alicui proponendae inservit, cf. Hand. Tursell. T. I. p. 152.]

Demosthenen. [De hac terminatione cf. Ruddim. Inst. I. p. 76 sq.]

dicendi artificem. [De hac dictione cf. Cresoll. Theatr. Rhetor. III. c. 1. p. 152 sq.]

sciat semper ante speculum quasi ante magistrum caussas meditatum? Ita ille summus orator cum a Platone philosopho facundiam hausisset, ab Eubulide dialectico argumentationes edidicisset, novissimam pronuntiandi congruentiam ab speculo petivit. Utrum igitur putas maiorem curam decoris in adseverandi oratione suscipiendam rhetori iurganti an philosopho obiurganti? apud iudices sorte ductos paulisper disceptanti, an apud omnes homines semper disserenti? de finibus agrorum litiganti, an de finibus bonorum et malorum docenti? Quid, quod nec ob haec debet tantummodo philosophus speculum invisere. Nam
422 saepe oportet non modo similitudinem suam | verum etiam ipsius similitudinis rationem considerare: Num, ut ait Epicurus, profectae a nobis imagines, velut quaedam exuviae iugi fluore a corporibus manantes cum leve aliquid et solidum

fecundam haus. δ. *facund. abusisset* p. *didicisset* Ald. *adsensanda* p. sed *adseverandae* est ad severitatem componenda. *omnes* vel *omneis* edd. vett. *disserentis* Iunt. 2. *disserentis* Bas. 1. *disserenti semper* p. *de finib. angrorum* p. *non ob haec* p. cum Salm. in marg., sed *nec* valet *ne quidem* cf. ad Met. III. p. 187. *ob hoc* δ. i. e. similitudinem suam videre, sed etiam *ob haec* probandum est, i. e. mores emendare, ut Socrates praecepit, et pronuntiandi congruentiam petere cum Demosthene. *ipsius similitudinis ration.* F. 3. δ. *similitudinem ipsius rationis* p. et edd. vett. praeter Iunt. 2. In cett. *similitudinis ipsius rationem.* *dum ut* edd. ante Colv. praeter Iunt. 2. *num* delelo *ut* l. Pithoeus legit *cum ut.*

semper ante speculum. [Hoc narrat Quint. I. 11. §. 68. *Ideoque Demosthenes grande quoddam intuens speculum componere actionem solebat,* ad quem locum cf. Intt.]

Platone philosopho. [cf. Quint. XII. 2. §. 22. *et Demosthenem, principem omnium Graeciae oratorum, dedisse operam Platoni*; et 10. §. 23. *Quid denique Demosthenes? ... non illud iusiurandum per caesos in Marathone ac Salamine propugnatores reipublicae satis manifesto docet, praeceptorem eius Platonem fuisse?* Item refert Diog. Laert. III. §. 31. *ὁμοίως πολέμων ἱστορεῖ καὶ Δημοσθένην (ἀκοῦσαι Πλάτωνος)* et Cic. Brut. 31. §. 121. et Orat. 4. §. 15.]

Eubulide. [cf. Diog. Laert. II. 10. §. 4 sq. *τῆς δὲ Εὐκλείδου διαδοχῆς ἐστι καὶ Εὐβουλίδης ὁ Μιλήσιος, ὃς καὶ πολλοὺς ἐν διαλεκτικῇ λόγους ἠρώτησε, τόν τε ψευδόμενον καὶ τὸν διαλανθάνοντα καὶ Ἠλέκτραν καὶ ἐγκεκαλυμμένον καὶ σωρείτην καὶ κερατίνην καὶ φαλακρόν. περὶ τούτου φησί τις τῶν κωμικῶν· Ὁ ὐριστικὸς δ' Εὐβουλίδης κερατίνας ἐρωτῶν καὶ ψευδαλαζόσιν λόγοις τοὺς ῥήτορας κυλίων ἀπῆλθ' ἔχων Δημοσθένους τὴν ῥομβοστωμυλήθραν· ἐῴκει γὰρ αὐτοῦ καὶ Δημοσθένης ἀκηκοέναι καὶ ῥωβικώτερος ὢν παύσασθαι,* ad quem locum vide Menag.]

obiurganti. Hoc vocabulum de philosophis dici saepius probat Pric. ex locis Gell. V. 1. §. 1. *cum philosophus hortatur, monet, suadet, obiurgat aliudve quid disciplinarum disserit*; XIX. 10. §. 13. *et cum sententia quidem tali, quali severissimae philosophorum esse obiurgationes solent.*

Epicurus. [cf. Diog. Laert. X. §. 46. *οὔτε γὰρ ἀποστάσεις ἀδυνατοῦσιν ἐν τῷ περιέχοντι γίνεσθαι τοιαῦται οὔτε ἐπιτηδειότητες κατὰ τὰς κατεργασίας τῶν κοιλωμάτων καὶ λεπτοτήτων, οὔτε ἀπόῤῥοιαι τὴν ἑξῆς θέσιν καὶ βάσιν διατηροῦσαι, ἥνπερ καὶ ἐν τοῖς στερέμνοις εἶχον. τούτους δὲ τοὺς τύπους εἴδωλα προσαγορεύομεν,* et §. 49. Omnia quae huc pertinent docte collegerunt Intt. ad Cic. de Nat. Deor. I. 18. et c. 39.]

iugi fluore. cf. Lucret. IV. 156 sqq. *Et quamvis subito quovis in tempore quamque Rem contra speculum ponas, apparet imago: Perpetuo fluere ut noscas e corpore summo Texturas rerum tenues, tenuesque figuras*; et 293 sqq. *Nunc ea quae nobis membrorum dextera pars est, In speculis fit, ut laeva videatur eo quod Planitiem ad speculi veniens quum offendit imago Non convortitur incolumis, sed recta retrorsum Sic eliditur, ut si quis, prius arida quam sit Cretea persona,*

nt, illisae reflectantur et retro expressae contraversim respondeant, alii philosophi disputant, radii nostri seu mediis oculis proliquati et xtrario mixti atque ita uniti, | uti Plato arbitratur, seu tantum oculis 423
sine ullo foris adminiculo, ut Archytas putat, seu intentu aëris facti,

)., quod favet Pithoeo in seqq. legenti *illico* sed male. *illi se* edd. ante Colv. *illicum* δ. *sim* F. 3. *contra versis* F. 2. Elm. Scriver. *contra versum* δ. p. Fux. Pric. Salm. ad 08. Florid. Bosscha, *controversim* edd. ante Elm. *ut* pro *uti* δ. p. *extralio* F. 3. δ. *uniti* F. 2. 3. teste Elm. qui praeterea addit lectionem *atque ei muniti*, quae potius Fulv. tio. *atque inniti* δ. *atque ita muniti* p. *atque ita muniti* ed. pr. Vicent. Venet. 2. *iti* Iunt. 1. 2. Ald. et edd. ante Vulc. 2. Id prorsus nihili esse viderunt Fulv. et V. D. in ant. 2. legentes *uniti* cum Salm., qui in ed. Vulc. *m* calamo delevit. At non opus est *ei*, *uniti* margini adscriptum a Vulcanio, dein exhibitum est in eius ed. 3. Casaub. Elm.). Gent. Pric. Florid. *atque inuniti* Bossch. cum Lips. in marg. ed. Colv. et Brant. et Salm. l. Vulc. *ut* pro *uti* δ. p. *in* pro *tantum* p. Pric. pro *profecti* mavult *proiecti*, uti *rofectae : proiectae*. *terminiculo* F. 1. *Architas* plurimae edd. *veris facti* F. 1. 3. lo cett. codd. edd. ante Colv. praeter ed. pr. Vicent. Venet. 2. quae habent *viris facti*. In *fracti* ex Colvii emendatione.

ilaeve trabire. Atque ea con- tam si fronte figuram Servet retro sese exprimat ipsa etc., s verbis quam recte in seqq. gatur apparet.

versim. [Hanc veram puto esse rent 3. lectionem, quam alii n *contraversis* alii in *contra-* orrumpebant. Adverbia in *im* cum antiquissimis amat. De *contraversim* cf. Wagn. ad arcell. XIV. 2. §. 3.]

[Bosscha cum aliis recepit i *inuniti*, quae quamvis proba d Met. XI. p. 811., tamen hic codd. auctoritatem praeferen- *uniti*, de quo participio cf. ad I. p. 559.]

ito arbitratur. Tim. p. 46. B. ς ἐντὸς ἑνός τε ἂν περὶ τὴν λειό- ίστοτε γενομένου καὶ πολλαχῇ μηθέντος, πάντα τὰ τοιαῦτα ἐξ ἐμφαίνεσθαι, τοῦ περὶ τὸ πρόσω- ς τῷ πυρὶ τὴν ὄψιν πυρὶ, τὸ λαμπρὸν ξυμπαγεῖ γιγνομένῳ.

u aeris facti. Ita lego Pithoei onem *aëris fracti* partim pro- *ecti* enim quamquam per se ferri amen orationis concinnitati re- quae hic quoque ut in prae- *proliquati* ... *profecti* partici- d ad *radii* pertinet, poni iubet. tur quomodo lectionem *fracti* his verbis defendere potuerit:) bene habet, quia haec senten- tia Stoicorum non fuit neque etiam esse potuit. Nam et illi τὰς ἀκτῖνας προχέεσθαι ἐκ τῆς ὄψεως censebant. Quare quum hac parte Stoici cum Platone et Archyta consentiebant, non necessarium videri potuit auctori addere et Stoicos ita sensisse, modo diceret eos non mixtioni extrarii luminis et radiorum neque radiis solis per se vim videndi tribuisse, sed iudicasse ad effectum videndi requiri et radios oculorum et intentionem aëris. At hoc ipsum indicat *intentu aëris*, quae neutiquam negant, radiis etiam oculorum ad videndum requiri sed eorum tantummodo originem indicat. Locus quem Apuleius innuit est Chrysippi apud Plutarch. in Placit.: Χρύσιππος κατὰ τὴν συνέντασιν τοῦ μεταξὺ ἀέρος ὁρᾶν ἡμᾶς νυγέντος μὲν ὑπὸ τοῦ ὁρατικοῦ πνεύματος, ὅπερ ἀπὸ τοῦ ἡγεμονικοῦ μέχρι τῆς κόρης διήκει, μετὰ δὲ τὴν πρὸς τὸ παρακείμενον ἀέρα ἐπιβολὴν ἐντείνοντος αὐτὸν κωνοειδῶς, ὅταν ᾖ ὁμογενὴς ὁ ἀήρ. προχέονται δὲ ἐκ τῆς ὄψεως ἀκτῖνες πύριναι, οὐχὶ μέλαιναι καὶ ὁμιχλώδεις· διόπερ ὁρατὸν εἶναι τὸ σκότος. [De hac radiorum ἐκχύσει cf. Cic. ad Attic. II. 3. §. 2. Isidor. Orig. XI. 1. §. 20. Arnob. adv. Gent. II. 46.: *Radiorum et luminis intentione videamus an rerum imagines advolent et nostris in pupulis sidant.* III. p. 110. et Lugd. Senec. Nat. Quaest. I. 15. Lact. de Opif. Dei c. 8. §. 10. *ne forte existimes aut imaginum incursione nos cernere (ut phi-*

424 ut Stoici rentur, cum alicui corpori | incidere spisso et splendido paribus angulis, quibus inciderant, resultent ad facies suas reduces:
425 quod extra tangunt ac visunt, id intra | speculum imaginentur.

CAPUT XVI.

Videnturne vobis debere philosophi haec omnia vestigare et inqui cuncta specula vel uda vel suda soli videre? Quibus praeter ista q etiam illa ratiocinatio necessaria est, cur in planis quidem speculis fer obtutus et imagines videantur, in tumidis vero et globosis omnia de

aliter pro *alicui* δ. *inciderunt* p. δ. *ad facies suas* edd. ante Elm. et Florid. *tangant* e est in ed. Casaub. exempl. Bossch., ut margini adlevit Wow. et Goes., Florid. tacite edidit *visunt*. *quae* pro *quod* p. *aditur* pro *id intra* p. *imagint* p.

videtur v. d. philosophia F. 1. teste Elm. sed in collatione Lindenbrog. nihil correcti autem habet F. 3. *vel* ante *uda* non habet p. *forme pares pares* δ. in quo et p. non sitio ante *tumidis*.

losophi dixerunt) *quoniam videndi officium in eo debet esse quod videt, non in eo quod videtur, aut intentione aëris cum acie aut effusione radiorum, quoniam si ita esset, tardius quam oculis advertimus, videremus, donec intentus aër cum acie aut effusi radii ad id quod videndum esset, pervenirent*; Heronis fragm. latine versum apud Schneider. in Ecl. Phys. Vol. II. p. 227.: *optica sane rerum naturam non inquirit nec investigat, an defluxiones ad corpora defluentes emissitiis e visu radiis fiant, an vero simulacra emanantia ab iis quae sensu percipiuntur, in visum ingrediuntur occurrentia, aut simul extendatur aut simul nutriatur, qui medius intercedit aër*. Macrob. Saturn. VII. 14. *Tria ista nobis necessaria sunt ad effectum videndi: lumen quod de nobis emittimus, et ut aër qui interiacet lucidus sit, et corpus quo offenso desinat intentio*, quos locos Bosschae debeo, qui emendavit *tacti* pro *facti*.]

imaginentur. Ex corrupta cod. Pith. lectione *imagm̄t* Bosscha eruebat *imaginent*, coll. Gell. XVI. 18. 3. *ut speculum in loco certo positum nihil imaginet*. [cf. Buenem. ad Lact. V. 13. §. 21. p. 640.] Sed recte *imaginentur* propter codd. auctoritatem probavit ex Met. VIII. p. 541. et XI. p. 808.

Cap. XVI. *videntur*. [Mira F. 3. lectio *videtur*...*philosoph* potius ex negligentia librarii quens vocabulum *haec* exort puto, cuius prior littera praegre *philosophi* adhaeserit, quum gulas grammaticas defendi e quam queat, quia sequitur *sol bus*, nisi per errorem vix exc Apuleium ita scripsisse tibi pe velis.]

videnturne. [i. e. *nonne* de qua affirmativa *ne* particul ficatione cf. Intt. ad Ovid. 681. ad Cic. Tusc. II. 26. T. I ed. Moser., V. 12. Tom. III. V. 21. p. 131.]

ferme. [i. e. *perquam, pen* Hand. Tursell. T. II. p. 592.]

pares. [cf. Senec Nat. Quaes 13. *Neque enim omnia adversu respondent. Sunt quae vide mescas, tanta deformitate co faciem visentium reddunt, se militudine in peius. Sunt qu videris, placere tibi vires t sint, in tantum lacerti crescu tius corporis supra humanam dinem habitus augetur. Sunt q tras facies ostendunt, sunt q tras, sunt quae torqueant vel* cf. Schneid. Eclog. physic. p.

a in cavis auctiora; ubi et cur laeva cum dexteris permutentur; | quando [284]
'o eodem speculo tum recondat penitus, tum foras exerat; cur cava
si exadversum soli retineantur, appositum fomitem accendunt; qui fiat,
; in nubibus varie, duos soles aemula similitudine | visantur? Alia prae- 426
usdem modi plurima, quae tractat volumine ingenti Archimedes Syra-
, vir in omni quidem geometria multum ante alios admirabilis subtili-
l haud sciam an propter hoc vel maxime memorandus, quod inspexerat
n saepe ac diligenter. Quem tu librum, Aemiliane, si nosses, ac non
mpo et glebis verum etiam abaco et pulvisculo te dedisses, mihi istud

visantur pro *ubi et cur* δ. *cum* negligenter excidit in ed. Florid., quod correctum in *permittuntur* p. *permiscentur* δ. *quando si* δ. *tum recondat primitus cum* δ. p. edd. ante Colv. praeter Iunt. 2. Sed solent *exserere* et *recondere* invicem opponi. : emendavit Casaub. nec tamen in textum recepit eam emendationem Florid., quod cal. Wow. Elm. Scriv. cum ed. Bipont. In mea F. 3. collatione *oppositum* correctum non t. *appositum* extat. *accendant* emendavit Bosscha nec opus tamen; cf. ad Met. II. p. 145. : F. 3. In cett. *qui fiat uti.* *arcus* F. 2. 3. δ. Elm. et seqq. In plurimis edd. aliisque codd. *varie d. soles* F. 1. 3. p. et edd. ante Casaub. In cett. praeter Elm. *varii et d. soles*, quod n. ad marg. ed. Vulc. correxit. Non bene emendabat Brant. *varia*, nam *similitudo varia*, ctum foret. *duos soles* F. 1. 3. p. In cett. *duo.* *eiusdemmoda* δ. *eiuscemodi* Groslot. in *lmirabilis* F. 2. 3. In cett. *admirabili.* *propter hoc* F. 1. 3. codd. alii. Elm. Pric. Scriv. ssch. In cett. *propter haec.* *librum* pro *illum* δ. *an non modo* F. teste V. D. in marg. ı. edd. ante Colv., qui tacite cum Vulc. 1. eiecit *an.* Sed melius Scal. et Casaub. cum seqq. etiam Salm. in marg. ed. Vulc. correxit. *at non* solita aberratione δ.

ersum. [cf. ad Florid. p. 79.]

itum fomitem. Lectionem *ap-* probante Heins. ad Ovid. He- I. 100. recepi. ita ut errore F. 3. cod. correctam non esse it. scripturam *oppositum* exi- Ceteri enim codd. omnes *ap-* scribunt ea sententia: specu- dversum soli positum ei oppo- t, quod si alia res eidem spe- ›onatur, solis radii intercipian- sse est. Speculum igitur soli *ur*, sed fomes accendendus - *iuxta — apponitur.*]

. Multae edd. scribunt *arquus*, hil interest, licet Heins. ad et. XI. 590. dicat, Nonii distin- inter *arcum* fornicem et *ar-* idem observatam esse ab Apu- ıpol. *arquus in nubibus*, cf. ad l. p. 308.

Haec lectio bene habet, modo ıs non, ut fieri solebat, ante t hanc vocem, ita: *arcus in varie, duos soles aemula si- ne visantur.* Opponuntur inter *ıla similitudine* et *varie*, i. e. lore; Plin. Hist. Nat. XXXVII. *'ax multicolor, contra solem fulgens.*

duos soles. [De accusativi forma *duos* cf. quos docte enumerat Hase in Reisig. *Vorlesung.* p. 182. not. 211.]

quae tractat Archimedes. Pricaeus Apuleium κατόπτρων ἐξάψεις innuere putat, quem librum inter alia Archimedis scripta memorat Tzetz. Chil. XIII. 457. Bene haec Bosscha: Rectius ex h. l. coniicit Scheibel in *Einleitung zur mathem. Bücherkenntniss* part. IX. p. 268., Archimedem magnum volumen de omnibus doctrinis opticis conscripsisse, monente Harless. ad Fabric. Bibl. Gr. III. c. 22. sect. II. §. 11. Imo suspicio est ipsum hoc opus esse, cuius arabica versio adhucdum inedita extat sub titulo *Perspectiva*; cf. id. ibid. §. 12.

abaco et pulvisculo. Mos olim mathematicorum, cum aliquid demonstrare, describere vellent, in abaco pulvere consperso suas lineas, circulos, numeros, notas virgula ducendi; cf. Senec. Epist. 74.: *Utrum maiorem an minorem circulum scribes, ad spatium eius pertinet, non ad formam, licet alter diu manserit, alterum statim obduxeris, et in eum in quo scriptus est pulverem solveris, in eadem uterque forma fuit*; cf. Claudian. de Mallii Theodor. Consulat. 124 sqq. ibique Intt. Cuiac. Ob-

crede, quamquam teterrimum os tuum minimum a Thyesta tragico
427 tamen profecto discendi cupidine speculum inviseres, et | aliquand
aratro mirarere tot in facie tua sulcos rugarum. At ego non miror,
consulis me de isto distortissimo vultu tuo dicere, de moribus tuis m
culentioribus reticere. Ea res est, praeter quod non sum iurgiosu
libenter te nuper usque, albus an ater esses, ignoravi; et adhuc he
satis novi. Id adeo factum quod et tu rusticando obscurus es et ego
428 occupatus. Ita et tibi umbra ignobilitatis a probatore obstitit: | et

minimam **δ.** ***Chieste Tragica*** **p. Bourdelot. mavult** ***Thyade Tragico.*** ***tam profecto*** **Colv.** ***denutet*** **δ.** ***mirare*** **vel** ***mirere*** **p.** ***at ego non miror*** **male edd. praeter Iunt. 2. Al Bosch. haec legunt per interrogationem signo interrogandi post** ***reticere*** **posito. co Scriver.** ***ita res est*** **Fulv. ex emendatione.** ***praeter quod*** **F. 2. 3. p. δ. Iunt. 2. Boss** ***praeterquam quod.*** ***curiosus*** **mavult Colv. assentiente Acidal.** ***nuper vique*** **cod. Colv** ***albo an autem esse*** **δ.** ***et*** **ante** ***adhuc*** **deest in edd. ante Elm.** ***hercule*** **Elm. et seqq. i iecit Bossch., sine caussa, ut ipse confitetur coll. dict. ad Met. VII. p. 571.** ***dicendo*** **p. s modestius est, et supra se** ***discendi*** **cupiditate frequenter speculum inspicere praedicat** ***a probatore*** **F. 2. 3. φ. p. δ. Colv. (seu potius Lips. in marg. ed. Bas. 1.) Casaub. Wow deberi emendationem videri volebat) Gentil. Pric. Elm. Scriv. Florid. Bossch.** ***a probatio*** **teste Elm.** ***approbatore*** **edd. ante Vulc. 2. Quod in margine conieceral Vulc.** ***opproba*** **eius ed. 2. 3. editum est, neque longe ab eo recedit Grotii coniectura a Pric. memorata** ***ab tore obstitit,*** **Acidal. emendabat** ***approbator*** **vel** ***opprobator,*** **Salm. in marg. ed. Vulc.**

serv. IV. 18., quos locos Scip. Gent. profert; [cf. Kopp. ad Mart. Capell. §. 337. p. 335. Heinrich. ad Iuvenal. III. 205. p. 155. Intt. ad Virg. Ecl. III. 41. ad Cic. Tusc. V. 63. §. 64. ad Pers. Sat. I. 131.]

a Thyesta tragico. Pric. frustra tentat *Thespis* legere, quia tragicum Thyesten fuisse negat, ideoque *Thespin* nominat, quippe qui etiam ob faciei deformitatem ungui solitae hic commemoratus fuerit coll. Horat. Art. Poet. 96. Sed bene Bosscha monuit, Thyestem tragicum hic esse, qualis in tragoediis inducatur, ut apud Cic. in Pison. 20. §. 47.: *Ego te non tragico illo Oreste aut Athamante dementiorem putem.* Atque ita *tragicos Erynnas* apud Propert. II. 16. 29. exponit Passerat., ubi hunc Apuleii locum a praepostera Pricaei coniectura vindicat Burmann., quemadmodum vulgatam lectionem defendit etiam Bently. ad Hor. Art. Poet. l. d. Thyestam autem cum comesos a se liberos cognovisset, horribiliter ex angore et fastidio distorsisse vultum, nemo est quin facile credat. Itaque Thyestae post epulas illas in scenam prodeunti talem forte etiam larvam dederint. [Heinrich. ad Iuven. II. 29. p. 64. exponit *tragicum* hic esse *horrendum*, quem vide.]

sulcos rugarum. [cf. Ciofann. Met. III. 276. *sulcavitque cute* Claudian. in Rufin. I. 135. (N *Longaeva mentita senem r* *severas Persulcat genas*; Vi VII. 416. *in vultus sese tra* *anilis, Et frontem obscenam* *arat.*]

iurgiosus. Male Colvius *curiosus.* Sententia enim est cebo de moribus tuis, quia non sed mei defendendi caussa ve et praeterea etiam, quod libent usque te ignoravi.

albus an ater esses. [Prov hoc dictum de eo qui alteru ignorat, cf. Intt. ad Plaut. Po 99. et ad Cic. Phil. II. 16. § *quidem vide quam te amarit* *albus aterve fueris ignor* *tris filium praeterit.*]

a probatore obstitit. Frau videtur viris doctis, ut locum rent, media significatio voce. *probator, probatio,* quae qu dum Gr. δοκιμάζειν, δοκιμαστής σία non tantum approbationem simpliciter examen, exploratio perimentum notant, cf. Ern. in v. *probatio* et Graev. ad Cic. 30. Burm. ad Petron. c. 70.: *nem ad buccam probare.*

studui malefacta cuiusquam cognoscere, sed semper potius duxi mea ta tegere quam aliena indagare. Igitur hoc mihi adversum te usu venit, qui forte constitit in loco lumine conlustrato atque eum alter e tenebris ectat. Nam ad eumdem modum tu quidem quid ego in propatulo et oc- agam, facile e tenebris tuis arbitraris, cum ipse humilitate abditus et ıga non sis mihi mutuo conspicuus.

C A P U T XVII.

Ego adeo *servor; nae* tu an habeas ad | agrum colendum, an ipse 429

'acta seiunctim scribit F. 3. *malefactum* δ. *dixi* δ. citante ita etiam Lips. in Elect. II. 21. *ıctur* corrupte legitur in Bas. 1_5, unde in marg. Lips. fecit *prospectatur*. *tempore* pro *ipse* : corruptela compendiorum *tpe* i. e. *tempore* et *ipē* i. e. *ipse*.] *abdita et lucifuga* Mss. ; et edd. ante Vulc. 2. praeter F. 3. in cuius collatione nihil correctum est. Cett. edd. Casaub. iationem *abditus* amplectebantur, etsi Putschius, teste Iungermanno in Epp. Gudianis p. 363. m probabat, accipiebatque *lucifuga* adiective, ut apud Lucilium, alias. *Lucifuga* sub- rum est Met. V. p. 355.

ıo adeo serior (vor) *ne (vor* a manu est recentiori) F. 3. Meus librarius in Elm. ed. esse *ego adeo* ı *ne* male testatur, unde puto hic pro *ne* scribere eum voluisse *tu an*. *ego adeo servosne ne hab.* F. in collat. Lindenbrog., nullo signo addito. *ego adeo servos* esse in F. testatur Elm. *leo serviorne* in uno F. esse pronuntiat Bosscha. *servorne* p. teste Bosscha, *servos tu an abeas* : eodem Bosscha et edd. ante Casaub. Casauboni coniecturam *ego adeo servior*, *tu an habeas* ıserunt Scal. et Scip. Gent. *servos* Merc. emendavit ediditque Elm. cum seqq. *servosne* ı.

obstare a cf. Lucan. I. 59. *nul- ıe obstant a Caesare nubes* et Cat. c. 58. *exercitus alter ab ı alter a Gallia obstant*, i. e. im- nt alter quominus ad urbem, alter ius in Galliam properemus. [De praepositionis usu, quam verbis ıendi Latini iungere amant, cf. . Tursell. T. I. p. 50.]

ıere. Impostor propterea is non qui peccata sua tegit, quasi vero ı decantare sua facinora aliquis ıt et gloriari in flagitiis; id vero ırobi sed furiosi esset. Male igitur Elect. II. 21. emendavit *degere* ιῶς pro *minuere* cf. Gell. XVIII. 'ar. Lex. Plaut. v. *degere*.

ı. XVII. *ego adeo servor; nae tu ıbeas ad agrum.* [Hic locus omnium llimus est, praesertim quum optimi ı codd. tam vehementer aberrent. ıe quae unius Florent. lectio est, omnino displicet, quia non solum ıa omnium est, sed etiam qui ı in *serior* et *servor* commutari ıit vix equidem intelligo. In Flo- 3. verba *tu an* legi videntur, quum e contrario in F. 1. 2. aperte exulent. Bosschae autem emendatio *servosne an habeas* non modo non respondet codd. auctoritati, sed quod videam, ne latinae quidem linguae usu defendi potest. Perperam enim *ne an* pro *anne* dictum pronuntiat, ut *ne* hic ut saepius in interrogationibus abundet collat. Met. I. p. 31. Sed toto coelo inter se differunt *anne* et *ne an*, quod neutiquam dici ita potuerit. Ubi enim *ne* et *an* in interrogationibus coniunguntur, duplex semper est interrogantis enuntiatum, ut Terent. Phorm. II. 4. 5. *vise, redieritne iam an nondum domum*, ubi *iam* et *nondum* sibi opponuntur; Liv. IX. 15. §. 1. *consilium habitum omnibusne copiis Luceriam premerent, an altero exercitu et duce Apuli ... tentarentur*, et ita Silius IV. 78. *scire libet nova nunc nobis atque altera bellum Carthago anne eadem mittat.* At unum proferat velim Bosscha exemplum quo eadem ratione qua hic *servosne an ... an* positum fuerit. Retineo igitur lectionem codd. *ego adeo servor nae tu an habeas*. *Servari* hoc loco idem est quod

mutuarias operas cum vicinis tuis cambies, neque scio neque laboro. scis eadem die tris Oeae manumisisse, idque mihi patronus tuus i
430 a te sibi edita obiecit, quamquam modico prius dixerat, | me uno se Oeam venisse. Quod quidem velim mihi respondeas, qui potuer tris manumittere, nisi si et hoc magicum est? Tantamne esse mei

prime matuarias p. *cambias* Colv. et seqq. praeter Bossch. *tris* Mss. omnes Iunt. 2. Bossch. ed. et ita ubique in F. 3. nisi contrarium enotetur. In coll. F. 1. Lin emendatum est, licet Scal. cum cett. omnibus habeat *treis*. *Oee* L. cod., qui hic *Oeeae* Iunt. Ald. Vulc. Wower., ut etiam mox *Oeeam*, *Aeae* ed. pr. Vicent. Venet. 2. *tuus* desideratur in L. *a me* p. *tibi* L. *abiecit* F. 3. p. In cett. *obiecit*. *Eam* δ. *quicquid* pro *quod quidem* p. *tris* ut supra codd. et edd., in cett. *treis*, et ita ut *nisi si et hoc* F. 1. 3. cod. Salm. L. p. Bossch. et alius cod. vet. forsitan Fux. In cett. *n*

observari, ut Virg. dicit Aen. V. 25. *si modo rite memor servata remetior astra*, de qua vocis significatione cf. Heins. ad Sil. III. 380. Burm. ad Val. Flacc. IV. 105. Virg. Ecl. III. 75. atque bene ita utrumque enuntiatum inter se cohaereat, quoniam in praegressis Apuleius de nimio agat studio, quo res ipsius inspicere et observare soleant adversarii. De *ego adeo*, quod *equidem* significat cf. Hand. Tursell. T. I. p. 145. Pro *ne*, quod in codd. adnexum legitur priori vocabulo *servor*, scripsi *nae*, quod quid h. l. sibi velit, bene perspicitur ac, quantum video, totius loci vim et sententiam quam optime adiuvat. Est enim ironice et graviter asseverantis, ut saepius, atque ita sibi eleganter respondent *nae tu* et *ut tu me scis*. Nec tamen negandum non est, verba *an tu habeas ad agrum colendum* molesti quid habere, quum accusativum desideres personae qua utitur ille ad agrum colendum. At vero idem Apuleius dixit infra p. 438. *paucioris habeo*, ubi vide. Unde suspicer *servos* ante *tu* propter praegressum *servor* esse omissum. De duplici *an* in interrogationibus bipartitis posito cf. Hand. Tursell. T. I. p. 309. Hunc locum excitat Fea ad Horat. Epist. II. 1. 142. legens: *ego adeo servior, tu an habeas*, ubi de servis, operum agrestium sociis plura ille adnotat, de quibus cf. etiam cett. interpretes. De passivo *servior* cf. Intt. ad Plaut. Frag. Vid. p. 1481. ed. Taubm.]

mutuarias operas. Hoc olim moris fuisse Pric. demonstrat ex Gell. II. 29. §. 3. *Videsne, inquit, haec ematuruisse et manus iam postulare: crastini, ubi primum diluc amicos adeas et roges ve ramque mutuam dent hanc nobis adiuvent.*

cambies. Ita iubentibus Bosscha restitui, licet du *cambiare*, Latinos *cambire* nuntiet teste Prisc. X. 9. T Krehl. Ita bene Casaub. Gl p. 33. pro *cacumbeat* emer *cambiat* διαλάσσει. Posteri scriptores promiscue dixis *cambiatio* et *cambitio*, *cam biare*, quod Apuleii aevo i tinuisse, pro certo non lic

Oeam. cf. Plin. H. N. V. Mel. I. 7. 30. Dr. ad Sil. I

nisi si. cf. Oud. ad Ca 31. Heins. ad Ovid. Heroi Anthol. Lat. III. 242. *Hunc neris, nisi si Venus ipsa quae possit vis alia oppri* ad Ovid. Met. V. 20. XIV.

tantamne. Iungenda *ca cam an consuetudinem*, ut M *eumque propere vestio dic tego*, et infra p. 600. *o g cium dicam an ingratum* [Cic. pro leg. Manil. 19. *mihi etiam indignius videt tum esse adhuc Gabinio di Pompeio an utrique.*] *Ta* h. l. infinitivus est absolutus tionem, cui sic eleganter a rogandi particula *ne;* cf. Dul L. 11. §. 9. Graev. ad Cic. [De hoc infinitivo cf. ad M et 288. ed. meae.]

ı dicam au consuetudinem? Venit Apuleius Oeam cum uno servo, dein
is verbis intergarritis: Apuleius Oeae una die tris manumisit. Ne illud
ı credibile fuisset, cum tribus venisse, omnes liberasse: quod tamen si
issem, cur potius tris servos inopiae signum putares, quam tris libertos
tiae? Nescis profecto, | nescis, Aemiliane, philosophum accusare, qui [285]
ii paucitatem opprobraris, quam ego gloriae caussa ementiri debuissem,
qui scirem, non modo philosophos, quorum me sectatorem fero, verum
Imperatores populi Romani paucitate servorum gloriatos. Itane tandem
c quidem legere patroni tui? M. Antonium consularem solos octo servos
abuisse? Carbonem vero illum, qui rebus potitus est, uno minus? At
Manio Curio tot adoriis longe inclito, quippe qui ter triumphum una
ȝgerit: ei igitur Manio Curio duos solos in castris | calones fuisse? Ita 431
de Sabinis deque Samnitibus deque Pyrrho triumphator paucioris servos
quam triumphos. M. autem Cato nihil oppertus ut alii de se praedica-
ipse in oratione sua scriptum reliquit, cum in Hispaniam consul profi-
tur, tris servos solos ex urbe duxisse; quoniam ad villam publicam

ro *an.* *dicit* pro *venit* F. 3. *Epul. Eam* δ. *Oleam* Coll. Voss. *suo* pro *servo* p. Pro *culis verbis* δ. habet *dictum pauculum.* *interrogatis* Ms. Colv. et Voss. Coll. cod. Lips. lia eiusdem cod. collatione Bosscha enotatum id esse negat. *intergannitis* Florid. edidit t. p. 186 sq. ed. meae. *intergatritis* Elm. typothetarum vitio. *fuisse* δ. *eum* pro *cum* *omnis* δ. *cur* non est in δ. *dignum* pro *signum* cod. Colv. *liberos* cod. Colv. *nesci* L. *um* p. *caussa* non est in δ. *insectatorem* δ. deletis *me* et *fero.* *solum* probat V. D. e *habuisse domi* L. *gloriatus* Venet. 2. *ac enim* Ms. Colv. cf. de Deo Socr. p. 130. *t* ed. pr. Vic. Venet. 2. *Marco Curio* bis F. 2. *Mauro Curio* δ. *Manilio Curio* β., ut ra. *adoriis* L. cf. ad Met. p. 579. In cett. *adoreis.* *odoreis* Vic. Venet. 2. *induto* Coll. s. 1. Iunt. 1. Ald. *indito* ed. pr. Vicent. Venet. 2. *egit* edd. ante Colv. praeter Iunt. 2. edd. ante Colv. praeter Iunt. 2. *ei ergo* L. cf. ad Florid. p. 24. *colonos* F. 3. (sed in a posteriore manu extat *calones*) δ. *at* pro *ita* ed. pr. Vicent. Venet. 2. *Savinis* F. 3. δ. Vicent. *paucioris* F. 3. In cett. *pauciores.* *opluit* ed. pr. Venet. 2. teste Colv., cuius t *opatus.* *nihil opertuit* ed. pr. Venet. Ald. teste Meurs., at *nihil opertuit* est in ed. pr. Venet. 2. et in Ald. *oportuit.* *oportet* δ. Meurs. emendavit *operivit.* *operatione* F. 3. δ. In cett. *oratione.* *sua* male exulat ab edd. ante Elm., qui primus hoc dedit e F. 1. addicen-t. *Hispania* F. 3. p. L. δ. *proficisceret* δ. *quum* pro *quoniam* δ., Lips. adscripsit ; G. Voss. *quum iam*, ut edidere Casaub. Scip. Gent. Pric.

io Curio. [cf. Cic. Caton. 16. §. 55. *rius cum de Samnitibus, de Sa- le Pyrrho triumphasset, in vita consumpsit extremum tempus* pro Muren. XIV. 31. Intt. ad Rep. III. 28. §. 40. De victus uitate cf. Parad. I. 2. §. 12. V. 3. et VI. 2. §. 48.] *Marcus* in dd. vocatur, ut apud Aurel. Vict. III. c. 33. ubi vide Arntzen. et ad Plutarch. in Cat. p. 329.

porta. Recte Casaub. ita expli- Apuleius respexerit ad situm po- , de quibus Curius triumpharit, m, Sabinorum, Latinorum, qui ab eodem Tiberis latere sunt osscha locum corruptum putat nendans *Imperator.*

one. Ex hac oratione M. Catonis fragmentum etiam extare apud Festum viri docti censent p. 180. T. II. Lindem.: *Navitas secundum incorruptam consuetudinem dictos, quos nunc nos nautas dicimus. testis est Cato in ea quam scripsit, cum in Hispaniam proficisceretur, cum ait: Navitae quod secum portaverant vinum atque oleum, usus tantum eo sum.* ad quem locum vid. Intt. p. 531.

quoniam [i. e. postquam; cf. Fest. p. 133. Lind.: *quoniam significat non solum id quod quia, sed etiam quod postquam, hac de caussa quod Graecum ἐπεὶ utriusque significationem obtinet*; cf. p. 221. Intt. p. 627. Plaut. Asin. II. 2. 83. Cistell. I. 3. 16. Poen. III. 3. 52. Sine dubio Cato in sua oratione ea particula usus erat ipse. Alioquin hanc

132 venerat, parum visum qui uteretur: iussisse duos pueros in | foro de mensa emi, eos quinque in Hispaniam duxisse. Haec Pudens si legisset, ut mea opinio est, aut omnino huic maledicto supersedisset, aut in tribus servis multitudinem comitum philosophi quam paucitatem reprehendere maluisset.

CAPUT XVIII.

Idem mihi etiam paupertatem opprobravit, acceptum philosopho crimen et ultro profitendum. Enim paupertas olim philosophiae vernacula est, frugi, sobria, parvo potens, aemula laudis, adversum divitias possessa, habitu secura,

iussum δ. *quo* emendavit Schott. Observ. V. c. 11. Est etiam qui legat *queis*. Sed *qui* utrumque valet, ut *quicum* pro *quocum*. *videtur vidisse* cod. Colv. *videretur iusisse* Coll. Voss. *de tribus* Vulc. 2. pro *de mensa;* Vulc. adlevit *depenso*. *in foco demsa* Coll. Voss. *Spaniam* δ. *hic pudens* edd. ante Colv. *huic* non est in L. *supersedisse* L.

item δ. *approbarit* δ. *intro* pro *ultro* Coll. Voss. *enim* F. 3. cod. Salm. et ita e codd. restituendum esse pronuntiat Bosscha, licet qui isti sint non enotaverit. In cett. edd. est *enimvero*. *enim paupertas olim p. vernacula est, ... laudis, adversum divitas possessa habitu* F. 1. 2. et plurimi codd. et edd. Wower. legit: *enimvero paupertas olim philosophiae vernacula adversum divitias possessa est, frugi, sobria, parvo potens, aemula laudis, habitu secura,* quem sequitur Elm. cum Bipont., Florid. edidit Casauboni emendationem: *adversum divitiis profusa,* qui praeterea legit *adversam;* Lips. correxit *aemula lautis, adversum divitias possessu,* — et *aemula laudis* p. *adversa divitiis* φ. *adversum* non est in δ. *divitia* δ.

coniunctionem ea significatione non usurpasse Apuleium hac quidem oratione, mihi probabile est.]

de mensa emi. [Male Gentilis exponit *de mensa:* pecunia mutuo sumta seu nominibus factis apud argentarios. Est de *catasta*, *de lapide* emere, ut bene pluribus demonstravit contra Scipionem Gentil. Gronov. Observ. IV. 24. p. 521 sq. ed. Lips. cf. Scal. et Burm. ad Prop. IV. 5. 52. Casaub. ad Suet. Aug. 69. Intt. ad Pers. VI. 77. d'Orv. ad Charit. p. 147.]

Hispaniam. [Cod. d'Orv. habet *Spaniam*, de qua forma cf. Casaubon. ad Spart. Hadr. c. 1. p. 8. Salm. ad Capit. Anton. Phil. c. 1. p. 288. Munker. ad Fulgent. Mythol. III. 7. p. 722. ed. Stav. Intt. ad Plaut. Truc. III. 2. 23. Kopp. ad Mart. Capell. VI. §. 621. Plura exempla praebet Barth. Advers. I. c. 14. p. 79.]

Cap. XVIII. *acceptum philosopho.* [Hunc totum locum Barthius Advers. XV. 17. p. 816. ita protulit: *paupertas est thesaurus acceptus philosophis, est cibus sobriis aemula adulationis, neminem unquam superbia inflavit, neminem potentia damnavit* (et haec est Scriver. emendatio; cf. adnot. critic.) *neminem ad tyrannidem effrenavit* (unde sine dubio Bosscha suam emendationem hausit.) *Delicias ventris neque vult ullas neque Veneris potest; paupertas apud saecula omnium civitatum conditrix, omnium artium repertrix, omnium peccaturorum inops. Eadem est paupertas in Aristide iusta, in Farrone benigna, in Epimenide serena, in Socrate sapiens, in Homero erudita. Quid ultra? paupertas est quae caret omni turba, omni invidia.* De hoc Barthii codice cf. quae monui ad p. 104.]

paupertas olim. [Laudes paupertatis reperies apud Senec. in Hippol. 483 seqq. Horat. Epod. 2. Claud. Epigr. 29. Manil. I. 73 sqq. Martial. X. 47. Tibull. I. 1. quos locos citat Barth. ad Lucan. V. 527.]

adversum divitias possessa. Emendatione non opus est, quum locus ita sit explicandus: quum proprie dives tantum possideat, pauper vero nihil possideat, immo paupertas sit ipsum illud, nihil possidere, tamen pauper philosophus pro divitiarum possessione suam quoque habet possessionem, longe illam excellentiorem, quae est ipsa pau-

implex, consilio benesuada: neminem unquam superbia inflavit, nemi- 433
potentia depravavit, neminem tyrannide efferavit: delicias ventris et
n neque vult ullas neque potest. Quippe haec et alia flagitia divitia-
mni solent. Maxima quaeque scelera si ex omni memoria hominum
as, nullum in illis pauperem reperies, uti contra *haud* temere inter
viros | divites comparent: sed quemcumque in aliqua laude miramur, 434
pertas ab incunabulis nutricata est. Paupertas, inquam, prisca apud
muium civitatum conditrix, omnium artium repertrix, omnium peccato-
ps, omnis gloriae munifica, cunctis laudibus apud omnis nationes per-
Eadem est enim paupertas apud Graecos in Aristide iusta, in Pho-

. pr. Vicent. Venet. 2. *bono suada* δ. *potentia damnarit* Scriver. margini adlevit. *it* cod. Colv. Coll. Voss., unde Bosscha emendavit *effrenavit*. At cf. ad Met. p. 308. ed. *'eravit* δ. Scriv. e Barthii cod. correxit *ad tyrannidem*. *delitia* ed. pr. Vic. Venet. 2. *nec ing. nec vult* δ. *neque putat* pro *neque potest* emendavit Stewech. *alumni sunt* :. 1. Casaub. emendavit *alumna sunt*. *nullum in illis*; *in istis plurima repperies* Marg. *'lis in istis paup.* p. *ut contra hanc temere int. ill. v. div. comp.* Mss. omnes et edd. ante ulc. e coniectura et Wow. Elm. Scriv., quos sequuntur edd. Altenb. et Bipont. ediderunt, *haec temere inter ill. v. et div. comp.* Casaubonus emendavit: *ubi contra haud temere *. et div. comp.*, quam emendationem Bossch. amplectitur cum Salm. in marg. ed. Vulc. Susp. Ined. XX. 14. Putschio et Ingerm. in Epist. Gudian. p. 363., quamque expresserunt . Pric. Florid. Insuper tamen pro *ubi* ex cod. L. F. 1. 2. 3. Bosscha legit *uti*. Pro *haud* osl. maluit *haud ferme*. *illustris* F. 3. In cett. *illustres*. *si quemcunque* Marg. Poetic. *'um* δ. *quaecunque* Vic. Venet. 2. *incinabulis* p. *praesta apud sec.* δ. *omneis* edd. Florid. nec in cod. F. 3. correctum est. *eadem est enim* F. 3. L. p. cod. Salm. In cett. *n est*. *est* non comparet in ed. pr. Vic. Venet. 2.

virtutum altrix, artium repertrix, agilis et caduca, sed *habitu cultu simplex*.

as ventris. [cf. Intt. ad Iuven. sq. et 357. ad Horat. Epist. I. *pudor paupertatis*.]

potest. Stewech. mavult *neque* e. aestimat philosophus, bene d sententiam, sed non opus est; . 595. *latine neque vult neque*

i solent. De hac elliptica di- tione cf. Periz. ad Sanct. Mi- . 5. n. 11. Ineptissime nescio ante Bosscha correxit *alumni*

a i. e. sceleratos homines, quare juitur *pauperem*, quod non tam m quam ad intellectum refertur, d Liv IX. 12. Ruhnk. ad Terent. I. 5. 1., *ubi illic est scelus*, *perdidit*. [cf. Cort. ad Lucan. Ruhnk. ad Ovid. Heroid. I. 96. Hor. Epod. 5. 87. Ita explico lo Anthol. I. 14. 25. 26. p. 6. *lagi Nymphae crimen de more Suspendunt pariter comitique timentes*. Depinguntur enim Nereides, Tritones bovem sequentes Europam portantem, cf. Burm. ad h. l. *Crimen* h. l. pro adultero positum est ut saepe pro adulterio usurpatur. *Suspendunt* est fulciunt.]

uti contra haud temere. Bene emendat Casaub. *haud*. *Haud temere* est *non facile*, ut Quint. I. 1. 3. *illud ingeniorum velut praecox genus non temere unquam pervenit ad frugem*. *Illustres* viri hic scelestis opponuntur.

nutricata est. [cf. Intt. ad Cic. de Nat. Deor. II. 34.]

paupertas civitatum conditrix cett. [cf. Intt. ad Arnob. II. 18. Orell. T. II. p. 25. Intt. ad Horat. Epist. II. 2. 50. Peerlk. ad Horat. Od. I. 12. 42. Intt. ad Iuven. Sat. III. 78. Plaut. Stich. I. 3. 23.]

Aristide iusta. Aristidem, Phocionem, Epaminondam, Socratem iungit etiam Aelian. V. H. II. 43. cum aliis qui inter Graecos nobiles in paupertate vixerunt; cf. ibid. XI. 9. [De Aristidis paupertate cf. Intt. ad Cornel. Nep. Arist. c. 3. §. 2. *Hic qua fuerit abstinentia, nullum est certius indicium, quam quod quum tantis rebus praefuisset, in tanta paupertate decessit, ut qui effer-*

cione benigna, in Epaminonda strenua, in Socrate sapiens, in Homero diserta. Eadem paupertas etiam populo Rom. imperium a primordio fundavit, proque
[286] eo in hodiernum diis immortalibus simpuvio et catino fictili sacrificat. | Quodsi modo iudices de caussa ista sederent C. Fabricius, Cn. Scipio, Manius Curius,
435 quorum filiae ob | paupertatem de publico dotibus donatae ad maritos ierunt, portantes gloriam domesticam, pecuniam publicam: si Publicola regum exactor

Platione pro *Phocione* Venet. 2. *fondavit* δ. *pro qua ego in hodiernis* p. *simpulo* F. 3. (in marg. *al. simpuvio*) *simpulo al. simpuvio* F. coll. Lindenbrog. *sympuvio* edidit Scriv. In cett. *simpulo*. *Simpulo et Catino* litteris maiusculis initialibus scribunt edd. vett. *Caius* praenomen non est in L. *Marco* cod. Colv. *Maurius* δ. ut supra. *erunt* pro *ierunt* L. *publicola* littera initiali minuscula ed. pr. Vicent. Venet. 2.

retur vix reliquerit. Quo factum est, ut filiae eius publice alerentur et de communi aerario dotibus datis collocarentur; cf. Aelian. X. 15. ibique Periz. De *iustitia* Aristidis Intt. ad Cornel. Nep. ibid. c. 1. §. 4. Plutarch. Arist. p. 321. Cic. Off. III. 4. §. 16. pro Sest. 67. §. 141. Val. Max. VI. 5. Ext. §. 2.]

Phocion. [Cornel. Nep Phoc. 1. §. 2. *illius magna fama ex quo cognomine bonus appellatus. Fuit enim perpetuo pauper*, ad quem locum vide Intt.]

Epaminondas. [De eius paupertate et abstinentia cf. Corn. Nep. Epam. 4. §. 1. ibique Intt., de eius strenuitate et fortitudine ibid. c. 3. §. 1. Val. Max. III. 2. Ext. 5. III. 7. extr. 5.]

Socrates [de Socratis pauperie et continentia cf. Intt. ad Cic. Tusc. III. 23. §. 56. V. 32. §. 91.]

Homero. Ei unicum modo servum fuisse tradit Senec. Consol. ad Helv. c. 12., licet Scindapsus Homeri servus memoretur Ptolemaeo Chenno apud Phot. p. 489. ed. Schotti et alius Byceo nomine Tzetz. Chil. XIII. 643., quae duo loca habet Harless. ad Bibl. Graec. Fabric. II. c. 1. §. 8. et fame eum periisse Sotades apud Stobaeum Serm. 96. cf. libr. de Vit. Homer. c. 9. 11.

simpuvio. [Quia manus F. 3. in marg. meliorem semper mihi visa est scripturam praebere, *simpuvio* edidi, quamquam etiam *simpulum* veteribus in usu fuisse scio; cf. Rupert. Excurs. ad Iuvenal. VI. 343. T. I. p. 329. ubi vide. Heins. ad Prudent. περὶ στεφ. 515. *aut quis Simpucium ridere Numae nigrum catinum*, ad quem locum Intt. plura de *simpuvio* et *catino* proferunt. *Simpuvium* et *simpulum* inter se differre sententia est Haverk. ad Tertull. Apol. 13. ita ut *simpuvium* ex ligno, *simpulum* fictile fuerit, sed vide Salmas. ad Solin. p. 583. Orell. ad Arnob. IV. 31. T. II. p. 248. Munker. ad Fulgent. Expos. Ant. Serm. p. 781. Intt. ad Fest. p. 707. ed. Lindem.]

sederent. [Hoc vocabulum iudicis est proprium; cf. Spartian. Sever. c. 1. *quum ipse praelatis fascibus ac securibus ordine puerorum circumstante sederet ac iudicaret*, Heins. Advers. p. 414. d'Orvill. ad Charit. p. 476. Burm. ad Anthol. Lat. T. I. p. 313. Arntz. ad Plin. Panegyr. c. 80. §. 1. p. 342. Intt. ad Ovid. Met. XI. 157. Buen. ad Lact. Inst. VI. 18. §. 12. p. 801. Ita puto apud Schol. Iuven. I. 10. legendum esse: *Aeacus, Minos et Rhadamantus hi tres apud inferos arbitri sederunt.*]

C. Fabricius. [De eius paupertate cf. Val. Max. IV. 4. §. 3. ibique Intt. et ad Cic. Tuscul. III. 23. §. 56. de leg. agr. II. 24. §. 64. De filiis Fabricii et Scipionis a republica dotatis cf. Val. Max. ibid. §. 10.]

Cn. Scipio. [Val. Max. ibid. §. 10. Ammian. Marc. XIV. 6. Senec. Nat. Quaest. I. 17.]

Curius. [Val. Max. l. c. §. 11. quae (media fortuna) *ut non abundantibus, ita fidis uberibus Poplicolas, Aemilianos, Fabricios, Curios, Scipiones, Scauros hisque paria robora virtutis aluit.*]

Publicola. [cf. Intt. ad Cic. de Harusp. Resp. 8. 16. Ascon. in Pis. p. 13. ed. Orell.; de *Agrippa* Plin. Hist. Nat.

pa populi reconciliator, quorum funus ob tenuis opes a populo Rollatis sextantibus adornatum est, si Attilius Regulus, cuius agellus ob penuriam publica pecunia cultus est, si denique omnes illae veteres consulares et censoriae et triumphales brevi usura lucis ad iudicium nissae audirent; auderesne paupertatem philosopho exprobrare apud tot pauperes?

C A P U T XIX.

tibi Claudius Maximus idoneus auditor videtur ad irridendam pauperquod ipse uberem et prolixam rem familiarem sortitus est? Erras, ie, et longe huius animi frustra es, si eum ex fortunae indulgentia, philosophiae censura metiris, si virum tam austerae sectae tamque diulitiae non putas amiciorem esse coercitae mediocritati quam delicatae ie: fortunam, velut tunicam magis concinnam quam longam probare: tiam ea si non gestetur et trahatur, nihilo minus quam lacinia praepenredit et praecipitat. Etenim omnibus ad vitae munia utendis, quicquid oderationem supergreditur, oneri potius quam usui exuberat. | Igitur 436
dicae divitiae velut ingentia et enormia gubernacula facilius mergunt gunt, quod habent irritam copiam, noxiam nimietatem. Quin ex ipsis

tor δ. *tennis* F. 3. ed. pr. Vic. Venet 2. *tenueis* plurimae edd. *extantibus* F. 3. δ. enet. Iunt. 1. Bas. 1. *Acilius* p. *angli* pro *agellus* p. *illi* L. *audiret* Coll. Voss. pro *audiresne* L. *audeme* p.
claudius Colv. cod. *auditor* non est in ed. Florid. negligentia typothetarum. *inire irridendam* p. *es frustra* L. *si ex fort. eum* L. *censu* mavult Pric. *auster s. d.* p. *amiciorem* Ms. Colv. L. Iunt. 2. Salm. in marg. ed. Vulc. Bosscb. In cett. *amici- fortuna .... continuam δ.* *etsi ea* Salm. et alius V. D. in marg. *et* etiam in L. est. Iidem cum Lips. Elm. et Lat. Latin. *sed trahatur*, quomodo legendum censebat etiam Wyt- Elm. vero in edit. non recepit. *gestatur et trahatur* p. *nihil minus δ.* Iunt. 2. m Colv. legi maluit *quasi lacin.* *perpendens* edd. ante Iunt. 2. *pendens δ.* Scriv. in ne calamo expunxit *prae.* Colv. et Lat. Lat. praetulerunt: *propendens*, quod quamquam robavit, in textum tamen non recepit. *etenim in omnibus* Casaub. et seqq. etiam Bosscb. d. In cett. *in* bene exulat. *supergreditur* F. 1. 3. δ. L. Elm. Scriv. Florid. Bosscb. cf. 679. Burm. ad Anthol. II. p. 418. In cett. *supergraditur.* *exhibetur* pro *exuberat* Marg. *exuperat δ.* i. e. *exsuperat.* *igitur etiam* Cod. Colv. *devergunt* emendavit Pric. male. *unt δ.* *hunc* pro *habent δ.* *ex* deest in δ.

II. 10. *quod Agrippae Mene- lantes aeris in funus contulit, id necessitatisque propter pau- i Agrippae, non largitionis erim*; Intt. ad Liv. II. 33. §. 11.] *us.* [cf. Intt. ad Cic. pro Rosc. 0. Colum. de R. R. I. init. et st. Nat. XVIII. 5.]
XIX. *frustra es.* [De significatione et constructione huius dictionis l. ad Tursell. II. p. 748. Intt. ; Amphitr. II. 2. 200. ad Sall. ad Dict. Cret. I. 11. et II. 37, *tra habere* legitur.]
orem. [Haec lectio unice mihi atur, quum alterius comparativi *amicitiorem* exemplum unquam extitisse negem; cf. supra ad p. 411. *pudicitius.* cf. Cort. ad Sall. Iug. 10. §. 5. Dr. ad Liv. II. 15. §. 6.]

fortunam, velut tunicam. [De sententia cf. Lips. Manud. ad Stoic. II. diss. 24. p. 744. ed. Ves.]

et. [Male hic alii substituunt *sed.* *Et* enim saepius vim habet adversativam cf. ad Met. p. 653. ed. meae. cf. Munker. ad Hygin. fab. IX. p. 33. Goer. ad Cic. Acad. I. 12. 46. Heusing. ad Cic. de Off. III. 6. §. 16. Heind. ad Hor. Sat. I. 1. 20. Intt. ad Sall. Cat. III. 3. Orell. ad Arnob. I. 15. T. I. p. 294. Hand. Tursell. II. p. 494.]

opulentioribus eos potissimum video laudari, qui nullo strepitu, modi dissimulatis facultatibus agunt: et divitias magnas administrant sine tione, sine superbia; specie mediocritatis pauperum similes. Quod ditibus ad argumentum modestiae quaeritur imago quaepiam et color p tis, cur eius pudeat tenuioris, quod eam non simulatam sed vere fung

CAPUT XX.

Possum equidem tibi et ipsius nominis controversiam facere, n nostrum pauperem esse qui supervacanea nolit; poscit necessaria, qua oppido pauca sunt. Namque is plurimum habebit qui minimum des Habebit enim quantum volet, qui volet minimum. Et iccirco divi
437 melius | in fundis et in foenore quam in ipso hominis animo aestiman si est avaritia egenus et ad omne lucrum inexplebilis, nec montibus
[287] tiabitur, sed semper aliquid, | ante parta ut augeat, mendicabit. Quae vera confessio est paupertatis. Omnis enim cupido acquirendi ex inopiae venit. Nec refert quam magnum sit quod tibi minus est. No

ea p. pro *eos*. *sive ost. sive* δ. *obstentatione* Vic. *divitibus* L. *q̄* pro *quod* p. *q* Vicent. Venet. 2. *tenuioris* F. 3. L. p. edd. ante Colv. In cett. *tenuiores*. *qui eam* Scriv. Bossch. *qui ea* p. L. Salm. in marg. edd. vett. Pric. In cett. *quod ea*. *simulatam* *simulato* δ. β. Marg. Poet.; Acid. emendavit *simulato*. In cett. *simulata*. Scriptum fue *q. eā non simulatā* cett. *fungitur* δ.

equidem F. 3. p. L. δ. Salm. in marg., quod expressum quoque in ed. Iunt. 2. et cett. *quidem*. *possit* (F. 1. teste Elm. male), habent Vicent. Vulc. 2. 3. Wower. Bossc et Salm. ad marg. *possideat* Elm. Florid. In cett. edd. et omnibus Mss. *poscit*. *nolet* edd. ante Iunt. 2. Cuncta haec *habebit enim* ... *minimum* non extant in δ. *undis* Venet. 2. *in foenore et in fundis* L. δ. Quo ordine hic editum est, dixit Hor. Sat. I. 2. *agris*, *dives positis in foenore nummis;* item Petron. c. 116. *trecenties sestertii* *nominibusque depositum*. *animo aestimantur* F. 3. In cett. *aestimantur animo*. *aliud* pro *aliquid* δ. *ut* codd. et edd. Elm. et seqq. In cett. *uti*. *referre* p.

non simulatam. De constructione vide ad Met. III. p. 172. ed. meae. Acidal. maluit *non simulato*, quod, inquit Bosscha, eo refutari nequit, quia non *vera* sed *vere* scripsit Apuleius. Ita adiectiva et adverbia iunguntur; cf. Cort. ad Sall. Iug. 5. *cuius in Africa magnum atque late imperium valuit*. Hoc tamen exemplum minime aptum est [nec ego probo *non simulato*. De loco Cic. Orat. 21. §. 70. *de quo praeclare et multa praecipiuntur*; cf. Intt. et Beier. ad Cic. de Off. T. II. p. 111. Hand. Tursell. II. p. 476. Alia huius usus exempla vide apud Deder. Gloss. Dict. Cret. V. 6. p. 359.]

Cap. XX. *poscit* [i. e. nemo pauper est qui, non cupiens supervacanea, *poscit* tantum necessaria. Hinc subiicit Apuleius: *namque is plurimum habebit* *qui minimum desiderabit*. quamquam Bosscha bene vidit tamen praefert, quia *poscat* tum scribere debuerit. At v intellexit, a verbo *poscit* nov pere enuntiationem, quae cu gressis minime per constructio haeret. De sententia idem c Auson. Epigr. 134. et Epic. vs. 23. ibique Toll.]

namque is [cf. de sententi Advers. LI. 16. p. 2415. et Minuc. Felic. p. 206. ed. Lugd

inexplebilis nec montibus *inexplebilis* pro avarissimo e ad Anthol. Lat. T. I. p. 449. Lucan. II. 176., de vocc. *monti* eund. Burm. ad I. p. 512.]

sed semper aliquid. [De cf. Ruhnk. ad Rutil. Lup. I. ed. Lips.]

m familiarem Philus quantam Laelius, nec Laelius quantam Scipio,
quantam Crassus dives, atenim nec Crassus dives quantam volebat.
mnis superaret, a suamet avaritia superatus est, omnibusque potius
s est quam sibi. At contra hi philosophi quos commemoravi, non
ites quam poterant, sed congruentibus desideriis et facultatibus iure
dites et beati fuerunt. Pauper enim fis appetendi egestate, dives
i satietate, quippe *quia* inopia desiderio, opulentia fastidio cernun-
ır, Aemiliane, si pauperem me haberi vis, prius avarum esse doceas
it. Quodsi | nihil in animo deest, de rebus extrariis quantum desit 438
», quarum neque laus in copia neque culpa in penuria consistit.

CAPUT XXI.

inge haec aliter esse, ac me ideo pauperem, quia mihi fortuna divi-
t; easque, ut fermo evenit, aut tutor imminuit aut inimicus eripuit
non reliquit: hocine homini opprobrari [pauperiem], quod nulli ex

Colv. operarum vitio. *philosophus* pro *Philus* inepte emendavit Brant., quod etiam
gini h. l. adlevisse mirum est. *quantum* Colv. Vulc. Scal. Wow. *quantas* p. *omnis*
2. teste Oud. Bossch. Sed *omnis* est etiam in cett. edd. ante Colv. qui cum seqq. *omneis*
od in coll. F. 3. correctum non est. *philosophi* Salm. et alius V. D. eiiciendum putant,
nullos praeter Socratem commemoravit philosophos, qui proprie ita dicuntur. Sed
latiori sententia dixit illa priscae frugalitatis exempla, ut recte interpretatur Florid.
in δ. *incommemoravi* p. *ultra* non est in L. *fuerint* p. *scis* F. 3. *sis* F. 1. Venet. 2.
ett. *fis*. *appdenti* p. *vero egendi* pro *non egendi* δ. *quippe qui* Mss. et edd. ante
l emendavit *quippe quia*, idque seqq. receperunt praeter Bossch., qui Acidalii conie-
seni in textu posuit. Vulc. in marg. adlevit *quippe quod*. *haberi* F. 3. L. δ. Iunt. 2.
re. *animo desit* p. *quam* pro *quantum* p. *extrariis* F. 1. 3. L. δ. Iunt. 2. Bossch.
aneis cf. ad Met. p. 712.
e Colv. emendatio est. *hoc* p. *esse* non est in δ. *invido* p. *minuit* ed. pr. Vicent.
saub. *opprobari* δ. *opprobrare* p. *exprobrari* ex glossemate φ. *pauperiem* a manu
sse putat Acidal., probante Pric., unde Scriver. uncis inclusit, Bosscha omnino
r Acidal. legi maluit *Hoccine? homini opprobrari pauperiem*, quod Bosscha falsum
tum scribendum foret non *quod nulli* ... *datur* sed *quae nulli* et haec ipsa caussa est,
que *pauperiem* a manu glossatoris profectam puto, at uncinis tantum vocabulum
i, quia omnes omnino codd. id retinent.

Est ille amicus Scipionis
f. Cic. Lael. 4. §. 14.; 6. §. 21.;
101.; de quo Cic. de Am. c.
ta loquitur: *nunquam se ille
Philo, numquam Rupilio,
Mummio anteposuit, num-
erioris ordinis amicis;* Cic.
V. 16. §. 2. *Hanc ego de
quam institui disputationem
mi personam et Phili et
Manilii contuli.* cf. Suet. in
t. [et Orell. in Onom. Tull.
ars. 2. p. 263. Quia Philus,
Scipio amici erant, eos iun-
eius nominavit.]

enim fis. [Haec lectio, si
aaris, vera non est; potior
videtur esse *sies* i. e. *sis*, quam scri-
pturam non solum codex Pith. p. aperte
evincit sed etiam corruptelae *scis* et
sis indigitant. Attamen quum in con-
iunctivo offendam, cett. codd. et edd.
lectionem praetuli.]

quippe quia. [Optima haec est Ca-
sauboni emendatio. *Quippeni* quod cum
Acidalio Bosscha probavit, ferri non
potest per sententiam cf. ad Met. p. 821.
ed meae. Tum moleste hic interponitur.]

Cap. XXI. *tutor imminuit.* [De his
tutorum fraudibus cf. Intt. ad Pers.
Sat. II. 12 sq. ad Horat. Epist. II. 1.
122 sq.]

hocine. [Ita scribi curavi; cf. Hand.
Tursell. T. III. p. 83]

animalibus vitio datur, non aquilae, non tauro, non leoni? Equus si vi suis polleat, ut sit aequabilis vector et cursor pernix, nemo ei penurian exprobrat: tu mihi vitio dabis, non facti vel dicti alicuius pravitate quod vivo gracili lare, quod paucioris ego habeo, parcius pasco, levius
439 **minus obsono? Atqui ego contra, | quantulacumque tibi haec videntur,**

exprobravit cod. Colv. unde Colv. emendavit *exprobrabit*, quod etiam Salm. in marg. ed. mentem venit et ita e cod. Fux. enotatum esse vidit Bosscha. At elegantius est praesens, qu sentiatur vis sequentis futuri *dabis*. *vino* δ. *paucioris ego habeo* F. 3. [et ita sine du ad marg. ed. Colv. scribi voluit. Ille enim in Florent. legi adnotavit *paucioris* et inter *habeo* Λ signum posuit, quo vocabulum e codd. addendum esse notatur. Illud tamen addere omisit. *paucioris habito* φ. utrum ex cod. an ex emendatione mihi quidem non satis *pauciores ego servos habeo* Scal. (nec in Coll. Lind. emendatum est) Florid. Elm. *servos* etiam Wower. Utramque vocem *ego servos* denuo eiecerunt Scip. Gent. ac Pric. et uncis Scriver. Comparent sane *ego* et *servos*, quorum hoc merum est additamentum Stewechii, in vet. nec Ms., licet ex silentio Elm. et Lindenbrog. in Excerpt. Bossch. pronus est conicere esse *ego servos*. Quantum tamen fidei Lindenbrog. tribui queat, saepius iam observatum vett. ante Colv. omnes *paucioris* legunt earumque lectionem *paucioris habeo*, quam etia in marg. praetulit, Bosscha recepit. *Paucioris* etiam in L. et p. extat. *pauciora habe* davit Casaub. *abeo* δ. *obsonor* Ald. cf. Eckst. ad Voss. Arist. T. II. p. 769. *atque e* pr. Vicent. Venet. 2. *ego contra* non sunt in cod. Colv.

paucioris ego habeo. [Frustra sunt qui h. l. emendant. Ex toto sententiarum nexu *servos* intelligendum est, id quod Bosschae etiam verbum *pasco* indicare videtur, quod cum seq. *vestio* ad servos refert. Aliter equidem sentio. Quamquam scio *pascere* solemne fuisse de dominis servorum cf. Spart. Hadrian. c. 11. de famulitio: *ne quid otiosum vel emeret aliquando vel pasceret*, ubi vide Casaub. cf. dict. ad Met. I. p. 63. ed. meae. quo loco Apuleius dicit: *praeter unicam pascit ancillam*, tamen hic de *servis* dictum esse nequit, quia *servos habere* et *servos pascere* idem significat. Porro hic ineptum esset, si Apuleius de ratione qua suos servos habuisset, aliquid adiicere voluisset, quia hoc non paupertatis sed turpissimae avaritiae nota foret. *Parcius pasco* ad ipsum Apuleium referendum est; et ita totius loci sententia augetur, quia Apuleius se contra eorum accusationes velit defendere, qui quod pauper esset vitio ei tribuerant. Ad hanc vero pauperiem pertinebat, quod in parva domo habitabat, quod pauciores servos habebat, quod ipse parcior erat rei familiaris, quod minus splendidis vestibus erat indutus et minus laute vivebat. Contraria enim inter summas hominum virtutes referre solent stolidi. Hinc igitur *parcius pasco* explico parcius convivia agito; cf. Spartian. Hadrian. c. 17. T. I. p. 161. Casaub.: *Ad deprehen obsonatorum fraudes quum cu rimis summatibus pasceret*, a locum vide Salm. et dict. ad p. meae. *Vestio* neutrali significati ctum est pro *vestior*, uti apud ' de Pall. c. 1. *sic in proximo civitas vestiebat*, cf. Eckst. a Arist. T. II. p. 736. *Levius* v vilius. Denique *minus obsono* es laute vivere; cf. Terent. Andr. II Adelph. I. 2. 37. *obsonat, pot unguenta* et V. 9. 7. *Paucioris* igitur est *pauciores servos hab* qua ellipsi cf. Sanct. Minerv. Ammian. Marcell. XXVIII. 4. § opulentis eius aevi Romanis. cum fastu balneas intrantibus e citer clamantibus: *ubi sunt nost* ita explicandum puto esse locum 428. *ego adeo servor, nae tu an ad colendum.* Quod autem S Lips. in marg. aliique legendum *paucioris habeo* pro *vilius hab* cum Gentil. et Iungermann. in Gud. p. 363. vereor ut latinum si *habeo* frequens sit hac sententia Met. p. 63. ed. meae, praesertim qu de viliore domo dixit *vivo gracil*

atqui ... contra. [cf. Hand. T. II. p. 122., qui hunc locum in praegressis: *quod paucior servos habeo* legens.]

et nimia arbitror, et cupio ad pauciora me coercere: tanto beatior futunanto collectior. Namque animi ita ut corporis sanitas expedita; imbelaciniosa est, certumque signum est infirmitatis, pluribus indigere. is ad vivendum velut ad natandum is melior, qui onere liberior. Sunt imiliter etiam in ista vita humana tempestates: levia sustentui, gravia iui. Equidem didici ea re praecedere maxime deos hominibus, quod 440
'e ad usum sui indigeant. Igitur ex nobis cui quam minimis opus sit, sse deo similiorem.

CAPUT XXII.

'roinde gratum habitum, ad contumeliam diceretis, rem familiarem mihi et baculum fuisse. Quod utinam tantus animi forem, ut praeter eam

inima V. C. (sine dubio Colvii.) *ad pauciora me* F. 3. et tres Oud. codd. (L. p. δ.) Bossch. *me ad pauciora.* *nam* pro *namque* p. *imbellitas* Scriv. sine dubio typothetarum errore. *quod* L., unde G. Voss. in marg. fecit *certum quoque.* *porro sicut* pro *prorsus* V. D. in *vendum* pro *vivendum* p. *vitae* exiat L. p. *vita humanae tempestates* edd. ante Colv. ' L. δ. p. *tempestate* δ. Colvius edidit cum Vulc. Scal. Elm. Scriv.: *in ista vita humana ates*, *levia* atque ita videtur esse in Mss. F. 1.; certe in Lind. collat. nihil emendatum est, etiam F. 3.: *in ista vitae humanae tempestate*, Colvii et Lips. emendationem, expressaub. Gent. Pric. Florid. et Bosscha et Wow., qui tamen *humana* delevit. Casaub. emendavit *vita, ut in tempestate.* *sustenta* L. teste Colv., cuius tamen fides suspecta est, quod eius L. Voss. et alia eiusdem Ms. praebent *sustentui*, quod et F. 3. et p. habent. Male praeterea quente Meurs. in Ald. esse *sustentam* ait, corrupte enim in ea legitur *sustentavi:* male leurs. emendavit *levia sustentae* quod substantivum ex analogia vocc. *contenta*, *remissa*, ' formatum putat, cf. de Dogm. Plat. p. 225. ed. Oud. In cett. *sustentatui* vel *substentatui*, . plures edd. scribunt. *praecellere* V. D. in marg. *versum* pro *usum* δ. Post verbum *ut* in L. rursus est lacuna usque ad verba *Charon nomen est* p. 444.

oinde gratum habitum ad F. 1. 3. et codd. cett. et edd., nisi quod ed. pr. Vic. Venet. 2. habent ' et Scriv. *proinde deo g. h.* Casaubon. emendavit *proinde gratum habui cum ad*, quam tionem Bosscha in textum recepit. *Habui* in φ. esse testatur Pric. Acidal. correxit *proinde* . Crusius Probab. Crit. p. 34. divinavit: *gratum habitum, an contumeliam dicetis.* *tanti*

'ectior. [i. e. *astrictior*; cf. Gron. v. III. 1. p. 215. qui h. l. excitat :h. ad Ovid. Met. XIII. 970. De Lips. Manud. ad Stoic. III. diss. 781. ed. Ves.]
rsus. Male vir doctus quidam at *porro sicut.* Amat enim Apuparticulam *prorsus* initio oratiof. Florid. p. 11. 36. 40. de Deo : p. 155. Apol. p. 588 et 589.
vita humana tempestates; levia tui. [Ita cum codd. optimis et ecentt. scripsi et temere puto intes et librarios *tempestate* emen-, quippe qui *leves* et *graves* tum adum esse opinarentur. Quis vero , ita bene genus mutari posse.]
xime deos hominibus. [De re cf. nbrog. ad Censorin. c. 1. p. 5.]

Cap. XXII. *gratum habitum.* [Emendatio Casaub. *proinde gratum habui, cum diceretis* mihi non solum nimium a codd. vestigiis recedere videtur sed etiam per sententiam non tolerabilis. Nam adversarii re vera rem familiarem Apuleio fuisse peram et baculum non dixerant, sed tantum paupertatem ei obiectaverant. Ut tamen demonstret, quam iniuste isti egerint, se gavisurum fuisse dixit, si dixissent s. dicerent, rem familiarem ipsi peram et baculum fuisse. Haec est caussa, cur in seqq. *exprobrares* necessario retinendum sit, quod Bosscha male in *exprobrare* corrigebat. Hinc igitur puto, nullam particulam hoc loco esse interponendam, sed potius legendum *gratum habitum esset* vel *erat* (ex compendio *eēt* cor-

[288] supellectilem nihil quicquam requirerem, sed eumdem ornatum digne | g
441 quem Crates ultro divitiis | abiectis appetivit! Crates, inquam, si qui Aemiliane, vir domi inter Thebanos proceres dives et nobilis, amo habitus, quem mihi obiectas, rem familiarem largam et uberem populo multis servis a sese remotis solitatem delegit, arbores plurimas et fı prae uno baculo sprevit, villas ornatissimas una perula mutavit: quan comperta utilitate etiam carmine laudavit, flexis ad hoc Homericis v quibus ille Cretam insulam nobilitat. Principium dicam, ne me hae fensionem putes confinxisse:

Πήρη τις πόλις ἐστὶ μέσῳ ἐνὶ οἴνοπι τύφῳ
Καλὴ καὶ πίειρα.

Iam cetera tam mirifica, quae si tu legisses, magis mihi peram, quam Pudentillae invidisses. Peram et baculum tu philosophis exprobrares
442 et | equitibus phaleras et peditibus clypeos et signiferis vexilla et triumphantibus quàdrigas albas et togam palmatam. Non sunt qui

Socrates bis F. 2. 3. p. δ. pro *Crates*. *Crateles* cod. Colv. qui codex ea quae his sequun post illa verba p. 449. *strepitu viget*. *obiectus* p. *urbem* pro *uberem* edd. ante Colv. cod. Colv. *frugifera* F. 3. *fructiferas* F. 1. In cett. *frugiferas*. *pro* pro *prae* δ. *quem* ed. pr. Vicent. Venet. Iunt. 1. Bas. 1. *comperato humilitate* p. *uno* pro *etiam* L. *ab h cis* δ. *ad haec* edd. ante Iunt. 2. *κρήτης τις γαῖ' ἐστὶ μέσῳ ἐνὶ οἰνόπῳ πόντῳ καλὴ κα* Homeri, non Cratetis versus comparent in Iunt. 2. Bas. Colv. Vulc. 1. et *κρήτη* est in p. *ἐ κρήτη τις πόλις ετ τιμελω ενι οινοπιτυ φυτωντω* F. 3. *πήρη τις πόλις ἐστὶ μέσῳ ἐν ει κάλη καὶ πίειρα* Casaub. cum seqq. Vulc. 1. et Colv. male *πιεῖρα*, qui addunt *περίῤῥυτος*. pro *πόλις*, quod est in Mss. et Diog. Laert., habet *γῆ*, edd. Bas. et Elm. ex Homero *γ* Iunt. 1. Ald. et δ. Graeca desunt, sed in ed. utraque lacuna indicatum est, aliquot versus Addidit Casaub. et cum eo Scip. Gent. haec latina: *Caeruleo in medio quaedam urbs ponto, Pulchra et opima*, quae ab Apuleio profecta non sunt, tamen iam in ed. pr. Venet. leguntur. *exprobrari* alii teste Elm. nescio qui. *exprobras* male Fulv. emendav *brares* codd. omnes et edd. quos vidi. Bosscha *exprobrare* unde nescio. *philosoph* Vicent. *pedibus* Vulc. 2. *te denique* F. 3. L. p.

ruptum) *ad contumeliam diceretis*, i. e. mihi pergratum foret, si diceretis, ut *si* eleganter omissum sit cf. ad de Deo Socrat. p. 170. ubi plura protuli *Graium* emendatio est Acidalii, ut habitus graecorum philosophorum intelligatur, qui cum pera et baculo ambulabant. At *gratum* est acceptum et ultro profitendum.]

Crates. [De re cf. dict. ad Florid. Nro. 14. p. 46 sqq.]

frugiferas. Florent. unus habet *fructiferas*; de discrimine utriusque voc. cf. Heins. et Burm. ad Ovid. Nuc. 19. Intt. ad Lucan. I. 135. [cf. Doederl. Synonym. T. IV. p. 334.]

Πήρη. [Versus Homerici leguntur. Il. τ v. 172 sqq. et versus Cratetis apud Diogen. Laert. VI. 5. §. 1. et ita seqq. sonant: *καλὴ καὶ πίειρα, περίῤῥυτος οὐδὲν ἔχουσα, Εἰς ἣν οὔτε τις εἰσπλεῖ ἀνὴρ μωρὸς παράσιτος, Οὔτε λίχνος πόρνης ἐπαγαλλόμενος πυγῆσιν· Ἀλλὰ θύμον καὶ σκόρδα φέρει καὶ σῦκα κα Ἐξ ὧν οὐ πολεμοῦσι πρὸς ἀλλήλ τούτων Οὐχ ὅπλα κέκτηνται πε τος οὐ περὶ δόξης* ad q. l. vide

exprobrares. [Bosschae em nem *exprobrare* ferri non pos demonstratum est. Praeterea admittit pronomen *tu*.]

equitibus phaleras. [cf. ad 150. ed. meae.]

quadrigas albas. [Curruì tri tium eburneo adiuncti erant e coloris; cf. Plin. Panegyr. c. Scheffer. de Re Vehicul. c. 13. i Suppl. Thes. T. V. p. 1356. i ad Lact. de Mort. Persec. 16. 1406. qui h. l. citat.]

togam palmatam. De ea vi ad Vopisc. Carin. c. 20. Primu tantummodo triumphales erant ita dictae a clavorum latitudin vero pictae et purpureae. p vero etiam togae triumphal

:ae sectae gestamina, sed Cynicae familiae insignia. Verum tamen geni et Autistheni pera et baculum, quod regibus diadema, quod imbus paludamentum, quod pontificibus galerum, quod lituus auguribus. :s quidem Cynicus cum Alexandro Magno de veritate regni certabunculo vice sceptri gloriabatur. Ipse denique Hercules invictus, (quoniam i ut quaedam mendicabula nimis sordent,) ipse, inquam, Hercules lustra-

insignia F. 1. (quod nec Elm. nec Bosscha protulit) 3. L. p. In cett. inverse *insignia hoc* Mss. et edd. Casaub. Wow. et seqq. In cett. *haec*. *baculum* F. 3. In cett. *baculus* . p. 26. et p. 509. ed. meae. *cum baculis* pro *et baculum* p. *lituum* ed. pr. Vicent. Venet. :asaub. Wow. Pric. cum Mss., excepto F. 1. 3. In cett. *lituus*. *Alexandro mane d.* 'ri F. 3. *d.* p. Iunt. 2. Casaub. Gent. Pric. Bossch In cett. *sceptri vice*. *vitae sceptri* Bas. 1. ›rdent F. 1. teste Lindenbrog. (neque *animi sordent*, ut Elm. enotavit;) *nimis sordent* . et seqq. praeter Bosscham, qui *animi* recepit cum cett. Colv. et Casaubono *nimis* legen:nsum praebuerunt Groslot. et Salm. in marg. *quidam mendicatitiā* p.

sunt, et a picturae argumento *te* sunt appellatae, etiam pictis oc idem nomen datum est, et *te* passim vocatae sunt, nec alimedii scriptores eas appellare 'erunt, cf. Trebell. Poll. c. 8. Aurel. c. 13. Tertull. Apol. ıat. Palat. Panegyr. c. 9. *Togam um* cum Apuleio dixit Mart. VII. loricam: *magnos illaesa merere ios, Palmataeque ducem, sed lde togae.*

lamentum. [cf. Intt. ad Liv. XLI. ı.]

'*um.* [Proprie sacerdotum erat, ;. Moret. 121. Suet. Ner. 26. 'III. 207., ad quem locum vide Ferrar. Elect. II. 16. et Ana-R. Vest. V. 2.]

s. [cf. Serv. ad Aen. VII. 187. ad Callim. H. in Pallad. 117. Mueller. d. Etrusker. II. p. 211 .25. Creuz. ad Cic. de Divin. I. 10. *qui quidem Romuli lituus incurvum et leniter a summo m bacillum) ... inventus est in-* Si optimi codd. formam *lituum* ıt, eam recipere non dubitarem :arch. vit. Romul. p. 67. *τὸ κα-ν λίτυον* ... *τοῦτο* et in Camill. *καλεῖται λίτυον*. Apud Romanos rma *lituus* tantum in usu videtur

Alexandro. [De Alexandri ini fines regni protendendi cupi- Iuven. X. 168. *Unus Pellaeo non sufficit orbis* et Intt. ad Iuven. XIV. 308 sqq. de hoc Alexandri et Diogenis certamine. Plut. vit. Alex. T. I. p. 671. *ἐν τῷ κρανείῳ ἡλιουμένῳ αὐτῷ (Διογένει) Ἀλέξανδρος ἐπιστάς φησι, Αἴτησόν μοι ὅ θέλεις· καὶ ὅς Μικρὸν εἶπεν, ἀπὸ τοῦ ἡλίου μετάστηθι· πρὸς τοῦτο λέγεται τὸν Ἀλέξανδρον οὕτω διατεθῆναι καὶ θαυμάσαι καταφρονηθέντα τὴν ὑπεροψίαν καὶ τὸ μέγεθος τοῦ ἀνδρὸς, ὥστε τῶν περὶ αὐτὸν, ὡς ἀπῄεσαν, διαγελώντων καὶ σκωπτόντων, Ἀλλὰ μὴν ἐγὼ εἶπεν, εἰ μὴ Ἀλέξανδρος ἤμην, Διογένης ἂν ἤμην*, cf. Intt. ad Diog. Laert. VI. 2. §. 6.]

invictus. [cf. Gruter. Inscriptt. XLVI. 7. 8. 9. 10. 12. CCCXV. 7. et saepe et ita Anthol. Lat. I. 36. ubi emendandum: *Te precor Alcide saevis invicte periclis Rite tuis laetus dona ferens meritis*, et in ultimo disticho: *Sume lubens simulacra tui quae munera praetor Aris urbanis dedicat ipse sacris*, ad q. l. cf. Burm.]

mendicabula nimis sordent. [Hanc optimi codd. lectionem retinui, quae a plurimis multifariam emendata est, ut a Scipione in *mendicabula hominum*. Bosscha *animi* probat, iungens *animi sordent* i. e. quoniam animo fastidis istos, veluti quosdam mendicos, comparatis dict. *animi angi*, *consenescere animi*, *recreari animi*. cf. Met. I. p. 75. et II. p. 116. cf. Intt. ad Cic. de Legg. I. 3. p. 25. ed. Creuz. Ellendt. ad Cic. Brut. c. 1. p. 14. Primum tamen nego *sordere animi* unquam dici posse, quia ille genitivus *animi* ad

443 tor orbis, purgator | ferarum, gentium domitor; is tamen deus cum peragraret, paulo prius quam in coelum ob virtutes ascitus est, neque un vestitior fuit neque uno baculo comitatior.

CAPUT XXIII.

Quodsi haec exempla nihili putas, ac me non ad caussam agendam ad censum disserundum vocasti, ne quid tu rerum mearum nescias, si nescis, profiteor mihi ac fratri meo relictum a patre HS. vicies, paulo

pugnator emendavit Acidal. *lustror orbi* p. *is tandem* V. D. In marg. ed. Iunt. 2. *pe pellis* p. In cett. *pelle*.

sensum p. δ. *dissernit dum* δ. *difundum* p. *fibrum* pro *profiteor* p. *fratre* p. *ff* X *sestertia* XX. ed. pr. Vicent. Venet. 2. *SS viginti* Iunt. 1. *HS viginti* Ald. *HS.* XX. *vicies* Iunt. 2.

sordère positum ad ceterorum verborum significationem minime convenit, tum ineptum esset si quis diceret *sordere animi*. Unice igitur probari potest *nimis sordent*, quod ad indolem Aemiliani declarandam optime facit. De *sordere* despici, displicere cf. Intt. ad Hor. Epist. I. 11. 4.]

purgator. Hanc lectionem non sollicitandam esse probant loci Florid. p. 100. *quod Herculem olim poetae memorant monstra illa immania hominum et ferarum virtute subegisse orbemque terrae purgasse*, et statim: *eas omnis pestis mentibus exegit*, ad quem locum vide dictata. *Καθαίρειν* apud Graecos scriptores proprium esse de Hercule demonstrat Wyttenb. Bibl. Crit. II. p. 25. [Ita Hercules *purgator* nominatur in Inscript. apud Burm. Anthol. Lat. T. I. p. 20.]

ob virtutes ascitus est. [Albric. de Deor. Imag. c. 22. *Hercules ... quem in deorum collegio antiqui acceperunt propter eius quasi innumeras probitates*, ad quem locum vid. Intt. p. 930. Stav. et ad Hygin. fab. XXXVI. p. 98. Stav.]

una pelli ... neque uno baculo. [De pelle Herculis cf. Hygin. fab. XXX. *Leonem Nemaeum ... necavit, cuius pellem pro tegumento habuit*, ad quem locum vide Munk. et Stav. p. 82. et Albric. de Deor. Imag. l. c. *Secunda victoria Herculis notabilis fuit, quia ipse pugnasse cum leone ipsumque clava mactasse et interempto abstulisse dicitur, quo deinde incessit semper indutus in victoriae perceptae: in quo ostentatur animi fortitudo, cont la vis corporea praevalet, quae spolium leonis id est vim virtu fert*. De *baculo* s. *clava* Herc Intt. ad Albrici l. d. p. 931. Rhod. I. 1194. *Ῥίμφα δ' οἰσ μὲν ἐπὶ χθονὶ θῆκε φαρέτρην Α τόξοισιν, ἔδυ δ' ἀπὸ δέρμα λέοντο δ' ὅγε χαλκοβαρεῖ ῥοπάλῳ δαπέδοι ξας*. Soph. Trach. 521.]

Cap. XXIII. *disserundum*. No quidem Pric. coll. Gell. XIV. *censum deferebant* et iam ant Stewech. coniecere *deferundum*, admodum locutus est Tertull. de advers. Haeret. c. 32. *hoc enim ecclesiae census suos deferun* temere vulgatam non muto. *Di censum* est edere, profiteri cen bona, facultates, rem familiaren mili notione *disserere* extat apud Mosell. 83. *Squamigeri greg choros liquidaque sub alvo D coeruleo fluitantes amne caterva bulas disserere* dixit Phaedr. V. et Dict. Cret. de B. T. III. 1 *ut gesta erat disseruit*; cf. M p. 451.

si tamen nescis. [De hac f dicendi cf. Heyn. ad Virg. E 23. Passerat. ad Propert. I p. 303.]

me longa peregrinatione et diutinis studiis et crebris liberalitatibus nminutum. Nam et amicorum plerisque opem tuli, | et magistris plu- 444
itiam retuli, quorumdam etiam filias dote auxi, neque enim dubitassem vel universum patrimonium impendere, ut adquirerem mihi quod maius emtum patrimonii. Tu vero, Aemiliane, et id genus homines, uti tu ti et agrestes, tanti revera estis, quantum habetis: ut arbor infecunda quae nullum fructum ex sese gignit, tanti | est in pretio quanti lignum [289]
runco. Attamen parce postea, Aemiliane, paupertatem cuipiam obqui nuper usque agellum Zaratheusem, quem tibi unicum pater tuus t, solus uno asello ad tempestivum imbrem triduo exarabas. Neque est, cum te crebrae mortes propinquorum immeritis hereditatibus fulunde tibi potius quam ob istam teterrimam faciem Charon nomen est. 445

CAPUT XXIV.

patria mea vero, quod eam sitam Numidiae et Gaetuliae in ipso con-

idque ed. pr. Vicent. Venet. 2. Vulcan. margini adlevit *haud modice*. *contemptum* p. Lips. et Salm. ad marg. Casaub. et seqq. Bene. In cett. *contemptu*. Verba: *quae uctum ex sese gignit* delet Wower., uncis inclusere Elm. et Scriver. Bossch. *infelix* mate habet vel *infecundum*. *ex se* Scriv. et Florid. contra Mss. Veram lectionem Bip. *tandem* pro *tanti* p. Groslot. emendavit *tanto*, sed respondet seq. *quanti*. ex uno notatur Ms. *ac tamen* δ. *Zatharensem* ed. pr. Vicent. Venet. 2. Vir doctus adscripsit *f. Sabratensem*, quá de caussa non apparet. Memoratur quidem *Sabrata* idiae urbes, ibique hanc orationem esse habitam dicit Apuleius, sed *Zaratham* s. ad Mauritianiae Caesariensis oppida pertinet. Librorum omnium consensus et hic et cturae locum dat nullum. *direm* pro *diu est* ed. pr. Vic. Venet. Bas. 1. Iunt. 1. *neque* *t* emendavit Fulv. *numen est* F. 1. 3. φ. δ. p. Iunt. 1. Bas. 1. Ceterum locum a prava e vett. edd., quae post *nomen est* interrogationis signum habent, vindicavit Casaubon.; t rursus Scriver.
tria mea. Incipit hic tertio L.

e. Prudenter Apul. hic dicit quia nihilominus dives re- videri voluit. Aliter Met. XI. ed. meae *nam et viriculas pa- peregrinationis attriverant* *et erogationes urbicae pri- is provincialibus antistabant*. *stis*. [De dictione *tanti esse* cf. Plin. Paneg. c. 6. §. 2. p. 35., p. 591. *tanti putarem*.]
or infecunda et infelix quae ructum ex sese gignit. [Male verba pro glossemate deleri cf. adnot. crit. At hoc in his us Afris tenendum est, unam ue sententiam bis saepius esse m, quod cur ad ubertatem satis notam inter viros doctos retulerint non intelligo; cf. 8. Ut unum tantummodo huius is aevi abundantiae exemplum , Fulgent. Mythol. I. init. *quamvis inefficax petat studium res, quae caret effectu et ubi emolumentum deest negotii*. Hunc Apuleii locum memorant Intt. ad Fest. p. 434. Lindem., quos vide de significatione voc. *infelix*.]

parce obiectare. [cf. de hac dictione Intt. ad Hor. Od. III. 8. 26. Ovid. Heroid. XVI. 279. Ruhnk. dict. ad Ovid. l. d. V. 43. Intt. ad Ovid. Met. X. 545. XV. 75. 174.]

unde tibi potius. [Male edd. post *nomen est* interrogationis signum ponunt. Hic enim vult videri Apuleius non tam ob turpitudinem formae id ei adhaesisse nomen, quam quod multos suorum cupiditate hereditatis quasi sustulisset, quamquam id de eo non tam dicitur quam per figuram innuitur. Item locus habet infra p. 519.: *igitur agnomenta ei duo indita, Charon, ut iam dixi, ob oris et animi diritatem*.]

finio meis scriptis ostendi scis, quibus memet professus sum, cum Avito C. V. praesente publice dissererem, Seminumidam et Semig non video quid mihi sit in ea re pudendum; haud minus quam Cyro quod genere mixto fuit Semimedus ac Semipersa. Non enim ubi p sed ut moratus quisque sit, spectandum, nec qua regione sed qua vitam vivere inierit, considerandum est. Olitori et cauponi merito co olus et vinum ex nobilitate soli commendare, vinum Thasium, olus Pl
446 quippe illa terrae alumna multum ad meliorem saporem iuverit et r cunda et coelum pluvium et ventus clemens et sol apricus et solum Enimvero animo hominis extrinsecus in hospitium corporis immigranti

ostendi scis F. 3. et F. 1. teste Elm. edd. ante Casaub. *ostendisti scis* F. 1. Lindenbrog. *ostendis sis* p. In cett. *ostendisti* ex emendatione Casaub. Sed bene h *ostendi scis.* Pro *meis* p. habet *in ĩ.* *me* pro *memet* L. *quibus verbis* Casaub. co et edd. *Avito cum* F. 3. et alii Mss. teste Bosscha, quorum alii etiam cū habent, edd. ante Colv. praeter ed. pr. Vicent. et Venet. 2. in quibus *Avito cl.* extat et in qua *Anito praes.* legitur. *semigetulam* F. 3. δ. ed. pr. Vicent. Venet. 2. Ald. Bas. *semigetulum.* *non vi.* *Ideo* F. 3. *non video enim* Coll. Voss. *non vidi ideo* p. *num id aut minus* L. p. *prognatur sed ubi moratus* Ms. Colv. *ut* p. ed. pr. Vic. utroque loco. u loco δ. *ubi* — *ut moratus* F. 3. et edd. plurimae, praeter Wow. Elm. Scriv. Florid., in *uti moratus.* *vitam vivere instituerit* Fulv. emendavit. *merito concessum* F. 3. *lege* δ. In cett. *merito est conc.* *Tharsium* p. *Philias.* p. *phliasum* Venet. 2. *illis* φ test sed est Fulvii emendatio. *terra et alumna* F. 1. p. *terrae alumna* F. 3. certe in c emendatum est, idque correxerunt Casaub. et Salm. in marg., quam emendationem Sc. Gent. Elm. Pric. Florid. Bossch. In cett. *terra alumna.* *viverit* φ. Colv. Bas. emendabat *iverit.* *inverrit* Coll. Voss. *invertit* F. 3. typothetarum errore. *demens* ed. *solus* p. *sucidum* F. 3. et edd. vett. In cett. *succidum* cf. ad Met. p. 77. ed. meae. *in corpore* p. ed. pr. Vicent. Venet. 2., pro quo Bosscha temere emendavit *hospitali hospitiis* δ.

Cap. XXIV. *Lolliano Avito.* [De hoc vide quae in Prolegom. exposui §. 1.]

Semigaetulum. [Vix mihi persuadere possum *Semigaetulam,* optimorum codd. lectionem, a manu librariorum esse profectam, qui terminationes sibi similes reddere voluerint. Quum vero nunquam *Gaetula* pro *Gaetulus* apud vett. invenerim nec lexica locum praebeant, retinui *Semigaetulum.* Item dixit Horat. Sat. II. 1. 35, *Sequor hunc Lucanus an Appulus anceps Nam Venusinus arat finem sub utrumque colonus,* ad quem locum Fea hunc excitat, cf. Heins. Advers. p. 490.]

alumna. Alumnus est qui alit et alitur cf. Gruter. Susp. X. 5. Par. Lex. Plaut. Cruq. ad Hor. III. 18. 4. [cf. ad Met. p. 569. ed. meae. Schol. ad Iuven. Sat. I. 20. apud Cramer. p. 575. Kopp. ad Mart. Capell. §. 87. p. 126.] Ita etiam Italiam *omnium terrarum alumnam* vocat Plin. Hist. Nat. III. 5. Sed activam hanc notionem h. l. obtinere v derim. Si *terra alumna* legit debet cum *iuverit,* ut *illa* sc. olus sit quartus casus, sed more suo Apuleius hic quoque disset, ut in seqq. *et regio coel. pluv.* Tum sane praefer lectio Fulv. *illis,* ut *iuvare* co cum dativo, quemadmodum al *vare* et *adiutare*; cf. Intt. ad c. 62. et Dict. Cret. II. 10. [ul male putant Intt. cf. Deder. Glossar. dativum e substantivo esse aptum, quum potius ex norum positus sit, qui substanti sertim in *or* terminatis dati genitivo apponere solent, cf. p. 594. Sed praefero lectione *alumna,* quae, nisi negliger librarius, in Florent. 3. extat, que accedunt codd. Florent. 1. Corrumpendi loci sine dubio c voc. *alumnum* neutro genere Sed *alumnus* adiectivi loco a habetur.]

ıddi vel minui ad virtutem vel malitiam potest? quando non in omnibus ıus varia ingenia provenere? quamquam videantur quaedam stultitia vel ıia insigniores. Apud socordissimos Scythas Anacharsis sapiens natus ıpud Athenienses catos Meletides fatuus. Neque hoc eo dixi, quo me ae meae poeniteret, etsi adhuc Syphacis oppidum essemus: quo tamen 447
ıd Masinissam regem munere populi concessimus ac deinceps veteranorum m novo conditu splendidissima colonia sumus: in qua colonia patrem loco principis duumviralem, cunctis honoribus perfunctum: cuius ego in illa republica exinde ut participare curiam coepi, nequaquam degener ıpero honore et existimatione tueor. Cur ergo illa protuli? ut mihi tu, ıliane, minus posthac succenseas, potiusque ut veniam impertias, si per 448
entiam forte non elegi illud tuum Atticum Zarath, ut in eo nascerer.

C A P U T XXV.

Nonne vos puditum est, haec crimina, tali viro audiente, tam asseverate ıare, frivola et inter se repugnantia simul promere, et utraque tamen

Casaub. ed. typothetae errore. *quando ut* p. *quidam* F. 1. *quadam* δ. *secordissimos* δ. *ırsis* Iunt. 1. *Meletides* F. 1. 3. Iunt. 2. Ald. Bas. 2. Cas. Vulc. 2. 3. Pric. Elm. Scriver. *Miletides* Vulc. 1. Colv. Gent. *Melitides* L. ed. pr. Vic. Bas. 1. Wow. et Bossch. *Melecides* ?. *Melicides* Iunt. 1. *Maletidens* p. *nec* F. 1. δ. In cett. *neque.* *nec haec* ed. pr. Vicent. ?. *oppidani* Gruter. coniecit in marg. ed. Colv., sed male ut mox: *splendidissima colonia* *regere* δ. *munere populi concessimus* F. 3. (nisi quod habet *populis*, *s* littera ex i vocabulo adhaerente) δ. p. L., quorum in nullo ut nec in F. 1. nec in edd. ante Wower. et *Romani*, quod ex coniectura Fulvii et Salm. in marg. primus edidit Wower. et hinc seqq. Pric. Gentil. et Bossch., qui codd. optimorum lectionem restituit. In edd. ante Wower. *imus munere populi*, idque in seqq. edd. emendatum non est. In edd. post Wow. *concessi-* *nere populi Romani.* *novo conditus* F. 3. δ. p. (ex sequente voc. adhaesit *s*.) *conditi*, cf. Advers. XVII. 15. edd. ante Colv. praeter ed. pr. Vicent. Venet. 2. *loco principis* F. 3. p. d. ante Colv. In cett. *principe.* *in illa* F. 1. 3. Salm. cett. Mss. et Bossch. In cett. *in ea.* ro *exinde* δ. *degeneri patri* p. *sper* pro *spero* δ. *extimatione* Venet. Iunt. 1. Bas. 1. 2. ed. pr. Vicent. *successas* p. *forte* non est in L. *eligi* δ. *Zarathe* Ms. Colv. ed. pr. Venet. 2. *Zarat* p. et cett. edd. ante Colv. *Zarath* F. 1. 3. δ. L. et edd. recentt. *Zaratth* ›n.

severanter δ. Iunt. 2. Bas. 2. Colv. Vulc. 1. 2. Wower. Bosscha. In cett. *adseverate*, ut legunt F. 1. 3. et Fl. cod. teste V. D. in marg. ed. Colv. et Salm. in marg. Vulc.

charsis. Iuven. X. 49 sq. de *rito. Cuius prudentia monstrat os posse viros et magna exempla s Vervecum in patria crassoque re nasci*, Stob. περὶ εὐγενείας 84. oret. contra Graecos Serm. I. p. 78. rm. 5. p. 172., quos locos Elm. [cf. Intt. ad Diogen. Laert. I. 8. sqq. Strab. VII. 3. Aelian. V. 7. IV. 49. p. 159. X. 32. p. 428.] *etides.* Ita scripsi ex codd. opti- De hoc viro cf. Tzetz. Chil. VII.

principis. Haec vera est lectio. *viri* in coloniis et municipiis *prin-* oco revera erant et haberi vole- ınde et consulis et praetoris nomen affectabant gr. ἄρχοντες et ἡγεμόνες dicebantur. Imo ipsum illum *duumviratum* August. Epist. 5. videtur *regnum* vocare, ubi ait: *Apuleius qui nobis Afris Afer est notior, non dico ad regnum, sed nec ad aliquam quidem iudiciariam potuit pervenire.* Pric. excitat Ulp. Dig. 1. de *alb. scrib.* Pancíroll. de Magist. Municip. Alciat. Dispunct. III. 5. et ad leg. 239. de verb. signif. Quae omnia quum recte exposuerit Bosscha, mirum est qui *loco principe* retinere potuerit. Scip. Gentil. perperam proposuit, Apuleium a patre suo successorem esse appellatum.

Cap. XXV. *asseverate obiectare.* [Frustra est Bosscha *adseveranter* re-

reprehendere? At non contraria accusastis, peram et baculum ob auctoritatem,
[290] carmina et speculum | ob hilaritatem, unum servum, ut parci, tris libertos,
449 ut profusi: | praeterea eloquentiam graecam, patriam barbaram? Quin igitur tandem expergiscimini ac vos cogitatis apud Claudium Maximum dicere, apud virum severum et totius provinciae negotiis occupatum? Quin inquam vana haec convicia aufertis? quin ostenditis, quod insimulavistis, scelera immania

at non F. 1. 3. et codd. cett. et edd. ante Cas. In cett. *an non* praeter p., qui habet *utcunque contraria*, quod Bosscha male recepit, *quicquid sit*, *contraria accusastis* interpretatus, comparatis dictis ad Met. VII. p. 499. et IV. p. 254. Sed *at non* est *at nonne*, quod huius loci sententiae bene convenit. *accusastis* F. 2. 3. p. δ. et videtur esse in aliqua editione, nam citat ita Calpen. v. *Parcus*, quare Bosscha amplectitur. Ego in nulla hanc lectionem inveni editione. In cett. *accusatis*. Sed supra: *puditum est*, *insimulavistis*. *ob austeritatem* φ. consentiente Scip. Gent. et Salm. in marg. male. In *auctoritate* enim inest ista quam exspectant alii severitas et austeritas. *et carmina et* L. p. *et deparci* p. *deparcis* L. δ. *de partis* cod. Colv. *ut deparci* edd. omnes praeter Iunt. 2. Ego optimos codd. secutus sum qui ut F. 1. 3. aperte *ut parci* scribunt, quamquam scio *de* praepositionem in compositis vim vocabuli augere. *tris* F. 3. et omnes codd. praeter F. 1. in cuius coll. Lind. nihil emendatum est; edd. vett. In edd. inde ab Vulc. legitur *treis*. *quin ergo* L. *at vos* edd. ante Colv. Petus ad oram Iunt. 2. vir quidam doctus scripsit *an vos ego*. *totius servicicie provinciae* cod. Colv. sed teste Meurs. in codd. legitur *totius severicie provinciae*, unde ille divinabat *et totius denique provinciae*. Hunc locum etiam Barth. tentavit Advers. VII. 9. Ipsius Lipsii collatio habet *seniciciae*, alia eiusdem cod. *sericie*. Mihi mera videtur librarii alucinatio qui voc. *provinciae* per errorem bis invenerat scriptum. *vana haec et conv. affertis* p. *quid* pro *quod* edd. ante Stewech. et Colv. *immania* F. 3. (certe in coll. nihil emendatum est) β. Elm. Pric. Scriv. Florid. Bosscha Iungerm. in Epist. ad Scip. Gentil. inter Gud. p. 363. Grosl. in marg. In cett. *immunia*.

ponens, quod aliter scribendum foret passive *obiectari*, et quamquam concedit, talia participia perf. passivi nonnunquam activo sensu dici ut Cic. de Off. I. 17. §. 56. *nihil est amabilius, nihil copulatius* pro *copulantius*, tamen differre autumat adverbia a partic. activis et passivis petita; certe, uti recte observavit, Apuleium hoc discrimen observasse, ut Met. p. 340. *quam arroganter egerit;* VII. p. 476. *pasti satianter;* VIII. p. 536. *simulanter revictam*, et ita *abundanter, instanter, contanter, amanter*. Nec tamen necessarium est, ad hunc Romanorum usum redeamus, quum passiva voc. *asseverate* servata significatione bonam sententiam locus praebeat. *Asseverare* enim quum sit firmare et probare, *asseveratus* dici potest qui omni modo est firmatus, firmus, fortis, ita ut *asseverate* sit firmiter, fortiter, magna cum sui probatione. Ita ipse Gell. VII. 5. de Polo dicit: *tragoedias scite et adseverate actitabat* i. e. firma voce, quamquam morte filii unice amati gravissimo dolore affectus erat. Hic quoque *adseverate* est summa cum firmitate et vestra probatione, ita ut vinci non posse vobis videamini. *Adseveranter* librariorum puto esse emendationem, qui in eandem quam Bosscha difficultatem inciderant, ad quibus participium *adseverans* magis tritum erat.]

immania. Assentior Bosschae, qui hic *immunia* defendi posse negat, ut multi fecere Intt. ex loco Fest. p. 81. Lindem. *Immunis vacans munere, aliquoties pro improbo dicitur, ut apud Plautum: Immune est facinus.* At recte ille adnotat: Loco Festi temere abusos esse viros doctos existimo. Apud Plautum enim Trucul. I. 1. 2. *amicum castigare immune est facinus* ita explicandum est: facinus est quod nemo dono aliquo aut beneficio remunerat, quod beneficium vix putatur, pro quo gratia non rependitur. cf. Grosset. Lect. Plaut. p. 337. Fortasse hoc voluit etiam Festus voc. *improbo*, sed locum Plauti nec ipse intellexit. Iam vero ridicule dictum foret *scelera pro quibus gratia non refertur*. Nam simpliciter pro *scelerato, nefario* vocem illam usurpatam fuisse, ex Festi loco affirmare non ausim. Desidero certe exemplum.

acessa maleficia et artis nefandas? Cur vestra oratio rebus flaccet, stre- ;et? | Aggredior enim iam ad ipsum crimen magiae, quod ingenti tumultu 450 diam mei accensum frustrata expectatione omnium per nescio quas abulas deflagravit. Ecquandone vidisti, Maxime, flammam stipula ex- claro crepitu, largo fulgore, cito incremento, sed enim materia levi, incendio, nullis reliquiis? Hem, tibi illa accusatio iurgiis inita, verbis argumentis defecta, nullis post sententiam tuam reliquiis calumniae per- a, quae quidem omnis Aemiliano fuit in isto uno destinata, me magum ideo mihi libet quaerere ab eruditissimis eius advocatis, quid sit magus? (quod ego apud plurimos lego) Persarum lingua magus est, qui nostra

um semen, *illicitas nuptias* Excerpt. Pith. *artis* δ. *arteis* edd. inde a Vulc. et in coll. il emendatum est, ita etiam hic Bossch. scribit. In edd. vett. *artes*. *fleccet* δ. Post uuntur iam in cod. L. ea quae supra dicta sunt de Cratete. *enim nam* p. *qua* pro *quod* Casaub. contra sententiam et Mss.; e quibus p. *qui*. *anilis* F. 3. In edd. ante Vulc. etiam in Bossch. In cett. *anileis*. *defraglavit* F. 3. solita aberratione. *elquandone* δ. p. p. *en tibi* δ. Bossch. In cett. *hem tibi*. *permansuris* edidit Wower., quod malebant opp. in Symb. et Crus. Prob. Crit. p. 59. Male; respondere debet casus vocc. *inita*, *aucta*, *Accusatio illa nullis reliquiis calumniae permansura est* i. e. accusatio illa tota evane- ut ne reliquiae quidem calumniae sint superfuturae, postquam tu, Maxime Claudi n dixeris. Sic paulo ante: *flammam nullis reliquiis*. *ei* edd. ante Casaub. Vulc. 1. 2. ssch., et in coll. Lind. F. 1. nihil enotatum est. Corruptelam puto ex compendio *ei'* i. e. tam. Bosscha Cic. de Off. I. 10. §. 32. *te cuiquam advocatum esse venturum*. xemplum minus aptum est, quum ibi coniungendum sit: *ut si constitueris cuipiam*, *te m in rem praesentem venturum*. Melius huc faciunt loci Cic. pro Sull. 29. §. 81. *consul tilinae fuit advocatus;* Terent. Adelph. IV. 5. 11.] *quia ego* p. et statim idem Ms. pro us *quid*. In F. 3. est: *nam si qu*(no)*id ago* litteris *no* a manu correctrice appositis.

fabulas. [cf. Minuc. Fel. c. 11. : *hac furiosa opinione contenti fabulas adstruunt et adne-* 20. §. 4.: *quid illas aniles* s Lactant. Institt. V. 1. §. 26. *uendam hominem, ... quasi legans ingenium et melioribus ptum ad aniles fabulas set*, ad quem locum vide Burm.] *ndone*. [cf. Ruhnk. ad Vell. II. et Hand. Tursell. T. II. p. 355.]

[Quia nominativus sit contra icorum praecepta et aliorum m usum Bosscha pro *hem* cod. ectionem *en* probat qua tamen tius loci sententiam mutari. am sunt, qui etiam *hem* cum vo iungi posse existiment, cf. 'ursell. T. III. p. 54., eorum ntentiae accedere nequeo, atque l. explicandum esse arbitror. m absolute hic positum indi- n iramque vehementiorem in- uentis, ut Terent. Heaut. I. 1. t. Truc. II. 2. 57. cf. Hand. l. d. equens vero enuntiatio per el- lipsin quam dicunt accipi debet, ut eius constructio a particula *hem* neutiquam pendeat. Praeterea sunt quidam grammatici, qui *hem* pro *en* dixisse veteres ponant, ut Donat. ad Terent. Andr. II. 2. 14. *hem, ecce; demonstratio est facti*, unde Hartung. Part. Graec. T. I. p. 495. *hem* et *en* unum esse vocabulum pronuntiat; cf. Hand. Tursell. l. d. p. 48. quare vides ad alteram lectionem ne confugiendum quidem esse. Quoties vero *hem* et *en* in codd. confundantur, dici vix potest cf. Apul. Met. p. 467. *Hem, oblita es*. Elliptica totius loci constructio vehementius commoto dicentis animo quam accommodatissima est. Optime Floridus interpretatur: „*habes in ea veram imaginem huius accusationis*"]

Persarum lingua. Elm. Lindenbrogii scrinia non mediocriter compilans haec adnotat: Dio Orat. 36. fol. 449. τὸν βασιλέα συγγενέσθαι τε οὐχ ἅπασιν, ἀλλὰ τοῖς ἄριστα πρὸς ἀλήθειαν πεφυκόσι καὶ τοῦ θεοῦ ξυνιέναι δυναμένοις, οὓς Πέρσαι μάγους ἐκάλεσαν, ἐπισταμένους θεραπεύειν

sacerdos, quod tandem crimen est, sacerdotem esse et rite nosse atque scire atque callere leges cerimoniarum,' fas sacrorum, ius religionum? si quidem magia id est quod Plato interpretatur θεῶν θεραπείαν, cum commemorat, quibusnam disciplinis puerum regno adulescentem Persae imbuant. Verba ipsa divini viri memini, quae tu mecum, Maxime, recognosce: δὶς ἑπτὰ δὲ
451 γενομένων ἐτῶν τὸν παῖδα | παραλαμβάνουσιν οὓς ἐκεῖνοι βασιλείους παιδαγωγοὺς ὀνομάζουσιν. εἰσὶ δὲ ἐξειλεγμένοι Περσῶν οἱ ἄριστοι δόξαντες ἐν ἡλικίᾳ τέτταρες. ὅ, τε σοφώτατος καὶ ὁ δικαιότατος καὶ ὁ σωφρονέστατος καὶ ὁ ἀνδρειότατος· ὧν ὁ μὲν μαγείαν τε διδάσκει τὴν Ζωροάστρου, τοῦ Ὡρομάζου. ἔστι δὲ τοῦτο θεῶν θεραπεία. διδάσκει δὲ καὶ τὰ βασιλικά.

CAPUT XXVI.

Auditisne magiam, qui eam temere accusatis, artem esse diis immortalibus acceptam, colendi eos ac venerandi pergnaram, piam scilicet et divini scientem, iam inde a Zoroastre et Oromaze auctoribus suis nobilem, coelitum antistitam? quippe quia inter prima regalia docetur, nec ulli temere inter Persas

quod tamen crimen est F. 3. In cett. *quod tandem est crimen.* *ritē noscere* p. Male Lat. [illegible] tentat verba *ritus nosse.* *colere* δ. θεῶν θεραπείαν graeca desunt in ed. pr. Vicent. Venet. Iunt. 1. et Ald., quae tamen dimidii versus spatio vacuo lacunam esse indicavit. Desunt etiam F. 3. p. δ. In Elm. legitur vitio typothetarum θεραπεία. *regno* F. 1. 3. p. Salm. in marg. Scriver. Bossch. In cett. *regium.* Sed *p. adulescentem regno* est in spem regni. Non quidem regius puer ita educatur, sed ὁ παῖς ὁ πρεσβύτατος ὡς ἡ ἀρχή teste Platone. *ipsius* p. Salm. in marg. Male. Memini enim, ait auctor, non tantum sententiam verborum Platonis sed ipsa verba. *viri* [illegible] exulant a δ. a m. pr. *recognosce dicentia* habent edd. ante Wow. qui *dicentia* eiecit cum Elm. auctoritate F. 1. et Salm. in marg. Crusius Probab. Crit. p. 54. reponi voluit *dicentis.* Graeca in F. 3. apparent at multis locis ita corrupta apparent, ut librario haec vitia non repetere satius visum sit. Pro graecis in p. et δ. haec leguntur: *de re nomen* (p. *num*) *et antonile data*: Graeca omnia absunt Iunt. 1. Ald., sed vacuo spatio lacuna indicata est. Ed. pr. Vicent. Venet. Bas. 1. incipiunt a verbis ὧν ὁ μὲν μαγείαν, et ed. pr. Vicent. desinunt praeterea in voce θεραπεία, et pro θεραπεία legunt θραπεία Vicent. Venet. 2.

audistisne Venet. 2. *pergnara* p. *scilicet* δ. omittit, quam vocem hic otiosam esse cum Bosscha non contenderim. *divinis scientem* p. *Oromaze* F. 1. 3. Mss. Oud. Iunt. 2. Ald. Casaub. Grut. Gent. Pric. Bossch. *Oromace* ed. pr. Vicent. Venet. 2. In cett. *Oromazo.* *antistitam* δ. et ita plerasque edd. habere testatur Colv. perperam. *quippe qui* F. 1. 3. unde Colv. *quippe qui* emendavit. [Mirum est quod idem vitium iam supra observatum est cf. Apol. p. 437., ubi emendavi cum aliis *quippe quia* et hic idem corrigo, etsi aliud mendum utrique loco subesse potius crediderim.] In cett. *quippe inter.*

τὸ δαιμόνιον· οὐχ ὡς Ἕλληνες ἀγνοίᾳ τοῦ ὀνόματος οὕτως ὀνομάζουσι αὐτοὺς γόητας et Orat. 49. fol. 538. Πέρσαι μὲν οἶμαι τοὺς καλουμένους παρ' αὐτοῖς μάγους, ὅτι τῆς φύσεως ἦσαν ἔμπειροι καὶ τοὺς θεοὺς ᾔδεσαν ὡς δεῖ θεραπεύειν. Porphyr. de Abstin. ab An. c. 58. Suid. v. μάγοι Agath. de Gest. Iustin. III. p. 57. [Plurima pro more suo undique congessit Ouzel. ad Minuc. Fel. p. 154 sq. cf. Firmic. de Err. Prof. Rel. p. 7. ed. Lugd. *Persae et magi omnes qui Persiae regionis incolunt fines* et Voss. Etym. v. *magus.* Gies. ad Cic. de Div. I. 41. §. 90.]

δὶς ἑπτά. [Locus est Plat. Alcibiad. I. p. 122. A.]

Cap. XXVI. *diis immort. acceptam.* *Magos* deorum amicos dicebat Heliogabalus, teste Lamprid. in eius vit. c. 8. *Magiam divinorum incorruptissimum cultum* vocat Ammian. Marcell. XXIII. c. 6. §. 32., ubi vid. Lindenbrog.

Oromaze. Videtur Apuleius in loco Platonis legisse Ζωροάστρου καὶ Ὡρομάζου, nam, uti nunc est, Zoroaster Oromazae filius perhibetur. [De *Zoroastre* cf. Seld. de Diis Syris et quos laudat Orell. ad Arnob. I. 52. T. I. p. 344.]

antistitam. [Si plures codd. *antisti-*

n est magum esse, haud magis quam regnare. Idem Plato in alia
ιtione de Zalmoxi quodam Thraci generis sed eiusdem artis̄ viro
tum reliquit: *θεραπεύεσθαι δὲ τὴν ψυχὴν, ἔφη, ὦ μακάριε, ἐπῳδαῖς* 452
; *δὲ ἐπῳδὰς τοὺς λόγους εἶναι τοὺς καλούς.* Quodsi ita est, cur
ie | non liceat vel Zalmoxi bona verba vel Zoroastris sacerdotia? Sin [291]
re vulgari eum isti proprie magum existimant, qui communione lo-
ιm deis immortalibus ad omnia quae velit incredibilia quadam vi can-
polleat, oppido miror, cur accusare non timuerint quem posse tantum
Neque enim tam occulta et divina potentia caveri potest itidem ut
Sicarium qui in iudicium vocat, comitatus venit, qui venenarium ac-

almoxi F. 3. (bis) et Bossch. *Zalenoxi* p. *Zalmopi* δ. In cett. *Zamolxi*. *Zamolsi* roque loco. *Thracii* inveni in Venet. 2. *perito* Vulc. in marg. pro *viro*. Graeca non n δ. edd. ante Casaub. E F. 1. 3. nihil enotatum video. Sed p. habet *τατεεπω]ειναι τοὺς* *ceas* δ. *Zamolxi* vel *Zalmoxi* (cf. supra) codd. et edd. praeter Elm., qui tacite cum ibuit *Zamolxis*. cf. ad Met. I. p. 46. *Zoroastris* F. 1. Elm. Florid. Scriv., Bosscha ituperat Elm. dicentem ita in F. 1. collat. Lind. esse, quum contrarium ex eius excerptis it. At distincte Lindenbrog. *Zoroastri* in *Zoroastris* correxit. *si rero* δ. *deis* F. 3. . *estimant* ed. pr. Vicent. Venet. 2. *aestimant* Iunt. 1. Bas. 1. Ald. cf. Oud. ad Caes. r. III. 102. Bell. Gall. II. 17. [Arntz. ad Plin. Panegyr. 38. §. 4. p. 183.] *incredibilia* . edd. ante Casaub., quod equidem retineo. In cett. *incredibili*. *quidam* p. *timuerunt* δ.

ıerent, haud invitus id recipe- epius enim nomina generis ma- mininis apud Latinos adpo- raesertim in *or* terminata; cf. Hygin. fab. 193. p. 322. Ter- 4. s. f. *adspice lupas, popu- ıidinum nundinas, ipsas quo- rices. Et si praestat oculos ab eiusmodi propudiis occi- ıblico castitatis, adspice ta- :blimis, iam matronas videbis. trinarum antistes sericum ven- 'mmundiorem loco cervicem consolatur*, ubi *antistes la-* Salm. bene explicat de mere- ı ut alii volebant de lenone. Tertull. de Cult. Fem. II. 1. um videtur cum aliquot codd.: *ditua et antistes pudicitia*, lax. I. 1. §. 1. *Cereri ... Cal- ıeterent, ne deae vetustis ri- ta deesset antistes*; cf. Eckst. Arist. T. II. p. 670: La- cid. Narr. Fabul. IV. fab. 18. *'lius a Themide, quae initio Delphorum erat*, cf. Munk. ad ı. 140., ita enim legendum puto *es deorum*; et ibid. I. c. 7. hodie extat: *sorte moniti The- tempore quae antistes terrae fuisse traditur*, quo loco fortasse pro *terrae* emendandum est *cortinae* i. e. tripodis, ex quo Delphis oraculorum responsa dabantur.]

Zalmoxi. [De hoc mago et de nominis scriptura cf. Intt. ad Herod. IV. 94. et Fabr. Bibl. Gr. II. c. 14. §. 9. Spanh. Iulian. ed. franc. p. 38. et Probat. p. 25. ibid. p. 151. et 215.]

θεραπεύεσθαι. [Ita lacunam quae in codd. multis est supplevit Casaubon. atque ita recte eum fecisse auctoritas cod. Florent. 3. mihi quidem probare videtur, in quo si fides est librario, eadem verba, quamvis corruptissime leguntur. Bosscha putat tantummodo postrema verba inserenda esse: *τὰς δ' ἐπῳδὰς τοὺς λόγους εἶναι καλούς* inductus Pith. cod. auctoritate. Alia ex Platonis Charmid. p. 156. C. inseri volebat Schott. Observ. V. 15. p. 223: *τοιοῦτον τοίνυν ἐστὶ καὶ τὸ ταύτης τῆς ἐπῳδῆς· ἔμαθον δ' αὐτὴν ἐγὼ ἐπὶ στρατιᾶς παρά τινος τῶν Θρᾳκῶν τῶν Ζαμόλξιδος ἰατρῶν οἳ λέγονται καὶ ἀποθανατίζειν.* Hic quoque nonnulli Platonis codd. praebent *Ζαλμόξιδος* et in seqq. *Ζάλμοξις* et p. 158. D. Verba quae Casaub. inserit extant apud Platon. Charmid. p. 157. A.]

[illegible] scrupulosius cibatur, qui furem arguit, sua custodit. Enimvero qui [illegible] qualem isti dicunt, in discrimen capitis deducit, quibus comitibus, quibus scrupulis, quibus custodibus perniciem caecam et inevitabilem prohibeat! nullis scilicet: et ideo id genus crimen non est eius accusare qui credit.

C A P U T XXVII.

Verum haec | ferme communi quodam errore imperitorum philosophis obiectantur, ut partim eorum, qui corporum caussas meras et simplicis rimantur, irreligiosos putent eoque aiant deos abnuere; ut Anaxagoram et Leucippum, et Democritum et Epicurum ceterosque rerum naturae patronos; partim autem, qui providentiam mundi curiosius vestigant et impensius deos celebrant, eos vero vulgo magos nominent, quasi facere etiam sciant quae sciant fieri, ut olim fuere Epimenides et Orpheus et Pythagoras et Ostanes. Ac deim simili-

qualem me male emendavit Stewech. in seqq. inepte *quibus satellitibus* pro *quibus scrupulis*, non respiciens in praegressis legi *scrupulosius cibatur*. *quibus* ante *scrupulis* deest δ. *perniciem* in uno cod. videtur esse teste Bossch. *etiam* pro *caecam* δ. *nullis scilicet* glossema putat Gruter. in marg., male ut patet e seqq.

hoc p. *oblectantur* δ. Fulvius pro *corporum* malebat *rerum* aut *deorum*. *simplicis* F. 1. et edd. vett. In edd. recentt. *simpliceis*. Bosscha *simplices*. *nō mōtur* pro *nominent* p. *et praetium*. *qui* pro *quae* p. *Astanes* Casaub. Gentil. *Osthanes* Florid. *Hostanes* Scriver. *dehinc* ed. pr. Vic. Venet. 2. *deinde* Florid., ut adscriptum est marg. ed. Casaub. quasi e cod. δ. In cett. *deim*.

Cap. XXVII. *corporum*. Pessime Fulvius emendavit *deorum*, nam opponuntur philosophi, qui mundi rerumque omnium originem ad meras caussas naturales et simplices sine ulla divinae mentis providentia referunt; opponuntur igitur hi philosophi iis, *qui providentiam mundi curiosius vestigant et impensius deos celebrant*. Nec melius ille correxit *rerum*, sive *corpora* intelligis in universum omnia quae sunt, sive corpora illa s. *individua corpora*, quorum concursu effectum esse coelum atque terram philosophi illi censebant.

Anaxagoram. [De *Anaxagora* eiusque de origine rerum sententia cf. Intt. ad Cic. de Nat. Deor. I. 11., de *Leucippo* ibid. c. 24. de *Democrito* ibid. c. 12. 24. c. 30. et c. 43., ubi Cic. dicit: *quis enim istas imagines* (Democriti) *comprehendere animo potest? quis aut cultu aut religione dignas iudicare*? de *Epicuro* ibid. c. 30. *Epicurum ne in offensionem Atheniensium caderet, verbis reliquisse deos, re sustulisse*, ad quem locum vide Dav. et ad c. 43., et de his philosophis Intt. ad Minuc. Fel. c. 19.]

partim autem ... eos vero. [De harum particularum usu cf. Buenem. ad Lact. Institt. VII. 15. §. 8. p. 938., ubi h. l. commemoravit.]

Epimenides et Orpheus et Pythagoras et Ostanes. [Ita inter sanctos homines eosque magos *Orpheus* refertur in loco Lamprid. Sever. c. 29. longe difficillimo: *Christum, Abraham et Orpheum et huiuscemodi deos habebat*, ubi velim legi *Christum, Otanen, Orpheum et huiusmodi divinos s. divos habebat*. Primum Ungerum in Thebaic. offendit voc. *Abraham*, unde emendabat ille *Abarin*. At ille, si quid recte video, hic commemorari et a Severo coli non potuit, quia non tanti erat apud veteres momenti perque totam antiquitatem non ita celebratus, (cf. Lobeck. Aglaoph. p. 314 Intt. ad Plat. Charmid. p. 158. Suid. s. v. Creuz. Symb. T. II. p. 142. sqq.) praesertim inter Romanos, quum praeter locum Iulii Firmici apud eos nusquam eius videam mentionem esse factam. *Ostanes* vero sive *Otanes*, qualis apud Herodot. nominatur notissimus est. Hoc optime ex ipso Apuleio evinci potest, qui hic et p. 580 sq. magos celeberrimos refert,

tata Empedocli καθαρμοὶ, Socrati δαιμόνιον, Platonis τὸ ἀγαθόν.

'. 8. p. δ. ed. pr. Vic. Venet. 2. Casaub. Wow. Gent. Pric. cum Salm. in marg. Bossch. *suspe-*riv. In cett. *suspecta*. *suspecta est* Iunt. 2. Bas. Ald Colv. *est pedocli* F. 3. (ex compen-i i. e. *Empedocli*, pro quo librarius legit *est pedocli*.) *Epedocli* p. *Eocli* edd. ante Colv. Flor. καθορμοὴ F. 3. *Catharonice* δ. *Cathormee* p. *Cathorinee* ed. pr. Vic. *Cathormeae* *tharino* cett. edd. ante Colv. *Catharinae* Scip. Gent., quia ita operarum vitio scriptum asaub., qui ita in erratis id correxit. *Catharmoe* latine ediderunt Casaub. et Pric. et cett. καθαρμοὶ graece, ut ego quoque edidi, quia F. 3. ita habet. Meurs. emendavit osl. καθορμεία i. e. impetus in profundendis versibus; Schott. Observ. V. 15. multa de δαιμόνιον Scriv. et Florid. Bosscha *Catharmoe* et *daemonion* in δ. invenit et edd. vett., hoc quoque excudi curavit. Ego δαιμόνιον etiam litteris graecis enotatum volui, quia τὸ ἀγαθὸν aperte in cod. F. 3. extat. De voc. δαιμόνιον ambigo, quia librarius nihil quamquam in ed. Elm. *daemonium* extat. *Socr. daem. Platoni* τὸ ἀγαθόν Vulc. niecit et Wower. edidit; forsan quia Socrates summum numen dicere solebat τὸ ὸν ἀγαθόν. τὸ ἀγαθὸν exulat ab edd. ante Iunt. 2.

tamen *Abarin* commemorat, ero loco *Ostanen*, nec aliter ib. I. 52. At forsitan defendat iem *Abraham* ex loco Samprid. c. 3., ubi *Heliogabalus* dicitur im, in quo ipse colebatur, transferre voluisse Iudaeorum orum religiones et Christianam n, ut omnium culturarum se-liogabali sacerdotium teneret. inter Iudaeos et Samaritanos praestantior et clarior? Ad am Abrahamum relatum esse nma quae in Casellano museo, quamque Capellus (p. 25.) Kopp. Palaeogr. T. III. I. II. p. 586. *XAPIZOMENON. ABPAAM.*, quae verba Pal. Gr. 179. vertit: qui dat rahae, sed a Koppio melius ur, Χαριζόμενος i. e. gratificans, eferens. In alia gemma Goes. I. 456. bis *Abram* legitur riptum litteris. Has gemmas is habeo. Magis tamen *Ota-*mihi comprobatur, quia etiam Romanis minus cognitus erat. e s. *Hostane* cf. Harless. ad I. Gr. I. c. 14. §. 1. Orell. ad 52. Euseb. Praepar. Evangel.). magorum omnium optimum iat, et Intt. ad Minuc. Fel. 10. Optime de eo disseruit : *Geschichte der Alchemie*

ides. [cf. Intt. ad Plin. Hist. L. 1. Intt. ad Diog. Laert. I.) sq. et Florid. p. 59.]

Orpheus. [De eius arte magica cf. Munker. et Stav. ad Albric. de Deor. Imag. 98. p. 925. Pausan. VI. 20. *Αἰγυπτίους εἶναι μὲν Ἀμφίονα, εἶναι καὶ τὸν Θρᾶκα Ὀρφέα μαγεῦσαι δεινὸν καὶ αὐτοῖς ἐπᾴδουσι θηρία τε ἀφικνεῖσθαι τῷ Ὀρφεῖ*; et Schol. ad Eurip. Alcest. 967. *πρῶτος Ὀρφεὺς μυστήρια θεῶν παραδέδωκεν, ὅθεν καὶ θρήσκεια τὸ μυστήριον καλεῖται ἀπὸ τοῦ Θρᾳκὸς Ὀρφέως καὶ ἄλλως καὶ ποιητὴς καὶ μάντις ἦν ὁ Ὀρφεύς.*]

Empedocli καθαρμοί. [Empedoclem etiam inter magos relatum esse constat ex Diog. Laert. VIII. §. 59. *τοῦτόν φησιν ὁ Σάτυρος λέγειν ὡς αὐτὸς παρείη τῷ Ἐμπεδοκλεῖ γοητεύοντι ἀλλὰ καὶ αὐτὸν διὰ τῶν ποιημάτων ἐπαγγέλλεσθαι τοῦτό τε καὶ ἄλλα πλείω, δι' ὧν φησι· φάρμακα δ' ὅσσα γεγᾶσι κακῶν καὶ γήραος ἄλκαρ, πεύσῃ, ἐπεὶ μούνῳ σοὶ ἐγὼ κρανέω τάδε πάντα. παύσεις δ' ἀκαμάτων ἀνέμων μένος οἵ τ' ἐπὶ γαῖαν ὀρνύμενοι πνοιαῖσι καταφθινύθουσιν ἄρουραν καὶ πάλιν, ἢν κ' ἐθέλῃσθα, παλίντιτα πνεύματ' ἐπάξεις.* Cur nomen *Κωλυσανέμας* acceperit, idem narrat §. 60., ad quem locum vide Menag. Idem narrat de Apollonio Tyaneo Iustin. Martyr. Quaest. 24. p. 405. De Empedoclis *καθαρμοῖς* vide Fabr. Bibl. Gr. II. c. 12. §. 2. unde aliorum virorum alucinationes non respiciendas esse apparet.]

Platonis. [Catalogum magorum habes apud. Herod. I. 101. Plutarch. Alcib. I. p. 122. 149. Buttm. Xenoph. Cyrop. VII. 5. 20. Creuz. ad Cic. de Nat. Deor. I. 16. p. 72.]

454 Gratulor igitur mihi, cum et ego tot ac tantis viris adnumeror. Ceterum quae ab illis ad ostendendum crimen obiecta sunt vana et inepta [et] simplicia, vereor ne ideo tantum crimina putes, quod obiecta sunt. Cur, inquit, piscium quaedam genera quaesisti? quasi id cognitionis gratia philosopho facere non liceat, quod luxurioso gulae caussa liceret? Cur mulier libera tibi nupsit post annos tredecim viduitatis? quasi non magis mirandum sit, quod tot annis non nupserit. Cur prius quam tibi nuberet, scripsit nescio quid in epistola, quod sibi videbatur? quasi quisquam debeat caussas alienae sententiae reddere. At-enim maior natu non est iuvenem aspernata. Igitur hoc ipsum argumentum
455 est, nihil opus magia fuisse, ut nubere vellet mulier viro, vidua coelibi, maior iuniori. Iam et illa similia: Habet quiddam Apuleius domi, quod sancte colit: quasi non id potius crimen sit, quod colas non habere. Cecidit praesente Apuleio puer. Quid enim si iuvenis, quid si etiam senex adsistente me
[292] corruisset vel morbo corporis impeditus vel lubrico soli prolapsus? Hiscine argumentis magiam probatis, casu *pueruli* et matrimonio mulieris et obsonio piscium?

tot ac tantis F. 3. et alius vet. cod. teste Bossch. *tot accusatis* p., unde Bossch. recepit. In cett. *tot et tantis*. *Ceterum ea quae* F. 1. δ. Elm. Scriv. Florid. *crimen* pro glossemate deleri voluit Stewech. *similia* coniecit inepte Sciopp. pro *simplicia*. *inepta simplicia* F. 3. δ. In cett. *inepta et simplicia*. Forsitan corrigendum est *inepta ac simplicia*, quod propter praegressa *et inepta* librarii corrigebant in *et*, alii propter litteram praecedentem *A* et sequentem *S* omittebant. *ideo* non est in δ. *obiectata* p. *luxurio* δ. *XIII* et *tredecim* annos habent codd. et edd. praeter Florid. et Bossch. Non distincte satis intelligi potest, an *XIIII* ex cod. p. notatum sit, an pro varia tantum lectione ex coniectura Casauboni, quod posterius mihi verisimilius videtur. *quod si videbatur* Iunt. 1. Ald. Bas., *bi* propter sequentis voc. *videbatur* primam syllabam omisso. Male Bosscha in omnibus ante Iunt. 2. edd. ita legi pronuntiat. Colv. hinc emendabat *quod* vel *quia sic*, Latin. Lat. *quod non videb.* *ac enim* δ. *vellet* non est in p. *a magia* Bossch. male, puto typothetarum vitio, quum in nullo nec edito nec scripto ita legatur, ut eadem ed. falso habet *viduo* pro *vidua*. *celebri* Iunt. 2. *minori* δ. Bossch. Ego cum optimis codd. retineo *iuniori*. *Minori* hic glossema est librarii, qui *maior* voc. tantum *minori* respondere posse opinabatur nec *iuniori*. Tum necessarium *iunior* puto propter antecedentia: *maior natu non est iuvenem adspernata*. Aliis locis pro *minor* corrumpunt librarii *iunior*, cf. Met. IV. p. 300. *habet quidequid* δ. *habet quidam* ed. pr. Vicent. Venet. 2. *secreto* φ. edd. vett. praeter Iunt. 2.; Casaub. cum seqq. praeter Vulc. 2. 3. In cett. *sancte*. *qī sind.* pro *quasi non* p. *impetitus* emendavit Acidal. *hisne* δ. *magian.* F. 3. [Mirum est, quod eandem scripturam idem servat infra p. 456. *ad magian pertinere*, p. 457. *ad suspectandam magian valet*; p. 464. *ad magian nihil quicquam*, et p. 465. *ad magian comperisset;* quum supra p. 451. p. 563. 569 et 600. *magiam* ubique legat.] *comprobatis* δ. *pueruli* Salm. marg. adlevit, et Bosscha recepit. Verissime *pueruli*, ... *mulieris*, ... *piscium*. In cett. *puerili*.

post annos tredecim. [Miror Bosscham, quî optimorum codd. lectionem corrumpere hic potuerit, *quatuordecim* ex locis Apol. p. 541. et p. 571. restituens, quum ex priore quatuordecim viduitatis annos Pudentillam nondum confecisse appareat: quare Apuleius hic recte *post annos tredecim* dicit, p. 541. *per annos ferme quatuordecim;* at p. 571. dicit *o ingrati quatuordecim anni viduitatis*. Quoniam igitur annus quartus decimus nondum expletus erat, et *tredecim* et *quatuordecim annos* dicere poterat Apuleius Pudentillam in viduitate fuisse.]

obsonio. [*Obsonia* fere semper de piscium esculentis dici probat Heindorf. ad Horat. Sat. II. 2. 41. II. 7. 106. Boeckh. *Staatshaushalt. der Athen.* T. I. p. 111., quos locos debeo Tross. ad Auson. Mosell. 127. p. 37. cf. Apul. Apol. p. 493. *si cocto ventrem rusparer, hepatia suffoderem, ita ut apud te puerulus ille Sicinius Pudens suomet obsonio discit,* ubi de piscibus sermo est.]

CAPUT XXVIII.

n equidem bono periculo, vel his dictis contentus perorare. Quo-
pro accusationis longitudine largiter aquae superest, cedo, si vide-
a consideremus. Atque ego omnia obiecta seu vera seu falsa sunt,
), sed perinde atque si facta sint fatebor, ut omnis ista multitudo,
na | undique ad audiendum convenit, aperte intelligat, nihil in phi- 456
)n modo vere dici, sed ne falso quidem posse confingi, quod non ex
: fiducia, quamvis liceat negare, tamen potius habeant defendere.
itur argumenta eorum convincam ac refutabo, nihil ea ad magiam
dein etsi maxime magus forem, tamen ostendam, neque caussam
ie occasionem fuisse, ut me in aliquo maleficio experirentur. Ibi
ilso invidia deque epistolis mulieris perperam lectis et nequius inter-
}ue matrimonio meo ac Pudentillae disputabo, idque a me susceptum

mihi F. 3. p. δ. In cett. *quoniam tamen mihi.* *largiter atque* F. 3. (ex correctione,
)ebatur, ut in ed. Elm. *largiter aquae.*) *largitur* p. *largiter atque* edd. vett. ante
at. legit *largiter aqua.* *singula largiter consideremus* β. e versu praecedenti.
ett. usque ad Iunt. 2. *falsa sunt* F. 3. δ. In cett. *falsa sint.* *false* pro *falso* p.
hab. F. 3. δ. In cett. *tamen hab. potius.* *haud* pro *habeant* δ. *aveant* Fulv. male
o p. *commutam* pro *convincam* δ. *magian* F. 3. ut supra. *dein* F. 3. *demum* p.
:. *actionem* pro *occasionem* δ. *de falsa invidia* Casaub. emendavit et Scriver. cum
t; *falsoinvidia* iunctim scribit monente Casaub. Florid. *epulis* pro *epistolis* ed. pr.
. *perpea* pro *perperam* p.

VIII. *largiter aquae.* [De re
. p. 155. ed meae. Barth.
. 12. p. 2369. dicit verbis
ationis longitudine aequalia
cendi spatia notari; Pricaeus
}uialteram portionem ex parte
in caussis capitalibus dun-
ando moris fuisse evincit ex
. IV. 9. At bene interpreta-
a: Quia longa fuit accusatio,
;itur defensio requiri videba-
rea multum temporis mihi ad
datum est. *Largiter aquae.*
o quem *largus* adsciscit cf.
rg. Aen. XI. 338. Plaut. Ru-
i. 143. *auri et argenti lar-*
. 2. 28. *mercedis largi-*
scar.]

defendere. [Notissimus est
smus quem praesertim Afri
ἔχω εἰπεῖν; cf. Tertull. de
habes credere, de Resurr.
emus allegorizare; Dr. ad
309., ubi item *ave* et *habe*
tur; cf. Intt. ad Cic. Tusc. I.
). T. II. p. 305. Moser.]

falso invidia. Usus adverbii substantivo additi haud infrequens est apud Latinos, cf. Intt. ad Tibull. I. 3. 69. Oud. ad Lucan. I. 63. Intt. ad Virg. Aen. I. 198. Lamprid. Alex. Sever. 35. *retro principes*, Terent. Andr. I. 2. 4. *Heri semper lenitas* [cf. Apol. p. 550. *omnis illa tum animi mutatio;* Intt. ad Plaut. Pers. III. 1. 57. Schott. Observ. Poet. II. 42. p. 89. et Nod. Cicer. 17. p. 298. Fronton. Epist. ad Caes. II. 18. p. 62. ed. Rom.: *Nam illa cotidie tua Lorium ventio, illa in serum exspectatio;* Deder. Glossas ad Dict. Cretens. II. 20. *ab amico quondam.* Ita explico Tertull. ad Martyr. 4. *undique extrinsecus clavis transfixus*, i. e. clavis extrinsecus incusis transfossus, aut legendum: *undique extrinsecus clavis transfixis*, quod tamen propter praegressum *stipatus* minus placet.]

interpretatis [passive cf. Buenem. ad Lact. Inst. IV. 7. §. 7. p. 445. et Eckst. ad Aristarch. T. III. p. 953.]

457 officii gratia quam | lucri caussa, docebo. Quod quidem matrimonium 1 Aemiliano huic immane quanto angori quantaeque dividiae fuit: inde huiusce accusationis obeundae ira et rabies et denique insania exo Quae si omnia palam et dilucide ostendero, tunc denique te, Claudi M et omnis qui adsunt contestabor, puerum illum Sicinium Pudentem pri meum, cuius obtentu et voluntate a patruo eius accusor, nuperrime meae ereptum, postquam frater eius Pontianus et natu maior et 1 melior diem suum obiit, atque ita in me ac matrem suam nefarie effe non mea culpa, desertis liberalibus studiis ac repudiata omni disciplina, stis accusationis huius rudimentis, patruo Aemiliano potius quam frat tiano similem futurum.

C A P U T XXIX.

Nunc, ut institui, proficiscar ad omnia Aemiliani huiusce delir orsus ab eo quod ad suspicionem magiae quasi validissimum in princi animadvertisti, nonnulla me piscium genera per quosdam piscatores quaesisse. Utrum igitur horum ad suspectandam magiam valet, quodne tores mihi piscem quaesierunt? scilicet ergo phrygionibus aut fabris ne istud dandum fuisse, atque ita opera cuiusque artis permutanda, si vell lumniis vestris vitare, ut faber mihi piscem everreret, ut piscator

officii gratia potius quam φ. teste Sciopp. in Symb. Elm. probante, quod seqq. re *idque potius a me susceptum* Iunt. 2. *humane* p. *immane quantum* Wower. e *humano quanta augeri*, *quantae* δ. *dividiae* F. 3. In cett. *invidiae.* *fuerit* edd. ant (neque *erit*, ut Bosscha enotavit.) *huiuscē* p. *rabiles* p. *et diluide* ignorat δ. edd. inde a Vulc. nec correctum in coll. F. 3. In edd. ante Vulc. *omnis*, quod probe. Bossch. *Siccin.* p. *Sinn.* δ. *eruptum* F. 3. p. In cett. *ereptum.* *potentianus* p. *et a* non comparet in edd. ante Iunt. 2. *omnis disciplina* p.

fuisset pro *fuisse* perperam voluit Groslot. cf. de hoc infinitivo ad Met. p. 2 ed. meae. *calumniis vestris* F. 3. p. Bossch. In cett. *calumnias vestras.* *magiam* supra. *everreret* F. 1. 3. et codd. cett. (qui tamen partim habent, *everteret*, de qua c vide Intt. ad Sil. Ital. XIV. 262. et Ecknt. ad Voss. Arist. T. II. p. 853.) edd. inde ab Elm. li in textu rursus omiserit. In cett. *everreret* abest.

officii gratia quam. [cf. ad Florid. p. 69.]

immane quanto cf. Ammian. Marcell. XXV. 8. *Immane quo quantoque ardore festinabant.*

dividiae. [i. e. odio et dolori est, ut saepius dixit *dividiae est* Plautus, ut Bacch. IV. 5. 1. *nimio illaec res est magnae dividiae mihi;* IV. 8. 110. *cave tibi ducenti numi dividiae fuant;* Casin. II. 2. 11. *idem mihi est dividiae;* Trucul. IV. 4. 3. Stich. I. 1. 21. Merc. III. 4. 33. Non. p. 96. s. v. et Fulgent. Exp. Serm. Ant. p. 564. Merc. et p. 779. Stav.]

ereptum. [Persuadere mihi nequeo lectionem cod. F. 3. *eruptum* hic probam esse, quum magis eum indicet, qui vi erumpit et cum impetu exit: At h. l. de privigno Apuleii sermo est, qui Aemiliani blanditiis seductus e paternae custodiae se eriperet dici potest, quoties *ereptus* et e in codd. confundantur. cf. Dr. a IV. 33. §. 6.]

Cap. XXIX. *deliramenta.* [hoc vocabulo Buenem. ad Lacta V. 3. §. 22. p. 587. cf. Fronton. ad Caes. I. 6. p. 14. *Verum e fecto, quod ait noster Laberi amorem iniiciendum delinimen deliramenta, beneficia autem cia; deliramenta* enim emend esse non solum sententia loci se verborum lusus *delinimenta* et mentα probat. In Epist. ad C 9. legit cod. Palimps. *deleramen suriana congero.*]

calumniis vestris. [De hac c ctione cf. Gronov. Lect. Plaut. a

dedolaret? An ex eo intellexistis, maleficio quaeri pisciculos, | quod [293]
quaerebantur? Credo si convivio vellem, gratis quaesissem. Quin igi-
am ex aliis plerisque me arguitis? Nam saepenumero et vinum et olus
um et panem pretio mutavi. Eo pacto cuppedinariis omnibus famem
s. Quis enim ab illis obsonare audebit, | siquidem statuitur, omnia 458
quae depenso parantur non coenae sed magiae desiderari? Quodsi nihil
it suspicionis neque in piscatoribus mercede invitatis ad quod solent, ad
capiundum, quos tamen nullos ad testimonium produxere, quippe qui
ierunt, neque in ipso pretio rei venalis, cuius tamen quantitatem nullam
re, ne si mediocre pretium dixissent, contemneretur, si plurimum, non
:tur; si in his, ut dico, nulla suspicio est, respondeat mihi Aemilianus,
oximo signo ad accusationem magiae sit inductus.

los Ald. *pisculos* Scriver. *sed convivio* p. *Iam igitur* δ. *etiam* negligenter omisit t cum eo Bipont. *cuppedinariis* F. 3. p. *cupidinariis* F. 1. teste Lindenbrog. Elm. enotavit *iriis* quod recepit Elm. cum seqq. *cupediariis* edd. vett. Colv. Vulc. Wow. Gentil. Pric. *w* non sunt in p. *quod* δ. *enim* non est in ed. pr. Vicent. Venet. 2. *absonare* p. *audebi-* *edilia* p. *despenso* p. *destinari* φ. (e codice an ex ingenio non satis patet) et ex eo *ad quod solent* F. 1. 3. et cett. Mss. (praeter φ. et p., qui *atque solent* scribunt) edd. t., qui tacite e coniectura Wower. eiecit *ad*, cum Scriver., pro quo Pric. et Florid. dedere *ch.* codd. lectionem restituit. Verba *piscem capiundum* uncis inclusit Scriver. atque ea a re esse profecta censebat cum Brantio Putschius, teste Iungermanno Epist. inter Gudian. (et in margin. ed. Colv.), quod etiam Bosschae maxime arridet, quamquam ille contra etoritatem talia eiicere non audet. *produxit* δ. Sed *produxere* recte sc. Aemilianus cum tatim *respondeat mihi Aemilianus*, sed supra: *intellexistis ... arguitis*. *nullum* F. 3. δ. *traxavere* p.

3. 19. p. 86., unde mihi etiam Florid. p. 99. *illa pisce more-* *qui volunt devitare* mutanda letur, ad quem locum vide.]

em everreret. [Ita Auson. Mosell. *aequoream solitus converrere* *t*, quae lectio sollicitanda non l quem locum vide Tross. p. 62 .; cf. Cort. ad Lucan. III. 542. Anthol. Tom. I. p. 563. Broukh. pert. II. 12. 44. Ita apud Virgil. II. 668. legi malunt Intt. *verri-* *proni certantibus aequora re-* ibi cum optimis codd. *vertimus* dum est, quod Wagner. impro- on debebat. Quum enim *versare* r, quamquam non apud Virgilium, apud alios poetas invenitur, ut Epist. XIII. 98. Val. Flacc. I. nisi hoc quoque frequentativum *verrere* esse contenderis, non cur *vertere* ferri nequeat. Huc t, quod ex analogia verborum *sul-* t *erare* defendi possit, cf. Georg. 19. Aen. I. 539.; quoniam *ver-* tiam ad *agriculturam* pertinet, mic. de Errore Prof. Rel. p. 12. ed. Lugd., ubi lego *per lacum medium dirigit. Is erat profundis voraginibus inmersus*, ubi legunt hodie *inversus*.]

credo. [De hoc verbo initio orationis ironice posito, ut opinor cf. Intt. ad Horat. Epist. I. 16. 79. Sat. II. 2. 90.]

cuppedinariis. [Ita excudendum curavi ex optimo codice F. 3., qui Met. I. p. 67. hanc formam non praebet. De hac scriptura vide Salm. ad Lamprid. Heliogab. c. 30. p. 867 sq., ubi optimus cod. Palat. idem habet; cf. Bentl. ad Terent. Eunuch. II. 2. 25. et ad Apul. Met. I. d.]

depenso. Male Gentilis explicat *immenso pretio*, quasi scriptum esset *impenso*, sed est *pretio numerato* [cf. ad Met. p. 858. ed meae.]

quippe qui ... fuerunt. [cf. ad Met. p. 545. ed. meae.]

nullam taxavere. [Singularis optimorum codd. lectio est *nullum*, ex qua *nullomodo* compendiose *nullom* scriptum emendarem, nisi praegressa *quos tamen nullos*, ut *nullam* retineretur, suaderent.]

CAPUT XXX.

Pisces, inquit, quaeris. Nolo negare. Sed oro te, qui pisce
magus est? Equidem non magis arbitror, quam si lepores quaererem
vel altilia. An soli pisces habent aliquid occultum aliis sed magis c
Hoc si scis quid sit, magus es profecto, sin nescis, confitearis nece
te accusare quod nescis. Tam rudis vos esse omnium litterarum,
denique vulgi fabularum, ut ne fingere quidem possitis ista verisimilil
459 enim competit ad amoris ardorem accendendum piscis brutus | et fri
omnino res pelago quaesita? nisi forte hoc vos ad mendacium indux
Venus dicitur pelago exorta. Audi sis, Tannoni Pudens, quam mult
ris, qui de piscibus argumentum magiae recepisti. At si Vergilium
profecto scisses, alia quaeri ad hanc rem solere. Ille enim, quant
enumerat vittas mollis et verbenas pinguis et tura mascula et licia (

quaereret δ. Bossch. *leporem* δ. p. ed. pr. Vicent. Venet. 2. *alis* Iunt. 1. Ald. B
magis Colv. e Bas. 2. Vulc. Elm. Scriv. *et magis* Wower. *rudis* codd. teste Bosscha.
edidit, et edd. vett. In cett. edd. est *rudes*, quod etiam in coll. F. 3. emendatum non est.
brutusque et frig. p., ut aliquoties apud Apuleium. *induxit* F. 3. p. δ. Iunt. 2. Bos
induxerit. *audi scis* δ. *annon impudens* F. 1. *tamudi imudens* p. *Tantoni Pud.* Co
Elm. *tam non pudens* edd. ante Colv. *nesciens* Vicent. Venet. 2. *Vergilium* F. 3. edo
Wagner. Orthogr. Vergil. T. V. p. 479 sqq.) In cett. *Virgilium*. *vittas mollis* F. 3. (et
monente librario, has terminationes habet) edd. vett. Bossch. In cett. *vittas molleis*,
pingueis et *pinguis* eadem ratione variant. *vitas mobiles* δ.

Cap. XXX. *apros.* [De *apris* in conviviis Romanorum apponi solitis cf. Intt. ad Iuvenal. I. 141.]

altilia. [Intt. ad Horat. Epist. I. 7. 35. Burm. ad Anthol. Lat. T. II. p. 506. Harduin. ad Plin. Hist. Nat. X. 50. et Intt. ad Iuvenal. V. 114.]

denique. [i. e. *atque adeo* cf. Hand. Tursell. T. II. p. 268 sq.]

quid enim competit. [Sed Apuleius magis captanter quam vere agit. Nam revera veteres certis piscibus usos esse ad veniticia ardoremque amoris accendendum probat locus Hephaestion. apud Phot. VII. p. 493 de Pane pisce: *ἐν τούτῳ λίθον εὑρίσκεσθαι τὴν ἀστερίτην, ὃν εἰς ἥλιον τεθέντα ἀνάπτεσθαι ποιεῖν τε καὶ πρὸς φίλτρον.* Hesych.: *Αἴσωπος οὐχ ὁ μυθοποιὸς τούτῳ δὲ τὸν ἀστερίτην λίθον εὑρίσκεσθαι, ὃς ὑπὸ τοῦ ἡλίου ἀνάπτεται, ποιεῖ δὲ πρὸς φίλτρα* idemque tradit Suidas. Nec dissimile de Echenide Aristot. de Anim. II. 14., de mustela marina Aelian. V. H. XV. 13. tradit.]

frigidus. [hic impotens ut amoris ardorem accendat. Ita *frigus* apud Arnobium de eo legitur cuius exstincta
est atque emortua amoris fla
III. 9. *nec frigoribus senect*
effoeti.]

induxit. [De construction
larum *nisi forte* et de hoc lo
agit Buenem. ad Lactant. Inst
§. 1. p. 85. Nec coniunctivus
est, si ironice *nisi forte* p
Goerenz. ad Cic. de Fin. I. 1
Hase Lat. Grammat. p. 588. a

audi sis. [De his formuli
ad Cic. Tusc. II. 18. T. I.
Moser.]

vittas mollis. [cf. Virg. I
64. *effer aquam et molli ci*
altaria vitta, Verbenasque a
guis et mascula tura, ad qu
vide Intt. De *vitta molli* ari
data cf. Intt. ad Propert. I
terque focum circa laneu
eat, de *verbenis* Ammian.
XIX. c. 1. §. 31. *torulum c*
cum flexum et verbenas feli
ris. Plin. XXV. 9. de earum u
fusius agit; cf. Lipen. Histor. S
in Graev. Thes. Antiq. T. XI

tura. [cf. Wagn. Orthog

rea laurum fragilem, limum durabilem, ceram liquabilem, nec minus, am in opere serio scripsit,

Falcibus et messe ad lunam quaeruntur ahenis
Pubentes herbae nigri cum lacte veneni.
Quaeritur et nascentis equi de fronte revulsus,
Et matri praereptus amor.

piscium insimulator, longe diversa instrumenta magis attribuis, non ıus teneris detergenda sed dorsis squalentibus exscidenda, nec fundo ında | sed profundo extrahenda, nec falcibus metenda sed hamis inun- 460

δ. *linum* p. *in opere scripsit serio* ed. pr. Vicent. Venet. 2. Casaubon. Pric. *et* Pric. Scriver. Florid. Bossch. Reliquae edd. *et messe* cum codd. Apuleii et cod. Franc. irgil. Aen. IV. 513 seqq. *ahenis* edd. plurimae. *aënis* Mss. Apuleii teste Bosscha. At in ne F. 3. et F. 1. Lindenbrog. emendatum non est. *Aënis* scribit Bossch. [cf. Wagn. in . Vergil. T. V. p. 439 sq.] *pudentes* δ. *revulsum* δ. *revolsus* Bossch. ex codd. Virg. In ulsus. *praeceptus* δ. cf. Heyn. edd. varr. [unde quis emendare posset *praecerptus*, quod ım ea in re saepius dicitur pro *decerptus*, sed etiam cum *praeceptus* saepius confunditur; z. ad Plin. Panegyr. LVIII. §. 5.] *mater* pro *matri* Vicent. *ut tribuis* δ. *detegenda* emen-olv. *squalentibus* F. 3. edd. vett. [cf. Wagn. Orthogr. Verg. T. V. p. 473.] In cett. *squallen-* *excidenda* F. 1. 3. p. δ. ed. pr. Vicent. Venet. 2. Elm. seqq. praeter Florid. In cett. *exscin-* de qua variatione vide Met. V. p. 364. et ita emendavit Salm. in marg. *fando revesanda* δ. *nda* ed. pr. Vicent. Venet. 2. *fulcibus* δ. *hamis iniucunda* Iunt. 1. Ald. Bas. 1., unde non l, cum Pithoeo emendare *h. vinciunda* vel *inescanda*, cum Heins. Adv. p. 538. *insuenda* vel *da*. *Inuncare* habet ipse Apuleius Florid. p. 9. *unguibus inuncet*. cf. Savar. ad Sidon. /II. 9. Non. p. 124. Merc.

p. 477. Plum. ad Pers. Sat. I. 79. adnot. *Masculum tus* vocaeteres optimum et pretiosissimum, tae speciem rotundum. Dioscor. Plin. XII. 14. 32. Intt. ad Arnob. 8. *non si mille tu pondera maturis incendas.*]

a discolora. Colv. excitat Virg. III. 73.: *Terna tibi haec primum i diversa colore Licia cir-*ɔ, item Cir. 371. *terque novena vario diversa colore Licia,* ɔ. c. 131.: *illa licium protulit coloris filis intortum cervicem-exit meam* [ad quem locum vide retes de licio discolori in incanta-ıs adhibito p. 803 sq. Burm. ed.)e voc. *discolora* cf. Intt. ad Pe-c. 97. p. 599.]

um durabilem. [cf. Virgil. Ecl. 0. *limus ut hic durescit, et haec a liquescit,* ad quem locum VV. ılura exponunt.]

i de fronte revulsus, i. e. hip-ıes, quod venenum accendere libi-etiam in hominibus putabant ve-cf. Intt. ad Virg. l. d. Theophr. Plaut. f. 862. et Plin. XIII. 42. et XXVIII. 11., quos locos Elm. profert. [cf. Intt. ad Ovid. Am. I. 8. 8. Tibull. II. 4. 58. Propert. IV 5. 18. ad Virg. Georg. III. 280. *hic demum hippomanes vero quod nomine dicunt Pastores, lentum destillat ab inguine virus, Hippomanes, quod saepe malae legere novercae, Miscueruntque herbas et non innoxia verba.*]

detergenda. Perperam *detegenda* emendavit Pric., ut esset *detrahenda*, cf. Non. s. v. *degere* p. 278., ubi tamen *degere* non *tegere* scribitur. Optime tamen habet lectio *detergenda*, quia *detergeri* non tantum res dicuntur liquidae, ut Met. p. 313. *lacrimae*, sed *detergere* in universum est *demere*, *excutere*; cf. Met. VI. p. 422. *deterso somno*, ad quem locum vide.

squalentibus. Squalere dicitur de squamarum crebritate asperitateque quae in serpentium pisciumque coriis visuntur, auctore Gell. II. 6. fin. [cf. Serv. ad Virg. Aen. X. 314. et Non. s. v. *squalidus* p. 404. Intt. ad Virg. Georg. IV. 91. Sil. Ital. II. 585. Doederl. Syn. T. II. p. 40 sq.]

[294] cauda. Postremo in maleficio ille venenum nominat, tu pulmentum, | bas et surculos, tu squamas et ossa, ille pratum decerpit, tu fluctum s Memorassem tibi etiam Theocriti paria et alia Homeri et Orphei plurin comoediis et tragoediis graecis et ex historiis multa repetissem, ni t animadvertissem graecam Pudentillae epistolam legere nequivisse. Igit etiam poetam latinum attingam; versus ipsos, quos agnoscent qui

461 legere:

Philtra omnia undique eruunt,
Antipathes illud quaeritur.
462 |*Trochiscili, ungues, taeniae,*

in ante *maleficio* non est in p. *fretum* emendat Colv. pro *fluctum*. Male. cf. Virg. 270. *Iam medio apparet fluctu nemorosa Zacynthos.* *Theocriti pariam* F. 3. *patriam* p. *et* ante *ex com.* non comparet in p. *ni* F. 1. 3. δ. edd. vett. Colv. V Wower. Scriver. Bossch. In cett. *nisi.* *versus posui* Colv. ut loci constructio constar davit; Pric.: *ex versus ipsos.* Salm. V. D. in marg. elici volunt *quos.* At cogitat potest ipsum illud *attingam* aut aliud *recitabo* vel simil. *Laevium* Vulc. Wow Scriv. cum Scal. in Catal. p. 74. Bosch. In cett. *Laelium.* *phileta* Venet. 2. F. 1. 2. p. edd. vett. et Scriv. *antipathes* δ. et cett. edd. *trochiscili* F. 3. edd. ante Vu Gentil. Pric. *trochisci* Elm. Scriv. Florid. *trochilisci* in cett. est. *trotichiscili* p. *troch* uno F. esse *trochiscili*, in altero *trochilisci* adnotat Elm. eumque Bosscha secutus e Lindenbrog. collatione lectio ed. Scalig. *trochilisci* mutata est in *trochissili*, non ad utrius codicis haec sit scriptura. Quod in ed. Bosch. legitur: *Trochilisci* id contra suam v factum esse Bosscha asseverat. *unges* F. 3. *ungues* cuncti codd. et edd. vett. *iynges* emendationem seqq. edd. receperunt. *Trochili ungues* emendabat Pius, Salm.: *trochus, pil*

Laelius. Contra omnes codd. non audeo lectionem mutare, quamquam mihi quoque verisimile est, aptius hic ad *Laevium* qui eratopaegnia scripsit, respici, nisi ille *Laelius* poeta sit lascivus, nobis hodie incognitus. De *Laevio* eiusque eratopaegniis vide Toll. ad Auson. Cent. Nupt. p. 517. Porphyr. ad Horat. III. 1. init. Gell. XIX. 9., ubi tamen optimus Salmasii cod. etiam *Laelius*, cf. Salm. ad Solin. p. 661. Voss. de Anal. III. 35. Herm. Elem. Doctr. Metr. p. 333. et 619. Osann. Anal. Crit. p. 53 sq. et Intt. ad Hor. Epist. II. 1. 69. [Bernhardy. *Röm. Litt.* p. 201.]

antipathes. Primum Pius et postea Turnebus hanc lectionem reposuerunt ex Plin. XXXVII. 10.: *Antipathes nigra non translucet. Experimentum eius si coquatur in lacte, facit enim hoc myrrhae simile immissa. Eamque contra effascinationes auxiliari magi volunt.* Nec refert quod apud Apuleium neutro genere, apud Plinium vero femineo effertur. Pricaeus intelligit μῶλυ alexipharmacon illud, quo Mercurius Ulyssen muniit adversus Circen. Ca-

saubon. retinet lectionem codd cans de quadam planta aut aliave re simili, quae inimica ut illa insana laurus, ex perpe tradictione habeat. Floridus c priores duos versus transponi terea *quaerito*, Salm. emend probans, quia nisi haec tran fiat, quomodo aut quo sensu thes philtris adnumerari poss intelligatur, si quidem illud o amorem creet, haec amorem co Quod Salm. emendare voluit, in *irruunt* Florid. retinuit. [necessitatem non video, nec transponendi nec codd. lectio tandi, praecipue in tam abrup mento. Bosscha emendationem suit *quaeritor*. De voc. *phil* Munk. ad Hygin. c. 34. p. 95.

trochiscili. ungues. taeniae. *liscus* Casaub. minutum trochu pretatur, excit. Schol. Pindar IV. 6. λαμβάνουσι αἱ φαρμακ ἴυγγα, δεσμεύουσι ἐκ τροχοῦ τινὸ ῥιρομβοῦσιν ἅμα ἐπᾴδουσαι· οἱ δ ὅτι τὰ ἔντερα αὐτοῦ ἐξελκύσασα πτουσι τῷ τροχῷ. Pius coniunct

Radiculae, herbae, surculi, 463
Saurae, inlicis bicodulae, 464
Hinnientium dulcedines.

CAPUT XXXI.

ec et alia quaesisse me potius quam pisces longe verisimilius confinxis- ; etenim fortasse per famam pervulgatam fides fuisset) si tibi ulla eru- fuisset. Enimvero piscis ad quam rem faciat captus nisi ad epulas Ceterum ad magiam nihil quicquam videtur mihi adiutare, dicam unde

'. 1. 3. *succuli* δ. In cett *surculi.* *aurae inlices bicodulae* F. 3. (et ita ex F. Elm. uamquam in collatione Lindenbrog. nihil emendatum est; ed. Scal. habet *auriplices,* Hinc praeter Lindenbrog. collationem alius codicis collationem eum ante oculos habuisse est.) *inlices bicodulae* p. δ. *(bicodilae* p.) *aureae illices bichordilae* edd. vett. usque ad aeter ed. pr., quae habet *aurae illices.* *surculis aure* etiam Salm. viderat in cod. Fux. : *bistortilae* Scal. Elm. *alterplices bicoloreae* Salm. emendationem recepit Florid. ces *bicodulae* Bosch. *hinnientum* edd. ante Casaub.

ld. ante Casaub. maior distinctio ponebatur post *confinxisses*, et omittebatur parenthesis *ad magiam nihil.* *Quamquam videatur mihi adiutare* F. 1. 3. (nisi quod in F. 3. δ. ut *videtur)* et ita codd. plurimi et edd. ante Colv., qui emendavit: *nihil quamquam mihil adiutare*, eumque secutus est Florid. Vulc. correxit: *Quod autem videatur nihil* Cas. correxit et receperunt Scip. Gent. et Pric.: *quare autem vid.* Lipsio placebat *mihi ad-* *ihil quicquam videtur mihi adiutare* φ. et Salm. ad marg. ed. Vulc. itemque alius vir doctus, ionem Bosscha bene recepit, quum ad eam praeterea faciat optimorum codd. lectio *videtur.* velit Scriver. *quamquam videatur nihil adiurare*, non capio, nisi sit operarum vitium.

i *ungues* refertque ad *trochilum* quae et *regaliolus*, Aristoteli dicta est. Pricaeo magis placet io *trochiscis iynges* et *trochos* *rhombos*, quos bene dicit iungi r, ut Tzetz. Chil. XI. 380. καὶ κλήρως δὲ πρὸς ἔρωτας τὸ ζῶον ένον τοῖς πτεροῖς ἐπί τινος τροχι- ὶλ συμπεριστρεφόμενον εἰς ὄνομα τοῦτο κυρίως γίνωσκε τὴν Ἴυγγα . Psell. in Schol. ad Oracul. Ἑκατικὸς στρόφαλος σφαῖρά ἐστι μέσον Σάμφειρον περικλείουσα, ρείου στρεφομένη ἱμάντος, δι' τῆς ἔχουσα χαρακτῆρας· ἣν ἐπι- ες ἐποιοῦντο τὰς ἐπικλήσεις καὶ τα καλεῖν εἰώθασιν Ἴυγγας, εἴτε ν εἶχον, εἴτε τρίγωνον εἴτε καὶ α, ἃ δὲ δονοῦντες τοὺς ἀσήμους δεις ἐξεφώνουν ἤχους γελῶντες ἀέρα μαστίζοντες: cf. Isid. Origg. ta nominat pillulas in formam ctas. Ego in formatione *tro-* consisto, ut videatur a demi- raeco aliud deminutivum fecisse s. Laevius. *Unguis* vero oleo smate delibutos in re magica t Sarisber. Polycrat. II. 27. et de *unguium* magico usu cf. Plin. Hist. Nat. XXVIII. 7. *Taeniae* sunt quae licia alii scriptores nominant; de quibus vide p. 459. Acute observat Salm. primo poetam posuisse τὰ ἄψυχα v. 3, tum τὰ φυτά v. 4., postremo τὰ ζῶα v. 5 et 6., unde *iynges* lectionem improbo.

saurae, inlicis bicodulae. *Saurae* i. e. lacerti ex codd. auctoritate emendavi et recepi. *inlices bicodulae* sunt *iynges*, i. e. σεισοπυγίδες, dictae *bicodulae*, quod caudas vibrando duplicant, ut serpentes bilingues nominati a linguae spisso motu et apud Hesych. τὰ δόρατα διπλοῖ sc. a tremula vibratione, uti bene explicat Pric. [*Alterplices* voluit Salm. cf. Fest. p. 7. *alterplicem dolosum*, ut Vulc. emendat Isid. Gloss. p. 670. *artiplicem duplicem dolosum* et ita emendanda Gloss. Placid. p. 435. Mai. *altiplicem dolosum duplicem* in *alterplicem.*]

hinnientium — dulcedines. [cf. Salmas. ad Solin. p. 939 sqq. et Cort. ad Lucan. VI. 458.]

Cap. XXXI. *etenim.* [Hanc particulam in parenthesi propriam sedem tenere probat Hand. Turs. T. II. p. 542 sq.]

| ἡ τόσα φάρμακα ᾔδη ὅσα τρέφει εὐρεῖα χθών. 466
alibi carminum similiter:
τῇ πλεῖστα φέρει ζείδωρος ἄρουρα
φάρμακα, πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά.
ıen numquam apud eum marino aliquo et pisculento medicavit nec faciem nec Ulixes scrobem | nec Aeolus follem nec Helena creterram [295] :e poculum nec Venus cingulum. At vos soli reperti estis ex omni 467 qui vim herbarum et radicum et surculorum et lapillorum quasi quaıvione naturae de summis montibus in mare transferatis, et penitus ventribus insuatis. Igitur ut solebat ad magorum cerimonias advocari s carminum vector et illex animi Venus et Luna noctium conscia

ı comparent in Mss. teste Bosscha et edd. ante Casaub. ΗΤΟCΑ φαρμακα ηδεισς ρειωχθωμ. Itemque alibi carminum similiter ΤΗΠΛΕΙC ΤωΦΕΙ ΡΕΙΖΕΙ ΔωΡΟC αρμακω πολλω μεμεC Θλωμεμιμωρω πολλω δελυτρω. Cum tamen F. 3., ad quem ıriun meus haec adnotavit: *quando graecae varietates fuerint deinceps eiusmodi, ıciimus laborem eas exscribere, cum nihil ex iis exsurgat ad rem tuam faciens, et ım temporis subripiat.)* Eosdem versus citat Sciopp. e vetere codice, nisi quod priorem lit: *Πρεσβυτάτην δὲ θύγατρ' εἶχε ξανθὴν Ἀγαμήδην* et in seqq. versum habet ex 220. *αὐτίκ' ἄρ εἰς οἶνον βάλε φάρμακον ἔνθεν ἔπινον*, quos tamen e coniectura subtilium, Bosschae probabile videtur, at ex cod. F. 3. auctoritate intelligendum est, quam ha Sciopp. incusaverit, quamquam iniuria Casaub. utroque loco, alios versus cum seqq. ex Odyss. IV. 227 sqq. *τοῖα Διὸς θυγάτηρ ἔχε φάρμακα μητιόεντα Ἐσθλά, τά οἱ ι πόρεν, Θῶνος παράκοιτις, Αἰγυπτίη· τῇ πλεῖστα φέρει ζείδωρος ἄρουρα φάρμακα, ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά*, et in seqq. X. 302. *Ὣς ἄρα φωνήσας πόρε φαρμαάκτης Ἐκ γαίης ἐρύσας.* *piscointa* F. 3. *aliquot et piscolento* p. *piscelento* δ. Floridus l *pisciculento*, quasi a *pisciculus*, nam typothetae id imputandum non videtur. Sed cf. . IV. 2. 2. *qui salsis locis incolit pisculentis.* *Ulixes* δ. Bosch. In cett. *Ulysses*. p. 45. ed. meae. *folles* p. ed. pr. Vic. Iunt. 1. Ald. Bas. 1. *follens* Venet. 2. *solem nec creterram* F. 3. δ. In cett. *crateram* cf. ad Florid. p. 94. *cragulum* δ. *barbarum* pro *her*et. 2. *succulorum* δ. ut supra p. 463. *somnis* pro *summis* δ. *penitis* Lips. Grosl. et Stew., ›. 334. emendationem, edd. habent inde a Colv. praeter Casaub. et Gentil. neque in textum c., quamvis apprime probet. Bossch. revocavit veterem lectionem. De *penitus* adiectivo p. 47. ed. meae. *carminis inventor* emendavit Stewech., alii *carminum inventor*. *evocator* correxit Acidal.; *animarum vector* Scal. Fulv. Wower. Lindenbrog. probante lisceII. Observ. Vol. II. p. 188. emendarunt; Groslot. in marg. *carminum auctor*; *ctor* Sciopp. *ille animi* δ. *noxium* ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. Ald. Bas. 1.

. [Hic versus extat in Homer.); alter in Odyss. δ. 229.] *avit nec Proteus faciem*. *re* est venena miscere et veneIutt. ad Ovid. Met. I. 716. De f. Virg. Georg. IV. 387. ibique ız. Symbol. III. p. 254. Locus ɛri Od. IV. 364 sqq. *Faciem* ı corpus; cf. ad Met. p. 211. .]

scrobem [cf. Odyss. XI. 25 sq. Ovid. Met. VII. 243. Guther. Pontif. IV. 9. in Graev. Thes. V. p. 192 sqq.]

follem [cf. Odyss. X. 19 sq.] *creterram.* [cf. Odyss. IV. 500 sq. De forma *creterra* cf. Cic. de Nat. Deor. II. 44. p. 395. t adnot. crit. ad Florid. p. 94.]

Circe poculum, [Odyss. κ. 234 sq.]

Venus cingulum. [Il. ξ. 214 sqq.]

carminum vector i. e. qui advehit et suppeditat carmina sc. magica, quia teste Val. Flacc. I. 737. in magicis sacris Mercurius invocatus est. *Vehere* eo sensu dixit Horat. Od. III. 29. 47. *quod fugiens simul hora vexit*, id est advexit, suppeditavit [et Virg. Georg. I. 461, ubi vide VV. LL.; de re cf. Sarisb. de Nug. Curial. I. 9. p. 35. *Praestigium Mercurius dicitur invenisse, quod ex eo sic dicitur, quod aciem praestingat oculorum, fuitque magorum peritissimus, ut quascunque res vellet invisibiles faceret, aut ut videbatur; in alias species transformaret;* Kopp. ad Martian. Capell. I. §. 36. p. 79. Lectiones *animarum vector*

et manium potens Trivia: vobis auctoribus posthac Neptunus cum Salacia et
468 Portuno et omni choro Nereidum ab aestibus fretorum ad aestus amorum transferentur.

CAPUT XXXII.

Dixi cur non arbitrer quicquam negotii esse magis et piscibus. Nunc, si videtur, credamus Aemiliano, solere pisces etiam ad magicas potestates adiuvare. Num ergo propterea quicumque quaerit, et ipse magus est? Eo quidem pacto et qui myoparones quaesierit, pirata erit, et qui vectem, perfossor, et qui gladium, sicarius. Nihil in rebus omnibus tam innoxium dices, quin id possit aliquid aliqua obesse, nec tam laetum, quin possit ad tristitudinem

criria δ. *et Portuno* F. 3. δ. Bossch. *et Portunum et muni chor.* p. In cett. *et Portuno*. *et omni* F. 3. δ. Bossch. In cett. *cum omni*. *transferantur* adscriptum vidit Bosscha.

videre p. *adiutare* δ. ut supra p. 464. sed hic additum est *solere*. *ego* pro *ergo* Vicent. *piscem* quod ante *quaerit* ponunt edd., non est in F. 1. 3. p. δ. Iunt. 2. et uncis Scriv. inclusit. Et sane ex praegressis *pisces* facile intelligitur. Quia tamen in sing. numero auctor dixerit *myoparonem* . . . *vectem* — . . *gladium*, Bosschae videtur etiam hic repetiisse vocem sing. num. Qua in re non consentio. *Piscem* ab Edd. interpretamenti causa additum est. Praeterea in cod. p. deest *et*, et propter sequens *quaerit que* excidit post *quicunque*, unde Bosscha inductus est, ut quae Salm. margini adlevit (utrum ex cod. Fux. an e coniectura dubium) *quicunque quaerit piscem*, *magus est* verissima putarit et in textum receperit, verbis *et ipse* pro otiosis exterminatis, in quae *piscem* corruptum fuerit. *myoparonem* F. 3. δ. Bossch. In cett. *myoparones*. Singularis propter seqq. *vectem* et *gladium* magis probatur. *et pirata* p. *professor* δ. Ald. Iunt. 1. *professor* p. *quod non possit* ed. pr. teste Pric. idemque putavit V. D. in Obs. Miscell. II. p. 190, alens id non mutandum esse: sed perperam; nam mox demum pro *quin* in ed. pr. non tantum sed etiam in Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. Ald. Bas. 1. legitur *quod non*, sed hic Mss. et edd. servant *quin id*. *ad aliqua* Marg. poet. *alicui* pro *aliquid* Vulc. marg. adlevit. *quod possit* p. *qui possit* δ. *quod non* ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. Ald. Bas. Bossch. ob elegantem stili variationem.

vel *evocator* per se improbae non sunt, cf. Horat. Od. II. 18. 35. I. 10. 17. ad quem locum vide Intt. et 24. 18. Virg. Aen. IV. 244. *tum virgam capit, hac animas ille evocat Orco Pallentis, alias sub Tartara tristia mittit. Dat somnos adimitque et lumina morte resignat*, ad quem locum vide Intt. et eosdem ad Petron. c. 140. p. 857. ed. Burm. 2.]

et illex animi Venus. [De h. l. vide Guther. de Iur. Pontif. IV. 9. in Graev. Thes. Antiq. T. V. p. 194. De voc. *illex* Buenem. ad Lactant. Inst. VII. 27. § 1. p. 987. et Intt. ad Petron. c. 126. p. 773. ed. Burm. 2.]

[illegible] noctium conscia Elm. explicat: [illegible] foedarum testis ex Iuvenal. [illegible] Quomodo explicandum sit docet [illegible] Kuypeer. in Polen. Suppl. Thes. II. p. 479. contra Gentil. qui de furtivis amoribus explicat et *noxium* pro *noxiorum* lectionem defendit.

manium potens Trivia. [cf. Heins. Advers. p. 127 et 219 et quae huc pertinent plurima compilavit pro more suo Ouzel. ad Minuc. Fel. p. 116 sqq. ed. Lugd.]

Neptunus cum Salacia et Portuno [cf. ad Met. p. 293. ed. meae. De *Salacia* cf. Hartung. *Rel. der Röm.* T. II. p. 99.]

ad aestus amorum [cf. Arnob. V. 20. *inconcessis cupiditatibus aestuaret*, et ita apud eund. V. 21. (Proserpinam) *quum terreceus Iupiter bene validam, floridam et suci esse conspiceret plenioris, oblitus paulo ante quid malorum et sceleris esset aggressus et temeritatis quantum redit ad priores actus*, pro *actus* legendum puto *aestus*.]

CAP. XXXII. *aliqua.* [cf. Hand. Tursell. T. I. p. 243.]

Nec tamen omnia iccirco ad nequiorem suspicionem trahuntur: ut si
iam et myrrham ceterosque id genus odores funeri tantum emtos ar-
:um et medicamento parentur et sacrificio. Ceterum | eodem piscium 469
) etiam Menelai socios putabis magos fuisse, quos ait poeta praeci-
:is hamulis apud Pharum insulam famem propulsasse; etiam mergos
os et scyllam tu eodem referes; etiam gulones omnis, qui impendio
ibus merguntur; etiam ipsos piscatores, qui omnium generum | pisces 470

'o F. 3. δ. In cett. *iccirco omnia.* *sequiorem* emendat Brant., at vide Met. X. p. 700.
issimi, et Plaut. Bacch. IV. 3. 5. *nequior nemo est;* Montell. I. 2. 32. Menaech. II.
tus F. 3. δ. p. cod. Salm. edd. Casaub. et seqq. praeter Vulc. 2. 3., quae cum cett. habent
:c correxit Lindenbrog. *ut et sacrif.* p. *farum* ed. pr. Vicent. Iunt. 1. Bas. 1.
sse δ. et edd. ante Elm. quod Casaub. et Salm. probant, Colv. correxit *propulsum esse.*
esse in ed. pr. extare testantur Colv. et Bosscha. In mea coll. ed. pr. extat *propulsos esse*,
iam Casaub. et Iunt. 2. veram lectionem habent. *fame* Vicent. Iunt. 1. Bas. 1. Ald.
scyllam F. 3. δ. In cett. *scyllas.* *gluttones* emendavit Colv. *qui impendio a pisca-*
guntur etiam F. 3. *qui impendio pisces pretio a piscatoribus mercantur* F. 1. teste
ollat. Lind. eodem Elm. auctore; Bosscha in F. 1. excerptis teste Lind. *pisces pretio*
male asseverat, unde negligentiae ipse nec Elm. accusandus est. In φ. item *pisces*
:rari adnotat Bosscha et absunt a δ. p. Fux. teste Salm. In cett. est *qui impenso pisces*
:*catoribus mercantur;* Bosscha ex cod. φ. reposuit: *qui impendio a piscatoribus*
et ipsos δ. *omni genere* p., ubi etiam *genere* habet Vicent. *piscis* F. 3. edd. vett.
. seqq. *pisces* Bossch. ut supra eaedem variant inter *omnis*, *omneis* et *omnes.*

asiam et myrrham. [De his
.d funera adhibitis cf. Kirchm.
b. I. p. 35 et 37. Intt. ad
;r. VI. 36. et II. 64. Voss.
Ecl. II. 49. Georg. II. 413.
ta Apuleius dixit *os ipsius*
dore delibutum; Columm. ad
m. p. 54. Savar. ad Sidon.
191. et prae ceteris Ouzel.
Fel. p. 62 sq. ed. Lugd.]
i socios. Colv. putat memo-
Apuleium hic pro *Ulixe* scri-
nelaum. Sed vide Odyss. IV.
poeta Menelaum haec verba
facit: *Νῆσος ἔπειτα τίς ἐστι*
ῳ ἐνὶ πόντῳ Αἰγύπτου προπά-
ρον δέ ἑ κικλήσκουσι, et mox
ociis v. 368: *Αἰεὶ γὰρ περὶ*
μενοι ἰχθυάασκον Γναμπτοῖς
ν· ἔτειρε δὲ γαστέρα λιμός, quos
aub. suppeditat.
propulsasse. Quamquam scio
:ip. perf., quae vim activam
men ubi Mss. aliam lectionem
:t depravatae alterius lectio-
probabilis reddi potest, haec
nt multi antiquitas intrudenda
Hic vero error ita exortus est.
fuerat *fame*, omissa lineola
lis littera indicatur, ut revera
l. habent. Hinc putabat li-

brarius hoc velle auctorem, socios Menelai fame coactos esse appellere ad insulam Pharum, *apud insulam Pharum fame propulsos* esse. [Ita erat quum apud Lact. Placid. XIII. 9. p. 877. pro *polluit ieiunium* legerem *propulit ieiunium*, nisi illud defendi licet ex loco Nigid. apud Isidor. XX. 2. §. 10., ubi tamen hodie *solvimus* legitur, cf. Forcell. Lex. nov. ed. s. v. et ex Lact. Placid. V. 7. p. 821. ad *colluendum ieiunium*, ubi Munk. emendavit *solvendum.*]

scyllam. Vide de his piscibus Lambin. ad Hor. Sat. II. 4. 58. [ibique Heindorf.]

gulones. Colv. mavult *gluttones* ex Gloss. Philox. p. 103. *glutto λίμβος.* Isid. Origg. X. 114. [cf. Burm. Anthol. T. II. p. 406. Doed. Synonym. T. VI. p. 148.]

qui impendio a piscatoribus merguntur. [Elegantissima est lectio codd. optimorum, quam in textum recipere non dubitavi. Gulones enim quum sumptu et impenso pretio pisces amant, a piscatoribus i. e. per piscatores patrimonium evertunt et aere alieno obruuntur; cf. Plin. IX. 17. 31. Iuven. XIII. 7. *ut mediocris iacturae te mergat onus* et Intt. ad eiusd. X. 57., et contrarium est *emergere;* cf. Cic. pro Coel. c. 12. et Catil. II. c. 10, ad quem locum vide

arte anquirunt. Cur ergo tu quaeris? Nolo equidem nec necessarium habeo tibi dicere, sed per te, si potes, ad hoc quaesisse me argue, ut si helleborum vel cicutam vel sucum papaveris emissem, item alia eiusdemmodi quorum moderatus usus salutaris sed commixtio vel quantitas noxia est, | quis aequo animo pateretur, si me per haec veneficii arcesseres, quod ex illis potest homo occidi?

471

CAPUT XXXIII.

Videamus tamen, quae fuerunt piscium genera tam necessaria ad habendum tamque rara ad reperiendum, ut merito statuto praemio quaererentur. Tria omnino nominaverant, unum falsi, duo mentiti. Falsi, quod leporem marinum fuisse dixerunt, qui alius omnino piscis fuit, quem mihi Themison
[296] servus noster, medicinae non ignarus, ut ex ipso audisti, ultro attulit ad | inspiciundum: nam quidem leporem nondum etiam invenit. Sed profiteor me quaerere et cetera, non piscatoribus modo verum etiam amicis meis negotio dato, quicumque minus cogniti generis piscis inciderit, ut eius mihi aut formam commemorent aut ipsum vivum, si id nequierint, vel mortuum ostendant. Quamobrem id faciam, mox docebo. Mentiti autem sunt callidissimi accusa-

acquirunt edd. ante Colv. cf. Met. II. p. 118. *cur ergo tu* F. 3. p. δ. In cett. *cur ergo et tu*. *nec* in p. excidit ob sequens *necessarium*. *ad haec* ed. pr. Vicent. Venet. 2. *mihi* ut δ. *paraveris emissem* F. 3. *paraverit semisse* δ. Post *emissem* plene distinguendum est. *ita alia* Wow. *eiusecemodi* Groslot. marg. adlevit sine ulla caussa. cf. Florid. p. 37. *alia eiusdemmodi*. sic ut δ. *per hec* F. 3. δ. p. In cett. *per hoc*.

fuerunt δ. p. et sine dubio etiam in F. 3., quocum d'Orvill. cod. fere semper consentit. Doctior est scriptura; cf. ad Met. p. 70. ed. meae. In cett. *fuerint*. *pretio* φ. ex interpretatione; cf. ad Met. p. 800. ed. meae. *nominaverunt* Casaub. Salm. in marg., Wow. Scip. Pric. Florid. In cett. *nominaverant*. *Themis conservus* F. 3. et codd. cett. teste Bosscha et edd. vett. praeter ed. pr. Vic. Venet. 2., in quibus exstat *Themis conservus*. In F. 1. est *Themicon noster*. In reliquis *Themison servus*. *ipsiciundum* p. *inveni* Groslot. marg. adlevit; sed cogitatione addendum est *Themison*, qui mihi alterum illum piscem attulit. *non invenitur* omisso *etiam* δ. *meis* Elm. eiecit cum seqq. praeter Bosschæ, unde nescio. In collat. Lindenbrog. nihil emendatum est e F. 1. *cognitu* Scriver. operarum vitio. *vel si id nequierint* ex Vulc. emendatione Scalig. et Wower. Lindenbrog. negligenter omisit illud *vel* obducere, etsi *vel* ante *mortuum*, quod istae edd. non agnoscunt, interponit, quam negligentiam, quae mihi videtur esse, mirifice amplexi sunt Elm. et Scriv. utroque loco *vel* dantes. Sed perperam omnes inde a Colvio praeter Bosscham distinguunt plenius (:) post *vivum*, quasi ad illa: *si id nequiverint* intelligendum esset *vivum ostendere*, ut interpretatur Floridus. Sententia est: ut describant mihi eius formam, aut si id non satis accurate possint, ipsum ostendant piscem vivum vel mortuum. *nequiverint* p. Iunt. 2. Ald. Bossch. In cett. *nequierint*. *callidissime* Casauboni superfluam emendationem, expresserunt seqq. praeter Gent. Pric. Florid.

VV. DD. Bosscha alteram lectionem ut probaret, deceptus est voc. *impendio*, quod pro adverbio habuit interpretatus valde, magnopere, sedulo, nec hanc significationem meae sententiae adversari existimo.]

helleborum. [cf. Intt. ad Pers. Sat. IV. 16. De usu *hellebori* in medicina cf. Plin. Hist. Nat. XXV. 5. Intt. ad Horat. Epist. II. 2. 137. De *cicuta* cf. Plin. Hist. Nat. XXV. 12. *cicutae semini et foliis refrigeratoria vis. Fit ex eo ad refrigerandum stomachum malagma. Folia tumorem omnem dolorem que et epiphoras sedant*; cf. Intt. ad Horat. Epist. II. 2. 54. et ad Iuvenal. Sat. VII. 200. *sucus papaveris* cf. Intt. ad Ovid. Met. XI. 605. Virg. Aen. I. 78. IV. 545.]

Cap. XXXIII. *Themison*. [Medici nomen erat clarissimi sectaeque medicae auctoris; cf. Heinrich. ad Iuvenal. X. 221. p. 402.]

nequierint. [Utraque forma in usu erat apud vett., unde ex codd. diiudicandum *nequierit* an *nequiverit* praeponi debeat; cf. Eckst. ad Voss. Arist. T. II. p. 885.]

, ut sibi videntur, cum me ad finem calumuiae confinxerunt, duas as impudicis vocabulis quaesisse: quas Tannonius ille cum utriusque iitalia intelligi vellet, sed eloqui propter infantiam caussidicus summus multum ac diu | haesitato tandem virile marinum nescio qua circum- 472 male ac sordide nominavit. Sed enim feminal nullo pacto reperiens dicere, ad mea scripta confugit et e quodam meo libro legit: Intertegat et femoris obiectu et palmae velamento.

CAPUT XXXIV.

etiam pro sua gravitate vitio mihi vortebat, quod me nec sordidiora neste pigeret. At ego illi contra iustius exprobraverim, quod qui ie patrocinium vulgo profiteatur, etiam honesta dictu sordide blateret, in rebus nequaquam difficilibus fringultiat vel omnino obmutescat. n, si ego de Veneris statua nihil dixissem | neque *interfeminia* nomi- 473 quibus tandem verbis accusasses crimen illud tam stultitiae quam iae congruens? An quicquam stultius, quam ex nominum propinqui- similem rerum coniectam? Et fortassean peracute reperisse vobis ii? At quaesisse me fingeretis ad illecebras magicas duo haec marina i et virginal (disce enim nomina rerum latina, quae propterea varie

alumniae Fulv. emendabat male. *ad finem calumniae* est: ut modum calumniae :f. Ovid. Herold. I. 96. *Ultimus accedant in tua damna pudor.* *haesitans* β. Scriv. a legendum putat Lat. Latin. *virilem* δ. *feminam* p. *quia*, quod ante *et* habent 1., expunxere Wow. Elm. Scriv. Florid., neque agnoscunt F. 1. 3. p. δ., in quibus pro impliciter extat *et*. *e* etiam Iunt. 2. non habet. Bosscha legit *et quia e quodam*. *um* p. Ald. *interfemineium* Iunt. 1. (neque 2, uti adnotat Bosscha.)
est in δ. *exprobrarim* δ. *dicta* δ. *blateret* F. 3. δ. cf. ad Met. p. 271. ed. meae. *fringulitiat* p. *de Veneris statua nonnihil* Roald. emendavit. *interfeminiam* F. 3. *m* p.: unde emendo *interfeminia*, quod ex seq. vocab. facile *n* adhaerere potuit. *rfeminium*. *gruens* δ. *coniectam* F. 3. Iunt. 2. *veri similem r. coniectam* p. *con-* cett. *coniectari*. *peracute* F. 3. p. δ. φ. Casaub. Gentil. Pric. Bossch. In cett. *prae-* *etisse* Elm. edd. Altenb. et Bipont. operarum vitio. *an quaes*. δ. E Fux. cod. notavit *quaes*. Sic iungenda haec essent praecedentibus. Sed bene se habent *at quaesisse me* e. at quaesisse non tantum me fingere debebatis, sed me quaesisse ad illecebras *eretilla* p. *viaginal* Bas. 1.

um. [*Infantia* propria notione de eo, qui fari nequit; cf. av. Cic. s. v. Ita Arnob. III. 6. *infantibus* opponitur Ciceronis ad quem locum vide Orell. I. p. 466., Fronto Epist. ad 181. Mai. *Item plerique ante* *estros propemodum infan-* *gues principes fuerunt, qui* *nilitiae a se gestis nihil magis* *unt, quam galeae loquuntur*, quent. p. 227. *longe longe-* *ntiam infantia praeferas*: Apotheos. Homer. in Polen. es. Antiq. T. II. p. 93.]
o. Notissima haec est con- e qua vide Dr. ad Sil. XIV. 97. Cort. ad Sall. Hist. V. Intt. ad Virg. Aen. I. 737. [Heins. ad Vell. Pat. I. 7. 1. Ded. Gloss. ad Dict. Cret. VI. 3. p. 372.]

Cap. XXXIV. *nihil*. Male Roaldus emendabat *nonnihil*. Nam in libro illo scripserat quaedam de Veneris statua et ea occasione verba illa usurpaverat, quae paulo ante citata sunt. Iam, inquit, si ego de Veneris statua *nihil* dixissem, atque adeo *interfemineum* non nominassem, accusare me non potuisses propter infantiam tuam.

veretillam. [De voc. *veretrum* cf. Intt. ad Arnob. V. 14. T. H. p. 293. Orell. Gloss. Arab. Lat. p. 710. *veretrum portum orinum*, ubi emendo *porcum marinum*.]

nominavi, ut denuo instructus accuses). Memento tamen tam ridiculum argumentum fore, desiderata ad res Venereas marina obscena, quam si dicas marinum pectinem comendo capillo quaesitum vel aucupandis volantibus piscem accipitrem aut venandis apris piscem apriculum aut eliciendis mortuis marina calvaria. Respondeo igitur ad hunc vestrum locum non minus insulse quam
474 absurde commentum, me hasce nugas marinas et quisquilias | littoralis neque pretio neque gratis quaesisse.

C A P U T XXXV.

Illud etiam praeterea respondeo, nescisse vos quid a me quaesitum fageretis. Haec enim frivola quae nominastis pleraque in littoribus omnibus congestim et acervatim iacent, et sine ullius opera quamlibet leviter motis
[297] flucticulis | ultro foras evolvuntur. Quin ergo dicitis me eadem opera pretio impenso per plurimos piscatores quaesisse de littore conchulam striatam, testam hebetem, calculum teretem, praeterea cancrorum furcas, echinum calicelos,

instructius, Lipsii emendationem, expressere seqq. praeter Casaub. Gentil. Bosscb. *rediculum* deleto *tam* p. *venerias* p. δ. edd. aliquot vett. ut Vic. Venet. 2. In cett. *Venereas* cf. Met. II. p. 101. *comando* Ald. Iunt. 1. *volatibus* p., unde Bossch. emendabat *volatilibus*; cf. Met. VIII. p. 552. Sed *volantes* substantive ut apud Virg. Aen. VI. 239. et 728. Lucret. II. 1082. *aucipitrem* δ. p. *priculum* δ. *iocum* β. *insulani quam absurdum* p. *me* non est in p. *quiscilias* F. 1. *quisquilias* δ. Iunt. 2. et plurimae edd. *quiscillas* p. ed. pr. Vicent. Venet. 2. *qui scyllas* Iunt. 1. Ald. Bas. 1. Groslot. adlevit *et quisquilias* (?) vel *atque siquillas*. *littoralis* F. 3. edd. vett. *littoraleis* Vulc. seqq. *littorales* Bossch.

plerique δ. *illius* δ. *ultra* p. *ultra oras* vel *foros* alios legere testes sunt Colv. et Elm. *quin* δ. *plurimis os piscatoris* F. 3. *plurimis piscat.* p. δ. *piscatoris* δ. quae lectio quid sibi velit equidem capere nequeo. *conchalam* F. 3. δ. *cum chalar* p. In cett. *conchulam*. *hebetem* δ. et Medic. apud Gronov. ad Minuc. Fel. c. 1. Colv. et seqq. praeter Scriv. qui revocavit cett. edd. ante Colv. praeter ed. pr. Vicent. Venet. 2. lectionem, a F. 1. 3. p. confirmatam. Virorum doctorum emendationes vide in adnotat. *terentem* Ms. quidam, cuius nomen adponere Bosscha omisit. *echinum* F. 3. δ. p.: est genitivus contractus. In cett. *echinorum*. *calideos* p.

virginal. [cf. Barth. Advers. L XXVI. 12. p. 1269. Munk. ad Hygin. fab. 184. p. 205. ed. Stav. Isid. Gloss. p. 698. *virginal membra virginis, in quo habitat* ubi forsitan legendum est *membrum virginis, in quo ea subat.* August. de Civ. Dei XXII. 8. dicit *virginalia.*]

obscena [i. e. pudenda cf. Buenem. ad Lact. Epit. c. 23. §. 8. p. 1240. De orthographia voc. cf. Wagn. Orthogr. Vergil. T. V. p. 470 sq.]

aut eliciendis. [cf. Met. p. 799. Burm. ad Anthol. Lat. T. II. p. 101.]

vel — aut — aut. [cf. Intt. ad Virg. Aen. I. 370.]

Cap. XXXV. *hebetem. Habentem*, optimorum codd. lectionem, solus post Colv. Scriver. retinet, ut iungat *conchulam striatam testam habentem*, quod quominus ab Apuleio profectum putem, hac maxime caussa impedior, quia auctoris nostri oratio paribus membris procedere solet, *conchulam striatam, testam hebetem, calculum teretem*, ut mox *cancrorum furcas, echinum caliculos, loliginum ligulas.* Stewechii coniectura *testam hiantem* ex eo nonnihil adiumenti capere videtur, quod etiam ostreo cuidam nomen est *hiatula*, χήμη, ab *hiando*, cuius meminit Salm. ad Solin. p. 772. sive potius intelligendum est de concharum hiantibus testis, quas permultas in littora evolvere solent fluctus. Magis ad proprietatem sermonis tamen dixisset tunc auctor *concham hiantem* cum Cicer. de Nat. Deor. II. 48. et propius ad scriptam lectionem eodem sensu sic divinaverit Gronov. pater *testam patentem* (cf. Gronov. fil. ad Minuc.

ım ligulas; postremo assulas, festucas, | resticulas et *ostrea Pergami 475 ulata;* denique muscum et algam et cetera maris eiectamenta, quae ubitorum ventis expelluntur, salo exspuuntur, tempestate reciprocantur, illo deseruntur. Neque enim minus istis quae commemoravi accommo›ssunt similiter ex vocabulo suspiciones. Posse dicitis ad res Venereas

» p. quod recepi. In cett. *lolliginum.* *mascumque algamque cet.* p. *algara*, deleto *et* 'e δ. *exipiuntur* δ. *deferuntur* δ. *commemoravit* Scriv. Florid.

1.), quemadmodum *pinna dua›ındibus patula conchis* est apud dem et *pectines patuli* Hor. Sat. 34. Omnium minime placet Iac. emendatio ad Minuc. Fel. c. 1. *tabentem* i. e. quae continuo adet imminuitur magis magisque ne fluctuum. Item improbatur coniectura *albentem*. Sed *heverum* puto. Nonnullae testae uleatae, his opponuntur *hebetes*, agm. Cicer. Acad. II. apud Non. ɪ p. 121. Mercer. *cur lunae na›alia hebetiora, alia acutiora lur cornua.* Esse autem permulas, quae formam haud absimilem obtusis cornibus repraesentant, ıarum rerum periti. Varias autem rum figuras sic describit Plin. lat. IX. 33. *in conchis magna s naturae varietas, tot colorum ıtiae, tot figurae, planis, con› longis, lunatis, in orbem cir›is, dimidio orbe caesis, in dor›ıtis, laevibus, rugatis, denticu› triatis.*

ıum. [cf. Plin. Hist. Nat. IX. 31. III. 13. In cibis Romanorum exribus erant; cf. Horat. Sat. II. 4. ·en. Sat. IV. 143. Plaut. Rud. .]

inum. [cf. Intt. ad Horat. Sat. 10. et ad Sidon. Epist. I. 2.]

las. Fomites appellant, inquit Fest. p. 63. v. *fomites* suntque de ligno. Apuleius ad lapides it, ut etiam Vitruv. VII. 6.

a Pergami vermiculata. Nihil Mss. et Edd. sed eo magis doopiniones. Salmas. ad Solin. divinavit *frusta Pergami vermiculata* i. e. τρυφῇ τοῦ περγαμηνοῦ σκωληκοβρωτά. Triller. Observatt. Crit. I. 14. *ostrea in tergo vermic.* vel *ostrea peregrina vermiculata* vel *ostrea perigrammis vermic.* i. e. striis, lineis, figuris vel denique *ostrea, purgamina, vermic.*; Brant.: *ostreorum terga verm.*, Pric.: *ostreorum terga levigata.* Lennep. putat vocem *Pergami* hanc habere originem, ut librarius errore calami scripserit *vercumi vermiculata* et *vercumi* leviter lineola obduxerit, unde sequens librarius id non advertens effinxerit *Pergami*, quae sententia omnium est improbabilissima. Bosscha denique coniicit *et cetera teredine, vermiculata*, de teredine qui est vermis marinus ligna peredere solitus comparans Heins. ad Ovid. Ep. ex Pont. I. 1. 69. [Locum, qualis hodie est in codd., unquam ad pristinam integritatem revocari posse despero. Recte Casaubon. in voce *ostrea* offendit, cui voci, ubi de vilibus maris eiectamentis, de fragmentis lignorum et restium sermo est, locus esse neutiquam poterit. Unice quod ferri potest vocabulum est *vermiculata.* Erat quum legerem *ossua teredine vermiculata*, de forma *ossua* cf. Eckst. ad Voss. Arist. T. II. p. 621. *vermiculata* tum intelligo quasi *vermibus perforata* tabescentia, a teredine peresa.]

muscum et algam βρύον καὶ φῦκος, de quibus vide Salm. ad Solin. p. 80.

eiectamentis. [*Eiicere* de mari proprium est vocabulum, cf. Munk. ad Hygin. fab. c. 21. p. 66. Tacit. Germ. c. 45. *maris eiectamenta*, ad quem locum vide Intt.]

exspuuntur. [De *exspuere* hac in re proprio cf. Cort. ad Lucan. VII. 755., qui hunc locum excitavit.]

476 sumta de mari spuria et fascina propter nominum similitudinem: | qui minus possit ex eodem littore calculus ad vesicam, testa ad testamentum, cancer ad ulcera, alga ad quercerum? Nae tu, Claudi Maxime, nimis patiens vir es et oppido proxima humanitate, qui hasce eorum argumentationes diu hercle perpessus sis. Equidem cum haec ab illis quasi gravia et vincibilia dicerentur, illorum stultitiam ridebam, tuam patientiam mirabar.

CAPUT XXXVI.

Ceterum quamobrem plurimos iam piscis cognoverim, quorundam adhuc
477 nescius | esse nolim, discat Aemilianus, quoniam usque adeo rebus meis curat: quamquam est iam praecipiti aevo et occidua senectute, tamen, si videtur, accipiat doctrinam seram plane et postumam. Legat veterum philosophorum monumenta, tandem ut intelligat, non me primum haec requisisse sed iampridem maiores meos, Aristotelen dico et Theophrastum et Eudemum et Lyco-

spuma δ. Lat. Lat. emendabat: *sumptam de mari spumam.* *que minus* δ. *calculus* F. 2. p. δ. *calculas* Venet. 2. In cett. *calculus.* *alga ad ulcera, cancer ad quer.* V. D. in marg. ed. Iunt. 1. *quercerum* F. 1. 3. et cett. codd. teste Bosscha, edd. vett. et ed. Bossch. In cett. *querquerum.* *ne tu* edd. vett. Vulc. Wow. Altenb. Bip. *prolixa* emendarunt Pontan. et Stewech., quod idem Scal. in ed. (nec emendatum est a Lindenbrog.); *prima* Lips.; *plurima* Colv., sed cf. ad p. 398. *p r o x i m u m a r g u m e n t u m.* *argutationes* emendavit Pric., se ipse postea corrigens. *herde* plurimi codd. et edd. In aliis *hercule.* *perpessus pise Quidem* p. *perpessi estis* *Quidem* δ. *vincibilia* F. 3. p. δ. In cett. *invincibilia.*

piscis F. 3. edd. usque ad Elm. qui *pisces* cum cett. habet. *nominaverim* F. 1. pro *cognoverim.* *quorundam* legendum esse perperam proposuerunt Colv. Brant. et Pric. decepti lectione *nolim*, quae in edd. plurimis est, praeter ed. pr. Vicent. Iunt. 1. Ald. Bas. et codd. F. 3. p. δ. φ., qui habent *nolim*, ut legendum monuit Iungerm. Epist. 31. inter Gudian. p. 363., quod etiam Putsch. in marg. ed. Colv. adnotavit. *aevo* non est in ed. pr. Vicent. Venet. 2. *praecipitiva* δ. *etsi videtur* ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. Ald. Bas. 1. *accipiat* F. 1. 3. δ. In cett. *suscipiat.* *post vinum* φ. edd. vett. usque ad Colv. *postumum* F. 3. *postumus* p. *postremum* δ. ex glossa cf. Met. VI. p. 418. In cett. *postumam.* *Aristotelen* F. 3. In cett. *Aristotelem.* *Teoprastum* F. 3. *Teudemum* δ. *Ceudemum* p.

spuria et fascina. „Sic vocat, inquit Casaub., quae modo *maria virginalia*, adludens ad vocis originem, quasi sint *spuria* in femina τὸ σπόριμα μόρια. Nam et σπείρειν et ἀροῦν venuste eo sensu poetae usurpant et vocem *spurius* ἀπὸ τοῦ σπείρειν esse deductam, pars vett. et criticorum et ICtorum existimavit. *Fascinum* vocari τὸ τοῦ ἀνδρὸς μόριον et quare ita appelletur notum est.“ cf. Isid. Orig. IX. 5. §. 24. *spurius patre incerto, matre vidua genitus, velut tamen spurii filius, quia muliebrem naturam veteres spurium vocabant ἀπὸ τοῦ σπόρου hoc est seminis* [cf. Intt. ad Fest. p. 538. Lindem. De voc. *fascinum* cf. Orell. ad Arnob. Add. et Corrig. p. 77 sq. Lobeck. Aiac. p. 489. ed. sec.]

cancer ad ulcera. [cf. Intt. ad Arnob. I. 50. T. I. p. 340. Orell.]

quercerum i. e. frigida et algida febris unde *a l g a* ad *quercerum.* cf. Voss. Etym. s. v. Beroald. in Gruter. Lamp. Crit. T. I. A. p. 237. [cf. Intt. ad Arnob. I. 48. T. I. p. 335. Orell., et ad Fest. p. 621. Lindem.]

vincibilia [i. e. quae te ceterosque auditores vincant activa sententia, ut vetus Poet. in Burm. Anthol. T. II. p. 329. *vincibilem pete clangorem* i. e. aeris crepitum qui defectioni lunae remedio esse putabatur. Ita *generabilis* id quod generare potest; cf. Apul. Herm. Trismeg. c. 14. p. 295. ed. meae.]

CAP. XXXVI. *Eudemum.* [De hoc philosopho Rhodio, Aristotelis discipulo cf. Fabr. Bibl. Gr. L. III. c. 8. in Ca-

erosque Platonis minores, qui plurimos libros de genitu animalium de-
u deque particulis deque omni differentia reliquerunt. Bene quod apud
xime, caussa agitur, qui pro tua eruditione legisti profecto Aristotelis
ων γενέσεως, περὶ ζώων ἀνατομῆς, περὶ ζώων ἱστορίας multiiuga
a, | praeterea problemata innumera eiusdem, tum ex eadem secta cete- 478
in quibus id genus varia tractantur. Quae tanta cura conquisita, si
m et gloriosum illis fuit scribere, cur turpe sit nobis experiri? prae-
um ordinatius et cohibilius eadem graece et latine adnitar conscribere,
mnibus aut omissa anquirere aut defecta supplere? Permittite, si opera
aedam legi de magicis meis, ut sciat me Aemilianus plura quam putat
e et sedulo explorare. Prome tu librum ex graecis meis, quos forte
ci habuere sed utique naturalium quaestionum, atque eum maxime, 479
plura de piscium | genere tractata sunt. [298]

minoris qui p. *Platonis numerosque* δ. *deque victu* non sunt in Iunt. 1. Ald. Bas. 1. unt p. *bone* δ. *legistis* δ. Graeca desunt in Mss. (nec tamen in F. 3.) et edd. vett. de e spatio quidem vacuo lacunam hic esse in edd. indicatum est. Primus graeca addidit . 2. *propterea* δ. *cum* pro *tum* δ. *recta* p. *quum tanta* p. *qui tanta* δ. *illis fuit* in cett. *fuit illis*. *cur* non est in δ. *ordinarius* Elm. vitio typothetarum. *cohibilius* lorid. Bip. contra codd. cf. Gell. XVI. 9. *celeri oratione et cohibilis*; cf. Florid. p. 111. F. 3. *admititur* δ. p. In cett. *admitar*. *acquirere* F. 3. edd. ante Colv. solita aberratione. marg. emendavit Dr. ut saepius *operae est* pro *operae pretium est* apud Plaut.; cf. Gron. mt. p. 115. atque ita edidit Scriver. contra codd. *physicis* male Pric. emendavit pro quod ironice dictum est. *plitra quem* δ. *plura quem* F. 3. *si quos forte* e coniectura misit Scal., quem praeter Gent. reliqui secuti sunt; excepto Florido qui rursus eiecit. *i* δ. *sed utique*, Lipsii coniecturam, expresserunt Gent. Pric. Wow. Florid. E codd. δ. etatum est. Tuetur hanc lectionem Acidal. ad Vell. I. 6. et Gronov. Observ. I. 25. *xime* Iunt. 1. Ald. Bas., unde Lipsius emendabat *at quintum maxime*, quod receptum . Wower. Elm. Scriv. Pric.; Wower. insuper *at* mutavit in *ac*.

Peripateticorum, ubi etiam de
sermo est, Diogen. Laert. V. 4.
. §. 7.]

res [i. e. discipuli; cf. ad Met.
ed. meae et Florid. p. 22. Sed
sse possunt *posteri*; cf. Intt. ad
III. 29. T. II. p. 156. Orell. et
d Lactant. Institt. II. 7.]

otelis. [Diog. Laert. V. 1. §. 25.
ων α' β' γ' δ' ε' ς' ζ' η' θ', Ἀνα-
' β' γ' δ' ε' ς' ζ' η', Ἐκλογὴ ἀνα-
', ὑπὲρ τῶν συνθέτων ζώων α',
ν μυθολογουμένων ζώων α' et ad
mag. T. I. p. 595 sqq. Huebner.
a mavult scribi: περὶ ζώων γε-
περὶ ζώων ἠθῶν καὶ βίων, περὶ
ρίων, περὶ ζώων ἱστορίας, quod
. De animalium genitu et victu
primo sermo erat et περὶ ἱστο-
animalium particula in libris
ν.]

multiiuga. Plin. Hist. Nat. VIII. 17. *quinquaginta ferme volumina de animalibus condidit*.

quos forte hic. Recte *si* omittunt codd. *Hic* est hac in urbe, ubi iudicium habetur. Illuc autem libros istos non ipse adtulerat, sed ab amicis studiosis rerum naturalium eos conquisiverat.

sedulique. Acidal. ad Vell. I. c. 6. explicat: studiosi quaestionum naturalium, quam interpretationem equidem sequor, Gron. Observ. I. 25. p. 100. ed. Lips. iungit *amici sedulique* i. e. amici advocatique et studiosi mei, quique in iudicio mihi adsunt. Sed male tum *naturalium quaestionum* titulus librorum esset, quod nego. Dicit enim: Prome ex libris meis librum aliquem, quemcunque voles, modo res naturales contineat.

CAPUT XXXVII.

Interea dum hic quaerit, ego exemplum rei competens dixero. poeta Euripidi aemulus et superstes (vixit enim ad extremam sen igitur accusaretur a filio suomet dementiae, quasi iam per aetaten protulisse dicitur Coloneum suam, peregregiam tragoediarum, quan in eo tempore conscribebat, eam iudicibus legisse nec quicquam defensione sua addidisse, nisi ut audacter dementiae condemnarent, senis displicerent. Ibi ego comperior, omnis iudices tanto poetae ad miris laudibus eum tulisse ob argumenti sollertiam et cothurnum nec ita multum omnis abfuisse, quin accusatorem potius dementiae rent. Invenisti tu librum? beasti. Cedo enim experiamur, an e sint in iudicio litterae meae prodesse. Lege pauca de principio, de de piscibus. At tu, interea dum legit, aquam sustine.***

Euripidis aemulus Elm. δ. In cett. *Euripidi*. *Colonameum suam* δ. ed. pr. Vi *peregregium* F. 3. δ. p. Iunt. 1. Ald. Bas. 1. In cett. *peregregiam*. *eamque* Colv. et Bosch. *audaciter* p. Bosch. In cett. *audacter*; cf. Met. III. p. 207. *desiperei* mentem venit ex Cic. de Senect. 7: *num illud carmen desipientis videretur*. *comperi Romanis iudices* F. 3. *comperio roānis* p. *comperio roānos* δ. In cett. *comperio* corrupta codd. lectione equidem restitui: *comperior omnis* cf. p. 126. ed. meae. *argumentum* p. *et* ante *cothurnum* non est in p. *cothurni facundiam* emendat Ful *in tumultu* Venet. 2. *ūfuisse* δ. Lat. Lat. pro *omnis* malebat *omnino*. Male. Ut *non multum abfui, quin condemnarem*, sic bene quoque dictum: *non multum omnes condemnarent*. *omnis* F. 3. edd. vett. *omneis* Vulc. seqq. *omnes* Bosch. *cedo du* Sed cf. p. 472. *cedo enim si ego de Veneris statua nihil dixissem*. *et* ante *mihi* Male. Sophocli profuerunt litterae in iudicio. Experiamur an etiam mihi? *pauca* p. edd. ante Elm. Pric. et Bosch. *pauca de principio* F. 1. 3. δ. Elm. Scriv. Florid. Elm. Scriv. seqq. In cett. *deinde*. *ac tu* δ. *legit ta quanquam sustine*. *Audisti* F. *quam sustine* δ. *caussam sustine* edd. ante Iunt. 2., unde Lips. in marg. ed. B *capsam sustine*, sed quaenam capsa hic intelligi posset, nondum invenire potui. *taqu* In cett. *taquam sustine*. Verba: *Locus ex graeco libro Apuleii naturalium Quaesti* et seqq. praeter Scriv., qui dedit: *deest locus graecus ex Quaestionibus Natura* quasi titulus Apuleiani libri fuerit: *Quaestiones Naturales*, de qua re supra dictum Bosch. mavult: *deest locus ex Apuleii libris Physicis* atque ita recepit. Ego haec ab omnibus codd. omittuntur, exstirpavi atque asteriscis aliqua deesse insignivi.

Cap. XXXVII. *Euripidi*. [Duplici ratione explicari possit *Euripidi*, aut ut sit genitivus, aut dativus; cf. Rudd. Inst. T. II. p. 72. Quum vero *aemulus* cum dativo constructum, idem quod *similis*, *aequiparandus* videatur esse, genitivum potius habuerim, de qua forma vide infra ad p. 492.]

cum accusaretur. [Rem narrat Cic. de Senect. 7. Valer. Max. IX. 12. 5. Lucian. Macrob. c. 24. Val. Max. VIII. 7. exter. 12.: *prope centesimum annum attigit, sub ipsum transitum ad mortem Oedipode Coloneo scripto. Qua sola fabula omnium eiusdem studii poetarum praeripere potuit. Idque ignotum esse posteris filius Sophoclis Iophon noluit, sepulcro patris, quae retuli, insculpendo*. De anno quo haec tragoedia conscripta sit cf. Re rat. ad Soph. Oed. Colon. p

Coloneum suam. [ut T Prol. 32. *transtulisse in* *suam*; cf. Intt. ad Virg. Ae

adsurrexisse. [A stantibus adclamationes ex h. l. pro de Vet. Acclam. et Plausu in Graev. Thes. Ant. T. VI III. 19. p. 115.; cf. Panvi Circ. I. 11. not. Argol. ib p. 115.]

cedo enim. [cf. Hand. Tu p. 13. et Doederl. Synonym. qui uterque hunc locum in alter per *age*, alter per *ci pere*.]

interea dum legit. [cf. Dict. Cret. III. 23. Glossa

CAPUT XXXVIII.

ti, Maxime, quorum pleraque scilicet legeras apud antiquos philoso- 480
:t memento de solis piscibus haec volumina a me conscripta, qui u progignantur, qui ex limo coalescant, quoties et quid anni cuius- generis feminae *subent*, mares suriant; | quibus membris et caussis 481
ıatura viviparos eorum et oviparos (ita enim latine appello quae ιτόκα καὶ ᾠοτόκα). Et ne perose animalium genita pergam, deinde

? ... *antiquum philosophicum* p. *quorum* δ. *propignerantur* p. *quicquid anni subenderni* F. 3. *subcertant* δ. *subentant* ed. pr. Vic. Iunt. 1. Bas. *subventant ant* Ald. In cett. *subent*. *aureant* pro *suriant* δ. *ex caussis* p. *discrerit* F. 3. ed. :net. 2. Iunt. 1. Bas. 1. (nec *discrecit*, uti Bossch. adnotat.) *discernit* p. δ. In cett. *viciperos* et *oviperos* Ald. et Iunt. 2. *vir. eorum*, *ovip. eorum* p. *ita enim latine* φ. p. ed. pr. Vicent. Wower. In cett. *latine* pro glossemate deletum est. ζωοτόκα καὶ ıt in ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1., et in sola Iunt. 1. unius vocabuli vacuo spatio :sse indicatum est. In edd. vetustissimis textus tenor non interruptus est. ῥηνθόκους post ᾠοτόκα ex superiori versu in p. irrepsit. *et ne perose animalium genita pergam* :dd. vett. praeter Iunt. 2. quae habet: *et ne operose animalium genita*; Casaub. *ıe per omnes animalium genitus pergam*, quam lectionem seqq. Edd. secuti sunt; *ne ımnes animalium genitus pergam* Elm. et seqq. Hanc lectionem Bosscha putat ex F. 1. ıorstium recepisse; at vehementer errat, quum in Lindenbrog. collatione Casauboni ıuam etiam Scalig. amplexus est, nulliquam correcta sit, unde e suo ingenio Elm. se statuendum est.

:ell. T. III. p. 415., ut supra: *:um hic quaerit.*]

sustine. [De re cf. Polet. Rom. I. 12. in Polen. Suppl. . p. 399 sqq. Spanh. ad Iul. fr. Prob. p. 84. Meier's u. ı. Att. Proc. p. 717.]

XXVIII. *antiqui philoso-* ut graece παλαιοὶ τῶν φιλο- qua graeca constructione vid. e Mund. p. 361., sic supra *ıiam tragoediarum.*]

[Quamquam codd. aliud quid identur, tamen quum nihil ›tuerim, quod lectioni Mss. ccedat, recepi hanc Colv. ıem. cf. Burm. ad Anthol. p. 629. Apul. Anechom. p. *ıbantis voculas*, Doederl. T. VI. p. 353. Intt. ad Fest. ndem. Ita apud Fulg. Expo- Antiq. p. 781. Stav. defendi *lgia vero sunt labellorum s in subatione peractae,* ubi ctius *subactione* scripseris. n feminae a maribus dicuntur. Caes. c. 49. Lamprid. Com- t quum optimi codd. *in sub-* el *supinatione* legant, non itantis librarii puto esse cum Mercer. ad Non. p. 782. ed. Lips. sed *subatione* atque *subidatione* legerim a vocc. *subidus*, quod a *subare* profi- ciscitur. Forsitan hoc vocabulum plane inusitatum huic Apuleii loco vindican- dum est, ut pro *subent* legas *subident*. Attamen pro vera emendatione vendi- tare noluerim.]

mares suriant. [cf. Elm. ad Arnob. p. 6. ed. Lugd. Orell. ad Arnob. V. 13. T. II. p. 291. et c. 28.]

oviparos. [Munk. ad Fulgent. My- thol. I. 12. p. 639. Auson. Mosell. 133.]

et ne perose animalium genita pergam. [Ita ducibus Mss. optimis dedi. Primum *perose* explico ut odium molestiam ac taedium creet, moleste et odiose, quam huius vocis significa- tionem etiam Bosscha non denegavit. At cum eo in constructione *pergere genita* offendi non debet, quum Tac. Ann. I. 28. *prospere cessura quae pergerent* i. e. pertractarent, agerent dixerit, ad quem locum vide Intt. Ubi vero de itinere sermo est, ut *civitatem pergere*, et alia, nunquam dici posse simplicem accusativum puto cf. ad Met. p. 450. ed. meae. *Operose* quod edd. recentt. malunt, non probo, quia ita se laudaret Apuleius, quoniam *operosus*

de differentia et victu et membris et aetatibus ceterisque plurimis,
dem necessariis sed in iudicio alienis, pauca etiam de latinis scriptis
eamdem peritiam pertinentibus legi iubebo: in quibus animadvertes
cognitu raras, tum nomina etiam Romanis inusitata et in hodiernu
sciam, infecta, ea tamen nomina labore meo et studio ita de graeci
nire, ut tamen latina moneta percussa sint; vel dicant nobis, Aemili
482 troni tui, ubi legerint latine haec pronuntiata vocabula. De solis | ac
dicam nec cetera animalia nisi in communibus *differentiis* attingam.
igitur quae dicam. Iam me clamabis magica nomina Aegyptio vel B
ritu percensere *σελάχεια, μαλάκεια, μαλακόστρακα, χονδράκανθα,*
κόδερμα, καρχαρόδοντα, ἀμφίβια, λεπιδωτὰ, φολιδωτὰ, δερμόπτερ
νέποδα, μονήρη, συναγελαστικά. Possum etiam pergere, sed non e

iubeo δ. in q. animadverteres p. *cum me cognitu raras* F. 3. p. Salm. In marg.
in quibus animadvertes cum in eis cognitu rara edd. habent; Bosscha emendavit et recep
cognitu raras, quam emendationem equidem probo. *et tamen* p. *provenere* est in Ven
corrigit Lat. Latin.; male. Pendet infinit. ab *animadvertes*, *ea* eleganter abundante.
nullis edd. post *infecta* perperam maior distinctio est posita. *ut tanquam* emendabat
illepida quam dicebat particulae *tamen* geminatio valde ei displicebat. *paterni* Ba
correxit Lat. Latin. *dicam* non est in δ. *attingant δ. differentiis* Casaub. emenda
steriores Edd. praeter Bosscham secuti sunt. Bosscha emendavit *ceteras animali*
munibus differentes et ita recepit. In cett. est *cetera animalia in communibus d*
quod cum neutiquam ferri possit, amplector Casaub. emendationem, utpote facilio
sententiam aptiorem. *percensere Caλυχεια μαλακεια μαλακοCTPακαχονδPακαμΘ*
κod: Pμα καPχαPοdομτα αμφι Βιατεπι dατα φολια ατα dεPμοπτεPα πεCα νοποd
CυναΓελαCτικα. Possum F. 3. *caλυχεcu καλακεμκαλα KΘCTPaKa.* + (Bosscha
ΘΚaPaKa Kea ΘCTPaKOΔePΓa KuP+ *νρoαoντνCIN ΦIBIAeNI duτφoλια*
PaπecuNO NOdu KΘNhphcyNCI νιλαεπκα. F. 1. teste Lindenbrogio; *Caλυχeeκ καλα*
KOCTPaKa+ *οκαρακαεια οστρακοdεpνα KuP*+ *νρoαν TυCIN φιβια eNI duτ*
dePKOπτεpα πεcuNO nodu KONhPhCYNA reλaeπκa. Hinc Pricaeus emendavit *σελ*
cartilaginea, μαλάκια mollia, μαλακόστρακα crustis tenuibus contecta, ὀστρακόδε
duris conclusa, ἀμφίβια quae terra simul et mari degunt, φολιδωτὰ squamosa, δ

semper sedulum, assiduum accuratum denotat. *Genitum* emendavi pro *genita* quod ea significatione vox *genita* dici nequit. Scriptum fuerat *genitū*. hinc omissa lineola corruptum *genita*.]

moneta percussa sint. [De hac dictione cf. Intt. ad Horat. Art. Poet. 59. et ad Iuvenal. VII. 55. *carmen feriat communi moneta*; Senec. Epist. 34. extr. *omnia facta dictaque una forma percussa.*]

magica nomina Aegyptio vel Babylonico ritu percensere. [Summa cum ironia Apuleius haec protulit. Magi enim solebant in incautionibus Aegyptiis verbis uti, ne a ceteris intelligerentur. Accusatorem vero fingit Apuleius tam rudem linguae graecae esse, ut haec vocabula non graeca sed barbara et ad magiam facientia crediderit. Optime haec illustrat Kopp. in Palaeogr. III. 1. c. 8. §. 110. p. 115. his verbis: Barbara nomina potissimum usurparunt magi; cf. Lucian P
12. T. VII. p. 261. et dial. m
T. VIII. p. 214. Lucan. VI. 5
Flacc. VIII. 69. cf. potissim
blich. S. VII. C. 4. p. 153 s
quoque ratio huius rei mysti
niam enim sacrarum gentiu
Aegyptiorum et Assyriorum
sermonem sacrum indicarunt,
caussam colloquia nostra cum
istimamus oportere facere in
diis quasi cognito" et statim
154. Adde quod eandem pro
tem non servant *nomina* in
guam versa Galen. de simpl.
prooem. apud Tiedem. de ma
25. Pleraque herbarum nomin
medicis adhibentur et quibus
candis incantationibus aliisqu
stitionibus utuntur, sunt Aegyp
Lucan. III. 224. Haec Kopp.
terea Intt. ad Lucan. VI. 449.

σελάχεια. [Gronov. Flore

m terere, ut sit mihi tempus aggredi ad cetera: haec interim quae ı recita, latine a me enuntiata.***

CAPUT XXXIX.

ım igitur putas philosopho, non secundum Cynicam temeritatem rudi [299]
ɒ, sed qui se Platonicae scholae meminerit, utrum ei putas turpe, 483
an nescire, negligere an curare; nosse quanta sit etiam in istis pro-
ratio, an de deis immortalibus matri et patri credere? Q. Ennius
ıthetica quae* versibus scripsit innumerabilia piscium genera enu- 484
ıe scilicet curiose cognorat. Paucos versus memini, eos dicam:

pro alis est. Reliqua expedire non potuit; sed corrupta haec graeca, prout citata a. contextui inseruit, quum reliqui inde a Casaub. nota: *graeca verba* vel *graeca sunt*, indicaverint ea excidisse. Ante Casaub. ne haec quidem ipsa leguntur. In edd. patio verba excidisse notatum est. *possem* p. *dixit* Elm. Scriv. Altenb. Bipont. [et nihil correctum est.) *nunciata* δ. *enunsciata* p. Latina verba ab auctore non nt, utpote non a se sed ab alio quodam recitata. In edd. vett. hic lacuna est quatuor m versuum.

. 3. p. δ. *igitur putas* δ. delet. In cett. *utrum igitur putas.* *secundum* non est in δ. *in* non habet p. *an diis immortalibus* F. 3. δ. p. In cett. *de diis immortalibus.* *he ca* F. 3. Venet. 2. *Hediphagitica* F. 1. *Edesphagitica* φ. ed. pr. Vicent. Wow. et citat uson. Mosell. 151. *Hedyphagetica* Fux. p. Elm. Scriv., nisi quod codd. per ι scribunt. *itica* δ. *aedes phagitica* Iunt. 1. Bas. 1. Colv. Cas. Vulc. 1. Gent. Pric. φαγητικὰ Ald. *lesphagitica* Florid. ἡδυπαθητικοῖς Scal. in ed. Vulc. 2. *Hedyphageticis* Scriv. *tica* Lips. in marg. ed. Bas. coniecit, Bosch. habet *Hedypathetica*, Vulc. in marg. ed. ἰχθυοπαθητικοῖς, uti iam Colv. voluit emendans: *Ichthyophagetica quae versibus versibus* F. 3. p. δ. *qui versibus* Bosch. In cett. *quae versibus.* *cognorat* F. 3. p. δ. t. Venet. 2. Iunt. 1. Bas. 1. In cett. *cognoverat.*

branas Florentinas diligenter t ex earum vestigiis ad He- 880. tam felicissime locum ıdavit, ut graeca vocabula ita auctori reddere non dubitanlam Bosscha ante me haec extu posuit, pro σιλάχεα cum cte legens σελάχεια vel potius Ego σελάχεια ex Florent. 3. ti in seqq. pro μαλάκια, quod et Bosscha maluerunt edidi . e. *mollusci.*]

XXIX. *de deis.* [Scripsi *de de diis*, quod edd. omnes quia sic facilius puto explicari timos quosque codd. *de* prae- ı omisisse. Iteratio eiusbae quoties ansam praebuerit, a excideret, vix potest dici, ɔm *de deis* vel *de diis* magis quamquam *diis* dativus habet di possit, si pendere eum exvocc. *ratio* ea constructione: *in istis providentiae ratio, an matri et patri credere quanta sit in istis diis immortalibus ratio*, sed quum nimis contorta videatur, praefero lectionem *de diis.* Ad sententiam utrumque probum est. Prior lectio hanc sententiam habet: an turpe putas, scire providentiam plurimum in his rebus valere an ex matris et patris stolida et perversa opinione de diis immortalibus eorumque in res humanas vi et potestate constituere; altera vero eo sensu probari possit: an turpe putas, scire res istas omnes a providentia pendere divina, an cum matre et patre credere, qualis et quanta deorum vis in res eiusmodi sit.]

Hedypathetica. Plurimae extant virorum doctorum de hoc vocabulo sententiae. Colv. scribi voluit ἠχθυοφαγητικὰ vel *Hedypathica* s. ἡδυπαθειά, quo nomine versibus opusculum inscripsit peritissimus rei culinariae Archestratus cf. Athen. VII. 8.; Casaub. emendavit *edesta vel phagica* s. ἐδεστὰ ἢ φαγικὰ

Omnibus ut Clypea praestat mustela marina.

at Clypea Wower. et Florid. cum Burm. ex emendatione Turneb. et Scaligeri contra Mss., quae quia ignoratur quid praecesserit apud Ennium, Mss. sequor. Tum Burm. et Florid. ex Turnebi coniectura edidere *Clypeae* quemadmodum *Clupeae* maluit Harduin. in Emend. ad Plin. Lib. IX. 24.

[quem titulum probat Buleng. de Conviv. I. c. 4. in Graev. Thes. Antiqq. T. XII. p. 112.] Sed non valde usitatum fuit antiquis duplici titulo monumenta sua insignire nisi illud argumenti varietas aut certa quaedam ratio postularet. Hinc est quod Wow. praeterat *hedyphatheticis*. *Phageticorum* inscripsit Hier. Columna in fragm. Ennianis p. 115., cuius notas evolvere operae pretium est. *Q. Enni Phagesiorum fragmentum* edidit Pithoeus post finem lib. VI. Epigr. vet. In Scalig. Catalectis L. I. p. 215. excusum est *Q. Ennii Hedypatheticorum fragmentum*. *Hedypathetica* etiam placet Salmas. in Praef. ad Cebet. Tab. p. 17.; *Addephagia* vel *Addephagica* Trillero Observ. I. c. 14., licet in fine capitis magis inclinet in *Hedypathetica* vel *Hedypathia*, quod Burmann in Anthol. T. I. p. 588. omnium probabilius videtur, quia hic titulus fuerit poematis Archestrati, de quo agit III. 1. p. 160. et vid. Casaub. ad Athen. VII. 8. Simile opus Varronis fuit περὶ ἐδεσμάτων, de quo vide D. Heins. de Sat. Horat. I. p. 81. Denique Gronov. ad Gellium VII. 16. mavult *Hedyphagetica*. [Ego vero quum Archestrati opus Ennium in suo libro secutum esse existimem, *Hedypathetica* malim scribere cum Bernhardyo *Röm. Litterat.* p. 179., quamquam non negaverim, forsitan paulo aliter hunc titulum enotatum fuisse. Qui enim syllabam *eus* vel *es* codd. et edd. vett. constanter retinere potuerint, non intelligi potest, nisi ita revera scriptum fuisse ab Apuleio statuamus. Praeterea terminationem aliam fuisse existimo et legerim *Hedypathia*, quia optimi codd. scribunt *phagitica a*. non *quae* et *qui*, quod posterius Bosscha emendavit et in textum recepit, ut postremam syllabam *ea* ex relativo adhaesisse vocabulo *pathia* non improbabile sit. De Archestrati *gastronomia* s. *opsopoiia* cf. Schneider. Epimetr. I. ad Aristot. Hist. An. p. LII. LXXII. sqq. qui versus apud Athen. dispersos collegit. Ceterum insignem ad hos versus emaculandos operam contulerunt Turneb. Advers. XXI. 21. et Salm. ad Solin. T. II. p. 1128. et sqq.]

omnibus ut Clypea. Burm. in Anthol. haec adnotat: „De clupea pisce, non vero urbe intelligunt nonnulli, ut Rondeletius de Pisc. VII. 15., de quo inter alios pisces, silurum, sturiones similesque agit Scal. Auson. Lect. I. 3. et Maussac. ad Plutarch. de Flum. p. 224., sed rectius Scalig. et Columna Clypeam urbem intelligunt, quam in seqq. versibus aeque atque in Varronis fragmento apud Gell. VII. 16., etiam recenseat loca, in quibus insigniores nascantur pisces, ut hoc versu dicat mustelas, quae Clypeae nascantur, omnibus marinis mustelis praestare. Est vero Clupea urbs cuius meminit etiam Lucan. IV. 589. Eam in deditionem acceperunt Romani, antequam in agrum Carthaginiensem facerent impetum; vide de hac urbe Suritam ad Anton. Itiner. p. 222. et Merul. ad Enn. p. 424, quem tamen illic errare, dum Clupeam et Aspidem diversas urbes facit, videbis ex notis Drak. ad Sil. III. 244. Bene Bosscha lectionem defendit mustela Clypea. Sic *hospes Zacyntho* Plaut. Merc. V. 2. 99. *ficus Zacyntho* ibid. V. 102. cf. Davis. ad Caes. de B. C. I. 24. Gronov. Lect. Plaut. ad Bacch. II. 2. 53. Rutgers. Lect. Venus. c. 20. p. 358. Burm. ad Anthol. Lat. T. II. carm. 122. vs. 20. Munker. ad Hygin. fab. 97. p. 178. Gronov. ad Gell. III. 15. [Dacier ad Fest. p. 692. Lind. s. v. *Sargus*.] Nostro autem loco non obstat, quod in seqq. est *Aeni*, *Abydi* cett., nam ibi verbum *est* necessario id postulat.

Murcs sunt Aenid aspra ostrea plurima Abydi,
Mitylenae est pecten, charadrumque apud Ambraci' finis.
Brundisii sargus bonus est, hunc, magnus erit si,

ostrea plurima Abydi F. 1. 3. p. δ. ed. pr. Vicent. (quae tamen habent *Teni)* Iunt. 1. *m. s. A. aspera et ostrea pl. Ab.* Iunt. 2. *(Oeni)* Vulc. 1. *m. s. A. aspera et ostrea et* 'olv. Vulc. 2. 3. Wower. Elm. Scriv. *M. s. A. ast. aspra ostrea pl. Ab.* Scal. Casaub. :. Florid. cum Burm. in Anthol. Bene Bossch. cum Salm. ad Solin. p. 794. *Mures sunt pra ostrea plurima Abydi.* Lips. emendavit: *mures sunt Aeni, ac plera ostrea, pluria* *streа δ. vidi δ.* pro *Abydi.* *mus Mitilenae est pecten, caradrinique apud Umbraciae* *mitylenae pecten caradrum apud Umbraciae finis* F. 1. teste Lindenbrog., unde malo *'enae* in F. esse adnotat Bosscha. Hoc vero etiam est in δ. et in edd. vett. ante Casaub. *est* Casaub. (nam quod in eius edit. legitur *Mithylena*, videtur esse a typotheta, licet in Ms. p.) Gentil. Wow. Pric. Florid. Bossch. *est Mithylenae* Elm. Scriver. *Mitylus* Vulc. 2. 3. Burm. in Anthol. Lat. *pelere* pro *pecten* δ. *caradrum apud* F. 1. p. *ue apud* δ. *caradrumque* vel *caradrum quae* φ. edd. ante Casaub. *(carandrum quae caprosque* Casaub. Gent. Pric. Florid. Altenb. *aperque apud* Scal. Vulc. 2. Wow. Elm. *rabusque apud* emendavit Colv. *charadrusque apud* Scal. in Catal. et Burm. *chara-pud* Bossch. *apud Umbraciae finis* (ut F. 1. 3.) s. *fines* Mss. et edd. ante Casaub. . vel *Umbratie* p. δ.) *Ambracienses* Casaubon. coniecturam amplexi sunt Gent. Pric. nb. *Ambraciae amnes* lectio est Scal. in Catal. et in Vulc. 2. Wow. Elm. Scriv. Burm. Bosscha recepit Salm. emendationem ad Solin. p. 794. *Mitylenae est pecten charadrum-ciai*. Heins. emendat *Ambraciotas.* *Brindisii* F. 3. *Brundini* δ. In cett. *Brundusii;* ptura *Brundesii* Fea ad Horat. Sat. I. 5. 104.] *est* non comparet in p. *magnus si erit* . ante Casaub. contra metri rationem. At Lindenbrog. e F. 1. nihil enotavit; Turneb. *Brundisiis sargus bonus est.*

sunt Aenid . . . Abydi. [De one *Aenid*, ut *Praedad, Altod,* n columna Duiliana cf. Voss. I. p. 156. ed. Foertsch. De raciae urbe cf. Harpocrat. s. v. Beger. Thes. Brandenburg. T. 5. De *Abydo ostrifero* cf. Intt. Georg. I. 207.]

mae est pecten charadrumque nbraci' finis. [Ita locum corru-m Mss. ope restituere conatus rchestratus habet: *τοὺς μῦς ει μεγάλους, ὄστρεια δ' Ἄβυδος τους Πάριον, τοὺς δὲ κτένας ἡ Πλείστους δ' Ἀμβρακία παρέχει τε μετ' αὐτῶν Μεσσήνη δὲ πε- στενοπορθμίδι κόγχαι.* Ample-mnae sententiam pectinem hic e tribuendum esse censentis. tus qui in primo pede extat, apud Homerum conspicitur, ut *'elanurum turdum; Polypus* e. Idem Ennius p. 135. ed. *Capitibus nutantis pinus re- cupressos.* De talibus verss. rmann. Elem. Doct. Metr. I. c. I. et II. c. 26. §. 20 et 21. De pisce cf. Heindorf. ad Horat. 4. 33.]

drumque. Casauboni emendatio *caprosque* nonnihil verisimilitudinis accipit e Plin. Hist. Nat. XI. 51. *is* (piscis) *qui caper vocatur in Acheloo amne grunnitum habet,* quum Achelous haud longe ab Ambracio sinu mari influat. Propius ad Mss. accedit Colvii emendatio *carabusque.* *Carabi* inter cancros memorat Plin. Hist. Nat. IX. 31. Hesych.: *κάραβοι τὰ ἐν τοῖς ξύλοις σκωλήκια καὶ ζῶον θαλάττιον.* *Charadrusque apud* Scal. in Catal. dedit, quod non intelligo, nisi fuerit nomen piscis aliunde incogniti. At *charadrus* gr. *χαράδρος* vel *χαράδρα* proprie est fossa vel sinus in formam alvei excavatus, eamque vocem Ennius hic usurpavit de *portu fossitio*, de quo plura vide apud Salm. p. 794. vel omnino de sinu Ambraciae. [Quoniam vero Glossae vett. *χαράδραν* interpretentur *cancellum*, quam vocem de finibus passim Latini usurparint, hinc ex glossa esse illud *fines* quod versum prorsus pessumdet, sententia est Bosschae. Totus locus optime se habet si mecum legis *charadrumque apud Ambraci' finis.*]

sargus. Archestratus: *τῆμος ἔχειν ὀπτὸν σαργὸν τυρῷ κατάπαστον Εὐμεγέθη θερμὸν δριμεῖ δεδαιγμένον ὄξει.*

Sume. Apriclum piscem scito primum esse Tarenti.
488 |*Surrentid elopem face emas Glaucum ad Cumas quid.*

Sume apriculum F. 3. et edd. vett. *apriclum* Pith. Scalig. Casaub. et seqq. Columna *pis* citat corrigitque: *Sume ast Apriculum scito* improbante Pricaeo. Cannegiet. ad . XXXVIII. p. 209. idem censet atque emendat: *eris si Sume Apulum Phycin scito;* Wl Crit. p. 285: *hunc magnus erit si Sume epulis. Phicin — sumo* Salm. in marg. *pis* Vicent. Venet. 2. *secto* vel *seco* p. *Surrenti aelopem fac emas Glaucum apud Cuma* *Surrenti telopen fac emas glaucum apud Cumas quid* F. 1. teste Lindenbrog. (*teloren* I *surrentia elepen ... apud Cumas quid* p. *Surrentiam elopen facernas claucum* (*quid* δ. *surrenti elopem facemus gl. apud Cumas quid* ed. pr. Vicent. Venet. 2. item Iu sed *facemas; Surrenti elopa fac emas gl. apud Cumas quid* Ald. Iunt. 2. Bas. 2. C Vulc. in marg.: *Surrenti ellopa emas, glaucum Cumas apud at quid .. surrenti chema* *Cumas apud at quid* ex coniectura Scal. Vulc. ed. 2. 3. Elm. Scriver. Ipse Scalig. in (Burm. Anthol. Lat. *Surrenti lopadas* et citat ita Clofann. ad Ovid. Halieut. 12. Casaul *Surrenti fac emas glaucum Cumas apud. At quid;* Wower.: *Surrenti fachemas* e Florid.: *surrenti phagem gl. C. apud.* Turneb. emendavit: *Surrenti fac emas glaucu* *apud at quid.* Scip. Gent. *Surrenti Bocem, Glaucum Cumas apud,* ut *Bocem* (cf. I Anthol. I. ἢ σκάρον ἢ βῶκας φλέξον ἐρευθομένους) vel *Phagem* et *Glaucum* pisces Constant. Caes. de Re Rust. 20. c. 7., ubi piscium genera enumerans scribit: *Phag* *Glaucus*, et in Add. coniecit idem *Surrenti Bocam.* Scal. emendavit *Surrenti Chemas;* Epist. Gudian. p. 365. legit: *Surrenti fac emas glaucum, Cumis apuas quid?* Colu *Surrenti fac emas Glaucum et Cumas apud.* Boscha edidit cum Salm.: *Surrentid* *emas. Glaucum ad Cumas. Quid,* quamquam *apud* e glossa marg. verborum *Nestoris* huc intrusum esse potius putat atque hinc corrigit: *Cumis.*

sume. Apriclum. Cannegieter. l. c. emendavit: *eris si sume Apulum Phycin scito* et sic interpunxit: *Brundusii sargus bonus est, hunc magnus eris si, Sume Apulum,* hoc sensu: bonus quidem sargus Brundisii est, sed si *magnus* vel mactus id est dives vel in re lauta eris, sume sive eme Apulum, quia licet carior, melior est in Apulia. *Phycin* vero vel *Phycum* aut *phucam* divitibus inter delicias in honoribus fuisse pluribus idem erudite ostendit. *Phycis* vero piscis nomen habet a φῦκος alga seu *fuco*, de qua voce merentur legi observata Spanh. ad Callim. Hymn. in Del. 198. et hinc inter pisces qui circa copiosam algam inveniuntur, φυκίδες etiam enumerantur et cum turdis iunguntur ab Oppian. Halieut. 126. cf. Rondelet. de pisc. VI. 10. *Apriculum* vero commemoravit Apuleius ipse supra p. 417., unde hoc Burm. qui haec omnia exposuit retinere voluit, at cetera emendans: *hinc magnus erit si, Sume apriclum Phycin scito.* De *apriculo* vide Plin. Hist. Nat. VIII. 51. Verba *magnus erit si* pertinere ad *sargum,* Archestrati versus arguunt.

Surrentid cett. Virorum doctorum emendationes in adnot. crit. posui. Primum *Surrentid* legendum e scriptura cod. Flor. 1. *Surrent* *Elopen* multi ideo improbant. Surrenti, quod oppidum es Picentino sed Rhodi capi a IX. 54. Varr. apud Gell. V de R. R. II. 6. Immo Ovid. H canit: *At pretiosus Elops n* *cognitus undis,* quod confirm VIII. 16. scribens, in Pamp non alibi nasci elopem. Be respondet Boscha, propter xisse *Surrenti* esse elopem, *sunt Aenid.* etc. sed Surrenti *elopem,* quasi indicare vol elopem aliunde advectum opti vel ibi potissimum in vivariis et propterea Surrenti emend vel dicendum, Ennium a re dissentire, sicut infra scarum ponnesi oras capi ait, quem a mari adtribuunt. *Face* ubiqu dum esse ubi corripi debet c netam in Menagian. T. III. 341. demonstrant, citante Burn et Burm. ad Ovid. Heroid. II. 9 Am. 682. Fast. I. 287. Vo T. I. p. 222. Foertsch. Ceter bene emendavit: *ad Cumas* versus sit spondaicus, quales

rum praeterii, cerebrum Iovi' paene supremi? 489
oris ad patriam hic capitur magnusque bonusque.
nurum, turdum merulamque umbramque marinam.
pu' Corcyrae, calvaria pinguia, acarne.
pura, muriculi, murex, dulces quoque echini. 490
multis versibus decoravit, et ubi gentium quisque eorum, | qualiter 491
ssulentus optime sapiat: nec tamen ab eruditis reprehenditur: ne ndar, qui res paucissimis cognitas graece latine propriis et elegandis conscribo.

C A P U T XL.

oc satis dixi, tum aliud accipe. Quid enim tandem si medicinae diosus neque imperitus quaepiam remedia ex piscibus quaero, ut

δ. *Nectoris* Vulc. 2. 3. *Mestoris* p. [cf. Deder. not. crit. ad Dict. Cret. II. 48. et . 1.] *Melaenurum* Elm. Scriver. *Menalurum* δ., ut citat Ciofann. l. c. *cardum* pro *nbraminque* p. *pinguia carne* F. 3. edd. ante Colv. *pinguia carnae* δ. Bas. 2. Colv. *Atarnae* p. Casaub. Vulc. 2. 3. Wow. Elm. Pric. Scriv. Bossch. Scal. in Catal. Burm. Lindenbrog. hoc correxit. *pinguis Atarnae* Altenb. Florid. Bip. cum Columna et Pric. *ia* legi voluit Lat. Latin. *calcaria pinguia*, *atarne* vel *atarna* Colv. cum Lips. . p. δ. *marriculi* F. 1. (nec *murriculi* teste Bossch.) F. 3. p. edd. vett., quae tamen *R* scribunt; *matriculi* δ. Iunt. 1. Bas. Colv. Vulc. 1. *muriculi* Cas. Gent. Wower. . Pric. et seqq. ex emendatione Turnebi. *mures* F. 1. p. edd. ante Casaub. In cett. ro *etiam* δ. *decoravit* non est in δ. *multos* mavult Pric. *inveniatur ostendit*, peram intrudunt omnes edd. post *eorum*, non sunt in F. 1. 3. p. δ. Ego quoque omitto. F. 3. *aut insolenter* δ. *nec ego* Altenb. Florid. Bipont. *ne ego reprehendar* ab*hendam* p. *et latine* p. Venet. 2. Iunt. 2. Altenb. Bip. *et* ante *elegantibus* non est in δ. o *tum etiam* δ.

veniuntur multi. De *Glauco* . Hal. I. 108. *οἷον δὲ καὶ ἔξοχα τέκν' ἀγαπάζει;* Plin.

praeterii cerebrum Iovi' emi. Scarum hic prima pro- Ennio usurpari, quae ab tronio aliisque corripiatur, ittersh. ad Oppian. I. 109. . De *Scaro* vide Intt. ad l. II. 49. [Burm. ad Petron. '26. ed. alt. Cur *cerebrum* natus sit explicat Vales. 21. ibique Burm. p. 25. et 221. Suid.: *Διὸς ἐγκέφαλος ιν οἱ Πέρσαι ἐπὶ τῶν ἡδυπα- βασιλέως ἐγκέφαλος*; quem excitat; Elm. citat Athen. . *Κλέαρχος δὲ περὶ τοῦ Περ- ς διηγούμενος, ὅτι τοῖς αὐτῷ ύ τι βρῶμα ἆθλα ἐτίθει γοῦν τοῦτο γάρ ἐστιν ὁ λεγόμενος, ἅμα καὶ βασιλέως ἐγκέφαλος.* lag. Chil. I. Cent. 6. 60. Bas.]

Polypu' Corcyrae. Archestratus: *πώλυποι ἔντε Θάσῳ καὶ Καρίᾳ εἰσὶν ἄριστοι Καὶ Κόρκυρα τρέφει πολλούς.*

Acarne. Ita lego cum Salmas. p. 794. ex Plin. XXXII. 11. et Gell. X. 20., quod piscis nomen est. *Atarnae*, qui legunt, innui volunt oppidum Atarne, prope Lesbum situm. Sic *Atarnea* in Ionia apud Xenoph. Anab. VII. p. 425. et Hellen. III. p. 488. De h. l. vide Intt. ad Gell. l. c.

muriculi. Qui *marriculi* vel *matriculi* legunt, genus piscium plane ignotum nobis dant. Hinc equidem recepi lectionem edd. *muriculis* i. e. *musculi* ut Plaut. Rud. II. 1. 10. *echinos, lepadas, ostreas, balanos captamus conchas, Marinam urticam, musculos, placusias striatas* et Cels. II. 9. *ostrea, petorides, echini, musculi.* Salm. *muriculi* interpretatur *parvi murices.*

echini [cf. Intt. ad Horat. Epist. I. 15. 23.]

CAP. XL. *cum hoc satis dixi, tum aliud accipe.* [Ego coniunctivum exspectaverim. De hac constructione vide

:xplorare studio et augere. Atque adeo *summe* miror, quod unum iculum inspectum sciatis, cum iam plurimos, ubicumque locorum , aeque inspexerim, praesertim quod nihil ego clanculo sed omnia o ago; ac quivis vel extrarius arbiter assistat, more hoc et instituto m meorum, qui aiunt hominem liberum et magnificum debere, si primori fronte animum gestare. Hunc adeo pisciculum, quem vos arinum nominatis, plurimis qui aderant ostendi, necdum etiam de- vocent, nisi quaeram sane accuratius, quod nec apud veteres philo- prietatem eius piscis reperio, quamquam sit omnium rarissima et :moranda. Quippe solus ille, quantum sciam, cum sit cetera ex- ecim numero ossa ad similitudinem talorum suillorum in ventre eius t catenata sunt. Quod Aristoteles si scisset, numquam profecto :ripto prodere, qui aselli piscis solius omnium in medio alvo corcu- pro maximo memoravit.

CAPUT XLI.

m, inquit, proscidisti. Hoc quis ferat philosopho crimen esse, 493 vel coco non fuisset? Piscem proscidisti, quod crudum: id accusas? :ntrem rusparer, hepatia suffoderem, ita ut apud te puerulus ille

Iunt. 2. Bas. 2. Bipont. In cett. *Aristoteli*, de qua genitivi terminatione cf. Eckst. ad ch. T. II. p. 597. *et* ante *explorare* non est in δ. *atque ad corumme miror* F. 3. unde verissime margini adlevit Salmas. fortasse e cod. Fux. *atque adeo summe admiror* ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. Bas. 1. Ald. *atqui adeo miror* Bas. 2. Vulc. 2. 3. Wower. Elm. Scriv. *atque adeo miror* Florid. *inconspectum* δ. *pluri- e* F. 3. p. ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. Bas. 1. In cett. *plurimos qui ubicunque.* . δ. In cett. *ego nihil.* *ac quivis* δ. p. Casaub. Gentil. Wow. Bossch. *ut quivis* φ. te in marg. Salm. In cett. *at quivis.* *vocem* φ. Florid. probantibus Colv. et Casaubon. *isda* p. *ille* non est in δ. *si unquam profecto* F. 3. δ. *sunquam profecto* p. In cett. *uam profecto.* Huic codd. corruptae lectioni aliquid subesse intelligo, quid vero sit, :l. *ascelli* p. *medio alvo* F. 3. p. δ. In cett. *media alvo.* *pro maximum* δ. *ferat* δ. *carmine* pro *crimen* δ. *coquo* δ. In cett. *coco.* *quod* F. 3. δ. p. ed. pr. . 2. Ald. Bas. Casaub. Gent. Pric. Scriv. Bossch. In cett. *quid? crudum?* *rusparet* cent. Venet. 2. Iunt. 1. Ald. Bas. 1. *rusperat* δ. *hepetia* F. 3. edd. vett. et cett. edd. ste Bossch. Sed *hepatia* extat in locis Petron. c. 66. et Non. p. 110. v. *gigeria.*

Hoc Apuleius in deliciis tur. cf. Met. I. p. 28. et 73. X. p. 713. XI. p. 767 et 798. *ri fronte animum gestare.* ell. XIX. 8. *Amicitias atque in fronte promptas gero.* d. I. 5. 34. *iram in promptu* pro Planc. [c. 14.] *Hic quod animo sentiebat, id magis et vultu promptum habuit* quos locos excitat Casaub. ibm. ad Plaut. l. c. Pricaeus mmach. Epist. (IX. 4.) *te ri affectionum mearum stituo* et Lucret. IV. 205. *in fronte parata.* *o.* [Hoc vitiosum esse con- ad Suet. Vesp. c. 24. sed vide ad Met. p. 512. ed. meae. De re cf. Intt. ad Plaut. Capt. IV. 2. 25.

Cap. XLI. *ruspari* male truncare scindere explicat Colv.; cf. Oisel. ad Gell. XVII. 19. [Intt. ad Fest. p. 631. ed. Lindem. Voss. Etym. v. *ruspari.* Est vero *rimari* cf. Gloss. Isidor. p. 693 *ruspantur perquirunt* anxie.]

hepatia inter ventris delicias recenset Petron. c. 66., ubi cf. Intt. Quare co ctorum piscium hepatia suffodere ap posite guloni tribuit auctor, quum talia multo magis tamen magiae suspicionem habere dicat, quam crudum piscem proscindere, nam ut est apud Philostrat. vit. Apoll. VIII. 7. §. 15. ἐν τῷ ἥπατί φασι τὸν τῆς αὐτῶν μαντικῆς εἶναι τρί- ποδα οἱ δεινοὶ ταῦτα.

Sicinius Pudens suomet obsonio discit, eam rem non putares accusandam? Atqui maius crimen est philosopho comesse piscis quam inspicere. An hariolis licet iocinera rimari, philosopho contemplari non licebit, qui se sciat omnium animalium aruspicem, omnium deum sacerdotem? Hoc in me accusas,
494 quod ego et | Maximus in Aristotele miramur? cuius nisi libros bibliothecis exegeris et studiosorum manibus extorseris, accusare me non potes. Sed de hoc paene plura quam debui. Nunc praeterea vide, quam ipsi sese revincant. Aiunt mulierem magicis artibus, marinis illecebris a me petitam eo in tempore, quo me non negabunt in Gaetuliae mediterraneis montibus fuisse, ubi pisces per Deucalionis diluvia reperientur: quod ego gratulor nescire istos, legisse me Theophrasti quoque περὶ δακετῶν καὶ βλητικῶν et Nicandri θηριακά. Ceterum me etiam veneficii *reum* postularent, ut qui hoc negotium ex
495 lectione et aemulatione | Aristoteli nactus sim, nonnihil et Platone meo adhortante, qui ait, cum qui ista vestiget ***

discit **F. 1. 3. δ. Wower. Elm. Scriv. Florid. Bossch. Prius editum erat *dixit* sine sensu, unde Casaub. emendavit *vivit*, vel uti legitur in ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. Ald. Bas. *obsono vel opsono dixit.* Casauboni emendationem exhibent Vulc. 2. 3. Lipsius adlevit *vixit.* *accusandam* p. δ. ed. pr. Vicent. *piscis* F. 3. edd. vett. *pisceis* Vulc. et seqq. *pisces* Bossch. *atqui* δ. *iocinena* F. 3. *iecinera* Vicent. *iocinora* Bossch. cf. ad libr. de Dogm. Plat. I. p. 212. *hariolis* p. *conspicerem* pro *aruspicem* δ. *sacerdotranium* pro *sacerdotem* p. *studiorum* (forsitan *studiosum*) δ. *magicis artibus* otiosa esse sententia est Pricaei. *negabant* p. *mediterraneis* F. 3. *medindañis* δ. *tibi pisces* Iunt. 1. 2. Ald. Bas. 1. *reperientur* F. 1. 3. δ. *reperiebantur* V. D. in marg. In cett. *reperiantur.* *quod ergo* δ. *legisse me Theophrasti quoque περὶ* **et Nicandri** ita edd. vett. usque ad Iunt. 2. vacuo spatio relicto, quod graecis vocabulis supplendum est; Iunt. 2. primum *Nicandri Θηριακά* edidit, sed prioris libri titulum non habet, quem primus Casaub. supplevit. Titulus libri Theophrasti etiam in Mss. deest. In F. 3. est *καὶ βάητων.* *beneficiis postularent* edd. ante Casaub. *benefici* p. *benef. eum* F. 3. δ. *benef. eundem* F. 1. *benef. postularent eum* Iunt. 1. 2. Bas. Ald. In cett. *beneficii postul.* *beneficii reum postul.* vir doctus in marg. ed. Iunt. 2. emendavit et Bosscha bene recepit. *ut quidem* F. 3. δ. edd. ante Bas. 2. *ut per* p. *cum et qui* Lat. Latin. In cett. *ut qui.* *Aristotelis* Scriv. Bipont. *notus sum* δ. *nihil* δ. p. *Platone meo* F. 3. δ. Iunt. 1. 2. Ald. Bas. 1. Bosscha. m̂o p. In cett. *me.* cf. de Deo Socr. p. 125. *sed ut Platoni quidem meo.* *aΜεταμhdhΤΟΝπαιdιaΝЄΝ Βιαπίζειν* F. 3. In edd. ante Casaub. graeca non leguntur. Casaub. emendavit *φρονεῖν ἀθάνατα καὶ θεῖα ἄνπερ ἀληθείας ἐφάπτηται*, quod seqq. receperunt. Pro *ἄνπερ* ed. Scriv. *αἴπερ ἄναρ.***

discit. Multo invidiosius est *discit* quam *vixit* et *vivit*, quasi Aemilianus Sicinium Pudentem, quamvis puerum, iam doceat omnes gulae delicias, ut bona istiusmodi coenae pars in ipsius praeceptoris ventrem descendat et omnem in eam sumtum discipulus ferat.

iocinera rimari. [Ex iecore vett. divinasse probant Intt. ad Petron. c. 137. p. 848. ed. Burm. 2. Hunc locum excitat Bernhardy in Rom. Litterat. p. 132. adn. 231.]

περὶ δακετῶν καὶ βλητικῶν. Haec verba optime Casaub. supplevit ex Diogen. Laert. V. 43. et Athen. VII. p. 314., ad quem locum vide Menag.

reum postularent. Recte ita emendavit vir doctus. Littera *R* adhaesit praecedenti vocabulo, unde factum *beneficiis*. cf. infra p. 550. *me suo machinatu reum postulatum;* Ammian. Marcell. XIV. 7. *pulsatae maiestatis imperii reus postulatus;* XIX. 12. *reus hac gratia postulatus.*

vestiget. [Casaub. restituit verba ex Platonis Timaeo p. 90 C: *φρονεῖν ἀθάνατα καὶ θεῖα ἄνπερ ἀληθείας ἐφάπτηται*, quae tamen quum in cod. Florent. 3. non legantur, potius ex ingenio Casauboni profluxisse putaverim, quam ex libris. Quia tamen verborum in cod. Florent. 3. vestigia a me solvi nequeunt, asteriscis locum corruptum esse indicavi.]

CAPUT XLII.

Nunc quoniam pisces horum satis patuerunt, accipe aliud pari quidem ia sed multo tanto vanius et nequius excogitatum. | Scierunt et ipsi [301] ɔentum piscarium futile et nihili futurum, praeterea novitatem eius ridi-:. Quis enim fando audivit, ad magica maleficia desquammari et exdor-piscis solere? Potius aliquid de rebus pervulgatioribus et iam creditis fin-ım esset. Igitur ad praescriptum opinionis et famae confinxere puerum piam carmine cantatum remotis | arbitris, secreto loco, arula et lucerna: 496 ucis consciis testibus, ubi incantatus sit, corruisse; postea nescientem

ıē pro *quon am* δ. *potuerunt* Vicent. *multo tanta* F. 3. δ. cf. p. 396 et 577. ed. meae. *multo* Venet. 2. *cogitatum* δ. *excogitatu* ed. pr. Vicent. Venet. 2. Scriver. *nihili fut.* F. 1. 3. δ. asaubon. et seqq. In cett. *nihil fut.* *ridiculum* F. 3. Lat. Lat. emendabat: *praeterea tem.* At non praeterit auctor. *Quis enim fando audivit.* *ad magica maleficin* F. 3. et codd. unt. 2., Bossch. In cett. *ad maleficia magica.* *Magica* Stewech. pro spurio deleri voluit. *ımmari* F. 1. 3. edd. post Casaub. *discamari* δ. In cett. *disquammari.* *exdorsare* F. 1. 3. δ. ante Casaub. In cett. *exdorsuari.* *piscem* p. *piscis* F. 3. edd. vett. *pisceis* edd. inde a Vulc. Bossch. *esse* F. 3., quod a librario corruptum puto, qui *creditis* verbum esse putavit. Hoc ı abest in δ. *confluxere* emendarunt Colv. et V. D. *confingere* δ. *cantum* δ. Male inter-ı se habet in edd. quibusdam, ita ut *remotis arbitris* et *paucis consciis testibus* iungantur, ɔri neutiquam potest, quia ita utraque sententia sibi contraria est. Hac falsa interpunctione Pric. ut alterutram falsam esse pronuntiaret. *secreto aliquo loco* φ. p. Elm. Scriv. cum Salm. g. *acula* δ. *arcula* emendabat Pric. et ita citat h. l. Burm. ad Prop. IV. 5. 13., qui *atum* emendabat pro *excitatum.* At vulgata praeferenda est. *Excitatum* opponitur voci *ıse*, somno quodam magico enim oppressus fuit ille puer, e quo postea excitatus fuit. *ıte* F. 3.

·. XLII. *magica maleficia.* Quia *ıcium* absolute de rebus magicis di-ut Apul. Met. III. p. 202. *et quod sin publicitus maleficae disci-ı perinfames sumus;* et Apol. 9. *et inconcessa maleficia et nefandas* et p. 456. *ut me in aliquo ficio experirentur,* Stewech. *magica* vocem interpretamentum cf. ad Met. p. 84. ed. meae. At ha lectionem bene vindicat ex p. 378. *insimulare magicorum ficiorum,* p. 398. *sed quid ad ca maleficia quod ego* etc., 0. *quod me aiunt ad magica ficia, occulta fabrica;* p. 542. *ıuam foret magicis malefi-ı me coacta.*

ıorsari. [Ita ex optimis codd. F. 1. edd. ante Casaub. scripsi, nec Plauti ed. Paris. Asin. II. 9. 2. *muraenam exdorsa, quantum* Apud Fest. p. 60. *exdorsua* n extat sed *u* in G. 1. punctis notatum est. Ex analogia voc. *exossare* formatum est *exdorsare.*]

confinxere. Non ceperunt elegantiam huius locutionis, qui *confluxere* putarunt legendum. *Ad praescriptum opinionis et famae* valet, pro ut praescribebat et docebat faciendum esse fama et opinio, quae vulgo de magis obtinet, uti bene exposuit Casaubon.

arula et lucerna. Si *locus secretus* fuit magicisque sacrificiis destinatus, ut perhibebant accusatores, *arula* deesse non poterat, sive capias de parva ara sive de strue lignorum, quae in sacris magicis fieri solebat, quaeque pro *ara* ἐσχάρα erat; cf. Heyn. ad Virg. Aen. IV. 504. [Orell. ad Arnob. II. 24. T. II. p. 148. *Lucernarum* usuram fuisse in magicis probat locus Apul. Met. III. p. 213. (Pamphile) *iam pridem omnibus laciniis se devestit et arcula quadam reclusa pyxides plusculas inde depromit ... multumque cum lucerna secreto collocuta, membra tremulo succussu quatit.*]

sui excitatum. Nec ultra isti quidem progredi mendacio ausi. Enim ut impleretur, addendum etiam illud fuit, puerum eumdem multa p praedixisse: quippe hoc emolumentum canticis accipimus, praesagium nationem. Nec modo vulgi opinione verum etiam doctorum virorum tate hoc miraculum de pueris confirmatur. Memini me apud Varrone
497 sophum, virum accuratissime doctum atque | eruditum, cum alia eiusm hoc etiam legere: Trallibus de eventu Mithridatici belli magica perco consulentibus, puerum in aqua simulacrum Mercurii contemplantem futura erant centum sexaginta versibus cecinisse. Itemque Fabiu quingentos denarium perdidisset, ad Nigidium consultum venisse; ab e carmine instinctos indicavisse ubi locorum defossa esset crumena cu eorum, ceteri ut forent distributi; unum etiam denarium ex eo numer

enim F. 3. p. *fedenim* δ., unde Bossch. emendavit et recepit *sedenim*. In cett. *etenim*. emendavit *at enim*. *ula* pro *fabula* δ., unde puto primam huius vocabuli syllabam negli cabulo *enim* in hoc cod. adhaesisse indeque factum monstrum illud lectionis *fedenim*. *can* adscripsit V. D. *accepimus* δ. *praesagium et divinationem* uncis circumclusit Bossch. *modo* p. post *auctoritate* F. 1. addit *me* ex seq. versu. *me* non est apud Colv. *eiusmo* In cett. *huiusmodi*. *legeret Rallibus* F. 3. *legenter rallibus* δ. *ventu* pro *eventu* Sc unde Lindenbrog. emendavit *eventu*. *consultantibus* p. δ. (et forsitan etiam F. 3. collatione nihil enotatum est) *consulantibus* Vicent. *ob* pro *centum sexaginta* δ. expressus fuerat numerus. *idemque* p. *Faxium* δ. *denarium* F. 3. δ. In cett. *denario* *disset* δ. *Indigidium* p. *Nidigedium* δ. *indicavisse* F. 3. δ. p. In cett. *indicasse*. *loca* *defosso esset* F. 3. Iunt. 2. *parti* F. 3. In cett. *parte*. *cum partim eorum* Brant. excitans Gell. X. 18. *ex numero uno* p. *ex eo nunc* δ.

enim. [*Etenim*, quod edd. legunt, emendatio est librariorum, qui *enim* particulam initio enuntiationis saepius poni nesciebant; cf. ad Met. p. 234 et 425. ed. meae. Bosscha emendabat *sed enim*, quod probarem, si plures codd. addicerent; cf. Buenem. ad Lactant. Epit. 67. §. 11. p. 1337. Hand. Tursell. T. II. p. 396. Bach. ad Ovid. Met. I. 530. X. 323. XI. §. 13. cf. Apol. p. 513. 518. 536.]

praesagium et divinationem. [Pricaeus et Bosscha quum utrumque idem significare opinarentur, haec verba iis suspecta erant. Mirifice ex Cic. de Divin. I. 31. §. 65. Bosscha nullum discrimen inter *praesagium* et *divinationem* intercedere demonstrare studuit: quem locum qui accuratius perlegerit, plane contrarium probabit. De discrimine cf. Doed. Synonym. T. VI. p. 105. et Ramshorn. T. I. p. 143. Ita Apul. de Deo Socrat. p. 157. *non consilio sed praesagio indigebat ut ubi dubitatione clauderet, ibi divinatione consisteret.*]

Varronem. [Hunc locum excitat Kopp. ad Mart. Capell. IV. §. 335. p. 333. ut demonstret, Varronem primum cui debeatur, ut graeca lat possint.]

doctum atque eruditum. [derl. Synonym. T. V. p. 268. indice haec adnotat: *doctus* re disciplinas graviores, *eruditus* maniorem litteraturam et ele cf. Met. X. p. 746. *eruditio ctrinaque praepollens Pal* de Deo Socrat. p. 175. *bonis doctus et apprime eruditus*

in aqua. Graeci ὑδρομαντεία August. de Civ. Dei VII. 35. *ipse Numa, ad quem nullus pheta, nullus sanctus angel batur, hydromantiam facere co est, ut in aqua videret imagi rum vel potius ludificationes num, a quibus audiret, quid constituere atque observare quod genus divinationis iden a Persis dicit fuisse allatum.* saub. ad Spart. Iulian. c. 7. et Plin. XXXVII. 11.

parti [cf. Eckst. ad Voss. A T. II. p. 616.]

m philosophum, quem se a pedissequo in stipe Apollinis accepisse Cato us est.

C A P U T XLIII.

aec et alia apud plerosque de *magicis pueris* lego equidem, sed dubius iae sum, dicamne fieri posse an | negem. Quamquam Platoni credam, 498
leos atque homines natura et loco medias quasdam divorum potestates as, easque divinationes cunctas et magorum miracula gubernare. Quin mecum reputo, posse animum humanum praesertim puerilem et simpliu carminum avocamento sive odorum delenimento soporari et ad oblivio-'aesentium externari, et paulisper remota corporis memoria redigi ac ad naturam suam, quae est immortalis scilicet et divina, atque ita velut ı sopore futura rerum praesagare. Verum enimvero ut ista sese ha-

F. 1. 3. δ. In cett. *M. Catonem.* *in stipe* F. 1. 3. codd. cett. et edd. ante Casaub. In cett. praeter Bossch. *Apollonis* δ.
et alia δ. *de magiis et pueris* F. 3. edd. vett. usque ad Colv. *de magis et pueris* p. δ. *le magicis pueris.* *intersitus* F. 3. *miraculum* δ. *hum. praesertim puerilem et sim-*'. 3. δ. Salm. in marg. Bossch. *hum. praesertim et puerilem et simplicem* p. *hum. im puerilem simplicemque* Iunt. In cett. *hum. et puerilem praesertim simplicemque.* *ulum* plurimi codd. et edd. sed cf. ad Met. p. 169. ed. meae. *torporis in eo mora* alii teste cio qui. *corp. remedia* p. *velud* F. 3. In cett. *veluti.* *praesagare* F. 3. δ. p. ed. pr. et. cf. ad Met. p. 850 ed. meae. *utut* Colv. et seqq. praeter Casaub. Pric. Gent. Bip. Bossch.

tipe. cf. Gronov. de Pic. Vet. . Cato fuit sacerdos Apollistipem a pedissequo quodam is caussa oblatam dei sui nomine Qui *in stipem* defendunt Intt. em referunt veterem, ex quo viri per urbem incedentes pecunias non gestabant. Ex eorum igitur ia ipse Cato erat qui a servo tipem Apollini dari.

XLIII. *de magicis pueris.* Bene tante sententiarum nexu emendat f. Tertull. Apol. 23. *porro si et hantasmata edunt et iam de-um inclamant animas si pue eloquium oraculi eliciant*; Sa-olycrat. II. 28. *Dum enim puer mos addiscerem sacerdoti tra-sem, qui forte specularium ma-exercebat, contigit, ut me et grandiusculum puerum, prae-uibusdam maleficiis, pro pedi-s sedentes ad speculariae sa-m applicaret, ut in unguibus nescio deo aut chrismate deli-l in exterso et levigato corpore quod quaerebat, nostro mani-ur iudicio. Cum itaque prae-dictis nominibus quae ipso horrore, licet puerulus essem, daemonum videbantur, et praemissis adiurationibus, quas deo auctore nescio socius meus se nescio quas imagines tenues tamen et nubilosas videre indicasset, ego quidem ad illud ita coecus extiti, ut nihil mihi appareret, nisi ungues aut pelves aut cetera quae antea noveram,* cf. Not. ad Gennad. p. 195. quos locos suppeditavit Elm. De *pueris magicis* cf. Casaub. ad Spart. Did. Iul. c. 7. et Haverk. ad Tertull. Apol. c. 23.

dubius sententiae. [De constructione, cf. Dr. ad Liv. XXXIII. 25. §. 5., qui hunc locum excitavit.]

praesagare. cf. ad Met. p. 856. ed. meae.

ut ista sese habent. [Bene codd. et Edd. priores retinent *ut*, quod posteriores in *utut* emendarunt. Sed non opus est. *Ut* pro *utut* dici demonstrant Graev. ad Cic. Epist. ad Fam. XVI. 18. Gron. Observ. III. 6. Ernest. Clav. Cic., unde de Deo Socrat. p. 165. ex Mss. scribendum erat *ut ista sunt;* Plaut. Pers. II. 2. 55. 58. 60. Ita *ubi* pro *ubiubi* apud Cic. Tusc. I. 29. §. 69. aliquot codd. habent; cf. ad Met. p. 1058.

bent, si qua fides hisce rebus impertienda est, debet ille nescio qui |
vidus, quantum ego audio, et corpore decorus atque integer deligi
[302] sollers et ore facundus, ut in eo aut divina potestas quasi bonis | aedil
490 deversetur, si tamen ea pueri corpore | includitur, *aut* ipse animus e:
cito ad divinationem suam redigatur, quae ei promte insita et nulla
saucia et hebes facile resumatur. Non enim ex omni ligno, ut Py

puer probus emendavit Stewech., sed *providus* est προγιγνώσκων praescius. Grut. S
XXII. c. 6. maluit *providis* pro *a providis*. *diligi* Iunt. 1. Ald. Bas. 1. *digne diverseta*
F. 1. 3. δ. *diversetur digne si tamen* Elm. Scriv. In ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 2. et
est *digne*. In cett. *diversetur, si digne tamen*. *an ipse animus* F. 1. 3. δ. p. In cett. *aut*
pro priori *aut* dedit *autem*. *divinam naturam*, coniecturam Casauboni, praetulerun
Vulc. 2. Wow. Elm. Scriver.

ed. meae; item *qua* pro *quaqua* interpretatus sum Met. p. 1094. ed. meae. Forsitan ita intelligendus est locus Met. X. p. 708. ubi *quid abhorret* codd. habent pro *quicquid abhorreret* et Florid. p. 71. emendavi *quot fuerunt* pro *quotquot fuerunt*, quemadmodum Tacitus *quis* dicit pro *quisquis* vel *quisque* Ann. I. 7. et 69. II. 24. 26. 54. 83. saepius.]

si tamen. Elm. excitat Anonym. Panegyr.: *non frustra doctissimi viri dicant naturam ipsam magnis mentibus domicilia corporum digna metari, et ex vultu hominis ac decore membrorum colligi posse, quantus illo coelestis spiritus intrarit habitator;* et Pacat. Paneg. ad Theodos. c. 6. §. 3· *augustissima quaeque species plurimum creditur trahere de coelo, sive divinus ille animus venturus in corpus dignum prius metatur hospitium, sive quum venerit, fingit habitaculum pro habitu suo sive aliud ex altero crescit, et quum se paria iunxerunt, utraque maiora sunt*, ad quem locum vide Intt. Hos locos citavit Pric.

aut. [Mira est omnium codd. lectio *an*, quam pro mera librariorum aberratione non habuerim. In tali vero rerum nexu quum *an* particula neutiquam ferri possit, substitui *aut*, quod priori respondeat ea sententia: puer ille providus debet esse corpore decorus et animo sollers, ut *aut* in corpore versari divina potestas *aut* animus ipse ad praevisorum memoriam prompte erigere se possit, praeterea *ore facundus*, ut praevisa bene possit enuntiare. At ex-

istimo vitium hic totius loci es
quale sit ignoro. Ceterum no
aut et *an* in codd. saepius
cf. Dr. ad Liv. IV. 7. §. 7. V.
Heusing. ad Cic. de Off. III.
Meyer. ad Cic. Orat. 34. §.
narrat se in quodam codice
vocem uno compendio *a'* ex
vidisse; cf. Hand. Tursell. T.
Ita variant codd. Apol. p.
meae.]

divinationem. Hanc lectione
Casauboni coniecturam *ad divi
turam suam* Bosscha his verl
defendit: Ubi per somnum, ai
puer futura praesagiverit et a
somno illo expergitus ad hum
vulgarem condicionem redierit
quae per somnum vidisset, sta
visceretur, nisi animo soller
puer. Sed ea animi praestant
ritur, ut cito ad *divinationem s*
ad ea quae per somnum divi
praesagivit, reduci possit; qua
dem rerum praevisarum notion
pte ipsi insitae facile resumi
ne oblivione ulla sauciae et
fiant, quemadmodum in rebus p
num visis fieri solet, quo perti
monitum somnii Agamemnoni
immissi apud Homer. Iliad. β.
σε λήθη Αἱρείτω εὖτ' ἂν σε
ὕπνος ἀνήῃ.

ex omni ligno. Colvius exc
seb. Praep. Evang. V. ὅτι δὲ
ἀγάλματα αὐτοὶ ὑπέθεντο πῶς χ
καὶ ἐκ ποίας ὕλης δηλώσει τὰ
στης, ἔχοντα τοῦτον τὸν τρόπον.
de hoc proverbio exponit Erasm

:, debet Mercurius exsculpi. Quod si ita est; nominate quis ille fuerit ıanus, incolumis, ingeniosus, decorus, quem ego carmine dignatus sim :. Ceterum Thallus quem nominastis medico potius quam mago indiget: im miser morbo comitiali ita confectus, ut ter aut quater die saepenu- ;ine ullis cantaminibus corruat, | omniaque membra conflictationibus de- facie ulcerosus, fronte et occipitio conquassatus, oculis hebes, naribus , pedibus caducus. Maximus omnium magus est, quo praesente Thallus terit: ita plerumque morbo ceu somno vergens inclinatur.

CAPUT XLIV.

um tamen vos carminibus meis subversum dixistis, quod forte me coram decidit. Conservi eius plerique adsunt, quos exhiberi denuntiastis. ıt dicere omnes quid in Thallo despuant, cur nemo audeat cum eo ex catino coenare, eodem poculo bibere. Et quid ego de servis? vos ipsi, *'etis*, negate Thallum, multo prius quam ego Oeam venirem, corruere

. *nominare* Vulc. 3. *quis ille fuerit pueri β.*, unde Eric. Putean. emendabat: *quid ırit pueri. et ingeniosus* p. *dignatus sum* p. *confectus* F. 1. 3. p. Elm. seqq. In cett. . *ter quater* p. et *aut* calamo expunxit etiam Salmas. *conflictionibus* ed. pr. Vicent. . Iunt. 1. Ald. Bas. 1. *debilitat* p. *debile et facie ulc.* scribit Colv. *facile* pro *facie δ.* p. *δ. seu* Casaub. Gentil. Pric. edd., ex quarum una locum citavit Heins. ad Val. Flacc. VIII. ıdans *ceu. cēs ōūo augere* pro *ceu somno vergens δ.*

ıversum φ. homines pro *omnes* p. ed. pr. Vicent. Venet. 2. solita aberratione. *quid in despuant* F. 1. 3. *β. δ.* Iunt. 2. Elm. Pric. Scriver. Bossch. *despiciant* edd. vett. *dispiciant* Altenb. Bip. *vos ipsi videtis* codd. et edd. praeter Bossch., qui Salm. ad marg. coniecturam *vos ipsi, si audetis. multo δ. negent δ.* Salm. ad marg. Pric. et recepit Bossch. *ıegant.*

I. Cent. V. 47. p. 499. ed. Bas. ıudat Iamblich. vit. Pyth. c. 24. *ν γὰρ ἐκδομένον τινὸς Ἑρμῆν ζη- τὴν διάθεσιν ξύλον ἐπιτήδειον.*] *llus. Thalli* nomen frequens est ;iptt. et monumentis antiquis per Burm. ad Anthol. Lat. IV. Epig. 2.

fectus, ut *confectus* dolore, *fame* et de eodem morbo dixit Plaut. III. 4. 22. *multos iste morbus ıs macerat.* Melius hoc verbum *t* ad seq. *corruat*, quam *infectus*, ceteroquin solemne verbum est us contagiosis, cf. Ernest. Clav. Virg. Aen. VI. 741. *infectum ' scelus*, ad quem locum vide

aut quater die. [Hi numeri in sum abiisse videntur, ut ubi mi- at incertum numerum indicare nt veteres ponerentur; ita infra . *ter et quater*, Horat. Od. I. 13. *et quater;* Virg. Georg. I. 410. *ter gutture voces aut quater ingeminant.* Intt. ad eiusd. Aen. II. 792. Burm. ad Val. Flacc. VII. 118. *Die* est *quotidie* cf. Virg. Ecl. III. 34. Heyn. ad Virg. Ecl. II. 42. Intt. ad Quint. Inst. X. 3. Frotscher. in Add. p. 269.]

CAP. XLIV. *despuant. Despiciant* ortum aut ex scripturae similitudine aut ab interpolatore qui nesciebat frequentem illum despuendi ritum. Sic *despuere* in *dispuere* et *dispicere* abiit in Prudentii Apoth. vs. ult. Mss. Id. contra Symmach. 580. *Iovis infectam sanie non despuat aram.* De *despuendi* ritu in morbo comitiali cf. dict. ad Plaut. Capt. III. 4. 18. Casaub. ad Theophrast. Charact. c. 16. extr. et Broukh. ad Tibull. I. 2. 54. Plin. X. 23. *Comitialem propter morbum despui solitum* et XXVIII. 4.

si audetis. Optima est haec Salmas. ad marg. emendatio, quum *ipsi videtis* quod codd. et edd. habent sententiam

eo morbo solitum, medicis saepenumero ostensum. Negant hoc cor
qui sunt in ministerio vestro? Omnium rerum convictum me fateb
de omnium diu ablegatus est*, in longinquos agros, ne familiam con
Quod ita factum nec ab illis negari potest. Eo nec potuit hodie a
hiberi. Nam ut omnis ista accusatio temeraria et repentina fuit, nu
nobis Aemilianus denuntiavit, ut servos numero quindecim apud te
mus. Adsunt quatuordecim qui in oppido erant. Thallus solus, ut
501 ferme ad centesimum lapidem longe *exul est*, *is* | Thallus solus abest,

fatebor, *rusa de omnium diu* F. 3. δ. *fatebor rura de omnium cons.* [F. 1. *fatebo*
nisi de omnium consensu rus diu ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. Ald. Bas. 1. Casaub.
nisi rus de omnium consensu diu Iunt. 2. Colv. Vulc. seqq. *consensu* non est in F. 3
desunt *de omnium consensu*. *non* pro *numero* F. 3. *Thallus solus*, *ut dixi*, *quo*
centesimum lapidem longe exolaeis F. 3. *Thallus solus ut dixi qui ferme ad cente*
exolens δ. *Th. sol. ut dixi qui ferme ad cent. lap. l. ex oleis* p. *Th. sol. rus ablegat*
ferme ad cent. lap. longe ex oleis F. 1. *Th. solus rus ablegatus*, *ut dixi*, *quidem fer*
lapid. longe ex oculis ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 2. Ald. Bas. et Iunt. 2., nisi qu
quidem legitur *quod* et *rus ablegatus* absunt, ut in F. 3. *Thallus solus rus ablegat*
ferme ad cent. lap. l. ex oculis Bas. 2. Colv. Vulc. Elm. Scriv. Florid. *Th. sol. rus ab*
dixi, *et quidem ferme ad cent. lap. l. ex oculis* Casaub. Wow. Gentil. Pric. Bosscb.

non praebeat. Quid enim videbant? Thallum certe non videbant, nam ille non aderat. Num igitur illum multo prius quam Apuleius Oeam veniret, corruere solitum? Primo omissum erat *si* ob proxime praecedens *ipsi*, dein ad aliquem sensum eliciendum *audetis* mutatum in *videtis*. Alloquitur Apuleius accusatores suos, non auditores. [Forsitan etiam *si* omitti et scribi potest: *vos ipsi*, *audetis*, *negate*.]

rusa de omnium. [Hunc locum perturbatissimum esse, quisque intelligit. Primum enim lectio *rusa* vel *rura*, quam optimi codd. praebent summae offensioni est, tum quod *de omnium* in iisdem libris non addito substantivo extat, unde erat, ut in *rusa* loci corruptelam quaerens sequentia *in longinquos agros* ad hoc enuntiatum pertinere putarem. Nunc tamen seqq. *Thallus solus rus ablegatus est*, quae plurimae edd. habent hanc sententiam refutant, quod mihi persuasum est ex hoc enuntiato in seqq. *rus ablegatus* repetita esse. Itaque pro *a*, quod in codd. adhaesit praegresso *rus*, postea correxi *ni* (ex compendio *n̄* with s above) quamquam forsitan rectius dixeris, illud *n̄* ante *rus* propter sequens *R* facilius excidere potuisse. Illam vero vocem *consensu* ex stolida edd. esse emendatione, loci sententia probat, quae plane aliud quid

postulat. *De omnium conse*
esset, *qua in re omnes co*
quod si probaveris, plane abs
quae seqq.: *quod ita factu*
illis negari potest. Hinc put
positione *de* latere vocabul
oculi, *adspectus* similia ex
ut totius loci sententia sit: *o*
rum convictum me fatebor
conspectu omnium diu able
Ita praepositio *a* intacta r
Fortasse illud vocabulum e
quod Apuleius etiam de De
p. 145. usurpavit, ubi mag
codd. varietas. Neque enim
bile est similes praegressi vo
litteras hanc corruptelam p
Quum tamen mihi ipsi scrupu
neat, coniecturam in textum
non ausus sum et praestare m
est, corruptam codd. lection
nere asteriscis appositis, q
pravatum esse locum insignir

Thallus solus, *ut dixi*, *qu*
ad cent. lap. longe exul est,
lus solus abest. [Ita ex codd.
emendavi et recepi; *ex olae*
ptela est ex *exule is* i. e. *ex*
is vero ex more Apuleii al
positum est, de quo fusius eg
p. 8. ut ibid p. 87. *Protagor*
Protagoram, p. 102. *sicuti*
eam navem.]

eum curriculo advehat. Interroga, Maxime, quatuordecim servos hibemus, Thallus puer ubi sit et quam salve agat, interroga servos rum meorum: non negabunt, turpissimum puerum corpore putri et caducum, barbarum, rusticanum. Bellum vero puerum elegistis, is sacrificio adhibeat, cuius caput contingat, quem puro pallio amiciat, sponsum speret! Vellem hercle adesset, tibi eum, Aemiliane, permisisenerem, si tu interrogares. Iam in media quaestione hic ibidem pro | oculos trucis in te invertisset, faciem tuam spumabundus conspuisset, [303] ontraxisset, caput succussisset, postremo in sinu tuo corruisset.

CAPUT XLV.

atuordecim servos quos postulasti exhibeo; cur illis ad quaestionem eris? Unum puerum atque eum caducum requiris, quem olim abesse mecum scis? Quae alia est evidentior calumnia? Quatuordecim servi o adsunt, eos dissimulas, unus puerulus abest, eum insimulas. Postremo s? puta Thallum adesse. Vis probare eum praesente me concidisse; nfiteor. Carmine id factum dicis, hoc puer nescit; ego non factum

Maxime servos δ. *accuratorum* ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. Ald. *vero* abest a δ. |*quem* δ. *cingat* Vulc. 2. 3. ex Vulcanii coniectura. *puro* F. 1. 3. p. Iunt. 2. Casaub. lc. seqq. In cett. *pulchro*. *amiciatur* Venet. *speret* non est in δ. *spectet* pro *speret* β. *le* F. 3. In cett. *vellem hercule*. *et tenerem*, *si tu interrogares* F. 3. p. δ. Iunt. 2. In cett. *ipse*, *ut interrogares*. *hic* male deest p. *ne hic ibidem* δ., unde Bosscb. emendavit: *(ipse) si tu interrogares*, *iam in media quaestione ne hic ibidem pro tribunali oculos e invertisset*. *trucis* F. 3. edd. vett. In cett. *truces*. *intervertisset* δ. *sputabundus* δ. *meo* negligenter Florid., quod inde propagatum in ed. Altenb., licet in interpretatione bene exposuerit: *prout postulasti*. *parvulus* δ. *hic puer* ed. pr. Vicent. Venet. 2.

erem, si tu interrogares. [*Te*-luplici ratione explicari potest *ntarem* per ipsam interrogatiom, ne cadere posset, quae sent emendationis Bosschae, quod ninus bonum est, quum in seqq. *in sinu tuo corruisset*; aut ihi probatur magis: obtinerem meam neque caderem, cf. ad Ovid. Heroid. XVII. 244. Liv. XXXIX. 3. et ita *tenere* pro *obtinere* aliquid ponitur. sententia, quid tenere velit s intellectu non difficile est. igitur est: quamquam non ipse interrogo atque meis interroius confutare studeo, quamquam ersario eum interrogandum trado, victurum esse me spero, quia media quaestione morbo comiificietur et ita omnibus probabit, on meis viribus magicis sed quotidiano corruisse.]

invertisset. [Cave ne imperfecti coniunctivum emendes. Plusquamperfecti enim subiunctivum pro imperfecto usurpare potissimum Afros notant Salmas. ad Tertull. Pall. p. 120. Munker. ad Fulg. Myth. Rel. I. p. 600. Stav. Oud. ad Hist. B. Afr. c. 75. cf. Casaub. ad Capit. Anton. Phil. 27. p. 395. Salm. ibid. 29. p. 401. Ruhnk. Dict. ad Terent. Andr. I. 5. 23. p. 36., quos locos dabit Deder. ad Dict. Cret. I. 22. Gloss. p. 266. Ita etiam indicativus plusquamperfecti pro imperfecto ponitur; cf. eund. ad IV. 5. Gloss. p. 342., qui totus locus ita emendandus est: *neque eadem in arte simplex atque idem modus ... sed faciem praebuerant.*]

faciem conspuisset. [De hac constructione vide Buenem. ad Lact. Institt. IV. 18. §. 8. p. 506., qui hunc locum excitat.]

revinco. Nunc caducum esse puerum nec tu audebis negare. Cur ergo carmini potius quam morbo attribuatur eius ruina? An evenire non potuit, ut forte praesente me idem pateretur, quod saepe alias multis praesentibus? Quodsi magnum putarem caducum deiicere, quid opus carmine fuit, cum | incensus
502 gagates lapis, ut apud physicos lego, pulcre et facile hunc morbum exploret, cuius odore etiam in venalitiis vulgo sanitatem aut morbum venalium experiantur? Etiam orbis a figulo circumactus non difficile eiusdem valitudinis hominem vertigine sui corripit: ita spectaculum rotationis eius animum saucium debilitat, ac multo plus ad caducos consternendos figulus valet quam magus. Tu frustra postulasti ut servos exhiberem, ego non de nihilo postulo ut nomines, quinam testes huic piaculari sacro adfuerint, cum ego ruentem Thallum impellerem. Unum omnino nominas puerulum illum Sicinium Pudentem, cuius me nomine accusas, is enim affuisse se dicit; cuius pueritia etsi nihil ad religionem refragaretur, tamen accusatio fidem deroget. Facilius fuit, Aemiliane,

revinco nunc. Cad. Ita distinguit Groslot. in marg. *num* pro *nunc* F. 3. *non* p. Bosscha legendum putat *nam*. Sed *nunc* bene habet. *putaretur* p. *saepe* deest δ. *magum* pro *magnum* solita aberratione F. 1. Inde tamen Scriver. dedit *magicum*, damnante Pric. ad Met. III. in Append. ed. Bosch. p. 200. neque aptum est huic loco. Si magicum putaret, omnino opus carmine. *Magnum putare* est operae pretium putare. cf. Ernest. Cl. Cic. *exploraret* ed. pr. Vicent. Venet. Iunt. 1. Ald. Bas. 1. Casaub. *venaliciis* F. 3. In cett. *venalitiis*. *corrigit* ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1., unde Wower. misere corrigit: *coarguit* [cf. Heins. Advers. p. 622.] *faucium* edd. vett. pleraeque. *ad caducose consternendos* F. 3. *consternandos* δ. *puerulum Thallum* F. 1. quod vocabulum *Thallum* e praecedenti versu repetitum est. *sefragaretur .... deroget* F. 3. *refragetur ... deroget* δ. p. *deroget* etiam Salm. in marg. scripsit. In cett. *derogaret*. *nihil ad libidinem*, Casauboni coniecturam, Vulc. 2. recepit. Wower. emendavit *delationem;* Iungerm. Epist. 31. inter Gudian. p. 304. pro *nihil* reponebat *mihi*. In cett. *nihil ad religionem suffragaretur*, praeter Bosch. qui emendavit et recepit *nihil ad religionem refragaretur*.

Cap. XLV. *incensus gagates lapis.* Elm. comparat Anshelm. Boethium in hist. gemmar. et lapid. II. c. 165. Aetius Tetrabibli prim. serm. II. c. 24. *suffitus gagates menses ac secundas detrahit, deprehendit item et arguit morbos comitiales. Gagates suffitu serpentes fugat, daemonicos prodit ac daemonibus adversari creditur. Epileptici autem et morbo comitiali laborantes si suffitum ipsius olfecerint, extemplo morbo corripiuntur, ob id num liberati sint nec ne, hac nota facile percipitur. Contra nocturna terriculamenta ephialten daemonumque vexationes ac praestigia gestatus plurimum conducit.* Bosscha addit: Salm. ad Solin. p. 178 sqq., Turneb. Advers. XVII. 15. Intt. ad Lucan. VI. 676. [cf. Plin. XXXVI. 19. 34. *gagatis lapis deprehendit sonticum morbum et virginitatem suffitus.*]

venalium. [Hunc locum citat Pignor. de Serv. in Polen. Suppl. Thes. Antiq. T. III. p. 1151.]

venalitiis i. e. *δουλοπρατηρίοις* Pric. haec adnotat: Scribendum per *c*. *Venalicium* est *forum venalium* δουλοπρατήριον. Venuleius l. ult. §. 2. de aedilit. Edict.: *e venalicio novitiorum emptus;* Ulpian. autem l. V. §. 1. *de Iure delib.* videtur posuisse id verbum pro *venalibus*. Ab huiusmodi *venalibus* dicti *mercatores venalicii*. Gloss. [Vulc. p. 159.] *venalicius ἀγοραστής*; Gloss. [Cyrill. p. 538.] *μεταβόλος μεταπράτης ἀνδραπόδων mango venaliciarius* et [Gloss. Philox. p. 221.] *venaliciarius σωματεμπόρος*. cf. Intt. ad Petron. c. 29. ubi tamen dubitat Burm. an *venalicium* dici possit locus, in quo vendebantur servi et exponendum putat turbam, gregem servorum venalium, quae explicatio propter seqq. *morbum venalium* mihi quidem minus probatur.

impellerem. [i. e. facerem ut corruerem; cf. ad Met. p. 816. ed. meae.]

refragaretur .... deroget. [Ita ex codd. optimis scripsi, quum *sefragaretur*, quod in Florent. 3., mihi nihil nisi

| gravius, tete ut ipsum diceres interfuisse et ex eo sacro coepisse 503
e potius, quam totum negotium quasi ludicrum pueris donares. Puer puer vidit. Num etiam puer aliqui incantavit?

CAPUT XLVI.

satis veteratorie Tannonius Pudens cum hoc quoque mendacium frigere iam omnium vultu et murmure explosum videret, ut vel suspiciones am spe moraretur, ait pueros alios producturum, qui sint aeque a me i, |atque ita ad aliam speciem argumenti transgressus est. Quod [304]
m dissimulare potui, tamen ut omnia, ita hoc quoque ultro provoco. im produci eos pueros, quos spe libertatis audio confirmatos ad men- Sed nihil amplius dico: ut producant. Postulo igitur et flagito Tan-

r. *δ.* *de te* p. *dementiri* p. *δ.* cum edd. ante Colv. In cett. *dementire.* *donare* Vulc. 2. x Pric. emendatione. *non et* p: *aliqui* F. 3. *aliquid* F. 1. In cett. *aliquis.* *storiae* edd. vett. *fingere* pro *frigere* p. *δ.* *amurmure exèplosum δ.* *suspiciones δ.* est in *δ.* *vitro proveco* merum est typothetarum vitium in Ald. Iunt. 1. Bas. 1., unde robare non debebat, referens ad clepsydram iudiciariam. *nihil amplius dico*, *ut pro-* 3. *δ.* qui posterior praeterea *producunt* legit; *nihil tanti* (vel *tanto*) *ut producant* p: *ius: tantum producant*|, Salm. e Fux. unde Bossch. emendavit: *nihil amplius*, *tantum* *nt.* In cett. *nihil amplius dico quam ut producant.*

iendum videatur esse. Senten- Etiamsi ad testimonii religio- uendam nihil faceret eius puemen vel propterea omnis ei oganda est, quia sustinet percusatoris, quem adversus reum um dare, non fas est. Hoc causcur *deroget* scribam pro *de-* | Iungerm. (cf. adnot. crit.) pro avult *mihi*, ut sit sententia: Pudentis posse movere sun de sacris magicis, quia ad opus est pueris. Casaub. cor- *libidinem* ea sententia qua . 537. dixerit Apuleius: *cete- ueo in animum inducere tam Aemilianum esse, ut arbitretur eras pueri et eiusdem accusa- obfuturas.*

tire. [Quia cod. F. 3. hanc habet, eam cum codd. d'Orv. reiicere non ausus sum. *De-* est *insanire* et *stultum esse*, gis probo propter loc. Apol. atum: *tam stultum Aemilium mentiri* alii explicant pro *valde* De hoc voc. cf. Buenem. ad de Mort. Persecut. 7. §. 10. et infra p. 561.]

donares. Male agunt qui *donare* scribunt. Intelligitur *ut*; cf. Met. IX. p. 674. *dedere potius quam discrimen proprii subiret capitis*, ad quem locum vide.

aliqui. [cf. ad Florid. p. 1.]

Cap. XLVI. *frigere.* [Ita dicuntur proprie actores, musici, rhetores, qui plausum non ferunt et displicent; cf. Cic. Brut. c. 50. §. 188. *quare tibicen Antigenidas dixerit discipulo sane frigenti ad populum: Mihi cane et Musis;* ita Arnob. V. 12. *et esse tu fatua et stoliditatis frigidissimae;* cf. Casaub. ad Suet. Claud. 11. *frigidi et arcessiti ioci* i. e. *inepti insulsi*. Plin. Epist. IV. 17. 4. *omnia ista frigida et inania* videntur, quos locos citat Baumg. Crus. in Lex. Sueton. s. v. *frigidus* p. 379. De graeca voce ψυχρὸν cf. Erfurdt. ad Soph. Antig. 88.]

dico: ut producant. [*Ut* hoc loco pro *utinam* positum est, ut Terent. Phorm. IV. 4. 6. *ut te quidem omnes di, deae, superi, inferi. Malis exemplis perdant;* Heaut. IV. 6. 6. *ut te quidem omnes di deae quantum est Syre, Cum tuo isto invento cumque incepto perduint*, cf. Bentl. ad Terent.

noni Pudens, ut expleas quod pollicitus [es]. Cedo pueros istos quibus condiditis, produc, nomina qui sint. Mea aqua licet ad hoc utare. Dic inquam, Tannoni, quid taces, quid cunctaris, quid respectas? Quodsi hic nescit quid dixerit aut nomina oblitus est, at tu, Aemiliane, cede huc, dic quid advocato tuo mandaveris, exhibe pueros. Quid expalluisti, quid taces? hocine accusare est? hocine tantum crimen deferre? an Claudium Maximum, tantum virum, ludibrio habere, me calumnia insectari? Quodsi forte patronus tuus verbo prolapsus est, et nullos pueros habes quos producas, saltem quatuordecim servis
504 quos exhibui ad aliquid utere: aut cur sisti postulabas | tantam familiam?

CAPUT XLVII.

Magiae accusans de quindecim servis denuntiasti; quid si de vi accusares, quot tandem servos postulares? Sciunt ergo aliquid quindecim servi et occultum est? an occultum non est et magicum est? Alterum horum fatearis necesse est, aut illicitum non fuisse in quo tot conscios non timuerim, aut si illicitum fuit, scire tot conscios non debuisse. Magia ista, quantum ego audio, res est legibus delegata, iam inde antiquitus duodecim tabulis propter incredundas frugum illecebras interdicta. Igitur et occulta non minus quam tetra et horri-

et expleas δ. *es* ignorat F. 3. p. *pollicitus es* δ. In cett. *quod es pollicitus*. *cedo* pro *cedo* δ. *qui sunt* δ. *ad* non habet δ. *cunctaris* F. 3. *exspectas* edd. vett. praeter Iunt. 2. *respectus* F. 3. *nescit quid dicent* δ. *dicerit* F. 3. p.; Bossch. mavult *dixeris*. In cett. *dixerit*. Sed negandum non est, codd. in terminatione *dicerit* constantiam singulare quid habere. *at tu Aem.* δ. *huic* pro *huc* p. *quod .... mandaveras* δ. *heccine tantum* δ. *hocine* scripsi cf. ad Met. p. 193. 421 et 829. ed. meae. In edd. omnibus praeter Casaub. Gent. Pric. Florid. Bossch. interrogandi nota ponitur post *accusans*. *tantum familiam* F. 3. In cett. *tantam familiam*.

quid si F. 3. et ita emendavit Acidal. probante Bosscha, at propter suorum codd. auctoritatem *quid* in textum recipere non ausus est. *aut inclitum* Scriver. pro *aut illicitum*. *aut* ante *si* non comparet in p. *quam* pro *quantum* δ. *denegata* Fulv. Iunger. in Epist. Gud. p. 384. cogitabat *relegata*, Gentil. voluit *delegata* i. e. demandata legum curae.

Eun. II. 3. 11. cf. Plaut. Pers. II. 4. 19. *tandem ut liceat, Quum servos sis, servom tibi maledicere.*]

tantam familiam. [Forsitan rectius scribitur *tantum familiam*, atque lectionem recepissem, si particula *tantum* alio loco positum esset. Ita sententia foret: *cur tandem postulabas familiam sisti* i. e. quatuordecim servos, uti in seqq. dicit. *Tantum* est admonentis et hortantis cf. ad Met. p. 322. ed. meae.]

Cap. XLVII. *propter incredundas frugum illecebras.* Pric. haec adnotat: *illecebrae* sunt *excantationes*, ut in verbis legis: *Si quis alienas frugeis excantassit* h. e. de loco suo carminibus pellexerit; Augustin. de Civ. Dei VIII. 19. *hac pestifera scelerataque doctrina fructus alieni in alias terras transferri perhibentur;* Auct. Querol.: *messes hac atque illac transferunt diris tempestatibus.* Obiter adverto etiam quid sit *incantare*, fruges necare, nempe facere ut arescant. De hoc maleficii genere capiendus Petron. c. 134. *Florida tellus Quum volo spissatis arescit languida sucis* et Ovid. Am. III. 7. 31. *Carmine laesa Ceres sterilis vanescit in herbas.* [Plin. Hist. Nat. XXVIII. 2. 4. Intt. ad Senec. Quaest. Nat. IV. 7. *et apud nos in duodecim tabulis cavetur, ne quis alienos fructus excantassit*; Serv. ad Virg. Eclog. VIII. 99. *atque satas alio vidi traducere messis*; Intt. ad Tibull. I. 8. 19. Ovid. Rem. Am. 255. Mart. Capell. IX. §. 928. p. 722. Kopp. *cantibus illici disrumpi serpentes, glandem messesque transire*, cf. Merula de Legg. Roman. c. 19. in Polen. Suppl. Thes. T. I. p. 170 sq. et Hartung. in libro: *Relig. der Röm.* T. I. p. 106.]

erumque noctibus vigilata et tenebris abstrusa et arbitris solitaria et
ıus murmurata, cui non modo servorum verum etiam liberorum pauci
ur. Et tu quindecim servos vis interfuisse? Nuptiaene illae fuerunt
l celebratum officium an convivium tempestivum? Quindecim servi sa-
agicum participant, quasi quindecimviri sacris faciundis creati. Cui
ei tot numero adhibuissem, si conscientiae nimis multi sunt? Quindecim
ımines populus est, totidem servi, familia: totidem vincti, ergastulum.
torio multitudo eorum necessaria fuit, qui diutine hostias lustralis | tene- 505
ıt nullas hostias nisi gallinas nominastis. An ut grana turis numera-
ı ut Thallum prosternerent?

CAPUT XLVIII.

ılierem etiam liberam perductam ad me domum dixistis eiusdem Thalli

edd. vett. praeter Iunt. 2. *murmura* Scriver. *liberorum* exulat in δ. *XV. viri* F. 3. *uindecim viri.* *tui tandem* Groslot. in marg. *si conscientiae nimis* F. 3. ed. vett. usque b. Bossch. *si conscientiae unius* F. 1. δ. *conscientia unius multi sunt* Casaubon. et seqq. *ntiae unus multi sunt* Groslot. marg. adlevit i. e. si ad rem divulgandam vel unus instar ı est. *auditorio* Ald. Iunt. 2. Colv. Vulc. 1. et paucae aliae vett. edd. Elm. Scriver. mendabat Colv. sed vide ad Florid. p. 68. *quae qui diut.* Ms. unus, sed quis ille sit Bosscha tat. *lustralis* F. 3. edd. vett. *lustraleis* edd. inde a Colv. *lustrales* Bossch. *ad nullas ad n. h. mihi gallinas* δ. *nominasti*, *sancit grana thuris* F. 3. *nominasti seu grana* δ. ti edd. ante Bas. 2. Pro *numerarent* Pric. emendare voluit *mundarent*.

luctam δ. cf. Met. II. p. 146. VIII. p. 576. et XI. p. 782. *Thallo* ex Casauboni emendatione ederunt Scal. et Wower. Sed *eadem Thalli valetudo* est eadem valetudo quae est Thalli. *s Thalli* non pendet ab *eadem* sed a nomine *valetudo*.

et horribilis. [Saepius haec la iunguntur, ut pluribus demon-xemplis Buenem. ad Lact. Institt. 3. p. 198.]

'ata. [De hoc participio eiusque atione cf. Heins. ad Ovid. Fast. 9. Burm. ad Virg. Georg. I. 313. ad Stat. Theb. XII. 811. Ovid. m. II. 285.; Kopp. ad Mart. Ca- §. 37. p. 80 sq. Eckst. ad Voss. T. III. p. 966. *Vigilata magia* est ut *pervigil farina* cf. ad X. p. 613.]

murata. [cf. ad Met. II. p. 73. ıae. Kopp. Palaeogr. T. III. l. II. 497. p. 589: „Invocationes ma-susurramine tantum et murmure ri solebant, quia has artes secreta ı ratione exerceri posse veteres ınt; cf. Orph. Argon. 1000 sq. Met. XIV. 58. Lucan. VI. 448. VI. 539. Tibull. II. 4. 7. Val. VII. 464.“ cf. Herald. ad Arnob. ed. Lugd. Batav.]

vivium tempestivum. [cf. Bulen-e Conviv. c. 24. in Graev. Thes. L p. 78.]

conscientiae nimis multi sunt. Casaubon. emendabat *conscientia unius multi sunt* i. e. si ipsa conscientia unius instar testium est. At sententia huius loci est: si nimis quam facile per tot servos res magica, quae in occulto fieri solet, ad conscientiam i. e. ad notitiam vulgarem pervenire potest. Supra: *sciunt ergo aliquid quindecim servi et occultum est? .... alterum horum fatearis necesse est, aut illicitum non fuisse in quo tot conscios timuerim, aut si illicitum non fuit, scire tot conscios non debuisse.*

populus est. [Hunc locum citat Voss. in Etym. s. v.]

totidem servi familia. [Hunc locum repetit Becker. Gallus T. I. p. 125.]

ergastulum. [cf. Intt. ad Iuven. VI. 151. et ad XIV. 24. Schol. ad Iuven. l. priorem ibique Cramer. p. 202 sq. Lips. Elect. II. 15. Becker. Gall. l. c.]

adiutorio. *Adiutorum* est hostias lustrales tenere. De voce *adiutorium* cf. Tennell. ad Frontin. Strateg. IV. 7. §. 31. et Oud. ad eiusd. Lib. II. 5. §. 11.

[305] valitudinis, | quam ego pollicitus sim curaturum; eam quoque a me corruisse. Ut video, vos palaestritam non magum accusatum v omnis qui me accessere dicitis cecidisse. Negavit tamen quaerente t Themison medicus, a quo mulier ad inspiciendum perducta est, quic passam, nisi quaesisse me: Ecquid illi aures obtinnirent et utra ea ubi responderit dexteram sibi aurem nimis inquietam, confestim
506 Hic ego, Maxime, quamquam sedulo | impraesentiarum a laudibus tu necubi tibi ob caussam istam videar blanditus, tamen sollertiam tu contando nequeo quin laudem. Dudum enim cum haec agitarentu cantatam mulierem dicerent, medicus qui adfuerat abnueret, quaesis quam prudenter, quod mihi emolumentum fuerit incantandi? respon mulier rueret. Quid deinde? mortua est? inquis: negarunt. Quid tis? quod Apuleii commodum, si ruisset? ita enim pulcre ac pe tertio quaesisti, ut qui scires omnium factorum rationes diligentius das, ac saepius caussas quaeri, facta concedi, eoque etiam patro rum caussidicos nominari, quod cur quaeque facta sint expediant. negare factum facilis res est et nullo patrono indiget, recte factu peram docere, id vero multo arduum et difficile est. Frustra igitur sit anquiritur, quod nullam malam caussam habuit ut fieret. Ita apud bonum iudicem scrupulo quaestionis liberatur, si nulla fuit ei candi. Nunc quoniam neque incantatam neque prostratam mulieren runt, et ego non nego petitu medici a me inspectam, dicam tibi, M illud de aurium tinnitu quaesierim, non tam purgandi mei gratia in

pollicitus sum p. *a me incantatam* F. 3. *ad me incantatam* δ. In cett. *incantat* *cautelam* pro *incantatam* Bas. 1. *palaest sam* pro *palaestritam* δ. *omni* Vulc. 2 F. 3. *accessere* F. 1. δ. i. e. *accesserunt*, quod recepi. In cett. *accesserint*. *interd* Vicent. Venet. 2.; adhaesit ultima praecedentis vocabuli syllaba. *inspiciundum* Iunt. *ultra* p. δ. *eorum* F. 3. p. ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. 2. Ald. Bas. 1. *dexteram* In cett. *dextram*. *discessisse* F. 3. p. δ. edd. ante Colv. Bossch. In cett. *decessiss* Scriv. *an laudibus eius* pro *a laudibus tuis* δ. *necubi* F. 1. 3. δ. Casaub. et seqq Latin. i. e. *ne alicubi* vel *ne aliquo modo* cf. Heins. ad Virg. Georg. III. 176. *per* *dum* p. *haec agitar.* F. 3. p. δ. In cett. *agitar. haec.* *agitaretur* δ. *nimis meret* F. 1. *dixisti* pro *dicitis* V. D. in marg. ed. Iunt. 2. Male. Sequitur: *ita enim tert* *Quid ergo dicitis* sunt verba Maximi increpantis. *Appoleii* Vicent. *Appuleii* Bos *Apuleii*. *ita est* pro *ita enim* δ. *quaesisti*, ut supra, F. 3. δ. Iunt. 2. Bossch. In *visti*. *ut quis ei res* F. 3. *quaesisti ut res* δ. *q. ut quaereres* p. *facta sunt* p. δ. *factum* non est in δ. *paterno* δ. *properam* δ. *anquiritur* F. 1. 3. Iunt. 2. Elm. Bossch. *inquiritur* δ. In cett. *quaeritur*. *habuit ut fecerit* Venet. 2. *incantat* *stratum* δ. *quaesieris* δ. *mea gratia* δ. *gratia* ut glossema delet Stewech.

Cap. XLVIII. *ad inspiciendum.* [Voss. Arist. T. II. p. 783. bene explicat *ut inspiceretur*, qui h. l. plura de passiva gerundii notione exponit.]

discessisse. Plurimae edd. *decessisse.* Utrumque notat *abire*. Sed absolute, non addito casu aut loco e quo sive ad quem abitur, Apuleius utique semper utitur verbo *discedere*, cf. Met. I. p. 43. et 79; II. p. 101, 105. 106 et 115; III. p. 195 et 205; IV. p. 277; V. p. 326; VI. p. 407; VII. p. 458 et 462; IX. p. 604; X. p. 704 et 747; XI. p. 790. De Dogm. Plat. I. p. 202. Sed *decedere* vel est locum alii cede I. p. 70. XI. p. 766. vel cum iungitur, ut *decedere mensa* p. 287. cf. Met. II. p. 95., X. p. 715.

agitarentur. [*Agitare* de nis consiliis dicitur; cf. ad M ed. meae.]

expediant. *Expedire* es peditam et intricatam, ut sun cur quaeque facta sint, expl Graev. ad Iustin. XLIII. 1. Ou VI. p. 399.

mei gratia. *Gratia* ut glo

praeiudicasti neque culpae neque crimini confinem, quam ut ne quid auribus tuis et doctrinae tuae congruens reticuerim. Dicam | igitur 507
:evissime potuero; etenim admonendus es mihi, non docendus.

CAPUT XLIX.

ıto philosophus in illo praeclarissimo Timaeo coelesti quadam facundia ım mundum molitus. Igitur postquam de nostri quoque animi trinis ibus sollertissime disseruit, et cur quaeque membra nobis divina pro- fabricata sint aptissime docuit, caussam morborum omnium trifariam ıt. Primam caussam primordiis corporis attribuit, si ipsae elemento- ılitates uvida et frigida et his duae adversae non congruant: id adeo cum | quaepiam earum modo excessit aut loco demigravit. Sequens [306]

'ignum F. 3. p. δ. φ. Iunt. 2. Wower. Elm. Florid. Bossch. In cett. *dignum* abest, solus ncis circumclusit. *potuero* F. 3. p. δ. ed. pr. Vicent. Venet. 2. In cett. *potero*.
r postquam F. 1. 3. δ. et ita dedit Elm., praemissa maiori distinctione, eum secutus est sed cum distinctione minore. Bossch. hanc lectionem probavit sed in textum eam non *fabricata sit* V. D. in margine ait se malle; cf. ad Libr. de Mund. p. 296. sed standum est *apesime* δ. W. Goesius in margine *apertissime*. Sed etiam vulgatum bene se habet. 1. 3. δ. Iunt. 2. Elm. Scriv. In cett. *demonstravit*. *recenset* Vulc. 3. *uvida* F. 3. Vulc. 3. In cett. *humida*. *modum excessit* Wow. et seqq. In codd. et prioribus *modo* *sequens causam* Vicent. *sequens causae* Bas. 1.

:ult Stewech. Quamquam fre- ıst vocc. *gratia* et *caussa* elli- Oud. ad Caes. de B. Gall. IV. ·is. ad Hirt. de Bell. Alex. 65. ic. de Nat. Deor. I. 21. Dr. ad . 39. Arntz. ad Aurel. Vict. de c. 11. §. 6., tamen contra codd. hic eiiciendum non est.

ero. [De hoc futuri exacti usu e dixi ad libr. de Deo Socrat. ed. meae et ad Asclep. p. 293. ıe. De *potuero* Goer. ad Cic. II. 20. §. 49. Acad. II. 14. §. 43. I. 20. §. 69. IV. 6. §. 14 cf. Cic. . I. c. 46. §. 70. de Legg. II. 18.

m admonendus. [Eandem sen- expressit Hygin. Astron. Praef. ed. Stav. *scripsi ad te non ut ıns imperito, sed ut scientissi- ommonens*, ubi Munker. Apuleii itat. Pric. praeterea citat Quint. Gell. XVI. 8.]

XLIX. *Plato in Timaeo.* [cf. qq. §. 63.]
a. [Ita ex optimo cod. F. 3. quamquam e cett. Mss. nihil is enotatum est. Saepius inter se confundi *humidus* et *uvidus* vocabula docent Gronov. Diatrib. c. 24. Heins. ad Ovid. Amor. III. 5. 6., quosque praeterea excitat Wagner. ad Virg. Georg. I. 418., uberius de ratione qua haec varietas oriri in codd. potuerit et de discrimine utriusque vocabuli disserens. Hoc autem ita statuit, ut *humida* contraria sint *siccis* et *aridis*, *uvidum* vero *largiter humens, rorans* etiam ac *stillans* significet. Aliter Serv. ad Virg. Ecl. X. 20: *humidum est extrinsecus habet aliquid humoris, uvidum vero quod intrinsecus.* Doederl. Synonym. II. p. 12. *uvidum est humore constans, humidum humore mixtum das Feuchte.* Equidem cum Forbiger. ad Virg. l. c. *uvidum* gravius esse puto de omnibus rebus dictum quae humore plenissimae sunt. Itaque h. l. *uvidum* praefero.]

modo excessit. [Licet locus mihi in promptu non sit, ubi *excedere* ea significatione cum ablativo construatur, tamen contra codd. consensum scripturam mutare non ausus sum. Forsitan *excedere modo* dictum est, uti *excedere loco, urbe*. Sequens *loco* librariis fraudi fuisse, ut *modum* in *modo* emendarent, cum Bosscha ponere nequeo.

caussa morborum inest in eorum vitio, quae iam concreta ex simplicibus elementis una tamen specie coaluerunt, ut est sanguinis species et visceris et ossi et medullae; porro illa quae ex hisce singularibus mixta sunt. Tertio in corpore concrementa varii fellis et turbidi spiritus et pinguis humoris novissima aegritudinum incitamenta sunt.

CAPUT L.

Quorum e numero praecipua sit materia morbi comitialis, de quo dicere
508 |exorsus sum; cum caro in humorem crassum et spumidum inimico igni colliquescit, et spiritum indidem *parta* ex candore compressi aeris albida et spumida tabes fluit. Ea namque tabes si foras corporis prospiravit, maiore dedecore quam noxa diffunditur. Pectoris enim primorem cutim vitiligine insignit et

ossi F. 1. 3. δ. Bossch. In cett. *ossis*. Post *mixta sunt* minus bene Salm. hic tolli volebat distinctionem eamque poni post *et medullae*. Sed verba *porro illa quae* cett. cohaerent cum praecedentibus, intelliguntur enim pulmo, lien, iecur cett. *concremata* F. 1. teste Elm. ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. Bas. 1. Sed in collat. Lindenbrog. F. 1. extat *conciemata*. Lat. Latin. fecit *concreta amari fellis* φ. et aptius putat Elm. At bene Florid. explicat: *collectiones bilis diversi coloris.*

si mat. p. *et* ante *spumidum* non est in δ. *colliquefecit* δ. *spiritu indidem parto* δ. Colv. Cas. Wow. Gent. Pric. Flor. Bossch. *spiritum* F. 1. 3. p. edd. ante Colv. *spirituum* in Vulc. marg. receptum a Vulc. Scal. Elm. Scriv. *pario* p. (aut in δ.; nam non liquet, auctore Bossch.) Lat. Latin. emendavit *spiritum inde parit et ex* quod Bosschae non displicet. *calore* Pric. emendavit et Florid. recepit. *excandore* una voce legit Vulc. in marg. pro *inflammatione*. *spumida tabes* Pric. emendavit et Florid. in textum recepit, sed *tumere* de morbis dicitur; cf. de Dogm. Plat. II. p. 238. *morbis tumentes respublicas*. *foras corpore* emendabat Pric.; Lat. Latin. *fores corp.* *conspiravit* δ. *corporis* emendavit Casaub. pro *pectoris*, probante Elm. *enim* non est in δ.

ossi. [De hac terminatione cf. Eckst. ad Voss. Aristarch. T. II. p. 621. Prisc. VI. 13. p. 265. Krehl.: *Quidam tamen veterum et hoc ossum et hoc ossu proferebant, unde Pacuvius in Chrise: Ossum inhumatum aestuosam auram; Attius vero in annalibus: Fraxinus fissa ferox infensa infinditur ossis;* et VII. 8. p. 316: *quod etiam hoc ossum antiqui protulerunt; Gellius lib. XXX. Calvariaque eius ipsum ossum expurgaverunt inauraverruntque;* Incert. Auct. advers. Marc. carm. II. 196. (Rigalt. p. 632.) *deque Christi nova carne caro deque ossibus ossum;* August. Enarrat. ad Psalm. 138. 20. [in 15.] T. IV. P. 2. p. 2200. ed. Par. nov. *os suum dicit, quod vulgo dicitur ossum, latine os dicitur.* De forma *ossua* vide Burm. ad Anthol. IV. 148. v. 2.]

Cap. L. *materia morbi comitialis.* [Plat. Tim. p. 85. §. 66. *τὸ λευκὸν φλέγμα διὰ τὸ τῶν πομφολύγων πνεῦμα χαλεπὸν ἀποληφθέν, ἔξω δὲ τοῦ σώματος ἀποπνοὰς ἴσχον ἠπιώτερον μέν, καταποικίλλει δὲ τὸ σῶμα λευκὰς ἀλφούς τε καὶ τὰ τούτων ξυγγενῆ νοσήματα ἀποτίκτον· μετὰ χολῆς δὲ μελαίνης κερασθὲν ἐπὶ τὰς περιόδους τε τὰς ἐν τῇ κεφαλῇ θειοτάτας οὔσας ἐπισκεδαννύμενον καὶ ξυνταράττον αὐτάς, καθ' ὕπνον μὲν ἰὸν πραότερον, ἐγρηγορόσι δὲ ἐπιτιθέμενον δυσαπαλλακτότερον· νόσημα δὲ ἱερᾶς ὂν φύσεως ἐνδικώτατα ἱερὸν λέγεται.*]

spiritum indidem parta. [Quum in optimis codd. legatur *spiritum parto*, emendavi et recepi *parta* i. e. postquam spiritum peperit. cf. Colum. de R. R. VII. 4. §. 3. *et parta nutrici consociata minus laboret in educatione fetus sui*, ad quem locum vide Intt. T. II. p. 389. ed. Schneider.]

foras corporis [cf. de hac constructione Hand. Tursell. T. II. p. 707. Item Apuleius dixit *intus aedium* Met. p. 782. ed. meae, ubi vide.]

pectoris. Casaubon. *corporis* legit, quia Plato l. c. *σῶμα* non *στῆθος* dixerit. *Pectus* autem pro *corpore* poni Pric. multis exemplis probare studet, ut Naev.

dis maculationibus convariat: sed cui hoc usu venerit, numquam postea
i morbo attentatur. Ita aegritudinem animi gravissimam levi turpitu-
rporiș compensat. Enimvero si perniciosa illa dulcedo intus cohibita
atrae sociata venis omnibus furens pervasit, dein ad summum caput 509
ıolita dirum fluxum cerebro immiscuit, illico regalem partem animi de-
quae ratione pollens verticem hominis velut arcem et regiam insedit.
uippe divinas vias et sapientes meatus obruit et obturbat, quod facit
pernicie per soporem, cum potu et cibo plenos comitialis morbi prae-
strangulatione modice angit. Sed si usque adeo aucta est, ut etiam
ium capiti offundatur, tum vero repentino mentis nubilo obtorpescunt
bundo corpore cessante animo cadunt. Eum nostri non modo maiorem

: ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. Ald. Bas. 1. *adattentatur* δ. *attentantur* Iunt. 1. 2.
. 1. *attemperatur* in ed. pr. esse testatur Elm.; sed in mea collatione haec varietas enotata
animum Vicent. Venet. 2. *compescat* ed. pr. Vicent. Venet. 2. *compescant* p. *albedo*
ıendabat, probantibus Casaubono et Florido qui ediderunt cum Gent. et Pric. *muccedo*
Vulc. in marg., quod expresserunt Scal. ac Wower. In cett. *dulcedo*. *furans* Scriver.
'.3. In cett. *deinde ad*. *sompnium* pro *summum* δ. *sumtum* Iunt. 1. *egregiam insedit* β.
et obturat emendabat Fulv., probantibus Scip. Gent. Wower. et Pric. et recepit Scriv.
ltata angulatione δ. *effundantur* δ.

ell. XX. 7. *corpore pectoreque*
e obeso, vet. Epigr.: *cur tua*
› caeduntur pectora socco.
vero sententiam Bosscha bene
it. *Pectoris* hic de toto corpore
elligam sed sua propria signifi-
, ita ut Apuleius ad suam artis
e cognitionem locum paulo au-
reddidisse videatur; licet totum
commaculetur, tamen primo loco
cipue pectoris cutem vitiligine
i ait, quod num recte dixerit
medici. Ceterum *pectus* et *cor-*
Mss. confunduntur; cf. Intt. ad
en. II. 474. ad Met. p. 157 ed. meae.]
gine. [De hac voce cf. Orell.
ob. I. 45. T. I. p. 331. Elm. ad
44. ed. Lugd. Doed. Synonym.
p. 407. Elm. in ind. Apul. haec
: *Vitiligo* albam varietatem et
ıtam figurationem vocat Firmic.
. VI. 31. Celsus tres eius species
ἀλφὸν, μέλαν (?) et λευκὴν Lib.
. 19.]
ıtatur. [De hoc vocab. in morbis
i solito cf. Gron. ad Liv. XXIX.
1. cf. infra p. 524. *ex crapula*
ttentatur; Ded. Introd. ad Dict.
ι. p. LII.]
edo. Nec ego scio, uti *dulcedo*
piendum sit, nisi cum Gentili
, quia pinguia plerumque dulcia
lbedo probarem si codd. aucto-
ritatem haberet; *albidus* et *subalbidus* enim frequenter de sanie et pure usurpat Celsus V. sect. 19. ubi observandum tamen, quod et puris et saniei species eo minus esse perniciosas docet, quo albidiores.

venis—pervasit. Notetur locutio *pervasit venis* pro *in venas*, ut Met. X. p. 725. *lapsa decipulo*, ad quem locum vide.

velut arcem et regiam. Plurima de hac locutione collegit Pric. ut de Dogm. Plat. p. 207. *rationabilem id est mentis optimam portionem hanc ait capitis arcem tenere*; et p. 208. *machinamenta ... erga regiam capitis constituta esse*; [cf ad de Dogm. I. p. 207. Buen. ad Lactant. de Opif. VIII. 3. p. 1162.]

sapientes meatus i. e. artificiosos, sollerti ac sapienti manu fabricatos vel quibus animus sapiens suis fungitur muneribus, uti interpretatur Florid.

obruit et obturbat. Plato dicit ἐπισκεδαννύμενον καὶ ξυνταράττον, unde cum aliis interpretibus nihil mutandum est.

mentis nubilo. [cf. Met. VIII. p. 530., ad quem locum vide et X. p. 732: *repente mentis nubilo turbine correpta*.]

animo cessante. [De hac locutione vide Deder. ad Dict. Cret. III. 22. Gloss. p. 333. qui hunc locum excitat.]

et comitialem verum etiam divinum morbum, ita ut Graeci *ἱερὰν νόσον*, vere nuncuparunt: videlicet quod animi partem rationalem, quae longe sanctissima, eam violet.

CAPUT LI.

Agnoscis, Maxime, rationem Platonis, quantum potui pro tempore, perspicue explicatam, cui ego fidem arbitratus caussam divini morbi esse, cum
510 illa pestis | in caput redundavit, haudquaquam videor de nihilo percontatus, an esset mulieri illi caput grave, cervix torpens, tempora pulsata, aures sonorae. Ceterum quod dexterae auris crebriores tinnitus fatebatur, signum erat morbi penitus adacti. Nam dextera corporis validiora sunt, eoque minus spei ad sanitatem relinquunt, cum et ipsa aegritudini succumbunt. Aristoteles adeo

ἱερὰν νόσον vere desunt p. δ. ed. pr. Vicent. *ut graeci ερονοσον nuncupant* Venet. 2. *nuncuparent* p. *rationabilem* δ. cf. ad de Dogm. Plat. p. 207. *sanctissima eam* F. 3. δ. In cett. *sanctissima est eam.*

Maxime rationem non est in δ. *quantum potuit* emendavit Colv., quod necessarium non est, quum facile intelligatur *eam explicare.* *quantam* δ. *cui ego fidens* φ. probantibus Wower. et Lat. Latinio, quod perperam ediderunt Elm. et Scriver. *percontari* δ. *tempora pulsantia* φ. et F. 1. teste Elm., qui tamen erravit. Nam in Excerpt. Lindenbrog. nihil enotatum est, unde putaverim, per negligentiam eum pro Fulv. scripsisse Florent. Edidit tamen Scriver., Bosscha non sequente. *aures sonora. Et ceterum* F. 3. et add. ante Elm.; *aures sonorae. Et ceterum* F. 1. Elm. seqq. praeter Pric. Sed e Mss. Fux., ut videtur, Salmas. adlevit *aures sonorae. Ceterum*, quod Bosscha recepit. *dexterae* F. 3. Scriver. In cett. *dextrae.* *dextra* Vulc. 1. Wower. *penitus morbi adacti* δ. *exacti* maluit Stewech. *adaucti* Groslot. *aegritudinis accumbunt* F. 3. p. quae corruptela ex simili scriptura enata est, uti depravata vett. edd. usque ad Iunt. 2. lectio *aegritudini accumbunt*, quae est etiam in δ.

divinum morbum. [*Regium* morbum nominat Plin. Hist. Nat. XX. 12. 43; XXVI. 12. 76; XXX. 11. 28. *ἱερὴν* Herodot. III. 33. cf. Cort. ad Lucan. VI. 96. Erasm. Adag. Chil. II. Cent. 4. n. 26. p. 467.]

Cap. LI. *fidem arbitratus* [cf. Intt. ad Plaut. Bacch. III. 6. 41. *postremo si pergis parum mihi fidem arbitrarier;* Gulielm. ad Plaut. Bacch. c. 3.]

aures sonorae. Ceterum. [Quomodo lectio *auris sonorae et ceterum* exorta sit ex cod. F. 3. optime potest intelligi, qui *aures sonora et* habet. Primum enim, ut saepius factum in codd. videmus, *e* praegressae voculae disiunctum et cum seq. copulatum est; tum quia *eceterum* nullam sententiam praebuit, librarii emendarunt *sonora et ceterum.* Hanc lectionem falsissimam esse non solum probant quae Apuleius p. 505. dixit ipse: *Ecquid illi aures obtinnirent, et utra earum magis*, ita ut h. l. primum *aures* in universum, tum *dexteram* speciatim memoret, sed etiam usus loquendi Apuleianus, ex quo et *ceterum* initio enuntiationis nunquam legitur, sed semper omissa copula, ut recte vidit Bossch. cf. Apol. p. 395, 411, 454, 468, 476, 494, 499, 506, 515, 528, 535, 538, 543, 557, 561. 573, 602. Idem de ceteris scriptoribus observavit Hand. Tursell. T. II. p. 40, in eo tamen errans, quod quae Bosschae est adnotatio, Oudendorpio adtribuit, quem errorem eum semper admisisse video.]

dextera corporis validiora. Pric. haec adnotat: Ita Plin. Hist. Nat. VII. 17. et Aristot. de Anim. I. 128. notionem ibid. reddit, III. c. 9. *διὰ τὸ χίρησιν εἶναι ἐκ τῶν δεξιῶν.* Aliter Macrob. Sat. VII. 7. Ideo omnes dextrae partes *validiores sunt et debiliores sinistrae, quia has regit calor visceris sui, illae contagione frigoris sinistra obtinentis hebetantur;* quem locum Pric. ita emendat: *quia illas tegit calor visceris sui* (i. e. iecoris) *hae contagione frigoris* etc.

ematis scriptum | reliquit, quibus aeque caducis a dextero morbus occi- [307]
ɔrum esse difficiliorem medelam. Longum est, si velim Theophrasti
sententiam de eodem morbo | recensere: est enim etiam eius egregius 511
Caducis. Quibus tamen in alio libro, quem de invidentibus animali-
scripsit, remedio esse ait exuvias stellionum, quas velut senium more
ım serpentium temporibus statutis exuant. Sed nisi confestim eripias,
ne praesagio an naturali adpetentia illico convertuntur et devorant.
circo commemoravi, nobilium philosophorum disputata simul et libros
ıominavi nec ullum ex medicis aut poetis volui attingere, ut isti desi-
rari, si philosophi suapte doctrina caussas morborum et remedia nove-

'ibus δ. *probleumatis* Vic. *quibusque* emendat Acidalius, *quibuscumque* δ. et Gent. correxit in marg. Iungerm. Epist. 31. inter Gudianas transpositione locum sanandum putabat hoc *'iptum aeque reliquit*, *quibus cad.* cett. *dextro* Iunt. 2. *excipiat* p. *longum* η. δ., sibi velit non capio. *de eodem* δ. *qui tamen* δ. *de* non est in Scal. ed. *invidentibus* Casaub. et seqq. In cett. edd. *de non videntibus*. *exubias* F. 3. ut semper hic codex. *s statis* φ. Stewechio probante, Scriver. Bossch. *eripiat* Bas. 1., unde *eripias* Lat. rexit. *eripiebatur* alii teste Elm. sed nescio qui. *nisi* ignorat δ. *appetentia* non est in δ. *:tur* φ. *suapte natura* desiderantur in δ. *ut remed.* ed. pr. et Bas. 1. teste Colv. In mea atione nihil enotatum est.

:ntibus. Scripsit Theophrast. ὶ τῶν λεγομένων ζώων φθονεῖν ot. Bibl. p. 862., cuius libri hoc gmentum: ὅτι ὁ γαλεώτης φασὶ τε ὠφελείας τοῖς ἀνθρώποις κα- ὸ δέρμα, ὅταν ἐκδύηται. ἐστὶ ᾿ημα ἐπιλήπτῳ. Hoc Apuleius *m praesidium* appellat. Sen- im est praesagire stellionem et :, eas exuvias usui hominibus ıd epilepsiae morbum propul- eoque maligne eas devorare, ıt. Qui *invidentibus* explicant *:ntibus* illud referunt ad librum asti περὶ τῶν φωλευόντων ζώων, eminit Diog. Laert. V. §. 43. librum innuisse putant Senec. Nat. III. 16: *nihil enim usquam t, et stagna obsessa tenebris ımplis. Animalia quoque illis tur sed tarda et informia, ut caeco pinguique concepta et ·pentibus facta*; *pleraque ex a, ut talpae et subterranei ˌuibus deest lumen, quia su- :eum est. Inde, ut Theophra- rmat, pisces quibusdam locis*, ad quem locum vide Iutt. librum *de caducis*, quod paulo leius memoravit, etiam Diogen. c. inter eius scripta recenset ˌψεως α'.

exuvias stellionum. [Plin. Hist. Nat. XXX. 10. 27: *operae pretium est scire, quomodo praeripiatur cum exuitur membrana hiberna, alias devoranti eam, quoniam nullum animal fraudulentius invidere homini tradunt. Inde stellionem nomen aiunt in maledictum translatum.* A quo animali ICti *stellionatus* crimen dixerunt; cf. Ulpian. Dig. 47. tit. 20: *stellionatum obiici posse iis, qui dolo aliquid fecerunt, sciendum est, scilicet si aliud crimen non sit*; *quod enim in privatis iudiciis est de dolo actio, hoc in criminibus stellionatus persecutio. Ubicunque igitur titulus criminis deficit, illic stellionatus obiiciemus.* Hinc apud Apul. Met. V. p. 376. Venus de Cupidine dicit: *quibus modis stellionem istum cohibeam*; de hac voce cf. Casaub. et Salm. ad Spart. Pesc. Nig. c. 3. p. 646 sq. Iutt. ad Fest. p. 682. ed. Lind.]

temporibus statutis. [Quamquam *statis* non improbandum est, cf. de Deo Socrat. p. 120. et de Mund. p. 339. tamen contra optimos codd. hic agere nolim, quia utrumque fere idem significat; cf. Gronov. ad Liv. XXIV. 27. §. 1. XXXIX. 13. §. 8. Ita Apul. dixit Met. VII. p. 474. *statuta cibaria.* XI. p. 766. *ultra statuta Fato tuo curricula;* et Met. I. p. 106. *certa et statuta ratio.*]

ruut. Igitur cum ad inspiciendum mulier aegra curationis gratia ad me per-
512 ducta sit, atque hoc et medici confessione qui adduxit, ad | meam ratiocinationem recte factum esse conveniat, aut constituant magi et malefici hominis esse, morbis mederi, aut si hoc dicere non audent, fateantur se in puero et muliere caducis vanas et prorsus caducas calumnias intendisse.

CAPUT LII.

Imo enim si verum velis, Aemiliane, tu potius caducus qui iam tot calumniis cecidisti. Neque enim gravius est corpore quam corde collabi, pede potius quam mente corruere, in cubiculo despui quam in isto splendidissimo coetu detestari. At tu fortasse te putas sanum, quod non domi contineris sed insaniam tuam, quoquo te duxerit, sequeris. Atqui contendere vis furorem tuum cum Thalli furore, invenies non permultum interesse, nisi quod Thallus sibi, tu etiam aliis furis. Ceterum Thallus oculos torquet, tu veritatem, Thallus manus contrahit, tu patronos, Thallus pavimentis illiditur, tu tribunalibus. Postremo ille quicquid agit, in aegritudine facit, ignorans peccat; at tu, miser, prudens et sciens delinquis. Tanta vis morbi te instigat, falsum pro vero insimulas, infectum pro facto criminaris, quem innocentem liquido scis, tamen accusas ut nocentem!

CAPUT LIII.

Quin etiam quod praeterii, sunt quae fatearis nescire: et eadem rursus,

spiciendum δ. *hec* pro *hoc* δ. *ac mea ratiocinatione* Fulv. emendabat. *rectam* p. *vanas sed* F. 3. *vana* p.

si non est in p. *si verum velis* F. 1. 3. p. δ. Iunt. 2. Bas. 1. Bossch. In cett. *si audire verum velis* cf. ad Apol. p. 415. *nec enim* δ. *ipso* p. *atqui contenderi vis* F. 3. *atqui contendere vis* p. δ. *atqui si contenderis* Iunt. 2. *atqui si contendere vis* in cett. est. *vi etiam* pro *tu etiam* Bas. 1. *alii satis* pro *aliis furis* p. *alii furis* ed. pr. Vicent. Venet. 2. *etenim* vel *iterum* pro *ceterum* Lat. Latin. scribi voluit, caussa quamvis non addita, cur ita facere vellet. *illuditur* Iunt. 1. 2. Ald.

fateris mavult Pric. *eadem* non est in δ. *rursum* δ.

ad inspiciendum. [*Inspicere* potissimum de curationibus dicitur, uti Plaut. Pers. II. 5. 15. *inspicere morbum* et supra p. 505. *a quo mulier ad inspiciendum perducta est* cf. Deder. ad Dict. Cret. II. 6. (Gloss. p. 275.) ubi lego: *inspecto crure propere apta medicamina imponunt.*]

ad meam ratiocinationem. Noli quid emendare. *Ad meam rat.* est: iuxta, secundum, convenienter ad meam ratiocinationem paulo ante adhibitam, philosophos suapte doctrina caussas morborum et remedia nosse.

Cap. LII. *caducus.* [Hunc locum citat Voss. Etym. v. *caducus*, quem vide.]

despui. [Non sine consilio Apuleium posuisse hoc vocabulum ex seq. *detestari* apparet. De more veterum epilepticos despuendi prius egi ad p. 500. *quid in Thallo despuant.* Despuere autem signum detestationis erat cf. Intt. ad Iuvenal. VII. 112.]

detestari [cf. Eckst. ad Voss. Arist. T. II. p. 753. et Met. II. p. 149.]

atqui contendere vis. [De eleganti particulae *si* ellipsi cf. ad de Deo Socrat. p. 170. De voc. *contendere* i. e comparare cf. Intt. ad Plaut. Fragm. p. 1481. ed. Taubm. Intt. ad Tac. Ann. XII. 1. XIII. 3. *vetera et praesentia contendere*, et ad Germ. 26.]

Cap. LIII. *rursus.* [Haec particula h. l. non vim habet *iterum* sed *contra*, cf. Cort. ad Lucan. VI. 596. et d'Orv. ad Charit. VII. 6. p. 591. ed. Lips.]

ias, criminaris. Ais enim me habuisse quaedam sudariolo involuta
is Pontiani. Ea involuta quae et cuiusmodi fuerint, nescisse te con-
ieque praeterea quemquam esse qui viderit: tamen illa contendis in-
a magiae fuisse. Nemo tibi blandiatur, Aemiliane. Non est in accu-
rsutia ac ne impudentia | quidem, ne tu arbitreris. Quid igitur? furor [308]
cerbi animi et misera insania crudae senectutis. His enim | paene 513
im tam gravi et perspicaci iudice egisti: „*Habuit Apuleius quaepiam*
involuta apud lares Pontiani; haec quoniam ignoro quae fuerint,
nagica fuisse contendo: crede igitur mihi quod dico, quia id dico
scio." O pulcra argumenta et aperte crimen revincentia! „*Hoc fuit,*
quid fuerit ignoro." Solus repertus es, Aemiliane, qui scias etiam
nescis. Tantum super omnis stultitiae vectus es; quippe qui soller-
t acerrimi philosophorum, ne iis quidem confidendum esse aiunt quae
At tu de illis quoque affirmas, quae neque conspexisti umquam ne-
sti. Pontianus si viveret atque eum interrogares quae fuerint in illo

ι pro *ais enim me* δ. *sudariolo* F. 3. Salm. in marg. e Fux. Iunt. 2. Bossch. cf. infra: *linteolo involuta.* In cett. *sudariola.* *ea involuta qui* δ. *lareis* edd. inde a Vulc. praeter : infra. *non est in accusando tua ista* φ. teste Sciopp.; *non est tua ista in acc.* φ. teste recepit cum seqq. praeter Bossch. Hic enim rursus eiecit, quia in cett. codd. non com- mbiguum est, sitne cod. Fulv. lectio an ipsius Fulvii coniectura. *imprudentiae* Pric. *nteola* edd. vett. praeter Iunt. 1. *quod* pro *quoniam* δ. *etiam illa* non sunt in δ. *tantum* δ. *omnis* F. 3. edd. vett. *omneis* edd. recentt. praeter Bossch., qui scribit *ultitie vectus* F. 3. p. δ. *stultitiae vectus* edd. ante Casaub. In cett. *stultitiae evectus.* od post *philosophorum* in plurimis edd. legitur, non est in F. 3. δ. Iunt. 2. Bas. 2. Bossch. *xisti* δ. *unquam* non est in δ. *interrogaret* F. 3.

entia. Bene contra Pricaei onem Bosscha hanc lectionem ı defendit: quam tibi exprobrari, ıus es, ita non admodum gra- ıs, quinimo fortasse gloriareris; ıte perfricta es, sed est furor rabies, cuius te accusari ini- imo toleras.

e senectutis. Hic Pric. et Flo- atis expedire se possunt. Insa- ı seu delirium decrepitae potius ıdae senectutis esse, statuunt 'loridus putat, *crudam senectu-* ıon intelligendam esse *viridem,* ad Virg. Aen. VI. 304.] sed ɔorpore caduco animum habeat ıdhuc et immaturum, ut quem- ı gr. ὠμὸς, hic *crudus* dicatur de rudeli et inhumano. Bosscha telligit senectutem, quae ante Aemiliano obvenerat, quemad- mmaturitas i. e. cruditas omni- s tribuatur, quae ante tempus *rudus* pro *crudelis durus* dici Iuvenal. VIII. 223. Senec. Hip- 0. Virg. Aen. XII. 507. Quint. 220. Hand. ad Stat. I. 1. 68. Ita emendo Petron. c. 41. ubi pro *mundum frigus* legendum est *crudum frigus.* Forsitan est hic inhumana nec satis polita et urbana senectus; cf. Kopp. ad Mart. Capell. p. 998. p. 770.]

tantum ... stultitiae vectus es. [Hanc optimorum codd. lectionem emendare non ausus sum cum cett. *Tantum stultitiae* dictum est ut *tantum audaciae, temeritatis,* quae dictiones notissimae sunt. *Vehi* vero pro *evehi* veteres dixerunt; cf. Plin. Epist. IV. 27. *me ipsum laudibus vexit.* ubi alii volunt *evexit,* ad quem locum vide Intt. Claudian. Cons. Prob. et Olybr. 34. *illum fama vehit trans aequora*; de Bell. Get. 12. *navis ob innocuae meritum sic gloria vexit.* Fortasse tamen rectius scripseris *tantum stultitiae evectus es.*]

quippe qui. [Duplici ratione hic locus explicari potest, aut ut *qui* positum sit pro *quiqui* cf. ad p. 498., aut *fuerunt* cogitatione addatur ea ratione *quippe* i. e. enim *ii qui* (fuerunt) *solertissimi* cett. *Quippeni* quod Colv. emendare voluit hic locum non habet, cf. ad de Deo Socr. p. 119.]

involucro, nescire se responderet. Libertus etiam ille qui claves eius loci in hodiernum habet et a vobis stat, numquam se ait inspexisse, quamquam ipse aperiret (utpote promus librorum qui illic erant conditi) paene quotidie et clauderet, saepe nobiscum multo saepius solus intraret, linteum in mensa positum cerneret sine ullo sigillo sine vinculo. Quidni enim? Magicae res in eo occultabantur; eo negligentius adservabam. Sed enim libere scrutandum et inspi-
514 ciendum, si liberet, | etiam auferendum temere exponebam, alienae custodiae commendabam, alieno arbitrio permittebam. Quid igitur impraesentiarum vis tibi credi? quodne Pontianus nescierit qui individuo contubernio mecum vixit, id te scire, quem numquam viderim nisi pro tribunali: an quod libertus assiduus, cui omnis facultas inspiciendi fuit, quod is libertus non viderit, te qui numquam eo accesseris vidisse? denique ut quod non vidisti, id tale fuerit quale dicis? Atqui stulte, si hodie illud sudariolum tu intercepisses, quicquid ex eo promeres, ego magicum negarem.

C A P U T LIV.

Tibi adeo permitto, finge quidvis, reminiscere, excogita, quod possit magicum videri; tamen de eo tecum decertarem: aut ego subiectum dicerem aut remedio acceptum aut sacro traditum aut somnio imperatum. Mille alia sunt quibus possem more communi et vulgatissima observationum consuetudine

libertus et ille q. cl. huius l. δ. *libertus ecc ille* F. 3., quae memoranda est lectio. Sed *ecc ille* in un non est. *a nobis stat* δ. *utpote primus* δ. p. *signo* p. *quidne* δ. *eone diligentius adservabam* emendabat Gudius ad Phaedr. I. 23., probante Drakenborg. in marg.; Bossch. maluit: *eo negligentius asservabam scilicet. Enim.* *eci* pro *enim* F. 3. *comittebam* Florid. Altenb. Bipont. negligenter habent. *quodne Pont. nescierit* F. 1. (teste Lindenbrog.) 3. p. δ. Salm. in marg. Iunt. 2. Bas. Bossch. In cett. *quod ne Pontianus quidem sciret* praeter Scriv. qui habet, *quod Pontianus quidem nescierit.* *in indiriduo* Scriv. et Florid. *Assiduus* pro nomine proprio liberti habuit Colv. *quod is libertus* delenda esse monuit Lat. Latin. Bosscha inclinat ad sententiam omnia verba inde a *cui omnis* usque ad *quod is libertus* e glossa vocis *assiduus* esse exorta adeoque delenda. *fuerit* pro *viderit* p.

permitte ed. pr. Vicent. Venet. 2. *comminiscere* emendat Colv. *eminiscere* mavult Pric. In Venet. 2. desunt verba inde a *magicum negarem* usque ad *quod possit*, quia typothetae oculi a priore *magicum* ad idem subsequens statim delapsi sunt. *somno* ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. Ald. Bas. 1. *imparatum* Vicent. *more possem communiri* δ.

promus. [cf. Fulgent. Expos. Vet. Serm. p. 776. ed. Stav. et Voss. Etymol. v. *condo.*]

sed enim. Bene vidit Bosscha emendationem Gudii *eone diligentius* propter has particulas ferri non posse, etsi ipse citra necessitatem emendabat *scilicet. Enim.* Sexcenties in Mss. confusa esse *scilicet* et *sed* demonstrat ex dict. Oud. ad Met. III. p. 227. Gruner. ad Aurel. Vict. Orb. Gr. R. 4, 6. cit. ab Arntz. ad Eum. Grat. Act. c. 6. [Haec corruptela ob compendia *sc*ʒ vel *sc* i. e. *scilicet* est levissima. At minime necessaria est haec emendatio. cf. supra ad p. 496.]

quodne. [cf. Florid. p. 95. *quodne iam ipse hereditatem avebant, an quod* et supra p. 457. *quodne piscatores mihi piscem quaesierunt, an . . . quod.*]

Cap. LIV. *reminiscere.* Aliquot Intt. voluerunt *comminiscere*, ut idem sit quod *finge* et *excogita*. Pricaeus codd. lectionem munire voluit ex loco inferiore p. 601. *Saltem fingite aliquid, reminiscimini quod respondeatis, qui vos ita rogarit* cf. Intt. ad Nep. Alcib. c. 2. *ut neque bona plura reminisci neque maiora posset consequi;* [Dod. Synonym. T. I. p. 170 sq.]

:futare. Nunc id postulas, ut quod *re prehensum* et detentum, tamen ie apud bonum iudicem laederet, id inani suspicione incertum et incocondemnet. Haud sciam an rursus, ut soles, dicas: „*Quid ergo illud uod linteo tectum apud lares* | *potissimum deposuisti*?" Itane est, [309] ianc? sic accusas, ut omnia a reo percontere, nihil ipse adferas cognitum. ob rem piscis quaeris? Cur aegram mulierem inspexisti? Quid in sudario ıi? *Utrum tu* accusatum an interrogatum venisti? Si accusatum, tute quae dicis, si interrogatum, noli praeiudicare quid fuerit, quod ideo te : est interrogare, quia nescis. Ceterum hoc quidem pacto omnes homiconstituentur; si ei qui nomen cuiuspiam detulerit, nulla necessitas sit di, omnis contra facultas percontandi. Quippe omnibus sicut forte nemagiae facessitur, quicquid omnino egerint, obiicietur. Votum in ali-

quod δ. *reprehensum* F. 3. δ. p. In cett. *deprehensum.* *detectum* Fulv. coniecturam, unt Scriv. et Florid. non improbante Bosscha. *nihil ad me* Vicent. Venet. 2. *condemnaret* pro *haud δ.* *dices* p. *apud lares Pontiani* pro *apud lares potissimum* emendabat Pric., Florid., qui in textu non posuit at in interpretatione reddidit: *apud penates Pontiani.* dd. recentt. praeter Bossch. *ita δ.* *percontare* F. 3. p. δ. In cett. *percontere.* *piscis* F. 3. . In cett. *pisceis* et *pisces.* *habuisti ut sumtu* F. 3. *Hab. ut sum tu δ.* *h. ut sūpta* p. Bas. In Ms. quoque Fulv. corruptum fuit *insutum*, unde fluxit Fulv. coniectura *num tu.* marg. qui id videtur in Ms. Fux. legisse: *habuisti? utrum tu accusatum*, quod Bosscha n cett. *habuisti insutum. Accusatum.* *tune δ.* *tu argue* ed. pr. Vicent. Iunt. 1. Ald. Bas. 1. pro *fuerit* Vulc. 3. Wower. *detulit δ.* *sicut forte neg. mag. facessitur* F. 3. edd. vett. . *ut cuique f. n. magiae facessetur* Casanb. emendavit et receptum est in Vulc. 2. 3. Lindenbrog. collatione quicquam mutatum est.) *si cui forte neg. facessetur*, coniectura Groslot. et Lat. Latin., extat in edd. Gent. Wower. et seqq. *si quid f. neg.* Wyttenbach. sui exemplaris adscripserat. *fatescitur δ.*

rehensum et detentum. [Ita ex codd. emendavi et recepi. *Pree* enim aliquem est in ipso criliquem deprehendere, ut apud Bacch. IV. 3. 60. cf. ad Met. ed. meae. *Re* igitur *prehensum* ificat quod in re ipsa est depreı et ita clarum et apertum, opı seqq. *inani suspicione incer-*: *incognitum.* *Detentum* cum s codd. retineo. Est enim conet deprehensum, ut Tertull. Apol. in.] *At nunc utriusque inquiet agnitione neglecta, nomen :tur, nomen expugnatur, et n sectam ignotum et auctorem a praedamnat, quia nominantur, ia revincuntur.* Cyprian. de Hab. c. 15. fin.] *peior adultera des.* Mart. Capell. IV. [§. 328. *nihil deesse cerneres, nihil sum detineres*, quos locos Pric. . Haec vocis significatio Afroletur esse propria.]

ssimum. Qui hoc voc. corrigere ıt Intt., totius loci significationem elligebant. Nam in vocc. *potissimum* vis suspicionis est, quod non alibi sed in sacratissima aedium parte deposuit, quod eum locum prae ceteris (i. e. *potissimum*) elegit in quo deponeret.

percontere. [Non satis certam puto esse hanc lectionem, quia optimi quique codd. constanter *percontare* praebent. Forsitan *percontaris* i. e. *percontaveris* legi possit; cf. ad Met. XI. p. 1057.]

utrum tu accusatum. [Haec optime restituit Salm. *Insutum* enim edd. videtur esse additamentum superfluum, totiusque enuntiationis concinnitati adversatur. Omnes enim quas ante proposuit Aemilianus quaestiones verbo terminantur ... *quaeris*? *inspexisti*? et ita in seqq. *venisti.* Hinc necessarium videtur, *utrum* reponatur, ut *habuisti* fine enunciati positum sit.]

argue [i. e. proba, demonstra, de qua vocis significatione cf. Buenem. ad Lact. de Ira c. 20. §. 3. p. 1094, qui h. l. excitat.]

sicut forte ... facessitur. Bene contra edd. alucinationes codd. lectioni patrocinatus est Bosscha interpretatus: sicut

cuius statuae femore assignasti; igitur magus es; aut cur signasti? Tacitas
516 preces in | templo deis allegasti; igitur magus es; aut quid optasti? Contra, nihil in templo precatus es; igitur magus es; aut cur deos non rogasti? Similiter si posueris donum aliquod, si sacrificaveris, si verbenam sumseris. Dies me deficiet, si omnia velim persequi quorum rationem similiter calumniator flagitabit, praesertim quod conditum cumque, quod obsignatum, quod inclusum domi adservatur, id omne eodem argumento magicum dicetur, aut e cella promtuaria in forum atque in iudicium proferetur.

CAPUT LV.

Haec quanta sint et cuiuscemodi, Maxime, quantusque campus calumniis hoc Aemiliani tramite aperiatur, quantique sudores innocentibus hoc uno sudariolo adferantur, possum equidem pluribus disputare, sed faciam quod institui: etiam quod non necesse est confitebor et interrogatus ab Aemiliano respondebo. Interrogas, Aemiliane, quid in sudario habuerim. At ego quamquam omnino positum ullum sudarium meum in bibliotheca Pontiani possim negare,

statu δ. *fem. signasti* F. 1. δ. In cett. *assignasti*. *cur signasti* F. 1. 3. δ. edd. ante Elm., qui per incuriam dedit *assignasti*, quod tamen deinceps in edd. remansit praeter Bosscb. *cuique* pro *cunque* maluit Iungerm. *observatur* ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. Ald. Bas. 1. *observatum* p. *promptoria* p.

cuiuscemodi δ. p. Iunt. 2. Bossch. [ed. pr. teste Colv. In mea collatione nihil enotatum video. Horum codd. et Iunt. 2. auctoritate commotus sum, ut in textu reponerem, nec dubito, quin ita etiam in F. 3. legatur. In cett. *cuiusmodi*. cf. Met. p. 554. p. 595. p. 702.] *et quod* φ. ed. pr. Vicent. Venet. 2. *extra quod* Iunt. 1. Ald. Bas. 1. *non* desideratur in δ. *Aemiliane* pro *Aemiliani* p. *et ego* δ. *possem* p. Casaub. Gentil. Wow. Pric. Florid.

solet sane magiae accusatio forte i. e. temere intendi, ut supra dixit Apul. p. 379. *calumniam magiae quae facilius infamatur quam probatur. Forte* aliquoties pro *temere* ponitur, unde *forte* et *temere* coniunguntur cf. Gron. ad Liv. X. 43. [Doed. Synonym. T. V. p. 294 sq. Hand. Tursell. T. II. p. 731.]

votum ... femore assignasti. [Vota olim concipiebantur in cerea tabula et haec deorum imaginibus imprimis genibus eorum *cera* affigi solebant, cf. Intt. ad Iuven. Sat. X. 55. cf. Bern. ad Plin. Panegyr. 67. §. 3. p. 299 sq. Arntz., quem vide ad Mamert. Geneth. c. 6. Scalig. ad Prop. IV. 7. 12. Voss. Etym. s. v. *cera* de Sala in Petron. c. 17. p. 105. ed. Burm. 2. Martin. Lipen. Strenarum Hist. c. 5. §. 10. in Graev. Thes. Antiqq. T. XII. p. 543; Brouer. de Vett. et Recent. Adoratt. c. 6. in Polen. Suppl. Thes. Antiqq. T. II. p. 958.]

tacitas preces. [De his *tacitis precibus* agunt Intt. ad Iuven. VI. 539. Senec. Epist. 10. Intt. ad Horat. Epist. I. 16. 60. Schott. Observ. Poet. II. 11. p. 45 sq., ubi h. l. citatur; Scalig. ad Tib. IV. 5. 20. Tomasin. de Donar. Vett. c. 5. in Graev. Thes. Antiq. T. XII. p. 775 sq.]

posueris donum. [cf. ad Florid. p. 2.]

verbenam sumseris. [De hoc ritu sacrificantium cf. Serv. et de la Cerda ad Virg. Ecl. VIII. 65. Donat. ad Terent. Andr. IV. 3. 11. Intt. ad Hor. Od. I. 19. 13. IV. 11. 7. Ovid. Met. VII. 242. Wower. ad Petron. c. 141. p. 861. ed. Burm. 2. Orell. ad Arnob. V. 3. T. II. p. 269. Apul. Met. XI. p. 790.]

dies me deficiet. [De hac similibusque dictionibus cf. Intt. ad Cic. de Nat. III. 32. ad Tuscul. V. 35. T. III. p. 223. Moser., Bach. ad Ovid. Met. XV. 418. ibique Heins., qui hunc locum commemoravit.]

promptuaria. [cf. Fulgent. Exposit. Serm. p. 777. Stav. Merc. ad Non. p. 659. ed. Lips. Intt. ad Plaut. Amphit. I. 1. 4. et ad Sidon. Epist. II. 1.]

ime fuisse concedam; tamen habeam dicere, nihil in eo involutum
quae si dicam, neque testimonio aliquo neque argumento revincar.
est enim qui attigerit: unus libertus, ut ais, qui viderit; tamen,
, per me licet fuerit *refertissimum*; sic enim, si vis, arbitrare, ut
lixi socii thesaurum reperisse arbitrati sunt, cum utrem ventosissi-
ianticularentur. Vin' dicam, cuiusmodi illas res in sudario obvo-
ribus | Pontiani commendarim? Mos tibi geretur. Sacrorum pleraque 517
n Graecia participavi. Eorum quaedam signa et monumenta tradita
sacerdotibus sedulo conservo. Nihil insolitum, nihil incognitum dico,
ıs Liberi | patris mystae, qui adestis scitis, quid domi conditum celetis et [310]
omnibus profanis tacite veneremini. At ego, ut dixi, multiiuga sacra
imos ritus et varias cerimonias studio veri et officio erga deos didici.
ıc ad tempus compono, sed abhinc ferme triennium est, cum primis

ante Casaubon. legebatur ut nomen proprium. *ac maxime* F. 1. 3. ð. p. Elm. Scriver. *ne* Salm. e Fux. cod. adscripsit et in Iunt. 2. editum *attamen*. In cett. *maxime tamen* Florid. Altenb. quae edd. *tamen* omnino hoc loco non habent sed in seqq. ante *cum* . *concedam tamen habeam* F. 3. p. ð. In cett. *concedam cum habeam;* Florid. et Altenb. *n tamen cum*. Lectionem F. 3. recepi, qua enuntiatiorum concinnitas et iunctura adiuventur. ›n est in ð. a m. pr. *revincat* Florid. vitiose. *nemo est enim qui att.* F. 3. ð. Bossch. In *ıo enim qui attig. est.* *attingerit* (non *attingeris* notante Bosscha) Vicent. *ut is* ð. *imum* emendationem Wyttenbachii Bosscha recepit. In cett. *repertissimum*. *Ulixi* F. 3. ett. Bossch. cf. ad Met. I. p. 46. *Uxili* ð. In cett. *Ulixis*. *ventosissimam* p. *illa res* ... *s* ... *in Graeciam* p. *commendariam* Scal. vitiose. *mox* pro *mos* Venet. *mistae* F. 3. ett. *symmystae* vel *symmistae*. *caelestis et* Vicent. *et vanas* F. 3. *et varias* p. ð. Iunt. ı. In reliquis *et* male deest. *studuerim* pro *studio veri* ð. *nunc hoc* Venet. 2.

LV. *refertissimum*. Non solum formationem superlativi sed ›ropter sententiam *repertissimum* ›mnino improbanda est, ut Wyt- ı. optime emendasse mihi videa- *fertissimum*. Supra enim iam Apuleius, se concedere velle ›lum in bibliotheca positum ibique epertum fuisse. Nunc dicere se ıt concedere etiam velle, quae- ı eo involuta esse nec solum quae- d multa et plurima. Mirum tamen ui illud vitium omnes codd. et ccupare potuerit.

ci socii [cf. Odyss. X. 28 sqq.] *ticularentur.* [Fest. p. 97. *man-* *'um usus pauperibus in nummis lendis etiam nostro saeculo fuit. manticulari dicebantur, qui fu- gratia manticulas attrectabant*; m locum vide Intt. p. 494. Lindem. Etym. v. *mantica*; Gloss. Isid. *r. manticulare fraudare vel re;* Placid. Gloss. p. 484. ed. *nanticulatio fallacia vel le- a*, uti legendum pro *lenotisia*, ıperte probat Gloss. Arab. Lat. *r, manticulatio fallacia vel lenocinium;* Intt. ad Plaut. Capt. IV. 2. 116.]

initia [i. e. *initiationes et mysteria* cf. Cic. de Legg. II. 14. *tum nihil melius illis mysteriis quibus ex agresti immanique vita exculti ad humanitatem et mitigati sumus, initia que ut appellantur, ita revera principia vitae cognovimus*; cf. Munker. ad Hygin. fab. 187. p. 310., qui plurima miscuit.]

signa et monumenta sc. quibus mystae et sacrati se agnoscebant; cf. Minuc. Fel. XXI. §. 9. Bimard. ante Murat. §. 68. *muta symbola fuere quaedam signa sive crepundia, quae a sacerdotibus accepta mystae sedulo asservabant cavebantque ne quis ea profanus videret, quale fuisse laminam Pinellianam existimo. De his Apuleius magiae insimulatus, quod reconditum quid inter res suas occultaret.*

absque omnibus. [cf. Hand. Tursell. T. I. p. 69., qui hunc locum excitat, cum Peerlk. ad Horat. Carm. IV. 4. 14. p. 380.]

ad tempus [cf. Hand. Tursell. T. I. p. 127. qui hunc locum protulit, interpretatus *für jetzt* s. *vor jetzt*.]

diebus quibus Oeam veneram, publice disserens de Aesculapii maiestate, eadem ista prae me tuli et quot sacra nossem percensui. Ea disputatio celebratissima est, vulgo legitur, in omnibus manibus versatur, non tam facundia mea quam mentione Aesculapii religiosis Oeensibus commendata. Dicite aliquis, si qui forte meminit, huius loci principium. Audisne, Maxime, multos suggerentes? immo ecce etiam liber offertur: recitari ipsa haec iubebo, quoniam ostendis
518 humanissimo vultu | auditione te ista non gravari. ***

C A P U T LVI.

Etiamne cuiquam mirum videri potest, cui sit ulla memoria religionis, hominem tot mysteriis deum conscium quaedam sacrorum crepundia domi adservare, atque ea lineo texto involvere, quod purissimum est rebus divinis velamentum: quippe lana, segnissimi corporis excrementum pecori detracta iam inde Orphei et Pythagorae scitis profanus vestitus est. Sed enim mundissima lini seges inter optimas fruges terra exorta non modo indutui et amictui san-

Oeeam in pluribus est edd. vett. et ita ubique. *venerem* pro *veneram* p. δ. Vulc. 2. 3. (teste Bossch., qui inde emendat *venirem*, in mea ed. Scal. extat *veneram*.) *quae* δ. et Groslot. in marg. *quod* pro *quot* edd. ante Casaub. et plurimi codd. teste Bosscha. In F. 1. 3. est *quot*. Antiquam lectionem *quod* Bip. ed. revocavit. *in omnibus manibus* F. 3. δ. p. Iunt. 2. In cett. *in omnium manibus*. *facundia illa q.* Florid. *quam* delet δ. *religionis* emendat Casaub. et adlevit marg. Salm. *aliquis si qui* F. 3. p. δ. ed. pr. Vicent. Iunt. 1. Bas. In cett. *aliqui si quis* praeter Bosscham qui habet *aliquis si qui*. *etiam ecce* p. ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. Ald. Bas. 1. *ipsa hic iubebo* δ. Post *gravari* Casaub. pro more primus addidit: *deest locus ex oratione Apuleii Oeae habita*. In Mss. haec non comparent.

illa memoria δ. *trepudia* δ. *eo* F. 3. p. *ea ligneo* δ. *vestitus. Sed est* δ. *inductui* F. 1. Bossch. In cett. *indutui*.

abhinc triennium. [cf. Hand. Turs. T. I. p. 65. Rara enim sunt exempla in quibus *abhinc* cum verbo iungitur. Hunc locum Hand. non neglexit.]

Cap. LVI. *tot mysteriis .. conscium.* [De hac constructione vide Heins. et Burm. ad Ovid. Met. VI. 586. Intt. ad eiusd. l. II. 438. ad Virg. Aen. IV. 168. ad Lucan. I. 20. et Tibull. I. 10. 41. Ruhnken. ad Ovid. Heroid. XV. 138. p. 89. cf. ad Florid. p. 17.]

crepundia [i. e. γνωρίσματα quibus agnosci poterant initiati, hinc pro ipsis initiis saepius dicitur ut Gloss. Philox. p. 56. *crepundia* γνωρίσματα ἀρχαὶ, quod Vulc. in ἀρχαίως emendare non debebat ob Isidor. Gloss. p. 676. *crepundiis initiis*; cf. Munk. ad Hygin. fab. 187. p. 310. De puerorum crepundiis cf. Salm. ad Vopisc. Aurel. 4. T. II. p. 421.]

Pythagorae [cf. Diodor. Sicul. I. 96. οἱ γὰρ ἱερεῖς τῶν Αἰγυπτίων ἱστοροῦσιν ἐκ τῶν ἀναγραφῶν τῶν ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις παραβαλεῖν πρὸς αὐτοὺς Ὀρφέα τε καὶ Μουσαῖον καὶ Μελάμποδα καὶ Δαίδαλον· πρὸς δὲ τούτοις Ὅμηρόν τε τὸν ποιητὴν καὶ Λυκοῦργον τὸν Σπαρτιάτην ἔτι δὲ Σόλωνα τὸν Ἀθηναῖον καὶ Πλάτωνα τὸν φιλόσοφον· ἐλθεῖν τε καὶ Πυθαγόραν τὸν Σάμιον ...... Ὀρφέα μὲν γὰρ τῶν μυστικῶν τελετῶν τὰ πλεῖστα καὶ τὰ περὶ τὴν ἑαυτοῦ πλάνην ὀργιαζόμενα cett. Alia vide apud eund. c. 98. Iamblich. in vit. Pyth. c. 9. Clement. Alex. p. 203. et Plutarch. de Isid. p. 354. Origen. in Epist. ad Roman. II. T. IV. p. 459. Idem narrat Diogen. Laert. VIII. 19. στολὴ δὲ αὐτῷ λευκὴ καθαρὰ καὶ στρώματα λευκὰ ἐξ ἐρίων. Τὰ γὰρ λινᾶ οὔπω εἰς ἐκείνους ἀφίκετο τόπους ad quem locum vide Menag.]

indutui et amictui. [cf. ad Met. p. 1019. ed. meae, ubi accuratius de linteo Aegyptiorum amicimine actum est. *Induere* de vestibus dici demonstratum est ad Met. p. 544. ed. meae. Bosscha hoc loco praetulit *inductui*, ut calceamenta significaret, quia *indutui* et *amictui*

is Aegyptiorum sacerdotibus sed opertui quoque rebus sacris usurpatur. ego scio nonnullos et cum primis Aemilianum istum facetiae sibi habere, rinas deridere. Nam, ut audio, partim Oeensium qui istum novere, eo ad hoc aevi supplicavit, nullum templum frequentavit, si fanum | praetereat, nefas habet, adorandi gratia manum labris admovere. Iste 519
ec diis rurationis, qui eum pascunt ac vestiunt, segetis ullas aut vitis gis primitias impartit, nullum in villa eius delubrum situm, nullus locus us consecratus. Et quid ego de luco et delubro loquor? Negant vidisse fuere unum saltem in finibus eius aut lapidem unctum aut ramum coro-

inde rebus sacris edd. ante Vulc. praeter Iunt. 2. quae *inde* cum codd. F. 3. p. *δ.* Fux. et. Primus Vulc. *in rebus* emendavit atque Scalig. cum seqq. recepit. Codicum lectionem revocavit. *atque* non opus est cum Florido mutari in *atqui*, cf. de deo Socr. p. 132. Oud. B. G. IV. 25. Terent. Andr. I. 3. 20. [Intt. ad Cic. Tusc. III. 7. p. 45. ed. Moser.] *istud φ.* icent. vitiose. *partim Oeensium qui istum* F. 1. 3. (nisi quod uterque *Oensium* habet) Bossch. Salm. ad Solin. p. 227. *partim censuum qui* p. *partim eu sū t q̄ δ.* Salmasii emen- probat etiam Gronov. Observ. III. 2. *e partim Oeens* V. D. adscripsit margini. In cett. ntibus iis qui. *gratiam* F. 3. (propter sequens *manum* corruptum). *grañ. δ.* *isti* pro . p. *istius* Venet. *dis rurat δ.* *segetis* Mss. Ald. Casaub. Pric. Scriver. Elm. Florid. rog. ad Censorin. de Die Nat. c. 1. In aliis *segetes* aut *segeteis*. *ut gr. primit. impertit δ.* *δ.* *sed quid* Groslot. Mutandi nullam caussam video. *neg. vid. qui si fuer. δ.* Pric. at *Fuere qui negant vidisse se* aut *negant vidisse se qui affuere*. Mihi vulgata lectio non est. *Qui fuere* sc. in finibus eius. *aram coronatam* inanis est coniectura ad l. Iunt. 2.

ssent. Quam sententiam ut con- t protulit locum Ammian. Mar- XIX. 1. in ceremoniae magicae de- me: *Linteis quidam indumentis s calceatusque itidem linteis soc-* od exemplum iam argumento est *e* et *amicire* non idem significare.]
e ego scio. [Minus bene Florid. avit *atqui ego*. De hac particulae significatione agit Hand. Tursell. . 492 sqq. De dictionibus *atque io, atque haud scio, atque ego* cf. ibid. p. 497 sq. Ita male ius Horat. Sat. I. 10. 31. legit *ego*. De *atqui* eadem significa- usurpato cf. Hand. l. d. p. 516.]
primis Aemilianum [cf. Lucret. *Quorum Agragantinus cum s Empedocles est*; Hand. Turs. p. 172.]
tiae. [De hoc singulari *facetia* ss. Arist. T. I. p. 491. Foertsch., locus commemoratus est.]
tim Oeensium. In hoc accusativo r. Observ. III. 2. p. 220. recte t, quia *audire aliquem* pro *ex* contra veram latinitatem est. Bosscha tamen ponere hoc in ad- sibi indulsisse Apuleium pronum non est, potius cum Gronovio intelle- xerim *dicentes* vel simile quid.

adorandi gratia. [De hoc ritu cf. ad Met. p. 284. ed. meae.]

diis rurationis. [De hoc more diis ruris primitias sacrandi cf. Intt. ad Tibull. I. 1. 14. Censorin. de Die Nat. c. 1. §. 10. et ad Horat. Sat. II. 5. 13.]

nullum in villa eius. Colv. haec adnotat: Ex eadem fere superstitione erat, ut fere unus quisque in agris, praediis suis sacellum deo cuidam aut deae sacrum haberet. Censorin. de Die Nat. c. 1. §. 10. *et cum agros atque urbes possiderent, partem quandam templis sacellisque, ubi eos colerent, dicaverunt;* Bacchylides: *Εὔδημος τὸν νηὸν ἐπ' ἀγροῦ τόνδ' ἀνέθηκε Τῷ πάντων ἀνέμων πιοτοτάτῳ ζεφύρῳ· Εὐξαμένῳ γάρ οἱ ἦλθε βοηθόος, ὄφρα τάχιστα Λικμήσῃ πεπόνων καρπὸν ἀπ' ἀσταχύων.* Prop. [II. 15. 13.] *atque ibi rara feres inculto tura sacello Hoedus ibi agrestes corruet ante focos,* Plin. Epist. [IX. 39.] *Aruspicum monitu reficienda est mihi aedes Cereris in praediis in melius et maius* sqq.

aut lapidem unctum. [cf. ad Florid. p. 5.]

natum. Igitur agnomenta ei duo indita: Charon, ut iam dixi, ob oris et animi diritatem, sed alterum, quod libentius audit, ob deorum contemtum, Mezentius. Quapropter facile intelligo, hasce ei tot initiorum enumerationes
319 |nugas videri: et forsan ne ob hanc divini contumaciam non inducat animum
320 verum esse quod|dixi, me sanctissime tot sacrorum signa et memoracula custodire. Sed ego, quid de me Mezentius sentiat, manum non vorterim. Ceteris autem clarissima voce profiteor, si qui forte adest eorumdem solemnium mihi particeps, signum dato et audiat licet quae ego adservem. Nam equidem nullo umquam periculo compellat, quae reticenda accepi, haec ad profanos enuntiare.

agnomen velut pro *agnomenta ei* p. *ignomina* δ. In p. et δ. deest *ei*. *sed et* Grosl. citra necessitatem cf. ad Met. V. p. 344. *aut deorum* pro *ob deor*. δ. *forsan ne* F. 1. 3. et cett. codd. et edd. ante Vulc. cum Scip. Gentil. *fors fuat ne* Scal. Wow. Elm. Scriv. *fors fuat ut* Casauboni coniecturam dederunt Pric. et Florid., quae locutio habetur etiam apud Auson. Epist. 6. sed h. l. nimis abit a Mss. *ob hanc divum contumaciam* vel *contemnentiam* emendavit Colv. *deum* videtur esse in cod. Fux.; *divum* coniecit etiam Lat. Latin. *animi* Groslot. Expungendam hanc vocem censet V. D. in margine. *inducat animum* p. δ. Iunt. 2. Bossch. In cett. *inducat in animum*. *et* pro *tot* δ. *verterfecistis* pro *vorterim*. *Ceteris* δ. *verterim* Scriver. *signo dato* p. *audias* F. 3 p. et Salm. marg. adscripsit. *compellor* p. *enuntiare* F. 1. 3. δ. Iunt. 2. Elm. seqq. In cett. *annuntiare*.

et forsan ne. Scripserunt plurimi edd. *fors fuat*, de qua dictione cf. Hand. Tursell. T. II. p. 712. Recte tamen Bosscha veterem lectionem revocavit *et forsan ne* i. e. metus est ne sibi non persuadeat.

divini contumaciam. Iunctim scribendum hoc esse Floridus perperam pronuntiavit. Nec melius alii statuunt, pro *divini* legendum esse *divum*. *Divinum* enim τὸ θεῖον est cf. ad Met. VIII. p. 582. *Contumacia* vero est *contemtus*. Sic *omnium contumax* de omnium rerum contemtore Apuleius dixit de Dogm. Plat. II. p. 250, ubi vide.

inducat animum. [Quamquam hic optimus cod. Florent. 3. *inducat in animum* habere videatur, tamen quum cett. codd. d'Orv. et Pith., quibuscum fere ubique ille consentit et Iunt. 2. *inducat animum* praebeat, et elegantior sit haec construendi ratio, recepi hanc scripturam, quippe ratus, excusando librarii errore e Florent. 3. eam enotatam non fuisse. De dict. *in animum inducere* cf. Drak. ad Liv. I. 17. §. 4., de dict. *animum inducere* Intt. ad Cic. de Div. I. 13. p. 46. Giese.]

manum non vorterim. [De hoc proverbio eiusque significatione cf. Erasm. Adag. Chil. I. Cent. III. 21. p. 105. ed. Bas.]

signum dato. [cf. de hoc ritu Plaut. Mil. IV. 2. 25. Mil. *Tum pol ego id quod celo haud celo.* Pa. *Immo ille etiam si non celas.* Mil. *Quo argumento?* Pa. *Infidos celas, ego sum tibi firmus fide.* Mil. *Cedo signum, si tu harum Baccharum es.* Plura addit Casaub.: Symbolum quo se invicem agnoverunt Matris deum symmystae fuit hoc: ἐκ τυμπάνου ἔφαγον, ἐκ κυμβάλου ἔπιον, ἐκιρνοφόρησαν, ὑπὸ τὸν παστὸν ὑπέδυον. Quo synorgistae Liberi patris: ἀστράγαλος, σφαῖρα, στρόβιλος, μῆλα, ῥόμβος, ἔσοπτρον, πόκος. Quo participes sacrorum Eleusiniorum: ἐνήστευσα, ἔπιον τὸν κυκεῶνα, ἔλαβον ἐκ κίστης· ἐργασάμενος ἀπεθέμην εἰς κάλαθον καὶ ἐκ καλάθου εἰς κίστην. cf. Clem. Alexandr. p. 18. ed. Potter. cf. Herald. ad Arnob. V. 26. T. II. p. 323. Orell., quem vide in Append. p. 473. Pricaeus putat hic notaculum corporis significari cuticulare quodpiam invisum. *Audias*, quae lectio est optimorum codd. in seqq., ferri nequit propter verba: *nullo unquam periculo* cett. In aurem igitur susurrare vult Apuleius initiato qui signum dederit, quid arcani in isto obvolucro celatum sit.]

enuntiare. cf. Met. II. p. 118. X. p. 692. XI. p. 804. de Dogm. Plat. I. p. 191. Gell. I. 23. [Dr. ad Liv. IX. 16. §. 7.]

CAPUT LVII.

uto, Maxime, satis videor cuivis vel iniquissimo animum explesse, et udarium pertineat, | omnem criminis maculam detersisse, ac bono iam 521
d testimonium illud Crassi, quod post ista quasi gravissimum legerunt, nibus Aemiliani transcensurus. Testimonium ex libello legi audisti iusdam et desperati lurconis, Iunii Crassi, me in eius domo nocturno Appio Quintiano amico meo factitasse, qui ibi mercede deversabaue se ait Crassus, quamquam in eo tempore vel Alexandreae fuerit, edae fumo et avium plumis comperisse. Scilicet eum cum Alexanposia obiret (est enim Crassus iste, qui non invitus de die in ganeas

explesse Iunt. 1. 2. Ald. Bas. Colv. Vulc. 1. contra Mss. et latinitatem. cf. Terent. 29. *exple animum iis;* et Burm. ad Ovid. Remed. Am. 120. Verba: *a suspiciotiani transcursus* ad oram libri ab interprete quondam adscripta fuisse sententia est *transcursus* Ald. teste Colv. *Gumiae* ut nomen proprium scribunt edd. vett., ut pr. Vicent. Venet. 2. *sui coriis* pro *lurconis* δ. *Iunii* nomen corruptum habent p. δ. sscha non addidit. *nocturno* Elm. per typothetae vitium, quod in indice Errat. corre*Quintiliano* Vicent. *diversabatur* δ. alii teste Bosscha. *in eo tempore* F. 1. 3. omnes Scriv. Bossch. *meo tempore* edd. ante Colv. In cett. *eo tempore*. *Alexandreae* F. 3. *xandriae*. *tamen taeda e fumo* F. 3. *te edae f.* p. *te doce* δ. *taeda fumo* Iunt. 2. *mo* Salm. in marg. ut Bossch. arbitratur, e Fux. *a cinere et fumo* emendavit Wower. arcilio. Cett. *a caede et fumo* praeter Bosscham qui Oud. coniecturam marginalem *mo* in textum recepit. *ex avium* δ. Pro *scilicet* Casaub. maluit *scire licet*. Ante maior distinctio ponebatur demum post *obiret* et alia iterum post *corrrepat*. re F. 3. In cett. *Alexandriae*. *audiret* pro *obiret* δ. *ingeneas* δ.

ll. *gumiae*. Fest. p. 83. Lind. ngluviosus et glutto. *gulo*. Intt. ad h. l. p. 466. Lindem. Etym. v. *gumia*. Ingeniosisterulae ad Enn. Fragm. p. 255. *gluriae*.]
mpore. cf. supra p. 479. *quam in eo tempore conscribebat;* . 533. [Cort. ad Lucan. IV. hunc locum excitavit.]
e fumo. [Ita scribo e cod. em ratione in eo legitur infra *mergentem: suae mergentem*. accedit Iunt. 2. optimae autaque si Bosscha contra hanc monuit, *taeda* singularem hic venire ob seqq. p. 523: *praeistes fuligine deformatos* et *tam vino fuisse ut parietes deret*, demonstravit se totum n intellexisse, quum priora accusatoris, posteriora Apuianum irridentis et ironice lo- Praeterea non is sum qui nova in latinitatem inducere velim. alia ratione loco corrupto succurri possit. Fortasse erunt qui *taeda et fumo* scribant, per hendiadyn explicantes, quod tamen mihi comprobare se nequit.]

Alexandreae. [Prisc. II. 9. T. I. p. 89. Krehl.: *Inveniuntur tamen auctores frequenter in nominibus urbium in a desinentium apud Graecos varie proferentes, Alexandria et Alexandrea, Nicia et Nicea, Antiochia et Antiochea;* cf. Hor. Od. IV. 14. 35. Ego ex optimo cod. F. 3. *Alexandreae* utroque loco restitui, quum vero in seqq. *Alexandria* aperte habeat, ibi formam retinui.]

de die. [Dr. ad Liv. XXV. 23. §. 16. Hand. Tursell. T. II. p. 205. Qui de die convivabantur, male audiebant ob intemperantiam cf. Intt. ad Plaut. Asin. V. 1. 16. Heinr. ad Iuvenal. I. 49. p. 50. Met. IX. p. 601. *mero et prandio matutino mucia*; ibid. p. 621. Fronto Princip. Hist. p. 318. ed. Rom.: *Corruptissimi vero omnium syriatici milites, seditiosi, contumaces, apud signa infrequentes, (laxi in) praesidiis, vagi*

522 correpat) in illo *cauponii* nidore | pinnas de penatibus suis advectas a tum, fumum domus suae agnovisse patrio culmine longe exortum. Q oculis vidit, ultra Ulixi vota et desideria hic quidem est oculatus. fumum terra sua emergentem compluribus annis e littore prospectans captavit; Crassus in paucis quibus abfuit mensibus eumdem fumum sine in taberna vinaria sedens conspexit. Sin vero naribus nidorem dome praesensit, vincit idem sagacitate odorandi canes et vulturios. Cui enim cui vulturio Alexandrini coeli quicquam abusque Oeensium finibus ol Est quidem Crassus iste summus helluo et omnis fumi non imperitu profecto pro studio bibendi, quo solo censetur, facilius ad eum Alexa vini aura quam fumi perveniret.

cauponae vel *cauponii* Brant. mavult, probante Pric. *cauponio* Scriv. Bossch. In cett. ca *penuatis* δ. *aucupatum* Mss. (F. 1. 3.) edd. vett. usque ad Casaub. Elm. seqq. *aucupantem*. *terra suae mergentem* i. e. *terra sua emergentem* F. 3. *terrae suae merge mergentem* F. 1. (certe Lind. nihil emendavit) δ. Vulc. 2. 3. Elm. In cett. *terra sua emer adfuit* δ. *cui vulturio*, *Alexandrini coeli quicquam;* ita distinxerunt edd. ante Casau Bip. Male. Non enim sermo est de re aliqua sub Alexandrino coelo gesta, sed de Oeae factum Alexandriae sentiri potuerit. *aboleat* p. δ. *pro* non est in p. ed. pr. Vicent. Ald. Bas. 1. *Alexandria* F. 3. p. edd. ante Casaub. *aurea* ed. pr. Vicent. Venet. 2. Ald. Bas. 1. In cett. *Alexandriam*. *pervenisset* Scal. Wower. Elm. Florid. ex co Is. Casauboni.

(*passim*) *ac palantes, de meridie* (*mero*) *temulenti*, ita enim lacunas supplendas esse existimo.]

ganeas. Pric.: [Gloss. Rar. p. 700.] *ganea occulta loca et subterranea* Isid. Origg. X. 114. *ganeo luxuriosus tamquam in occultis locis et subterraneis;* Donat. ad Terent. Adelph. III. 3. 5. *veteres ganeum meritoriam tabernam dixerunt ἀπὸ τῆς γᾶς τοῦτ' ἐστὶ τῆς γῆς*. Balb. in Cathol. *ganeum dicitur locus in terra defossus, ad quem ad ludendum et scortandum populi confluebant*. [cf. ad Met. p. 187. ed. meae. Intt. ad Plin. Panegyr. c. 49. p. 227. Arntz. Intt. ad Fest. p. 72. p. 440. Lindem.]

cauponii. Recte videtur Intt. *cauponis nitore* ferri non posse. Hinc mihi quidem videtur Barth. recte emendasse *cauponii*. [cf. Gloss. Cyrill. p. 502. καπηλεῖον *popa, popina, taberna, cauponium*.]

aucupatum. Sensus est: quasi vero Crassus Alexandriae in caupona inter compotores suos plumas domo sua apportatas aucupatus fuerit i. e. in eas studiose inquisiverit, et suae domus fumum agnoverit. Hinc in edd. Elm. ac Scriver. minor distinctio minus bene post *advectas* collocatur, ut *aucupatum* pas-sive accipias, quemadmodum Apuleius dixit: *fumum frustra ca* [de qua dictione vide Lobeck p. 70. ed. nov.]

Ulixes fumum. Odyss. α, 55 sq Ἰθάκης ἐπιλήσεται· αὐτὰρ Ὀδυσσεὺ νος καὶ καπνὸν ἀποθρώσκοντα νοῆ γαίης θανέειν ἱμείρεται.

taberna vinaria. [De luxuria popinali ac lascivia cf. Intt. ad Epist. I. 14. 24.]

vincit sagacitate. Suid. s. v. τῶν πτηνῶν καὶ τῶν πεζῶν οἱ γύ οἱ κύνες πόῤῥωθεν τῶν ὀσμῶν ἀ βάνονται.

abusque finibus. [Hand. Tursel p. 73. fusius agit de hac construc

omnis fumi. Est enim fumus tiarum indicium. Senec. Epist. 6 *terrenerant quidam amici propte maior fumus fieret; non hic qui pere ex lautiorum culinis et vigiles solet, sed hic modicus spites venisse significaret;* Apol. c. 39. *ad fumum coenas picae*. Fumus etiam popinae pr Cic. in Pison. c. 6. *stetimus in il nearum tuarum nidore et fume* Intt. ad Plaut. Capt. I. 119. Cas ad Sueton. p. 100.]

vini aura. [cf. Excurs.]

C A P U T L VIII.

stellexit hoc | et ipse incredibile futurum. Nam dicitur ante horam diei 523
iam ieiunus adhuc et abstemius testimonium istud vendidisse. Igitur
t haec se ad hunc modum comperisse. Post quam Alexandria reveneril,
suam recta contendisse, qua iam Quintianus migrarat: ibi in vestibulo
avium pinnas offendisse; praeterea parietes fuligine deformatos: quae-
caussas ex servo suo quem Oeae reliquerit, cumque sibi de meis et Quin- [312]
nocturnis sacris indicasse. Quam vero subtiliter compositum et verisi-
commentum, me, si quid eius facere vellem, non domi meae potius
am fuisse? Quintianum istum qui mihi assistit, (quem ego pro amicitia
nihi cum eo artissima est, proque eius egregia eruditione et perfectis-
loquentia honoris et laudis gratia nomino:) hunc igitur Quintianum, si
aves in coena habuisset aut, quod aiunt, magiae caussa interemisset,
n nullum habuisse qui pinnas converreret et foras abiiceret? Praeterea
antam vim fuisse, ut parietes atros redderet, eamque deformitatem,
habitavit, passum in cubiculo suo Quintianum? Nihil dicis, Aemiliane;
t verisimile, nisi forte Crassus non in cubiculum reversus perrexit sed
ore recta ad focum. Unde autem servus | Crassi suspicatus est noctu 524
mum parietes fumigatos? an ex fumi colore? videlicet fumus nocturnus
: est, eoque diurno fumo differt? Cur autem suspicax servus ac tam di-
passus est Quintianum migrare prius quam mundam domum redderet?
lae plumae quasi plumbeae ** tam diu ad adventum Crassi manserunt?
asimulet Crassus servum suum? Ipse haec potius de fuligine et pinnis
as est, dum non potest nec in testimonio dando discedere longius a

C A P U T L IX.

ur autem testimonium ex libello legistis? Crassus ipse ubi gentium est?

dibile δ. *Alexandriam* δ. *rectam* δ. p. *condidisse* p. *qua* F. 1. 3. δ. Iunt. 2. Bosscha.
ieluit Scriver.; *quia* p. In cett. *ex qua*. *ostendisse* p. *fuliginem* δ. *reliquerat* Elm.
praeter Bosscham et ita extat in Scal. nec Lindenbrog. emendavit, quo vitio sine dubio
mmotus est, ut eam Florent. 1. cod. lectionem esse opinaretur atque adeo in textum
l. *sublimiter* Bas. Lugd. Vulc. *comitum* pro *commentum* δ. *fuisse* male exulat ab Colv.
2. Casaub. Gentil. Wower. Pric. *egregia eius eruditione* Florid. *laudis et honoris*
orid. Scriv., sed in Elm. *et* deest, vitio puto Elm., qui in erratis hoc corrigi iussit in
t honoris. Verba *aut quod aiunt* usque ad *nullum habuisse* non sunt in δ. librarii
cuius oculi a priori *habuisset* ad sequens *habuisse* delapsi sunt. Idem vitium in
. ent. *converteret* edd. vett. praeter Iunt. 2., Vulc. 1. solita aberratione. *porrexit* δ.
Crassus δ. Pro *potissimum* Goes. legi voluit *Pontiani* non melius ut p. 514. *apud*
otissimum deposuisti. *aut e fumi* p. *migrasse* δ. *plumbeae ac tam diu* F. 3. p.
e tam δ. In cett. *ac* deest. *ad adventum* F. 1. 3. In cett. *usque ad adventum*. Hinc usque
i. *sub imo pilei umbraculo appareat* multa desunt δ. *eventum* p. *nonne simul et Crass*.
nus edd. vett. praeter Iunt. 2. *nunc ne* voluit Iungerm. Epist. 31. inter Gudian. *suum*
. p. Iunt. 2. In cett. *suum sed ipse*.

eniret [i. e. *perrenisset* cf. Gron.
. XXIX. 1. XXXIV. 11. Duker.
r. III. 3. 13. Orell. ad Arnob. I.
I. p. 348. Verheyk. ad Eutrop.
]
LVIII. *qua ... migrarat*. [cf.
Plin. Hist. Nat. VI. 17. 21. *Indi nunquam migravere finibus suis*.]
plumbeae. [Quum optimi codd. *plumbeae ac tam* legant, vitium h. l. subesse existimo. Forsitan legendum est *plumbariae*.]

An Alexandriam taedio domus remeavit, an parietes suos detergit, an verius est, ex crapula heluo attentatur? Nam equidem hic Sabratae ei
525 sterna die animadverti satis notabiliter in medio foro tibi, | Aemiliane, obr
526 tem. Quaere a nomenclatoribus tuis, Maxime, quamquam est | ille enup quam nomenclatoribus notior, tamen, inquam, interroga, an hic Iunium sum Oeensem viderint? Non negabunt. Exhibeat nobis Aemilianus iu honestissimum cuius testimonio nititur. Quid sit diei vides. Dico C iamdudum ebrium stertere, aut secundo lavacro ad repotia coenae ol vinolentum sudorem in balneo desudare. Iste cum maxime praesens pe lum loquitur, non quia adeo sit alienatus omni pudore, ut etiam sub

Alexandriam confestim Scriver. de suo addidit. *eluco* vel *heluco* Salm. in marg. (e Brant. Wower. recepit cum Bosscha. *amentatur* emendavit Barth. sine caussa. *hic s cum hesterna* F. 3. *in Sabratae eum hest.* Salm. in marg. *hic sabratae cum exter equidem hac hora tecum hest.* φ. teste Sciopp. *hic fabra tecam* φ. teste Scip. Gent *equidem hic sabia tecum h.* φ. teste Bosscha. *n. equid. haec fabra tecum h. d.* edd. vett. Scal. *n. e. haec sapra h. d. animadverti satis notabiliter* Wow. *nam equidem hanc technam h. d. animadv.* Casaub. est coniectura, quam receperunt Scal. et seqq. praeter qui locum corruptum reliquit, ut in Mss. legitur. *Sabrate* maiuscula littera scriptum vid *nam equidem hic Sabratae eum hest.* Salm. ad Solin. p. 227. correxit et Bosscha recep emendat *haec fabricantem;* Meurs.: *nam equidem hunc fanaticum h. d.* Fulv.: *Nam hac hora tecum*, Heins. Advers. p. 480. *hunc saburratum* vel *haec suburrate eum* vel *s ore. nobiliter* Venet. 2. *nauseabiliter* emendabat Colv. At cf. Met. XI. p. 784. *digitis bilis.* Plura exempla dant lexica. *Ocensem* Elm. *et hibeat* Elm. *obeundae* quaed teste Colv. quas Bosscha ignorat. Est sola Venet. 2. *vinulentum* p. Iungerm. l. saepius *is tecum max.* eamque correctionem a Putschio profectam palmariam vocat. Fulv. eiicit cu

Cap. LIX. *heluo.* [Brant. et Pric. et Wow. probant coniecturam *heluco*, quam Bosscha vel in textum recepit. De hoc voc., quod gravedinem capitis quae ex nimia vinolentia exoritur hic significare dicunt, cf. Gronov. ad Gell. IV. 19. Fest. p. 57. p. 408. et 445. Lindem. Merc. ad Non. p. 680. ed. Lips. Sed bene defenditur *heluo*, ut *adtentari* sit graviter affici, quemadmodum Pacuv. Atalanta dixit apud Non. p. 322. *quid aegritudo insolens mentem adtentat tuam.* De *adtentari* cf. Merc. ad Non. p. 641.]

hic Sabratae. Non ita inepte alii legunt *fabra techna*, quae dici potuit fraus illa, quam de fuligine et pinnis mentitus est Crassus et quam, quum ipse temulentus in iudicium venire non posset, Aemiliano obructatus fuerit. At graecum vocabulum ibi tantummodo in textum recipi debet, ubi codd. aperte id flagitant. Omnes vero codd. *Sabratae* lectionem vindicant. De *Sabrata* Africae urbe vide Cellar. Geogr. Antiq. IV. 3. 12. Heins. et Dr. ad Sil. III. 256. [cf. Kopp. ad Mart. Capell. VI. §. 670. p. 547.] *Obructare alicui* dictum est, ut apud Plaut. Pseud. V. 2. 6. *quid tu, ergo in os mihi ebrius irruc* v. 9. *pergin' ructare in os mihi*

nomenclatoribus. [De his cf. Pignor. de Serv. in Polen. Thes. T. III. p. 1220. qui h. l Voss. Etymol. v. *nomenclator* et Gallus T. I. p. 114 sq.]

quid sit diei. [Hunc locum Intt. ad Plaut. Trin. III. 3. 82.]

sudorem ... desudare. [De structione vide Munk. ad Fulge thol. III. 8. p. 724. Stav.]

cum maxime. [cf. Ernest. in Cic.]

per libellum loquitur. Genti adnotavit: Indignitatem Crassi au quod quum praesens esset, cu cons. per libellum loqueretur, non timoris vel modestiae caussa quasi vereretur etiam sub ocul consulis sine ullo rubore menti quia non tanti putavit, ut vel e saltem sobrius exspectaret, don testimonii dicendi copia daretur. in Crasso isto sed etiam in viris superbum haberetur, non alloqui praesentes sed per intern

foret, sine rubore ullo mentiretur, sed fortasse nec tantulum potuit ꞌ
si temperare, ut hanc horam sobrie | exspectaret; aut potius Aemilianus [313]
ilio fecit, ne eum sub tam severis oculis tuis constitueret, ne tu be-
am vulsis maxillis foedo aspectu de facie improbares, cum animadver-
iput iuvenis barba et capillo populatum, madentis oculos, cilia turgen-
ctum salivosa labia, vocem absonam, manuum tremorem,* ructus pri-

l. p. In cett. *ebrius.* *sobrius* praetulit Bosscha, sed in textum non recepit. *nec cum* -*etur* Stew. emendat, in geminatione *ne* particulae offendens. *ne cum* est in Scal. *baluam* -*m* F. 3. *volsis* ed. Scriver. *de facie* F. 3. In cett. *de specie.* *marcentes* emendabat vers. p. 479. *madentis* F. 3. edd. vett. In cett. *madentes.* *salivosa labia* F 3. *salivosaque* l. cum Bosscha. *ructus prinam* F. 3. *ructuspinam* F. 1. *ructus spinam* φ. *ructus* omnes praeter Bossch., qui corruptam codd. lectionem *ructu spinam*, uncis inclu- asterisco insignitam recepit. In Iunt. 2. haec verba omnino absunt. Pro *rictu* in is Salm. in marg. emendavit *rictu hians;* et *ructus nam* atramento induxit. Teste dem pro *ructus.* *Nam* legit *os ructu hians; rictum restrictum* Acidalius emendavit, -*ctum* poneret nescius; Scipio correxit: *cil. turg.*, *apertum rictum*, *sal. lab. voc. abs.*, *cupa* i. e. viri de cupa emti ex Cic. in Pison. c. [27. §. 67.] Wower: *cilia turg.*, *rictum saliv. labia*, *vocem abson.*, *man. trem. ructus fetidos*, Rutgers.: *rictus spumam;* -*tus popinam* ex Cic. in Divinat. [est in Pison. c. 6. §. 13.] et Claudian. Mamerc. de Stat. *inhalare cloacam ventris et sentinam oris;* Voss. in Schedul. *ructus suspiria. Nam;* *ructus poenam.*

s per libellum cf. Tac. Ann. . *nec tam grata Pallantis in-* *quam gravis superbia fuit,* *nominatis libertis eius, quos* *haberet, respondit, nihil un-* *domi nisi nutu aut manu si-* -*se, vel si plura demonstranda* *cripto usum, ne vocem conso-* Superbissimum autem et into- non venire quem in iudicium Proconsulem testimonii dicendi quantavis dignitate praeditus sit, qualis Iunius iste Crassus erat. eodem Tacito acriter repre- in Urgulania summae apud n et matrem Liviam gratiae Ann. *Caeterum Urgulaniae poten-* *o nimia civitati erat, ut testis* *quadam, quae apud senatum* -*tur, venire dedignaretur: mis-* *Praetor, qui domi interrogaret,* *irgines vestales in foro et in* *audiri, quoties testimonium* *, vetus mos fuerit.*

sibi temperare. [Hanc lectio- optimis codd. recepi. *Ebria* *ria* quomodo Charis. docet I. p. 63. veteres dixerunt, et id sis vel poculi est, ut aperte evin- Arnob. VII. 29: *Date quaedam* -*libus diis, bibant scyphos,* *pateras simpuviaque depromite* ad q. l. vide Intt. Si *bria* verior scriptura est legendum hic *a bria sibi temperare,* quod facilius in *ebria* mutari ab librariis potuit ignorantibus; tum vero in *ebrius* emendatum est, quia femininum quod putabant alii, *ebria* hic locum non habere acute isti videbant. De hoc voc. cf. du Cang. Lex. ed. nov. T. I. p. 775. Lindem. ad Charis. I. 17. sect. 2. not. 2. *Bria* vocabulum vindicat Gloss. Philox. p. 31. *bria εἶδος αἰτίου*, ubi bene emendant *εἶδος ἀγγείων*. Sententia igitur est a poculis sibi temperare non potuit, et *ebria* vel *bria* fortasse genus poculorum erat potantibus gratissimum. Erat quum *ebria* substantivum esse opinarer pro *ebrietate.* Quicquid est, hoc bene poterit intelligi, lectionem *ebria* nihili non esse, et cuique persuasum erit, librarios potius *ebria* in *ebrius* quam vice versa *ebrius* in *ebria* commutaturos fuisse. *Sibi temperare a mendacio* dixit Auctor. ad Herenn. IV. 18.]

facie [ex codd. optimorum auctoritate restitui. *Faciem* de tota specie externa dici comprobatum est dict. ad Met. p. 142. ed. meae.]

populatum. [De passiva huius verbi significatione cf. Eckst. ad Voss. Aristarch. T. III. p. 955.]

madentis. Heins. Advers. p. 480. maluit *marcentes.* Sed Mss. lectio proba

tercessoribus et deprecatoribus ipso Rufino et Calpurniano. ıs Rufinus perfecit, quod erat certus ad uxorem suam, cuius ssimulat, non minimam partem praemii eius Crassum relatu- quoque, Maxime, coitionem adversum me et coniurationem apientia suspicatum, simul libellus ille prolatus est, totam rem m. · Denique quamquam sunt solita audacia et importuna im- , | tamen *testimonium* Crassi, cuius oboluisse faecem videbant, 529
ıt perlegere nec quicquam eo niti. Verum ego ista propterea on quod pinnarum formidines et fuliginis maculam te praeser-

uit Brant. *curationem* F. *iurationem* p. (depravatum ex compendio *iuratio-* lissa aut *curationem* aut *iurationem* ortum est.) *solita* F. S. p. Iunt. 2. Colv. l. *soluta*. In Lindenbrog. collatione nihil emendatum est. *testimonio* codd. et *quo* Venet. 2.

s. Brantius legit *de-* Sidon. Apollin. Epist. *quaeque trapezitarum i, pensare, depre-* , II. 10. ad quem locum l sensus est, uti bene ur: intercessione et ımvirorum Aemilianum ummum emisse Cras- quod studiose, inquit *s* contendit, quia prae- ı suam, cuius stupra ıat, pecuniae illius ma- rogatum iri a Crasso. eio est *valde precari* ›. 668.
pt̨imi codd. et Iunt. 2. t, secutus essem plu- *luta*, i. e. libera, nullo ɔ coercita praeferunt. . adiectivo *importuna* ian. Marcell. XVII. 5. *soluta debet esse et* lefendi posse nemo ne- liani, Crassi cett. au- at notissima ac multis bata.]
Mss. et edd. consensus ptura suspicionem mo- ›tum esse. Quomodo eniri possit, equidem ntat emendandum esse: *io Crassi quia eius ı videbant, nec ipsi,* ıd impuritatem Crassi. : et *eius* una eademque queant. Ceterum idem interpres *faecem* magis ad impuritatem atque adeo falsitatem et fallaciam refert, ut *cuius* sit testimonii, quum Florid. *cuius* pertinere arbitretur ad *Crassi*, quod dicatur, quando manifestum fiat, eum *faece tenus* (cf. Lambin. ad Hor. Carm. III. 15. 16.) cados vini ebibere solere. Rectius mihi quidem Floridus *cuius* pronomen ad *Crassi* videtur retulisse. Apuleius enim, quantum scio, *obolere* cum accusativo rei non iungit, quam aliquid redolet, ut p. 522. *cui enim cani, cui vulturio Alexandrini coeli quicquam abusque Oeensium finibus oboleat?* Ita Plaut. Amphitr. I. 1. 165. *Me Olet homo quidam malo suo. So. Hei! numnam ego obolui?* Casin. IV. 3. 16. *Di hercle me cupiunt servatum, iam oboluit Casina procul,* i. e. odore se prodit; Menaechm. II. 3. 34. *oboluit marsupium huic istuc quod habes.* Igitur ipsi amici Crassi videbant eius faecem ex ipso testimonio se prodituram esse adversario et iudicibus, ideoque eius testimonium non perlegere. *Faex* autem significatione dixit Apuleius non usitata. *Faex* vero quum sit rerum liquidarum pessimum et turpissimum ac sordes, hic de sordibus et illuvie hominis inhonestissimi non temere dictum est, quum auctor eius vinolentiam, quae faece tenus pocula exhaurire solet, sine dubio innuerit.]

pinnarum formidines. Colv.: Alludit hic ad lineam illam variis plumis pennisque avium distinctam, quae ad retia ponebatur et sic genus omne ferarum

527 nam*. Patrimonium omne iampridem abligurrivit, nec quicquam ei | paternis superest, nisi una domus ad calumniam venditandam, quai numquam carius quam in hoc testimonio locavit. Nam temulentum ist dacium tribus millibus nummis Aemiliano huic vendidit, idque Oeae
528 | ignoratur.

CAPUT LX.

Omnes hoc, antequam fieret, cognovimus, et potui denuntiatioi dire, nisi scirem mendacium tam stultum potius Aemiliano qui frustra bat, quam mihi qui merito contemnebam obfuturum. Volui et Aei *damno affici*, et Crassum testimonii sui dedecore prostitui. Ceterum tertius haud quaquam occulta res acta est in Rufini cuiusdam domo,

iamiampridem ed. pr. Vicent. Venet. 2. *abligurritum* edd. vett. praeter Iunt. 2. e Vulc. in marg. *num. tem.* F. 3. p. *nummis* F. 1. 3. p. Scip. Gentil. Pric. Bosch. In cett.
damna id faciet Crassum F. 1. 3. p., unde Lindenbrog. emendavit *damni id fac* coniecturam Elm. ei suffuratus est. Bosscha voluit *damno id facere*. Mihi tamen tota scriptura *adfici et* orta videtur, quae prius in *ficiet* tum *faciet* denique in *id faciet* dep Passivum poni iubet enuntiatorum concinnitas, quoniam in seqq. extat *prostitui*. occ davit Casaub., probante Pric., sed temere. In domo Rufi facta est illa res, quae haud occulta est, quae nemini Oeae ignoratur.

est de oculis vino languidis. De *marcidis* oculis i. e. *ὑγροῖς* et libidinosis cf. ad Met. II. p. 175. ed. meae. Catull. XLV. 11. [Plurima dabit Gronov. ad Rutil. Lup. II. §. 7. p. 156 sq., qui nostrum locum excitavit.]

turgentia rictum. [Bene viderunt Interpretes ex totius loci ratione inter *turgentia* et *rictum* in codd. adiectivum excidisse, quod ad *rictum* pertinuit: quod quale sit vix potest constitui, quum codd. vestigium sit nullum. Forsitan *tetrum* aut *spurcum* ad litterarum similitudinem proxime accedat. Pro corruptissima librorum lectione *ructus* vel *ructu spinam* exspecto duo substantiva, quorum alterum in genitivo, alterum accusativo positum est, et *ructus* illum genitivum esse existimo. Alterius substantivi significationem statuo rauci et absoni strepitus et clangoris, ut *rictus strepitum* vel *streporem* (quod formatum esset ut *clangor*, *tremor*, *timor*) vel *stridorem*, quamquam haec ipsa vocabula mihi non satisfaciunt. Optime omnium *fremorem* responderet, quia a cod. Florent. lectionem *prinam* non ita multum recedit, ac bene hic dicitur de sono rauco nec plene emisso sed fracto, qualis ructuum esse solet. cf. Iutt. ad

Virg. Aen. XI. 297. Quoties e *p* in codd. commutata fuerit, dictu est.]

calumniam venditandam. | tione *calumniam venditare* c ad Lucan. VIII. 675. Ernest. v. *venditare*.

tribus millibus nummis. De structione vide Periz. ad Sanct. IV. 4. n. 78. Liv. XXXVII. 29. *n aureos Philippos centum quad millia.* [Ita Arnob. II. 71. *a haec tempora prope millia d*

CAP. LX. *denuntiatione i* Scipio explicat: impedire potui monium diceret, Pric. intelligit *d tionem* pro *delatione* atque ad vult *denuntiationem impedire* iustam mei accusationem. Bosscha interpretatur: *denu* i. e. delatione impedire potui ill dacium. Nam si Apuleius m denuntiasset, de mercede pact Crassum ad ipsum falso accu admissus non fuisset ad test dicendum et *denuntiatione* ill cium impeditum fuisset. *Den* quae *impediendae* venditionis fit, e Digestis citatur a Brisson.

ı, intercessoribus et deprecatoribus ipso Rufino et Calpurniano. ibentius Rufinus perfecit, quod erat certus ad uxorem suam, cuius us dissimulat, non minimam partem praemii eius Crassum relatu- li te quoque, Maxime, coitionem adversum me et coniurationem tua sapientia suspicatum, simul libellus ille prolatus est, totam rem nantem. · Denique quamquam sunt solita audacia et importuna im- aediti, | tamen *testimonium* Crassi, cuius oboluisse faecem videbant, 529
si sunt perlegere nec quicquam eo niti. Verum ego ista propterea avi, non quod pinnarum formidines et fuliginis maculam te praeser-

us maluit Brant. *curationem* F. *iurationem* p. (depravatum ex compendio *iuratio-* gula omissa aut *curationem* aut *iurationem* ortum est.) *solita* F. S. p. Iunt. 2. Colv. In cett. *soluta*. In Lindenbrog. collatione nihil emendatum est. *testimonio* codd. et '. *non quo* Venet. 2.

toribus. Brantius legit *de- us* ex Sidon. Apollin. Epist. *tiosa quaeque trapezitarum rimari, pensare, depre- olvere,* II. 10. ad quem locum . Sed sensus est, uti bene pretatur: intercessione et m duumvirorum Aemilianum ibus nummum emisse Cras- ı. Id quod studiose, inquit Rufinus contendit, quia prae- xorem suam, cuius stupra mulabat, pecuniae illius ma- tem erogatum iri a Crasso. .Apuleio est *valde precari* IX. p. 608.
Nisi optimi codd. et Iunt. 2. berent, secutus essem plu- qui *soluta*, i. e. libera, nullo pudore coercita praeferunt. m seq. adiectivo *importuna* Ammian. Marcell. XVII. 5. *ratio soluta debet esse et olita* defendi posse nemo ne- Aemiliani, Crassi cett. au- ous erat notissima ac multis omprobata.]
ium. [Mss. et edd. consensus *o* scriptura suspicionem mo- corruptum esse. Quomodo subveniri possit, equidem scha putat emendandum esse: *timonio Crassi quia eius faciem videbant, nec ipsi,* rens ad impuritatem Crassi. *Crassi* et *eius* una eademque ferri queant. Ceterum idem interpres *faecem* magis ad impuritatem atque adeo falsitatem et fallaciam refert, ut *cuius* sit testimonii, quum Florid. *cuius* pertinere arbitretur ad *Crassi*, quod dicatur, quando manifestum fiat, eum *faece tenus* (cf. Lambin. ad Hor. Carm. III. 15. 16.) cados vini ebibere solere. Rectius mihi quidem Floridus *cuius* pronomen ad *Crassi* videtur retulisse. Apuleius enim, quantum scio, *obolere* cum accusativo rei non iungit, quam aliquid redolet, ut p. 522. *cui enim cani, cui vulturio Alexandrini coeli quicquam abusque Oeensium finibus oboleat?* Ita Plaut. Amphitr. I. 1. 165. *Me Olet homo quidam malo suo. So. Hei! numnam ego obolui?* Casin. IV. 3. 16. *Di hercle me cupiunt servatum, iam oboluit Casina procul,* i. e. odore se prodit; Menaechm. II. 3. 34. *oboluit marsupium huic istuc quod habes.* Igitur ipsi amici Crassi videbant eius faecem ex ipso testimonio se prodituram esse adversario et iudicibus, ideoque eius testimonium non perlegere. *Faex* autem significatione dixit Apuleius non usitata. *Faex* vero quum sit rerum liquidarum pessimum et turpissimum ac sordes, hic de sordibus et illuvie hominis inhonestissimi non temere dictum est, quum auctor eius vinolentiam, quae faece tenus pocula exhaurire solet, sine dubio innuerit.]

pinnarum formidines. Colv.: Alludit hic ad lineam illam variis plumis pennisque avium distinctam, quae ad retia ponebatur et sic genus omne ferarum

tim iudice timerem, sed ut ne impunitum Crasso foret, quod Aemiliano homini rustico fumum vendidit.

CAPUT LXI.

530 *Unum* etiam crimen ab illis, cum Pudentillae litteras legerent, de | cuiusdam sigilli fabricatione prolatum est, quod me aiunt ad magica maleficia occulta
531 fabrica ligno exquisitissimo comparasse, et cum sit *sceleti* forma turpe | et horribile, tamen impendio colere et graeco vocabulo *βασιλέα* nuncupare. Nisi fallor, ordine eorum vestigia persequor, et singillatim apprehendens omnem calumniae textum retexo. Occulta fuisse fabricatio sigilli, quod dicitis, qui
532 potest, cuius vos adeo artificem non ignorastis, ut ei, praesto adesset, | de-

ne ut p. *Crassum* F. 3. *vendidit fumum* p.

unum Salm. e Ms. Fux. Bossch. In cett. *unde*. cf. Met. VII. p. 466.. ubi utrumque confundi iam vidimus. *sit celeti* F. 1. 3. ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 2. Bas. 2. Colv. *celeri forma* p. Ald. Iunt. 1. et seqq. usque ad Vulc. 2., quae Casaubon. emendationem *sceleti* cum seqq. recepit. *hebeti forma* emendavit Colv. *colore et forma* maluit Vulc. Casaubon. correctione nil verius cogitari potest. *colore* ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 2. *graeco vocabulo graecum verbum deest nuncupare* ita uno tenore et quasi ad contextum verborum haec pertinerent ediderunt, qui ed. pr. Vicent. Venet. 2. curarunt. *βασιλέα* in edd. vett. ante Colv. non est, excepta Iunt. 2. Deesse in F. 1. dicit Bosscha, sed in collatione Lindenbrog. hoc vocabulum deletum non est. *βασιλέαν nuncupare* F. 3. In cett. *nuncupare βασιλέα*. *persequar* F. 3. (ex emendatione sine dubio librarii.) *ut ei praesto adesset* F. 3. (in margine *vel ὔ t.*) *ut ei uti praesto adesset* F. 1. (per negligentiam credo Lindenbrog. ita enotatum est, qui *uti* non delevit) et ita edidit Scriver. *uti* deest in p. In cett. *ut ei*, *uti praesto esset*, *denuntiaveritis*.

in ea captiose inducebat et induebat. cf. Senec. de Ira II. 12. *nec mirum cum maximos ferarum greges linea pennis distincta retineat et in insidias agat, ab ipso effectu dicta formido*: Nemesian. 303 sqq.: *Linea quin etiam magnos circumdare saltus Quae possit volucresque metu concludere praedas, Digerat innexas non una ex alite plumas. Namque ursos magnosque sues cervosque fugaces Terrificant, linique vetant transcendere septum.* Senec. de Clement. I. 12: *sic feras lineis et pinna conclusas contine, easdem a tergo eques telis incessat, tentabunt fugam per ipsa quae fugerant proculcabuntque formidinem;* cf. Gell. VIII. 9. Virg. Aen. XII. 750. [Hunc locum citat Mai. ad Fronton. de Feriis Alsiens. p. 212. ubi haec leguntur: *canem denique custodem apposuisse umbris territandis, quae aufugere ad superos cuperent, eique cani trinas latrando fauces ac trinos hiatus trinasque dentium formidines addidisse*, ad quam vocem haec adnotat Mai.: activo sensu, ut Cic. de aere alieno Mil. V. 2. Lege sis Gellii summaria VIII. 10. Senec. de Ira II. 12. Apul. in Apol. ed. Elm. p. 312.: cf. Intt. ad Virg. Georg. III. 372. ibique Voss. p. 623. Cort. ad Lucan. IV. 437. Stern. ad Grat. Falisc. 75. p. 76.]

Cap. LXI. *unum*. Bene ita emendavit Salm. e Fux. cod., quum unde quo pertineat non habeant. *Unum est*: restat adhuc unum crimen diluendum, priusquam ad litteras Pudentillae (p. 537.) praevertar. et totius rei ordinem paulo altius petam.

praesto adesset. [Hanc dictionem probat V. D. in Miscell. Observ. Vol. II. p. 190.. ubi plurima exempla vide. cf. Cic. ad Divers. IV. 8. §. 1. ibique Manut. Coniunctivus ab omissa *ut* particula, ut grammatici dicunt, pendet, de qua elegantia vide ad p. 33, 72, 649. ed. nos. Duplici modo vero hic erraruut librarii et Intt., primum quod pro *praesto adesset* scribebant *praesto esset*, quippe qui alterutrum opinarentur esse superfluum, dein quod *uti* vel *ut* intrudebant, elegantem omissae particulae usum ignorantes. Hinc etiam librarius F. 3. *praesto adesset* correxit in *praesto ut esset*.]

nuntiaveritis? En adest Cornelius Saturninus artifex, vir | inter suos et arte [314] laudatus et moribus comprobatus, qui tibi, Maxime, paulo ante diligenter sciscitanti omnem ordinem gestae rei summa cum fide et veritate percensuit: me cum apud eum multas geometricas formas e buxo vidissem subtiliter et affabre factas; invitatum eius artificio, quaedam mechanica ut mihi elaborasset petisse, simul et aliquod simulacrum cuiuscumque vellet dei, cui ex more meo supplicassem, quacumque materia dummodo lignea exsculperet. Igitur primo buxeam tentasse. Interim dum ego ruri ago, Sicinium Pontianum privignum meum, qui mihi factum volebat, impetratos hebeni loculos a muliere honestissima Capitolina ad se attulisse: ex illa potius materie rariore et durabiliore uti faceret | adhortatum. Id munus cum primis mihi gratum fore, secundum ea se fecisse, 533 proinde ut loculi suppetebant. Ita minutatim ex tabellis compacta crassitudine Mercuriolum expediri potuisse.

CAPUT LXII.

Haec ut dico omnia audisti. Praeterea a filio Capitolinae probissimo adolescente qui praesens est sciscitante te eadem dicta sunt: Pontianum loculos petisse, Pontianum Saturnino artifici detulisse. Etiam illud non negatur, Pontianum a Saturnino perfectum sigillum recepisse, postea mihi dono dedisse. His omnibus palam atque aperte probatis, quid omnino superest, in quo suspicio aliqua magiae delitescat? immo quid omnino est quod vos manifesti men-

Saturnus Scriver. *apud enim* vitiose Scal. *e voxo* F. 3. *e nexo* p. φ. *Evoxo* Iunt. 2. marg. Bas. 2. *e Gnosso* ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. 2. Ald. *elaboraret — supplicarem* Casaub. Gentil. Pric. Scriv. Florid. *buxeam* p. *tentasset* F. 3. *mihi* non est in p. edd. vett. ante Colv. praeter Iunt. 2. *baculos* Scal. et Elm. *habeni* vitiose Scal. *materia* F. 1. In cett. *materie* (fortasse ex correctione librarii, qui *E* vocalis concursum evitare voluit.) *mihi gratum fore* F. 3. *gratum mihi foret* F. 1. In cett. *gratum mihi fore*. *secundum ea se fecisse* F. 3. Iunt. 2. Scriv. Bossch., quomodo emendarunt etiam Salm. et Iungerm. Epist. 31. inter Gudian. *sed ea se fecisse* edd. ante Casaub. *ex ea se fecisse* Casaub. et seqq. praeter Elm. qui Fulv. coniecturam *et ea se fec.* recepit. In Lindenbrog. collatione nihil emendatum est. *proinde ut* F. 3. p. Bosscb. cf. ad p. 836. ed. meae. In cett. *perinde ut*. *loculis* F. 1. 3. p. In cett. *loculi*, praeter Scal. et Elm., quae edd. ut supra *baculi* habent. *item* Colv. Vulc. Florid.

a ante *Saturnino* expungit p. *postea mihi dono dedisse* F. 3. *recep. postea dono mihi dedisse* F. 1. In cett. *et postea dono mihi dedisse*.

e buxo. cf. Erasm. Adag. Chil. II. Centur. V.

supplicassem. [Quia hoc tempus Acidalio non conveniebat, emendare malebat aut *elaborassim* .... *supplicassim* aut *elaborasseret* .... *supplicasserem*. Sed cf. Cic. pro Rosc. Amerin. 23. §. 65. *nemo putabat quemquam esse qui quum omnia divina atque humana iura scelere nefario polluisset, somnum statim capere potuisset*, ubi *posset* potius exspectaveris. Fusius exponit de eo usu plusquamperfecti pro imperfecto Hase in Reisig. Grammat. Lat. p. 504 sq. adn. 456.]

hebeni loculos. Hanc lectionem bene defendit Salm. ad Solin. p. 726. *Loculi* s. capsula illa confecta erat ex tabellis hebeni, iam dissoluta capsula ex hisce tabellis minutatim invicem iunctis, compacta est crassitudo, quae sufficeret sigillo Mercurioli exsculpendo. [*Baculos* tum ferri nequit, quia observavi Apuleium nunquam *baculus* sed semper *baculum* dixisse; cf. ad Met. p. 509. ed. meae. *Hebenum* scribendum esse nec *ebenum* docet Wagner. in Orthogr. Vergil. T. V. p. 441. Contrarium voluit Plum. Pers. V. 135. p. 444.]

secundum ea i. e. Saturninum obsequentem adhortationi Pontiani, secundum eam fecisse signum.

dacii non revincat? Occulte fabricatum esse dixistis, quod Pontianus splendidissimus eques fieri curavit, quod Saturninus vir gravis et probe inter suos cognitus in taberna sua sedens propalam exsculpsit, quod ornatissima matrona munere suo adiuvit, quod et futurum et factum multi cum servorum tum amicorum qui ad me ventitabant scierunt. Lignum a me toto oppido et quidem oppido quaesitum non piguit vos commentiri; quem abfuisse in eo tempore scitis, quem iussisse fieri qualicumque materia probatum est?

CAPUT LXIII.

Tertium mendacium vestrum fuit, macilentam vel omnino evisceratam formam duri cadaveris fabricatam, prorsus horribilem et larvalem. Quodsi
534 | compertum habebatis tam evidens signum magiae, cur mihi ut exhiberem non denuntiastis? An ut possetis in rem absentem libere mentiri? Cuius tamen falsi facultas opportunitate quadam meae consuetudinis vobis ademta est. Nam morem mihi habeo, quoquo eam, simulacrum alicuius dei inter libellos condi-
[315] tum gestare, eique diebus | festis ture et mero et aliquando *victima* supplicare.

fabricatum esse quo F. 3. *fabricatum esse quod* F. 1. Iunt. 2. Bossch. In cett. *fabric. est sigillum, quod.* Uncinis circumclusit Scriver. *taberna* F. 1. 3. Iunt. 2. *tabernacula* p. In cett. *tabernula.* *exculsit* Bas. 1., unde Stewech. ad Arnob. p. 71. emendari voluit *exclusit.* *sciverint* ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. Ald. Bas. 1. *quemquem afuisse* F. 3. *quanquam abfuisse* F. 1., uti etiam p. *quamquam* habet. *quem abfuisse* Iunt. 2. Bossch. et ita equidem recepi, quia *quemquem* lectio F. 3. ferri nequit. *Quem* et *quem* in seqq. eodem modo dicta sunt, quo in praegressis *quod*, *quod*, *quod.* In cett. *quem quidem.* *in eo tempore* F. 1. 3. p. φ. Iunt. 2. Scriver. Bossch. cf. supra p. 521. *meo tempore* edd. vett. ante Colv. In cett. *eo tempore.*

duri F. 1. 3. p. In cett. *diri.* *larvilem* F. 3. *tamen videns signum* F. 3. *annon videns signum* al' *evidens* F. teste Lindenbrog. *annon cui videns* F. 1. teste Elm. Male. Ille vero emendatione Lindenbrog. falsus est qui adscripserat *annon vi* pro *adeo evi.* *tam̄ evidens* p. et ita emendarunt Lips. Salm. in marg. Groslot. *ante evidens* edd. ante Colv. *adeo evidens* Casaub. *tam evidens* Bossch. Vitium F. 3. *tamen videns* qui exortum sit patet. *quo eam* p. *victimas* F. 3. p. In cett. *victimis.*

Cap. LXIII. *evisceratam.* [De hoc vocab. cf. Dr. ad Sil. XIII. 847. p. 687. et Buen. ad Lact. Inst. V. 1. §. 7. p. 571.]

duri [ex consensu codd. optimorum retineo. Est enim *impoliti*, *rudis* et *sine arte compositi*, ut Horat. Sat. I. 4. 8. *durus componere versus.* Alia exempla praebent lexica. Summo cum artificio hanc formam effectam fuisse in seqq. demonstrat. *Diri* minus bene aptum est, quia eandem ut *horribilem* et *larvalem* sententiam exprimit.]

larvalem. [Nisi haec terminatio cum aliis locis comprobata esset tum Apul. Met. I. p. 32. ed. meae, ubi vide et XI. p. 754. *larvales impetus*, lectio cod. Florent. 3. incertum me redderet, ut aut *larvilis* probarem aut *larvialis* reponerem, quod alii legere volunt Priap. 33. *Larvilis* ut *humilis* dictum foret significatione eius qui larvae similis est. Adiectiva enim in *ilis* quae a substantivis petuntur ut *dapsilis humilis* indicant similitudinem eius rei quae substantivo primitivo exprimitur.]

simulacrum alicuius dei. De hoc more cf. Salm. ad Vopisc. Aurel. c. 18. Arpium de Talismanibus et Amuletis [Kirchm. de Annul. p. 62. Guther. de Vit. Iur. Pontif. IV. 7. in Graev. Thes. T. V. p. 589., qui hunc locum excitavit. Plurima collegit Cuper. in Harpocrat. in Polen. Suppl. Thes. T. II. p. 462. cf. Ammian. Marcell. XXII. 13. §. 3. *Ferebatur autem licet rumore levissimo, hac ex caussa conflagrasse delubrum, quod Asclepius philosophus ..., deae coelestis argenteum breve figmentum, quocumque ibat, secum solitus efferre*, cf. Münter. *Relig. d. Carthag.* p. 37 sq.]

victima suppl. [Ex corrupta codd.

:rgo cum audirem sceletum perquam impudenti mendacio dictitari, riculo iret aliquis et ex hospitio meo Mercuriolum afferret, quem .urninus iste Oeae fabricatus est. Cedo tu, eum videant, te-considerent. En vobis, quem scelestus ille sceletum nominabat. : reclamationem omnium qui adsunt? auditisne mendacii vestri nem? non vos tot calumniarum tandem dispudet? hicine est sce-ecine est larva, hocine est quod appellitabatis daemonium? magi-itud an solemne et commune simulacrum est? Accipe quaeso, Ma-contemplare, bene tam puris et tam piis manibus tuis traditur res a. En vide quam facies eius decora et suci palaestrici plena sit, aris dei vultus, ut decenter utrimque lanugo | malis deserpat, ut in 535
ispatus capillus sub imo pilei umbraculo appareat, quam lepide super pares pinnulae emineant, quam autem festive circa humeros vestis

. *scelestum* edd. ante Casaub. *sceleton* Gruter. *cedo m.* p. Salm. adlevit *cedo* *letus* pro *scelestus* F. 3. *scelestum* pro *sceletum* codd. Bosschae cum edd. ante *eleton* Gruter. *hoccine est sceleton* Gruter. *sceletus* F. 3. (ex correctione) codd. t edd. ante Casaub. pro more. *hiccine est larva* p. Vicent. Iunt. 1. Ald. Bas. 1. p. *appellabatis* Lips. cod., qui iterum hic incipit. *daemonem* cod. Lips. *et com-* Lips. Ante Casaub. distinguebatur post *bene*. *hem vide* cod. Colv. *et sucipala est*, F. 3. *sucipula et fici plena* F. 1. teste Lindenbrog. *succi pala ē trici plena* F. ı in marg. *succipala et vici plena* F. 1. teste Elm. *succipala est rici* coll. Lips. *rici pl.* p. Meurs. restituit *succidula sit*. Manifestum tamen est, verissime Lindenbrog. Mercer. ad Non. p. 689. Lips. et Gronov. Stat. Diatr. p. 234. Hand. emendasse *palae-* ditum ab Elm. Scriv. Florid. Bosscha. Antea ea vox prorsus deerat. Meursii coniecturam ırm. in Add. ad Anthol. Lat. p. 609. *male* pro *malis* p. *pillei* F. 3. *appareant δ.* qui ncipit. *quam placide* alii teste Elm., nescio qui. *lapide* Bas. 1.

victimas emendavi *victima*. uic vocabulo ex sequenti verbo 'e adhaesit; *victimas* quum posse viderent librarii, inde *'ictimis*.]

m. [Plurima de his larvis ar-t ligneis protulerunt Intt. ad . 34. p. 193 sq. qui h. l. ex-i plurima de *sceleto*. cf. Heins. Ib. 164. Burm. ad Anthol. 2. v. 13.]

is. [Hoc dictum est ut *en tibi*, ocutione vide Hand. Tursell. 372. et *ecce tibi*, quod Cice-ientatum multis exemplis illu-ı l. c. p. 350.]

alaestrici. [Mercurius palae-: inventor; cf. Serv. ad Aen. ı. Intt. ad Horat. Od. I. 10. describit Martian. Capell. I. 22. Kopp.: *praesertim quod ra crebrisque discursibus ex-:orpus lacertosis in iuvenalis xcellentiam toris virili qua-litudine renidebat*, ad quem de Kopp. De dictione *suci* ic. comparat Theoph. Simocatta Histor. Mauric. VII. 16. τὴν πα-ρειὰν τοῖς εὐσωματοῦσι καὶ πρὸς τὰς πα-λαίστραις γενομένοις παρεοικώς. Florid. p. 51. *suci plena*, Hieronym. ad Paul. *corpus solidum et suci plenum*, ad quem locum vide.]

quam hilaris cf. Virg. Aen. IV. 558 sq. *omnia Mercurio similis vocemque coloremque Et crines flavos et mem-bra decora iuventae*, ad quem locum vide Intt. De forma et habitu Mercurii conferri potest Ovid. Met. II. 731 sqq. Eiusdem dei imaginem habes etiam apud Athen. XI. p. 537. citat. a Tollio ad Auson. Ep. 21. ubi plura de petaso Mercurii.

lanugo ... deserpat. [De *lanugine* cf. ad Met. p. 328 ed. meae, de voc. *serpere* ad Met. p. 531 ed. meae.]

pilei. [Florent. 3. habet *pillei*, de qua orthographia cf. Dr. ad Liv. I. 34. §. 8. Dausq. Orthogr. Part. 2. h. v.] De Mercurii *galero s. petaso* cf. Intt. ad Albr. de Deor. Imagin. 6. p. 906 ed. Stav.]

pares pinnulae. [cf. Aleander. Ex-plic. Tab. Heliac. cap. *Mercurius ver*

festum et laetum et solemne et superum et coeleste. Quin altitudinis :cta ista etiam coelo ipso sublimiora quaepiam vestigavit et in extimo :rgo *degit*. Scit me vera dicere Maximus, qui *τὸ ὑπερουράνιον* *τι τῷ τοῦ οὐρανοῦ νώτῳ* legit in Phaedro diligenter. Idem Maximus ntelligit, ut de nomine etiam vobis respondeam, quisnam sit ille non imo sed a Platone *βασιλεὺς* nuncupatus *περὶ τῶν πάντων βασιλέα,* *ντὶ κἀκεῖνος ἕνεκα πάντων*, quisnam sit ille *βασιλεὺς*, totius rerum caussa et ratio et origo initialis, summus animi genitor, aeternus ım sospitator, assiduus mundi sui opifex. Sedenim sine opera opifex, 'a sospitator, sine propagatione genitor neque loco neque tempore ce ulla comprehensus eoque paucis cogitabilis, nemini effabilis. [[316]

est in *δ*. *quopiam* Elm. vitiose. *vestivit* pro *vestigavit* F. 1. *nescivit* *δ*. *quempiam* In cett. *vestigavit*. *retit* F. 1. 3. p. *rēe* *δ*. In cett. *degit*. *qui ...... νώτῳ* non sunt in *πὲρ ουραν*. Colv. *fedio* *δ*. *intellegit* *δ*. uti F. 3. semper. *βασιλεὺς nuncupatus περι των* *ασιλια παντεστι και κει νο (εnεκαc παντα quisnam sit ille basileus totius* F. 3. *ιs βασιλεὺς περι των παντον βασιλεy πανrεcτι κω κει κο ενεκα πακτα* *sit ille basileus* F. 1. teste Lindenbrog. *resp. q. s. i. non a me pr. nuncupatus, sed a* *isnam sit ille totius* *δ*. *respondeam quisnam sit aliseus totius* p. *Platone nuncupatus* *it ille βασιλεὺς* ed. pr. Vicent. *nuncupatus βασιλεον quisnam sit ille βασιλιος totius* *nuncupatus* (lacuna est trium vocabulorum tum sequuntur verba) *quisnam sit ille* Iunt. 1. *nuncupatus βασιλεὺς*. *Quisnam sit ille βασιλεὺς* Ald. *βασιλεὺς nuncupatus* *it ille βασιλεὺς* Iunt. 2. In cett. *nuncup. βασιλεὺς*, *totius rer*. *animantium* *δ*. Iunt. 2. ı cett. *animantum*. *opera* alii teste Colv. *nec temp*. *δ*. *sospicator* *δ*. *neque vice* *nec vice ulla* *δ*. p. Casaub. Pric. *nec ulla vice* F. 1. edd. vett. *nec ulla voce* Casaub. et receperunt seqq. praeter Bosscham.

acit. [Mira est plurimorum *estivit* et *nescivit* corruptela, veram loci lectionem latere rem, nisi Florent. 3. *vestigavit* csiberet. Forsitan praesens *ve-* mendandum est, quod antiqui- *cat* scriptum facilius in *vestivit* ›tuerit. Nec minus singularis ium codd. constantia in lectione iius glossa *degit* videtur esse. men pro eo substitui debeat, oscio.]

dro. [Phaedr. p. 247. C.]

τῶν βασιλέα cett. [Ita cum rog., cui hanc emendationem ripuit, graeca emendavi et e eqq. in textum recepi. Haec latonis esse puto, quae tamen juantum equidem scio, non le- Saepius ita Platonis locos ex- Apuleium, qui nostram aetatem runt, ad libros de Dogm. Plat. monstratum est et alibi. Haec terpretamenti caussa a librario dposita et dein in textum in- se, cum Bosscha persuadere ıueo. Seqq. *quisnam ille sit* repetiit Apuleius, quia quam inceperat enuntiatio graecis vocabulis interrupta erat. Etiam cod. d'Orvill. librarium graeca in eo codice unde suum descripsit invenisse testatur, quod *quisnam sit ille βασιλεὺς* repetiit; attamen pro more graeca omisit. *Βασιλεὺς τῶν πάν-των* nominatur deus apud Platon. Gorg. p. 484. B. in loco Pindari, *βασιλεὺς* Phaedr. p. 259. C. 265. D. 266. C. 301. B.]

animantum. [cf. Eckst. ad Voss. Arist. p. 624 sq. Bosscha praefert *animantium*, quia Apuleius semper ita dixerit, coll. Dogm. Plat. I. p. 199. et 203.; de Mund. p. 290. de Deo Socrat. p. 129 et 149. Fortasse etiam F. 3. habet *animantium*, quia d'Orv. et Iunt. 2. ita praebent, sed affirmare non audeo.]

vice. Casaubono *voce* legenti ita obloquitur Bosscha: *Comprehensus voce nulla* notet qui nulla appellatione comprehendi potest. Sed inepte satis dictum foret ab auctore, qui nulla appellatione comprehendi et propterea a nemine enuntiari potest. Altera lectio

CAPUT LXV.

537 En | ultro augeo magiae suspicionem: non respondeo tibi, Aemiliane, quem colam *βασιλέα*. Quin si ipse proconsul interroget quid sit deus meus, tacebo. De nomine ut impraesentiarum satis dixi. Quod superest, nec ipse sum nescius quosdam circumstantium cupere audire, cur non argento vel auro sed potissimum ex ligno simulacrum fieri voluerim, idque eos arbitror non tam ignoscendi quam cognoscendi caussa desiderare: ut hoc etiam scrupulo liberentur, cum videant omnem suspicionem criminis abunde confutatam. Audi igitur cui cura cognoscere est, sed animo quantum potes erecto et attento, quasi verba ipsa Platonis iam senis de novissimo Legum libro auditurus: *θεοῖσι δὲ ἀναθήματα χρεὼν ἔμμετρα τὸν μέτριον ἄνδρα ἀνατιθέντα δωρεῖσθαι, γῆ μὲν οὖν ἑστία τε οἰκήσεως, ἱερὰ πᾶσι πάντων θεῶν· μηδεὶς οὖν δευτέρως ἱερὰ καθιερούτω θεοῖς.* Hoc eo prohibet, ut delubra nemo audeat privatim constituere. Censet enim satis civibus ad immolandas victimas templa publica. Deinde subnectit: *χρυσὸς δὲ καὶ ἄργυρος ἐν ἄλλαις πόλεσιν ἰδίᾳ δὲ καὶ ἐν ἱεροῖς ἐστιν ἐπίφθονον κτῆμα· ἐλέφας δὲ ἀπολελοιπότος ψυχὴν σώματος οὐκ εὐχερὲς ἀνάθημα. σίδηρος δὲ καὶ χαλκὸς πολέμων ὄργανα· ξύλου δὲ μονόξυλον ὅ, τι ἂν ἐθέλῃ τις ἀνατιθέτω, καὶ λίθου ὡσαύτως πρὸς τὰ κοινὰ ἱερά.* Ut omnium assensus declaravit, Maxime quique in consilio

suspicationem p. Graeca vox *βασιλέα* abest δ. p. et edd. vett. praeter Iunt. 2. Ald. In Venet. 2. extat *βασιλεύς*. *si* non est in δ. *taceo* F. 3. δ. Iunt. 2. In cett. *tacebo*. Edd. vett. pleraeque cum Colv. Vulc. Wow. Elm. Scriv. distinguunt *meus; tacebo de nomine, ut impraesentiarum satis dixi*. *non* eiectum est in p. Colv. Casaub. Gentil. Wow. Scal. *videant* F. 3. In cett. *viderint*. *confinidam* pro *confutatam* p. Graeca desunt p. δ. et edd. vett. praeter Iunt. 2. idque in edd. unius vocabuli spatio vacuo indicatum est. *in quo* pro *hoc eo* Ald. *censet enim* F. 3. Iunt. 2. In cett. *censet etenim*. Posterior verbi *censet* syllaba corruptelae locum dedit. *enim* non comparet in ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. Ald. Bas. 1. *πρὸς τὰ κοινὰ ἱερὰ* non inveniuntur in Iunt. 2. *Maxime quique in consilio estis* δ. Bosscha, in cett. *maximeque qui in consilio estis*.

hanc sententiam habet: quum reliqui mortales vices suas sustinent, explent, praestant iisque stare debent, *βασιλεὺς* ille nulla vice comprehensus est. Frequenter *vicem, vice, vices* de sorte, condicione, munere usurpantur. cf. Plin. Panegyr. 80. cf. de Deo Socrat. p. 124. *qui omnium rerum dominator atque auctor est, solutum ab omnibus nexibus patiendi aliquid gerendive, nulla vice ad alicuius rei munia obstrictum, cur ego nunc dicere exordiar. Comprehensus* generali notione ad praegressa etiam substantiva referendum est.

paucis cogitabilis. [cf. ad de Dogm. Plat. p. 191. ad quem locum vide.]

Cap. LXV. *ut impraesentiarum* i. e. prout praesens tempus poscebat: cf. Cic. Brut. 7. §. 27. *Clisthenem multum, ut temporibus illis, valuisse dicendo* i. e. prout tempora tunc erant. Quare *ut* non mutandum in *at* cum Groslot. in marg. [cf. Deder. Gloss. ad Dict. Cret. II. 23. p. 289. De adverb. *impraesentiarum* cf. Hand. Tursell. T. II. p. 235 sqq.]

ignoscendi ... cognoscendi. Eadem paronomasia apud Terent. Heaut. II. 1. *et cognoscendi et ignoscendi peccati dabitur locus*; Auson. Lud. 7. Sapient. *Ignoscenda isthaec an cognoscenda rearis*; Florid. p. 105. *repentina autem noscitis simul et ignoscitis.*

θεοῖσι δὲ. [cf. Plat. de Legg. XII. p. 955. E. ibique Ast.]

χρυσὸς δὲ. [cf. Plat. de Legg. XII. p. 956 A.]

Maxime quique in consilio. Bene

ımpetentissime videor usus Platone, ut vitae magistro, ita caussae cuius legibus obedientem me videtis.

CAPUT LXVI.

ıc tempus est ad epistolas Pudentillae praeverti, vel adeo totius rei |paulo altius petere, ut omnibus manifestissime pateat, me quem lucri 538
: invasisse Pudentillae domum dictitant, si ullum lucrum cogitarem, emper a domo ista debuisse; quin et in ceteris caussis minime prospe-.rimonium, nisi ipsa mulier tot incommoda virtutibus suis repensaret, ı. Neque enim ulla alia caussa praeter cassam invidiam reperiri potest, licium istud mihi et multa antea pericula vitae conflaverit. Ceterum ıilianus commoveretur, etsi vere magum me comperisset, qui non lo facto sed ne tantulo quidem dicto meo laesus est, ut videretur se .ltum ire? Neque autem gloriae caussa me accusat, ut M. Antonius rbonem, C. Mucius A. Albutium, P. Sulpicius Cn. Norbanum,

tempus est. Hic codd. et edd. vett. Apologiae librum secundum auspicantur. In Mss. p. (Pith. addit *c.*) *Crispus Salustius emendavi rome felix Apuleii Platonici Madaureset daurensis) pro se apud Claudium Maximum proconsulem de Magia liber primus* Pith. addit: *incipit liber secundus.* In d'Orv. alia aderant sed deleta. Florent. 1. habet: *er secundus Magiae,* et itidem F. 3. novum librum incipit. cf. Prolegg. *ordine δ.* *in* Iunt. 2. *casibus* pro *caussis* maluit Colv. perperam. cf. Brisson. de V. S. v. *caussa.* :. δ. In cett. *et nisi.* *in unicum* F. 1. δ. V. D. in marg. Iunt. 2. emendabat *iniquum.* *cassam* δ. *magum me* F. 3. In cett. *me magum.* *conspexisset* pro *comperisset* p. ed. net. 2. Iunt. 1. Ald. Bas. 1. *quī* p. pro *qui.* *se* omisit Scriver. Post *ire* Casaub. et seqq. rogationis signum posuere.

ıuit Bosscha e cod. d'Orv. et 377 et 540. Vix enim putasos iudices et vel *maxime* ıitatis suae oblitos plausu vel adsensum dedisse.

.XVI. *M. Antonius Cn. Car-* Casaubon.: Accusationis huius meminit Cic. Epist. ad Paet. ııl. IX. 21. §. 3.) ubi de Cn. loquens: *Iam pater eius,* in-*cusatus a M. Antonio sutorio to absolutus putatur:* tamen accusatione suscepta in iuvete sermo est, nescio an auctori ıoria imposuerit, ut M. Antonio , quod debuerat L. Crasso. ertum est, quum esset adolus undeviginti annorum, Cn. ııra enim vel librorum vel auin hoc praenomine varietas) m perculisse. [cf. Cic. Brut. 59. *Accusavit C. Carbonem 'issimum hominem* (Crassus) *m adolescens* (ann u. c. 635.) Verr. Accusat. III. 1. 3. de Offic. II. 13. §. 47. de Orat. I. 10. §. 39.]

C. Mucius A. Albutium. [Brut. XXVI. §. 102. *Mucius autem augur quod pro se opus erat, ipse dicebat, ut de pecuniis repetundis contra T. Albucium.* Notae inimicitiae inter *Mucium* Scaevolam augurem et *Albucium,* etiam ex Lucilii versibus quos Cicer. refert de Fin. I. 3. §. 9. Orat. XLIV. § 149. cf. de *Mucio* Wetz. ad Cic. Lael. I. §. 1. et Intt. ad Cic. de Orat. II. 70. §. 281. De *Albucio*, quem hic sive memoriae sive scribarum vitio *Aul.* vocat Apul. pro *T.* vel *L.* vel *M.* cf. Ern. Clav. Cic. v. De praenominis eius varietate cf. Intt. ad Cic. pro Scaur. p. 202. Beier. ad Off. II. 14. §. 50. p. 97. *Mucius* nec *Mutius* scribendum esse nuperrime demonstravit Heinrich. ad Iuven. Sat I. 154. p. 83.]

P. Sulpicius Cn. Norbanum. [Est *Publius Sulpicius Rufus*, qui *Cn. Norbanum* accusavit ann. U. C. 660.

C. Furius M. Aquilium [illegible] Curio [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible] Cic. de Orat. II 21 § 89 de Off. II. 14 § 49 [illegible] Cornelius Caius Norbanus nominatur [illegible] in Fastis et a Vell. Paterc. II 25.

C. Furius M. Aquilius. [illegible] nominat Cic. de Off. II. 14 § 50 Brut. LXII. § 222. [illegible] in Divin. p. 124. Verr. V 1 3. Plerisque aliis locis legitur Fusius unde Furius postea dictus cf. Orell. Onomast. Tull. T. VII. p. 259. M' i. e. Manius nominatur Aquilius in locis Ciceronis.]

C. Curio. Est C. Scribonius Curio pater cf. Ascon. in Cornel. T. V. p. 63 Orell.: Metellus et postulaverat Curionem et destiterat. Confugit autem orator ad Metelli nobilitatem et ad C. Curionis industriam, ut legeret id quod illi utilius quam honestius fecerant. Res autem tota se sic habet; in qua quidem illud primum explicandum est, de quo Metello hoc dixit. Fuerunt enim tunc plures Quinti Metelli, ex quibus duo autem adolescentes Nepos et Celer, ex quibus nunc Nepotem significat. Eius enim patrem Q. Metellum Nepotem, Baliarici filium, Macedonici nepotem, qui consul fuit cum T. Didio, Curio is, de quo loquitur, accusarit: itaque Metellus moriens petiit ab hoc filio suo Metello, ut Curionem, accusatorem suum, accusaret, et id facturum esse iure iurando adegit. Metellus fecit reum Curionem, cumque interim quendam civem idem Metellus, servum suum esse contendens, vi arripuisset et verberibus affecisset, Curio assertorem ei comparavit. Dein cum appareret, eum exitum iudicii illius futurum, ut liber is indicaretur, quem Metellus verberibus

[illegible] Metellum et Curionem [illegible] [illegible] [illegible] Curionem [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] Cic. [illegible] § 73. [illegible] adolescentiam [illegible] civitate [illegible] extiterant [illegible] Romano ex [illegible] cognosci: Tacit. [illegible] [c. 34.] [illegible] C. Carbonem [illegible] Dolabellam [illegible] Pollio C. [illegible] antecedens [illegible] tionibus [illegible] admiratione [illegible] [illegible] gustino [Epist. [illegible] T. [illegible] [illegible] ned.] pueritia [illegible] adolescentiae [illegible] cuiusdo illustres [illegible] mum quaerere [illegible] protulit. [Quinti [illegible] XII [illegible]

iudicio. Man. [illegible] II [illegible] emendavit [illegible] ut apud Cic. pro [illegible] illustri accusatione.

Illustrandum [illegible] clarum reddendum et nobilis amplificandus et legendus [illegible] 104 de Arione: qui cum [illegible] itaret, per civitates [illegible] [illegible] per [illegible] terras gloriam suae artis pr[illegible] Serv. dicit ad Virg. Ecl. VII a Periandro rege petiisset. caret peragrare alias civit[illegible]

stentatio rudi et indocto, neque gloriae cupido rustico et barbaro, tio patrociniorum capulari seni congruisset, nisi forte Aemilianus veritate exemplum dedit, et ipsis maleficiis infensus accusationem iorum integritate suscepit. At hoc ego Aemiliano, non huic Afro cano et Numantino et praeterea Censorio vix credidissem, ne huic im non modo odium peccatorum sed saltem intellectum inesse.

C A P U T LXVII.

gitur est? Cuivis clare dilucet, aliam rem invidia nullam esse quae rennium Rufinum impulsorem huius de quo mox dicam ceterosque os ad nectendas magiae calumnias provocarit. Quinque igitur res ne oportet disputare. Nam si probe memini, quod ad Pudentillam 540
: obiecere. Una res est, quod nunquam eam voluisse nubere post itum sed meis carminibus coactam dixere: altera res est de epistolis onfessionem magiae putant: deinde sexagesimo anno aetatis ad lisisse: et quod in villa ac non in oppido tabulae nuptiales sint conrtio et quarto loco obiecere. Novissima et eadem invidiosissima e dote fuit: ibi omne virus totis viribus adnixi effundere, ibi maxime

lari δ. *sevate* pro *severitate* δ. *ad hoc* Vulc. 1. et Mss. teste Bosscha. In meis :. *Africo* pro *Afro* p. *Asio* δ. *odio* δ.
ır δ. *cuius* ed. pr. Vicent. Iunt. 2. *clari* F. 3. *dāi* i. e. *clari* p. *claret et lucet* δ. ım Venet. 2. Ald. Iunt. 1. Bas. 2. *nullum* δ. *erennium* p. *Herinum* δ. *quin* pro p. δ. (quod ex compendiis *quinq. g̊* corruptum puto i. e. *quinque igitur*.) Forsitan :aneum est. *nam* non est in δ., quod probat Bosscha, ut tunc distinctio plena post ır. Verba inde a *quod nunquam* usque ad *altera res est* non comparent in δ. st in p. *denique* pro *deinde* φ. *et* ante *quod in villa* non comparet in ed. pr. Vic. 1. Ald. Bas. 1. *ne* eiecit Florid. sed revocatum est in ed. Bip. *at* pro *ac* p. *ut* δ. !. *ait* addit. *totis viribus* non sunt in δ. *adnexi* p. *advexi* δ. *effundere* F. 3. p. . *effudere*. *ubi* pro *ibi* voluit Iungerm.

seni [cf. Voss. Etymol. s. v. lgent. Prisc. Expos. Sermon. *ıpularem* p. 776. Staver.; ɛd. Lips. Isid. Origg. XX. t. ad Plaut. Asin. V. 2. 42. 4. 19. dict. ad Apul. Met. meae.]
De hoc vocabulo fusius agunt ut. Mostell. I. 1. 12. Hunc ı citat Schott. Observ. Hist. 16.]
/II. *aliam invidia.* [De :tione cf. ad Met. III. p. 217. Liv. V. 54. §. 6. qui hunc ıt.]
ɩem [i. e. propter libidinem; ursell. T. I. p. 97.]
: *non in oppido.* [Idem ob- Psychae Met. VI. p. 397. *otiae et praeterea in villa legitimae non possunt videri;* Senec. Controv. VIII. 6. *Matrimonii celebritatem remoti angulo ruris abscondit,* cf. Brisson. de Rit. Nupt. in Graev. Thes. Ant. T. VIII. p. 1012. d'Orvill. ad Charit. III. 2. p. 347. ἐν ἐρημίᾳ μέλλω γαμεῖν. cf. Apol. p. 574. *Lex quidem Iulia de maritandis ordinibus numquam scilicet ad hunc modum interdicit: uxorem in villa ne ducito;* cf. Hotman. de Vet. Rit. Nupt. c. 19. in Graev. Thes. T. c. p. 1128.]
adnixi effundere. [Bosscha *effundere* probet, si pro sequente *ibi* legatur *ubi*, ut sit infinitivus per indignationem positus, qui quomodo hic locum habere posset, vellem exposuisset. Ego *effundere* infinitivum puto pendentem a voc. *adnixi*, quod pro *adnixi sunt* positum est. Nam sive *adnixi effudere* sive *adnixi effundere* legis, perfecti et imperfecti *augebatur* variatio semper

augebantur. Atque ita dixere: me grandem dotem mox in principio coniunctionis nostrae mulieri amanti remotis arbitris in villa extorsisse. Quae omnia tam falsa tam nihili tam inania ostendam adeoque facile et sine ulla controversia refutabo, ut medius fidius verear, Maxime quique in consilio estis, ne demissum et subornatum a me accusatorem putetis, ut invidiam meam reperta occasione palam restinguerem. Mihi credite, quod reapse intelligatur, equidem quàm mihi laborandum est, ne tam frivolam accusationem me potius callide excogitasse, quam illos stulte suscepisse existimetis.

CAPUT LXVIII.

541 Nunc dum | ordinem rei breviter persequor et *efficio,* ut ipse Aemilianus re cognita falso se ad invidiam meam inductum et longe a vero aberrasse necesse habeat confiteri, quaeso, uti adhuc fecistis vel si quo magis etiam potestis, ipsum fontem et fundamentum iudicii huiusce diligentissime cognoscatis. Aemilia Pudentilla quae nunc mihi uxor est, ex quodam Sicinio Amico, qui-
[318] cum antea nupta fuerat, Pontia|num et Pudentem filios genuit, eosque pupillos

agebatur δ. *exin principio* emendavit Colv. *convictionis me* pro *coniunctionis nostrae* δ. *mulieri scilicet amanti* δ. non improbante Bossch. *demissum* F. 1. 3. p. δ. et edd. plurimae. *submissum* φ. Wower. probante Markl. in Coniect. ad Lys. Orat. 7. *emissum* Casauboni coniectionem receperunt Scal. Elm. Florid. *dimissum* in Casaub. ed. per librarii errorem est. Stewechius *ne ei missum* emendavit; Lips. *immissum*. *invidiam mei* correxit Pric. *restringerem* δ. de aberratione cf. ad Met. II. p. 115. *mihi credite* non sunt in δ. Salmas. suspicabatur legendum *mihi certe*, ut tum seq. *mihi* superfluum sit. *re a se* δ. *re ab se* edd. vett. *intellegatur* F. 3. *intelligitur* δ. In cett. *intelligetur*. *extimetis* δ.

officio pro *efficio* F. 3. δ. *re cognita* F. 3. *recognita* δ. Iunt. 2. In cett. *recognoscat*. *adhoc* p. *feciros* F. 3. *fecistis* δ. Bossch. In cett. *feceritis*. *iudicii* F. 1. 3. δ. Iunt. 2. non Bas. 2. Bossch. In cett. *mendacii*, quod etiam Gruter. Susp. Ined. XXIII. 2. suspectum fuit invidiae emendanti. *Prudentilla* δ. *quondam* Iunt. 2. pro *quodam*. *Succinio* δ. *pupillos relictos* in

eadem est. De constructione cf. Tacit. Hist. V. 8. *postquam Macedones praepotuere, rex Antiochus demere superstitionem et mores Graecorum dare adnisus* cett.]

demissum. Bosscha explicat: *Demittere accusatorem* est in occulto loco eum abscondere, ut ex eo impetum faciat, sic de insidiis proprium est Graecum καθιέναι ἐνέδρας, λόχον, cf. Schweigh. ad Polyb. III. 48. [Ego contra putaverim *demissum* hic dictum de eo qui in forum descendit, ut accusaret. Nota enim *in forum descendere, in arenam descendere* et ita *demittere aliquem* est efficere ut aliquis descendat sc. in forum vel in accusationem.]

Cap. LXVIII. *efficio*. [Ita scripsi pro *officio* contra libros Mss. optimos, quamquam *officio* vix librariorum vitium esse possit, quod eius significatio nimis recondita sit. Afferunt lexica locum Lucret. V. 887. *tum demum puerili aevo florente, iuventus officit*, i. e. augendo adiicit. Plus tamen huc faciunt Gloss. Philox. p. 14. *officit* ἀντιχαρεῖ, κωλύει, περιποιεῖται. Περιποιεῖσθαι vero est conficere aliquid atque sibi comparare. Qui tamen altero loco *officere* pro *efficere* dictum esse apud veteres demonstrare nequeo, ne antiquitatem nimis affectare viderer, vulgatam lectionem retinui.]

re cognita. [Hoc quid sibi velit fugit Bosscham, qui *recognito* emendat. *Re cognita* est: sicubi rem qualis revera est cognoverit. Sperat enim Apuleius, rem tam claram fore, ut ipse Aemilianus, qui de ea falsam habeat cognitionem, confessurus sit se longe a vero aberrasse.]

fundamentum iudicii [i. e. fons et origo, ex quibus hoc iudicium constitutum est.]

ı potestate paterni avi (nam superstite patre Amicus decesserat) per ne quatuordecim memorabili pietate sedulo aluit. Non tamen libenter etatis suae flore tam diu vidua, sed puerorum avus invitam eam studebat *alteri* filio suo Sicinio Claro, eoque ceteros procos ab- et praeterea minabatur, si extrario nupsisset, nihil se filiis eius ex orum bonis testamento relicturum. Quam condicionem cum obstinate n videret mulier sapiens et egregie pia, ne quid filiis suis eo nomine aret, facit quidem tabulas nuptiales, cum quo iubebatur cum Sicinio rum enimvero vanis frustrationibus nuptias eludit, eoad dum puero- fato concessit, relictis filiis eius heredibus: ita ut Pontianus qui u erat fratri suo tutor | esset. 542

CAPUT LXIX.

crupulo liberata cum a principibus viris in matrimonium peteretur, ibi diutius in viduitate non permanendum: quippe ut solitudinis tae- eti posset, tamen aegritudinem corporis ferre non poterat. Mulier

terna avi, *nam* F. 3. Iunt. 2. Bossch. et δ., in quo tamen non extat *relictos*. In cett. *potestate avi paterni relictos nam*. *invita eam consiliare studebat* δ. *ceterum* icinio F. 3. *ceterum fil. suo Sicinio* δ. In cett. *alteri filio suo Sicinio*. *cum quo* e. placebat δ. Bas. 1. 2. Venet. *cum Sicinio Claro* Brantio et Pric. videntur a manu oris. Uncis inclusit Scriver. *variis* Lips. Scip. Gent. Salm. et Colv. emendarunt. *oad* emendavit V. D. in marg. ed. Iunt. 2. *concessisset* Casaub. Gentil. Pric.
nde ab *Eo scrupulo* usque ad *Consilium istud* non comparent in δ. *princibus* Venet. 2. p.

ıre. [Vox est nuptiarum pro- Merc. ad Non. p. 65 sq. ed. . ad Plaut. Trin. II. 3. 105., ct. ad Ovid. Heroid. XX. 24. ton. Caes. 50. p. 83. Tertull. II. 2.]
[Optimi codd. habent *ceterum*, librariorum vitio haberi possit.) in hac corruptela inest, quae dis sit ego suspicari nequeo.] ae nuptiae non legitimae erant tinianeo talesque nuptias pror- vit Imp. Zeno L. penultima Incest. nupt. monente Scip. ui citat fratrem suum Alberi- lem L. V. de Nuptiis c. 10. *rustrationibus* [i. e. leves fu- tas; cf. Gell. XVIII. 4. *nos tea ex Apollinari didicimus prie dici, non ut vulgus di- ipientes et hebetes aut ine- ut veterum doctissimi dixis- daces et infidos et levia e pro gravibus et veris astutissime componentes*. Ita *va- nos* et *mendaces* componit Arnob. I. 54. Apul. Met. IV. p. 297. *nec vanis somniorum figmentis terreare*; Apol. p. 449. *vana haec convicia aufertis;* et p. 512. *vanas et prorsus caducas calumnias intendisse*.]

eoad. [De hoc adverbio Hand. Tur- sell. T. II. p. 421. haec adnotat: Miri- fica haec vox extat in uno loco Apuleii Apol. p. 318, 13. Si vera est scriptura, inversam habemus formam verbi *adeo*, quod quomodo cum *dum* componatur, vide T. I. p. 130. Sed modus quo ver- bum *quoad* conformatur alius est, quam- quam illi originem dedisse videtur; sicuti dictum etiam est *adquo;* cf. Tom. I. p. 178.]

Cap. LXIX. *aegritudinem corporis*. [Puto, quia libidinosiores sunt feminae viris; cf. Munk. ad Hygin. fab. 75. p. 149: Isidor. XI. 1. *Libidinosiores viris fe- minae sunt tam in mulieribus quam in animalibus*; cf. infra.]

sancte pudica, tot annis viduitatis sine culpa, sine fabula assuetudine coniugis torpens et diutino situ viscerum saucia, vitiatis intimis uteri saepe ad extremum vitae discrimen doloribus obortis exanimabatur Medici cum obstetricibus consentiebant, penuria matrimonii morbum quaesitum, malum indies augeri; sa-

sane Vulc. 2. 3. male. *absuetudine* pro *assuetudine* non est Fulv. cod. lectio, quemadmodum putat Pric., sed ipsius Fulvii coniectura et Pontani Anal. III. 13. quam admiserunt Elm. Scriv Florid. et Pric. probavit. Notandum est, in F. 3. collatione hanc lectionem a sedulo librario emendatam non esse. *Desuetudine*, quae coniectura est Casauboni, exhibuere Scal. et Wow. atque ita locutus est Apuleius Florid.: *vox in vagina silentii condita diutino torpore hebetatur. Desuetudo omnibus pigritiam parit*, Scip. Gent. hanc emendationem laudavit. Casaubon. praeterea satis infeliciter *solitudine* correxit; et Acidalius *insuetudine*, cuius altera emendatio *assuetudine et afuisse* et alia vestigiis codd. quam proxime accedit. In F. 1. collatione Lindenbrog. apud *assuetudine* enotatum est, uti etiam cett. codd. et edd. habent. Hinc Bosscha veterem lectionem bene restituit. *vicinii* pro *intimis* p.

sancte pudica. [*Sanctus* de pudicitia et castitate dici demonstrant quae protulit Drak. ad Sil. XV. 282. Arntz. ad Plin. Panegyr. c. 1. §. 3. p. 3. Buenem. ad Lact. Institt. VI. 5. §. 16. p. 724. et c. 24. §. 25. p. 844. Ita *sancte* et *caste* iunguntur apud Curt. IV. 10. §. 33. *caste sancteque habitam reginam.* Haec fere eadem vocis significatio caussa videtur fuisse, qua commoti sunt aliquot Intt. ut *sancte* in *sane* mutarent, nisi typothetae errorem hunc esse posueris, quod tamen minus crediderim. Apud Arnob. IV. 16. extat: *castitatis purae imminuta es sanctitate*, ad quem locum vide Intt. Pudicae feminae apud veteres erat, secundas nuptias recusare et e contrario libidinosae et impotentis, secundo matrimonio inhiare, cf. Meurs. Mant. Lux. Rom. c. 10. Plaut. Mercat. IV. 6. 8. *nam uxor contenta est quae bona est uno viro.* Praeceteris inter Christianos haec sententia valuit; cf. Intt. ad Minuc. Fel. c. 31. §. 6. *unius matrimonii vinculo libenter inhaeremus, cupiditati procreandi* (ita enim legendum est pro *cupiditate* i. e. ut cupiditatem expleamus) *aut unam scimus aut nullam*, ad quem locum vide Intt. et ad eundem, c. 24. §. 5. *sacra coronat univira.* Tertull. Exhort. Cast. c. 2. Monogam. c. 17. Ita Inscriptio extat de L. Ascanii Eppicani coniuge vetus inter Baias et Aversam teste Elm. ad Met. VIII. p. 535. ed. Oud.: *Quae affecta cineribus coniugis adeo fuit, Ut ad secundum nullo unquam tempore transire Voluerit, quamvis diu supervireret et aetas Posceret et valida natura virilem Quem semper servavit animum fidemque Pudicitiae quasi mutare compelleret Et ne brevem pugnam credas post maritum Vit. Ann. L. m. VIII.* cett.]

assuetudine i. e. mulier quia adsueta erat coniugi iam torpebat, coniuge vidua.

fabula [cf. de dictionibus *fabulam fieri* et *fabulam esse* dict. ad Met. p. 103. et Heinrich. ad Iuven. X. 167. p. 397.]

penuria matrimonii i. e. quod voluptate venerea non fruebatur. Nam et Hippocrates ait: Si mulieres rem cum viris habeant, melius valent, sin venere abstineant, minus bene. Hippocratis verba haec sunt in libr. de genitura: *ἢν μὲν μίσγωνται ἀνδράσι μᾶλλον ὑγιαίνουσι· ἢν δὲ μὴ, ἧττον* et caussam statim addit p. 6. in 4to. Haec Lindenbrogii verba sunt, quae pro more fraudulento sibi vindicavit Elm., addens Platonis locum in Tim. p. 91. B. *αἱ δ' ἐν ταῖς γυναιξὶν αὖ μῆτραί τε καὶ ὑστέραι λεγόμεναι διὰ ταὐτὰ ταῦτα ζῶον ἐπιθυμητικὸν ἐνὸν τῆς παιδοποιίας ὅταν ἄκαρπον παρὰ τὴν ὥραν χρόνον πολὺν γίγνηται, χαλεπῶς ἀγανακτοῦν φέρει καὶ πλανώμενον πάντῃ κατὰ τὸ σῶμα τὰς τοῦ πνεύματος διεξόδους ἀποφράττον, ἀναπνεῖν οὐκ ἐῶν εἰς ἀπορίας τὰς ἐσχάτας ἐμβάλλει καὶ νόσους παντοδαπὰς ἄλλας παρέχεται, μέχριπερ ἂν ἑκατέρων ἡ ἐπιθυμία καὶ ὁ ἔρως συναγαγόντες οἷον ἀπὸ δένδρων καρπὸν καταδρέψαντες, ὡς εἰς ἄρουραν τὴν μήτραν ἀόρατα ὑπὸ σμικρότητος καὶ ἀδιάπλαστα ζῶα κατασπείραντες . . . . ἀποτελέσωσι γένεσιν.*

n ingravescere, dum aetatis aliquid supersit, nuptiis valetudinem me- . Consilium istud cum alii approbabant, tum maxime Aemilianus paulo prius confidentissimo mendacio adseverabat, numquam de nuptiis ım cogitasse, priusquam foret magicis maleficiis a me coacta; me pertum qui viduitatis continentiam eius velut quamdam virginitatem ıs et venenis violarem. Saepe audivi non de nihilo dici, mendacem esse oportere. At tibi, Aemiliane, non venit in mentem, priusquam ı| venirem, te litteras etiam uti nuberet scripsisse ad filium eius Pon- 543 ıi tum adultus Romae agebat? Cedo tu epistolam, vel potius da ipsi: ı sibi voce suisque verbis sese revincat. *** Estne haec tua epistola? uisti? (nam erubescere tu quidem non potes). Estne tua ista subscri- cita quaeso clarius, ut omnes intelligant, quantum lingua eius manu , quantumque minor illi sit mecum quam secum dis|sensio. *** [319]

C A P U T LXX.

psistine haec, Aemiliane, quae lecta sunt? „Nubere illam velle et de- , sed quem eligat nescio.“ Recte tu quidem, nesciebas. Pudentilla

ɛ non est in p. *medicandam* φ. *tum — tum* δ. cf. ad Met. VIII. p. 535. *appro-* ·. Vicent. Venet. 2. *approbabant* p. δ. Fux. Bosch. In cett. *approbarent*. *qui* *ius velut* F. 3. p. Iunt. 2. *qui viduitatis florem continentiam eius vel* δ., unde Bosscha et recepit *qui viduitatis florem eius, continentiam* glossema esse ratus. In cett. *tem eius*. *esse* non est in edd. ante Colv. contra Mss. *ac tibi* δ., quod fere perpetuum codice. *in mente* p. *venire* p. *tam adultus* p. *alebat* F. 3. *aiebat* δ. *da illi* p. ulc. 2. 3. Verba: *Initium epistolae Aemiliani* et infra *reliquum epistolae* in nullo arent, unde bene iam Scriver. omisit. Ego ut supra ubique tribus asteriscis indicavi, excidisse quae ab Apuleio vel ab alio quo coram iudicibus recitata sunt. *quantoque* it Pricaeus sed male. *illis* F. 1. 3. δ. pro *illi*. *S* a sequente *sit* adhaesit. *dissentio* F. 3.

ıabant. [Contra Florent. 3. ita ex cett. Mss. reposui, quam- ɔicio est, librarium cod. veram non enotasse, quam *appro-* ısse verisimile fit, quoniam Pith., quibuscum F. 3. fere ısentit, ita scribunt. Nunquam antum scio, *quum* particula *tum* coniunctivum adsciscit, ɔque enuntiato idem verbum esertim si priore enuntiatione st. Facillima est et gratissima ıni emendatio *approbarunt*.] *luitatis continentiam*. [Ita ex vill. recepi, ne ad coniecturam ıae mihi ipsi non satisfaciat, ɟerer. Ego *florem*, quod in eo ɟitur, pro glossemate habeo, tra Bosscha *continentiam* glos- autumet et *florem* in textum Fortasse utrumque interpo- brarii, qui *viduitatis* genitivum ferri non posse videbat, at in codice unde descripsit substantivum non repe- riebat ideoque ex ingenio *florem* et *continentiam* addidit. Erat quum post *viduitatis* excidisse *sanctitatem* i. e. castimoniam coniicerem, cuius compen- dium *sctatz* ob antecedens *viduitatis* et sequens *eius* facilius omitti potuit. Sed rem in medio relinquo, quia optimi codd. ne vestigium quidem verae le- ctionis praebent.]

mendacem memorem [cf. de hoc pro- verbio Erasm. Adag. Chil. II. Cent. III. LXXIV. p. 450. Quinct. IV. 2. §. 91.]

quantumque minor. Necessaria non est Pricaei emendatio *quantoque minor*. Item dixit Val. Max. IV. 1. 1. *quan- tum domo inferior, tantum gloria superior evasit*. [Optime de hac di- cendi ratione agit Hase in adnot. ad Reisig. Grammat. Latin. p. 399. adnot. 400.]

enim tibi cuius infestam malignitatem probe norat de ipsa re tantum, ceterum de petitore nihil fatebatur. At tu dum eam putas etiamnum Claro fratri tuo denupturam, falsa spe inductus filio quoque eius Pontiano auctor [illegible] fuisti. Igitur si Claro nupsisset homini rustićano et decrepito seni, [illegible] eam diceres sine ulla magia iam olim nupturisse; quoniam iuvenem talem [illegible] lem dicitis elegit, coactam fecisse ais, ceterum semper nuptias aspernatam. Nescisti, improbe, epistolam tuam de ista re teneri, nescisti te tuomet testimonio convictum iri. Quam tamen epistolam Pudentilla testem et indicem tuae voluntatis, ut quae te levem et mutabilem nec minus mendacem et impudentem sciret, maluit retinere quam mittere. Ceterum ipsa de ea re Pontiano suo Romam scripsit, etiam caussas consilii sui plene allegavit. Dixit illa omnia de valitudine; nihil praeterea esse cur amplius deberet obdurare, hereditatem avitam longa viduitate cum despectu salutis suae quaesisse, eamdem summa industria auxisse. Iam deum voluntate ipsum uxori, fratrem eius virili togae idoneos esse; tandem aliquando se quoque paterentur solitudini suae et aegritudini subvenire. Ceterum de pietate sua et supremo iudicio nihil metuerent, qualis vidua eis fuerit, talem nuptam futuram. Recitari iubebo exemplum epistolae huius ad filium missae.***

C A P U T L X X I.

Satis puto ex istis posse cuivis liquere, Pudentillam non meis carminibus
544 ab obstinata viduitate compulsam, sed olim sua sponte a | nubendo non alienam *quam* me fortasse prae ceteris maluisse. Quae electio tam gravis feminae

etiamnum F. 3. δ. In cett. *etiamnunc* [cf. Hand. Tursell. T. II. p. 580.] *nupturisse* δ. *nuptam esse* Ald. *coactum* p. *coactu* δ. *convinctum* pro *convictum* ed. pr. Vicent. Ven. 2. Iunt. 1. Ald. Bas. *Pontiano suo* F. 3. p. δ. Iunt. 2. Bossch. In cett. *Pontiano filio suo.* [illegible] p. *eamde* p., ut saepe *m* littera finalis omissa est in illo cod. *uxoris* δ. *idoneum* δ. [illegible] *paterentur* denuo *se* inserit δ. *summo* pro *supremo* p. f., cf. p. 590. *iubeto* in marg. ed. Iunt. 2. divinatur. Male. Tum addidisset Apuleius: *Maxime*, ut p. 590: *litteras quaeso, Maxime, paulisper recitari sinas*, sed ut hic, ita supra p. 517. *recitari ipsa haec iubebo.* [illegible] δ. *ex istis posse cuivis liquere* F. 3. δ. Iunt. 2. Bossch. In cett. *ex istis cuivis liquere posse.* *convulsam* Gruter. Susp. Inedit. XXIII. c. 2. *non alienam quam me* F. 1. 3. p. δ. Iunt. 1. 2. Ald. Bas. 1. V. D. in marg. ed. Iunt. 2. putabat pro *quam* scribendum *eam*. Bosscha emendavit [illegible]. In cett. *quam* abest.

Cap. LXX. *nupturisse* [cf. Voss. Aristarch. T. III. p. 907. Eckstein.]

supremo iudicio [i. e. *testamento* cf. infra p. 590: *quod utinam supremum eius iudicium non impedisset.* Intt. ad Suet. Aug. 66. Burm. ad Anthol. Lat. T. I. p. 359., uti etiam *suprema iussa* nominantur: cf. ibid. p. 360.]

Cap. LXXI. *compulsam*. Dubitat Gruter. Susp. Ined. XXIII. c. 2., an *compelli ab aliqua re* latine dicatur, quare ingeniosa sane coniectura suspicatur *convulsam*. Apposite autem *compelli*, quia *obstinata* erat. Sic sane Cic. ad Att. VIII. 15: *quae me convellerunt de pristino statu, iam tamen... labantem.* Interim non adeo suspecta est vulgata lectio, ut ea sine ulla auctoritate mutetur. *Compellere aliquem* est vi eum depellere. cogere [illegible]: *compellere mulierem a viduitate* est cogere, ut a viduitate se conferat ad nuptias.

non alienam quam. [Si haec lectio sana est, in prioribus cogitatione addendum sit *magis* ea sententia: illa non meis carminibus a viduitate compulsa sed illa prius a nubendo non magis aliena erat, i. e. haud invita nubere viro voluit, quam me forsitan ceteris praetulit. De hac ellipsi vide ad Libr. de Mund. p. 308. Infinitivus offensionis nihil habet. Sed ipse de explicationis veritate vehementer dubito.]

crimini potius quam honori danda sit non reperio. Nisi tamen miror, milianus et Rufinus id iudicium mulieris aegre ferant, cum ii qui Puden- matrimonium petiverunt aequo animo patiantur me sibi praelatum. idem illa ut faceret, filio suo potius quam animo obsecuta est. Ita iec Aemilianus poterit negare: nam Pontianus acceptis litteris matris a Roma advolavit, metuens ne si quem avarum virum nacta esset, it saepe fit, in mariti domum conferret. Ea sollicitudo non mediocriter angebat: omnes illi fratrique divitiarum spes in facultatibus matris nt. Avus modicum reliquerat, mater H. s. quadragies | possidebat. Ex [320] ; aliquantam pecuniam nullis tabulis sed ut aequum erat mera fide , filiis debebat. Hunc ille timorem mussitabat, adversari propalam ibat, ne videretur diffidere.

C A P U T LXXII.

n in hoc statu res esset inter procationem matris | et metum filii; fortene 545 ;go advenio, pergens Alexandream. Dixissem hercule: Quod utinam ı evenisset, ni me uxoris meae respectus prohiberet. Hiems anni erat.

F. 3. δ. Iunt. 2. Bosscn. *nec tamen miror* p. *nisi nihil tamen miror* F. 1. In cett. *mén.* *aliquo* pro *animo* δ. *ne Aemil.* δ. *ad acceptis* p. *Romam* F. 1. p. φ. edd. ante cett. *Roma.* *Romam* apertum vitium est cf. supra: *ipsa de re Pontiano suo Romam non mediocriter* δ. *suae erant* pro *sitae erant* p. *modum* Pric. coniecturam recepit *nerum fidem* δ. *mussitabat* F. 3. *aversari* F. 3. In cett. *adversari.* *retationem* F. 3. *intemplationem* δ. *inter procationem* coniecit Casauben. idque Scal. Wow. Elm. Bosscb. In cett. *inter precationem.* *facto* p. *Oeam advenio* pro Pric. et V. D. marg. ed. Colv. Tum scribi debebat *venio* nec *advenio.* *Alexandream* upra; in cett. *Alexandriam.* *respectus* Mss. ed. pr. Vicent. Venet. Colv. et seqq. In *tus.* *adfectus* emendarunt Vulc. in marg. Wow. et Gruter. Susp. Ined. XIII. 2. et edd. tt. *advectus.*

men i. e. sed tamen cf. Dr. ad V. 20. Oud. ad Met. IV. p. 283. *um reliquerat.* Male Pric. t *modum.* Quid enim *modus* uti Pric. interpretari voluit, lunt ex Gronov. ad Gell. VII. 3. sit *modum relinquere* nemi- sciturum.
ibat. [cf. Arntz. ad Panegyr. c. 2. p. 469. Intt. ad Virg. . 189. ad Fest. p. 501. Lindem. ad Voss. Arist. T. II. p. 742.]
LXXII. *inter procationem* mendavit Casaub. Neminem fendere debet, quod Apul. ae suae *procationem*, mulieri m indecoram tribuit, nam tota onis parte *nupturientem* facit uam, ut a se magiae suspicio- veat, et satis eam a libidinis defendit, affirmans valetudinis caussa maritum ab ea quaesitum esse. Qui *inter precationem* retinent, minus bene intelligunt preces matris, quas filiis adhibuit ut sibi liceret eorum bona cum venia ad secundas nuptias ire. [De *procare* cf. Fest. p. 123. voc. *procitant* et *procitum; quum prima syllaba corripitur significat petitum. Livius: Mattem procitum plurimi venerunt* et Intt. ad h. l. p. 583. Bueunem. ad Lact. Inst. V. 19. §. 30. p. 676. Doed. Synonym. T. III. p. 39 sq.]
respectus i. e. reverentia; cf. Schott. Nod. Cic. I. 15. Intt. ad Phaedr. V. 7. 4. [Intt. ad Virg. Aen. I. 603.]
hiems anni. Huius locutionis plura exempla vide apud Cuper. Obs. II. 10. [Serv. ad Virg. Aen. II. 311. *Veteres hiemem anni dicebant, ne tempestas posset intelligi;* Ruhnken. Dict. ad Sueton. Caesar. 35. p. 57.]

Ego ex fatigatione itineris advectus apud Appios scitos amicos meos, quem honoris et amoris gratia nomino, aliquam multis diebus decumbo. Eo venit
546 ad me Pontianus: nam fuerat mihi non ita pridem ante multos annos Athenis per quosdam communis amicos conciliatus et arto postea contubernio intime iunctus. Facit omnia circa honorem meum observanter, circa salutem sollicite, circa amorem callide: quippe etenim videbatur sibi peridoneum maritum matri reperisse, cui bono periculo totam domus fortunam concrederet. Ac primo quidem voluntatem meam verbis inversis periclitabundus, quoniam me viae cupidum et conversum ab uxoria re videbat, orat saltem paulisper manere: velle se mecum proficisci, hiemem alteram propter Syrtis aestus et bestias opperiendam, quod illam mihi infirmitas exemisset. Multis etiam precibus meis *ab* Appiis aufert, ut ad sese in domum matris suae transferar: salubriorem

Appio sitos F. 1. 3. *Appiositos* p. *Appios scitas amic.* δ. *Appios scitos amicos* Bosscha. In cett. *Appios veteres amicos meos.* *aliquem multis* p. *aliquamdiu multis* δ. *non ita pridem ante multos annos* Mss. omnes edd. ante Casaub. Elm. Scriver. In cett. *non ita ante multos annos.* *consiliatus* δ. *communis* F. 3. et edd. vett. In seqq. *communeis.* Bosscha *communes.* *minorem* pro *amorem* δ. *calide* emendavit V. D. in margine cum Schikeradio. *videbantur* δ. *concederet* δ. sed vide infra: *quoniam mihi soli, ait, rerum omnium confidere sese et credere.* *conversum ab u.r.* F. 1. 3. et cett. codd. et edd. praeter Vulc. 2. 3. Wower. Elm., quae ex Casaub. emendatione habent *aversum.* *manerem* Mss. Iunt. 2. Bas. 2. Colv. seqq. In cett. *manere.* *Syrtis aestus infestos opp.* Scal. e coniectura Vulc. in marg., Wow. Elm. Scriver. *illa* Elm. Scriver. Altenb. Bipont. *precibus meis Appiis* F. 1. teste Lindenbrog. F. 3. p. δ. Iunt. 2. In cett. *precibus me ab amicis meis Appiis aufert* praeter Bosscham qui *me* delevit. *precibus meis ab Appiis* F. 1. teste Elm. *ad* non est in edd. vett. praeter Iunt. 2., unde Stewech. emendavit *sese*. *in* expungit δ. *transferar* F. 3. Iunt. 2. Bas. 2. Bosscha. In cett. *transferat.*

advectus apud Appios ... decumbo. [*Advectus* ex omnium codd. auctoritate retinui atque ita totum locum interpretor: Ego quum ex itinere fatigatus vehementer essem advehor i. e. advenio scilicet Oeam, atque decumbo apud Appios. Nam si sanus fuissem, Oeae non devertissem sed iter meum perrexissem. Ita *advectus* bene defendi potest atque *ex fatigatione* i. e. *ob fatigationem* elegantius sic ponitur, quam si participium additum esset. Ceterum bene scio *adfectus* et *advectus* in codd. saepius permutari cf. Drak. ad Liv. IV. 12. §. 9. *Affectum* etiam de qualicunque re debilitata et male mulcata dicitur cf. Gell. XIII. 5. Senec. de Ira I. 11. Apul. Met. I. p. 34. *ultime affectus;* IV. p. 314. *affectae domus triste fatum;* III. p. 224. *sic affectus,* Orell. ad Arnob. IV. 2. T. II. p. 188. Loers. ad Ovid. Trist. III. 3. 14.]

scitos i. e. doctos cf. Oud. ad Sueton. Caes. c. 35.

non ita pridem ante. [Si lectio vera est, negatio *non* etiam ad verba *ante* referenda erit. Nec tamen aliquid molesti praeterea inesse in verborum coniunctione *non ita pridem, non ante multos annos.*]

quippe etenim [cf. de hac adverbiorum coniunctione Merc. ad Non. p. 690. ed. Lips. et Hand. Tursell. T. II. p. 542.]

conversum. Convertere se ab aliqua re dicuntur qui ei terga dant, eam fugiunt; cf. Lex.

Syrtis aestus et bestias. De Syrtibus, bestiarum proventu feracissimis cf. Mitscherl. ad Horat. Od. I. 22. 5 sqq. Quum autem hieme minus saeviant bestiae quam aestate, quando calor et sitis earum rabiem accendunt (cf. Virg. Georg. III. 342 sq. et de leonibus Ammian. Marcell. XVIII. 7.), altera ipsa opperienda erat hiems, quod illam ipsi infirmitas exemisset.

meis ab Appiis. [Ita emendavi et in textum recepi. *Auferre* hic est impetrare; cf. Cic. pro Quint. c. 5. *a Scapulis paucos dies aufert,* ad q. l. cf. Ern. in Clav. Cic. Verr. II. 2. 59. *quoties et quot nominibus a Syracusanis statuas auferes, ut in foro statuerentur;* cf. Brisson. de V. S. in v.]

ad sese in domum. [cf. supra p. 505. *mulierem liberam perductam ad me de-*

itationem | futuram; praeterea prospectum maris qui mihi gratissimus 547
us me ex ea fruiturum.

CAPUT LXXIII.

:c omnia adnixus impenso studio persuadet, matrem suam suumque puerum istum mihi commendat: nonnihil a me in communibus studiis ur. Augetur oppido familiaritas; interibi revalesco: dissero aliquid ibus amicis publice; omnes qui aderant ingenti celebritate basilicam, s auditorii erat, complentes inter alia pleraque congruentissima voce r acclamant, petentes ut remanerem, fierem civis Oeensium. Mox misso Pontianus eo principio me adortus, consensum publicae vocis io auspicio interpretatur, aperitque consilium sibi esse, si ego non iatrem suam cui plurimi inhient mecum coniungere, mihi quoniam soli m omnium confidere sese et credere: ut onus recipiam, | quoniam non 548

ationem non sunt in ed. Scriv. *prospectum* F. 1. 3. *ð.* Scriver. Bosscha. In cett. *matris* pro *maris* Bas. 2. Colv. Vulc. 1. *me* non est in p. *uberius me revalisciturum* endavit. Post *fruiturum* desunt rursus multa usque ad verba: *persuaserat idem* ι *ð.*

le *matrem* est in omnibus Mss. et edd. praeter F. 3. Iunt. 2. Bossch. atque melius h enuntiatorum concinnitatem. *communioribus* edd. vett. praeter Iunt. 2. *adiuvatur* n Epist. Gud. p. 365. *dixero* pro *dissero* p. *publice* antiqua lectio est in F. 3., nunc e et sic statim infra. *qui locus auditorii erat* uncis inclusit Scriv. et pro glossa habet er. Susp. Inedit. XXIII. 4. *fierem* F. 3. In cett. *fieremque*. *interpanter* p. *matrem sui* p. *am soli ait rerum omnium confidere et credere*, *ut onus recipiam* F. 3. *quoniam mihi* . *omn. confidere sese et credere ut onus recip.* F. 1. et in hac prioris partis lectione usque s codd. et edd. ante Casaubon. consentiunt cum F. 1. Post Casaub. mire interpolarunt inc locum, Scal. enim in edd. Vulc. 2. 3. cum Elm. et Scriver. dedit: *quoniam mihi soli curam crederet*, *confidere sese fore* cett. Wower. *curam* et *fore* utpote intrusa de eiecit, cetera eodem modo exhibens. Sed optime veterem lectionem Floridus revocavit, secuti sunt. Scip. Gentil. emendabat: *consilium sibi esse (quoniam mihi soli rerum crediderat) matrem suam cui plurimi inhient*, *mecum coniungere*, *confidere sese onus recipiam*, *quoniam* cett. Rationem parentheseos altius nimis petit ex verbis is: *Haec omnia adnixus impenso studio persuadet et matrem suam suumque fratrem tum mihi commendat.* Floridus interpunctione loco mederi studuit: *aperitque cons. si ego non nolim*, *matr. s.*, *cui pl. inh.*, *mecum coniung.: quoniam mihi soli (ait) conf. sese et cred.*, *ut id onus recipiam*, *quoniam non form.* In altera huius loci paulo longius abeunt. In F. 1. 3. est *ut onus recipiam;* in p. Salm. in marg. e cod. Fux., *ni id onus recipiam* idque in textum recepit Bosscha; in edd. cett. extat: *ut id onus*

:*istis*; ita saepius *illic in domo* et. p. 411. et p. 519. ed. meae.] *ectum.* [De *frui* cum accusa- d Met. p. 683. ed. meae.] .XXIII. *interibi.* [cf. de hoc Doed. Synonym. T. IV. p. 272. ursell. T. III. p. 418. Eckst. Arist. T. III. p. 998.] *am.* [In Basilicis auditorium uribus exemplis probat Ferrar. Acclam. et Plausu III. c. 1. . Thes. T. VI. p. 90.] *uentissima voce.* [Ferrar. l. c. 42. ex hoc loco evincit, ad m musicosque modos pronuntiatas olim acclamationes fuisse, ubi plura exempla de hoc more ille protulit, Lips. Elect. II. 10. T. I. p. 788. ed. Ves.]

mihi quoniam soli ait rerum omnium confidere sese et credere: ut onus recipiam. Male aliquot interpretes lectionem *rerum omnium* in dubitationem vocarunt. *Rerum* enim *omnium* est in omnibus rebus, quod ad omnes res adtinet, de qua locutione apud optimum quemque auctorem obvia cf. Gronov. lectt. Plaut. ad Bacch. IV. 4. 5. et ad Cistell. I. 1. 33. cf. etiam Ernest. in Cl. Cicer. v. *ceteri*, ibique cit. Hotom. Observ. IV. 11. (cf. Intt. ad Plaut. Asin.

C. Furius M. Aquilium, C. Curio Q. Metellum. Quippe homines erudi
539 iuvenes | laudis gratia primum hoc rudimentum forensis operae sibib
[317] aliquo insigni iudicio civibus suis noscerentur; qui mos incipientibus | adu
tulis ad illustrandum ingenii florem apud antiquos concessus diu ex
quodsi nunc quoque frequens esset, tamen ab hoc procul abfuisset. Nan

oēs erud. iuvenes p. *omnes erudit. iuvenes* Iunt. 2. et ita V. D. in ed. Vicent. *hi omnes* *simi iuvenes* Bossch. cum Abrumio ad Cic. pro Coel. 15. In cett. *homines eruditissimi* quod ego probo, modo post *eruditissimi* interpungatur. *indicio* Meursius emendabat. *ac* *tulis* F. 3. Colv. seqq. praeter Bossch. qui *adolescentulis* revocavit. *exoleum* Vicent. Vicent. Iunt. 1. Bas. 1. *proculam fuisset* F. 3. *abfuisse* ð.

cf. Cic. de Orat. II. 21. §. 89. de Off. II. 14. §. 49., ubi a Cicerone *Caius Norbanus* nominatur, uti in Fastis et a Vell. Paterc. II. 25.]

C. Furius M. Aquilium. [*Fufium* nominat Cic. de Off. II. 14. §. 50. Brut. LXII. §. 222. Pseudoasc. in Divin. p. 124. Verr. V. 1. 3. Plerisque aliis locis legitur *Fusius*, unde *Furius* postea dictus cf. Orell. Onomast. Tull. T. VII. p. 259. *M'* i. e. Manius nominatur *Aquilius* in locis Ciceronis.]

C. Curio. [Est *C. Scribonius Curio* pater cf. Ascon. in Cornel. T. V. p. 63. Orell.: *Metellus et postulaverat Curionem et destiterat. Confugit autem orator ad Metelli nobilitatem et ad C. Curionis industriam, ut tegeret id quod illi utilius quam honestius fecerant. Res autem tota se sic habet: in qua quidem illud primum explicandum est, de quo Metello hoc dixit. Fuerunt enim tunc plures Quinti Metelli, ex quibus duo autem adolescentes Nepos et Celer, ex quibus nunc Nepotem significat. Eius enim patrem Q. Metellum Nepotem, Balearici filium, Macedonici nepotem, qui consul fuit cum T. Didio, Curio is, de quo loquitur, accusavit: isque Metellus moriens petiit ab hoc filio suo Metello, ut Curionem, accusatorem suum, accusaret, et id facturum esse iure iurando adegit. Metellus fecit reum Curionem, cumque interim quendam civem idem Metellus, servum suum esse contendens, vi arripuisset et verberibus affecisset, Curio assertorem ei comparavit. Dein cum appareret, eum exitum iudicii illius futurum, ut liber is iudicaretur, quem Metellus verberibus affectum esse non negare potera Metellum et Curionem facta p arbitrium de libertate peregeri sed tamen ille in libertatem, ut neque Metellus perstaret i satione Curionis, eaque pa utroque firmata est.*]

laudis gratia. Cic. pro Coel. §. 73.] *Voluit vetere instituto adolescentium exemplo, qui civitate summi viri et clarissi extiterant, industriam suam a Romano ex aliqua illustri acc cognosci*; Tacit. de Causs. Co [c. 34.] *nono decimo aetatis a C. Carbonem, uno et vigesimo Dolabellam, altero et vicesimo Pollio C. Catonem, non mult antecedens Calvus Vatinium i tionibus insecuti sunt, quos ho admiratione legimus.* Hierony gustino [Epist. 69. T. I. p. 608. ned.] *puerilis est iactantiae qu adolescentuli facere consueveri cusando illustres viros suo no men quaerere*, quae exempla protulit. [Quintil. Inst. XII. 7. §

iudicio. Male Meurs. Crit. II. 6. emendavit *indicio*. *Iudicio* ut apud Cic. pro Coel. l. c. *ex illustri accusatione*.

illustrandum ingenii florem clarum reddendum et nobilitand explicandus et legendus locus H 194. de Arione; *qui cum a r lisset, per civitates artem su strare* i. e. per Graeciae civitat terras gloriam suae artis propa Serv. dicit ad Virg. Ecl. VIII. *a Periandro rege petiisset, ut ceret peragrare alias civitates.*

ie ostentatio rudi et indocto, neque gloriae cupido rustico et barbaro, nceptio patrociniorum capulari seni congruisset, nisi forte Aemilianus severitate exemplum dedit, et ipsis maleficiis infensus accusationem 'o morum integritate suscepit. At hoc ego Aemiliano, non huic Afro Africano et Numantino et praeterea Censorio vix credidissem, ne huic redam non modo odium peccatorum sed saltem intellectum inesse.

CAPUT LXVII.

id igitur est? Cuivis clare dilucet, aliam rem invidia nullam esse quae Herennium Rufinum impulsorem huius de quo mox dicam ceterosque meos ad nectendas magiae calumnias provocarit. Quinque igitur res ias me oportet disputare. Nam si probe memini, quod ad Pudentillam 540
haec obiecere. Una res est, quod nunquam eam voluisse nubere post maritum sed meis carminibus coactam dixere: altera res est de epistolis im confessionem magiae putant: deinde sexagesimo anno aetatis ad linupsisse: et quod in villa ac non in oppido tabulae nuptiales sint con:, tertio et quarto loco obiecere. Novissima et eadem invidiosissima io de dote fuit: ibi omne virus totis viribus aduixi effundere, ibi maxime

copulari δ. *senate* pro *severitate* δ. *ad hoc* Vulc. 1. et Mss. teste Bosscha. In meis *et hoc*. *Africo* pro *Afro* p. *Asio* δ. *odio* δ.
igitur δ. *cuius* ed. pr. Vicent. Iunt. 2. *clari* F. 3. *dñi* i. e. *clari* p. *claret et lucet* δ. *ividiam* Venet. 2. Ald. Iunt. 1. Bas. 2. *nullum* δ. *erennium* p. *Herinum* δ. *quin* pro F. 3. p. δ. (quod ex compendiis *quinq. g* corruptum puto i. e. *quinque igitur*.) Forsitan ervacaneum est. *nam* non est in δ., quod probat Bosscha, ut tunc distinctio plena post onatur. Verba inde a *quod nunquam* usque ad *altera res est* non comparent in δ. non est in p. *denique* pro *deinde* φ. *et* ante *quod in villa* non comparet in ed. pr. Vic. Iunt. 1. Ald. Bas. 1. *ne* eiecit Florid. sed revocatum est in ed. Bip. *at* pro *ac* p. *ut* δ. *ere* δ. *ait* addit. *totis viribus* non sunt in δ. *adnexi* p. *advexi* δ. *effundere* F. 3. p. a cett. *effudere*. *ubi* pro *ibi* voluit Iungerm.

lari seni [cf. Voss. Etymol. s. v. , Fulgent. Prisc. Expos. Sermon. r. ***capularem*** p. 776. Staver.; 4. ed. Lips. Isid. Origg. XX. . Intt. ad Plaut. Asin. V. 2. 42. . I. 4. 19. dict. ad Apul. Met. ed. meae.]

i. [De hoc vocabulo fusius agunt Plaut. Mostell. I. 1. 12. Hunc ocum citat Schott. Observ. Hist. p. 116.]

LXVII. ***aliam invidia.*** [De structione cf. ad Met. III. p. 217. ad Liv. V. 54. §. 6. qui hunc xcitat.]

idinem [i. e. propter libidinem; l. Tursell. T. I. p. 97.]

la ac non in oppido. [Idem obnus Psychae Met. VI. p. 397. *nuptiae et praeterea in villa ... legitimae non possunt videri*; Senec. Controv. VIII. 6. ***Matrimonii celebritatem remoti angulo ruris abscondit***, cf. Brisson. de Rit. Nupt. in Graev. Thes. Ant. T. VIII. p. 1013. d'Orvill. ad Charit. III. 2. p. 347. ἐν ἐρημίᾳ μέλλω γαμεῖν. cf. Apol. p. 574. ***Lex quidem Iulia de maritandis ordinibus numquam scilicet ad hunc modum interdicit: uxorem in villa ne ducito;*** cf. Hotman. de Vet. Rit. Nupt. c. 19. in Graev. Thes. T. c. p. 1128.]

adnixi effundere. [Bosscha ***effundere*** probet, si pro sequente ***ibi*** legatur ***ubi***, ut sit infinitivus per indignationem positus, qui quomodo hic locum habere posset, vellem exposuisset. Ego ***effundere*** infinitivum puto pendentem a voc. ***adnixi***, quod pro ***adnixi sunt*** positum est. Nam sive ***adnixi effudere*** sive ***adnixi effundere*** legis, perfecti et imperfecti ***angebatur*** variatio semper

angebantur. Atque ita dixere: me grandem dotem mox in principio coniunctionis nostrae mulieri amanti remotis arbitris in villa extorsisse. Quae omnia tam falsa tam nihili tam inania ostendam adeoque facile et sine ulla controversia refutabo, ut medius fidius verear, Maxime quique in consilio estis, ne demissum et subornatum a me accusatorem putetis, ut invidiam meam ipsa occasione palam restinguerem. Mihi credite, quod reapse intelligatur, quippe quam mihi laborandum est, ne tam frivolam accusationem me potius callide excogitasse, quam illos stulte suscepisse existimetis.

CAPUT LXVIII.

541 Nunc dum | ordinem rei breviter persequor et *efficio,* ut ipse Aemilianus re cognita falso se ad invidiam meam inductum et longe a vero aberrasse necesse habeat confiteri, quaeso, uti adhuc fecistis vel si quo magis etiam potestis, ipsum fontem et fundamentum iudicii huiusce diligentissime cognoscatis. Aemilia Pudentilla quae nunc mibi uxor est, ex quodam Sicinio Amico, qui-
[318] cum antea nupta fuerat, Pontia|num et Pudentem filios genuit, eosque pupillos

agebatur δ. *exin principio* emendavit Colv. *conictionis me* pro *coniunctionis nostrae* δ. *mulieri scilicet amanti* δ. non improbante Bossch. *demissum* F. 1. 3. p. δ. et edd. plurimae. *submissum* φ. Wower. probante Markl. in Coniect. ad Lys. Orat. 7. *emissum* Casauboni emendationem receperunt Scal. Elm. Florid. *dimissum* in Casaub. ed. per librarii errorem est. Sic[illegible] *ne ei missum* emendavit; Lips. *immissum*. *invidiam mei* correxit Pric. *restringerem* δ. [illegible] aberratione cf. ad Met. II. p. 115. *mihi credite* non sunt in δ. Salmas. suspicabatur legendum *mihi certe*, ut tum seq. *mihi* superfluum sit. *re a se* δ. *re ab se* edd. vett. *intellegatur* F. 3. *intelligatur* δ. In cett. *intelligetur*. *extimetis* δ.

officio pro *efficio* F. 3. δ. *re cognita* F. 3. *recognita* δ. Iunt. 2. In cett. *recognoscat*. *adhoc* p. *feciros* F. 3. *fecistis* δ. Bossch. In cett. *feceritis*. *iudicii* F. 1. 3. δ. Iunt. 2. [illegible] Bas. 2. Bossch. In cett. *mendacii*, quod etiam Gruter. Susp. Ined. XXIII. 2. suspectum fuit *invidiae* emendanti. *Prudentilla* δ. *quondam* Iunt. 2. pro *quodam*. *Succinio* δ. *pupillos relictos in*

eadem est. De constructione cf. Tacit. Hist. V. 8. *postquam Macedones praepotuere, rex Antiochus demere superstitionem et mores Graecorum dare adnisus* cett.]

demissum. Bosscha explicat: *Demittere accusatorem* est in occulto loco eum abscondere, ut ex eo impetum faciat, sic de insidiis proprium est Graecum *καθιέναι ἐνέδρας, λόχον*, cf. Schweigh. ad Polyb. III. 48. [Ego contra putaverim *demissum* hic dictum de eo qui in forum descendit, ut accusaret. Nota enim *in forum descendere*, *in arenam descendere* et ita *demittere aliquem* est efficere ut aliquis descendat sc. in forum vel in accusationem.]

Cap. LXVIII. *efficio*. [Ita scripsi pro *officio* contra libros Mss. optimos, quamquam *officio* vix librariorum vitium esse possit, quod eius significatio nimis recondita sit. Afferunt lexica locum Lucret. V. 887. *tum demum puerili aevo florente, iuventus officit*, i. e. augendo adiicit. Plus tamen huc faciunt Gloss. Philox. p. 14. *officit ἀντισκοτεῖ, καθάπτει, περιποιεῖται. Περιποιεῖσθαι* vero est conficere aliquid atque sibi comparare. Quia tamen altero loco *officere* pro *efficere* dictum esse apud veteres demonstrare nequeo, ne antiquitatem nimis affectare viderer, vulgatam lectionem retinui.]

re cognita. [Hoc quid sibi velit fugit Bosscham, qui *recognito* emendat. Re *cognita* est: sicubi rem qualis revera est cognoverit. Sperat enim Apuleius rem tam claram fore, ut ipse Aemilianus, qui de ea falsam habeat cognitionem, confessurus sit se longe a vero aberrasse.]

fundamentum iudicii [i. e. fons et origo, ex quibus hoc iudicium constitutum est.]

in potestate paterni avi (nam superstite patre Amicus decesserat) per rme quatuordecim memorabili pietate sedulo aluit. Non tamen libenter aetatis suae flore tam diu vidua, sed puerorum avus invitam eam e studebat *alteri* filio suo Sicinio Claro, eoque ceteros procos ab- t; et praeterea minabatur, si extrario nupsisset, nihil se filiis eius ex eorum bonis testamento relicturum. Quam condicionem cum obstinate ım videret mulier sapiens et egregie pia, ne quid filiis suis eo nomine ıdaret, facit quidem tabulas nuptiales, cum quo iubebatur cum Sicinio 'erum enimvero vanis frustrationibus nuptias eludit, eoad dum puero- ıs fato concessit, relictis filiis eius heredibus: ita ut Pontianus qui ıtu erat fratri suo tutor | esset. 542

CAPUT LXIX.

scrupulo liberata cum a principibus viris in matrimonium peteretur, sibi diutius in viduitate non permanendum: quippe ut solitudinis tae- rpeti posset, tamen aegritudinem corporis ferre non poterat. Mulier

paterna avi, *nam* F. 3. Iunt. 2. Bossch. et δ., in quo tamen non extat *relictos*. In cett. *s potestate avi paterni relictos nam.* *invita eam consiliare studebat* δ. *ceterum* *Sicinio* F. 3. *ceterum fil. suo Sicinio* δ. In cett. *alteri filio suo Sicinio.* *cum quo* i. e. placebat δ. Bas. 1. 2. Venet. *cum Sicinio Claro* Brantio et Pric. videntur a manu atoris. Uncis inclusit Scriver. *variis* Lips. Scip. Gent. Salm. et Colv. emendarunt. *uoad* emendavit V. D. in marg. ed. Iunt. 2. *concessisset* Casaub. Gentil. Pric.
ı inde ab *Eo scrupulo* usque ad *Consilium istud* non comparent in δ. *princibus* Venet. 2. *e p.*

liare. [Vox est nuptiarum pro- Merc. ad Non. p. 65 sq. ed. tt. ad Plaut. Trin. II. 3. 105., lict. ad Ovid. Heroid. XX. 24. ıeton. Caes. 50. p. 83. Tertull. . II. 2.]

[Optimi codd. habent *ceterum*, ı librariorum vitio haberi possit. tio in hac corruptela inest, quae ıalis sit ego suspicari nequeo.] hae nuptiae non legitimae erant ıstinianeo talesque nuptias pror- levit Imp. Zeno L. penultima Incest. nupt. monente Scip. qui citat fratrem suum Alberi- tilem L. V. de Nuptiis c. 10. *frustrationibus* [i. e. leves fu- fictas; cf. Gell. XVIII. 4. *nos ostea ex Apollinari didicimus 'oprie dici, non ut vulgus di- esipientes et hebetes aut ine- l ut veterum doctissimi dixis- ndaces et infidos et levia ue pro gravibus et veris astutissime componentes.* Ita *va- nos* et *mendaces* componit Arnob. I. 54. Apul. Met. IV. p. 297. *nec vanis somniorum figmentis terreare*; Apol. p. 449. *vana haec convicia aufertis;* et p. 512. *vanas et prorsus caducas calumnias intendisse.*]

eoad. [De hoc adverbio Hand. Tur- sell. T. II. p. 421. haec adnotat: Mirifica haec vox extat in uno loco Apuleii Apol. p. 318, 13. Si vera est scriptura, inversam habemus formam verbi *adeo*, quod quomodo cum *dum* componatur, vide T. I. p. 130. Sed modus quo verbum *quoad* conformatur alius est, quamquam illi originem dedisse videtur; sicuti dictum etiam est *adquo;* cf. Tom. I. p. 178.]

Cap. LXIX. *aegritudinem corporis.* [Puto, quia libidinosiores sunt feminae viris; cf. Munk. ad Hygin. fab. 75. p. 149: Isidor. XI. 1. *Libidinosiores viris feminae sunt tam in mulieribus quam in animalibus;* cf. infra.]

sancte pudica, tot annis viduitatis sine culpa, sine fabula assuetudine coniugis torpens et diutino situ viscerum saucia, vitiatis intimis uteri saepe ad extremum vitae discrimen doloribus obortis exanimabatur Medici cum obstetricibus consentiebant, penuria matrimonii morbum quaesitum, malum indies augeri; au-

sane Vulc. 2. 3. male. *absuetudine* pro *assuetudine* non est Fulv. cod. lectio, quemadmodum putat Pric., sed ipsius Fulvii coniectura et Pontani Anal. III. 13. quam admiserunt Elm. Scriv. Florid. et Pric. probavit. Notandum est, in F. 3. collatione hanc lectionem a sedulo librario emendatam non esse. *Desuetudine*, quae coniectura est Casauboni, exhibuere Scal. et Wow. atque ita locutus est Apuleius Florid.: *vox in vagina silentii condita diutino torpore hebetatur. Desuetudo omnibus pigritiam parit*, Scip. Gent. hanc emendationem laudavit. Casaubon. praeterea satis infeliciter *solitudine* correxit; et Acidalius *insuetudine*, cuius altera emendatio *assuetudine et afuisse* et alia vestigiis codd. quam proxime accedit. In F. 1. collatione Lindenbrog. aperte *assuetudine* enotatum est, uti etiam cett. codd. et edd. habent. Hinc Bosscha veterem lectionem bene restituit. *vicinii* pro *intimis* p.

sancte pudica. [*Sanctus* de pudicitia et castitate dici demonstrant quae protulit Drak. ad Sil. XV. 282. Arntz. ad Plin. Panegyr. c. 1. §. 3. p. 3. Buenem. ad Lact. Institt. VI. 5. §. 16. p. 724. et c. 24. §. 25. p. 844. Ita *sancte* et *caste* iunguntur apud Curt. IV. 10. §. 33. *caste sancteque habitam reginam.* Haec fere eadem vocis significatio caussa videtur fuisse, qua commoti sunt aliquot Intt. ut *sancte* in *sane* mutarent, nisi typothetae errorem hunc esse posueris, quod tamen minus crediderim. Apud Arnob. IV. 16. extat: *castitatis purae imminuta es sanctitate*, ad quem locum vide Intt. Pudicae feminae apud veteres erat, secundas nuptias recusare et e contrario libidinosae et impotentis, secundo matrimonio inhiare, cf. Meurs. Mant. Lux. Rom. c. 10. Plaut. Mercat. IV. 6. 8. *nam uxor contenta est quae bona est uno viro.* Praeceteris inter Christianos haec sententia valuit; cf. Intt. ad Minuc. Fel. c. 31. §. 6. *unius matrimonii vinculo libenter inhaeremus, cupiditati procreandi* (ita enim legendum est pro *cupiditate* i. e. ut cupiditatem expleamus) *aut unam scimus aut nullam*, ad quem locum vide Intt. et ad eundem, c. 24. §. 5. *sacra coronat univira.* Tertull. Exhort. Cast. c. 2. Monogam. c. 17. Ita Inscriptio extat de L. Ascanii Eppicani coniuge vetus inter Baias et Anversam teste Elm. ad Met. VIII. p. 535. ed. Oud.: *Quae affecta cineribus coniugis adeo fuit, Ut ad secundum nullo unquam tempore transire Voluerit, quamvis diu supervireret et aetas Posceret et valida natura virilem Quem semper servavit animum fidemque Pudicitiae quasi mutare compelleret Et ne brevem pugnam credas post maritum Viz. Ann. L. m. VIII.* cett.]

assuetudine i. e. mulier quia adsueta erat coniugi iam torpebat, coniuge vidua.

fabula [cf. de dictionibus *fabulam fieri* et *fabulam esse* dict. ad Met. p. 103. et Heinrich. ad Iuven. X. 167. p. 397.]

penuria matrimonii i. e. quod voluptate venerea non fruebatur. Nam et Hippocrates ait: Si mulieres rem cum viris habeant, melius valent, sin venere abstineant, minus bene. Hippocratis verba haec sunt in libr. de genitura: ἢν μὲν μίσγωνται ἀνδράσι μᾶλλον ὑγιαίνουσι· ἢν δὲ μή, ἧττον et caussam statim addit p. 6. in 4to. Haec Lindenbrogii verba sunt, quae pro more fraudulenter sibi vindicavit Elm., addens Platonis locum in Tim. p. 91. B. αἱ δ' ἐν ταῖς γυναιξὶν αὖ μῆτραί τε καὶ ὑστέραι λεγόμεναι διὰ ταὐτὰ ταῦτα ζῷον ἐπιθυμητικὸν ἐνὸν τῆς παιδοποιίας ὅταν ἄκαρπον παρὰ τὴν ὥραν χρόνον πολὺν γίγνηται, χαλεπῶς ἀγανακτοῦν φέρει καὶ πλανώμενον πάντῃ κατὰ τὸ σῶμα τὰς τοῦ πνεύματος διεξόδους ἀποφράττον, ἀναπνεῖν οὐκ ἐῶν εἰς ἀπορίας τὰς ἐσχάτας ἐμβάλλει καὶ νόσους παντοδαπὰς ἄλλας παρέχεται, μέχριπερ ἂν ἑκατέρων ἡ ἐπιθυμία καὶ ὁ ἔρως ξυναγαγόντες οἷον ἀπὸ δένδρων καρπὸν καταδρέψαντες, ὡς εἰς ἄρουραν τὴν μήτραν ἀόρατα ὑπὸ σμικρότητος καὶ ἀδιάπλαστα ζῷα κατασπείραντες .... ἀποτελέσωσι γένεσιν.

m ingravescere, dum aetatis aliquid supersit, nuptiis valetudinem me-
. Consilium istud cum alii approbabant, tum maxime Aemilianus
paulo prius confidentissimo mendacio adseverabat, numquam de nuptiis
ım cogitasse, priusquam foret magicis maleficiis a me coacta; me
pertum qui viduitatis continentiam eius velut quamdam virginitatem
ıs et venenis violarem. Saepe audivi non de nihilo dici, mendacem
ı esse oportere. At tibi, Aemiliane, non venit in mentem, priusquam
ı | venirem, te litteras etiam uti nuberet scripsisse ad filium eius Pon- 543
ui tum adultus Romae agebat? Cedo tu epistolam, vel potius da ipsi:
a sibi voce suisque verbis sese revincat. *** Estne haec tua epistola?
uisti? (nam erubescere tu quidem non potes). Estne tua ista subscri-
cita quaeso clarius, ut omnes intelligant, quantum lingua eius manu
, quantumque minor illi sit mecum quam secum dis|sensio. *** [319]

C A P U T LXX.

psistine haec, Aemiliane, quae lecta sunt? „Nubere illam velle et de-, sed quem eligat nescio.“ Recte tu quidem, nesciebas. Pudentilla

n non est in p. *medicandam* φ. *tum — tum* δ. cf. ad Met. VIII. p. 535. *appro-*r. Vicent. Venet. 2. *approbabant* p. δ. Fux. Bosach. In cett. *approbarent*. *qui ius velut* F. 3. p. Iunt. 2. *qui viduitatis florem continentiam eius vel* δ., unde Bosscha et recepit *qui viduitatis florem eius*, *continentiam* glossema esse ratus. In cett. *tem eius*. *esse* non est in edd. ante Colv. contra Mss. *ac tibi* δ., quod fere perpetuum codice. *in mente* p. *venire* p. *tam adultus* p. *alebat* F. 3. *aiebat* δ. *da illi* p. 'ulc. 2. 3. Verba: *Initium epistolae Aemiliani* et infra *reliquum epistolae* in nullo parent, unde bene iam Scriver. omisit. Ego ut supra ubique tribus asteriscis indicavi, excidisse quae ab Apuleio vel ab alio quo coram iudicibus recitata sunt. *quantoque* it Pricaeus sed male. *illis* F. 1. 3. δ. pro *illi*. S a sequente *sit* adhaesit. *dissentio* F. 3.

babant. [Contra Florent. 3. ita ex cett. Mss. reposui, quam-picio est, librarium cod. veram non enotasse, quam *appro-*isse verisimile fit, quoniam : Pith., quibuscum F. 3. fere nsentit, ita scribunt. Nunquam antum scio, *quum* particula *tum* coniunctivum adsciscit, oque enuntiato idem verbum esertim si priore enuntiatione st. Facillima est et gratissima nni emendatio *approbarunt*.] *luitatis continentiam*. [Ita ex vill. recepi, ne ad coniecturam iae mihi ipsi non satisfaciat, gerer. Ego *florem*, quod in eo gitur, pro glossemate habeo, tra Bosscha *continentiam* glos-autumet et *florem* in textum Fortasse utrumque interpo-brarii, qui *viduitatis* genitivum ferri non posse videbat, at in codice unde descripsit substantivum non repe-riebat ideoque ex ingenio *florem* et *continentiam* addidit. Erat quum post *viduitatis* excidisse *sanctitatem* i. e. castimoniam coniicerem, cuius compen-dium *fctatʒ* ob antecedens *viduitatis* et sequens *eius* facilius omitti potuit. Sed rem in medio relinquo, quia optimi codd. ne vestigium quidem verae le-ctionis praebent.]

mendacem memorem [cf. de hoc pro-verbio Erasm. Adag. Chil. II. Cent. III. LXXIV. p. 450. Quinct. IV. 2. §. 91.]

quantumque minor. Necessaria non est Pricaei emendatio *quantoque minor*. Item dixit Val. Max. IV. 1. 1. *quan-tum domo inferior, tantum gloria superior evasit*. [Optime de hac di-cendi ratione agit Hase in adnot. ad Reisig. Grammat. Latin. p. 399. adnot. 400.]

crimini potius quam honori danda sit non reperio. Nisi tamen miror, iliaaus et Rufinus id iudicium mulieris aegre ferant, cum ii qui Puden- matrimonium petiverunt aequo animo patiantur me sibi praelatum. dem illa ut faceret, filio suo potius quam animo obsecuta est. Ita se Aemilianus poterit negare: nam Pontianus acceptis litteris matris Roma advolavit, metuens ne si quem avarum virum nacta esset, saepe fit, in mariti domum conferret. Ea sollicitudo non mediocriter angebat: omnes illi fratrique divitiarum spes in facultatibus matris it. Avus modicum reliquerat, mater H. S. quadragies | possidebat. Ex [320] aliquantam pecuniam nullis tabulis sed ut aequum erat mera fide filiis debebat. Hunc ille timorem mussitabat, adversari propalam at, ne videretur diffidere.

CAPUT LXXII.

in hoc statu res esset inter procationem matris | et metum filii; fortene 545
go advenio, pergens Alexandream. Dixissem hercule: Quod utinam evenisset, ni me uxoris meae respectus prohiberet. Hiems anni erat.

F. 3. δ. Iunt. 2. Bosscll. *nec tamen miror* p. *nisi nihil tamen miror* F. 1. In cett. *nen.* *aliquo* pro *animo* δ. *ne Aemil.* δ. *ad acceptis* p. *Romam* F. 1. p. φ. edd. ante cett. *Roma.* *Romam* apertum vitium est cf. supra: *ipsa de re Pontiano suo Romam* on *mediocriter* δ. *suae erant* pro *sitae erant* p. *modum* Pric. coniecturam recepit *ertim fidem* δ. *mussitabat* F. 3. *aversari* F. 3. In cett. *adversari.*
etationem F. 3. *intemplationem* δ. *inter procationem* coniecit Casaubon. idque cal. Wow. Elm. Bosscb. In cett. *inter precationem.* *facto* p. *Oeam advenio* pro Pric. et V. D. marg. ed. Colv. Tum scribi debebat *venio* nec *advenio.* *Alexandream* pra; in cett. *Alexandriam.* *respectus* Mss. ed. pr. Vicent. Venet. Colv. et seqq. In *ius.* *adfectus* emendarunt Vulc. in marg. Wow. et Gruter. Susp. Ined. XIII. 2. et edd. . *advectus.*

nen i. e. sed tamen cf. Dr. ad 7. 20. Oud. ad Met. IV. p. 283. *m reliquerat.* Male Pric. *modum.* Quid enim *modus* uti Pric. interpretari voluit, unt ex Gronov. ad Gell. VII. 3. sit *modum relinquere* nemi- sciturum.

bat. [cf. Arntz. ad Panegyr. c. 2. p. 469. Intt. ad Virg. 189. ad Fest. p. 501. Lindem. ad Voss. Arist. T. II. p. 742.]

XXII. *inter procationem* nendavit Casaub. Neminem endere debet, quod Apul. e suae *procationem*, mulieri indecoram tribuit, nam tota nis parte *nupturientem* facit iam, ut a se magiae suspicio- est, et satis eam a libidinis efendit, affirmans valetudinis causa maritum ab ea quaesitum esse. Qui *inter precationem* retinent, minus bene intelligunt preces matris, quas filiis adhibuit ut sibi liceret eorum bona cum venia ad secundas nuptias ire. [De *procare* cf. Fest. p. 123. voc. *procitant* et *procitum; quum prima syllaba corripitur significat petitum. Livius: Matrem procitum plurimi venerunt* et Intt. ad h. l. p. 583. Buenem. ad Lact. Inst. V. 19. §. 30. p. 676. Doed. Synonym. T. III. p. 39 sq.]

respectus i. e. reverentia; cf. Schott. Nod. Cic. I. 15. Intt. ad Phaedr. V. 7. 4. [Intt. ad Virg. Aen. I. 603.]

hiems anni. Huius locutionis plura exempla vide apud Cuper. Obs. II. 10. [Serv. ad Virg. Aen. II. 311. *Veteres hiemem anni dicebant, ne tempestas posset intelligi*; Ruhnken. Dict. ad Sueton. Caesar. 35. p. 57.]

Ego ex fatigatione itineris advectus apud Appios scitos amicos meos, quos honoris et amoris gratia nomino, aliquam multis diebus decumbo. Eo venit
546 ad me Pontianus: nam fuerat mihi non ita pridem ante multos annos | Athenis per quosdam communis amicos conciliatus et arto postea contubernio intime iunctus. Facit omnia circa honorem meum observanter, circa salutem sollicite, circa amorem callide: quippe etenim videbatur sibi peridoneum maritum matri reperisse, cui bono periculo totam domus fortunam concrederet. Ac primo quidem voluntatem meam verbis inversis periclitabundus, quoniam me vix cupidum et conversum ab uxoria re videbat, orat saltem paulisper manerem: velle se mecum proficisci, hiemem alteram propter Syrtis aestus et bestias opperiendam, quod illam mihi infirmitas exemisset. Multis etiam precibus meis *ab* Appiis aufert, ut ad sese in domum matris suae transferar: salubriorem

Appio sitos F. 1. 3. *Appiositos* p. *Appios scitas amic.* δ. *Appios scitos amicos* Bosscha. In cett. *Appios veteres amicos meos.* *aliquem multis* p. *aliquamdiu multis* δ. *non ita pridem ante multos annos* Mss. omnes edd. ante Casaub. Elm. Scriver. In cett. *non ita ante multos annos.* *consiliatus* δ. *communis* F. 3. et edd. vett. In seqq. *communeis.* Bosscha *communes.* *minorem* pro *amorem* δ. *calide* emendavit V. D. in margine cum Schikeradio. *videbantur* δ. *concederet* δ. sed vide infra: *quoniam mihi soli, ait, rerum omnium confidere sese et crederet.* *conversum ab u.r.* F. 1. 3. et cett. codd. et edd. praeter Vulc. 2. 3. Wower. Elm., quae ex Casaub. emendatione habent *aversum.* *manerem* Mss. Iunt. 2. Bas. 2. Colv. seqq. In cett. *manere.* *Syrtis aestus infestos opp.* Scal. e coniectura Vulc. in marg., Wow. Elm. Scriver. *illa* Elm. Scriver. Altenb. Bipont. *precibus meis Appiis* F. 1. teste Lindenbrog. F. 3. p. δ. Iunt. 2. In cett. *precibus me ab amicis meis Appiis aufert* praeter Bosscham qui *me* delevit. *precibus meis ab Appiis* F. 1. teste Elm. *ad* non est in edd. vett. praeter Iunt. 2., unde Stewech. emendavit sese. *in* expungit δ. *transferar* F. 3. Iunt. 2. Bas. 2. Bosscha. In cett. *transferat.*

advectus apud Appios ... decumbo. [*Advectus* ex omnium codd. auctoritate retinui atque ita totum locum interpretor: Ego quum ex itinere fatigatus vehementer essem advehor i. e. advenio scilicet Oeeam, atque decumbo apud Appios. Nam si sanus fuissem, Oeae non devertissem sed iter meum perrexissem. Ita *advectus* bene defendi potest atque *ex fatigatione* i. e. *ob fatigationem* elegantius sic ponitur, quam si participium additum esset. Ceterum bene scio *adfectus* et *advectus* in codd. saepius permutari cf. Drak. ad Liv. IV. 12. §. 9. *Affectum* etiam de qualicunque re debilitata et male mulcata dicitur cf. Gell. XIII. 5. Senec. de Ira I. 11. Apul. Met. I. p. 34. *ultime affectus;* IV. p. 314. *affectae domus triste fatum;* III. p. 224. *sic affectus,* Orell. ad Arnob. IV. 2. T. II. p. 188. Loers. ad Ovid. Trist. III. 3. 14.]

scitos i. e. doctos cf. Oud. ad Sueton. Caes. c. 35.

non ita pridem ante. [Si lectio vera est, negatio *non* etiam ad verba *ante multos annos* referenda erit. Nec tamen negandum est, aliquid molesti praeterea inesse in verborum coniunctione *non ita pridem, non ante multos annos.*]

quippe etenim [cf. de hac adverbiorum coniunctione Merc. ad Non. p. 690. ed. Lips. et Hand. Tursell. T. II. p. 542.]

conversum. Convertere se ab aliqua re dicuntur qui ei terga dant, eam fugiunt; cf. Lex.

Syrtis aestus et bestias. De Syrtibus, bestiarum proventu feracissimis cf. Mitscherl. ad Horat. Od. I. 22. 5 sqq. Quum autem hieme minus saeviant bestiae quam aestate, quando calor et sitis earum rabiem accendunt (cf. Virg. Georg. III. 342 sq. et de leonibus Ammian. Marcell. XVIII. 7.), altera ipsa opperienda erat hiems, quod illam ipsi infirmitas exemisset.

meis ab Appiis. [Ita emendavi et in textum recepi. *Auferre* hic est impetrare: cf. Cic. pro Quint. c. 5. *a Scapulis paucos dies aufert,* ad q. l. cf. Ern. in Clav. Cic. Verr. II. 2. 59. *quoties et quot nominibus a Syracusanis statuas auferes, ut in foro statuerentur;* cf. Brisson. de V. S. in v.]

ad sese in domum. [cf. supra p. 505. *mulierem liberam perductam ad me de-*

ibi habitationem | futuram; praeterea prospectum maris qui mihi gratissimus 547
t liberius me ex ea fruiturum.

CAPUT LXXIII.

Haec omnia adnixus impenso studio persuadet, matrem suam suumque atrem puerum istum mihi commendat: nonnihil a me in communibus studiis liuvantur. Augetur oppido familiaritas; interibi revalesco: dissero aliquid stulantibus amicis publice; omnes qui aderant ingenti celebritate basilicam, ni locus auditorii erat, complentes inter alia pleraque congruentissima voce isigniter acclamant, petentes ut remanerem, fierem civis Oeensium. Mox uditorio misso Pontianus eo principio me adortus, consensum publicae vocis ro divino auspicio interpretatur, aperitque consilium sibi esse, si ego non olim, matrem suam cui plurimi inhient mecum coniungere, mihi quoniam soli it, rerum omnium confidere sese et credere: ut onus recipiam, | quoniam non 548

ibi habitationem non sunt in ed. Scriv. *prospectum* F. 1. 3. *δ.* Scriver. Bosscha. In cett. *rospectu.* *matris* pro *maris* Bas. 2. Colv. Vulc. 1. *me* non est in p. *uberius me revalisciturum* rant. emendavit. Post *fruiturum* desunt rursus multa usque ad verba: *persuaserat idem ntian.* in *δ.*

et ante *matrem* est in omnibus Mss. et edd. praeter F. 3. Iunt. 2. Bossch. atque melius nittitur ob enuntiatorum concinnitatem. *communioribus* edd. vett. praeter Iunt. 2. *adiuvatur* agerm. in Epist. Gud. p. 365. *dixero* pro *dissero* p. *publice* antiqua lectio est in F. 3., nunc ro *puplice* et sic statim infra. *qui locus auditorii erat* uncis inclusit Scriv. et pro glossa habet iam Gruter. Susp. Inedit. XXIII. 4. *fierem* F. 3. In cett. *fieremque.* *interpanter* p. *matrem sui* p. *ihi quoniam soli ait rerum omnium confidere et credere, ut onus recipiam* F. 3. *quoniam mihi li ait rer. omn. confidere sese et credere ut onus recip.* F. 1. et in hac prioris partis lectione usque *ut* omnes codd. et edd. ante Casaubon. consentiunt cum F. 1. Post Casaub. mire interpolarunt *V.* DD. hunc locum, Scal. enim in edd. Vulc. 2. 3. cum Elm. et Scriver. dedit: *quoniam mihi soli l, rerum curam crederet, confidere sese fore* cett. Wower. *curam* et *fore* utpote intrusa de niectura eiecit, cetera eodem modo exhibens. Sed optime veterem lectionem Floridus revocavit, em cett. secuti sunt. Scip. Gentil. emendabat: *consilium sibi esse (quoniam mihi soli rerum mium accrediderat) matrem suam cui plurimi inhient, mecum coniungere, confidere sese re ut id onus recipiam, quoniam* cett. Rationem parentheseos altius nimis petit ex verbis perioribus: *Haec omnia adnixus impenso studio persuadet et matrem suam suumque fratrem erum istum mihi commendat.* Floridus interpunctione loco mederi studuit: *aperitque cons. ii esse, si ego non nolim, matr. s., cui pl. inh., mecum coniung.: quoniam mihi soli (ait) rum omn conf. sese et cred., ut id onus recipiam, quoniam non form.* In altera huius loci rte codd. paulo longius abeunt. In F. 1. 3. est *ut onus recipiam;* in p. Salm. in marg. e cod. Fux., videtur, *ni id onus recipiam* idque in textum recepit Bosscha; in edd. cett. extat: *ut id onus cipiam.*

um dixistis; ita saepius *illic in domo* : ad Met. p. 411. et p. 519. ed. meae.] *prospectum.* [De *frui* cum accusa-ro cf. ad Met. p. 683. ed. meae.]
Cap. LXXIII. *interibi.* [cf. de hoc lverbio Doed. Synonym. T. IV. p. 272. and. Tursell. T. III. p. 418. Eckst. l Voss. Arist. T. III. p. 998.]
basilicam. [In Basilicis auditorium isse pluribus exemplis probat Ferrar. : Vett. Acclam. et Plausu III. c. 1. Graev. Thes. T. VI. p. 90.]
congruentissima voce. [Ferrar. l. c. 17. p. 42. ex hoc loco evincit, ad ythmum musicosque modos pronuntiatas olim acclamationes fuisse, ubi plura exempla de hoc more ille protulit, Lips. Elect. II. 10. T. I. p. 788. ed. Ves.]
mihi quoniam soli ait rerum omnium confidere sese et credere: ut onus recipiam. Male aliquot interpretes lectionem *rerum omnium* in dubitationem vocarunt. *Rerum* enim *omnium* est in omnibus rebus, quod ad omnes res adtinet, de qua locutione apud optimum quemque auctorem obvia cf. Gronov. lectt. Plaut. ad Bacch. IV. 4. 5. et ad Cistell. I. 1. 33. cf. etiam Ernest. in Cl. Cicer. v. *ceteri*, ibique cit. Hotom. Observ. IV. 11. [cf. Intt. ad Plaut. Asin.

formosa pupilla sed mediocri facie mater liberorum mihi offeratur. Si haec reputans formae et divitiarum gratia me ad aliam condicionem reservarem,
[321] neque pro ami|co neque pro philosopho facturum. Nimis multa oratio est, si velim memorare, quae ego contra responderim, quam diu et quoties inter nos
549 verbigeratum sit, quot et qualibus precibus me aggressus, haud | prius omiserit quam denique impetrarit, non quin ego Pudentillam iam anno perpeti assiduo convictu probe spectassem et virtutium eius dotes explorassem, sed utpote

sin Casaub. Scal. (nec emendatum est in collat. Lindenbrog.) Elm. Pric. Scriver. Florid. Bosch. In cett. *si.* Pricaeo verba *haec reputans* suspecta erant. *pupalle* emendabat Colv. citra necessitatem. *refutans* maluit Pric. *formae et divit.* F. 1. 3. Elm. Scriver. Florid. In cett. *aut divit.* In p. copula non comparet. *quot et quibus* p. Salm. in marg. ut hic ita Met. IX. p. 658. *quot et qualibus procuraretur hostiis.* *deque* p. et F. 3., in quo suprascriptum est *deoque.* *perpeti* F. 3. Margini Iunt. 2. adscriptum est *perpeti in.* In cett. *perpetim.* *virtutium* F. 3. In cett. *virtutum.* *probes specta semet virtutum eius exprobrassent*, delete *dotes* p.

II. 4. 53. *cui omnium rerum ipsus semper credit* et Truc. II. 2. 51. In seqq. vero Bosscha mihi errasse videtur, *ni onus* comprobans e cod. p. et Iunt. 2. Ita enim explicat: si adeo non hoc onus recipiam, ut potius mecum reputem, qualis condicio mihi offeratur, non formosa pupilla sed mediocri facie mater liberorum; haec igitur si mecum reputans id onus non recipiam sed ad aliam condicionem me reservarem, neque pro amico neque pro philosopho esse facturum. Duo autem sunt quae huic explicationi obstant. Primum quisque intelligit, verba *haec reputans*, si nihil aliud exprimunt, nisi prioris sententiae repetitionem plane molesta esse, id quod Pric. bene vidit, glossemata ea esse ratus. Quam contorta haec sit interpretandi ratio ex ipsius Bosschae verbis intelligis, quae multis ambagibus idem semper dicunt. Deinde vero, quae maior est dubitatio, coniungi nequeunt *ni recipiam* et *sin reservarem*, quae modorum variatio qui Bosschae scrupulum iniicere non potuerit vix credi potest. Hinc igitur videndum *ni* lectionem improbabilem et verba *ut onus recipiam* per se esse intelligenda aut cum prioribus coniungenda, uti Floridus voluit, qui *rogat* cogitatione addi iubet. Equidem *ut onus recipiam* per se intelligenda potius existimaverim, quum *ut* particula neque per regulas grammaticas, uti alii volunt, a *credere* pendere possit, nec *omnium rerum credere*, quae constans est Plauti locutio, a se disiungi possint; *ut* igitur hic optandi significationem habet de qua supra actum est, et ita bene cum coniunctivo praesentis iungitur, quia Apuleium id onus recepturum esse non solum cupivit Pontianus sed etiam sibi persuasit; in seqq. positus est coniunctivus imperfecti, quia Apuleium matrem repudiaturum esse filius Pudentillae persuadere sibi nequit. Hinc videndum est, *si* nec *sin* legendum esse, uti Casaubonus, qui de loci explicatione cum Bosscha erravit, iussit faciebat. *Id* quod ante *onus* omnes edd. habent, cum optimis codd. eiiciendum est, quia in seqq. quid oneris recipere Apuleius debeat explicatur. *Haec reputans* pertinent ad verba: *facie mediocri mater liberorum.*]

pro amico [cf. Burm. ad Anthol. Lat. T. I. p. 592. De hac praepositionis significatione cf. hitt. ad Plaut. Poen. II. 53. ad Caes. B. G. V. 7. §. 7. *nihil hunc se absente pro sano facturum arbitratus.*]

anno perpeti. [Hanc lectionem ex F. 3. recepi, cf. ad Met. p. 126. *perpetem noctem* ad q. l. de hoc adiectivo fusius expositum est; ita Lact. de Mort. Pers. XXXIII. §. 11. *per annum perpetem*, ad quem locum vide Buenem. De adverbio *perpetim*, quod quantum scio uno Plinii loco confirmatur nec id quidem a Mss. dixi ad Met. p. 86. ed. meae.]

virtutium. [De hac genitivi formatione cf. Voss. Arist. T. II. p. 632. Echo Paullin. Epist. I. ad Auson. (carm. 10.

nationis duplens impedimentum matrimonii aliquantisper recusaveram. tamen talem feminam nihilo segnius volui, quam si ultro appetissem. ferat idem Pontianus matri suae, ut me aliis omnibus mallet, et quam hoc perficere incredibili studio avebat. Vix ab eo tantulam moram mus, dum prius ipse uxorem duceret, frater eius virilis togae usum retur: tunc deinde ut nos coniungeremur.

CAPUT LXXIV.

inam hercule possem quae deinde dicenda sunt sine maximo caussae io transgredi! ne Pontiano, cui errorem suum deprecanti simpliciter videar nunc levitatem exprobrare. Confiteor enim quod mihi obiectum im postquam uxorem duxerit a *compecti* fide descivisse, ac derepente nutatum, quod antea nimio studio festinarat, pari pertinacia prohibitum enique ne | matrimonium nostrum coalesceret, quidvis pati quidvis facere 550

ni aliquant. p. *matrimoniale quantisper* F. 1. teste Elm. sed est *matrimoniali quantis-* 1. teste Lindenbr. *sequius* e Fux. cod. emendat Salm. *hoc perficere* F. 1. 3. *δ*. p. Elm. seqq. *aet perf.* *incred. si studio aiebat δ.* *tantam moram* ed. pr. Vicent. Venet. Ald. Iunt. 1. *antam horam* p. *imperamus* Venet. 2. *virili δ.* *tunc dem* p. i. e. *tunc dein* pro *tunc* non *demum* ut Bosscha interpretatur. De *tunc deinde* cf. Met. IX. p. 553. et p. 643.
ique dicenda sunt δ. *ignoscenti* non est in *δ.* *videor levitatem exprobrare* deleto *a conspecti fide* F. 1. 3. *δ.* in cett. codd. *conspecta*, quod etiam edd. ante Vulc. 2. et habent. Scal. expressit Vulcanii coniecturam *concepta* cum Elm. et Scriver. *conspecta* lvii emendationem, receperunt Floridus et Bosscha. Libri aliquot teste Pricaeo habent *fide.* *discivisse* p. *discimsse δ.* *mutatam δ.* *prohibitum isse* F. 1. teste Elm. et in lat. F. 3. Elm. et seqq. cum edd. ante Colv. Bosscha in collat. Lindenbrog. *isse* non esse et mirifice negat. *prohibitum iisse δ.* *prohibitum ipse* Salm. haud dubie pro varia Fux. *prohibitum esse* Colv. e Bas. 2. et Scal. De constructione *prohibitum ire* cf. ad Met. 557. *idemque δ.* *denique ne matr. nost. coal.* F. 3. *δ.* Iunt. 2. In cett. *denique matrim. ne coal.*

agister hic virtutium, et Iul. G. Alex. Magn. II. 28. ed. Mai.] *ius.* [*Segnius* poni debet, ubi lio et alacritate sermo est; cf. ad Terent. Andr. III. 2. 27. Oud. s. B. C. II. 7. Heins. ad Ovid. 809. Doederl. Synonym. T. IV.]

LXXIV. *compecti.* [Ita ex codd. emendo, qui *conspecti* *Conspecta* quod plurimae edd. nt i. e. manifesta vel spectata et ma prorsus damno, praesertim id hunc sententiarum nexum mi ciat. *Compecti fide* est a fide uod et inter Pontianum et Apu um matre constitutum erat, ma on prius nupturam esse, quam Pontiani togam virilem sumeret uxorem duceret. *Compectum* hic pro substantivo dixit Apuleius a part. *compectus*, cuius abl. extat apud Cic. Fragm. pro Scaur. p. 70. n. 8. ed. Peyron.: *Itaque compecto cum matre Bostaris consilium cepit. Compactum* et *compectum* idem est, unde Gloss. Vulc. p. 27. *compactum* συνθήκη, et Gloss. Philox. p. 44. *compactum* συνηρμοσμένον et p. 48. *collusio compactum.* Ita forsitan Gloss. Cyrill. p. 624. legendum est συνθήκη *compactio, pactio, compectum* (pro *conceptum*); nam vix putaverim *conceptam* simpliciter pro *concepta sponsione, conventione* et *stipulatione* dici posse. Praeterea Bosscha coniecit *confessa*, de qua voce cf. Arntz. ad Lat. Pac. Panegyr. c. 39. et c. 41. At non de confessione fidei agitur sed hoc pactum re vera esse constitutum asseverat Apuleius.]

paratum fuisse. Quamquam omnis illa tum foeda animi mutatio et suscepta contra matrem simultas non ipsi vitio vortenda sit sed socero eius eccilli Herennio Rufino, qui unum neminem in terris viliorem se aut improbiorem aut inquinatiorem reliquit. Perpaucis hominem, quam modestissime potero, necessario demonstrabo, *ne* si omnino de eo reticuero, operam perdiderit, quod negotium istud mihi ex summis viribus conflavit. Hic est enim puerili huius instigator, hic accusationis auctor, hic advocatorum conductor, hic testium coemtor, hic totius calumniae fornacula, hic Aemiliani huius fax et flagellum; idque apud omnis intemperantissime gloriatur, me suo machinatu reum postulatum. Et sane habet in istis quod sibi plaudat: est enim omnium litium depector, omnium falsorum commentator, omnium simulationum architectus, omnium malorum seminarium, nec non idem libidinum ganearumque
551 |locus, lustrum, lupanar, iam inde ab ineunte aevo cunctis probris palam notus,

quamquam F. 1. 3. δ. Scriv. Altenb. Bip. Bosach. In cett. *quamvis*. *eum animi* Vulc. 2. 3. Wower. teste Bosscha. At in ed. Scal. est *tum*. *tum foeda animi* F. 3. δ. In cett. *tum animi foeda*. *vertenda* δ. Florid. Altenb. Bipont. *etilli* p. *acelli Horennio Ruetino* δ. *Orcilli Herennio Rufo* Ald. *uno* Scal. Elm. et Scriv. ex coniectura Vulcanii, qui margini adlevit: *qui uno se nem. in t. vil. aut.* *paucis* F. 3. quod quid sibi velit non intelligo. *ne si* Casaub. et seqq. ex coniectura Lipsii, Stewech. Salm. Vulc. aliorum. In cett. *nisi*. Elm. voluit *nam si*, quod adnotaverat Lind. in vetere codice esse, ut ait Bosscha. Sed ille erravit. Nam Lindenbrog. adscripsit γϱ. i. e. γϱάφε *nam si*, quam coniecturam pro more Elm. sibi surripuit. *ne si omnino* non sunt in δ. *Hic est enim* F. 3. In cett. *hic enim est*. *puerili ... investigator* δ. *testium exemptor* edd. ante Colv. praeter Iunt. 2. Lipsius adscripsit *redemptor*. *flabellum* emendarunt Wow. et Pric. *intemperatissime* p. *machinata* δ. *reum* male excidit in ed. Florid. *omnium litium repertor* Ald. *litium omnium* contra concinnitatem enuntiationum edd. vett. ante Colv. *commentor* emendabat Oud. *locus* F. 3. (sed legi etiam potest *iocus*, eiusmodi est enim codicis scriptura) et cett. codd. et plurimae edd.; Casauboni emendationem *lucus* expresserunt Scal. Elm. Altenb. Bipont. *lacus* mavult Brant. uti et ad navim et flumen saepe allusum in re obscena sit [cf. Heins. Advers. p. 643.] Vulc. in marg. emendabat *loculus*. *lustrum* non est in Iunt. 2. *castrum* pro *lustrum* Florid. nescio unde.

illa tum ... mutatio [i. e. pristina, quae prius fuerat. cf. de hoc adverbii pro adiectivo usu quae exposui ad Apol. p. 456. *de falso invidia.*]

eccilli [cf. Lips. Quaest. Epist. II. 22. Hand. Tursell. T. II. p. 349 sq.]

unum neminem [i. e. ne unum quidem hominem, ut *nullus unus*, de qua dictione vide Intt. ad Cic. Tuscul. IV. 4. T. II. p. 269 sq. Moser.]

potero. [In seqq. fere omnes voces determinant in *o*, quae quidem soni insuavitas saepius in optimis quibusque ferri debet, cf. Apol. p. 568. *ceterae litterae sceleste se detineri;* Tacit. Ann. I. 24. *nullis satis certis mandatis;* cf. Intt. ad Horat. Od. I. 3. 1. Cort. ad Lucan. I. 92. Burm. ad Val. Flacc. I. 389.]

fornacula [cf. Barth. Advers. LVI. 10. p. 2650.]

flagellum. Male Pric. reponit *flabellum*. Alludit ad Furias quarum fax et flagellum arma erant; cf. Ovid. Ib. 185 et quos citat Arntz. ad Pacat. Paneg. c. 42, ut sontes percutiant et in tartarum raptent.

commentator. Oud. ad Florid. p. 97. legendum putat *commentor* i. e. *inventor*. Quoniam tamen *commentari* est meditari (cf. Ernest. Clav. Cicer.) *falsorum commentator* recte dici videtur is, qui cogitat semper ac meditatur, quomodo caussas pretio redemptas falsis argumentis obtineat.

seminarium. [cf. Arnob. I. 63. *omnia seminaria totius vitiositatis abscidit*. Intt. ad Cic. Catil. II. 10. §. 23. Dukerum ad Liv. VI. 12. §. 5. Item Arnob. V. 22. dixit: *criminum seges*, ad quem locum vide Orell. T. II. p. 311.]

locus. Non sollicitanda haec lectio est. Nam *lustris* et *ganeis* iunxisse auctorem *lucum* minus credibile est. Optime Pric. *locus* defendit ex Senec.

pueritia priusquam isto calvitio deformaretur, emasculatoribus suis ad ıfanda morigerus, mox in iuventute saltandis fa|bulis exossis plane et [322] sed, ut audio, indocta et rudi mollitia. Negatur enim quicquam s habuisse praeter impuditiciam.

CAPUT LXXV.

hac etiam aetate qua nunc est (qui istum *di* perduint, multus honos praefandus est) domus eius tota | lenonia, tota familia contaminata, ipse 552
sus, uxor lupa, filii similes prorsus: diebus ac noctibus ludibrio iu- ianua calcibus propulsata, fenestrae canticis circumstrepitae, triclinium

:*toribus* Vulc. 2. 3. (nec correctum est in coll. Lindenbrog.] *infandia* δ. *mox* deest in δ. *exonis* p. Acidalius emendabat *exossi* ... *enervi* ex Met. I. p. 22. Sed eius emendatio . non est. Proprie histrio exossis et enervus est, i. e. cuius membra flexilia et agilia sunt. *am* Marg. Iunt. 2.
ıtum deperduint F. 1. 3. et cett. codd. et plurimae edd. *deperdiunt* ed. pr. Vicent. Venet. 2. *leperdunt* Ald. *depereunt* emendavit Colv. cum Brisson. *qui istum di perduint multa quare* correxit Casaub. et ita Bosscha, nisi quod *multus honos* in seqq. retinuit quae Schottii est in Nod. Cic. IV. 12. p. 382., qui tamen distinxit perperam. Gentil. cum Pen- it *perdepsuint multi sunt*, probante Wower., Brant.: *qui istum depsuerint multi sunt. nos* in codd. est et Iunt. 2. Bossch. In cett. *multi sunt*. In marg. Iunt. 2. legitur *quaestum* *st. praefundus* F. 3. *lenonina* Iunt. 1. Bas. 1. Vir doctus in marg. ed. Iunt. 2. pro *prorsus ostantes*. *a ianua* δ. *canticis* abest δ. *cantibus* negligenter citatur in Burm. ed. dd. p. 931.

V. 2. *meretrix vocata est, in ni loco stetisti*, et ibid. *de- t in lupanar, accepisti locum.* im sunt idonea in hospitiis con- ınde *loca, lautia alicui prae-* ad Met. 200. ed. meae. [Sic łacch. I. 1. 22. *lupanar* nominat *latebrosum.*]
:*m.* [i. e. *lupanar* cf. ad Met. ed. meae Voss. Etym. v. *lu-* Intt. ad Plaut. Pseud. IV. 7. 6.]
·is. [Hic de libidinibus et stu- :um est, cf. Intt. ad Ovid. Met. Terent. Andr. V. 3. 10. Liv. ;. Suet. Claud. 26. Ruhnk. dict. . Caes. 43. p. 71.]
io [cf. ad Met. p. 720. ed. meae.]
:*ulatoribus.* [De hac voce cf. Met. p. 609.]
ɩerus. [Nequitiae verbum est ınk. ad Suet. Tiber. 44. dict. Donat. ad Terent. Andr. I. 5. 59.]
mollitia [i. e. *impudicitia* cf. Dict. ad Suet. Calig. 56. p. 290. :5. ed. meae.]
łur enim [cf. de re Intt. ad Iuven. . Buleng. de Theatr. I. 51. in Graev. Thes. Antiq. T. IX. p. 949. a quo hic locus citatur. De constructione cf. ad Apol. p. 416.]
impudicitiam. [De paederastia dicitur; cf. Wolf. ad Suet. Oct. c. 71. Intt. ad Cornel. Nep. Alc. II. 1. et ad Horat. Epist. I. 16. 36.]
Cap. LXXV. *qui istum di perduint multus honos.* Optime ita Schottus emendavit. *Qui* in imprecationibus potissimum usurpari docet Gronov. ad Plaut. Menaech. III. 1. 6. et Schott. l. c. qui idem plura exempla locutionis *istum dii perduint* profert.
honos praefandus [cf. Cic. ad Famil. IX. 22. Elm. ad Minut. Fel. c. 9. et ad Met. p. 11. ed. meae.]
lupa [cf. Doed. Synonym. T. V. p. 242.]
ianua calcibus propulsata. [De more amantium amicarum ianuam pulsandi vel frangendi cf. Intt. ad Propert. Eleg. I. 16. 5. ad Horat. Od. I. 25. 1. Sagitt. de Ianuis Vett. c. 37. in Graev. Thes. Ant. T. VI. p. 545.]
canticis circumstrepitae. Aristaenet. II. 19. ἔφη γάρ ἡ φαντασίαν εἶδον, ὦ

comissatoribus inquietum, cubiculum adulteris pervium; neque enim illi ad introeundum metus est, nisi qui pretium marito non attulit. Ita ei lecti sui
353 contumelia vectigalis est. Olim sollers suo, nunc coniugis | corpore vulgo meret. Cum ipso plerique, nec mentior, cum ipso, inquam, de uxoris noctibus paciscuntur. Hinc iam, inquam, illa inter virum et uxorem nota collusio; qui amplam stipem mulieri detulerunt, nemo eos observat; suo arbitratu discedunt,

comesatoribus F. 1. teste Elm. sed *comessatoribus* F. 1. teste Lindenbrog. et δ. cf. ad Met. p. 12. ed. meae. *ad intr. ulli* p. *non* deest δ. *solens* Casaub. et seqq. *unquam* p. *hinc iam inquam illa* F. 1. Elm. Scriv. Florid. *hic iam inquam* F. 3. *hinc iam illa* Bossch. In cett. *hinc* et *inquam* non sunt, unde tamen Gronov. ad Auson. Epigr. 90. obiter monuit legendum esse: *hinc iam mihi illa*. *vitrum* δ. *non tam conlusio* pro *nota collusio*, quod in cett. est, F. 3. p. *abscedunt* p. Pr. ed. pr. probante Salm. in marg., quia nempe *adscendunt* omnes, sed qui non dedere, non sinuntur abire immunes. *ascendunt* Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. 2. Ald. Bas. Colv. Vulc. Wower. Elm. Florid. *discedunt* F. 1. 3. δ. Bosscha.

παιδίσκη, καθ' ὕπνον οἷα φιλεῖ, ἢ πρὸ θυρῶν ἀκήκοα νέων καὶ μαστῶν, ὑπὲρ ἐμοῦ μένων ἀωρὶ νύκτωρ οὐκ ὄναρ ἀλλ' ὕπαρ. ἐλεύθεροι γὰρ οἱ στενωποὶ παίζειν καὶ γελᾶν καὶ ᾄδειν τῷ θέλοντι ἔξεστιν· νὴ τὰς μούσας εὐστόμως ᾖδον, ἴσα καὶ σειρῆνος γλυκεῖαν ἀφέντες φωνήν. [Intt. ad Pers. Sat. V. 166. ad Propert. I. 16. 17. Sagitt. l. c. n. 3. p. 541.]

vectigalis. Pric. ad Met. VIII. p. 168. ed. suae legebat *vectigal.* At *vectigale* non tantum id dicitur quod tributum solvere debet, sed etiam illud ex quo reditus capiuntur; cf. Cic. Phil. II. 25. et *vectigalis libertas* apud Tertull. Apol. c. 18. extr.

sollers. Ita Mss. et edd. vett., ut sollertiam Apuleius significet Herennii Rufini in excogitanda quaestus faciendi ratione, quod tamen Bosschae non placet et propter ipsam *sollertiae* mentionem et propter *meret* praesens tempus. Hinc amplectitur Lipsii emendationem *solens* at non stupri consuetudinem habens cum cett. explicat, quia absolute *solere* pro *solere cum* dici posse negat, sed ita interpretatur: quum olim sua turpitudinis patientia quaestum fecerit, nunc etiam coniugis meret, vel quum dudum iam soleat suo corpore merere, nunc etiam coniugis corpore meret. [Ego tamen in *sollers* non offendo. *Sollers* cur ille nominetur Bosscha bene intellexit; *meret* vero bene habet, nec ideo molestum est *sollers. Ille olim sollers suo corpore* est qui magnam habuit corporis sui sollertiam, quam alii habent ingenii, quia non solum morigerus erat emasculatoribus sed enervam etiam saltationem efficere potuit; vel si *suo* ad sequens *meret* referas, *meruit* propter sequens *meret* sine ullo sententiae impedimento omissum est. Certe, id quod Bosscha ipse vidit, altera lectio multo durior est. De *solere cum aliquo* et *consuescere* simil. cf. Intt. ad Plaut. Cist. I. 1. 38. Catull. CXII. 1. *Consule Pompeio primum duo, Cinna, solebant moechi;* qui locus Bosschae observationi adversari videtur, etsi ipse *solens* ea significatione hic dici nego; potius *solitus* exspectarem.]

noctibus [i. e. concubitu; cf. Heins. ad Ovid. Art. Am. II. 803. Intt. ad Prop. II. 18. 67. Ruhnk. Dict. ad Ovid. Heroid. XVII. 201. Intt. ad Petron. 81. p. 524. ed. Burm. 2. cf. Met. X. p. 714. *depacta est noctis unius concubitum* Rupert. et Heinrich. ad Iuven. I. 38.]

paciscuntur. [De hac lenonis turpitudine qui pudicitiam uxoris suae vendit cf. quae docte exposuerunt Pontan. ad Macrob. Saturn. II. 6. Intt. ad Iuven. I. 55 sqq. De *pacisci* Intt. ad Ovid. Amor. I. 10. 30.]

collusio. [Gloss. Philox. p. 48. *colludit* συνδιάζει Gloss. p. 621. Cyrill. συνδιασμός. *collusio.* Gloss. Philox. p. 48. *conludium* συνδοιασμός *conlusio* et *compactum* συνδοιασμός; cf. Intt. ad Cic. Verr. II. 2. 24. II. 3. 13.]

nemo eos observat. Ianitores enim adtendentes vigilabant, admodum duri illis qui nihil adferebant; Antipat. Anthol.

niores venere, signo dato pro adulteris deprehenduntur, et quasi ad um venerint, non prius abeunt quam aliquid scripserint. Quid enim omo miser ampliuscula fortuna devolutus, quam tamen fraude patris ex ato invenerat? Pater eius plurimis creditoribus defoeneratus, maluit 554 m quam pudorem. Nam cum undique versum tabulis flagitaretur et osanus ab omnibus obviis teneretur, *Pax*, inquit: negat posse dissol- nnulos aureos et omnia insignia dignitatis abiicit, cum creditoribus de-

et qui quasi ad discendum F. 3. In cett. *et quasi ad discendum venerint. scripserit* Tenet. 2. *faciet* p. Desunt quaedam in *d.* usque ad *ceterum uxor. quam cum fraude* ante Colv. praeter Iunt. 2. At in *tamen* videtur esse allusio ad illud, quod infra dicitur: *uram, quod male partum erat, ut male periret. defoeneratis* vult Pric. explicans: *uo defraudatis*. Sed *defoeneratis* est valde foeneratis. *maluit pecuniam* F. 1. 3. p. In cett. *maluit retinere pecuniam; retinere* uncis incluserunt Elm. et Scriver. *ab s obviis* p. Vicent. Venet 2. Iunt. 1. Ald. Bas. 1. *Flax* F. 3. φ. p. Fux. et edd. ante Ald. *Lex* Ald. Iunt. 2. Bas. 2. Colv. Vulc. Pric. *pax* emendabat Lipsius in Epist. Quaest. II. et Groslot. in marg. proposuit et expressere Gentil. Wower. Elm. Scriver. Florid. Bosscb. 3. *anulos* F. 3. *posse se dissolvere* Scriver. citra necessitatem cf. ad Florid. p. 64.

2. πάντα καλῶς τό γε μὴν χρυσῆν Ἀφροδίτην. Ἔξοχα καὶ πάντων Μαιονίδης Ἦν μὲν γάρ τὸ χάφέρης φίλος οὔτε θυρωρός Ἐν ὕτε κύων ἐν προθύροις δέδεται· ἑτέρως ἔλθῃς καὶ ὁ κέρβερος φ ται Οἱ πλούτου πενίην ὡς ἀδικεῖτε Haec Elm. protulit. [Intt. ad II. 4. 33. et ad Propert. IV. 5. uibus hic locus commemoratus

ehenduntur. [cf. Fea ad Horat. 2. 134, ubi hic locus excitatur, de significatione huius vocabuli itur.]

asi cett. Opportune hunc locum L Fr. Gronov. Syll. Epist. Burm. p. 388. cum Ovid. Art. Am. I. e meretrice amatorem invitante ndum: *Si non esse domi quos ussabere nummos, Littera poc nec didicisse iuvat.* Bosscha cum ita explicat: „*Nec prodest od iam didicisti litteras, neque pus est eas amplius discere, cribere debes quasi ad discenneris.*“ [Hinc puto Florent. 3. m *et qui quasi* ferri non posse, priores adulteri ab his secer-

que versum. [De hac locutione eder. ad Dict. Cret. Introd. K.]

is flagitaretur [in quibus no- ofitebantur debitores cf. Wower. ad Petron. 117. p. 702. ed. Burm. 2., qui h. l. excitavit. De *flagitare*, quod hac in re proprium est, cf. Gell. XVII. 6. Plaut. Cas. Prol. 24.]

pax. [Quamquam de veritate huius coniecturae persuadere mihi nequeam, quum mirum foret, si optimi quique libri voc. tam inusitatum in monstrum illud *flax* vel *fax* corrupissent, tamen quia ceterae emendationes ut Casauboni *res* et Gentil. *lex* non satisfaciunt, Lipsii coniecturam in textum recepi. *Lex* legis Iuliae implorationem esse dicit Gentil. et vocem esse Rufini, dum traheretur per viam. Hac enim lege Iulia de cessione cautum erat, ne in carcerem truderetur, qui non posset solvere. *Pax* idem probavit ita: ut quum a creditoribus flagitaretur et quasi insanus ab omnibus obviis teneretur, ita solitus esset despondere et deprecari vim, ne obtorto collo in ius raperetur. [De *pax* interiectione cf. Eckst. ad Voss. Arist. T. III. p. 1013. Ita apud Petron. c. 66. p. 433. ed. Burm. 2. ubi codd. habent: *et catillum congagatum pax Palamedes*, quem locum ita restituerim: *catillum congravatum pax palamidis. Palamis* enim genus est piscium, quod hodieque Massiliae ita nominatur. *Congravatum* novum est vocabulum et ansam corruptelae praebuit. De genitivo quem ista verba adsciscunt cf. ad Libr. de Mundo. p. 307. Ita *onustus* cum genitivo apud Plaut. Mil. IV. 2. 4. 10. construitur.]

555 paciscitur. | Pleraque tamen rei familiaris in nomen uxoris callidissima fraude confert, ipse egens, nudus at ignominia sua tutus reliquit Rufino huic, non mentior, HS. XXX devorandum. Tantum enim ad eum ex bonis matris liberum venit, praeter quod ei uxor sua quotidianis dotibus quaesivit. Quae tamen omnia in paucis annis ita hic degulator studiose in ventrem condidit et omnimodis collurchinationibus dilapidavit, ut crederes metuere, ne quid habere ex fraude paterna diceretur, homo iustus et morum dedit operam, quod male partum

depaciscitur F. 1. 3. edd. vett. Bossch. *depascitur* p. In cett. *depeciscitur.* *at ignominia* Scal. seqq. praeter Boscham (nec emendatum est in coll. F. 3.) et Lindenbrog. In cett. *et* nisi quod Bosscha *sed* emendavit et in textu reposuit, quia *nudus* vocabulum in *s* desineret. *At* etiam in cett. codd. esse mihi quidem probabile est, unde retinui. *tutus* F. 1. 3. Fux. Iunt. 2. *totus* p. In ceteris *tectus*, quod Bosscha praetulit ob lusum, qui esset in *nudus sed tectus.* Mihi praeter codd. auctoritatem *tutus* ob paronomasiam, quae est in vocc. *nudus* et *tutus*, magis placet. *triginta* codd. (?) et edd. recentt. Bosscha *tricies.* Ego XXX. quod verisimile est in codd. extare in textu posui cum edd. vett. *ex bonis* F. 3. Iunt. 2. In cett. *de bonis.* *collurchinationibus* F. 3. Iunt. 2. (nec *collurcinationibus*, uti enotat Bossch.) *colurchinationibus* p. Fux. Bas. 3. *cohircinationibus* edd. vett. usque ad Colv., qui cum seqq. dedit *collurcinationibus.* *delapidavit* Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. Ald. Bas. 1. *iustus et verus* Scal. Elm.; Scriv. dedit: *morum veterum;* V. D. in marg. Iunt. 2. divinavit: *morum antiquorum* vel *m. maiorum*, quod posterius quoque Gruter. Supp. Ined. XXIII. c. 6. in mentem venit, Stewech. emendavit: *homo iustus ex more dedit operam;* Colv.: *morum integer;* Casaub.: *iustus et verus;* Acidal.: *iustus scilicet morum;* Gentil.: *morum haud spernendus;* In cett. *homo iustus et morum.*

in nomen uxoris. Fraudem istam Rufinus quoque novit cf. Etym. s. v. ἐγγύης.

XXX. Manifeste vitiosum est *triginta,* nam tum dicendum fuerat *devoranda.* Librarii quod in libro suo inveniebant HSXXX. per imperitiam explicuere *triginta.* Triginta sestertia ad nostram monetam non excedunt summam 2250 Florenorum, contra sestertium tricies summam constituunt 225000 Flor.

collurchinationibus. [cf. ad Met. p. 723. ed. meae. Mamertin. de Stat. Anim. II. 9. Savar. ad Sidon. Apollin. Epist. IV. 3.]

dilapidavit. [De hoc voc. cf. Intt. ad Terent. Phorm. V. 8. 4. Firmic. advers. Math. V. 8. *patrimonium misera laceratione dilapidat,* Hieronym. Epist. III. 14: *Censum omnem quem habere potuit dilapidavit et vendidit et in pecuniam congregatum viribus pauperum praeparavit.*]

et morum. Bosscha quum dubitet an *mores* absolute pro *bonis moribus* dici queat sed ea sit opinione, ex sententiarum nexu et vocabulo huic substantivo apposito tantum diiudicari posse, utram in significationem ponatur, *mores* hic de ingenio de charactere, quem nos dicimus interpretatur, comp. Wyttenb. Bibl. Crit. Vol. III. p. 16., de homine qui plane suo more vivit, opinatur, sine ullo rerum externarum aut alieni iudicii respectu, quod quia haud raro ad nimiam sui opinionem et pertinaciam circa aliorum iudicium ducat, hinc *mores* dici de superbia, fastu, *morositate* demonstrat ex dict. Burm. ad Prop. I. 17. 15. Nec inepte hic dici Rufinum κατ' ἀντίφρασιν *hominem morum et iustum*, ut qui dilapidaverit bona sua et perdere maluerit, quam moribus suis iustitiae idea penitus informatis vim inferre, possidendo quod ex fraude acquisiverit. [Vix tamen putaverim *mores* de eo dici posse, qui summam habet constantiam et vigorem. Deceptus est Bosscha suae et nostrae linguae dictione *ein Mann von Character,* i. e. qui sibi ipsi constat, qui vigoris plenus est, ne ab instituta via recedat. Deinde mihi quidem falso dubitare videtur *mores* nunquam in bonam partem dici absolute. Plura exempla adtulit Gronov. Observ. I. 24. p. 101. ed. Lips., ubi hic locus accuratius tractatur, et Cort. ad Lucan. I. 161. *et rebus mores cessere secundis* X. 329. Manil. IV. 18. *artisque datae mores creati Et vitia:* Dictionem *homo morum* pluribus

t male periret, nec | quicquam ei relictum est ex largiore fortuna praeter 556
onem miseram et profundam | gulam. 557

CAPUT LXXVI.

Ceterum uxor iam propemodum vetula et effeta *tota demum* contumeliis
:. Filia autem per adulescentulos ditiores invitamento matris suae ne-
iam circumlata, quibusdam etiam procis ad experiundum permissa, nisi
:ilitatem Pontia|ni incidisset, fortassean adhuc vidua ante quam nupta [323]
sedisset. Pontianus ei multum quidem dehortantibus nobis nuptiarum | 558

equam ei relicuum est φ.
'ecta p. *totam demum contumeliis abnuit* Mss. et edd. ante Scal., *quod revocavit* Scriv.,
uliqui dederint *nunc demum*. Colv. correxit: *contumeliis obvoluit*, Casaub. *contumel.*
! vel *nunc demum* ... *abnuit* vel *totam domum alit* aut *abluit*, Acidal. et Rhoer. Fer.
r. II. 23. ex Petron. c. 11.: *obruit*, Florid.: *iam demum* ... *abnuit*; Bosch.: *propemodum*
et effeta tota, *iam demum abnuit*. *facultatem* p. *Pontiani ei quidem multum* δ.

olis Gronov. illustravit Observ. l. d. ool. p. 451. *vir eiusdem artis* iach. I. 72. *homo litterarum;* ad Capitol. Maxim. c. 2. *Semi-rus et vix adhuc latinae lin-*; cf. Cort. ad Lucan. VI. 301., qui iccuratius tractat.]

bitionem miseram. [De hac lo-e cf. Intt. ad Horat. Sat. I. 4. 26. c. Off. I. 26. §. 87. Horat. Sat. I. 129. II. 3. 78. Fea h. l. excitat.]

ofundam gulam. [cf. Casaub. ad n. Vitell. 13. p. 298. ed. fol., a ic locus excitatur.]

. LXXVI. *effeta.* [De hac voce re orthographia cf. Intt. ad Virg. ;. I. 81. ad II. 417, ubi legendum *'am cavit effetus extremos vi-antes* cf. censuram meam Virgil. ;. in Iahn. Annal. Vol. XXXVI. :. p. 126. Cort. ad Lucan. IV. 593.]

ta tota, demum contumeliis ab- [Ita ex vestigiis optimorum codd. lavi et in textum recepi. Suspi-Casaub. vocis *totam* priorem syl-i irrepsisse, ultima vocis *effeta* praecedit repetita; at quomodo pro scripta fuerit syllaba *tam* secunda *totam* non aperit. Melius Florid. it *iam demum*. Ego corruptelam ita im existimo, ut prius *domum* pro *m* aut per errorem librariorum scri-fuerit, quo commisso dein *totam* labant, aut per eorum ignorantiam, mirantium, *abnuere* absolute hic esse po-situm. *Tota* vero totius loci sententiae quam maxime aptum est, quum mulierem significet quae praeterquam quod annis iam provecta est, plane effeta et ex-hausta est, ut vires eius stupris amplius non satisfaciant. *Demum* positum est ut de Dogm. Plat. p. 256. *eas demum fundatas ratione dicebat.* Ceterum Bosschae emendatio *tota nunc demum* bene ferri possit, si per compendium *tota nc demum* exortam depravatam lectionem ponas. *Contumeliis abnuit* est: recusat contumelias sive stupra pati: de *contumelia* pro stupro cf. Gronov. Observ. I. 24. De constructione *abnuere contumeliis* cf. Intt. ad Sall. Iug. 84. §. 3. *de ullo negotio abnuit*, Liv. XXVII. 49.]

invitamento matris. [De his artibus meretriciis quibus puellae instituuntur praesertim a matribus cf. Fea ad Horat. Od. III. 6. 22., qui h. l. commemoravit.]

vidua i. e. *innupta.* Pricaeus haec exempla profert: Met. IV. p. 810. *Psyche virgo vidua domi residens* [ad quem locum plura dixi]; Senec. Agamemn. [195] *an te morantur Vir-gines viduae domi* et [992] *vidua ante thalamos;* Hieronym. ad Eustoch Epist. 18. *videas plerasque viduas antequam nuptas*, Cyprian. (?) *fur-tivo dedecore corruptae, viduae an-tequam nuptae.* Sic apud Graecos

titulum falsum et imaginarium donavit, non nescius eam paulo antequam duceret, a quodam honestissimo iuvene cui prius pacta fuerat post satietatem derelictam. Venit igitur ad eum nova nupta secura et intrepida, pudore dispoliato, flore exoleto, flammeo obsoleto, virgo rursum post recens repudium nomen potius afferens puellae quam integritatem. Vectabatur octaphoro. Vidistis profecto qui affuistis, quam improba iuvenum circumspectatrix, quam immodica sui ostentatrix. Quis non disciplinam matris agnovit, cum in puella videret medicatum

duceretur δ. *pacta* non est in δ. *derelictum* δ. *exsoleto* F. 3. *offerens* p. *asserens* Iunt. 1. 2. Casaub. Colv. Vulc. Wower. Gentil. Pric. Scriver. *octaphoro* F. 3. Fux. p. δ. edd. vett. In edd. recentt. *octophoro*. *quam iam improba* δ. *inhostium* pro *iuvenum* δ. *ignovit* δ. *medicatum* F. 3. Elm. (sed invito editore qui correxit in erratis). *meditatum* F. 1. *immeditatum* Iunt. 2. p. δ. In cett. *immedicatum*, quod Bosscha retinuit.

χηρία et *viduitatem* et *coelibatum* notat. Constant. Harmenop. L. 6. Tit. De V. S. *χήρα ἐστὶ οὐ μόνον ἡ διαζευχθεῖσα ἀλλὰ καὶ ἡ μὴ οὔπως ἄνδρα ἐσχηκυῖα*. Gloss. [Cyrill. p. 659.] *χήρωσις viduitas coelibatus*. [Intt. ad Horat. Epist. I. 1. 78. Heinrich. ad Iuvenal. IV. 4. p. 170., qui Digest. de Verb. Signif. I. 101. et 242. §. 3. d'Orvill. ad Chariton. p. 538. et Spalding. ad Quint. T. II. p. 359. excitat.]

domi sedisset. [*Sedere* de meretricibus cf. Petron. c. 126. Iuvenal. III. 136. Fest. p. 124. (et Intt. p. 584. Lind.) *prosedas meretrices Plautus* (Poen. I. 2. 54.) *appellat, quod ante stabula sedeant eaedem et prostibula*. Tertull. de Cult. Fem. II. 12. *quaestui sedere*. Plurima exempla praebet Chimantell. Marm. Pisan. in Hon. Bis. c. 24. in Graev. Thes. T. VII. p. 2116. Ita *stare* cf. Intt. ad Petron. c. 6. p. 41. ed. Burm. 2. et ad Plaut. l. c. Ita *καθῆσθαι* et *ἵζεσθαι* apud Graecos cf. Herod. I. 199.]

pacta [i. e. sponsa cf. Intt. ad Iuvenal. VI. 25. et 200. Orell. ad Arnob. IV. 20. T. II. p. 220. Hotmann. de Sponsal. c. 3. in Graev. Thes. T. VIII. p. 1155.]

secura et intrepida. Haud intidum, inquit Pric., praeflorationis signum, cum sit virginum trepidare. Ambros. in Evang. Luc. c. 2. Apul. Met. V. p. [326]: *virginitatis suae metuens pavet et horrescit*; Claudian. Fescenn. IV. 3. *Iam nuptae trepidat sollicitus pudor*; Lucan. (?) *non timidum nuptae leviter tectura pudorem*, Titinn. apud Fest. (?) *accede ad sponsum audaciter, virgo nulla es*. *Virgo* de muliere nupta saepius dicitur cf. ad Met. p. 798. ed. mea. Intt. ad Virg. Ecl. VI. 47. Ovid. Heroid. VI. 133. ad Iuv. II. 59. Horat. Od. II. 8. 23. III. 11. 35. Dr. ad Sil. III. 435.]

integritatem. [i. e. virginitatem illaesam cf. Intt. ad Plaut. Trucul. IV. 4. 47.]

vectabatur octaphoro. [*Octaphoro* ut *hexaphorus* dedi ex Mss. optimis, uti iidem fluctuant etiam apud Suet. Calig. 43. Martial. VI. 84. De re cf. Pythaeus Advers. Subsic. Comm. Miscell. Iun. lib. 3. c. 20. Lips. Elect. I. c. 19. Scheffer. de Re Vehicul. II. 6. in Polen. Suppl. Thes. T. V. p. 1306. et 1309., quo utroque loco hic locus excitatur; et Popm. de Operis Servor. ibid. T. III. p. 1334. Huius loci meminit Böttiger. Sabin. T. II. p. 212. ed. nov. Nuptae sellae insidentes curru sublimis vectae a patris domo in mariti domicilium transferebantur, cf. Brisson. de Ritu Nuptiar. in Graev. Thes. T. VIII. p. 1036., ubi hic locus excitatus est.]

medicatum. [Ita ex optimis codd. dici contra d'Orvill. Pith. et Iunt. 2., quamquam scio *immedicatum* ex more Apuleii posse ferri, qui *in* praepositionem non negativa sed intensiva significatione participiis et verbis praeposit. cf. Met. p. 52. 216. 314. ed. meae. *Medicatus* est tinctus coloratus, cf. Horat. Od. III. 5. 27. De vocc. *medicatum* et *immedicatum* hoc loco adscito agit Buenem. ad Lact. Inst. VII. 12 §. 6. De re cf. Senec. Epist. 123. §. 57. ibique Intt. *turpe est neminem esse in comitatu, cuius sana facies medicamentum desideret*. Iuvenal. [VI. 472.]

arpurissatas genas et illices oculos? Dos erat a creditore | omnis ad 559 m pridie sumta et quidem grandior quam domus exhausta et plena ostulabat.

CAPUT LXXVII.

l enim iste, ut est rei modicus, spei immodicus, pari avaritia et egestate ʼudentillae quadragies praesumtione cassa devorarat, eoque me amoratus, quo facilius Pontiani facilitatem, Pudentillae solitudinem cirret: infit generum suum obiurgare, quod matrem suam mibi desponsuadet, quamprimum ex tanto periculo dum licet pedem referat, rem pse potius habeat, quam homini extrario sciens transmittat: ni ita faicit scrupulum amanti adulescentulo veterator, minatur se filiam abductuuid multis? iuvenem simplicem, praeterea novae nuptae illecebris obn suo arbitratu de via deflectit. It ille ad matrem verborum Rufini , sed nequicquam tentata eius gravitate, ultro ipse levitatis et inconincrepitus reportat ad socerum haud mollia: Matri suae praeter ingenium

atios ♂. *inlices* F. 3. *ternuntium* F. 3. p. edd. vett. praeter Iunt. 2. ante Colv. *sumptionem* p. *devorat* p. *obiugare* ♂. *obiurgaret* p. *despondeat* p. *nihil* pro 1. *se ferat* pro *referat* F. 3. *rem matris* pro *res matris* quod cett. habent, F. 3. *ris* pro *res matris* ♂. e glossemate. *habebat* Iunt. 2. *extraneo* p. *cum ita faciat* ♂. p. et ita etiam alius V. C. forsitan Fux. Bosscha perperam pronuntiat, *ita* ab Apuleio non esse. *inicit* Ald. *inici* Bas. 1. *veteratur* negligentiae vitium in ed. Altenb. at n Bip. *deflet* pro *deflectit* p. *ut* pro *it* ♂. p. *ultra* i. e. amplius maluit Pric. [cf. Arntz. anegyr. c. 6.] *ipsa* p.

e mutatis inducitur atque fo- t medicaminibus coctaeque si- ffas Accipit et madidae facies an ulcus; Tertull. de Virg. [c. 12.] *et faciem morosiorem macerant, forsitan et aliquo dicamine interpolant*, quae Colv. protulit; cf. Intt. ad c. 102.]

rissatas genas. Colv.: Plaut. [II. 2. 35.] *quiaque adeo istas m belle purpurissatas habes.* i locum vide Intt. Tertull. de em. [II. 7.] *an cum cerussa et issso et croco et in illo amitis resurgatis.*

oculos. Pric. voluit *illitos ocu-* Met. p. 731. ed. meae, *oculis e obunctis.* Hieronym. [Epist. riam.] *orbes stibio fuliginata*; pud Non. p. 218. v. *palpebrum*] *is calliblepharo naturali tin-* rtull. de Hab. mul. [3]: *medi- ex fuco quibus malae colo- t ipsum nigrum pulverem quo oculorum exordia producuntur*; de Cult. Fem. [5]: *genas rubore maculant, oculos fuligine collinunt*; Cyprian. de Discipl. Virg. [14. (11)]: *oculos circumducto nigrore fucare, genas mendacio ruboris inficere.* At *illices* oculis recte tribuuntur puellae iuvenes circumspectanti et oculorum nutu illicienti. [Ita Plaut. Mil. Glor. IV. 1. 43. *oculis venaturam facere*, ut *venari* et *aucupari* de oculis illicientibus; cf. Intt. ad Plaut. l. c. Burm. ad Anthol. Lat. T. I. p. 390. et II. p. 45.]

Cap. LXXVII. *rem.* [*Res* singulari numero notat rem familiarem, bona et divitias cf. Horat. Epist. I. 1. 64. Terent. Adelph. II. 2. 11 sq. Intt. ad Horat. Sat. I. 2. 50. 59. et ad II. 3. 74. Heusing. ad Cornel. Hannib. 8. §. 4. Cic. de Off. I. 4.]

increpitus. [Hunc locum excitat Buenem. ad Lact. Institt. IV. 14. §. 17. p. 482. cf. Dr. ad Liv. IV. 32. §. 1. XXIV. 17. §. 7. Deder. ad Dict. Cret. VI. 9.]

placidissimum, immobile iram quoque sua expostulatione accessisse, non mediocre pertinaciae alimentum. Respondisse eam denique, non clam se esse, Rufini ex oratione secum expostulari; eo vel magis sibi auxilium mariti adversum eius desperatam avaritiam comparandum.

CAPUT LXXVIII.

Hisce auditis exacerbatus aquariolus iste uxoris suae ita ira extumuit, ita exarsit furore, ut in feminam sanctissimam et pudicissimam praesente filio eius
560 digna | cubiculo suo diceret, amatricem eam, me magum et veneficum clamitaret multis audientibus, quos si voles nominabo: se mihi sua manu mortem allaturum. Vix hercule possum irae moderari. Ingens indignatio animo oboritur.
[324] *Tene* effe|minatissime, tua manu cuiquam viro mortem minitari? At qua tandem manu? Philomelae an Medeae an Clytaemnestrae? quas tamen cum saltas

placidissimum immobile F. 3. p. *placidissimum vigens* (non *vegens* uti Bosscha excudit.) *immobile* F. 1. (Fortasse ex glossa *vigens* irrepsit.) In cett. *placid. et immobile.* *accessisse* p. Vicent. Iunt. 1. Ald. Bas. 1. *in* pro *non* habet δ. *aiumentum* F. 3. *alimentum* p. Fux. *argumentum* φ. *adiumentum* F. 1. δ. cum omnibus edd. [Ego *alimentum* praefero, quia *aiumentum* cod. F. 3. lectio, nihil aliud est nisi *alimentum*. Ovid. Met. II. 769. Tac. Hist. II. 91.] *exhortatione* δ. Bosscha. *aes oratione* Iunt., unde in eius marg. coniecit V. D. *ea oratione*. *sibi* deest in δ. *et* pro *eius* δ. Verba inde a *desperatam* usque ad *sed ne longius* non comparent in δ.

iram extimuit p. *ita furore exarsit ita ut* p. *et pudicissimam* non sunt in F. 1. [ex librarii ingenio electa, qui *sanctissimam* et *pudicissimam* idem significare sciebat.] *illaturum* Casaub. cum seqq. praeter Gentil. et Bossch. *aboritur* p. *minitari* F. 3. *iminucari* p. In cett. *minitaris*. *Philomenae* p. ed. pr. Vicent. *Clytaemestrae* p. Vicent. Iunt. 1. Ald. Bas. 1. *Clytemenstrae* F. 1. *consultas* F. 3. p. edd. ante Casaub.

ex oratione [i. e. ex verbis; in filii enim verbis se Rufini verba audire sibi visa est Pudentilla. Hinc *exhortatione* necessarium non est.]

Cap. LXXVIII. *aquariolus.* Fest. [p. 19. Lindem.] *aquarioli dicebantur mulierum impudicarum sordidi asseclae;* Tertull. Apol. c. 43. *primi erunt lenones, perductores, aquarioli.* De huius nominis origine cf. Lips. Elect. I. 12. Intt. ad Tertull. l. c. Casaub. ad Lampr. Commod. c. 2. *aquam gessit, ut lenonum minister,* [Turneb. Advers. XIV. 12. p. 470. XXVIII. 5. p. 1048., Burm. ad Anthol. Lat. T. II. p. 505. Intt. ad Fest. p. 332. Lindem.; ad Petron. 27. p. 134. ed. 2. Burm. Salm. ad Vopisc. Carin. c. 21. Popm. de Operis Servor. in Polen. Suppl. Thes. T. III. p. 1352.]

allaturum. Quia hoc minus latine diceretur, Casaub. emendavit *illaturum*. Sed *afferre mortem* vel Cic. dixit Verr. II. 5. 45. et similia alibi, ut *afferre vim, manus* pro *inferre;* cf. Bos. Ind. Nep. Oud. ad Met. IV. p. 295.

tene .... minitari. [Ita emendavi ex cod. F. 3. qui *minitari* habet, quod infinitivus est indignantis. Necessarium igitur erat, pro *tune* emendare *tene*, ut Cic. pro Rosc. Amer. 34. *Tene*.... *depoposcisse*, Virg. Aen. I. 37. *mene incepto desistere victam*, ad q. l. vide Intt. cf. ad Met. p. 242. p. 288. ed. meae.]

Philomelae. [cf. Munk. ad Hygin. fab. 45. p. 109 sq. de *Medea* id. 25. p. 74; de *Clytaemnestra* id. 117. p. 210. Non temere tales elegisse videtur Apuleius feminas, quae nece propinquorum et liberorum male audiebant apud veteres.]

cum saltas i. e. tu tam ignavus es, ut cum Philomelam aut Medeam aut Clytaemnestram saltas, gladium non habeas, quem histriones, cum argumentum postulat, solent gerere. [De dictione *quas cum saltas* cf. Iuven. VI. 63. *Ledam saltantem* ibique Intt.]

ita mollitia animi, tanta formido ferri est): sine cludine saltas. Sed ne ab ordine digrediar, Pudentilla postquam filium videt praeter opinio- ontra suam esse sententiam depravatum, rus profecta scripsit ad eum adi gratia illas famosissimas litteras, quibus, ut isti aiebant, confessa e mea magia | in amorem inductam dementire: quas tamen litteras tabu- 561
ontiani praesente et contra scribente Aemiliano, nudiustertius tuo iussu, e, testato descripsimus, in quibus omnia contra praedicationem istorum reperiuntur.

CAPUT LXXIX.

iamquam etsi destrictius magum me dixisset; posset videri excusabunda vim meam quam voluntatem suam caussari maluisse. An sola Phaedra epistolium de amore commenta est; an non omnibus mulieribus haec ata est, ut cum aliquid eiusmodi velle coeperunt, malint coactae videri? etiam animo ita putavit me magum esse, iccircone magus habear, quia

Vulc. 2. 3. ex Casauboni emendatione. In cett. *cludine*. Colv. voluit *ludione*. *deprava-* *agebant* p. *formosissimas* F. 1. *dementare* p. ed. pr. Vicent. Venet. 2. Casaub. et Scriv. *ementire* cf. ad Apol. p. 503. *tabulario Pontiani praesente* omnes codd. edd. ante Casaub. . In cett. *tabulario publico*. *e tabulario*, quae Casauboni emendatio est, habent Florid. lipont. *Pontiane* habet F. 1. teste Lindenbrog.

rictius omnes quas vidi edd. praeter Bosscb. nec in collat. Lindenbr. emendatum est; F. 3. *strictius* probat. *dixisse* δ. *excusabundus e filio* F. 3. *excusabundus se* p. *vim eam* p. *ata* Vicent. Venet. 2. *etiam animo* F. 2. *etiam omnino* δ. et Acidal. emendavit. In cett. *iam*. *quod* δ.

ine. Lipsius hanc vocem signi- ult baculum e ferro qui histrio- t praesertim saltatoribus olim estatus; cf. Elect. I. 28. Marcil. . Sat. V. p. 122. [Plurima de *lo* et *cludine* protulit Buleng. atr. I. c. 55. in Graev. Thes. p. 967., ubi hunc locum excitat et *cludine* legit; cf. Doed. Sy- VI. p. 68.]

sissimas i. e. de quibus tot tan- euti sunt accusatores, et quas e urgent. Alio sensu *famosis- itteras* dixit Spartian. in Hadr. . e. contumeliae et odii plenas, *sum libellum* Ammian. Marc. cum aliis.

rio Pontiani praesente. [Quam- cio *tabellarium* et *tabularium* n inter se differre apud veteres, ic *tabularium* dictum puto pro *io*, qui quaecunque scripta ser- cf. Gorius de Libert. Columbar. a. Suppl. Thes. T. III. p. 55. le Serv. p. 1233. ubi de discri- uratissime agitur. Hinc Bosscha emendavit *tabellario Pontiani praesente*. Domestici servi erant *tabellarii* Cic. Epist. ad Div. II. 7. Petron. c. 19. Talis igitur *tabellarius Pontiani* testis fortasse adfuerat, qui manum Pudentillae cuius epistolas viderat et vel ipse pertulerat, testimonio suo agnosceret, et simul cum Aemiliano et aliis testibus (*testato descripsimus*) invigilavit, ne quid falsi in describendis litteris admitteretur. *Tabularii* archivis et tabulariis publicis erant adpositi; cf. Voss. Etym. v. *archivum*.]

contra scribente [i. e. ἀντιγράφειν Bekker. Anecdot. p. 185. ὁ δὲ καταγραφόμενος τὰ ἐν τῇ βουλῇ γινόμενα ἀντιγραφεὺς ἐλέγετο; cf. Hermann. *Griech. Staatsalterth.* p. 242. not. 18.]

testato [cf. infra p. 567. et Eckst. ad Voss. Arist. T. III. p. 955.]

Cap. LXXIX. *quamquam etsi.* [De hac particularum coniunctione cf. Hand. Turs. T. II. p. 606.]

excusabunda [cf. de hoc voc. Voss. Aristarch. T. II. p. 781. ibique Eckst.]

animo i. e. sincere vel ex animo cf.

hoc scripsit Pudentilla? Vos tot argumentis, tot testibus, tanta oratione magum
me non probatis: illa uno verbo probaret? Et quanto tandem gravius habendum est quod in iudicio subscribitur, quam quod in epistola scribitur? Quin tu
me meismet factis, non alienis verbis revincis? Ceterum eadem via multi rei
cuiusvis maleficii postulabuntur, si ratum futurum est quod quisque in epistola
sua vel amore vel odio cuiuspiam scripserit. Magum te scripsit Pudentilla;
562 igitur magus es. Quid, si consulem me scripsisset, | consul essem? Quid enim
si pictorem, si medicum, quid denique si innocentem? num aliquid horum putares, iccirco quod illa dixisset? Nihil scilicet. Atqui periniurium est ei fidem
in peioribus habere, cui in melioribus non haberes, posse litteras eius ad perniciem, non posse ad salutem. Sed *inquieti* animi fuit, efflictim te amabat.
Concedo interim. Num tamen omnes qui amantur magi sunt, si hoc forte qui
amat scripserit? Cedo nunc, quod Pudentilla me in eo tempore non amabat,
siquidem id foras scripsit quod palam erat mihi obfuturum.

C A P U T LXXX.

Postremo quid vis sanam an insanam fuisse, dum scriberet? Sanam dices?

non post *magum me* delet δ. *tum emeismet* F. 3. *cum* pro *tu me* δ. *remtis* pro *revincis* l. *q* p. pro *igitur* (fortasse rectius ille scripsit *g* i. e. *igitur*, quod Bosscha cum *q* confudit) *etiam* pro *essem* δ. *enim* non est in p. *aliquod* ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. Ald. Bas. 1. *scilicet* non est in δ. *atque* p. solita aberratione. *peioribus non haberes posse* F. 3. p. l. ex librariorum negligentia, qui a priore *habere* ad seq. *haberes* aberrarunt. *in peioribus non habere cui* cett. F. 1., unde colligo in eo etiam media verba excidisse sed a Lindenbrog. id negligenter non esse enotatum. Sententia tamen postulat, interponi haec verba. *sed inquid animi* F. 3. δ. p. In cett. *inquieti animi*. *efflictum* antiqua est codicis F. 3. lectio, recentior *efflictim*; cf. ad Met. p. 381. ed. meae. *credo nunc* Salm. in marg. *foras* Mss. Iunt. 2. Wower. Florid. Bossch. In collat. Lindenbrog. lectio ed. Scal. *fors* non correcta est; hanc Lips. coniecturam praebent Vulc. 3. Elm. Scriver. In cett. est *foris*. *Forte* emendabat Acid. *futurum* δ.

Met. p. 554. ed. meae. Male igitur alii *omnino* malunt; de qua confusione cf. Iaeger. ad Mamert. Grat. Act. c. 26. [Intt. ad Cic. Tusc. IV. 17. p. 353. et 356. ed. Moser.]

in iudicio subscribitur i. e. Si revera magus sum, cur alienis verbis, non meismet factis me hic in iudicio revincis? Accusatio enim publice in iudicio facta per *subscriptionem* maioris est ponderis, quam quae fit per litteras privatim dictas. [De voc. *subscribere*, iudiciorum proprio cf. Schott. Observ. I. 18. p. 29. Salm. mod. usur. 3. p. 103. Sigon. Iud. II. 20. Intt. ad Tac. Ann. I. 74.]

alienis verbis [i. e. verbis aliorum ut *pedibus alienis incedere* cf. Met. p. 281. ed. meae.]

inquieti animi. Mira est optimorum codd. lectio *inquid animi*, quam ex *inquief animi* corruptam puto. Quum tamen cett. codd. nihil varient, coniecturam in textum recipere non audeo. De *inquies* adiectivo cf. ad Met. p. 111. ed. meae. *Animi* ille genitivus est qui multis adiectivis additur.]

foras scripsit. Hoc dictum est, ut *efferri foras* apud Terent. Phorm. V. 765. *vides peccatum tuum esse elatum foras* ibiq. not. Cic. Phil. X. 3. §. 6. [Ita Cic. ad Att. XIII. 22. *ea* (scripta volo) *tum foras dari, quum utrique nostrum videbatur*, cf. Hand. Tursell. T. II. p. 706., qui h. l. tractat „defendit, inquiens, *foras* Oudendorpius (?) sed quae affert documenta nihil probant. Si vera est scriptura, eius sententia haec est: si quidem in aliorum vel in omnium notitiam scripsit. Sic de Dogmat. Platon. II. p. 229: *at cum foras spectat et est fida speculatrix utilitatis alienae, iustitia nominatur*.]

ergo erat magicis artibus passa. Insanam respondebis? nesciit ergo quid ıerit, eoque ei fides non habenda est: immo etiamsi fuisset insana, insa- se esse nescisset. Nam | ut absurde facit qui tacere se dicit, quod ibidem [325]
do tacere sese non tacet, et ipsa professione quod profitetur infirmat, ita ıagis hoc repugnat: Ego insanio, quod verum non est, nisi sciens dicit. ı sanus est, qui scit quid sit insania. Quippe insania scire se non pot- ıon magis quam caecitas se videre. Igitur Pudentilla compos mentis fuit, npotem mentis se non putabat. Possum, si velim, pluribus, sed mitto dia- ı. Ipsas litteras longe aliud clamantis et quasi dedita opera ad iudicium praeparatas et accommodatas recitabo. Accipe | tu et lege. *** Sustine 563
per quae sequuntur, usque dum ego interloquar; nam ad diverticulum rei m est. Adhuc enim, Maxime, quantum equidem animadverti, nusquam r magiam nominavit, sed ordinem repetivit eumdem, quem ego paulo de longa viduitate, de remedio valetudinis, de voluntate nubendi, de meis us, quas ex Pontiano cognoverat, de suasu ipsius, ut mihi potissimum et.

CAPUT LXXXI.

laec usque adhuc lecta sunt. Superest ea pars epistolae, quae similiter e scripta in memetipsum vertit cornua, ad expellendum a me crimen

go deest in p. *nescit* plures edd. vett. ante Colv. *nesciisset* δ. *quod idem* ex Vulc. ıra dedit Scalig. et inde receperunt Wower. Elm. Scriver. *taces* p. deleto *sese*. *ne pro-* :r pro *quod profitetur* δ. *quippe ignorat* δ. *non* ante *putabat* in F. 3. a manu recentiori ı est. *si velis* δ. *dialecticam* δ. edd. vett. praeter Iunt. 2. *clamantis* codd. edd. vett. In cett. *clamanteis*. *debita* pro *dedita* δ. *accipe tu et lege*. *Litterae Pudentillae*. *Sub- sulisper quae sequuntur, usque dum ego interloquor; nam ad dev.* ita emendare voluit ·obante Flor. cum Bossch. At nulla caussa mutationis est, quia ob sententiarum nexum Pri- ılectura plane supervacua est. *deverticulum* δ. p. Bossch. In cett. *diverticulum*, ut aperte ibrarius e F. 3., quum in Elm. edit. per typothetae errorem sit *diverriculum*. *eiusdem idem* δ. *eusdem* pro *eundem* δ. *de* omittunt edd. ante Colv. praeter Iunt. 2.
rba *in memetipsum vertit cornua* Scal. in Vulc. 2. seu potius typotheta omisit. Wower. riv. haec verba collocant post *crimen magiae*, minus bene. Nam opponuntur sibi *pro me* et *in memetipsum vertit cornua*, tum *ad expellendum crim. mag. dimissa* et *vicem ! et ult. cont.*; Altenb. et Bip. *in memetipsum* suo loco ponunt, *cornua vertit* post *crimen me ipsum* p.

. LXXX. *immo etiamsi* [de ımpositione quam apud comicos reperiri asseverat Hand. cf. eund. l. T. II. p. 592.]
em [i. e. in eodem tempore cf. Tursell. T. III. p. 170. II. 1. et ; de tempore dicitur cf. ibid. . II. 1.]
rticulum rei. Vel est ille locus ae, ubi se in duas partes dividit, ıora sumta a via, vel est locus et fraus, metaphora ducta a se- juae devertit nos seorsum a via, ·tiam *deverticulum* pro latebris ·. cf. Dr. ad Liv. I. 51. De dis- · vocc. *devertere* et *divertere* cf. Liv. XLIV. 43. §. 2. Burm. . Lat. V. 14. Barth. ad Rutil. II. 61. [Unde ego probo *diverticulum* cf. Donat. ad Terent. Eun. IV. 2. 7. Heyn. ad Virg. Georg. III. 293., qui plures excitat VV. DD. Ruhnk. ad Suet. Tiber. c. 12. Dict. p. 219. Intt. ad Iuvenal. Sat. XV. 72.; *deverticulum* enim est *deversorium* hospitium, *diverticulum* locus ubi duae viae a se recedunt. Aliter Placid. Gloss. apud Mai p. 453: *devertit, qui a via vel ratione deflexit. Tamen cum devertit dicatur, diversorium magis quam deversorium usus obtinuit. Ergo utrumque usu et ratione dicimus.*]
Cap. LXXXI. *usque adhuc* [cf. de hac dictione Buenem. ad Lact. Institt. III. 8. §. 30. p. 312, ubi h. l. excitat.]
vertit cornua. [De hac proverbiali

magiae sedulo omissa memorabili laude Rufini vicem mutavit, et ultro con-
564 trariam mihi opinionem quorumdam | Oeensium quasi mago quaesivit. Multa fando, Maxime, audisti, etiam plura legendo didicisti, non pauca experiendo comperisti; sed enim versutiam tam insidiosam, tam admirabili sordere conflatam negabis te umquam cognovisse. Quis Palamedes, quis *Sisyphos*, quis denique Eurybates aut Phrynondas talem excogitasset? Omnes isti quos nominavi et si qui praeterea fuerunt dolo memorandi, si cum hac una Rufini
565 fallacia contendantur, macci prorsus et bucones | videbuntur. O mirum con-

sedulo omissa F. 1. 3. edd. ante Casanb. cum Vulc. Wower. Elm. Scriver. *obmissa* p. *dimissa* δ. In cett. *missa*. Lips. emendavit *omissa*. *fraude* Schiker. Salm. Vulc. 2. 3. Elm. Scriver. In cett. *laude*, quod ad irrisum dictum est. *rice* F. 3. p. edd. ante Vulc. 2. *vite* δ. In cett. *vicem*, quod Lindenbrog. in coll. F. 1. non correxit. Casaub. et Pric. dederunt *vocem mutavit*, quasi epistolam loquentem faciat auctor. *mu* simpliciter pro *mutavit* δ. *etiam plura* F. 1. 3. Elm. Florid. Bosch. In cett. *et*, sed tum pro stilo Apuleii ante *non pauca* inserendum quoque *et*, quod fecit Scriver., qui edidit etiam *experiundo*, ut solet Apuleius, sed hic contra Mss. et male, aut scribendum quoque *legundo*. *non* ante *pauca* delet δ. *tam* ante *admirabili* non est in p. *agnovisse* F. 1. *Sisyphus* F. 3. δ. Venet. 2.; edd. vett. ante Colv. praeter Iunt. 2. habent *Syphax*. *ysiphas* δ. *Sisyphus* Iunt. 2. Colv. seqq. *Phirinondas* p. edd. ante Colv. *phiramondas* δ. *propterea* pro *praeterea* δ. *macchi* F. 1. 3. p. *machi* edd. ante Colv. *marchi mihi* δ. *bocones* F. 3. *bocchones* p. edd. ante Colv. *videbantur* F. 3.

locutione cf. Intt. ad Plaut. Pseud. IV. 3. 5. *metuo ne in re secunda mihi obvortat cornua* Lips. Quaest. Epist. II. 32. p. 506.]

omissa. [D'Orvill. codicis lectio *dimissa*, quam Bosscha ex Cic. Epist. ad Attic. XIV. 21. defendit, glossa est verae lectionis *omissa* i. e. *dimissa*, apud se non retenta et ita in lucem edita, quamquam singularem hanc esse significationem voc. *omittere* non nego. Plautus aliquoties *omittere* pro *dimittere* Mil. IV. 8. 27. Bacch. I. 2. 39. *omitte Lyde ac cave malo*; Casin. III. 6. 22. Terent. Heaut. III. 1. 48. *omitte vero tristitiem tuam*: II. 4. 3. Phorm. III. 2. 1. Ita Plaut. Amph. I. 1. 85. *omittere* pro *emittere* dixit. *Sedulo* Bosscha ex Plaut. Capt. IV. 2. 106. *mihi nil credis quod ego dico sedulo* explicat *sine fraude*. Perperam. Est *consulto* et *diligenter*.]

vicem mutavit i. e. sortita est diversum munus. Qui *vice* defendunt, cum codd. neutraliter *mutavit* dici autumant. Facilius autem in voc. *vice* littera finalis aut absorpta fuit initiali sequentis verbi aut virgula ē litterae superaddita neglecta est a librariis.

Sisyphos. [Ita pro *Sisyphus* lectione optimorum codd. dedi, quae nihili est. De eius dolis et fraudibus cf. Munk. ad Hygin. fab. 60. p. 126 sq. Sisyphi μηχαναί apud Graecos in proverbium abiere, cf. eund. l. d.]

Palamedes. [De dolo quo Ulyssis simulatam insaniam detexit cf. Ael. Var. Hist. XIII. 12. Hygin. fab. 95. et Munk. ad eiusd. fab. 105. p. 194.]

Eurybates. [Plat. Protag. p. 327 D. et ad h. l. Heindorf. p. 529. *Eurybates* et *Phrynondas* ob insignem morum pravitatem in proverbium abiere cf. Taylor. ad Aesch. Ctesiph. p. 527. *Eurybates* scribitur apud Ovid. Heroid. III. 9. et Hygin. fab. 14. p. 42. qui filius erat Teleontis, *Eurybatos* vaferrimus iste Graecis nominatur apud Platonem, Aeschinem et Aristaenet. L. I. 20. cf. Pius in Thes. Crit. I. p. 573.]

macci. [cf. Diomed. III. p. 448. Lips. Quaest. Epist. II. 22. V. D. in Miscell. Observ. Vol. VII. p. 135. Gorii Inscript. Etrusc. T. II. p. 177. Buleng. de Theatr. I. 44. in Graev. Thes. Antiq. T. IX. p. 914. Bernhardy. *Röm. Litteratur-Gesch.* p. 187. adnot. 333.]

buccones Lips. d. l. Lambin. ad Plaut. Bacch. V. 1. 2. Gloss. [Philox. p. 31.] *buccones* Παρᾴσιτοι Isidor. Orig. X. 30. *Bucco garrulus quod ceteros oris loquacitate non sensu exsuperet*. [Cramer. ad Schol. Iuvenal. Sat. XI. 34. Intt. ad Petron. c. 64. p. 423. ed. 2. Burm.]

entum! o subtilitas digna carcere et robore! Quis credat effici potuisse, ut uae defensio fuerat, eadem manentibus eisdem litteris in accusationem transerteretur? Est hercule incredibile. Sed hoc incredibile qui sit factum obabo.

CAPUT LXXXII.

Obiurgatio erat matris ad filium, quod me talem virum qualem sibi praeicasset, nunc de Rufini sententia magum dictitaret. Verba ipsa ad hunc modum habebant: Ἀπουλήϊος μάγος καὶ ἐγὼ ὑπ' αὐτοῦ μεμάγευμαι. Καὶ ἐρῶ. λθέτω νῦν πρὸς ἐμὲ, ἕως ἔτι σωφρονῶ. Haec ipsa verba | Rufinus quae 566 raece interposui, sola excerpta et ab ordine suo seiugata quasi confessionem ıulieris circumferens et Pontianum flentem per fo|rum ductans, vulgo osten- [326] ebat. Ipsas mulieris litteras illatenus qua dixi legendas praebebat, cetera ıpra et infra scripta occultabat: turpiora esse quam ut ostenderentur dictitaat; satis esse confessionem mulieris de magia cognosci. Quid quaeris? verimile omnibus visum. Quae purgandi mei gratia scripta erant, eadem mihi nmanem invidiam apud imperitos concivere. Turbabat impurus hic in medio oro bacchabundus, epistolam saepe aperiens proquiritabat: Apuleius magus; icit ipsa quae sentit et patitur: quid vultis amplius? Nemo erat qui pro me

ubtilis pro *subtilitas* δ. *corrobore* p. *eisdem* F. 3. δ. edd. ante Colv. Bosscha. cf. Florid. p. 72. . 44. et saepius. In cett. *iisdem*. *converteretur* p. f. *si hoc* δ. *quod sit factum* Vicent. Venet. 2. unt. 1. Bas. 1.

habeant F. 1. δ. Vulc. 2. 3. (certe e F. 1. nihil correxit Lindenbrog.) Graeca desunt p. δ. ux. ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. Ald. Bas. 1. In Venet. 2. haec lacuna spatio vacuo indicata st, in Iunt. 1. voc. „*vacat*," in Ald. spatio trium versuum vacuo et asteriscis. Ἀπολέϊος Iunt. 2. Ἀπουλεῖος scribunt plurimae edd. Ἀπολεῖος Elm., quod in collat. F. 3. emendatum non est. Ἀπουλῆιος Bossch. quem mirum est, duplicem Π litteram non recepisse, quum ubique *Appuleius* cripserit. Ἀπουλήϊος scribendum esse docet Epigram. Christodori Anthol. V. 58. *Καὶ νοερῆς φθεγκτα Λατινίδος ὄργια μούσης Ἄζετο παπταίνων Ἀπουλήϊος, ὅντινα μύστην Αὔσονις ἀῤῥητον ἔρως ἀνεθρέψατο Σειρήν.* — *καὶ ἐρῶ* et *ἐλθέτω* emendavit Casaub. et recepit Bosscha cum Florido. *καὶ ἔρως ἐλθέτω νῦν* edd. ante Colv. *καὶ ἐρῶ καὶ ἐλθέτω* alteram Casauboni correctionem et ipse admisit et Gentil. Wow. Elm. Pric. Scriver. receperunt. Bosscha correxit *ἐλθὲ τοίνυν*. ἕως hic on habent Bas. 2. Colv. et Elm. Typothetae error *νὴν* pro *νῦν* e Vulc. 2. in 3. et Wow. propagatus st. *ἐλθέτω* equidem retineo i. e. tu Pontiane, ad quem haec epistola scripta erat: *obiurgatio erat matris ad filium*. *interposui* F. 3. edd. post Casaub. nec in coll. F. 1. quicquam emendatum est. n cett. *interposuit*. Haec verba e glossa irrepsisse putat Acidal., cui accedit Bossch., cui lectioem hanc suspectam facit et veterum librorum auctoritas (qui tamen optimi in scriptura *interposui* onsentiunt) et ipsa verborum collocatio post *Rufinum*. Uncinis igitur haec verba circumclusit. Iaec vero collocatio offensionis nihil habet, quia plura participia sequuntur, quae ad idem ubstantivum referri debent. *excepta* p. Iunt. 1. Bas. 1. *flentem* primus addidit Elm. e F. 1. cum criv. et Bossch. et consentiunt F. 3. δ. p. Fux. Male Floridus denuo eiecit *flentem*. *magica* p. *uasi* pro *quaeris* δ. *concitis returbabat* F. 3. (Sed inter haec duo verba correctio conspicitur.) *oncivere* edd. ante Colv. *batabundus* δ. *perquiritare* δ. Acidal. emendare voluit: *porro uiritabat*.

robore [i. e. *carcere*; cf. Intt. ad Plaut. Poen. V. 3. 34. Voss. Etym. v. *robur* Turneb. Advers. XXIII. 21. Gifan. ad Lucret. II. 565. Cort. ad Lucan. II. 125. Dr. ad Liv. XXXVIII. 59. §. 10. Polet. Hist. For. Rom. Lib. IV. 14. in Polen. Suppl. Thes. Ant. T. I. p. 645.]

CAP. LXXXII. *proquiritare*. Hoc verbum sollicitandum non est, formatum ad similitudinem voc. *provocare* et legitur non solum hoc loco sed etiam apud Sidon. Apollin. VIII. 6., ubi vide Savaron. not. p. 502. De formula *porro Quirites* quam suspectam dixere Gentil. not. ad h. l. et Voss. Etym. v. *quiritare*, cf. Brisson. de Formul. VIII. 21. et Burm. Anthol. Lat. V. 26. De verbo *quiritare* cf. dict. ad Met. p. 659.

567 ferret ac sic responderet: Totam sodes epistolam | cedo; sine omnia inspiciam, principio ad finem perlegam. Multa sunt quae sola prolata calumniae possint videri obnoxia. Cuiavis oratio insimulari potest, si ea quae ex prioribus nexa sunt principio sui defrudentur, si quaedam ex ordine scriptorum ad libidinem supprimantur, si quae simulationis caussa dicta sunt adseverantis pronuntiatione quam exprobrantis legantur. Haec et id genus ea quam merito tunc dici potuerint, ipse ordo epistolae ostendat.

CAPUT LXXXIII.

At tu, Aemiliane, recognosce, an et haec mecum testato descripseris: *βουλομένην γάρ με δι' ἃς εἶπον αἰτίας γαμηθῆναι, αὐτὸς ἔπεισας τοῦτον ἀντὶ πάντων αἱρεῖσθαι, θαυμάζων τὸν ἄνδρα καὶ σπουδάζων αὐτὸν οἰκεῖον ἡμῖν δι' ἐμοῦ ποιῆσαι. νῦν δὲ ὡς μακαρίᾳ ἡμῶν κακοήθεις σε ἀναπείθουσι,*
568 *αἰφνίδιον ἐγένετο* | *Ἀπουλήϊος μάγος, καὶ ἐγὼ μεμάγευμαι ὑπ' αὐτοῦ. καὶ ἐρῶ καὶ ἐλθέτω νῦν πρὸς ἐμέ, ἕως ἔτι σωφρονῶ.* Oro te, Maxime, si lit-

qui pro me staret emendavit Stewech.; *pro me faceret* vel *esset* Colv.; *qui pro me foret* Scipp. in Symbol. *si respond.* p. *cedes* pro *sodes* δ. *probata* pro *prolata* δ. *calumnia* F. 3. *cuiquaelibetavis* [ex glossa interlineari p. In cod. erat *cuiavis* et supra scriptum *quaelibet*, qui deinde inter *cui* et *avis* male interpositum est.] *cuiusvis* δ. item e glossa. *defrudentur* F. 1. In cett. *defraudentur*. *si quidem* δ. *ad livedinem* emendabat Schikerad. *quasi expr.* Acid. coniiciebat. Sed vide de ellipsi comparativi *magis* ad Met. p. 602. ed. meae. *probantis* δ. *tunc* non est in p. *potuerunt* δ.

recognosce mecum an emendabat Pric. *descripserit* p. δ. edd. vett. praeter Iunt. 2. *et haec et hoc* δ. pro *an et haec*. *ἔπεισας τοῦτον* F. 3. In cett. vice versa. *ὑμῖν* Wower. maluit et Salm. margini adlevit. *μακάριοι* F. 3. In cett. *μοχθηροί*. *ἡμῶν* F. 3. et edd. ante Casaub. qui dedit ὑμῖν; eumque secuti sunt seqq. *ἡμῖν* emendavit Bosscb. sed non recepit. *ἐλθέτω* cf. supra ad cap. LXXXII.; hic eadem est varietas lectionis in iisdem edd. Ceterum graeca desunt in codd et edd. in quibus haec semper abesse notatum est saepius.

qui pro me ferret. [Singularis est dictio, quam multis coniecturis VV. DD. sollicitarunt. Bosscha interpretatur: *dicere pro aliquo, alicuius caussam suscipere*. Alterum mihi quidem exemplum non constat. Sine dubio dictiones *legem ferre, ad populum ferre* similes huc revocandae sunt.]

obnoxia. [Si vera est cod. F. 3. lectio *calumnia*, *obnoxia calumnia* coniungenda sunt et explicanda quae videri possint esse perniciosa vel poena digna calumnia. Ita *obnoxium est* pro *perniciosum est* dixit Tacit. Dialog. de Orat. c. 10. *Obnoxius* pro *noxius* poni demonstrat Munk. ad Lactant. Placid. Narr. Fab. II. 9. p. 800. De voce *obnoxius* cf. quae exponit Gell. VII. 17.

cuiavis. [De pronomine *cuius*, *cuia*, *cuium* cf. Intt. ad Virg. Ecl. III. 1. ad Arnob. I. 30. T. I. p. 311. Orell. Eckst. ad Voss. Aristarch. T. III. p. 940.]

defrudentur. [Recepi hanc lectionem ex F. 1., de qua nostra quidem aetate nemo dubitabit. Apertissime enim evincitur loco Fronton. Epist. ad Anton. Imperat. I. 5. p. 154: *vide quaeso ne temet ipse defrudes et detrimentum amoris ultro poscas*; Terent. Adelph. II. 2. 38. Phorm. I. 1. 10., ad quem locum vide Intt. Plaut. Asin. I. 1. 77. 81. Menaech. IV. 2. 12. Pseud. I. 1. 91.]

Cap. LXXXIII. *ὡς μακαρίᾳ ἡμῶν σε.* [Quia ne F. 3. quidem probam lectionem habet, meam coniecturam in textu posui. Mirum est illud *μακάριοι*, quod vix putandum est e *μοχθηροὶ* depravatum fuisse. Forsitan verba ita restituenda sunt: *μακαρίᾳ ἡμῶν κακοήθεις σε ἀναπείθουσιν* i. e. contra nostram felicitatem male affecti te alliciunt, et nobis eam qua fruimur beatitudinem invident. Ita enim *μακάριοι* quomodo ortum sit bene explicari possit ex scriptura *ΜΑΚΑΡΙΑΙ*.

terae ita ut partim vocales dicuntur, etiam propriam vocem usurparent, si verba, ita ut poetae aiunt, pinnis apta vulgo volarent, nonne cum primum epistolam istam Rufinus mala fide excerperet, pauca legeret, multa et meliora sciens reticeret; nonne tunc ceterae litterae sceleste se detineri proclamassent; verba suppressa de Rufini manibus foras evolassent; totum forum tumultu complessent, se quoque a Pudentilla missas, sibi etiam quae dicerent mandata; improbo ac nefario homini per alienas litteras falsum facere tentanti ne auscultarent, sibi potius audirent; Apuleium magiae non accusatum a Pudentilla sed accusante Rufino absolutum? Quae omnia etsi tum dicta non sunt, tamen nunc cum magis prosunt luce illustrius apparent. Patent artes tuae, Rufine, fraudes hiant, detectum mendacium est. Veritas olim interversa nunc se effert et velut alto barathro calumnias emergit.

C A P U T LXXXIV.

Ad litteras Pudentillae provocastis; litteris vinco, quarum si vultis extremam quoque clausu|lam audire, non invidebo. Dic tu, quibus verbis epistolam [327]
finierit mulier obcantata, veoors, amens, amans. *ἐγὼ οὔτε μεμάγευμαι, οὔτε δ' ἐρῶ, τὴν εἱμαρμένην ἔφην.* Etiamne amplius? | Reclamat vobis Pudentilla 569

et litterae .... ut dicantur p. *s. litt. ut ita ut ... dic* δ. Pro *vulgo volarent* Pric. emendavit *si verba ita ut vulgo poetae*, quia *vulgo* adverb. significationem non intellexit. Est vero: volare solerent. *tam* pro *tunc* δ. *si quoque* ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. Ald. Bas. 1. *nec auscult.* δ. *ascultarent* p. *etiam* pro *omnia* δ. *possunt* δ. *apparerent* F. 1. δ. *aures tuae* p. *se fert* F. 3. δ. p. In cett. *se effert*. *calumnias emergit* F. 3. p. δ. edd. ante Casaubon. *calumnia se mergit* F. 1. Elm. Scriv. et marg. adscriptum a Goesio. *calumniae emergit* Casaubon. Gentil. Pric. Florid. *calumnia emergit* Altenburg. Bipont. *calumniae se mergit* Bosscha.

videbo δ. *amens* bis p. *ἐγὼ οὔτε μεμάγευμαι, οὔτε τερῶ τὴν εἱμαρμένην ἐκφ.* F. 3. *ἐγὼ οὔτε μεμάγευμαι οὔτε τερῶ τὴν εἱμαρμένην ἔφη* edd. ante Casaub., qui emendavit *ὅτι δ' ἐρῶ, αἰτία ἡ εἱμαρμένη ἔφυ*, quam lectionem omnes seqq. Edd. secuti. In plurimis codd. et edd. vett. graeca exulant. *vobis* excidit e Florid. Altenb. Bipont.

ὑμῶν bene defenditur et *ἀναπείθουσιν* accusativum habet obiecti. *Ὑμᾶς* quod Casaub. habet mihi propter praegr. *ἔπεισας* non probatur. Hinc intelligendum quam male in seqq. pro *ἐλθέτω* scribatur *ἔλθετε*.]

sibi audirent. [De hac constructione vide Ruddim. Institt. T. II. p. 149.

nunc se effert et velut... calumnias emergit. [*Se effert* scribendum esse probat sententiarum nexus, quum *se fert* foret *incidit* et *irruit*, quod h. l. nihili est. Quia vero intercepta erat veritas, nunc demum se ostendit. *Se efferre* pro *se ostendere* ipse Cic. dicit de Amicit. c. 27. §. 102. et Orat. 7. §. 26. *et quasi lucent Athenae tuae; qua in urbe primum se orator extulit.* Longe difficillimum est de seqq. verbis iudicium, quoniam utraque lectio et *calumnias emergit* et *calumnia se emergit* per sententiarum nexum ferri potest. Plurimi vero codices quum constanter priorem praebeant et F. 1. lectio *calumnia se mergit* magis ad eam inclinet, praeterea ob rariorem verbi *emergere* usum et constructionem ea commendetur, *calumnias emergit* praetuli i. e. veritas quae apparuit calumnias in lucem edidit et velut ex alto barathro protraxit: de *emergere* activo sensu cum accusativo iuncto cf. ad Met. p. 14. ed. meae. Eckst. ad Voss. Arist. T. II. p. 740. Dr. ad Sil. Ital. VII. 413. ubi contra Drak. mentem citatur hic locus ita: *calumnia se mergit.*]

Cap. LXXXIV. *οὔτε μεμάγευμαι, οὔτε δ' ἐρῶ, τὴν εἱμαρμένην ἔφην.* [Ita codd. vestigia secutus emendavi ea sententia: ab Apuleio nunquam incantatus sum, nec unquam hoc dicam, sed fatum dixi, fato culpam tribuo, quae sententia

et sanitatem suam a vestris calumniis quodam praeconio vindicat. Nubendi autem seu rationem seu necessitatem Fato adscribit, a quo multum magia remota est vel potius omnino sublata. Quae enim relinquitur vis cantaminibus et veneficiis, si Fatum rei cuiusque veluti violentissimus torrens neque retineri potest neque impelli? Igitur hac sententia sua Pudentilla non modo me magum sed omnino esse magiam negavit. Bene, quod integras epistolas matris Pontianus ex more adservavit; bene, quod vos festinatio iudicii antevortit, ne quid in istis litteris ex otio novaretis. Tuum hoc, Maxime, tuaeque providentiae beneficium est, quod a principio intellectas calumnias, ne corroborarentur tempore, praecipitasti, et nulla impertita mora subnerviasti. Finge nunc aliquid matrem filio secretis litteris de amore, uti assolet, confessam. Hoccine verum fuit, Rufine, hoc non dico pium sed saltem humanum, provulgari eas

nostris Iunt. 2. *vindicatur* δ. *magica* p. pro more. A voce *magia* usque ad *negavit* lacuna est in δ. *pudeo non eodem* pro *Pudentilla non modo* p. *negaverū* pro *negavit* p. *magicas* pro *integras* p. *integras manus* δ. *adservabit* F. 3. p. *observavit* δ. *nec quid* p. *intellectas* δ. *corroborentur* p. *nullam impertitam ora* F. 3. *nullam impertitam horam* F. 1. δ. In cett. *nulla impertita mora*. *subnerviasti* F. 1. 3. p. In cett. *subnervasti*. *suppernasti* Scal. ex Casaubon. emendatione. *provulgari* F. 1. 3. δ. Iunt. 2. Elm. Scriver. Videtur id probare Oud. ad Suet. Ner. c. 36. In cett. *promulgari*.

seqq. bene respondet: *fato adscribit.* At negandum non est, ἔφην non accurate h. l. dici, quum potius φαίην ἂν vel simile quid exspectes.]

seu necessitatem. [Hunc locum excitat Buenem. ad Lact. Inst. VI. 28. §. 4. p. 827. ubi de notione *necessitatis* accuratius agit.]

Fato. [*Fato* veteres omnia mala adscribebant praesertim in amore cf. ad Met. p. 875. Eumen. Panegyr. Constant. August. c. 14. §. 3.: *usurpabo nimirum illa communia omnium facinorum patrocinia, quae tamen plerumque etiam a sapientibus adseruntur, neminem hominem peccare nisi fato, et ipsa scelera mortalium actus esse fortunae contra autem deorum munera esse virtutem*, ad quem locum vide Iaeger.]

subnerviasti. [Cum Bosscha hanc lectionem probo. Nonius p. 215. *nervi masculini sunt, sicuti plerumque: nervia femininum apud doctos lectum et saepe. Verum* Varro ὄνος λύρας: *Scientia doceat, quemadmodum in psalterio extendamus nervias. Neutri;* Varro ὄνος λύρας: *et id dicunt suam Briseidem producere, quae eius nervias tractare solebat.* Hinc *nervio* et *subnervio* formavit Apuleius. Ita etiam *nervia* plural. neutr. in usu videtur fuisse, cf. Petron. Satyr. c. 45. p. 301. ed. 2. Burm. atque idem restituendum puto in Gloss. Philox. p. 143. *nervia* νεῦρα pro *nerva*. *Subnervare* testantur Gloss. Cyrill. p. 546. νευροκοπῶ *subnervo* et Gloss. Vulc. p. 146. *subnervo* ὑπονευρίζω.]

uti assolet. [Deder. ad Dict. Cret. III. 16. Gloss. p. 327.]

verum. [i. e. *aequum* et *iustum* cf. Priscian. XVII. 23. T. II. p. 90. Krehl: *et iuste pro vere vel vere pro iuste. Euripides: Αἴαντος δίκαιος γόνος pro ἀληθής* et XVIII. 24. §. 206. *Iustum pro vero et verum pro iusto frequenter tam nos quam Attici ponimus. Sophocles Αἴαντι δίκαιος γόνος pro vero. Nostri quoque verum pro iusto et iustum pro vero frequenter ponunt, Virg. Aen.* XII. 694. *quaecunque est fortuna, mea est, me verius unum pro vobis foedus luere et decernere ferro, verius dixit pro iustius.* cf. Lobeck. ad Soph. Aiac. l. c. p. 281. ed. 2. Schott. Observ. II. 7. p. 40. Buenem. ad Lact. Inst. VI. 14. §. 13. p. 776. Intt. ad Cic. Tusc. III. 27. IV. 29. T. II. p. 189 et 213. Moser. Front. Epist. ad M. Caesarem. III. 3. p. 65. *Sive sit iste Herodes vir frugi et pudicus, protelarei conviciis talem a me virum non est verum, sive nequam et improbus est, non aequa mihi*

litteras et potissimum filii praeconio publicari? Sed sum ego inscius qui postulo, ut alienum pudorem | conserves, qui tuum perdideris? 570

CAPUT LXXXV.

Cur autem praeterita conqueror, cum non sint minus acerba praesentia, hucusque a vobis miserum istum puerum depravatum, ut matris suae epistolas quas putat amatorias pro tribunali Proconsuli recitet, apud virum sanctissimum Claudium Maximum, ante has Imperatoris Pii statuas filius matri suae pudenda exprobret stupra et amores obiectet? Quis tam est mitis, quin exacerbescat? Tune, *ultime*, parentis tuae animum in istis scrutaris, oculos observas, suspi-

sed non est in δ. *inscitus* Scal. e Vulc. coniectura et seqq. nec correctum est in coll. Florent. 1. In cett. *inscius*. Ceterum Bosscha cum Iunt. 2. sustulit interrogandi signum, quod in reliquis edd. conspicitur post *perdideris*. Sunt haec affirmantis et corrigentis cum irrisu ea quae prius dicta erant. *pudorem* post *tuum* repetit Florid.

hocusque F. 3. *hicusque* δ. *proconsul* p. *hoslim* ^{s}ppii pro *has imperatoris Pii* δ. (ex compendio *imp̄*. i. e. *imperator*.) *matris suae* Mss. edd. vett. Pric. Wow. Vulc. 1. 2. Elm. Scriv. In cett. *matri suae* ex Casaub. emendatione. *amore obiectet* δ. *est* non comparet in δ. *exardescat* esse Fulv. cod. lectionem ait Wower. in Var. Lect., quam, non *excandescat* esse Fulv. emendationem testatur Sciopp. In Bas. 1. est *exurbescat*. *ultimo* F. 3. p. *ultima* Brant. inepte. *ultime* legendum esse monuit Pric. ad Met. III. p. 54. ed. suae et adlevit etiam Salm. Unde auspicor eum id ipsum aut eius vestigia in cod. invenisse. In cett. *ultro*. *in* delent Elm. Scriv. Altenb. Bip. quasi istis sit dativus commodi, ut servias nefariis istis hominibus. *iustis* pro *istis* δ. *scrutans* edd. vett. quaedam.

cum eo certatio atque idem detrimen inde capitur; ita enim legendum sit pro *neque idem detrimentum capitur:* Palimps. habet *detrimenu.*, cf. Soph. Oed. Tyr. 1158. Philoct. 1140.]

provulgari. [Bosscha *promulgari* praefert, quia minus ταυτόλογον sit sequenti *publicari*. Mea tamen opinione et *provulgare* et *promulgare* in lucem est emittere nec neutro minuitur haec quam putat Bosscha eiusdem sententiae repetitio. Praeter Mss. auctoritatem *provulgari* eo defenditur, quod rarissime legitur apud vett. et ut videtur, tantum apud Afros cf. Lexica.]

inscius. [Ex communi vocc. *inscientia* et *inscitia* discrimine, quod etiam *inscitus* et *inscius* sequantur, Bosscha praefert *inscitus* i. e. stolidus ineptus. Quoties tamen in usu hh. vv. a quotidiano sermone recesserint Romani probat Hase. ad Reisig. Gram. Lat. p. 118. adn. 118. Ita h. l. *inscius* est stolidus, ineptus.]

Cap. LXXXV. *praeterita conqueror.* [De hac constructione pluribus agit Buenem. ad Lact. Inst. IV. 18. §. 10. p. 507. ubi h. l. excitatur; VI. 20. §. 24. p. 818.]

hucusque. [i. e. eo, adeo. Ita *huc* saepius legitur cf. Cic. in Catil. II. 2. 4. Hand. Tursell. T. II. p. 107. Hanc adverbii *hucusque* significationem Hand. ignorasse videtur.]

matri suae. Codd. legunt *matris suae* et *exprobrare* dativo personae non addito, recte dictum; cf. Plaut. Mostell. I. 3. 142 sq. II. 2. 37. Sed tum dicere debuit auctor *in matre sua*, quia *exprobrare stupra matris* est stupra quae revera commisit mater ei obiicere, quare etiam ob seq. *obiectet* Bossch. cum Florid. recte amplectitur Casaubon. emendationem.

ultime. [Hanc Pricaei coniecturam in textu posui. *Ultimo* si vera est lectio, plane insolita significatione dixit Apuleius pro *pessime* scelestissime, quod quamquam ex notione adiectivi probari possit cf. ad Met. p. 180. ed. meae, tamen usus adversari videtur Apuleii, qui in hac quidem significatione nunquam *ultimo* sed *ultime* ponit adverbialiter, cf. Met. I. p. 34. et *utpote*

ritus numeras, affectiones exploras, tabulas intercipis, amorem revincis? Tune
571 quid in cubiculo agat perquiris, *ne mater | tua non dico amatrix sed ne omnino
femina est ne tu in ea cogitas* nisi unam parentis religionem? O infelix uterum
tuum, Pudentilla, o sterilitas liberis potior, o infausti decem menses, o ingrati
quatuordecim anni viduitatis! Vipera, ut audio, exeso matris utero in lucem
proserpit atque ita parricidio gignitur. At enim tibi a filio iam adulto acriores
res morsus viventi et videnti offeruntur. Silentium tuum laniatur, pudor tuus
carpitur, pectus tuum foditur, viscera intima protrahuntur. Hascine gratias
bonus filius matri rependis ob datam vitam, ob acquisitam hereditatem, ob
[328] quatuordecim annorum longas alimo|nias; hiscine te patruus disciplinis erudivit,
ut si compertum habeas filios tibi similes futuros, non audeas ducere uxorem?
Est ille poetae versus non ignotus:

Odi puerulos praecoqui sapientia.

572 | Sed enim malitia praecoqui puerum quis non aversetur atque oderit, cum videat

suspiratus voluit Gentil. *suspiria* habet Iunt. 2. cf. Met. I. p. 32. *tune quid in cub. agat perquiris ne mater tua non dico amatrix sed ne omnino femina estne tu in ea cogitas* F. 3. *tune quid in cubiculo agat perquiris sed ne mater ... est ne in ea cogites* F. 1. ex collat. Lindenbrog. *tune quod in cubiculo agat perquiris? ne mater tua non dico amatrix sed ne omnino femina est! ne tu in ea cogitas nisi unam parentis religionem?* Haec est lectio edd. ante Vulc. 2. neque Mss. hilo quicquam mutant teste Bosscha, nisi quod in F. 1. pro *quod* sit *quid*, receptum ab Elm. Scriv. Florid., et in p. *perquiras* cum Salm. in marg. In Vulc. 2. operarum credo culpa, omissum est *perquiris ne mater tua non dico amatrix*, item *ne* post *sed*, quod non exulat a F. 1., ut credas forte ex Elm. nota. *non dico* pro glossemate eiecerunt Pric. Florid. Bosscb. Edd. post Casaubon. ex eius mente exhibent: *estne ut in ea cogites nisi unam parent. religionem.* Insuper Scriver. prius *ne* mutavit in *nae* hoc modo: *nae mater tua non dico amatrix sed omnino femina: estne ut in ea*, quod comparet etiam in Altenb. et Bip. *Tune quid in cubiculo agat perquiris, ne mater tua amatrix sed omnino femina* Casaub. Pric. Florid. Bossch., qui pro *sed ne* emendare voluit *sed enim* (ex compendio *eñ.*) *uterus tuus* δ. ex glossemate docti librarii. *infantis* pro *infausti* p. *exese* δ. *capitur* δ. *fodiatur* p. *respondes* pro *rependis* edd. ante Iunt. 2., unde Colv. emendabat *rependes.* *ut quasi* corrigebat Pric. *eoi* pro *odi* p. *praecochi* (bis) F. 3. *praecoqui* p. et d. postea, qui hic *praecoquos sapientiam* habet. In cett. *praecoci.* Seqq. *sed enim malicia praecoqui puerum* in Iunt. 1. Ald. Bas. ut versus leguntur. *adversetur* δ.

ultime affectus, et X. p. 725. *tunc illa uxor egregia ... primum quidem nudam flagris ultime verberat. Ultime* igitur h. l. aut pro adverbio aut pro vocativo haberi poterit.]

observas. [*Observare* de insidiosa dici observatione, ut *custodire* demonstrat Munker. ad Hygin. Fab. 189. p. 313. Ita etiam φυλάττεσθαι apud Graecos cf. Stav. ad h. l. Quint. Decl. 18. *huius suspiria oculosque custodi.*]

ne mater. [Locum difficillimum quum ex codd. scriptura expedire nequeam, in textu corrupte ita posui ut in Mss. legitur. Prius *ne* ante *mater* et posterius ante *tu* mihi non particulae interrogativae sed affirmativae videntur esse, atque *est* cum *femina* et praegressis coniungendum. Attamen *ne* ante *omnino* positum semper offensionis quid habet.]

uterum. [Hanc terminationem habet Plaut. Aul. IV. 7. 10. Truc. I. 2. 103. cf. Non. p. 229. Merc. et Voss. Arist. T. I. p. 440. Foertsch.]

viventi et videnti. [De hac locutione quae graecae ζῶν καὶ ὁρῶν respondet cf. Casaub. ad Theophr. Charact. 14. Lambin. ad Lucret. III. 1059. Intt. ad Plaut. Most. II. 1. 80.]

foditur. Ms. Pith. habet *fodiatur*, unde Bosscha ex Plaut. Bacch. I. 1. 30. *animum fodicant* corrigere voluit *fodicatur* [cf. Intt. ad Cic. Tuscul. II. 14. p. 588. et III. 16. p. 114. Moser.]

praecoqui cf. Intt. ad Gell. X. 11. Quint. Inst. Orat. I. 3. §. 3. *illud ingeniorum praecox genus*, ibique Intt. Tertull. de Anim. c. 20. *praecoce lingua.* In scriptura *praecoqui* recipienda secutus sum cod. d'Orvill. et Pith., et quod lectio Cod. F. 3. *praecochi* magis ad *praecoqui* quam ad

nstrum quoddam prius *robusto* scelere quam tempore, ante nocentem tentem, viridi pueritia, cana malitia? Vel potius hoc magis noxium, n venia perniciosus est et nondum poenae iam iniuriae sufficit. Iniu- ? immo enim sceleri adversum parentem nefando, immani, impetibili.

CAPUT LXXXVI.

enienses quidam propter commune ius humanitatis ex captivis epistolis Macedonis hostis sui unam epistolam, cum singulae publice legerentur, prohibuerunt, quae erat ad uxorem Olympiadem conscripta: hosti po- ercerunt, ne maritale secretum divulgarent, praeferendum rati fas propriae ultioni. Tales hostes adversum hostem, tu qualis filius matrem? Vides quam similia contendam? Tu tamen filius matris epi- amore, ut ais, scriptas in isto coetu legis, in quo si aliquem poetam m iubereris legere, profecto non auderes; pudore tamen aliquo impe- immo enim numquam matris tuae litteras attigisses, si ullas litteras 573
. At quam ausus es tuam ipsius epistolam legendam dare, quam nimis ter, nimis contumeliose et turpiter de matre tua scriptam, cum ad- ius sinu alerere, miseras clanculo ad Pontianum, scilicet ne semel ac tam bonum tuum factum *obtutu capesseretur*. Miser non intel-

. 1. 3. δ. edd. vett. ante Colv. *robusto* Marg. Poet. *robustum* p. et seqq. edd. Bosscha *robusto scel.*, quod recipiendum est. *aut noc.* Florid. negligenter.
am pro *quidem* ex Casauboni emendatione Vulc. 2. Wower. Elm. Scriv. Florid. In collat. ;. nihil correctum est. *vanam* pro *unam* Vicent. *Olympiaden* F. 3. *Olympiadis* p. δ. utroque loco F. 3. *quasi filius adversum* δ. In cett. bis *adversus*. *tu* ante *tamen* unt. 2. Verba inde a *filius* usque ad *tamen* non sunt in Venet. 2. errore librarii, qui a versus voce *filius* ad sequentis idem voc. delapsus est. *ut ait* δ. *aliquam poetam* δ. nt. 1. Ald. Bas. 1. Bipont. *non abnuens* pro *non auderes* Wower. ex vet. cod. eamque xpressit Scriver. *tamen* habent omnes codd. et edd. *cum* δ. et Bosscha, quod improbo. im *tamen* hic habet. *impedire* Venet. 2. *si ullas alias attigisses* codd. et edd. praeter osch., in quibus *alias* deest, uti mihi quoque elegantius videtur esse. *at quam* cal. Wower. Elm. Scriv. coniectura Vulc. *at quis* Colv. emendavit; et Florid. cum Pric. qq. Bip. et Altenb. *at quam ausus es* Acidal. coniecturam Bosscha in textu posuit. cid. *at etiam* corrigebat. In codd. *ad quam*. *alere* p. *semel* pro *scilicet* p. *optuto cape-* *obtuto capesseret* F. 1. et edd. ante Casaub., nisi quod nonnullae edd. scribunt *capesce-* b. cum Lips. reposuit *oblivio* eosque posteriores edd. secuti sunt, praeter Bosscham, qui *obtutu capesseretur*; *actutum capesseret* coniectura est Colvii, *obtutu careret* Vulcanii.

inclinat. Colum. III. 2. 18. quis *fructus* III. 1. §. 7. *vites* ed *praecoques*. cf. III. 2. . 10. §. 10. Ut *praecoquis* *praecoquus* in usu erat cf. III. 37. §. 1. 39. §. 1. cf. Isidor. VII. 5. 6. et Gronov. ad Senec. d Marc. c. 22. p. 57. et Non. 156. Merc. de re cf. Erasm. hil. II. Cent. I. prov. 100.

o scelere. [Ita ex optimis codd. i *robustos scelere* habent. Nam sequenti vocabulo, ut saepius Ita Cic. Phil. II. 25. *sed haec* *quae robustioris improbitatis sunt;* et tum *robusto tempore* ut *robustior annus* apud Ovid. Met. XV. 206.]

Cap. LXXXVI. *at quam*. [*Ad quam* lectio codd. cum sententiam non praebeat, recepi Vulc. emendationem *at quam* pro qualem.]

obtutu capesseretur. [Quum meliorem huic loco corrupto medicinam afferre nequeam, Bosscham secutus sum *obtutu capesseretur* emendantem, etsi eius emendatio partim non probatur. Illud *obtuto* quod codd. omnes praebent pro nihilo non habuerim, nec tamen *obtuto* antiquam pro *obtutu* terminationem cum

ligis iccirco patruum tuum hoc fieri passum, quo se hominibus purgaret, si ex litteris tuis nosceretur, te etiam prius quam ad eum commigrasses, etiam eius *matri blandirere*, tamen iam tum vulpionem et impium fuisse.

CAPUT LXXXVII.

Ceterum nequeo in animum inducere, tam stultum Aemilianum esse, ut arbitretur mihi litteras pueri et eiusdem accusatoris mei obfuturas. Fuit et illa commenticia epistola neque mea manu scripta neque verisimiliter conficta, qua videri volebant blanditiis a me mulierem sollicitatam. Cur ego blandirem, si magia confidebam? Qua autem via ad istos pervenit epistola, ad Pudentillam
574 scilicet per aliquem | fidelem missa, ut in re tali *accurari* solet? Cur praeterea

quod δ. *hominibus* F. 3. p. δ. Iunt. 2. Bossch. In cett. *omnibus*. *litteris suis* F. 3. δ. *mater blandiretur* δ. *volpionem* F. 3.

neque in animum Iunt. 2. *me obfuturas* F. 3. *commendaticia* ed. pr. Bas. 1. teste Colv. *manu mea* δ. *quam videri* δ. *cur ego* F. 1. In cett. *cur ergo*. *blandirem* F. 1. 3. Cett. *blandirer*. cf. supra. *magia confid*. F. 3. δ. *magiam* p. In cett. *magiae*. *accusari* F. 1. 3. δ. *accurari* i. e. *accusari* p. (Ita enim *accusari* et *accusatio* compendiose scribitur, ut *accom* i. e. *accusationem*.) In cett. *actitari*.

Acidalio restituerim. Nec minus displicet eiusdem viri coniectura *facesseret* i. e. ex oculis, e conspectu abiret, quae sententia loco non apta est. Bosscha suam emendationem defendit ex Liv. XXXVII. 24. *spectaculum capessere oculis*. E praecedenti *ne* facile intelligitur *ut*, ut Nep. Att. c. 10. *ne timeret statimque ad se veniret*. De voc. *obtutus* pro *oculis* cf. Met. p. 76.]

matri blandirere. [Si plures codd. lectionem d'Orv. *mater blandiretur* probarent, non dubitarem in textum eam recipere. *Blandiri* enim passive dici affirmat Prisc. VIII. 4. §. 15. T. I. p. 367. Krehl.: *Ex his multa antiqui tam activa quam passiva significatione protulisse inveniuntur et maxime ea quae apud Graecos activam habent et passivam ... arbitror, blandior* cett. et p. 370. *Verrius: blanditusque labor molli curabitur arte blanditus* κολακευθεὶς *passivam habet significationem*. Hac in sententia me confirmat in seqq. lectio codd. F. 1. et 3., qui pro *blandirer* habent *blandirem*, quam lectionem recepi, quum pro librariorum errore vix duci queat, etiamsi huius formae activae exemplum adhuc inveni nullum. At in his verborum terminationibus Afri plurimi sunt cf. ad Met. p. 68. et quantum antiquissimi scriptores hac in re ab posterioribus recesserint, ex catalogo eorum verborum quem Prisc. VIII. 4. p. 377. Krehl. recenset, videri licet. Ne tamen audacius agerem, hic *matri blandirere* cum optimis codd. retinui.]

Cap. LXXXVII. *magia confidebam* [Ita scripsi ex codd. optimis. Notissima est constructio cf. Apol. p. 377. *quoque uno praecipue confisus*; Cic. ad Fam. XII. 14. §. 4. *nulla alia confisus urbe*. Ceterum si *magiam* praeberent reliqui praeter Pith. codd., hanc lectionem reponerem cf. Prisc. XVIII. 25. §. 223. *Θαῤῥῶ τούτοις καὶ τούτους*. Nos: *fido huic rei et hac re*; Demosthenes Ὀλυνθιακῶν III. *ὑπάρχον Ὀλυνθίοις δύναμίν τινα κεκτημένοι οὔτε Φίλιππος ἐθάῤῥει τούτους, οὔτε οὗτοι Φίλιππον*. Statius in II. Thebaidos [573.]: *Martisque e semine Theron terrigenas confisus avos*.]

accurari. [Hanc meam coniecturam cett. Edd. lectioni *actitari* praelatum iri ab omnibus spero, quoniam non solum codd. scripturae *accusari* ad litterarum vestigia quam simillima est, sed ita etiam explicatur, qui *accusari* corruptum fuerit a librariis *accurare*, verbum plane ignorantibus. *Actitari* enim si vera lectio foret, in *accusari* deprava-

n vitiosis | verbis tam barbaro sermone ego scriberem, quem iidem dicunt [329] quaquam graecae linguae imperitum, cur autem tam absurdis tamque taberriis blanditiis subigitarem, quem iidem aiunt verbis amatoriis satis scite lavire? Sic est profecto; cuivis palam est: hic qui epistolam Pudentillae graetiorem legere non potuerat, hanc ut suam facilius legit et aptius commenvit. Sed iam de epistolis satis dictum habebo, si hoc unum addidero: Puntillam quae scripserat dissimulamenti caussa et deridiculi: ἐλθέτω νῦν ἕως ε σωφρονῶ, post hasce litteras evocasse ad se filios et nurum; cum his ferme obus mensibus conversatam. Dicat hic pius filius, quid in eo tempore seius agentem vel loquentem | matrem suam propter insaniam viderit: neget 575 m rationibus villiconum et upilionum et equisonum sollertissime subscriisse; neget fratrem suum Pontianum graviter ab ea monitum ut sibi ab insiis Rufini caveret; neget vere obiurgatum quod litteras quas ad eum miserat ılgo circumtulisset, nec tamen bona fide legisset; neget post ista quae dixi atrem suam mihi apud villam iampridem condicto loco nupsisse.

-*berem* F. 1. 3. Iunt. 2. Elm. Scriv. Florid. Bossch. In cett. *conscriberem*. *cur artam tam abs.* m *tab. b. s. quam iid.* p. *subigitarem* F. 3. δ. p. Colv. emendavit *sublaterarem*. In cett. *bagitarem*. *hoc* p. *graecaniorem* emendabat Brant. *graecatiorem* abest in p. *potuerat* F. 3. *test at* δ. In cett. *poterat*. *apertius commentavit* Lipsii correctio est. Sed interpretor: facilius rsuadere aliis potuit, eam fide dignam esse. ἰλθέτω F. 3. alii codd. De hoc loco iam prius imus p. 565. Eadem hic est lectionis varietas. *his* pro *hic* δ. Pith. addit *Pudentis* nomen. *quius* F. 1. 3. p. Elm. Scriv. Bossch. In cett. *secus*. *vel loquentem* non est in δ. *villiconum* 1. 3. edd. vett. In cett. *villicorum*. *upilionum* F. 1. 3. In cett. *opilionum*. cf. ad Florid. p. 13. . meae. *equisionum* edd. vett. cf. adnot. crit. Met. p. 634. ed. meae. *scribtis* pro *subscripsisse* p. *get se* p. *munitum* p. *condito* pro *condicto* p.

ri fuisse illi non putandi sunt, quum itum satis hoc sit vocabulum. *Accure* apud Plautum aliquoties in usu t, Mil. Glor. III. 1. 300. et saepius . Lexic. Ita codd. et edd. supra p. 493. ter *accusandam* et *accurandam* fluuant et p. 501. inter *accuratorum* et *cusatorum*. Hunc locum citat Deder. l Dict. Cret. V. 1. Gloss. p. 355., *titata* pro *acta* dici inde demonstrans.]

tabernariis blanditiis. [Hunc locum tat Casaub. ad Neron. c. 27.]

subigitarem. [Ex optimis codd. hoc cabulum restituendum est, quo Plaus aliquoties utitur; cf. Mil. Glor. III. 57. V. 9. Casin. V. 4. 2. Mercat. I. 93. 94. Fronto Epist. ad M. Caesar. 7. 5. p. 103. Mai. *Igitur Tiberius bliothecarius tibi subigitandus est, liquid in eam rem insumendum, quod ihi ille, ut ad urbem venero, aequa ivisione impertiat.*]

sequius. [i. e. malam partem, peius; . Intt. ad Liv. II. 37. §. 3. ad VII. 6. 8., ubi tamen Drak. *secus* h. l. praert, Intt. ad Plin. Paneg. 54. p. 248. Gronov. ad Gell. III. 14. Arntz. cf. ad Met. X. p. 649. adnot. crit. Munker. ad Hygin. fab. 220. p. 358., quem locum ita legerim: *Sumserunt Saturnum iudicem, quibus Saturnus aequus* (vel *aequius) videtur iudicasse.* Hoc enim Saturni de Cura, Iove et Terra iudicium aequissimum erat.]

villiconum [ex optimis codd. reposui. Est enim *villico* a verbo eiusdem terminationis formatum, ut *edo*, *bibo* simil. Praeferenda vox non solum propter infrequentiam, sed etiam ob soni parilitatem, qualis est *villiconum, upilionum, equisonum*. De *villiconum* officiis cf. Cato de R. R. 142. 143. Heinrich. ad Cic. Fragm. pro Tull. p. 31. ed. Beier. ad Iuven. III. 195. p. 153. Burm. Anthol. Lat. II. p. 557.; Buleng. de Conviv. II. c. 65. in Graev. Thes. Antiquitt. T. XII. p. 152., ubi hic locus excitatur. Duplici *L.* littera *villicus* scribi praestat; cf. Garaton. ad Cic. Orat. pro Planc. c. 25. p. 149. ed. Orell. Beier. ad Cic. Oratt. Fragm. p. 31. *vilicus* praefert.]

CAPUT LXXXVIII.

Quippe ita placuerat, in suburbana villa potius ut coniungeremur, ne cives denuo ad sportulas convolarent: cum haud pridem Pudentilla de suo quinquaginta millia nummum in populum expunxisset ea die, qua Pontianus uxorem duxit et hic puerulus toga est involutus. Praeterea ut conviviis multis ac molestiis supersederemus, quae ferme ex more novis maritis obeunda sunt. Habes, Aemiliane, caussam totam, cur tabulae nuptiales inter me ac Pudentillam non in oppido sint sed in villa suburbana consignatae, ne quinquaginta millia nummum denuo profundenda essent nec tecum aut apud te coenandum. Estne caussa idonea? Miror tamen quod tu a villa tantopere abhorreas, qui plerumque rure versere. Lex quidem Iulia de maritandis ordinibus numquam *scilicet* ad hunc modum interdicit: „*Uxorem in villa ne ducito.*" Immo si verum velis, uxor ad prolem multo auspicatius in villa quam in oppido du-
575 citur, in solo uberi quam in loco sterili, in agri | cespite quam in fori silice; mater futura in ipso materno sinu nubat in segete adulta super fecundam glebam, vel enim sub ulmo marita cubet in ipso gremio terrae matris inter subo-

toga est indutus Florid. temere, quod inde in Edd. Altenb. et Bip. propagatum est. *conv. ac multis molestiis* vel *conc. mult. ac molestis* Iungerm. Epist. 31. inter Gudian. p. 364., quod Salm. in marg. adlevit et Bosscha recepit. In cett. *molestiis.* Non necessarium est. *Multis* ad utrumque pertinet. *conviliis* δ. *numi nummorum* p. *perfundenda* δ. *ne tecum aut* Salm. malebat. *aut* ignorat p. Post *coenandum* addunt *esset* edd. vett. praeter Iunt. 2. *miror tamen quid tu* corrigebat Acidalius. *quod* non est in p. *tuam villam* F. 3. δ. p. In cett. *tu a villa. tanto tempore abhorr. quae* δ. *rure* Mss. et edd. ante Colv., qui *ruri* restituit, quod Bosschae auribus gratius est, nec tamen ille recepit. *ut fere* pro *versere* p. *sui* F. 1. 3. p. *sius* δ. In cett. *scilicet. ubere* quidam teste Pricaeo. *urbe sterili* Vulc. 2. *Uberi* retinendum est propter sui parilitatem in vocc. *solo uberi* et *loco sterili.* *in ipso mat. si nubat in* edd. vett., a qua lect. codd. non recedunt, nam ne in F. 1. quidem est *sinu*, ut putasse videtur Elm. Primus Casaub. cum Vulc. 2. 3. et Pric. haec mutavit ita: *in materno sinu ac in segete;* Schiker. et Salm. in marg. emendarunt: *in ipso mat. sinu si nubat*, quemadmodum ediderunt Scriv. et Florid. Acidal. correxit: *in mater. sinu nubat*, quod Bosscha recepit; Brant.: *in ipso mat. sinu, si aut in segete.* Ego Acidalii emendationem sequor. *matres* F. 3. edd. ante Casaub. *accubet* malebat Iungerm. in Epist. Gud.

Cap. LXXXVIII. *sportulas.* [Ritum in nuptiis sportulas dandi tangit Symmach. Epist. IV. 24. IX. 96. cf. Intt. ad Iuven. I. 95. Brisson. de Rit. Nuptial. in Graev. Thes. Ant. T. VIII. p. 1044. 1050.]

conviviis multis. [De coena nuptiali cf. ad Met. p. 429. ed. meae.]

molestiis. [i. e. saltationibus, compotationibus aliis cf. Hotmann. de Vet. Rit. Nupt. c. 30. in Graev. Thes. Ant. T. VIII. p. 1142.]

consignatae. [cf. Kirchm. de Ann. p. 21. et Apol. p. 540.]

tua villa. [Mira est lectio optimorum codd. *tuam villam*, quae quamquam per constructionem ferri possit, sententia tamen refutatur, quia is qui fere semper rure versatur, a sua villa non abhorret, sed hic mirum est, quomodo alteri vitio vertere possit, quod in villa nuptias concelebret.]

lex Iulia de maritandis. [an. 757. urb. cond. data est. Postea per Augustum severius emendata cf. Lips. Excurs. ad Tac. Ann. III. 25. Intt. ad Iuven. Sat. VI. 38. De re cf. ad Met. VI. p. 397.]

scilicet. [Quamquam facilius sui ex compendio *scil* oriri potuit, tamen quum d'Orvill. *sius* habet, mihi adverbii comparativus in *sius* terminans latere videtur.]

auspicatius. [Ita scribendum est, non *auspicacius*, ut Florent. 3. habet. *auspex* enim adhibebatur in nuptiis et *auspicato* matrimonia contrahebantur; cf. Intt. ad Iuven. X. 336.]

ulmo marita. [De hoc more ulmis adiungendi vites cf. Intt. ad Ovid. Met.

les herbarum et propagines vitium et arborum germina. Ibi et ille celeberrimus in comoediis versus de proximo congruit: | [330]

παίδων ἐπαγρῶν γνησίων ἐπίσπορα.

| Romanorum etiam maioribus Quintiis et Serranis et multis aliis similibus non 577
modo uxores verum etiam consulatus et dictaturae in agris offerebantur. Cohibebo me in tam prolixo loco, ne tibi gratum faciam, si villam laudavero.

CAPUT LXXXIX.

De aetate vero Pudentillae, de qua post ista satis confidenter mentitus es, ut etiam sexaginta annos natam diceres nupsisse, de ea tibi paucis respondebo:

suboles F. 3. In cett. *soboles*. *παιδωΝ ἐπαΡοΓομι μιCIOΝ ειιCποΡα* F. 3. *ΠωδωΝ επαΡΟΓΟΗΙΗΙCΙΟΝeΝΙCΝΟΡει* F. 1. teste Lindenbrog. *ΠωαωΝCΙΙαΡΟΓΟΗΙ ΗΙCΙΟΝe ΗΙeΝΟΡει* F. 1. teste Elmenh. *ΠωλωΝεπωΡΟΓΟΝΙΝΙSΙΟΝ eΝΙSΝΟΡΘΙ* F. 1. teste Bosscha. In cett. codd. et edd. vett. locus vacuus relictus est; in ed. pr. Vicent. et Venet. 2. spatium vacuum est sex vocabulorum, in Iunt. 1. adscriptum est „*vacat*," in Ald. signum asterisci * adpositum est, in Iunt. 2.* Scal. in ed. Vulc. 2. 3. Elm. Scriv. Altenb. Bipont. adoptarunt Menandri versus a Casaubono allatos: *ἐστιν ἀρετῆς καὶ βίου διδάσκαλος Ἐλευθέρου τοῖς πᾶσιν ἀνθρώποις ἀγρός*; qui tamen huic loco non quadrant, uti nec ille Philemonis, quem reponi malebat Gentil.: *Δικαιότατον κτῆμ' ἐστιν ἀνθρώποις ἀγρός*· Triller. Observ. IV. 5. corrigebat: *Ποάων ἐπ' ἀγρῷ ἡ ἡδονὴ σκηνοποιεῖ* vel *σκῆνος ποιεῖ* i. e. *in agro herboso voluptas tabernaculum facit* ex Cic. de Orat. III. 20. et Gregor. Nazianz. Orat. XXXVIII. T. II. p. 614. *σκηνοποιοῦντες τῇ γαστρὶ τὰ τῆς θρύψεως*. V. D. in marg. ed. Elm. a Floride inspectae: *παίδων παρ' ἀγρῷ γνησίων εἰσὶ σπόροι*, quam emendationem Florid. in textu reposuit, Bosch. correxit et emendavit *παίδων* (?) *ἐπ' ἀγρῶν γνησίων εἰσὶ σπόροι* vel *ἐνισπόροι*. Inde a voc. *Romanorum* mutilatus est δ. et incipit a vocc. *quin igitur addis*. *Quintis* F. 3. *Quinti* p. *cohibebam* F. 3. p. edd. ante Colv. quod ferri nequit.

istas aut pro *ista satis* p. *in* pro *etiam* p. *tibi paucis respondebo* F. 3. In cett. *paucis tibi*.

XIV. 666. Horat. Epod. II. 10. *maritare populos vitibus*. Od. II. 15. 4. IV. 5. 30. ad quos locos cf. Intt. praeceteris Mitscherl. Iuvenal. VI. 150. Idem Quint. VIII. 3. §. 8. dicit: *sterilem platanum tonsasque myrtos, quam maritam ulmum et uberes oleas praeoptaverim?*]

suboles. [Hoc uno loco ita scripsi, quia in cett. ubi hoc voc. extat locis Mss. vel optimi ubique *soboles* praebent cf. Met. III. p. 110. V. p. 343. VI. p. 397. VIII. p. 508. X. p. 689. 712. et 743. XI. p. 754. et 768. de Dogm. Plat. II. p. 260. De scriptura *subole* quam meliorem esse plurimi VV. DD. confirmant cf. Eckst. ad Voss. Arist. T. II. p. 826.]

de proximo [proprie est de vicinitate; cf. ad Met. p. 81. ed. meae. Hic tamen est *proxime, aptissime*.]

παίδων. [Ita ex corrupta codd. lectione emendavi. *Ἐπαρῶν* ab inusitato vocabulo est *ἐπαρόω* et *ἐπίσπορα* hic pro *ἐπίσποροι* dictum puto. Locum tamen in medio relinquo.]

Serranis. [cf. ad Apol. p. 407.]

Quintiis [est L. Quintius Cincinnatus, cf. Cic. de Finib. II. 4. 12. Periz. Animadvers. Hist. p. 23. et Orell. Onomast. Tull. T. VII. p. 504.]

Cap. LXXXIX. *sexaginta annos*. [Lex Papia Poppaea vetuit, sexagenariis mulieres nubere; cf. Alexand. ab Alexandr. IV. 22. p. 1159. Intt. ad Lactant. I. 16. §. 10. *Utrum sexagenarius factus est et illi lex Papia fibulam imposuit*. Ita hic multo magis Apuleio vitio vertitur, quod sexagenariam in matrimonium duxerit, quae ex vett. opinione liberis concipiendis impar erat. Plura de hoc loco disputat Brisson. de Iure Connub. in Graev. Thes. T. VIII. p. 1071.]

nam necesse non est in re tam perspicua pluribus disputare. Pater eius natam sibi filiam more ceterorum professus est; tabulae eius partim tabulario publico partim domo adservantur: quae iam tibi ob os obiiciuntur. Porrige Aemiliano tabulas istas; linum consideret, signa quae impressa sunt recognoscat, consu-
578 les | legat, annos computet; quos sexaginta mulieri assignabat, probet quinque et quinquaginta. Lustro mentitus est. Parum hoc est; liberalius agam: nam et ipse Pudentillae multos annos largitus est; redonabo igitur vicissim. Decem annos Mezentius cum Ulixe erravit, quinquaginta saltem annorum mulierem ostendat. Quid multis? ut cum quadruplatore agam, bis duplum quinquennium

nam necesse non est in re tam perspicua pluribus disputare F. 3. Iunt. 2. *nam in re tam perspicua non opus est pluribus disp.* edd. ante Bas. 2., quae cum Colv. Casaub. Vulc. seqq. habet: *nam in re tam perspicua non est necesse plur. disput.* In Mss. p. et Fux. haec verba non comparent sed locus legitur ita: *nam nec in re tam persp. plurib. disputare.* *Disputaro* correxit Salm. in marg. *quae iam tibi* F. 3. In cett. *quae tibi.* *ligna* edd. ante Colv. *multi assignant* pro *mulieri adsignabat* p. *et ille* pro *et ipse* p. *redon. tibi viciss.* p.

tabulario publico. [Ibi enim testamenta asservabantur cf. Fronton. Epist. ad Caes. Lib. I. ep. 8. p. 19. Mai, qui locus ita restituendus videtur: *olim testamenta a deorum munitissimis aedibus proferebantur aut tabulariis aut arcis aut archiis aut opisthodomis, at iam testamenta proruta temere navigarint inter onera mercium et sarcinas remigum.* *Arca* est *fiscus*, *aerarium*. De *tabulario publico* cf. Intt. ad Liv. XLIII. 16. ad Cic. pro Arch. IV. 8.]

domo. [*Domo* pro *domi* cf. Munk. ad Hygin. fab. 247. p. 356. et ad Fulgent. Mythol. Praef. I. p. 601.]

linum consideret. Imprimebantur signa cerae lino impositae, quo tabulae perforatae constringebantur. Plaut. Bacch. [IV. 4. 95.] *cedo tu ceram ac linum actutum age obliga, obsigna cito.* Cic. Catil. III. [c. 5. §. 10.] Paul. Dig. I. 23. *qui test. fac. poss.*: *signatas tabulas accipi oportet, etsi linteo quo involutae sunt, signa impressa fuerint.* Nec involvebant tantum sed etiam perforabant. Idem Recept. Sentent. V. Tit. 25. ad leg. Cornel. Testam.: *Amplissimus ordo decrevit eas tabulas, quae publici vel privati contractus scripturam continent adhibitis testibus ita signari, ut in summa marginis ad mediam partem perforatae triplici lino constringantur atque impositum supra imprimantur, ut exteriores scripturae fidem interiori servent; aliter prolatae tabulae nihil momenti habent.* Haec exposuit Pric. Gruter. Susp. Ined. XXIII. 12. male *lignum* cum edd. vett. defendit ad morem respiciens vett., qui in tabulis ligneis cera oblitis scribebant cf. Gell. [XVII. 9. §. 17.] Hinc possessio contra lignum in LXIX. in pr. D. de Bon. poss. con. tab. cerati Codicilli L. LII. D. de Leg. III. [cf. Kirchm. de Anul. p. 31. et ad Plaut. Bacch. IV. 4. 64.]

consules legat, annos computet. [cf. Claudian. de Mallii Theod. Consul. 334. *libris pariter fastisque legendus*; Argol. ad Onuphr. Panvin. de Ludis Circens. II. 19. in Graev. Thes. T. IX. p. 471., ubi legit: *consules legat, annos consulat.*]

Mezentius. [Est Aemilianus; cf. supra p. 519. Ulixen post Troiam eversam decem annos errasse multis demonstrat Munk. ad Hygin. Fab. 125. p. 356. cf. Cuper. Apoth. Hom. p. 53 sqq.]

quadruplatore. Alludit ad originem vocis *quadruplator* et simul infamiam quadruplatorum Aemiliano impingit; cf. Ascon. in Verr. in Divin. 7. §. 28. [Orell. T. V. p. 110.] et II. 2. 7. §. 21. [ibid. p. 208.] *quadruplatores sunt accusatores criminum publicorum sub poena quadrupli sive quod ipsi ex damnatorum bonis quos accusaverant quartam partem consequebantur*; Fest. p. 132: *quadruplatores dicebantur qui eo quaestu se tuebantur, ut eas res persequerentur quas ex legibus quadrupli erat actio.* [cf. Intt. ad h. l. et ad Plaut. Pers. I. 2. 10. Voss. Etym. v.]

n, viginti annos semel detraham. Iube, Maxime, consules computari:
allor, invenies nunc Pudentillae haud multo amplius quadragesimum an-
aetatis ire. O falsum audax et nimium, o mendacium viginti annorum
puniendum, dimidio | tanta, Aemiliane, mentiris, falsa audes sesquialtera! 579
ginta annos pro decem dixisses, posses videri computationis gestu errasse,

emendabat Bosscha. *haud multo quadr. amplius* Elm. Scriv. Florid. *o falsum audax*
ium, *o mendacium* F. 3. edd. vett. *o falsum audax et nimium mendacium* F. 1. Bosscha.
m et audax, *nimium mend.* Elm. Scriv. Florid. *o falsum et audax nimium*, *o mendac.*
conlectura Vulc. Brant. emendabat *aestimium*. *mentiris* F. 1. 3. p. Iunt. 2. Elm. Scriv.
In cett. *mentiri*. *audessesque altera* F. 3. *audeas sesqui altera* edd. vett. praeterquam
Iunt. 2. Colv. Vulc. *audes* habent. *audes et* Casauboni emendationem adoptarunt reliqui,
e videtur *et* esse in F. 1., certe in Lindenbrog. collat. nihil emendatum est. *videri*
tationis F. 1. 3. Male igitur *pro* prius uncis incluserunt Elm. et Scriver. In cett. *videri pro*
t.

iel [i. e. quod nos dicimus *ein für*
al cf. ad Met. p. 452. ed. meae.
ort. ad Lucan. II. 198. VI. 756.
em. ad Lact. V. 4. §. 1. p. 589.
sha emendabat *simul*, quod cum
in codd. saepius confunditur; cf.
em. ad Lact. l. c]
sum [i. e. falsitas. Hoc qui ne-
int librarii et Intt., *falsum* adiecti-
esse rati, ii diverso modo hunc
corrumpebant. Nunc sibi respon-
falsum audax et nimium atque
acium puniendum. Praeterea of-
in *falsum mendacium*, quod ex
mentiri falsa Bosscha defendere
ebebat; ibi enim lectio spuria est.]
ta. Salm. et Lips. malebant *tanto*,
Bosscha praetulit; comp. Plaut.
II. 2. 26. Amphitr. III. 2. 62.
I. 3. 73. Hirt. de Bell. Afr. c. 19.
Oud. *Dimidio tanto* explicat:
ium quadraginta annos quos habe-
udentilla sunt viginti, quos ipsos
tus erat Aemilianus. Sed bene
lectio *dimidio tanta*, ut *sexcenta*
Pseud. II. 2. 37. [Forsitan huc
nda est formula dicendi *multo*
, uti optimi codd. legunt fere ubi-
f. ad Met. p. 396. et 577. ed. meae.]
ntiris, *falsa audes sesquialtera*.
x optimis codd. scripsi. Praeterea
uadet dictio *mentiri falsa*, quam
em probare nequeo, tum *falsa au-*
sesquialtera eleganter satis est
ntiatum.]
o computationis gestu. Olim vett.
s computarunt; cf. Senec. Epist. 87.
ll. Apol. c. [19] Quint. Inst. I.

[10. §. 35.] Numerorum alii constrictis et complicatis alii apertis et porrectis digitis aliis atque aliis denotabantur; Sidon. Apollin. Epist. IX. 9. *Chrysippus digitis propter numerorum indicia constrictis*. Martian. Capell. VII. §. 729. *digiti vero virginis recusantes et quadam incomprehensae mobilitatis scaturigine vermiculati, quae mox ingressa septingentos decem et septem numeros, complicatis in eos digitis Iovem salutabunda subrexit*, Augustin. de Civ. Dei XVIII. 53. De hac omni supputandi ratione olim accurate Beda. [De indigitat. Oper. I. p. 132.] Ait noster *si triginta annos pro decem*, nam scribit idem Beda, decem indice digito pollicis articulum leviter attingente effingi, triginta summo indicis pollicis summum tamquam exosculante; cf. Hieronym. ad Iovian. [I. pr. T. IV. p. 145. ed. Paris.]: *Triginta referuntur ad nuptias, nam et ipsa digitorum coniunctio quasi molli osculo se complexans et foederans maritum pingit et coniugem; sexaginta vero ad viduas, eo quod in angustia et tribulatione sunt positae, unde et superiori digito deprimuntur. Quantoque maior est difficultas expertae quondam voluptatis illecebris abstinere, tanto maius est praemium. Porro centesimus numerus de sinistra transfertur ad dextram et iisdem quidem digitis, sed non eadem manu, quibus in laeva nuptae et viduae circulum faciens virginitatis exprimit coronam.* [Haec protulit Colv. cf. Schneider. Eclog. Phys. Vol. II.

quos circulare debueris digitos aperisse. Cum vero quadraginta, quae facilius ceteris porrecta palma significantur, ea quadraginta tu dimidio auges, non potes digitorum gestu errasse, nisi forte triginta annorum Pudentillam ratus binos cuiusque anni consules numerasti.

CAPUT XC.

580 Missa haec facio. Venio nunc ad ipsum stirpem | accusationis, ad ipsam caussam maleficii. Respondeat Aemilianus et Rufinus, ob quod emolumentum, etsi maxime magus forem, Pudentillam carminibus et venenis ad matrimonium pellexissem. Atque ego scio plerosque reos alicuius facinoris postulatos, si fuisse quaepiam caussae probarentur, hoc uno se tamen abunde defendisse, vitam suam procul ab huiusmodi sceleribus abhorrere, nec id sibi obesse debere, quod videantur quaedam fuisse ad malefaciundum invitamenta. Non
[331] enim omnia quae fieri | potuerint pro factis habenda. Rerum vices varias evenire; certum indicem cuiusque animum esse, qui semper eodem ingenio ad virtutem vel malitiam moratus, firmum argumentum est accipiendi criminis aut respuendi. Haec ego quamquam possim merito dicere, tamen vobis condono, nec satis mihi duco, si me omnium quae insimulastis abunde purgavi, si nusquam passus sum vel exiguam suspicionem magiae consistere. Reputatote vobis-

adperisse F. 3. In cett. *aperuisse*. *e gestu* F. 1. quam lectionem nec Elm. nec Bosscha novit.
ipsam Bas. 2. et seqq. praeter Bosscham. *et ut* V. C. teste Bosscha. *et* simpliciter pro *etsi* pr. *atque* Mss. Gentil. Pric. edd. ante Scal. qui e coniectura Vulcanii cum seqq. rescripsit *etsi*. *malefaciundum* F. 1. 3. p. Fux. Iunt. 2. Elm. Scriv. Bosscha. *maleficiendum* Florid. In cett. *ad maleficium perpetrandum*. *super* pro *semper* p. *vel malitiam* F. 3. In cett. *vel ad malitiam*. *accipiendis* F. 1. teste Elm. In Lindenbrog. coll. est *accipiendidis criminis* neque vero *accipiendi discriminis*, uti Bosscha enotavit, nam signum ⁄ quo aliquid deesse in collat. sua Lindenbrog. indicavit, ad *accipiendi* nec ad *criminis* positum est. Sine dubio pro *accipiendi* Lindenbrog. *accipiendis* scribere voluit et pro simplici *s* syllabam *dis* repetiit. *hic ego* p. *possim* F. 3. p. ed. pr. Vicent. Venet. 2. Casaub. Gent. Pric. In reliquis *possum*.

p. 317—319. Iacobs ad Anthol. Gr. Vol. II. P. III. p. 242. Gronov. ad Plaut. Mil. Glor. II. 2. 48. Reimar. ad Dio Cass. p. 1195. Salm. ad Spart. Iulian. 4. T. II. p. 578. Kopp. ad Martian. Capell. II. §. 102. p. 142. VII. §. 729. et 745. p. 581 et 599. Palaeogr. Crit. II. c. 3. §. 230. T. III. p. 279. Bedae liber cum notis Vineti extat in Graev. Thes. Ant. Vol. XI. p. 1699 sqq.]

aperisse. [Ita scripsi pro *aperuisse*. Sine dubio antiqua haec erat forma. Item codd. fluctuant apud Ciceron. Epist. ad Att. VII. 3. §. 12. inter *aperuerimus* et *aperierimus* et *aperimus* ex analogia verbi *comperio*.]

Cap. XC. *ipsum stirpem*. [*Stirps* genere masculino esse demonstratum est ad Met. p. 714. Voss. Arist. T. I. p. 398 et 399. Foertsch.]

si nusquam. [Sententiam huius loci Bosscha ita explicuit: satis habebo non si omnia quae in me blaterata sunt, refellam, sed si (*sin*) curavero, ne levissimam quidem suspicionem unquam superesse. Primum tamen exemplum proferre vix possit Bosscha, quo ea ratione *sin* dicatur, certe ex praegressis cogitatione tum addendum est, *satis mihi duco*: Ego *si* hic pro *quoniam*, *si quidem*, *quando quidem* dictum puto hac sententia: ego non satis duco, si me ... purgavi, quoniam nusquam etc. et ita etiam Floridus interpretatus est. Eandem sententiam Apuleius repetit infra p. 599. *mihi iamdudum satis est, si non modo crimina obiecta plenissime dilui, verum etiam radicem iudicii huius funditus sustuli*. De hac *si* particulae significatione cf. Intt. ad Cic. Cat. I. 3. §. 6. Dr. ad Liv. VII. 13. §. 6. Garatoni ad Cic. Mil. II. 4. Intt. ad Virg. Ecl. II. 27. et Georg. I. 7.]

tanta fiducia innocentiae meae, quantoque despectu vestri agam; si una vel minima fuerit inventa, cur ego debuerim Pudentillae nuptias ob alieum commodum appetere. Si quamlibet modicum emolumentum proba-, ego ille sim Carinondas vel Damigeron vel is Moses vel Iannes vel

sin Bosscha. *Charondas* emendat B. Plus. *Phrynondas* Pric. *His Moses vel Ioannes lo haec vel ipse* F. 3. *Hismesos Ioannes vel Apollo vel ipse* F. 1. in excerptis Lindenbrog. *s* F. 1. teste Elm. *vel Hismoses* p. et edd. vett. *is Moses* Goes. in marg. d'Orleans ad Tac. p. 220., quemadmodum ediderunt Casaubon. Gent. Pric. Scriv. Florid. Bosscha. *vel hic* oniectura est Olearii in praef. ad Philost. p. 33. *his* prorsus eiecerunt Scal. Wow. Elm. s. in marg. Meursius pro *vel his* emendavit *Velus* s. *Belus* ex Arnob. I. 52. ubi vide, sed em repetendum *vel* sic: *vel Belus vel Moses.* Bosscha emendabat *vel Hisus vel Moses* *sus* pro *Iesus.*) *vel Ioannes* F. 3. et cett. Mss. et edd. vett. Bene correxerunt Colv. et seqq.

nondas. Magus est praeter h. l. ne commemoratus. Male aliquot c nomen immutarunt. *Charondas* tus est, quia ille legislator tanrissimus audiit inter veteres nec nagus, *Phrynondas* inter facinoiomines memoratur.

igeron. Tertullian. de Anim. *Osthanes et Typhon et Darda- Damigeron et Nectabis* (pro quo legendum *Abaris*) et *Berenice,* hoc mago Parrhas. Ep. XI. Thes. . I. p. 740. [Arnob. I. 52. *Age eniat quis super igneam zonam interiore ab orbe Zoroastres opo ut assentiamur auctori. Ba- s et ille conveniat, cuius Cte- s gestas historiarum exponit in Armenius Hosthanis nepos et ris Pamphilus Cyri; Apollonius ero et Dardanus, Velus, Iulia- Baebulus,* ad quem locum vide m T. I. p. 345.]

s Moses vel Iannes vel Apol- vel ipse Dardanus. Optima est tio *vel is Moses,* quum ita sibi leant *ille Carinondas vel is vel ipse Dardanus vel qui- alius.* Mosem pro mago refen. XXX. 1. Ioseph. Antiq. Iudaic. 3. et 14. [Buleng. de Sortib. I. n Graev. Thes. T. V. p. 368. p. Palaeogr. T. III. l. II. c. 7. p. 585. Deinde in gemma quaae instar est amuleti legitur hoc apud Spon. Miscell. 297. n. 18. tab. 156. Erat quum ego *Mu- gerem,* quem inter magos relae docet Schol. Arist. Ran. 1056. *τὸν Μουσαῖον ... οὗτος καὶ παραλύσεις καὶ τελετὰς καὶ καθαρμοὺς συντέθεικεν ὁ μὲν Σοφοκλῆς χρησμόλογον αὐτόν φησι;* cf. Munk. et Stav. ad Fulgent. Virg. Cont. p. 760. ed. Stav. et Buleng. l. c. Quod Bosscha emendavit nomen *Hiesus* ex Prudent. locis cf. Heins. ad Cathem. 82. ferri per se potest, Christus enim inter magos referebatur cf. Tertull. Apol. c. 21 et 23. Prudent. Perist. 808. Cels. apud Orig. Lib. I. p. 30. ed. Spencer.: *καὶ ὅτι οὗτος διὰ πενίαν εἰς Αἴγυπτον μισθαρνήσας κακεῖ δυνάμεών τινων πειρασθεὶς, ἐφ' αἷς Αἰγύπτιοι σεμνύνονται, ἐπανῆλθεν ἐν ταῖς δυνάμεσι μέγα φρονῶν καὶ δι' αὐτὰς θεὸν αὑτὸν ἀνηγόρευσεν.*]

Iannes. [cf. Euseb. Praepar. Evang. IV. 118. *Ἰάννης καὶ Ἰαμβρῆς Αἰγύπτιοι ἱερογραμματεῖς ἄνδρες οὐδένος ἧττους μαγεῦσαι κριθέντες εἶναι ἐπὶ Ἰουδαίων ἐξελαυνομένων ἐξ Αἰγύπτου. Μουσαίῳ γὰρ τῷ Ἰουδαίων ἐξηγησαμένῳ, ἀνδρὶ γενομένῳ εὔξασθαι δυναμένῳ οἱ παραστῆναι ἀξιωθέντι ὑπὸ τοῦ πλήθους τοῦ τῶν Αἰγυπτίων, οὗτοι ἦσαν.* Plin. XXX. 1. *Est et alia magices factio a Moyse et Ianne et Iotape Iudaeis pendens,* ubi pro *Iotape* legendum est *Iambre. Iannen* commemorat Isid. Origg. VII. 6. 44. *Iamnes marinus sive ubi est signum. Cessit et deficit signum eius coram signis Moysi, unde et dixerunt magi: hic digitus dei est;* cf. Sarisber. Nug. Curial. I. 10. p. 36. et *ne tibi parva videatur illius auctoritas, nosti quod Iamnes et Mambre* (lege *Iannes et Iambres*) *magi Pharaonis fuerunt. Aegyptus etenim huiusmodi superstitionum et maleficiorum mater est. Nosti inquam eos non*

581 Apollonius vel ipse Dardanus vel | quicumque alius post Zoroastren et Hostanen inter magos celebratus est.

CAPUT XCI.

Vide quaeso, Maxime, quem tumultum suscitarint, quoniam ego paucos magorum nominatim percensui. Quid faciam tam rudibus tam barbaris? Doceam rursum haec et multo plura alia nomina in bibliothecis publicis apud clarissimos scriptores me legisse; an disputem, longe aliud esse notitiam nominum, aliud artis eiusdem communionem, nec debere doctrinae instrumentum et
582 eruditionis | memoriam pro confessione criminis haberi: an quod multo praestabilius est, tua doctrina, Claudi Maxime, tuaque perfecta eruditione fretus, contemnam stultis et impolitis ad haec respondere? Ita potius faciam, quid illi existiment *nauci* non putabo. Quod institui pergam disputare, nullam mihi

vel Apollo haec F. 3. *vel Apollo hic* p. *vel Apollo vel* F. 1. Iunt. 2. In cett. bene *Apollonius. alias* F. 3. *Zoroastrem et Hostanem* edd. recentt. In F. 3. p. δ. Bosech. et edd. vett. *Zoroastren et Hostanen.*

suscitarunt p. *rufum* p. *Rufinum* omnes edd. praeter Iunt. 2. et Bosech. In codd. *rursum. Rursum* dixit quia supra p. 475. docuerat, in veterum philosophorum monumentis legere potuisse adversarios, non Apuleium primum sed iam alios in piscium naturam inquisivisse; cf. p. 482. *multa plura* p. *habere*, quod post *eiusdem* intrudunt edd. non est in F. 3. p., qui posterior habet *communione*. *Habent* pro *habere* Vulc. 3. *Habere* necessarium non est. *tua perfectaque* p. *nacci non put.* F. 1. 3. p. ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 2. Bas. 2. *nacli* Iunt. 1. Ald. Bas. 1. *nauci* edd. inde a Colv. Theodor. Marcil. not. ad Pers. emendavit *navi*. Toll. *naclae*, *non curabo vel naclae*, *nauci putabo.*

modo Moysi restitisse, sed cum eo signis et miraculis contendisse, licet postmodum vel inviti coacti sunt, digitum dei in signis Moysi confiteri Wahl. in Clav. Nov. Test. haecce exponit: *Iambres* et *Iannes* nomina propria magorum duorum Aegyptiacorum, qui Aaronis Exod. VII. 11. miracula imitantes huius et Mosis auctoritatem apud Pharaonem infringere atque exodum Israelitarum e terra sua impedire conabantur 2 Tim. III. 8. Hausit vero Apostolus, ut videtur, haec nomina, nusquam in V. T. libris obvia ex traditione asservata in Talmudistis, Targumistis et Rabbinis, cf. Fabric. cod. pseudep. V. T. Vol. I. p. 816. Numen. lib. III. Philost. II. E. IX. 2. Plin. Hist. Nat. XXXI. 1. Male Baptista Pius *Iohannes* scribit et Iohannem Evangelistam notari putat. In eundem errorem ii librarii incidisse videntur, qui pro *Ianne* habent *Ioanne*. Erat quum ego pro *Ianne* legerem *Oanne*, qui inventor astrologiae perhibetur ab Hygin. p. 10. ed. Munk. quem vide. Quia vero praecedit *Moses*, nihil emendandum esse nunc censeo.]

Dardanus. [Plin. XXX. Prooem. Pamel. ad Tertull. Anim. 57. Savor. ad Sidon. Epist. V. 9. p. 342. Tiedem. de magicarum artium origine p. 37 et 39. Turneb. Adv. IX. 17. p. 283. Munk. ad Fulg. Cont. Virg. p. 741. ed. Stav.]

Zoroastren [cf. ad Florid. p. 56.]

Hostanen [cf. Plin. Hist. Nat. XXX. 1. Arnob. I. 52. Minuc. Fel. c. 26. Buleng. de Sortib. I. c. 2. in Graev. Thes. T. V. p. 369. Ostanes primus omnium apud homines dies singulos planetarum nominibus indigitavit et ex astrorum aspectu futura praevidit, ut ex oraculo Apollinis docet Euseb. Praep. Evang. IV. p. 119. *ἠδ᾽ ἑξείης Ἀφροδίτην κλήσεσιν ἀφθέγκτοις, ἃς εὗρε μάγων ὄχ᾽ ἄριστος τοῦ Ἑπταφθόγγου βασιλεὺς, ὃν πάντες ἴσασι καὶ σφόδρα καὶ καθ᾽ ἕκαστον ἐπὶ θεὸν ἑπτακιφώνην.*]

Cap. XCI. *nauci.* [Contra optimos codd. cum Colv. scribendum esse duco. Forsitan pro *naucum* veteres etiam *naccum* dicebant, quod ni factum esset,

ım fuisse, Pudentillam veneficiis ad nuptias prolectandi. Formam mulieris atem ipsi ultro improbaverunt idque mihi vitio dederunt, talem uxorem ı avaritiae concupisse, atque adeo primo dotem in congressu grandem et n rapuisse. Ad haec, Maxime, longa oratione fatigare te non est con-. Nihil verbis opus est, cum multo disertius ipsae tabulae loquantur, in ; omnia, contra quam isti ex sua rapacitate de me quoque coniectave- facta impraesentiarum et provisa in posterum deprehendis. Iam primum 'is locupletissimae modicam dotem neque eam datam sed *pactam* modo. :r haec ea condicione factam *compectionem*, *si* nullis ex me susceptis vita demigrasset, ut dos omnis apud filios eius Pontianum et Pudentem 'et, sin vero uno unave | superstite diem suum obisset, uti tum dividua [332]
ıotis posteriori | filio, reliqua prioribus cederet. 583

C A P U T XCII.

Iaec, ut dico, tabulis ipsis docebo. Fors fuat an ne sic quidem credat ianus, sola trecenta millia nummum scripta eorumque repetitionem filiis tillae pacto datam. Capiens ipse tu manibus tuis tabulas istas da im- i tuo Rufino, legat. Pudeat illum tumidi animi sui et ambitiosae men-

andi p. *ad hoc* p. *deprehendis* F. 3. p. Iunt. 2. In cett. *deprehendes*. *tantummodo* *sam* codd. et edd. praeter F. 3. et p., in quibus *promissam* deest. *coniectionem* F. 3. ante Casaub. *conventionem* Colv. Vulc. Scal. (nec emendavit Lindenbrog.) Wower. Elm. *coniunctionem* Casaub. Gentil. Pric. Florid. Bossch. *connexionem* emendabat Lips. *si* abest p., unde puto aut post *nullis* aut post *liberis* particulam esse interponendam, ita ut a prae- syllaba *is* absorpta fuerit. Spurium esse locum asteriscis indicavi. *vero* non est in p. *e* pro *obisset* p. *dimidia* alii teste Colv. In cett. *dividua*. [cf. de Deo Socrat. p. 117. Plaut. . 3. 52.]
rs fuat an F. 3. Salm. ex Fux. marg. adlevit, Bosscha. *fors fuerat an* p. *fors ferat ut* et marg. Bas. 2. In cett. *fors fuerit ut*. *Aemilianum* F. 3. *capens* F. 3.

ıtelligo, quomodo Fest. p. 107. potuerit: *naccae appellantur* *ɔs, quod nauci non sint id est* *s pretii*. De dictione *non nauci* f. Intt. ad h. l. 526. Lindem. Intt. ıut. Bacch. V. 1. 16. Truc. II. 7. ort. V. 1. 1. Alioquin *non flocci* lari possit, de qua locutione vide d Terent. Eun. II. 3. 11.]

:tam modo. [Ita correxi pro *tan-* *ɔdo promissam*, quod omnes edd. ɔnt. Facilius enim *pactam* in *tan-* ıbire potuit propter seq. *modo*, ɔrrupto ex sententiarum nexu *pro-* *n* addidere librarii et editores. rticip. *pactus* passiva notione vide)D. quos citat Eckst. ad Voss. T. II. p. 756 et T. III. p. 954. seqq. melius quadrat *compe-* *m*.]

ıpectionem. [Ita emendavi pro *:tionem* quod male defendit Rae- vard. Coniect. I. 15. exponens: instru- menti dotalis in villa descriptionem. Alii volunt *conventionem*, alii *coniunc-* *tionem*. *Compectio* praeterea eo magis commendatur, quod novum est voca- bulum. Sed *compectus* et *compactus* in usu erant apud vett.; cf. ad Met. p. 727. nec minus *depectio*.]

cederet. [Ita *cedere* saepius con- struitur; cf. Orell. ad Arnob. IV. 16. ubi legendum est *aut illam quae tertia est* *cessuram patienti animo nomen* pro vitiosa cod. scriptura *patientiae* i. e. *patienti aïo* compendiose.]

Cap. XCII. *fors fuat an*. [i. e. *for-* *sitan*; cf. Hand. Tursell. II. p. 712. Sym- mach. Epist. I. 39. *fors fuat an* ... *scripta sint*; Fronto de Eloquent. p. 227. ed. Mai.: *quod fors fuat an frustra* *concupiscat*.]

tumidi. Male Schiker. correxit *ti-* *midi*. *Tumidus animus* et *ambitiosa*

dicitatis; quippe ipse egens, nudus, CCCC millibus nummum a creditore accepta filiam dotavit. Pudentilla, locuples femina, CCC millibus dotis fuit contenta, et maritum habet, et multis saepe et ingentibus dotibus spretis inani nomine tantulae dotis contentum; ceterum praeter uxorem suam nihil computantem, omnem supellectilem cunctasque divitias in concordia coniugis et multo amore ponentem. Quamquam quis omnium vel exigue rerum peritus culpare auderet, si mulier vidua et mediocri forma at non aetate mediocri, nubere volens, longa
584 dote et molli condicione invitasset iuvenem, neque | corpore neque animo neque fortuna poenitendum? Virgo formosa etsi sit oppido pauper, tamen abunde dotata est. Affert quippe ad maritum novum animi indolem, pulcritudinis gratiam, floris rudimentum. Ipsa virginitatis commendatio iure meritoque omnibus maritis acceptissima est. Nam quodcumque aliud in dotem acceperis, potes cum libuit, ne sis beneficio obstrictus, omne ut acceperas retribuere, pecuniam renumerare, mancipia restituere, domo demigrare, praediis cedere. Sola virginitas cum semel accepta est, reddi nequitur; sola apud maritum ex rebus dotalibus remanet. Vidua autem qualis nuptiis venit, talis divortio digreditur,
585 nihil affert irreposcibile, sed venit iam ab alio | praeflorata: certe tibi ad quae velis minime docilis, non minus suspectans novam domum quam ipsa iam ob unum divortium suspectanda: sive illa morte amisit maritum, ut scaevi ominis

mendacitatis ed. pr. Vicent. Venet. 2. *CCCC* F. 3. p. ed. pr. Vicent. Venet. 2. Gentil. Pric. Bossch. In cett. *CCC*. Sed hic non sermo est de dote Pudentillae sed de dote quam Rufinus, homo egens, filiae suae dederat, quam superasse etiam dotem Pudentillae, locupletis feminae, Apuleius pronuntiat. *habet ea* Colv. malebat. *habet ex multis* corrigebat Lips. perperam. *centum pro ceterum* p. *nihil omnium putantem* emendabat Acidal., sed citra necessitatem. *coniugii*, Casaubon. emendationem seqq. in textum recepere praeter Scal. et Wow., qui dederunt *coniugii*. In cett. *coniugis*. [cf. Vell. Paterc. II. 65. *si Caesar eius adspernaretur concordiam* et Plaut. Amphitr. I. 2. 12. *Iupiter Rediget antiquam in concordiam coniugis.*] *multo amore* F. 3. p. edd. vett. Colv. primus e Bas. 2. et coniectura Lipsii marg. dedit, quod seqq. servarunt praeter Bossch. Male. Ait auctor, se computare solere, non quam multas divitias sed quam multum amorem coniux marito afferat, et sermo est de eo tantum, quo uxor commendabilem se reddit, non mutua vicissitudine. *larga* vel *lauta dote* emendabat Stewech. *uncta* Colv.; *magna* Wower. *Larga* etiam Rhoer. Fer. Dav. p. 228. malebat. *novam indolem* ex Schikeradii emendatione dederunt Wower. Pric. Florid. probante Salm. in marg. contra membrorum parilitatem: *animi indolem*, *pulcritud. gratiam*, *floris rudimentum*. *Indolem* intellige nativam illam animi simplicitatem nullis artibus corrupti, sed qualem finxit natura et ad quae velit maritus docilem. *acceptissima maritis* p. *acceperit* F. 3. p. *quum libuerit* Pric. emendabat. *retribuere pecuniam* absunt in ed. Florid. *remunerare* Bas. Ald. Iunt. 1. 2. Verba inde a *pecuniam* usque ad *demigrare* non sunt in Venet. 2. *quum semel* non sunt in p. *nequit* p. cf. supra ad p. 380. *nequit* ut emendavit d'Orleans ad Tac. Ann. I. p. 61. *dotalibus* ignorat Vulc. 3. *irrepossibile* F. 3. Iunt. 2. *impossibile* p. edd. ante Colv. *irreposcibile* Colv. et seqq. *imposcibile* Scriv. et Goes. in marg. *inpassibile* Gulielm. divinavit. *ab* non agnoscit p. *certe ibi* Iunt. 2. *expectans* (sus) F. 3. *ut scaevi* desunt p. *saevi ominis* Iunt. 2. *scaevi hominis* Iunt. 1. *saevi hominis* Ald.

mendacitas bene iunguntur. [Saepius haec verba a librariis et edd. confunduntur et immutantur, ut Arnob. I. 28., ubi legendum est *nullus tumor indignationis inde diis est;* cf. Cort. ad Lucan. I. 204. II. 573. de Deo Socrat. p. 122. cf. ad p. 34.]

ambitiosae mendacitatis. [Eleganter dicitur ut *ambitiosa paupertas* apud Iuvenal. III. 182. *ambitiosa fames* apud Lucan. IV. 376. ad quem locum vide Cort. Senec. Epist. 120.]

millibus dotis. [De huius genitivi ratione cf. Intt. ad Plaut. Pers. III. 1. 66.]

longa dote [i. e. *multa*; cf. Virg. Aen. X. 549. *canitiem sibi et longos promiserat annos,* ubi Goth. II. ex interpretatione habet *et multos;* XI. 907. *nec longis inter se passibus absunt.*]

dotata est. [De sententia cf. Intt. ad Plaut. Mostell. I. 3. 17.

praeflorata [cf. de hac voce Gronov. et Dr. ad Liv. XXXVII. 58. §. 7. qui h. l. citant.]

scaevi ominis. [Hunc locum citat Ded. ad Dict. Cret. III. 27. Gloss. p. 335.]

t infausti coniugii minime appetenda; seu repudio digressa est, utram- *us* culpam mulier, quae aut tam intolerabilis fuit ut repudiaretur, aut lens ut repudiaret. Ob haec et alia viduae dote aucta procos sollici- uod Pudentilla quoque in alio marito fecisset, si philosophum spernen- s non reperisset.

CAPUT XCIII.

: vero si avaritiae caussa mulierem concupissem, quid mihi utilius ad dam domum eius fuit, quam simultatem inter matrem et filios serere, ab eius animo | liberorum caritatem, quo liberius et artius desolatam [333]
ı solus possiderem? Fuitne hoc praedonis, quod vos fingitis? Ego vero t concordiae et pietatis auctor, conciliator, favisor, non modo nova ı serui, sed | vetera quoque funditus exstirpavi. Suasi uxori meae, 586
t isti aiunt, iam universas opis transvoraram, suasi, inquam, ac de- rsuasi, ut filiis pecuniam suam reposcentibus, de quo supra dixeram, pecuniam sine mora redderet in praediis vili aestimatis et quanto ipsi

o *infausti* Elm. tacite edidit et secutus est Scriver. *regressa* p. *utrum vis habes* F. 3. p. *habet* F. 1. *utramvis habeat* edd. vett. Casaub. Gentil. Pric. Florid. *utramvis habens* sscha. *utramvis habebat* Colv. Vulc. Elm. Scriv. *utramvis habebit* Wower. *Habens* praegressis *suspectans*, *suspectanda*, *appetenda*. *dote uncta* emendabat Colv. Heins. ast. I. 677. legi oportere putat *viduae dote auctae*.

› non est in p. *quod vos* F. 3. In cett. *quod esse vos*. *favisor non modo* F. 3. p. *favitor* er. Elm. Bossch. *conciliator*, *fautor*, *suasor* Casaubon. emendationem receperunt Vulc. er. *suasor* praeter eos addiderunt etiam Elm. et Florid. *sevi* Elm. Florid. *opeis* edd. le a Colv. *opis* F. 3. et edd. vett. Bossch. *opes*. *de quo supra dixeram* F. 3. edd. vett. et praeterquam quod in F. 1. (nisi contrarium notare neglexerit Lindenbrog.) est: *de quo dixi*, quemadmodum ediderunt Scal. in Vulc. 2. et seqq. praeter Gentil., qui antiquam revocavit et Pric. qui dedit *de qua supra dixeram*. *vilia estimatis* F. 3. *aestimatu* Wower. *aestimatum* alii teste Elm., quod ineptum foret, sed Wower. coniecturam spectasse videtur Elm.

XCIII. *fuitne hoc.* [Aliquid n est: nam non bene haec co- cum praegressis. Sensus fla- *Nonne hoc fuisset praedonis, : esse fingitis.* Hinc Salm. mar- vit: *Fuit hoc praedonis quod* Forsitan scribendum est *Fuit praedonis*, quod recepissem, particulae me offenderet, quum orationi ita interpositam eam i persuadere nequeam; cf. Rost. Plaut. p. 226.]

r. [Hanc lectionem ex optimis cepi, quam non solum Glossae *favisor fautor aut favens, favor, fautor, favisor* et Gloss. Ms.: *fautor fav .... favisor* sed etiam locus Symmach. ı patr. ed. Mai. 3. *Vetustas vocet libertina ac plebeia fece , nos patricios favisores.* *Favisor* formatum est ut a *audeo ausor*; a *gaudeo gavisus* simil. Alioquin *favitor* probum est; cf. Gloss. Isidor. p. 680. *favitor, piscator, fautor.* Pro *piscator* forsitan legendum *conspirator*, ut Gloss. Placid. p. 462. *futor (fautor) consentiens;* Non. p. 110. ed. Lips. *favitorem fautorem;* Lucilius libro XXIX. *Favitorem tibi me amicum, amatorem putes;* Plaut. Amphit. Prol. 67. 78. 79. *Favissor*, quod a *favissa* deducunt alii, plane ineptum est; cf. Voss. Etymol. v. *favissa*. Lips. Epist. Quaest. II. 22.]

serui. *Serere lites, odia* ut *serere verba* dici possunt; cf. ad Met. I. p. 6. Sic *conserere* Plaut Bacch. IV. 9. 43. *pugnam conserui seni;* Arnob. V. p. 156. *altercabilem conseruisse sermonem.*

vili aestimatis. *Vili aestimare* dici-

volebant; praeterea ex re familiari sua fructuosissimos agros et grandem domum opulente ornatam magnamque vim tritici et ordei et vini et olivi ceterorumque fructuum; servos quoque haud minus quadringentos, pecora amplius neque pauca neque abiecti pretii donaret, ut eos et ex ea parte quam tribuerat securos haberet et ad cetera hereditatis bona spe invitaret. Haec ego ab invita Pudentilla (patietur enim me, uti res fuit, ita dicere) aegre extudi, ingen-
587 tibus | precibus invitae et iratae extorsi, matrem filiis reconciliavi: privignos meos primo hoc vitrici beneficio grandi pecunia auxi. Cognitum hoc est tota civitate. Rufinum omnes exsecrati me laudibus tulere.

CAPUT XCIV.

Venerat ad nos, priusquam istam donationem *mater* perficeret, cum dissimili isto fratre suo Pontianus, pedes nostros advolutus veniam et oblivionem

olivi F. 1. 3. Iunt. 2. Bossch. In cett. *olei*. *ceterorum et* p. *quadringentis* ed. pr. Vicent. Venet. 2. Bas. 2. *et* non est in F. 1. Elm. Florid. Bip. *ex ea parte quam tr.* F. 3. In cett. *ex ea quam tril. parte*. *spei* F. 3. *ergo* F. 1. quam lectionem nec Elm. nec Bossch. habent. *res non est in p.* *aegre extudi* F. 1. Errat Elm. aiens in F. 1. pro *extorsi* esse *extudi*, nam in eo pro *exaudita et extudi*, quod extat etiam in Iunt. 2. adstipulante quodammodo p., qui praebet *exaudi*. Bosscha rescripsit *extudi*. In cett. *aegre exauditus*. *invite et ingrate extorsi* corrigebat Stewech. *victrici* Iunt. 1. *vitricus* Casaub. et seqq. praeter Gentil. Scriv. et Bossch. *exsecrari me laudibus tollere* Sciopp. in Symbol. maluit.

mater non est in F. 3. Iunt. 2. unde emendo: *priusquam ista donationem perficeret*. *cum diss.* p. *ut cum diss.* ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. Ald. Bas. 1., quia statim vitiose scriptum fuerat *postularet*. *pedes n. advol.* F. 1. 3. Iunt. 2. Bossch. In cett. *ante pedes nostros advol.* Elm. et Scriv. *ante* uncis circumcluserunt.

tur ut *vili pendere* cf. Plaut. Epid. I. 1. 49. *quanti eam emit? vili*.

olivi. Apul. Met. IX. p. 656. *promittit ei de praediis sese daturum et frumenti et olivi aliquid et amplius duos vini cados;* Plaut. Pseud. I. 2. 76. *Olivi dynamin domi habent maximam. Oleum s. olivum* inter praecipuas possessiones olim fuit, cf. praeter alios vett. locos Severi Epist. ad Senat. apud Spart. in vit. Clod. Albin. c. 12. Olei Tripoletani, quale hoc Pudentillae, inprimis meminerunt vett. scriptt. cf. Casaub. ad Spart. Sever. c. 18.

bona spe. [*Bona spe* Apuleius dixit quia *spes* et *sperare* de rebus incertis usurpatur sive bonae sive malae sunt. cf. Buenem. ad Lact. de Ira c. 16. §. 8. p. 1073. Heyn. ad Virg. Aen. I. 543. Burm. ad Val. Flacc. III. 295. Ruhnk. Dict. ad Suet. Caesar. c. 60. p. 92. Ita ἐλπὶς et ἐλπίζειν apud Graecos dicitur; cf. Intt. ad Thom. Mag. p. 299. et ad Herodian. I. 3. 11. p. 79. Irmisch.]

aegre extudi. [Quamquam F. 3. hanc lectionem e collatione mea non habet, tamen puto eam veram esse, praesertim quum Pith. eam confirmet, unde suspicor, attentissimum alioquin qui hanc collationem confecit virum hic veram codicis scripturam neglexisse. Verisimum est *extudi*. Ab *invita* Pudentilla exaudiri non potuit sed ab ea id extundere et extorquere debuit. Plaut. Mostell. I. 3. 64. *Eundem animum oportet nunc mihi esse gratum, ut impetravi Atque olim priusquam id extudi, quam illi subblandiebar;* Suet. Vesp. c. 2. ad quem locum Burm. excitat: Wass. ad Sall. Fragm. p. 240. Bentl. ad Horat. Serm. II. 2. 14. cf. Senec. de Benif. 1. *gratiam extundit;* Symmach. Epist. 33. *extundas quandoque ut hac obstinatione decedas*. Tertull. Apol. c. 40. dicit *coelum tundere et misericordiam extorquere*.]

Cap. XCIV. *pedes advolutus*. [cf. de hac constructione ad Met. p. 400. ed. meae.]

:teritorum omnium postulat, flens et manus nostras osculabundus ac)enitere, quod Rufino et similibus auscultarit. Petit postea supplicise Lolliano quoque Avito C. V. purgem, cui haud pridem tirocinio suae fuerat a me commendatus: quippe compererat, ante paucos dies e ut acta erant ad eum praescripsisse. Id quoque a me impetrat. cceptis litteris | Carthaginem pergit, ubi iam prope exacto consulatus 588
re Lollianus Avitus te, Maxime, oppericbatur. Is epistolis meis lectis eximia humanitate gratulatus Pontiano, quod cito errorem suum correscripsit mihi per eum, quas litteras, dii boni, qua doctrina, quo]ua verborum amoenitate simul et iucunditate! prorsus ut vir bonus critus. Scio te, Maxime, libenter eius litteras auditurum. Et quierlegam, mea voce pronuntiabo. Cedo tu Aviti epistolas, ut quae

F. 1. 3. Bossch. *postularet* p. ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. Ald. Bas. 1., quod ut :, intruserunt supra *ut*. In reliquis *postulat*. *orationis* F. 1. 3. *orōnis* p. *profectionis* ısque ad Colv. qui *professionis* emendavit cum cett. *praescripsisse* F. 3. In cett. se. *is epist*. ex Vulc. coniectura ediderunt Scal. et seqq. et adscripsit Salm. In F. 1. et 3. atum est, unde lectionem retineo. In p. et edd. vett. *his* extat. *gratulatur* Vulc. 2. 3. ste Bossch. Sed in Vulc. 2. legitur *gratulatus*. *tu* non est in p. *etiam* non compa-

nostras oscul. [Hunc morem exponit Hotmann. de Vet. Rit. 11. in Graev. Thes. T. VIII. cf. Apul. Met. IV. p. 292. et 23.]

io orationis. [Bene mea sen- :c lectio habet. In seqq. Lollias, cui commendatus fuerat Pon-)n a iuris peritia sed a singuıentia laudatur. Qui *profes-* ;unt, interpretantur professio- ;idicinam, quae tamen professio n oratione. *Oratio* hic notat *am.* cf. Cic. Brut. 45. §. 165. *non fuit in oratorum numero, mo, satis in eo fuisse ora- 'que ingenii,* ad quem locum |

ripsisse. [i. e. diligenter et acripsisse; cf. Intt. ad Cic. de 22. §. 61.: *omnium rerum m rectiones genera, status ... civitatum praescripsimus, erscripsimus* legunt; sed for-)ostro loco lectio *praescripsi-* :i potest. Plura exempla habet ,ex. V.]

nus dicendi peritus. Brant. tat Plin. Epist. IV. 7.: *He- ienccio mirifice Catonis illud re in Regulum e contrario rator est vir malus dicendi imperitus. Non me Hercule Cato ipse tam bene verum oratorem quam hic Regulum expressit.*

si perlegam. i. e. adeo mihi persuasum est, te, Maxime, libenter auditurum eius litteras, ut ipse mea auctoritate decernere audeam, an eas perlegam nec ne. *Si* saepius notat *an* cf. Intt. ad Plin. Panegyr. c. 2. p. 12. [cf. Duker. ad Flor. III. 3. 6. Intt. ad Tibull. III. 1. 19. Dr. ad Liv. IV. 20. 8. Bentl. ad Hor. Epist. 1. 3. 30. Schmidt. ad eiusd. Epist. I. 7. 39. Ruhnk. ad Ovid. Heroid. V. 93. p. 37. et XIX. 29. p. 107. Buenem. ad Lact. Inst. IV. 16. §. 8. p. 495. Arnob. II. 7. *si verum perspiciamus etiam si ... ponantur, scire per nos possumus*; Lucan. IV. 533. Hygin. fab. c. 80. Apul. Met. IX. p. 645. *deliberabam, si quomodo possem* de Deo Socrat. p. 172 sq. Ita legendus et explicandus locus Dict. Cret. VI. 8.: *Peleus senex vim atque insidias Acasti evitans, assidue nepotis desiderio navigantes et si* (i. e. *et an*) *forte eo appulsi essent speculari consuerat.*] *Pronuntiare* dicitur iudex atque adeo is qui sententiam fert, cf. Met. p. 173; 425; 694; 695; 733. II. p. 161 et 601. Gell. V. 10. Caes. de Bell. Civ. I. 2. Plin. Epist. V. I. Tertull. Apolog. c. 2. Non absimile est illud de Deo Socrat.

semper ornamento mihi fuerunt, sint nunc etiam saluti. At tu licebit aquam sinas fluere. Namque optimi viri litteras ter et quater aveo quantovis tem-
[334] poris dispendio lectitare **. |

CAPUT XCV.

Non sum nescius debuisse me post istas Aviti litteras perorare. Quem
589 enim laudatorem locupletiorem, quem | testem vitae meae sanctiorem producam, quem denique advocatum facundiorem? Multos in vita mea Romani nominis disertos viros sedulo cognovi, sed sum aeque neminem admiratus. Nemo est hodie, quantum mea opinio fert, alicuius in eloquentia laudis ac spei, qui Avitus esse longe malit, si cum eo se remota invidia velit conferre. Quippe omnes fandi virtutes paene diversae in illo viro congruunt. Quamcumque orationem struxerit Avitus, ita illa erit undique sui perfecte absoluta, ut in illa neque Cato gravitatem requirat, neque Laelius lenitatem nec Gracchus impetum nec Caesar calorem nec Hortensius distributionem nec Calvus argu-

quem semper F. 3. (forsitan *quia semper.*) *fuerint* p. *ut* pro *at* F. 3. p. *ab eo ... lectitare* F. 1. 3. edd. vett. *abeo* p. *aveo* Fux. *adeo* Casaub. Scal. et seqq. *lectitare* F. 3. p. Grut. Sup. ind. In cett. *lectitarem*. Post *lectitare* edd. plurimae addunt: *Desunt Lolliani Aciti litterae.*

sed summe q̂ *nem. ammiratus* p. *eloquentia* F. 3. *aut spei* emendabat Pricaeus. *nolit* F. 3. p. *perfecta absoluta* cod. Lips., qui rursus hic incipit. *nec Gracchus* F. 3. In cett. *neque Gr.*

p. 132. *responderit enim Plato pro sententia sua mea voce*, sic h. l. respondet Maximus pro sua sententia voce Apuleii.]

Cap. XCV. *Cato gravitatem*. [De genere eius et arte dicendi cf. Ellendt. Prolegom. Hist. Eloq. Rom. adumbrantia, ed. Cicer. Orat. praefixa p. XXIV. sq. Fronto ad Anton. de Oratt. p. 239: *Confusam eam ego eloquentiam catachannaritu partim igneis nucibus Catonis, partim mollibus et febriculosis prunuleis insitam*, ubi *igneis* ob seq. *febriculosis* cum Buttmanno non emendandum est in *ligneis*; Epist. ad Caes. III. 16. *oratores veteres, quorum aut pauci aut praeter Catonem et Gracchum nemo tubam inflat, omnes autem mugiunt vel stridunt potius*; ad Ver. I. p. 171. *concionatur autem Cato infeste, Gracchus turbulente, Tullius copiose. Iam in iudiciis saevit idem Cato, triumphat Cicero, tumultuatur Gracchus, Calvus rixatur.*]

Laelius lenitatem. [cf. Ellendt. l. c. 17. p. XXVII. sqq.]

Gracchus impetum. [cf. Cic. Brut. c. 33. de Orat. III. 56. Vell. Pat. II. 9. p. 164. Burm. Kopp. ad Martian. Capell. V. §. 432. p. 391., ubi pro *Sosantios* malim legere *Cornelios* i. e. Scipiones. Koppii emendatio *Crassos, Antonios* non solum propter seqq. singulares: *Regulum Plinium* improbatur, sed etiam quod orator nominandus erat, qui ante Gracchos degebat, quum in cett. temporis ordo servetur cf. Ellendt. Prol. p. XXVI. sqq. De *Graccho* cf. Ellendt. l. c. 27. p. XLV. sq. Fronto Epist. ad Caesar. IV. 2. *Gracchus cum cado musti maneat dum venimus, neque enim metus est Gracchum interea cum musto defervere posse.*

Caesar calorem. [Ellendt. l. c. 66. CXXVI. sq. Fronto Epist. ad Ver. Imper. I. 1. p. 181. *Postquam resp. a magistratibus annuis ad C. Caesarem et mox ad Augustum tralata est, Caesari quidem facultatem dicendi imperatorum fuisse, Augustum vero saeculi residui eleganter et latine linguae etiam tum integro lepore potius quam dicendi ubertate praeditum puto*, quem locum ita emendo: *video impetuosam* (vel *imperatoriam*) *fuisse, Augustum vero saeculi residua elegantia et la-*

:c parsimoniam Sallustius nec opulentiam Cicero: prorsus inquam, ne persequar, si Avitum audias, neque additum quicquam velis neque den neque autem aliquid commutatum. Video, Maxime, quam benigne quae in amico tuo Avito recognosces. Tua me comitas ut vel pauca n de eo invitavit. At non usque adeo tuae benivolentiae indulgebo, ut ermittam iam propemodum fesso in caussa prorsus ad finem inclinata de is virtutibus eius nunc demum incipere; quin potius eas integris viribus pori libero servem.

CAPUT XCVI.

'unc enim mihi, quod aegre fero, a commemoratione tanti viri ad pestis ratio revolvenda est. Audesne te ergo, Aemiliane, cum Avito conferre? ie ille bonum virum ait, cuius *animi disputationem* tam plene suis s collaudat, eum tu magiae, maleficii, criminis insectabere? An invasisse 590

F. 1. 3. Lips. cum Salm. in marg. Bosscha. In cett. *in qua*. *omnis* codd. et edd. m. In cett. *omneis*. In Elm. et seqq. *omnia*. *retractum* p. *autem* non est in Lips. sces F. 3. *recognoscas* p. In cett. *recognoscis*.

ic enim Bas. 1., unde Lips. corrigebat in marg. *hinc enim*. *ratio* p. solita aberratione. :dd. a Colv. *pestes* Bossch. In cett. *pestis*. *audesne ne* p. *illum bon. vir. te* p. *cuius Ai tionem* F. 1. *cuius animi disputationem* F. 3. et edd. ante Casaub. qui cum seqq. emendabat *vitus disputationem* praeter Bosscham, qui Lennepii coniecturam: *cuius Avitus disciplinas n* recepit. Iungerm. in Epist. Gudian. p. 365. cum Fulv. divinabat: *cuius animi dispositio-um tu* F. 3. aut *magiae* aut *maleficii* ex glossemate additum esse sententia est Brantii; *maleficii* uncis inclusit, Bosscha *magiae* explicationis caussa adscriptum esse ab eo iat, qui observaverit, *maleficus* et *maleficium* saepe usurpari de mago et magia. Praeterea t: *maleficii criminibus*. Postea vero sententiam immutavit et legit: *magiae et malefici bus insectabere*, quam emendationem in textum recepit. In cett. *magiae maleficii criminis iere*.

linguae etiam tum integro le- :ett. De *Augusti* eloquentia idem m vide apud Gell. XV. 7.]

·tensius. [Ellendt. l. c. 55. p. CI.]

cus argutias. [Ellendt. l. c. 63 CXVIII. sqq. Senec. Controv. III. 'onto Epist. ad Verum. 1. p. 171. *t rixatur*.]

ero. [cf. Fronto l. c. *Tullius co-* .]

. XCVI. *animi disputationem*. agunt qui pro *animi* legi volunt :, ita enim auctor nunquam dicere . quum *ille* praecedat, quo prono-idem vir exprimitur, ut utroque ıut *ille* aut *Avitus* poni necesse Hinc retinui omnium codd. le-n quamvis corruptissimam. Quid 'oci *disputationem* quae ferri ne-substituam dubius haereo; in men-'enit scribere *disciplinationem*, voc. apud Augustinum extare lexica testantur. Iungerm. Epist. Gud. p. 365. emendatio: *animi dispositio* ne latina quidem est, quum ea significatione *dispositio* apud vett. nunquam legatur.]

magiae, maleficii, criminis insectabere. [Mira est haec scriptura, quae tamen vix ita corrigi possit, uti a Bosscha factum est. Iam constructio verbi *insectari* quae ex analogia tantum verbb. *accusandi* et *postulandi* defendi queat, mihi quidem cautius in hoc loco corrigendo agendum esse persuadet. Languet certe vox *criminis*, quae si *maleficium* scelus significat, id quod mihi videtur, plane otiosa est. *Maleficium* autem *magiam* denotare nequeat, quoniam ita alterutrum aut *magiae* aut *maleficii* superfluum videtur. Attamen verisimile est, Apuleium ad locum p. 449. respexisse, ubi fere eadem triplici ratione divisit: *quin ostenditis, quod insimu-*

me domum Pudentillae et concipilare bona eius tu magis dolere debes quam doluisset Pontianus, qui mihi ob paucorum dierum vestro scilicet instinctu ortas simultates etiam absenti apud Avitum satisfecit, qui mihi apud tantum virum gratias egit? Puta me acta apud Avitum non litteras ipsius legisse. Quid posses *vel quas quis* in isto negotio accusare? Pontianus ipse quod a matre donatum acceperat meo muneri acceptum ferebat, Pontianus me vitricum sibi contigisse intimis affectionibus laetabatur. Quod utinam incolumis Carthagine revertisset! vel quoniam sic ei fuerat fato decretum, utinam tu, Rufine, supremum eius iudicium non impedisses! quas mihi aut coram aut denique in
[335] testamento gratias egisset? Litteras tamen quas ad me|Carthagine vel iam adveniens ex itinere praemisit, quas adhuc validus, quas iam aeger plenas honoris, plenas amoris quaeso, Maxime, paulisper recitari sinas, ut sciat frater eius, accusator meus, quam in omnibus Minervae curriculum cum fratre optumae memoriae viro currat. **

concipilare F. 3. In cett. *compilare*. *debuisset* p. *doluisset* non est in p. *absente* Iunt. 2. *acta* non habet p. *quas quis* codd. et edd. ante Colv. qui cum seqq. edidit *quisquis*. In Lindenbrog. collatione e F. 1. nihil emendatum est. *supremum* F. 1. 3. Iunt. 2. Colv. et seqq. ut p. 543. In cett. *summum*. *Carthaginem* F. 3. p. Venet. 2. *Minervae curriculum* codd. Bosach. et edd. vett. ante Casaub. qui emendabat: *diversum curriculum*, quod seqq. receperunt. Beroaldus divinabat: *cum fratre optimae mem. viro occurrat*. Stewech.: *quam infaustis ominibus Minervae curriculum* cett.; Grut. Susp. Ined. *quam in omnibus diverse*, quo adverbio Apuleius utitur Met. VIII. p. 557. IX. p. 796. Lennep. et Bossch. *quam in omnibus minor*, *vitae curriculum cum fratre*. Lips.: *impar curric.* vel *inenorme;* alius V. D. in marg.: *quam iniquum Minervae*. In p. pro *Minervae* est *minuere*. *optumae* F. 3. In cett. *optimae*. *vir occurrat* F. 3. Iunt. 2. et marg. Bas. 2. *viro currat* p. Post currat in plurimis edd. legitur: *Pontiani litterae*.

lavistis, scelera immania et inconcessa maleficia et artes nefandas, uti *scelera immania* respondeat huius loci verbo: *criminis: maleficia* voc. *maleficii* et *artis nefandas* voc. *magiae*. Aut legi possit *magici maleficii ac criminis*, quemadmodum saepius loquitur Apuleius; cf. p. 398. *magica maleficia*, p. 495; p. 530 et 542. cf. ad p. 535. ed. meae; at h. l. ubique pluralis nunquam singularis extat. Si alterutra vox ex interpretatione addita est, *magiae* ego exstirpaverim. Attamen *magi et malefici* idem iungit Apul. supra p. 512.]

concipilare. [cf. Fest. p. 47. Lind.: *concipilavisti dictum a Naevio pro corripuisti et involasti;* et ad h. l. Intt. p. 389 et p. 458. Plaut. Trucul. II. 7. 60.]

satisfecit. [Turneb. Adv. VIII. 25.: Si quis quem re aut verbo laeserat, interpositione iurisiurandi quo eum qui laesus erat adiurabat indignum ea iniuria esse, et ei nolle factam, satisfaciebat atque purgabat; cf. Intt. ad Plaut. Amphitr. III. 2. 8.]

vel quas quis. [Me hic non extrico. Stevech. emendabat *quos quis* Casaub. *quisquis*, quod utrumque ferri nequit. Ego substantivum post *quas* excidisse puto, quod forsitan in *quis* latet. Quis enim plane languet.]

Minervae curriculum. Bosscha haec bene protulit: Casauboni emendatio *diversum curriculum* falsa est, quia ita latine dici posse nego. Quodsi in omnibus diversum a fratre Pontiano curriculum curreret Pudens, at certe hac in re non, quod *pares* et ille litteras scripserat, in quibus nimirum pariter Apuleium parentem suum et dominum et magistrum appellarat. Admissa vulgata lectione Apuleius hoc exprimit, ex lecta hac epistola posse apparere, quod ad litterarum studia, maxime ambos fratres differre, quorum Pontianus ab Apuleio propter eloquentiam Lolliano commendatus fuerat, quum Pudens *frater Pontiani diserti iuvenis vix singulas syllabas fringultire posset*. Attamen magis Bosschae arridet emendatio Lennepii *in omnibus minor, vitae curriculum*, quia non solum aetate sed etiam disciplina ac moribus frater illum

C A P U T XCVII.

udistine vocabula quae mihi Pontianus frater tuus tribuerat, me parentem
me dominum me magistrum cum saepe alias tum in extremo tempore
ocans? *postquam* tuas quoque pares epistolas promere, si vel exiguam
tanti putarem: potius testamentum illud recens tui fratris quamquam
ectum, tamen proferri cuperem, in quo mei officiosissime et honestissime
it. Quod tamen testamentum Rufinus neque comparari neque perfici
est pudore perditae | hereditatis, quam paucorum mensium, quibus socer 591
ni fuit, magno quidem pretio noctium computarat. Praeterea nescio
haldaeos consuluerat, quo lucro filiam collocaret: qui, ut audio, utinam
on vere respondissent, primum eius maritum in paucis mensibus mori-
caetera enim de hereditate, ut assolent, ad consulentis votum confinxe-
Verum, ut dii voluere, quasi coeca bestia incassum hiavit. Pontianus
filiam Rufini male compertam non modo heredem non reliquit, sed ne
o quidem legato impertivit, quippe qui ei ad ignominiam lintea adscribi

tquam tuas q. p. e. promerem F. 3. *post quam t. q. patris epist. promere* p. In cett. *possem*
oque ... promere. q. imperfectum cum proferri cupere p. *comparari* F. 3. ed. pr.
Venet. Iunt. 1. 2. Bas. Ald. *comperari* p. Colv. Vulc. 1. Gent. Pric. In cett. *comparere* est
llo Lipsii, et in F. 1. collatione a Lindenbrog. nihil enotatum est. Casaub. legit *compleri*.
etiam pudore edd. vett. praeter Iunt., unde Stewech. corrigebat *passus est tam*.
'erunt voluit Pric. et priora per parenthesin concipienda. *mali compertam* voluit Casaub.
erunt Scal. et Wow. qui emendabat: *maleficii comp.* *relinquit* p.

vit cf. p. 457. Sicinius Pudens,
vitae curriculo quasi certans cum
in omnibus minor reperiebatur.
ctione *minor in aliqua re* com-
Ősscha Horat. Epist. I. 10. 35.
I. 3. 302. Sed qui Pudens cum
no contendere dici poterit, qui
mores et ingenium tam dissimilis
' Tum vix credibile est, librarios
vitae in *Minervae* immutaturos
. Denique elegantior est dictio
vae curriculum currere, quae
gis hic retinenda, quod in seqq.
tis inscitia summa vituperatur.
va hic metonymice pro litteris
m est, ut apud Petron. c. 43.
Minervae homo is nominatur,
mnes artes litterasque possidet,
em locum vide Intt. Tota senten-
nice expressa est.]

. XCVII. *postquam tuas*. [Cor-
sima haec videtur lectio, quare a
is in codd. perperam in *possem*
mmutata est. Aut *postquam* hic
cat *postea* vel *post* et *promerem*
tum recipiendum aut emendandum *post*
quirem .... promere, quod posterius
mihi probabilius videtur esse. Ita lectio
possem explicari possit. *Postquam* au-
tem significatione particulae *postea* non-
dum legi.]

comparari bene Gentil. explicat *for-
mari et concipi efficique*. [*Comparere*
minus seq. *perfici* respondet. Ille vero
non passus est testamentum hoc con-
cipi et perfici.]

male compertam. [i. e. in eius dam-
num; cf. Dr. ad Sil. XIII. 50. Ruhnk.
Dict. ad Ovid. Heroid. VII. 54. p. 49.
et ad Albin. Eleg. 418. p. 127.]

ad ignominiam lintea. Pricaeus la-
tere hic putat aliquid reconditius; Pon-
tianum lintea legasse suae uxori quam
male compererit, ad pallium linteum sibi
faciendum, quo genere amiculi impu-
dicas matronas tectas esse demonstrat
ex Isidor. Origg. XIX. 25.: *Amiculum
est meretricum pallium linteum; his
apud veteres matronae in adulterio
deprehensae induebantur*. Recte vero

ducentorum fere denariorum iusserit, ut intelligeretur iratus potius extraneasse
593 eam quam | oblitus praeterisse. Scripsit autem heredes tam hoc testamento quam priore quod lectum est matrem cum fratre, cui ut vides admodum puero eamdem illam filiae suae machinam Rufinus admovet, ac mulierem aliquam multo natu maiorem, nuperrime uxorem fratris, misero puero obiicit et obsternit.

CAPUT XCVIII.

At ille puellae meretricis blandimentis et lenonis patris illectamentis captus et possessus, exinde ut frater eius animam edidit, relicta matre ad patruum commigravit, quo facilius remotis nobis coepta perficerentur. Favet enim Rufino Aemilianus et proventum cupit. Ehem! recte vos admonetis: etiam suam spem bonus patruus temperat in isto ac fovet, qui sciat intestati pueri legitimum magis quam iustum heredem futurum. Nollem hercule hoc a
594 me profectum. | Non fuit meae moderationis tacitas omnium suspiciones palam abrumpere; male vos qui suggessistis. Plane quidem, si *verum* velis, multi
[1336] mirantur, | Aemiliane, tam repentinam circa puerum istum pietatem tuam, postquam frater eius Pontianus est mortuus, cum antea tam ignotus illi fueris, ut saepe ne in occursu quidem filium fratris tui de facie agnosceres. At nunc

iussit edd. vett. praeter Iunt. Vulc. 1. Scal. In F. 1. collatione *iusserit* emendatum est. Hanc scripturae discrepantiam Bosscha non enotavit. *extraneasse* F. 1. Elm. Scriv. Florid. Bossch. *estimasse* F. 3. *externasse* p. edd. usque ad Elm. de quo verbo vide ad Met. p. 190. ed. meae. *cuius vides* F. 3. p. *tandem illam filiae suae machinam Rufino admovet* edd. ante Casaub. *aliquam* F. 1. p. Fux. (in marg. adlevit Salm.) Bossch. In cett. *alioqui*. *substernit* emendabat Modius, *oggerit* Pric. Vulgatam defendit Heins. ad Ovid. Met. III. 575. Iam eo quod ab solo Apuleio usurpatum vocabulum videtur retinendum est. *Ob* in compositis amant Afri cf. ad Met. p. 440. et 773 ed. meae.

ait ille F. 3. Casaubono legenti *meretriciis* ... *lenoniis*, item Salm. et alii V. D. in marg. Iunt. 2. obsecuti sunt Pric. Scriv. Florid. Cur autem Scal. in Vulc. 2. 3. Wower. et Elm. delectat *meretricis* ... *lenoniis* caussae nihil video. Ego praefero codd. et edd. vett. lectionem *meretricis* ... *lenonis*. Idem V. D. in marg. Iunt. 2. insuper emendandum putabat *puellus*. At sibi respondent *puellae meretricis* et *patris lenonis*. *rem omnibus nobis* pro *remotis nobis* p. *hem* pro *ehem* p. *in illo* Vulc. 2. 3. Wower. teste Bossch. In Scal. ed. est *isto*. *hominum suspiciones* Fulv. emendabat. *si puerum* codd. et edd. usque ad Casaub. qui cum seqq. scripsit *si verum*. Colv. emendabat *si puero velis*. *circum p. i. tuam pietatem* p. ed. pr. Vicent. Venet. 2. *in* non est in Iunt. 2. Bas. Colv. Vulc. 2. 3. Wower. *tui* Bas. 1. Cas. Gent. Pric. Bas. 2. Vulc. 2. 3. Colv. Wow. *occursus* p. *tunc* pro *nunc* Bas. 1.

monet Florid., ignominiam non in linteis constitisse legatis sed quod tam vilis pretii legatum constituerit Pontianus.

extraneasse. [Quia doctius est hoc voc., quam quod librario tribui posse videatur, recepi, quamvis F. 3. corruptela *estimasse* et p. et edd. vett. alteram scripturam commendent.]

aliquam multo. [De hac dictione cf. Hand. Tursell. T. I. p. 245. et ita emendari voluit Oud. Met. I. p. 74. *post aliquam multum temporis;* cf. Met. XI. p. 809. Apol. p. 388. p. 545. Florid. p. 61. Gronov. ad Gell. III. 10.]

Cap. XCVIII. *captus* [de amore saepius dicitur cf. Intt. ad Propert. I. 1. 1.]

proventum cupit. [cf. ad Met. p. 951. ed. meae.]

si verum velis. [Ita emendabat Casaubonus, quum lectio omnium codd. et vett. edd. *puerum* sententiam nullam praebeat. Attamen illa *p* littera quae praefixa est voci *verum* de nihilo esse non videtur; forsitan latet compositum *perverum*, quod tamen exemplo firmare nequeo. Ex compendio *p̃verum* facile *puerum* oriri potuit. De dictione *si verum velis* cf. ad Apol. p. 415.]

)atientem te ei praebes, itaque eum indulgentia corrumpis, adeo ei nulla 'ersare, ut per haec suspicacioribus fidem facias. Investem a nobis ac-., vesticipem illico reddidisti. Cum a nobis regeretur, ad magistros ita-b iis nunc magna fugela in ganeum fugit, amicos serios aspernatur; cum centulis postremissumis inter scorta et pocula puer hoc aevi convivium . Ipse domi tuae rector, ipse familiae dominus, ipse magister convi-ı ludo quoque | gladiatorio frequens visitur, nomina gladiatorum et pugnas 595

:*m* est qui legat teste Colv., quis tamen ille sit nescio. *cum indulg.* ed. pr. Vicent. . Ald. Bas. 1. In Venet. 2. inde ab *adeo patientem* usque ad *corrumpis* desunt errore tae, qui a voc. *adeo* prioris versus ad subsequentis idem voc. male oculis delapsus *iversare* F. 3. In cett. *adversaris*. *suspicacioribus* F. 3. Iunt. 2. In cett. *suspicioni-d magistros it ab atabiis nunc* F. 3. *itabat ab iis* p. et ita etiam in Fux., certe Salm. ad ıaec adscripsit; unde Bosscha recepit. In cett. *ad magistros ibat*, *at ab his*. *fugela* non). *postremis sumis* i. e. *postremissumis* F. 3. In cett. *postremissimis*. *convivium agitat* p. ed. pr. Vicent. Elm. Florid. Bossch. *in convivium agitat* Venet. 2. *in convivio agitat* cett. edd. praeter Scal. et Wow. quae *agitat* tantummodo legunt, omissis *in convivio* vel *um*. Vulc. emendabat *inconcinne*, putans tamen *in convivio* glossema esse verbb. *inter magister convivio* F. 3. p. Iunt. 2. Bossch. In cett. *in convivio*. *visitor* F. 1. 3. p. edd. sauh.; in cett. *visitur*.

:*stem.* [cf. ad Met. p. 380. ed. |

tremissumis. [cf. Tertull. de Cult. . II. p. 174. B. Rigalt. Ita *mini-us* cf. Orell. ad Arnob. V. 7. *issimus* alia, de qua formatione oss. Aristarch. T. II. p. 687. Ita ius dixit Met. 1. 37. *extremius*; › Socr. p. 126. *postremius*. Plures generis superlativos enumerant Casol. ad Gell. II. 30. et Orell. ıd. ad Arnob. p. 55., qui tamen issima miscuit. *Extremissimus* Tertull. Apol. p. 19. C. Rigalt.] *vivium agitat.* cf. Plaut. Mil. s. II. 2. 10. Sil. Ital. XV. 273. Met. VII. 431. ubi vide Burm. *tare dies festos* Virg. Georg. II. [Dr. ad Sil. XV. 423. Ruhnk. ad Ovid. Heroid. XIX. 102. p.

gister convivio. Intrusum est *in* qui hanc elegantiam non capie-Substantivis enim saepius dati-'o genitivo addi notum est cf. Cic. . 5. *huic bello ducem*, Spart. Hadr. :*m Parthis regem fecerat.* [Ita lenda est lectio codd. apud Hygin.). p. 87. *cui, reginae Amazonis m detraxit*, ubi alii malunt *Ama-*. *Amazonis* vero dictum est pro *mibus*, ut idem antea scripserat *mam.* Sic Hygin. c. 241. p. 350. Stav. *Antiopam Amazonam.: regina Amazonibus* dixit Dict. Cretens. III. 15. qui in hac constructione plurimus est; de qua vide Deder. ad II. 32. p. 296. Gloss. III. 10. p. 321. Intt. ad Virg. Aen. II. 556. Duker. ad Flor. II. 6. p. 323. Ruhnk. Dict. ad Ovid. Heroid. VII. 131. *cultor elapsis* cf. ad Met. p. 340. ed. meae. De dictione *magister convivii*, qui alias *rex*, *imperator*, *arbiter* nominatur, cf. Intt. ad Plaut. Pers. V. 1. 18. ad Horat. Od. I. 4. 18. II. 7. 25.]

visitur. [*Visitor* substantivum vix mihi persuadere possum latinum esse, unde in textum recipere non ausus sum. Omnia enim quae in *or* terminant substantiva personas indicantia aut ab substantivo formantur ut *funditor* a *funda*, *olitor* ab *olus*, aut quae longe plurima sunt, a supinis verborum, ut *victor*, *alitor*, *amator*, *insidiator* alia. Quodsi verum est, quomodo *visitor* defendere velis non video, nisi pro *visum* formatum fuisse *visitum* posueris, quae tamen forma nullo exemplo probari potest, vel a *visum* i. e. *visio* petiveris. A *viso* formatur substantivum *visor*, quod mea quidem sententia retinendum est apud Tac. Ann. XVI. 2. *nec missis visoribus*, quod doctius est quam ut a manu librarii addi potuerit. *Visor* etiam Isidor. habet Gloss. p. 698, ubi legendum pro *visor videntes* : *visores videntes*. Praeterea

et vulnera plane quidem ut puer honeste ab ipso lanista docetur: loquitur quam nisi punice et si quid adhuc a matre graecissat; enim latine nequ neque potest. Audisti, Maxime, paulo ante, proh nefas! privignum n fratrem Pontiani, diserti iuvenis, vix singulas syllabas fringultientem, ab eo quaereres, donassetne illis mater, quae ego dicebam me adn donata.

CAPUT XCIX.

Testor igitur te, Claudi Maxime vosque qui in consilio estis vosque qui tribunal mecum adsistitis, haec damna et dedecora morum eius patru et candidato illo socero adsignanda, meque posthac boni consulturum, talis privignus curae meae iugum cervice excusserit; neque postea pro eo eius supplicaturum. Nam quod penissime oblitus sum, nuperrime cum mentum Pudentilla post mortem Pontiani filii sui in mala valetudine scri diu sum adversus illam renisus, ne hunc ob tot insignis contumelias iniurias exheredaret. Elogium gravissimum iam totum medius fidius p

honestus Casaub. et seqq. praeter Bosscham. Colv. emendabat *moleste*, alius V. D. *hone* *ipso*. *adhuc matre adhuc* p. *enim latine* F. 3. Iunt. 2. In cett. *latine enim*. *latina* Casaub. Gent. *latine loqui* Iunt. 2. e glossa. *adnitente* F. 1. 3. Iunt. 2. Bas. 2. Elm. cett. *adiuvante*, quod glossema videtur verae lectionis. *donate* p.

illo F. 3. p. In cett. *illi*. *nil boni consult*. p. ed. pr. Vicent. Iunt. 1. Ald. Bas. 1.: *nil* inquit Bosscha, originem habere a glossatoris nota, qui *boni consulere* explicuerat *nil pro nihilo habere*, quod mihi quidem probabile non est. *privigni* F. 1. *Pudentille* p. sc Vicent. *insigneis* edd. inde a Colv. *insignes* Bosscha. In cett. *insignis*. *iam tum* Scal. Scriv., nec correctum est in collatione F. 3.

visitur ob enuntiatorum concinnitatem magis commendatur. Nam si *visitor* substantivum hic legi probaretur, ita ut ad praegressa substantiva pertineret, necessarium foret poneretur *ipse in ludo quoque gladiatorio frequens visitor*, quia cett. enuntiata ita incipiunt, et praeterea Apuleius pro *visitor in ludo* dixisset *ludi* neque *frequens* adiectivum apposuisset, quoniam cett. substantiva adiectivis carent: quae omnia suadent ut lectio *visitur* recipiatur. *Visitor* emendarunt ii librarii, qui *frequens* cum *visitur* componi posse dubitabant, *frequenter* exspectantes. cf. ad Met. p. 58. ed. meae.]

honeste. Haec lectio proba est. Pueri litteris et disciplinis imbuuntur *honeste* Apul. Florid. p. 73. *iura amicitiae a commilitio studiorum eisdem magistris honeste inchoata*. Iam vero Pudens nomina gladiatorum ut rem honestam *honeste* docetur. *Plane quidem ut puer* i. e. quum inter pocula minime se puerum praebeat, in hoc *quidem plane ut* *puer* tractatur quod docetur. A quid docetur? nomina gladiato pugnas et vulnera.

fringultientem [cf. ad Florid.

Cap. XCIX. *damna morum* [c mach. V. 48. *morum eius dam sinunt;* Firmic. de Errore Pro p. 20. ed. Lugd. Bat. *Pelops i ciis amatoris fuit et diu pr pudoris damna sustinuit*.]

illo [antique pro *illi*, quod logia pronominum *isto*, *nullo*, *t* fenditur. *Illae* pro *illius* habet IV. 1076. De *isto* pro *isti* c ed. meae et p. 186.]

elogium. [*Elogium* testimon sive bonum sive malum. Ita p *criminis* frequentissimum est Script. Eccles. cf. Orell. ad Ar 36. T. II. p. 257. et praeceteris pend. p. 51. Hic sumendum est exheredationis. De *elogiis* mo cf. Intt. ad Cic. Tuscul. I. 10. Optime de vi huius vocabuli d runt Munker. ad Fulgent. Myth

aboleret, impensis precibus oravi. Postremo ni impetrarem, diversu- 596
ıb ea comminatus sum: mihi hanc veniam tribueret, malum filium be-
nceret, me invidia omni liberaret. Nec prius destiti quam ita fecit.
: huncce scrupulum Aemiliano demsisse, tam inopinatam *spem ei* indi-
ˀpecta quaeso, Maxime, ut bisce auditis subito obstipuerit, ut oculos
ı demiserit: enim longe sequius ratus fuerat, nec immerito: mulierem
ımeliis infectam meis officiis devinctam sciebat. De me quoque fuit
erct. Quivis vel aeque ut ego spernens hereditatis, tamen vindicari
ıofficioso privigno non recusasset? Haec praecipue sollicitudo | eos ad [33
nem mei stimulavit, hereditatem omnem mihi relictam falso ex sua
;oniectavere. Solvo vos in praeteritum isto metu. Namque animum
que hereditatis neque ultionis occasio potuit loco dimovere. Pugnavi
a matre pro privigno malo vitricus, veluti pater pro optimo filio ad-
overcam, nec satis fuit, ni bonae uxoris prolixam liberalitatem circa
ı | plus aequo coercerem. 597

. *divisurum* F. 1. *divorsorum* Vulc. adscripsit. *vinciret* liber vetus teste Wow. *meo* p. . 3. p. *hunc sce* Iunt. 2. *hunc sic* ed. pr. Vicent. Iunt. 1. Ald. *hunc sit* Venet. 2. ı *semet indicasse* F. 3. p. Iunt. 2. *inopinatam semitam* F. 1. et edd. cett. (certe ɔrog. collat., nihil enotatum est.) *inop. sententiam* vel *rem* V. D. in marg. ed. De lectione *semitam* iam Lipsius dubitavit. *obstipuerit* F. 3. In cett. *obstupuerit.* F. 3. Scriv. Florid. In cett. *ad terras.* *enim longe* F. 3. p. et edd. vett. usque i cum seqq. habet *longe enim.* Bosscha veterem lectionem revocavit. *sequius* p. Iunt. 2. sch. cf. ad Met. IX. p. 649. et supra ad p. 549. In cett. *secus.* *ratis* F. 3. *infectam* . vett. usque ad Scal. qui cum seqq. emendationem Lipsii, Casauboni et Salm. adoptarunt.). sc. precibus, uti voluit Bosscha. Sed nihil mutandum est. *quivis* F. 3. p. Bossch. ıt. 2. In cett. *quis enim.* *non recusasset* F. 1. 3. p. Iunt. 2. et marg. Bas. 2. Bossch. abest. *Non* absorptum fuit ultima syllaba voc. *privigno*, quo facto *quivis* stare non oque in *quis enim* immutatum est. *solvi vos* Pric. voluit citra necessitatem. *nam* pro *demovere* ed. pr. Vicent. Venet. 2. *plus aequo* Scriver. uncis inclusit.

d. Stav. et Rost. Quaest. Plaut. . Et ita legendum est apud . 678. *elogiis criminibus vel* ıus malis pro *elegiis.*]

ei. [Hanc emendationem dedi pta codd. lectione *semet,* quae non omnino probetur, tamen DD. coniecturis praeferendam averim. Erat cum *speculum* em, qua voce utitur Apuleius ;53., ad quem locum vide dict. : plane ineptum est.]

uerit. [Ex Florent. 3. hanc n recepi. De hac scriptura vide sseruit Wagner. in Orthogr. T. V. p. 461. Utraque forma idetur fuisse; cf. ad Met. p. 91. rit., ubi sententiam quam pro- *ipui* formam esse a medio aevo ı nunc corrigi velim, ex quo lu- ıimum Wagneri librum in meum nvertere potui.]

n lectionem ex optimo cod. F. 3. Bosscha praefert *ad terras* quia *terrae* saepius plur. num. apud Apuleium de toto elemento dicatur. cf. de Deo Socr. p. 127. 143. 298. 322. Hic vero *ad terram* quum non de elemento sermo sit, magis probatur.

infectam [probum est, ut Phaedr. dicit I. 2. 24. *omni contumelia inquinare* aliquem Tac. Ann. II. 85. *homines superstitione infecti.* Si quid emendandum sit, malim *infensam,* de qua confusione cf. ad Met. p. 117. ed. meae.]

nimio plus aequo. Bosscha haec adnotavit: Suspicatus sum aliquanto, verba *plus aequo* esse notam glossatoris, qui explicare voluisset *nimio,* sed qui tum male explicuisset. Nam si *plus aequo* non sunt ab auctore profecta, *nimio* ille adhibuit pro *quam maxime.* Putabat id quoque Scriv. qui uncis inclusit *plus aequo.* Nunc vero omnino placet mihi vulgata lectio. Non aequum sane fuit marito nonnisi tenue legatum tribui, atque adeo *nimio plus aequo* Apuleius uxoris suae liberalitatem circa se coercuit.

CAPUT C.

Cedo tu testamentum iam inimico filio a matre factum, me quem isti praedonem dicunt verba singula cum precibus praeeunte. Rumpi tabulas istas iube, Maxime, invenies filium heredem; mihi vero tenue nescio quid honoris gratia legatum, ne si quid ei humanitus attigisset, nomen maritus in uxoris tabulis non haberem. Cape istud matris tuae testamentum, vere hoc quidem inofficiosum. Quid ni? in quo obsequentissimum maritum exheredavit, inimicissimum filium scripsit heredem: immo enimvero non filium sed Aemiliani spes et Rufini nuptias, sed temulentum illud collegium, parasitos tuos. Accipe, inquam, filiorum optime, et positis paulisper epistolis amatoriis matris lege potius testamentum; si quid quasi insana scripsit, hic reperies et quidem mox a principio: *Sicinius Pudens filius meus mihi heres esto.* Fateor, qui hoc
598 legerit, insanum putabit. Hicine filius heres, qui | te in ipso fratris sui funere advocata perditissimorum iuvenum manu voluit excludere e domo quam ipsa donaveras; qui te sibi a fratre coheredem relictam graviter et acerbe tulit; qui confestim te cum tuo luctu et moerore deseruit et ad Rufinum et Aemilianum de sinu tuo aufugit; qui *tibi* plurimas postea contumelias dixit coram et adiu-

dicerent pro *dicunt* edd. vett. praeter Iunt. 2. *praeeuntem* F. 3. p. *accidisset* Scal. ex Casaub. emendatione. *eam attigisset* Elm. Scriver. Florid. *cape ista ut matris tuae testamentum* F. 3. p. φ. edd. vett. sine sensu. *cape istud matris tuae testamentum* Casaub. et seqq. *verum* p. *quini* F. 3. In cett. *quidni*. *potius legis* p. *insania* Scal. *insanum* F. 3. p. edd. ante Casaub. et Vulc. In cett. *insanam* ex Casauboni emendatione. *Insanum* est neutrum et substantive positum. *donaverat* p. Non intellexerunt librarii, ad ipsam Pudentillam quasi se vertere oratorem, licet ipsa in iudicio non adesset. Hinc quaedam hic corrupta sunt. *relictum* F. 1. p. edd. vett. ante Casaub. *qui ibi* F. 1. 3. p. edd. vett. Colv. Vulc. Elm. Scriv.

Cap. C. *si quid ei attigisset.* Singularis haec est loquendi formula, quam tamen sine ulla auctoritate nondum mutandam puto. Rarissima est quoque loquendi forma *sors Tyrrhenum contingit* apud Vell. I. 1. ubi cf. Ruhnken. [De hac similibusque dictionibus cf. Schott. Nod. Cic. I. 2. p. 278 sq.]

obsequentissimum. Casaub.: Sic in veteri lapide: *D. M. AEMILIO. VALERIO. CHORINTO. HOMINI. BONO. QUI. VIXIT. ANN. XL. DEFUNCTO. HONORIBUS. AEDILICIIS. ANTONINA. TORTONIA MARITO OBSEQUENTISSIMO. B. M. F.* Sic saepe in antiquis Inscripp. Gruter. Fol. 359. 778. 790. 821. Ald. de Orthogr. p. 86: *IULIUS APOLLONIUS. SIBI. ET. ATTIAE. VALERIAE. OBSEQUENTISSIMAE.* [Ita *obsequens* de amantibus dicitur; cf. Buenem. ad Lact. Inst. I. 17. §. 17. p. 111.]

fateor. [Saepius per parenthesin ponitur, ut Ovid. Met. IX. 362. *et, fateor, volui sub eodem cortice condi.* X. 643. *motaque sum, fateor, nec opis mora longa dabatur;* XIV. 440. *pertimui, fateor, nactusque hoc littus adhaesi;* Terent. Heaut. IV. 1. 31. Adelph. II. 1. 34. Met. III. p. 182: *fateor, Quirites, extremos latrones .... simul et eximie metuens ... fugare adgressus sum.*]

excludere e domo. [Hunc locum memorat Sagittar. de Ianuis Vett. c. 36. in Graevii Thes. Antiq. T. VI. p. 539.]

tibi. Hanc lectionem contra codd. scripturam retinui ob sententiam: *qui te voluit excludere; qui te acerbe tulit, qui te deseruit, qui tibi contumelias dixit, qui nomen tuum ... ventilavit; qui pudorem tuum conatus est dedecorare; qui maritum tuum capitis accusavit.*

e patruo fecit; qui nomen tuum pro tribunalibus ventilavit; qui pudorem ı tuismet literis conatus est publice dedecorare; qui maritum tuum, quem eras, quem ut ipse obiiciebat efflictim amabas, capitis accusavit? Aperi so, bone puer, aperi testamentum: facilius insaniam matris sic probabis. abnuis, qui recusas, postquam sollicitudinem de hereditate materna listi?

C A P U T CI.

At ego hasce tabulas, Maxime, hic ibidem pro pedibus tuis adiicio, testorme deinceps incuriosius habiturum, quid Pudentilla testamento suo scribat. iam ut libet matrem suam de cetero exoret, mihi, ut ultra pro eo de-er, locum non reliquit. Ipse iam ut sui potens ac vir *acerbissimas lit- matri dictet*, iram eius deleniat, | qui potuit per|orare poterit exorare. {599 [338 iamdudum satis est, si non modo crimina obiecta plenissime dilui, verum ı radicem iudicii huius id est hereditatis quaesitae invidiam funditus sus- Illud etiam, ne quid omnium praeteream, priusquam peroro, falso ob-m revincam. Dixistis me magna pecunia mulieris pulcerrimum praedium nomine emisse. Dico exiguum herediolum sexaginta millibus nummum, ıoque non me sed Pudentillam suo nomine emisse, Pudentillae nomen in is esse, Pudentillae nomine pro eo agello tributum dependi. Praesens

ibunali subrentilavit vel pro *tribunali bis ventilavit* V. D. in marg. Iunt. 2. *quem elegeras* unt in Vulc. 3. *accusabat* p. *qui recusas* F. 3. p. In cett. *quid recusas*.
abiicio cum Casaubon. et Salm. dant Scal. et seqq. exceptis Gentil. et Pric., quum et in Mss. teste Bosscha legatur *adiicio*, quod ille revocavit. *adicio* F. 3., quod ego e retineo. Ad pedes enim proconsulis Apuleius testamentum non *abiecit*, quod contu-um testatrici uxori fuisset, sed ad mensam infra positam vel subsellium tribunalis in roconsul sedebat. *pro* non est in ed. pr. Vicent. Venet. 2. Iunt. 1. Ald. Bas. 1. *ut tens ac qui* Casaubon. legit et Florid. In cett. *ac vir*. *matris deleat* idem Casaubon. avit. *deleniat* F. 3. In cett. *deliniat*. cf. ad Met. p. 169. ed. meae. *potuit exorare* p. et edd. nte Colv. praeter Iunt. 2. *mendacii* voluit Pric. sed vide p. 580. *stirpem accusationis*, quo ılgata lectio satis defenditur. *iudicii huius* F. 3. In cett. *huius iudicii*. *praeter eum*. F. 3. *biectu* Vicent. 2. Iunt. 1. Ald. *dixistis me magia pecunia mul.* F. 3. *dixistis me magia de a mulieris* edd. omnes praeter Florid. et Bossch. qui receperunt *me magna pecunia*, quam em diserte habent Mss. φ. et Fux. In p. est *maḡ*. sine *de*, quod nec in φ. extat. De confusione *magnus* et *magus* vide ad Met. p. 190. ed. meae. *Magna* necessarium est propter seqq. *riguum herediolum* et infra *num ipsum herediolí pretium invidiosum*. *emisisse* Vulc. 3., ut infra. *numis* F. 1. *nummorum* p. *non me meo* Ald.

P. CI. *dictet*. Quia hoc non recte init Casaubon., emendavit *deleat* ea ntia: gravissima elogia, si qua forte ob inhonestam eius vitam testa- inserere adversus eum voluerit, ıt iam sui potens ac vir nec quic-opis meae indiget, impetret ab ıt illa deleat, et animum illius sibi lacet ac reconciliet. Bosscha cre-ıcerbissimas contra Apuleium in-ındas esse epistolas, ad eum ac-dum scribendas, quia sequatur:)terit perorare, sc. caussam ad- me, poterit exorare i. e. iram eius delenire. [Locus obscurior est. Bosscha emendabat *acceptissimas*, ego *amantissimas*; at ulcus altius mihi sedere videtur, quum etiam *dictet* displiceat.]

tributum dependi. Tributa pro praediis et fundis pendebantur L. XLII D. de pactis L. XXX. D. de Usufr. leg. Sidon. Apoll. Epist. VI. 5. *ut debitum glebae canonem non petatis, tantum lucelli praestitum sibi computat, peregrini hominis ut census sic animus angustus ac si in patrio solo rusticaretur*.

est quaestor publicus cui depensum est, Corvinus Celer, vir ornatus, adest etiam tutor auctor mulieris, vir | gravissimus et sanctissimus, omni cum honore mihi nominandus Cassius Longinus. Quaere, Maxime, cuius emtionis auctor fuerit, quantulo pretio mulier locuples agellum suum praestinarit. [*Testimonium Cassii Longini tutoris et Corvini Clementis Quaestoris Responsum.*] Est ne ita ut dixi? Uspiam in hac emtione nomen meum adscriptum est? Num ipsum heredioli pretium invidiosum est, num vel hoc saltem in me collatum?

CAPUT CII.

Quid etiam est, Aemiliane, quod non te iudice refutaverim, quod pretium magiae meae reperisti? Cur ergo Pudentillae animum veneficiis flecterem, quod ut ex ea commodum caperem? Uti dotem mihi modicam potius quam amplam diceret? O praeclara carmina! An ut eam dotem filiis suis magis restipularetur, quam penes me sineret? Quid addi ad hanc magiam potest? An uti rem familiarem suam meo adhortatu pleramque filiis condonasset, quae nihil illis

Corvinius F. 3. *tututor* F. 1. Iungerm. in Epist. Gud. p. 365. legendum suspicatur *auctor*, *tutor mulieris*, sed eodem redit; Bosscha *tutor* pro glossemate habet ex Cic. pro Caec. c. 25: *dos quam mulier nullo a u c t o r e dixisset* i. e. non adhibito tutore. *QR.* *est* F. 3. p. Iunt. 2. V. C. (sine dubio Fux.), unde Scriver., sequente Bosscha, rescripsit *Quaestoris* cum Salm. in marg. et Schott. Observ. V. 15. qui *quid responsum* praeterea coniecit. V. D. in marg. *Quaestoris Publici*. In cett. *quod recitatum est*. Tota haec verba uncis inclusa Acidal. adulterina putat, Scip. eiicere maluit *quod recitatum est*. *Corvinum Celerem* Schott. Gentil. et Florid. *Corvinum Clementem* Lips. in marg. *Corvinum Celerem Clementem* Gentil. et Florid. hunc virum quaestorem nominant. Pro *tutoris* Salm. et alius V. D. adleverunt *auctoris*. *num* bis p.

cur ergo F. 3. In cett. *cur ego*. *quod ut ex ea* F. 3. p. Iunt. 2. Salm. in marg. Bossch. In cett. *quod ex ea*. Pro *ex ea* Heins. ad Ovid. Fast. VI. 594. malebat *ex eo*. *an ubi* Iungerm. Epist. Gud. p. 365. *plerumque* Elm. typothetarum vitio. *condonaret* Pric. Lips.

tutor. [Si plures codd. *tututor* haberent, forsitan emendandum esset *tutator*; ita vero ex librarii vitio geminatam esse syllabam existimo. De *tutoribus* cf. Brisson. de Iure Nupt. in Graev. Thes. T. VIII. p. 1021 et 1073; *tutor auctor* lectio sollicitanda non est; praesertim quum *tutor* hac in re proprium sit vocabulum, quemadmodum Cic. dixit Topic. c. 11. §. 46. *non quemadmodum quod mulieri debeas, recte ipsi mulieri sine t u t o r e a u c t o r e solvas*, ad quem locum vide Intt.]

Corvini Clementis Quaestoris responsum. [Male aliquot Intt. haec tota verba adulterina esse existimant. Omnium vero VV. DD. emendationes non sufficiunt, quia littera *R* neutiquam explicatur. Hinc aut *Romani* aut *Responsum* legendum est, quod posterius in codd. fere semper sola littera *R* enotatur et hic omnium maxime placet. Maior lis est de nominum varietate; qui enim supra *Celer* cognominatus est *Corvinus*, hic *Clemens* appellatur, unde erant qui tria nomina eum habuisse censerent. Bosscha hoc non credit, quia his temporibus duobus tantum nominibus fere appellati fuisse Romani videantur; collat. Spart. in eius vita c. 13., ubi in serie nobilium occisorum ne unus quidem tribus insignitur nominibus. Attamen quomodo in hanc sententiam Bosscha incidere potuerit, vix credibile est; sententiam plane immutasset, si fastos consulum inspexisset. Cuspian. in Cassiodor. Coss. ad ann. Urb. CIOCCCXLV: *Fuit et olim Corvinus Clemens eruditissimus et poeta suavissimus, Alexandri Macedonis gesta complexus et Apuleio familiaris*, unde apparet eum opinatum fuisse, hunc Celerem et Clementem poetam qui ab Apul. Florid. p. 24. commemoratur unum esse.]

ıe maritum fuerat largita, mihi *quioquam* impartiret? O grave vene-
dicam an ingratum beneficium? An ut testamento|quod irata filio scribe- 601
ium potius cui offensa erat, quam me cui devincta heredem relinqueret?
uidem multis carminibus difficile impetravi. Putate vos caussam non
Claudium Maximum agere, virum aequum et iustitiae pertinacem, sed
aliquem pravum et saevum iudicem substituite, accusationum fautorem,
m condemnandi: date ei quod sequatur, ministrate vel tantulam verisi-
occasionem secundum vos pronuntiandi. Saltem fingite aliquid, reminisci-
quod respondeatis, qui vos ita rogarit. Et quoniam omnem conatum
e est quaepiam caussa praecedat, respondete, qui Apuleium dicitis ani-
Pudentillae magicis illectamen|tis adortum, quid ex ea petierit, cur fece- [339]
ormam eius voluerat? negatis. Divitias saltem concupierat? negant ta-
dotis, negant tabulae donationis, negant tabulae testamenti, in quibus
odo non cupide appetisse, verum etiam dure repulisse liberalitatem suae
ostenditur. Quae igitur alia caussa est? Quid|obmutuistis, quid tacetis? 602
.ud libelli vestri atrox principium nomine privigni mei formatum?

hil quidquam impartiret cod. vet. Salm. In marg. Pric. Brant. Bossch. *nec mihi quicquam* bat Florid. In cett. *mihi quicquam impartiret*. *cum donasset* emendabat Bosscha. *irata* F. 3. . in marg. Bosscha. In cett. *irato*. *ingrato* emendabat Pric. Apul. supra p. 596. dixit: *pugnavi a t a matre*. *cantaminibus* p. φ. Iunt. 2. marg. Bas. 2. Bosscha. In cett. *carminibus*, quod malo, quia in F. 3. correctum non est. *apud Maximum* Iunt. 2. *parvum* edd. ante Colv. Iunt. 2. *scaevum* Pric. emendabat, ediderunt Scal. Elm. Scriv. In coll. F. 1. 3. correctum est. *m* ed. pr. Vic. Iunt. 1. Ald. Bas. 1. *saltim* F. 3. [cf. Wagn. Orthogr. Vergil. T. V. p. 470.] *imini* F. 1. sed cf. p. 514. *finge quidvis*, *reminiscere*, *excogita*. *responderatis* edd. ılc. 2. *responderetis* ex emendatione Casaub. et Vulc. in marg. editum est a Scalig. et raeter Bossch. qui ex p. et coniectura Lips. et V. D. in marg. ed. Iunt. 2. restituit *leatis*, quod etiam F. 3. habet. Supra dixit Apuleius: *date ei quod sequatur*. *quid* ›d Lips. *qui vos ista rog*. Pric. sine necessitate. *caussam* p. *quid fecerit* p. *saltim* ılli pro *libelli* p.

. CII. *mihi quicquam impartiret*. ntt. Edd. *mihi nihil quicquam* nt: *mihi vero prorsus nihil lar-* :r interpretantes, quae tamen sen- prioribus bene apta non est, *leramque* rem familiarem suam tilla condonasse dicitur filiis, ut *hil* voc. *pleramque* responderet, iud quid quo minimam sibi partem esse Apuleius affirmat. *Nihil* ıderet *omnem*, nec ita tamen fa- est, nec ita fieri posse fingere auctor, quae enim protulit, re vera ›ent nec commentitia sunt. Itaque cum codd. exstirpandum et solum *uam* retinendum est, quod tamen scio num hanc quam expositurus ententiam habeat. Sola quae huc possit eius significatio est: *quid- idlibet*. cf. Cic. Epist. ad Fam. XIV. *cohortarer vos quo animo fortio- etis, nisi vos fortiores cognossem, quemquam virum*, ita ut illud *unque, quidvis* rem exprimeret nullius pretii, non ita magni ponderis. Nisi nimis plebeium videretur esse vocabulum, pro *quicquam* emendarem *quisquilium*, i. e. nullius pretii quid, quod supra p. 597. *mihi tenue nescio quid* ... *legatum* dixit qua terminatione utitur Petron. c. 75. ad quem locum vide Intt.]

carminibus. [*Cantaminibus* docti librarii puto esse interpretamentum qui *cantamina* significatione carminum magicorum fere semper apud Apuleium legi cognoverat, ut p. 499. p. 569. Met. II. p. 145. et Apol. p. 491. *veteres quidam medici etiam carmina remedia vulnerum norant, ut omnis vetustatis certissimus auctor Homerus docet, qui facit Ulixi de vulnere sanguine profluentem cantamine sisti.* Tum probatur *carmina* ob praegressum: *o praeclara carmina*, quia ita vis vocabuli intenditur. *Carmen* pro incantationis formula dici probant loci Horat. Sat. I. 8. 19. Iuven. VI. 132. Intt. ad Virg. Ecl. VIII. 68.]

CAPUT CIII.

„*Hunc ego, domine Maxime, reum apud te facere institui.*“ Quin igitur addis reum magistrum, reum vitricum, reum deprecatorem? Sed quid deinde? „*Plurimorum maleficiorum et manifestissimorum.*“ Cedo unum de plurimis: cedo dubium vel saltem obscurum de manifestissimis. Ceterum ad haec quae obiecistis numera an binis verbis respondeam. „*Dentes splendidas*“: ignosce mundiciis. „*Specula inspicis;*“ debet philosophus. „*Versus facis;*“ licet fieri. „*Pisces exploras*“: Aristoteles docet. „*Lignum consecras*“: Plato suadet. „*Uxorem ducis*“: leges iubent. „*Prior natu *ea* est*“: Solet fieri. „*Lucrum sectatus es*“: dotalis accipe, donationem recordare, testamentum lege. Quae si omnia affatim retudi, si calumnias omnes refutavi; si me in omnibus non modo criminibus verum etiam maledictis pro-
603 cul a culpa tutus sum, si philosophiae | honorem qui mihi salute mea antiquior est nusquam minui, imo contra ubique si *cum septem pennis* eum tenui: si

quid igitur δ. qui hic rursus incipit. *de me δ.* *demum* pro *deinde* p. *manifestorum* Elm. vitiose. *numera an* F. 1. 3. *β. δ.* p. et Fux. (nam adscripsit etiam Salm.) Elm. Scriver. Bossch. Eryc. Putean. in Epist. 28. In cett. *innumera binis.* *splendidas* esse in ed. pr. notat Colv. In mea collatione nihil enotatum est. Inde a Colv. edd. legunt *splendidas* praeter edd. Elm. et Bipont. ubi vetus lectio *splendidos* revocata est, et ita habent Mss. sine sensu. *prior natu is est* F. 1. 3. p. edd. vett. usque ad Colv. *prior natu is enim δ.* In cett. *prior natu ea est* Bosscha emendabat *prior nata est ea.* Forsitan *prior nata ista est.* *dotis* quod ante *dotalis* habent edd. eiiciunt F. 1. *δ.* p. Iunt. 2. Bossch., unde h. l. F. 3. non obsequor, *dotis* aperte habenti. *dotalis* F. 1. 3. Iunt. 2. *dotalem δ.* edd. vett. *dotalt* p. *dotales* Colv. Elm. Scriver. Bossch. In cett. *dotale.* *Dotales* sunt *tabulae dotales*, quod bene intelligi potest. Bosscha suspicatur legendum esse *dotal. t.* i. e. *dotales tabulas.* *recudi* edd. vett. ante Colv. *si me in omnibus* F. 3. *δ.* Bossch. In cett. *si in omnibus. sed et calumnias δ.* *procul a culpa philosophiae tutus sum* F. 3. *δ.* et edd. vett. *procul a culpa philosophiam tuitus sum* Casaub. et seqq. *procul a culpa tuitus sum* Bossch. *procul a culpa philosophi tutus sum φ.* Acidal. emendabat: *a culpa magiae;* Schegk. *a culpa magicae.* *si cum septem pennis eum* F. 1. 3. et cett. codd. Iunt. 2. Cas. Gent. Pric. Scriv. *si cum septem poenis* edd. vett. *si cum septem paenis* Wow. *conseptum penitus* e coniectura Wow. Elm. Florid. et Bossch. *sartum tectum Poenus* Vulc. 2. 3. *conseptus* vel *circumseptus pinnis* emendabat Colv.; *circumseptum pennis eum* vel *si captum suismet pennis* Casaub. voluit; *secundum sectam Platonis eum* Acidal.; *si conceptum eum pene tenui* vel *si eum septum penissime* (aut *plenissime*) *tenui* Gentil.; *si cum septem pinnis eum tenui* defendit Wow. et emendabat: *si conseptum penitus eum*, Schegk.: *si in incoepto te carissimum tenui;* Vulcan.: *si ubique sartum tectum eum paenus ten.*, Soping.: *si conseptum suis sibi pennis eum tenui*, Bossch.: *conseptum pennis;* V. D. ad marg. ed. Iunt. et Eryc. Putean. Epist. 29. *si suispte pennis.*

Cap. CIII. *splendidas.* Ita legi sententiarum nexus postulat. Ut a *candeo* est *candico* neutrum et *candido* activum, ita a *splendeo*, *splendico* (cf. Met. V. p. 337.) et *splendido.* Eadem ratione a *madeo* est *madido.* [cf. Voss. Arist. T. I. p. 396. ibique Foertsch.]

si me ... a culpa tutus sum. [Primum *tutus* retinendum est pro *tuitus*, de qua forma cf. Dr. ad Liv. X. 37. §. 2. Oud. ad Frontin. Strateg. II. 12. §. 3. Intt. ad Sall. Iugurth. c. 74. §. 3. *Philosophiae* deinde quod neutiquam ferri potest exstirpavi, ex sequentibus id huc delapsum esse ratus. Hic error eo facilius admittendus videtur, quod librarios in fine Mss. negligentiores esse constat. Ita sententia bene respondet iis quae Apuleius supra p. 383. dixit: *sustineo enim non modo meam verum etiam philosophiae defensionem.*]

cum septem pennis. [Qui *pennis* probant lectionem Intt. fere omnes ad formidinem respiciunt, quae tenta erat ad venationem ferarum quae fiebat per lineam pennis rubentibus distinctam, ut Apuleius ipse dicit supra p. 529. *verum ego ista propterea commemo-*

; ut dico ita sunt: possum | securus existimationem tuam revereri quam 604
statem vereri: quod minus | grave et verendum mihi arbitror a proconsule 605
nari, quam si a tam bono tamque emendato viro improber.

rus F. 3. δ. p. In cett. *securius.* At *magis* omissum est, ut saepius cf. ad Florid. p. 69. 'imationem tuam F. 3. δ. In cett. *tuam existimationem.* *quam potestatem vereri* non sunt *mereri* vitiose Elm. *ac procos* F. 3. *ac proceros* p. *a procos* δ. *a proconsule* V. C. forte edd. vett. Bosscha. In cett. *a proconsulibus.* *improbe* F. 3. *improbarer* p. et Salm. in marg. ' ed. pr. Vicent. Venet. Casaub. seqq. *Apuleii Platonici Madaurensis pro se de Magia liber ıdus explicit. Ego Salustius emendavi Romae felia (felix?)* p.

', *non quod pinnarum formidi- et fuliginis maculum te praesertim 've timerem.* Ita Virg. Aen. XII. . *cervum puniceae septum formi- ; pinnae*: Lucan. IV. 437. *odo- ıe metuentes aera pinnae;* Senec. Ira II. 22; nec dubitarem hanc le- ıem veram esse, nisi metaphora i quidem plane alia videretur esse eius qui ab omnibus partibus tutus sed potius qui ita circumclusus est, effugere nequeat; hinc non muni- ti et praesidii sed formidinis imago t, quae posterior huc non pertinet. eterea vix credibile est *conseptum* ›rariis in *cum septum* commutatum se. Rutgers. cum *septem pennis eum ti* defendit respiciens ad morem mir- onum qui quoties in arenam prod- t, galeas pinnis pavonum ornatas ebant; cf. Schol. ad Iuvenal. III. 158. iarius vero mirmillone victo atque to eas pinnas ei eripiebat easque ıb hoste spolium elevatas populo ndebat, ut id spolium caesi et pro- ti hostis signum esset, quo populo vicisse testaretur. Unde Iuvenal. l. c. *pinnirapum* retiarium vocat. c ergo his Intt. Apuleius hoc dixisse tur, se philosophiae honorem non um non imminuisse, verum ita de- fendisse, ut adversarium eius accusa- torem suum velut retiarius mirmillonem cum omnibus pinnis captum teneret, quas septem dicere putant Apuleium Luci- lium secutum, cuius hunc versum ex Donato Adelph. II. 2. 377. et Schol. Iuven. excitant: *Cum septem incolu- mis pinnis redit ac recipit se.* Itaque, inquit Rutgers., Aemilianus qui contra philosophiam ut mirmillo pugnabat ab Apuleio ut retiario ita pressus erat, ut non incolumis cum septem pennis, ut Lucilianus ille, se recipere potuerit; sed contra cum septem pennis in hostis potestatem venerit, philosophia quam oppugnarat omnino salva. Ego quia meliora non habeo, quamquam inter- pretatio haec non omnino probatur, ta- men lectionem codd. in textum recepi. Bosscha minus bene *conseptum pennis* ex metaphora defendit ab avibus sumta quae pullos pennis foveant; cf. Cic. de Nat. Deor. II. 52.

quam potestatem vereri. Florid. p. 39. *neminem proconsulum, quod sciam, provincia Africa magis reverita est, minus verita.*

emendato viro [i. e. perfecto integro cf. Iuret. ad Symmach. Epist. I. 26. p. 40. Gronov. ad Senec. de Ira I. 5. Cort. ad Plin. Epist. III. 3. 187.]

606 # FRAGMENTA APULEII.

EX LIBRIS LUDICRORUM ET CONVIVALIBUS QUAESTIONIBUS.

1.

NON. MARC. v. *Abstemius* [p. 68.] *Abstemius* est * immo scit, quo rete leporem tenebat, lupum non teneri. Apuleius: *in se fuisti quondam Athenis paucius atque abstemius* in libro Ludicrorum.

Colv. hunc locum ita emendat: *Abstemius qui vino abstinet. Apuleius: in te fuisti quondam Athenis parcus atque abstemius: in libris ludicrorum* atque ita edidit Bosscha, uti editum est in Merceriana Edit. prior. ann. 1583. et Plantin. Nec tamen satis aperte Apuleio libros Ludicrorum Nonius vindicat. Totus locus corruptissimus est, qui nisi meliores Nonii codd. afferantur, sanari nequit. Duas glossas coniunctas esse putaverim. Pro *in te* Colv. corrigebat *Ante* vel scribendum in *Phe* i. e. *in Phaedone*.

EX LIBRIS DE PROVERBIIS.

2.

FL. SOSIPATER CHARISIUS lib. II. extr.: *Mut. Mut facere non audet*, ut apud Apuleium Platonicum de Proverbiis scriptum est Libro secundo.

EX HERMAGORA.

3.

PRISCIAN. III. c. 1. [T. I. p. 105. Krehl.]: supra superior, infra inferior, post posterior, prope propior, ante anterior, penitus penitior Apuleius in l. Hermagorae: *Visus est ei adulescens honesta forma quasi ad nuptias exornatus trahere se in penitiorem partem domus.*

[Orell. ad Arnob. II. 19. T. II. p. 26. agit fusius de his formis, mirifice tamen ad VII. 38. errans, quod *penitius* non a *penitus* sed a *penite* adverbio repetit. Utrumque enim ab una eademque radice proficiscitur ab adiectivo *penitus*, cuius frequentissimus usus est apud Apuleium; cf. ad Met. p. 47. meae editionis.]

4.

607 IDEM III. c. 7. [T. I. p. 133. Krehl.] Neutra quoque in *num* desinentia geminant in diminutione *l* ante *um*, et si *g* habent ante *n* in penultima syllaba diminutivi *i* non *e* accipiunt, *ut tignum*, *tigillum*, *signum sigillum*. Alia vero *e* habent in penultima, nisi sit, quod superius docuimus, penultima primitivi naturaliter longa, ut *bonum*, *bellum*, *geminum*, *gemellum*, *scamnum*, *scamellum*. Apuleius tamen in l. Hermagorae: *Verum infirma scamellorum obice fultae fores.*

[Hunc locum citat Heins. ad Ovid. Met. XIV. 780. ita: *verum infirma scamellorum obice fulta.*]

5.

IDEM IV. 6. [T. I. p. 160. Krehl.]. In *ius* desinentia sive a nominibus ve a verbis derivata servant ante *ius* primitivorum suorum consonantes, ex iibus incipiunt ultimae vel penultimae syllabae, sed tum penultimae, cum et sa penultima in vocalem desinit et ultima a vocali incipit, ut *servus*, *servi ervius*, *servilis Servilius*, *agellus*, *agelli*, *Agellius*, *silva Silvius*, *virula Virgilius*, *Mars Martis Martius*, *nuncio nuncius*, *saucio saucius*, *io scius*. Sic Apuleius in primo Hermagorae et Pacuvius in Teucro: *Postuam defessus perrogitando advenas de gnatis neque quemquam invenit ium*, unde *nescio* quoque *nescius*.

[cf. Voss. Etymol. s. v. *scio* et Intt. ad Plaut. Casin. Prolog. 65. Non. p. 429.]

6.

IDEM *VI. c.* 18. [*T. I. p.* 285. *Krehl.*] Alia vero in X. desinentia nnia per obliquos casus longam habent penultimam natura vel positione exptis *grex gregis*, *dux ducis*, *crux crucis*, *fax facis*, *nux nucis*, *pix cis*, *trux trucis*, *coniux coniugis*, *salix salicis*. Excipiuntur ea quoque, iae nec *g* nec *c* habent ante *is* in genitivo *nix nivis*. Antiqui tamen etiam *nguis* dicebant, unde Apuleius in primo Hermagorae: *Aspera hiems erat, nnia ningue canebant.*

[*Canebant* apud Prisc. omnes codd. habent praeter Zwicç. 2. qui *rigebant* praebet. Ego malim *scatebant*, si quidem emendandum quid est. De *ningue* cf. Voss. Aristarch. T. II. p. 844. ibique Eckst.]

7.

IDEM *X. c.* 7. [*T. I. p.* 499. *Krehl.*] In *no*, *o* vel *g* antecedentibus r *ui* divisas faciunt praeteritum, ut *pono posui* et ab eo *composita supno supposui*, *compono composui*. Antiqui tamen et *posivi* protulisse inniuntur. Plautus in Vidularia: *Nunc apud sequestrum vidulum posivius.* Apuleius in I. Hermagorae: *Et cibatum quem iocundum esse nobis iimadverterant ante, eum apposiverunt.*

[cf. Burm. ad Anthol. Lat. I. p. 311. Ita Cato apud Fronton. Epist. ad Antonin. Imperat. I. 2. p. 150. Mai.: *Num quos praefectos per sociorum vestrorum oppida imposivi, qui eorum bona liberos diriperent.* Item *studivi* pro *studui* Fronto ad M. Caesar. IV. 5. p. 102. *disposito cibo studivi*, ad quem locum vide Mai.]

9.

FAB. PLANCIAD. *Fulgentius de Sermone Antiquo* [p. 769. ed. Staer. Non. p. 559.] *Pollinctores* dicti sunt qui funera morientium accurant. autus in Poenulo: *Quia mihi pollinctor dixit*, *qui eum pollinxerat.* Dicti tem *pollinctores* quasi pollutorum unctores id est cadaverum curatores, unde puleius in Hermagora ait: *Pollinctores funere domuitionem paramus.*

[Alia exemplaria habent: *pollinctor eius funere dum unctionem parat.* Item: *pollincto eius funere domuitionem paramus.* Forsitan legendum: *pollinctores uncto funere domuitionem paramus* ex compendio *pollinctor*, ut ob similes syllabas altera exciderit. De voce *pollinctor* eiusque significatione cf. Kirchm. de Funer. Rom. I. c. 9. Munker. ad Fulgent. h. l. p. 769. Stav. Voss. Etymol. V. *pollinctor.* Intt. ad Plaut. Poen. Prolog. 63. Guther. de Iure Man. I. 14. in Graev. Thes. Antiqq. T. XII. p. 1123. Morestell. Pomp. Feral. I. c. 13. ibid. p. 1375. Popm. de Operis Serv. in Polen. Suppl. Thes. T. III. p. 1336., a quo hoc fragmentum citatur. Eckst. ad Voss. Arist. T. II. p. 846. Praeterea h. l. citat Barth. Advers. XXXVII. 1. p. 1674. ita: *Pollinctor funeri dum unctionem parat.* Et e codice ut dicit casco: *Pollinctor sub fune dormitionem paramus* unde emendat: *pollincto rite sub finem dormitionem paramus.* Quid sibi velit Gloss. Isid. p. 691. *pollingon*, *ubi cadavera ponuntur graecum*, non intelligo.]

EX PHAEDONE.

10.

608 PRISCIAN. X. *c.* 3. [T. I. p. 486. Krehl.] *Compesco compescui et depesco depescui* et *posco poposci* et *disco didici* a praesenti tempore faciunt supinum mutatione *o* in *i* correptam et additione tum: *compesco compescitum*, *posco poscitum*, *disco discitum*. Unde Apuleius participium futuri protulit in Phaedone de anima: *Sic auditurum sic disciturum*, *quod melius sit*, *haec omnia et singula sic agere aut pati*, *ut patiuntur atque agunt.*

[cf. Voss. Arist. T. II. p. 833. ibique Eckstein.]

11.

IDEM *X.* *c.* 5. [T. I. p. 493. Krehl.] *Tendo* praeterea et *tentum* et *tensum* facit. Virgilius in VII. [226.] *Audiit et si quem tellus extenta plagarum quatuor in medio dirimit plaga solis iniqui.* Lucanus in primo [531.] *Et varias ignis tenso dedit aere formas.* Idem in secundo [683.]: *Tensisque rudentibus actae. Ostendo* quoque ab eo compositum similiter facit *ostentum* et *ostensum*. Lucanus in II. [192.]: *Ubi scelus hoc Scyllae caedesque ostensa placeret*, *agnoscendus erat.* Apuleius in Phaedone: *Et caussam gignendi ostensurum et immortalitatem animae reperturum.*

EX EPITOMA.

12.

IDEM *VI.* *c.* 12. [T. I. p. 262. Krehl.] Haec *cuspis cuspidis*, *semis semissis* Apuleius in Epitoma: *Sed tum sestertius dipondium semissem*, *quinarius quinquessis*, *denarius decussis valebat.*

[Hotomannus restitui volebat *quinquessem* ... *decussem*, repugnante Gronov. de Pecun. Vet. I. c. 8., qui intelligit *aes* vel *pondus*.]

EX LIBRO DE REPUBLICA.

14.

FULGENTIUS *de Prisco Sermone*. [Non. p. 565. Mythogr. p. 780. ed. Stav.] *Celocem* dicunt genus navicellae modicissimum quod *lembum* (al. *blannam* et *bamplum*) dicimus. Apuleius libro de Republ.: *Qui celocem regere nequit*, *onerariam petit.*

Huius proverbii sententiam pluribus exemplis illustrat Toll. ad Auson. Sapient. in Chil. vs. 11.

EX MEDICINALIBUS.

15.

PRISCIANUS *VI.* *c.* 2. [T. I. p. 225. Krehl.] In *e* correptum latina sunt neutra, quae *e* in *is* conversa faciunt genitivum, ut *hoc mare huius maris*, *hoc monile huius monilis*, *hoc mantele huius mantelis*. Ovidius in IV. Fast. [934.] *Dixerat ac dextra villis mantele solutis cumque meri patera turis acerra fuit.* cett. Excipitur unum indeclinabile in singulari numero, *hoc cepe huius cepe*. Apuleius in Medicinalibus: *Cepe sucum melle mixtum.* Quod in plurali numero femininum est primae declinationis, *hae cepae harum ceparum*, quamvis antiquissimi in *a* quoque singulare feminino genere hoc recte protulisse inveniuntur. Naevius in Apella cett.

DE RE RUSTICA.

16.

PALLADIUS *de Re Rustica 1. tit. XXXV. Apuleius asserit semina* 609
bubulo felle macerandu, antequam spargas.

DE ARBORIBUS.

17.

SERVIUS ad Virg. Georg. II. 126. Apud Medos nascitur quaedam arbor ferens mala, quae *medica* vocantur, quam per periphrasin ostendit, eius supprimens nomen. Hanc plerique *citrum* volunt, quod negat Apuleius in libris quos *de Arboribus* scripsit et docet longe aliud esse genus arboris.

EX INCERTIS LIBRIS.

18.

FRIDERICUS *Secundus Imper. De arte venandi cum avibus sive de re accipitraria.* Cinni et illae quae dicuntur ab Aristotele in libris Animalium Pelicani, *qui ab Apuleio nominantur Cofani.*

19.

FL. SOSIPATER CHARISIUS *III. Dirimo dirimis diremi* et *dirempsi*, sed magis *diremi. Deleo deles delui* et *delevi. Tero teris terii* et *trivi* iuxta Apuleium.

20.

ISIDORUS *Originum VIII. c.* 11. §. 100. Apuleius autem ait eos κατ' ἀντίφρασιν dici *Manes* hoc est mites ac modestos, cum sint terribiles ac immanes ut Parcas, ut Eumenidas.

21.

BARTHIUS e cod. suo antiquo Advers. XV. 17. p. 816 sq. plures sententias profert, quae in libris Apuleii non leguntur. De hoc codice vide quod exposui ad Apol. p. 432.:

1) [*Plures artes sunt quas bonus sine erubescentia ignorare potest, bene autem vivere nescire neminem excusat*, quae sententia pertinet ad Libr. de Deo Socrat. p. 169.]
2) *Quemadmodum natura os unicum aures vero duas cuilibet ministravit, ita nos et loqui et audire plurima debemus*, quae sententia nusquam legitur.
3) Eiusdem haec feruntur

Principium vitae obitus meditatio est.
Non vult emendari peccare nesciens,
Immoderata ira strictus est insaniae.
Pecuniam amico credens est damnum duplex.
Argentum et sodalem perdidit simul.

[Barth. pro *strictus* voluit *fructus* pro *credens: credere.* Mirum vero est, quomodo Bosscha Barthii mentem tam perverse capere potuerit. Barthius enim in marg. adscripsit: Ita l. in Ms. est (sc. quomodo in contextu scribitur) *fructus credere*, ex quo compendio *f* i. e. *fortasse* Bosscha conicere iam potuit, quae in margine adscriptae sunt lectiones esse Barthii emendationes. Deinde hae coniecturae litteris inter se disiunctis conscriptae sunt. Nihilominus dicit: Barthius minorem distinctionem ponens post *nesciens* in seqq. pro *fructus* legi volebat *strictus*, dein tollens maiorem distinctionem post *insaniae*, *credere* pro *credens.*]

4) [Scheffer. de Militia Navali T. I. in Polen. Suppl. Antiq. T. V. p. 999 Apuleius: *si vado non poterunt, pontonibus transibunt.*]

APULEII ΑΝΕΧΟΜΕΝΟΣ

EX MENANDRO.

610 [367] Amare liceat, si potiri non licet
Fruantur alii, non moror, non sum invidus:
Nam sese excruciat, qui beatis invidet.
Quos Venus amavit, facit amoris compotes
611 Nobis Cupido velle dat, posse abnegat.
Olli purpurea delibantes oscula
Clemente morsu rosea labella vellicent,
Malas adorent ore et ingenuas genas,
Et pupularum nitidas geminas gemmulas
Quin et quum tenera membra molli lectulo
Quum pectora ** adhaerent Veneris glutino
Libido cum lascivo instinctu suscitat
612 Sinuare ad Veneris usum femina, feminae
Inter ganitus et subantis voculas
Carpant papillas atque amplexus intiment,
Arentque sulcos molles arvo Venereo
Thyrsumque pangant hortulo in Cupidinis,
613 Dent crebros ictus connivente lumine
Trepidante cursu Venere et anima fessula
614 Eiaculent tepidum rorem niveis laticibus.
Haec illi faciant, quibus Venus non invidet:
At nobis casso saltem delectamine
Amare licet, si potiri non licet.

Valde corruptum hoc carmen primus edidit Binetus inter Epigr. vet. p. 9. appositis in margine nonnullis emendationibus, quarum plerasque recepit editio Patissoniana Catalectorum Petron. p. 158 et 159. et Frelloniana p. 221. Legitur etiam post Priapeia Sciopii et inter Amores Baudii edidit Scriverius p. 174 additis notulis quas hic inserendas duxi. Non habetur in Epigrammatibus vetustis a Pithoeo editis. Sed quam Pithoei editionem inter Errores Venereos memorat Scriverius, est Patissoniana, eam enim Pithoeo deberi dicit Dousa II. Praecid. c. 6. Burm. habet in Anthol. T. I. p. 661. Editum est in Edd. Apuleii Bas. 1620. Colv. Vulc. Wower. Elm. Scriv. Florid. Bossch. Elegantissimis versibus in Belgicum sermonem bis est versum a Bilderdykio in Carminum fasciculo, cui titulus *Mijn verlustiging* p. 48 et 49. Parodiam huic carmini contrariam dedit Durantius Casellius Lib. II. Variar. c. 20.

1. *amare liceat si potiri.* Simile illud Sapphus apud Ovid. Epist. XV. 96.

Huc ades inque sinus, formose, relabere nostros;
Non ut ames oro, verum ut amare sinas

em locum Burm. in Anthol. protulit. [De *potiri* verbo amatorio egi ad Apol. 402.]

2. Vitiose ed. Sciopii *non moror, sum invidus,* cuius notatis de dictione *a moror* adde Grang. ad Iuven. Sat. III. 38. Liv. VIII. 35. Serv. ad Virg. n. V. 400. *Burm. in Anthol.*

4. *facit* recte habent F. 1. 2. Wow. Elm. et Binet. in marg. ed. Pithoean. al. et Colv. idem coniecerunt. Recte sequitur *dat, abnegat.* [Florent. codd. ac lectionem habere cum Bosscha affirmare non audeo. Quamquam enim idenbrog. scripturam in marg. adlevit, tamen potius eius emendationem quam licis lectionem eam esse puto. Hunc versum excitant Intt. ad Plaut. Stich. I. 3. 71.]

6. *olli.* [De hac forma cf. Eckst. ad Voss. Arist. T. III. p. 924.]

7. *clementi.* Bineti schedium hunc versum agnoscit: *candentes dentes effu- nt suavio.* Versum suppositium censent plurimi Edd., unde non comparet in Bas. I v. Vulc. 1. Wower. Elm., ego quoque eum ut ad loci sententiam minime aptum :ludi. De dictione *delibare oscula* cf. Intt. ad Virg. Aen. I. 260. [De more aman- n, labella amatarum inter oscula mordendi cf. Intt. ad Plaut. Pseud. I. 1. 65. *tene- labellis molles morsiunculae, Papillarum horridularum oppressiunculae.*]

8. *malas adorent ore.* [Dictio est elegantissima: Qui enim adorabant atiles, manus osculabantur dei deaeve, cui supplicabant. Hinc *malas adorare* e est malis oscula impingere. De hoc more cf. Salm. ad Script. Hist. Aug. II. p. 685 sq. cf. ad Apol. p. 587. Ita Petron. c. 127: *tu tamen dignare meum osculum quum libuerit cognoscere. Immo, inquam ego, per formam m te rogo, ne fastidias hominem peregrinum inter cultores admittere, in- ies religiosum, si te adorari permiseris.* Hunc locum Burm. protulit, tamen *orent,* quod Binet. Colv. Bas. habent, retinuit.]

8. *ingenuas* i. e. non fucatas ut Stat. Silv. II. 1. 44. *ingenui crines,* tron. c. 126. *ingenio suo flexos capillos.* Maximian. I. 94. *vultibus inge- is visa decere magis,* quae exempla Burm. protulit. [Intt. ad Propert. I. 2. . I. 4. 13. Lambin. ad Lucret. I. 231. ad Plaut. Poenul. V. 4. 12.]

11. *pectora* adhaerent.* Hunc versum mutilum diverso modo supple- -unt VV. DD. Binet. interposuit *una*; Dousa *arcte*, quam coniecturam Colv. bat; Schikerad. emendabat: *compectorata adhaerent Veneris glutino;* :hoeus edidit: *cum pectora ipsa adhaerent. Compectorata* probant etiam iver. et Barth. ad Stat. Silv. I. 2. 153., Gruter. in marg. maluit *molli* vel *lci Veneris glutino. Compectorata* mihi non probatur, quia *membra* ita ere ineptum foret. Ego Binet. coniecturam probo. De *glutino* cf. Gloss. ip. *Gluten et Glutinum coniunctio seu consactio qua glutinatur aliquid,* oss. Cyrill. p. 518. *Glutinamentum* κόλλημα *Alchelmus: Apes de diversis atorum floribus flaventium favorum machinas tenaci glutine sarcientes,* quos cos Elm. in ind. protulit, cf. Hieronym. Epist. 3. 3. *caritatis glutino hae- ns.* Gloss. Cyrill. p. 518. emendo κολλα *gluten glutinis* pro *glutum, glutis.* Gloss. Pap. legendum est *gluten et glutinum coniunctio seu concretio.* oc vocabulum habet Auctor de Dogm. Plat. III. p. 267. et Apul. Hermet. ismeg. p. 100. ed. Elm.]

12. *libido.* Vitiose edidit Binet. ac distinxit: *libido cum lascivia instincto scitet Sinuare at Veneri cursum femina, feminae,* sed in margine *lascivo in- ncto et sinuent ad Veneris* emendavit. Veterem lectionem exprimunt Bas. Colv. ulc. Durantius Casellius coniiciebat: *libido cum lascivo ignem intus excitat* iibus vestigiis insistens Sciopp. legit: *libido cum lasciviam ignem intus suscitat*

L. cum lascivo instinctu suscitat Sinuare ad Veneris cursum. Wower. Elm. Scriv. Florid. *L. cum lasciva classicum excitat Sinuantque Veneri cursum* l. coniectura est Gruter. in marg. Pro *cursum* Lips. in mentem venit cossin. Bosschа habet *usum*, in reliquis ed. Elm. secutus, cum Scriver. in ed. Patin. et Frellon. Colv. mavult *artum*. [Ego probo *usum*, quia in edd. vett. legitur *Veneris cursum*. *Usus* et *uti* de rebus venereis dici probat Barth. Advers. XXXIV. 22. p. 1583. et hunc locum excitat, at *cursum* legit. Intt. ad Tibull. I. 7. 55.]

14. *subantis.* [cf. ad Apol. p. 480.]

15. *voculas.* [cf. ad Met. p. 938.]

16. *carpant papillas.* [De amatorum lascivia libidine papillas tractandi, cf. Ovid. Amor. I. 5. 20. Wow. ad Petron. c. 86. p. 545. ed. 2. Burm. *Carpere* sensu lascivo legitur Priap. XXXI. 1. LVIII. 3. XXVII. 1. *tu qui non bene cogitas et aegre carpendo tibi temperas ab horto.*]

17. *intiment.* [Est hoc novum vocabulum sed non alienum ab istis scriptoribus uti lexica aperte docent; Afris in deliciis fuisse videtur. Ipse Apuleius bis eo usus est de Dogm. Plat. p. 227. *constantem etiam facit eum, cui fuerit intimata*, ad quem locum vide dictata et de Mund. p. 788. *immensitati tamen eius volucri curriculo cogitationum nostrarum nos pernicitas intimaret.* Ex his locis constat. *intimare* esse *penitus inserere;* iubentur ergo amplexu intimo se quasi ingurgitare, id quod Apuleius supra expressit VIII. p. 728. ed. meae per *exedere*, ad quem locum *abligurrire, devorare, exhaurire* eodem sensu obsceno dici adnotatum est. Dousa ad sola oscula referens amplexum, putat hanc formulam significare id quod Ovid. Amor. III. 7. 9. his verbis exprimit: *osculaque inseruit cupidae luctantia linguae Valgiter obortis alte insinuare labellis* et quod Plautus ait [Asin. III. 3. 105.]: *fac proserpentem bestiam me duplicem ut habeam linguam.*]

18. *arentque.* Ita edidere Wow. Elm. Scriv. Florid. Burm. Bossch. Gruter. emendabat *secentque*. Meursius pro *arvo* legit *urvo* in Exercit. Crit. P. II. Lib. III. c. 21. in fine. Ceteri scribunt ex altera Bineti emendatione, cuius codex *herentque* legit, *iterentque;* Scriver. et Hadr. ediderunt *arentque sulcos molli in arvo Venerio.* Qui *iterent* scribunt eleganter exprimi putant id quod Columella significet per *altero sulco seminari*, cf. II. 9. §. 15. et *quarto sulco seri* II. 13. §. 8. Imo ipse Columell. II. 4. §. 2. dixit: *sed et compluribus iterationibus sic resolvatur verdactum in pulverem*, ad quem locum vide Intt. Ita Priap. LII. 4. *Alterna ineundo et exeundo Porta se faciet apertiorem.* At *arare* magis sententiae respondet, cf. ad Met. p. 236. ed. meae. Burm. ad Anthol. II. p. 547. Intt. ad Petron. c. 82. p. 523. Ita *arvum* et *sulcus* dicuntur muliebria, cf. Virg. Georg. III. 136. *sic genitali arvo et sulcos oblimet inertes, Sed rapiat sitiens Venerem interiusque recondat*, ad quem locum vide Intt. et Serv. Ita γύα dicunt Graeci cf. Intt. ad Soph. Antig. 569. Lucret. IV. 1268. *Eicit enim sulcum recta regione viaque Vomeris atque locis avertit seminis ictum*, ad quem locum vide Intt. Lucret. IV. 1103. *atque in eo est Venus, ut muliebria conserat arva, Affigunt arcte corpus, iunguntque salivas Oris et inspirant pressantis dentibus ora*, qui locus nostrum egregie illustrat. Ita *fundus* metaphorice dicitur a Plaut. Curc. I. 1. 36. *dumne per fundum septum facias semitam, Dum tete abstineas nupta, vidua, virgine, Iuventute et pueris liberis ama quid lubet;* Asin. V. 2. 24. *Fundum alienum arat, incultum familiarem deserit* ad quem locum vide Intt. et ad Epid. IV. 1. 30.

19. *thyrsumque.* [*Thyrsus* obscene pro mentula; cf. Petron. c. 132. *Ter corripui terribilem manu bipennem, Ter languidior coliculi tepente thyrso Firmus timui* p. 102., ad quem locum vide Intt. Ita *hasta* dicitur Priap. XLIV. 4. *utetur veris usibus hasta rudis.*]

20. *hortulo in Cupidinis.* [*Horto* editum in Bas. Colv. Vulc. Wow. Elm. De *horto* sensu obsceno cf. Intt. ad Plaut. Mil. Glor. II. 2. 39. Ita *saltus* dicitur Cas. V. 2. 41. *ubi illum saltum video obseptum*; Intt. ad Curcul. I. 1. 16. Priap. IV. 4. *Si dederis nobis quod tuus hortus habet,* cf. Anthol. II. p. 183. ed. Burm.]

21. *dent. Dum crebros ictus connivente lumine* Sciopp. Wow. Elm. Florid. Burm. *dum crebros ictus cohibente lumine* Bas. Colv. Vulc. *dent* est Scal. emendatio; *combibente lumine* mavult Dousa, respiciens ad Lucret. IV. 1048.: *sic igitur Veneris qui telis accipit ictum, Sive puer membris muliebribus hunc iaculatur, seu mulier toto iaciens e corpore amorem Unde feritur eo tendit cett.*; Oud. malebat *Dein crebro frictu* Canneg. ad Avian. Fab. XIII. 5. *creber ictus ... eiaculet.* Lipsius etiam pro *dum* dedit *dein;* Scal. *dent crebros dictus cohibente lumine.* Male Bosscha adnotat in F. cod. esse *victus.* Nam Lindenbrog. non *victus* sed *nictus* adlevit et in altera versus parte adscripsit Scalig., unde intelligas, eam Scalig. emendationem *nictus* indicasse. Ego *dent* retineo. *Connivente lumine* dictum est, ut apud Apul. Met. II. p. 199. cum *isto fine sermonis oculos Fotidis meae udos ac tremulos et prona libidine marcidos iam iamque semiapertulos ... hauriebam.* *Connivere* enim id significare demonstratum est ad Met. p. 273 et 675.]

22. *trepidante cursu. Crepidante* Bas. Colv. Vulc. In cett. *trepidante.* Dousa emendabat: *trepido in decursu*; Colv.: *Trepidante fluctu, repedante* Scriv. i. e. redeunte. *Trepidare* vero dicuntur qui ferventissime in aliqua re sunt occupati. Iam h. l. Venus i. e. ardor amantium trepidat, effervescit crebris et continuis ictibus. [Ita saepius de subsilientis et graviter trementis agitatione et concussione dicitur, ut Ovid. Art. Amor. II. 89. *tabuerant cerae, nudos quatit ille lacertos Et trepidat,* et Pers. I. 20. *Heic neque more probo videar neque voce serena Ingentes trepidare Titos, cum carmina lumbum Intrant et tremulo scalpuntur ubi intima versu.* Est quod Apuleius dicit Met. II. p. 132. *et crebra subsiliens lubricisque gestibus mobilem spinam quatiens.*]

23. *niveis.* Lips. mavult *imis* et pro *casso* adscripsit *casto.* *Lactibus* Binet. emendabat.

EXCURSUS

ad Met. p. 721. ed. meae.

Quum plures extent vel nostris temporibus de sistris, crocotalis aliisque Isiacorum instrumentis sententiae, quae hic illic in VV. DD. commentariis et dissertationibus dispersae latent, eae vero tam discordes inter se sint, ut quam unus probaverit sententiam alter omnino reiiciat, e re mea videtur esse, omnium quoad eius fieri potest, discrepantias conciliare et vera proponere. Quod ut bene fieri possit, in solis veterum scriptorum testimoniis persistendum est, qui fusius ista tractarunt, Plutarchum dico et Apuleium; tum in nummos, statuas et imagines inquirendum, in quibus sistrorum et reliquorum instrumentorum *imagines* nobis reservatae sunt. Hoc enim video pluribus VV. DD. fraudi fuisse, quod sistrorum oculis perlustrantes figuras singulas ex singulis tantum omnium rationem ac formam proponere ac describere conabantur, ea ad temporum et locorum condicionem diversissima esse posse minime solliciti.

Locus Apuleii hic est: Met. XI. p. 992. ed. meae: *Iam gestamina longe diversa. Nam dextra quidem ferebat aereum crepitaculum, cuius per angustam laminam in modum balthei recurvatam traiectae mediae paucae virgulae, crispante brachio trigeminos iactus reddebant argutum sonorem.* Plutarch. de Iside et Osiride c. 63. ita describit: *Ἐμφαίνει καὶ τὸ σεῖστρον, ὅτι σείεσθαι τὰ ὄντα καὶ μηδέποτε παύεσθαι φορᾶς, ἀλλὰ οἷον ἐξεγείρεσθαι καὶ κλονεῖσθαι καταδαρθάνοντα καὶ μαραινόμενα· τὸν γὰρ Τυφῶνά φασι τοῖς σείστροις ἀποτρέπειν καὶ ἀποκρούεσθαι, δηλοῦντες, ὅτι τῆς φθορᾶς συνδεούσης καὶ ἱστάσης, αὖθις ἀναλύει τὴν φύσιν καὶ ἀνίστησι διὰ τῆς κινήσεως ἡ γένεσις· τοῦ δὲ σείστρου περιφεροῦς ἄνωθεν ὄντος, ἡ ἁψὶς περιέχει τὰ σειόμενα τέτταρα· καὶ γὰρ ἡ γεννωμένη καὶ φθειρομένη μοῖρα τοῦ κόσμου περιέχεται μὲν ὑπὸ τῆς σεληνιακῆς σφαίρας, κινεῖται δ' ἐν αὐτῇ πάντα καὶ μεταβάλλεται διὰ τῶν τεττάρων στοιχείων, πυρὸς καὶ γῆς καὶ ὕδατος καὶ ἀέρος· τῇ δὲ ἁψῖδι τοῦ σείστρου κατὰ κορυφὴν ἐντορεύουσιν αἴλουρον ἀνθρώπου πρόσωπον ἔχοντα. κάτω δὲ ὑπὸ τὰ σειόμενα, πῆ μὲν Ἴσιδος, πῆ δὲ Νέφθυος πρόσωπον, αἰνιττόμενοι τοῖς μὲν προσώποις γένεσιν καὶ τελευτὴν (αὗται γάρ εἰσι τῶν στοιχείων μεταβολαὶ καὶ κινήσεις) τῷ δ' αἰλούρῳ τὴν σελήνην διὰ τὸ ποικίλον καὶ νυκτουργὸν καὶ γόνιμον τοῦ θηρίου. λέγεται γὰρ ἓν τίκτειν, εἶτα δύο καὶ τρία καὶ τέσσαρα καὶ πέντε. καὶ καθ' ἓν οὕτως ἄχρι τῶν ἑπτὰ προστίθησιν, ὡς ὀκτὼ καὶ εἴκοσι τὰ πάντα τίκτειν, ὅσα καὶ τῆς σελήνης φῶτά ἐστιν. τοῦτο μὲν οὖν ἴσως μυθωδέστερον· αἱ δὲ ἐν τοῖς ὄμμασιν αὐτοῦ κόραι πληροῦσθαι μὲν καὶ πλατύνεσθαι δοκοῦσιν ἐν πανσελήνῳ, λεπτύνεσθαι δὲ καὶ μαραυγεῖν ἐν ταῖς μειώσεσι τοῦ ἄστρου. τῷ δ' ἀνθρωπομόρφῳ τοῦ αἰλούρου τὸ νοερὸν καὶ λογικὸν ἐμφαίνεται τῶν περὶ τὴν σελήνην μεταβολῶν.*

Ex hoc loco manifestum est, Plutarchum *sistri* vocabuli originem ducere a graeco *σείω* i. e. *concutio*, quod hoc instrumentum concussum manibus argutum sonorumque edat tinnitum, eamque sententiam plurimi recentiores secuti sunt. Alexand. ab Alexand. Genial. Dier. VI. 8. *sistrum est aereum crepitaculum, quod non spiritu sed motu concussum personat.* Nec Apuleium ab ea alienum fuisse probant eius verba Met. l. c. *aereum crepitaculum*, quo vocabulo graeci interpretationem dedisse videatur. Minus tamen audiendi sunt ut Guarin. Veron. Vocab. Breviloq. v. *sistrum*, qui a *sisto*, *sistis* ducit, quum quomodo ita

graecum σεῖστρον explicari queat, ratio proferri possit nulla; quo accedit, quod cur ita Romani nominaverint *sistrum* intelligi nequit, quoniam, ut infra exponemus, non sistendi sed concitandi vim illud habebat: Plane aliam de vocis origine opinionem proposuit Isidor. Origg. III. 21. §. 12. *sistrum ab inventrice vocatum. Isis enim regina Aegyptiorum id genus invenisse probaturem Iuvenalis* (XIII. 93.)

Isis et irato feriat mea lumina sistro.

Inde et hoc mulieres percutiunt, quia inventrix huius generis mulier. Unde et apud Amazonas sistro ad bellum feminarum exercitus vocabantur. Ille igitur ab Iside ipsa sistrum appellari putat, quod pro nostra cognitione, bene percipi non potest; quum vix nobis persuadeamus, a nomine Isidis Isidorum σεῖστρον et *sistrum* repetiisse, quamquam sunt qui ita factum putant, S littera sibilante anteposita. cf. Creuzer. Symbol. T. I. p. 335. Hinc ad eam sententiam adducor, ut Aegyptium quoddam Isidis cognomen in mente habuisse Isidorum quum haec perscriberet statuam, vel quod verisimilius est, eum aliquod sistri nomen quod inter Aegyptios obtinuit, cognitum habuisse, quod quia cum Isidis vel ipso nomine aut cognomine apertissime congruebat, ab inventrice ducendum esse pronuntiare potuit. *Kemkem* enim nomen quo apud Aegyptios illud instrumentum vocitabatur cf. Iablonsk. Voc. p. 306. ed. Te Water., ad graeci vocabuli sonos minime accedit. Erat quum ego ad alteram *Nili* denominationem, quae est *Siris* vocabulo σεῖστρον vel quale erat Aegyptiorum adludi putarem, cf. Plin. Hist. Nat. V. 9. 10. Prisc. Perieg. 211. Nic. Calliacchi de Osiride c. 1. in Polen. Suppl. Thes. Antiq. T. IV. p. 310. praesertim quod sistro Nili accessus et decessus indicari testis est Serv. ad Virg. Aen. VIII. 696. Praeterea Hadriani Iunii Nomencl. c. de *Musicis instrum.* num. 245. commemoranda est sententia, qui sistrum a concussu et agitatione vocabulo Aegyptio sacris Isidis receptissimo vocatum dicit, quamquam quale istud sit, non addit. Haec de nomine sistri proferri possunt.

At maior est de eius figura inter viros doctos dissensio. Quae veterum sit sententia, ex locis qui supra a me descripti sunt, coniici potest: audiamus nunc recentiores.

Hadr. Iun. in Nomencl. de Mus. Instr. l. c. dicit, sistrum fuisse instrumentum aeneum ferreumve trigonum ferme orbiculis annulis bacillo ferreo complosis tinnitum edens.

Pignor. de Serv. p. 88. ed. Vind. sonorum eiusmodi instrumentum posuit nec ullum nomen proprium addidit, unum adscripsit *crepitaculum*, ut alia etiam instrumenta nominantur et paulo ante p. 87: sistrum erat oblongum, manubriatum in ima sui parte, cancellatum traiectis virgulis et ut uno verbo dicam laminae et praeterea nihil.

Funger. in Etymol. v. *Sistrum:* sistrum parte sui superiore inquit, rotundum caelatumque, cuius in summae aspidis vertice felis fuit vultus, tota vero eius species ovalis erat et in ora manubriata undique tintinnabula habens.

Claud. Min. ad Alciat. Emblem. a XXV: Sistrum instrumentum aeneum fuit curvum ad lebetis formam, ut Plutarch. Comment. de Iside, circum erant parva quaedam tintinnabula sive cymbala et in eius parte superiore sculpta erat felis humana facies, in ima vero figura Isidis et Nephthyos.

Turneb. Advers. XXVI. c. 33: Sistrum instrumentum erat Aegyptium e metallo arguto, quo in sacris Isidis utebantur, ab agitatione nomen habet; nam agitatum et concussum tinnitus argutos edebat, eratque parte sui superiore rotundum celatumque, erat in summae eius apsidis vertice vultus felis, qua concutiebatur Isidis et Nephthyis facies... Sistri species ovalis erat et manubriata in ora undique tintinnabula habens, ut agitatum tinnitum redderet et quae pulsarentur.

Bernart. Schol. ad Stat. Theb. IX: erat sistrum crepitaculum cuius per angustam laminam in modum balthei recurvatam traiectae medio paucula virgulae crispante brachio tergeminos ictus reddunt argutum sonum.

de la Cerda ad Virgil. Aen. VIII. 696: quid hoc instrumentum? Nebrissensis tubae genus existimant; inepte. Alii cornu incurvum, ἀτόπως. Alii dant formam tympani; Iunius confundit cum crotalo. Ego tamen haereo eximio in litteris viro Antonio Augustino, qui lib. III. Icon. ex marmoribus et antiquis monumentis ait fuisse instrumentum instar palae ea forma, qua Gallis est Raquetta, quo instrumento et Hispani utimur in ludo pilae a Gallis accepto. Habebat hoc instrumentum tres aut quatuor fidiculas utebaturque illo sacerdos Isidis.

Iul. Valerian.: sistris species erat orbicularis atque curva, in cuius circumferentiis mobilia quatuor veluti tintinnabula adpendebantur; in aspide vero summo verticis loco felem effingebant, quae faciem humanam haberet, infra vero sub motalibus orbiculis hinc Isidis inde Nephthyis effigiem.

Bosius de Sistris in Saleng. Suppl. Thes. T. II. p. 1384: Sistrum crepitaculum ovale est ex arguti metalli lamina factum, cuius apsis superior tribus insignitur figuris, una scilicet eluri humana facie in medio posita, altera Isidis in dextro latere, tertia Nephthyos in sinistra. In ima vero sui ipsius parte manubrium habet, quod dum concutitur, virgulae quaedam ex eodem metallo factae et per laminae forulos traiectae adunco utrimque cuspide laminam ipsam percutiunt, quae mox sonorum edit tinnitum.

Nunc quae mea sit de hoc instrumento sententia proferam. Si quis accuratius in marmora et veterum monumenta inquisiverit, multa esse omnibus sistris communia, multa diversa facile inveniet, ut facile ad eam induci possit sententiam, ex vario usu et variis regionibus fuisse ea multiplicia. Ita vix mihi persuadere possim, ea quae in sacris obeundis portabant sacerdotes sistra eadem fuisse iis quibus Aegyptii in bellis utebantur et Amazones cf. Isidor. Orig. XVIII. 4. §. 5. *Apud Amazones autem non tuba, sicut a regibus, sed a regina sistro vocabatur feminarum exercitus*; Virg. Aen. VIII. 696., ubi Servii, quem Heynius sequitur sententiam amplecti nequeo dicentis, hoc Cleopatram modo sibi assumpsisse, ut se Isin vellet videri. Heynius in ludibrium versa re hic sistrum memorari ait, quod regina cum turba spadonum et feminarum ludis et choreis vacante in media classe versetur, sistri autem usum in lascivia Aegyptiorum frequentem fuisse; cf. Prop. IX. 9. 43. et Lucan. X. 63. Hoc tamen ex hisce locis effici posse videtur, non militibus gregariis ut tubicinibus haec sistra data fuisse, quibus ad bellum vocarent pugnatores, sed hoc regum ac reginarum proprium fuisse crepitaculum, quo ipsi ad certamen milites excitarent. Hoc inde mihi videtur esse consectarium, quod nullo alio loco sistrum in bellis commemoratur nisi ubi Cleopatra ipsa ad pugnam suos stimulavisse dicitur et ex verbis Isidori: *sed a regina sistro vocabatur feminarum exercitus* idem apparet. Ut igitur inter Persas conspici licet, reges et reginae Aegyptiorum insignibus forsitan exornati erant, quae proprie ad deos deasque tantummodo eorumque cultum pertinebant et quia religiosum erat illud crepitaculum et sacrorum Isidis admonebat, militum furorem ac fortitudinem eo accensa et inflammata fuisse est verisimile. At fortasse ea sistra divinis emblematis non erant instructa iis quibus plurima condecorata esse videmus; quum vix credibile sit, in cultu et mysteriis Isidis sistra ita diversa fuisse, ut alia religiosa haberent symbola, alia omnino iis carerent, id quod multis monumentis comprobari licet. Nam si verum est, sistrum Isidis esse ornamentum ac certam quandam eius vim et quasi notionem vel etiam plures indicare, qui fieri potuit, ut in aliis ea insignia comparerent, in aliis deessent? Melius autem explicari potest, diversa ea fuisse insignia, quia diversa erant symbola, quibus eadem Isidis potestas significabatur,

ut infra pluribus exponam. Hinc ea quae in usum ut ita dicam profanum abiere sistra symbolis non fuisse distincta, mihi persuasi, quia nefas videbatur, summae deae vim ac potestatem homini induere, eamque sententiam audacius pronuntiarem, nisi extaret effigies quaedam mensis Novembris in vetere Calendario Romano, quod in vett. libris praefigitur Fastis Ovidii, [cf. Graev. Thes. Antiq. T. VIII. p. 102.] ubi sacerdos depictus est senex, suo capillitio, qui patinam sinistra manu tenet, cui catino aspis supersedet multis orbibus convoluta; ac praeterea in ea folia iacent et subrotundulae quaedam figurae quae ovorum species repraesentare mihi quidem videntur: Manu dextra tenet ille senior sacerdos sistrum, quatuor laminis perforatum, in quo nullum comparet religiosum symbolum; totum corpus senis lineo amictu circumvolutum est et pectorale quale habebant isti sacerdotes bene cognosci potest. Ante pedes qui baxeis sunt induti anser stat collo erecto ac super eo malum depictum est, cui ille inhiare videatur. Sinistri sacerdotis brachii cubitus arulae Isidis innititur, cui caput asininum impositum est. Sacerdos hic Isidis, sacrae deae facturus quin depictus sit non est quod dubitetur, quia totum eius vestimentum tale erat, quale sacerdotes Aegyptii et praesertim Isidis gestare solebant; cf. ad Met. XI. c. 10. p. 1019., ed. meae *tunc influunt turbae sacris divinis initiatae, viri feminaeque omnis dignitatis ... linteae vestis candore puro luminosi*, ad quem locum plura protuli; et paulo post *sed antistites sacrorum proceres illi qui candido linteamine amicti cinctum pectoralem adusque vestigia strictim iniecti potentissimorum deum proferebant insignis exuvias*, ubi vide adnot. Ita sacerdos summus, cuius auxilio Lucius ille asinus in hominem reformatus est, manu dextera proferebat sistrum cf. Met. XI. c. 12. p. 1032. *salutem meam gerens sacerdos appropinquat, ad ipsum praescriptum divinae promissionis ornatum, dextera proferens sistrum deae* et *raro* vel potius *raso* [cf. etiam XI. c. 6. p. 1003.] fuisse capillitio sacerdotes Isidis demonstratum est ad Met. XI. c. 30. p. 1094. et c. 10. p. 1019; uti etiam asini caput Isidis sacra innuit; cf. ad Met. XI. c. 6. p. 1003. Aspis et anser, quae animalia in ista effigie depictae visuntur, ad eiusdem dei cultum ac religionem pertinebant; cf. Met. XI. c. 11. *ex alia vero parte multum recedens spatiosa dilatatione adhaerebat ansa, quam contorto nodulo supersedebat aspis squameae cervicis striato tumore sublimis* et Met. XI. c. 16. p. 1045. *puppis intorta chenisco.* Anserum ordinaria fuisse apud Aegyptos sacrificia praeter alios luculentissime testatur Herodot. II. 45. *τοῖσι γὰρ οὐδὲ κτήνεα ὁσίη θύειν ἐστὶ χωρὶς ὀίων καὶ ἐρσένων βοῶν καὶ μόσχων, ὅσοι ἂν καθαροὶ ἔωσι καὶ χηνέων.* Consentiunt alia veterum monumenta, in quibus saepius anserum victimae conspiciuntur: quo pertinet Aegyptium monumentum vulgatum in *Memoires de Trevoux* 1764. 89. et aliud in libro: Montf. Ant. Expl. 51. 2. ubi mactatus anser in ara iacet; huc referendum anaglyptum apud *Nordenium* 125, ubi anser modo inter animalia comparet quae a sacerdotibus circumducuntur postea immolanda, sed ibidem avis ista inter varias illas oblationes occurrit, quae certissime sacrificiis in sacris huius monumenti mensis destinatae erant, cf. Schmidt. de Sacerd. et Sacrif. Aegypt. p. 309. Quid malum illud sit equidem non satis intelligo; folia quae in patina iacent sunt forsitan loti herbae, quae sacra Aegyptiis erat ac saepius in eorum monumentis conspicitur; cf. de Cayl. T. I. 6. 4. Pocock. I. 109. Cuper. Harpocrat. p. 14 sqq. Larcher. ad Herod. II. 92. IV. 177. Creuz. Symbolik T. I. p. 331. vel folia perseae esse possunt, quae arbor Isidis est sacra cf. Plutarch. de Isid. et Osirid. c. 68. p. 548. Wyttenb. et p. 378. ed. Xyl. *τῶν ἐν Αἰγύπτῳ φυτῶν μάλιστα τῇ θεῷ καθιερῶσθαι λέγουσι τὴν περσέαν, ὅτι καρδίᾳ μὲν ὁ καρπὸς αὐτῆς, γλώττῃ δὲ τὸ φύλλον ἔοικεν* et revera et malum illud et folia depicta sunt.

At nunc redeo, unde sermo devertit. Probare enim volebam opinionem

sistra quae in bellis reges et reginae adhibebant ad pugnas excitandas diversa fuisse a religiosis instrumentis, eaque ipsa pro regionum ac cultuum diversitate discrepasse quae sententia quamquam coniecturis tantum nititur, eo fit non ita improbabilis, quod inde explicari possit summa monumentorum et imaginum veterum discrepantia. Prius iam significavi, esse aliquot omnibus sistris res communes, quarum prima est forma ovalis, nostris instrumentis longe simillima quibus in ludis pilarum pueruli pilas agitare assolent. Deinde omnia sistra habent virgulas quae traiectae sunt per utrumque latus ita ut earum acumina utrimque emineant, quaeque modo recta modo oblique perforatae sunt. Denique omnia quantum video, manubrium habent, diversas formas repraesentans, modo paulo rudius modo excultius effectum. E contrario sistra differunt, quod alia tres alia quatuor chordas s. virgulas habent et diversis insignibus sunt exornata.

Nunc ad singula progrediar et quae mea sit de his religiosis figuris sententia breviter exponam. Incipiamus a figura felis quae in longe plurimis sistris apparet eiusque significatione, ut in Tab. XV. 16. apud de la Chauss. de Insignib. Pontif. Max. cett. in Graev. Thes. T. V. p. 318 et 319. Hoc animal apud Aegyptios in summo honore fuisse testatur Plutarch. de Isid. et Osirid. p. 380. c. 74. cf. de la Chauss. l. c. qui plura veterum exempla profert. At Plutarchi cur felis Isidi sacra sit sententia duplex est, quod altero loco ubi de sistris sermo est ob cognationem, quae feli cum luna sit, rationem inter Isidem et felem intercedere dicit, hic vero ait: *ἀσπίδα καὶ γαλῆν καὶ κάνθαρον, εἰκόνας τινὰς ἐν αὐτοῖς ἀμαυρὰς, ὥσπερ ἐν σταγόσιν ἡλίου τῆς τῶν θεῶν δυνάμεως κατιδόντες τὴν μὲν γὰρ γαλῆν ἔτι πολλοὶ νομίζουσι καὶ λέγουσι κατὰ τὸ οὖς ὀχευομένην, τῷ δὲ στόματι τίκτουσαν εἴκασμα τῆς τοῦ λόγου γενέσεως εἶναι.* Magis tamen probatur prior sententia, quippe quae toti sistri allegoricae quasi notioni magis conveniat. Huc etiam lactantis felis simulacra pertinent, quae in tribus tabul. XV. XVI. XVII. Chauss. conspiciuntur, quo signo fertilitas et abundantia exprimitur. In una tantum imagine ad hominis vultum accedere videatur felis facies tab. XVII., sed ita ut quamquam singula lineamenta magis humanam faciem repraesentant, tota tamen a felis similitudine non omnino abhorreat. Hinc intelligi potest quam male Plutarchus agat, hanc humanam faciem ubique conspicuam esse dicens, quum si ad calculos singula monumenta revocaveris eorum longe minima pars istam ob oculos ponat. Praeterea negligendum non est, in tribus quae a Chaussio pervulgatae sunt sistrorum imaginibus felis faciem diversissimam esse, nec ullam lineamentorum praebere similitudinem. Quae enim in Tabula XV. depicta est felis, felis sola haec ora habet, altera tab. XVI. leonis potius vultum ostendit, quem longa iuba repraesentare videatur: quod animal ut ad Cererem et Cybelen pertinebat, sic etiam ad Isidem; cf. Saint-Croix Récherch. sur les Mystères T. II. p. 225. (ed. Silvestr. de Sacy.) Plutarch. de Isid. c. 38. p. 366. *καὶ τὸν λέοντα τιμῶσι* atque symbolum erat terrae. Praeterea in hac ipsa tabula apparet falcata luna capiti animalis superposita, qua instructa Isis saepius depingitur in monumentis, quia lunae dea est; cf. Apul. Met. XI. 4. p. 992. *Per intectam extremitatem et ipsa eius planitie stellae dispersae coruscabant earumque media semestris luna flammea spirabat ignis* et XI. 3. p. 988. *Corona multiformis variis floribus distincta sublimem distrinxerat verticem, cuius media quidem super frontem plana rotunditas in modum speculi vel immo argumentum lunae candidum lumen emicabat,* ad quem locum vide adnot. mea. Itaque quae in vertice visuntur imagines, ad Isidem Lunam pertinere omnes vidimus.

Virgulae quae per sistra traiectae sunt tres vel quatuor in aspidis formam exeunt, id quod omnes quantum video VV. DD. neglexisse videntur. Aspidem

Isidis sacram fuisse docet Plutarch. de Isid. l. c., hanc addens interpretationem: *ἀσπίδα δὲ ὡς ἀγήρῳ καὶ χρωμένην κινήσεσιν ἀνοργάνοις μετ' εὐπετείας καὶ ὑγρότητος ἄστρῳ προσείκασαν.* Hinc etiam Val. Flacc. IV. 417. Isis dicitur *aspide cincta comas*, cf. ad Apul. Met. XI. c. 3. p. 989. *dextra laevaque sulcis insurgentium viperarum cohibita*, cf. de la Chauss. de Deor. Simulacr. Tab. XX. in Graev. Thes. T. V. p. 779., qui pluribus docet, vim fecundativam anguibus indicari atque cum Iside Luna ita coniungit: „Isidem, inquiens, creditam fuisse et Lunam et Cererem nemo nescit, unde isti viperarum sulci referri possunt ad iter Lunae flexuosum meatibus serpentum simile ... Globus aspidibus circumdatus numinis solaris vim fecundativam seu spiritum quemdam igneum universum permeantem significabat apud Phoenices atque Aegyptios, qui teste Euseb. l. c. 7. draconis et serpentis naturam putabant divinam, ut et ipse Taautes apud eundem Eusebium serpentem spiritalissimum omnium animal et igneum esse tradens, temperamento autem caloris huiusmodi et humoris provenientis ex Luna roris largissima iusta coniunctio calidi et humidi et in qua consistit omnis generatio." Postea vero hae virgulae saepius fieri potuit ut in serpentes non exirent sed in hamulos terminarentur, quia saepius his in rebus usu venit, ut prima et vera forma neglecta alia eligatur, quae priorem aliquatenus reddit, praesertim si magis eae in usum quotidianum abierint; cf. Tab. XV. et XVI. et Monumenta apud Fabrett. p. 488 sqq. Hae virgulae modo tres modo quatuor sunt, at ratio quomodo numerus differat a Plutarcho exposita est putante quatuor virgulis quatuor elementa indicari; ignis terrae aquae et aeris, quae contineantur et regantur globo Lunae. Idem sentit Tollius de Sistrorum Var. Fig. in Graev. Thes. T. XI. p. 416., terram addens inferiore virgula significari, maxime depressa et seiunctiore a ceteris. Hoc vero de omnibus dici nequit, quum quae apud Fabrettum depicta sunt sistra quatuor virgulas pari spatio distantes habeant, et ita apud Chauss. Tab. XVI.; ut ex sola imagine Tab. XV. et Fabrett. p. 490. Tollii observationem confirmari liceat, unde hanc sententiam mere fictitiam esse puto et arbitrariam. Idem verius aptiusque per ternarium numerum elementorum motionem exprimi perperam censuit, quoniam rarius hunc numerum in virgulis observatum esse patet; nam inter quindecim sistrorum simulacra duo tantum vidi quae tribus virgulis perforata erant. De la Chauss. p. 319. putat, triplicem hic innui Isidis potestatem, Lunae in coelo, Dianae in terris, Hecatae apud Inferos; cf. Apul. Met. XI. c. 1. et ita pergit: „Triplex est etiam adspectus lunae videlicet cum surgit in cornua et falcata dicitur, cum dimidiata est et cum orbem complet; ternarius hic virgularum numerus etiam referri potest ad triplicem motum Lunae, quae tribus viis movetur in coelo in altitudinem, in latitudinem et longitudinem. Bellorius tribus virgulis pronuntiat innui sententiam eorum qui terram inter prima et praecipua mundi elementa non admiserint. Alia quae mysticae interpretationis plenissima sunt de vi et natura elementorum in sistrorum virgulis expressorum docuit Tollius l. c., quae hic repetere longum nec e re est. Quum vero quatuor virgulae saepius conspiciantur, eo magis mirum est, quod Apuleius *tergeminos ictus* dixerit, ex quo tamen loco cum aliis non effecerim, verum et religiosum solum fuisse hunc numerum. Ego ternarium et quaternarium numerum ad superstitionem refero cum veterum tum Aegyptiorum, qui in his mysticam et religiosam potestatem inesse putabant; cf. Plutarch. de Isid. c. 60. *ἡ δὲ κρείττων καὶ θειοτέρα φύσις ἐκ τριῶν ἐστι, τοῦ νοητοῦ καὶ τῆς ὕλης καὶ τοῦ ἐκ τούτων ὃν κόσμον Ἕλληνες ὀνομάζουσιν· ὁ μὲν οὖν Πλάτων τὸ μὲν νοητὸν καὶ ἰδέαν καὶ παράδειγμα καὶ πατέρα, τὴν δὲ ὕλην καὶ μητέρα καὶ τιθήνην, ἕδραν τε καὶ χώραν γενέσεως, τὸ δὲ ἐξ ἀμφοῖν ἔγγονον καὶ γένεσιν ὀνομάζειν εἴωθεν. Αἰγυπτίους δ' ἄν τις εἰκάσειε τῶν τριγώνων τὸ κάλλιστον, μάλιστα τούτῳ τὴν τοῦ παντὸς φύσιν ὁμοιοῦντας ... καὶ τὸν*

μὲν Ὄσιριν ὡς ἀρχὴν, τὴν δὲ Ἶσιν ὡς ὑποδοχὴν, τὸν δὲ Ὧρον ὡς ἀποτέλεσμα. τὰ μὲν γὰρ τρία πρῶτος περισσός ἐστι καὶ τέλειος· τά τε τέτταρα τετράγωνος ἀπὸ πλευρᾶς ἀρτίου τῆς δυάδος. cf. c. 57. Ex his mihi quidem verisimile est, eodem iure et tres et quatuor virgulas in sistris obtinuisse nec unum numerum altero praestantiorem fuisse.

In inferioris sinistrae laminae parte, infra tertiam vel quartam virgulam, non raro folia apparent quae loti plantae videntur esse, quam constat tum ad Nilum, utpote demiurgum, tum ad aquam, naturae principium et ad vitae aeternitatem referri; cf. Creuzer. Symbolik. T. I. p. 331.

Haec sufficiant de singulis sistrorum partibus et figuris. Ovalem sistrorum figuram Tollius refert ad Chaos antiquorum, *τὸ ὠὸν* naturae. Mihi aliter videtur esse. Nam si sistrum ita convertitur, ut caput eius deorsus vergat, figuram esse lunae falcatae videbis vel loti fructus, atque ideo Lunam et Nilum insigni duco, ut mihi demonstrasse videar, omnes sistrorum singulas partes ad Isidem respicere.

Denique de interna tanquam sistri notione et mystica et allegorica quam dicunt potestate dicendum est. Diversae inter se videntur Plutarchi et Servii sententiae, quorum prior sempiternam rerum motionem, posterior Nili accessum et recessum sistro significari ait, etsi utramque opinionem quodammodo inter se componi posse apparet. Mihi quidem res ita videtur esse:

Plutarch. de Isid. c. 38. p. 366. de ratione quae inter Osirin et Isin intercedit haecce profert: *ὡς δὲ Νεῖλον Ὀσίριδος ἀποῤῥοὴν, οὕτως Ἴσιδος σῶμα γῆν ἔχουσι καὶ νομίζουσι, οὐ πᾶσαν ἀλλ' ἧς ὁ Νεῖλος ἐπιβαίνει σπερμαίνων καὶ μιγνύμενος· ἐκ δὲ τῆς συνουσίας ταύτης γεννῶσι τὸν Ὧρον· ἔστι δὲ Ὧρος ἡ πάντα σώζουσα καὶ τρέφουσα τοῦ περιέχοντος ὥρα καὶ κρᾶσις ἀέρος, ὃν ἐν τοῖς ἕλεσι περὶ Βοῦτον ὑπὸ Λητοῦς τραφῆναι λέγουσιν. ἡ γὰρ ὑδατώδης καὶ διάβροχος γῆ μάλιστα τὰς σβεννυούσας καὶ χαλώσας τὴν ξηρότητα καὶ τὸν αὐχμὸν ἀναθυμιάσεις τιθηνεῖται. Νέφθυν δὲ καλοῦσι τῆς γῆς τὰ ἔσχατα καὶ παρόρια καὶ ψαύοντα τῆς θαλάττης. διὸ καὶ τελευταίην ἐπονομάζουσι τὴν Νέφθυν καὶ Τυφῶνι δὲ συνοικεῖν λέγουσιν. ὅταν δὲ ὑπερβαλὼν καὶ πλεονάσας ὁ Νεῖλος, ἐπέκεινα πλησιάσῃ τοῖς ἐσχατεύουσι, τοῦτο μίξιν Ὀσίριδος πρὸς Νέφθυν καλοῦσιν ὑπὸ τῶν ἀναβλαστανόντων φυτῶν ἐλεγχομένην, ὧν καὶ τὸ μελίλωτόν ἐστιν.*

In his verbis totius rei cardinem versari existimo, quum ego quoque existimem, sistro indicari Nili accessum et recessum, a quibus notum est fertilitatem Aegypti pendere. Idem Plutarch. c. 39. p. 366. scribit mense Atyr periisse ex Aegyptiorum sententia Osiridem, quando Etesiis omnino deficientibus Nilus recedat et nudetur *μηκυνομένης δὲ τῆς νυκτὸς αὔξεται τὸ σκότος. ἡ δὲ τοῦ φωτὸς μαραίνεται καὶ κρατεῖται δύναμις, οἱ ἱερεῖς ἄλλα δὲ δρῶσι σκυθρωπὰ καὶ βοῦν διάχρυσον ἱματίῳ μέλανι βυσσίνῳ περιβάλλοντες ἐπὶ πένθει τῆς θεοῦ ἐπιδεικνύουσι (βοῦν γὰρ Ὀσίριδος εἰκόνα καὶ γῆν νομίζουσιν) ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἑβδόμης ἐπὶ δέκα ἑξῆς. καὶ γὰρ τὰ πενθούμενα τέσσαρα. πρῶτον μὲν ὁ Νεῖλος ἀπολείπων καὶ ὑπονοστῶν, δεύτερον δὲ τὰ βόρεια πνεύματα κατασβεννύμενα κομιδῆ τῶν νοτίων ἐπικρατούντων, τρίτον δὲ τὸ τὴν ἡμέραν ἐλάττονα γίνεσθαι τῆς νυκτὸς, ἐπὶ πᾶσιν ἡ τῆς γῆς ἀπογύμνωσις ἅμα τῇ τῶν φυτῶν ψιλότητι τηνικαῦτα φυλλοῤῥοούντων. τῇ δ' ἐνάτῃ ἐπὶ δέκα νυκτὸς ἐπὶ θάλασσαν κάτεισι καὶ τὴν ἱερὰν κίστην οἱ στολιταὶ καὶ οἱ ἱερεῖς ἐκφέρουσι χρυσοῦν ἐντὸς ἔχουσαν κιβώτιον, εἰς ὃ ποτίμου λαβόντες ὕδατος ἐγχέουσι καὶ γίνεται κραυγὴ τῶν παρόντων, ὡς εὑρημένου τοῦ Ὀσίριδος εἶτα γῆν κάρπιμον φυρῶσι τῷ ὕδατι καὶ συμμίξαντες ἀρώματα καὶ θυμιάματα τῶν πολυτελῶν ἀναπλάττουσι μηνοειδὲς ἀγαλμάτιον. καὶ τοῦτο στολίζουσιν καὶ κοσμοῦσιν ἐμφαίνοντες ὅτι γῆς οὐσίαν καὶ ὕδατος τοὺς θεοὺς τούτους νομίζουσι. τῆς δὲ Ἴσιδος πάλιν ἀναλαμβανούσης τὸν Ὄσιριν καὶ αὐξανούσης τὸν Ὧρον ἀναθυμιάσεσι καὶ ὁμίχλαις καὶ νέφεσι ῥωννύμενον ἐκρατήθη μὲν οὐκ ἀνῃρέθη δὲ ὁ*

Τύφων. Ea igitur quae est inter Isidem et Osiridem ratio ita possit constitui, ut Osiris qui Nilum cum ipsius commutationibus significat, si decesserit, ab Iside lugetur et summo cum desiderio ubique requiritur i. e. Isis tantam vim ac potestatem non habet, ut aquae molem augere fluminisque accessum efficere possit. Postquam vero Osiris inventus est, i. e. ubi illud tempus accesserit, quo flumen accrescit et redundat, magna est Isidis laetitia et tum fit Isidis et Osiridis commixtio quasi coniugalis. Isis vero est Luna, cuius vi et efficacia Nilus crescit, cf. Plutarch. de Isid. c. 43. p. 368.: *οἴονται πρὸς τὰ φῶτα τῆς σελήνης ἔχειν τινὰ λόγον τοῦ Νείλου ἀναβάσεις. ἡ μὲν γὰρ μεγίστη περὶ τὴν Ἐλεφαντίνην ὀκτὼ γίνεται καὶ εἴκοσι πηχέων ... τὸν δὲ Ἆπιν εἰκόνα μὲν Ὀσίριδος ἔμψυχον εἶναι, γενέσθαι δὲ ὅταν φῶς ἐρείσῃ γόνιμον ἀπὸ τῆς σελήνης καὶ καθάψηται βοὸς ὀργώσης. διὸ καὶ τοῖς τῆς σελήνης σχήμασιν ἔοικε πολλὰ τοῦ Ἄπιδος περιμελαινομένου τὰ λαμπρὰ τοῖς σκιεροῖς. ἔτι δὲ τῇ νουμηνίᾳ τοῦ φαμενὼθ μηνὸς ἑορτὴν ἄγουσιν ἔμβασιν Ὀσίριδος εἰς τὴν σελήνην ὀνομάζοντες ἔαρος ἀρχὴν οὖσαν. Οὕτω τὴν Ὀσίριδος δύναμιν ἐν τῇ σελήνῃ τίθενται καὶ τὴν Ἶσιν αὐτῷ γένεσιν οὖσαν συνεῖναι λέγουσι. διὸ καὶ μητέρα τὴν σελήνην τοῦ κόσμου καλοῦσι καὶ φύσιν ἔχειν ἀρσενόθηλυν, οἴονται, πληρουμένην ὑπὸ Ἡλίου καὶ κυϊσκομένην αὐτὴν δὲ πάλιν εἰς τὸν ἀέρα προϊεμένην γεννητικὰς ἀρχὰς καὶ κατασπείρουσαν* ... et c. 52. p. 372.: *τὴν δὲ Ἶσιν οὐχ ἑτέραν τῆς σελήνης ἀποφαίνοντες καὶ τῶν ἀγαλμάτων αὐτῆς τὰ μὲν κερασφόρα τοῦ μηνοειδοῦς γεγονέναι μιμήματα, τοῖς δὲ μελανοστόλοις ἐμφαίνεσθαι τὰς κρύψεις καὶ τοὺς περισκιασμούς, ἐν οἷς διώκει ποθοῦσα τὸν ἥλιον.* Cum Nili inundationibus quod fertilitas Aegypti coniuncta est, factum est, ut terram Isis significet quam Nilus invadens et coiens fecundat. Quod si posuerimus, omnes quae in sistris conspiciuntur figuras ad Lunae Isidis vim atque potestatem pertinere, explicari potest. Felem lactentibus pullis ad Lunam respicere Plutarchus iam exposuit, nec aliter falcata luna quae huic feli in nonnullis monumentis superimposita comparet: huc faciunt loti folia; cf. Plutarch. c. 38. et aspides quibus perennis terrae iuventus ex se omnia quaeque semper procreantis significatur; hac de caussa appicta sunt Isidis et Nephthyos simulacra, alterius utpote matris terrae Aegypti, qua Nili vicissitudines reguntur, alterius vero, quod ripas supergrediens Nilus cum ea se commiscet; cf. Plutarch. c. 38. Quia vero sistra potissimum adhibita sunt in Osiridis investigatione cf. Creuz. Symbol. T. I. p. 336. et Osiris ipsum Nilum significat cf. Plutarch. de Isid. c. 33. p. 364.: *οἱ δὲ σοφώτεροι τῶν ἱερέων οὐ μόνον τὸν Νεῖλον Ὄσιριν καλοῦσιν οὐδὲ Τυφῶνα τὴν θάλασσαν ἀλλὰ Ὄσιριν μὲν ἁπλῶς ἅπασαν τὴν ὑγροποιὸν ἀρχὴν καὶ δύναμιν, αἰτίαν γενέσεως καὶ σπέρματος οὐσίαν νομίζοντες*, et quia Nilum ab Aegyptiis Sirin nominatum fuisse constat cf. supra, *sistri* nomen cum his copulandum fuisse mihi quidem probabile est, quo etiam facere videatur, quod *sirium* astrum ad Isidem referebant alii; cf. Plutarch. l. c. c. 38. p. 363. *τῶν δὲ ἄστρων τὸν σείριον Ἴσιδος νομίζουσιν ὑδραγωγὸν ὄντα*, ubi forsitan cum Squir. legendum est *Ὀσίριδος* ex loco c. 33. *Ὄσιριν μὲν ἁπλῶς ἅπασαν τὴν ὑγροποιὸν ἀρχὴν ... νομίζοντες*, et Osiridis nomen ad Graecorum *Sirium* pertinere putant cf. Plutarch. c. 32. p. 372. *εἰσὶ γὰρ οἱ τὸν Ὄσιριν ἄντικρυς ἥλιον εἶναι καὶ ὀνομάζεσθαι σείριον ὑφ' Ἑλλήνων λέγοντες.*

DE CROTALIS ET CYMBALIS.

Pignorius de Servis Polen. Suppl. Thes. T. III. p. 1182 sqq. Spon. Miscell. Erudit. Antiquit. ibid. T. IV. p. 692.

Crotalum proprie erat scissa arundo constructa studio ut sonaret, si quis ipsam quateret manibus. Sic enim Glossae Graecae: *κρόταλον κυρίως ὁ σχιζόμενος κάλαμος κατασκευαζόμενος ἐπίτηδες, ὥστε ἠχεῖν εἴ τις αὐτὸν δινοίη τοῖς χερσὶ, καθάπερ κρότον ἀποτελῶν.* Erant vero arundines per medium et in oblongum fissae, quarum duae partes sic digitis movebantur, ut ex collisione sonum ederent, qui ciconiae vocem imitaretur. Hinc *ciconia* superiorem rostri sui partem cum inferiore collidendo ab antiquis *crotalistria* dicta est, quasi crotalo crepitaret. Aristophanes Nub. I. 3. 38. qui lingua expeditiore est hominem *κρόταλον* vocat. Ioannes Sarisber. Policrat. VIII. 12. ita describit haec instrumenta: *crotala quoque dici sonoras sphaerulas, quae quibusdam granis interpositis pro quantitate sui et specie metalli varios sonos edunt.* A conviviis et deorum festis et ludis publicis *crotalistriae* nunquam aberant, cf. Propert. IV. 8. 39. *Nilotes tibicen erat, crotalistria Phillis,* et varie istae feminae molles ac delicatae ad crotalorum sonitum saltabant ac movebantur. Crotalorum sonitum etiam Plinius memorat Nat. Hist. IX. 35. *Subeunt luxuriae eius nomina et taedia exquisita perditiore portatu, si quidem cum id fecere, crotalia appellant, ceu sono quoque gaudeant et collisu ipso margaritarum.*

CYMBALA.

Cymbala eius figurae erant, qua cotyledonis folia sunt, ut testantur Dioscorides IV. et Scribon. Larg. Compos. 55., Latini umbilicum Veneris vocant. Coxendicibus assimilat Plin. XXV. 19., acetabulis Isidor. Origg. III. 21. Ambabus enim manibus apprehendebantur et complosa concussaque sonitum edebant tinniebantque et tinnitus cymbalorum proprius fuit; cf. Catull. 65. 261. *plangebant alii proceris tympana palmis Aut tereti tenues tinnitus aere ciebant*; Virg. Georg. IV. 64. *tinnitusque cie et matris quate cymbala circum* Ovid. Fast. III. 342 sqq. Arnob. III. 32. *Etiamne aeris tinnitibus, quassationibus cymbalorum, etiamne tympanis, etiamne symphoniis? quid efficiunt crepitus scabillorum? ut cum eos audierint numina, honorifice secum existiment actum et ferventes animos irarum oblivione deponant?* Cava fuisse haec cymbala docent Clem. Alexandr. Protrept. p. 11, 3, qui ex cymbalo bibi posse dicit et Fulgent. Mythol. I. de Musis: *duo labia velut cymbala verborum commoda modulantia, lingua ut plectrum, quae curvamine quodam vocalem format spiritum.* Nemes. Ecl. III. 10. *pronus at ille lacu bibit et crepitantibus haurit Musta labris, alius vocalia cymbala mergit;* Catull. LXIII. 29, *leve tympanum remugit, cava cymbala recrepant.* Vox *cymbala* fit a graeco *κύμβος cavus recessus,* quia facta erant instar scutularum ex aere. Cymbala percuterentur necesse erat ut sonum ederent; cf. Augustin. in Psalm. CL. Amalar. Fortunat. III. 3. *cymbala invicem tanguntur ut sonent, ideo a quibusdam labiis nostris comparata sunt.*

Plerumque cymbala ex aere et cupro erant. Praecipua quadam ratione 'belae magnae deum Matri sacrata fuisse videntur, quum in eius omnibus cris adhiberentur; fortasse quia eorum rotunda forma non inepte terra significatur, cuius dea Cybele erat. Quare in anaglyptis semper Cybele cum cymlistis effingitur, aut ita certe ut prope huiusmodi instrumentum habeat.

TYMPANA.

Isid. Origg. III. 21. dicit: *tympanum dictum, quod medium est, unde et* *rrgaritarum medium tympanum dicitur*; et Plin. H. N. IX. 35. de margaritis: *ıibus una tantum est facies et ab ea rotunditas aversis planities, ob id tymma nominantur.* Hoc instrumentum erat circulus ligneus vel ferreus tenui rio obductus quem pulsabant manibus. Auson. in Pythagor. acroasi de viro mo: *sit solidum quodcunque subest, nec inania subtus Indicet admotus ditis pellentibus ictus*; Augustin. Serm. 18. de Sanctis: *plaudat nunc organis 'aria, et inter veloces articulos tympana puerperae concrepent*; Catull. XIII. 8. *niveis captata manibus lebe tympanum, Tympanum, tubam, Cybele a mater initia, Quatiensque terga tauri teneri cava digitis Canere haec is*; Sueton. Aug. c. 68. *sed et populus quondam universus ludorum die et :cepit in contumeliam eius et assensu maximo comprobavit versum in scena ·onuntiatum de Gallo Matris deum tympanizante*

Videsne ut cinaedus orbem digito temperet.

Phaedrus III. 20: *Galli Cybeles circum quaestus ducere Asinum solebant ıiulantem sarcinas; Is cum labore, et plagis esset mortuus, Detracta pelle bi fecerunt tympana. Rogati mox a quodam, delicio suo Quidnam fecisnt, hoc locuti sunt modo: Putabat se post mortem securum fore, Ecce aliae 'agae congeruntur mortuo.*

---

ad Met. p. 724.

Non offendit, quod Dea Syra ab Apuleio cum Venere h. l. coniungitur, quamvis VV. DD. Deam Syram eandem Veneri esse cum Arnob. I. 36. Plin. V. 23. 1. Plutarch. de Dea Syra c. 17 probent, quum ceteri accurate inter Deam Syriam et Venerem Syriam distinguant, quarum prior potissimum Carthagine, altera Tyri Ascalone et Bybli colebatur. Is vero error, si quidem est, eo facilius committi potuit, quod utraque dea Coelestis nominatur a veteribus. Omnium difficillimus est Arnobii locus qui in Ms. Reg. ita perverse legitur: *Tisianes et Bucures Mauri* et *ovorum progenies dei Syri*, ubi emendo *Dii Panes vel bicornes Fauni et ovorum progenies Dea Tyria; bicornes Fauni* admonent loci Heroid. IV. 49., quem ante oculos videtur Arnobius habuisse, ut *candidam Maiam* in prioribus a Virgil. Aen. VIII. 138. desumsisse videatur. Dea vero Tyria est illa Venus Coelestis quae Tyri colebatur, ut etiam apud Arat. Phaen. 240. pro *Syria* legerim *Tyria*. *Syri* autem apud Arnobium corruptela eo nata est, quod *Apis* sequitur, a cuius prima eadem littera *A* praecedentis vocabuli *Syria* absorptum est, quo facto ut *Dei* pro *Dea* emendaretur erat necessarium. Forsitan tamen *Dei Syri* retineri possit, quum plurimos deos utriusque sexus esse sententia esset veterum. Ita *Luna* et *Lunus* Iablonski. Pantheon. I. 64. Seguin. num. p. 93. Creuz. Symbol. I. 347. II. 9. 32. Orph. Hymn. 8. 4. Cuper. Harpocr. p. 10. Utriusque sexus fuisse Deam Syriam probant Selden. de Diis Syr. II. 4. Voss. Idol. II. 76. Ea vero Minervae, Lunae, Cereris, Cybeles et Veneris vices sustinuit, quarum unaquaeque apud vett. ἄρσην et θήλεια dicebatur; cf. Orph. Hymn. 8. 31. 35. 41. Spartian. Caracall. c. 7. Macrob. Saturn. III. 8. Cuper. Apoth. Homer. p. 227. Haec de Arnobio. Quae de Deae Syrae nominibus, vi ac potestate proferre volebam, ea quum hic locus non capiat, in aliud tempus transmittenda putavi.

Primum quem ad locum Met. I. p. 44. ed. meae conscribere volui excursum de verbis: *carus Endymion hic catamitus meus*, nunc consilio omisi, quia optimus cod. Florent. 3. eam lectionem praebet, mea vero expositio in coniecturis tantum, quibus perversam cett. codd. scripturam corrigerem, versabatur. Item Excursus ad Apol. p. 522. de *vini aura* typis excusus non est, quoniam paulo post quam haec plagula typis excusa erat, optime de *aura* eiusque diversis notionibus egisse Wernsdorf. ad Prisc. Perieget. 1020. conspexi.

INDICES.

I.

INDEX RERUM.

A.

B.

C.

D.

H.

I.

L.

M.

I.

INDEX RERUM.

B.

C.

D.

H.

I.

M.

N.

O.

Q.

R.

S.

X.

Z.

II.

[RERUM GRAMMATICARUM QUAE IN NOTIS ILLUSTRANTUR.

A.

B.

D.

H.

L.

M.

O.

P.

Q.

R.

S.

T.

U. et V.

III.

INDEX GRAECUS.

IV.

INDEX SCRIPTORUM QUI A ME IN H. L. EMENDATI VEL ILLUSTRATI SUNT.

T.

U. et V.

III.

INDEX GRAECUS.

IV.

INDEX SCRIPTORUM QUI A ME IN H. L. EMENDATI VEL ILLUSTRATI SUNT.

ADDENDA ET CORRIGENDA.

TOM. I.

p. 6. de *bibere auribus* adde Loers. Ovid. Trist. III. 6. 14. Buenem. ad Lactant. de Opif. c. 8. §. 7. p. 1164.
p. 11. col. 2. lin. 27. post *quam* delendum est *id*.
- 13. - 1. - 20. lege *posset*.
- 14. - 1. - 3. - *commemoraret*.
- 24. - 2. - 7. - *plura*.
- 25. - 2. - 15. - *praepositioni*.
- 25. - 2. - 25. - *conferri*.
- 26. de *occipere* adde: Buen. ad Lact. Inst. I. 11. 35. p. 74. Deder. ad Dict. Cret. Gloss. 275.
- 27. col. 1. lin. 31. lege *conveniens*.
- 27. de *stabulo* adde Buenem. ad Lact. de Mort. Pers. c. 21. §. 4. p. 1425.
- 29. adnot. crit. 2. adde post *Cod. et Z:* In cett. *cauponarum*.
- 38. *infimare* adde: de confusione verbb. *infirmis* et *infimus* cf. Buen. ad Lact. Inst. IV. 26. §. 30. p. 542.
- 41. col. 2. l. 23. lege *quam*.
- 50. - 2. l. 3. - *erant corpora ventosa*.
- 53. - 1. l. 27. - *Rupert*.
- 56. - 2. l. 26. - *tum*.
- 57. - 1. l. 12. - *ait*.
- 59. de *contexi* adde: Deder. Gloss. ad Dict. Cret. p. 325.
- 60. col. 2. lin. 4. lege *utra lectio*.
- 60. de *avocavit* adde: Buenem. ad Lact. II. 3. §. 11. p. 179.
- 61. de *civitatis porta* adde: Buenem. ad Lact. II. 7. §. 19. p. 212.
- 61. *e primoribus* adde: Buen. ad Lact. IV. 19. §. 9. p. 516.
- 65. adnot. crit. 9. lege *commode*.
- 65. col. 1. lin. 13. lege *quam*.
- 66. de *brevitas* adde: Loers. ad Ovid. Trist. I. 10. 21. V. 2. 70.
- 67. col. 2. lin. 3. lege *varios modos*.
- 69. de *affatim* adde: Deder. ad Dict. Cret. Gloss. p. 283.
- 71. col. 2. lin. 8. lege *putet*.
- 82. col. 1. lin. 7. lege *conversum*.
- 86. de *evolo* adde Deder. Dict. Cret. Gloss. p. 308.
- 87. de *lecto geniali* adde Buen. ad Lact. III. 22. §. 9. p. 386.
- 97. col. 1. lin. 18. lege *dicentem*.

p. 101. de *incutiat* adde Buen. ad Lact. §. 17. p. 574.
- 101. de *cum ecce* adde Deder. Introd. a Cret. L.
- 105. de *tribulare* adde Buen. ad Lact. §. 9. p. 516.
- 110 de *iuxta proximat* adde Hand. T. III. p. 543.
- 118. col. 1. lin. 3. lege *opipares pula*
- 125. - 1. - 31. - *reprobant*.
- 167. - 1. - 8. - *renitentem*.
- 167. - 2. - 2. - *extendentes*.
- 175. - 1. - 24. - *usurpatur*.
- 178. - 1. - 30. - *laudanti*.
- 181. - 2. - 11. - *mulieres*.
- 181. - 2. - 22. dele *quod*.
- 184. - 1. - 16. lege *eum*.
- 185. - 1. - 31. dele *factum*.
- 188. - 2. in adnot. *trepida* addas semper tenendum *trepidare* no pliciter esse idem quod *festina* prae metu festinare, festinare m tem, cf. p. 86. Ita *trepidum* h ventem Fotidem significat, quip timeret ne domina investigar canum.
- 189. col. 1. lin. 21. lege *tamen cum*
- 199. - 2. - 18. - *quid*.
- 207. - 1. - 28. - *vocc.* et saep
- 211. - 1. - 1. - *quod utrum*
- 221. - 1. - 31. - *haec anastr*
- 227. - 1. - 30. - *reliqui loci*.
- 227. - 2. - 33. - *fuerit*.
- 228. - 2. - 16. - *esitabis*.
- 228. - 2. - 25. - *esset*.
- 229. - 1. - 27. - *detractam*.
- 234. - 1. - 18. - *sit*.
- 236. - 1. - 4. - *dictis*.
- 236. - 1. - 8. - *Chryserotis*.
- 236. - 1. - 37. - *cuius enim*.
- 237. - 2. - 25. - *e seqq*.
- 238. - 2. - 35. - *eas — clave*
- 239. - 1. - 12. - *vinciendi*.
- 239. - 1. - 21. dele *aedium*.
- 239. - 1. - 26. lege *procedunt*.
- 244. - 1. - 8. - *improbatur*.
- 245. - 2. - 18. - *virgo vox es*
- 249. - 1. - 32. - *tantae*.

). col. 1. lin. 15. lege *improbatur*.
i. - 2. - 24. - *restent*.
. - 2. - 26. - *exoriretur*.
. - 2. - 18. - *qua in re*.
. - 2. - 1. - *quam omnes*.
. - 1. - 20. - *quae*.
i. - 2. - 23. - *quae vox*.
. - 2. - 17. - *refectae*.
i. - 1. - 14. - *dicatur*.
. - 2. - 2. - *mallem*.
. - 2. - 36. - *coniunctivum*.
. - 2. - 9. - *Pricaeo*.
i. - 2. - 28. - *Faustus dicit*.
. - 2. - 26. - *canna*.
. - 1. - 4. - *glossae instar*.
i. - 2. - 14. - *multi*.
). - 1. - 33. - *defenditur*.
. - 2. - 27. - *villo*.
i. - 2. - 2. - *quo*.
i. - 2. - 18. - *valet*.
. - 2. - 2. - *reperitur*.
. - 1. - 22. pro *mala* lege *fama*.
i. - 2. - 19. pro *Oud.* lege *Elm.*

- 570. col. 1. lin. 29. lege *Apuleii*.
- 577. - 2. - 24. - *et* pro *ut*.
- 596. - 2. - 22. - *displicere affirmo*.
- 668. - 2. - 21. - *quo*.
- 687. - 1. - 10. - *sit*.
- 741. - 2. - 9. - *retinent*.
- 758. - 1. - 10. - *lectionem*.
- 807. - 1. - 28. - *multo*.
- 813. - 1. - 28. - *flectere*.
- 841. - 1. - 18. - *pronomen tu quod ... coniunctum* pro *particula et quae ... coniuncta*.
- 901. col. 2. lin. 13. lege *vox fuerit illita*.
- 921. - 2. - 16. - *reiicienti*.
- 927. in textu lin. 3. dele *iam*.
- 944. col. 1. lin. 12. lege *exordiente*.
- 960. - 2. - 3. - *quam ... tautologiam*.
- 961. - 2. - 14. - *obtenta fuerit*.
- 972. - 1. - 32. - *quae*.
- 975. - 1. - 14. - *consentiant*.
- 1057. - 2. - 12. - *quem*.

TOM. II.

col. 1. penult. lege *quem*.
adnot. crit. 10. lege *prensiculatis*.
in textu 13. lege *revocare*.
i. col. 2. lin. 1. lege *Calchas*.

p. 220. col. 1. lin. 2. lege *quietum*.
p. 352. col. 2. lin. 7. - *Hadriaticum*.
p. 496. col. 1. lin. 1. - *positus*.

IMPRESSIT BERNH. TAUCHNITZ JUN.